

Kaimana'o Tominkaru Paradan

Wapishana New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATTHEW	4
MARK.....	44
LUKE	68
JOHN.....	116
ACTS.....	145
ROMANS.....	186
1 CORINTHIANS	204
2 CORINTHIANS	223
GALATIANS.....	236
EPHESIANS.....	243
PHILIPPIANS.....	250
COLOSSIANS.....	255
1 THESSALONIANS.....	260
2 THESSALONIANS.....	265
1 TIMOTHY.....	268
2 TIMOTHY.....	275
TITUS	280
PHILEMON	284
HEBREWS	286
JAMES.....	299
1 PETER.....	304
2 PETER.....	310
1 JOHN.....	314
2 JOHN.....	319
3 JOHN.....	320
JUDE.....	321
REVELATION.....	323

MATTHEW

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Matthew saadanii Tominkaru na'iki udani Jesus Christ daua'o. Matthew, uruu 12 apostlenao bii iki'o. Uapostle-tinan ua'ii zii, uruu zaamaapauz tax puraatannaa, mazan Jesus zaamatan uruu kaudina'o nii pa'ati, uruu idi uwa'akan pakaudin-kizi. (Puawunuuta Matthew 9:9-13 ida'a.) Mark na'iki Luke saadanii kaarita ida'a Matthew uu dakota-kao Levi kii.

Pakaaritan ida'a kiwiitapa Matthew kowaadan kanom Jesus Christ dokozi-daunnao nii. Ukowaadan uruu King David Takaan-daun, ukau'an Matthew dakotan uruu David dani kii. Matthew kowaadan uruu wuru'u Christ, Jewnao zaudapaniaz, prophetnao kowaadauzon idi kotua'a naa ũ'ati Tominkaru dyuudan nii ũzannaa nii na'iki ũnaobanaa nii. (Hebrew paradan ida'an udakota-kao Messiah kii.)

Na'iki ukowaada na'apam Jesus kaudinan ma'ozaka'o ida'an, usha'apata umanawun kida'o aimaakan aona'o pidan ka'iitan pasha'apatan. Ukakuda karinainao pidannao, uso'ota oia'o doronainao pidannao ai, na'iki ukadishita-kida mawakainao.

Iriba Matthew kowaadan Jesus kakinaopan dau'u pidannao. Ukakinaopan sakitapa'o mashaapa-karu daua'o chapter 5, 6 na'iki 7 ida'a; ukakinaotan 12 pa'apostlennao chapter 10 ida'a; ukowaadan di'itinapa-kinai kuwai kida Tominkaru naobanai-tinan daua'o chapter 13 ida'a; utominapa-kidan da'anainao paugaru kaimana'o mashaapa-karu daua'o chapter 18, 19 na'iki 20 ida'a; na'iki ukowaadan amazada katokon-tinan daua'o chapter 24 na'iki 25 ida'a.

Matthew kowaada na'apam Jesus zowii-kao, na'iki ukadishitan pamawaka-kizi iki. Ukowaada na'apam udyuudan apostlenao kakuwaapa'anan pa'ati ipai amazada kawana'ati, na'iki uaipan ũzaamatan papidanannao nii. (Puawunuuta Matthew 28:16-20 ida'a.)

Kaarita buutinpan kida
 Jesus dokozi-daunnao
 Jesus Christ shakatan
 John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o
 Jesus chikaawunuu-kao na'iki utiwaa-kidapa-kao
 Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka
 Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti
 Jesus sha'apatani kida, pazowii-kao ua'ii
 Jesus zaamata-kao, na'iki uzowii-kao
 Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati

Di'oraz Jesus dokozi-daunnao kainaabatanapa-kinaa (Luke 3:23-38)

1 Di'oraz kuwai ida'a kakuwaapa-karu Jesus Christ dokozi-daunnao sakadinan iki'o dau'ana'o. † Jesus Christ, uruu King David takaan-daun, na'iki David, uruu Abraham takaan-daun.

² Di'i naa ũ'uu kida sakadinanu'u Abraham di'iki'o atii King David ida'ati: Abraham dani uu Isaac; Isaac dani uu Jacob; Jacob dani uu Judah na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao; ³ Judah dainao uu Perez na'iki Zerach (ĩdaro uu Tamar); Perez dani uu Hezron; Hezron dani uu Ram; ⁴ Ram dani uu Amminadab; Amminadab dani uu Nahshon; Nahshon dani uu Salmon; ⁵ Salmon dani

† Jewnao kaduz umanawunu'o ũ'ati wuru'u kainaabatanapa-karuz padokozi-daunnao di'iki.

uu Boaz (Boaz daro uu Rahab); Boaz dani uu Obed (Obed daro uu Ruth); Obed dani uu Jesse; ⁶ Jesse dani uu King David.

Aizii di'i Jesus Christ dokozi-daunnao dau'ana'o King David di'iki'o, atii patarubanao na'akan ida'ati Israelitenao pawiiizi iki Babylon iti: David dani uu Solomon (Solomon daro Uriah daiaro-daun); ⁷ Solomon dani uu Rehoboam; Rehoboam dani uu Abijah; Abijah dani uu Asa; ⁸ Asa dani uu Jehoshaphat; Jehoshaphat dani uu Jehoram; Jehoram dani uu Uzziah; ⁹ Uzziah dani uu Jotham; Jotham dani uu Ahaz; Ahaz dani uu Hezekiah; ¹⁰ Hezekiah dani uu Manasseh; Manasseh dani uu Amon; Amon dani uu Josiah; ¹¹ Josiah dani uu Jehoiachin †† na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao.

†† Jehoiachin: ba'oran u'uu Jeconiah

¹² Aizii patarubanao na'akan dauna'ana'o Israelite-nao Babylon iti atii Jesus Christ ida'ati'i dau'ana'o: Jehoiachin dani uu Shealtiel; Shealtiel dani uu Zerubbabel; ¹³ Zerubbabel dani uu Abiud; Abiud dani uu Eliakim; Eliakim dani uu Azor; ¹⁴ Azor dani uu Zadok; Zadok dani uu Achim; Achim dani uu Eliud; ¹⁵ Eliud dani uu Eleazar; Eleazar dani uu Matthan; Matthan dani uu Jacob; ¹⁶ Jacob dani uu Joseph, uruu Mary da-iaruz; Mary dani uu Jesus, Jesus uruu wuru'u dakotakariwaiz Christ † nii. ¹⁷ Ukau'an 14 itonazinaa aitinpan Abraham di'iki'o atii David ida'ati. Na'apa uaitinpan iriban koshan 14 David di'iki'o atii itarubanao na'akan dono'o ida'ati'i idyaun Babylon iti; na'iki na'apa uaitinpan itarubanao na'akan dauna'an idyaun Babylon iti atii Christ ida'ati.

Jesus shakatan daua'o

(Luke 2:1-7)

¹⁸ Kaikapa'o da'i Jesus Christ shakatauzonu'u. Jesus daro Mary, Joseph taapani'i naa pazaamatan ni'o paudaiaro nii. Mazan itaamataakan ua'ii, Mary kaudanin naa. Wurru'u okaudaninuz Kaimana'o Doronaa ida'ana'o. ¹⁹ Aizii Joseph kaimana'o pidan uruu, ukau'an aonaa uba'azootin-kida'azon Mary iriba'o pidan bii ii, udi'itinpan pa'ida'a sodi na'apam nii pamarina'atan pamazida'azon otuma.

²⁰ Joseph da'awu'ukan padi'itinpan pu'u tuukii. Sariapa Tominkaru di'iki'o angel kaawan u'ida'ati uzanda'awun ii. Na'iki ukian u'ati, "Joseph, King David takaan-daun, aonaa putaria'ana'a pumazidan Mary tuma. Aonaa na'apa'oram ida'ana'o mani karikaonan wuru'u okaudaninuz, mazan Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o wuru'u okaudaninuz. ²¹ Okaudanin an, daonaiora'o nii odani nii. Na'iki Jesus † kii pa'i pudakota u'uu, usha'apanum kau'an ukazan-naatan nii papidanannao itoian ai," ukian u'ati.

²² Aizii wuru'u na'apa'oraz sha'apan, Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: ²³ "Kaina'a'o nii bauda'apa pa'ina'o zun, aona'o zii okitauzo-ka'o kaudanin nii daonaiora idi. Uruu Immanuel kii-karu nii udau'an, watuma'o Tominkaru kia'o wuru'u kii-karuz."

²⁴ Joseph pokoda'akan, sariapa umishidan Tominkaru di'iki'o angel paradan pa'ati. Uruu idi umazidan Mary tuma. ²⁵ Mazan aonaa na'apainim ukiaapauzon Mary, atii na'apa okaudaninpan. Joseph ka'utan naa wuru'u koraidaonaaz Jesus kii.

Aitapaabainao pidannao dorotapa'anan Jesus

2 Aizii Jesus shakatan dono Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz, na'apain Herod king nii na'ii. Uruu dono munapo'o waoko iki'o pidannao kaawan Jerusalem ati. Wurru'u itaouz di'itapauzonao wizi.

† Christ: Uruu Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Jesus: Tominkaru kazannaatan, kia'o wuru'u u'uuaz.

² Sariapa itpishaan na'ii sanna'o, itkian, "Na'iam dii koraidaonaa shakatan king ni'oraz Jewnao ati? Watukapa ukainaaribinaa wizi aidinan waoko iki. Uruu idi'o wawa'atin wakodoru'uka'anan u'ati unaobanain idi."

³ Aizii King Herod abata wuru'u itpishaanuz pidannao na'apa, aonaa unaudapanuz, tuukii uto'ora'akan. Aizii Jerusalem sanna'o na'apa kapam. ⁴ Ukau'an King Herod baokopatan faadaanao zowaunaanao, na'iki ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Na'ia'a naa upishaan itdyaun, "Na'iam nii dii wuru'u naobanai ni'oraz shakatan, Christ kii-kizaiz?"

⁵ "Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz," itkian u'ati.

"Na'apa Tominkaru dyuudan paprophetin saadan udau'an. Kaikapa'a ukianu'u:

⁶ "Pugaru Bethlehem, Judah Baara † ia'oraz, umanawunu'o nii, ba'oran wiizainao na'an kida'o ai. Usha'apanum idi pu'idi'iki'o nii naobanai ni'o tominan.

Uruu taapa'o nii na'iki na'akapa'o nii kaimana'o ida'an

itpidanannao Israelitenaouz kaznizo taapiki kawan." ††

⁷ Sariapa King Herod dapada-kidan wuru'u tawarainao aitapaabainaoz. Aonaa uitapa-ka'o ukadakoinpan ituma. Pa'idiwaru sodi upishautan itdyaun, na'apa'oram naa ukotu'an itukapan wuru'u wizi aidinan, naobanai shakatan kainaaribanaaz. Ukau'an itkowaada u'atiz. ⁸ Udauna'an udyuudan naa itdyaun Bethlehem iti. Ukian it'ati, "Udorotanka'a naa wuru'u koraidaonaaz. Aizii uikodan donozu, ukowaada pa'i it'ati, itmakonaka kizi itkodoru'uka kizi u'ati kapam unaobanain idi."

⁹ Paabatapa'akan dauna'an, na'apam King Herod kian pa'ati, itdobatan naa. Sariapa wuru'u itukapauzoniaz wizi aidinan naa it'ati koshan. Uruu idi ukau'an itkonaukian tuukii. Na'iki wuru'u wizi makon it'ua'ati atii umashaadinan doko'o koraidaonaa mashaapa-kizi kabaun pa'inamun. ¹¹ Itkaawan kabaun ida'ati, na'iki itmorota'akan naa. Uru'u naa itukapan na'ii wuru'u koraidaonaaz, padaro Mary tuma. Sariapa itkodoru'ukan ukanaapu ati unaobanain idi. Udauna'an itso'ota'akan naa pana'akapanii kida, gold na'iki frankincense na'iki myrrh, † itaan kidaz mawinipinaa-daun u'ati. ¹² Udauna'an itkiwan pana'ana'a naa pawata-kizi ai, aonaa itmakoua'akan King Herod ida'an. Itsha'apainapanuz kaikapa'a Tominkaru kakinaowan idi'o pazanda'awun ii itdyaun.

Joseph na'iki udaiaro Mary kidoapa-kidan paudani Jesus

¹³ Tawarainao kiwa'akan dauna'an, Tominkaru dyuudan angel kakuwaapa'anan Joseph ati uzanda'awun ii. Ukian u'ati, "Pumako kai, puna'aka wuru'u koraidaonaaz padaro tuma, pukidoapa-kida itdyaun Egypt iti. Usha'apanum kau'an Herod dorotapa-kida'azon naa wuru'u koraidaonaaz na'iki uzowii-kida'azonuz.

‡ Judah Baara: uruu Judea Baara †† Micah 5:2 †† frankincense na'iki myrrh: kawinipina'o kaduunuribai kida.

Puna'ii pa'i atii òdapada-kidan an zii pugaru powaa ati." ¹⁴ Joseph pokoda'akan, una'akan naa wuru'u koraidaonaaz padaro tuma Egypt iti. ¹⁵ Na'ii ìmashaapan atii Herod mawakan. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan, ukianuz paprophetin ida'an: "Òdapadan òDani Egypt iki." [†]

Herod dyuudan daonaioranao sodi kida zowii-kaos

¹⁶ Aizii Herod aitapankan naa na'apam tawarainao, waoko ikiinaouz mariidan paugaru, ìmakiwakan idi powaa an pa'ida'an, tuukii uto'oran. Uruu idi udyuudan pasoldyaannaos zowian ipai daonaioranao sodi kida dya'utam wunu kidainao na'iki awutapainao ìwunun kida, ipai Bethlehem iainao na'iki maonapa kida'o ìmashaapan. Usha'apainpan kaikapa'a, usha'apanum kau'an aitapaabainao tawarainao waoko ikiinaouz kowaadan kawana'ati'o na'apam ukotu'an naa ìtukapan wuru'u wizi aidinanuz. ¹⁷ Wuru ida'ana'a Tominkaru Paradan mishiinan prophet Jeremiah kiau-zonuz.

¹⁸ "Ramah ^{††} ii, pidannaos wa'idan abata-kaos, ìzaadinan na'iki ìmuraapan diiwa'o ida'an. Rachel [‡] zaadinan paudainao dau'an, aonaa omishidauan pamashaata-kaos paudainao mawakan idi." ^{††}

Josephnaos dyuuda-kaos'a naa ìkiwan Egypt iki

¹⁹ Aizii King Herod mawakan dauna'an, Tominkaru di'iki'o angel aidinan Joseph ati uzanda'awun ii, Egypt ii. ²⁰ Angel kian u'ati, "Mawaka'a naa aizii zowia'azoinaouz wuru'u koraidaonaaz. Ukau'an puna'aka'a naazu padaro tuma powaa iti Israel iti." ²¹ Joseph pokoda'akan, una'akan naa ìdyaun powaa iti Israel iti. ²² Mazan Joseph abatan idi King Herod dani Archelaos naobanai nii Judea Baara ii, ukau'an utarii pamakon na'iti. Mazan uzanda'awun ii Tominkaru kakinawanuz, uruu idi ìmakon Galilee Baara iti, ²³ na'ia'a naa ukau'an ìmashaapan wiizai Nazareth ii. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: "Udakota-kaos nii Nazareth san."

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o (Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

3 Kotua'iki uruu dauna'an John Chikaawunuupauzo sakadan pakaudinan pakakinaopan dau'u mapidantaka'o amazada ii aka, Judea Baara ia'oraz. ² Kaikapa'a ukakinaopauzonu'o: "Utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru Naobanai-tinan pidannaos ati." ³ Uruu John dau'ati'o, tawaru'u kotua'oraz Tominkaru prophetin Isaiah saadanuz. Ukianuz.

[†] Hosea 11:1 ^{††} Ramah: kotua'o wiizai munapo za'o Bethlehem ai. [‡] Rachel: oroos Israelitenaos daro. ^{††} Jeremiah 31:15

"Pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka.

'Usaaba'a naa naobanai mako kizi nii, utoma ua'ii sakitapa'o uponaa nii." ^{††}

⁴ John kamichan toma-kaos camel idi idi'o, ukazadawutinpan wuzada-kariwai madai idi'o, na'iki uwanyukunuu nii manorunao ^{†††} na'iki maaba. ⁵ Iriba pidannaos wa'atin John ida'ati ìabata'anan ukakuwaapan. Jerusalem, Judea Baara'a'oraz donoos iki, na'iki ipai ba'oran wiizai kida Judea Baara'a'oraz di'iki, na'iki Jordan Wa'o za'anainao ìmashaapan kida kaawan u'ida'ati. ⁶ Ìkowaadan pa'oian kida, uruu idi John chikaawunuuan ìdyaun Jordan Wa'o ii.

⁷ Iriba Jewnaos, ìdakota-kaos Phariseenao ^{†††} na'iki Sadduceenao [§] kaawan John chikaawunuupa-kizi ati. John tukapan ìdyaun na'ii, sariapa ukian ì'ati, "Unao kowazannaos! Kanom kowaada u'ati uruu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon ai unao? ⁸ Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimakaan, uaida kizi mishi utanawatina'a u'oian ai. ⁹ Aonaa uzauda-kida'ana'a unao Abraham takaan-daunnaoun ida'ana'o nii mani ukazannaatinan u'oian ai. Òkowaadan nii u'ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnaos nii di'oraz kuba kida idi'i. ¹⁰ Kaina'a baro, minziwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-kaos, udauna'an ukaboota-kaos nii ipai tikazi wu'iti."

¹¹ Udauna'an John kian pidannaos ati, "Òchikaawunuupan unao wunu idi utanawatinan dikiin ii u'oian ai Tominkaru ida'ati, mazan wuru dau'ana'ana'a, kaini'iki'o nii chikaawunuupa'o nii unao tikazi idi na'iki Kaimana'o Doronaa idi pa'an. Uruu kaina'iki uruu powa'a'o zii umanawunun ò'ai, aonaa òka'itian ukauudin-kizi. Upu'u zii aonaa òturuuan òna'akan udazkidi u'ida'ati. ^{§†12} Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapa-kinnaos papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-kaos kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-kaos ni'i naa kaiman padapunaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-kaos tikazi aona'o umakadauzon wu'iti."

John Chikaawunuuan Jesus Jordan Wa'o ii

(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

¹³ Uruu dono Jesus kaawan Galilee Baara iki Jordan Wa'o ati, uchikaawunuukidina'anan John ati. ¹⁴ Mazan aonaa John ka'itian paabatan pasha'apatan na'apa'o u'ati, ukau'an utiwaan papana'adan Jesus nyukunuu. Ukian u'ati, "Kanom nii puchikaawunuukidina'azon ò'ati? Ògaru mishi'oraiman turuu puchikaawunuuan."

^{††} Isaiah 40:3 ^{†††} manorunao: oo chiwao, iriba'oraz ìmashaapan. ^{†††} Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnaos di'ii. [§] Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnaos di'ii. ^{§†} Poitorui kaudin-kizi wuru'u una'akauzonuz panaobanaos dazkidi u'ida'ati.

¹⁵ Mazan Jesus kian u'ati, "Na'apa'o ni'i naa pa'an aizii washa'apatinan, usha'apanum kau'an washa'apatina'azon ipai Tominkaru aipan kawana'ati." Uruu zii John na'apatan panyukunuu.

¹⁶ Jesus kodita'akan dauna'an wunu di'iki pachikaawunuu-kao dono, sariapa aokazi da'ata-kao u'ati, na'iki utukapa Tominkaru Doronaa wa'atin orid kawan, aokazi ikinapu. Taa, upakotan u'ida'ati.

¹⁷ Masha'apakiaka parada-karu aokazi iki'o kian, "Di'i õDani'i, õmarainapanii manawun, sha'apatina'o õnyukunuu kawana'ati."

Jesus tiwaa-kidapa-kao

(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

4 Uruu dauna'an Kaimana'o Doronaa na'akan Jesus mapidantaka'o amazada di'iti, Satan tiwaa-kidapa kizi uruu na'ii. ² Aonaa kanom Jesus nikan 40 kamoo, ukau'an tuukii uzamazin. ³ Uru'u naa Satan kaawan Jesus ida'ati. Sariapa ukian u'ati, "Tominkaru Danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba kida tominan bread nii."

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saadakariwaiz kian, 'Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an mani karikaonan. Mazan aiapa-karu nii Tominkaru di'iki'oraz parada-karu mashaapa-kinai nii.'" †

⁵ Udauna'an Satan na'akan Jesus Jerusalem kaimana'oraz wiizai iti. Ukadishita-kidanuz dokoa'o Tominkaru Dapu dokoo-dinpan paawa ii manawun, ⁶ na'iki ukian u'ati, "Tominkaru Danin an pugaru, puza-ka'uta di'iki'i imi'i baara iti. Usha'apanum kau'an Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian, 'Tominkaru awunuutapa-kidan nii pugaru pa'angelinnao ati, i'zaa-matapan nii pugaru, aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.'" ††

⁷ Jesus kian u'ati, "Mazan kaikapa'o sha'atii Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kapam, 'Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru.'" ‡

⁸ Udauna'an Satan na'akan Jesus dokoa'o midukuo paawa iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai umanawun na'iki konaunam kida'o donoi, ipai amazada tokon iti. ⁹ Ukian Jesus ati, "Ipai'o nii õtaan pu'ati wuru kida'a putaainan an õ'ati pukodoru'ukan ida'an õkanaapu ati."

¹⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, "Pumako õ'ai, Satan! Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian, 'Pukodoru'uka soo bauda'apa'o Naobanai puTominkarun ati.

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.'" ‡

¹¹ Uruu dauna'an Satan marina'ata'akan naa Jesus. Uru'u naa angelnao kaawan u'ida'ati ikaminka'utan naazu.

Jesus sakadan pakaudin-kizi

Galilee Baara ii

(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

¹² Jesus abatan dauna'an John taraa-kao, uru'u naa umakon powaa iti Galilee Baara itinapu, Nazareth iti.

¹³ Mazan na'iki'o umakon umashaapa'anan Capernaum iti, wiizai maonapa'o Galilee Karishiiz ati. Na'ana'oraz Zebulun na'iki Naphtali takaan-daunnao wiizi baara an kida'oraz. ¹⁴ Aimaakan sha'apanuz na'apa, parada-karu mishiinan naa tawuru'u prophet Isaiah kianuz pakaaritan ida'a:

¹⁵ "Pidannao mashaapainao Zebulun amazadati an, na'iki Naphtali amazadati an, na'iki dobaapa-kizai karishii an, atii tarauka Jordan Wa'o,

Galilee an kida'o Gentilena mashaapan. Puabata!

¹⁶ Puabata pidannao mashaapainao na'ii'aka maruta'o bii'i,

itukapan nii umanawunu'o Kanada'o.

Mashaapainao na'an kichana'iki-kia'o maruta'o bii ii, Kanada-karu kanadapan nii idyaun.'" ‡

¹⁷ Na'apaini'i naa Jesus sakadan pakakuwaapan. Ukian, "Utanawatin u'oian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru naobanai-tinan pidannao ati."

Jesus zaamatan

4 kopoutapauzonao paminauda'unao nii

(Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

¹⁸ Jesus makopan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopoutapauzonao, Simon, uruu Peter kia'o udakotapa-kao, na'iki u'inawuzu Andrew. I'zaamaapan kopau karishii ii pasairon ida'an.

¹⁹ Jesus kian i'ati, "Uwa'ati õtuma, õtominapa-kida kizi unao, uzaamaapan dau'u pidannao.'" ²⁰ Sariapa i'wa'aka'akan pasairon kida, na'iki i'da'anan naa uruu.

²¹ Na'iki'o udobata'akan, utukapa dya'utam pidannao koshan kanawa ida'a. Wuru'u inaouz Zebedee dainao, James na'iki John. I'daru Zebedee na'ia'o ituma kapam, iminziwatinn-kidan pasairon kida. Jesus dapadan idyaun. ²² Sariapa imakon Jesus tuma, i'wa'aka'akan naa padaru pakanawan di'ii.

Jesus kakudan iriba pidannao

(Luke 6:17-19)

²³ Jesus makon ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati. Utominapa-kidan pidannao synagogue ‡‡ kida kawana'ati. Ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ukakuda pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai idi. ²⁴ Uunamunaa abata-kao ipai Syria Baara ii aka. Uruu idi na'ikinpuinao pidannao na'akan pairibannao karinao pabi'inaaka'o i'rinaa kida: kaziwainao, oia'o doronai morotinniinao, mawakaziitapainao, na'iki machi'ika-kainao; ipai Jesus kakudan idyaun. ²⁵ Iriba pi-

† Deuteronomy 8:3 †† Psalm 91:11 ‡ Deuteronomy 6:16
‡† Deuteronomy 6:13

‡‡ Isaiah 8:23 ‡‡† synagogue: kabaun Jewnao baokopaina-pa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

dannao da'ananuzu Galilee Baara ikiinao, na'iki Decapolis † Baara ikiinao, Jerusalem ikiinao, Judea Baara ikiinao, na'iki Jordon-wa'o baza ikiinao.

Jesus kakinaopan naawazi ii

5 Aizii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa uzaidan naawazi daara iti. Na'ia'a naa usakanatan. Pidannao, utominapa-kidani-naouz maonapadinan u'ida'ati. ² Usakada'akan naa patominapa-kidan ūdyaun.

Mishi'o konaukii-karu daua'o (Luke 6:20-23)

Kaikapa'a ukian ū'ati'i:
³ "Konaukia'o wunaou'u aitapainauz aona'o paturuan paaipan ati padoronaa ii, ūnao kaduz ati'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.
⁴ Konaukia'o wunaou'u kasha'oratinainauz ūnyukunuu,
 Tominkaru saabaan nii ūnyukunuu.
⁵ Konaukia'o wunaou'u aona'oraz ūtadinpauzon, Tominkaru taan nii ipai imi'i baara ū'idiwau nii.
⁶ Konaukia'o wunaou'u tuukia'oraz ūtaan panyukunuu ati
 pasha'apata'azon Tominkaru aiapanii kida usha'apata-kao,
 Tominkaru turuuda-kidan nii ūdyaun kaimanaiman.
⁷ Konaukia'o wunaou'u kamunanbainauz, Tominkaru kamunanun nii ū'ati.
⁸ Konaukia'o wunaou'u bauda'apatainaouz panyukunuu Tominkaru ati,
 ūtukapan nii Tominkaru.
⁹ Konaukia'o wunaou'u kaudinainauz pakaimanaa-ka-kidan dau'u pidannao,
 Tominkaru daniitan nii ūdyaun.
¹⁰ Konaukia'o wunaou'u pataka'uta-kariwainauz kaimana'o mashaapa-karu Tominkaru ati'o dau'an, ūnao ati'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.
¹¹ "Konaukia'o nii unao, pidannao dakoopan an unao, na'iki ūpataka'utan an unao, na'iki ūmariidinan an unao dau'u, soo ūpidanannaoun idi'o unao.
¹² Ukonaukii tuukii manawun, usha'apanum kau'an kaina'a umanawunu'u uwini pinaa ni'o aokazi ii. Kotua'a naa na'apa'o Tominkaru prophetinnao pataka'uta-zo-kao kapam.

Mishidainao na'apa duwu na'iki Kanada'o kawan (Mark 9:50; Luke 14:34-35)

¹³ "Duwu kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Mazan duwu manaun ana'a naa, aona'a naa na'apam ukuzuban powa'a. Aona'a naa turuu ukaiwaapa-kao, mazan ukaboota'aka-kao ni'i naa amazada iti. Uru'u naa dobaapainao na'ii'aka dakazatanuz.

† Decapolis: Greek paradan ida'an '10 wiizainao' kia'o wuru'u.

¹⁴ "Kanada'o kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Aonaa naawazi paawa'a'o donoi toma-kao dizinpan. ¹⁵ Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udau-na'an utaratanuzu boon waranu'u. Mishi'oraiman lamp muuda-kao nii kaimana'o pawizi doko'a'o ida'a. Na'iki'o nii ukanadapan ipai kabaun nazo ainao.
¹⁶ Na'apa pa'i unao lamp kawan, upu'ukapan Kanada pidannao kanaapu ati, ūtukapa kizi kaimana'o usha'apatanii. Uruu na'apa'o ida'ana'o nii ūkonaukii-kidan uDaru Tominkaru aokazi ia'o umanawunun.

Jesus tominapa-kidan kakinaorii daua'o

¹⁷ "Aonaa uzaua-kida'ana'a, ūmarina'ata-kida'anan mani kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ida'an kida, na'iki kotua'o prophetnao saadanii kida, wuru'u ūwa'atinuz da'ati'i. Ūwa'atin aonaa ūmarina'ata-kida'anan mani ūdyaun, mazan ūmishia'anan naa na'iki ūsha'apata'anan naa na'apa'oram ūkian kidaz.
¹⁸ Ūkakuwaapan mishi'o u'ati, atii aokazi na'iki di'ora'a imi'i baara na'an kawana'ati, aona'o nii bauda'apa kakinaorii paradannaa sodi marina'ata-kao, atii kaiman-daun kakinaorii mishiinan. ¹⁹ Ukau'an kanom dikintapan an masakauda'u sodi'o kakinaorii paradannaa, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao, awutapa sodi'o nii umanawunun, Tominkaru naobanai-tinan di'ii. Mazan kanom izo'ati'o, sha'apatatina'o kakinaorii kawana'ati, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao kapam, umanawunu'o kii-karu nii udau'an, Tominkaru naobanai-tinan di'ii. ²⁰ Ukau'an ūkian nii u'ati, aona'o nii umorotan Tominkaru naobanai-tinan di'iti, soo umashaapan an kaiman Tominkaru aipan kawana'ati powa'a zii wunao aia'a, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao †† ai."

To'oraba-karu daua'o

²¹ Jesus kian koshan, "Uaitapanii sha'atii na'apam ki-auzo-karu pidannao ati kotua'a naa, 'Mana'a pu-zowia'ana'a pidan. ‡ Na'ia'oram pidan zowia'o pidan, pataka'uta-karu niizu udikin ii.' ††²² Mazan aizii ūkian nii u'ati, na'ia'oram pidan to'oran an pa'inawuzu ati, pataka'uta-karu niizu udikin ii. Na'ia'oram pidan kia'o pa'inawuzu ati 'pugaru maturuauka'o,' na'aka-karu niizu kazowautapainao kanaapu ati, marii kizi upataka'uta-kao na'ii. Na'iki na'ia'oram dakooa'o pa'inawuzu, 'yaakaru, maaitapin-ka'o!' kii, kaboota-karu niizu Tubaru'u Tikazi wu'iti.

²³ "Ukau'an putaaina'anan dono Tominkaru ati, puna'akan ida'an aimakaan u'ati altar uzai kawaodapa-kizinao di'iti, na'iki punyukunuiankan an kaina'a'o da'i pukasharutan pu'inawuzu nyukunuu,
²⁴ puwa'aka'a naa zii wuru'u putaa'azooniaz altar daz-

†† tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao: ūnao Jewnao, kaimanaimana'o ūaitapan Tominkaru paradan, na'iki ūkakinaopanii uparadan kawana'ati. Ukau'an kaimana'o pidannao nii ūtukapa-kao ba'oran pidannao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ Exodus 20:13 †† Deuteronomy 17:8, 9

aba'a, pumako pu'inawuzu di'iti, pusaabaa-kidanaka punyukunuu utuma. Udauna'an putaa'anan ni'i naa wuru'u putaa'azoniaz Tominkaru ati.

²⁵ "Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan puparadan utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti, na'iki utaan nii pugaru kootowapa-kidauzo pidan ati. Udauna'an kootowapa-kidauzo taan ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai di'iti. ²⁶ Ōkian pu'ati, puna'ian nii, aona'o nii pukodita-kida-ka'o atii pukawinipinaatan ana'o nii zii ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinnaa nii.

Ba'orantapa-karu daua'o

²⁷ "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaorii kian, 'Mana'a puba'orantapa'ana'a.' ^{†28} Mazan aizii ōkian nii u'ati, kanom awunuutapan zun, na'iki una'a-zootapanuzo, uba'orantapa'akan naa wuru'u pa-nyukunuu ii. ²⁹ Ukau'an pudiwa'ora antanpu'o puawun sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, puso'ota na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa karikaonan pusha'apauzin punanaa di'iki'o, puka-boota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaruo'o Tikazi wu'iti. ³⁰ Pudiwa'ora antanpu'o puka'u sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, pudukuta na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa'o puka'u karikaonan, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaruo'o Tikazi wu'iti."

Muudaaka-karu daua'o

(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)

³¹ Jesus kian koshan, "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Na'ia'oram pidan muudan an paudaiaro, marii utaan o'ati saada-kariwai muudaaka-karu kaaritannaa.' ^{††32} Mazan aizii ōkian nii u'ati, daonaiora muudan dono paudaiaro omashaapan pu'u kaiman padamata utuma, ukau'an uba'orantapa-kidan naa oroo wuru'u ba'oran daonaiora tuma omazidan ana'a naa koshan. Na'iki arawu'u daonaiora mazida'oraz naa otuma, utoman naa oia'o kapam uba'oran-daiarotapan idi.

Mishi'o parada-karu sha'apata-ka'o daua'o

³³ "Uaitapanii sha'atii kapam na'apam kiauzo-karu pidannao ati kotua'a naa, 'Mana'a pumarina'ata'ana'a putaanii puparadan pumishia'azonii, mazan pusha'apata puparadan Tominkaru ati wuru'u pusha'apata'azoniaz.' ^{†34} Mazan aizii ōkian nii u'ati, mana'a pudakota'ana'a aimaakan uu puparadan mishida-kinnao nii. Mana'a pudakota'ana'a aokazi uu puparadan mishida-kinnao nii, usha'apanum kau'an Tominkaru naobanaitinapa-kizi wuru'u. ³⁵ Mana'a pudakota'ana'a imi'i

† Exodus 20:14 †† Deuteronomy 24:1 ‡ Leviticus 19:12; Numbers 30:2; Deuteronomy 23:21

baara uu, usha'apanum kau'an imi'i baara Tominkaru kidiba wiizi wuru'u. Jerusalem uu na'apa kapam, mana'a pudakota'ana'a puparadan ii, usha'apanum kau'an uruu donoi umanawunu'o King wiizi wuru'u. ³⁶ Mana'a pudakota'ana'a puzowau puaipan idi puparadan mishida-ka'o, usha'apanum kau'an aonaa puka'iitan putoman bauda'apa'o puzowaud baraka oo podidi. ³⁷ Ukau'an, turuu pukian 'Oo', umishiin dono, na'iki 'Aonaa', u'aonaan dono. Pudobata-kidan an powa'a zii puparadan, oia'o di'iki'o wuru'u.

Kaunaaka-karu daua'o

(Luke 6:29-30)

³⁸ "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pidan zowitan dono pairiban awun, marii ukau-naatinan uawun ati kapam; pidan zowitan dono pairiban dako, marii ukaunaatinan udako ati kapam.' ^{††39} Mazan aizii ōkian nii u'ati, aonaa pukaunaati-na'ana'a pusha'apata-ka'o an dikauda'o ida'an. Pidant'ikan an pudiwa'ora antanpu'o pukaozoo, marii puta'ika-kidan pu'ashabaron antanpu'o pukaozoo kapam. ⁴⁰ Pidant'ikan kootowapa-kida'anan dono pugaru na'iki uzaamatan pushooton, putaa'aka puchaakitan kapam. ⁴¹ Aizii umanawunu'o pidan dyuudan dono pudowautan padopao bauda'apa'o naawazi di'iti, pudobata-kida udopao bauda'apa'a naa naawazi di'iti. ⁴² Pidant'ikan pishaan an aimaakan pu'ai, putaa u'ati; ukaiwaa'azon an zii karikaonan puaimaakanuta, putaa'a naa zii u'ati.

Tarubaitapa-kariwainao marainapa-ka'o daua'o

(Luke 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, 'Pumarainapa puiuban, mazan puto'ora-kizaitapa putarubaitapaniinao.' ⁴⁴ Mazan aizii ōkian nii u'ati, pumarainapa pidan to'orainao pu'ati, pukamunan kaiman i'ati; na'iki putoriinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a, pataka'utainaouz pugaru. ⁴⁵ Na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o uDaru Tominkaru aokazi ia'o dainao unao. Usha'apanum kau'an uruu Kanada-kida kamoo ipai pidannao ati, kaimanainao na'iki dikaudainao ati kapam. Na'iki ukaawa-kida wunu pidannao ati, kaimanainao i'asha'apainpan na'iki dikaudainao i'asha'apainpan ati kapam.

⁴⁶ "Aizii kanoma'o nii Tominkaru taa uwinipinaa nii ukaimanan an marainpainao ati unao karikaonan? Upu'u zii zaamaapauzonao tax puraatanannaa [‡] oiainaoz padamata, i'marainapa pairiban kapam. ⁴⁷ Ukau'an ukaimanan dono soo marainpainao ati unao karikaonan, na'apa dii upana'an baokoinao pidannao ai? Na'apa pidannao mashaapan kapam mamishida-kainaouz Tominkaru. ⁴⁸ Ukau'an aonaa ukasharutina'ana'a ukaimanan ai, uDaru aokazi ia'o makasharutin-kan kawan pakaimanan ai.

†† Exodus 21:23-24 †† zaamaapauzonao tax puraatanannaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

Kamunan-karu daua'o

6 "Usha'apatan an kaimana'o aimaakan, mana'a usha'apata'ana'azu iriba'o pidan bii ii, utukapa-kida'azon idi ukaduz ukaimanan karikaonan. Usha'apainpan an na'apa, aona'o nii uwini pinaa nii uDaru aokazi ia'o di'iki. ² Ukau'an utaan dono aimaakan pataka'utinainao ati, aonaa ukainaabata'ana'azu di'ika kida'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Inao, paaipan idi pasha'apataniaz pataka'utinainao ati atadapa-kao, ukau'an ĩaidautan pasha'apataniaz ipai di'ika kida'a pidannao ati, choochiapa-kizai ii, na'iki ipai dunapota pidannao iriba-kizi an. Mishi'o ōkian u'ati, wuru'u ĩnaouz kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao idi. ³ Utaan an aimaakan pataka'utinainao ati, mana'a putaapada'ana'a aonaa na'ia'oram pidan aitapan putanii dau'an. ⁴ Utaa'azon an aimaakan, aonaa kainaaba'o-karu'u mani utaanuzu, uDaru tukapan nii usha'apataniaz aona'oraz pidan tukapan, na'iki ukawinipinaatan nii unao.

Toriinapa-karu daua'o

(Luke 11:2-4)

⁵ "Utoriinpan dono, mana'a pa'i utoriinpa'ana'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Inaudapa pakadishita'anan na'iki patoriinpan choochiapa-kizai ii, na'iki dunapota pidannao iriba-kizi an, ĩaipan karikaonan pakaduz tukapa-kao. Ōkian mishi'o u'ati, kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-kao ida'an. ⁶ Mazan unao pa'an, utoriinpa'azon dono, umorota udapu nazo iti, utarati-na'aka, uru'u naa utoriinpan uDaru aona'oraz tukapa-kao ati. uDaru tukapa'oraz utoriinpan aona'oraz pidan tukapan, utaan nii uwini pinaa nii.

⁷ "Utoriinpan dono, aonaa ukiwa'anapa-kida'ana'a mazanuiman kida'o parada-karu, maaitapa-kainao Tominkaru kawan. ĩtoriinpan dawuu, na'apa ĩzauda-kidan patominkarun abatan nii patoriinpan. ⁸ Aonaa pa' ĩnao kawan mani unao. Utoriinpan ua'ii zii uDaru aita-pani'i naa kanom uaiapanii. ⁹ Ukau'an di'oraz kawan utoriinapa'a:

'WaDaru aokazi ia'o,
marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii.

¹⁰ Marii kizi punaobanai-tinan.

Marii kizi sha'apatin-karu puaipan kawana'ati da'a'a imi'i baara'a,
na'apa aokazi iainao sha'apatinan kawana'ati.

¹¹ Marii putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

¹² Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apataniaz kida',

na'apa wamarina'atan kawan ipai oii kida'o sha'apata-kariwaiz wa'ati.

¹³ Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kao oia'o di'iti,

mazan kaiman putaapa waunao oia'o ai. †

† oia'o ai oo "Satan ai".

[Karikaonanuo pugaru wuru'u naobanaiz, ma'ozaka'oraz, na'iki konaunama'oraz. Amen.] ††

¹⁴ "Umarina'atan an pidannao sha'apataniaz oii kida'o u'ati, uDaru aokazi ia'o marina'atan nii ipai u'oian kapam. ¹⁵ Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apataniaz u'ati, aona'o nii uDaru marina'atan u'oian kida.

Tominkaru ati'o sanadinapa-karu

¹⁶ "Usanadinpan ‡ an Tominkaru ati, aonaa utaa-pina'ana'a kasha'ora'a kawan, tawunao kawanu'u taapinpauzonaouz kaimanainao nii kaikini'i. Inao ĩpana'ada'akan na'apam paaidinpan pataapinpa'akan ida'an manaunam kasha'ora'a kawan, ĩaipan karikaonan paaitapa-kao pasanadinpan. Ōkowaadan nii mishi'o u'ati, ĩnao na'apainpainaouz ĩsha'apainpan, kawinipinaatina'a kainaou'u naa wuru'u pa'atadapa-kao ida'an. ¹⁷ Mazan unao, usanadinpan dono Tominkaru ati, uchikaa uawun baara kaiman, uramaudin na'iki umaoda uzowaud. ¹⁸ Aonaa kizi baokoinao aitapan usanadinpan Tominkaru ati, soo uDaru aona'oraz utukapa-kao aitapan nii pa'an, na'iki uDaru tukapa'oraz usha'apatan aimaakan aona'oraz baokoinao aitapan, ukawinipinaatan nii unao.

Sha'apauzii aokazi ia'o

(Luke 12:33-34; 11:34-36)

¹⁹ "Mana'a ukasha'apauzi-tina'ana'a da'a'a imi'i baara'a, usha'apauz kainin nii, na'iki uwuzaaritan nii, na'iki koidimikinao koidapan niizu. ²⁰ Mazan usaabaa usha'apauz nii aokazi ii, na'ii aona'o nii ukainin, aona'o nii uwuzaaritaunao, na'iki aona'o nii koidimikinao koidapanuz. ²¹ Aizii na'iam pidan saabaan pasha'apauz, karikaonanuo oii utaa-pina'ana'a panyukunuu, wuru di'iti'i utaa-pina'ana'a kiziz pasha'apauz.

²² "Wuru'u awunui na'apa'o lamp kawan ukanadapan pidan nanaa ati. Aizii puawun kaimanan dono, ipai punanaa mashaapan Kanada'o-karu'u. ²³ Mazan puawun makaimankan an, punanaa mashaapan nii maruta'o-karu'u. Ukau'an Kanada'o makadan dono u'ida'a, maruta'o manawun ida'a'o pugaru.

Bauda'apa naobanai

(Luke 16:13; 12:22-31)

²⁴ "Aonaa turuu pidan poitoruitapa-kidinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa'o, na'iki umarainpan nii ba'oran; kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa'o, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata.

†† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

‡ sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

**Aonaa kizi nyukunui
kaziwadapa-kao**

²⁵ “Uruu idi ōkian u'ati. Aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuzan ni'o dau'u ukakupa-kinnaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai.

²⁶ “Utukapa mooko kotu'uznao, aonaa ūpaowinan. Udauna'an ūso'otan mani papaoriba aka na'iki ūkasaba'uan maniz padapuna ita. Mazan upu'a'o uDaru aokazi ia'o paan ūdyaun. Aizii mani unao, aonaa umarainapa-kao mooko powa'a zii kotu'uznao ai?
²⁷ Na'ia'oram unao turuu umashaapan powa'a ukotu-a'ikin ukaziwadapan ida'an unyukunuu udau'an? Aonaa na'ia'oram.

²⁸ “Kanom nii ukaziwadapan unyukunuu ukamichan dau'an? Utukapa amazada ii aka'o soosoi kida sodan, na'iki na'apam ūsoosoan. Aonaa ūkaudinman dadara ūtomapan mani pakamichan. ²⁹ Mazan ōkian u'ati, King Solomon umanawunu'o usha'apauz konaunam kida, upu'u aonaa ukakamichantinan konaunam soosoi kida kawan. ³⁰ Tominkaru wuru'u konaunamada'oraz pinidi kida soda'oraz amazada ii aka. Aizii kakupa utukapa-kao, udauna'an umawaka'akan naa, uru'o ni'i naa ukawaoda-kao. Aona'o nii mooko Tominkaru kakamichantan unao na'apa? Kanom nii mooko umishidapan mapasaka sodi?

³¹ “Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza, oo kanoma'o nii ukamichan nii. ³² Na'apa kida'o dau'ana'a maaitapa-kainao Tominkaru kaziwadapauzon panyukunuu. Aokazi ia'oraz uDaru aitapanii uaipan aimaakan na'apa kida'oraz umashaapa-kinnaa nii. ³³ Mishi'oraiman utaa unyukunuu kiwiitapa zii Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki umashaapa na'iki usha'apatin Tominkaru aipan kawana'ati. Utaan nii ipai na'apa kida'oraz unao idiwau nii. ³⁴ Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu waikana'ana'o uaiapanii dau'an. Usha'apanum idi waikana'ana'o aimaakan sha'apainpan nii waikana'ana'o ida'a. Ukau'an aonaa ukaziwadapa'a naa unyukunuu waikana'ana'o aimaakan dau'an.

**Pidan dakotan pairiban
oia'o nii**

(Luke 6:37-38, 41-42)

7 “Mana'a pudakota'ana'a ba'oran pidannao dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan pugaru dikauda'o nii. ² Usha'apanum kau'an Tominkaru dakotan nii pugaru dikauda'o nii na'apa kapam pudakotan kawan ba'oran pidannao, na'iki na'apa'oram putaapan ba'oran pidannao, na'apa'o nii Tominkaru taapan pugaru kapam. ³ Kanom nii mooko pud'iitapan kaunuba sodi'o kaina'an puriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u atamun idin kaina'an puawun ida'a? ⁴ Puka'iita zii pukian puriban ati, 'Ōso'ota kizi

kaunuba'o puawun ai' atamun idin kaina'an pu'u puawun ida'a? ⁵ Pugaru taapinpauzo kaimana'o nii kaikini'i, puso'ota'a naa zii kiwiitapa atamun idin puawun ai. Uruu na'apa kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azonii kaunuba'oraz puriban awun ai.

⁶ “Mana'a utaa'ana'a kaimana'o aimaakan Tominkaru di'iki'o arimarakanao ati, ūtanawatina'akan nii u'ati karikaonan, na'iki ūaroautapan nii unao. Mana'a ukaboota'ana'a umanawunu'o kawinipinaa kida'o usha'apauz kooshinao bii iti, ūdakazaabi'ian nii karikaonan kidaz.”

Pupishaan dono aimaakan taa-karu nii pu'atiz
(Luke 11:9-13)

⁷ Jesus kian koshan, “Upishaa aimaakan, taa-karu nii u'atiz; udorota aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz; udau-dauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁸ Usha'apanum idi ipai pidan pishaa'o aimaakan, taa-karu nii u'atiz; na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz; na'iki dau-daupa'o paniinom da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁹ Daruinao, udani pishaan an pawanyukunuu nii u'ai, utaa mani kuba udani ati? ¹⁰ Oo upishaan an kopau u'ai, utaa mani kowazaz u'ati? ¹¹ Oia'o unao padamata, upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimaakan udainao ati, aitaniiimana'o nii uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii kaiman kida'o aimaakan pishainao ati paugaru. ¹² Pusha'apata kaimana'o aimaakan ba'oran pidannao ati, na'apa puaipan kawan aimaakan sha'apata-kao pu'ati kapam. Na'apa'o daua'o wuru'u Moses na'iki Tominkaru prophetinnao kakinaori kidaz.

Mazowa'o dobaapa-kizai paniinom
(Luke 13:24)

¹³ “Umorota mazowa'o dobaapa-kizai paniinom ida'an, usha'apanum kau'an kazowa'o dobaapa-kizai paniinom Tuubaru'o Tikazi pataka'utin-kizai di'iti'o wuru'u. Na'iki masha'apannaa mako-karu na'an, ukau'an iriba pidannao makon na'an. ¹⁴ Mazan dobaapa-kizai paniinom karikaonanu'o kakupa-karu di'iti'o, mazowa'o na'iki kasha'apannaa kapam mako-karu na'an. Ukau'an aonaa iriba'o nii mani pidannao ikodanuzu.

**Atamun, pa'aka ida'ana'o
uaitapa-kao**
(Luke 6:43-44)

¹⁵ “Uzaudinpauzo pa'i wunao aia'a dakotinpainaoz prophetnao nii. ūwa'atin nii u'ida'ati, na'apa masha'apatanu'u kaznizo kawan ūaidinpan, mazan kichana'iki-ki-a'o ūkaduz wuru'u, na'apa baudokoru kawan. ¹⁶ Uaitapan nii ūdyaun na'apa'oram ūsha'apatanii ida'an, na'apa paoribai aitapa-kao kawan pa'aka ida'an. Aonaa na'apainim puikodan kaiwada-karu ida'a grape oo fig aka. ¹⁷ Ukau'an ziwu'o atamun kaakan dono, kaimana'o nii u'aka kida, mazan maziwuka'o atamun, u'aka dikauda kida'o nii. ¹⁸ Ziwu'o atamun, aona'o nii ukaakan dikauda kida'o idi; na'iki maziwuka'o atamun, aona'o nii ukaakan kaiman kida'o idi. ¹⁹ Na'ia'oram

paoribai dikauda kida'o u'aka barota-karu niizu, na'iki kaboota-karu niizu tikazi wu'iti. ²⁰ Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao aitapan wunaou'u dakotinpainaouz prophetnao nii, ĩsha'apatanii kida ida'an.

**Kanoma'o nii morota
Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti**
(Luke 13:25-27)

²¹ "Aonaa ipai'o nii mani pidannao wuru'u 'Naobanai, Naobanai,' kia'oraz ĩkian ð'ati kawiihin Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, soo wunaou'u sha'apatina'oraz ðdaru aokazi ia'oraz aipan kawana'ati. ²² Na'apain Tominkaru widauan kamoon dono'o naa pidannao, iriba'o nii pidannao kian ð'ati, 'Naobanai, Naobanai, pu'uu ida'ana'o wakowaadapauzon Tominkaru paradan. Pu'uu ida'ana'o wawaatan oia'o doronai kida, na'iki iriba aimakaan umanawunu'o ukaimanan kida washap'apatan pu'uu ida'an.' ²³ Mazan ðkian nii ĩ'ati, 'Aonaa ðaitapauzon unao. Umako ð'ai, unao sha'apaa-pauzonao oii kida'o.'

Dya'utama'o kabaun tomikinao
(Luke 6:47-49)

²⁴ "Na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ðparadan kida, na'iki sha'apatina'oraz ðparadan kawana'ati, na'apa'o nii uruu aitapina'o pidan kawan, toma'oraz padapu nii dadara'o baara'a. ²⁵ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, uwa'ozi kida paidan naa, utuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, mazan aonaa kabaun dorautan, utoma-kao idi dadara'o baara'a.

²⁶ "Aizii na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ðparadan kida, na'iki aonaa usha'apatinan ðparadan kawana'ati, na'apa'o uruu tawuru kawanu'o maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu kaatu baara'a. ²⁷ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, wa'ozi kida tuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, sariapa kabaun dorautan, ipai daunuu-da'u."

²⁸ Aizii Jesus ipaian patominapa-kidan na'apa kida'o dau'an, tuukii pidannao di'itinpan na'apam utominapa-kidan dau'u. ²⁹ Powa'a zii umanawunun utominapa-kidan pidannao wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u.

**Jesus kakudan
daonaiora kabishopa'o**
(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

8 Jesus tokan ana'a naa naawazi daara iki, iriba pidannao da'anpan udawu'ati. ² Masha'apakiaka daonaiora kaawan u'ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi † idi. Ukoduru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian u'ati, "Naobanai, punyukunuu na'apan dono, ðaitapa pukakudan nii ðgaru, kaiman kizi'i naa ðsaabainan."

† *kichana'iki-kia'o bishoi: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.*

³ Jesus pishatan uruu na'iki ukian, "Na'apa ðnyukunuu, pukakuda, kaiman pusaabain." Masha'apakiaka ubisho manaka'akan naa, na'iki kaiman usaabaina'akan. ⁴ Udauna'an Jesus kian u'ati, "Puabata, mana'a pa'i pukowaada'ana'a na'ia'oram pidan ati, mazan pumako sariapa puawunuuta-kidanaka pumada faadaa di'ii, na'iki putaa'a naa taauzo-kariwaiz Tominkaru ati kakuda-kariwainao taauzoniaz Moses kakinaori kawana'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'ora'a naa pusaabainan."

Jesus kakudan soldyaanao zowaunaa poitoru
(Luke 7:1-10)

⁵ Jesus kaawan dono Capernaum iti, Roman soldyaanao zowaunaa kaawan u'ida'ati padopian idi. ⁶ Ukian, "Naobanai, kaina'a ðpoitoru karinaan ðdapu ii, tuukia'ora'a naa, aona'a naa uka'iitan pakiitinan."

⁷ Jesus kian u'ati, "Õmakon nii na'iti, ðkakudanaka kizi uruu."

⁸ Mazan ukian Jesus ati, "Aonaa Naobanai, aonaa umanawunu'o mani wuru'u ðgaruz pumako'ozon mani ðdapu iti. Turuu pa'an puparadan karikaonan di'iki'i, kakuda'o nii ðpoitoru. ⁹ Õgaru na'apa, ðkaudinanan doko aino pidannao ð'ai waranu a'o, ðgaru na'apa kaina'a soldyaanao kaudina'o ðwaranu'u kapam. Õdyuudan dono buda'apa soldyaa, 'Pumako' ðkian an u'ati, umakon nii. Aizii ðdapadan dono ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati' ðkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki ðdyuudan dono ðpoitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' ðkian an u'ati, usha'apatan niizu."

¹⁰ Jesus abatan idi wuru'u kaikapa'oraz paradakaru'u, tuukii udi'itinpa'akan, na'iki ukian wunao ati'i kasaba'ukinpainaouz pa'ida'ati, "Õkian mishi'o manawun u'ati, aonaa na'apainim zii ðikodauzon pidan Jewnao bii'i kaikapa'a manawun umishidanu'u. ¹¹ Uruu idi ðkian nii u'ati, iriba'o nii Gentilnao wa'atin di'ikina-pa kida'a waoko ikinapu na'iki wakadapu ikinapu, na'iki ĩsakanata'anan nii Abraham, Isaac na'iki Jacob tuma konaukia'o aroapa-karu ida'ati, Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ¹² Mazan unao, Tominkaru pidannao na'ia'o ni'oraz padamata Tominkaru naobanai-tinan dono'o naa, kaboota-karu nii unao maruta'o-karu iti. Na'ia'o ni'i naa uzaadan tuukii na'iki ukuzowan nii uudako kida udopian idi."

¹³ Uruu dauna'an Jesus kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Pukiwa'a naa pudapu iti, na'apa'oram pumishidan manawun, sha'apata-kao nii na'apa pu'ati." Na'apain aka manawun poitorui kakuda'akan.

Jesus kakuda iriba pidannao
(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

¹⁴ Aizii Jesus kaawan dono Peter dapu iti, na'ii utukapan Peter imauzo washatinpan bed paawa'a, tuukia'o omada wiichan pakarinaan idi. ¹⁵ Uruu idi Jesus zaamatan oka'u, sariapa omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Na'iki'o okadishitan otaan naa Jesus wanyukunuu nii.

¹⁶ Uruu wachuupunin kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao na'akan Jesus ida'ati pairibannao oia'o doronainao zaamatapaniinao kida. Jesus waata oia'o doronainao pidannao ai paparadan ida'an karikaonan. Na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁷ Wuru'u usha'apatan kaikapa kida'orazu'u, uruu umishian naa tawuru'u kotua'oraz prophet Isaiah kianuz, "Pa'ida'a uzaamatan wa'ai wabaiatin-kinaa rinai kida, na'iki uso'ota wa'ai wakarinauzo-kinaa kida."

Da'ana'azoinao Jesus

(Luke 9:57-62)

¹⁸ Jesus tukapan idi'i naa iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa ukian patominapa-kidaniinao ati, "Aushaa watarauka'a naa karishii baza iti."

¹⁹ Bauda'apa pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati. Ukian u'ati, "Tiichaa, òda'anan nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti."

²⁰ Jesus dako'atin na'iki ukian u'ati, "Waruzonao kaina'a ũ'uun kida, kotu'uznao kaina'a ũshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwashatinauzo-kizi nii, na'iki aonaa usookapauzo-kizi nii."

²¹ Ba'oran daonaiora tominpa'o Jesus di'iki kian u'ati, "Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu dauna'an òda'anan pugaru." †

²² Mazan Jesus kian u'ati, "Puda'an ògaru. Marii mawakainao didan pairiban mawakan." ††

Jesus mashaatan ma'ozaka'o awaru

(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)

²³ Jesus paidinan kanawa zo'iti, utominapa-kidaniinao makon kapam utuma karishii an. ²⁴ Masha'apaki-aka ma'ozaka'o awaru kaawan karishii an, na'iki kanawa kichana'iti-kia'a naa, udaawadainan wunu paran idi. Mazan Jesus, uda'awun. ²⁵ Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzo. ũkian u'ati, "Kadiman Naobanai! Kadiman! Pukazannaata waunao! Wanaaraan ni'i naa!"

²⁶ Jesus kian ũ'ati, "Kanom nii dii utarian? Masakau-da'u'o sha'a karikaonan umishidan?" Udauna'an ukadishita'akan, uru'u naa udyuudan ma'ozaka'o awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi amazada mashaadina'akan masha.

²⁷ Tuukii udi'itinapa-kida'akan patominapa-kidaniinao. "Kanom kaduzu'u naa pidan uruu?" ũkian. "Atii awaru na'iki wunu paran mishida zii uparadan."

† Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu dau-na'an òda'anan pugaru. oo "Naobanai, aona'o nii zii òmakon kai. Kaina'a òdaru tuukian. Aizii umawakan an, òdidan nii zii uruu. Uruu dauna'an òmakon nii pudawu'ati." †† Marii mawakainao didan pairiban mawakan. oo "Marii pidannao wuru'u mamishida-kainauz ògaru didan pairiban mawakan."

Jesus kakudan oia'o doronainao zaamatapaniinao

(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

²⁸ Jesus kaawan dono'o naa karishii baza iti Gadara Baara itinapu, na'ii pamakopa-kizi an, dya'utam pidannao ikodapanuzo, kodita'akainao pamashaapa-kizi baaranai ia'o, ka'unaru kida di'iki. ‡ Wuru'u ũnaouz oia'o doronainao zaamatapaniinao, ukau'an to'oraba'o ũdyaun. Una'apan idi, aonaa kanom makouzon na'ii'aka'o dunapo ida'an. ²⁹ Sariapa ũkadakon u'ati diiwa'o ida'an, "Pugaru Tominkaru Dani, kanom puaiapan wa'ai? Pupataka'uta'anan naa sha'a waunao wapataka'uta-ka'o kamoon ua'ii zii?"

³⁰ Aonaa munapo manawun mani ũnao di'iki, kaina'a iriba'o kooshinao aroapatinan. ³¹ Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. ũkian u'ati, "Puaiapan an wamakon di'iki'i, pudyuuda shoman waunao wamoro-ta'an kizi kooshinao di'iti."

³² "Umako," Jesus kian ũ'ati. Uruu idi ũkodita'akan daonaioranao di'iki, na'iki ũmakon ũmorota'anan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan karishii danoma katawudapuzun di'iti, ũwaotan karishii baoko iti, na'iki ipai ũnaraan. ³³ Uru'u naa kooshinao taapiki-nao dima'akan donoi iti. Na'ia'a naa ũkakuwaapan ipai na'apam aimakaan sha'apainpan dau'u. Na'iki ũkowaa-da na'apam oia'o doronainao zaamatapaniinao sha'apata-ka'o. ³⁴ Uruu idi ipai donoi sannao makon ũkodapa'anan Jesus. ũkodapan dono'o naazu, kaziwa'o ida'an ũdyuudanuzo ũaipan umakon pawiiizi iki.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o

(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

9 Uruu dauna'an Jesus paidinan patominapa-kidaniinao tuma kanawa zo'iti ũtaraukan karishii an powaa iti'i naa pamashaapa-kizi iti. †‡ Na'ia'a naa pidannao na'akan daonaiora machi'ikaka'o Jesus di'iti pawashatinapa-kizi baara ida'an. Aizii Jesus tukapan idi ũmishidan tuukii manawun paugaru, sariapa ukian machi'ikaka'o pidan ati, "Pusaabaa punyukunuu òdani, ipai òso'otan pu'oian."

³ Pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian panyukunuu ii, "Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an."

⁴ Jesus, uaitapa na'apam ũdi'itinpan, uruu idi ukian ũ'ati, "Kandii nii udi'itinpan òdau'u oia'o ida'an?" ⁵ Na'ia'oram masha'apannaa: 'Ipai pu'oian mainaabata-ka'o kii, oo 'Pukadishita na'iki puchi'ika' kii?' ⁶ Mazan òaidan nii u'ati Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan mainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a." Uru'u naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, "Pukadishita, puna'aka puwashatinapa-kizi na'iki pumako'o naa pudapu iti." ⁷ Machi'ikaka'o pidan kadishita'akan na'iki umakon naa padapu iti.

‡ Uruu dono pidan baaranaa, kuba uun ii kida'o pa'an. †† Jesus mashaapa-kizi wiizai dakota-ka'o Capernaum.

⁸ Aizii pidannao tukapan idi kaikapa'o sha'apanu'u, tuukii ïdi'itinpan, na'iki ïkonaukii-kidan Tominkaru utaan idi umanawunu'o ma'ozaka-karu pidan ati.

Jesus dapadan Matthew
(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

⁹ Aizii Jesus makon naa na'iki, pamakopa-kizi an utukapa zaamaapauzo tax puraatananaa, Matthew kii a'o u'uu, usakanatapan kabaun pakaudin-kizi nazo ii. "Puwa'ati òtuma," Jesus kian u'ati. Sariapa Matthew kadishita'akan na'iki umakon naa utuma.

¹⁰ Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Matthew dapu ii. Na'ii iriba zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki ba'oran oiainao pidannao aroopan ïtuma. ¹¹ Phariseenao tukapan idi uaroonan na'apainao pidannao tuma, sariapa ïkian Jesus tominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii utiichaan aroopan oiainao tuma?"

¹² Jesus abata ïna'apanuz kaikapa'a, uruu idi ukian ï'ati, "Ziwuinao pidannao, aonaa ïaipan daakataa, soo karinainao pa'an. ¹³ Umako utominapa kizi na'apa'oram Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian. Ukianuz, 'Kamunan-karu òaipan u'ai, aonaa taain-karu kawo-da-kariwai uzai ida'an mani.' [†] Ukau'an aonaa kaimanainao mani wuru'u òdapada'ananiinaouz, mazan oiainao."

Jesus pishaa-kao sanadin-karu dau'u

(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

¹⁴ Bauda'apa kamoo John Chikaawunuupauzo tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati. ïpishaan Jesus, ïkian u'ati, "Kanom nii waunao na'iki Phariseenao sanadinpauzon ^{††} Tominkaru ati, mazan putominapa-kidaniinao, aonaa pa'an ïsanadinpauzon Tominkaru ati?"

¹⁵ Jesus dako'atin ïdyaun, ukian, "Na'apa dii uaitapan mazida'o daonaiora dapadaniinao mashaapan kasha'ora mazida'o aroapa-kizi ii, mazida'o daonaiora na'an pu'u ïtuma. Aonaa turuu una'apan. Mazan daonaiora mazida'o zaamata-kao dono ï'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ïkasha'oran na'iki ïsanadinpan."

¹⁶ Udauna'an Jesus kian koshan, "Aonaa pidan zimin-dotauzon pakamichan zaam dadotan pa'ina'o kamicha idin idi, usha'apanum kau'an shokota'o nii zii wuru'u pa'ina'oraz kamicha idin uzaama'o ai, na'iki powa'a'o nii zii umanawutan wuru'u udadotanuz.

¹⁷ "Na'iki aonaa pidan kawazootauzon kaiwauzo-kariwai'i naa wine kinnaa [‡] pa'ina'o zii wine toma-kao idi. Pa'ina'oraz zii wine poodan nii utada'okan nii wuru'u kaiwauzo-kariwaiz naa ukinnaa, uruu wine wakudinan ni'i naa, na'iki ukinnaa pataka'uinan ni'i naa kapam. Uruu idi karikaonan da'i pidan tomazon pa'ina'o

wine kinnaa papaida-kizi nii pa'ina'o wine. Utoma-kao dono na'apa, aona'o nii ukinnaa sha'apan."

Mawakaiba zunaaba sodi na'iki izaipa'o zunaaba
(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

¹⁸ Jesus kadakotinan pu'u zii, Jewnao zowaunaa kaawan u'ida'ati. Ukodori'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian, "Òdani zunaaba sodi mawakan aizii aka, upu'u mazan puwa'ati pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi." ¹⁹ Sariapa Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa utuma.

²⁰ Aizii na'a'o zun baiatina'o 12 wunu paizaipan idi. Okaawan Jesus barau ikinapu na'iki opishatan ukamichan danoma karikaonan. ²¹ Usha'apanum kau'an panyukunuu ii okian, "Òpishatan an uchaakitan karikaonan, òkakudan nii."

²² Jesus padantina'akan, sariapa utukapanuzo, na'iki ukian o'ati, "Ma'ozaka putaapa punyukunuu òdani, pumishidan idi'o, pukakudan." Na'iki'i naa mishi sariapa okakudan.

²³ Uruu dauna'an Jesus kaawan Jewnao zowaunaa dapu iti. Na'ii utukapan iriba taupauzonao na'iki mu-raapainao mawaka'o ati. ²⁴ Uruu idi sariapa Jesus kian ï'ati, "Ukodita di'iki'i, aonaa omawakan mani wuru'u, oda'awun karikaonan." Ipai pidannao shaazootinan una'apan idi. ²⁵ Pidannao koditan dauna'an, uru'u naa Jesus makon zunaaba sodi di'iti, na'iki uzaamatan naa paka'u kadu'ikizo. Sariapa okakuda'akan na'iki okadishita'akan. ²⁶ Pidannao kakuwaapan di'oraz dau'ana'a ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan dya'utam daonaioranao ishaawunnao

²⁷ Udauna'an Jesus makopan pu'a'a naa na'iki, dya'utam daonaioranao ishaawunnao da'anpan uruu. ïkadakoinan diiwa'o ida'an u'ati. "David Takaan-daun, ^{††} pukamunan-kida waunao," ïkian.

²⁸ Jesus morotan dono'o naa kabaun nazo iti, uru'u naa ishaawunnao kaawan u'ida'ati na'iki upishaan ïdyaun. Ukian ï'ati, "Umishida turuu òkakudan unao?" "Wamishida, Naobanai," ïkian u'ati.

²⁹ Uru'u naa Jesus pishatan ïawun kida, na'iki ukian ï'ati, "Umishidan idi, na'apa'o nii usha'apan." ³⁰ Sariapa ïtukapa'akan naa. Uru'u naa Jesus kakinaowan ïdyaun. Ukian, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidan ati kanom sha'apan u'ati." ³¹ Mazan upu'u ïmakon, ïkakuwapa'anan udau'an, ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan maparadan-ziiwa

³² Wur'u'u dya'utamainaouz daonaioranao mako'okan pu'u zii, pidannao na'akan Jesus ida'ati maparadanu'o daonaiora, wuru'u umaparadanunuz oia'o doronai kaina'an idi'o u'ida'a. ³³ Aizii Jesus waata'akan dauna'an oia'o doronai u'ai, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao, kasaba'ukinpainao

^{††} David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian uduyudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

[†] Hosea 6:6 ^{††} sanadinpauzon: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. [‡] wine kinnaa: uzai mada idi'o utoma-kao. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

na'ii, di'itinpan, na'iki ikian, "Aonaa watukapauzon zii kaikapa'ora'a aimakaan sha'apata-ka'o Israel an."

³⁴ Mazan Phariseenao kian, "Oia'o doronainao naobanaa taan idi'o u'ati ma'ozaka-karu wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao."

Jesus kasha'oran pidannao dau'an

³⁵ Jesus makon umorowautapan ipai donoi na'iki wizai sodi kida kawana'ati. Utominapatin-kidan pidannao synagogue ii kida, na'iki ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki ukakuda pidannao karinainao pabi'inaaka kida'o rinai idi.

³⁶ Tuukii ukasha'ora-kidan ipai wuru'u pidannaouz utukapan idi idopian, na'iki aonaa itaitapan na'apam naa pasha'apatinan pa'ida'a, na'apa kaznizonao kawan, aona'oraz itaapiki nii. ³⁷ Ukau'an ukian patomina-pa-kidaniinao ati, "Udaru paoribai baawu, dyuua'a naa u'aka, mazan aonaa kaudinainao iriban kasaba'ua'o niizu. ³⁸ Utoriinapa kapaoriba'o ati, uzamaata kizi kaudinainao nii kasaba'uupainao nii wuru'u papaoriba aka kidaz."

Jesus zaamatan 12 pidannao apostlenao nii

(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

10 Jesus dapadan 12 patomina-pa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, na'iki utaan ma'ozaka-karu it'ati it'waata-kinana nii oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki ikakuda kizi pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai ai. ² Di'i it'uu kida'a 12 pidannao Jesus zaamatan apostlenao † nii: kiwiin Simon, dakotapariwaiz Peter kii, na'iki u'inawuzu Andrew; James na'iki u'inawuzu John, it'nao Zebedee dainao; ³ Philip na'iki Bartholomew; Thomas na'iki Matthew, Matthew uruu zaamaapauzoz da'i tax puraatanana; James, Alphaeus dani, na'iki Thaddaeus; ⁴ Simon, uruu Patriot; †† na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

Jesus dyuudan 12 apostlenao

(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)

⁵ Aizii Jesus dyuudan naa 12 pazaamataniiinao apostlenao nii. Ukakinaowa'akan it'dyaun, ukian, "Aonaa umako'ona'a Gentilenao ‡ di'iti, na'iki Samaria Baara sannao, †† mashaapa-kizi kida donoi di'iti. ⁶ Mazan umako pa'an o'pidanannao Israelitenao di'iti, waziwad-inainaoz kaznizo kawan. ⁷ Umako ukakuwaapa'an ukowaada kizi maonapa'a naa Tominkaru naobanai-tinan. ⁸ Ukakuda karinainao, ukadishita-kida mawakainao powaa iti. Ukakuda baiatinainao

† apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Patriot: mizaataakapauzoz pawizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii. ‡ Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Samaria Baara sannao: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kichana'iki-kia'o bishoi idi, na'iki uwaata oia'o doronainao pidannao ai. O'taanii ma'ozaka-kinai u'ati mawinipinaa-daun, ukau'an usha'apata'a naazu mawinipinaa-daun.

⁹ "Umakon dono, aonaa una'akapa'ana'a upuraatan umashaapa-kinana nii; ¹⁰ mana'a una'aka'ana'a umakokizi iti usaakon oo ba'oran ukamichan oo ba'oran udazkidi oo uwadookori nii. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-ka'o nii u'ati aimakaan uwinipinii. ¹¹ Ukaawan dono na'ia'oram donoi oo wiizai di'iti, udawata pidan na'ii. Na'ia'oram dapaapan an unao, umashaapa idapu ii atii udobatan na'iki. ¹² Umorowautan dono pidannao dapu iti, ukii it'ati, 'Marii kaimankaru Tominkaru di'iki'o na'an utuma.' ¹³ Idapaapan dono unao kaiman, marii kaimana'oraz uparadan na'ian ituma. Mazan itmadapaapakan an unao kaiman, ukiwa-kida powaa iti wuru'u kaimana'oraz uparadan. ¹⁴ Aizii itmadapaapakan dono unao kaiman, oo aonaa itabata'azon ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka imi'iti ukidiba di'iki itawunuutapan pu'u." ††¹⁵ Jesus kian, "Okowaada'azon mishi'o aimakaan u'ati. Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, Tominkaru pataka'utan nii na'ianao pidannao donoi ii, powa'a zii wunao aia'a Sodom na'iki Gomorrah sannaoz." ††

Pataka'uta-karu nii kaudinainao Tominkaru ati

(Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)

¹⁶ Jesus kian koshan, "Uabata, o'dyuudan unao na'apa kaznizonao dyuuda-ka'o kawan baudokorunao bii iti. Ukau'an uaitapin na'apa kowazaz kawan, mazan umashaapa kaiman pidannao tuma orid kawan.

¹⁷ Uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an pidannao zaamatan nii unao na'iki it'na'akan nii unao kootowapa-kizai iti, na'iki it'ba'izian nii unao synagogue ii kida. ¹⁸ Na'iki it'na'akan nii unao kazowautapainao wizai kanaapu ati na'iki kingnao kanaapu ati o'garu dikin ii. Na'apa'o ida'ana'o nii ukowaadan it'ati, na'iki ba'oran pidannao ati, Kaimana'o Kuwai o'dau'ana'o. ¹⁹ Aizii uzaamata-ka'o dono na'iki utiwaa-kidapa-ka'o dono kootowapa-kizi ii, mana'a udopia'ana'a udawatan dau'u na'apam nii ukian. Taa-karu nii u'ati uaitapa-kinana nii na'apam nii ukian. ²⁰ Ukau'an uparadan an na'apain, aonaa unaou'o ni'i naa mani parada, mazan uDaru Tominkaru Dorona'o nii parada unao ida'an.

²¹ "Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao, na'iki daruinao na'apa'o nii it'zowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki pudaronao, na'iki it'zowii-kidan nii it'dyaun. ²² Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao o'dikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu. ²³ Upataka'uta-ka'o dono umishidapan dau'an o'garu bauda'apa'o wiizai di'ii, ukidoapa ba'oran wiizai di'iti. Okian mishi'o manawun u'ati, aona'o nii zii ukauudin-kizi ipain Israel an kida'o wiizai an, Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan ua'ii powaa ati.

‡‡ Kidibai parauda-ka'o, ukainaabatan Tominkaru marina'atan nii it'nao. ††† Sodom na'iki Gomorrah: kotua'o donoinao. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²⁴ "Aonaa tominpa'o pidan umanawunun patiichaan ai, na'iki aonaa poitorui umanawunun panaobanaa ai. ²⁵ Ukau'an turua'o wuru'u tominpa'o pidan tominapanuz patiichaan kawan, na'iki poitorui na'apa panaobanaa kawan. Kadapu'o dakota-kao an Beelzebul † kii, aitaniiman udapu ainao pidannao powa'a'o nii zii idakoapa-kao.

Kanom ai tarii-karu

(Luke 12:2-9)

²⁶ "Ukau'an aonaa utaria'ana'a pidannao ai. Ipai diza-pa-kariwai, aida-kida-kao niizu, na'iki ipai taapa-kariwai kida mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kao. ²⁷ Wurua'u aimaakan okowaadaniaz unao ati karikaonan, ukowaada'a naa pa'iz ipai pidannao ati. Kanom aimaakan mashauda'u'o okowaadan u'ati, ukowaada'a naa pa'iz diiwa'o ida'an pidannao abata kiziz. ²⁸ Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a zowia'oraz pidan, mazan udoronaa, aonaa ika'iitan pazowian pa'an. Mishi'oraiman utarii pa'an Tominkaru ai, ka'iita'oraz pakabootan pidan na'iki udoronaa Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ²⁹ Aonaa mooko dya'utama'o parikowarunao toriauzo-kao masakauda'u sodi'o puraata ida'an karikaonan, mazan upu'u aona'o nii bauda'apa udaru Tominkaru kashaapan iwaotan imi'i baara ati. ³⁰ Na'iki Tominkaru aitanpanii ipai na'apauda'u'oran uzowaud kida uzowau ida'a. ³¹ Ukau'an aonaa utaria'ana'a, usha'apanum kau'an powa'a'o zii umarainapa-kao iriba'o parikowarunao ai.

³² "Na'ia'oram pidan kowaada'o opidan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam okowaadan opidan uruu, odaru aokazi ia'o kanaapu'u. ³³ Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pamarina'atan ogaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam omarina'atan uruu odaru aokazi ia'o kanaapu'u.

Aonaa kaimanaaka-karu mani, mazan mizaataaka-karu

(Luke 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ "Aonaa uzauda-kida'ana'a okaimanaaka-kida'anan mani pidannao pa'atiaaka wuru'u owa'atinuz da'ati'i imi'i baara ati. Owa'atin aonaa okaimanaaka-kida'anan mani pidannao, mazan omizaataaka-kida'anan idyaun pa'atiaaka. ³⁵ Owa'atin opana'ada'anan daonaiora nyukunuu padaru ai, zun padaro ai, dinizoi paimauzo ai. ³⁶ Puiribannaou'o nii manawun wuru'u putarubanao ni'oraz. ††³⁷ Na'ia'oram pidan marainpa'o padaru oo padaro powa'a zii pamarainpan ai ogaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ogaru. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudani powa'a zii pamarainpan ai ogaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ogaru. ³⁸ Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa, ‡ aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan oo ukaudinan otuma. ³⁹ Na'ia'oram pidan

aipa'o pakakupan pa'ida'a, waziwa'o nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai. Mazan kanom mari-na'ata'o pamashaapauzon kaduz pamishidan dikin ii ogaru, uikodan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu.

Wawinipa kida

(Mark 9:41)

⁴⁰ "Na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan unao, kaimana'o udapaapan ogaru kapam wuru'u; na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan ogaru, kaimana'o udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ogaru kapam. ⁴¹ Na'ia'oram pidan dapaapa'o prophet, uaitapan idi Tominkaru prophetin uruu, taa-kao nii uwinipa nii na'apa prophet kawan. Na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan kaimana'o pidan, ukaimanan idi, na'apa'o nii uwinipa nii taa-kao kaimana'o pidan kawan. ⁴² Na'iki na'ia'oram pidan taa'o wunu bauda'apa'o opidan tuzan nii, aonaan pu'u padamata umanawunun, mazan opidan uruu, mishi'o nii ukawinipinaata-kao na'apa'o dikin ii."

John Chikaawunuupauzo dyuudan papoitorunao

Jesus di'iti

(Luke 7:18-35)

11 Jesus ipaia'akan dauna'an patominapa-kidan 12 patominapa-kidaniinao, uruu dauna'an umakon naa, utominapa-kida'anan na'iki ukakuwaapati-na'anan wiizai kida kawana'ati, Galilee Baara an kida'oraz.

² Taraa-kizai ia'o John Chikaawunuupauzo, uabatan dono Christ sha'apatanii kida dau'u, uruu idi udyuudan patominapa-kidaniinao pishaa'anan Jesus.

³ Ikaawan dono'o naa u'idi'iti ikian u'ati, "Pukowaada wa'ati, pugaru'u naa mishi wuru'u wa'ati'o ni'oraz John kowaadauzoniaz, oo wazaudapa zii ba'oran?"

⁴ Jesus dako'atin idyaun, ukian, "Umako powaa iti John di'iti, ukowaada'an kanom uabatanii na'iki utukapanii osha'apatan: ⁵ ishaawunu'o, turuu utukapan; machi'ikaka'o, chi'ika; kabisho'o kichana'iki-kia'o bishoi idi, kaiman ubisho manakan; makina'o, abata; mawaka'o, kakuda-kao powaa iti; pataka'utina'o, abata Kaimana'o Kuwai. ⁶ Konaukia'o nii pidan aona'oraz ukashadan pamishidapan ogaru."

⁷ John tominapa-kidaniinao kiwan dauna'an, Jesus kakuwaapan naa John dau'u iriba'o pidannao ati. Ukian i'ati, "Umakonkan dono'oraz John di'ii mapidan-taka'o baara ia'oraz, sha'apa'oram pidan uzauda-kida utukapan na'ii uruu dono? Pidan, pinidi saba awaru dawupa-kidanii kawanu'o? ⁸ Kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkanuz na'ii? Daonaiora, umanawunu'o kamicha kida ukaiwadapanii? Pidan kai-waadapa'oraz na'apa'o kamicha, mashaapa'o umanawunu'o kabaun ii. ⁹ Ukowaada o'ati, kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkan dono na'ii? Tominkaru prophetin sha'a? Prophet mishi uruu, mazan powa'a zii prophet ai. ¹⁰ Uruu John dau'ana'o saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a. Ukianuz.

† Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan. †† Micah 7:6 ‡ una'aka'azon pacrossannaa: uba-iaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'anpan dikin ii Jesus.

'Puabata, òdyuudan pidan pu'ua'ati kakuwaapa'o nii ò'ati,

uru'o nii saabaa pumako kizi.'" †

¹¹ Udauna'an Jesus kian, "Mishi'o òkian u'ati, aonaa na'iam pidan shakata'o da'a'a imi'i baara'a umanawunu'o nii John Chikaawunuupauzo ai. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanaitinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai.

¹² "John Chikaawunuupauzo sakadan di'iki'o pakaudinan atii kai, Tominkaru naobanai-tinan tuubarudinan, dikauda'o pidannao tiwaan pu'u pamashaatanuz. ¹³ Ki-wiitapa John kakuwaapan ua'ii, ipai kotua'oraz Tominkaru prophetinnao kakuwaapan, na'iki kotua'oraz Moses kakinaori kowaadan na'apam nii aimaakan sha'apan. ¹⁴ Aizii umishidan an wuru'u ìkuwaa kidaz, John, uru'u naa wuru'u Elijahaz, ìkowaadaniaz Tominkaru dyuudan nii. ^{††15} Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!

¹⁶ "Na'apam dii mani òkainaabatan kainao pidannao? Na'apa'o ìdyaun koraiziannao kawan sakanatapainaoz pamakinaotin-kizi ii, kadakoinpainaouz pa'atiaaka. ¹⁷ Ìkian kaikapa'a: 'Watauan pu'u mazida-karu kunnaa unao ati, mazan upu'u aonaa ukonaupan. Wakunuian pu'u u'ati baaranai ia'o ukunuuauzo-kao, mazan upu'u aonaa uzaadan.' ¹⁸ Ukau'an na'apa'o John, sanadinpauzo uruu, na'iki aonaa utuzapauzon. Uruu idi pidannao kian udau'an, 'Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.' ¹⁹ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o aroopauzon na'iki tuzauzo wine, uru'u naa pidannao kian udau'an, 'Aushaa, utukapa arawu'u kashabakizi na'iki tuzapauzo uruu. Unaudapa pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraatananaa, na'iki ba'oran oiainao pidannao tuma.' Tominkaru aitapaaban wuru'u tukapa-kida-kariwaiz umishiin wuru ida'ana'a sha'apaapa-kariwaiz."

**Donoi ii kida'o pidannao,
aonaa ìmishidan Jesus**
(Luke 10:13-15)

²⁰ Donoi kida, Jesus sha'apata-kiziz iriba umanawun kida'o aimaakan padamata, mazan upu'u aonaa na'ii sannao tanawatinan pa'oi'an ai. Uruu idi Jesus aidan paparadan na'ii sannao mamishidakan dikin ii.

²¹ Ukian, "Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Pugaru Bethsaida, na'apa'o nii pubaiaapan kasha'ora'o manawun! Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-kao an mani Tyre na'iki Sidon † ii, sariapa mani na'ii sannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida. Na'iki sariapa mani ìkadadainan pariti'i idi, ìtukapa-kida-kinnaa nii mishi patanawatinan pa'oi'an ai.

²² Mishi'o òkian u'ati, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz naa pidannao.

²³ "Aizii unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa, mazan kii'an ukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, sha'apata-kariwaiz u'ida'a sha'apata-kao an mani Sodom †† ii, kaina'a zii mani wuru'u donoiz kai. ²⁴ Mishi'o, ukau'an Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan unao, Sodom sannao ai."

**Uwa'ati ò'ida'ati
usookapa kizi**
(Luke 10:21-22)

²⁵ Na'apain uruu dono Jesus toriinpan, ukian, "Òdaru, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao naobanaa, òkonaukii-kidan pugaru, usha'apanum kau'an putukapa-kidan idi'i naa pa'inainao ìtominpan ati, pumataapadakaniaz umanawunu'o aitapainao aitapan.

²⁶ Mishi'o òdaru, na'apa kida'o sha'apan puaiapan kawana'ati'o."

²⁷ Aizii Jesus kian ì'ati, "Òdaru taanii ò'ati ipai aimaakan pa'idi'iki kida'oraz. Aonaa kanom aitapan ògaru uDaniz, soo òDaru. Na'iki aonaa kanom aitapan òDaru, soo ògaru uDani. Na'iki pidannao òzamataniinaouz aitapa'o nii uruu.

²⁸ "Uwa'ati ò'ida'ati ipai unao mizainainao kimisha'o padowautapanii idi, òtaan nii sookapa-karu u'ati.

²⁹ Uzaamata òdopawa, una'aka kiziz na'iki utominapa ò'idi'iki, usha'apanum kau'an kaimana'o ònyukunuu na'iki aonaa atadinpa'o mani wuru'u ògaruz. Uruu idi uikodan nii mishi'o manawun sookapa-karu. ³⁰ Wuru'u òdopawa òtaan ni'oraz u'ati masha'apanna'o na'iki shaakada'o."

**Jesus uruu
Sookapa-karu Kamoon naobanaa**
(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

12 Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan patominapa-kidaniinao tuma zakapu an paoribai wheat baawu an. Na'apain utominapa-kidaniinao zamazin naa, uruu idi ìkaraowaanan wheat aka, na'iki ìnikapaanan naazu. ² Aizii Phariseenao tukapan idi ìsha'apatinanz na'apa, sariapa ìkian Jesus ati, "Putukapa, putominapa-kidaniinao aonaa ìizo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u ìsha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono." ††

³ Jesus dako'atin ìdyaun, ukian, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru dono'o uruu na'iki upidanannao zamazin dono'oraz? †††4 Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'iki unikan papidanannao tuma bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Na'apa'oraz wazootapa-karu kakinaorii wuru'u pidan nikanuz wuru'u bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo faadaanao karikaonan taapada-kariwaiz ìnikan wuru'u breadiz.

†† Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwaiz pidannao oian idi. (Genesis 19:24-28) ††† Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ìkaraodanz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono. †††† 1 Samuel 21:1-6

† Malachi 3:1 †† Malachi 4:5 †† Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

⁵ Na'iki aonaa mooko uaitapan Moses kakinaori ida'a'oraz usaadinpan, ukowaadanuz faadaanao sha'apata pakaudin-kiz, Tominkaru Dapu ii sookapau-zo-karu kamoon dono, mazan upu'u aonaa itaapa-kaosha'apatan oia'o, itaizo'atikan pu'u kakinaorii?
⁶ Okowaadan nii u'ati, di'i utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Tominkaru Dapu ai. ⁷ Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, 'Kamunanuaba-karu wuru'u daipaniaz, aonaa uzai taa-kariwaiz mani.' Uaitapan an mani kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karuz, aonaa mani udakotan pidannao oiainao nii, masha'apata-kainaoz oia'o. ⁸ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o Sookapa-karu Kamoon naobanaa uruu."

**Jesus kakudan pidan
makiitaka'o paka'u**
(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)

⁹ Na'iki'o Jesus makon synagoge iti. ¹⁰ Na'ii na'a'o daonaiora, aonaa uka'u kiitinan, mawaka'o uka'u. Pabi'i kida pidannao na'ii aipainao pazaamatan Jesus usha'apatinan ida'an pana'iti kakinaorii ai. Uruu idi ipishaanuzu, ikian, "Aonaa mani u'oian wakakinaorinaa ati pidan kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono?"

¹¹ Jesus dako'atin, ukian itati, "Na'apa dii mani unao sha'apatinan bauda'apa'o u'uza kaznizo waotan an munapo'o ka'unaru di'iti Sookapa-karu Kamoon dono? Aona'o nii mani uso'otankanuz na'apain?" ¹² Aizii pidan mani, powa'a'o zii umanawunun kaznizo ai. Ukau'an aonaa u'oian wakakinaorinaa ati, washa'apatan kaimana'o Sookapa-karu Kamoon dono." ¹³ Uruu'u naa ukian daonaiora makiitaka'o paka'u ati, "Pusawada puka'u." Sariapa usawada'akanuz, na'iki sariapa uka'u kaimana'akan na'apa ba'oran uka'u kawan.

¹⁴ Uruu idi na'iki'o Phariseenao makon ikadakoti-na'anan pa'idiwaru sodi, itaitapa'azon na'apam kizi pazowian Jesus.

**Tominkaru zaamatanii
papoitoru nii**

¹⁵ Jesus abatan naa na'apam pasha'apata'azoo-kaos, sariapa umakon na'iki. Na'iki iriba pidannao da'ananuzu. Uruu dono ipai ukakudan karinainao na'ii. ¹⁶ Ukakinaowa'akan itdyaun, aonaa kizi ikakuwaapan udau'u ba'orainao ati. ¹⁷ Uruu umishian naa na'apa'oram Tominkaru kiauzonuz prophet Isaiah ida'an.

¹⁸ "Di'i uruu'u ozaamataniaz opoitoru nii, uruu wuru'u omarainapanii na'iki onyukunuu-ati'oraz.

Otaan nii odoronaa u'ida'a, na'iki ukakuwaapan nii sakitapa'o mashaapa-karu Tominkaru tuma'o dau'u, ipai pabi'inaaka'o pidannao ati.

¹⁹ Uruu wuru'u ozaamataniaz opoitoru nii, aona'o nii ukadakowaakapauzon, na'iki aona'o nii ukadokouzon diiwa.

Aona'o nii uparadan diiwa'o ida'an dunapo an kida.

²⁰ Aona'o nii umanawutan ramitapa'o,

na'iki aona'o nii umakadan suduupa'o upu'ukapan. Ukau'an karikaonanu'o nii ukamunanban, atii udikintan nii oii kida'o aimakaan mishi'o kaiman-karu ida'an.

²¹ Na'iki uruu ati'o nii ipai pidannao donozinaa kida nyukunuu,

itaudapan pakazannaata-kaos." †

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a

(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

²² Uruu dauna'an pidannao na'akan Jesus ida'ati ishaawun na'iki maparadanu'o pidan, wuru'u una'a-paitanuz oia'o doronai kaina'an idi'o ida'a. Ukau'an Jesus kakuda uruu. Uruu idi kaimana'a naa uparadan, na'iki kaimana'a naa utukapan. ²³ Tuukii pidannao di'itinpan Jesus sha'apatanii kida dau'an. Uruu idi ikian, "David Takaan-daun †† mani arawu'u?"

²⁴ Aizii Phariseenao abatan idi ina'apan, sariapa ikian pa'atiaaka, "Oia'o doronainao naobanaa Beelzebul ‡ taan idi'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao."

²⁵ Jesus aitapa na'apa'oram itdi'itinpan. Uruu idi ukian itati, "Bauda'apa'o wiizai ida'a'a pidannao mashaapan, imizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii wiizai na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao donoi ainao, imashaapan an buutaaka pairibannao ai, na'iki imizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii donoi na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an pairibannao ai, na'iki imizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii imashaapan baokopa kotua'iki. ²⁶ Aizii Satan waatan an pa-poituronao oia'o doronainao, itbuutaakapan na'iki imizaataakapan pa'atiaaka wuru'u. Ukau'an aona'o nii Satan naobanai-tinpan kotua'iki. ²⁷ Unao, ukian owaatan oia'o doronainao, oia'o doronainao naobanaa Beelzebul taan ida'ana'o oma'ozaka-kinaa nii. Mazan kanom taa'oraz mooko unao pidanannao ati itma'ozakannaa nii, ikaboota-kinaa nii oia'o doronainao? Beelzebul? Aonaa. Ukau'an uruu na'apa kida'oraz kainaabata u'ati, na'apa'oram wuru'u upozawatapanuz. ²⁸ Mazan wuru'u owaatanuz oia'o doronainao pa'an Tominkaru taanii ida'ana'o o'ati padoronaa oma'ozakannaa nii, na'apa'o kainaabata kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan ubii'i.

²⁹ "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u: Aonaa na'ia'oram pidan ka'itita'o nii pamorotinan ma'ozaka'o daonaiora dapu, una'aka'azon an usha'apauz kida u'ai udapu iki, soo udodowan nii zii wuru'u ma'ozaka'oraz pidan kiwiin. Uruu udauna'an turua'o ni'i naa una'akan usha'apauz kida udapu iki.

³⁰ "Na'ia'oram pidan aonaa o'ida'atanpu'u mani, otaruba uruu. Na'ia'oram pidan aona'o ukasaba'upapan otuma, pararaa-bi'ita'o okasaba'uunii wuru'u.

† Isaiah 42:1 †† David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian uduuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. ‡ Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-kaos Beelzebul kii. Uruu Satan.

³¹ “Ukau'an òkowaadan u'ati, sha'apa'oram pidan sha'apatan an oia'o pairiban ati, na'iki udakoopan Tominkaru, marina'ata-karu nii wuru'u u'oianuz u'ai. Mazan udakoopan an Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian marina'ata-ka'o u'ai. ³² Na'ia'oram pidan dikauda'o uparadan Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, marina'ata-karu nii u'oian u'ai, mazan na'ia'oram pidan dakoopa'o Kaimana'o Doronaa, aona'o nii na'apainim u'oian marina'ata-ka'o u'ai, kai oo diina'iti'i.

**Paoribai aitapa-ka'o
pa'aka ida'an**
(Luke 6:43-45)

³³ “Puaipan an kaimana'o paoribai aka, ziwu'o uaipan pupaoriba. Paoribai maziwukan dono, dikauda'o nii u'aka. Aitapa-kariwai ziwu'o paoribai pa'aka ida'an. ³⁴ Unao kichana'iki-kia'o kowazaz, aonaa na'itim uparadan kaimanan. Kanom nyukunui ia'oraz utaapa-ka'o kida, uru'o nii kodita-kida-kariwaiz. ³⁵ Kaimana'o pidan, ukodita-kidan nii kaiman kida'o aimakaan, pataapanii panyukunuu kaimanan di'iki. Dikauda'o pidan, ukodita-kidan nii dikauda kida'o aimakaan, pataapanii panyukunuu dikaudan di'iki. ³⁶ Aizii òkowaadan u'ati, Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, ìkootowapa-kida-ka'o nii ipai dikauda kida'o aparadauzonii dikin ii. ³⁷ Usha'apanum kau'an uparadauzonii kida ida'ana'o nii ukainaabatinan, kaimana'o unao oo oia'o.”

**Jesus kaiwaan Jonah
pakainaaribanaa nii**
(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

³⁸ Udauna'an pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, “Tiichaa, watukapa'azon pusha'apatan umanawunu'o aimakaan kainaabata'o nii Tominkaru di'iki'o pugaru.” ³⁹ Jesus dako'atin ìdyaun, ukian ì'ati, “Soo oia'o na'iki maizo'ati-kainao pidannao wuru'u tukapa'azo'oraz aimakaan kainaabata-ka'o pa'ati. Aona'o nii kanom ida'an ukainaabata-ka'o u'ati, soo prophet Jonah ida'ana'o nii. ⁴⁰ Jonah na'ian kawan udaru'o kopau toba nazo ii idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o na'ian kapam idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o imi'i ka'azo ii. ⁴¹ Pidannao Nineveh sannao kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki ìdakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an ìnao ìtanawatinanii pa'oian ai Jonah kowaadan dono ì'ati Tominkaru paradan. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai. ⁴² Sheba iki'o Queen naobanaibaba kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki odakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an owa'atinii munapo'o amazada tokon ikinapu, oabata'azon idi Solomon aitapaaban dau'u. Mazan di'ora'a pidan utuma'oraz powa'a'o zii umanawunun Solomon ai.

Oia'o doronai padantan powaa ati
(Luke 11:24-26)

⁴³ “Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodan pamashaapa-kizi nii, ⁴⁴ uru'u naa ukian paaipan ati, ‘Òkiwan nii powaa iti òdapu iti.’ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda wuru'u padapuz aonaa kanom mashaapa'o nii na'ii, kaiman uparaudapa-ka'o. ⁴⁵ Uruu idi umakon una'anan 7 ba'oran oia'o doronainao powa'a'o zii manawun ìdikaudan kida pa'ai. Uruu idi ìmorotan na'iki na'ia'a naa ìmashaapan. Uruu dau'na'an powa'a'o nii zii pidan dikauda'akan kiwiini'o ai. Ukau'an na'apa'o wuru'u oiainouz pidannao kai'oraz naa ìmashaapan.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao
(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

⁴⁶ Jesus kadakotinan pu'u zii pidannao ati, udaro na'iki u'inawuzunao kaawa'akan na'iti, ìkadishitapan paniba ii ìparada'azon u'ati. ⁴⁷ Uruu idi bauda'apa pidan na'ia'o kian Jesus ati, “Putukapa, pudaro na'iki pu'inawuzunao paniba ii, ìparada'azon pu'ati.” ⁴⁸ Jesus kian u'ati, “Kanom òdaro nii, kanom ò'inawuzunao nii.” ⁴⁹ Usawadan paka'u patominapa-kidaniinao di'iti na'iki ukian, “Di'i òdaro na'iki ò'inawuzunao. ⁵⁰ Kanom sha'apatina'o òdaru aokazi ia'o aipan kawana'ati, ìnao wuru'u òdadakoo, ò'inawuzu na'iki òdaro.”

**Di'itinapa-kinai kuwai,
pidan paopa'o daua'o**
(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

13 Na'apain uruu kamoo dono, Jesus makon na'ia'o kabaun di'iki karishii za'iti, na'iki na'ii usakanatan udanoma ii. ² Iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati, uruu idi upaidinan kanawa zo'iti, na'iki usakanatan na'ii pidannao na'ian pu'u karishii za'a. ³ Udauna'an uparadan, ukaiwaa di'itinapa-kinai kuwai kida, patominapa-kida-kinaa nii ìdyaun. Ukian, “Baukapaipan, pidan makon pazakapun iti upaopa'anan pa-paoriba uuda kida. ⁴ Pabi'i kida upaoriba uuda upararaanii kida waotan dobaapa-kizai an, kotu'uznao kaawan na'iti, sariapa ìnikanuzu. ⁵ Ba'oran kida upararaan kubata'o imi'i ida'an. Kadiman usoda'akan padamata, mazan kamoo wiicha'akan idi, sariapa uzowian wuru'u soda'aka'oraz zii paoribai sodi kida. Usha'apanum kau'an aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatan. ⁷ Pabi'i kida upaoriba uuda waotan kaiwada-karu bii an. Sariapa ukau'an kaiwada-karu bazo-batanuzu. ⁸ Mazan pabi'i upararaanii papaoriba uuda kida kaimana'o imi'i ida'an. Uruu idi ukaakan powa'a zii uka'uudan diri'i kida, ba'oran kida uka'uudan diri'i kida manawun. ⁹ Pukakinaon an puabata'a naa kaki-naorii!”

**Kanom ni'o Jesus kaiwaan
di'itinapa-kinai kuwai kida**
(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

¹⁰ Uruu dauna'an patominapa-kidaniinao pishaan Jesus. Īkian u'ati, "Kanom nii pukakuwaapan pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an?"

¹¹ Uda'ko'atin ĩdyaun, ukian, "Unao ati'o karikaonan utaa-ka'o wuru'u aitapaaba-karuz Tominkaru naobanai-tinpan daua'oraz aona'oraz uaitapanata-ka'o, mazan wunao ati'i, aonaa utaa-ka'o wuru'u aita-paaba-karuz. ¹² Ukau'an pidan kaina'a'o aimakaan u'ida'a, aimakaan taa-karu nii diri'i powa'a zii u'ati. Uruu idi powa'a'o nii zii udiri'in u'ida'a. Powa'a zii manawun udiri'in uaiapa-ka'o ai. Mazan wuru'u pidan, aona'oraz kanom u'ida'a, kanom masakauda'u sodi'i u'ida'a, kazata-karu nii u'ai. ¹³ Uruu idi'o ōkaiwaan wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz ōkakuwaapan dono ĩ'ati. Uruu idi awunuutapa padamata ĩdyaun, mazan aonaa ĩtukapan, na'iki ĩabatapan padamata, mazan aonaa ĩabatapan, na'iki aonaa ĩaitapan. ¹⁴ ĩnao ukau'an wuru'u mishia'oraz Tominkaru poitoru Prophet Isaiah paradan. Ukianuz kaikapa'a:

'Uabatapan nii mazan aona'o nii uaitapan uabatani, uawunuutapan nii padamata, mazan aona'o nii utukapanuz.

¹⁵ Usha'apanum idi wuru'u pidannaouz ĩdadaradan panyukunuu,

aonaa ĩabata'azon na'iki aonaa ĩtukapa'azon.

Mazan ĩtukapa'azon an mani,

ĩabata'azon an mani,

na'iki ĩaitapan an mani kaiman panyukunuu ii,

uruu idi ĩtanawatin mani ō'ida'ati,

na'iki ōkakuda mani ĩdyaun.' Tominkaru kian. †

¹⁶ "Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi, na'iki uabatan idi ukinao idi. ¹⁷ Mishi'o ōkian u'ati. Iriba Tominkaru prophetinnao na'iki kotua'o kaimanainao pidannao, tuukia'o padamata ĩtukapa'azon wuru'u utukapaniaz usha'apata-ka'o, mazan aonaa ĩtukapanuzu. Na'iki ĩabata'azon uabatani, mazan aonaa ĩabatanzonuzu.

Jesus kainaabatan pakuwaa paopa'o daua'oraz

(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

¹⁸ "Aizii uabatapa uaitapa kizi na'apam ōkainaabatan paopa'o daua'oraz kuwai. ¹⁹ Pidannao abatainaouz kuwai, Tominkaru naobanai-tinpan dau'an, mazan aonaa ĩaitapanuz. ĩnao na'apa'o uudai kawan pararaa-kariwaiz dobaapa-kizai an. Satan kaawa'akan na'an, masha'apannaa uzaamata'akan wuru'u paowa-kariwaiz na'an kida. ²⁰ Uudai kida pararaa-kariwaiz kuba baawu an, kainaabata na'apa'o pidannao, ĩabatan dono sodi'o karikaonan, ĩkonaukii-kida'akan Tominkaru daua'oraz kuwai. ²¹ Mazan aonaa ĩtaapan kuwai kaimanaiman pa'ida'a, uruu idi aonaa umashaa-pan kotua'iki ĩ'ida'a. Ukau'an na'apainim ĩbaiaapan dono oo ĩpataka'uta-ka'o kuwai dikin ii, sariapa ukaak-

† Isaiah 6:9-10

inpan. ²² Aizii uudai kida pararaa-kariwaiz kaiwada-karu baawu an, kainaabatan na'apam pidannao abatainaouz kuwai padamata. Mazan ĩdi'itinpan aimakaan aiapa-ka'o dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u. Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĩsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati. ²³ Na'iki wuru'u uudai kida paowa-kariwaiz kaimana'o imi'i ida'an, uruu kainaabatan wunaou'u abatainaouz kuwai na'iki kaiman ĩaitapanuz. Uruu idi ĩmashaapan naa ukawana'ati, paka'itinan kawana'ati kida, na'apa paoribai kida kawan kaaka'oraz kaiman, ba'oran kaakan powa'a zii udiri'in kida."

Di'itinapa-kinai kuwai kazamaka'o paowanaka-ka'o daua'o

²⁴ Aizii Jesus kowaadan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai ĩ'ati. Ukian, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan paowan kawan kaimana'o paoribai uuda kida pazakapun ii. ²⁵ Aiwaka'an ipai pidan da'awun pu'u, utaruba kaawan uzakapun ii.

Upaowankan kazamaka'o uuda kida upaoriba wheat bii an, udauna'an umako'okan naa. ²⁶ Paoribai sodan dono'o naa na'iki ukaakan dono'o naa, kaina'a kazamaka'o kida sodan ĩbii an kapam. ²⁷ Upoitorunao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, 'Naobanai, kaimana'o paoribai uuda kida sha'atii pupaowanii, mazan diina'a'a naa kazamaka'o kida aidinanu'u.'

²⁸ "Ōtaruba wuru'u paowanaka'oraz na'apa'o,' ukian ĩ'ati.

"Upoitorunao kian u'ati, 'Puaiapa waso'otan wuru'u kazamaka'oraz?'

²⁹ "Aonaa,' ukian ĩ'ati. 'Panaadon uso'otan dono kazamaka'o, uso'otan nii paoribai kida kapam. ³⁰ Marii zii paoribai na'iki kazamaka'o sawatan baokopa atii paoribai dukutapa-ka'o dono. Aizii udukutapa-ka'o ua'ii, ōdyuudan nii dukutapainao so'otan kazamaka'o na'iki ĩkasaba'uunuzu, na'iki udauna'an marii ĩkawo-danuzu. Mazan ōpaoriba aka, ōdyuudan nii ĩsaabaanuz padapunaa di'iti."

Di'itinapa-kinai kuwai, paoribai mustard uuda daua'o

(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)

³¹ Jesus kowaadan ĩ'ati ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: mustard uuda paowa-ka'o kawan zakapu ii.

³² Wuru'u mustard uudaz, uruu duusodi'o manawun ipai ba'oran paoribai uuda kida ai. Mazan usodan dono, udyaupain nii udaru ba'oran paoribai kida ai. Udaru'o paoribai nii utominan, uruu idi kotu'uznao kaawan ĩkashimakainpan uwaoda an kida."

**Di'itinapa-kinai kuwai,
yeast daua'o**
(Luke 13:20-21)

³³ Jesus kowaadan ĩ'ati powa'a zii ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan muudan kawanu'o

masakauda'u yeast diri'i'o poroom-bi'iti, atii upoodadan ipai diri'i'oraz poroom."

Kanom ni'o Jesus kaiwaan tominapa-kinai kuwai kida
(Mark 4:33-34)

³⁴ Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida pakakuwaapa-kinaa nii iriba'o pidannao ati. Aonaa na'apainim ukakuwaapauzon i'ati makaiwaaka-daun uruu kaduz kuwai. ³⁵ Ukakuwaapauzon na'apa umishii-kinaa Tominkaru prophetin kianuz.

"Ōkaiwaan nii di'itinapa-kinai kuwai kida ōparadinan dono i'ati.

Ōkowaadan nii i'ati aimaakan kida aona'o iaitapauzo-kao kida, amazada tominan di'iki'o."

Jesus kainaabatan kazamaka'o daua'oraz di'itinapa-kinai kuwai

³⁶ Jesus mako'okan dauna'an iribainnao pidannao di'iki, uru'u naa umorotan kabaun nazo iti. Utomina-pa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Pukowaada wa'ati na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kainaabataniaz zakapu ia'o kazamaka'o daua'oraz."

³⁷ Jesus kian i'ati, "Wuru'u paowa'oraz kaimana'o paoriba uuda kida, uruu Daonaiora Aokazi Iki'o. ³⁸ Wuru'u zakapuz, uruu imi'i baara. Kaimana'o paoribai uuda kida, uruu pidanannao naobanaitapainao ni'o Tominkaru. Wuru'u kazamaka'oraz, uruu Satan pidanannao. ³⁹ Na'iki wuru'u utarubaz paowanka'oraz kazamaka'o, uruu Satan. Wuru'u paoribai so'otapaka-o, uruu amazada katokon-tinan dau'ana'o. So'otapainauz paoribai, i'nao angelnao wuru'u. ⁴⁰ Aizii wuru'u kazamaka'o kasaba'uu-kaoaz na'iki ukawaoda-kaoaz, na'apa'o nii aimaakan sha'apan di'ora'a amazada katokon-tinan dono. ⁴¹ Daonaiora Aokazi Iki'o dyuudan nii papoitoru angelnao kaboota'anan panaobanaitinapa-kizi ai ipai aimaakan sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati, na'iki ipai sha'apatainaouz oii kida'o, ⁴² ikabootan nii i'dyaun Tuubaruo Tikazi wu'iti. Na'ia'o nii i'zaadan tuukii na'iki ikuzowan nii paudako padopian idi. ⁴³ Mazan kaimanainao, Tominkaru pidanannauz, i'kanadapan nii na'apa kamoo kawan paDaru naobanaitinapa-kizi ii. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

**Di'itinapa-kinai kuwai,
kawinipina'o
aimaakan dizapa-kao daua'o**

⁴⁴ "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz: kawinipina'o aimaakan dizapa-kao kawan zakapu ii. Pidan ikodanuzu, sariapa udida'akan powaa itiz. Tuukii ukonaukian, uruu idi usellian ipai pasha'apauz. Udauna'an utorian wuru'u zakapuz pa'idiwau nii.

**Di'itinapa-kinai kuwai,
pearl daua'o**

⁴⁵ "Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz: pidan dorotapa'o kawan kawinipina'o aimaakan, pearl kia'o u'uu. ⁴⁶ Aizii uikodan dono bau-da'apa dobata'o uwinipinaa, uru'u naa usellia'anan ipai pasha'apauz, na'iki utorian naa wuru'u pearl pasha'apauz winipinaa ida'an.

**Di'itinapa-kinai kuwai,
kopautapauzonao daua'o**

⁴⁷ "Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz: na'apa'o kopautapainao sairoopan kawan karishii ii, na'iki i'zaamatan pabi'inaaka kopau. ⁴⁸ Aizii i'sairon paidan dono'o naa, i'maaratan naazu unaawa iti, na'iki i'widauan naa wuru'u kopau kidaz. Kaiman kida'o kopau, ipai i'paidan pakinnaa kida zo'iti. Mazan dikauda kida'o kopau, aonaa i'aipan, ipai ikabootan kidaz. ⁴⁹ Na'apa'o nii di'ora'a amazada katokon-tinan dono. Angelnao makon nii di'itinapa kida'a i'widaua'anan oiainao pidannao kaimanainao pidannao ai. ⁵⁰ Na'iki ikabootan nii i'dyaun Tuubaruo Tikazi wu'iti, na'ia'o nii i'zaadan tuukii na'iki ikuzowan nii paudako padopian idi."

**Pa'ina'o na'iki kotua'o kuwai
daua'o**

⁵¹ Aizii Jesus kian i'ati, "Uaitapa na'apa'oram dau'ati'o kaiwuru'u ōkuwaa kidaz?"

"Oo," ikian u'ati.

⁵² Na'iki ukian i'ati, "Ukau'an pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, aitapa'oraz naa kapam Tominkaru naobanaitinpan dau'u, na'apa'o uruu pidan kawan saabaa'o umanawun kida'o aimaakan, kotu'u kida'o na'iki pa'inaa kida'o aimaakan pakaiwaan nii."

**Nazareth sannao
manaudapakan Jesus**
(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³ Jesus mako'okan naa paipain dauna'an pakakuwaapan di'itinapa-kinai kuwai ida'an. ⁵⁴ Ukiwan padyaupai-kizi dono'i iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao synagogue ii. Aizii abatainaouz ukakuwaapan, tuukii i'di'itinpan, na'iki ikian, "Na'iki'oram uikodan wuru'u aitapa-karuz, na'iki wuru'u umanawun kida'oraz sha'apainapa-karu? ⁵⁵ Aonaa mooko uruu mani carpenter daniz? Aonaa mooko Mary mani udaro nii? Na'iki aonaa u'inawuzunao mani James, Joseph, Simon na'iki Judas? ⁵⁶ Aonaa udadakoona'o mani watumainauz? Na'apa dii mooko uka'iitan pasha'apatan ipai kaikapa kida'ora'a?" ⁵⁷ Uruu idi pidannao to'orakizaitapanuz.

Jesus kian i'ati, "Ipai na'ia'akan prophet taapa-kao umanawunu'o nii, mazan pawii'i na'iki pairibannao bii'i, aonaa utaapa-kao na'apa."

⁵⁸ Īmamishidakan idi, aonaa Jesus sha'apatan iriba umanawun kida'o aimakaan na'ii.

John Chikaawunuupauzo zowii-kaō

(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

14 Na'apain uruu dono King Herod abatan kuwai Jesus dau'u. ² Uruu idi ukian paminka'unao ati, "Uruu John Chikaawunuupauzo wuru'u kakuda'oraz pamawaka-kizi iki. Uruu idi'o wuru'u uka'iitanuz pasha'apatan umanawun kida'o aimakaan." ³ Usha'apanum idi una'apanuz Herod zaamata-kidauzonii da'i John, udodoo-kidanuzu na'iki ukaboota-kidanuzu taraa-kizai di'iti. Usha'apanum idi John paradauzonii u'ati u'inawuzu Philip daiaro Herodias dau'an. Ukian u'ati, "Kakinaorii kian kawana'ati, aonaa ukaimanan pumazidan otuma." ⁵ Herod zowii-kida'aka mani padamata John na'apain, mazan utarian Jewnao ai, ĩmishidan idi Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

⁶ Mazan Herod shakatan kamoon konaukii-kida-kaō dono'o naa, Herodias dani zunaaba konaupan ipai pidannao na'iainao kanaapu ati. Tuukii Herod konaukii-kidanuzo. ⁷ Ukau'an ukowaadan mishi'o nii utaan kanom opishaa nii u'ai. ⁸ Uruu idi okian Herod ati padaro dyuudan kawana'ati na'apam nii okian. "Putaa ō'ati John Chikaawunuupauzo zowau da'a'a paraapa zo'an." ⁹ Tuukii king dopia'akan, unyukunuu kasha'oran, mazan utaan idi paparadan o'ati patawaraidanao abatapan pu'u, uruu idi udyuudan naa opishaaniaz taa-kaō o'ati. ¹⁰ Ukau'an udyuudan naa John kanau dukuta-kaō taraa-kizai ii. ¹¹ Udauna'an uzowau na'aka-kaō paraapa zo'an, na'iki utaa-kaō o'ati. Uru'u naa on-a'akanuzu padaro di'iti. ¹² Udauna'an John tominapa-kidaniinao na'akan naa John nanaa, na'iki ĩdida'anan naazu. Udauna'an ĩkowaada'anan naa udau'an Jesus ati.

Jesus paan 5,000 pidannao

(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

¹³ Aizii Jesus abatan dauna'an John zowii-kaō, sariapa umakon na'iki kanawa zo'an, pidan aonaa-kizi itinapu, patominapa-kidaniinao tuma'o pa'idiwaru uaipinan na'ii. Mazan pidannao abata Jesus makon, uruu idi ĩmakon pawiiizi iki kida, pakidiba ida'an ĩda'ananuzu unaawa an. ¹⁴ Jesus maaratinnan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao. Tuukii ukasha'oran ĩdau'an, na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁵ Uruu wachuupunin utominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati. ĩkian u'ati, "Wachuupun naa wuru'u, na'iki amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz. Ukau'an pudyuuda'a naa shoman pidannao ĩmako kizi wiizai kida di'iti ĩtorii'an kizi pawanyukunuu nii."

¹⁶ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa kanom nii ĩmakon di'iki'i. Utaa ĩwanyukunuu nii."

¹⁷ "Kaina'a wa'ida'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida karikaonan," ĩkian u'ati.

¹⁸ Na'iki Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an una'aka da'atizu'u." ¹⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao sakanatan pinid paawa an. Udauna'an Jesus zaamatan wuru'u baka'i-

auda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopau-nao, uawunuupan aokazi iti utoriinpan. Ukian, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii." Na'iki udushowan naa kidaz, utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. ĩnaou'u naa taa iribainao pidannao ati kidaz. ²⁰ Ipai pidannao aroopan abaapa kida. Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun. ²¹ Na'apaini'oraz aroopainaoz ikoda mani 5,000 daonaio-ranao na'iki iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki ko-raiziannao, mazan aonaa ĩaita-kaō.

Jesus chi'ikan wunu paawa an

(Mark 6:45-52; John 6:15-21)

²² Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao taraukan kanawa zo'an powaa iti udaru'o karishii baza iti, udyuudan pu'u kapam iribainnaouz pidannao.

²³ Udauna'an umakon paba'oran utoriinpa'anan naawaz paawa iti. Paba'oran uchuapadan na'ii.

²⁴ Aizii kanawa ida'anainaoz munapo'o naa ĩmako'okan udaru'o karishii an. Uru'u naa awaru ma'ozaka'o kaawan, uruu idi udaawadaan ĩkanawan.

²⁵ Wakanada'anan di'iti Jesus wa'atipan chi'ikapa wunu paawa an patominapa-kidaniinao ida'ati.

²⁶ ĩtukapankanuz, tuukii ĩtarian u'ai uchi'ikapan idi wunu paawa an. "Wa'ati doronai!" ĩkian. ĩkadako'okan patarian idi. ²⁷ Upu'a'a naa mazan Jesus parada'akan ĩ'ati. "Ōgaru wuru'u, aonaa utaria'ana'a ō'ai," ukian ĩ'ati. ²⁸ "Ōnaobanaa," Peter kia'akan. "Pugaru mishi manawun kaiwuru'u, ukau'an pudapada ōgaru, ōmako kizi wunu paawa an pu'idi'iti."

²⁹ "Puwa'ati," Jesus kian u'ati. Uru'u naa Peter maaratina'akan kanawa di'iki, umako'okan naa chi'ikapa wunu paawa an Jesus di'iti. ³⁰ Mazan Peter tukapankan naa na'apam ma'ozaka'o awaru toman udaru kida wunu paran, sariapa utariidina'akan. Uru'u naa utipita'ana'akan. Ukadakon Jesus ati patarian idi. "Kadiman ōNaobanaa, pukaminka'uta ōgaru," ukian.

³¹ Sariapa Jesus zaamatanuz, na'iki ukian u'ati, "Oo pidan, mapasaka mooko pumishidautapan. Kanom nii mooko aonaa pumishidan kaimanaiman?"

³² Jesus na'iki Peter paidina'akan naa kanawa zo'iti. Sariapa awaru ma'ozaka'oraz mashaada'akan. ³³ Uruu idi utominapa-kidaniinao taapan uruu umanawunu'o nii. ĩkian u'ati, "Mishi'o mishi pugaru Tominkaru Dani."

Jesus kakudan karinainao

Gennesaret ii

(Mark 6:53-56)

³⁴ ĩmaaratinnan dono'o naa patarauka-kizi iki udaru'o karishii, ĩkaawan Gennesaret Baara ii. ³⁵ Na'iainao pidannao aitapan idi Jesus kaawan, ĩdyuudan paparadan na'an kida'o wiizai kawana'ati, marii kizi pidannao na'akan ipai karinainao Jesus ida'ati. ³⁶ ĩdopian Jesus ati, ĩpishaanuzu marii kizi karinainao pishatan ukamichan danoma karikaonan. Ipai pishatainao ukamichan kakudan.

Phariseenao na'iki ðdokuza-daunnao kakinaori dau'a'o
(Mark 7:1-13)

15 Aizii pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao kakinaori dau'u kaawan Jerusalem iki, Jesus ida'ati. Na'iki ðpishaan uruu. ðkian u'ati, ² "Kanom nii aonaa putominapa-kidaniinao sha'apatan kotua'o wadokuza-daunnao tominapa-kidan kawana'ati wau-nao? Aonaa ðchikaan paka'u paaroopan ua'ii wakaduz kawana'ati?"

³ Jesus kian ð'ati, "Kanom nii mooko umaizo'atikan Tominkaru Paradan uda'ana'azon idi udokuza-daunnao kaduz karikaonan. ⁴ Tominkaru Paradan kian pu'u padamata, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro.' [†] Aizii ukian koshan, 'Na'ia'oram pidan dakoopa'o padaru oo padaro, marii uzowii-ka'o.' ^{††5} Mazan unao, utominapa-kidan pidannao, turuu pidan kian padaru na'iki padaro ati, 'Kaina'a aimaakan ð'ida'a ðkaminka'uta-kinaa ni'o unao padamata, mazan Tominkaru ati'o ni'i naa ðtaanuzu.' ⁶ Unao aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,' kia'oraz, soo utaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. ⁷ Unao taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'ii! Na'apa'o manawun tawuru'u prophet Isaiah saadaniaz kotua'a naa udau'an. Tominkaru kian, ⁸ 'Di'oraz pidannao, ðtaapan ðgaru umanawunu'o nii paparadan ida'an karikaonan, mazan munapo'o ðtaapan panyukunuu ð'ai. ⁹ Mazanu'o karikaonan wuru'u ðmanawuntapanuz ðgaru, usha'apanum kau'an ðtominapa-kidani kida aonaa ðkakinaori kida'a naa mani. Mazan pidannao tomani'i naa karikaonan kakinaorii.'"

Kanom manawun oiida'o pidan

(Mark 7:14-23)

¹⁰ Uruu dauna'an Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati. Na'iki ukian ð'ati, "Uabatapa na'iki uaitapa pa'i na'apa'oram ðkian u'ati. ¹¹ Aonaa pidan dyokorautanii mani wuru'u oiida'oraz uruu, mazan kanom pidan kodita-kidanaiz padako iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan, kakinaorii kian kawana'ati."

¹² Udauna'an utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ðkian u'ati, "Puaitapanii pukasharuta'akan Phariseenao nyukunuu puparadan ida'ana'oraz na'apa ð'ati?"

¹³ Jesus kian ð'ati, "Ipai paoribai kida aonaa ðdaru aokazi ia'o paowanii kida mani, so'ota-karu nii kidaz pa'ishitaba'u tuma. ¹⁴ Uruu idi ukau'an aonaa unyukunuupa'ana'a ðdyaun. ðnao tominapa-kidainao, aonaa ðtukapan kaiman patominapa-kidani, ishaawunnao ðdyaun. Aizii bauda'apa'o ishaawun na'akapan dono pamin-ishaawunun, dya'utamaa kida'o nii ðwaotan ka'unaru iti."

¹⁵ Mazan Peter kian Jesus ati, "Pukainaabata wa'ati na'apa'oram wuru'u pukuwaaz."

† Exodus 20:12 †† Deuteronomy 5:16

¹⁶ Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa'o zii mooko umaaitapakan ba'orainao pidannao kawan kapam? ¹⁷ Aonaa mooko uaitapan kanom pidan dyokorautanii, utyoodan niizu. ¹⁸ Mazan kanom pidan kodita-kidani padako iki, panyukunuu di'iki'o wuru'u ukodita-kidani-az, uruu pa'an oiida'oraz pidan. ¹⁹ Usha'apanum kau'an pidan nyukunuu di'iki'o, ipai oii kida'o sha'apata'zoo-ka'o: uzowia'azon pidan, uba'orantapa'azon, ukaminshu'uinpa'azon, ukoidapa'azon, umariidina'azon pairiban dau'u, na'iki udakoomikitina'azon. ²⁰ Na'apa kida'o aimaakan wuru'u oiida'oraz pidan, mazan pidan machikaakan paka'u paaroopan ua'ii, aonaa u'oiidan pidan."

Zunaaba mishidan

(Mark 7:24-30)

²¹ Na'iki'o Jesus makon munapo'o wiizai kida di'iti, munapo'o donoi kida Tyre na'iki Sidon kida di'itinapa. ²² Canaan sanaaba, na'ia'o omashaapan kaawan Jesus ida'ati. Padopian idi okian u'ati, "Naobanai, King David Takaan-daun, † pukamunan-kida ðgaru. Oia'o doronai zaamatan ðdani zunaaba, tuukia'ora'a naa kaiwuru'u." ²³ Mazan aonaa na'apam Jesus kian o'ati.

Uruu idi utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Pudyuuda omakon wa'ai, usha'apanum kau'an kaina'iki okadakoinaan wadawu'ati."

²⁴ Jesus kian, "ðdyuuda-ka'o Israelitenao ida'ati'i karikaonan, waziwadinainauz kaznizonao kawan, aonaa Gentilenao ida'ati'o mani."

²⁵ Upu'a'a mazan okaawan Jesus ida'ati, sariapa okodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki okian u'ati, "Pukaminka'uta ðgaru, Naobanai."

²⁶ Jesus kian, "Aonaa kaiman koraiziannao wanyukunuu kazata-ka'o ð'ai na'iki ukaboota-ka'o arimarakanao ati."

²⁷ Sariapa okian u'ati, "Na'apa mishizi, Naobanai, mazan upu'u zii paka'uzatiki taapadan arimarakanao nikan wanyukunui unuba waota'o aroapa-kizai baara iki."

²⁸ Uruu idi Jesus kian o'ati, "Oo zun, umanawunu'o pumishidan. Uruu idi pupishaaniaz, sha'apa'ata-ka'o nii pu'ati." Na'apain aka odani zunaaba kakuda'akan naa.

Jesus kakudan dau'ana'o iriba pidannao

²⁹ Na'iki'o Jesus mako'okan naa, umakopan Galilee Karishiiz danomata, atii uzaidan naawaz iti. Na'ia'a naa usakanatan. ³⁰ Iriba pidannao kaawan u'ida'ati, ðna'akan pidannao machi'ika-kainao, ishaawunnao, u'achoonnao, †† maparadan-ziiwanao, na'iki iriba kari-naa-ziiwanao. ðmuudan ðdyaun Jesus kanaapu iti, na'iki ipai Jesus kakudan ðdyaun. ³¹ Tuukii pidannao di'itin-

† David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. †† u'achoonnao: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

pan ĩtukapan idi maparadanu'o, paradan naa; achoolao, kaimana'a naa ĩnanaa; machi'ika-kainao chi'ikan naa, na'iki ishaawunnao tukapan naa. Uruu idi tuukii ĩkonaukii-kidan Israelitenao Tominkarun.

Jesus paan 4,000 pidannao

(Mark 8:1-10)

³² Uruu dauna'an Jesus dapadan patominapa-kidani-inao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, "Ōkasha'ora-kida ōtukapan wuru'u pidannaouz, ĩna'an idi idikinauda'u'u naa kamoo ōtuma. Aizii aonaa kanom ĩnikan ni'i naa. Aonaa turuu ōdyuudan ĩdyaun ĩzamazin pu'u manawun. Panaadon ĩdorautan pakapatin idi'i naa pamakopa-kizi an padapu iti kida."

³³ Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Na'iam nii dii waikodan diri'i'o wanyukunui da'a'a mapidantaka'o amazada ida'a wapaa-kinnaa nii wuru'u iriba'oraz pidannao?"

³⁴ Jesus pishaan ĩdyaun. "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a?" ukian ĩ'ati.

"7 bread na'iki masakauda'u kopaunao sodi kida," ĩkian u'ati.

³⁵ Uru'u naa Jesus dyuudan iriba'oraz pidannao sakanatan imi'i baara an kida. ³⁶ Udauna'an uzaamatan 7 bread na'iki kopaunao sodi kida na'iki utoriinpan udau'an Tominkaru ati. "Kaiman" ukian u'ati. Udushowan kidaz na'iki utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Na'iki ĩnaou'u naa taa iriba'o pidannao ati kidaz. ³⁷ Ipai pidannao aroopan kaimanaiman abaapa kida. Udauna'an utominapa-kidaniinao saabaan wanyukunui wa'akun. ĩpaidada 7 dazowan kida.

³⁸ Aroopainaoz na'apain 4,000 daonaioranao aitaakao, iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao mazan aonaa ĩaitaa-kao. ³⁹ Uruu dauna'an Jesus dyuudan naa pidannao. Uru'u naa upaidinan kanawa zo'iti, na'iki umako'okan naa wiizai Magadan itinapu.

Jesus umanawunun tukapa'azoo-kao

(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

16 Uruu dauna'an Phariseenao na'iki Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati ĩtiwaa-kidapa'ananuzu. ĩaipan usha'apatan umanawunu'o aimaakan pa'ati uaida-kida-kinnaa nii ĩ'ati mishi'o Tominkaru di'iki'o wuru'u uruuz. ² Jesus kian ĩ'ati, "Unao, ukian amazada chuupun dono wuza, kaimana'o nii amazada, ukian. ³ Aizii amazada kanadan dono chaapi'iki wuza na'iki kashaba, uruu ukian aona'o nii amazada kaimanan, tuukia'o nii wunu kaina'iki. Uaitapa utukapan amazada sha'apanum ida'an ukainaabata-kinnaa nii na'apam nii amazada sha'apan. Mazan aonaa uaitapan kai'i kainaabatapanii. ⁴ Kainaoz oiainao pidannao, maizo'ati-kainaoz Tominkaru, ĩaipan patukapan umanawunu'o aimaakan sha'apata-kao, mazan aona'o nii kanom sha'apata-kao ĩ'ati, soo wuru'u umanawunu'oraz sha'apan prophet Jonah ati."

Udauna'an Jesus mako'okan naa ĩ'ai.

Pidannao kakinao-kao Phariseenao na'iki Sadduceenao kaduz ai

(Mark 8:14-21)

⁵ Udauna'an, ĩtaraukan karishii baza iti, tominapatinao manyukunuutan pana'akan bread panikan nii. ⁶ Jesus kian ĩ'ati, "Uzaudinapa pa'i Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

⁷ ĩparadaakan pa'atiaaka. ĩkian, "Wamana'akakan idi'o bread wanikan nii wuru'u ukianuz na'apa."

⁸ Jesus aitapa na'apa'oram ĩkian. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Unao, masakauda'u'o umishidan. Kanom nii ukadakotinan umana'akakan dau'an bread uwanyukunuu nii? ⁹ Aonaa zii uaitapan, aonaa unyukunuitapan tawuru'u, baka'iauda'u'oraz breadnao ōpaa-kinnaaz 5,000 daonaioranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan?"

¹⁰ Oo tawuru'u 7 bread ōpaa-kinnaaz 4,000 daonaioranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan? ¹¹ Na'apa dii manawun aonaa uaitapan, tawuru'u ōkadakotinanuz, aonaa bread daua'o mani, mazan uzaudin Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

¹² Uruu zii ĩaitapankan aonaa uaipan mani ĩzaudinpan yeast ai, mazan Phariseenao na'iki Sadduceenao tominapa-kida-kinnaa aia'o.

Peter kowaadan kanom wuru'u Jesus

(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)

¹³ Jesus makon Caesarea Philippi Baara iti. Na'ii upishaan patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Na'apa dii pidannao kian Daonaioara Aokazi Iki'o dau'an?"

¹⁴ ĩdako'atinuzu, ĩkian, "Pabi'i kida pidannao kian John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian prophet Elijah. Ba'orainao kian prophet Jeremiah oo ba'oran prophet."

¹⁵ "Unao mani?" ukian ĩ'ati. "Na'apam ukian ōdau'an?"

¹⁶ Simon Peter dako'atin, ukian, "Pugaru Christ, † Tominkaru Dani, uruu Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan."

¹⁷ "Kaiman konaukia'o pugaru, Simon, Jonah dani. Usha'apanum idi wuru'u mishi'oraz puparadan aonaa na'ia'oram pidan kainaabatani manii pu'ati, mazan ōdaru aokazi ia'o aipan ati'o puaitapan. ¹⁸ Ukau'an ōkowaadan nii pu'ati, pu'uu Peter, kuba kia'o wuru'u, na'iki uruu ida'a'o nii ōtoman ōchoochin, aona'o nii mawaka-karu ka'iitan pasha'apatanuz. ¹⁹ Ōtaan nii pu'ati Tominkaru naobanai-tinapa-kizi da'ata-kinnao kida, kanom aonaa pukashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-kao aokazi ii. Kanom pukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-kao niizu aokazi ii."

²⁰ Udauna'an Jesus kakinaowa'akan patominapa-kidaniinao aonaa kizi ĩkowaadan pidan ati uruu wuru'u Christ.

† Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

**Jesus kakuwaapan
pazowia'azoo-ka'o dau'an**
(Mark 8:31—9:1; Luke 9:22-27)

²¹ Uruu na'apain ni'i di'iki'i naa, Jesus sakadan pakowaadan patominapa-kidaniinao ati kaimanaiman na'apam nii pasha'apata-ka'o. Ukowaadan i'ati na'apam pamakon nii Jerusalem iti. Na'ia'o nii kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapa-kidan kaziwa'o u'ati, ipataka'utan niizu, na'iki izowii-kidan niizu. Mazan idikinauda'u kamoo udauna'an, ukadishita-kida-ka'o nii, kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.

²² Jesus kowaadan idi kaikapa'ora'a, sariapa Peter na'aka'akanuz pana'itinapu pairibanna ai, na'iki utowauda'uunuz na'apa'oram ukian kida dau'an, "Aonaa Tominkaru taapadan na'apa, Naobanai, aonaa turuu na'apa'o sha'apan pu'ati," ukian Jesus ati.

²³ Mazan utanawatinan Peter di'iti, na'iki ukian u'ati, "Pu'ati o'ai, Satan. Puawautapan o'garu o'sha'apatinan ai Tominkaru aipan kawana'ati'o. Aonaa putaan punyukunuu Tominkaru dau'u ati'i aimaakan kida dau'an, mazan punyukunuu pidanna sha'apainpan dau'ati'o karikaonan."

²⁴ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kanom da'ana'azo'o o'garu, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, una'akan pacrossanna, † na'iki uda'anan o'garu. ²⁵ Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan aipa'o pamashaapan paaipan kawana'ati karikaonan, uwaziwaan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai, mazan na'ia'oram pidan mari-na'ata'o paaipan kawana'ati'o pamashaapan pada'ana'azon idi o'garu, uikodan nii karikaonanu'oraz mashaapa-karu. ²⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. Oo kaina'a sha'a aimaakan powa'a'o uaiapa-ka'o karikaonanu'o kakupa-karu ai? ²⁷ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii udaru umanawunun ida'an uangelinnao tuma, na'iki uruu dono ukawinipinaatan nii ipai pidanna na'apa'oram i'sha'apainpan kawana'ati. ²⁸ Okowaadan u'ati mishi'o, pabi'i kida unao kadishitapainaoz da'a'a, aona'o nii umawakan utukapan ua'ii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin unaobanai-tina'anan king nii."

Jesus aidan pamanawunun
(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

17 Aizii 6 kamoo dauna'an, Jesus na'akan patuma Peter na'iki James na'iki u'inawuzu John. Ukau'an una'akan idyaun dokoa'o midukuo paawa iti, pa'idiwaru sodi'i inao na'ii. ² Na'ia'a naa patominapa-kidaniinao awun za'a upana'adinan. Uawun baara na'apa kamoo kawan ukanada'akan, na'iki ukamichan baraka'akan na'apa Kanada'o kawan. ³ Masha'apakia-ka Moses na'iki Elijah aidinan i'ati, ikadakotinan Jesus

† una'akan pacrossanna: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o pada'anpan dikin ii Jesus.

tuma. ⁴ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Puaipan an, otoman nii idikinauda'u kabaun sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati."

⁵ Peter kadakotinan pu'u zii, Kanada'o isha'iz bazobatan ipai idyaun, na'iki parada-karu isha'iz bii iki'i kian, "Di'i odani'i, omarainapanii manawun, sha'apati-na'o onyukunuu kawana'ati. Uabata na'apam ukian u'ati."

⁶ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan wuru'u parada-karuz, tuukii itarian. Uruu idi ikodoru'ukan na'iki ipazakodinan, iawun baara imi'i baara iti kida.

⁷ Mazan Jesus wa'ati'ikan i'ida'ati upishatan idyaun, na'iki ukian i'ati, "Ukadishita, aonaa utaria'ana'a."

⁸ Sariapa iawunuupa'akan, itukapa Jesus paba'oranti-na'a naa uruu. ⁹ Udauna'an itokapaanan pu'u midukuo iki, Jesus kakinaowan idyaun. Ukian i'ati, "Aonaa pa'i ukowaada'ana'a pidan ati utukapanii dau'an, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishita-kida-ka'o dauna'an pamawaka-kizi iki."

¹⁰ Udauna'an patominapa-kidaniinao pishaanuzu. I'kian u'ati, "Kanom nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kowaadan Elijah'o nii wuru'u wa'ati'oraz kiwiitapa Christ ua'ii?"

¹¹ Jesus dako'atin idyaun, ukian i'ati, "Mishi'o mishi, Elijah kaawa'o ni'oraz kiwiin uminziwata'anan ipai aimaakan. ¹² Aizii okowaadan u'ati, kaawanka'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidanna aitapanaatanuz. Mishi'oraiman i'antamikitanuzu na'apam paaipan kawana'ati. Na'apa'o nii i'antamikitan Daonaiora Aokazi Iki'o."

¹³ Uruu dauna'an utominapa-kidaniinao aitapankan naa John Chikaawunuupauzo dau'ana'o wuru'u Jesus kadakotinanuz na'apa.

Jesus kakudan daonaiora oia'o doronai zaamatapanii
(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43a)

¹⁴ Ikaawan dono'o naa midukuo iki powaa ati iriba'o pidanna ida'ati. Na'ii pidan kaawan Jesus ida'ati, na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati. ¹⁵ Ukian Jesus ati, "Naobanai, pukamunan-kida odani ukarina mawakaziitapa-karu idi, dikauda'ora'a naa manawun ubaiatan, panaadon kida da'i uwaotan tikazi di'iti oo panaadon wunu baoko iti. ¹⁶ Ona'akanii wuru'u odaniz padamata putominapa-kidaniinao di'iti, mazan aonaa ituruan pakakudanuz."

¹⁷ Jesus kian, "Unao, kainao pidanna, mamishida-ka'o na'iki pana'iti'o usha'apaapan aimaakan kida. Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan onan'utu-ma? Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan oti-wainan utuma? Una'aka wuru'u daonaioraz o'ida'ati."

¹⁸ Udauna'an uru'u naa Jesus dyuudan oia'o doronai koditan mawakaziitapa'o daonaiora di'iki. Sariapa ukoditan daonaiora di'iki, na'iki sariapa ukakudan.

¹⁹ Udauna'an pa'idiwaru'u Jesus tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Kandii ni'o mooko aonaa waka'itan wakodita-kidan wuru'u oia'o doronai?"

²⁰ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Umamishidakan idi'o wuru'u. Aizii ōkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan dono mani Tominkaru masakauda'u, duusodi'o uudai kawan, aonaa mani kanom kasha'apanna'o nii usha'apatan. Turuu ukian di'ora'a midukuo ati, 'puzikadin di'iki'i, atii di'iti'i,' uzikadinan nii u'ati wuru'u. ²¹ [Mazan di'oraz kaduz oia'o doronaiz, aonaa turuu uduyuda-kao na'apa, soo karikaonanu'o toriinapa-karu na'iki sanadinapa-karu ida'an.]" †

**Jesus kowaadan koshan
pamawakan dau'an**
(Mark 9:30-32; Luke 9:43b-45)

²² Uruu dauna'an Jesus na'iki ipai utominapa-kidani-nao baokopatinpan pu'u Galilee Baara ii, ukian ĩ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kao nii pidannao ati. ²³ Īzowian nii uruu mazan idikinauda'u kamoo dau-na'an ukadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki." Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi.

Jesus kadakotinan tax dau'u

²⁴ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan Capernaum iti. Īna'ian pu'u pidannao zaamaapauzonao tax puraatanana Tominkaru Dapu ati'i kaawan Peter ida'ati, na'iki ĩpishaan Peter, "Na'apa dii punaobanaa, ukawinipinaatauzonii tax Tominkaru Dapu ati?"

²⁵ "Oo, utaa," Peter kian.

Peter kaawan dono kabaun ati Jesus di'iti, Jesus parada'aka kiwiin. Upishaan Peter, ukian u'ati, "Na'apam pu'itiiman Simon, kanomnao ai di'i kingnao zaamaapan tax puraatanana, papidanannao ai, oo ba'oran pidannao ai?"

²⁶ "Ba'oran pidannao ai," Peter kian u'ati.

"Ukau'an aonaa kandii nii upidanannao taapan tax puraatanana nii," Jesus kian u'ati. ²⁷ "Mazan aonaa kizi wakasharutan ĩnyukunuu, ukau'an pukobawuupanaka karishii ii. Aizii na'ia'oram kopau puzaamatanii kiwiitapa, puda'ata udako na'iki puikodan nii wizi'i'o puraata udako ida'a. Puzaamata wuru'u puraataz na'iki putaa zaamaapauzonao tax puraatanana atiz. Uruu idi'o nii wakawinipinaatan tax."

Kanom umanawunu'o nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii

(Mark 9:33-37, 42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2)

18 Na'apain uruu dono Jesus tominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩpishaanuzu. Īkian, "Kanoma'o nii umanawunu'o nii manawun pidan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii?"

² Uruu idi Jesus dapadan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz ĩbii'i. ³ Ukian ĩ'ati, "Ōkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii uturuudinan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, soo upana'adinan umanawun-tinpan ai, na'iki aonaa utaapinpan atadinapa, na'apa di'oraz koraidaonaa kawanu'u. ⁴ Ukau'an na'ia'oram pidan, di'o-

† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

raz koraidaonaa kawanu'o, aonaa u'atadinpan, uruu umanawunu'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

⁵ Na'iki na'ia'oram pidan marainpa'o padapaapan kaikapa'o koraidaona'a ōgaru dikin ii, dapaapa'o ōgaru wuru'u.

⁶ "Mazan na'ia'oram pidan sha'apata-kida'o oia'o wunao sodi kida ati'i, mishidainaouz ōgaru, kaiman mani udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kao ukanau iki na'iki unaraada-kao paran baoko iti. ⁷ Kasha'ora'o nii manawun wunao baiaapanu'u pidannaouz, ĩsha'apata-kidan idi oia'o pidannao ati. Na'apa'oraz aimakaan kida sha'apatina'o nii, mazan kichana'iki-kia'o nii manawun wuru'u atizu'u pidanaz sha'apata-kida'oraz na'apa kida'o. ⁸ Ukau'an puka'u oo pukidiba sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, pudukuta pu'ai kidaz na'iki pukaboota pu'ai kidaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puka'u na'iki bada'ii pukidiba, pukaboota-kao ai ipai puka'u na'iki pukidiba tuma tikazi wu'iti. ⁹ Na'iki puawun sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, puso'ota pu'aiaz, na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kaku-pa-karu di'iti bada'ii puawun, pukaboota-kao ai ipai dya'utama'o puawun tuma Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

Di'itinapa-kinai kuwai kaznizo waziwadina'o dau'a
(Luke 15:3-7)

¹⁰ "Ukau'an mishiiman pa'i uzaudin, aonaa ukashada'ana'a wunao sodi kida'a mishidainaouz ōgaru. Ōkian u'ati kaikapa'a usha'apanum kau'an angelnao awunuutapainauz ĩdyaun, karikaonanu'o da'i ĩtukapauzon ōdaru aokazi ia'oraz. ¹¹ [Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin ukazannaata'anan pidannao waziwadina'o.]" ††

¹² "Na'apam mani pu'itiiman pidan sha'apatinan ka'uza'o 100 kaznizonao idi, bauda'apa'o u'uza waziwadinan dono pairibannao ai? Aona'o nii mani uwa'akan zii wunaou'u na'ainaouz na'iki udorota'anan wuru'u waziwadina'oraz pairibannao ai? ¹³ Ōkowaadan u'ati mishi'o, uikodan dono'o naazu tuukia'o nii ukonaukian wuru dau'ana'a bauda'apa'oraz kaznizo, iriba'o mawaziwadin-kainao dau'ati'o ai. ¹⁴ Na'apa'o kapam ukau'an ōDarua aokazi ia'o, aonaa bauda'apa uaipan wunao sodi kida waziwadinanu'u."

Umin-mishidan sha'apatan an oia'o u'ati

¹⁵ Jesus kian koshan, "Pumin-mishidan sha'apatan dono oia'o pu'ati, puparadanaaka u'ati, mazan soo unao sodi karikaonan. Puparada kizi u'ati usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. Aizii uabatan dono puparadan, puna'akan pu'inawuzu powa'a ati kaimana'o ida'ati wuru'u. ¹⁶ Mazan aonaan an uabata'azon puparadan, puzaamata bauda'apa'a naa oo dya'utama'a naa pidannao puna'akan nii putuma u'idi'iti. Uruu na'apa wuru'u dya'utama'o oo idikinauda'u'o pidannao aidan nii pakowaadan ida'an mishi'o wuru'u puparadan

†† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. ¹⁷ Aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan, pukowaada baokopa pumin-mishidannao ati. Mazan aizii aonaan an uabata'azon ĩparadan putaapa uruu na'apa putaapan kawan mamishida-ka'o Tominkaru oo zaamaapauzonao tax pumaatannaa kawan."

¹⁸ "Ōkowaadan unao ati mishi'o: Kanom aona'o unao kashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapaka'o aokazi ii. Kanom ukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-karu niizu aokazi ii. ¹⁹ Ōkowaadan u'ati koshan: Na'apainim dya'utama'o unao, una'apatan an unyukunuu na'apa kida utorii'napa kizi dau'an da'a'a imi'i baara'a, ōdaru Tominkaru sha'apatan nii u'atizu. ²⁰ Usha'apanum kau'an na'ian dya'utama'o oo idikin-auda'u'o baokopatinpainao ĩmishidan idi ōgaru, na'i-a'o nii Ōgaru ĩtuma."

Pidan mawinipinaatapanao dau'a'o

²¹ Udauna'an Peter wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ukian Jesus ati, "Naobanai, na'apauda'um nii ōpowa'atan kida ōmarina'atan ō'inawuzu sha'apatanii oii kida'o ō'ati? Atii 7 di'iti?"

²² Jesus dako'atinuzu, ukian u'ati, "Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-ka'o kawana'ati. †

²³ "Ukau'an kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz: na'apa king pishainan kawan papoituronao ai ĩmawinipinaatapanii kida dau'an. ²⁴ Usakada'akan ana'a naa papishainpan, bouda'apa'o upoituru na'akakao u'ida'ati dobata'o manawun puraata umawinipinaatapanuz. ²⁵ Wurru'u upoituru aonaa upuraatan turuan ukawinipinaatan wuru'u umawinipinaatapaniaz. Uruu idi king dyuudan naa usellii-ka'o paudaiaro na'iki paudainao tuma, na'iki ipai usha'apauz kida, umawinipinaatapanii kawinipinaata-kinao ni'i naa. ²⁶ Sariapa udopian kowas wuru'u upoituruz, uruu idi ukodoru'ukan uawun baara imi'i baara iti king kanaapu ati. 'Puzaudapa'a naa zii shoman, ōkawinipinaatan nii zii ipai ōmawinipinaatapanii kidaz,' ukian u'ati. ²⁷ Una'apan idi king kasha'ora-kidanz, uruu idi umarina'atan naa umawinipinaatapanii kida, na'iki kaiman utaa-padan umakon naa padapu iti.

²⁸ "Aizii na'iki'o umako'okan wuru'u upoituruz, uikoda pamin-kaudinān mawinipinaatapa'o paugaru, aonaa dobata'o manawun mani. Uzaamatanuz na'iki udyukuruutanuzu, 'Pukawinipinaata ō'ati pumawinipinaatapanuz ōgaru,' ukian u'ati. ²⁹ Uruu idi umin-kaudinān dopian kowas, ukodoru'ukan ukanaapu ati. Ukian, 'Puzaudapa'a naa zii shoman, ōkawinipinaatan nii pugaru.' ³⁰ Aonaa mazan arawu nyukunuu na'apanu'u. Mishi'oraiman ukaboota-kidan naa pamin-kaudinān tarāa-kizai iti, atii uipaiān dono zii pakawinipinaatan pamawinipinaatapanii.

³¹ "Ba'orainao poitoruināo tukapan idi usha'apatan na'apa'o, tuukii ĩnyukunuu kasha'oran. Uruu idi ĩmakon King di'iti na'iki ĩkowaada king ati ipai aimaakan usha'apatanii kida dau'an. ³² Udauna'an

† Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-ka'o kawana'ati: Greek paradān ida'an, 7 times 70 kii.

King dapada-kidan wuru'u poitoruiz. King kian u'ati, 'Pugaru dikauda'o poitorui. Ōmarina'ata pu'ai ipai pumawinipinaatapanii ō'ai, pudopian idi puparadan ō'ati. ³³ Aonaa mooko pukasha'ora-kidan pumin-kaudinān kapam, ōkasha'ora-kidan kawan pugaru?' ³⁴ King to'oran tuukii, uruu idi ukaboota-kidan wuru'u poitoruiz tarāa-kizai iti, na'ii upataka'uta-ka'o atii ukawinipinaatan ipai pamawinipinaatapanii."

³⁵ Udauna'an Jesus kian, "Na'apa'o nii ōdaru aokazi ia'oraz sha'apatan ipai unao ati, umamarina'atakan dono unyukunuu ii u'inawuzu sha'apatanii dikauda'o u'ati."

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai

(Mark 10:1-12)

19 Aizii Jesus ipaiān dono'o naa pakakuwaapan na'ii, umakon naa Galilee Baara iki, Judea Baara iti, Jordan Wa'o baza itinpu'u di'itinapa. ² Na'ii iriba piddannao da'ananuzu na'iki ukakuda karinainao na'ii. ³ Pabi'i kida Phariseenao wa'atin u'ida'ati ĩtiwaa-kidapa'ananuz. ĩpishaanuzu kaikapa'a: "Wakakinaorinaa taapada daonaiora muudan paudaiaro na'apa'oram dikin ii karikaonan?"

⁴ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Aonaa mooko uaitauzon Tominkaru Paradan saada-kariwaiz tawuru'u ukianuz, usakadin-kizi iki Tominkaru toman daonaiora na'iki zun. ⁵ Na'iki Tominkaru kian, 'uruu idi daonaiora muudinān nii padaru na'iki padaro ai ubauda'apatinān paudaiaro tuma. Ukau'an dya'utamaināouz, bouda'apatinān nii.' ⁶ Uruu idi aonaa dya'utamā'ora'a naa mani ĩdyaun, mazan bouda'apa'ora'a naa. Kanom Tominkaru bouda'apatinān, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan."

⁷ Phariseenao pishaan Jesus koshan. ĩkian, "Kanom nii Moses kakinaori, kashaapan daonaiora muudan paudaiaro pasaadan ida'an muudaaka-karu kaaritanāna?"

⁸ Jesus dako'atin, ukian, "Moses kashaapan umuudan udaiaronao, usha'apanum kau'an kasha'apannāa u'ati utomināpa-kida-kināo ukashadamikin idi, mazan usakadin-kizi iki, aonaa Tominkaru kashaapan na'apa'o. ⁹ Ōkowaadan u'ati, na'ia'oram unao muuda'o paudaiaro omashaapan pu'u kaiman utuma, udauna'an ukauaiaron ba'oran zun idi, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan ida'an."

¹⁰ Jesus tomināpa-kidaniināo kian u'ati, "Una'apan idi kaikapa'a daonaiora kaudaiaron dau'an, kaiman zii mani aonaa kaudaiaro-karu."

¹¹ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Aonaa pidan nyukunuu na'apan ipai pamashaapa'azon dau'u na'apa, kaiwuru'u uparadan kian kawana'ati, soo wunaou'u Tominkaru taaniāz ĩ'ati ĩturuuda-kināa nii, pamashaapan maudaiaro-daun. ¹² Pabi'i kida daonaiorānāo, aonaa ĩkaudaiarouzon, usha'apanum kau'an na'apa'o karikaonan ĩtominān makuuta-kariwai kawanu'o ĩdyaun pashakatan di'iki'o; ba'oraināo, ĩmakuuta-ka'o idi'o aonaa ĩkaudaiaron; ba'oraināo, ĩkaudina'azon idi pa'an karikaonan Tominkaru ati.

Kanom mashaapa'azon na'apa, marii umashaapan na'apa."

Jesus na'iki koraiziannao daua'o

(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

¹³ Udauna'an pidannao na'akan duusodi kidainao koraiziannao Jesus ida'ati ñaipan upishatan ñdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ñdyaun. Mazan Jesus tominapa-kidaniinao mashaatan pidannao na'akainao ñdyaun.

¹⁴ Una'apan pu'u mazan Jesus kian, "Marii koraizian-nao wa'atin ñ'ida'ati, aonaa umashaata'ana'a ñdyaun, usha'apanum kau'an ñnao kawanu'o pidan wuru'u zaa-mata'oraz Tominkaru panyukunuu naobanaa nii."

¹⁵ Ukau'an upishatan naa ñdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ñdyaun. Udauna'an umakon naa na'iki.

Jesus kakinaopan daua'o

(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶ Baukapaiman pa'ina'o daonaiora kaawan Jesus ida'ati. Ukian, "Tiichaa, kanom kaimana'o ñsha'apatan nii ñikoda-kinaa nii karikaonanu'o kakupa-karu?"

¹⁷ Jesus kian u'ati, "Kanom nii pupishaan ñgaru kaimana'o dau'an? Kaina'a bauda'apa kaimana'o, soo Tominkaru. Puaipan dono karikaonanu'o kakupa-karu, puizo'ati Tominkaru kakinaori kida."

¹⁸ "Na'ia'oram kakinaorii kida," daonaiora kian.

Jesus dako'atin, ukian u'ati, "Aonaa puzowia'ana'a pidan, mana'a puba'orantapa'ana'a, aonaa pukoida-pa'ana'a, aonaa pumariidina'ana'a, ¹⁹ pumarainapa pudaru na'iki pudaro, na'iki pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpinan kawan."

²⁰ "Ñkoraidaonaan iki'o ipai ñizo'atin uruu kida kakinaorii. Kanoma'a naa ñsha'apata powa'a?" pa'ina'o daonaiora kian.

²¹ Jesus kian u'ati, "Puaipan dono mishi'o pukaimanan, pumako puselliinaka ipai pusha'apauz putaa kizi upuraatannaa pataka'utinainao ati. Na'apa kasha'apauzi'o nii pugaru aokazi ii. Na'iki puda'ana'a naa ñgaru." ²² Aizii wuru'u pa'ina'o daonaiora abatan Jesus kian kaikapa'a, tuukii ukasha'oran umakon na'iki, usha'apanum kau'an umanawunu'o ukasha'apauzin wuru'u uruuz.

²³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinoo ati, "Ñkowaadan u'ati mishi'o: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-ka'o. ²⁴ Ñkian powa'a koshan u'ati: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapa-ka'o, camel ka'liitan ai pamorotan akosa awun shaawata."

²⁵ Aizii Jesus tominapa-kidaniinoo abatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii manawun ñdi'itinpan. Uruu idi ñkian, "Kanoma'o nii mooko turuu ukazannaatinan?"

²⁶ Sariapa Jesus awunuupa'akan ñidi'iti, na'iki ukian ñ'ati, "Kaiwuru'u kasha'apanna'o pidan ati, mazan Tominkaru ati aonaa na'ia'oram aimakaan kasha'apanna'o nii."

²⁷ Uruu dauna'an Peter paradan, ukian, "Putukapa, ipai wawa'akan waaimaakanutu kida wada'anan idi pugaru. Aizii kanoma'o ni'i naa waikoda wa'ati?"

²⁸ Jesus kian ñ'ati, "Ñkian u'ati mishi'o: Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunu'o nii unaobanai-tinan diina'iti'i amazada pa'inaada-ka'o dono'o naa. Na'apain uruu dono unao, 12 da'angepainao ñgaru, naobanai-tina'o nii kapam. Na'iki ukazowautapan nii 12 Israel dani-dannao donozinaa kida. ²⁹ Aizii ipai pidannao wa'akainao padapu, wa'akainao pa'inauwunoo oo padadakoonoo, wa'akainao padaru oo padaro oo paudainoo oo pazakapun pada'anan idi ñgaru, taa-karu nii ñ'ati powa'a'o zii udiri'in, pakasha'apauzin ai aka kiwi-itapa. Na'iki karikaonanu'o nii ñmashaapan Tominkaru tuma. ³⁰ Mazan iriba pidannao umanawunu'o ñtaapa-ka'o kai, diina'iti'i aona'o nii ñtaapa-ka'o umanawunu'o nii. Na'iki pidannao aona'o ñtaapa-ka'o umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ñtaapa-ka'o pa'an."

Kapaoriba'o kawinipinaanoo daua'o papoitorunoo

20 Jesus kian koshan, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kapaoriba'o naobanai kawan, mako'oraz chaapi'ikiiman upidanaa-pa'anan kaudinainoo ni'o dau'an pa'ati. ² Ukowaadan papoitorunoo ati pakawinipinaanoo nii ñdyaun bauda'apa wizi'i'o puraata, † bauda'apa'o kamoo kaudinkaru kawana'ati. ñnyukunuu na'apan idi, uru'u naa uduyudan ñkaudina'anan papaoriba grape baawu iti. ³ Udauna'an 9 o'clock umakon koshan, uikoda market ii baokoinoo daonaioranao kadishitapan, aonaa kanom ñsha'apaapan. ⁴ Uruu idi ukian ñ'ati, "Umako ukaudina'an ñpaoriba baawu iti. Ukaudinoo kawana'ati'o nii ñkawinipinaanoo unao.' Ukau'an ñkaudina'anan naa u'ati. ⁵ Aizii sakitapa kamoo na'apa koshan usha'apatan. Udauna'an 3 o'clock, na'apa koshan. ⁶ Udauna'an 5 o'clock, umakon naa koshan market iti. Kaina'a zii uikodan pidannao na'ii, aonaa kanom ñsha'apaapan. Sariapa upishaan ñdyaun, 'Kanom nii una'an da'a'a bauda'apa kamoo? Aonaa ukaudina'anan?' ⁷ Ñkian u'ati, 'Aonaa mazan kanom zaamatan waunoo kaudina'ana'o nii.' Uruu idi ukian ñ'ati, 'Ukau'an umako ukaudina'an ñ'ati ñpaoriba baawu ii.'

⁸ "Aizii kamoo tipitanin kapaoriba'o kian pafoomaanan ati, 'Pudapada'a naa kaudinainoo da'ati'i wakawinipinaata kizi'i naa ñdyaun. Kiwiitapa'o nii wakawinipinaanoo dawu'itiiniinoo ñsakadan pakaudinan, na'iki waipaian nii kiwiitapainoo ñsakadan pakaudinan di'iti.' ⁹ Aizii kaudinainoo 5 o'clock di'iki, kiwiin ñkawinipinaata-ka'o. Bauda'apa wizi'i'o puraata kida ñzaamatan. ¹⁰ Ukau'an kiwiitapainoo ñsakadan pakaudinan zauda-kidan dobata-kida'o nii pakawinipinaata-ka'o makaudin-kainoo ai bauda'apa kamoo. Mazan na'apa kida kapam ñkawinipinaata-ka'o, bauda'apa wizi'i'o puraata kida ñzaamatan.

† wizi'i'o puraata: Greek paradan ida'an udakota-ka'o denarius.

¹¹ “Pazaamatan dauna'an papuraatan, ĩparada-paradaapan ĩto'oradinan kapaoriba'o ati. ¹² ĩkian u'ati, 'Dawu'itiiniinao ĩkaudinān masakauda'u'o ĩkaudinānkan, bauda'apa hour sodi, mazan waunao bauda'apa kamoo wakaudinān wabaiaapan wiicha'o kamoo, mazan upu'u zii pukawinipinaatan ĩdyaun na'apa kida manawun waunao kawan.’ ¹³ Kapaoriba'o kian bauda'apa'o ati, 'Ōpaonarū, aonaa ōkoidapan pugaru, puna'apatānii punyukunuu ōkawinipinaata'azon dau'an pugaru bauda'apa wizi'i'o puraata bauda'apa'o kamoo. ¹⁴ Pumako'o naa pudapu iti, kaina'a'a naa puzaamatan pupuraatan. Ōaipan kawana'ati'o ōkawinipinaatanuz dawu'itiini'oraz ĩkaudinān, na'apa ōkawinipinaatan kawan pugaru. ¹⁵ Aonaa turuu mooko ōsha'apatan ōpuraatan na'apam ōaipan kawana'ati? Oo pukishauzin ōkawinipinaatan idi kaiman wunaou'u dawu'itiiniinaouz ĩkaudinān?”

¹⁶ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an, “Pidannao aona'o ĩtaapa-kaoumanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-kaou. Na'iki pidannao umanawunu'o ĩtaapa-kaou kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapa-kaou umanawunu'o nii.”

Idikinautan Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan
(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

¹⁷ Aizii Jesus makon naa Jerusalem iti. Pamakopa-kizi an udapadan wuru'u 12 patominapa-kidaniinaouz pana'itinapu ba'orainao pidannao ai, na'iki ukian ĩ'ati. ¹⁸ “Wamakon wuru'u Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaio-ra Aokazi Iki'o kaakapaa-kaou patarubanao ati, faadaanao zowaunaanaouz, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakina'ora dau'u. Na'iki ĩtaan nii uruu zowii-karu nii, ¹⁹ na'iki udauna'an ĩtaan nii uruu Gentilenao † ati. ĩnaou'o ni'i naa dakoapa uruu, pabankiitanan ida'an udauna'an na'iki ĩba'izian nii tuukii uruu. Udauna'an ĩtaukan nii uruu cross di'iti na'iki umawakan nii, mazan idikinauda'utan kamoo dauna'an, Tominkaru kadishita-kidan nii uruu kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.”

Daro pishaan Jesus oaipan usha'apatan paaiapanii
(Mark 10:35-45)

²⁰ Uruu dauna'an James na'iki John daro, Zebedee daiaroz, kaawan paudainao daonaioranao tuma Jesus ida'ati. Sariapa okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu ati. Opishaanuzu, oaipan usha'apatan paaiapanii. ²¹ Jesus kian o'ati, “Kanom puaiapan ōsha'apatan pu'ati?”

Sariapa okian u'ati, “Ōaipan pusakanata-kidan di'oraz ōdinaou'u naobanai nii punaobanai-tinan dono. Marii pusakanata-kidan bauda'apa pudiwa'ora antanapu, na'iki ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

²² Jesus tanawatinan daonaioranao na'iki ĩdaro di'iti. Ukian ĩ'ati, “Aonaa uaitapanii dau'ana'o mani wuru'u upishaanuz ōgaru. Uka'iitan nii mooko wuru'u ōbaiaapan ni'oraz?” ††

“Oo, waka'iitan nii,” ĩkian u'ati.

† Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Uka'iitan nii

²³ Jesus kian ĩ'ati, “Mishi'o nii ubaiaapan ōbaiaapan ni'oraz. Mazan kanoma'o nii sakanata ōdiwa'ora antanapu na'iki ōashabaron antanapu, aonaa turuu ōsha'apatan, mazan ōdaru aokazi ia'o minziwata-kidanii wuru'u sakanata-kizaiz pazaamataniinao ati.”

²⁴ Aizii 10 ba'orainao utominapa-kidaniinao abatan na'apa'oraz dau'u, tuukii ĩto'oran dya'utamainao ati, makonkainao padaro tuma. ²⁵ Uruu idi Jesus dapadan baokopa ĩdyaun na'iki ukian ĩ'ati, “Uaitapanii na'apam ba'oran pidannao zowaunaanao, mamishida-kainao Tominkaru, waranuitapan papidanannao ĩnaobanai-tinpan ida'an ĩ'ati. ²⁶ Mazan unao, aonaa umashaapa'ana'a na'apa, mishi'oraiman kanom aipa'o panaobanai-tinpan, marii ukaudinān unao ati poitorui kawan. ²⁷ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibannao ai, marii upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati. ²⁸ Na'apa Daonaio-ra Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazan-naata'anan pidannao pa'oian ai umawakan ida'an.”

**Jesus kakudan
dya'utam ishaawunnao**
(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

²⁹ Ba'oran dono Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon dono'o naa Jericho iki, iriba pidannao makon Jesus dawu'ati. ³⁰ Aizii na'apain na'ii dya'utam ishaawunu'o daonaioranao sakanatapan dunapo daawa ii. ĩabatan idi Jesus dobatapan kowaada-kaou, uruu idi ĩkadakon. ĩkian, “David Takaan-daun, † waNaobanaa, pukamunan-kida waunao.” ³¹ Sariapa pidannao towauda'uan ĩdyaun, ĩdyuudan ĩmashaadinan, mazan powa'a zii manawun ĩkadakon diiwa'o ida'an. ĩkian, “David Takaan-daun, wanaobanaa, pukamunan-kida waunao.” ³² Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i, na'iki udapadan ĩdyaun pa'ati. Upishaan ĩdyaun, ukian, “Kanom uaipan ōsha'apatan u'ati?” ³³ ĩkian u'ati, “Wanaobanaa, waiapan pusaabaan waawun watukapa kizi.” ³⁴ Jesus kamunan-kida ĩdyaun, uruu idi upishatan ĩawun kida. Sariapa ĩtukapa'akan amazada, na'iki ĩmakon naa Jesus tuma.

Jesus konaukii-kida-kaoukaawan dono Jerusalem ati
(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

21 Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao maonapatan naa Jerusalem iti, ĩkaawan Bethphage iti, wiizai Olive Naawa ia'oraz. Na'iki'i naa udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao pa'ua'ati. ² Ukian ĩ'ati, “Umako wakanaapu ia'oraz wiizai di'iti. Na'ia'o nii uikodan ko'idinpa'o chaakashi, † kaina'a'o nii odani ko'idinpa'o kapam odazaba'a. Ubuzuuta ĩdyaun na'ii, udauna'an una'akan ĩdyaun ō'ida'ati. ³ Pidān pishaan an unao kanom nii una'akan ĩdyaun, 'Naobanai aipan

mooko wuru'u ōbaiaapan ni'oraz? oo “Uka'iitan nii mooko utuzan wuru'u ōtuzan ni'oraz baiinapa-karu kooopo wazoo?” † David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii. †† chaakashi: English ida'an, donkey.

īdyaun, ukii u'ati. Sariaapa'o nii utaapadan una'akan īdyaun." ⁴ Na'apa'oraz Tominkaru prophetin kuwaa mishiin-kina'a naa. Ukianuz:

⁵ "Pukowaada Zion iainao pidannao † ati.

'Utukapa king, unaobanaa, wa'atin u'ida'ati.

Aonaa u'atadinpan, chaakashi baru an uwa'atin, pa'ina'o chaakashi uzaidapan."

⁶ Udauna'an tominpainao, udyuudaniinaouz makon, na'iki īsha'apata ipai na'apa Jesus dyuudan kawana'ati.

⁷ Īna'akan chaakashi paudani tuma, na'iki ītaan pakamichan kida utabanaa nii, uru'u naa Jesus zaidanuzu. ⁸ Iriba pidannao, makopainao Jesus tuma, kadamaradan pakamichan kida dunapota. Ba'orainao dukutan pu'u atamun woda kaanaba sodi kida'a, īmuudan kidaz dunapota Jesus mako kizi nii. ⁹ Irib-ainaoz pidannao makopainao u'ua'ati, na'iki udawu'ati, kadakoinaan konaukii diiwa'o ida'an. Īkian,

"Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun dau'an.

Marii Tominkaru kaimanan, di'oraz Naobanai ati'o, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.

Wakonaukii-kida Tominkaru aokazi ia'oraz."

¹⁰ Jesus morotan dono'o naa Jerusalem iti, tuukii na'ainao pidannao di'itinpan udau'u. Uruu idi īkian Jesus dau'an, "Kanom wuru'u uruuz?"

¹¹ Sariapa Jesus tumainao kian ī'ati, "Jesus wuru'u, uruu Nazareth san, Galilee Baara iki'o prophet."

Jesus makon Tominkaru Dapu iti

(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹² Udauna'an Jesus kaawan Tominkaru Dapu iti. Na'ii uwaataabi'ian selliipainao kida uzainao na'iki tori-
ipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati.

Udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan †† kida, na'iki selliipainao wakokoona taba kida.

¹³ Ukian ī'ati, "Tominkaru Paradan saadinpa'o kian, 'Ōdapu dakota-kao nii toriinapa-kizai dapunaa nii, mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii."

¹⁴ Na'ii Tominkaru Dapu ii, ishaawunnao na'iki machi'ika-kainao kaawan Jesus ida'ati. Ukakuda ipai īdyaun. ¹⁵ Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii īto'oran na'iki īkashanau-kidan Jesus patukapan idi Jesus sha'apatan konaunama'o na'iki umanawun kida'o aimakaan, na'iki paabatan idi koraiziannao kadakoinpan Tominkaru Dapu ii aka. "Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun ‡ dau'an," īkian.

¹⁶ Uruu idi īpishaan Jesus. Īkian, "Puabatanii na'apa'oram koraiziannao kadakoinpan pudau'an?"

"Oo, ōabata," Jesus kian ī'ati. "Aonaa mooko uaitauzon na'apa'o dau'u Tominkaru Kaaritan ida'a?"

† Zion iainao pidannao: Jerusalem sannao, oo ipai Israelitena.

†† miisa: English ida'an, table. ‡ David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bouda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

Ukianuz, 'Putominapa-kidani koraiziannao sodi kida aitapa'o nii pakonaukii-kidanuz."

¹⁷ Uruu dauna'an umakon naa ī'ai, umakon na'iki patominapa-kidaniinao tuma uda'awu'anan Bethany iti.

Fig kadunaa mawakan

(Mark 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki Jesus kiwan naa patominapa-kidaniinao tuma Jerusalem iti. Pakiwapa-kizi an uza-mazin naa. ¹⁹ Utukapa fig kadunaa dunapo daawa ii. Sariapa umakon na'iti utukapa'azon ukaakan, mazan aonaa bouda'apa uikodan u'aka, soo uanaba pa'idiwaru. Uruu idi ukian fig kadunaa ati, "Aizii marii aonaa na'apainim pukaakauzon powa'a." Una'apan idi, masha'apakii fig kadunaa mariri'ikan na'iki umawakan naa. ²⁰ Kaimanaiman utominapa-kidaniinao tukapan na'apam atamun mawaka'akan kadimana'o ida'an, na'iki tuukii īdi'itinpan udau'u. Uruu idi īpishaan Jesus. Īkian u'ati, "Na'apa'oran naa fig kadunaa mawaka'akan kadimana'o ida'an manawun?"

²¹ Jesus kian ī'ati, "Ōkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan an kaimanaiman, aonaa umamishidikan bii an mani, uka'iitan nii usha'apatan powa'a zii ōsha'apata'aka nii ai. Turu'o nii ukian midukuo ati, 'Midukuo, puzikadin di'iki'i paran baoko iti.' Na'apa'o nii usha'apatinan u'ati. ²² Ukau'an taa-karu nii u'ati up-ishaanii utoriinpan ida'an Tominkaru ati, umishidan an ōgaru."

Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimakaan kida

(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)

²³ Aizii Jesus kaawan naa powaa ati Tominkaru Dapu iti. Utominapa-kidan pu'u pidannao na'ii, faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaawan na'iti u'idi'iti. Īpishaanuzu, īkian, "Kanom aipan ati'o pusha'apatan kaikapa'oraz aimakaan kida'a? Kanom dyuudanii pusha'apatan na'apa kida'o?"

²⁴ Jesus kian ī'ati, "Ukowaada ō'ati bouda'apa'o aimakaan dau'u ōpishaan an unao. Ukowaadan an ō'ati, ōkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'i ōsha'apatanuzu na'apa kida'o aimakaan." ²⁵ Uru'u naa Jesus pishaan īdyaun. Ukian ī'ati, "Kanom aipan ati'i John chikaawunuupauzon pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidannao aipan ati'o?"

Sariapa īparadan pa'atiaaka kida Jesus pishaanii dau'an. Īkian, "Wakian dono u'ati Tominkaru aipan ati'o John chikaawunuupauzon pidannao, sariaapa'o nii ukian wa'ati, 'Kanom nii mooko aonaa umishidanuzu.' ²⁶ Aizii wakian an 'pidannao aipan ati'o,' mazan watarii panaadon pidannao sha'apatan nii waunao dikauda'o ida'an, usha'apanum kau'an ipai pidannao mishidani John, Tominkaru prophetin uruu."

²⁷ Uruu idi īkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan," īkian.

Jesus kian ī'ati, "Ukau'an aona'o nii ōkowaadan u'ati kanom aipan ati'o ōsha'apaapan di'oraz aimakaan kida'a."

Di'itinapa-kinai kuwai dya'utama'o daniinao daua'o

²⁸ "Na'apam u'itiiman," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan, dya'utama'o udainao daonioranao. Umakon kiwiini'o paudani di'iti, na'iki ukian u'ati, 'Ōdani, pumako pukaudina'an aizii ōpaoriba grape baawu iti.' ²⁹ Udani dako'atin uparadan. Ukian, 'Aonaa ōkaudina'azon.' Mazan udauna'an udi'itinpan sariapa upana'adan panyukunuu, uru'u naa ukaudina'anan padaru paoriba grape baawu iti. ³⁰ Aizii udaru makon naa udawu'ichan di'iti'i naa. Na'apa koshan udyuudanuzu. 'Ōmakon nii ōkaudina'anan,' ukian pa'an padaru ati. Mazan upu'u, aonaa umakon ukaudi'na'anan. ³¹ Na'ia'oram udani u'itiiman sha'apata'o padaru aiapanii?"

"Kiwiini'o udani usha'apata padaru aipan kawana'ati," ĩkian u'ati.

Jesus kian ĩ'ati, "Ōkowaadan u'ati mishi'o, zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao, † kiwiita'a naa ĩdyaun unao ai Tominkaru naobanai-tinan di'iti. ³² Usha'apanum idi John Chikaawunuupauzo kaawankan, utukapa-kidankan na'apam tanawatin-karu mashaapa-karu kaimana'o di'iti Tominkaru ati, upu'u aonaa umishidanuzu. Mazan zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao, ĩmishida uruu pa'an. Unao, utukapan pu'u zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao tanawatinan pa'oian ai, mazan upu'u zii aonaa utanawatina'azon u'oian ai."

Dikauda'o pidannao taapa'o grape baawu

(Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)

³³ "Uabata ba'oran di'itinapa-kinai kuwai koshan," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan paowan paoriba grape baawu pa'amazadati di'ii. Ukorarata awauta wuru'u papaoriba baawuz. Udauna'an ukichadan ka'unaru dadara'o baara'a, grape uu sararoo-kizinao nii. Udauna'an utoman dokoa'o kabaun grape baawu watchmantapa-kizinao nii. Udauna'an utaan naa grape baawu pidannao ati, ĩawunuutapa kizi zii u'atizu. Uru'u naa umakon naa ba'oran wiizai iti.

³⁴ "Grape ozokan kawana'ati'i naa, udyuudan papoitorunao wunao di'iti'i awunuutapainaoz papaoriba grape baawu, ĩna'anan naa uka'idiwaun-kinanaa nii papaoriba aka winipinaa idi. ³⁵ Mazan uzaamataniinaouz awunuutapa'o nii papaoriba grape baawu zaamatan upoitorunao, ĩba'iziautapa bauda'apa'o, ĩzowii ba'oran, na'iki ĩbowautapa kuba idi ba'oran. ³⁶ Udauna'an udyuuda papoitorunao na'iti ĩ'idi'iti koshan. Powa'a zii ĩiriban kiwiitapa'o padyuudaniinao ai. Na'apa kiwiitapa'o kawan koshan awunuutapainao upaoriba baawu sha'apatan ĩdyaun.

³⁷ "Dawu'itin, udyuudan naa paudani ĩ'idi'iti. Ukian paudani dau'an, ĩmanawuntapan nii pa'an ōdani."

† zunnao kaminshu'u-shoronao: ĩnao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

³⁸ "Mazan awunuutapainao upaoriba baawu tukapan kapaoriba'o dani'i naa kaawan pa'ida'ati. Sariapa ĩkian, 'Di'i naa kapaoriba'o dani. Uru'o nii wuru'u kaidiwau'oraz padaru di'iki upaoriba baawu idi. Baushaa, wazowii uruu, wazaamata kizi wuru'u u'idiwau ni'oraz.' ³⁹ Uruu idi ĩzaamata'akan na'iki ĩkozoota'akanuz paoriba baawu iki, na'iki ĩzowian naazu.

⁴⁰ "Aizii kapaoriba'o kaawan dono'o naa powaa ati, na'apam nii usha'apatan pazaamataniinao awunuutapa'o nii papaoriba baawu?" Jesus kian.

⁴¹ Kazowautapainao pidannao dako'atin Jesus paradan. ĩkian, "Upataka'utan nii na'iki uzowian nii wuru'u oiainaoz pidannao. Udauna'an utaan nii paoriba baawu ba'oran pidannao ati, kaimana'o nii pa'an ĩawunuutapanuzu. ĩnaou'o ni'i naa kaiman ĩtaan u'idiwau nii upaoriba aka di'iki, upaoriba kaakan dono."

⁴² Jesus kian ĩ'ati koshan, "Aonaa mooko uaitauzon saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'orazu'u?"

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz, madiwautapa-ka'oraz ĩtukapan, uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba ipai ba'oran kubanao ai.

Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u, umanawunu'oraz utukapa-ka'o.' ††

⁴³ "Ukau'an ōkowaadan u'ati, kazata-ka'o nii uwiizi ni'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki utaa-ka'o nii pidannao ati kaimanainaoz ĩsha'apainpan Tominkaru aipan kawana'ati. ⁴⁴ [Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'idon.]" ‡

⁴⁵ Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao abatan Jesus kowaadan kuwai kaikapa'a, ĩaitapa wuru'u kuwai kidaz ĩnao dau'ana'o wuru'u. ⁴⁶ Uruu idi ĩtiwaan pazaamatanuzu, mazan tuukii ĩtarian pidannao ai, usha'apanum kau'an pidannao kian Jesus dau'an, Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

King taapan aroapa-karu paudani mazidan ati

(Luke 14:15-24)

22 Udauna'an Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an koshan pidannao ati. Ukian. ² "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king minziiwata-kidan kawan umanawunu'o aroapaku paudani mazidan ati. ³ Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, udyuudan naa papoitorunao dapada-kariwainao pidannao di'iti ĩwa'ati kizi'i naa aroapa-karu ida'ati, mazan aonaa ĩwa'ati'izon. ⁴ Uruu idi udyuudan ba'oran papoitorunao dapada-kariwainao di'iti koshan. Ukian papoitorunao ati, 'Ukowaadanka'a naa dapada-kariwainao ati, ipai'i naa ōminziiwa-kidan aroapa-karu da'a'a. Ōzowii-kida'a naa kakiwin kida'o ō'uza tapi'izanao, ukau'an marina'a naa ĩwa'atin kadi-man.' ⁵ Ukowaada-kaoa'a naa dapada-kariwainao ati,

†† Psalm 118:22-23 ‡ Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

mazan aonaa itaan panyukunuu ati padapada-kaos. Usha'apanum idi kaina'a itsha'apata'azoonii kida pa'ati: bauda'apa'o mako'ozon pazakapun iti; ba'oran papuraataapauzon dau'ati. ⁶ Aizii ba'orainao zaamatan wuru'u poitoruinaouz, itantamikitan itdyaun na'iki itzowii wuru'u king poitorunaouz. ⁷ King to'oran tuukii, uruu idi uduyudan pasoldyaannao na'iti itzowii ipai zowiainaouz upoitorunao, na'iki itkawaoda zowii-miki-nao mashaapa-kizi donoi.

⁸ "Uruu dauna'an king dapadan ba'oran pa-poitorunao na'iki ukian it'ati, 'Aizii mazida'o aroapa-kinaa ni'o, ipai'i naa uminziwa-kida-kaos, mazan odatapadaniinao, ittukapa-kida imawa'ati'izookan ida'an, aonaa ituruan pawa'atin. ⁹ Ukau'an umako pidan iribakizi iti, udapada kizi ipai pidannao uikodan kawana'ati, itwa'ati kizi mazida-karu aroapa-kida-kaos ida'ati.'

¹⁰ Uruu idi poitoruinao makon di'iti kida'a pidan iribakizi iti. Itdapada iriba pidannao paikodan kawana'ati. Sha'apa'oram karikaonan pidan, kaimanainao na'iki dikaudainao, mazan iriba itkodan pidannao, itpaidada kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz.

¹¹ "Aizii King tukapa'anan padapada-kidaniinao. Utukapa bauda'apa daonaiora na'ii, aona'a ukaiwadapan mazida-karu di'iti'o daara. ¹² Uruu idi King kian u'ati, 'Opaonaruru, na'apa'oram pumorotan da'ati'i pumakaiwadapakan pu'u mazida-karu di'iti'o daara? Aonaa na'apam daonaiora kian u'ati. Umaparadani-ita'akan. ¹³ Udauna'an king kian papoitorunao ati, 'Udodoo uruu na'iki ukaboota uruu paniba iti maruta'o-karu iti. Na'ii zaadin-karu nii tuukii, na'iki pidannao kuzowan nii paudako padopian idi.'" ¹⁴ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an kaikapa'a: "Iriba'o nii pidannao dapada-kaos padamata, mazan masakauda'u'o nii itzaamata-kaos."

Jesus pishaa-kaos tax kawinipinaapa-kaos dau'u

(Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

¹⁵ Uruu dauna'an Phariseenao makon naa itparadaaka'anan pa'atiaaka. Itdi'itinpa'anan na'apam nii pazaamatan Jesus uparadan ida'an. ¹⁶ Pana'apainpan idi itduyudan patominapa-kidaniinao, Herod pidannao tuma Jesus di'iti. Aizii dyuuda-kariwainao kian Jesus ati, "Tiichaa, waaitapa pugaru kaimana'o, mishi'o puparadan. Putominapa-kidan pidannao kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki na'apa kida putaapan pidannao, aonaa na'ia'oram umanawunu'o nii ba'oran ai. ¹⁷ Aizii pukowaada wa'ati, kaimana'o mani wataanuzu tax puraatan naobanai Caesar ati, † oo aonaa ukaimanan?"

¹⁸ Mazan Jesus aitapa itdi'itinpan oii, uruu idi ukian it'ati, "Unao, utaapinpaazonao kaimanainao nii kaikini'ii! Kanom nii utiwaan uzaamatan ogaru oparadan dikiin ii? ¹⁹ Uaida-kida mooko o'ati puraata ukawinipinaata-kinaaz tax." Ina'aka u'ida'ati wuru'u puraataz. ²⁰ Sariapa upishaan itdyaun. Ukian, "Kanom dikiin wuru'u, na'iki kanom uu wuru'u saada-kariwaiz puraata ida'a?"

²¹ "Naobanai Caesar" itkian itdako'atinuzu.

† Caesar: tuubaru'o naobanai Rome ia'o.

Udauna'an ukian it'ati, "Utaa ukau'an Caesar ati kanom wuru'u Caesar idiwau kidaz. Aizii Tominkaru ati utaa Tominkaru idiwau kida." ²² Itabatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii itdi'itinpan na'iki imakon naa u'ai.

Jesus pishaa-kaos mawakainao kadishitan dau'an

(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

²³ Na'apain uruu dono pabi'i kida Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati. Inao aonaa imishidan kakupakaru nii mawaka-karu dauna'an. ²⁴ Itpishaanuzu. Itkian u'ati, "Tiichaa, Moses kian wa'ati, daonaiora mawakan dono, aona'o zii udani nii, marii u'inawuzu zaamatan udaiaro-daun paudaiaro nii. Uruu ida'ana'o nii mawaka'o u'inawuzu kaudanin. ²⁵ Aizii dii mani kaina'a pidan 7 udainao daonaioranao. Ittuuniz mazidan, mazan umawakan paudairo ai aonaa zii udani nii, uruu idi udawu'iti'o u'inawuzu daiaroitapan naa oroo.

²⁶ Na'apa koshan umawakan o'ai. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mawaka koshan o'ai. Atii na'apa ipai imawakan. Ukau'an ipai 7 itdyaun daiaroitapan oroo. Mazan aonaa bauda'apa'o kaudanin otuma. ²⁷ Dawu'itin uruu'u naa zunaaba mawakan naa kapam."

²⁸ Aizii itpishaan Jesus, itkian u'ati, "Aizii pidannao kadishita-kida-kaos dono pamawaka-kizi iki, na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazida'o otuma?"

²⁹ Jesus dako'atin itdyaun. Ukian, "Upozawatan kaiwuru'u umaaitapakan idi saada-kariwaiz Tominkaru Paradan na'iki aonaa uaitapan Tominkaru ma'ozakan.

³⁰ Mawakainao kadishitan dono, aona'o ni'i naa kaudaiaro-karu na'apain, mazan na'apa'o nii angelnao aokazi iainao kawan itdyaun. ³¹ Aonaa mooko uaitapan na'apam Tominkaru Paradan kian kadishita-karu dau'an mawaka-karu di'iki? ³² Tominkaru kian, 'Ogaru wuru'u Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarunuz.' Ukau'an aonaa mawakainao pidannao Tominkarun mani uruu, mazan kakupainao pidannao Tominkarun."

³³ Pidannao abatan idi Jesus tominapa-kidan kaikapa'a, tuukii itdi'itinpan utominapa-kidani kida dau'an.

Umanawunu'oraz manawun Tominkaru kakinaori

(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

³⁴ Aizii Phariseenao abatan idi aonaa Sadduceenao aitapan na'apam naa pakian powa'a Jesus ati, utominapa-kidan idi kaimana'a naa manawun, sariapa itbaokopatinan. ³⁵ Na'iki bauda'apa itriban tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, patiwaa-kidapakinnaa niizu. ³⁶ Ukian u'ati, "Tiichaa, na'ia'oram dii manawun umanawunu'o kakinaorii?"

³⁷ Jesus kian u'ati, "Pumarainapa tuukii Naobanai puTominkarun ipai punyukunuu iki, ipai pudorona ii, na'iki ipai pudi'itinpan ida'an." ³⁸ Uruu wuru'u umanawunu'oraz manawun kakinaorii. ³⁹ Ba'oran kakinaorii, udawu'ati'o umanawunun, kaikapa'ora'a: 'Pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.' ⁴⁰ Ipai Tominkaru kakinaori kida Moses ida'ana'oraz utaa-kaos, na'iki kakinaorii prophet-

nao tominapa-kidani kida, zaamatanpan patumaaka wuru'u ida'ati'i dya'utama'oraz kakinaorii."

Kanom dani wuru'u Christ

(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

⁴¹ Phariseenao kasaba'ukinpan pu'u, Jesus pishaan ūdyaun kaikapa'a: ⁴² "Na'apam ukian Christ † dau'an? Kanom takaan-daun uruu?"

"David takaan-daun," ūkian u'ati.

⁴³ Jesus kian ū'ati, "Mazan kanom nii mooko Tominkaru Doronaa aipan ati David dakotan uruu paNaobanaa nii. Ukianuz da'i u'ati:

⁴⁴ 'Naobanai Tominkaru kian ūnaobanaa ati, pusakanata da'a'a ūdiwa'ora antanapu atii ūwaranuita-kidan putarubanao ipai pukidiba waranu ati.'

⁴⁵ Aizii David dakotan pu'u uruu paNaobanaa nii, na'apam naa mooko utakaan-daun wuru'u uruuz?"

⁴⁶ Aonaa na'ia'oram aitapa'o nii na'apam naa pakian powa'a Jesus ati. Na'iki uruu dauna'an aonaa kanom ka'iitan naa papishaan powa'a uruu.

Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u

(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

23 Udauna'an Jesus paradan pidannao ati baokopa patominapa-kidaniinao tuma. ² Ukian "Wuru'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kakinaopan Tominkaru taanii Moses ati'o kakinaorii di'iki'o. ³ Ukau'an uizo'ati na'iki usha'apata ūkowaadapanii kida kawana'ati, mazan aonaa utamakapa'ana'a ūkaduz kida. Usha'apanum kau'an aonaa ūsha'apatinan pakowaadani kakinaorii kida kawana'ati. ⁴ ūdobatadan powa'a zii kakinaorii kida, aona'a naa pidannao ka'iitan pasha'apatinan ukawana'ati, mazan upu'u aonaa ūkaminka'utan ūdyaun, aonaa masakauda'u. ⁵ Ipai aimakaan ūsha'apatinan kida, soo ūaipan pidannao tukapan, na'iki ūaipan pa'atadapa-ka'o. Na'iki udaru kida'a naa ūtoman saadakariwai Tominkaru Paradan mashaapa-kizi kida, ūkaiwadauzonii kidaz patawu'u na'iki paanoba kida ida'a. ^{††} ūkamichan ziishinaa kida, dawuu ūtoman kida kapam. ^{††} Kaiman ū'ati pataapa-ka'o udaru'o pidan nii aropakizai ii aka, na'iki ūnaudapa pasakanatan umanawunu'o tabai ida'a synagogue kida di'ii. ⁷ Kaiman ū'ati pataapa-ka'o umanawunu'o nii market ii pidannao iriba-kizi ii aka. Na'iki ūnaudapa padakotapa-ka'o Tiichaa kii.

⁸ "Aizii unao, aonaa udakota-kidina'ana'a Tiichaa nii, usha'apanum kau'an kaina'a bouda'apa utiichaan, ipai unao na'apa kida'o pa'an uiribannao tuma. ⁹ Aonaa udakota'ana'a pidan da'a'a imi'i baara'a'o 'wadaru' kii, usha'apanum kau'an kaina'a bouda'apa udaru, uruu aokazi ia'oraz pa'an. ¹⁰ Aonaa utapada'ana'a udakota-ka'o naobanai nii, usha'apanum kau'an kaina'a bau-

da'apa unaobanaa, uruu Christ. ¹¹ Kanom manawuntina'o pakazowautapan ida'an unao, marii ukaudinan unao ati. ¹² Na'ia'oram pidan umanawun-tinpa'o, waranuita-ka'o nii uruu. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, Tominkaru toman nii uruu umanawunu'o pidan nii."

Kasha'ora'o nii Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baiaapan

(Mark 12:40; Luke 11:39-52; 20:47)

¹³ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uwautapan pidannao morota'azon Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. Mazan unao, na'apa, aonaa umorotan na'iti, na'iki aonaa utapadan pidannao morotan, tiwautinainao padamata pamorotan na'iti.

¹⁴ [Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii. Ukashadapan zunao mawaka'o ūdaiarunao, na'iki ukazatan ūdapu na'iki ūsha'apauz kida. Mazan uaipan idi utapa-ka'o kaimanainao nii, uruu idi utoriinpauzon tomunu'iki kida. Una'apan idi powa'a'o nii zii upataka'uta-ka'o.] ^{††}

¹⁵ "Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Umakon munapo atii utarauka paran uzaamata'azon idi bouda'apa saba'o pidan mishidapa'o nii ukakinaori kida. Udauna'an utominapa-kidan naazu, powa'a zii udikaudan unao ai, kaboota-karu nii tikazi wu'iti.

¹⁶ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ishaawunnao, na'akapa'o pidannao. Ukian, 'Pidan dakota'o Tominkaru Dapu uu paparadan mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o gold, Tominkaru Dapu ia'oraz, paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.'

¹⁷ Unao maaitapin-ka'o ishaawunnao, kanom powa'a'o zii umanawunun, wuru'u gold, oo Tominkaru Dapu saabaa'oraz gold kaimana'o nii? ¹⁸ Unao kian, 'Na'ia'oram pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o taa-kariwai kawaoda-karu nii altar paawa'a paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.' ¹⁹ Unao ishaawunnao! Kanom powa'a'o umanawunun, taa-kariwai altar paawa'a oo altar, saabaa'oraz taa-kariwaiz kida kaimana'o nii?

²⁰ Ukau'an pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, udakotan altar na'iki ipai upaawa'a'o kapam wuru'u. ²¹ Aizii pidan dakota'o Tominkaru Dapu paparadan mishida-kinao nii, udakotan Tominkaru Dapu uu na'iki Tominkaru kapam wuru'u paparadan mishida-kinao nii, Tominkaru mashaapan idi na'ii. ²² Pidandakota'o aokazi paparadan mishida-kinao nii,

† Christ: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.
†† Deuteronomy 6:6-8 ‡ Numbers 15:37-41

†† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

udakotan Tominkaru taba na'iki sakanatapa'oraz upaawa'a kapam wuru'u.

²³ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao! Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'ii! Utaa 1/10 ipai wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida di'iki. Mazan unao, umarina'atan usha'apatan kaiman-karu, kamunan-karu, na'iki mishi-da-karu. Uruu kida kaimana'o manawun kakinaorii umanyukunuutaniaz. Usha'apatina'oraz mani padamata ipai ukakinaorinaa kida kawana'ati. ²⁴ Unao, u'ishaawunnao na'akapan kawanu'o papidanannao. Mishi unao uzaudinauzonii udyokorautan ai masakau-da'u kaniriba'o utuzan ni'o di'iki, upu'u zii mazan aonaa uaitapan udyokorautan udaru'ora'a naa aimakaan kawaro kawanu'o u'udarun.

²⁵ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'ii. Uchikaan ukoopon na'iki uparaapin, aonaa ukaniriban uaidinpan pabarau iki kida, mazan unazoo kida paida kaniriba'o idi. Na'apa'o unao, upaidadina'o dikauda'o idi, uaipan ida'an uzaamatan ipai aimakaan u'ati'o nii karikaonan. ²⁶ Unao ishaawunnao Phariseenao, uchikaa kiwiitapa ukoopon na'iki uparaapin nazoo kida, uruu idi ubarau kida, aona'o ni'i naa ukaniriban kapam.

²⁷ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'ii. Na'apa unao mawaka'o kinnaa zichida-kaos kawan baraka'o idi. Konaunam uaidinpan, mazan unazoo paida mawaka'o pidannao niwa'uz idi, na'iki kaniriba'o, dyupusha kida'o idi. ²⁸ Na'apa'o kapam pidannao tukapan unao, kaimana'o kawan, mazan unyukunuu ii, oia'o unao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii.

²⁹ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpa'azoinao kaimanainao nii kaikini'ii. Utoman kaiman kida Tominkaru prophetinnoo baaranaa nii, na'iki kaimanainao pidannao baaranaa nii, kaiman ukonaunamadan kidaz.

³⁰ Aizii ukian, 'Wamashaapan dono mani kotua'a naa wadokozu-daunnao mashaapankan dono, aonaa mani wazowian Tominkaru prophetinnoo inao kawan.'

³¹ Ukau'an uaipan ati ukainaabainan, unao wuru'u zowii-mikinao takaan-daunnaouz. ³² Ausha'a naa, uipaida'a naa usha'apatan udokozu-daunnao sakadaniaz naa pasha'apatan oii kida'o."

³³ Jesus kian koshan i'ati, "Unao kowazaznao oia'o manawun na'iki unao kowazaz dainao. Na'apam nii ukazannaatinan ukaboota-kaos ai Tuubaru'o Tikazi wu'iti? ³⁴ Ukau'an odyuudan nii u'idi'iti prophetnao, aitapaaba'o pidannao na'iki tominapa-kida'o nii pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u. Mazan uzowian nii pabi'i kida idyaun utauka-kidan ida'an idyaun cross di'iti. Ba'orainao uba'izian nii synagogue kida di'ii. Na'iki umakon nii uantamikita'anan kidoopainao ba'oran

donoi iti kida. ³⁵ Uruu idi unaou'o nii kabaiaapan ipai wunao zanna'a Tominkaru pidanannao zowii-kariwainao kidaz. Abel kaimana'oraz pidan zowii-kaos di'iki, atii Zechariah Berechiah dani zowii-kaos di'iti. Uruu unao zowianiaz, Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. ³⁶ Okowaadan u'ati mishi'o, ipai wuru'u dikauda'o sha'apatauzo-kariwaiz kida, unao kai'oraz pidannaou'o ni'i naa pataka'uta-kaos udikin ii iwinipinaa nii."

Jesus kasha'oran tuukii Jerusalem dau'ati

(Luke 13:34-35)

³⁷ Jesus kian, "Oo Jerusalem, Jerusalem. Pu'ida'ainao pidannao zowia'oraz prophetnao na'iki zowia'oraz pabooan ida'an kuba idi dyuuda-kariwai pidannao kakuwaapan pu'idi'iti. Karikaonanuu da'i padamata oaipan okazannaatapan pu'ida'ainao pidannao, na'apa kuruku kazannaatapan kawan paudainao pakutuba kida waranu'u. Mazan aonaa putaapadan okazannaatan idyaun. ³⁸ Putukapa, Tominkaru wa'akan padapu, aona'o nii kanom puzannaa nii. ³⁹ Aizii okowaadan pu'ati, aona'o nii powa'a putukapan ogaru atii kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'apaini'o nii pukian 'Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawan'ati.'"

Jesus kowaadan na'apam nii amazada sha'apan

(Mark 13:1-13; Luke 21:5-19)

24 Udauna'an Jesus koditan naa Tominkaru Dapu iki, na'iki umakopan pu'a'a naa, utominapa-kidaniinao tukapa-kidan u'ati wuru'u kabaun kidaz Tominkaru Dapu ia'oraz, na'apam utoma-kaos udaru na'iki konaunam. ² Jesus kian, "Utukapa ipai wuru'u kabaun kidaz. Okowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan papaawa atiaaka kida na'ii, ipai'o nii ukaboobi'ii-kaos."

³ Udauna'an Jesus sakanatapan pu'u Olive Naawa ii, utominapa-kidaniinao wa'atin inao pa'idiwaru u'ida'ati. Ikian u'ati, "Pukowaada wa'ati na'apainim nii kaiwuru sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa kinaabata'o nii puwa'atin na'iki di'oraz amazada ikodan patokon?"

⁴ Jesus kian i'ati, "Uzaudin pa'i, aonaa umariidapa-kidina'ana'a pidannao ati. ⁵ Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao kaawan, ikian nii, 'Ogaru Christ,' † na'iki imariidan nii iriba pidannao. ⁶ Uabatan nii mizaataaka-karu kida dau'an na'iki kadakotin-karu nii mizaataaka'azoo-karu kida dau'an, mazan aonaa utari-ana'a. Na'apa kida'o aimakaan sha'apan nii, mazan aonaa amazada ikodan zii mani patokon wuru'u. ⁷ Bauda'apa'o wiizai iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran wiizai iki'o pidannao tuma, na'iki bauda'apa'o donoi iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran donoi iki'o pidannao tuma. Zamazi kaawan nii, na'iki ipai amazada kawana'ati kaina'a'o nii kichana'iki-kia'o

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

amazada nakainan. ⁸ Kaikapa kida'orazu'u, kasha'ora'o baiaapa-ka'o sakadinan zii karikaonan wuru'u.

⁹ "Udauna'an unao, uzaamata-ka'o nii, uantamikita-ka'o nii, na'iki uzowii-ka'o nii. Ipai pidannao to'ora-kiza-itapan nii unao, õgaru dikin ii. ¹⁰ Uruu dono iriba'o nii pidannao tanawatinan pamishidapan ai õgaru, uruu idi ãkaakapaakan nii na'iki ãto'ora-kizaitapaakan nii. ¹¹ Na'iki iriba'o nii dakotinpainao prophetnao nii kakuwaapa'anan, ãmariidan nii iriba pidannao. ¹² Pidannao oiidinan idi tuukia'a naa manawun, aona'o ni'i naa marainpaaka-karu. ¹³ Mazan kanomnao ma'ozaka'o ãmishidapan atii utokon iti, ãnaou'o nii kazannaata-ka'o. ¹⁴ Aizii di'oraz Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'oraz kowaada-ka'o nii ipai amazada kawana'ati. Marii kizi zii ipai pidannao abatan na'iki ãaitapan udau'an. Udauna'an uru'o ni'i naa di'oraz amazada ikodan patokon."

Tariidin-karu daua'o

(Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)

¹⁵ Jesus kian koshan, "Na'apa prophet Daniel kowaadauzoniaz sha'apa'o nii, utukapan nii aimakaan oia'o Tominkaru Dapu nazo ii, pataka'ua'o nii Tominkaru Dapu, aonaa kizi na'itim choochiapa-karu na'ii. † (Marii pidan tukapa'o kaarita ida'a udau'ana'o, aitapanuz.) ¹⁶ Utukapan dono'o naazu, marii kizi Judea Baara iainao pidannao kidoopan midukuo baawu iti. ¹⁷ Marii na'ia'oram pidan paniba ia'o padapu ai, aonaa kizi umorotan uminziwa-kida'anan zii mani paaiapanii pasha'apauz padapu nazo iti. ¹⁸ Na'iki pazakapun ia'o pidan, aonaa turuu ukiwan padapu iti pakamichan dau'ati. ¹⁹ Uruu dono dikauda'o na'iki kasha'ora'o nii ka'azootinpainao na'iki dokoba-tinpainao zunnao baiaapan. ²⁰ Utoriiapa Tominkaru ati aonaa kizi ukidoopan amazada wadidiizon dono, †† oo Sookapa-karu Kamoon dono. ²¹ Usha'apanum kau'an uruu dono tuukia'o nii udikaudan, na'iki ukichana'iki-kian pidan baiaapan. Aonaa na'apainim na'apa'o manawun baiaapauzo-ka'o amazada tominan iki'o atii kai, na'iki aona'o nii na'apainim pidan baiaapan na'apa'o koshan. ††† Mazan pazaamatanii pidannao dikin ii, Tominkaru awutadan nii uruu dono'oraz baiaainapaku. Aizii aonaan dono uawutadanuz, aona'o nii pidan wa'akinan kakupa uruu dono.

²³ "Uruu dono na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'di'i wuru'u Christ,' oo 'kaidi'iizu'u,' aonaa umishida'ana'a. ²⁴ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii. ãsha'apatan nii umanawun kida'o aimakaan, na'apa'o ida'an ãtiwaan nii padamata pamariidan Tominkaru zaamataninaouznaa papidanannao nii.

²⁵ "Ukau'an uabata, u'ua'ia'o zii kaiwuru'u õkowaadanuz u'ati. ²⁶ Ukau'an na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'kaidi'iizu'u baara ii,' aonaa umako'o naa na'iti. Oo ukian an u'ati, 'Kaina'a uruu, udizinpan

† Daniel 9:27; 11:31; 12:11 †† amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-ka'o 'winter.' † Daniel 12:1; Revelation 7:14

kaida'a'a,' aonaa umishida'ana'a. ²⁷ Toroanaru kankan kawan waoko iki, turuu utukapa-ka'o wakadapu iti kapam. Na'apa'o nii utukapa-ka'o kapam wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atinuz. ²⁸ Na'iam aimakaan mawakan, na'ia'o nii watonao katonainpan tukapa-ka'o.

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin daua'o

(Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)

²⁹ "Kadiman aka dikauda'oraz baiaainapa-karu dau'anan, kamoo marutan nii, na'iki kauzu aona'o nii ukanadapan. Wizinao waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimakaan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ††††† Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa doko ii. Na'iki ipai pabi'inaaka kida'o pidannao imi'i baara an kidainao zaadan nii tuukii. Udauna'an uru'o ni'i naa ãtukapan Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin naa usha'uza kida paawa an doko iki, aokazi iki, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman ida'an. ††††† Na'iki diiwa'o kuwudii ††††† dapaapa-kinai poota-ka'o, na'iki uduyudan nii pa'angelinnao dapaapa'anan na'iki ãbaokopatan Tominkaru zaamatanii papidanannao nii, ipai di'ikinapa kida'a imi'i baara ana'o amazada kawana'ati."

³² Jesus kian koshan, "Aushaa udi'itapa fig kadunaa. Na'apainim upa'inaadinan na'iki uanaba pa'ishizodinan, uaitapa kamoo dono'o maonapatan naa wuru'u. ³³ Ukau'an na'apa'o nii utukapan dono ipai kaikapa kida'o sha'apanu'u, ukainaabatan maonapa'a naa õwa'atin, aonaa tomunu'iki'o ni'i naa mani. ³⁴ Õkowaadan nii u'ati aimakaan mishi'o, ipai'o nii aimakaan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³⁵ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'o nii, mazan õparadan kidaz aona'o nii umainaabatanin.

Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-ka'o

(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Mazan aona'o nii pidan aitapan na'apainim nii manawun kaiwuru kida sha'apanu'u. Angelnao aokazi iainao, aona'o nii ãaitapan. Õgaru Tominkaru Dani na'apa, aona'o nii õaitapan. Soo õdaru karikaonan aitapa'o nii udau'an. ³⁷ Na'apa'o nii Noah dono'o kawan amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono. ††††† Na'apain amazada naraan ua'ii, pidannao aroopan, ãtuzapan, na'iki ãkaudaiaropan. ãmashaapan na'apa atii Noah morotan, upaidinan pakanowan zo'iti. ³⁹ Mazan upu'u aonaa ãaitapan kanom sha'apan atii udaru'o wunu kaawan na'iki unaraadan ipai ãdyaun. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono. ⁵ ⁴⁰ "Aizii uruu dono, kaina'a'o nii dya'utam daonaio-ranao zakapu ii, buda'apa'o nii una'aka-ka'o, ba'oran wa'aka-karu nii. ⁴¹ Na'iki zunnao, dya'utamaa kida'o

†† Isaiah 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; Joel 3:15; Revelation 6:12-13 ††† Daniel 7:13; Revelation 1:7 ††††† kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ††††† Genesis 6:5-8 § Genesis 7:6-24

ĩboodapan, bauda'apa'o nii na'aka-ka, ba'oran wa'aka-kaoo nii. ⁴² Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii uNaobanaa kaawan. ⁴³ Una'apan idi uaitapa pa'i wuru ĩda'anazu'u: Kadapu'o aitapan an mani wa'ati'o nii koidimiki, uruu aiwaka'an pokodapa mani umashaapan, uawunuutapan padapu. Na'iki aona'o nii koidimiki morotinan udapu. ⁴⁴ Ukau'an na'apa pa'i unao, karikaonan uzaudinapa, usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii na'apainim karikaonan umazaudinkan pu'u.

Poitoruinao daua'o
(Luke 12:41-48)

⁴⁵ "Na'ia'oram poitorui mishi'o ukaudinauzon kaiman na'iki aitapaaba'o, uru'o nii panaobanaa zaamata na'iki uwa'aka awunuutapa'o nii ba'oran poitoruinao. Na'iki kaimana'o nii utaan ĩwanyukunuu, ipai wanyukunui taauzo-kaoo kawana'ati. ⁴⁶ Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudin, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan. ⁴⁷ Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz. ⁴⁸ Mazan aizii poitorui dikaudan an, sariaapa'o nii ukian, 'Aona'o nii ōnaobanaa wa'atin kadiman.' ⁴⁹ Ukau'an uru'u naa uba'izitapan paawunuutapanii pamin-kaudinannao. Uaroapatinan naa na'iki utzapatinan naa po'idipauzonao tuma. ⁵⁰ Bauda'apa kamoo kaawa'o nii unaobanaa wuru'u poitoruiz, aonaa uzau-da-kidan dono'o nii mani ukaawan. ⁵¹ Una'apan idi, tuukia'o nii panaobanaa pataka'utanuzu, na'iki uka-bootan niizu tawunao tuma'a taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi."

10 pa'inainao zunnao daua'o

25 Jesus kian koshan, "Uruu dono kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o nii 10 pa'inainao zunnao kawan, na'akapainao palampapan kida ĩzaudapa'anan mazida'o daonaiora. ² Aizii baka'iauda'u ĩdyaun, aonaa ĩaitapinan, ba'oran baka'iauda'uinaouz, aitapina'o ĩdyaun pa'an. ³ Maaitapinkainao zunnao na'akan palampapan kida, mazan aona'a naa ĩna'akan palampapan uu nii patuma. ⁴ Aitapinainao zunnao, ĩna'aka pa'an palampapan uu nii powa'a zii. ⁵ Tomunu'iki zii aonaa mazida'o daonaiora kaawan, uruu idi zaudapainao zunnao da'awununun naa na'iki ĩda'awu'ukan naa.

⁶ "Tomun-zikon di'iti uru'u naa pidan kian diiwa'o ida'an, 'Wa'ati'i naa mazida'o daonaiora. Uwa'ati'i naa, uikodapa'an kizi'i naa uruu.'

⁷ "Ipa'i pa'inainaouz zunnao pokoda'akan, na'iki ĩkadishitan ĩpu'ukadan naa palampapan kida. ⁸ Aizii maaitapinkainao zunnao kian aitapinainao ati, 'Walampapan kida makada'anan naa, ukau'an utaa ulampapan uu masakauda'u wa'ati, waka'uuta-kinaa nii walampapan kida.'

⁹ "Aitapinainao zunnao kian, 'Aonaa. Aona'o nii walampapan uu turuan wataan an u'atiz. Mishi'oraiman utoriinaka ulampapan uu kida nii.' ¹⁰ Mazan ĩtoria'anan pu'u zii palampapan uu kida nii, mazida'o daonaiora kaawa'akan naa. Aitapinainao zunnao zaudapainaoz morota'akan naa pa'an mazida'o daonaiora tuma aroopa'azoo-kizai iti, na'iki paniinom tarata'aka-kaoo'a naa. ¹¹ Udauna'an zii maaitapinkainaoz zunnao kaawan powaa ati. Sariapa ĩkian mazida'o daonaiora ati, 'Naobanai, Naobanai, puda'atin wa'ati.' ¹² Mazan ukian, 'Ōkowaadan u'ati mishi'o, aonaa ōaitapan unao.'"

¹³ Udauna'an Jesus kian naa patominapa-kidaniinao ati, "Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan."

Idikinauda'u'o poitoruinao daua'o
(Luke 19:11-27)

¹⁴ "Kaikapa'o nii koshan Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa umawunu'o daonaiora makon kawan munapo'o wiizai di'iti. Pamakon ua'ii udapadan papoitorunao, na'iki utaan naa ĩkaudin-kizi nii, marii kizi ĩdiri'idan upuraatan pamakon daida. ¹⁵ Utaa ĩ'ati papuraatan ĩka'iitan kawana'ati kida pasha'apatanuzu. Bauda'apa'o ati utaa baka'iauda'u saako puraata, gold idi'o utoma-kaoo. Ba'oran ati utaa dya'utam saako puraata, na'iki ba'oran ati utaa bauda'apa saako. Uruu dauna'an umakon naa. ¹⁶ Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata, makon sariapa ukaudina'anan ukaiwaan naa wuru'u puraataz. Uruu idi udiri'idan papuraatan ikoda baka'iauda'u'a naa saako powa'a zii. ¹⁷ Ba'oran poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata, na'apa kapam, ukaudin ukaiwaan puraata taa-kariwaiz, na'iki uikoda dya'utama'a naa saako puraata powa'a zii. ¹⁸ Mazan poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata, umakon sariapa udidan wuru'u panaobanaa taaniaz puraata pa'ati, aonaa ukaiwaanuzu.

¹⁹ "Kotua'iki udauna'an uru'u naa ĩnaobanaa kaawan powaa ati, udapadan ĩdyaun koshan. Na'iki upishaan ĩdyaun na'apam naa ĩsha'apatan papuraatan.

²⁰ Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata na'akan naa 10 saako puraata panaobanaa ida'ati. Sariapa ukian panaobanaa ati, 'Ōnaobanaa, putaanii sha'atii ō'ati baka'iauda'u saako puraata. Putukapa na'apam ōdiridanuz. Ōikoda powa'a zii baka'iauda'u saako u'ida'an.' ²¹ Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimaakan ōtaanii pu'ati, ukau'an ōtaan nii pu'ati powa'a zii aimaakan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa, pukonaukii kizi'i naa ōtuma.'

²² "Udauna'an poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian, 'Ōnaobanaa, putaanii ō'ati dya'utam saako puraata, putukapa na'apam ōdiridanuz powa'a'o zii, ōikoda dya'utama'a naa saako u'ida'an.' ²³ Sariapa unaobanaa

kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimakaan òtaanii pu'ati, ukau'an òtaan nii pu'ati powa'a zii aimakaan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa pukonaukii kizi'i naa òtuma.'

²⁴ "Udauna'an poitorui zaamata'oraz bauta'apa saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian panaobanaa ati, 'Ònaobanaa, òaitapa dadara'o pidan pugaru, pukasaba'uan paoribai aka kida aonaa pu-paoriba kida mani. ²⁵ Uruu idi òtarian pu'ai, ukau'an òdidanaka wuru'u pupuraatanuz imi'i ka'azo ii. Mazan putukapa, di'i naa pakawan wuru'u pupuraatanuz.' ²⁶ Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru maturu-auka'o, na'iki zoonzio poitorui. Puaitapanii padamata òkasaba'uan paoribai aka kida aonaa òpaoriba kida di'iki'o mani. ²⁷ Mazan upu'u aonaa putaan òpuraatan puraata dapunaa iti udiri'idin kizi na'ii. Di'i òkawanu'o diri'idina'a naa mani òikodan òpuraatan.' ²⁸ Uruu idi unaobanaa kian ba'oran papoitorunao ati. 'Uzaamata bauta'apa'oraz saako puraata u'ai na'iki utaa arawu atizu'u, kaina'a'oraz 10 saako u'ida'a. ²⁹ Usha'apanum kau'an ipai pidan kaimana'o ukaiwaan taa-kariwai pa'ati, powa'a'o nii zii utaa-ka'o u'ati, dobata'o nii manawun. Mazan pidan aona'oraz ukaiwaan kaiman taa-kariwai pa'ati, kanom taa-kariwai u'ati, zaamata-karu nii u'ai.' ³⁰ Ukau'an ukaboota wuru'u maturu-auka'oraz poitorui paniba iti, maruta'o-karu iti. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi."

Pidannao buuta-kaoa'a naa

³¹ "Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono umanawunu'o naobanai nii, ipai pa'angelinnao tuma. Uruu dono usakanatan nii umanawunu'o pataba ida'a, king nii. ³² Ipai'o nii pidannao baokopata-ka'o u'ida'ati. Uru'o ni'i naa ubuutan ìdyaun, na'apa kaznizo taapiki buutan kawan kaznizonao booginao † ai. ³³ Umuudan nii kaznizo kawanu'o pidannao padiwa'ora antanapu. Boogi kawanuinao pidannao pa'ashabaron antanapu. ³⁴ Udauna'an king kian ni'i naa padiwa'ora antanpu'o pidannao ati, 'Uwa'ati, òdaru kamunan-kidaniinao, uzaamata kizi'i naa kaiman kida'o aimakaan ònaobanaitapa-kizi ii, minziwa-kida-kariwai naa u'ati amazada toma-ka'o di'iki'o. ³⁵ Usha'apanum kau'an unao utaaazonii da'i òwanyukunuu nii òzamazin dono. Utaazonii da'i òtuzan nii òmaradakon dono, na'iki kaiman da'i udapaapan ògaru òtawaraitan dono u'idi'iti. ³⁶ Òmakamichaniitan dono, utaaazonii da'i òkamichan nii. Òkarinaan dono, uawunuutapanii ògaru. Na'iki utukapa da'i ògaru òtaraapa-ka'o dono.' ³⁷ "Uruu idi kaimanainao kian nii u'ati, 'Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puzamazin na'iki wataan puwanyukunuu nii, oo pumaradakon na'iki wataan putuzan nii? ³⁸ Na'apainim da'i watukapan putawaraitan wa'ida'ati na'iki wadapaapan kaiman pugaru, oo pumakamichaniitan na'iki wakakamichantan pugaru? ³⁹ Na'apainim da'i waawunuutapan pukari-

naan, oo watukapa'anan pugaru putaraapa-ka'o dono?'

⁴⁰ "King kian nii ì'ati, 'Òkowaadan u'ati mishi'o, na'apainim usha'apatan na'apa'o aimakaan bauta'apa'o òpidanan ati, aona'oraz umanawunun padamata, ògaru ati'o wuru'u usha'apatanuz aimakaan.'

⁴¹ "Udauna'an king kian nii pa'ashabaron antanpu'o pidannao ati, 'Unao Tominkaru dakotanii papataka'utan nii, umako ò'ai mamakadauzoko tikazi wu'iti, minziwa-kida-kariwai Satan na'iki uangelinnao ati. ⁴² Usha'apanum kau'an unao, aonaa da'i utaaazon òwanyukunuu nii òzamazin dono; aonaa da'i utaaazon òtuzan nii òmaradakon dono. ⁴³ Na'iki aonaa da'i udapaapan kaiman ògaru òtawaraitan dono u'idi'iti; òmakamichaniitan dono, aonaa da'i utaaazon òkamichan nii. Òkarinaan dono, aonaa da'i uawunuutapan ògaru; na'iki aonaa da'i utukapa'anauzon ògaru òtaraapa-ka'o dono.'

⁴⁴ "Udauna'an ìkian nii u'ati, 'Naobanai, na'apainim da'i watukapauzon puzamazin, pumaradakon oo putawaraitan oo pumakamichaniitan oo pukarinaan oo putaraa-kizai ii, na'iki wamanyukunuuapakan pugaru?'

⁴⁵ "Ukian nii, 'Òkowaadan u'ati mishi'o, kanom umasha'apakanii bauta'apa'o òpidanan ati, aona'oraz umanawunun kowas, umasha'apakan aimakaan ò'ati wuru'u. ⁴⁶ Ukau'an ìdyuda-ka'o nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti. Mazan kaimana'o pidannao, karikaonanu'o kakupa-kizai iti'o nii pa'an."

Jesus zowia'azoo-ka'o

(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

26 Aizii Jesus ipaian naa pakakuwaapan ipai aimakaan kida dau'an patominapa-kidaniinao ati. Uru'u naa ukian ì'ati. ² "Uaitapanii sha'atii dya'utam kamoona dauna'ana'o ni'i naa Passover Kamoon. Na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o taa-ka'o ni'i naa taukaru nii cross di'iti."

³ Uruu dono Faadaanao zowaunaanao na'iki ka-zowautapainao Jewnao baokopatinan Caiaphas, Umanawunu'o Faadaa dapu ii. ⁴ Ìkadakotinan na'ii pazowia'azon dau'u Jesus, ìaitapa'azon na'apam nii pazaamatan Jesus pidannao daida'an. ⁵ Ìkian, "Mazan aonaa washa'apata'ana'a uruu amazada konaukii-kida-ka'o dono, panaadon wato'orataaka-kidan nii pidannao."

Zunaaba ramaudan Jesus Bethany ii

(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

⁶ Aizii Jesus sookadinpan Bethany ii pidan Simon kida'o u'uu dapu ii, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi. ⁷ Jesus na'ian dono zunaaba kaawan u'ida'ati, ona'akapan kawinipina'o kaduunuribai pakinnaa zo'an, kuba †† idi'o utoma-ka'o. Sariapa oshootan ipai wuru'u kaduunuribai Jesus zowau an uaroapatinan pu'u. ⁸ Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u oshootanuz kaduunuribai, uruu idi tuukii ìto'oran

† boogi: English ida'an, goat.

†† kuba: wuru'u kubaz, udakota-ka'o Alabaster.

udau'an. Sariapa ĩkian, "Ei! Kanom ni'i naa owaku-danuzu. ⁹ Wuru'u kaduunuribaiz, turua'o utaa-kaao do-bata'o puraata dikin ii, na'iki upuraatannaa taa-kaao mapuraataniinao ati."

¹⁰ Jesus aitapa na'apa'oram ĩkian, uruu idi ukian ĩ'ati, "Kanom nii ukian aonaa ukaimanan osha'apataniaz? Kaimana'o aimaakan mishi'oraiman wuru'u osha'apataniazu ō'ati. ¹¹ Karikaonanu'o nii ĩna'an utuma wuru'u mapuraataniinaouz, mazan ōgaru, aonaa karikaonanu'o nii mani ōna'an utuma. ¹² Wuru'u oshootanuz ōnanaa an kaduunuribai, ominziwatan naa ōnanaa ōdida-kaao ua'ii. ¹³ Mishi'o ōkowaadan u'ati, ipai na'i-a'akam amazada kawana'ati, di'oraz Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kaao an, ipai wuru'u osha'apataniaz ō'ati, ukowaada-kaao nii kapam. Na'iki karikaonanu'o nii onyukunuitapa-kaao wuru ida'ana'a osha'apataniaz ō'ati."

Judas kaakapaan Jesus

(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

¹⁴ Udauna'an bauda'apa pidan 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, Judas kia'o u'uu, makon faadaanao zowaunaanao di'iti. ¹⁵ Na'iki upishaan ĩdyaun, ukian, "Kanoma'o nii utaa ō'ati ōzaamata-kidan winipinaa nii Jesus u'ati?" Sariapa ĩaitaan 30 wizi'i kida'o puraata, na'iki ĩtaan naa u'atizu. ¹⁶ Uruu na'iki'o Judas di'itinpan naa na'apam nii na'iki na'iam nii pazaamata-kidan Jesus ĩ'ati.

Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Passover dono

(Mark 14:12-26; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

¹⁷ Kiwiitapa'o kamoo Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kaao Kamoon kida dono, Jesus tominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Na'iam nii puaipan waminziwa-kidan Passover Kamoon wanyukunuunaa ni'o pu'ati?"

¹⁸ Jesus kian ĩ'ati, "Umako dono'i ita Jerusalem ita. Kaina'a pidan na'ii, na'iki ukii u'ati, 'Tiichaa kian, Aizii amazada aitinpa'o ō'ati kaawan naa, ukau'an ōtaapan nii Passover Kamoon ōtominapa-kidaniinao tuma pudapu ii.'" ¹⁹ Uruu idi ĩmakon ĩsha'apata'anan naa Jesus paradan kawana'ati. ĩminziwa-kidan naa Passover wanyukunuunaa.

²⁰ Aizii masakauda'u kamoo tipitan dauna'an, Jesus sakanatan naa 12 patominapa-kidaniinao tuma ĩaroopa'azon naa. ²¹ ĩaroopan pu'a'a naa Jesus kian, "Ōkowaadan nii u'ati mishi'o, bauda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii ōgaru ōtarubanao ati." ²² Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi pa'ati, uruu idi padawu'atiaaka kida ĩkian u'ati, "Aonaa mazan ōgaru mani, mishi' ōnaobanaa?" ²³ Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Bauda'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka ōtuma, uruu zaamata-kida'o ni'oraz ōgaru. ²⁴ Mishi' aimaakan sha'apan nii Daonaiora Aokazi Iki'o ati, wuru kawana'ati'o Tominkaru Paradan saada-kariwaiz udau'u. Mazan dikauda'o nii manawun wuru baiapanu'u pidan zaa-

mata-kida'oraz Daonaiora Aokazi Iki'oraz. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon." ²⁵ Udauna'an Judas, zaa-mata-kida'o ni'oraz uruu kian, "Kanom mookoz, ōgaru sha'a, Tiichaa?" Sariapa Jesus kian u'ati, "Oo, na'apa'o pukianuz."

²⁶ ĩaroopan pu'a'a naa, Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidanuz. Udauna'an udushoonuzu, uruu naa utaanuzu ipai patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian ĩ'ati, "Unika di'i, ōnanaa wuru'u ōtaaniaz u'ati."

²⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz. Udauna'an utaanuzu ĩ'ati na'iki ukian ĩ'ati, "Ipai unao utuza di'i. ²⁸ Di'oraz ōzain kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azoniaz pidannao ati. [†] Uruu ōzain shootan ida'an Tominkaru marina'atan iriba pidannao oian. ²⁹ Ōkowaadan u'ati aona'o nii ōtuzan wine powa'a atii ōtuzan pa'ina'o wine utuma ōdaru Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii."

³⁰ Aizii ĩpaian dauna'an paaroopan, ĩkunuia'akan naa Tominkaru ati. Uruu naa ĩmakon Olive Naawa ita.

Jesus kowaadan Peter taapa-kidan paaitapan paugaru

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

³¹ Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, "Aizii wuru wamarutan ida'a, ipai'o nii uwa'akan ōgaru. Na'apa usaadinpan kawan kotua'oraz Tominkaru Paradan ida'a, ukianuz: 'Ōzowian nii kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao makoodanainan.' ^{††32} Mazan ōkadashitan dauna'an ōmawaka-kizi iki ōmakon nii u'ua'ati Galilee Baara ita."

³³ Sariapa Peter kian u'ati, "Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ōgaru, aona'o nii ōwa'akan pugaru!"

³⁴ Jesus dako'atin Peter, ukian u'ati, "Ōkowaadan pu'ati mishi'o, wuru maruta'o ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati, aonaa puaitapan ōgaru."

³⁵ Mazan Peter ma'ozakadinan powa'a zii. Ukian, "Aonaa na'apainim nii ōkian aonaa ōaitapan pugaru, atii ōzowii-kaao putuma!" Ipai ba'oran tominapa-kidariwainao, na'apa ĩkian kida kapam.

Jesus toriinpan Gethsemene ii

(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

³⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa Gethsemene [‡] ita. Na'ii ukian ĩ'ati, "Da'a'a naa zii pa'i usakanatapa'a ōtoriinpan pu'u di'itanpu'u."

³⁷ Una'aka Peter na'iki dya'utam Zebedee dainao, James na'iki John patuma. Uruu na'ia'a naa Jesus kasha'oran tuukii, udopian panyukunuuu ii. ³⁸ Sariapa ukian patumainao ati, "Ōkaikapanuzu'u tuukii kasha'o-

[†] Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azoniaz pidannao ati: Uruu dakota-kaao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u. ^{††} Zechariah 13:7 [‡] Gethsemene: uruu olive baawu dakota-kariwaiz Gethsemene, Olive Naawa ia'o. Puawunuuta Luke 22:39 di'ii.

ra-karu dikintan õgaru, mawaka-karu di'iti manawun õabatanuz. Una'a da'a'a upokodapa kizi õtuma."

³⁹ Jesus makon masakauda'u umunapodinan ã'ai, na'ia'a naa ukodoru'ukan udawukan uawun imi'i baara iti, na'iki utoriinpan. Ukian, "Õdaru, turuu mani, udobata-kida-kaõ õ'ai wuru'u di'oraz õbaiaapa'azooniaz, mazan aonaa õaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an."

⁴⁰ Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ãdyaun da'awu'u naa. Uruu idi ukian Peter ati, "Aonaa mooko turuu upokodapan uawunuutapan masakauda'u karikaonan õtuma?"

⁴¹ Na'iki Jesus kian ã'ai, "Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi ukaakinpan oia'o tiwaa-kidapan an unao. Uduroana minziwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan."

⁴² Udauna'an Jesus makon koshan utoriinpa'anan. Ukian, "Õdaru, aizii aonaa na'itim dono udobata-kida-kaõ õ'ai wuru'u õbaiaapan ni'oraz, ukau'an marii mooko õbaiaapanuz, usha'apa kizi puaipan kawana'ati." ⁴³ Ukaawan powaa ati ã'ida'ati, uikodan ãdyaun da'awu'u naa koshan, aona'a naa ãka'iitan papokodapan.

⁴⁴ Uruu idi umakon koshan baukapa'a naa. Uruu idikinautan naa utoriinpa'anan. Utoriinpan na'apa kiwiitapa'o patoriinpan kawan. ⁴⁵ Udauna'an ukaawan naa powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati koshan, na'iki ukian ã'ai, "Ei, pakawan zii uda'awupan, usookapan zii? Uabata, kaawa'a naa aita-kariwai amazada aizii, na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaõa'a naa oiainao pidannao ati. ⁴⁶ Ukau'an ukadishita'a naa, wamako'o naa. Kaawa'a naa kaakapa'oraz õgaru!"

Judas zaamata-kidan Jesus

(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴⁷ Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Una'aka patuma iriba pidannao kamarian za'aba'i kida'o na'iki kazowintinapa kida'o atamun idi. Faadaanao zowau-naanao na'iki kazowautapainao Jewnao dyuudanii ãnao zaamata'o nii Jesus. ⁴⁸ Aizii Judas kowaada'akani'i naa na'apam nii pakainaabatan Jesus ã'ai. Ukian ã'ai, "Pidandan õkissitaniaz ukaozoo, uruu wuru'u uaipaniaz."

⁴⁹ Ukau'an sariapa Judas makon Jesus di'iti, ukian u'ati, "Kaiman, Tiichaa," na'iki ukissita'akan naa ukaozoo.

⁵⁰ Uruu idi Jesus kian u'ati, "Õpaonaruru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz." [†] Uruu'u naa Judas na'akapaniinao pidannao kaawa'akan na'iki ãzaa-mata'akan naa Jesus. ⁵¹ Una'apan idi bauta'apa Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o so'ota'akan pamarian za'aba'i na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain, uwaota'aka. ⁵² Sariapa Jesus kian u'ati, "Pupaida pumarian powaa iti, usha'apanum kau'an kanomanao mizaataaka'o marii ida'an, ãmawakan nii marii idi.

⁵³ Aonaa mooko puaitapan turuu õdaru dyuudan iriba angelnao kaminka'uta'o nii õgaru õpishaan an uruu?

[†] *Õpaonaruru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azooniaz oo "Õpaonaruru, kandii nii puwa'atin?"*

⁵⁴ Mazan una'apan dono, aona'o ni'i naa kotua'o prophetnao saadanii kidaz Tominkaru Paradan mishiinan, wuru'u sha'apa'o ni'oraz uaita-kaõ."

⁵⁵ Udauna'an Jesus kian zaamatainao ati paugaru, "Kandii nii uwa'atin õdau'ati kaikapa'a, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan? Wurru'u una'akanuz marii za'aba'i kida na'iki uzowin kida? Ipaï kamoo õgaru Tominkaru Dapu ii õtominapatin-kidan pidannao, mazan aonaa uzaamatan õgaru na'apain. ⁵⁶ Mazan di'ora'a aimaakan sha'apan kaikapa'a, Tominkaru prophetinnao saadanii kida mishiin-kina'a naa," ukian.

Udauna'an utominapa-kidaniinao kidoopan naa, ãwa'aka'akan naa uruu.

Jesus kootowapa-kida-kaõ Jewnao zowaunaanao kanaapu ati

(Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Udauna'an pidannao zaamatainaouz Jesus na'akan naa uruu Caiaphas Umanawunu'oraz Faadaa dapu iti. Na'ia'a naa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki ba'orainao kazowautapainao Jewnao baokopatinan. ⁵⁸ Peter na'iti uda'anan Jesus, mazan munapo uwa'akinpan. Umakopaanan atii ukaawan Umanawunu'oraz Faadaa panibazoota iti. Umorotan panibazoo ati, na'ii usakanatan watchmannao tuma, utukapa'azon na'apam Jesus sha'apata-kaõ.

⁵⁹ Aizii na'ia'a naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan pidannao mariidina'o nii Jesus dau'u, pazowii-kida-kinaa niiz, ⁶⁰ mazan aonaa ãkidan. Iriba padamata pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan upu'u aonaa ãkidan na'apa kida'o ãmariidinan. Udauna'an zii dya'utam daonaioranao kadishitan na'ii ãkakuwaapan, na'apa kida ãmariidinan Jesus dau'u. ⁶¹ ãkian, "Waa-batanii di'oraz daonaiora kian, 'Turuu õmainabatan Tominkaru Dapu, na'iki õkadishita-kidanuz powaa iti idikinauda'u kamoo ida'a.'"

⁶² Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kadishita'akan na'iki ukian Jesus ati, "Aona'o nii karikaonan na'apam pukian kaiwuru dau'ana'a pukaakapaa-kaõaz?"

⁶³ Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. Udauna'an Umanawunu'oraz Faadaa kian u'ati koshan, "Õpishaan pugaru kakupa'oraz Tominkaru awun za'a, pukowaada wa'ati mishi'o mishi pugaru Christ, ^{††} Tominkaru Dani?"

⁶⁴ Jesus kian, "Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz. Wuru dauna'ana'a utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu na'iki uwa'atin nii aokazi iki isha'iz paawa an." ⁶⁵ Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, na'iki ukian, "Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! Ukau'an kanom zii wazaudapa kaakapa'o nii uruu, waabatan pu'a'a naa na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! ⁶⁶ Aizii mani na'apam ukian udau'an?" Pidannao kian, "Turuu uzowii-kaõ."

^{††} *Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.*

⁶⁷ Udauna'an ĩsopiautapanuzu paawun baara ati na'iki ĩtinautapanuz, ba'orainao ta'ianuzu. ⁶⁸ ĩkian Jesus ati, "Pugaru Christ, ukau'an pokowaada wa'ati na'ia'oram pidan tinika'oraz pugaru?"

Peter taapa-kidan paaitapan Jesus

(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Aizii Peter una'ian usakanatapan panibazoo ii. Poitoruiaba wa'atin u'ida'ati na'iki okian u'ati, "Pugaru kapam Jesus, Galilee Baara san, tuma'o da'i." ⁷⁰ Mazan Peter taapa-kidapa paaitapan Jesus. Ipai na'ia'inao kanaapu ati ukian, "Aonaa ðaitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadaktinanuz."

⁷¹ Udauna'an umakon panibazoo paniinomizi itinapu. Na'ii ba'oran poitoruiaba tukapanuz na'iki okian na'ia'inao ati, "Di'oraz pidan, Jesus Nazareth san tuma'o uruu." ⁷² Peter taapa-kida koshan, ukian, "Mishi'o ðparadan, aonaa ðaitapauzon wuru'u pidanaz."

⁷³ Masakauda'u udauna'an pidannao na'ia'inao ĩkadishitapan wa'atin Peter ida'ati na'iki ĩkian u'ati, "Mishi'o uiriban wuru'u pugaruz, usha'apanum kau'an na'apa pukaduz, puparadan ida'an pukainaabatanan."

⁷⁴ Udauna'an Peter kian "Mishi'o kaiwuru'u ðkianuz aonaa ðaitapan wuru'u uruuzu, aizii aonaa ðparadan mishiin dono, marii Tominkaru pataka'utan ðgaru." Masha'apakii kuruku ka'aranpa'akan naa. ⁷⁵ Sariapa Peter nyukunuua'akan na'apam Jesus kiauzon pa'ati, "Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii putaapa-kidan puaitapan ðgaru." Uruu idi Peter kodita'akan naa pani-ba iti na'iki uzaadan tuukii.

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti

(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

27 Uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman ipai faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kazowautapainao Jewnao miitiniipan naa Jesus dau'u, na'apam nii pazowii-kidanuzu. ² Uruu dauna'an ĩdodowa'akan naa Jesus na'iki ĩna'akan naazu naobanai Pilate di'iti.

Judas zowiinan

(Acts 1:18-19)

³ Judas kaakapaamikitina'oraz abatan naa Jesus zowia'azoo-kao, udi'itinpan na'iki tuukii ukasha'oran pakaakapaan dau'an Jesus. Uruu idi sariapa umakon faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao di'iti ukiwa-kida'anan ĩpuraatan. ⁴ Ukian ĩ'ati, "Õ'oian, ðkaakapan idi kaimana'o pidan, umasha'apatakan pu'u oia'o."

"Aonaa usha'apan wa'ati, pugaru kii'an, pugaru wuru'u sha'apaapa'oraz na'apa'o," ĩkian u'ati.

⁵ Judas kaboota'akan naa puraata na'ii Tominkaru Dapu nazo ii. Udauna'an umakon udyuukuruuti-na'anan naa.

⁶ Sariapa faadaanao zowaunaanao zawadan wuru'u puraataz, na'iki ĩkian, "Di'oraz puraata'a pidan zowii-kinao winipinaa wuru'u, ukau'an kakinaorii kawana'ati, aonaa ukaimanan umuuda-kao Tominkaru Dapu'u ia'o puraata wiizi ii." ⁷ Uruu idi ĩkadaktinan udau'an atii

ĩna'apatan na'apa kida panyukunuu na'apam nii pakaiwaan wuru'u puraataz. ĩkian, ĩkaiwaan niizu patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, tawarainao baaranaa nii. ⁸ Una'apan idi udakota-kao Izai Baara kii. Atii kai pakawan udakotapa-kao na'apa. ⁹ Uruu prophet Jeremiah paradan mishiinan naa. Kaikapa'oraz ukian: "Īzaamata 30 wizi'i kida'o puraata, Israelite-nao aitan kawana'ati'o uwinipinaa ni'o. ¹⁰ Na'iki ĩkaiwaanuz patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, Tominkaru dyuudan kawana'ati ðgaru."

Jesus tiwaa-kidapa-kao Pilate kanaapu ati

(Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33—19:16)

¹¹ Uruu dono'o naa Jesus kadishita-kida-kao Pilate, Romannao naobanaa kanaapu iti, na'iki upishaan Jesus, ukian, "Pugaru wuru'u naobanaiz, King ni'oraz Jewnao ati?"

"Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz," Jesus kian u'ati.

¹² Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaakapaan dono mazanuiman uruu, aonaa udako'atin ĩdyaun. ¹³ Uruu idi Pilate kian u'ati, "Puabata na'apam ĩkowaadani ipai dikauda kida'o pudau'an? Upu'u zii aonaa pudako'atinuz?" ¹⁴ Mazan aonaa Jesus dako'atin na'apa'oram ĩkian padau'an, ukau'an tuukii Pilate di'itinpan.

¹⁵ Ipai wunu Passover Kmoon dono, naobanai kodita-kidauzon bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aiapanii ukodita-kida-kao, uruu naobanai kaduz wuru'u. ¹⁶ Uruu dono ĩtaraapanii pidan, Barabbas kia'o u'uu, uruu kaimanaimana'o uaitapa-kao usha'apatan dikauda kida'o aimaakan. ¹⁷ Aizii pidannao kasaba'ukinan dono'o naa, Pilate pishaan ĩdyaun, ukian ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan uaipan ðkodita-kidan u'ati, Barabbas oo Jesus dakota-kariwaiz Christ † kii?" ¹⁸ Una'apanuz paaitapan idi'o kazowautapainao Jewnao na'akanuz Jesus pa'ida'ati, ĩkishauzin idi'o karikaonan Jesus ati.

¹⁹ Pilate sakanatapan pu'u pakootoopauzo-kizi taba ida'a, udiaro dyuudan paradan u'ida'ati, okian, "Aonaa pa'i pusha'apata'ana'a wuru'u pidanaz masha'apata-ka'oraz oia'o, kichana'iki-kii shaa ðzanda'awun uruu dau'an, aonaa utaapan ðnyukunuu kaiman."

²⁰ Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kakinaowan ipai pidannao, marii kizi ĩpishaan Pilate kodita-kidan Barabbas, na'iki marii uzowii-kidan pa'an Jesus. ²¹ Udauna'an Pilate pishaan naa mishi pidannao. Ukian ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan uaipan ðkodita-kidan u'ati?"

"Barabbas," ĩkian u'ati.

²² "Na'apam nii ðsha'apatan naa Jesus dakota-kariwaiz Christ nii?" Pilate kian koshan ĩ'ati.

"Marii utauka-kao cross di'iti," ĩkian.

²³ "Kandii nii, kanom mooko usha'apata dikauda'o nii?" Pilate kian upishaan ĩdyaun.

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Mazan powa'a zii ĩkadokon diiwa'o ida'an, ĩkian, "Marii utauka-kaos cross di'iti."

²⁴ Aizii Pilate tukapan idi aonaa na'iti'i naa na'apam pakian powa'a udau'an, mazan mishi'oraiman tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan, uruu idi'i naa uchikaan paka'u wunu idi iriba'o pidannao awunuutapan pu'u, na'iki ukian ĩ'ati, "Wuru ida'ana'a ðaidan u'ati, aonaa ðaipan ati'o mani wuru di'oraz kaimana'o-raz pidan zowia'azoo-kaos."

²⁵ Una'apan idi, pidannao kadakon u'ati, "Marii mooko uzowii-kaos winipinaa waotan wa'ati na'iki wau-dainao ati," ĩkian.

²⁶ Uru'u naa Pilate kodita-kidan Barabbas pidannao ati, mazan Jesus uba'izii-kidan naa pa'an, udauna'an utaa'akan naa Jesus tauka-karu nii cross di'iti.

Soldyaanao antamikitan Jesus pabanikian bii an

(Mark 15:16-20; John 19:2-3)

²⁷ Udauna'an Pilate soldyaannao zaamatan naa Jesus, ĩna'akanuzu soldyaanao mashaapa-kizi iti. Uru'u naa ĩbaokopatan ipai soldyaanao na'ii Jesus ida'ati.

²⁸ Na'ii ĩnarakadan ukamichan, na'iki ĩkakamichan-tanuz wuza'o kamicha, naobanai kamichan kaduz idi.

²⁹ Udauna'an ĩtoman kowamai kaiwada-karu idi, na'iki ĩkakowamtan naaz u'idi. ĩtaan naa u'ati kapam uwadookori nii atamun idi zaaamatapan nii padiwa'ora antanapu, na'apa king zaaamatapauzon kawan pawadookori. Uru'u naa ĩkodoru'ukan ukanaapu ati na'iki ĩbanikiitan naazu. ĩkian, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!" ³⁰ Udauna'an ĩsopi-autapanuzu na'iki ĩzaamatan u'ai atamun pataaniaz uwadookori nii. Uruu idi'i naa ĩzowiautapan uzowau.

³¹ ĩpaian dauna'an pa'antamikitan uruu, ĩnarakadan naa u'ai pakaiwaada-kidaniaz kamicha u'ati, na'iki ĩkai-wada-kidan naa ukamichan powaa iti. Udauna'an ĩna'akan naazu, ĩtau'akan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kaos cross di'iti

(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

³² Aizii ĩkoditan pu'u donoi iki, pamakopa-kizi an ĩkodapan pidan Cyrene san, † Simon kia'o u'uu. Sariapa soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanna.

³³ ĩmakon atii ĩkaawan amazada iti dakota-kariwai Golgotha kii, na'apa'oraz amazada uu Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u. ³⁴ Na'ia'a naa ĩtaan Jesus tuzan nii wine idi, kawiki'ita-kariwai aimaakan kibia'o idi, mazan patimaan dauna'an masakauda'uzu, aonaa uaipanuzu.

³⁵ Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, ĩbuutan naa ukamichan kida. Udauna'an ĩmakinaotan makinaonii, ĩtukapa'azon na'ia'oram nii zaamata ukamichan buutinpan kida. ^{†36} Udauna'an ĩsakanatapan naa ĩawunuutapan Jesus na'ii. ³⁷ Doko antanapu uzowau paawa'a saada-kariwai atamun muna'a ĩkainaabata-kinaa kanom dikini'ia'o uzowii-kaos. Kaikapa'o ĩsaadaniaz: "Di'i wuru'u Jesus, uruu King Jewnao ati." ³⁸ Na'apain uruu dono dya'utam koidimikinao tau-

† Cyrene: Africa ia'o wiizai. †† Psalm 22:18

ka-kaos cross di'iti kapam. ĩmuudan bauda'apa'o Jesus diwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu.

³⁹ Pidannao dobatapainao na'an maonapa Jesus ida'an, ĩwa'uan pazowau kida, uruu ĩbanikiitan naazu.

⁴⁰ ĩkian, "Pugaru mainaabata'azo'oraz Tominkaru Dapu na'iki udauna'an pukadishita-kida'azoonuz idikinauda'utan kamoo ida'a, ukau'an aizii pukazannaatina'a naa. Umishiin dono pugaru Tominkaru dani, putoka'a naa pucrossanna di'iki!"

⁴¹ Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'apa kapam ĩbankiitanuz. ⁴² ĩkian, "Ukazan-naata ba'orainao pidannao, mazan aonaa uka'iitan pakazannaatinan pa'ida'a. Uruu King ni'o kaikini'i Israel ati! Ukau'an marii utokan aizii cross di'iki, uruu wamishidan niizu!" ⁴³ Umishidani Tominkaru, ukau'an marina'a naa Tominkaru aidan pakazannaatan uruu kai, usha'apanum kau'an ukiinii 'Ōgaru Tominkaru dani!" ⁴⁴ Na'apa kapam koidimikinao tauka-kari-wainaoz cross di'iti Jesus dazaba'a, na'apa kapam ĩbankiitanuz.

Jesus mawakan dau'o

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵ Aizii sakitapa kamoo di'iki aka amazada maru-ta'akan atii daawadata kamoo 3 o'clock di'iti. ⁴⁶ Aizii 3 o'clock mani, uru'u naa Jesus kadakon diiwa, "Eli, Eli, lama sabachthani?" ukian. "Ōtominkarun, ōtominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan ōgaru?" kia'o wuru'u ukianuz.

⁴⁷ Pabi'i kida pidannao maonapa'o ĩkadishitapan na'ii, ĩabata na'apam Jesus kian. Uruu idi ĩkian, "Udapadan prophet Elijah." ⁴⁸ Sariapa bauda'apa pidan dima'akan sponge dau'ati, na'iki udamotanuzu kata-ma'o wine di'iti, na'iki usawadan naaz atamun ida'an Jesus di'iti, Jesus tuzan nii. ⁴⁹ Mazan baokoinao pidannao kian, "Marii una'ian pa'ida'a, watukapa kizi Elijah wa'atin ukaminka'uta'ananuzu."

⁵⁰ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan diiwa koshan, uruu umanizowanta'akan, umawakan naa.

⁵¹ Na'apain aka kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo ‡ buutapa-kinao kida kuzuuta'akan ipai pazikon an, doko iki atii apowa ati. ⁵² Baaranai kida ipai ĩda'atina'akan na'iki iriba Tominkaru pidannao kadishitan ĩkakudan powaa iti. ⁵³ ĩkoditan baaranai iki kida. Aizii Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uru'u naa wuru'u kadishitainaoz pabaaranaa iki makon Jerusalem iti, na'iki iriba pidannao tukapan ĩdyaun na'ii.

⁵⁴ Aizii soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma awunuutapainaoz Jesus, ĩtukapa wuru'u amazada nakainanuz na'iki ipai amazada sha'apanuz. Tuukii ĩtarian! Uruu idi ĩkian Jesus dau'an, "Wuru'u pidanaz, mishi'o mishi Tominkaru Dani uruu."

‡ kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo: Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁵⁵ Iriba zunnao awunuutapan Jesus na'ii, mazan mu-napo ĩkadishitapan. Wuru'u zunnaouz Galilee Baara ik-i'o ĩwa'atin Jesus dawu'ati kaminka'uupainao uruu, sha'apata'o kanom uaiapanii kida. ⁵⁶ Na'iainao zunnao bii ii Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary (oroo James na'iki Joseph daro), na'iki Zebedee daiaro.

Jesus dida-ka'o dau'a'o

(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁵⁷ Aizii kamoo tipita'anan di'iti'i naa, Arimathea san kaawan, uruu kapuraatanu'o pidan, Joseph kia'o u'uu na'iki tominpa'o kapam Jesus di'iki. ⁵⁸ Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an, udida'a-zoonuzu. Pilate dyuuda Jesus nanaa taa-ka'o u'ati. ⁵⁹ Uruu idi Joseph toka-kidan naa Jesus nanaa cross di'iki, upapidan naazu kaimana'o, pa'ina'o kamicha mada idi. ⁶⁰ Udauna'an umuudanuz diiki'i'o pa-kichada'akanii kuba pabaaranaa ni'o nazo iti. Udauna'an ukida'ukan udaru'o kuba, udorodora-kidanuzu, utaratan naa baaranai paniinomizinaa u'idi, udau-na'an umako'okan naa. ⁶¹ Mary Magdala sanaaba na'iki ba'oranuaba Mary, ĩsakanatapan na'ii maonapa ubaaranaa ii.

Soldyaanao awunuutapan Jesus baaranaa

⁶² Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon dono faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao makon Pilate di'iti. ⁶³ ĩkian u'ati, "Naobanai, wanyukunuian na'apam tawuru kianu'o mariidinauzoz pakakupan dono zii. Ukian, 'Idikinauda'u kamoo õmawakan dauna'an, õkadishitan nii kakupa koshan.'" ⁶⁴ Ukau'an pudyuuda ubaaranaa awunuutapa-ka'o kaimanaiman atii idikin-auda'u kamoo dauna'an. Panaadon utominapa-kidani-nao wa'atin nii ĩkoidapa'ananuz. Udauna'an ĩkowaada'anan nii pidannao ati, ĩkian nii kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki. Uruu dawu'itiini'o mariidinkaru, powa'a'o nii zii udikaudan kiwiitapa'o mariidinkaru ai."

⁶⁵ Pilate kian ĩ'ati, "Una'aka mooko soldyaanao, uawunuutapa-kida'a naa wuru'u baaranaiz kaimanaiman." ⁶⁶ Uruu idi ĩmakon naa baaranai iti. Na'ii ĩmuudan naa pakainariba kuba kida ukita-ka'o ai, na'iki ĩwa'akan naa soldyaanao awunuutapa'o nii wuru'u baaranaiz.

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

28 Aizii Sookapa-karu Kamoon dauna'an, na'iki Sunday wakanada'anan di'iti, Mary Magdalene na'iki ba'oran Mary awunuuta'anan naa baaranai. ² Masha'apakiaka imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an na'ii, Tominkaru angelin kaawan idi aokazi iki na'iki umakon baaranai iti, udorodora-kida kuba baaranai ai, na'ii usakanatan uruu kuba paawa'a. ³ Aizii angel aidinpan na'apa toroanaru kan-kanaapan

kawan na'iki ukamichan umanawunu'o ubarakan. ⁴ Tuukii soldyaanao awunuutapainao naka-nakaan patarian idi u'ai, na'iki ĩdorauta'akan naa mawakaua-naka.

⁵ Aizii angel kian zunnao ati, "Aonaa utaria'ana'a, õaitapa wuru'u uwa'atinuz utukapa'anan Jesus, tauka-kariwaiz cross di'iti. ⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'apa pakiauzon kawana'ati. Uwa'ati mooko da'ati'i utukapa di'i wuru'u umuuda-kizinaoaz. ⁷ Ukau'an umako kadiman, ukowaada'an utominapa-kidaniinao ati kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'iki mako'o naa uruu Galilee Baara iti. Na'ia'o ni'i naa utukapanuz. Uruu õkuwaa unao ati," angel kian.

⁸ Uruu idi zunnao makon naa dopiauda'u'o ida'an, ĩtarian mazan ĩkonaukian pu'a kapam. Aizii ĩmakon dimapa ĩkakuwaapa'anan naa Jesus tominapa-kidani-nao ati. ⁹ Masha'apakii Jesus aidina'akan ĩkanaapu ii, "Kaiman," ukian ĩ'ati. Sariapa ĩaitapa'akanuz, uruu idi ĩmako'okan u'idi'iti, ĩkodoru'ukan na'iki ĩzaamatinan ukidiba iki, ĩmanawuntapanuz. ¹⁰ Udauna'an Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa utaria'ana'a. Umako, ukowaada'an õ'i-nawuzunao ati marii ĩmakon Galilee Baara iti, na'ia'o nii ĩtukapan õgaru."

Soldyaanao kakuwaapan paawunuutapan kan dau'u

¹¹ Aizii zunnao makopan pu'a'a naa, uruu'u naa soldyaanao awunuutapainaoz baaranai makon naa Jerusalem iti, ĩkakuwaapa'anan naa faadaanao zowaunaanao ati ipai aimaakan sha'apa'o dau'an baaranai ii. ¹² Sariapa faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazoautapainao Jewnao tuma. Uru'u naa ĩmiitiniipan ĩaitapa'azon naa na'apam pasha'apatinan. ĩtaa dobata puraata soldyaanao ati. ¹³ ĩkian ĩ'ati, "Kaikapa pa'i ukakuwaapa'a, 'Upoitorunao koidapanka'a naa uruu aiwaka'an wada'awun daida.'" ¹⁴ Aizii Pilate abatan an udau'an, waparadan nii u'ati unao dikin ii, aonaa kizi usha'apatan unao." ¹⁵ Uruu idi soldyaanao zaamata'akan naa puraata, ĩmakon ĩkakuwaapa'anan naa padyuuda-ka'o kawana'ati. Una'apan idi'o kaikapa'oraz kuwai kowaadapa-kaoa'a naa ipai Jewnao kawana'ati atii kai.

Jesus taan papoiturunao sha'apatan ni'o udaru'o kaudin-kizai

(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹⁶ Udauna'an 11 Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Baara ia'o midukuo iti, Jesus dyuuda kizi iti ĩdyaun. ¹⁷ ĩtukapan dono'o naa Jesus na'ii, sariapa ĩmanawuntapanuz. Mazan pabi'i kida ĩdyaun aonaa ĩmishidan Jesus wuru'u patukapaniaz. ¹⁸ Upu'a'a naa Jesus wa'atin ĩ'ida'ati, ukian ĩ'ati, "Aizii ipai õma'ozakannaa taa-ka'o õ'ati, turuu õkazowautapan aokazi ii na'iki imi'i baara'a. ¹⁹ Ukau'an umako ipai pidannao di'iti utominapa-kida kizi ĩdyaun õtominapa-kidaniidau'u. Uchikaawunuu ĩdyaun õDaru uu ida'an, na'iki õgaru uDani uu ida'an na'iki Kaimana'o Doronaa uu ida'an. ²⁰ Utominapa-kida õpidananna, ĩzo'ati kizi

kaimanaiman ipai wuru'u õparadanuz õdyuudaniaz
uizo'atin. Na'iki mishi, karikaonanu'o nii õgaru utuma,
atii di'oraz amazada ikodan di'iti patokon."

MARK

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Mark saadanii. Jesus mawakan na'iki ukadishitan dono pamawaka-kizi iki, pa'ina'o zii Mark uruu dono. Apostle Peter minauda'uitapauzonii uruu pakakuwaatinan dono. Wuru'u Mark saadaniaz, Peter tuka-panii na'iki uabatanii kida Jesus di'iki. Rome iki'o wuru'u usaadanuz pakaaritan mishidainao Gentilenao ati'o, pataka'uta-kariwainauz.

Dobata Mark saadan Jesus sha'apatanii kida dau'an, na'iki utominapa-kidan dau'u pidannao kapam. Karikao-nan da'i Mark dakotauzon Jesus Tiichaa kii.

Kiwiitapa, pakaaritan ida'a, Mark kowaadan Jesus uruu Tominkaru dani. Udauna'an ukowaadan na'apam Jesus sha'apatana umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kinai, aona'o turuu pidan sha'apatana, soo Tominkaru pa'an. Na'iki ukowaadan Jesus, uruu Jewnao zaudapauzoniaz kazannaata'o ni'oraz paugaru. Uruu Jewnao dakotaniaz Messiah kii Hebrew paradan ida'an; Greek paradan ida'an udakota-kaao Christ kii. Na'iki Jesus dakotan paugaru Daonaiora Aokazi Iki'o kii, utukapa-kidan Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru aokazi iki. Na'iki utukapa-kida mishi'o pidan paugaru, na'iki Tominkaru kapam.

Mark kowaada kapam na'apam pidannao sha'apatinan, oo na'apam ūkian Jesus kuwaa na'iki usha'apatanii kida dau'an. Mark saadan pakaaritan, utukapa-kida'azon idi mishi Jesus aipan ipai pidannao (Jewnao na'iki Gentilenao) tominpan pa'idi'iki. Uaipan pidannao aitapan, pidan tominpa'o Jesus di'iki, umashaapan nii kaimanaaka Jesus tuma, na'iki ubaokopatan nii panyukunuu Jesus tuma.

Kaina'a Mark dau'u kida'o kowaada-kaao Tominkaru Paradan (New Testament) ida'a. Panaadon udakota-kaao John Mark kii. (Puawunuuta Acts 12:12, 25 ida'a; Acts 13:5, 13 ida'a; Acts 15:37-39 ida'a; Colossians 4:10 ida'a; 2 Timothy 4:11 ida'a; Philemon 1:24 ida'a.) Iriba pidan zauda-kidan Mark wuru'u dakota-kariwaiz pa'ina'o pidan nii Mark 14:51-52 ida'a'oraz.

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o (Matthew 3:1-2; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Di'i Kaimana'o Kuwai sakadinan Tominkaru Dani Jesus Christ daua'o. ² Usaadinpan prophet Isaiah kaaritan kawana'ati:

"Tominkaru kian,
'Ōdyuudan nii kakuwaapa'o nii pu'ua'ati,
saabaa'o nii dunapo pu'ati.'

³ Kaina'a'o nii pidan kadakoinpan diiwa,
mapidantaka'o amazada ii aka:
'Putoma dunapo Naobanai ati,
pusaabaa sakitapa uchi'ika kizi nii!'"

⁴ Mishi John Chikaawunuupauzo aidinan mapidantaka'o amazada ii, karikaonan ukadakotinan chikaawunuin-karu dau'u. "Utanawatina'a naa u'oian ai na'iki uchikaawunuina'a naa. Uruu Tominkaru mainaabatan nii u'oian," ukian pidannao ati. ⁵ Iriba pidannao Judea Baara anainao na'iki dono Jerusalema iki kida'o wa'atin ūabatapa'anan John kuwaa. Ūkowaadan pa'oian kida, na'iki John chikaawunuuan ūdyaun Jordan Wa'o ii. ⁶ Ukamichan toma-kaao camel idi idi'o, kaina'a kapam uzadawu wuzada-kariwai madai, na'iki uwanyukunuu nii manorunao [†] na'iki maaba.

[†] manorunao: oo chiwao, iriba'oraz ūmashaapan.

⁷ Aizii John kian pidannao ati, "Pidan wa'atipa'o ōdawu'ati kaina'iki, uruu powa'a'o zii umanawunun ō'ai. Aonaa ōturuan ōbuzuutan udazkidi zunaa. ^{††} Ōchikaawunuuan unao wunu idi, mazan uruu, uchikaawunuuan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi."

Jesus Chikaawunuu-kaao na'iki utiwaa-kidapa-kaao (Matthew 3:13—4:11; Luke 3:21, 22; 4:1-13)

⁹ Aonaa utomunu'ikin Jesus kaawan dauna'an Nazareth iki, Galilee Baara ia'oraz wiizai. Na'apain John chikaawunuuan uruu Jordan Wa'o ii. ¹⁰ Jesus koditan dauna'an wunu di'iki, sariapa utukapan aokazi da'ata-kaao, na'iki Kaimana'o Doronaa wa'atin u'ida'ati orid kawan. ¹¹ Parada-karu kian aokazi iki, "Pugaru mishi ōdani ōmarainapanii; kaiman manawun ōnyukunuu pu'ati."

¹² Udauna'an Kaimana'o Doronaa dyuuda'akan naa umakon mapidantaka'o amazada di'iti. ¹³ Na'ii umashaapan to'ora kida'o aimaakannao bii an 40 kamoo. Na'ii Satan tiwautan patanawatan uruu oia'o di'iti, mazan angelnao kaawan idi u'ida'ati, ūkaminka'utan naazu.

^{††} Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazki-di zunaa.

Jesus kaawan ukowaada'anan Kaimana'o Kuwai

(Matthew 4:12-22; Luke 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ John taraa-ka'o dauna'an, Jesus makon Galilee Baara iti, ukowaada'anan naa Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵ Ukian pidannao ati, "Aizii kamoo mishiinan kaawa'azon naa, Tominkaru Naobanai-tinan maonapata'a naa. Utanawatina'a naa u'oian ai kida na'iki umishida wuru'u Kaimana'oraz Kuwai."

Kopautapauzonao da'anan Jesus

¹⁶ Jesus makopaanan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopautapauzonao, Simon pa'inawuzu Andrew tuma. Īzaamaapan kopau pasairon ida'an karishii baoko iki. ¹⁷ Jesus kian ĩ'ati, "Uwa'ati otuma otominapa-kida kizi unao uzaamaapan dau'u pidannao." ¹⁸ Sariapa ĩwa'aka'akan pasairon kida na'iki ĩda'ana'akan naa uruu.

¹⁹ Na'iki'o udobata'akan, sariapa utukapan dya'utam pidannao koshan, James na'iki John, ĩnao Zebedee dainao. Īminziwatan pasairon kida pakanawan zo'o. ²⁰ Sariapa Jesus dapadan ĩdyaun paminauda'unao nii. Uru'u naa ĩwa'aka'akan naa padaru Zebedeez kanawa zo'ii poitoruinao tuma, ĩmako'okan naa Jesus tuma.

Ma'ozaka'o ida'an Jesus tominapatin-kidan pidannao

(Luke 4:31-37)

²¹ Uruu dauna'an Jesus kaawan Capernaum iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki Sookapa-karu Kamoon dono'o naa, Jesus makon synagogue † iti. Na'ia'a naa ukakinaopan pidannao. ²² Pidannao abata-painouz uruu, tuukii ĩdi'itinpan uparadan dau'u, usha'apanum kau'an utominapatin-kidan idi ĩdyaun paaitapan ida'an pa'an, aonaa wunao kawan mani'i tichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u.

²³ Upu'u pidan, oia'o doronai zaamatapanii morotan synagogue nazo iti, sariapa ukadakonaakan. ²⁴ Ukian, "Jesus, Nazareth san, kanom dii pusha'apata'azon watum? Puwa'atin pumainaabata'azon sha'a waunao? Ōaitapanii pugaru Tominkaru di'iki'o puwa'atin."

²⁵ Sariapa Jesus mashaatan oia'o doronai, ukian, "Pumashaada na'iki pukodita wuru aia'a pidanaz."

²⁶ Sariapa wuru'u oia'o doronai ziautapanuzu na'iki ukadako'okan diiwa kapam, uruu mazan uso'otina'akan naa u'idi'iki.

²⁷ Uruu dauna'an tuukii manawun pidannao di'itinpan. Na'iki ĩpishautaakan pa'atiaaka kida, "Sha'apa'oram kaduz kakinaori'i naa wuru'u? Pa'ina'ora'a naa kakinaowapa-karu aona'o waabatauzon? Di'ora'a pidan paradinan pama'ozakan ida'an, atii oia'o doronainao izo'ati zii uparadan."

²⁸ Uruu idi kadiman ukaunamanaata-ka'o ipai wiizainao kawana'ati Galilee Baara ii aka.

Jesus kakudan pidannao

(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

²⁹ Jesus ipaian dauna'an pachoochiipan synagogue ii, na'iki ukoditan paminauda'unao tuma. Īmakon sariapa Simon na'iki Andrew dapu iti, James na'iki John mako'o kapam ĩtuma.

³⁰ Uruu dono Simon imauzo karina'o, tuukii omada wiichan pakarinaan idi, aonaa turuu okadishitan. Aizii Jesus kaawan pu'u na'iti, sariapa ĩkowaadan okarinau u'ati. ³¹ Jesus makon o'idi'iti, sariapa uzaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukadishita-kidanuzo. Uru'u naa okakuda'akan, udauna'an otaan naa ĩwanyukunuu nii.

³² Uruu wachuupunin, kamoo tipitan dauna'an, pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati, ipai karinainao na'iki oia'o doronainao zaamatapaniinao kida kapam.

³³ Ipai na'ii sannao kasaba'ukinan kida kabaun panibazoota an. ³⁴ Uruu dono Jesus kakudan iriba karinainao na'iki iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao ai kapam. Aonaa utaapadan oia'o doronainao paradan, usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu.

Jesus kakinaopan Galilee Baara ii

(Luke 4:42-44)

³⁵ Ba'oran kamoo wakankanaanin, Jesus koditan kabaun iki. Umakon paba'orantin wiizai iki mapidantaka'o amazada iti, na'ia'a naa utoriinpan. ³⁶ Simon na'iki uminauda'unao, ĩdawatapan naa uruu, ³⁷ atii ĩikodanuzu. Īkian u'ati, "Īpai pidannao dawatapan pugaru."

³⁸ Jesus kian ĩ'ati, "Wamako ba'oran wiizai kida di'iti. Na'ii aka'o nii ōkakinaopan, usha'apanum kau'an na'apa'o dau'ati'o ōwa'atin da'ati'i." ³⁹ Uruu idi Jesus chi'ikapan ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati, ukakuwaapatinan ipai synagogue kida kawana'ati, na'iki ukodita-kidan ipai oia'o doronainao pidannao ai kida.

Jesus kakudan pidan powaa iti

(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

⁴⁰ Pidan kaawan Jesus ida'ati baiatina'o kichana'iki-ki-a'o bishoi †† idi. Ukodoru'ukan ukanaapu itinapu, tuukia'o ida'an upishaan, uaipan Jesus kaminka'utan pugaru. Ukian, "Punyukunuu na'apan an, pusaabaa wuru'u ōkabishopanuz."

⁴¹ Jesus kasha'ora-kida uruu na'iki upishatanuzu paka'u idi, "Oo, na'apa mishi ōnyukunuu, ōkaminka'utan nii pugaru." Na'iki ukian, "Pusaabain powaa iti koshan!" ⁴² Sariapa mishi umada saabaina'akan.

⁴³ Udauna'an Jesus kakinaowa'akan naa uruu, udyuuda'akan naa kapamazu. ⁴⁴ Upu'u ukian u'ati, "Puabata, aonaa pa'i pukowaada'ana'a pidan ati. Mazan pumako sariapa faadaa di'iti utukapa kizi pusaabaa-ka'o. Na'apain putaa'a naa uzainao faadaa ati, uzowii kizi'i naa ĩdyaun kawaodapa-kizai paawa ii, Moses kakinaori

† synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

†† kichana'iki-kia'o bishoi: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Masha'apannaada-kinao di'ii.

kawana'ati, † na'iki pidannao tukapa kizi mishi kaimana'a naa pusaabaa-ka'o."

⁴⁵ Uru'u naa mazan pidan mako'okan naa, na'iki ukakuwaapan ipai amazada kawana'ati na'apam pasaabaa-ka'o dau'u. Kuwai abata-ka'o idi'i naa ipai wizi kida kawana'ati, aona'a naa Jesus ka'iitan pa'aidinan wiizai kida di'iti. Usha'apanum kau'an uaitapanii iriba'o nii manawun pidannao zaudapan paugaru na'ii. Una'iakapan naa umashaapan mapidantaka'o amazada di'ii. Na'iti'i naa pidannao makon u'idi'iti ipai Galilee Baara iki kida.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o pidan

(Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

2 Jesus kiwan powa'a iti Capernaum iti. Aonaa zii kamoo dobatan iriba, udauna'an, uunamunaa abata-ka'o kaina'a uruu pasookapauzo-kizi kabaun di'ii. ² Uruu idi iriba pidannao baokopatinan u'ida'ati, paida kabaun nazoo, atii paniba ii aka. Jesus kowaadautan pu'u Kaimana'o Kuwai i'ati, ³ uru'u naa 4 pidannao kaawa-kidan machi'ikaka'o pidan Jesus ida'ati, ñaipan ukakudanuzu. ⁴ Mazan pidannao iriban idi aonaa ñaitapan na'apam pamorota-kidan uruu Jesus di'iti. Uruu idi ñbadakatan kabaun zowau'u, na'iki'i naa ñmorota-kidan wuru'u machi'ikaka'oraz pawashatinapa-kizi baara an.

⁵ Jesus tukapan idi mishi ñmishidan tuukii manawun, ukian machi'ikaka'o ati, "Ödani, pu'orian mainaabata'aka-kaoa'a naa."

⁶ Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u ñbii'i ñsakanatapan. Sariapa ñdi'itinpan. ⁷ "Kandii nii uparadan kaikapa'a? Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an! Soo bauda'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian."

⁸ Jesus aitapa na'apam ñdi'itinpan, uruu idi ukian i'ati, "Kandii nii udi'itinpan ödau'u kaikapa'a? ⁹ Na'ia'oram masha'apannaa: 'ipai pu'orian mainaabata-ka'o' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii?"

¹⁰ "Ukau'an, ödadan nii u'ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o kaina'a uma'ozakan da'a'a imi'i baara'a, turuu umainaabatan oii-karu kida." Uru'u naa uki-a'akan machi'ikaka'o pidan ati, ¹¹ "Ökian pu'ati, pukadishita, puzaamata puwashatinapa-kizi, na'iki pukiwa'a naa pudapu iti."

¹² Ipai awunuutapainao awun za'a, machi'ikaka'o pidan kadishita'akan, uzaamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki ukiwa'akan naa padapu iti. Tuukii ñdi'itinpan na'iki ñkonaukii-kidan Tominkaru. Ñkian, "Mishi'o mishi Tominkaru umanawunun! Aonaa watukapauzon aimakaan sha'apata-ka'o kaikapa'a!"

Jesus dapadan Levi

(Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)

¹³ Jesus makon koshan Galilee Karishiiz danoma iti. Iriba pidannao kaawan u'idi'iti, na'iki ukakinaopan ñdyaun. ¹⁴ Udauna'an udobatapan pu'u utukapa Levi,

† Leviticus 14:1-18

Alphaeus dani, zaamaapauzo tax puraatananaa, †† sakanatapan pakaudin-kizi kabaun nazo ii. Jesus kian u'ati, "Puwa'ati ötüma." Levi kadishita'akan uda'ana'akan naazu.

¹⁵ Aizii Jesus aroopan dono'o naa Levi dapu ii patomi-napa-kidaniinao tuma, iriba zaamaapauzonao tax puraatananaa na'iki ba'oran oiainao pidannao da'anpan Jesus. Na'ii ñaroon utuma kapam. ¹⁶ Na'a'o kapam ñbii'i tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamat-impainauz Phariseenao † di'iti. Ñtukapan idi uaroon wunao tuma'a oiainauz pidannao, na'iki zaamaapauzonauz tax puraatananaa, sariapa ñpishaan utomina-pa-kidaniinao, "Kandii nii Jesus aroopan kaikapainao pidannao tuma'a?"

¹⁷ Jesus abata na'apam ñkian, na'iki ukian i'ati, "Ziwu'o pidan, aonaa uaipan daakataa, soo karina'o. Öwa'atin aonaa ödapada'anan mani kaimanainao, mazan ödapada'anan oiainao pa'an."

Sanadinapa-karu

(Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39)

¹⁸ Baukapaiman John Chikaawunuupauzo kaki-naopauzoniinao na'iki Phariseenao sanadinpan. †† Pidan pishaan Jesus, "Kandii nii wunao sanadinpanu'u, mazan putominapa-kidaniinao aonaa ñsanadinpan?"

¹⁹ Jesus kian, "Turuu uaitapan dapada-kariwainao kiwan maaroopaka-daun, mazida'o aroapa-kizi iki? Aonaa! Mazida'o na'an pu'u manawun ñtüma aona'o nii ñmaaroopakan. ²⁰ Mazan kamoo kaawan nii, uruu mazida'o na'aka-ka'o ni'i naa i'ai. Na'apaini'o nii pa'an ñsanadinpan."

²¹ "Aonaa na'ia'oram pidan zimindotan pakamichan zaam pa'ina'o kamicha idin idi, uchikaa-ka'o dono sariapa'o nii pa'ina'o kuzuutanuzu powa'a zii manawun. ²² Aonaa pa'ina'o toma-kariwai riwunii paidauzo-ka'o kaiwapa-kariwai'i naa riwunii kinnaa †† zo'iti. Upaidakao an uzo'iti, riwunii kataman dono, sariapa'o nii riwunii tada'okanuzu na'iki uwakudinan nii, ukinnaa aona'o ni'i naa ukaiwaa-ka'o powa'a kapam. Uruu idi pa'ina'o riwunii toma-ka'o an, pa'ina'o nii ukinnaa toma-ka'o kapam."

Sookapa-karu Kamoon naobanaa

(Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)

²³ Jesus dobatapan zakapu zo'an Sookapa-karu Kamoon dono. Utominapa-kidaniinao makopaanan pu'u utuma, ñkaraowaanan paoribai wheat aka ñnikapaanan naazu. ²⁴ Na'a'o Phariseenao ñtüma. Sariapa ñkian Jesus ati, "Putukapa, putominapa-kidaniinao, aonaa ñzo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u ñsha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono." †††

†† zaamaapauzo tax puraatananaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. †† sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. †† riwunii kinnaa: wine kinnaa. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo

²⁵ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru'u uzamazin dono'oraz paminauda'unao tuma?" ²⁶ David morotan Tominkaru Dapu iti, na'iki unikan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Faadaa Abiathar kazowautapan dono'o Tominkaru Dapu, wuru'u ĩna'apainapanuz. Wakaki-naorinaa kiauon pu'u soo faadaanaou'o nii nika wuru'u breadiz. Mazan David upu'u unikanuz na'iki utaa kapamaz paminauda'unao ati."

²⁷ Udauna'an powa'a zii ukian ĩ'ati, "Sookapa-karu Kamoon toma-ka'o pidan ati'o, aonaa pidan toma-ka'o Sookapa-karu Kamoon ati. ²⁸ Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu Sookapa-karu Kamoon Naobanaa pa'an."

Pidan aona'o uka'u kaimanan

(Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)

3 Jesus makon naa powaa iti synagogue iti, na'ia'o pidan aona'o kanom usha'apatan paka'u mawakan idi. ² Na'a'o pidannao Phariseenao bii'i, ĩaipan patukapan Jesus sha'apatan pana'iti'o aimaakan pakakinaorinaa ai. Uruu idi ĩaipan naa patukapan ukakudan nii mani wuru'u pidanaz Sookapa-karu Kamoon dono oo aonaa. ³ Jesus kian wuru' ati'i pidanaz aona'oraz uka'u kaimanan, "Puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati." ⁴ Udauna'an Jesus pishaan pidannao kaikapa'a: "Na'apa dii kakinaorii aipan washa'apatinan Sookapa-karu Kamoon dono? Wakaminka'uta oo wapataka'uta wairiban? Wakakuda oo wazowii pidan?" Mazan aonaa karikaonan ĩdako'atin uparadan. ⁵ Uruu idi Jesus to'oran, uawunuudanaan ĩ'ati. Una'apan pu'u tuukii ukasha'ora-kidan ĩdyaun, ĩkashadamikin pu'u. Uruu dauna'an ukian pidan ati, "Putunuuta puanoba." Utunuuta-akanuzu, sariapa uka'u saabaina'akan. ⁶ Uruu idi'i naa Phariseenao mako'okan naa synagogue iki, ĩmitiniipan Herod pidannao tuma, na'iki ĩbaokopatan padi'itinpan ĩaipan pazowian Jesus.

Iriba'o pidannao karishii danoma'a ĩbaokopatinan

⁷ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma Galilee Karishiiz danoma iti, na'iki iriba pidannao da'anpan uruu na'iti. ĩwa'atin Galilee Baara iki, Judea Baara iki, ⁸ na'iki Jerusalem iki kida. Na'iki ba'orainao wa'atin kida Idumea Baara iki, waoko itanpu'oraz Jordan Wa'o ai baara iki, na'iki ba'orainao Tyre na'iki Sidon Baara iki kida. Ipai wuru'u pidannao kaawanuz na'ati ĩabatan idi'o Jesus sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. ⁹ Pidannao iriban idi utukapan, uduyudan patominapa-kidaniinao na'akan kanawa pa'ida'ati, aonaa uaipan pidannao chakatinan pa'ida'ati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an ukakudan dauna'an iriba karinainao pidannao, na'iki ba'orainao dikintinan ĩaipan papishatan uruu. ¹¹ Na'apainim karikaonan pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a tukapan Jesus, sariapa udorauta'akan ukanaapu

di'ii. ††† Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ĩkaroadanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

ati pakadakoinan tuma, ukian u'ati, "Pugaru mishi, mishi'o Tominkaru Dani!"

¹² Mazan Jesus kakinaowan oia'o doronainao ma'ozaka'o ida'an. Ukian, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom kaduz wuru'u õgaruz."

Jesus zaamatan 12 pidannao patominapa-kidaniinao bii iki

(Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)

¹³ Jesus makon naawazi paawa iti, na'iki'i naa udapadan pa'ida'ati pidannao paaiapaniinao. Uruu idi ĩmakon u'idi'iti. ¹⁴ ĩbii iki'i naa uzaamatan 12 pidannao. Udakotan ĩdyaun apostlenao † nii. Jesus kian pazamataniinao ati, "Õzaamatan unao mashaapa'o nii õtuma. Odyuudan nii unao kakuwaapatina'o nii kaimana'o parada-karu dau'u, ¹⁵ na'iki õtaan nii uma'ozaka-kinnaa nii uwaata-kinnaa nii oia'o doronainao."

¹⁶ Kaikapa'o ĩ'uu kida wuru'u 12 uzaamataninaou: Simon (Jesus ka'utaniazu Peter kii), ¹⁷ James na'iki John, Zebedee dainao (Jesus ka'utatan ĩdyaun Boanerges kii, "Toroanaru kawanuinao" kia'o wuru'u ĩdako-ta-kaoz), ¹⁸ Andrew, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, James Alphaeus daniz, Thaddeus, Simon uruu zaamatanpauzoz pidannao di'iti, tiwautauzonaouz pawaatan Romannao, ¹⁹ na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a

(Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)

²⁰ Udauna'an Jesus kiwan pasookapauzo-kizi kabaun iti'i naa. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati koshan; uruu idi Jesus, patominapa-kidaniinao tuma, aona'a naa ĩaitapan na'apam panikan pawanyukunuu.

²¹ Uiribannao abatan idi uunamunaa, sariapa ĩmakon ĩna'ananuzu, "Madoronaita'a naa uruu, padi'itinpan idi tuukii!" pidannao kian idi.

²² Tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, wa'atiinao Jerusalem iki, kian, "Kaina'a Beelzebul †† u'ida'a, oia'o doronainao naobanaaz, uruu taa'oraz pama'ozakan u'ati, uwaata-kinnaa nii oia'o doronainao."

²³ Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati, uparadan ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, "Na'apam nii mooko Satan kodita-kidan Satan? ²⁴ Aizii wiizai buutinan an mani na'iki ĩmizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii ĩmashaapan kaiman. ²⁵ Pidannao mashaapainao bouda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an mani na'iki ĩmizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii ĩmashaapan kaiman.

²⁶ Ukau'an Satan tonaazinaa mizaataakapan an pa'atiaaka, katokon-tina'o nii unaobanai-tinpan.

²⁷ "Aonaa turuu pidan morotinan na'iki ukoidapan ma'ozaka'o pidan dapu iki, soo udodoo-ka'o an kiwiin zii, udauna'an turuu usha'apauz kida koidapa-ka'o.

²⁸ Őkowaadan nii pu'ati turuu pidannao sha'apatanii

† apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. †† Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-ka'o Beelzebul kii. Uruu Satan.

oii kida'oraz so'ota-ka'o ū'ai na'iki ipai wuru'u ūdakomik-itanuz. ²⁹ Mazan na'ia'oram pidan dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian so'ota-ka'o u'ai, karikaonanu'o nii u'oian naa." ³⁰ Jesus kian kaikapa'a, pidannao kian idi, "Kaina'a oia'o doronai u'ida'a."

Jesus daro na'iki u'inawuzunao

(Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)

³¹ Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan, ūna'ian paniba ii ūkadishitapan. ūdyuudan pa-paradan u'di'iti, ūaipan uwa'atin pa'ida'ati. ³² Iriba'o pi-dannao sakanatapainauz udazaba an kian u'ati, "Kaina'a pudaro, pu'inawuzunao na'iki pudadakoonao paniba ii, ūaipan pugaru."

³³ Jesus dako'atin na'iki upishaan ūdyaun, "Kanom ōdaro nii? Kanom ō'inawuzunao nii?" ³⁴ Uawunuupan padazaba ainao ati, "Dii ōdaro na'iki ō'inawuzunao. ³⁵ Kanom sha'apata'o Tominkaru aiapanii, uruu ō'inawuzu, ōdadakoo, na'iki ōdaro."

Pidan paopauzo daua'o

(Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8)

4 Jesus kakinaopan koshan Galilee Karishiiz danoma ii. Pidannao iriban idi, Jesus paidinan kanawa zo'iti, na'ia'a naa usakanatapan. Kanawa mashaapan munapo zaa karishii danoma ai, na'iki iribainao pidannao ipai ūkadishitapan karishii danomata kida.

² Jesus tominapatin-kidan pidannao di'itinapa-kinao kuwai kida ida'an. Ukian ū'ati, ³ "Aizii uabata! Kaina'a pidan makon upaowinpa'an. ⁴ Zakapu baara ia'a naa upararaan naa uudai kida. Ba'oran uudai kida waotan dunapota karikaonan. Udauna'an kotu'uznao kaawan na'iki ūnika'akan naa kidaz.

⁵ "Ba'oran kida waotan kuba baara iti, kaina'a'o kapam masakauda'u imi'i upaawa an. Uruu idi kadiman uudai kida sodan. ⁶ Mazan udauna'an kamoo wiichan tuukii, sariapa uaradadan pa'ina'o paoribai kida. Kadiman paoribai mawaka'akan, usha'apanum kau'an aonaa ūishataba'u kida morotan munapo imi'i ka'azo iti.

⁷ "Na'iki ba'oran kida waotan kaiwada-karu bii an. Soda padamata ūdyaun, mazan aona'a naa ūkaakan, kaiwada-karu dikinidan idi ūdyaun kamoo ai.

⁸ "Mazan ba'oran kida waotan kaimana'o imi'i baara iti. Uruu idi uudai kida sodan na'iki ūtuubarun atii ūkaakan: bauda'apa'o kaakan u'aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran aka 100."

⁹ Jesus kian, "Pukakinaon an puabata'a naa kaki-naorii!"

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai

(Matthew 13:10-17; Luke 8:9-10)

¹⁰ Pidannao kiwan daua'an, Jesus wa'akinan 12 patominapa-kidaniinao tuma, na'a'o kapam baokoinao utominapa-kidaniinao. ūaipan ukowaadan pa'ati masha'apanna'o ida'an wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz. ¹¹ Ukian ū'ati, "Ōkainaabatanii u'ati wuru'u

aona'oraz ukowaadauzo-ka'o, na'apam Tominkaru naobanaitapa-ka'o, mazan ba'orainao ati ōkakuwaan nii soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an pa'an.

¹² Ukau'an,

ūtukapan nii kanom ōsha'apatanii, mazan aona'o nii ūaitapanuz.

ūabatan nii ōparadan kida, mazan aona'o nii ūtaapanuzu.

ūaitapan an maniz, ūtanawatin mani Tominkaru di'iti, na'iki uso'otan mani ūoian kida ū'ai." †

Jesus kainaabatan wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz

(Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)

¹³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aonaan an uaitapan wuru'u di'ora'a di'itinapa-kinai kuwai, na'apam nii mooko uaitapan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai kida? ¹⁴ Paopauzo paowan kaimana'o kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵ Pabi'i kida pidan na'apa wuru kawanu'u uudai kida waota'oraz dunapota; ūabatan pu'a'a naa Kaimana'o Kuwai, Satan kaawa'akan ū'ida'ati, ipai ukazata'akan ū'ai wuru'u kaimana'oraz kuwai paowa-kariwaiz ū'ida'a.

¹⁶ "Baokoinao pidannao, ūnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz imi'i di'iti, kuba baara paawa ana'oraz. ūabatan dono Kaimana'o Kuwai, konaukii ūzaamatanuzu, ¹⁷ mazan aonaa ūtaapan wuru'u kakinaorii kotua'iki pa'ida'a kida. Masakauda'u karikaonan ūtaapanuzu. Na'apainim ūsha'apata'azoo-ka'o an oo ūpataka'uta'azoo-ka'o an Kaimana'o Kuwai dikin ii, sariapa ūtanawatinan powaa iti pamishidan ai wuru'u kaimana'oraz kuwai.

¹⁸ "Baokoinao pidannao, ūnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz kaiwada-karu kida sakodata. ūnao, ūabata wuru'u kuwaiz, ¹⁹ mazan ūdi'itinpan aimakaan aiapaka'o dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki ūaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimakaan. Uruu idi ūmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ūsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

²⁰ "Mazan baokoinao pidannao, ūnao uudai kida kawanu'o waota'oraz kaimana'o imi'i baara iti. ūabata wuru'u kuwaiz na'iki ūmishida, tuukii ūtaan pa-nyukunuu atiz. ūkaakan bauda'apa'o aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran 100 manawun."

Lampa, boon waranu a'o

(Luke 8:16-18)

²¹ Udauna'an Jesus kian ū'ati, "Pidan suuan an lamp kabaun nazo ii, na'iam umuuda-ka'o, boon waranu'u oo bed waranu ii? Aonaa doko'o mani umuuda-ka'o, aimakaan paawa'a? ²² Kanom dizinpa'o utaapa-ka'o, na'aka-ka'o nii Kanada'o ida'ati. Na'iki kanom taratapa-kariwai, da'ata-ka'o niiz. ²³ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

²⁴ "Punyukunuupa pakawan puabatanii; puna'apan an, uruu kawana'ati'o nii puaitapan. Na'iki powa'a'o nii zii manawan puaitapan taa-ka'o. ²⁵ Pidannao zaamata'o ōkakinaori, powa'a'o nii zii uaitapan taa-ka'o. Mazan pi-

† Isaiah 6:9-10

dan aona'oraz uabatan ðkakinaori, aona'o nii na'a-painim uaitapan taa-ka'o."

**Jesus kowaadan kuwai
uudai sodan daua'o**

²⁶ Jesus kakinaopan koshan, ukian, "Tominkaru Naobanai-tinan kaikapa'ora'a. Wuru kawanu'u pidan paowanuz uudai pazakapun ii. ²⁷ Udauna'an uda'awun aiwaka'an, wakanadan pu'u upokodapan, mazan uudai sodan naa. Aonaa uaitapan na'apam dii usodan. ²⁸ Paaipan ati'o imi'i soda-kidan uudai, atii ukaakan. Kiwiin shomada sodi'o nii zii ukadunaa koditan atii udyaupain, udauna'an ukaakan. ²⁹ U'aka dyuuan dono'o naa, pidan dukutan naazu pasooparan idi, ukamoon kaawan idi'i naa."

Kuwai mustard uuda daua'o
(Matthew 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)

³⁰ "Kanom kawanu'o dii wuru'u Tominkaru Naobanai-tinanuz?" Jesus kian. "Kanom kaduz di'itinapa-kinai kuwai mani turuu wakaiwaan wakowaada-kinaa niizu? ³¹ Kaikapa'o wuru'u: Pidan paowan papaoriba mustard uuda imi'i di'iti, uruu duusodi'o ipai ba'oran paoribai kida uuda ai. ³² Usodan dono'o naa powa'a zii utu-ubarun ipai paoribai paowa-kariwaiz zakapu ia'o ai, na'iki ukawaodainan iriba. Uruu idi iriba kotu'uz toman pashimaka kida na'apain ðdikindinan uwaranu'u."

³³ Jesus tominapa-kidan pidannao soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an, wuru kida kawanu'u. Utominapa-kidan ðdyaun masakauda'u ðaitapan kawana'ati. ³⁴ Aonaa na'apainim umakaiwaakan di'itinapa-kinai kuwai pakakinaowapa-kinaa nii, mazan paba'oranin dono patominapa-kidaniinao tuma, na'apaini'o nii zii ukowaadan ð'ati masha'apanna'o parada-karu ida'an wuru'u kuwai kidaz.

Jesus mashaadan ma'ozaka'o awaru
(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)

³⁵ Na'apain uruu wachuupunin, Jesus kian patomina-pa-kidaniinao ati, "Wamako'o naa karishii baza iti." ³⁶ Uruu ðwa'aka'akan naa pidannao, ðpaidinan naa kanawa zo'iti, uruu ðmakon naa. Kaina'a kapam ba'orainao kanawa zo'an kida makon ðtuma. ³⁷ Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki sariapa udaru'o wunu paran kida daawadaan kanawa, maonapa kida unaraadanuz. Atii wunu paidina'aka kanawa zo'iti. ³⁸ Jesus, uda'awun pa'an, kaimanaiman ukawiizi-baaratan pazowau kanawa tokon itinapu. Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuz, na'iki ðkian u'ati, "Tiichaa. Aonaa mooko pudopii-kidan waunao? Taa'azo'o naa wanaraan."

³⁹ Sariapa Jesus pokoda'akan na'iki ukian awaru na'iki wunu paran ati, "Pumashaadin!" Sariapa awaru mashaadina'akan na'iki wunu paran sooka'akan naa kapam. ⁴⁰ Udauna'an sariapa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii dii utarian? Aonaa zii mooko

umishidan?" ⁴¹ Mazan tuukii ðtarian manawun, na'iki sariapa ðkian pa'atiaaka kida, "Kandii kaduz dii pidan uruu? Atii awaru na'iki wunu paran izo'ati zii uparadan."

Jesus kodita-kidan oia'o doronainao pidan di'iki
(Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

⁵ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan baza ia'o karishii danoma iti, Gerasa Baara itinapu. ² Jesus maratinan pu'u kanawa zo'iki, pidan ikodapan uruu, kodita'aka'o baaranai iki, ka'unaru kida di'iki. ¹³ Wuru'u pidanaz oia'o doronainao zaamatapanii. Un-a'auzon umashaapan baaranai an. Aona'a naa kanom ka'iitan padodotan uruu powa'a. ⁴ Iriba'a naa pidannao tiwaan pawatudan uanoba na'iki utaba'u, mazan ipai ubidita'akan chain, wuru'u pawatudapa-kinao kidaz. Uma'ozakan idi manawun aona'a naa turuu uzaa-mata-ka'o. ⁵ Una'iakapan baaranai ii aka na'iki midukuo ii aka, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an ukadakoinpan na'iki ipai utazaubi'ian pamada kuba idi.

⁶ Munapo zii utukapan Jesus, sariapa udiman u'ida'ati na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati, ⁷ na'iki ukadakon diiwa'o ida'an, "Jesus, Tominkaru Umanawunu'o Dani! Kanom dii puaipan ð'ai? Tominkaru uu ida'an, ðpishaan pugaru aonaa shoman pupataka'uta'ana'a ðgaru," ukian. ⁸ Wuru'u uparadanuz kaikapa'a, Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao so'otinan u'ai.

⁹ Jesus pishaanuz, "Na'apam pu'uu?" Pidan kian, "Õ'uu Iribainao, iriba'o wuru'u wau-naouz!" ¹⁰ Tuukii upishaan Jesus aonaa kizi udyuudan oia'o doronainao na'ia'o amazada ai.

¹¹ Na'ia'o iriba'o kooshinao kasaba'ukinpan naawazi za'an, ðaroapatinan. ¹² Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii, "Turuu shoman pudyuudan wamorotan kooshinao di'iti."

¹³ "Turuu!" Jesus kian. Uru'u naa ðkodita'akan pidan di'iki, ðmorota'akan naa kooshinao di'iti. Iriba'o wuru'u kooshinaouz ikoda mani 2000 ðdyaun. Na'iki'o ðdima'akan atii tawudapu an, atii ðwaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai ðnaraan.

¹⁴ Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan naa, ðkakuwaapa'ana'akan naa dono'i ia'o pidannao ati, na'iki baokoinao ati kawiiizi-tinpainaoz dono'i dawun ii kida. Sariapa pidannao makon na'iti ðtukapa ipai wuru'u sha'apa'oraz na'ii. ¹⁵ ðkaawan Jesus ida'ati, ðtukapa wuru'u pidanaz iriba'oraz da'i oia'o doronainao u'ida'a. Na'a usakanatapan kakamichantimpa'a naa, aita'pina'a naa kapam. Tuukii ðtarian. ¹⁶ Pidannao tukapainaoz kanom sha'apan, ðkakuwaapan naa ba'oran pidannao ati wuru dau'ana'a oia'o doronainao zaamatapauzoniaz da'i pidan, na'iki kooshinao dau'u.

¹⁷ Uruu idi tuukia'o ida'an ðpishaan Jesus, ðaipan umakon pawiiizi iki.

† Uruu dono pidan baaranaa, aonaa imi'i ida'a'a mani. Kuba uun ii kida'o pa'an.

¹⁸ Jesus paidina'azon pu'a'a naa kanawa zo'iti, pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, kian Jesus ati tuukia'o ida'an, "Ōmako kizi putuma!"

¹⁹ Aonaa Jesus taapadan umakon patuma. Mazan ukian u'ati, "Pukiwa'a naa puiribannao di'iti, pukowaada'an kizi kanom Naobanai sha'apata pu'ati, ukaimanan idi ukaminka'utan pugaru."

²⁰ Uruu idi pidan kiwa'akan naa, na'iki ukakuwaa-paanan 10 wiizainao Decapolis Baara an kidainao pidannao ati. Ipai ukowaadan pidannao ati Jesus sha'apatanii kida pa'ati. Na'iki ipai abatainao ukuwaa, tuukii ūdi'itinpan udau'u.

Jesus kakudan zun sodi na'iki maskonnao izaipaiba

(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

²¹ Jesus kiwan patominapa-kidaniinao tuma powaa iti karishii baza iti kanawa ida'an. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan udazaba an awauta. ²² Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue pawii zi. Utukapan Jesus, sariapa ukodoru'ukan, udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. ²³ Na'iki tuukia'o ida'an manawun upishaanuzu uaipan pakaminka'uta-ka. Ukian Jesus ati, "Ōdani sodi zun maonapa'a naa omawakan. Turuu pumakon na'iti pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi na'iki oziwu kizi powaa iti."

²⁴ Udauna'an Jesus makon naa utuma. Iriba pidannao makon kapam ūtuma, atii chakata ūmashaapan udazaba an kida.

²⁵ Na'a'o zun izaipaiba pidannao bii'i. 12 wunu oba-iatinan. ²⁶ Omakoni'i naa kiwiin bakadun kida daakataanao di'iti, na'iki ipai'i naa otaan papuraatan ū'ati. Oaipan pakakudan padamata, mazan kii'an oizain tuukiidinan naa powa'a zii manawun. ²⁷ Oabatauzon idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, omakon naa pidannao bii an Jesus dawu'ati. ²⁸ Okian pa'ida'a, "Ōpishatan an ukamichan karikaonan, kaimana'o nii ōkakudan."

²⁹ Opishata'akan naa uchaakitan za'aba'i, sariapa oizaipan shabata'akan; na'iki kaiman oabatina'akan paka'azo ii, pasaabaa-ka. Idi pabaiatinan ai. ³⁰ Sariapa Jesus aitanan pama'ozakan sha'apatan aimaakan umanawunu'o. Utanawatina'akan powaa iti iriba'o pidannao zikonu'u, upishaan ūdyaun, "Kanom pishata'oraz ōkamichan?"

³¹ Utominapa-kidaniinao dako'atin uruu, "Puaitapanii iriba pidannao pudazaba an kasaba'ukinpan. Kanom nii mooko pupishaan kanom pishata'oraz pugaru?"

³² Mazan upu'u Jesus awunuudanaan utukapa'azon kanom pishata'oraz paugaru. ³³ Wuru'u zunaz oaitapanii kanom sha'apan pa'ati, sariapa owa'atin panakanakaan na'iki patarian bii'i Jesus ida'ati. Okodoru'ukan maonapa ukanaapu'u, na'iki okowaadan Jesus ati ipai kanom sha'apan pa'ati. ³⁴ Jesus kian o'ati, "Pumishidan idi'o pukakudan. Pumako'o naa, punyukunuu kaimanan tuma, pukakuda-ka. Naa shaa pabaiatinan ai."

³⁵ Jesus kadakotinan pu'u zii, pidannao kaawan Jairus dapu iki kuwaita'anainao u'ida'ati. Sariapa ūkian, "Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani!"

³⁶ Mazan Jesus aonaa utauan panyukunuu ati na'apa'oram ūparadan, na'iki sariapa ukian Jairus ati, "Manaa'a putaria'a naa, mazan pumishida pa'an." ³⁷ Udauna'an aonaa utaapadan ipai pidannao makon patuma, soo una'aka Peter, James na'iki John James inawuzuz patuma karikaonan.

³⁸ ūkaawan Jairus dapu iti, na'ii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinpan na'iki ūzaadinan diiwa'o ida'an. ³⁹ Jesus morotan kabaun nazo iti na'iki sariapa ukian pidannao ati, "Kandii nii mooko uzaadinan kaikapa'a? Mana'a ukasha'ora'ana'a! Aonaa koraidaonaa mawakan mani wuru'u. Soo oda'awupan karikaonan." ⁴⁰ Mazan ūshaazootinan udau'u, pamamishidikan idi uparadan. Sariapa uduyudan ūkoditan kabaun nazo iki; una'akan soo koraidaonaa daronao na'iki paminauda'unao, umorota-kidan ūdyaun koraidaonaa washatinpan di'iti.

⁴¹ Jesus zaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukian o'ati, "Talitha kouw." Kaikapa'o wuru'u parada-karuz: "Zuna sodi, ōkian, pukadishita," kia'o wuru'u. ⁴² Sariapa okadishita'akan na'iki ochi'ika'akan naa. (12 owun wuru'u zun sodiz.) Okakudan idi, tuukii ūdi'itinpan. ⁴³ Mazan Jesus kian ū'ati, "Manaa'a pa'i ukowaada'ana'a udau'an." Na'iki ukian kapam ū'ati, "Utaa'a naa owanyukunuu nii."

Aonaa Jesus aiapa-ka. Nazareth ii

(Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

6 Udauna'an Jesus makon padyaupai-kizi wiizai iti patominapa-kidaniinao tuma. ² Sookapa-karu Kamoon dono utominapa-kidan pidannao synagogue ii. Iriba pidannao na'iainao abatan ukuwaa, tuukia'o ida'an manawun ūdi'itinpan. "Na'iki dii uaitapan ipai wuru'u?" ūkian. "Kanom taanii u'ati uaitapa-kinaa nii? Na'apa dii usha'apatan umanawun kida'o aimaakan, aona'o watukapauzon? ³ Aonaa carpenter mani uruu, Mary daniz? Aonaa James, Joseph, Judas na'iki Simon inawuzu mani wuru'u uruuz? Aonaa mooko udadakoona mashaapan da'a'a?" Aonaa ūmishidan, na'iki aonaa ūnyukunuu-atin wuru'u usha'apaapanii kidaz. ⁴ Jesus kian ū'ati, "Tominkaru prophetinnao naubaa-ka. Ba'oran wiizai ii kida, mazan pawii'i, aonaa uiribannao na'iki ba'oran pidannao naubaa uruu!" ⁵ Uruu idi aonaa Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan na'ii, soo masakauda'u karikaonan, upishatan karinainao paka'u idi na'apain ukakuda ūdyaun. ⁶ Tuukii manawun udi'itinpan ūdau'u ūmamishidikan idi paugaru.

Jesus dyuudan

12 patominapa-kidaniinao

(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

Udauna'an Jesus makon naa ipai wiizai kida kawana'ati; na'ii ukakinaopan ipai pidannao. ⁷ Udaapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati.

Udauna'an udyuudan naa ãmakon dya'utam kida. Utaan ma'ozaka-karu ã'ati, ãkodita-kida-kinaa nii oia'o doronai kida.

⁸ Udauna'an ukian ã'ati, "Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimakaan kida utuma umakon an, soo uwadookori pa'an. Aonaa una'aka'ana'a wanyukunui, oo usaakon, oo upuraatan kida. ⁹ Pukaiwada pudazkidi. Aonaa puna'aka'a naa ba'oran pushooton." ¹⁰ Jesus kian ã'ati kapam, "Na'iam udapaapa-ka'o kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ¹¹ Ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, ãmadapaapakan an unao kaiman oo ãmaabata'azookan an ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka ami'i ukidiba iki kida, ãaitapa kizi papataka'uta-ka'o nii." ¹² Uruu idi ãmako'okan kida'a naa ãkakinaopaanan pidannao ãtanawatin kizi'i naa pa'oian kida ai.

¹³ ãkodita-kidan iriba oia'o doronainao kida pidannao ai, na'apain iriba ãramaudan pidannao olive oil † idi na'iki ãkakudan ãdyaun.

John Chikaawunuupauzo mawakan daua'o

(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)

¹⁴ King Herod abatan Jesus kaunamanaan ipai amazada kawana'ati. Pabi'i kida pidannao kian, "John Chikaawunuupauzo kakuda'oraz powaa iti! Uruu idi'o wuru'u kaina'a uma'ozakan usha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimakaan." ¹⁵ Ba'orainao kian, "Uruu Elijah!" Ba'oran kian, "Uruu prophet, kotua'o Tominkaru prophetin kawanu'o." ¹⁶ Herod abatan idizu, ukian, "Uruu John Chikaawunuupauzo! Ödukuta-kidani'i naa sha'atii ukanau, mazan kaina'a ukakudan powaa iti."

¹⁷ Kaikapa'o da'i wuru'u John zowiauzo-ka'oaz. Herod dyuudan John zaamata-ka'o, udodota-ka'o na'apain utaraa-ka'o. Herod sha'apatan wuru'u kaikapa'a Herodias aipan ati'o, uzaamataniaz paudaiaro nii, pa'inauwuzu Philip daiaroz. ¹⁸ John Chikaawunuupauzo aonaa umashaadan pakadakotinan Herod ati kaikapa'a: "Aonaa Tominkaru kashaapan pidan zaamatan pa'inawuzu daiaroz!" ¹⁹ Uruu idi'i naa Herodias to'orakizaitapan John, oaipan pazowii-kidanuzu. Mazan Herod kazannaatapa uruu. ²⁰ Herod tarian John ai, uaitapan idi kaimana'o na'iki umanawunu'o pidan uruu. Una'apan idi utaapan uruu kaiman. Unaudapa paabatapan John paradan pa'ati, panyukunuu kasharutinpan pu'u padamata tuukii, ipai John paradan kawana'ati pa'ati.

²¹ Herod shakatan kamoo kaawan dono'o naa, Herodias kian, "Aizii turua'o nii ökaunaatinan John ati." Na'apain, Herod dapadan ipai umanawun-tinpainao pidannao, soldyaa zowaunaanao kida na'iki kazowautapainao pairibannao Galilee Baara ii. ²² Herodias dani mawuusa morotan na'iki okonaupan naa. Tuukii Herod na'iki upidanannao konaukii-kidanuzo. Uruu idi'i naa King Herod kian o'ati, "Na'ia'oram aimakaan

puaipan, ötaan nii pu'ati. Pupishaa ö'ai! ²³ Mishi'o öparadan, ötaan nii pu'ati kanom puaiapanii, turuu ötaan pu'ati pazikon an ösha'apauz."

²⁴ Na'iki'o mawuusaba koditan opishaa'anan padaro kaikapa'a: "Kanom turuu öpishaan u'ai?" Ödaro kian, "John Chikaawunuupauzo zowau, pukii." ²⁵ Kadimana'o ida'an okiwa'akan king di'iti. Okian, "Öaiapa putaan ö'ati aizii da'a'a John zowau paraapi nazo'o." ²⁶ Uruu idi tuukii king kasha'oran, mazan aona'a naa turuu upana'adan paparadan: ipai pidannao abatan wuru'u upishaanuz oroo. ²⁷ Sariapa udyuuda'akan soldyaa na'anan John zowau taraa-kizai iki. Soldyaa mako'okan udukuta'akan naa John kanau. ²⁸ Udauna'an ukaawakidan naa paraapi ida'anaz utaan naa zun atiz. Udauna'an zun taan naazu padaro ati.

²⁹ John tominapa-kidaniinao abatan idi'i naa uzowii-ka'o, ãnankan naa John nanaa, ãdidan naa kapamazuu.

Jesus paan 5000 pidannao

(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

³⁰ Jesus dyuudaniinao kaawan u'ida'ati powaa ati, na'apain ipai ãkowaadan pakakinaopan dau'u pidannao, na'iki kanom pasha'apata. ³¹ Iriba pidannao kaawa-kaawan Jesus ida'ati, baokoinao kiwa-kiwan pu'u kapam, aonaa kowas na'apam naa ãaroonan. Uruu idi Jesus kian ã'ati, "Wamako amazada iti pidannao ai, usookapa kizi masakauda'u na'ii." ³² Uruu ãmako'okan naa baza iti kanawa ida'an pidan aonaa-kizi itinapu. ³³ Upu'u iriba pidannao tukapan ãmakon, na'apain ãaitapa ãdyaun. Uruu idi ipai pidannao makon kadimana'o ida'an wiizai kida iki unaawa an. ãkaawan kiwiin Jesus makopa-kizi iti.

³⁴ Jesus maaratinan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao, tuukii ukasha'oran ãdau'an, utukapan idi kaznizonan kawan ãdyaun, aona'oraz ãkataapikin. Uruu idi dobata ukakinaotan ãdyaun. ³⁵ Wachuupun idi'i naa, utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Wachuupu'unan naa wuru'u, na'iki da'a'orazu amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz. ³⁶ Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaoz, maonapa'o zakapu oo wiizai kida di'iti ãtorii'an kizi pawanyukunuu nii."

³⁷ "Unao mishi'oraiman taa ãwanyukunuu nii." Jesus kian.

Ëpishaan uruu, "Puaiapa sha'a watoriankan ãwanyukunuu nii 8 kauzu kaudin-karu winipinaa ida'an?" ††

³⁸ Uruu idi Jesus pishaan ãdyaun, "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a? Utukapanaka."

Ëawunuutankan daua'an, ãkian u'ati, "Kaina'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida."

³⁹ Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao sakanata-kidan pidannao, katoontinapa kida ko'ori'o pinidi paawa an. ⁴⁰ Uruu idi pidannao sakanatan katoontinapa kida, bauda'apa'o ida'a 100, ba'oran ida'a 50. ⁴¹ Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz bread-

† olive oil: oil toma-kariwai olive aka di'iki. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

†† 8 kauzu kaudin-karu winipinaa: Greek paradan ida'an 200 denarius ati'o.

nao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti patorinpan tuma, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii." Udushowan naa wuru'u bread kidaz, uduyudan naa patominapa-kidaniinao taanuzu ipai pidan kawana'ati. Na'apa kapam ubuutan wuru'u kopau kidaz ipai ikawana'ati. ⁴² Ipai pidannao aroopan abaapa kida. ⁴³ Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun. ⁴⁴ Daonaioranao paa-kariwaiz na'apain, uikoda mani 5000 idyaun.

Jesus chi'ikan wunu paawa an
(Matthew 14:22-33; John 6:15-21)

⁴⁵ Sariapa uruu dauna'an aka Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao kiwiitan pa'ua'ati baza itinapu kanawa ida'an Bethsaida iti. Uruu una'an zii, uduyuda'azon idi pidannao kiwan padapu iti kida. ⁴⁶ Pidannao kiwan dauna'an, umakon naawazi paawa iti. Na'ia'a naa utoriinpan. ⁴⁷ Kamoo tipitanin, karishii zikon ia'a naa kanawa, Jesus na'ian zii pa'an unaawa ii paba'orantin. ⁴⁸ Utukapa aonaa patominapa-kidaniinao ka'iitan pa-pooratan kanawa kadiman, awaru pootan idi idyaun pakanaapu iki.

Aizii wakankanaanin ukaawan i'ida'ati, chi'ikapa wunu paawa an. Uwazoo-wazooan pu'u idyaun, ⁴⁹ itukapa uchi'ikapan wunu paawa an. "Ma'achai!" ikian patarian bii'i.

⁵⁰ Ipai itarian tuukii itukapan idi uruu. Sariapa Jesus paradan, ukian i'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Ogaru wuru'u!" ⁵¹ Udauna'an upaidina'akan naa ituma kanawa zo'iti. Sariapa awaru mashaada'akan, tuukii manawun idi'itinpan udau'u. ⁵² Usha'apanum kau'an aonaa zii itaitapan manawun kanom sha'apa'o 5000 pidannao paa-ka'o dono'oraz, dadara i'zaamatan aimaakan panyukunuu iti.

**Jesus kakudan karinainao
Gennesaret ii**
(Matthew 14:34-36)

⁵³ Itaraukan karishii wakadapu itinapu Gennesaret Baara iti. Na'ii i'ko'idan pakanawan karishii danoma'a. ⁵⁴ Imaaratinan kanawa di'iki, sariapa pidannao aita-pa'akan Jesus. ⁵⁵ Uruu idi ipai pidannao makoodanaan wiizai kawana'ati kida, ina'akan karinainao pawizi baara ida'an kida paabata-kizi iti na'iam Jesus kaawan. ⁵⁶ Jesus makon an na'itim karikaonan, wiizai, donoi, oo zakapu kida iti, pidannao na'akan nii karinainao u'ida'ati, na'apain ipishaan uruu tuukia'o ida'an itaipan upishata-kidan pakamichan danoma karikaonan karinainao ati. Ipai pishatainao ukamichan kakudan powaa iti.

Pidan tomanii kakinaorii kida
(Matthew 15:1-9)

7 Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, Jerusalem iki'o i'wa'atin, kaawan Jesus ida'ati. ² Itukapa pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, aonaa ichikaan paka'u paaropan ua'ii pakakinaorinaa

kawana'ati. ³ (Phariseenao na'iki ipai ba'orainao Jew-nao taapa zii pakawan kakinaorii kotua'oraz idokozu-daunnao taapan, aonaa itaroopan machikaaka-daun paka'u kakinaorii kawana'ati. ⁴ Itorian dono aimaakan, aona'o nii inikan sariaapazu, mazan kiwiin ichikaan nizu. Na'apain iriba itaapan ba'oran kakinaorii kida, wuru kawanu'u ichikaakapauzon kaduzuz pakoopon kida, ka'uz kin kida, boon kida, aroapa-kizai baara kida kapam.) ⁵ Uruu idi Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa putominapa-kidaniinao taapan kakinaorii wadokozu-daunnao di'iki'oraz, mazan itaroopan aonaa ichikaan paka'u wakakinaorinaa kawana'ati."

⁶ Jesus dako'atin idyaun, "Mishi'o tawuru'u Isaiah paradan kiauonuz unao dau'an kotua'a naa! Mishi'o wuru'u, unao taapainainao kaimanainao nii kaikini'i, na'apa usaadinpan kawan:

'Di'oraz pidannao, itaapan ogaru umanawunu'o nii paparan ida'an karikaonan, mazan munapo'o itaapan panyukunuu o'ai.

⁷ Aonaa mishi'o mani imanawuntapan ogaru, mazan itaapan pidan tomanii kakinaorii karikaonan, aonaa okakinaori kida mani!' [†]

⁸ Unao, aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan umishidan pidan tomanii kakinaorii karikaonan."

⁹ Jesus kian i'ati powa'a zii, "Uaitapa mishi udi'itinpan aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan uaipan utaaan umishidauzonii kaduz kakinaorii pa'an.

¹⁰ Moses kakinaori kian, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,' na'iki 'kanom dakoopa'o padaru oo padaro zowii-karu nii.' ¹¹ Mazan unao kakinaopan, turuu pidan kian padaru oo padaru ati kaikapa'a: 'Kanom o'taa-a-zooni'i naa pu'ati padamata, aona'o nii o'taan pu'atizu, usha'apanum kau'an o'taan'i naazu "Corban" nii (taakariwai Tominkaru ati, kia'o wuru'u).' ¹² Na'apa'o ida'an aonaa utaaapan ukaminka'utan padaru oo padaru. ¹³ Unao, aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, soo utaaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. Na'apain iriba kaina'a ba'oran kida na'apa'o usha'apaapan."

Kanom toma'o pidan oian
(Matthew 15:10-20)

¹⁴ Udauna'an Jesus dapadan kasaba'ukinpainauz pidannao pa'ida'ati, baukapa'a naa ukian i'ati, "Uabata-pa kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam okian.

¹⁵ Kanom pidan nikanii, aonaa u'ooidan pidan. Mazan, kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu pa'an o'ida'oraz pidan. ¹⁶ [Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!]" ^{††}

¹⁷ Jesus mako'okan naa uwa'aka'akan naa pidannao kasaba'ukinpainauz, umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao pishaan naa uruu na'ii, itaipan ukowaadan wuru'u di'itinapa-kinai kidaz kuwai masha'apanna'o ida'an. ¹⁸ Jesus kian i'ati, "Aonaa zii mooko uaitapan kapam? Kanom pidan nikanii, aonaa

[†] Isaiah 29:13 ^{††} Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

u'oiidan uruu. ¹⁹ Usha'apanum kau'an, aonaa umorotan unyukunuu iti, soo utoba nazo iti karikaonan. Udauna'an ukodita'akan ni'i naa u'idi'iki." (Kaikapa'o kadakotin-karu ida'ana'o, Jesus kowaadan ipai sha'apa'oram wanyukunui turuu unika-kae.)

²⁰ Powa'a zii ukian, "Kanom kodita'o pidan di'iki, wuru'u oiida'oraz pidan pa'an. ²¹ Usha'apanum kau'an kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu wuru'u oiida'oraz pidan di'itinpan, usha'apata-kinaa nii oii kida'oraz aimaakan kaikapa'oraz kida'a: pidan kaminshu'uinpan, pidan koidimikin, pidan zowian ba'oran pidan, ²² pidan ba'orantapan, pidan misha'oraran, na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-kae; wuru kawanu'u umariidinauzon, aonaa ukiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, ukishauzi-shorin, udakoomikin, unadapa pa'atadinpan, na'iki imashaa-pan maaitapinaka-daun karikaonan. ²³ Ipai wuru'u oii kida'oraz sha'apata-kae, pidan nyukunuu iki'o ukoditan na'iki uruu kida oiida'o pidan."

Gentileaba mishida'o

(Matthew 15:21-28)

²⁴ Udauna'an Jesus makon munapo'o amazada di'iti, maonapa'oraz donoi Tyre Baara antanapu. Umorotan kabaun nazo iti, aonaa uaipan pidannao aitapan pana'an, mazan aonaa turuu udizinan. ²⁵ Zuna, kaina'a'o oia'o doronai odani sodi zun ida'a, abata Jesus kaina'an na'apain okaawan Jesus ida'ati, odaz-abadinan oawun imi'i baara iti. ²⁶ Wurru'u zunaz, Gentile [†] oroo, oshakatan Phoenicia Baara ii Syria ia'oraz. Tuukia'o ida'an opishaan Jesus, oaipan ukodita-kidan oia'o doronai paudani sodi zun ai.

²⁷ Mazan Jesus dako'atin oroo, "Wapaa zii kiwiin koraiziannao. Aonaa turuu koraiziannao wanyukunuu taa-kae arimarakanao ati."

²⁸ Okian, "Mishi'o, Naobanai, upu'u arimarakanao nikan koraiziannao wanyukunuu unuba miisa ^{††} waranu'u."

²⁹ Ukau'an Jesus kian o'ati, "Pudako'atin idi o'paradan na'apa, pukiwa'a naa pudapu iti puikodan nii pudani sodi kodita'aka'a naa oia'o doronai o'ai!"

³⁰ Okiwan padapu iti, oikoda paudani washatinpan bed paawa'a, oia'o doronai kodita'aka'a naa o'ai.

Jesus kakudan makina'o na'iki maparadanu'o daonaio-ra

³¹ Udauna'an Jesus makon Tyre Baara iki, umakon Sidon an atii Galilee Karishiizi iti. Na'iki'o udobatan maonapa Decapolis Baara an. ³² Pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati daonaioa makina'o na'iki aona'o maparadanu'o kapam. Ipishaan Jesus tuukia'o ida'an, iaipan upishatanuzu paka'u idi. ³³ Uru'u naa Jesus na'akanuzu paba'orantin munapo pidannao ai; na'ii umuudan paka'u shuwu kida ukinao kida di'iti, udau-na'an usopitan pazaadako, uruu idi upishatan uninoo

[†] Gentile: pidan pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ^{††} miisa: English ida'an, table.

ba. ³⁴ Udauna'an Jesus awunuupan aokazi iti na'iki uto'ota'akan panizowan na'iki ukian, "Effatha." "Puda'atin," kia'o wuru'u. ³⁵ Uru'u naa mishi ukinao da'atina'akan na'iki uninoba kiitina'akan; uruu idi kaimana'a naa uparada'akan.

³⁶ Udauna'an Jesus kian ipai pidannao ati, "Mana'a pa'i ukowaada'a naa ba'orainao pidannao ati wuru'u." Ukakinaowan pu'u idyaun powa'an kida padamata, powa'a zii manawun ikowaadaabi'ian baokoinao ati udau'u. ³⁷ Ipai abatainaouz udau'u, tuukii manawun id'iitinpan. Na'iki sariapa ikian, "Ipai kanom usha'apatani kida kaiman zii manawun usha'apatanzu. Ukakinaoda zii makinao-ziiwa na'iki ukaparadanuta zii maparadanu'o."

Jesus paan 4000 pidannao

(Matthew 15:32-39)

8 Masakauda'u uruu dauna'an, iriba'o pidannao kaawan Jesus ida'ati koshan. Na'apain uruu dono, aona'ora'a naa iwanyukunuu nii. Uruu idi Jesus dapan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. ² Ukian it'ati, "Okasha'ora-kida, otukan wuru'u pidannaouz, ina'an idi idikinauda'u kamo'o naa otuma na'apain aonaa kanoma'a naa inikan. ³ Aonaa turuu odyuudan idyaun maaroopaka-daun, panaadon imadoronaitan pazamazin idi pamakopa-kizi an, usha'apanum kau'an pabi'i kida munapo'o imashaapan."

⁴ Utominapa-kidaniinao pishaan uruu, "Na'apam nii dii mooko pidan ikodan wanyukunui da'a'a, baara'a karikaonan, papaa-kinaa nii ipai wuru'u iriba'oraz pidannao?"

⁵ "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a," Jesus kian it'ati.

"Kaina'a 7 bread," ikian.

⁶ Jesus dyuudan ipai pidannao sakanatan imi'i baara'a. Udauna'an uzaamatan bread kidaz, utoriinapa-kidanuzu. "Kaiman," ukian Tominkaru ati udau'an. Udushowanuzu, udauna'an utaanuzu patominapa-kidaniinao ati, inao kizi'i naa kataanuzu ipai pidannao kawana'ati. Ipai isha'apatani padyuuda-kizinao.

⁷ Na'a'o kapam masakauda'u kopaunoo. Utoriinapa-kidanuzu. "Kaiman," ukian Tominkaru ati udau'an. Udauna'an utaan naa kidaz patominapa-kidaniinao ati, inao kizi kataanuzu koshan pidannao ati.

⁸ Ipai pidannao aroopan abaapa, ikoda mani 4000 pidannao. Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 7 dazowan kida wanyukunui wa'akun. Udauna'an Jesus dyuudan naa pidannao kiwan padapu iti kida. ¹⁰ Sariapa upaidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, imakon munapo'o wiizai Dalmanutha Baara iti.

Phariseenao aipan Jesus aidan umanawunu'o aimaakan pa'ati

(Matthew 16:1-4)

¹¹ Phariseenao kaawan Jesus ida'ati. Itiwa-kidapa'azon uruu, uruu idi ikian u'ati, "Puaida wa'ati, na'apam turuu pusha'apatani umanawun kida'o aimaakan, puaida-kida kizi wa'ati kaina'a mishi mishi'o

Tominkaru ma'ozakan kaina'an pu'ida'a." ¹² Mazan Jesus nyukunuu kasha'oran, na'iki ukian, "Kanom nii mooko utukapa'azon umanawun kida'o aimakaan sha'apata-ka? Ökowaadan nii u'ati, aonaa turuu öaidan umanawun kida'o aimakaan u'ati!" ¹³ Udauna'an uwa'aka'akan naa ïdyaun. Upaidinan koshan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, ïmakon naa karishii baza iti.

**Phariseenao na'iki Herod
yeastin kida**
(Matthew 16:5-12)

¹⁴ Jesus tominapa-kidaniinao manyukunuutan pana'akan iriba bread kida; ïna'akapanii bouda'apa so-di karikaonan patuma kanawa zo'o. ¹⁵ Jesus kaki-naotan ïdyaun, "Uzaudin pa'i Phariseenao yeastin ai na'iki Herod yeastin ai kapam."

¹⁶ Uruu idi ïkian pa'atiaaka, "Ukian kaikapa'a uaitapan idi'o aonaa bread nii wa'ida'a."

¹⁷ Jesus aitapa na'apa'oram wuru'u ïkianuz. Uruu idi upishaan ïdyaun, "Kanom nii ukadakoinapa-kidan bread aonaan u'ida'a? Aonaa mooko uaitapan?"

Dadara'o mooko manawun uzowau? ¹⁸ Isha'o mooko uawun na'iki aonaa ukakinaon? Aonaa mooko uaitapan ¹⁹ tawuru dono'o ödushowauzonuz baka'iauda'u breadnao öpaa-kinaaz 5000 pidannao? Na'apauda'um dazowan kida wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?"

Utominaapa-kidaniinao kian u'ati, "Na'a'o sha'atii 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun."

²⁰ "Tawuru dono'o mani'i ödushowauzonuz 7 bread 4000 pidannao ati, na'apauda'um dazowan wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?"

"7 dazowan sha'atii," ïkian. ²¹ "Upu'u zii, aonaa uaitapan?" ukian ï'ati.

Jesus saabaan pidan awun isha'o Bethsaida ii

²² Udauna'an ïkaawan naa Bethsaida iti. Na'ia'a naa pidannao kaawa-kidan ishaawun pidan Jesus ida'ati, tuukia'o ida'an ïaipan upishatanuzu. ²³ Jesus zaamatan wuru'u ishaawunuz paka'u di'iki, una'aka'akanuzu munapo wiizai ai. Udauna'an usopitan pazaadako uawun kida di'iti, na'iki upishatan uawun kida paka'u kida idi. Udauna'an upishaanuzu, "Putukapa'a naa aimakaan?"

²⁴ Daonaiora awunuudanaan, na'iki ukian, "Ötukapa pidannao, mazan ötukapan ïdyaun ikoda tawuru'u atamunnao chi'ikapan kawanu'o."

²⁵ Udauna'an Jesus pishatan powa'a zii koshan uawun kida paka'u idi. Uruu uawun kida saabaina'akan naa, kaimanaimana'a naa utukapan koshan. ²⁶ Udauna'an Jesus dyuuda'akan naazu sariapa padapu iti. Ukian kapam u'ati, "Mana'a pa'i pumako'ona'a wiizai iti powaa iti."

Kanom dii Jesus?
(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

²⁷ Udauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma wiizai kida di'iti, maonapainouz Caesarea Philippi itinapu. ïmakopaanan pu'u upishautanaan patominapa-kidaniinao, "Na'apa dii pidannao kian ödau'an?" ²⁸ ïdako'atin uparadan kaikapa'a: "Pidannao kian pugaru John Chikaawunuupauzoz, na'iki baokoinao kian pugaru prophet Elijah, na'iki baokoinao kian pugaru kotua'oraz prophetnao bii iki'o kaawan powaa ati koshan."

²⁹ Udauna'an upishaan ïdyaun, "Unao mani. Na'apa dii ukian ödau'an?"

Sariapa Peter dako'atinuzu, "Pugaru Christ." †

³⁰ Udauna'an Jesus kia'akan ï'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom wuru'u ögaruz."

**Jesus kowaadan na'apam nii
pamawakan**
(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

³¹ Uruu dauna'an Jesus kakuwaapan naa pazowia'a-zoo-ka? dau'u. Ukian, "Daonaiora Aokazi Iki'o ubaiaapan nii kasha'ora'o manawun. Kazowautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, aona'o nii ïaipanuzu. Uzowii-ka? nii kapam, mazan idikinauda'u kamoo dau-na'an ukadishitan nii powaa iti koshan."

³² Jesus kakuwaapan idi kaimanaiman manawun ï'ati, Peter dapadanuzu pana'itinapu na'iki uto'orauanuz.

³³ Sariapa Jesus tanawatinan na'iki uawunuupan ba'orran patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki sariapa uto'orauan Peter. Ukian u'ati, "Pumako ö'ai, Satan. Aonaa pudii'itinpan Tominkaru di'itinpan kawan, mazan pudii'itinpan pidan di'itinpan kawanu'o karikaonan."

Jesus pidanan baiaapa'o nii oia'o

³⁴ Udauna'an Jesus dapadan iribainouz pidannao na'iki patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Ukian ï'ati, "Kanom da'ana'azo'o ögaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki una'akan pacrossannaa, †† na'iki uda'anan ögaru. ³⁵ Kanom kazannaata'azo'o pananaa, uwaziwadan niizu; mazan kanom waziwada'o pananaa ödikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, mishi'o nii uikodan karikaonanu'o kaku-pa-karu pa'ati. ³⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimakaan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. ³⁷ Oo kaina'a sha'a aimakaan powa'a'o uaiapa-ka? karikaonanu'o kakupa-karu ai? ³⁸ Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan ögaru, na'iki pakakuwaapan ökaki-naori kida dau'u wunao ati'i, oiainaouz na'iki mamishida-kainouz; na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono udaru

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† una'akan pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka? nii pada'anpan dikin ii Jesus.

umanawunun tuma na'iki kaimanainao Angelnao tuma."

9 Udauna'an ukian, "Ōkowaadan nii mishi'o u'ati, pabi'i kida unao kaida'a'a, aona'o nii zii umawakan utukapan ua'ii Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan umanawunu'o ida'an."

Jesus pana'adinan patominapa-kidaniinao awun za'a
(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

² Aizii 7 kamoo dauna'an Jesus na'akan patuma, Peter, James na'iki John dokoa'o midukuo paawa iti. Na'ii ĩna'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Utominapa-kidaniinao awun za'a upana'adina'akan. ³ Ukamichan tanawatinan wizi'i na'iki baraka, ubarakan powa'a zii ipai pidannao chikaapauzonao chikaan nii ai. ⁴ Udauna'an ĩtukapa Elijah, Moses tuma, kadakotinan Jesus ati.

⁵ Peter kian Jesus ati, "Tiichaa, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Turuu watoman idikinauda'u kabaunnao sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati na'iki bauda'apa Elijah ati." ⁶ Tuukii Peter tarian baokoinao tuma, aonaa uaitapanaatan na'apam pakia'akan.

⁷ Udauna'an isha'iz kaawan udikinda'akan naa ĩdyaun, na'iki parada-karu kian isha'iz bii iki, "Di'ora'a ōdani ōmarainapanii, uabata na'apam ukian!"

⁸ ĩawunuudanaa'akan kadimana'o ida'an, aona'a naa ba'oran pidannao nii ĩtuma, soo Jesus karikaonan.

⁹ ĩtokapaanan pu'a'a naa midukuo iki, Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru'u utukapaniaz, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki." ¹⁰ ĩmishida uparadan, mazan pa'atiaaka ĩpishautaakapaanan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, "ukadishitan nii pamawaka-kizi iki," kia'oraz, ĩaipan paaitapanuzu.

¹¹ Uruu dauna'an ĩpishaan Jesus, "Kanom ni'o tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u kian, 'Elijah'o nii wa'ati kiwiin.'?"

¹² Ukian ĩ'ati, "Elijah'o nii mishi wa'ati kiwiin uminzii-wata'anan ipai aimakaan. Na'apa kotua'o usaadauzo-kao Tominkaru Paradan ida'a Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, upataka'uta-kao nii tuukii na'iki aona'o nii ua-iapa-kao. ¹³ Ōkowaadan nii u'ati, mishi, Elijah kaawanka'a naa na'iki pidannao pataka'utauzonii uruu, na'apa usaadinpauzon kawana'ati Kaarita ida'a kotua'a naa."

Jesus kodita-kidan oia'o doronai daonaiora di'iki
(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)

¹⁴ Uruu dauna'an ĩkaawan naa powaa ati baokoinao tominapa-kida-kariwainao ida'ati, ĩtukapa iriba pidannao kasaba'ukinpan ĩtuma. Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kadakotinan ĩtuma.

¹⁵ Iribainao pidannao tukapan idi Jesus wa'atin, tuukii ĩkonaukia'akan, na'iki ĩdima'akan u'idi'iti, ĩdapaapan naa uruu kaiman kapam.

¹⁶ Jesus pishaan patominapa-kidaniinao, "Kanom dau'ana'o ukadakinpan wunao tuma'a?"

¹⁷ Bauda'apa pidan tunarunao dako'atin uparadan iriba'o pidannao bii iki. Ukian, "Tiichaa, kaina'a ōna'akan ōdani daonaiora pu'ida'ati. Kaina'a oia'o doronai u'ida'a, na'iki aonaa ukaparadanun. ¹⁸ Na'a-painim oia'o doronai tuukiida'akan an uruu, ukaboota'akan nii uruu imi'i baara iti, udauna'an bozowa'o koditan udako iki, ukuzowa'akan paudako kida, udauna'an udadara'akan, dadara, dadara. Ōpishaanii padamata putominapa-kidaniinao, ōaipan ĩkodita-kidan wuru'u oia'o doronai u'ai, mazan aonaa ĩturan."

¹⁹ Jesus kian, "Na'apa dii aonaa zii umishidan? Kotua'iki'i naa ōmashaapan utuma? Kotua'iki'i naa ōna'an ōbaiatinan utuma? Puna'aka na'iki wuru'u daonaioraz ō'ida'ati."

²⁰ Uruu idi ĩna'akan naa uruu Jesus ida'ati. Aizii oia'o doronai tukapa'akan idi Jesus, sariapa udorauta-kidan na'iki uzii'a'akan wuru'u daonaioraz. Uwazainan naa na'a imi'i baara'a, udako bozowa'akan naa kapam.

²¹ Jesus pishaan daonaiora daru, "Na'apam dii ukotua'ikin naa pudani kaikapanu'u?" Daonaiora daru kian, "Kotu'u uduusodin iki. ²² Panaadon kida, maonapa da'ii oia'o doronai zowiinuzu ukabootan ida'an uruu tikazi di'iti na'iki wunu baoko iti. Pukamunan-kida shoman waunao, na'iki pukaminka'uta waunao, puturuan an pukaminka'utan!"

²³ Jesus kian u'ati, "Kanom nii pukian 'puturuan an pukaminka'utan? Ipai aimakaan sha'apan nii pidan ati, umishidan an."

²⁴ Daonaiora daru kian diiwa'o ida'an, "Ōgaru, ōmishida padamata, mazan ōaipan pukaminka'utan ōgaru, ōmishida kizi kaimanaiman manawun."

²⁵ Jesus tukapan idi iriba'a naa pidannao kasaba'ukinpan padazaba ati, ukian oia'o doronai ati, "Makina'o na'iki maparadanu'o doronai, ōaipan pukoditan wuru di'iki'i daonaioraz, aonaa ōaipan pumorotan u'idi'iti powa'a!"

²⁶ Uruu oia'o doronai kadako'okan, uzii'utapa'akan daonaiora, udauna'an ukodita'akan naa u'ai. Mawaka'o kawanu'o daonaiora tukapa-kao, na'iki ipai pidan kian, "Ei, umawakan!" ²⁷ Mazan Jesus zaamatan uruu paka'u di'iki, ukadishita-kidan naazu.

²⁸ Uruu dauna'an Jesus makon umorotan pasookapakizi kabaun nazo iti patominapa-kidaniinao tuma, na'ii ĩna'ian na'apauda'u sodi karikaonan. ĩpishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa waturuan wakodita-kidan oia'o doronai?"

²⁹ Jesus dako'atin ĩdyaun, "Soo toriinapa-karu ida'an turuu na'apainao oia'o doronainao kodita-kida-kao."

**Jesus paradan koshan
pamawakan dau'u**

(Matthew 17:22-23; Luke 9:43b-45)

³⁰ Uruu dauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma, ĩmakon Galilee Baara an. Aonaa Jesus aipan pidannao aitapan na'iam paugaru, ³¹ utominapatin-kida'azon idi patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kao nii pidannao ati,

ĩnaou'u nii zowii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dau-na'an, ukadishitan nii powaa iti." ³² Aonaa ĩaita-panaatan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, na'iki ĩtarii papishaanuzu.

**Kanom tuubaru'o nii manawun
baokoinao ai**

(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ Na'apain ĩkaawan Capernaum iti, ĩmorotan kabaun nazo iti. Na'ia'a naa Jesus pishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, "Kanom dau'ana'o ukadakotinan dunapota?" ³⁴ Mazan aonaa ĩdako'atin uparadan, usha'apanum kau'an dunapota ĩkadakotinaanan idi pa'atiaaka, kanom tuubaru'o nii manawun dau'u.

³⁵ Udauna'an Jesus sakanatan na'iki sariapa udapadan 12 patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Kanom aipina'o kiwiini'o nii, marii uruu dawu'itintinan na'iki poitorui nii kapam ipai pidannao ati." ³⁶ Udauna'an ukadishita-kidan koraidaonaa ĩkanaapu'u, udokobatanuzu na'iki sariapa ukian ĩ'ati, ³⁷ "Kanom dapaa-pa'o bauda'apa kaikapa sodi'o koraidaonaa ð'uu ida'an, udapaapan õgaru wuru'u. Na'iki kanom dapaa-pa'o õgaru, udapaapan wuru'u dyuuda'oraz õgaru kapam."

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaruru'u

(Luke 9:49-50)

³⁸ John kian u'ati, "Tiichaa, watukapanii pidan koditakidan oia'o doronainao pu'uu ida'an, na'iki wamashaa-ta uruu, usha'apanum kau'an aonaa uzaamatinpan wa'ida'ati."

³⁹ "Aonaa umashaata'ana'azu," Jesus kian ĩ'ati. "Pidan sha'apata'o umanawun kida'o aimaakan ð'uu ida'an, aona'o nii uparadan dikaudan õdau'an. ⁴⁰ Kanom aonaa unyukunuu oian wa'ati, uruu waunao ida'antantu'pu'o wuru'u. ⁴¹ Õkowaadan nii u'ati na'ia'oram pidan taa'o wunu tuza-karu nii õpidannao ati ð'uu ida'an, na'iki uaitapan idi ĩnao zaamatinpan ð'idi'iti, taa-kao nii uwinipinaa u'ati."

**Kaimana'o duwu na'iki
manau'o duwu**

(Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)

⁴² "Aizii pidan dyuudan an wunao kawan sodi kidainao sha'apatan oia'o, na'iki aonaa utaapadan ĩmishidan õgaru, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u pidan sha'apataniaz, wuru aia'a udaru'o boodapa-kina kuba sukuruuta-kaoz ukanau kadu'iki. Udauna'an ukaboota-kao paran baoko iti. ⁴³ Aizii õkowaadan u'ati, kaawa'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuzu. Ukau'an puka'u oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puka'u tuma, putaapan ai dya'utam ĩdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti, aona'oraz umakadauzon. ⁴⁵ Bauda'apa'o pukidiba oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o pukidiba tu-

ma, putaapan ai dya'utam ĩdyaun, udauna'an puka-boota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Bauda'apa'o puawun oii-kidan an pugaru, puso'otazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bauda'apa'o puawun tuma, putaapan ai dya'utam ĩdyaun, udauna'an pukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

⁴⁸ 'Na'ii tarabaro dainao nikapa'oraz pidan nanaa, aona'o nii ĩmawakauzon.

Na'iki wuru'u tikaziz

aonaa na'apainim nii umakada-kao.' †

⁴⁹ "Na'apa wanyukunui kuzubada-kao kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati. ††

⁵⁰ "Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, na'apam nii ukuzubaa-kao powaa iti? Marii duwu kuzuba'o kawan unao, umashaapa kizi kaiman uiribannao tuma."

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai

(Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

10 Na'iki'o Jesus wa'akan amazada Galilee Baara, umakon Judea Baara an, atii Jordan Wa'o baza iti. Iriba kida pidannao kaawa-kaawan u'ida'ati koshan, na'iki utominapa-kidan ĩdyaun patominapatin-kidauzon kawan da'i ĩdyaun.

² Phariseenao kaawan u'ida'ati ĩtiwaa-kidapa'azon uruu. ĩkian u'ati, "Pukowaada wa'ati, wakakinaorinaa taapada pidan muudan paudaiaro?"

³ Jesus kian ĩ'ati, "Sha'apa'oram kakinaorii Moses taa u'ati?"

⁴ ĩkian Jesus ati, "Moses taapadanii pidan saadan muudaaka-karu kaaritannaa, udauna'an turuu umuudan paudaiaro."

⁵ Jesus kian ĩ'ati, "Moses saadan wuru'u kakinaorii u'ati unyukunuu dadaran idi'o. ⁶ Mazan Tominkaru sakadan dono patoman amazada na'iki pidan, utoman daonaiora na'iki zun. ⁷ Una'apan idi, daonaiora muudin padaru na'iki padaro ai na'iki ubauda'apatinan paudaiaro tuma, ⁸ na'iki uruu idi dya'utamainao pidannao bauda'apatinan. Ukau'an aonaa powa'a ĩpana'a-kidan, soo bauda'apa. ⁹ Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan."

¹⁰ Udauna'an ĩmorotan kabaun nazo iti koshan, Jesus tominapa-kidaniinao pishaan uruu wuru dau'ana'a ukadakotin kiziz. ¹¹ Ukian ĩ'ati, "Pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an umazidan ba'oran zun tuma, oia'o wuru'u usha'apataniaz paudaiaro ati uba'orantapan idi. ¹² Na'apa kapam zun muudan dono paudaiaru, udauna'an omazidan ba'oran daonaiora tuma, oia'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati oba'orantapan idi."

† Isaiah 66:24 †† Na'apa wanyukunui kuzubada-kao kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati Greek paradan ida'an: "Īpai pidan duwuda-karu nii tikazi idi." Tikazi kii-karu, baiatin-karu ati'o kai imi'i baara'a.

Jesus na'iki koraiziannao
(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)

¹³ Pidannao kaawa-kidan koraiziannao Jesus ida'ati. Īaipan upishatan ĩdyaun. Mazan utominapa-kidaniinao kashadakowauan pidannao.

¹⁴ Jesus aitapan idi ĩna'apan, sariapa uto'orauan patominapa-kidaniinao. Ukian ĩ'ati, "Marii koraiziannao wa'atin õ'ida'ati. Aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o wuru'u zaa-mata'o ni'oraz Tominkaru panaobanaa nii.

¹⁵ Ōkowaadanii u'ati, kanom aona'o uzaamatan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti koraidaonaa zaa-matan kawanuzu, aona'o nii umorotan na'iti." ¹⁶ Udauna'an udokobatan ipai koraiziannao bauda'apa kida, upishatan ĩdyaun paka'u idi, na'iki upishaan Tominkaru kaimanan ĩ'ati.

Kasha'apauzi'o pidan
(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)

¹⁷ Jesus makopaanan pu'u koshan dunapota, sariapa pidan wa'atin u'ida'ati zaka-zakaapa. Sariapa ukodor-u'ukan ukanaapu ikinapu, na'iki ukian u'ati, "Kaimana'o Tiichaa, kanom dii õsha'apata õikodin-kinaa nii karikaonanu'o kakupa-karu?"

¹⁸ Jesus dako'atinuzu, "Kandii nii pudakotan õgaru kaimana'o nii? Aonaa kanom kaimana'o nii, soo Tominkaru bauda'apa. ¹⁹ Puitapanii Tominkaru kakinari kidaz. Mana'a puzowia'ana'a pidan; mana'a puba'orantapa'ana'a; na'iki mana'a pukoidapa'ana'a; mana'a pumariidinauzo'ona'a puiriban dau'u; mana'a pumariidapa'ana'a puiriban puzaamata-kinaa nii usha'apauzi; pumarainapa pudaru na'iki pudaro."

²⁰ "Tiichaa," pidan kian u'ati, "Na'apa õmashaapan kotua'iki'i naa, õkoraidaonaan iki õizo'ati wuru'u kakinari kidaz."

²¹ Udauna'an Jesus awunuupan u'idi'iti unadapa patukapanuzu. Ukian u'ati, "Kaina'a bauda'apa'a naa aimakaan pusha'apatan nii zii. Aizii pumako, pusellian ipai pusha'apauz kida, na'iki puraata puikodanii pusha'apauz kida ida'an, putaa'a naa pataka'utinainao atiz. Pusha'apatin an na'apa, pukapuraatanun nii aokazi ii. Udauna'an puwa'ati õ'ida'ati, puda'an kizi õgaru." ²² Mazan daonaiora abatan idi una'apan pa'ati, sariapa unyukunuu kasha'ora'akan, ukiwan manau-nam, ukasha'apauzin idi manawun.

²³ Jesus awunuupan patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian, "Dadara'o nii kapuraataniinao pidannao morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti." ²⁴ Sariapa utominapa-kidaniinao di'itinpan uparadan dau'u.

Mazan Jesus kian koshan ĩ'ati, "Õdainao, na'apa dii manawun dadara pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. ²⁵ Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, camel podotan ai akosa awun shaawata."

²⁶ Udauna'an powa'a zii ĩdi'itinpan, na'iki ĩkian u'ati, "Kanom mooko turuu ukazannaata-kao?" ²⁷ Jesus awunuupan ĩ'idi'iti, na'iki sariapa udako'atin ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, "Pidannao aonaa turuu ĩsha'apatan wuru'u, soo Tominkaru pa'an turuu usha'apatan ipai aimakaan."

²⁸ Udauna'an Peter kian u'ati, "Putukapa waunao, wawa'aka'a naa ipai washapauz na'iki aizii wada'apan naa pugaru." ²⁹ Sariapa Jesus kian, "Mishi'o wuru'u. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, oo pa'inauwuzunao, padadakoonao, padaro, padaru, paudainao, oo pazakapun õgaru dikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, ³⁰ taa-karu nii u'ati 100 powa'a zii kabaun kida, na'iki u'inawuzunao nii, na'iki udadakoonao nii, na'iki udaronao nii, na'iki udainao nii, na'iki uzakapun nii, na'iki una'apan pu'u upatata'uta-kao nii kapam. Na'iki diina'iti'i uikodinan nii karikaonanu'o kakupa-karu. ³¹ Mazan iriba pidannao kiwiiniinao kai, dawu'itintina'o nii. Na'iki iriba dawu'itiniinao kai, kiwiita-kida-kao nii."

**Jesus kakuwaapan koshan
pamawakan dau'u**

(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

³² Aizii udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao, tuukii ĩdi'itinpan udau'u, ukiwiitan idi pa'ua'ati Jerusalem iti. Na'iki na'a'o baokoinao pidannao, da'angepainao ĩdyaun, sariapa ĩtarian kapam. Udauna'an Jesus dapadan koshan 12 patominapa-kidaniinao pana'itinapu baokoinao ai. Uru'u naa ukakuwaapan na'apam nii pasha'apata-kao dau'u. ³³ Ukian ĩ'ati, "Uabata. Aizii wamakon Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o, kaakapaa-kao nii faadaanao zowaunaanao ati, na'iki tiichaapauzonao ati Moses kakinaori dau'u. Na'iki ĩtaan nii uruu zowii-karu nii, na'iki ĩtaan nii uruu Gentilenao ka'u iti. ³⁴ Uruu idi Gentilenao banikiitan niizu, na'iki ĩsopiautapan niizu, na'iki ĩba'izian nii uruu. Udauna'an ĩzowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamootan ida'a, ukadishitan nii powaa iti."

**James na'iki John pishaan Jesus manawun-tinapa-karu
dau'an**

(Matthew 20:20-28)

³⁵ Uruu dauna'an James na'iki John, Zebedee dainao, kaawan Jesus ida'ati. ĩkian u'ati, "Tiichaa, kaina'a waaipan pusha'apatan aimakaan wa'ati."

³⁶ "Kanom dii mooko?" ukian.

³⁷ ĩkian u'ati, "Pusakanatan dono putaba di'ii punaobanai-tinan dono, pusakanata-kida pa'i waunao putuma. Bauda'apa pudiwa'ora antanapu, ba'oran pu'ashabaron antanapu."

³⁸ Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa uaitapan kanom wuru'u upishaaniaz. Turuu mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru kawan? † Tu-

† Turuu mooko uaitapan utuzan õtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, õgaru kawan? oo "Uka'iitan nii mooko wuru'u õbaiaapan ni'oraz?"

ruu mooko uaitapan uchikaawunuu-kidinan
ōchikaawunuu'azoo-kaowan?

³⁹ "Turuu," James na'iki John kian.

Jesus kian ī'ati, "Mishi, utuzan nii wuru'u ōtuza'azoo-
niaz, na'iki uchikaawunuu-kaowan nii ōchikaawunuu'a-
zoo-kaowan'ati. ⁴⁰ Mazan aonaa turuu ōsakanata-
kidan unao ōdazaba'a, ōdiwa'ora antanapu oo
ōashabaron antanapu. Soo Tominkaru'o nii pa'an
taazu, paminziwataniinao ati."

⁴¹ Aizii 10 Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi kaika-
pa'o parada-karu'u, sariapa īto'oran James na'iki John
ati. ⁴² Uruu idi Jesus dapadan baokopa īdyaun pa'i-
da'ati, ukian ī'ati, "Uaitapanii mamishida-kainao
Tominkaru, dakotinpa'o naobanainao nii, īnaudapa
pawaranuitapan ipai pidan na'iki pamanawun-tinpan
ida'an īkazowautapan īdyaun. ⁴³ Mazan aonaa ōaipan
una'apan. Na'ia'oram unao bii'i aipa'o pamanawunun,
marii upoitoruitapa-kidinan ipai baokoinao ati. ⁴⁴ Na'iki
kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibannao ai, marii
upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati. ⁴⁵ Upu'u zii
Daoniora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tin-
pa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai
pidan ati, na'iki ukazannaata'anan pidannao pa'orian ai
umawakan ida'an."

Jesus saabaan Bartimaeus awun

(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)

⁴⁶ Jesus kaawan patominapa-kidaniinao tuma Jericho
ati. Udauna'an īdobatapan pu'a'a naa na'iki, iriba pi-
dannao da'anpan īdyaun. Kaina'a pidan isha'o uawun
pishautauzo da'i puraata, na'a usakanatapan
dunapo'o, Bartimaeus kia'o u'uu. Uruu Timaeus dani.
⁴⁷ Uabatan idi Jesus Nazareth san dobatapan, uruu idi
ukadako'okan diiwa'o ida'an. Ukian, "Jesus, David
Takaan-daun! † Pukamunan-kida ōgaru!"

⁴⁸ Iriba pidannao to'orauanuzū īaipan umashaadan.
Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an.
Ukian, "David Takaan-daun! Pukamunan-kida ōgaru!"

⁴⁹ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i.
Ukian, "Udapada uruu da'ati'i."

Sariapa īkian u'ati, "Puma'ozakada punyukunuu!
Pukadishita, udapadan naa pugaru." ⁵⁰ Uru'u naa uka-
boota'akan pachaakitan, uzaka'uta'akan, uwa'ati'ikan
naa Jesus ida'ati.

⁵¹ Jesus pishaanuzu, "Kanom puaipan ōsha'apatan
pu'ati?"

Ishaawun kian Jesus ati, "Tiichaa, ōaipan pusaabaan
ōawun."

⁵² Jesus kian u'ati, "Pukiwa'a naa! Pumishidan idi
ōgaru, puawun saabainan." Sariapa mishi utuka-
pa'akan kaiman, na'iki'o uda'anan naa Jesus.

Jesus morotan Jerusalem iti

(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

11 Īmaonapatapaanan pu'a'a naa Jerusalem iti, wi-
izai kida Bethphage na'iki Bethany pa'inamun,

† David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii
bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

īkaawan Olive Naawa iti. Jesus dyuudan dya'utam
patominapa-kidaniinao, ² ukian ī'ati, "Umako wiizai up-
a'inamunu'o di'iti. Ukaawan dono na'iti uikodan nii
chaakashi †† dani ko'idingpan, aona'o zii uzaida-kaowan.
Ubuzuutazu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³ Na'iki na'i-
a'oram pidan pishaan an unao usha'apatanii dau'an,
ukii u'ati, 'Naobanai aipanuzu, na'iki kadimana'o nii
udyuudan powaa atiz."

⁴ Uruu īmako'okan naa īikoda chaakashi dani
dunapo'o, uko'idingpan dobaapa-kizai paniinomizinao
di'iki. Ībuzuupan pu'u uzunaa, ⁵ kadishitapainao
maonapa na'a kian ī'ati, "Kanom nii ubuzuupan
chaakashi dani zunaa?" ⁶ Īdako'atin īdyaun na'apa Je-
sus dyuudan kawana'ati paugaru, uruu dauna'an zii
ītaapadan īna'akanuzu. ⁷ Īkaawa-kidan naa chaakashi
dani Jesus ida'ati, īmuudan pachaakitan kida ubarau
paawa ati, uruu Jesus zaidan naazu.

⁸ Iriba pidannao kadamaradan pakamichan kida
dunapota. Baokoinao dukuan pu'u anabai kida, poko-
ridi anaba kawan kida'o, maonapa kida'o dunapo an,
īmuudan naa dunapota kidaz Jesus ua'ati. ⁹ Pidannao
kiwiitapainao Jesus ai, na'iki baokoinao udawu'itiinao
īwa'atipan kadakoinaan dīwa'o ida'an. Īkian, "Marii
Tominkaru konaukii-kida-kaowan! Marii Tominkaru
kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan
kawana'ati! ¹⁰ Marii Tominkaru kaimanan wuru ati'i
King-tina'o ni'oraz King David wadaun nii. Marii
Tominkaru aokazi ia'o konaukii-kida-kaowan!"

¹¹ Jesus kaawan dauna'an Jerusalem iti, umorotan
Tominkaru Dapu iti, uawunuutan ipai aimakaan kida.
Mazan wachuupun idi'i naa ukiwan powaa iti Bethany
iti patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus paradan fig kadunaa ati

(Matthew 21:18-19)

¹² Ba'oran kamoo, īwa'atipan pu'u powaa ati Bethany
iki Jerusalem ati, Jesus zamazin naa. ¹³ Munapo zii
utukapan fig kadunaa kaanaba'o. Uruu idi umakon
na'iti utukapa'azon kaaka maniz. Mazan ukaawan
dono na'iti, aonaa u'aka nii, soo uanaba pa'idiwaru.
Usha'apanum kau'an aonaa ukaakapauzon dono'o zii
mani wuru'u. ¹⁴ Jesus kian fig kadunaa ati, "Aona'o nii
pu'aka dizoowauzo-kaowan powa'a!" Utominapa-kidani-
inao abatanii wuru'u una'apanuz.

Jesus waatan selliipainao Tominkaru Dapu iki

(Matthew 21:12-17, 20-22; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹⁵ Īkaawan dono'o naa Jerusalem iti, Jesus makon
Tominkaru Dapu iti, na'iki uwaataabi'ian ipai tori-
ipainao kida uzainao, na'iki selliipainao kida uzainao
taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Ipai udorau-kidan
shakataaka-kidauzonao puraata miisan †† kida, na'iki
ipai selliipainao wakokoonao taba kida, ¹⁶ na'iki aonaa
utaapadan pidannao dobat-kidan patoriinii kida
Tominkaru Dapu baara an.

†† chaakashi: English ida'an, donkey. ‡ Psalm 118:25-26 ††
miisa: English ida'an, table.

¹⁷ Uruu dauna'an ukakinaotan pidannao, "Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: 'Ödapu dakota-kaonoo nii ipai pidannao toriinapa-kizi dapunaa nii.' Mazan unao ukai-waapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii." †

¹⁸ Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u abatan idi kaikapa'ora'a, iti-waan paikodan pazowii-kinanao nii Jesus. Usha'apanum kau'an itarian Jesus ai, itukapan idi tuukii manawun ipai pidannao di'itinpan ukakinaopan dau'u.

¹⁹ Wachuupun idi'i naa Jesus kiwan dono'i iki patomi-napa-kidaniinao tuma.

Jesus parada kiziz fig kadunaa mawakan naa

²⁰ Chaapi'iki ba'oran kamoo, itrobatapan pu'u dunapota koshan, itukapa wuru'u fig kadunaa mawaka'aka'a naa atii paoroda iti. ²¹ Peter nyukunuu'aka na'apam Jesus kiauazon da'i, uruu idi ukian, "Tiichaa! Putukapa, puparada kiziz fig kadunaa mawaka'aka'a naa."

²² Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Umishida Tominkaru. ²³ Mishi ökowaadan nii u'ati, sha'apa'oram pidan turuu udyuudan naawazi so'otinan na'iki ukabootinan paran baoko iti, pamishidan ida'an. Aonaan an umishidan, aona'o nii usha'apan uaipan kawana'ati. ²⁴ Ukau'an, ökian ipai unao ati, ipai kanom upishaanii utoriinpan ida'an, taa-kaonoo nii u'ati. Soo umishidan ida'an karikaonan. ²⁵ Na'iki na'apainim ukadishitan utoriinpan dono, umarina'ata unyukunuu oian ba'oran pidan ati; na'apa'o nii udaru Tominkaru aokazi ia'oraz marina'atan ipai u'oian kapam.

²⁶ [Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatani u'ati, aona'o nii unao Daru marina'atan u'oian kida."] ††

Jesus pishaa-kaonoo kanom aipan ati'o usha'apaapan aimakaan kida

(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

²⁷ Ikaawan koshan Jerusalem ati, Jesus chi'ika'anpan pu'u Tominkaru Dapu ii, faadaa zowaunaanao, tiichapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Jewnao zowaunaanao kaawan u'ida'ati. ²⁸ Na'iki ipishaanuzu, "Kanom dyuudanii pusha'apatani ipai wuru'u aimakaan kidaz? Oo kanom taapadanii pusha'apatani ipai wuru kida'a?"

²⁹ Jesus dako'atin idyaun, "Öpishaan nii bouda'apa aimakaan karikaonan u'ai, na'iki udako'atin an ögaru, ökowaadan nii u'ati kanom aipan ati'o ösha'apatani wuru kida'a. ³⁰ Ukowaada ö'ati, na'iki'oram dii John chikaawunuupan taa-kaonoo u'ati: aokazi iki'o oo pidan di'iki'o?"

³¹ Ipihautaakapan pa'atiaaka kida, "Wakian an aokazi iki'o, ukian nii wa'ati, 'Kanom ni'o mooko aonaa umishidan uruu?' ³² Mazan wakian an pidan di'iki'o, pidannao to'oran nii wa'ati." (Aonaa itka'iitan pana'apan, itarian idi pidannao ai, ipai pidannao aitan idi mishi

† *Isaiah 56:7* †† *Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.*

John Tominkaru prophetin.) ³³ Uruu idi itkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan."

Jesus kian it'ati, "Ögaru aona'o nii ökowaadan u'ati kapam, kanom taanii ösha'apata-kinanao ipai aimakaan kida."

Awunuutapainao grape baawu daua'o

(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

12 Udauna'an Jesus paradan it'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, "Kaina'a da'i pidan paowa'o grape baawu, ukoratanuzu, ukichadan ka'unaru kuba ida'a pasararoo-kizi nii grape uu, na'iki utoman doko'a'o kabaun watchmantapa-kizai ni'o. Udauna'an uzaamatan pidannao awunuutapainao nii grape baawu. Uruu umakon naa ba'oran wiizai iti. ² Grape karaoda-kaonoo dono'o naa, udyuudan naa bouda'apa papoitoru awunuutapainao grape baawu di'iti, pa'idiwau grape dau'ati. ³ Mazan na'ia'a naa awunuutapainao grape baawu zaamatan wuru'u poitoruiz, itba'izian naa kapamazu, udauna'an idyuudan powaa itizu kana'apan. ⁴ Udauna'an udyuudan naa ba'oran poitorui it'idi'iti koshan. Awunuutapainao grape baawu ba'iziinuzu pazowau an kida tuukii, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ⁵ Udauna'an udyuudan naa ba'oran papoitoru, uruu itzowii aka sariapa. Na'apa itsha'apatani baokoinao kida, itba'iziautapan idyaun na'iki ba'orainao itzowii. ⁶ Bouda'apa'a naa pidan kaina'a dyuuda-karu nii, naobanai dani umarainpaniaz manawun. Dawu'itiini'i naa udyuudan bouda'apa'o paudani daonaiora awunuutapainao grape baawu di'iti. 'Aona'o nii itka'iitan pasha'apatanzu,' ukian.

⁷ "Mazan awunuutapainao grape baawu kian, 'Aizii di'i naa kapaoriba'o dani'i. Kadiman, wazowiazu, wazaamata kizi grape baawu u'ai wa'idiwau nii!' ⁸ Uruu'naa itzaamata'akan naaz, itzowian naaz, udau-na'an itkabootan naa unanaa munapo grape baawu ai."

⁹ Udauna'an Jesus pishaan pidannao, ukian, "Na'apam nii uzauda-kidan kapaoriba'o sha'apatani idyaun? Ipai'o nii uzowiankan wuru'u awunuutapainao grape baawu, udauna'an utaan nii baokoinao atiz.

¹⁰ Mishi, unao aitaazoni'i naa saada-kariwai kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a?

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz, madiwautapa-ka'oraz itukapan, uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba ipai ba'oran kubanao ai.

¹¹ Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u, umanawunu'oraz utukapa-kaonoo." †

¹² Jewnao naobanaanao aitan Jesus kadakotinan padau'u wuru'u ukaiwaanuz di'itinapa-kinai kuwai. Uruu idi itaipan padamata pazaamatan uruu, mazan itarian iriba'o pidannao ai, uruu idi imakon u'ai itwa'aka'akan naazu.

‡ *Psalms 118:22-23*

**Tax kawinipinaapa-ka
daua'o**

(Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)

¹³ Uruu dauna'an Jewnao naobanaano dyuudan Phariseenao na'iki Herod pidanannao Jesus di'iti, ūti-waa-kidapa'ananuzu, ūbata'azon uparadan pana'itin.

¹⁴ Uruu ūkaawan naa ūkian Jesus ati, "Tiichaa, waaitapanii pugaru mishi'o puparadan, aonaa turuu pidan tanawatan pudi'itinpan. Umanawun-tinpainao paradan, aonaa punyukunuupan. Mazan mishi'o pa'an pukakinaopan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'apa dii mooko wakakinaorinaa kian? Utaapada wataan tax puraatananaa kida naobanai Caesar ati, oo aonaa?"

¹⁵ Mazan Jesus aitapa ūzaamikipa'azon karikaonan, ukian ū'ati, "Kandii nii utiwaa-kidapa'azon ūgaru? Puna'aka ū'ati wizi'i'o puraata sodi, ūtukapa kiziz."

¹⁶ Sariapa ūna'akan bauta'apa puraata u'ida'ati. Up-ishaan naa ūdyaun, "Kanom dikin, oo kanom uu kida diida'a'orazu'u?"

"Naobanai Caesar wuru'u," ūkian.

¹⁷ Uruu idi Jesus kian, "Ukau'an utaa naobanai Caesar ati u'idiwau, na'iki utaa Tominkaru ati u'idiwau kapam."

Tuukii manawun ūdi'itinpan Jesus dau'u na'apain.

Pishauta-karu kadishita-karu dau'u mawaka-kizai iki

(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)

¹⁸ Kaina'a Sadduceenao, † aonaa ūmishidan pidan kadishita-kida-kaoo nii pamawaka-kizi iki diina'iti'i. ūnao kaawan Jesus ida'ati, ūpishaanuzu kaikapa'a: ¹⁹ "Tiichaa, Moses saadanii di'ora'a kakinaorii wa'ati. 'Aizii pidan mawakan an, uwa'akan paudaiaro maudani-daun, marii pidan mawaka'oraz inawuzu mazidan otuma, ūkaudani kizi mawaka'o dani nii.' ††²⁰ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ūtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaiaro kaudanin umawakan naa. ²¹ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u. ²² Ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma. Mazan ipai daunuuda'u ūmawakan, na'iki aonaa bauta'apa ūnao wa'aka'o nii paudani otuma. Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u ūdaiaro daunuz.

²³ Aizii pidannao kadishita-kida-kaoo dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan otuma," ūkian.

²⁴ Jesus dako'atin ūdyaun, ukian, "Pakawan zii mooko aonaa uaitapan! Umaaitapakan idi'o saadauz-kariwaiz Tominkaru Paradan, na'iki wuru'u Tominkaru ma'ozakanuz. ²⁵ Mawakainao kadishitan dono kakupakaru di'iti, Angelnao kawanu'o nii ūdyaun aokazi ii. Aona'o nii powa'a mazida-karu na'ii. ²⁶ Ūkowaadan nii

† Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'a-pannaada-kinoo di'ii. †† Deuteronomy 25:5-6

unao ati aizii, mishi mawakainao kadishita-kida-kaoo nii. Aonaa mooko utukapauzon usaadinpan Moses kaaritan ida'a, tikazi tominan dono'oraz ko'ori'o kaza-maka'o di'iki? Na'apa sha'atii usaadinpan Tominkaru paradauzon dono'oraz Moses ati, ukianuz, 'Ūgaru Abraham Tominkarun, Isaac Tominkarun, Jacob Tominkarun kapam.' ²⁷ Uruu kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani. Tuubaruo ida'an manawun upozawatapan!"

Umanawunu'o manawun kakinaorii

(Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28)

²⁸ Kaina'a tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, uabata wuru'u ūkadakotinanuz. Utukapan idi kaiman Jesus dako'atin wuru'u Sadduceenao, sariapa uwa'atin Jesus ida'ati upishaanuzu, "Na'ia'oram dii manawunu'o manawun kakinaorii ipai ba'orainao ai?"

²⁹ Jesus kian, "Umanawunu'o manawun di'orazu'u, 'Puabata, Israelitenao! Wuru'u Naobanai waTominkarunuz, soo uruu bauta'apa, Tominkaru.

³⁰ Pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an kapam.' ³¹ Ba'oran udawu'ati'o umanawunu'o kakinaorii kaikapa'ora'a: 'Pumarainapa ba'oran pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa.' † Aonaa ba'oran umanawunu'o nii manawun kakinaorii wuru kida aia'a."

³² Tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, "Kaiman Tiichaa! Mishi'o kaiwuru'u pukianuz. Uruu mishi bauta'apa'o Naobanai Tominkaru, aonaa ba'oran Tominkaru nii. ³³ Na'apa'o mishi kaiwuru'u. Pumarainapa pa'i tuukii Tominkaru ipai punyukunuu iki, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an. Marii kizi kapam pumarainpan ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa. Uruu dya'utama'oraz kakinaorii, powa'a'o zii umanawunun, pidan taan ai kawaoda-kariwai uzai na'iki ba'oran kida aimakaan taa-kariwaiz Tominkaru ati'o ai," ukian.

³⁴ Jesus aitapa kaiman tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u dako'atin paugaru, uruu idi ukian, "Aonaa pumonapon Tominkaru Naobanai-tinpan ai." Uruu dauna'an ipai ba'orainao tarian papishautan ai uruu.

**Kanom kaduz dii
wuru'u Christ kii-kizaiz**

(Matthew 22:41-46; 23:1-36; Luke 20:41-47)

³⁵ Jesus kakinaopan dono Tominkaru Dapu ii, ukian, "Kandii nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian wuru'u Christ dyuuda'azoo-kariwaiz, David takaan-daunu'o nii wuru'u uruuz? ³⁶ Kaimana'o Doronaa ida'ana'o tawuru'u David kiauuzonuz kaikapa'a: Naobanai Tominkaru kian ūNaobanaa ati, 'Pusakanata da'a'a ūdiwa'ora antanapu atii ūmuudan putarubanao puwaranu'u.' †

³⁷ "David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko udani-daun wuru'u uruuz?"

‡ Leviticus 19:18 †† Psalm 110:1

Iriba pidannao kasaba'ukinpainaouz, konaukii ĩabat-apan Jesus kuwaa. ³⁸ Ukian naa koshan ĩ'ati, "Uzaudin pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. ĩnaudapa pakaiwadapan pachi'ikapa-kizi kawana'ati dawuu za'aba'i kida'o kamicha. Na'iki ĩaipan pataapa-kaoumanawun kida'o pidannao nii kasaba'uinapa-kizai ii kida. ³⁹ ĩaipan pasakanatan taapa-kariwai umanawun-tinpainao pidannao taba kida ida'a synagoguenao ii, na'iki ĩsakanata'azon kiwiin manawun kida'o tabai ida'a aroapa-karu dono. ⁴⁰ Mazan upu'u ĩpataka'utan zunnao mawakainao ĩdaiarunao, ĩzaamatan ida'an ĩsha'apauz ĩdapu iki. Uruu dauna'an ĩaipan patukapa-kaou kaimanainao nii patorinpan ida'an dawuu kida. Na'apainao pidannao pataka'uta-kaou nii tuukii manawun."

**Zuna, mawaka'o odaiaru
taan puraata**
(Luke 21:1-4)

⁴¹ Jesus sakanatan Tominkaru Dapu ii maonapa puraata taapa-kizinao dazaba'a, uawunuutapan ipai pidannao paidan papuraatan unazo iti. Iriba kapuraataniinao taan dobata kida puraata. ⁴² Udauna'an mapuraatan-ziiwa maudaiaruiba taan dya'utam sodi isha'o puraata. Aonaa dobata'o mani wuru'u. ⁴³ Uda padan patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, ukian ĩ'ati, "Okowaadan nii u'ati di'ora'a mapuraatanu'o zun taan puraata kinnaa zo'iti powa'a zii manawun ipai ba'orainao ai. ⁴⁴ Usha'apanum kau'an baokoinao taan, aonaa paaiapani'i naa mani puraata, mazan oroo pamapuraatanun pu'u, ipai otaan pataapanii sodi puraata pamashaapa-kinnaa ni'o padamata."

Jesus kian Tominkaru Dapu kabooibi'ii-karu nii
(Matthew 24:1-2; Luke 21:5, 6)

13 Jesus koditan pu'a'a naa Tominkaru Dapu iki, bauda'apa utominapa-kidani kian u'ati, "Putukapa Tiichaa! Konaunam mishi kabaun na'iki ukorarannaa toma-kaou, kaiman mishi ĩtomanuzu udaru kida'o kuba idi!" ² Sariapa Jesus kian u'ati, "Putukapa wuru'u udaru'oraz kabaun na'iki ukorarannaa kidaz? Aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan pamuuda-kizinaoa'a, ipai'o nii ĩkabooibi'ii-kaou kida."

Jesus tominapa-kidaniinao baiapan nii oia'o
(Matthew 24:3-14; Luke 21:7-19)

³ Uruu dauna'an Jesus sakanatapan Olive Naawa ii Tominkaru Dapu pa'inamun, sariapa Peter, James, John na'iki Andrew pishaan uruu pairibannao daida'an, ⁴ "Pukowaada wa'ati na'apainim nii zii di'ora'a sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa, waaitapa-kinnaa nii usha'apa'azon naa."

⁵ Jesus kian ĩ'ati, "Uzaudin pa'i, aonaa utaa-pada'ana'a pidan mariidan unao. ⁶ Iriba pidannao kaiwaan nii o'uu, 'Ogaru uruu!' ĩkian nii, ĩmariidan nii kapam iriba ba'oran pidannao kida. ⁷ Mana'a utari-ana'a uabatan dono tarubainao mizaataakapan, na'i-

ki uabatan dono kadakotin-karu munapo'o tarubainao mizaataakatinan dau'u. Na'apa kida'o aimakaan sha'apan nii, mazan aonaa zii amazada ikoda'azon patokon mani wuru'u. ⁸ Wiizai kida mizaataakan nii pa'atiaaka; donoi kida mizaataakan nii pa'atiaaka. Kaina'a'o nii imi'i nakainan ipai amazada kawana'ati, kaina'a'o nii zamazi-karu kida kapam. Mazan baiatin-karu kida sakadinan zii kariakonon wuru'u. Shakata'azo'o koraidaonaa kaziwan sakadinan kawanu'u zii wuru'u.

⁹ "Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i. Usha'apanum kau'an uzaamata-kaou nii, na'iki una'aka-kaou nii kootowapa-kizai iti. Uba'izii-kaou nii synagogue ii kida; ukadishitan nii kazowautapainao wiizai kida na'iki kingnao kanaapu ati o'garu dikin ii; ukowaada kizi kapam Kaimana'o Kuwai o'dau'ana'o. ¹⁰ Mazan amazada token kaawan ua'ii, marii kizi kiwiin Kaimana'o Kuwai kowaada-kaou ipai wiizai kawana'ati.

¹¹ "Aizii uzaamata-kaou dono, na'iki ukootowapa-kida-kaou dono, mana'a udi'itinpa'ana'a upishaa-kaou ua'ii na'apam nii ukian. Mazan upishaa-kaou dono'o naa, ukowaada'aka kanom dyuuda-kariwai ukowaadan. Usha'apanum kau'an aonaa unaou'o nii mani parada, mazan Kaimana'o Doronaa taan nii uitapa-kinnaa nii na'apam nii ukian.

¹² "Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao. Daruinoo na'apa'o nii ĩzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki padaronao, na'iki ĩzowii-kidan nii ĩdyaun. ¹³ Ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao o'garu dikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu.

**Kichana'iki-kia'o aimakaan
sha'apan nii**
(Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

¹⁴ "Mazan utukapan dono'o naa kachama'idiikia'o aimakaan muuda-kaou aonaa uaiapa-kizinaou'u mani, na'iki umana'idii-kidan amazada pidan ai." (Marii awunuutapa'o kaarita di'itapan na'apa'oram saadakaraiwaiz.) "Ukau'an marii mashaapainao Judea Baara ii kidoopan naa midukuo kida iti. ¹⁵ Pidan sookapa'o paniba ii, marii kizi aonaa umorotan padapu nazo iti powaa iti aimakaan pana'aka'azonii dau'ati. ¹⁶ Pidan kaudina'o pazakapun ii, marii kizi aonaa ukiwan padapu iti pachaakitan dau'ati. ¹⁷ Kasha'ora'o nii manawun aimakaan sha'apan ki'iwii-ziiwanao ati uruu dono, na'iki daroinao biidapainaouz zii ĩdinao ati, uruu kamoon kida kaawan dono. ¹⁸ Utorinapa Tominkaru ati aonaa kizi usha'apan amazada wadidiizon dono! ¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u kichana'iki-kii kida'oraz aimakaan sha'apan dono, powa'a'o nii zii manawun ukichana'iki-kian aimakaan sha'apa'o, amazada sakadin-kizi iki'o ai, na'iki kai'i aimakaan sha'apan ai. Na'iki aona'o nii aimakaan sha'apan na'apa powa'a koshan. ²⁰ Mazan Naobanai awutapadan nii wuru'u

† Daniel 11:31 †† amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-kaou 'winter.'

usha'apan kameron kidaz, aonaan an mani, aona'o nii bauda'apa pidan kakupan. Upidanannao kaina'an idi'o wuru'u uawutapadanuz kamoo kida. ²¹ Uruu dono, na'ia'oram pidan kian an pu'ati, 'Putukapa, di'i Christ! † oo 'Putukapa, kindi'ii zu'u!' mana'a pa'i pumishi-da'ana'a uruu. Aonaa mishi'o mani wuru'u. ²² Dakotin-painao Christ nii na'iki dakotinpainao prophethao nii kaawan nii, ĩmariidapa'anan pidannao karikaonan. ĩsha'apatan nii umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kida'o nii pidan ĩtanawata-kinnaa nii Tominkaru pidanannao pana'iti, ĩturu'an an mazan. ²³ Uzaudin kizi pa'! Ōkowaadan u'ati ipai wuru kida'a, usha'apan ua'ia'o zii wuru'u.

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin daua'o

(Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

²⁴ "Na'apain uruu dono kichana'iki-kia'o aimaakan sha'apan dauna'an, kamoo marutan nii na'iki kauzu aona'o nii ukanadan powa'a. ²⁵ Wizinao kida waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁶ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa, uwa'atin nii isha'iz bii an, umanawunu'o ma'ozaka-karu na'iki umanawunu'o konaunama-karu ida'an. ²⁷ Uduyudan nii pa'angelin-nao ipai amazada shakaru ii aka, imi'i baara ana'oraz, ĩkasaba'uka kizi ipai Tominkaru zaamatanii papidanannao nii.

²⁸ "Marii kizi fig kadunaa tominapa-kidan pugaru. Putukapan dono ukadunaa pa'ishizo-dinan na'iki pa'ina'o uanaba sodi kida koditan, puaitapa pidan paowinpan kamoo maonapatan wuru'u. ²⁹ Na'apa kapam kichana'iki-kia'o aimaakan kida sha'apan dono, puaitapan nii ōkaawa'azon kameron maonapatan naa wuru'u. ³⁰ Ōkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³¹ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatinan nii, mazan ōparadan kida aona'o nii na'apainim umainaabatinan.

Ukaawan kameron, aonaa uaitapa-kao

(Matthew 24:36-44)

³² "Aona'o nii bauda'apa pidan aitapan na'apainim nii oo na'iam nii kamoo wuru sha'apanu'u, aona'o nii Angelnao aokazi ia'o oo Tominkaru Dani aitapan, soo Tominkaru'o nii aitapa pa'anaz. ³³ Puawunuutapa, puzaudin, usha'apanum kau'an aona'o nii puaitapan na'apainim nii wuru sha'apanu'u. ³⁴ Pidan makon kawanu'o padapu iki na'iki uwa'akan papoitorunao awunuutapa'o niizu, ipai ukakaudin-kizitan ĩdyaun, na'iki uduyudan taapa'o nii paniinom mashaapan zaudinapa. ³⁵ Puawunuutapa, ukau'an, aona'o nii puaitapan na'apainim nii kadapu'o kaawan powaa ati, panaadon wachuupunin oo tomun-zikon, oo kuruku ka'aranpanin, oo kamoo koditanin. ³⁶ Ukaawan dono

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

masha'apakiaka, aonaa kizi pa'i uikodan puda'awupan. ³⁷ Na'apam ōkian u'ati aizii, ōparadan ipai pidan ati'o wuru'u: 'Uzaudinapa!' ōkianuz."

Jesus zowau kaduunuu-kao

Bethany ii

(Matthew 26:1-16; Luke 22:1-6; John 11:45-53; 12:1-8)

14 Uruu dono dya'utam kamoo baokopainpauzokaru kamoo kaawan ua'ii, na'apain Jewnao nyukunuitapauzon pakazannaatauzo-kao kameron, Egypt Baara sannao ai, na'iki na'apain bread nikauzokao mawiki'ina'o. Faadaanao zowaunaanao na'iki ti-ichaapauzono Moses kakinaori dau'u dawatan na'apam kizi pazaamatan Jesus pidannao daida'an, ĩaipan pazowiinuzu. ² Mazan ĩkian, "Aonaa kizi pa'i washa'apatanuz baokopainapa-karu dono, panaadon wato'orataaka-kidan pidannao pa'atiaaka na'iki wa'ati kapam."

³ Na'apain Bethany ia'o Jesus, Simon, kabish-opankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi dapu ii. Jesus aroapatinan pu'u, zun morotan ona'akapanii moto sodi, kuba idi'o utoma-kao, paida'o kaduunuribai kawinipina'o idi, nard kia'o udakota-kao. Oda'atan moto sodi, udauna'an oshootan naa wuru'u kaduunuribai Jesus zowau di'iti. ⁴ Pabi'i kida pidannao na'a'o to'oran, ĩkian pa'atiaaka, "Kandii ni'o kaduunuribai wakudakao? ⁵ Turua'o padamata usellii-kao dobata 300 wizi'i kida'o puraata †† ai, udauna'an uwinipinaa taa-kao pataka'utinainao ati!" ĩdakoopan kapam oroo wuru'u ĩna'apanuz.

⁶ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Marina'a oroo! Kanom nii unyukunuitapanuzo? Kaimana'o wuru'u osha'apataniaz ō'ati. ⁷ Karikaonanuo'o nii pataka'utinainao pidannao na'an unao tuma, turua'o nii ukaminka'utan ĩdyaun uaipan kawana'ati. Mazan ōgaru aona'o nii ōna'an utuma karikaonan. ⁸ Osha'apatan pasha'apata'azoonii; oshootan kaduunuribai ōmada di'iti, ominziwatan ōnanaa ōdida-kao ua'ii. ⁹ Aizii mishi'o ōkian u'ati, na'iam dono Kaimana'o Kuwai kowaada-kao ipai amazada kawana'ati, wuru'u osha'apataniaz ō'ati kowaada-kao nii onyukunuitapa-kinnao nii."

¹⁰ Udauna'an Judas Iscariot, uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o makon faadaanao zowaunaanao di'iti, ukaakapa'anan Jesus ĩ'ati. ¹¹ ĩabatan idi una'apan, sariapa ĩkonaukian. Na'iki ĩkian ĩtaan nii puraata u'ati. Uruu dauna'an udi'itinpan naa na'apam kizi pakaakapaan Jesus ĩ'ati.

Ubaukapan naa Jesus aroopan Passover Kameron dono

(Matthew 26:17-30; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

¹² Aizii kiwiitapa'o kamoo Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kameron kida dono, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-kao Passover wanyukunuunaa nii. Uruu idi Jesus tominapa-kidaniinao pishaanuz. ĩkian

†† 300 wizi'i kida'o puraata: bauda'apa'o wunu kaudin-karu uwinipinaa.

u'ati, "Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa?"

¹³ Uruu dono udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ukian ũ'ati, "Umako donoi iti, na'ii uikodapan nii daonaiora kapowanka'o wunu moto zo'an.

¹⁴ Uda'an uruu atii kabaun iti, umorota-kiziz. Na'ii upishaa kadapu'o, na'iki ukii pa'i u'ati, 'Watiichaan kian, na'ia'oram dii kabaun nazoo putaan nii u'ati, unika-kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa patominapa-kidaniinao tuma?' ¹⁵ Udauna'an kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo na'iki doko'o kapam, minziiwata-kariwai'i naa unazoo aroapa-karu ua'ii. Na'ia'anaa pa'i uminziwwata ipai aimakaan wa'ati."

¹⁶ Udauna'an wunaou'u dya'utamainauz mako'okan naa donoi iti. ũ'kaawan na'iti, na'apa mishi ipai aimakaan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'anaa ũ'minziwwatan Passover wanyukunuunaa.

¹⁷ Aizii kamoo tipitan dauna'an, uru'u naa Jesus kaawan 12 patominapa-kidaniinao tuma. ¹⁸ ũ'aroapati-nan pu'a'a naa miisa † ida'a, Jesus kian ũ'ati, "Mishi'o ōkian, bauda'apa pidan unao bii iki'o aroapatina'o ōtuma zaamata-kidan nii ōgaru ōtarubanao ati."

¹⁹ Sariapa ũ'manaunama'akan kida na'iki ũ'pishaanuzu padawu'atiaka kida. ũ'kian u'ati, "Aonaa mazan ōgaru mani, mishi'?"

²⁰ Sariapa Jesus kian ũ'ati, "Bauda'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka ōtuma. ²¹ Daonaiora Aokazi Iki'o mawaka'o nii na'apa Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun wuru pidan baiapanu'u zaamata-kida'o ni'oraz Daonaiora Aokazi Iki'o patarubanao ati. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon."

²² ũ'aroapatinan pu'u, uzaamatan bread na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udu'uubi'ian bread na'iki utaanuzu ũ'kawana'ati, na'iki ukian ũ'ati, "Unika, ōnanaa wuru'u."

²³ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaanuzu koshan ũ'ati na'iki ipai ũ'tuzan koopo di'iki.

²⁴ Jesus kian, "Di'ora'a ōzain shoota'o ni'oraz iriba pidannao ati, uruu wuru'u kainaabata'o ni'oraz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati. ††²⁵ Ōkowaadan u'ati, aona'o nii powa'a ōtuzan wine, atii diina'iti'o nii zii ōtuzan pa'ina'o wine pa'an Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi iii!"

²⁶ Uruu dauna'an ũ'kunuian kunui Tominkaru ati, udauna'an ũ'makon Olive Naawa iti.

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru

(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

²⁷ Jesus kian ũ'ati, "Ipai'o nii uwa'akan ōgaru, na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a:

'Ōzowian nii kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao makoodanainan pana'iti kida,' kia'oraz. †

²⁸ Mazan ōkadishita-kida-ka'o dauna'an ōmawaka-kizi iki, ōmakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti."

²⁹ Peter kian u'ati, "Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ōgaru, aona'o nii ōwa'akan pugaru!"

³⁰ Jesus kian Peter ati, "Ōkowaadan nii pu'ati, kuruku ka'aranpan ua'ii itamau aizii aiwaka'an, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan ōgaru."

³¹ Powa'a zii Peter ma'ozakadinan, ukian, "Aonaa na'apainim nii ōkian aonaa ōaitapan pugaru, atii ōzowii-ka'o putuma!" Ipai ba'oran tominapa-kida-kariwainao, na'apa kida ũ'kian kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii

(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)

³² Udauna'an ũ'kaawan amazada Gethsemane kia'o udakota-ka'o di'iti, na'ii Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Usakanatapa zii da'a'a ōtoriinpana'an pu'u di'itanpu'u." ³³ Una'aka Peter, James, na'iki John patuma. Udauna'an tuukii ukasha'oran, udopian panyukunuu ii. ³⁴ Ukian ũ'ati, "Tuukii manawun ōnyukunuu kasha'oran dikintan ōgaru, mawaka-karu di'iti manawun ōabatanuz. Una'a da'a'a, upokodapa pa'i."

³⁵ Masakauda'u umunapon umako'okan ũ'ai, uwashatinan paawun baara ikinapu, imi'i baara iti, na'a'a naa utoriinpan, aonaa padamata uaipan pabaiaapan pataka'utin-karu. ³⁶ "Paapaa, Ōdaru, ipai aimakaan masha'apannaa pu'ati. Turuu pudobata-kidan wuru'u ōbaiaapa'azooniaz ō'ai. Mazan aonaa ōaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an."

³⁷ Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ũ'dyaun da'awu'u naa. Ukian Peter ati, "Simon, puda'awun wuru'u? Aonaa puka'iitan pupokodapan masakauda'u karikaonan?" ³⁸ Jesus kian ũ'ati, "Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi oia'o tiwaa-kidapan unao. Udorona minziiwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan."

³⁹ Udauna'an ukiwan koshan patoriinapa-kizi iti, na'apa koshan utoriinpan kiwiitapa'o kawan. ⁴⁰ Uruu dauna'an ukaawan koshan patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ũ'dyaun da'awu'u naa; aonaa ũ'ka'iitan papokodapan. Na'iki aonaa ũ'aitapan na'apam pakian u'ati.

⁴¹ Ukaawan dono ũ'ida'ati idikinautan ida'a, ukian ũ'ati, "Pakawan zii uda'awupan usookapan zii? Turua'a naa! Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaoa'a naa

† miisa: English ida'an, table. †† Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati: uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaa-da-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

‡ Zechariah 13:7

oiainao pidannao ati. ⁴² Ukadishita'a naa, wamako'o naa. Utukapa kaawa'a naa kaakapa'oraz õgaru!"

Jesus zaamata-ka'o daua'o

(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴³ Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 utominapa-kidaniinao bii iki'o. Utuma iriba pidannao kamarian-tinpainao na'iki ka'utapainao pazowiin kida kaawan. Wunao dyuudaniinaou'u faadaanao zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao. ⁴⁴ Aizii wuru'u kaakapaamikitina'oraz kakinaotani'i naa wuru'u tarubainaouz. Ukian ï'ati, "Pidan õkissitaniaz, uruu wuru'u uaipaniaz. Uruu pa'i uzaamata na'iki una'aka'a naazu."

⁴⁵ Judas makon sariapa Jesus di'iti, ukian u'ati, "Ti-ichaa." Na'iki ukissita'akan naazu. ⁴⁶ Uru'u naa ïzaamata'akan Jesus.

⁴⁷ Mazan bauda'apa pidan na'a'o ukadishitapan so'otan pamarian usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain. ⁴⁸ Sariapa Jesus paradan ï'ati, ukian, "Kandii nii uwa'atin õdau'ati, una'akan umarian na'iki uzowiin kida, uzaamata-kinnaa nii õgaru; zowii-miki nii utaapan õgaru? ⁴⁹ Ipai kamoo õkakinaopauzon unao Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa uzaamatan õgaru. Mazan marii saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a'oraz mishiinan." ⁵⁰ Udauna'an ipai utominapa-kidaniinao kidoopan, ïwa'aka'akan naa uruu.

⁵¹ Pa'ina'o zii daonaiora da'anapatinan Jesus dawu'ati, aona'o ukaiwadapan kamicha, soo ushibatapan pamada kamicha idin idi karikaonan. Tarubainao tiwaan pazaamatanuzu, ⁵² mazan udima'akan ï'ai makamichan-daun, uwa'aka'akan naa pashibirinaa kamicha idin ïtuma.

Jesus tiwaa-kidapa-ka'o

(Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵³ Na'iki'o ïna'akan Jesus Umanawunu'o Faadaa dapu iti. Na'ii ipai faadaanao zowaunaanao, ipai kazowautapainao Jewnao, na'iki ipai tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u baokopatinan. ⁵⁴ Peter na'iti umakon udawu'ati munapo uwa'akinpan, udauna'an umorota'akan naa Umanawunu'o Faadaa dapu panibazooti iti. Na'ia'a naa usakanatapan awunuutapainao kabaun tuma uwiichadinpan tikazi di'iti.

⁵⁵ Uru'u naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai ba'orainao kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan kowaada-karu nii dikauda'o Jesus sha'apatan pazowii-kida-kinnaa niizu, mazan aonaa ïikodan. ⁵⁶ Iriba pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan pana'a kida ïparadan karikaonan. ⁵⁷ Udauna'an ba'oran pidannao kadishitan ïmariidinan Jesus dau'u, ïkian, ⁵⁸ "Waabatani ukian kaikapa'a: 'Õkaboobi'ian nii wuru'u Tominkaru Dapuz pidannao tomaniaz, idikinauda'u kamoo dauna'an õkadishita-kidan nii ba'oran, aonaa pidan tomanii mani.'" ⁵⁹ ïnao kapam pana'a kida ïparadan karikaonan.

⁶⁰ Umanawunu'o Faadaa kadishitan ïkanaapu ati, upishaan Jesus kaikapa'a: "Aona'o nii pudako'atin kaiwuru'u ïparadan pudau'oraz?" ⁶¹ Mazan Jesus mashaapan masha, aonaa uparadan. Powa'a koshan Umanawunu'o Faadaa pishaan uruu, "Pugaru mishi Christ, Kaimana'o Tominkaru Daniz?"

⁶² Jesus kian, "Mishi õgaru wuru'u. Utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru umanawunu'oraz diwa'ora antanapu; utukapan nii kapam uwa'atin isha'iz tuma aokazi iki!"

⁶³ Jesus na'apan idi, sariapa Umanawunu'o Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, "Aona'a naa waaipan ba'oran paradan powa'a! ⁶⁴ Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru. Ukau'an na'apam ukian?" Ipai ïkian, usha'apatan idi na'apa'oraz oia'o, marii uzowii-ka'o.

⁶⁵ Pabi'i kida pidannao na'ainao sopitan pazaadako Jesus di'iti. ïshibatan uawun, udauna'an ïzowitanuzu. ïkian u'ati, "Kanom zowita'oraz pugaru?" Na'iki watchmantapainao na'aka'akan naaz, ïta'iautapaanan naa uruu kapam.

Peter kian aonaa uaitapan Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Peter na'ian pu'u Umanawunu'o Faadaa panibazooti baara ii, bauda'apa poitoruiaba kaawan na'ati.

⁶⁷ Otukapan dono Peter tanaapatinan tikazi ida'a, sariapa oawunuupa'akan u'ati. Okian, "Pugaru na'ia'o kapam Jesus Nazareth san tuma. Mishii?"

⁶⁸ Sariapa umariidina'akan. Ukian o'ati, "Aonaa õaitapan kanom dau'ana'o wuru'u pukadakotinanuz." Uruu idi umakon paniinom iti. Uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan naa.

⁶⁹ Poitoruiaba tukapan uruu na'ii, sariapa okian koshan na'ainao kadishitapan ati, "Mishi'o uruu ïminauda'u!"

⁷⁰ Mazan Peter mariidan ïdyaun koshan.

Masakauda'u uruu dauna'an kadishitapainao na'a pishaan naa Peter koshan. ïkian, "Mishi'o pugaru ïminauda'u, pugaru kapam Galilee Baara san."

⁷¹ Udauna'an Peter kian, "Na'apam õkian mishi'o wuru'u! Marii Tominkaru pataka'utan õgaru õmariidinan an! Õkian, aonaa õaitapan kanom dau'ana'o wuru'u ukadakotinanuz!"

⁷² Uru'u naa kuruku ka'aranpan naa koshan itamautannaa; sariapa Peter nyukunuuan na'apam Jesus ki-azon da'i pa'ati, "Kuruku ka'aranpan ua'ii itamau, idikinau'o nii pukian aonaa puaitapan õgaru." Na'iki'ora'a naa uzaada'akan tuukii.

Jesus na'aka-ka'o Pilate di'iti

(Matthew 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

15 Chaapi'ikiiman, faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tuma. ïnaou'u naa baokopatan padi'itinpan kadimana'o ida'an na'apam kizi pasha'apatan uruu. Uruu dauna'an ïdodotan

Jesus anoba kida chain idi, na'iki'o ĩna'akan naazu Pilate di'iti. ² Na'ia'a naa Pilate pishaanuzu, ukian Jesus ati, "Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?"

Jesus kian u'ati, "Na'apa'o kaiwuru'u pukianuz."

³ Udauna'an faadaanao zowaunaanao kian Jesus dau'an, "Usha'apatauzonii iriba oii kida'o aimaakan." ⁴ Udauna'an Pilate pishaan koshan Jesus, ukian u'ati, "Aonaa na'apam pukian pukazannaatin-kinaa nii? Pua-bata na'apam ĩparadan kida pudau'an." ⁵ Mazan aonaa na'apam Jesus kian powa'a. Uruu idi Pilate di'itinpan tuukii.

Pilate dyuudan Jesus zowii-kao

(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39—19:16)

⁶ Ipai wunu, wuru kaawan dono'o baokopainapakaruz (ĩnyukunuitapauzonuz da'i pakazannaatauzo-kao kamoon), Pilate kodita-kidauzonii bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aipan kawana'ati da'i. ⁷ Uruu dono kaina'a'o pidannao mizaataakapauzonao tiwautauzo pawaatan Romannao pawiiizi ai, na'iki ĩzowiinii pidannao; uruu idi ĩtaraa-kao. ĩbii'i kaina'a pidan Barabbas kia'o u'uu. ⁸ Ipai kasaba'ukinpainao pidannao wa'atin Pilate kanaapu ati, ĩpishaan uruu ĩaipan ukodita-kidan bauda'apa taraapa-kariwai pidan, na'apa usha'apatauzonii kawana'ati ipai wunu. ⁹ Pilate pishaan ĩnao, "Uaiapa sha'a ōmuudan na'iki ōkodita-kidan wuru'u Jewnao naobanaaz?" ¹⁰ Uaitapan idi'o wuru'u faadaanao zowaunaanao kishauzin wuru'u ĩkaakapaanuz Jesus u'ati. ¹¹ Mazan faadaanao zowaunaanao dyuudan ipai pidannao pishaan Pilate, ĩaipan Barabbas kodita-kida-kao. ¹² Pilate kian koshan kasaba'ukinpainao pidannao ati, "Na'apam mooko uaipan ōsha'apatan wuru'u Jewnao naobanaa, king ukii kiziz?"

¹³ Ipai ĩparadan diiwa'o ida'an koshan Pilate ati, ĩkian, "Marii utauka-kao Cross di'iti!"

¹⁴ "Kanom mooko oia'o nii usha'apatan?" Pilate kian.

Powa'a zii manawun ĩdiwadan paparadan, ĩkian, "Marii utauka-kao Cross di'iti!"

¹⁵ Pilate aipan idi pakaimandan wuru'u iriba'oraz pidannao nyukunuu, uruu idi ukodita-kidan naa Barabbas ĩ'ati taraa-kizai iki. Uruu dauna'an udyuudan soldyaanao ba'izian Jesus atii shashota umada, na'iki udyuudan naa kapam ĩtaukanuzu Cross di'iti.

Soldyaanao banikiitan Jesus

(Matthew 27:27-31; John 19:2-3)

¹⁶ Na'iki'o soldyaanao morota-kidan Jesus Romannao dapunaa nazo iti, na'ii ĩdapadan ipai baokopa ba'oran soldyaanao. ¹⁷ ĩkaiwada-kidan wuza'o chaakita Jesus ati, udauna'an ĩtoman kowamai kawanu'o kaiwada-karu kadunaa idi, udauna'an ĩmuudan naazu uzowau paawa ati. ¹⁸ ĩbanikiitan Jesus kaikapa'a, ĩkian, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!" ¹⁹ ĩba'iziinuzu pazowau an kida atamun idi, ĩsopiautapanuzu, ĩkodoru'ukian na'iki ĩdawukan ukanaapu ati. ²⁰ ĩpaian dau-na'an pabanikiitan Jesus, ĩso'otan naa wuru'u wuza-za'oraz chaakita u'ai, ĩkaiwada-kidan ukamichan powaa

iti u'ati. Uruu dauna'an ĩna'akan naa uruu, ĩtauka'anan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kao Cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

²¹ ĩmakopa-kizi an ĩikodapan pidan Simon kia'o u'uu, Cyrene san, uruu Alexander na'iki Rufus daru. Soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanna.

²² ĩna'akan Jesus Golgotha iti, (amazada Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u udakota-kao). ²³ Na'ia'a naa ĩtiwaan patuza-kidan u'ati wine, kawiki'ita-kariwai kibia'o myrrh aiba idi, mazan aonaa Jesus tuzanuzu.

²⁴ Udauna'an ĩtaukan naa Jesus cross di'iti. Udauna'an ĩbuutan naa ukamichan pakawana'ati kida, ĩmaki-naotan makinaonii ĩtukapa'azon na'ia'oram nii kida, bauda'apa'o pidan zaamatan. ²⁵ Doko'o za'ora'a naa kamoo chaapi'iki wuru'u ĩtaukanuz Jesus cross di'iti.

²⁶ Kaina'a saada-kariwai ĩmanamikitin-kinaa, "Dii wuru'u King, Jewnao ati," kii. ²⁷ Na'a udazaba'a ĩtaukan kapam dya'utam koidimikinao, bauda'apa udiwa'oran antanapu na'iki ba'oran uwashabaron antanapu.

²⁸ [Kaikapa'o ida'ana'a saada-kariwai kaarita ida'a'oraz mishiinan, "Oia'o pidan kawanu'o utukapa-kao," †† ki-a'oraz.] ‡

²⁹ Pidannao dobaapainao kida udazaba an banikiitanuzu, ĩwa'uan pazowau, "Kasha'a!" ĩkian. "Pukian pukaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, udauna'an pukadishita-kidan niizu idikinautan kamoo dauna'an.

³⁰ Aizii putoka'a naa pucrossanna di'iki pukazannaatin-a' naa puaipan ati!"

³¹ Na'apa kapam faadaanao zowaunaanao, na'iki ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u banikiitan Jesus, ĩkiitaakapan pa'atiaaka kida, "Ukazannaata ba'oran pidannao, mazan aonaa turuu ukazannaatinan paaipan ati. ³² Watukapa kizi Christ, wuru'u king, Israelitenao naobanaaz token aizii Cross di'iki, uruu ida'an kizi wamishidan uruu!" Upu'u zii kapam wunao dakoopan uruu'u, tauka-kariwainauz udazaba'a.

Jesus mawakan

(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

³³ Sakitapa kamoo di'iki, ipai amazada maruta'akan, atii daawadata kamoo. ³⁴ Udauna'an aka, uruu'u naa Jesus kadakon diiwa'o ida'an. Ukian, "Eloi, Eloi, lema sabachthani?" Kaikapa'o wuru'u ukianuz: "ŌTominkarun, ōTominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan ōgaru?"

³⁵ Ba'orainao pidannao kadishitapainao udazaba'a abata wuru'u uparadanuz. Sariapa ĩkian, "Aushaa uabata, udapadan pa'ida'ati prophet Elijah." ³⁶ Sariapa bauda'apa pidan dima'akan, udamotan sponge kata-ma'o riwunii di'iti. Udauna'an usawotan naa Jesus dako itiz atamun saba ida'an. Sariapa ukian, "Mashaa-pa zii! Watukapa kizi panaadon Elijah wa'atin nii utoka-kida'ananuzu."

† Psalm 22:18 †† Isaiah 56:12 ‡ Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

³⁷ Udauna'an Jesus kadakon ma'ozaka'o ida'an, uruu mawaka'akan naa. ³⁸ Na'apain na'a'o udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii, † sariapa ukuzuuta'akan pazikon an doko iki atii apowa iti.

³⁹ Na'a'o soldyaanao zowaunaa kadishitapan Jesus kanaapu'u. Utukapan idi na'apam Jesus mawakan, sariapa ukian, "Mishi'o mishi Tominkaru Danin wuru'u di'ora'a pidana'a."

⁴⁰ Na'a'o kapam zunnao munapo zaa ūawunuutapan. Ībii iainao na'ii Mary, Magdala sanaaba; na'iki ba'oran Mary, oroo James na'iki Joseph daro; na'iki Salome.

⁴¹ Īnao da'anapatinauuz Jesus ukaudinankan dono'oraz Galilee Baara ii, na'iki ĩnao kaminka'uupauzoz da'i uruu. Na'iki iriba kapam baokoinao zunnao na'ii, wa'atiinao utuma Jerusalem ati.

Jesus dida-kae

(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁴² Wachuupun di'iti'i naa, uruu dono minziuwatin-karu kamoo kapam wuru'u, ba'oran kamoo tannaa, uruu Sookapa-karu Kamoon. ⁴³ Kaina'a Joseph Arimathea san, na'iki uruu umanawunu'o nii pidannao taapan, na'iki uruu zaudapa'o kapam Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan. Kamoo tipitan ua'ii uma'ozakada'akan panyukunuu na'iki umakon, upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an.

⁴⁴ Sariapa Pilate di'itinpan, uabatan idi Jesus mawaka'aka'a naa. Sariapa udapadan soldyaanao zowaunaa na'iki upishaanuzu, ukian u'ati, "Mawaka'aka'a naa mishi Jesus?"

⁴⁵ "Oo, mawaka'aka'a naazu," ukian u'ati. Uruu idi'i naa Pilate taapada Joseph na'akan Jesus nanaa.

⁴⁶ Uruu idi Joseph torian naa kawinipina'o kamicha mada, na'iki utoka-kidan naa Jesus nanaa. Udauna'an upapidan naazu kamicha mada idi, na'iki umuudan naazu kichada-kariwai kuba nazo ii. Udauna'an utarata'akan naaz udaru'o kuba idi. ⁴⁷ Mary Magdala sanaaba na'iki Mary Joseph daro tukapanii na'ia'oram Jesus nanaa muuda-kae.

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

16 Sookapa-karu Kamoo dauna'an, Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary James daro, na'iki Salome torian kaduunuribai ĩkaduunuu-kinaa nii Jesus nanaa. ² Udauna'an chaapi'ikiiman, Sunday dono kamoo koditanin, uru'u naa ĩmakon baaranai iti. ³ ĩmakopaanan pu'u dunapota, ĩpishautaakaan pa'atiaaka kida, ĩkian, "Kanoma'o nii kidu'uka kuba wa'ati paniinom iki?" ⁴ Usha'apanum kau'an udaru'o wuru'u kubaz. Udauna'an ĩmaonapatapaanan pu'a'a naa na'iti, ĩtukapa wuru'u kuba tuu'uzuz kida'uka'aka-kaoa'a naa.

⁵ ĩmorotanaakan pu'u ka'unaru nazo iti, sariapa ĩtukapan pa'ina'o zii pidan sakanatapan padiwa'ora

† udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii: Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a.

antanapu, ukaiwadapanii baraka'o kamicha za'aba'i, na'iki sariapa ĩtarian. ⁶ Mazan ukian ĩ'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Ōaitapa udorotapan Jesus Nazareth iki'o-raz, tauka-kariwaiz cross di'iti. Uruu kakuda'aka'a naa, aona'a naa uruu nii da'a'a. Utukapa, da'a'a tawuru'u umuudauzo-kaeaz.

⁷ "Aizii ukowaada'ana'a naa di'ora'a kuwai, Peter na'iki ba'oran utominapa-kidaniinao ati. Ukowaada ĩ'ati kiwiita'o ni'i naazu Galilee Baara iti. Na'ia'o nii ĩtukapan uruu tawuru kawana'ati'i uparadauzonuz da'i ĩ'ati," ukian. ⁸ Udauna'an ĩkodita'akan baaranai iki ĩdi-ma'akan naa powaa iti. Tuukii ĩtariidinan atii nakana'aa ĩdyaun, aona'a naa ĩka'iitan pakakuwaapan patarian idi.

[Kotua'o saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

Jesus aidinan Mary Magdala sanaaba ati

(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)

⁹ [Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki Sunday chaapi'iki, kiwiin uaidinan Mary Magdala sanaaba ati; oroo di'iki'o ukodita-kidauzon da'i 7 oia'o doronainao. ¹⁰ Udauna'an omakon okakuwaapa'anan uminauda'uitapaniinao ati, pakawan zii ĩzaadinan pakasha'oran idi. ¹¹ Mary kowaadan naa ĩ'ati patukapan Jesus, kakuda'a naa uruu, mazan upu'u aonaa ĩmishidan oroo.

Jesus aidinan dya'utam pada'anpikinao ati

(Matthew 28:16-20; Luke 24:13-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹² Uruu dauna'an, Jesus aidinan dya'utamainao ati, ĩmakopan pu'u ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, mazan aonaa ĩaitapanaatanuzu. ¹³ Na'iki'o sariapa ĩkiwan powaa iti ĩkakuwaapan baokoinao ati, mazan aonaa ĩmishidan ĩkuwaa.

¹⁴ Uruu dauna'an Jesus aidinan 11 patominapa-kidaniinao ati, ĩaroapatinan pu'u. Uto'orauauzon ĩdyaun ĩmamishidikan na'iki ĩdadaradan idi panyukunuu tuukii manawun, aonaan idi ĩmishidan utukapikinao paradan. ¹⁵ Na'apain ukian ĩ'ati, "Umako ipai amazada kawana'ati ukakuwaapa'an kizi Kaimana'o Kuwai dau'u ipai pidannao ati. ¹⁶ Kanom mishida'o na'iki chikaawunuina'o kazannaata-karu nii; kanom aona'o umishidan pataka'uta-kaou'o nii. ¹⁷ Mishidainao taakao nii ĩma'ozakan ĩsha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimakaan; ĩkodita-kidan nii pidannao ai oia'o doronainao kida ō'uu ida'an; ĩaitapan nii paparadan bakadun parada-karu kida; ¹⁸ ĩzaamatan an kowazaz oo ĩtuzan an mawaka-kinai riwunii, aona'o nii ĩsha'apan; ĩpishatan nii karinainao paka'u idi, kakuda'o nii ĩdyaun."

Jesus makon Aokazi iti
(Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)

¹⁹ Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan ã'ati, una'aka-kaoa'a naa aokazi iti. Na'ii usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ²⁰ Uruu dauna'an tominapa-kidakarwainao makon naa, ãkakuwaapa'anan naa Kaimana'o Kuwai dau'u ipai amazada kawana'ati. Uruu dono Naobanai kaudinan idi ãtuma, mishi'i naa mishi ãsha'apatan umanawun kida'o aimaakan pidanao mishida-kinaa nii.] [†]

[†] Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a kaarita'a, wuru'u verse 9-20 ida'a'oraz.

**[Ba'oran saada-kariwai Mark kaaritan ipain
kaikapa'a]**

(9-10) [Sariapa zunnao makon ãkowaada'anan kuwai dyuuda-kariwaiz ãkowaadan, mazan aonaa ãkowaadan ipaiz. Uruu dauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao ipai amazada kawana'ati ãkowaada'an kizi kaimana'o na'iki karikaonanu'o kuwai, wuru'u karikaonanu'o kazannaatin-kinai dau'oraz.] ^{††}

^{††} Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, tokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a masakauda'u'oraz saada-kariwai.

LUKE

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Wuru'u Luke, uruu Gentile na'iki daakataa kapam. Aitapa'o pidan uruu, dobata'o utominpan, na'iki uparada Greek paradan kaimanaiman. Uchi'ikapauzonii da'i apostle Paul tuma ukakuwaati-nan dono.

Luke saadan kaarita Theophilus ati'o, na'iki ba'oran Gentilenao ati'o mishidainaouznaa Jesus. Luke aipan mishidainao aitapan mishi'o wuru'u itominapa-kida-kaoaz. Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Jesus kaawanuz imi'i baara ati kazannaata'o nii ipai pidannao oia'o ai, Jewnao na'iki Gentilenao kapam.

Kaina'a iriba Luke kowaadan aimaakan kida dau'an. Soo Luke kaaritan ida'a karikaonan usaadinpan: angelnao kunuupan dau'u, na'iki taapainao kaznizonao tukapankan dau'u Jesus, ushakatan dauna'an; Jesus makon dau'u Tominkaru Dapu iti Upa'inan dono zii; Samaria san kamunanun daua'o; na'iki daonaora padantan daua'o padaru ida'ati.

Tuukii Luke paradan toriinapa-karu dau'an; Kaimana'o Kuwai konaukii-kida-kao dau'an; zunnao kakuda-kao dau'an, Jesus na'iki apostlenao kaminka'uapa-kao dau'an; mapuraataniinao dau'an; oiainao pidannao dau'an, na'iki Kaimana'o Doronaa dau'an.

Paul saadanii kapam masakauda'u Luke dau'an pakaaritan ida'a, 2 Timothy 4:11 na'iki Philemon 24 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan

Jesus na'iki John Chikaawunuupauzo shakatan atii itubarun

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o

Jesus chikaawunuu-kao na'iki utiwaa-kidapa-kao

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti

Jesus sha'apatanii kida pazowii-kao ua'ii

Jesus zaamata-kao, na'iki uzowii-kao

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati

Jesus na'aka-kao aokazi iti

1 Naobanai Theophilus,

Kaina'a iriba pidannao, saadainao ipai Jesus sha'apatanii kida aimaakan dau'u, na'iki ipai Jesus sha'apata-kao dau'an. ² Isaada ipai aimaakan, na'apa pakawan waabatan kawan ukowaada-kao utukapikinao di'iki, itinao tukapainao kidaz ipai aimaakan sha'apan usakadin-kizi iki, na'iki ba'orainao di'iki, kowaadainao kidaz ipai kaiman kida'o usha'apatanii dau'u. ³ Ukau'an naobanai Theophilus, o'di'itapa kaiman-daun aimaakan wuru'u sha'apata-kariwai kidaz usakadin-kizi iki, na'iki o'abata kaiman-daun ipai wuru dau'ana'a aimaakan kida sha'apata-kariwaiz. Uruu idi o'aipan o'saadana pu'atizu kaiman-daun usha'apan kawana'ati manawun. Ipai usakadin-kizi iki, atii utokon iti. ⁴ O'saadana pu'atizu kaimanaiman, usha'apanum kau'an o'aipan idi puaitapan kaimanaiman, ipai wuru dau'ana'a puabatanii kidaz aimaakan sha'apan.

Angel aidinan Zechariah ati

⁵ Aizii Herod king-tinpan dono na'iki ukazowautapan dono, ipai amazada Judea Baara ii aka. Kaina'a faadaa

na'ia'o umashaapan, Zechariah kia'o u'uu. Aizii Zechariah doku-daunnao, na'apa kapam faadaa-tinpauzonao pa'idiwaru. Kaina'a faadaa, Abijah kia'o u'uu, uruu tuma'o Zechariah doku-daunnao kaudinauzon kotua'a naa. Aizii Zechariah daiaro Elizabeth, faadaa-tinpauzonao kapam oiribannao. ⁶ Kaiman Zechariah na'iki Elizabeth mashaapan Tominkaru awun za'a. Ipai itizo'atin Tominkaru dyuuzana na'iki ukakinaori kida. ⁷ Mazan aonaa Elizabeth kaudanin, usha'apanum kau'an maudanich oroo. Aizii na'apain maskonnaou'u naa oroo, na'iki uruu tunarunaou'u naa kapam.

⁸ Bauda'apa kamoo Zechariah na'iki umin-kaudinanao, wuru'u faadaa-tinpainao kidaz zaamata-kao kaudinao nii Tominkaru Dapu nazo ii. Usha'apanum kau'an Abijah ida'atanpuinao pa'idiwaru faadaanao wuru'u kaudina'oraz uruu dono. † Uruu idi Zechariah na'iki umin-kaudinannao sha'apata'o nii ipai aimaakan, wuru'u faadaanao sha'apatauzonii kidaz

† Kaina'a iriba faadaanao kaudinauzonao Tominkaru Dapu ii. Itikaudinan nii batonapa kida. Na'iki itikaudinan nii bauda'apa sondii. Uruu dauna'an ba'orainao'u ni'i naa kaudin.

Tominkaru ati. ⁹ Aizii faadaanao, kaina'a ĩsha'apatauzonii aimaakan, patukapa-kinaa nii kanoma'o nii aizii kaudin, kawaoda'o nii kaduunu'o Tominkaru ati. Uruu dono Zechariah zaamata-ka. Uruu idi Zechariah morotan naa Tominkaru Dapu iti ukawaoda'anan kaduunu'o shanaribai altar paawa iti, Tominkaru ati. ¹⁰ Aizii kaduunuribai kawaodapa-ka pu'u, pidannao kasaba'ukinan paniba itinapu, na'iki ĩtoriinpan naa kapam.

¹¹ Upu'a'a naa angel, Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Zechariah di'ii. Angel kadishitan altar wuru'u kaduunu'o kawaodapa-kizinaoaz diwa'ora antanapu.

¹² Tuukii Zechariah taria'akan patukapan idi angel.

¹³ Mazan angel kian u'ati, "Zechariah, mana'a putaria'ana'a, Tominkaru abata putoriinpan. Kaudani'o nii pudaiaro, okaudanipan dono daonaiora'o nii odani nii. Pudukota pa'i u'uu John kii. ¹⁴ Aizii ushakatan dono tuukia'o nii pukonaukii-kidanuz na'iki ipai ba'orainao pidannao tuukia'o nii kapam ĩkonaukii-kidanuz. ¹⁵ Na'iki umanawunu'o nii pidan uruu, Tominkaru awun za'a. Aonaa kizi pa'i utuzan wine na'iki ma'ozaka'o riwunii. Sariapa'o nii Kaimana'o Doronaa zaamatan uruu ushakatan dono. ¹⁶ Na'iki uru'o nii padanata-kida iriba Israelitenao † powaa ati, Naobanai Tominkaru ida'ati. ¹⁷ Na'iki uru'o nii kiwiita Naobanai ua'ati, ma'ozaka'o nii uruu, na'apa'o nii manawun uma'ozakan Elijah kawan, Tominkaru prophetiniz. Na'iki ukaimanadan nii daruinao nyukunuu ĩdainao tuma kida. Na'iki pidannao wuru'u dikintapainao kidaz, utanawatan nii ĩnyukunuu, kaiman kizi'i naa ĩaitapan padi'itinpan, na'apa izo'atiinao kawan Tominkaru. Na'iki uminziiwakidan ni'i naa Tominkaru pidannao nyukunuu, ĩzo'ati kizi uparadan."

¹⁸ Sariapa Zechariah kian angel ati, "Kandii ida'ana'o nii mooko ōaitapan umishiin wuru'u pukowaadaniaz aimaakan ō'ati? Usha'apanum kau'an ōgaru tunarunaou'u naa na'iki ōdaiaro na'apa maskonnaou'u naa kapam."

¹⁹ Sariapa angel kian u'ati, "Ōgaru Gabriel, Tominkaru di'iki'o ōwa'ati'ikan. Udyuudanii ōgaru kowaada'o nii paparadan pu'ati, wuru'u kaimana'oraz kuwai. ²⁰ Mazan aonaa pumishidan ōkuwaa, wuru'u mishi'oraz nii usha'apan paainaa kawana'ati. Pumamishidikan idi ōkuwaa, pumaparadanun nii aizii. Ukau'an aona'o nii pukaparadanun, atii ōkuwaa mishiinan dau'ana'o nii zii pukaparadanun koshan."

²¹ Upu'a'a naa pidannao zaudapan Zechariah koditan. ĩaitapa'azon usha'apanum naa wuru'u umakoditakanuz kadiman. ²² Udauna'an zii ukoditan ĩ'ida'ati. Mazan aona'a naa uparadan nii. ĩaitapa'aka sariapa, Tominkaru tukapa-kidan aimaakan u'ati. Pamaparadanun idi Zechariah tiwaan naa pakakuwaapan ĩ'ati paka'u ida'ana'a naa karikaonan.

²³ Uipaian dauna'an ipai pakaudinkiz, ukiwan naa padapu iti. ²⁴ Aonaa ukotua'ikin uruu dauna'an Elizabeth kaudanin naa mishi. Mazan aonaa okoditan padapu iki, atii baka'iauda'u kauzu dauna'an zii okodi-

tan. ²⁵ Uruu idi okian, "Aizii Tominkaru kamunan-kida mishi ōgaru. Uruu idi aona'o nii powa'a pidannao dakoopanun."

Jesus shakatan kowaada-kida-ka

²⁶ Aizii 6 kauzu Elizabeth kaudanin dauna'an, uru'u naa Tominkaru dyuudan angel, Gabriel kia'oraz u'uu, wiizai Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz. ²⁷ Udyuudanuzu na'aka'o nii parada-karu pa'inaiba zun di'iti, Mary kia'o o'uu. Joseph, King David takaan-daunuz, aiapanii oroo na'iki upishaani'i naa oroo padaronao ati pamin-mazidan nii.

²⁸ Aizii angel kaawan o'ida'ati, sariapa ukian o'ati, "Kaiman pugaru? Kaina'a Tominkaru putuma, na'iki tuukii ukamunanun pu'ati," ukian o'ati. ²⁹ Tuukii Mary tarian, na'iki tuukii odi'itinpan ukuwaa dau'u, na'iki tuukii oaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u ukianuz pa'ati. ³⁰ Mazan angel kian o'ati, "Mary, mana'a putaria'ana'a, aizii Tominkaru kamunanu'uzon pu'ati. ³¹ Ukau'an pukaudanin nii daonaiora idi. Aizii pukaudanipan dono, pudakota pa'i u'uu Jesus kii. ³² Uruu tuubaruo'o nii, na'iki umanawunu'o nii pidan, na'iki udakota-ka. Nii Tominkaru umanawunu'oraz Dani nii. Na'iki Naobanai Tominkaru zaamatan nii uruu king nii, na'apa kotua'o udokozu-daun King David kawan. ³³ Karikaonanuo'o nii uking-tinpan Israelitena. Uruu'u Jacob takaan-daunnaouz, na'iki unaobanaitinapanuz, aonaa na'apainim nii ukatokon-tinan."

³⁴ Udauna'an Mary kian angel ati, "Ōgaru pa'ina'o zii zun, aona'o zii daonaiora kiitauzon. Na'apam nii mooko ōkaudanin?"

³⁵ Angel kian o'ati, "Kaimana'o Dorona'o nii wuru'u kaawa'oraz pu'ida'ati, na'iki Tominkaru taan ida'ana'o nii karikaonan pama'ozakan pu'ida'ati, wuru'u pukaudaninuz. Ukau'an pudani, wuru'u kaimana'oraz manawun koraidaonaa, aona'oraz oia'o nii u'ida'a, udakota-ka. Nii Tominkaru Dani. ³⁶ Puaitapa puihiban taoro'o Elizabeth. Pidannao kian aonaa na'apainim nii okaudanizon. Mazan kai oroo kaudani'i naa, 6 kauzu'u naa. Omaskonnaoun pu'a'a naa padamata, mazan upu'u zii okaudanin. ³⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru ati, aonaa aimaakan kasha'apannan, turuu usha'apatan sha'apa'oram aimaakan, aona'oraz turuu puabatan usha'apata-ka."

³⁸ Sariapa Mary kian, "Ōgaru Tominkaru poitoruaba. Marii mooko aimaakan sha'apan ō'ati, puparadan kawana'ati," okian. Udauna'an angel mako'okan naa o'ai.

Mary makon Elizabeth di'iti

³⁹ Kadiman aka udauna'an, uru'u naa Mary makon munapo, midukuo-ta'o wiizai di'iti, Judea Baara ia'oraz. Omakon atii Zechariah dapu iti. Aizii okaawan sariapa onaubaan Elizabeth. ⁴¹ Mary naubaan pu'u oroo, sariapa Elizabeth abatan paudani dakazatinan patoba nazo ii. Upu'a'a naa Kaimana'o Doronaa kaawan Elizabeth ida'ati. ⁴² Uruu idi Kaimana'o Doronaa aipan ati

† Israelitena: ĩnao dakota-kariwaiz kapam Jewnao nii.

okian Mary ati diiwa'o ida'an. "Tuukii manawun Tominkaru kaimanan pu'ati, ipai ba'oran zunnao ai. Na'iki kaiman manawun Tominkaru pudani ati, putoba nazo ia'oraz." ⁴³ Okian koshan, "Kandii ni'o pa'an wuru'u kaimana'o manawun aimaakan sha'apanuz ð'ati, wuru'u ðnaobanaa daro morowautapanuz ð'ida'ati?" ⁴⁴ Punaubaan pu'u õgaru, sariapa õabatan õdani dakazatinan õtoba nazo ii, ukonaukian idi. ⁴⁵ Konauki-a'o nii manawun pugaru, usha'apanum kau'an pumishidan idi wuru'u parada-karuz, na'iki pumishidan idi mishi'o nii umishii-ka'o wuru'u wanaobanaa kowaada-kidaniaz pu'ati," okian Mary ati.

Mary konaukii-kidan Tominkaru

⁴⁶ Uruu idi Mary kian.
 "Tuukii manawun õkonaukii-kidan wanaobanaa.
⁴⁷ Tuukii manawun õnyukunuu konaukian,
 Tominkaru õkazannaatapiki nyukunuitapan idi õgaru,
 na'iki ukamunan-kidan idi kowas õgaru, papoitorua-ba.
 Aizii ipai'o nii pidannao diina'iti'i, ïdakotan õgaru konaukiaiba nii.
⁴⁹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru ma'ozaka'oraz sha'apatan idi kaimana'oraz manawun aimaakan ð'ati.
 Mishi uruu umanawunu'o ukaimanan.
⁵⁰ Ipai pidannao taapainouuz Tominkaru umanawunu'o nii,
 ïdokoza-daunnao di'iki atii ïwadaunnao di'iti, utuka-pa-kida pakamunanun ï'ati.
⁵¹ Mishi uruu ma'ozaka'o manawun,
 pama'ozakan ida'an ipai uwaataabi'ian pidannao,
 wuru'u tuukia'oraz ïtadinpauzon.
⁵² Tuubaru kidainao naobanainao, na'iki umanawun-tinpainao kidaz,
 ipai uwaota-kidan ïdyaun panaobanai-tinpan ai.
 Aizii pidannao waranuitapa-kariwainao,
 uzaamata pa'an ïdyaun tuubaru kidainao nii.
⁵³ Aizii zamazi-tinainao utaa ipai aimaakan ï'ati,
 abaapa utaapan ïdyaun.
 Mazan kapuraataniinao, aonaa kanom utaan ï'ati.
⁵⁴ Mishi pakiauzon kawan wadokoza-daunnao ati kotua'a naa,
 aizii ukawana'ati mishi ukaminka'utan papoitorunao Israelitenaouz.
⁵⁵ Aonaa mishi manyukunuutan kotua'o paparadan, ukiauzonuz,
 karikaonanu'o nii ukamunan-kidan Abraham na'iki udainao diina'iti'i,"
 kia'o Mary kian.
⁵⁶ Mary na'ian idikinauda'u kauzu Elizabeth tuma.
 Udauna'an okiwan naa padapu iti.

John Chikaawunuupauzo shakatan daua'o

⁵⁷ Aizii Elizabeth kaudanipan dono'o naa, uru'u naa okaudanipan, daonaïora mishi odani nii. ⁵⁸ Aizii omin-dazabazinao, na'iki oiribanna abatan na'apam Tominkaru kamunanun na'iki utukapa-kidan tuukii pakaimanan o'ati. Tuukii ïkonaukian paabatan idi okaudanipan, uruu idi baokopa ïkonaukian otuma.

⁵⁹ Aizii bauda'apa sondii Elizabeth kaudanipan dau-na'an, uru'u naa pidannao kaawan ïtukapa'anan naa ïdani choota-ka'o † Jewnao kaduz kawana'ati. †† Aizii wuru'u pidannaouz aipan naa padakotan u'uu Zechariah kii, padaru uu kawan. ⁶⁰ Mazan udaro kian ï'ati, "Aonaa, aonaa na'apa'o nii mani u'uu, John kia'o nii pa'an u'uu."

⁶¹ Sariapa ïkian o'ati, "Mazan aonaa bauda'apa uiribanna na'apa'o nii ï'uu." ⁶² Udauna'an ïpishaan udaru paka'u ida'an, ïaipan ukowaadan na'apam uaipan paudani uu dakota-ka'o.

⁶³ Sariapa Zechariah pishaan ï'ati kaarita, udauna'an usaadan kaarita ida'a kaikapa'a: "John kia'o nii u'uu." Tuukii pidannao di'itinpan, aonaa ïzauda-kidan udakotan u'uu na'apa. ⁶⁴ Upu'a'a naa mazan Zechariah kaparadanu'ukan. Uruu idi tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

⁶⁵ Ipai ïmin-dazabazinao, tuukii ïdi'itinpan. Udauna'an ïkowaadaabi'ia'akan naa ba'orainao ati, ipai wuru dau'an kida'a patukapanii kidaz usha'apan. Uruu idi kuwai makon na'iki una'aka-ka'o ipai wiizai kawana'ati, wuru'u midukuo baawu an kida'oraz wiizainao, Judea Baara ii aka kida'oraz. ⁶⁶ Uruu idi ipai pidannao wuru'u abatainao kidaz kuwai, tuukii manawun ïdi'itinpan, na'iki ïkian, "Ei, kanom kaduzu'o nii wuru'u koraidaon-aaz diina'iti'i?" Usha'apanum kau'an ïaitapan idi Tominkaru kaina'an utuma.

Zechariah konaukii-kidan Tominkaru

⁶⁷ Uruu dono Kaimana'o Doronaa kaawan Zechariah ida'ati. Kaimana'o Doronaa aipan ati ukowaadan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz ï'ati:

⁶⁸ "Wakonaukii-kida wanaobanaa, Israelitenao Tominkarunuz,

ukaawan idi na'iki ukaminka'uta'anan idi papi-danannao,

na'iki uso'ota'anan idi ïdyaun ïpataka'uta-ka'o ai.

⁶⁹ Utaa zii mishi ipai waunao ati, ma'ozaka'o kaza-naatin-kinai nii,

papoitoru David takaan-daun idi.

⁷⁰ Na'apa pakiauzon kawana'ati kotua'a naa, kaimana'o paprophetinnao ida'an.

⁷¹ ïkowaadan ukazannaatan nii waunao, na'iki uso'otan nii waunao watarubanao ai,

† choota-ka'o: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Leviticus 12:3

wunao aia'a tuukia'oraz manawun ïto'ora-kizaitapan waunao.

⁷² Mishi Tominkaru kowaadanii kotua'a naa wadokozu-daunnao ati, ukamunan-kidan nii ïdyaun.

Na'iki aona'o nii umanyukunuutan wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ï'ati. †

⁷³ Kaimanaiman uwa'akan mishi'oraz paparadan wadokozu-daun Abraham ati kotua'a naa, aona'oraz turuu upana'ada-ka.

⁷⁴ Ukowaadauzon u'ati diina'iti'i, ukazannaatan nii waunao watarubanao ai.

Kaiman kizi wamashaapan u'ati aonaa wataritan bii' mani.

⁷⁵ Na'iki kaiman kizi manawun wamashaapan soo uruu ati bouda'apa na'iki waizo'ati kizi uparadan karikaonan."

⁷⁶ Udauna'an ukian.
"Pugaru òdani, pudakota-kaoo nii umanawunu'o manawun Tominkaru prophetin nii. Pukiwiitan nii Naobanai ua'ati, pusaaba'anan naa dunapo umako kizi nii.

⁷⁷ Na'iki pukowaada kizi'i naa upidanannao ati, ïaitapa kizi ukazannaatan nii ïdyaun, umainaabatan ni'i naa ipai ï'oian.

⁷⁸ Mishi kaimana'o na'iki kamunanu'o manawun wuru'u waTominkarunuz.

Uruu aipan ati'o nii wuru'u kazannaatin-kinai wa'atinuz kaina'iki.

Uwa'atin nii kaina'iki kamoo koditan kawanu'o nii.

⁷⁹ Na'iki ukanadapan nii ipai waunao mashaapainouz maruta'o-karu'u, na'iki kichana'ikitinainouz pamawakan ai.

Na'iki kaimana'o nii una'akapan waunao, utukapa-kidan nii wa'ati kaimana'o mashaapa-karu," Zechariah kian.

⁸⁰ Uruu idi John dyaupain naa, atii utuubarun. Aizii unyukunuu ma'ozaka kapam udyaupain Tominkaru dau'ati. Aizii umashaapan mapidantaka'o amazada ii aka. Atii bouda'apa kamoo, ukauddinan kamoon kaawan naa. Uruu dono ukakuwaapatinan naa pidannao ati, wuru'u Israelitenaoo kidaz.

Na'apam Jesus shakatan

(Matthew 1:18-25)

2 Uruu dono kaina'a tuubaru'o king, Caesar Augustus kia'o udakotapa-kaoo. Ukazowautapan idi ipai amazada atii amazada tokon iti, udyuuda-kidan paparadan ipai pidannao ati, ipai amazada kawana'ati. Uaipan ipai daunuuda'u pidannao saada-kidan pa'uu padokozu-daunnao shakata-kizi ii pa'idiwaru. Uruu zi'o pidannao uu saadapauzo-kaoo na'apa. Uruu dono, Quirinius kazowautapa'o ipai wiizainao Syria ii. Uruu dono ipai pidannao makon padokozu-daunnao shakata-kizi iti kida, king paradan kawana'ati.

† ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ï'ati: uruu dakota-kaoo covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada kinao di'ii.

⁴ Aizii Joseph, mashaapan idi Nazareth ii, sariapa umakon Bethlehem iti, Judea Baara ia'oraz. Na'ia'o King David shakatauzon kotua'a naa. Aizii wuru'u King Davidiz, uruu kotua'o Joseph dokozu-daunu'u naa manawun. Uruu shakata-kizi iti'o wuru'u Joseph na'iki Mary saada-kida'ananuz pa'uu, oroo upishaaniaz pamin-mazidan nii. Na'apain pidannao uu saadapa'a-zoo-kaoo dono, kaudani'ora'a naa Mary patoba ii.

⁶ Aizii Joseph na'iki Mary kaawan dono Bethlehem iti, ipai kabaun nazoo sookapa-kizai paidan. Uruu idi ïsookapa-kida-kaoo tapi'izanao dapu nazo ii. Uruu dauna'an Mary kaziwapan naa, atii okaudanipan na'ii, tapi'izanao dapu nazo ii. Uruu baukapan zii Mary kaudanipan, daonaiora odani nii. Okaudanipan dauna'an osaabaan naa paudani sodi na'iki obazobatanuzu kamicha idi. Udauna'an opaidanuzu tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'iti.

Angel kakuwaapan taapauzonao kaznizonao ati

⁸ Kaina'a pidannao taapauzonao kaznizonao. Uruu dono ïna'ian baara ii aiwaka'an, ïawunuutapan pa'uzanao ïsha'apata-kaoo ai. ⁹ ïawunuutapan pu'u pa'uzanao, masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawan ï'ida'ati. Ipai Tominkaru umanawunun kanada'akan amazada ïdazaba an kida'o, kanada, kanada kamoo ai. Uruu idi tuukii ïtarian. ¹⁰ Mazan angel kian ï'ati, "Mana'a utaria'ana'a. Öwa'atin da'ati'i, ökakuwaapa'anan idi u'ati. Aizii ökowaadan nii u'ati kaimana'o kuwai, na'iki ipai pidannao konaukii-kinnaa ni'o. ¹¹ Aizii kai, kaina'a koraidaonaa shakatan Bethlehem ii, kotua'oraz King, David kia'oraz u'uu shakatauzo-kizi ii. Wurru'u koraidaonaa shakata'oraz, uru'u naa Christ, tuubaru'o manawun Naobanai, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii ipai pidannao. ¹² Kaikapa'o nii uaitapan wuru'u koraidaonaa. Aizii umakon dono na'iti, utukapan nii koraidaonaa bazobatapa-kaoo kamicha idi, na'iki uwashatapa-kaoo nii tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. Uruu ida'ana'o nii uaitapanuzu," ukian ï'ati.

¹³ Upu'a'a naa mazan ïtukapa'akan ba'oran angelnao, aonaa masakauda'u mani, ïkaawa'akan pairiban ida'ati. ïabatan angelnao konaukii-kidan Tominkaru pakunuipan ida'an. Kaikapa'o wuru'u ïabatanuz ïkunuipan:

¹⁴ "Oo Tominkaru aokazi ia'o, umanawunu'o manawun.

Kaimana'o nii manawun mashaapa-karu da'a'a imi'i baara'a,

ipai pidannao ati,
Tominkaru naudapaniinaouz."

¹⁵ Udauna'an angelnao mako'okan naa powaa iti, aokazi iti. Aizii ïmakon dauna'an, uru'u naa wuru'u uzai taapikinao kian pa'atiaaka kida, "Aushaa wamako Bethlehem iti, watukapanaka kizi kaiwuru'u Tominkaru kowaada-kidaniaz wa'ati."

¹⁶ Uruu dauna'an ïmako'okan naa na'iti kadimana'o ida'an. ïkaawan na'iti, ïtukapa Mary, Joseph, na'iki wuru'u koraidaonaa, uwashatapa-kaoo tapi'izanao

wanyukunuu kinnaa zo'ii. ¹⁷ Patukapan idi koraidaonaa, uru'u naa ĩkakuwaapan pidannao ati, na'iki ipai ĩkowaadan wuru'u angel kowaadanii kidaz pa'ati koraidaonaa dau'an. ¹⁸ Ipai pidannao wuru'u abatainaouz ĩkakuwaapan, tuukii ĩdi'itinpan ĩkuwaa dau'u. ¹⁹ Aizii Mary tuukii odi'itapan, na'iki ipai otaan panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. ²⁰ Udauna'an uzai taapikinao kiwan naa koshan pataapa-kizi iti pa'uzanao. Mazan ĩkiwan konaukii, tuukii manawun ĩkonaukii-kidan Tominkaru, paabatan idi kaimana'o manawun kuwai angel di'iki, na'iki patukapan idi wuru'u koraidaonaa paawun idi manawun. Uruu idi pamakopa-kizi an ĩkunuiian aonaa masakauda'u mani, ĩkonaukii-kidan Tominkaru patukapan idi ipai aimaakan, na'apa angel kowaadan kawana'ati manawun pa'ati.

Jesus uu dakota-kae

²¹ Aizii bauta'apa sondii Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa odani choota-kae † Jewnao kaduz kawana'ati. †† Na'iki u'uu dakota-kaea'a naa Jesus kii, na'apa angel kiazon kawana'ati o'ati okaudanin ua'ia'oraz zii.

Jesus taa-kae daua'o Tominkaru ati

²² Aizii bauta'apa kauzu na'iki bauta'apa sondii powa'a Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa omakon Joseph tuma Jerusalem iti Moses kakinaori kawana'ati. ĩna'aka dya'utam wakokoonao pataan nii na'iki zowii-karu nii Tominkaru ati, pasaabainan pakaudanipan dauna'an tannaa nii, na'apa kakinaorii kawana'ati. Na'apaini'i naa kapam ĩna'akan Jesus na'iti, uruu ĩtaa'anan naaz Tominkaru ati, kakinaorii kawana'ati. Kaikapa'a sha'atii tawuru'u kakinaorii kiazonuz: "Marii ipai daonaioranao, kiwiin kidainaouz ĩshakatan taa-kae Tominkaru ati." ‡

²⁵ Uruu dono kaina'a tunarunao, Simeon kia'o u'uu, Jerusalem ia'o umashaapan. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o na'iki mashaapa'o Tominkaru ati. Na'iki kotu'a'iki'ora'a naa uzaudapan na'iki tuukia'ora'a naa utukapa'azon Tominkaru kazannaatan Israelitenaon ĩpataka'uta-kae ai. Karikaonan kapam Tominkaru Doronaa mashaapan utuma. ²⁶ Uruu idi Kaimana'o Doronaa ida'an Tominkaru kowaada-kidan u'ati, uaitapa patukapan nii zii Christ pamawakan ua'ii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon.

²⁷ Kaimana'o Doronaa aipan ati Simeon morotan Tominkaru Dapu iti. Na'apain kapam Joseph na'iki Mary na'akan Jesus na'iti, uruu ĩtaa'anan naaz Tominkaru ati, kakinaorii dyuudan kawana'ati. ²⁸ Uruu idi na'ia'a naa Simeon dokobatan Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. ²⁹ Ukian.

"Ōnaobanaa, aizii ōgaru pupoitoru mawakan nii konaukii,

† choota-kae: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Leviticus 12:3 ‡ Leviticus 12:6-8

usha'apanum kau'an aizii puparadan mishiinan, ³⁰ ōtukapa mishi aizii ōawun idi wuru'u kazannaatin-kinao ni'oraz,

³¹ padyuudaniaz na'iki puaipaniaz ipai pidannao aitapan.

³² Uruu ida'ana'o nii pupidanannao Israelitenaon konaukii-kida-kae.

Na'iki uruu Kanada'o, tukapa-kida'o nii mishi'o parada-karu

ipai ba'oran kaduz pidannao ati, wuru'u Gentilenaon kii-kizaiz." ††

³³ Tuukii Mary na'iki Joseph di'itinpan Simeon paradan idi na'apa, Jesus dau'an. ³⁴ Na'ia'a naa Simeon toriinapa-kidan naa ĩdyaun, udauna'an ukian Mary ati, "Di'oraz koraidaonaa Tominkaru di'iki'o, udyuudakaon waota-kida'o nii Israelitenaon ĩmamishidikan idi, mazan ba'oran Israelitenaon ukadishita-kidan nii pa'an pa'ida'ati ĩmishidan idi uruu. Uruu kainaaribai ni'o Tominkaru dyuudan, iriba'o nii pidannao kashadanuz na'iki dakoopanuz. ³⁵ Padakoopan ida'ana'o nii uruu, ĩkainaabainan na'iki ĩaidan pa'orian, wuru'u ĩdizapauzonii kidaz panyukunuu ii. Uruu idi tuukia'o nii pubaiaapan kasha'ora'o na'iki kaziwa'o nii punyukunuu iti, na'apa'o nii punyukunuu dakata-kae kawan marii idi."

Prophetiaba daua'o

³⁶ Uruu dono kaina'a maskonnaon, Anna kia'o o'uu. Aizii odaru uu Phanuel, Asher takaa-daun. Na'iki oroo Tominkaru prophetiniaba. 7 wunu zii ĩmazidan dauna'an odaiaru mawakan. ³⁷ Aizii uruu dono, 84 owunun. Na'iki aonaa na'apainim oonauzon Tominkaru Dapu ai. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpaunzon Tominkaru ati, na'iki osanadinpan patoriinpan dono Tominkaru ati. ³⁸ Aizii omorotan naa koshan Tominkaru Dapu iti, okaawan na'iti Jesus kaawa-kida-kae kawana'ati manawun. Uruu idi tuukii okonaukii-kidan Tominkaru. Udauna'an okowaadan naa koraidaonaa dau'an ipai pidannao ati, wuru'u Jerusalem sannaouz, zaudapainauzunaa pakazannaata-kae.

Joseph, Mary na'iki Jesus kiwan naa Nazareth iti

³⁹ Aizii Joseph na'iki Mary ipaian naa pasha'apaapan ipai wuru'u Tominkaru kakinaori kawana'ati'oraz usha'apata-kae. Uruu dauna'an ĩkiwan naa Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz. ⁴⁰ Na'ia'a naa Jesus dyaupain, utominan ma'ozaka na'iki aitapina'o manawun pidan nii. Na'iki powa'a zii Tominkaru kaimanan u'ati.

Jesus wa'akanan Jerusalem ii

⁴¹ Ipai wunu Joseph na'iki Mary makouzon Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴² Aizii Jesus ikodan dono'o naa 12 wunu, ĩmakon naa koshan Jesus tuma Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴³ ĩna'ian atii ĩpaian wuru'u pasha'apaapaniaz. Aizii paipaian dauna'an pasha'apainpan, pidannao kiwan naa ipai daunuuda'u pawiiiti iti kida. Aizii Joseph na'iki Mary ĩki-

†† Isaiah 42:6; 49:6; 52:10

wan naa kapam. Aizii Jesus, una'ian naa uwa'akinan Jerusalem ii. Mazan aonaa Joseph na'iki Mary aitapan wuru'u uwa'akinanuz na'ii. ⁴⁴ Ī'itiiman kaina'a'a naa uwa'atin pairibannao bii'i. Uruu idi ĩmakon naa atii wachuupun, uruu zii ĩsookapan. Aizii pasookapa-kizi ii, uru'u naa ĩdorotan Jesus pidannao bii an, ⁴⁵ mazan aonaa ĩikodanuzu. Sariapa ĩpadantan powaa iti Jerusalem iti. Uruu idi ĩdorotinan naa udau'u na'ii'aka. ⁴⁶ Atii idikinauda'u kamoo dauna'an zii ĩikodanuzu. ĩikodan uruu Tominkaru Dapu nazo ii, usakanatapan Jewnao tiichaanao bii'i, uabatapan ĩkadakotinan Tominkaru Paradan dau'u na'iki upishautan ĩdyaun. ⁴⁷ Tuukii ĩdi'itinpan Jesus dau'u, aonaa na'iam zii ĩiko-dauzon koraidaonaa aitapa'o manawun uruu kawan na'iki aitapa'o padako'atin parada-karu.

⁴⁸ Aizii Joseph na'iki Mary tukapan idi Jesus na'ii tuukii ĩdi'itinpan. Sariapa Mary kian u'ati, "Ōdani, kandii nii pusha'apatan aimaakan wa'ati kaikapa'a? Tuukii wadopian, na'iki tuukii pudorotin-kidan waunao ipai di'ii'aka'a."

⁴⁹ Sariapa Jesus kian padaro ati, "Kandii nii mooko wuru'u udorotapanuz ōgaru di'ii'aka'a? Aonaa mooko uaitapan da'a ōgaru'u, ōdaru dapu'u?" ⁵⁰ Mazan aonaa ĩaitapan na'apa'oram ati'o wuru'u una'apanuz.

⁵¹ Udauna'an Jesus makon naa ĩtuma Nazareth iti. Na'ia'a naa ipai usha'apatan aimaakan padaronao dyuudan kawana'ati, aonaa udikintapan ĩdyaun. Mazan ipai Mary taapan panyukunuu ii wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. ⁵² Aizii Jesus tominan ma'ozaka'o nii, na'iki aitapaaba'o nii. Uruu idi ipai pidannao marainapanuz na'iki Tominkaru tuukii kapam umarainapanuzu.

John chikaawunuupan pidannao (Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28)

3 Aizii 15 wunu, Tiberius kazowautapan ipai daunuuda'u amazada, atii utokon iti. Uruu dono Pontius Pilate tuubaruo naobanai nii Judea Baara ii. Na'iki Herod kazowautapa'o nii amazada Galilee Baara ii aka. Aizii u'inawuzu Philip kazowautapa'o nii kapam amazada Iturea ii aka, na'iki Trachonitis ii aka. Na'iki uruu dono Lysanias kazowautapa'o nii amazada Abilene ii aka. ² Na'iki Annas na'iki Caiaphas Umanawunu'o Faadaanao uruu dono. Aizii na'apain wunao naobanai-tinpan dono kida'a, Tominkaru dyuudan paparadan John di'iti, Zechariah daniz. Udyuudan paparadan umashaapa-kizi iti, wuru'u mapidantaka'oraz amazada di'iti. ³ Uruu idi John makon na'iki ukakuwaatinan naa ipai amazada kawana'ati, wuru'u Jordan Wa'o itinapu kida'oraz. Na'ii ukakinaopan pidannao kaikapa'a: "Utanawatina'a naa u'oian ai, na'iki uchikaawunuina'a naa, Tominkaru mainaabata kizi u'oian." ⁴ Kaikapa sha'atii tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetin Isaiah kiauzonuz.

"Kaina'a pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka kaikapa'a: 'Usaaba'a naa dunapo kaimanaiman Naobanai ati, ukaawan ua'ii,

na'iki usakitapada'a naa dunapo u'ati, umako kizi nii.

⁵ Marii ipai kasakodaz-tinapa kida'oraz amazada, na'iki baawuz kida dida-ka'o, na'iki marii ipai naawazi na'iki midukuonao patumaakada-ka'o, na'iki marii ipai dunapo koraudapa kida'o sakitapada-ka'o, na'iki marii ipai dunapo dikauda kida'o na'iki kichadin kida'o

patumaakada-ka'o kaimanaiman.

⁶ Ipai'o nii pidannao tukapan na'iki ĩaitapan wuru'u Tominkaru kazannaatanuz pidannao." †

⁷ Aizii John chikaawunuupan dono, iriba pidannao kaawan ĩchikaawunu-kidina'anan u'ati. Sariapa John kian ĩ'ati, "Kowazazunao, kandii kowaadan u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon ai unao? ⁸ Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan, utukapa-kida kizi mishi utanawatinan u'oian ai. Na'iki aonaa ukia'ana'a u'atiaaka kida, 'Mazan waunao Abraham takaan-daunnao pa'an.' Ōkowaadan nii unao ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i. ⁹ Kaina'a baro, minziwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aonaa'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-ka'o, udauna'an uka-boota-ka'o nii ipai tikazi wu'iti."

¹⁰ Sariapa pidannao pishaan John, ĩkian u'ati, "Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan?"

¹¹ Ukian ĩ'ati, "Kanom kaina'a dya'utama'o ushooton oo uchaakitan, marii utaan bauda'apa mashootonu'o pidan ati. Na'iki kanom kawanyukunu'o, marii uka'idiwatan mawanyukunu'o pidan."

¹² Kaina'a pidannao zaamaapauzonao tax puraatan-naa, †† ĩnao kapam kaawan, ĩchikaawunu-kidina'anan John ati. Na'iki ĩkian u'ati, "Tiichaa, waunao mani, na'apam nii washa'apatinan?"

¹³ "Mana'a naa uzaamaapa'ana'a puraata pidannao ai dobata manawun udyuuda-ka'o ai."

¹⁴ Kaina'a kapam soldyaanao kaawan John ida'ati. "Waunao mani, na'apam nii washa'apatinan?" ĩkian u'ati.

"Mana'a naa ukazaapa'ana'a puraata pidannao ai, na'iki mana'a naa utoma'ana'a mariidin-karu ĩdau'an, uaipan idi karikaonan ukazatan ĩpuraatan. Turua'o wuru'u ukawinipinaapa-kaoaz," ukian ĩ'ati.

¹⁵ Tuukii pidannao di'itinpan John dau'u, na'iki tuukii ĩtukapa'azon aimaakan umanawunu'o sha'apata-ka'o. ĩkian panyukunuu ii, "Uru'u naa ōaitapan Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon."

¹⁶ Aizii John kian ipai ĩnao ati, "Ōgaru, ōchikaawunuupan unao wunu idi karikaonan. Mazan kaini'iki'o nii pidan kaawan powa'a'o zii umanawun ō'ai. Ōgaru aonaa ōturuan ōbuzuutan udazkidi zunaa. ‡ Uruu,

† Isaiah 40:3-5 †† zaamaapauzonao tax puraatan-naa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.
‡ Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

uchikaawunuuan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi na'iki tikazi idi. ¹⁷ Kaina'a'a naa una'akapan paw-idaupa-kinaa papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-kaos kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-kaos ni'i naa kaiman padapunaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-kaos tikazi wu'iti, wuru'u aona'oraz umakadauzon."

¹⁸ Iriba sodi kida John paradan, utiwaan pakowaadan kaimanaiman pidannao ati Kaimana'oraz Kuwai. Na'iki ukakinaowan ūdyau tuukii, uaipan idi ūpana'adan pakaduz kida.

¹⁹ Aizii Herod naobanai-tinpa'oraz Galilee Baara ii, tuukii John kakinaowanuz, ukazatan idi pa'inawuzu dariaro Herodias, na'iki usha'apatan idi ba'oran dikauda kida'o aimaakan. ²⁰ Na'iki powa'a zii Herod toman aimaakan dikauda'o, ukaboota-kidan idi John taraa-kizai iti.

Jesus chikaawunuu-kaos daua'o

(Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11)

²¹ Aizii John kaboota-kaos ua'ii taraa-kizai iti, uchikaawunuupan ipai pidannao, wuru'u kaawainao kidaz u'ida'ati. Uruu dauna'an uchikaawunuuan naa kapam Jesus. Jesus toriinpan pu'u, sariapa aokazi da'ata-kaos. ²² Na'iki Kaimana'o Doronaa kaawan u'ida'ati aokazi iki, ukaawan orid nii. Na'iki parada-karu kian Jesus ati aokazi iki, "Pugaru ōdani ōmarainapanii, kaiman manawun ōnyukunuu pu'ati."

Jesus dokoza-daunnaos uu

(Matthew 1:1-17)

²³ Aizii Jesus sakadan dono pakaudinan, 30 uwunun na'apain.

Aizii pidannao dakotan Jesus Joseph dani nii.

Joseph uruu Heli dani,

²⁴ aizii Heli uruu Matthat dani,

aizii Matthat uruu Levi dani,

aizii Levi uruu Melchi dani,

aizii Melchi uruu Jannai dani,

aizii Jannai uruu Joseph dani,

²⁵ aizii Joseph uruu Mattathias dani,

aizii Mattathias uruu Amos dani,

aizii Amos uruu Nahum dani,

aizii Nahum uruu Esli dani,

aizii Esli uruu Naggai dani, ²⁶ aizii Naggai uruu Maath dani, aizii Maath uruu Mattathias dani, aizii Mattathias uruu Semein dani, aizii Semein uruu Josech dani, aizii Josech uruu Joda dani, ²⁷ aizii Joda uruu Joanan dani, aizii Joanan uruu Rhesa dani, aizii Rhesa uruu Zerubabel dani, aizii Zerubbabel uruu Shealtiel dani, aizii Shealtiel uruu Neri dani, ²⁸ aizii Neri uruu Melchi dani, aizii Melchi uruu Addi dani, aizii Addi uruu Cosam dani, aizii Cosam uruu Elmadam dani, aizii Elmadam uruu Er dani, ²⁹ aizii Er uruu Joshua dani, aizii Joshua uruu Eliezer dani, aizii Eliezer uruu Jorim dani, aizii Jorim uruu Matthat dani, aizii Matthat uruu Levi dani, ³⁰ aizii Levi uruu Simeon dani, aizii Simeon uruu Judah dani,

aizii Judah uruu Joseph dani, aizii Joseph uruu Jonam dani, aizii Jonam uruu Eliakim dani, ³¹ aizii Eliakim uruu Melea dani, aizii Melea uruu Menna dani, aizii Menna uruu Mattatha dani, aizii Mattatha uruu Nathan dani, aizii Nathan uruu David dani, ³² aizii David uruu Jesse dani, aizii Jesse uruu Obed dani, aizii Obed uruu Boaz dani, aizii Boaz uruu Salmon dani, aizii Salmon uruu Nahshon dani, ³³ aizii Nahshon uruu Amminadab dani, aizii Amminadab uruu Admin dani, aizii Admin uruu Arni dani, aizii Arni uruu Hezron dani, aizii Hezron uruu Perez dani, aizii Perez uruu Judah dani, ³⁴ aizii Judah uruu Jacob dani, aizii Jacob uruu Isaac dani, aizii Isaac uruu Abraham dani, aizii Abraham uruu Terah dani, aizii Terah uruu Nahor dani, ³⁵ aizii Nahor uruu Serug dani, aizii Serug uruu Reu dani, aizii Reu uruu Peleg dani, aizii Peleg uruu Eber dani, aizii Eber uruu Shelah dani, ³⁶ aizii Shelah uruu Cainan dani, aizii Cainan uruu Arphaxad dani, aizii Arphaxad uruu Shem dani, aizii Shem uruu Noah dani, aizii Noah uruu Lamech dani, ³⁷ aizii Lamech uruu Methuselah dani, aizii Methuselah uruu Enoch dani, aizii Enoch uruu Jared dani, aizii Jared uruu Mahalaleel dani, aizii Mahalaleel uruu Kenan dani, ³⁸ aizii Kenan uruu Enosh dani, aizii Enosh uruu Seth dani, aizii Seth uruu Adam dani, aizii Adam uruu Tominkaru dani.

Satan tiwaa-kidautan

Jesus nyukunuu

(Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

4 Udauna'an Jesus kiwan naa Jordan Wa'o iki, pachikaawunuu-kaos dauna'an, ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Uruu dono Kaimana'o Doronaa na'akan naa Jesus atii mapidantaka'o amazada di'iti. ² Jesus na'ian 40 kamoo. Na'ia'a naa Satan tiwaa-kidapan Jesus nyukunuu ma'ozakan. Aizii wuru'u Jesus na'ianuz aonaa kanom unikan, atii 40 kamoo. Uruu idi tuukia'a naa manawun uzamazin.

³ Sariapa Satan kian Jesus ati, "Tominkaru danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba'a tominan bread nii."

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-kaos kian: 'Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an karikaonan.'" †

⁵ Udauna'an Satan zaida-kidan Jesus dokoa'o amazada di'iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai daunuuda'u wuru'u umanawun kida'oraz donoinao, ipai amazada tokon iti. Mazan masakauda'u'o karikaonan wuru'u utukapa-kidankanuz u'ati amazada. ⁶ Ukian Jesus ati, "Ōzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii ipai wuru'u amazada putukapanii kidaz, na'iki ōtaan nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimaakan utaaapan. Ipai daunu'o utaa-kaos ō'ati wuru'u amazadaz na'iki ipai wuru'u utapaniinaos kidaz aimaakan. Ukau'an turuu ōtaanuzo na'ia'oram pidan ati. ⁷ Aizii pukodoru'ukan an ō'ati, ōtaan nii pu'ati ipai daunuuda'u wuru'u amazadaz, na'iki ipai wuru'u aimaakan kidaz kaina'a'oraz na'a."

† Deuteronomy 8:3

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian:

'Pukodoru'uka soo bauda'apa Naobanai puTominkarun ati.

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati."[†]

⁹ Udauna'an Satan na'akan naa Jesus Jerusalem iti. Uruu idi ĩkaawa'akan naa Tominkaru Dapu zowau paawa iti, udokoodinpan di'iti manawun. Na'ia'a naa ukian Jesus ati, "Tominkaru danin an pugaru, puza-ka'uta kai di'iki'i imi'i baara iti. ¹⁰ Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian:

'Uduyudan nii pa'angelinnao kazannaatapan pugaru, na'iki ĩtaapan nii pugaru kaiman.

¹¹ ĩzaamatapan nii pugaru

na'iki aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti."^{††}

¹² Mazan Jesus kian u'ati, "Tominkaru Paradan saad-inpauzo kian: 'Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru paradan mishiin."[‡]

¹³ Aizii ipai'i naa Satan tiwaan Jesus nyukunuu. Uipai-an dauna'an patiwautanuz, umako'okan naa, atii ba'oran dono'o nii zii koshan utiwaan Jesus.

Jesus sakadan pakaudin Galilee Baara ii

(Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Uruu dauna'an Jesus kiwan naa Galilee Baara iti, na'iki ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan un-yukunuu. Kuwai Jesus dau'u kida'o abata-kaoa'a naa ipai wiizai kawana'ati wuru'u Galilee Baara ii aka kida'oraz. ¹⁵ Na'ii aka'a naa Jesus tominapa-kidan pidan-nao Tominkaru Paradan dau'u synagogue ^{††} kida kawana'ati. Tuukii pidannao konaukii-kidanuzu.

Jesus kashanau-kao padyaupai-kizi Nazareth ii

(Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

¹⁶ Udauna'an Jesus makon Nazareth iti, padyaupai-kizi iti. Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, umakon na'iki umorotan naa synagogue iti. Ukaduz umorotau-zonuz na'apa ĩsookapan kamoon dono. Umorotan idi, na'ia'a naa pidannao dyuudan uaitan Tominkaru Paradan tawuru'u saada-kariwai kidaz kotua'a naa. ¹⁷ Uruu idi ĩtaan naa u'ati kaarita, ^{††} tawuru'u Tominkaru prophetin, Isaiah saadanii kidaz kotua'a naa. Sariapa Jesus buzuutan wuru'u papidapa-kariwaiz kaarita, uda'atanuzu atii uikodan wuru'u paaita'azooniaz. Kaikapa'a usaadinapanu'u:

¹⁸ "Kaina'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o mashaapan otuma.

Uzaamatanii oġaru usha'apanum kau'an uaipan idi oġkowaadapan Kaimana'o Kuwai pataka'utinainao ati.

Uduyudan oġkowaadan so'ota-kao nii ipai pidannao

[†] Deuteronomy 6:13 ^{††} Psalm 91:11-12 [‡] Deuteronomy 6:16 ^{††} synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ^{††} kaarita: Di'oraz kaarita'a dakota-kao scroll. Putukapa kaarita tokon ii 'scroll' waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

wuru'u pataruba zaamatapaniinao kidaz, na'iki uduyudan oġaru ishaawunnao ida'ati, oġkowaada kizi ĩ'ati kaimana'o ni'i naa ĩtukapan, ĩawun saaba-kao idi.

Na'iki uduyudan oġaru kaminka'uta'o nii, ipai wuru'u pataka'uta-kariwainauz.

¹⁹ Na'iki kowaada'o nii Naobanai kamunanun ni'i naa pa'an aizii,

papidannao ati."^{†††}

²⁰ Udauna'an Jesus papida'akan naa wuru'u kaaritz powaa iti, na'iki utaa'akan naa powaa itiz pidan ati, wuru'u taa'oraz u'ati kaarita. Udauna'an us-akanata'akan naa. Ipai pidannao, wuru'u synagogue iainao kidaz, awunuupa'akan soo Jesus ati. ²¹ Na'iki ukian ĩ'ati, "Aizii wuru'u uabataniaz Tominkaru Paradan aita-kao, uruu umishiinan naa wuru'u."

²² Ipai pidannao, abatapainao na'ii, tuukii ĩdi'itinpan uparadan dau'u. Kaiman ĩabatan ukakuwaapan, aita-pa'o pidan kawan manawun. Mazan ĩkian pa'atiaaka kida, "Kanom dii mooko uruu, aonaa Joseph dani mani karikaonan?"

²³ Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Oaitapa na'apam ukia'azon o'ati, uparada'azon o'ati tawuru kawanu'u parada-karu kiauzonuz. 'Daakataa, pukasarain puaiapan ati pukakuda kizi,' kii-karuz. Na'iki oaitapa ukia'azon o'ati. 'Pusha'apata kapam da'a'a puwiizi'i, tawuru'u kowaada-kariwaiz wa'ati pusha'apatan Capernaum ii."

²⁴ Udauna'an Jesus kian koshan ĩ'ati, "Mishi, aonaa na'apainim Tominkaru prophetin naubauzo-kao, ukaawan an pawiiizi ati. ²⁵ Aizii uabata na'apam oġkian. Elijah, kowaadapauzoz Tominkaru Paradan, kakupan dono zii, kaina'a iriba zunnao mawaka'o ĩdaiarunao, mashaapan Israel ii. Uruu dono idikinauda'u wunu pazikon an powa'a aonaa wunu kaawan Israel ii, uruu idi aonaa wanyukunui nii, zamazi kaawan ipai wiizai kawana'ati. ²⁶ Mazan upu'u zii aonaa Elijah dyuuda-kao kaminka'uta'o nii zunnao Israelitenaouz, wuru'u mawakainauz naa ĩdaiarunao. Mazan uduyuda-kao soo bauda'apa zun di'iti mawakaiba'a naa odaiaru, ba'oran wiizai ia'oraz omashaapan, Zarephath kia'oraz udakota-kao, Sidon ia'oraz. ^{†††27} Na'iki Elisha, Tominkaru prophetin kakupan dono zii, kaina'a iriba pidannao Israel ii, kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi. Mazan upu'u aonaa bauda'apa pidan Elisha kakudan Israel ia'o ĩmashaapan. Soo ukakuda bau-da'apa pidan Naaman kia'o u'uu, mashaapa'o ba'oran wiizai ii, Syria kia'oraz udakota-kao."[§]

²⁸ Ipai pidannao wuru'u abatapainauz Jesus paradan synagogue ii, tuukii ĩto'oran u'ati, uparadan idi na'apa ĩ'ati. ²⁹ Uruu idi ĩkadishia'akan kida'a naa, udauna'an ĩzaamata'akan naa Jesus paanoba kadu'iki kida, na'iki ĩna'aka'akan naaz atii pawiiizi tokon iti, dokoa'o ukatawudapuz-tinpan di'iti. Na'iki'o ni'i naa ĩaipan pakida'ukan Jesus. ³⁰ Mazan upu'a'a naa Jesus mako'okan, upodowaana'akan pidannao bii an, atii na'apa umakon ĩ'ai.

^{†††} Isaiah 61:1-2 ^{†††} 1 Kings 17:1-16 [§] 2 Kings 5:1-14

**Oia'o doronai zaamatapanii
daonaiora**
(Mark 1:21-28)

³¹ Udauna'an Jesus mako'okan naa Capernaum iti, wiizai Galilee Baara ia'oraz. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, Sookapa-karu Kamoon dono synagogue ii. ³² Tuukii pidannao di'itinpan paabatan idi Jesus paradan kaimanaiman manawun, usha'apanum kau'an ĩabatan ma'ozaka manawun ukakuwaapan pa'ati.

³³ Kaina'a daonaiora na'ii synagogue ii, oia'o doronai zaamatapanii. Sariapa ukadakon diiwa'o ida'an Jesus ati. ³⁴ Ukian, "Ei, Jesus Nazareth san. Kandii dau'ati puwa'atin wa'ida'ati, kanom puaipan wa'ai? Oo pumainaabata'anan waunao? Ōaitapa pugaru, kaimana'o manawun, Tominkaru di'iki'o puwa'atin."

³⁵ Sariapa Jesus kian u'ati, "Pumashaadautapa, pukodita u'ai!" Sariapa oia'o doronai kaboota'akan wuru'u daonaioraz pidannao awun za'a, mazan umuuda'akan naa na'iki ukodita'akan naa u'ai wuru'u ukaboota'akanuz uruu. Mazan aonaa usha'apatan daonaiora kaziwa'o ida'an.

³⁶ Tuukii pidannao di'itinpan, na'iki ĩkian pairibannao ati, "Ei, na'apa dii pa'an uparadan ma'ozakan manawun? Uka'iita, na'iki ma'ozaka mishi uparadan oia'o doronainao ati, atii uduyuda zii mishi ĩkoditan pidan di'iki." ³⁷ Uruu idi ipai kuwai makon Jesus sha'apatanii dau'u, uruu wiizai di'ii'aka.

Jesus kakudan iriba pidannao
(Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ Aizii Jesus koditan dauna'an synagogue iki, umakon sariapa Simon dapu iti. Na'apain tuukia'o Simon imauzo karinaan, omada wiichan wiicha, wiicha. Sariapa ĩkowaadan Jesus ati odau'an. ³⁹ Uruu idi umakon o'idi'iti. Ukaawan, ukadishitan maonapa owashatinapa-kizi bed ida'a. Sariapa uduyudan orinaa, wuru'u omada wiichanuz koditan o'ai. Sariapa mishi omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Udauna'an okadishitan naa, na'iki otaan naa ĩwanjukunuu nii.

⁴⁰ Aizii kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao kaawa-kidan karinainao pairibannao, pabi'inaaka kida'o ĩrinaa, ipai ĩna'akan ĩdyaun Jesus ida'ati. Uruu idi ipai Jesus pishatan ĩdyaun, na'iki ipai ukakudan ĩdyaun. ⁴¹ Aizii oia'o doronainao, ipai ukodita-kidan pidannao ai kapam. Diiwa ĩkadakon kida ĩkoditan dono pidannao di'iki. "Pugaru Tominkaru Dani manawun," ĩkian Jesus ati. Mazan tuukii Jesus mashaatan ĩdyaun, aonaa ukashaapan ĩparadan. Usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu Christ. †

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada kinao di'ii.

**Jesus tominapa-kidan pidannao synagogue kida
kawana'ati**
(Mark 1:35-39)

⁴² Aizii ba'oran chaapi'iki ushaawaka zii Jesus makon naa dono iki, na'iki umakon mapidantaka'o amazada iti. Uruu idi pidannao dorotapanuz atii ĩikodanuzu. Aonaa padamata ĩtaapadan umakon, tuukii ĩtiwaan pamashaatanuz. ⁴³ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Kaina'a zii ōkowaada'azon Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, ba'oran wiizainao kida kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u Tominkaru dyuudaniaz ōkowaada'anan," ukian.

⁴⁴ Uruu idi Jesus makon, na'iki ukakuwaatinan naa synagogue kida kawana'ati.

**Jesus zaamatan
pamin-kaudinannao nii**
(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

5 Bauda'apa kamoo Jesus kadishitapan, Gennesaret Karishiiz †† danoma'a. Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan u'ida'ati. Na'ia'a naa ĩkasaba'uinan na'iki chakata'a naa ĩkaawan u'ida'ati, ĩabata'azon idi ukowaadan Tominkaru paradan. ² Upu'u'u Jesus tukapan dya'utam kanawanao muudapa-kao karishii danoma ii. Kopautapauzonao muudapanii wuru'u pakanawan kidaz. Aizii wuru'u pidannaouz, ĩchikaapan naa pasaironnoo na'ii wunu danoma'a. ³ Sariapa Jesus makon na'iki upaidinan Simon kanawan zo'iti, na'iki uduyuda ukida'ukan wuru'u kanawaz masakauda'u karishii danoma ai. Uruu idi Jesus sakanatan naa kanawa zo'ii, na'iki'i naa utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u.

⁴ Aizii uipaian dauna'an pakakuwaatinan, sariapa ukian Simon ati, "Ukida'uka kanawa baukapa'a naa kaana'o-karu iti, utunuuta kizi usaironnoo na'ii, uzamata kizi kopaunao."

⁵ Sariapa Simon kian Jesus ati, "Ōnaobanaa, bauda'apa maruta'o watiwautan wazaamatan kopau da'a'a, mazan aonaa kanom wazaamatan. Mazan aizii pudyudan idi ōgaru, ōtunuutan nii wuru'u wasaironnaouz, puparadan kawana'ati," ukian. ⁶ Uruu idi na'ia'a naa ĩtunuutan pasaironnoo. Na'iki sariapa ĩsaironnoo zaamatan diri'i, diri'i kopaunao, aonaa uka'iita-kao kawana'ati. Atii ĩsairon kida aonaa uka'iitan naa pawazoo, maonapa kida ĩsairon dadotan, pawazoo kimishan idi manawun. ⁷ Sariapa ĩawarian pairibannao, wuru'u ba'oran kanawa zo'iainaouz kaminka'uta'o nii paugaru. Uruu idi baokopa'a naa ĩto'otan wuru'u sairo kidaz, ĩzaamata kopau diri'i, diri'i, ipai ĩpaidadan pakanawannao, maonapa kida ĩkanawan tipitan, uwa-zoo diri'in idi manawun.

⁸ Aizii Simon tukapan idi aimakaan sha'apan kaikapa'a, sariapa ukodoru'ukan Jesus kanaapu iti, na'iki ukian u'ati, "Marina'a shoman ōgaru, ōnaobanaa, usha'apanum kau'an oia'o pa'i manawun pidan wu-

†† Gennesaret Karishiiz: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakotakao.

ru'u õgaruz." ⁹ Tuukii Simon na'iki wuru'u ba'orainouz di'itinpan, patukapan idi pazaamatan diri'i manawun kopaunao. ¹⁰ James na'iki John wuru'u Zebedee dainaouz na'apa kapam, tuukii kapam ãdi'itinpan.

Sariapa Jesus kian Simon ati, "Mana'a putaria'ana'a, aizii puzaamaapan ni'i naa pa'an pidannao." ¹¹ Udauna'an ãkozootan naa pakanawan kida karishii danoma ati, na'iki ãwa'aka'akan naa ipai pa'aimaakanutu kida, na'iki ãmako'okan naa Jesus dawu'ati.

Jesus kakudan pidan kabishopa'o

(Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)

¹² Aizii Jesus kaawan wiizai iti, na'ii kaina'a'o pidan baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi idi. Utukapan idi Jesus, sariapa ukodoru'ukan ukanaapu iti, uawun baara imi'i baara iti. Na'iki ukian Jesus ati, "Õnaobanaa, õpishaan pugaru tuukii manawun, punyukunuu na'apan an, pukakuda shoman õgaru, puso'ota wuru'u bishoizi õ'ai."

¹³ Sariapa Jesus pishatanuz na'iki ukian u'ati, "Na'apa mishi õnyukunuu, aizii marii pumada saabainan." Sariapa mishi pidan mada saabaina'akan. ¹⁴ Udauna'an Jesus kakinaowan uruu. Ukian u'ati, "Mana'a zii pa'i pukowaada'ana'a pidan ati, wuru dau'ana'a õsha'apataniaz pu'ati. Mazan pumako pa'an kai, faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan pumada, utukapa kizi mishi pumada saabainan. Uruu dauna'an putaa'a naa pa'i pu'uza faadaa ati, utaa kiziz na'iki ukawaoda kiziz Tominkaru ati, Moses kakinaori kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'a naa pumada saabainan powaa iti."

¹⁵ Mazan kii'an kuwai Jesus dau'ana'o iribaa'aka-kaoa'a naa manawun ipai di'ii'aka kida'a. Uruu idi pidannao kaawan aonaa masakauda'u mani Jesus ida'ati, ãabata'azon idi ukuwaa. Ba'orainao ãkaawan ãaipan idi kapam pakakuda-ka'o, parinaa kida ai. Uruu idi ipai ukakudan ãdyaun. ¹⁶ Mazan panaadon Jesus makon nii da'i, utoriinpa'anan mapidantaka'o amazada iti.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o daonaiora

(Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)

¹⁷ Aizii bauta'apa kamoo, Jesus tominapa-kidan dono pidannao, kaina'a pabi'i kida Phariseenao † sakanatapan na'ii, na'iki na'ii kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ba'oran wiizai iki kida'o ãwa'atin wuru'u ãnaouz, tawuru'u Galilee Baara na'iki Judea Baara ii aka kida'oraz wiizainao, na'iki Jerusalem ikiinao kida na'ii kapam. ãnao kida wuru'u sakanatapa'oraz na'ii. Mazan Tominkaru taani'i naa pama'ozakan Jesus ati, ukakuda-kinaa nii karinainao pabi'inaaka kida'o rinai ai. ¹⁸ Na'apain pidannao kaawan Jesus ida'ati, ãna'akan pairiban machi'ikaka'o. ãna'akanuzu pawashatinapa-kizi baara an. ãaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti, Jesus kanaapu iti. ¹⁹ Mazan pidannao iriban idi man-

† Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naada-kinao di'ii.

awun, aonaa na'itim ãmorota-kidanuzu. Uruu idi sariapa ãzaida-kidanuz kabaun zowau iti. Udauna'an ãso'owan naa kabaun zowau, na'iki'i naa ãtoka-kidanuz pawashatinapa-kizi baara an, atii pidannao sakoda iti, na'iki ãmuudanuzu Jesus kanaapu'u. ²⁰ Aizii Jesus tukapan idi ãmishidan tuukii manawun, sariapa ukian machi'ikaka'oraz pidan ati, "Õpaonaruru, aizii ipai pu'orian mainaabata-ka'o pu'ai."

²¹ Sariapa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao kian pa'atiaaka kida, "Kandii mooko arawu'u, uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an? Soo bauta'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian."

²² Mazan Jesus aitapa na'apam ãdi'itinpan. Uruu idi ukian ã'ati, "Kandii nii udi'itinpan õdau'u kaikapa'a? ²³ Na'ia'oram masha'apannaa: 'ipai pu'orian mainaabata-ka'o' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii? ²⁴ Mazan õaidan nii u'ati wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan umainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a." Uruu'u naa Jesus kia'akan naa machi'ikaka'o pidan ati, "Õkian pu'ati pukadishita, puzaamata wuru'u puwashatinapa-kiziz na'iki pumako'o naa pudapu iti." ²⁵ Sariapa mishi pidan kadishita'akan ipai awunuutapainao awun za'a, uzaa-mata'akan naa pawashatinapa-kizi baara, na'iki umako'okan naa padapu iti konaukii. Tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

²⁶ Aizii wuru'u awunuutapainao kidaz, tuukii ãdi'itinpan, na'iki tuukii kapam ãtarian, na'iki tuukii ãkonaukii-kidan Tominkaru. "Ei, watukapa zii aizii konaunam kida'o na'iki umanawunu'o aimaakan sha'apata-ka'o, wuru'u aona'oraz watukapauzon usha'apata-ka'o kida," ãkian.

Jesus dapadan Levi

(Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

²⁷ Udauna'an Jesus koditan naa kabaun iki na'iki umako'okan naa. Pamakopa-kizi an utukapa pidan Levi kia'o u'uu, uruu zaamaapauzo tax puraatanannaa. Jesus ikodan usakanatapan pazaamaapa-kizi ii puraata. Sariapa ukian u'ati, "Puwa'ati õtuma, õtominapa-kida kizi pugaru." ²⁸ Sariapa Levi wa'akan wuru'u pakaudinkiz na'iki umako'okan naa Jesus dawu'ati.

²⁹ Aizii padapu ii Levi toman naa udaru'o aroapa-karu Jesus ati. Kaina'a iriba ba'orainao zaamaapauzonao kapam tax puraatanannaa aroopa'azon ãtuma, na'iki kaina'a iriba kapam ba'oran pidannao kida aroopa'azon ãtuma. ³⁰ Kaina'a na'ii pabi'i kida Phariseenao awunuutapan, na'iki na'ii kapam ãiribannao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u awunuutapan. Sariapa ãkian utominapa-kidaniinao ati, "Kandii nii arawu aroopa'azon na'iki utuza'azon wunao tuma'a oiainao, zaamaapauzonao kidaz tax puraatanannaa, na'iki wuru'u oiainao kidaz pidannao?" Kia'o wuru'u ãkiainapanuz.

³¹ Sariapa Jesus kian ã'ati, "Pidannao ziwuinao, aonaa kanom nii ãaipan daakataa, soo karinainao pa'an tuukii ãaipan daakataa. ³² Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u

ōwa'atinuz da'ati'i, aonaa kaimanainao ida'ati'o mani, soo oiainao ida'ati'o pa'an wuru'u ōwa'atinuz itanawatin kizi pa'oian ai."

Pidannao pishautan Jesus sanadinapa-karu dau'u
(Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ Pabi'i kida pidannao, kaawainao kidaz Jesus ida'ati, kian u'ati, "John Chikaawunuupauzoz tominapa-kidani-inao mapuda pa'an isanadinpauzon, † na'iki itoriinpauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz Phariseenao di'iki, na'apa kapam isanadinpan na'iki itoriinpan. Mazan aizii wuru'u putominapa-kidaniinaouz, aonaa isanadinpauzon, mazan itaroopan nii na'iki ituzan nii atii ishiitan."

³⁴ Sariapa Jesus kian it'ati, "Turuu mani u'itiiman pidannao wa'atiinao mazida-karu dau'ati baiatan pazamazin mazida'o daonaiora na'an pu'u ituma? Aonaa turuu ibaiatan pazamazin. ³⁵ Mazan bauta'apa kamoo na'aka-karu nii wuru'u mazida'oraz daonaiora it'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an isanadinpan na'iki ibaiatan pazamazin."

³⁶ Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai. Ukian it'ati, "Aonaa na'iam zii pidan kuzuutauzon pa'ina'o chaakita pazimindota-kinaa nii uzaama'ora'a naa chaakita. Mazan aizii pidan kuzuuan an pa'ina'o chaakita pazimindoapa-kinaa nii, upataka'uan pa'ina'o chaakita, na'iki pana'a'o nii uaidinpan uzaama'o ai. ³⁷ Na'iki aonaa na'apainim pidan paidauzon, pa'ina'o zii wine toma-ka'o, uzaama'ora'a naa wine kinnaa †† zo'iti. Usha'apanum kau'an pa'ina'o wine paidakao an, upoodan nii uma'ozakan ana'a naa, na'iki utada'okan nii wuru'u uzaama'oraz naa riwunii kinnaaz. Uruu idi ipai'o nii riwunii wakudin. Aizii wuru'u ukinnaaz ukaboota'aka-ka'o ni'i naa. ³⁸ Mishi'oraiman pa'ina'o wine paida-ka'o pa'ina'o ukinnaa zo'iti. ³⁹ Na'iki aonaa kanom tuza'azon pa'ina'o zii wine toma-ka'o, patuza'akan dauna'an ma'ozaka'ora'a naa wine. Aizii pidan tuzan an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, 'Kaiman pa'an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, pa'ina'o utoma'aka-ka'o ai,' ukian nii." Uruu kia'o wuru'u Jesus kowaadani-az kuwai.

Sookapa-karu Kamoon dau'a'o
(Matthew 12:1-8; Mark 2:23-28)

6 Bauta'apa kamoo Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan zakapu an patominapa-kidani-inao tuma, paoribai wheat baawu an. Na'apain Jesus tominapa-kidaniinao karaowaanan wheat aka. Uruu idi itzu'uan naa wuru'u wheat aka kidaz paka'u baara iti, itaipan idi umada so'oinan, udauna'an itinan naaz. ² Pabi'i kida Phariseenao pishaan itdyaun, "Kandii ni'o udikintapan wuru'u aona'oraz wakainaorinaa kashaapan usha'apata-ka'o, Sookapa-karu Kamoon dono?" ‡

† sanadinpauzon: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. †† wine kinnaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ‡ Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u itkaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

³ Jesus kian it'ati, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David na'iki uminauda'unao sha'apatauzonii itamazin dono'oraz? ⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'ii uzaamatan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Udauna'an unikan naaz na'iki utaan naa paminauda'unao atiz. Aonaa ukashaapa-ka'o padamata ba'oran pidan nikan wuru'u bread kidaz, soo faadaanao." ⁵ Powa'a zii Jesus kian it'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu pa'an kazowautapa'oraz Sookapa-karu Kamoon."

Jesus kakudan pidan dadara'o uanoba
(Matthew 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ Ba'oran dono koshan, Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus morotan synagoge iti. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a bauta'apa pidan na'ii dadara'o uanoba bada'ii, udiwa'oran atanapa na'iki aonaa na'apam ukaiwaanuzu. ⁷ Kaina'a wunaou'u tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao na'ii kapam. Inao tuukii itaipan patukapan Jesus sha'apatan aimakaan, itaipan pana'apaunuz, usha'apatan an aimakaan, Sookapa-karu Kamoon dono. Uruu idi kaimanaiman itawunuutapan uruu, itukapa'azon usaabaan wuru'u pidan anobaz. ⁸ Mazan Jesus aitapa ipai itdi'itinpan, uruu idi ukian wuru'ati'i daonaiora dadara'oraz uanoba, "Pukadishita, na'iki puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati." Sariapa ukadishitan na'iki umako'okan naa pidannao kanaapu iti. ⁹ Udauna'an Jesus kian pidannao ati, "Opishaan nii unao aizii, na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati aipan washapatinan, Sookapa-karu Kamoon dono? Uaipan washapatan oia'o oo kaimana'o? Uduyuda wakakudan pidan oo wazowianuzu?" ¹⁰ Jesus awunuupan ipai pidannao kawana'ati, na'iki sariapa ukian pidan dadara'o uanoba ati, "Pusawada puanoba." Sariapa usawada'akan paanoba, na'iki uanoba saabaina'akan naa. ¹¹ Mazan tuukii wunao to'oranu'u, zaudapainauz Jesus sha'apatan aimakaan. Uruu dau-na'an itmiitiniipan naa, itaitapa'azon na'apam nii pasha'apatan Jesus.

Jesus zaamatan 12 pidannao padyuudan nii
(Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Uruu dono Jesus makon naawazi paawa iti utoriinpan pa'anan, uruu idi una'ian utoriinpan bauta'apa maruta'o Tominkaru ati. ¹³ Aizii ba'oran chaapi'iki, uru'u naa udapadan patominapa-kidaniinao. Aizii itbii iki, uzaamata 12 daonaioranao padyuudan nii kowaadapa'o nii ipai kuwai wuru'u uaiapanii kidaz ukowaada-ka'o na'iki usha'apata-ka'o. Udakotan wuru'u pazaamataninaouz apostlenao. ‡†¹⁴ Kaikapauda'u'o wuru'u uzaamataniinaouz: Simon, Peter kia'oraz udakotapa-ka'o, na'iki u'inauwuzu Andrew, na'iki kaina'a James, John, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, na'iki James, Al-

‡† apostlenao: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u.

phaeus daniz, na'iki Simon, uruu Patriot, † Judas, James daniz na'iki Judas Iscariot zaamata-kida'oraz Jesus.

Jesus tominapatin-kidan na'iki ukaminka'uupan pidannao

(Matthew 4:23-25)

¹⁷ Udauna'an Jesus tokan naa naawazi paawa iki, apowa'a'o baara ati, wunao tuma'a pazaamatani-inaouz daonaioranao. Na'ia'a naa iriba pidannao wuru'u tominpauzonao kidaz u'idi'iki kasaba'uinan, na'iki iriba kapam ba'oran pidannao kaawan na'iti. Pidannao wa'atin pabi'inaaka kida'o wiizai iki, ipai Judea Baara ii aka kidainaouz wiizainao, Jerusalem ikiinao na'ii kapam. Aizii kaina'a ba'orainao kida kaawan wa'atiinao Tyre na'iki Sidon iki, munapo'o paran danoma itinapu kida'o wiizainao. ¹⁸ Iwa'atin ĩabata'azon idi Jesus kuwaa. Ba'orainao, ĩkaawan ĩaipan idi kapam pakakuda-kao parinaa ai. Na'iki kaina'a ba'orainao oia'o doronai zaamatapaniinao kida. Uruu dono ipai ukakudan karinainao. ¹⁹ Tuukii pidannao aipan papishatan Jesus, usha'apanum kau'an ĩtukapan idi ma'ozaka Tominkaru kaudinan u'ida'a, uso'ota pabi'inaaka kida'o rinai pidannao ai. Uruu idi ukakuda ipai pidannao parinaa kida ai.

Konaukii-karu na'iki

kasha'ora-karu

(Matthew 5:1-12)

²⁰ Sariapa Jesus awunuupan wunao di'iti'i tominpainao kidaz u'idi'iki. Ukian ĩ'ati.

“Konaukia'o pa'an unao,
mapuraataniinaouz,
usha'apanum kau'an unao ati'o pa'an
wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz.

²¹ Konaukia'o pa'an unao
baiatainaouz pazamazin kai.

Usha'apanum kau'an, diina'iti'i abaapa'o nii pa'an unao.

Konaukia'o pa'an unao,
kasha'oratinainao kidaz kai,
usha'apanum kau'an diina'iti'i
karikaonanu'o nii pa'an ukonaukiitinan.

²² “Konaukia'o pa'an unao, uto'ora-kizaitapa-kao an, na'iki ukashanaukii-kida-kao an, na'iki udakowautapa-kao an, na'iki udakota-kao an oiainao nii Daonaiora Aokazi Iki'o dikin ii. ²³ Ukonaukii na'apa kida'o aimakaan sha'apan dono u'ati. Ukonaukii tuukii, usha'apanum kau'an kaina'a pa'an umanawunu'o uwini pinaa ni'o taapa-kao aokazi ii. Wuru'u pidannao to'ora-kizaitapa'oraz unao kai, na'apa'o kapam ĩdoko zu-daunnao taapauzon Tominkaru prophetinnoo kotua'a naa.

²⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kapuraataniinao,
kai kaiman manawun uabatinpan.

† Patriot: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakota-pa-kinao Zealot kii.

²⁵ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kawanyukunuinao,
mazan diina'iti'i uzamazin nii.

Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao konaukia'oraz umashaapan,
konaukii ushaazootinan kai,
mazan diina'iti'i ukasha'oratinan nii tuukii, uzaadinan nii na'iki

umuraapatinan nii.

²⁶ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, kai tuukii uatadapa-kao. Na'apa kotua'a naa ĩdoko zu-daunnao atadapauzon pidannao dakotinpauzonaouz prophetnao nii.

Umarainapa to'oratinainao u'ati

(Matthew 5:38-48; 7:12a)

²⁷ “Mazan aizii õkia'azon unao abatapainao ati. Umarainapa ipai utarubanao. Kaiman utaapa na'iki usha'apata kaiman aimakaan wunao ati'i to'ora-kiza-itapa'oraz unao. ²⁸ Upishaa Tominkaru marii kizi ukaimanan wunao ati'i, aipainaoz dikauda'o sha'apan u'ati. Na'iki utoriinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a antamikiipauzonaouz unao.

²⁹ Aizii pidan tinikan an pugaru pukaozoo ati, marii putinika-kidan ba'oran pukaozoo u'ati. Aizii pidan kazatan an puchaakitan, marii uzaamatan pushooton kapam. ³⁰ Na'ia'oram pidan pishaan an aimakaan pu'ai, putaa u'ati. Aizii pidan kazatan an pusha'apauzi, mana'a pupishaa'ana'a powaa itiz. ³¹ Pusha'apata kaimana'o aimakaan ba'oran pidannao ati, na'apa puaipan kawan ĩsha'apatan aimakaan pu'ati.

³² “Aizii pumarainpan an soo wunaou'u marainpainaouz karikaonan pugaru, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-kao? Upu'u zii oiainao pidannao ĩmarainapa pamarainpikinao. ³³ Aizii pusha'apatan an kaiman aimakaan soo wunao ati karikaonanu'u, sha'apatainao kidaz kaiman aimakaan pu'ati, kandii dikin ii puaitapan kaimana'o aimakaan taa-kao pu'ati? Upu'u zii oiainao pidannao, ĩsha'apata kaiman aimakaan wunao ati'i sha'apatainaouz kaimana'o aimakaan ĩ'ati.

³⁴ Aizii putaan an aimakaan oo puraata pidan ati, puaitapan idi ukawadauntan niiz, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-kao? Upu'u zii oiainao taan puraata ba'oran oiainao ati, ĩaitapa kawadaunuta-karu nii wuru'u papuraatanuz. ³⁵ Ukau'an umarainapa utarubanao, usha'apata kaiman kida'o aimakaan ĩ'ati. Utaa kapam aimakaan kana'apan ĩ'ati, aonaa uzaudapa'ana'a ukawadaunuta-kao powaa iti. Kaina'a'o pa'an umanawun kida aimakaan taapa-kao unao ati, usha'apatanii kida winipinaa nii. Uruu idi mishi'o nii Tominkaru umanawunu'oraz daniitan ipai unao. Tominkaru, uruu ipai ukaimanan pidannao ati. Utukapa-kida pakaimanan wunao ati'i, aona'oraz ĩkonaukii-kidauzon uruu, utaan pu'u aimakaan ĩ'ati, na'iki wunao ati'i oiainaoz manawun pidannao. ³⁶ Ukau'an ukamunan kapam na'apa udaru Tominkaru kamunanuuzon kawan.

Mana'a uzauzau'ona'a pidan madiwautapaka

(Matthew 7:1-5)

³⁷ “Mana'a udakotauzo'ona'a pidan dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan unao dikauda'o nii. Mana'a ukaboota-kida'ana'a pidan pataka'uta-karu nii, aonaa kizi kapam uboota-ka'o. Na'iki umarina'ata wuru'u dikauda kida'oraz sha'apatauzo-ka'o u'ati, Tominkaru marina'atan nii wuru'u oii kida'oraz usha'apatauzon. ³⁸ Utaa aimaakan ba'orainao ati, Tominkaru taan nii aimaakan unao ati. Na'iki diri'i'o nii manawun aimaakan taa-ka'o u'ati, atii aona'o ni'i naa na'itim upaidinan. Na'apam udiri'in putaauzon aimaakan ba'orainao ati, na'apa'o nii udiri'in Tominkaru taan pu'ati.”

³⁹ Udauna'an Jesus kakuwaapan naa, di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Kaikapa'o wuru'u ukianuz: “Aonaa turuu pidan ushaawun na'akan pamin-usaawunun, usha'apanum kau'an ipai daunuuda'u'o nii i'waotan kichada-kariwai nazo iti. ⁴⁰ Aonaa na'iam pidan tominpauz umanawunun patiichaan ai, mazan ipai wuru'u tominpauzonaouz i'paian dauna'an patominpan, na'apa'o ni'i naa i'aitapan patiichaan kawan.

⁴¹ “Kandii nii mooko wuru'u pudii'itapanuz kaunuba'o puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u wuru'u atamun taramtinpa'oraz puawun ida'a? ⁴² Puka'iita zii pukian puiriban ati. 'Da'ati'i' o'so'ota kizi kaunuba'oraz puawun ai,' pumatukapakan pu'u kaina'a udaru'o atamun idin puawun ida'a? Pugaru taapinpa'oraz kaimana'o nii kaikini'i, mishi'oraiman puso'ota'a naa zii kiwiin atamun idin puawun ai. Uruu dauna'an kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

Paoribai na'iki u'aka daua'o

(Matthew 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Paoribai ziwu'o usodan, aonaa u'aka dikauda'o nii. Mazan aizii paoribai maziwuka'o, ukaakan dono dikauda'o nii kapam u'aka. ⁴⁴ Ipai kaimana'o dizookaru kadunaa aitapa-ka'o pa'aka ida'an kida, na'iki aonaa na'iam zii pidan karaodauzon dizoo-karu fig oo grape kaiwada-karu kadunaa di'iki. ⁴⁵ Aizii kaimana'o pidan, ukodita-kida kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan, utaapan idi kaiman kida'o aimaakan panyukunuu ii. Mazan aizii dikauda'o pidan, ukodita-kida dikauda kida'o pa'idiwaru aimaakan, utaapan idi oii kida'o aimaakan panyukunuu ii. Ukau'an sha'apa'oram aimaakan pidan taapanii kida panyukunuu ii, uruu kida wuru'u ukodita-kidaniaz paparadan ida'an.

Dya'utama'o kabaun tomikinao

(Matthew 7:24-27)

⁴⁶ “Kandii nii udakotan o'garu unaobanaa nii, umasha'apatakan pu'u o'dyuudanii usha'apatan? ⁴⁷ Na'ia'oram pidan wa'ati'o o'ida'ati, na'iki mishi'o uabata'azon o'kuwaa, na'iki izo'ati'o o'paradan, o'kowaadan nii kanom kawanu'o uruu. ⁴⁸ Uruu na'apa pidan kawan, toma'o padapu dadara'o baara'a, na'iki

kichada'o patoron uun nii munapo. Aizii na'apainim wunu tuubarun na'iki udapu naraan, aona'o nii wunu paran kabootanuz, usha'apanum kau'an dadara'o baara'a'o wuru'u udapuz. ⁴⁹ Aizii na'ia'oram pidan abata'o o'kuwaa mazan aonaa uizo'atinuz, na'apa'o uruu tawuru kawanu'u maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu shomada'o imi'i ida'a. Aizii na'apainim wunu tuubarun, baukapa'o nii wunu paran kida'uka'akan wuru'u kabaunuz, uruu idi sariapa kabaun dorautan ipai daunuuda'u.”

Jesus kakudan

soldyaa zowaunaa poitoru

(Matthew 8:5-13)

7 Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan pidanao ati, uru'u naa umakon Capernaum iti. ² Aizii na'ii kaina'a Roman soldyaanao zowaunaa. Uruu dono upoitoru umarainapanii manawun karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa umawakan. ³ Uabatan idi Jesus kaawan wuru wiizai ida'ati'i pamashaapa-kiziz, sariapa udyuudan kazowautapainao Jewnao Jesus di'iti. Uaipan i'dapadankan Jesus, uwa'ati kizi padapu ati, ukakudanaka kizi upoitoru. Aizii uruu aonaa Jew mani. ⁴ Udauna'an i'makon naa Jesus di'iti, atii i'ikodanuzu. Na'ia'a naa i'kowaadan u'ati parada-karu, na'iki tuukii i'pishaan umakon patuma. I'kian u'ati, “Tuukii manawun waaipan pukaminka'utan wuru'u pidanaz, waaipapanii uruu kaimana'o naobanai. ⁵ Usha'apanum kau'an uruu umarainapanii tuukii wairibannao Jewnao, na'iki uruu tomanii wa'ati wuru'u synagogue. Uruu idi tuukii wapishaan pugaru pumako kizi u'idi'iti,” i'kian. ⁶ Uruu idi Jesus makon i'tuma.

Aizii i'maonapatapaanan pu'a'a naa, uru'u naa naobanai dyuudan papaonarunao ikodapa'anan Jesus. Na'iki udyuudan i'na'akan paparadan u'idi'iti, kaikapa'a: “Naobanai, aonaa o'aipan pumizidinan, aonaa o'aipan puwa'atin o'dapu ati. ⁷ Na'iki aonaa umanawunu'o mani pidan o'garu, na'iki aonaa o'turuan o'parada'anan na'iki o'makon pu'idi'iti manawun. Turuu pa'an puparadan, na'iki karikaonan o'poitoru kaku-da kizi. ⁸ O'garu na'apa, o'kaudinana doko ainao pidanao o'ai waranu a'o. O'garu na'apa, kaina'a soldyaanao kaudina'o o'waranu'u kapam. Aizii o'kian dono bauda'apa soldyaa ati, 'Pumako,' umakon nii. Aizii o'dapadan dono ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati,' o'kian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki o'dyuudan dono o'poitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' o'kian an u'ati, usha'apatan niiz.”

⁹ Tuukii Jesus di'itinpan uabatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u. Sariapa utanawatinan pidanao di'iti, wuru'u wa'atipainao kidaz udawu'ati. Na'iki ukian i'ati, “Aizii o'kowaadan nii u'ati: aonaa na'iam zii o'ikodauzon mishida-karu manawun wuru kawanu'ora'a Israelitena'o bii an.” ¹⁰ Udauna'an wunaou'u na'akainaouz parada-karu kiwa'akan naa powaa iti, naobanai dapu iti. Aizii i'kaawan i'abatan poitorui kaku-da'aka'a naa.

**Jesus kakudan daonaiora
mawaka'ora'a naa**

¹¹ Kadiman aka uruu dauna'an Jesus makon wiizai di'iti, Nain kia'o u'uu. Aizii pidannao, tominpauzonao u'idi'iki na'iti kapam imakon utuma. Na'iki iriba kapam ba'orainao pidannao makon udawu'ati.

¹² Aizii Jesus kaawan pu'u wiizai koraratapa-kinao paniinomizinaa ida'ati, upu'u daonaiora mawaka'o na'aka-kao baaranai iti. Zuna mawakaiba'a naa oda-iaru, odani wuru'u mawaka'oraz, ubauda'apan odani wuru'u uruuz. Na'iki kaina'a iriba, iriba pidannao makon otuma.

¹³ Aizii Jesus tukapan oroo tuukii ukamunan-kidanzu, sariapa ukian o'ati, "Mana'a puzaada'ana'a."

¹⁴ Udauna'an umakon na'iki upishatan naa wuru'u mawaka'o na'akapa-kinaoaz, sariapa wunaou'u na'akapainaoz mawaka'o mashaadina'akan. Udauna'an ukian mawaka'o ati, "Pa'ina'o daonaiora, okian pu'ati, pukadishita."¹⁵ Sariapa daonaiora sakanata'akan na'iki uparadan. Udauna'an ukadishitan na'iki Jesus na'akan naaz padaro dazaba iti.

¹⁶ Tuukii pidannao tarian na'iki tuukii id'iitinpan. Na'iki tuukii kapam imakonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi ikian, "Ei! Kaawa zii mishi wabii ati umanawunu'o Tominkaru prophetin. Mishi Tominkaru kaawan ukaminka'uta'anan waunao Jewnao, upidanannaouz," ikian. ¹⁷ Aizii kuwai, Jesus sha'apatanii dau'a'o kowaadaabi'ii-kaoa'a naa ipai Jewnao wiizi kida kawana'ati, na'iki iwizi dawun itinapu kida'o pidannao mashaapan, ipai kapam tabatan wuru'u kuwaiz.

John Chikaawunuupauzo dyuuda-kidan paparadan Jesus di'iti

(Matthew 11:2-19)

¹⁸ Aizii John abatan idi patominapa-kidaniinao pidannao kakuwaapan ipai wuru dau'a'a Jesus sha'apatanii kidaz aimakaan, sariapa udapadan dya'utam pidannao ibii iki. ¹⁹ Udauna'an udyuudan naa idyaun Naobanai Jesus di'iti, na'iki udyuuda ipishaan Jesus kaikapa'a: "Pugaru'u naa wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin?"

²⁰ Udauna'an imakon naa Jesus di'iti, atii ikaawan u'idi'iti, na'ia'a naa ikian u'ati, "John Chikaawunuupauzoz dyuudan waunao pu'ida'ati, upishaa-kidan na'iki uaitapa'azon pugaru'u naa tawuru'u wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin kaina'iki?"

²¹ Aizii wuru'u ikaawanuz na'iti, Jesus kaudinan pu'u karinainao dau'u. Ukakudan pu'a'o iriba, iriba pidannao pabi'inaaka kida'o irinaa ai, oia'o doronai zaamatapaniinao, ipai ukakudan idyaun, na'iki ishaawunnao kida, ipai uda'atan na'iki usaabaan iwun. ²² Uruu idi Jesus dako'atin wunao paradanu'u John dyuudaniinaouz. Ukian i'ati, "Aizii ukiwa John di'iti, ukowaada kizi u'ati ipai daunuuda'u wuru'u utukapanii kidaz osha'apatan, na'iki ukowaada u'ati ipai wuru'u uabatani kidaz kuwai. Ukowaada u'ati iriba'a naa

ishaawunnao awun da'ata-kao, na'iki saaba-kao; aizii machi'ika-kainao, chi'ika-kida-kao; na'iki kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi, ipai ikakuda-kao. Aizii makinoo-ziiwanao, kaimana'a naa tabatan; na'iki mawakainao kida, kakuda-kao powaa iti; aizii pataka'utinainao, kowaada-kaoa'a naa i'ati Kaimana'o Kuwai. ²³ Konaukia'o nii manawun wunaou'u sariaapa'oraz imishidan o'garu, aona'oraz id'iitinpan pana'iti kida odau'u," ukian i'ati.

²⁴ Aizii John di'ikiinao pidannao kiwan dauna'an, sariapa Jesus kian wunao ati'i iribainaoz pidannao, kasaba'ukinpainaoz utuma. Ukian i'ati, "Kandii dau'ati'o tawuru'u unao makouzonuz John di'iti mapi-dantaka'o amazada di'iti? Kandii wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Utukapa'azon pidan kakataimana'o unyukunuu, awaru dawuu-kidan kawan pinidi? ²⁵ Kanom dii sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Oo utukapa'azon pidan konaunama'o oo umanawunu'o ukaiwadinpapan? Pidani umanawunu'o, na'iki kaiwadinpapa'o kaimanaiman, umashaapan kabaun umanawunu'o di'ii? ²⁶ Oo kanom sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Tominkaru prophetin? Mishi'o wuru'u, pidan utukapaniaz na'ii, powa'a'o zii umanawunun ba'oran prophetnao ai. ²⁷ Uruu John, dau'ana'o tawuru'u kotua'o Tominkaru Paradan saaduzo-kaoz kaikapa'a: 'Odyuudan nii o'prophetin kiwiin, saaba'a'o nii dunapo pu'ua'ati,'" ukianuz.

²⁸ Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, "Okowaadan nii u'ati aizii aimakaan, John uruu uwazootapanii ipai, ipai pidannao, aonaa bauda'apa pidan kaina'a shakatainao wuru baara'a'a, uruu kawanu'o nii. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai," Jesus kian i'ati.

²⁹ Ipai pidannao na'iki wuru'u zaamaapauzonao kidaz tax puraatananaa, abatan Jesus paradan, na'iki inao tuukii pa'an imishidan, na'iki itaitapa mishi'o na'iki sakitapa'o wuru'u Tominkaru paradan kidaz. Uruu idi'o pa'an ichikaawunuu-kidinan John ati. ³⁰ Mazan kaina'a ba'orainao pidannao, idakotapa-kao Phariseenao na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Inao aonaa pa'an isha'apatan wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-kao. Uruu idi aonaa ichikaawunuu-kidinan John ati.

³¹ Powa'a zii koshan Jesus kian pidannao ati, "Na'apa dii mani okian wunao dau'ana'a kainaouz pidannao mashaapan? Na'apa dii mani okowaadan oo odakotan idyaun? Okian nii. ³² Inao mashaapan koraiziannao makinaotinan kawanu'o, aonaa inyukunuu kaimana'a'azon ba'orainao ati. Aizii pamakinaotin kizi iki, koraiziannao kadakoinpauzon pa'atiaaka kida kaikapa'a: 'Wakunuian mazida-karu kunnaa unao ati kuwudii ida'an, mazan aonaa ukonaupan. Aizii Wakunuian mawaka-karu kunnaa u'ati, aonaa uzaadan,' i'kiitaakaan. ³³ Aizii John Chikaawunuupauzo kaawan dono da'ati'i, aonaa unikauzon kaimana'o wanyukunui wuru'u ba'oran pidannao nikauzonii kaduz kidaz, na'iki

† Na'apa tawuru ida'a usaadinapanu'u Isaiah saadanii kidaz. (Isaiah 29:18-19; 35:5-6; 61:1-2)

aonaa utuzan wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.'³⁴ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, ukaawan da'ati'i, ipai pa'an uaroopan, na'iki utuzan bishoa'o wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Aushaa utukapa, kashabakizi pa'an arawu'u, na'iki tuzapa-shori kapam. Na'iki unadapa kapam pakam-inauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraataanaa, na'iki oiainao pidannao tuma.'³⁵ Mazan ipai pidannao wuru'u da'anainao kidaz Tominkaru paradan, inao tukapa-kidan mishi'o wuru'u Tominkaru aitapanii kidaz oo wuru'u usha'apaapanii kidaz aimakaan."

Oia'o zunaaba sha'apatanii dau'a'o

³⁶ Aizii kaina'a Pharisee, una'akan Jesus, uaroopa-kida'azoonuzu padapu ii. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti, na'ia'a naa usakanatan na'iki uaroopan naa.³⁷ Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba madoronaa-daunu'o omashaapauzon. Aizii oabatan idi Jesus aroopa'azon Pharisee dapu ii, sariapa omakon na'iti, ona'akan kaduunuribai pakinnaa zo'an kuba idi'i utoma-ka'o.^{†38} Okaawan Jesus kidiba di'iti ubarau itinapu. Ozaadan tuukii, uruu idi ipai ozabian Jesus kidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan naa ukidiba padizo idi na'iki sariapa okissitan wuru'u ukidiba kidaz, udau-na'an oramaudan naa ukidiba kaduunu'oraz ramau idi.³⁹ Aizii Pharisee, wuru'u na'aka'oraz Jesus padapu ati, tukapan wuru'u zun sha'apatanz aimakaan na'apa Jesus ati. Sariapa ukian panyukunuu ii, "Umishiin an mani di'oraz daonaiora Tominkaru prophetin, uaitapa mani na'apa'oram okaduz wuru'u zunaz pishata'oraz paugaru. Na'iki uaitapa mani ipai na'apam omashaa-pauzon na'iki wuru'u oii kida'oraz aimakaan osha'a-paapauzon."

⁴⁰ Sariapa Jesus paradan, na'iki ukian u'ati, "Simon, kaina'a aimakaan okowaada'azon pu'ati."

"Tiichaa, na'apa'oram aimakaan wuru'u pukowaada'azooniaz o'ati?" Simon kian.

⁴¹ Jesus kian u'ati, "Kaina'a dya'utam pidannao mawinipinaatapanao pidan. Bauda'apa mawinipinaatapan 500 wizi'i kida'o puraata, ba'oran mawinipinaatapan 50 wizi'i kida'o puraata."^{†42} Aonaa bauda'apa inao ka'itan pakawadauntan powaa iti wuru'u pamawinipinaatapaniaz puraata. Uruu idi pidan wuru'u taa'oraz zii puraata i'ati, umarina'ata'akan naa wuru'u imawinipinaatapaniaz. Aona'o ni'i naa uaipan uwadaun oo unyukunuupa'akan powa'a wuru'u imawinipinaatapaniaz. Ukau'an, na'ia'oram nii puaitapan marainapa tuukii wuru'u marina'ata'oraz pamawinipinaatapa-ka'o?"

⁴³ Simon dako'atin, na'iki ukian, "Ozanda-kidan wuru'u mawinipinaatapa'o uruu dobata manawun, uru'o nii marainapa uruu tuukii."

"Na'apa mishizi, sakitapa'o kaiwuru'u pudi'itina-panuz," Jesus kian Simon ati.⁴⁴ Udauna'an Jesus tanawatinan zunaaba di'iti, na'iki ukian Simon ati, "Putukapa di'oraz zunaaba'a, mishii? Omorotan pudapu ati, aonaa putaan wunu o'ati okidibaa-kinaa nii okidiba. Mazan oroo, okaawan da'ati'i, ozaadan atii ochikaan okidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan okidiba padizo idi.⁴⁵ Na'iki aonaa pukissitan o'garu, mazan oroo pakaawan di'iki'o aonaa osookadan pakissipan okidiba. Na'iki aonaa putaan o'ramauda-kinaa nii ozowau, mazan oroo oramauda zii okidiba.⁴⁷ Aizii okowaadan nii pu'ati aimakaan," Jesus kian. "Wuru'u osha'apatanz aimakaan kaikapa'a, otukapakan na'apam pamarainpan o'garu tuukii. Usha'apanum kau'an o'oiyan wuru'u tuubaru'oraz manawun mainaabata-ka'o idi ipai daunuuda'u o'ai. Mazan aizii pidan masakauda'u'o u'oiyan, aizii u'oiyan mainaabata-ka'o an, masakauda'u'o nii kapam umarainpan o'garu."

⁴⁸ Udauna'an Jesus kian zunaaba ati, "Aizii ipai daunuuda'u'u naa pu'oiyan mainaabata'aka-ka'o, aona'o nii powa'a unyukunuupa-ka'o."

⁴⁹ Sariapa pidannao wuru'u sakanatapainao kidaz utuma kiitaakapan pa'atiaaka kida, "Kandii mooko arawu'u turuu mooko uaitapan pamainaabatan pidan oian?"

⁵⁰ Mazan Jesus kian zun ati, "Pumishidan idi'o wuru'u, pukazannaatinanz pu'oiyan ai. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru."

Zunnao kaminka'uupauzonao Jesus

8 Udauna'an Jesus makon naa, uchi'ikapan ipai donoi na'iki wiizai kida kawana'ati. Wur'u uchi'ikapanuz ukowaadapan Kaimana'o Kuwai, Tominkaru naobanai-tinan dau'a'o. Aizii 12 utominapakidaniinaouz, na'ii'aka kapam ichi'ikapan utuma.² Na'iki zunnao, tawuru'u ukakudaniinao kidaz parinaa ai, na'iki ba'orainao ukakudaniinao oia'o doronai zaamatapan ai idyaun, na'iti kapam pabi'i kida inao makon, ikaminka'uupan Jesus na'iki wuru'u utominapakidaniinaouz. Mary, Magdala sanaaba, Jesus so'otaniaz 7 oia'o doronainao o'ai, oroo wuru'u kaminka'uupa'oraz idyaun,³ na'iki Joanna oroo Chuza kia'oraz odaiaru uu, kazowautapa'oraz pabi'i kida Herod poitorunao. Na'iki Susanna na'ii kapam, na'iki iriba ba'oran zunnao kida na'ii ituma. Ipai isha'apatanz aimakaan, itaan papuraatan, na'iki aimakaan sodi kida paaipan ati, pakaminka'uta-kinaa nii Jesus na'iki utominapakidaniinao.

Jesus kowaadan uudai paowa-ka'o dau'u (Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Pidannao kaawan iriba, iriba Jesus ida'ati, na'iki iriba kapam ba'oran wiizai ikiinao kida kaawan. Aizii pidannao baokopatinan dauna'an, uru'u naa Jesus kakuwaapan naa i'ati di'itinapa-kinao kuwai ida'an.⁵ Ukian, "Bauda'apa kamoo pidan makon pazakapun iti

† kuba idi'i utoma-ka'o: Wur'u kubaz, udakota-ka'o Alabaster.
†† wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an, denarius wuru'u. Bauda'apa denarius, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

upaowa'anan poroom uuda kida. Aizii kawiiizii-kariwai baara an, uru'u naa upararaan poroom uuda. Pabi'i kida poroom uuda waotan chi'ikapa-kizai an, uruu idi ipai udakazaabi'ii-kao. Udauna'an kotu'uznao wa'atin na'iki ipai inikan wuru'u uudai kidaz.

⁶“Ba'oran uudai kida waotan kubata'o baawu an. Mishi kaiman padamata uudai soda'akan mazan aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatanan, udauna'an kamoo wiicha'akan naa, uruu idi sariapa uaradan atii umarin.

⁷“Ba'oran uudai kida waotan kaiwada-karu ta'o baara an. Mishi kaiman padamata usoda'akan, mazan udauna'an, kaiwada-karu watuda'akan naa wuru'u pa'ina'oraz usodan kida. Uruu idi aonaa na'itim naa idyaupain.

⁸“Ba'oran uudai kida, kaiman pa'an iwaotan kawiiizii-kariwai baara an. Uruu idi ziwu isodan, udauna'an ikaaka'akan naa madowaaka kida pa'idiwaru, na'iki diri'i shinibaba kida u'aka. Bauda'apa'o ukadunaa di'iki, uikoda 100 u'aka diri'in.”

Udauna'an Jesus kian naa pidannao ati, “Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida
(Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)

⁹Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao pishaan naa uruu, na'apa'oram manawun wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, ukowaadaniaz i'ati. ¹⁰Uruu idi ukian i'ati, “Soo unao ati'o nii ukainaabata-kao wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, Tominkaru naobanai-tinan daua'oraz. Mazan wunao ati'i ba'orainao kidaz ukowaada-kao nii soo di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Uruu idi itukapan pu'u padamata wuru'u kadakotin-kizaiz, mazan upu'u aona'o nii itukapanuzu. Iabatan pu'u padamatazu, mazan upu'u, aona'o nii itaitapan na'apa'oram wuru'u parada-karu kianuz.

Jesus kowaadan na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai
(Matthew 13:18-23; Mark 4:13-20)

¹¹“Kaikapa'a wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz,” Jesus kian i'ati, “Aizii wuru'u uudai kidaz, Tominkaru paradan kida wuru'u. ¹²Aizii wuru'u uudai kida waota'oraz chi'ikapa-kizai an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan udauna'an Satan kaawan i'ida'ati, uruu idi sariapa umainaabatan ipai daunuuda'u inyukunuu iki wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kida. Usha'apanum kau'an aonaa uaipan imishidan, na'iki aonaa uaipan ikazannaatinan pa'oian ai.

¹³“Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kubata'o baawu an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u konauki'a'oraz iabatan na'iki izaamatan padamata Kaimana'o Kuwai. Mazan aonaa izaamatan tuukii panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi masakauda'u aimakaan dikauda'o sha'apa'akan i'ati, uruu naa ikashadina'akan, aona'a naa powa'a imishidapa'akan.

¹⁴“Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiwada-karu baawu an kida, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u

abatainao na'iki mishidainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan i'iti'itinpan aimakaan aiapa-kao dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki i'aipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimakaan. Uruu idi imanyukunuu naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa i'isha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

¹⁵“Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiman, kawiiizii-kariwai baara an, uruu pidannao wuru'u abatainao na'iki zaamatainao kidaz parada-karu kaimanaiman manawun panyukunuu iti. Iizo'ati ipai parada-karu, uruu idi aonaa ikashadinan. Usha'apanum kau'an kaiman inyukunuu dyaupain Tominkaru ati. Uruu idi kaiman mishi imashaapan tukapa-kao.

Aonaa lamp taratapauzo-kao
(Mark 4:21-25)

¹⁶“Aonaa na'ia'oram pidan suuauzon lamp, uदानan' an utaratanuzu boon idi, oo umuudanuz bed waranu iti. Mishi'oraiman lamp suu-kao dono, umuuda-kao doko'o ukanadapa kizi kaiman. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii ukanadapan i'ati. ¹⁷Na'iki ipai aimakaan dizapa-kariwai usha'apaapa-kao, ipai'o nii ukodita-kida-kao kainaabana'o-karu ati. Na'iki ipai aimakaan dizapa-kariwai ipai'o nii ukodita-kida-kao kanada'o-karu ati. ¹⁸Ukau'an udi'itapa na'iki uzaamata unyukunuu iti wuru'u uabatani kidaz parada-karu. Usha'apanum kau'an pidan kaina'a'o utaapan aimakaan panyukunuu ii, taa-karu nii u'ati powa'a zii. Aizii wuru'u pidan, aona'oraz utaan aimakaan panyukunuu iti, zaamata-karu nii u'ai ipai daunuuda'u wuru'u masakauda'u'oraz aimakaan utaapan panyukunuu ida'a.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao daua'o
(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan itukapa'azon uruu. Mazan aonaa na'itim imaanapadinan udazaba iti, usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao kasaba'ukinpan udazaba an kida. ²⁰Uruu idi bauda'apa pidan kian Jesus ati, “Kaina'a pudaro na'iki pu'inawuzunao kadishitapan paniba ii, itukapa'azon pugaru.”

²¹Sariapa Jesus kian ipai pidannao ati, “O'daro na'iki o'inawuzunao pa'an wuru'u abatainaouz na'iki izo'atinaouz Tominkaru paradan.”

Jesus paradan awaru na'iki wunu paran ati
(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

²²Bauda'apa kamoo Jesus paidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki ukian i'ati, “Aushaa wamako'o naa karishii baza iti.” Uruu idi imako'okan naa. ²³Aizii imakopaanan pu'u, Jesus da'awu'ukan naa kanawa zo'ii. Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan. Sariapa wunu paran kida daawadaan i'kanawan, atii wunu paidina'akan naa i'kanawan zo'iti. Maonapa'a naa kanawa tipitan.

²⁴ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao makon u'idi'iti, ipokowauanuzu. Na'iki ikian u'ati, "Wanaobanaa! Wanaobanaa! Kadiman! Taa'azo'o naa wanaraan," ikian. Udauna'an Jesus kadishita'akan, na'iki udyuudan awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi awaru na'iki wunu paran mashaadina'akan. ²⁵ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Na'apa'oram mooko wuru'u umishidanuz?"

Mazan tuukii itarian, na'iki tuukii id'i'itinpan. Ikian pa'atiaaka kida, "Ei! Kanom kaduz pidan uruu? Udyuuda zii awaru na'iki wunu paran mashaadan, atii itizo'ati zii uparadan," ikian.

Jesus kakudan oia'o doronai zaamatapanii pidan

(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makopaanan karishii baoko an, atii itaawan baza itinapu wiizai di'iti, Gerasa Baara kia'o u'uu, Galilee Baara pa'inamunu'oraz. ²⁷ Aizii Jesus maratina'akan zii kanawa zo'iki, uru'u naa pidan, donoi iki'o, oia'o doronainao zaamatapanii kaawa'akan Jesus ida'ati. Kotua'iki'ora'a naa aonaa ukaiwadan kamicha, na'iki aonaa umashaapauzon kabaun ii. Umashaapan baaranai ii aka, kuba uun ii aka karikaonan. ²⁸ Aizii utukapan Jesus, sariapa ukadako'okan, udauna'an ukodoru'ukan na'iki umapotinan Jesus kanaapu iti. Na'iki ukian diiwa'o ida'an, "Jesus, Tominkaru umanawunu'o dani, kanom puaiapan o'ai, na'apa dii pusha'apata'azon o'garu? Aonaa shoman pupataka'uta'ana'a o'garu," ukian. ²⁹ Wuru'u uparadanuz kaikapa'a Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao koditan u'ai.

Kiwiin, mapudu'o da'i oia'o doronainao tuukiidauzonuzu. Pidannao tiwaan pu'u padamata padodowan ipai uanoba na'iki utaba'u chain idi, mazan sariaapa'o nii ubidita'akanuzu. Uruu dauna'an oia'o doronainao na'aka'akan ni'i naa uruu, mapidantaka'o amazada baara iti. Uruu wuru'u parada'oraz Jesus ati.

³⁰ Jesus pishaanuzu, "Na'apa dii pu'uu?" "O'uu Iribainao," ukian. Ukowaadan pa'uu na'apa usha'apanum kau'an iriba, iriba manawun oia'o doronainao morotan naa u'idi'iti. ³¹ Na'apain tuukii oia'o doronainao pishaan Jesus, aonaa kizi udyuudan idyaun ka'unaru nazo iti, aona'oraz utokon nii.

³² Na'ia'o iriba kooshinao aroapatinan naawazi za'an. Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. "Pukashaapa shoman wamorotan kooshinao di'iti," ikian. Jesus kashaapa imorotan kooshinao di'iti.

³³ Uruu idi ikodita'akan naa pidan di'iki na'iki imorota'akan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan naa tawudapu an, na'iki ipai itwaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai imawakan panaraan idi.

³⁴ Aizii pidannao, wuru'u taapainauz kooshinao tukapan idi wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a, sariapa idiman ikakuwaapa'anan. Uruu idi ikakuwaapan pidannao ati ipai donoi ii aka, na'iki kazakapuntinpainao ati donoi dawun ii aka. Ipai ikowaadan patukapan kawana'ati usha'apan. ³⁵ Uruu idi iriba pidannao makon na'iti itukapa'anan wuru'u kowaada-kariwaiz

aimakaan sha'apan. Aizii itaawan Jesus ida'ati, itukapa pidan wuru'u so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, aona'a naa usha'apan, na'iki kaina'a'a naa ukaiwadapan kamicha. Kaiman usakanatapan Jesus dazaba'a, aitapina'a naaz, na'iki kaimana'a naa udi'itinpan. Uruu idi tuukii pidannao tarian. ³⁶ Pidannao wuru'u tukapainauz aimakaan sha'apan, ikakuwaapan naa ba'orand pidannao ati. Ikowaadan itati na'apa'oram ukakuda'kao wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz pidan. ³⁷ Uruu idi ipai pidannao kawii-tinpainao kidaz donoi Gerasa Baara an kida, tuukii ipishaan Jesus makon pawii iki. Usha'apanum kau'an tuukii manawun itarian.

Uruu idi Jesus paidinan naa kanawa zo'iti na'iki umako'okan naa. ³⁸ Wuru'u pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, tuukii upishaan Jesus. "Omako kizi putuma," ukian. Mazan Jesus kian u'ati, ³⁹ "Pukiwa'a naa shoman pudapu iti, pukowaada'an kizi'i naa na'apam Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimakaan pu'ati." Uruu dauna'an pidan mako'okan naa. Aizii pamakopa-kizi donoi ii aka, ipai ukowaadan pidannao ati wuru'u Jesus sha'apataniaz pa'ati.

Jesus kakudan Jairus dani na'iki izaipaiba zunaaba kapam

(Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)

⁴⁰ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kiwan karishii baza itinapu. Na'ii iriba pidannao dapaapan uruu, usha'apanum kau'an tomunu'ora'a naa itaudapanuzu. ⁴¹ Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue Jewnao ati pawii ii. Ukaawan, sariapa ukodoru'ukan, na'iki udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. Tuukii unakan uruu padapu iti. ⁴² Usha'apanum kau'an, udani zun buda'apauzo, 7 owunun, karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa omawakan.

Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa, iriba pidannao kasaba'uinan udazaba an. ⁴³ Aizii pidannao bii'i kaina'a zunaaba, izaipaiba, 12 wunu'ora'a naa obaiatinan. Iribaa'a naa omakon daakataano di'iti. Mazan aonaa buda'apa daakataa kakuda'o nii oroo. Na'iki ipai'i naa otaan papuraatan itati. ⁴⁴ Uruu dono owa'atin pidannao bii an Jesus barau ikinapa. Sariapa opishatan uchaakitan danoma karikaonan. Sariapa oizaipan shabata'akan. ⁴⁵ Masha'apakiaka Jesus kian, "Kanom pishata'oraz o'garu?"

Mazan ipai pidannao wuru'u udazaba an kidainauz kian, "Aonaa wapishatan pugaru."

Uruu idi Peter kian, "Wanaobanaa, kaina'a iriba pidannao pudazaba an."

⁴⁶ "Mazan kaina'a pidan pishata'o o'garu, oaitapa, usha'apanum kau'an so'otinanaaka ma'ozaka-karu o'idi'iki," Jesus kian itati. ⁴⁷ Aizii zun aitapan idi'i naa paaitapa'aka-ka'o, sariapa omaonapadinan panakanakaan bii'i Jesus dazaba iti, atii okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu iti, oawun imi'i baara iti. Ipai pidannao abatapan pu'u, uru'u naa okowaadan kanom ni'o wuru'u opishatanuz Jesus kamichan. Okowaadan

papishatan idi ukamichan karikaonan sariapa oabatan izai dukuta'akan. ⁴⁸ Udauna'an Jesus kian o'ati, "Ōdadakoo, pumishidan idi'o pukakudan. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru."

⁴⁹ Jesus kadakotinan pu'u zii o'ati, uru'u naa pidan kaawa'akan kakuwaapa'ana'o Jairus ida'ati, udapu'u iki'o uwa'ati'ikan wuru'u pidanaz. Ukian u'ati, "Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani." ⁵⁰ Mazan Jesus abata wuru'u pidan kakuwaapanuz Jairus ati. Uruu idi ukian u'ati, "Mana'a putaria'ana'a, mazan pumishida pa'an ōgaru, kakuda'o nii powaa iti wuru'u pudaniz."

⁵¹ Udauna'an ĩmako'okan naa na'iti atii ĩkaawan kabaun iti. Na'ii ĩkoda iriba pidannao zaadinainao, diiwa ĩkadakoinan, uruu ĩmuraapan naa wuru'u mawakaibazo. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a uzaada'ana'a, aonaa omawakan mani wuru'u, soo oda'awun karikaonan." ĩshaazootinan mazan udau'u, pabanikian nii ĩtaapan wuru'u uparadanuz, usha'apanum kau'an ĩaitapa mawaka'aka'ora'a naa wuru'u zunaabaz. Udauna'an Jesus morotan naa mawakaiba di'iti, mazan aonaa utaapadan ba'oran pidannao kida morotan patuma. Soo umorota-kida patuma Peter, John, James na'iki mawakaiba daru na'iki odaro. ⁵⁴ Aizii ĩkaawan mawakaiba di'iti, sariapa Jesus zaamatan oka'u na'iki uparadan o'ati. "Pukadishita koraidaonaa," ukian o'ati. ⁵⁵ Sariapa okakuda'akan powaa iti, udau'na'an okadishita'akan. "Utaa owanyukunuu nii," Jesus kian odaronao ati. ⁵⁶ Tuukii odaronao di'itinpan. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru dau'ana'a ōsha'apatanuz aimakaan kaikapa'a."

Jesus dyuudan

12 patominapa-kidaniinao

(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

⁹ Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Na'iki utaa ĩ'ati ma'ozakakaru, ĩka'iita-kinaa nii paso'otan oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki turuu kizi ĩso'otan pabi'inaaka kida'o rinai pidannao di'iki. ² Udauna'an udyuudan naa ĩmakon ĩkowaada'an kizi'i naa kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ĩkakuda'an kizi ipai kari-naapainao kida pidannao.

³ Aizii padyuudan ua'ii ĩdyaun, ukian ĩ'ati, "Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimakaan kida utuma umakon an. Mana'a una'aka'ana'a uwadookori, oo usaakon, oo uwanyukunuu, na'iki aonaa una'aka'ana'a upuraatan kida, na'iki aonaa una'aka'ana'a ba'oran ushootan.

⁴ Na'iam udapaapa-kao kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii, atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ⁵ Mazan na'ia'oram pidannao aona'o ĩnaubaan oo ĩaipan ukaawan pawizi ati, mana'a usookadina'ana'a na'ii, mazan uparauda'aka imi'i ukidiba iki kida umakon ua'ii ĩwiizi iki. Uruu ida'an utukapa-kidan ĩ'ati ĩpataka'uta-kao nii."

⁶ Jesus ipaian dauna'an pakakinaopan ĩdyaun, ĩmakon naa. Na'iki ĩkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai

Jesus dau'u ipai wiizai kida kawana'ati, na'iki iriba ĩkakudan karinainao pidannao ipai amazada kawana'ati.

Herod nyukunuu kasharutinpan

(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Aizii naobanai Herod kazowautapa'oraz ipai amazada Galilee Baara ii aka, uabatan naa kadakotin-karu ipai wuru dau'ana'a Jesus sha'apaapanii kidaz aimakaan. Tuukii kowaadapa-kariwaiz kida kasharutapan unyukunuu. Usha'apanum kau'an kaina'a pabi'i kida uabatan pidannao kian, "John tawuru'u chikaawunuupauzoz, uruu wuru'u kakuda'oraz powaa iti." ⁸ Aizii uabatan ba'orainao kian, "Elijah wuru'u kakuda'oraz powaa iti." Ba'orainao kian, "Kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u kakuda'oraz powaa iti," ĩkian. ⁹ Uruu idi Herod kian, "Ei, ōdukuta-kida'a naa sha'atii John kanau. Kandi'i naa mooko pidannao kadakotin-kidaniaz?" Uruu idi tuukii Herod aipan patukapan Jesus.

Jesus paan iriba'o pidannao

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

¹⁰ Aizii wuru'u 12 Jeusu tominapa-kidaniinaouz, udyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati. Uruu idi ĩkakuwaapan naa Jesus ati. Ipai ĩkowaadan u'ati pasha'apatanii kida aimakaan dau'an, pachi'ikapa kizi wiizai kida kawana'ati. Uruu dauna'an Jesus na'akan ĩdyaun, ĩmakon naa ba'oran pidannao ai. Una'akan ĩdyaun munapo'o wiizai di'iti, Bethsaida kia'o udakotapa-kao wiizai dawun itinapu. ¹¹ Iriba pidannao abatan wuru'u Jesus makonuz na'iti. Uruu idi iriba, iriba pidannao da'anan Jesus na'iti. Aizii ĩkaawan na'iti tuukii Jesus konaukii-kidan ĩdyaun. Na'ia'a naa ukakuwaatinnan ĩ'ati, ukowaadapan naa ipai daunuuda'u Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Na'iki ukakuda ipai daunuuda'u pidannao wuru'u aipainao kidaz pakakuda-kao parinaa ai. ¹² ĩna'ian utuma atii wachuupun.

Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz, tuukia'a naa ĩdopian ĩtukapan idi'i naa wachuupun. Sariapa ĩwa'atin Jesus ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, "Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz marii kizi'i naa ĩmakon ĩdawata'an kizi pada'awu-kizi nii na'iki pawanyukunuu nii wunao di'iti'i kawizi-tinpainao kidaz kaida'ana'a, na'iki ba'orainao mako kizi maonapa zaa kida'o wiizai di'iti. Usha'apanum kau'an da'a'orazu'u amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz," ĩkian u'ati.

¹³ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Unao mishi'oraiman taa ĩwanyukunuu nii."

Mazan ĩkian u'ati, "Kaina'a baka'iauda'u sodi karikaonan bread, na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Oo puaiapa sha'a watoriankan wanyukunui wapaa-kinaa nii ipai daunuuda'u wuru'u iriba'oraz pidannao?" ĩkian. ¹⁴ Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan, aonaa ĩaitakao kawana'ati. Daonaiorano pa'idiwaru ikoda mani 5000 ĩdyaun.

Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Udyuuda ipai pidannao katontinan pana'a kida, marii

50 kida ĩkasaba'ukinan. Na'iki marina'a naa ĩsakanatan kida na'ii."

¹⁵ Aizii ĩpaian dauna'an pakatontin-kidan pidannao, ¹⁶ uru'u naa Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki wuru'u dya'utama'oraz kopaunao sodi kida. Uzaamatan dauna'anazu, sariapa uawunuupan aokazi iti patorinpan tuma, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui." Udauna'an udushowan naa wuru'u bread na'iki kopaunao kidaz, na'iki utaan naaz patominapa-kidaniinao ati, marii kiz-i'i naa ĩtaanuzu ipai pidannao kawana'ati kida. ¹⁷ Uruu dono ipai pidannao aroopan abaapa kida, atii 12 dazowan udiri'in zii Jesus tominapa-kidaniinao zawadan wanyukunui wa'akun.

Peter kowaadan kanom kaduz Jesus

(Matthew 16:13-28; Mark 8:27—9:1)

¹⁸ Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan pu'u paba'oran, utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, sariapa up-ishaan ĩdyaun kaikapa'a: "Na'apa dii pidannao kian ōdau'an, kanom ĩkowaadan ōgaru?"

¹⁹ Aizii ĩkian u'ati, "Pabi'i kida pidannao kian pugaru, John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian pugaru Elijah. Ba'orainao kian pugaru kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u, kadishita'oraz pamawaka-kizi iki."

²⁰ "Aizii unao mani, kanom uaitapan ōgaru?" ukian ĩ'ati.

Sariapa Peter dako'atin uparadan, "Pugaru Christ, † Tominkaru di'iki'o," ukian u'ati.

²¹ Mazan Jesus kian, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidannao ati ōgaru dau'an." ²² Na'iki ukian ĩ'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan. Na'iki tuukia'o nii ukashada-ka'o, aona'o nii uaiapa-ka'o. Kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowau-naanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, ĩnaou'o nii wuru'u kashada'oraz uruu. Atii uzowii-ka'o nii, mazan idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishitan nii ubaaranaa iki," ukian ĩ'ati.

²³ Uruu dauna'an Jesus kian ipai ĩnao ati, "Kanom da'ana'azo'o ōgaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki marii una'akan pacrossannaa, †† na'iki marii uda'anan ōgaru. ²⁴ Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, mazan upu'a'o nii uwaziwadan ipai wuru'u pamamuuda'azookanii. Mazan pidan marina'ata'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o pazowii-ka'o ōdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-ka'o, na'iki karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma. ²⁵ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baaran kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupakaru ai. ²⁶ Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan ōgaru, na'iki kiba'azoo-kida'o ōkakinaori ki-

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† una'akan pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o nii pada'anpan dikin ii Jesus.

da, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono pamanawunun tuma, na'iki udaru umanawunun tuma, na'iki kaimanainao angelnao tuma. ²⁷ Mishi ōkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Kaina'a pabi'i kida pidannao kaida'a'a, aona'o nii zii ĩmawakan, atii ĩtukapan nii zii Tominkaru naobanai-tinan."

Jesus kadakotinan Moses na'iki Elijah tuma

(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ Aizii bauda'apa'a naa sondii dobatan Jesus kadakotinan dauna'an, uru'u naa una'akan Peter, John na'iki James patuma. Una'akan ĩdyaun naawazi paawa iti, utoriinpa'anan. ²⁹ Aizii utoriinpan pu'a'a naa masha'apakiaka uawun baara pana'adina'akan, na'iki ukamichan wizi'i, wizi'i. ³⁰ Masha'apakiaka dya'utam daonaioranao kaawa'akan u'ida'ati, udauna'an ĩkadakotinan naa utuma. Moses na'iki Elijah wuru'u kaawa'oraz. ³¹ ĩkaawa'akan aokazi iki, konaunam na'iki Kanada ĩaidinpan. Na'ia'a naa ĩkadakotin-kidan na'apam nii Jesus mawakan Jerusalem ii, maonapa'o ni'i naa umishian wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apata-ka'o.

³² Aizii Peter na'iki uminauda'unao ipai daunuuda'u ĩda'awun. Aizii ĩpokoda'akan ĩtukapa Kanada Jesus umanawunun kanadapan, na'iki ĩtukapa dya'utam pidannao kadishitapan utuma. ³³ Aizii ĩtukapan naa pidannao mako'ozon. Sariapa Peter kian Jesus ati, "Wanaobanaa, kaiman zii wuru'u wana'anuz putuma. Turua'o nii wotoman idikinauda'u sookapa-kizai, bauda'apa pugaru ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati," ukian. Mazan aonaa Peter aitapan na'apa'oram aimaakan wuru'u pakadakotin kizai.

³⁴ Ukadakotinan pu'u zii, isha'iz kaawa'akan, na'iki sariapa ushibatan Jesus, Moses na'iki Elijah. Tuukii Peter na'iki uminauda'unao tarian ĩtukapan idi isha'iz shibatan ĩdyaun. ³⁵ Udauna'an ĩabatan parada-karu kian isha'iz bii'i, "Di'oraz ōdani ōzaamatanii, ukau'an uizo'ati uparadan."

³⁶ Aizii parada-karu mashaadan dauna'an, ĩtukapa Jesus paba'orantina'a naa. Mazan masha'itaapan wuru'u patukapaniaz aimaakan, aonaa kanom ati ĩkowaadan wuru'u patukapaniaz na'apain.

Jesus so'otan oia'o doronai daonaiora ai

(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Ba'oran kamoo Jesus, Peter, John na'iki James tokaapanan zii naawazi paawa iki. Na'ia'a naa ĩkodan iriba pidannao. Sariapa ĩkodapan Jesus, ³⁸ na'iki masha'apakiaka pidan kadako'okan pidannao bii iki, "Tiichaa, tuukii manawun ōaipan putukapan ōdani, ubauda'apan ōdani daonaiora wuru'u. ³⁹ Masha'apakiaka'o da'i oia'o doronai zaamata'akauzonuz, na'iki ukadakoin-kida'akan niiz diiwa. Udauna'an ukaboota'akan niiz imi'i baara iti, na'iki umawakaziita'akan naa, atii ipai'o nii da'i udako bozowan. Karikaonan ubaiata-kidauzon kaziwa'o u'ati, umuudan niiz, atii ukapatin ana'o nii zii tuukii. ⁴⁰ Tuukia'o da'i ōpishaan wuru'u putominapa-ki-

daniinaouz, ðaipan idi ïso'otan u'aiiaz, ïtiwaa padamata paso'otanzuz mazan aonaa uso'otina'azon u'ai."

⁴¹ Sariapa Jesus dako'atin uparadan na'iki ukian ipai pidannao ati, "Maam, pakawan zii mooko umamishidakan, pakawan umashaapa'azon oia'o ati. Na'apam nii zii ukotua'ikin ðna'an utuma, ðbaiatan unao? Puna'aka wuru'u pudaniz da'ati'i," ukian pidan ati.

⁴² Aizii udani wa'atin pu'a'a naa, uru'u naa koshan oia'o doronai zaamata'akanuzu, ukaboota'akanuzu daam kii imi'i baara iti, mazan umawakaziita'akan naa. Mazan upu'a'a naa Jesus dyuudan oia'o doronai so'otinan u'ai. Uruu idi kaiman ukakuda'akan wuru'u daonaioraz. Udauna'an utaan padaru atiz kaimana'a naa.

⁴³ Ipai pidannao, wuru'u na'iainaouz, tuukii ïdi'itinpan, Tominkaru tukapa-kidan idi ï'ati mishi pama'ozakan, usha'apatan ida'an aimakaan kaikapa'a.

Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u

(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Pidannao kadakoinapa-kidan pu'u zii wuru'u Jesus sha'apataniaz aimakaan, uru'u naa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. ⁴⁴ "Õaiapa uabatan ðparadan kaimanaiman aizii, aonaa kizi umanyukunuutanuz. Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, uzaamata-kida-kao nii, atii utaa-kao nii naobanainao ka'u iti, ma'ozaka-tinpainao kidaz." ⁴⁵ Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram dau'a'o manawun wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ïaitapan ai wuru'u aimakaanuz, aonaa kizi ïaitapan kanom dau'a'o wuru'u ukadakotinanuz. Na'iki tuukii ïtarian papishaan uruu na'apa'oram manawun wuru'u ukadakotinanuz.

Na'apa dii pidan umanawunu'o aitapa-kao

(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ Baukapaiman Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan, ïnao pa'idiwaru pa'atiaaka kida. ïkadakoinapa-kidan na'ia'oram pidan kaina'a ïbi'i, umanawunu'o ipai ba'orainao ai. ⁴⁷ Mazan Jesus, uaitapa ipai ïdi'itinpan. Aizii ïbaokopatinpan pu'a'a naa utuma, sariapa una'akan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz padazaba'a. ⁴⁸ Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan wuru'u di'oraz koraidaona'a ð'uu ida'an, konaukia'o kapam udapaapan õgaru wuru'u. Aizii na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan õgaru, konaukia'o kapam udapaapan wuru'u dyuuda'oraz õgaru. Aizii na'ia'oram pidan unao bi'i waranuitapa-kariwai, mazan Tominkaru ati umanawunu'o pa'an wuru'u uruuz."

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaruru'u

(Mark 9:38-40)

⁴⁹ Sariapa John kian Jesus ati, "Wanaobanaa watukapanii pidan so'oopan oia'o doronainao pidannao di'iki pugaru uu ida'an. Na'iki wadyuuda usookadan wuru'u una'apainapanuz, usha'apanum kau'an aonaa wau-nao bii iki'o mani wuru'u uruuz."

⁵⁰ "Mana'a umashaata'ana'a uruu," Jesus kian John na'iki ba'oran patominapa-kidaniinao ati. "Na'ia'oram pidan aona'a uto'ora-kizaitapan unao, upaonaruru'u," Jesus kian ï'ati.

Pidannao maaiapakan Jesus kaawan pawizi ati

⁵¹ Aizii maonapata'a naa kamoo wuru'u Jesus makon aita-kaoz aokazi iti. Uruu idi Jesus di'itinpan pamakon dau'u Jerusalem iti. ⁵² Na'iki udyuuda pidannao kiwiitan pa'ua'ati kakuwaapa'ana'o nii pidannao di'iti, pawa'atipan dau'u kaina'iki. Uruu idi pidannao kiwiita'akan naa wiizai iti, Samaria ia'oraz. Aizii na'ia'aka'a naa ïkowaadan pidannao ati wuru'u Jesus wa'atinuz kaina'iki, na'iki marii kizi ïsaabaan usookapa kizi nii.

⁵³ Mazan aonaa na'iainao pidannao taa'azon usookapa kizi nii, usha'apanum kau'an ïaitapa umakopan Tominkaru Dapu iti wuru'u Jerusalem ia'oraz. ⁵⁴ Aizii utominapa-kidaniinao James na'iki John abatan idi'i naa wuru'u pidannao mataa'azookanuz Jesus sookapa kizi nii. Sariapa ïkian u'ati, "Wanaobanaa, puaiapa watorinpan Tominkaru ati, marii kizi uwaota-kidan tikazi aokazi iki, umainaabata kizi wuru'u pidannaouz?"

⁵⁵ Mazan Jesus tanawatinan ï'idi'iti sariapa ukashadakowauan ïdyaun. ⁵⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kora'uka'akan naa ba'oran wiizai iti.

Da'ana'azoinao Jesus dau'a'o

(Matthew 8:19-22)

⁵⁷ Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa patominapa-kidaniinao tuma, bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Õda'an nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti," ukian.

⁵⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Waruzonao kaina'a ï'uun kida, kotu'uznao kaina'a ïshimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa na'iam uwashatin kizi nii, na'iki aonaa usookapaka-kizi nii."

⁵⁹ Jesus kian ba'oran pidan ati, "Pumako õtuma."

Mazan pidan kian, "Naobanai, ðdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin." †

⁶⁰ Mazan Jesus kian u'ati, "Marii mawakainao didan pairiban mawakan, †† mazan pugaru pumako pa'an, pukakuwaapa'an kizi'i naa Tominkaru naobanai-tinan dau'u," ukian u'ati.

⁶¹ Ba'oran kian Jesus ati, "Naobanai, õgaru õmakon nii putuma, mazan õmakon ua'ii, õkowaadinankan nii zii kiwiin õiribannao di'ii," ukian.

⁶² Uruu idi Jesus kian u'ati, "Pidan sakada'o pakawiizipapan, udauna'an awunuupa'o powaa iti, madiwautapaka'o karikaonan uruu wunao bii ia'a naobanaitapainaoz Tominkaru."

† Naobanai, ðdidanaka kizi zii õdaru mawakan kiwiin oo "Naobanai, kaina'a õdaru tuukian. Umawakan na'iki udida-kao dau'ana'o nii zii, õmakon pudawu'ati." †† Marii mawakainao didan pairiban mawakan oo "Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz õgaru didan pairiban mawakan"

Jesus dyuudan 72 pidannao

10 Aizii uruu dauna'an Jesus zaamatan powa'a zii koshan pidannao, tominapa-tinainao bii iki. 72 pidannao uzaamatan. Wuru'u uzaamataniinaouz pidannao, padyuudan ni'o, kiwiitainao nii pa'ua'ati. Dya'utam kida'o nii uaipan imakon ipai amazada na'iki wiizai kida kawana'ati, wuru'u Jesus mako'ozoo-kizi kidaz.

² Aizii Jesus kian i'ati, "Kaina'a kai diri'i paoribai aka karaoda-karu nii. Mazan kaina'a masakauda'u kaudinainao. Ukau'an utoriinapa, kapaoriba'o ati, udyuuda kizi kaudinainao nii, kasaba'ua'o ni'i naa upaoriba aka. ³ Ukau'an umako'o naa. Aizii odyuudan unao na'apa kaznizo dainao dyuuda-kao kawan baudokorunao bii iti. ⁴ Mazan aonaa pa'i una'aka'ana'a upuraatan, na'iki usaakon, na'iki ba'oran udazkidi. Na'iki mana'a pa'i utomunu'ikinpa'ana'a oo uzaamaaka'uupa'ana'a pidannao uikodapaniinao kida dunapota.

⁵ "Aizii ukaawan an kabaun iti, ukian nii. 'Tosh, kaiman unao? Marii Tominkaru taan kaimana'o mashaapa-karu unao ati.' ⁶ Aizii kadapu'o nyukunuu kaimanan an, marii Tominkaru di'iki'o kaiman-karu mashaapan utuma. Mazan aizii pidan nyukunuu makaimankan an, ukiwa-kida'aka powaa iti wuru'u uparadanuz. ⁷ Ukau'an usookadinan nii, pidan konaukii-kida'o unao dapu ii. Na'ia'o nii unikan uwanyukunuu na'iki utuzan nii kanom karikaonan taa-kariwai u'ati. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-kao nii u'ati aimaakan uwiniipinii. Ukau'an na'ia'o nii usookadinan atii uipaian ukakuwaatinan na'ii'aka.

⁸ "Aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, na'iki kawiziinao konaukii-kidan an unao, na'iki imorota-kidan an unao padapu iti, unika sha'apa'oram wanyukunui maokoda-kariwai u'ati na'ii. ⁹ Na'iki ukakuda ipai karinainao na'ii uruu wiizai di'ii. Na'iki ukii na'ianao pidannao ati. 'Aizii taa'azo'o naa Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan unao ida'ati.'

¹⁰ "Mazan aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'ii, aonaa uaiapa-kao na'iki aonaa ukuwaa abata'azoo-kao na'ii. Ukiwa powaa iti dunapo iti, na'iki'i naa ukii i'ati. ¹¹ 'Imi'i, wuru'u uwiizi iki'oraz, zaamatina'oraz wadazkida ida'ati, ipai'o nii wawao-kidanuz unao di'iti. Aizii uzaudina'a naa pa'i, maonapa'ora'a naa Tominkaru naobanai-tinan kaawan unao ida'ati, ukii i'ati."

¹² Jesus kian, "Okowaada'azon mishi'o aimaakan u'ati. Diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, awutapa'o nii zii upataka'utan pidannao Sodom † iainao kidaz wunao aia'a, aona'oraz iabata'azon unao kuwaa."

Mamishida-kainao pidannao daua'o

(Matthew 11:20-24)

¹³ "Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Bethsaida. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz sha'apata-kariwaiz u'i-

† Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwai pidannao oian idi na'ii. (Genesis 19:24-28)

da'a, usha'apata-kao an mani Tyre na'iki Sidon †† ii, sariapa mani na'ianao pidannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida, na'iki sariapa mani ipariti'ian pazowau. Itukapa-kida-kinanao nii mishi patanawatinan pa'oian ai. ¹⁴ Mazan, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, ukootowapa-kidan dono'o naa pidannao diina'iti'i. ¹⁵ Na'iki unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa. Mazan kii'an ukaboota-kao nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti."

¹⁶ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Na'ia'oram pidannao mishida'o unao kuwaa, imishidan kapam o'garu wuru'u. Aizii na'ia'oram pidannao mamishida-ka'o unao kuwaa, aonaa imishidan mani o'garu wuru'u. Na'iki kanomanao mamishida-ka'o o'garu, aonaa imishidan mani kapam wuru'u dyuuda'oraz o'garu."

Jesus dyuudaniinao kaawan naa powaa ati

¹⁷ Aizii tawuru'u 72 pidannao Jesus dyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati, konaukii ikakuwaapan. Ikian Jesus ati, "Wanaobanaa, oia'o doronainao izo'ati waparadan. Sariapa mishi ikoditan pidannao di'iki, wadyuudan idi ikoditan pu'uu ida'an."

¹⁸ Jesus kian i'ati, "Otupakanii Satan waotan doko iki, na'apa toroanaru pizo-pizowankan kawan doko ii. ¹⁹ Uabata na'apam okian unao ati aizii. Otaani'i naa oma'ozakan unao ati, uka'iita-kinanao nii udakazatinan kowazaznao paawa an na'iki kankoorunnao paawa an kapam. Na'iki o'taan idi uma'ozaka-kinanao nii, aona'o nii Satan ka'iitan pasha'apatan unao. Na'iki aona'o nii kanom sha'apatan unao kaziwa'o ida'an. ²⁰ Mazan mana'a ukonaukii-kida'ana'a wuru'u oia'o doronainao izo'atinuz uparadan. Mishi'oraiman ukonaukii pa'an Tominkaru saadan idi'i naa u'uu pakaaritan ida'a aokazi ii."

Jesus konaukii-kidan Tominkaru

(Matthew 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Uruu dono Kaimana'o Doronaa taan tuukii konaukii-karu Jesus nyukunuu iti. Uruu idi tuukii ukonaukian, na'iki ukian, "O'daru, Naobanai-tinpa'o ipai aokazi ii, na'iki ipai imi'i baara an, okonaukii-kidan pugaru tuukii, usha'apanum kau'an puaida-kidan idi wuru'u pudizapauzonii kidaz aimaakan aitapainao pidannao ai, na'iki wunao aia'a tominpauzonao kidaz pidannao. Mazan aizii puaida-kidanuz maaitapa-kainao pidannao ati, aona'oraz itominpauzon. Mishi o'daru, na'apa puaitan kawana'ati'o mishi wuru'u aimaakan sha'apanuz naa aizii."

²² Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "O'daru taa'akani'i naa o'ati kaiman-daun aimaakan, utaa oma'ozaka-kinanao nii, ma'ozaka kizi okazowautapan pidannao na'iki utaa o'aitapa-kinanao nii. Aonaa kanom aitapan o'garu, Tominkaru Danin, soo o'daru

†† Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

bauda'apa aitapa õgaru kaimanaiman. Na'iki aonaa kanom aitapan õDaru, soo õgaru uDani, õaitapa pa'an uruu kaimanaiman. Na'iki wunaou'u õzaamatani-inaouz, ñnao aitapa õDaru kaimanaiman."

²³ Udauna'an Jesus tanawatinan patominapa-kidani-nao di'iti, na'iki ukian soo ñnao ati karikaonan, "Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi ipai aimaakan kida sha'apan. ²⁴ Õkowaadan nii unao ati, kotua'a naa iriba pidannao Tominkaru prophetinnao, na'iki kingnao, ñnao tuukia'o ñaipan patukapan wuru'u unao tukapanii kidaz kai, mazan aonaa ñtukapanuzu, pamawakan idi'i naa. Na'iki tuukia'o kapam ñabata'azon wuru'u unao abatanii kidaz kai aimaakan, mazan aonaa ñabatanuz."

Kuwai Samaria san kamunanun daua'o

²⁵ Baukapaiman pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati, uaipan patiwaa-kidapanuz. Ukian u'ati, "Tiichaa, na'apa dii õsha'apatinan, õzaamata-kinnao nii wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu diina'iti'i?"

²⁶ Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa dii mooko tawuru'u kotua'oraz Tominkaru kakinaori saadauzo-kariwaiz kian Moses ati? Na'apa'oram puaitapan wuru'u kakinaorii kianuz?"

²⁷ Aizii pidan kian Jesus ati, "Kakinaorii kian, pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz manawun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai puditi'itinpan ida'an, na'iki ipai puma'ozakan ida'an. Na'iki pumarainapa puiriban, na'apa pumarainpan kawan punanaa."

²⁸ Jesus kian u'ati, "Sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz parada-karu. Ukau'an aizii pusha'apatina'a naa ipai ukawana'ati, na'iki pukakupa kizi karikaonan."

²⁹ Mazan wuru'u pidanaz tuukii uaipan patukapa-kaao kaimana'o pidan nii. Uruu idi upishaan Jesus. Ukian, "Kanom wuru'u õiriban õmarainpan ni'oraz?"

³⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, "Bauda'apa kamoo Jew wa'atipaanan Jerusalem iki, umakon Jericho iti. Aizii umakopaanan pu'u, koidimikinao ikodan uruu, sariapa ñzaamatanuzu, na'ia'a naa ñnaraka'akan naa ukamichan. Uruu dauna'an ñzowiautapa'akan naaz tuukii, na'iki mawakanaka. Na'iki'o ñwa'aka'akan naaz.

³¹ "Upu'u faadaa wa'atipaanan na'an dunapota. Aizii utukapanan naa pidan zowiautapa-kariwaiz, sariapa ukora'uka'akan u'ai dunapo daawa ii aka. ³² Kaina'iki koshan ba'oran Jew wa'atipaanan uruu dunapota, uruu Levite, kaudinauzoz Tominkaru Dapu ii. Aizii umaonapatan na'ati, uru'u naa utukapan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Uruu idi umako-makowan udazaba iti, uawunuutaa-kidanz, udauna'an ukora'uka'akan naa u'ai dunapo daawa ii aka.

³³ "Kaina'iki mazan koshan ba'oran pidan wa'atin, uruu Samaria san † pa'an, uruu dunapota koshan uwa'atin. Aizii na'apa'a naa kapam utukapanan pidan

† Samaria san: ñnao kaduz pidannao, aonaa ñnaudapaakan Jew-nao tuma.

wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Mazan tuukii pa'an utukapan pakamunan-kidan wuru'u pidanaz. ³⁴ Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, udauna'an uchikaan naa wine idi ipai wuru'u izai ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pachikaanuz, uru'u naa uzichian wuru'u ba'izi-daun kidaz kiwinii idi. Udauna'an uruu ubazobatan naa wuru'u ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pasaabaanuzu, uru'u naa uzaida-kidanzu pakawaron chaakashi †† barau iti. Una'akan naaz atii ñkaawan wizi'iti. Na'ia'a naa kaiman usaabaanuz, atii ukawinipinaata sookapa-kizai kabaun nazoo u'ati, na'iki ipai utorian uwanyukunuu nii.

³⁵ "Ba'oran kamoo Samaria san dobatan naa, uruu idi sariapa uso'otan dya'utam wizi'i kidainao papuraatan, na'iki utaan naazu sookapa-kizai kabaun taapiki ati. Ukian u'ati. 'Õaiapa putaapan uruu kaiman, da'ana'o nii koshan õkiwanu'u, aizii na'apauda'um puraata pukabootan udu'ati, õkawadauntan nii ipai daunuuda'u pu'ati õkaawan an powaa ati,' ukian."

³⁶ Uruu idi Jesus kian naa koshan tiichaapauzo Moses kakinaori ati, "Na'ia'oram dii pidan tukapa-kida'o mishi pamarainpan wuru'u koidimikinao zowiautapaniaz pidan?"

³⁷ Ukian Jesus ati, "Wuru'u kamunan-kida'oraz uruu." Uruu idi Jesus kian u'ati, "Ukau'an pusha'apatina'a naa pa'i kapam na'apa."

Jesus morowautapan Martha na'iki Mary dapu iti

³⁸ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon atii ñkaawan wiizai di'iti. Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba Martha kia'o o'uu. Tuukii okonaukii-kidan Jesus kaawan padapu ati. ³⁹ Na'iki kaina'a o'inaozo Mary kia'o o'uu. Aizii Mary, ona'ian naa osakanatapan Jesus dazaba ii oabatapan ukakuwaa. ⁴⁰ Mazan Martha tuukii pa'an odopiidan pasha'apata'azoonii sodi kida aimaakan dau'ati. Uruu idi owa'atin Jesus ida'ati, na'iki okian u'ati, "Naobanai, aonaa pukasha'ora-kidan putukapan wuru'u õ'inaozo wa'akanuz õgaru õba'oran, sha'apata'o nii ipai aimaakan wuru'u sha'apata'azoo-kariwai kidaz? Pudyuuda oroo, okaminka'uta kizi'i naa õgaru."

⁴¹ Sariapa Jesus kian o'ati, "Martha, kandii nii pudopiidan pusha'apata'azoonii kida dau'an? ⁴² Kaina'a soo bauda'apa aimaakan tuukia'o uaiapa-kaao. Aizii wuru'u Mary sha'apaapaniaz aimaakan, kaimana'o manawun wuru'u, aona'o nii na'apainim ukazata-kaao o'ai."

Jesus tominapa-kidan patominapa-kidaniinao toriina-pa-karu dau'u

(Matthew 6:9-13; 7:7-11)

11 Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan. Aizii uipaian dauna'an patoriinpan, bauda'apa pidan utominapa-kidaniinao bii iki kian u'ati, "Wanaobanaa, putominapa-kida waunao toriinapa-karu dau'u, na'apa John tominapa-kidanzon kawan patominapa-kidaniinao."

†† chaakashi: English ida'an, donkey.

² Jesus kian ñ'ati, "Na'apainim utoriinpan an, kaikapa pa'i ukia'a.

'Wadaru, marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii manawun.

Na'iki marii kizi punaobanai-tinan.

³ Marii kizi putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

⁴ Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apaapanii kidaz.

Na'apa wamarina'atan kawan

wuru'u oii kida'oraz pidannao sha'apaapan wa'ati.

Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapaka'o oia'o di'iti."

⁵ Udauna'an Jesus kian koshan patominapa-kidaniinan ati, "Dii mani bouda'apa unao makon tomunzikon pupaonaru dapu iti, na'iki pukian u'ati. 'Tosh õpaonaru. Õaipan zii idikinauda'u bread pu'ai.

⁶ Kaina'a õpaonaru dobatapa'o kaawa'akan õdapu ii.

Na'iki aonaa kanom õtaan nii u'ati.' ⁷ Aizii pupaonaru kian an mani pu'ati padapu nazo iki. 'Mana'a putowau-da'uta'ana'a õgaru. Ipai'i naa paniinom dadaradina'akan. Na'iki õgaru na'iki õdainao wasookapan naa wuru'u. Aona'a naa turuu õkadishitan na'iki õtaan aimaakan pu'ati.' ⁸ Aizii na'apa dii mani pusha'apatinan? Õkowaadan nii unao ati. Aonaan pu'u pupaonaru kadishita'azon, utaa'anan bread pu'ati, mazan upu'a'o nii ukadishitan na'iki utaan ipai aimaakan puaiapanii, usha'apanum kau'an aonaan idi pusookadan pupishautan wuru'u paaipaniaz aimaakan u'ai.

⁹ Ukau'an õkian u'ati, upishaa aimaakan dau'an, taakaru nii u'atiz. Udorota aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz. Udaun-dauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ¹⁰ Pidan wuru'u pishaa'oraz aimaakan, taa-karu nii u'atiz. Na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz. Na'iki kanom dau-daupa'o paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati.

¹¹ "Unao daruinao, utaa mani udani ati kowazaz, upishaan an kopau u'ati? ¹² Oo utaa mani u'ati kankoorun upishaan an kuruku dani u'ati? ¹³ Oia'o unao padamata, mazan upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimaakan udainao ati. Aitaniiman uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii Kaimana'o Doronaa, wunao ati'i pishainaouz uruu udau'an."

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a

(Matthew 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Ba'oran dono Jesus waatan oia'o doronai maparadanu'o pidan di'iki. Aizii oia'o doronai waata-kaodauna'an, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao kasaba'ukinpainao na'ii di'itinpan aimaakan sha'apata-ka'o idi na'apa. ¹⁵ Mazan pabi'i kida ñkian, "Beelzebul, † oia'o doronainao naobanaa ida'ana'o karikaonan wuru'u ukodita-kidanz oia'o doronainao. Utaan ida'ana'o pama'ozakan u'ati wuru'u ukaudinanz," ñkian.

† Beelzebul: ba'oran kaarita ida'a udakota-ka'o Beelzebub kii. Uruu Satan.

¹⁶ Kaina'a ba'orainao tiwaa-kidapa'azoinao karikaonan Jesus. Uruu idi ñpishaan Jesus sha'apatan pa'ati umanawun kida'o aimaakan, uruu ida'an kizi utukapakidan mishi'o wuru'u ukaudinanz Tominkaru ida'an.

¹⁷ Mazan Jesus aitapa na'apa'oram ñdi'itinpan. Uruu idi ukian ñ'ati, "Aizii pidannao mashaapainao udaru'o wizai di'ii, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan ñma'ozakadan pawizi? Aizii pidannao mashaapainao bouda'apa'o kabaun ida'a, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko ñma'ozakadinan? ¹⁸ Aizii Satan poitorunao wuru'u oia'o doronainaoz mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan Satan kaudin-kizi ma'ozakadinan? Aizii unao kian õdau'an, õkodita-kidan oia'o doronainao, Beelzebul taan ida'ana'o õma'ozaka-kinanaii. ¹⁹ Kanom ida'ana'o mooko pa'an upidanannao, wuru'u da'anainaoz unao kodita-kidanz oia'o doronainao? Beelzebul ida'ana'o sha'a? Aitapa-kariwai ñnao na'apa kapam ñkaudinanz õgaru kaudinanz kawan. Ukau'an kaimanaiman ñtukapa-kidan na'apam unao pozawatan. Upozawatan wuru'u uparadanz õdau'an kaikapa'a. ²⁰ Aonaa Beelzebul ma'ozakan ida'ana'o mani wuru'u õkaudinanz, õkaudinanz Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o, uruu taan ida'ana'o pama'ozakan õ'ati wuru'u õkodita-kidanz oia'o doronainao pidannao di'iki. Ukau'an wuru'u õsha'apataniaz Tominkaru ma'ozakan ida'an tukapa-kida unao ati kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan unao bii'i.

²¹ "Aizii na'apainim pidan ma'ozaka'o, kazannaatapan an padapu pabairi tuma oo pamarian tuma, usha'apata-ka'o ai. Aona'o nii usha'apauz koidapa-kaou dapu nazo ii. ²² Mazan aizii pidan, powa'a'o zii manawun uma'ozakan u'ai, kaawa'akan an u'ida'ati, ipai'o nii ukazata'akan u'ai, ubairi na'iki umarian na'iki ipai ba'oran aimaakan kida wuru'u uma'ozakatinapa-kinan kidaz. Udauna'an ma'ozaka'oraz manawun pidan buutan ni'i naa ba'orainao ati ipai wuru'u pakoidanuu kidaz, ba'oran pidan sha'apauziz.

²³ "Na'ia'oram pidan aona'o uaipan õgaru paminau-da'u nii, uto'ora-kizaitapan õgaru wuru'u. Na'iki pidan wuru'u aona'oraz ukaminka'utan õkasaba'uupan pidannao, uruu waataabi'ia'o pidannao õ'ai wuru'u uruuuz.

Oia'o doronai padantan padapu ati

(Matthew 12:43-45)

²⁴ "Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodan pamashaapa-kizi nii, uruu naa ukian paaipan ati. 'Õkiwan nii powaa iti õmashaapauzo-kizi iti.' ²⁵ Uruu idi ukian naa powaa iti, na'iki uikoda padapu nazoo kaiman usaabaa-ka'o, aonaa ukaniriban. ²⁶ Udauna'an umakon, una'anan naa 7 ba'oran oia'o doronainao, powa'a'o zii manawun ñdikaudan kida u'ai. Uruu idi ñmorotan, na'iki na'ia'a naa ñmashaapan. Uruu dau-na'an powa'a'o ni'i naa manawun pidan dikauda'akan kiwiitapa'o ai."

**Jesus kadakotinan
konaukii-karu dau'u**

²⁷ Aizii Jesus kadakotinan idi na'apa, sariapa zun kadakon u'ati iriba'o pidannao bii iki. Okian, "Konaukia'o manawun pudaro, wuru'u shakata-kida'oraz pugaru, na'iki biida-kida'oraz pugaru."

²⁸ Mazan Jesus dako'atin oparadan kaikapa'a: "Wu-nao pa'an wuru'u konaukia'oraz, abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru Paradan."

Pidannao tukapa'azo'o aimaakan sha'apata-ka'o
(Matthew 12:38-42)

²⁹ Aizii pidannao kasaba'ukinan pu'a'a naa iriba Jesus ida'ati, uru'u naa ukian koshan i'ati, "Pidannao wuru'u mashaapainao kidaz kai, oia'o manawun i'dyaun. Atii iaiapa zii aimaakan tukapa-kida-ka'o pa'ati kiwiin, pamishida-kinnaa nii. Mazan aona'o nii bauda'apa aimaakan tukapa-kida-ka'o i'ati. Soo wuru'u aimaakan, Jonah sha'apatauzoniaz kotua'a naa. ³⁰ Mishi kotua'a naa Tominkaru kainaatinan Prophet Jonah ida'an Nineveh sannao ati, ukowaada-kidan u'ida'an na'apam pasha'apata'azon i'dyaun. Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u Tominkaru kainaatinanuz Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an. Na'apa'o kapam wuru'u ukowaadapanuz kuwai kainao pidannao ati. ³¹ Aizii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, uru'u dono Queen, Sheba sanaaba ba'azootin-kidan nii Tominkaru kanaapu ati wuru'u pidannao mashaapainaoz kai. Usha'apanum kau'an owa'atin pawii zi munapo, munapo, amazada tokon ikinapa, oabata'azon idi na'iki otominpa'azon idi kaiman kida'o aimaakan dau'u King Solomon di'iki. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Solomon ai. ³² Aizii diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa ipai pidannao. Uru'u dono Nineveh sannao ba'azootin-kidan nii unao Tominkaru kanaapu ati. Usha'apanum kau'an kotua'a naa i'abatan dono Jonah kuwaa, sariapa pa'an i'tanawatinan pa'oian ai. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai.

Na'apam nii wananaa kanadapan
(Matthew 5:15; 6:22-23)

³³ "Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon idi. Mishi'oraiman, lamp suu-ka'o dauna'an, umuuda-ka'o nii doko'o lamp wiizi ida'a. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii i'tupakan ukanadapan kabaun nazoo. ³⁴ Aizii wuru'u puawun kidaz, na'apa'o lamp kawan, ukanadapan punanaa ati. Aizii puawun kanadapan an kaiman, ipai'o nii punanaa mashaapan Kanada'o-karu'u. Mazan aizii puawun ishaan ana'a naa, punanaa mashaapan nii maruta'o ka'azo'o. ³⁵ Ukau'an puaitapa kizi pa'i, panaadon aonaa Kanada'o nii pu'ida'a, soo maruta'o karikaonan. ³⁶ Aizii punanaa kanadapan an ipai daunuuda'u, aonaa masakauda'u maruta'o nii na'ii, kaimanaimana'o nii manawun ukanadapan punanaa ipai daunuuda'u.

Na'apa'o nii ukanadapan lamp kawan, tawuru'u kaimana'oraz manawun ukanadapan pu'ida'ati."

**Jesus kashadakowauan
Jewnao zowaunaanao**
(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan, Pharisee na'akan uruu padapu iti, uaroapanaka kizi patuma. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti. Na'ia'a naa i'sakanatan na'iki i'aropa'azon naa. ³⁸ Mazan tuukii Pharisee di'itinpan Jesus dau'u. Usha'apanum kau'an aonaa Jesus chikaan paka'u paaroopan ua'ii, i'nao chikauzon kawan paka'u. ³⁹ Mazan sariapa Jesus kian Pharisee ati, "Aizii unao Phariseena'o, kaiman uchikauzon ukoopon na'iki uparaapin barau. Mazan unyukunuu ka'azo ii, tuukii utaapan misha'oraru-karu, na'iki tuukii uaipan usha'apatan oii kida'o aimaakan. ⁴⁰ Mishi unao maaitapin-kainao manawun, uaitapa Tominkaru tomanii ipai wuru'u koopo na'iki paraapi barau kidaz. Kanom tomanii mooko uaitapan wuru'u unazoo kidaz kapam, aonaa Tominkaru mani?"

⁴¹ Ukau'an utaa mishi'oraiman ukoopon wazoo na'iki uparaapin wazoo kida, mapuraataniinao ati. Usha'apatan an aimaakan kida na'apa, mishi'o pa'an wuru'u uchikainanuz kaiman-daun oia'o ai.

⁴² "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseena'o! Mishi minziiwa ubuutan Tominkaru ati 1/10 † wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida. Mazan upu'u zii umarina'atan usha'apatan kaimana'o, na'iki sakitapa'o aimaakan ba'oran pidannao ati. Na'iki aonaa kapam umarainpan Tominkaru. Ipai'o nii padamata usha'apatan kapam wuru'u kaikapa kida'oraz aimaakanu'u. Mazan, aonaa o'kian mani u'ati kai-wuru'u, umarina'ata'a naa ubuutan 1/10.

⁴³ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseena'o! Usha'apanum kau'an synagogue ii, unadapa usakanatauzon umanawun kida'o tabai paawa'a, ba'orainao ai. Na'iki pidannao iribainapa kizi ii aka, tuukii uaipan utaapa-ka'o umanawun kida'o pidannao nii. ⁴⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an unyukunuu ikodanii tawuru'u baaranai aona'oraz ukainaabanan. Uruu idi pidannao chi'ika'anpan baaranai paawa an, usha'apanum kau'an aonaa i'aitapan ubaaranain."

⁴⁵ Uruu idi bauda'apa pidan, tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u bii iki'o kian Jesus ati, "Tiichaa, puparadan idi kaikapa'a, pudakooapan kapam waunao dikauda'o ida'an wuru'u, puparadanuz na'apa."

⁴⁶ Jesus kian u'ati, "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan kapam, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u! Usha'apanum kau'an, utoman kakinaorii do-bata'a naa manawun, atii aona'a naa pidannao ka'itanuz. Kaina'a unao padamata, mazan aonaa na'apainim zoobaba ukaminka'utan i'dyaun. ⁴⁷ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an kaiman

† ubuutan Tominkaru ati 1/10: Udakota-ka'o "tithe" English ida'an. Pubuutan bauda'apa pupaoriba aka 10 ni'o pupaoriba aka di'iki Tominkaru ati. Numbers 18:25-32; Deuteronomy 14:22-29.

kida utoman Tominkaru prophetinnao baaranaa kotua'a naa. Īnao tawuru'u udokozu-daunnao zowiauzoni-nao kidaz kotua'a naa. ⁴⁸ Utoman ida'an ĩbaaranaa, ukainaabainan na'apa unyukunuu kapam udokozu-daunnao kawan, tuukii unaubaapan wuru'u ĩzowiinuz Tominkaru prophetinnao kotua'a naa. ⁴⁹ Tominkaru, paaitapaaban ida'an manawun, uaitapa ipai daunuuda'u ĩsha'apatan nii aimaakan kaikapa'a. Uruu idi'o tawuru'u ukianuz. 'Ōdyuudan nii ĩ'idi'iti prophetnao, na'iki apostlenao. Pabi'i kida zowii-karu nii na'iki patak'uta-karu nii wuru'u ōdyuudaniinao kidaz, kii ukiauzon kotua'a naa. ⁵⁰ Ukau'an wuru'u kainaouz pidanna mashaapan, ĩnaou'o ni'i naa kabaiaapan wuru'u zanna'a Tominkaru prophetinnaouz, zowii-kariwainao kidaz kotua'a naa, amazada sakadinan di'iki. ⁵¹ Abel zowiauzo-kao di'iki, atii Zechariah di'iti. Uruu Zechariah zowii-kariwaiz Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. Ipai ĩnao kida zanna'o nii wuru'u kainaouz pidanna baiaapan. Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz.

⁵² "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ti-ichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Usha'apanum kau'an unao taapanii padamata key, wuru'u aitapa-kinao di'iti'oraz. Unao na'apa aona'o nii kapam umorotan. Tuukii manawun uawautapan pidanna, wuru'u morota'azoinaouz padamata na'iti."

⁵³ Aizii Jesus koditan dauna'an Pharisee dapu iki, uru'u naa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao, dakoopan uruu tuukii, na'iki tuukii kapam ĩkashadan wuru'u ukuwaa kidaz. Uruu idi ĩpishaan naa Jesus pabi'inaaka kida'o aimaakan dau'an. Wururu'u ĩpishautanuz uruu na'apa, ĩkimudinan karikaonan ĩabata'azon na'apam nii udako'atin ipai wuru'u paparadan kidaz. Īaipan pazaamatan uruu na'iki pakaakapaan uruu, udako'atin an ĩparadan pana'iti.

Pidannao kakinao-kao Phariseenao kaduz ai
(Matthew 10:26-27)

12 Aizii pidannao kaawan ĩkasaba'uinan Jesus ida'ati iriba, iriba, atii ĩkida'uaakapan. Pidannao kasaba'uinan pu'u, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Uzaudin pa'i, aonaa kizi utamakapan wuru'u Phariseenao kaduz kidaz, kadimana'oraz uiribainan na'iki utuubarudin, na'apa yeast tuubaruda'akan kawan poroom-bi'i. Īaipan karikaonan patukapa-kao kaimanainao pidannao kawan, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. ² Mazan ipai dizapa-kariwai kidaz, ipai'o nii uaida-kida-kao. Na'iki ipai wuru'u taapa-kariwaiz mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kao. ³ Ukau'an na'apam pukiauzon maruta'o-karu'u, ipai'o nii uabata-kida-kao kanada'o-karu'u. Na'iki kanom mashauda'u'o pukowaadan kabaun nazo ii, diiwa'o nii ukowaada-kao pidannao baokopainapa-kizi ii.

Marii kizi kichana'iki-karu
Tominkaru ai
(Matthew 10:28-31)

⁴ "Aizii ōkian unao ati ōpaonarunao. Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a, zowia'oraz pidan. Īzowian dauna'an pidan, uruu ukaduz ĩsha'apatanii. ⁵ Mazan ōkian u'ati, utarii pa'an Tominkaru ai, uruu mishi'o pa'an uma'ozakan. Uzowian dauna'an pidan, ukabootan ni-izu Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Ukau'an ōkian unao ati, uruu ai pa'an utarii. ⁶ Aonaa mooko baka'iauda'u parikowarunao selliauzo-kao dono, ĩwinipinaa soo dya'utam puraata sodi kida karikaonan? Mazan upu'u zii aonaa bauda'apa Tominkaru manyukunuutan ĩdyaun. ⁷ Na'iki atii uaitapa zii na'apauda'um uzowau-da kida uzowau ida'a. Ukau'an mana'a utaria'ana'a. Aitaniiman unao, powa'a'o zii manawun umarainapako, iriba'o parikowarunao ai."

Pidan mabaa'azo'o ukakuwaapan
Jesus dau'u
(Matthew 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ "Ōkowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Na'ia'oram pidan kowaada'o ōpidanan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o, kowaadan upidan uruu, ipai Tominkaru angelinnao abatapan pu'u. ⁹ Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pidannao kanaapu'u pamarina'atan ōgaru, na'apa'o nii kapam ōmarina'atan uruu Tominkaru angelinnao kanaapu'u.

¹⁰ "Na'ia'oram pidan dakoopa'o Daonaiora Aokazi Iki'o, upu'a'o nii mazan uDaru mainaabatan wuru'u dikauda kida'oraz uparadan udau'an. Mazan aizii pidan wuru'u dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aonaa na'apainim nii umainaabata-kao wuru'u uparadanuz.

¹¹ "Aizii, uzaamata-kao dono, na'iki una'aka-kao dono synagogue iti kida, na'ii kizi upishaa-kao. Oo una'aka-kao dono naobanainao kanaapu iti. Aizii ĩpishaan dono'o naa unao na'ii, mana'a utaria'ana'a, oo udopi-idina'ana'a udawatan dau'u na'apam nii udako'atin ĩparadan. ¹² Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaminka'utan nii pugaru. Uruu ida'ana'o nii puaitapan na'apam nii pudako'atin pidannao paradan uruu dono."

Pidan di'itinpa'o
pakapuraatanun dau'u

¹³ Aizii pidannao bii iki, bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Tiichaa, pudyuuda ō'inawuzu buutan kapam ōdiwau nii, wuru di'iki'i aimaakan kida wadaru wa'akaniaz pamawakan idi."

¹⁴ Mazan Jesus kian pidan ati, "Kanom zaamatanii mooko ōgaru buuta'o nii aimaakan patumaaka pugaru na'iki pu'inawuzu ati?" ¹⁵ Uruu idi powa'a zii koshan Jesus kian ipai pidannao ati, "Asaki'i, uzaudinapa pa'i. Aonaa kizi uaipaabi'ian na'iki una'azootapan pabi'inaaka sodi kida aimaakan. Usha'apanum kau'an

kasha'apauzi-karu ida'an aonaa pidan ikodan konaukii-karu na'iki kaimana'o mashaapa-karu," ukian ĩ'ati.

¹⁶ Udauna'an Jesus kowaadan naa ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz ĩ'ati: "Kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki kaina'a utaapanii udaru'o amazada, uzakapun wiizi kida. Uruu dono ipai upaoriba kida kaakan madowaaka kida pa'idiwaru.

¹⁷ Uruu idi udi'itinpan, na'iki ukian panyukunuu ii. 'Na'apa dii pa'i ōsha'apatinan, aonaa na'iam nii ōkasaba'uan ōpaoriba aka kida.' ¹⁸ Udauna'an ukian panyukunuu ii. 'Ōaitapa na'apam nii ōsha'apatinan. Ōso'oobi'ian nii ipai wuru'u ōsha'apuz dapunaa kidaz, ōtoma kizi powa'a zii udaru kida'o manawun uwadaun nii. Uruu kaimana'o ni'i naa na'ii ōkasaba'uan ipai ōpaoriba aka, na'iki ipai ba'oran kaduz kida aimakaan. ¹⁹ Uruu dauna'an ōkian nii ōnyukunuu ii. Aizii kaina'a'a naa diri'i, diri'i wanyukunui, na'iki aimakaan kida kasaba'uu-kao. Turua'o nii ōmashaapan u'ida'an kotua'iki, iriba'o nii wunu ōdobatan u'ida'an. Aizii aona'o ni'i naa kanom dau'ati ōdopian. Ōna'an ni'i naa kabaunu'u, soo ōaroapatinan naa, na'iki ōtuzapatinan naa na'iki ōkonaukiitinan ni'i naa karikaonan.'

²⁰ "Mazan uruu dono Tominkaru kian u'ati. 'Mishi pugaru maaaitapin-ka'o pidan. Aizii wuru wamarutan ida'a'a ōso'otan nii punizowan na'iki pumawakan nii. Aizii ipai pupaoriba aka na'iki ipai aimakaan wuru'u pukasaba'uunii kidaz, kanoma'o ni'i naa zaamataz?'"

²¹ Udauna'an Jesus kian naa koshan pidannao ati, "Na'apa kapam wuru'u pidannao, di'itinpainauz soo pakapuraatanun dau'u. Kaina'a diri'i'ii naa ĩkasaba'uan papuraatan na'iki pasha'apuz kida diina'iti'o tannaa ni'i. Mazan Tominkaru tukapan ĩdyaun mapuraatan ziwunao nii, usha'apanum kau'an aonaa ĩsha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati."

Mana'a udopiidinauzo'o na'a, Tominkaru taan nii aimakaan u'ati
(Matthew 6:25-34)

²² Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aonaa ukaziwadapa'ana'a uzowau udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuza ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. ²³ Mishi'oraiman kaku-pa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai. ²⁴ Aushaa udi'itapa watonao. Aonaa ĩpaowinan, aonaa ĩkasaba'uan papaoriba aka, aonaa ĩdapu nii oo aonaa ĩtoman kabaun kida pakasaba'uu kizi nii papaoriba aka. Mazan Tominkaru taapanii, na'iki upaapanii pa'an ipai ĩdyaun. Aitaniiman unao, powa'a'o zii umanawunun kotu'uznao ai.

²⁵ "Turuu mani pidan ikodan pakakupa-kinaa nii kotua'iki zaa, padi'itinpan ida'an tuukii wuru dau'a'a aimakaan kidaz? ²⁶ Aizii pumaturuukan an puikodan masakauda'u pukakupa-kinaa nii, pudi'itinpan ida'an kaziwa. Kandii nii mooko pukaziwadapa'azon zii puzowau ba'oran aimakaan kida dau'ati?

²⁷ "Aushaa udi'itapa amazada ii aka'o soosoi, konau-nam kida utukapa-kao. Padamata aonaa ĩkaudinan, aonaa ĩtoman pakamichan nii. Mazan ōkowaadan nii unao ati, upu'u zii King Solomon, umanawun kida'o usha'apuz, umanawunu'o umashaapan. Mazan upu'u zii aonaa ukamichan konaunaman wuru kawanu'u konaunam kida'oraz soosoi. ²⁸ Tominkaru taapanii na'iki ukakamichantapanii konaunam pinidi kida baara ii aka'o. Aizi'o putukapa'akan baara ii aka'o pinidi, kaiman na'iki ziwu. Mazan waikana'an ipai'o nii ukawaoda-kao, tikazi sharawaa-kao nii u'idi. Aona'o nii mooko Tominkaru saabaan na'iki ukakamichantan unao powa'a zii? Mishi unao masakauda'u sodi'o karikaonan umishidan. ²⁹ Ukau'an aonaa ukaziwada'ana'a uzowau, udi'itinpan idi tuukii, uaitapa'azon idi kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza. ³⁰ Soo wunaou'u maaaitapa-ka'oraz mishi'o Tominkaru, ĩnao pa'an kaziwadapauzonao pazowau na'apa. Udaru Tominkaru, ipai uaitapan wuru'u uaipanuz na'apa kida'o aimakaan. ³¹ Mishi'oraiman udi'itinapa tuukii Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki umashaapa kaiman uparadan kawana'ati. Uruu idi utaan nii u'ati wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan.

Na'apam kasha'apauzi-karu aokazi ii
(Matthew 6:19-21)

³² "Ōdainao, aonaa utaria'ana'a una'apauda'u sodin idi karikaonan. Konaukia'o nii pa'an udaru Tominkaru taan kaiman kida'o aimakaan unao ati, wuru'u zaamatainouz uruu panaobanaa nii. ³³ Usellia'a naa usha'apuz kida, utaa kizi puraata pataka'utinainao ati. Ukapuraatan kizi na'iki ukasha'apuz kizi aokazi ii pa'an. Na'ii aona'o nii pa'an uipaiuzon, na'iki aona'o pa'an koidimikinao koidapan wuru'u usha'apuz kidaz. Na'iki aona'o nii pa'an mazinoo nikan wuru'u usha'apauziz. ³⁴ Aizii na'iam an pidan taapan pasha'apuz, karikaonanu'o nii utaapan panyukunuu wuru di'iti'i, utaapa-kiziz pasha'apuz.

Zaudina'o poitorui

³⁵ "Zaudinpa'a naa pa'i pumashaapa, pukaiwadapa'a naa pukamichan, na'iki tuudinpa'a naa putaapa puzadao. Na'iki maodapa'a naa putaapa pulampan. Panaadon masha'apakiika'o nii aimakaan sha'apa'akan. ³⁶ Na'apa puzaudapatin, poitoruinao zaudapauzon kawan panaobanaa kaawan, mazidainao aroapa-kizi iki. Aizii ĩnaobanaa kaawan, udau-dauan paniinom, kadiman ĩda'ata'akan paniinom u'ati. ³⁷ Kaimana'o nii manawun wunao nyukunuu'u poitoruinaouz, ĩnaobanaa ikodan idi ĩdyaun pokodapa, na'iki zaudinapa. Ōkowaadan nii unao ati na'apam nii ĩnaobanaa sha'apatinan. Uso'otan dauna'an pachaakitatan, uduyudan nii ĩsakanatan. Udauna'an umaokodan ni'i naa poitoruinao wanyukunuu nii miisa † baara'a. Na'iki uduyudan ni'i naa ĩaroopan. ³⁸ Kaimana'o nii

† miisa: English ida'an, table.

manawun poitoruinao nyukunuu, panaobanaa ikodan idi ṭdyaun zaudinapa, na'iki pokodapa, ukaawan pu'u tomun-zikon oo tomun-zikon dauna'an.

³⁹ "Aizii pidan kadapu'o aitapan an mani na'apainim koidimiki morotina'azon padapu, aona'o nii uwa'akan padapu. Mazan una'ian nii uzaudapan oo uawunuutapan, na'iki aona'o nii ukashaapan koidimiki shaazoan papaniinomiz na'iki aona'o nii ukashaapan umorotan padapu nazo iti. ⁴⁰ Aizii unao, na'apa'a naa pa'i kapam umashaapa zaudinapa. Usha'apanum kau'an aona'o nii uitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Ukaawan nii umazaudinapakan pu'u."

Poitoruinao daua'o
(Matthew 24:45-51)

⁴¹ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Wanaobanaa, kaiwuru'u pukakuwaatinanz di'itinapa-kinai kuwai ida'an, soo waunao ati'o kaiwuru'u? Oo ipai'o baokopa wau-nao na'iki pidannao ati'o kapam?"

⁴² Jesus kian u'ati, "Na'ia'oram poitorui zowaunaa kaina'a mishi'o ukaudinanzon kaiman, izo'atiaba'o, na'iki aitapaaba'o kapam. Uruu'o nii naobanai zaamata kazowautapa'o nii ipai aimakaan, na'iki pidannao wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. Taapa'o nii kaiman ba'oran poitoruinao na'iki taa'o nii ṭwanyukunuu nii kaiman na'iki patumaaka, wanyukunui maokodauzo-ka kawana'ati, na'apa panaobanaa aitan kawana'ati u'ati. ⁴³ Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudinanz, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan. ⁴⁴ Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimakaan wuru'u pa'idiwau kidaz.

⁴⁵ "Mazan aizii wuru'u poitoruiz, zaamata-kariwaiz poitoruinao naobanaa nii, kian an panyukunuu ii, 'Ei, kotua'a naa ḡnaobanaa makon, atii di'i aonaa zii ukaawan.' Uruu dauna'an upataka'utan naa na'iki uba'izitapan naa wuru'u ba'oran poitoruinaouz, daonaioranao na'iki zunnao. Aizii uruu, umashaapan uaroapatinan naa, utuzapatinan naa, na'iki upo'idipan naa karikaonan. ⁴⁶ Mazan buda'apa kamoo unaobanaa kaawan nii. Ukaawa'akan nii masha'apakiaka, poitoruinao naobanaa mazaudinapakan pu'u, aona'o nii uitapan panaobanaa kaawan. Uruu dono upataka'utan nii wuru'u poitoruinao naobanaaz tuukia'o ida'an manawun. Na'apa'o nii upataka'uta-ka pidannao dikintapainao kawan, aona'oraz ṭmishida'azon.

⁴⁷ "Aizii poitorui, wuru'u aitapa'oraz padamata ipai kanom panaobanaa aiapanii, oo dyuudanii kida usha'apatan pa'ati. Mazan upu'u aonaa usha'apatinan sakita, padyuuda-ka kawana'ati. Uruu dikin ii uba'izii-kaoo nii tuukii. ⁴⁸ Mazan aizii poitorui, aona'o uitapan kanom panaobanaa aiapanii sha'apata-kaoo pa'ati, mazan upu'u kowas utiwaan pasha'apatan aimakaan, mazan usha'apatanuzu pana'iti karikaonan. Aizii usha'apatan idi aimakaan pana'iti, uba'izii-kaoo nii udikin ii masakauda'u. Aizii na'apam udiri'in aimakaan

taa-kaoo pidan sha'apatan nii, na'apa'o nii kapam uaiapa-kaoo usha'apatan aimakaan, utaa-kaoo kawana'ati u'ati. Aizii pidan wuru'u taa-kariwaiz u'ati powa'a zii aimakaan usha'apatan nii, powa'a'o nii zii kapam uaiapa-kaoo usha'apatan aimakaan, utaa-kaoo kawana'ati u'ati."

Jesus kaawan ubuutaaka-kida'anan pidannao
(Matthew 10:34-36)

⁴⁹ Jesus kian, "Ōwa'atin da'ati'i, ḡdyuuda-kaoo idi ḡpu'ukada'anan tikazi imi'i baara an. Kadimana'ora'a naa padamata ḡaipan ḡmaoda-kidanz. ⁵⁰ Na'iki kaina'a zii kapam kasha'ora'o baiaapa-kida'azoo-kaoo ḡ'ati. Na'iki ḡapichauta-kida-kaoo nii ubaoko iti, pidan apichauta-kida-kaoo kawan wunu baoko iti uchikaawunuu-kaoo dono. Kasha'ora utaaapan ḡnyukunuu, kadimana'ora'a naa padamata ḡaipan usha'apata'aka-kaoo, uipai aka kizi'i naa. ⁵¹ Kanom uzauada-kidan ḡsha'apata'anan wuru'u ḡkaawanuz da'ati'i? Ōna'akan kaimana'o mashaapa-karu, pidannao mashaapa kizi kaiman baokopa wuru amazada baara ana'a? Ōkowaadan nii unao ati kanom dau'ati'o wuru'u ḡwa'atinuz. Ōwa'atin da'ati'i imi'i baara ati, aonaa ḡbaokopata'anan mani pidannao, mishi'o-raiman ḡbuutaaka-kida'anan pa'an pidannao pairibannao kida ai. ⁵² Uruu idi pidannao buutaakapan ni'i naa pairibannao kida ai. Panaadon kaina'a baka'iauda'u pidannao mashaapainao baokopa paudainao tuma buda'apa'o kabaun ida'a. Panaadon idikinauda'u'o nii pidannao ṭnao bii iki zaamatan ḡgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u dya'utamainaoz to'oran ni'i naa ṭ'ati. Panaadon dya'utama'o nii ṭzaamatan ḡgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u idikinauda'uinaoz to'oran nii ṭ'ati. ⁵³ Na'iki daruinao to'ora-kizaitapan nii paudainao daonaioranao, ḡgaru dikin ii, panaadon ṭdainao kida'o nii to'ora-kizaitapa padarunao ḡgaru dikin ii. Na'iki daroinao to'ora-kizaitapan nii paudainao zunnao ḡgaru dikin ii. Panaadon ṭdainao zunnao'u'o nii to'ora-kizaitapa padaronao. Na'iki zunnao to'ora-kizaitapan nii padinizonao ḡgaru dikin ii, panaadon ṭdinizonaou'o nii to'ora-kizaitapa paimauzonao, ḡgaru dikin ii."

Jesus kakinaowan pidannao, abatapainao ukuwaa
(Matthew 16:2-3)

⁵⁴ Udauna'an Jesus kian ipai pidannao abatapainao ati, "Aizii na'apainim utukapan isha'iz marutadinanz wakadapu iki, sariapa ukian. 'Akaa wa'ati wunu.' Atii kaawa mishi wunu. ⁵⁵ Aizii na'apainim utukapan an awaru wa'atin udaba ikinapa. Uruu idi ukian nii, 'Akaa wiicha'o nii amazada aizii.' Atii wiicha mishi amazada na'apain. ⁵⁶ Unao taapainainao kaimana'o kaikini'! Uaitapa ukowaadan aimakaan sha'apa'azon. Aizii utukapan ida'an isha'iz marutan uaitapa wunu wa'atin. Na'iki awaru ida'an, uaitapa amazada wiichan nii. Mazan kanom ni'o mooko aonaa uaitapan ukowaadan, kanom ni'o wuru'u ḡsha'apaapanuz aimakaan kida kai, da'ana'a imi'i baara an?"

**Pidan saabaa-kidan
pakasharutaakapan**
(Matthew 5:25-26)

⁵⁷ Jesus kian koshan, "Kandii nii mooko aonaa uaitapan uaipan ati, na'apam aimaakan sha'apata-ka kaiman na'iki sakitapa? ⁵⁸ Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan punyukunuu utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii uawautan pugaru kootowapa-kidauzo pidan kanaapu iti. Udauna'an kootowapa-kidauzo pidan taan ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraakizai iti. ⁵⁹ Ōkian pu'ati, puna'ian nii, atii pukawinipinaan ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinan nii."

Pidannao zowii-ka'o

13 Uruu dono pidannao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ūkowaadan u'ati, na'apam Pilate zowii-kidauzon Galilee Baara ikiinao pidannao Tominkaru Dapu ii, ūkawaodapan pu'u pa'uza Tominkaru ati. ² Sariapa Jesus kian ū'ati, "Kaiwuru'u ukakuwaapanuz ō'ati kaikapa'a, utiwaan ukowaadan ō'ati ūmawakan kaikapa'a, pa'oian idi'o manawun tuukii, ba'oran Galilee Baara sannao ai? ³ Aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'orainao ai, wuru'u ūmawakanuz kaikapa'a. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai, umawakan nii kapam. ⁴ Aizii mani mooko taonawu'u, 18 pidannao mawakainauz, doko'a'o kabaun dikian idi' ūdyaun Siloam ii, Jerusalem ia'oraz. ū'oian idi'o manawun tuukii puaitapan ipai ba'oran Jerusalem sannao ai? ⁵ Ōgaru, ōkian aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'orainao ai wuru'u kabaun zowianuz ūdyaun. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai, umawakan nii kapam," Jesus kian ū'ati.

Paoribai makaaka'azoo-ka'o daua'o

⁶ Jesus kowaadan di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwai: "Kaina'a pidan paowa'o dizoo-karu uuda pazakapun ii. Fig kia'o udakota-ka'o. Atii ba'oran dono zii kapaoriba'o makon na'iti, utukapa'anan naa papaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. Ba'oran dono umakon koshan. Atii na'apa umako'anpan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. ⁷ Uruu idi ukian papaoriba taapiki ati. 'Aizii idikinauda'u'u naa wunu ōawunuuta'anpan ōpaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa zii ōikodauzon u'aka. Ukau'an, aizii pubarota'a naa pa'i ukadunaa. Aonaa kanom ni'i naa utaapa-ka'o, madiwautapaka'a naa manawun uzaamatapan zakapu baara.' ⁸ Mazan paoribai taapiki kian. 'Marina'a zii shoman una'an bauda'apa'a naa wunu. Ōsaabaan niiz kaiman, na'iki ōkichadan nii uoroda an ōkaboota kizi nii tapi'iza diki, uziwu-kinan nii, panaadon uruu daunan' an kaaka'o niiz. ⁹ Aizii ukaakan an ba'oran wunu

kaimana'o nii una'an. Mazan aizii, umakaakakan an uruu turua'a naa pa'an ubarota'aka-ka'o,' ukian."

Jesus saabaanii zun daua'o

¹⁰ Bauda'apa kamoo Jesus kakuwaapatinan Jewnao ati, synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon dono. ¹¹ Uruu dono na'ia'o zun, oia'o doronai zaamatapanii. 18 wunu odawu'u koraudinpan, aonaa na'apam kowas osakitapadinan. ¹² Aizii Jesus tukapan oroo, sariapa ukian o'ati, "Ōdadakoo, aizii ōso'otan purinaa pu'ai." ¹³ Udauna'an upishata'akan naa oroo, sariapa kowas odawu'u sakitapadinan'akan. Tuukii okonaukii-kidan Tominkaru.

¹⁴ Uruu idi tuukii kazowautapa'o synagogue to'oran, patukapan idi Jesus kakudan wuru'u zunaz Sookapa-karu Kamoon dono. Udauna'an wuru'u kazowautapa'o choochiapa-karu kian ipai pidannao ati, "Kaina'a 6 kamoo taa-ka'o, pidan kaudin-kinan nii. Ukau'an uwa'ati uruu dono uaipan an ukakuda-ka'o urinaa ai. Mazan Sookapa-karu Kamoon dono aonaa turuu uwa'atin," ukian.

¹⁵ Sariapa Jesus dako'atin uparadan, na'iki ukian ū'ati, "Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'! Aonaa mooko ubuzuutauzon na'iki uawautauzon ubooin, oo ukawaron wunu di'iti, ūtuza'azon an wunu Sookapa-karu Kamoon dono? ¹⁶ Aizii mani mooko aoro'o Abraham takaan-daunuzo, Satan watudapaniaz 18 wunu? Aonaa mooko kapam turuu obuzuuta-ka'o Sookapa-karu Kamoon dono?" ¹⁷ Tuukii pidannao dakoopainao Jesus ba'azoinpan, paabatan idi uparadan na'apa. Aizii ba'orainao tuukii pa'an ūkonaukii-kidan patukapan ipai wuru'u Jesus sha'apatanuz kaiman kida'o manawun aimaakan.

Jesus kowaadan dya'utam kuwai Tominkaru naobanaitinan dau'u

(Matthew 13:31-33; Mark 4:30-32)

¹⁸ Jesus kian pidannao ati, "Kanom kawan dii Tominkaru naobanai-tinan, na'apa dii pa'i ōkowaadanuz?"

¹⁹ Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz. Aizii pidan paowan duu-sodi'o mustard uuda pazakapun ii. Udauna'an uoda'akan naa udaru na'apa zakapu ii aka'o paoribai kida doko'an kawan, atii kotu'uznao wa'atin ūtoma'anan naa pashimaka nii uwaoda kadu'an kida."

²⁰ Udauna'an ukian koshan ū'ati, "Kanom kawan dii ōkainaabatan Tominkaru naobanai-tinan. Na'apa dii pa'i ōkowaadanuz?" ²¹ Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz. Na'apa zun tomauzon kawanu'o bread. Ozaamatan masakauda'u poroom basii zo'ati, udauna'an omuudan masakauda'u yeast upooda-kinan nii, masakauda'u dauna'an upooda'akan naa udaru."

Mazowa'o paniinom daua'o

(Matthew 7:13-14, 21-23)

²² Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, utomi-napa-kidaan pidannao wuru'u udaru kida'o na'iki duusodi kida'o wiizainao kawana'ati. ²³ Bauda'apa pidan na'ii pishaan Jesus, "Naobanai, na'apauda'um sodi'o nii karikaonan pidannao kazannaatinan pap-ataka'uta-kao ai pa'orian dikin ii?" ukian.

Sariapa Jesus kian ipai abatapainao ati. ²⁴ "Ma'ozaka'a naa pa'i utiwain, umorota kizi wuru ida'ana'a mazowa'oraz paniinom. Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao tiwaan pamorotan na'an, mazan aona'o nii ituruan imorotan. ²⁵ Usha'apanum kau'an ukaawan nii na'iti, kadapu'o tarata'akan pu'a'a naa papaniinomiz. Uruu idi una'ian ni'i naa ukadishitapan paniba ii, udau-daupan naa paniinom, na'iki ukian nii, 'Naobanai, puda'ata paniinom wa'ati.' Mazan naobanai kian nii u'ati. 'Aonaa daitapan unao, aonaa daitapan na'iki'oram uwa'atin.' ²⁶ Uruu idi unao kian nii u'ati. 'Waaroopauzonii na'iki watuzauzonii sha'atii putuma. Na'ii aka sha'atii pukakuwaapatinauzon wawiizi ii aka.' ²⁷ Mazan ukian nii koshan unao ati. 'Okii sha'atii u'ati, aonaa daitapan unao, aonaa daitapan na'iki'oram uwa'atin. Ukau'an umako o' ai di'iki'i, ipai unao sha'apaapauzonao oia'o.' ²⁸ Tuukia'o nii udopian, uzaadan nii tuukii na'iki ukuzowan nii uudako, utukapan an Abraham, Isaac, Jacob, na'iki ipai kotua'o Tominkaru prophetinno, mashaapan kaiman Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, uwa'aka-kao pu'a'a naa paniba ii. ²⁹ Uruu dono iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao wa'atin waoko iki, wakadapu iki, na'iki wadabaazi iki kanaapu kida. Na'iki tsakanatan nii konaukia'o aroapaku'ida'ati, wuru'u Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ia'oraz. ³⁰ Uruu dono, pidannao aona'o itaapa-kao umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii itaapa-kao. Na'iki pidannao umanawunu'o itaapa-kao kai, diina'iti'i aona'o nii itaapa-kao umanawunu'o nii pa'an," Jesus kian it'ati.

Jesus kasha'ora-kidan Jerusalem sannao

(Matthew 23:37-39)

³¹ Na'apain Jesus kakuwaapatinan dono, pabi'i kida Phariseenao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Pumako pa'i di'iki'i wawiizi iki. Pumako ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an naobanai Herod dakotan pazowii-kidan pugaru."

³² Mazan Jesus kian it'ati, "Umako Herod di'iti, taapina'oraz aitapa'o nii. Ukowaada u'ati okian, oso'oopan nii oia'o doronainao pidannao di'iki, na'iki okakudan nii pidannao kida parinaa ai. Okaudinan nii aizii, waikana'an, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a, uruu oka'iita'akan naa okaudin-kizi. Kii pa'i ukowaada u'ati o'paradan. ³³ Upu'a'o nii mazan odobatapaanan aizii, waikana'an, na'iki ba'oran kamoo. Aonaa turuu Tominkaru prophetin zowii-kao na'iam karikaonan, mazan uzowii-kao nii soo Jerusalem ii."

³⁴ Aizii di'i kaikapa Jesus paradan wiizai Jerusalem ati'i. Ukian, "Jerusalem, Jerusalem, pugaru di'ikiinao pidannao zowiipauzonii Tominkaru prophetinno. Na'iki inao zowiauzonii paboori idi pidannao dyuuda-kariwainaoz kakuwaapa'anan it'ati. Tuukia'o padamata o'apauzon odokobatan ipai baokopa pidannao, wuru'u mashaapainaoz pu'ida'a, na'apa kuruku kasaba'ukan kawan paudainao pakutuba waranu'u. Mazan aonaa ikashaapina'azon o'ati. ³⁵ Uruu idi Tominkaru muudan naa it'adyaun na'iki aona'o ni'i naa powa'a unyukunuupan wuru'u kabaun it'oriinapa kiziz. Na'iki okowaadan nii aimaakan mishi'o, aona'o nii powa'a itukapan o'garu, atii diina'iti'i, ikian dono'o nii zii odau'an, 'Marii Tominkaru kaimanan, wuru ati'i Naobanaiz, kaawa'oraz uaipan kawana'ati."

Jesus kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono

14 Bauda'apa kamoo Jesus makon uaroopa'anan Pharisee dapu iti, uruu kazowautapa'o pamin-Phariseenao. Aizii wuru'u uaroopa'ananuz Sookapaku'aru Kamoon dono'o. Uruu idi na'ia'a naa pidannao di'itapan Jesus kaimanaiman, itukapa'azon usha'ap-atan aimaakan. ² Upu'a'a naa pidan poodapa'o utaba'u, na'iki uanoba wa'atin Jesus ida'ati. ³ Sariapa Jesus kian wunao ati'i, tiichaapauzonao Moses kakin-naori dau'u, na'iki Phariseenao ati. Ukian it'ati, "Na'apa dii kakin-aorii taa-kariwaiz wa'ati dyuudan sha'apatin-karu? Ukashaapa wakakudan karina'o pidan Sookapaku'aru Kamoon dono, oo aonaa?" ⁴ Mazan aonaa buda'apa pidan dako'atin Jesus paradan. Udauna'an upishata'akan naa wuru'u pidanaz, sariapa ukakuda'akan. Udauna'an udyuudan naa umakon.

⁵ Uruu dauna'an ukian naa koshan pidannao ati, "Aizii mani di'i unao dani, oo utapi'izan waotan an muna'po'o mowa'un shaawata, aonaa mani uso'otanuzu Sookapa-karu Kamoon dono?" ⁶ Mazan aonaa itaitapan na'apam padako'atin Jesus paradan.

Pidan morowautapa'o na'iki kadapu'o daua'o

⁷ Jesus tukapan pabi'i kida pidannao tuukii itaipan pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a. Uruu idi uparadan it'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, kaikapa'o wuru'u ukianuz it'ati: ⁸ "Na'apainim udapada-kao dono aroopa'o nii mazidainao di'iti, mana'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a. Panaadon kaina'a kadapu'o dapadan umanawun kidainao pidannao powa'a'o zii u'ai. ⁹ Udauna'an kadapu'o, wuru'u dapada'oraz unao wa'atin nii u'ida'ati na'iki ukian nii u'ati, 'Marii pa'an arawu sakanatan da'a'a,' ukian nii. Uruu idi usakanatan ni'i naa na'iam karikaonan. Uruu ida'an uba'azootin-kida-kao. ¹⁰ Ukau'an na'apainim udapada-kao dono, mana'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a, mishi'oraiman usakanata pana'itinapu. Aizii kadapu'o wuru'u dapada'oraz unao, utukapan idi usakanatapan na'ii, ukian nii u'ati. 'Da'ati pa'an puwa'ati'i o'paonaruu, pusakanata kizi umanawunu'o tabai ida'a.' Uruu idi ipai'o nii pidannao tukapan

putaapa-kaoumanawunu'o nii. ¹¹ Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bouda'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bouda'apa kamoo Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao."

¹² Udauna'an Jesus kian aroapa-kida'o ati paugaru, "Na'apainim putoman an aroapa-karu, aonaa puda-pada'ana'a pupaonarunao, na'iki pu'inawuzunao, oo puribannao, na'iki kapuraatan kidainao pidannao wuru'u pudapu dazaba an kidainao. Usha'apanum kau'an inao na'apa'o nii kapam iaroapa-kidan pugaru, uruu na'apa'o ida'an ikawinipinaatan wuru'u paaropauzonuz pu'ida'a. ¹³ Mazan na'apainim putoman an aroapa-karu, pudapada mapuraataniinao, u'achoonnao, † na'iki machi'ika-kainao, na'iki ushaawunnao. ¹⁴ Una'apan dono, konaukia'o nii pugaru. Usha'apanum kau'an aona'o nii kowas ika'iitan pakawadauntan wuru'u paaroapa-kida-kaoz. Mazan Tominkaru kawinipinaatan nii pa'an pugaru diina'iti'i, ukadishitakidan dono mawakainao pidannao, wuru'u izo'atiinao kidaz uparadan."

Jesus kakuwaapan tuubaruo aroapa-karu dau'u
(Matthew 22:1-10)

¹⁵ Aizii bouda'apa pidan Jesus min-aroapatinan, uabatan idi wuru'u Jesus paradanuz kaikapa'a, sariapa ukian Jesus ati, "Konaukia'o nii zii manawun pidannao, iaroapa-kida-kaou dono Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii."

¹⁶ Mazan Jesus kian u'ati, "Baukapaiman pidan toman udaru'o aroapa-karu, udapada iriba pidannao. ¹⁷ Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, uduyudan naa papoitoru dapadankan dapada-kariwainao pidannao, marii kizi'i naa ipai iwa'atin, iaroapanaka kizi'i naa. ¹⁸ Mazan ipai dapada-kariwainao pidannao, kaina'a i'paradan kida."

"Kiwiini'o kian poitorui ati, 'Akarachii, aonaa oturuudinan. Kaina'a pa'i otorian zakapu, ukau'an omako'ozon na'iti wuru'u dawunuutanka'azoonuz. Ukau'an aona'o nii omakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati."

¹⁹ "Ba'oran kian u'ati, 'Akarachii, aonaa oturuudinan. Kaina'a pa'i otorian 10 boinao, kaudinainao nii zakapu ii. Ukau'an omakon wuru'u otiwaa'anan naa ikaudi-naaban. Ukau'an aona'o nii omakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati."

²⁰ "Ba'oran kian, 'Akarachii, aonaa oturuudinan. Diiki' zii pa'i omazida'akanu'u. Uruu idi aonaa oturuudinan omakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati."

²¹ "Udauna'an poitorui kiwa'akan naa, na'iki ukowaa-da ipai panaobanaa ati wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi tuukii unaobanaa to'oran. Udauna'an ukian papoitoru ati. 'Kadiman, aizii daiapa pumakon ipai ka-

† u'achoonnao: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

zoo kida'o dunapo kawana'ati na'iki mazoo kida'o dunapo kawana'ati wuru'u dono an kida'oraz. Punanaka kizi da'ati wuru'u mapuraataniinao kida pidannao, machi'ika-kainao, ushaawunnao, na'iki tokooza'uupainao kida."

²² "Uruu idi poitorui makon padyuuda-kaou kawana'ati. Udauna'an ukaawan naa, na'iki ukian panaobanaa ati. 'Kaina'a'a naa okaawa-kidan pidannao puparadan kawana'ati, mazan kaina'a zii tabai mawazoo kida'o."

²³ "Uruu idi naobanai kian papoitoru ati. 'Aizii pumako na'iki pukora'uu donoii tokon ii aka, na'iki donoii dawun ii aka puna'aka kizi pidannao da'ati'i wuru'u mashaapainao kidaz na'ii'aka. Marii ikawazootan otapu paida."

²⁴ "Pidannao kaawan dauna'an, naobanai kian. 'Aizii okian nii unao ati, aona'o nii bouda'apa pidan, wuru'u dapada-kariwainao padamata mawa'ati'izookainao, tiwaan owanyukunuu idionaa, aonaa masakauda'u, ukian i'ati."

Di'itinapa-karu kiwiin kaudin-karu ua'ii Jesus ati
(Matthew 5:13; 10:37-38; Mark 9:50)

²⁵ Bouda'apa kamoo, iriba pidannao makon kasaba'u-kasaba'uan Jesus dawu'ati. Pamakopa-kizi an, Jesus mashaadinaanan, na'iki ukian i'ati. ²⁶ "Na'ia'oram pidan tominpa'o na'iki aipina'o opoitoru nii, mazan tuukia'o manawun umarainpan pairibannao, padaro, paudaiaro, paudainao, pa'inawuzunao na'iki padadakoonao pamarainpan ai ogaru, na'iki tuukia'o umarainpan pamashaapan kaiman oo tuukia'o ukarodinan, aonaa turuu uda'anan ogaru, na'iki ukaudin otuma. ²⁷ Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa, †† aonaa turuu uda'anan na'iki ukaudin otuma. Aizii na'ia'oram pidan aona'o uaipan pazowii-kaou ogaru dikin ii, aonaa turuu uda'anan ogaru, na'iki ukaudin otuma."

²⁸ "Na'ia'oram bouda'apa pidan unao bii'i kaida'a'a, toma'o udaru'o kabaun, pamadi'itapakan pu'u na'apauda'um nii puraata pakaiwaan patoma-kinan na'iki paipai-kinan na'iki wuru'u padapuz? ²⁹ Mazan pamadi'itapakan pu'u, upu'u zii utoman kabaun wiizi nii, na'iki usakita'akan naa kabaun toronnaa kida nii. Mazan aona'a naa uka'iitan paipaian wuru'u kabaun patoma'azooniaz. Aizii ipai pidannao dobaapainao kida na'an, pakawan zii itupakan utoron kida sakitinpan. Uruu idi ibanikiitan niizu, na'iki ishaazootinan na'iki wuru dau'a'a pidan toma'azo'oraz padamata kabaun."

³⁰ Na'iki ikian na'iki udau'an. 'Akaa, kotua'a naa arawu sakitan padapu toronna'a, atii di'i aonaa zii usha'apatauanuz, aonaa na'apainim na'iki uipaianuz' ikian na'iki udau'an."

³¹ "Aizii mani, king dakotan an pamizaataakapan, na'iki kaina'a 10,000 usoldyaannao. Umizaataakapa'azon ba'oran king tuma. Aizii wuru'u ba'oran king ida'a 20,000 soldyaannao, powa'a'o zii manawun i'riban usol-

†† una'aka'azon pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaou na'iki pada'anpan dikin ii Jesus.

dyaannao ai. Aona'o nii mani mooko usakanatan na'iki udi'itinpan kiwiin pamizaataakapan ua'ii, utukapa kizi paturuan na'iki paka'iitan pamizaataakapan ba'oran king tuma, dobata'o zii usoldyaannao pa'ai? ³² Aizii uaitapan an pamaturuukan utuma, sariaapa'o nii uduyuda-kidan paparadan ba'oran king di'iti umunapon pu'u zii, ukowaada-kidan u'ati aona'a naa umizaataakapa'azon, mazan ikaimanaaka kizi'i naa powaa iti."

³³ Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, "Na'apa kapam pidan kaudina'azon an o'ati. Marii udi'itinpan kiwiin. Aizii uwa'aka'azon an mishi wuru'u pamarainapanii kidaz, pairibannao na'iki ipai aimakaan kida. Na'apa'o pidan turuu pa'an ukaudinan o'ati.

³⁴ "Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, aonaa na'apam ukuzubaa-ka'o powaa iti. ³⁵ Uruu idi aonaa powa'a ukaimanan, atii paoribai di'iti, aonaa ukaimanan. Uruu idi ukaboota'aka-ka'o ni'i naa. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaoriii!"

Waziwadina'o kaznizo daua'o (Matthew 18:12-14)

15 Bauda'apa kamoo, iriba pidannao zaamaapauzonao tax puraatan na'iki ba'oran oiainao pidannao kaawan iabata'anan Jesus kuwaa. ² Uruu idi Phariseenao, na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, inao kadakoinpan pa'atiaaka kida Jesus dau'u. Kaikapa'o wuru'u ikianuz: "Arawu naubaa zii pidannao kaawan pa'ida'ati'i, wuru'u aitapa-kariwainao kidaz isha'apaapan dikauda kida'o aimakaan, atii uaroapa zii ituma," ikian.

³ Sariapa Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai ida'an i'ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz. ⁴ "Dii mani unao aroapatin-kidan an 100 u'uza kaznizonao baara ii aka, aizii mani bauda'apa kaznizo waziwadinan pairibannao ai. Na'apa dii mani pusha'apatinan? Aonaa mani puwa'aka'akan na'ii ipai daunuuda'u wuru'u iribainauz kaznizonao, pudawata'anan idi wuru'u bauda'apa'oraz kaznizo waziwadinan? Mishi pudawatinan nii udau'u di'ii'aka'a atii puikodanuz. ⁵ Aizii puikodan idi wuru'u waziwadina'oraz kaznizo, tuukii pukonaukii-kidanuz na'iki sariapa pudokobatanuz. ⁶ Udauna'an pudokobatan naaz atii pudapu iti. Aizii pukaawan sariapa pudapada-kidan pupaonarunao, na'iki pudapu dazaba an kidainao pidannao, na'iki pukian i'ati. 'Tuukii manawun okonaukian aizii, usha'apanum kau'an okikodan idi o'uzaz waziwadina'o pairibannao ai. Ukau'an oaiapan aizii wkonaukian baokopa.'

⁷ "Aizii okowaada'azon aimakaan unao ati. Tuukia'o nii manawun konaukii-karu aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oian ai. Wunao konaukii-kidaka'o aia'a, iribainauz pidannao, aona'oraz naa i'iti-iman kanom ai patanawatinan powa'a."

Zuna waziwada'o papuraatan

⁸ Jesus kian koshan, "Aizii mani zun tiwa'o padiri'idan papuraatan sodi kida. Kaina'a'a naa okasaba'ukan 10 wizi'i kida'o puraata. † Bauda'apa kamoo odobaa-kidan

na'iki owaziwadan bauda'apa papuraatan. Na'apam nii puaitapan osha'apatinan? Sariapa'o nii osuuan palampam odorotan wuru'u puraataz, udauna'an oparauan nii ipai padapu nazoo, odorotan papuraatan kaimanaiman ipai kabaun nazo an, atii oikodanuz. ⁹ Aizii oikodan dauna'anazu, sariapa odapadan baokopa papaonarunao, na'iki pidannao wuru'u padapu dazaba an kida'oraz imashaapan. Uruu idi okian i'ati. 'Tuukii manawun okonaukian aizii, okikodan idi owaziwada nii opuraatan. Oaiapa baokopa ukonaukian otuma aizii.'" ¹⁰ Udauna'an Jesus kian i'ati, "Aizii okowaadan nii u'ati aimakaan. Na'apa'o nii kapam Tominkaru angelinnao konaukian tuukii aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oian ai."

Pidan konaukii-kidan paudani kaawan powaa ati

¹¹ Udauna'an powa'a zii koshan Jesus kian i'ati, "Kaina'a pidan dya'utama'o udainao daonaoranao. ¹² Aizii dawu'ichan kian padaru ati. 'Paapaa, kai'i naa oaiapan putaan o'ati aimakaan kida, na'iki pusha'apauz kida, wuru'u ozaamatan ni'oraz kida pumawakan dau'anan.' Uruu idi idaru buutan naa ikawana'ati ipai wuru'u pazaamatapanii kidaz amazada, na'iki uzainao, na'iki ipai ba'oran aimakaan kida, ubuutan naaz ikawana'ati. ¹³ Aonaa zii na'apauda'um kamoo dobatan, uru'u naa udani wuru'u udawu'ichanuz sellia'akan naa ipai amazada, na'iki ba'oran aimakaan kida, wuru'u buuta-kariwaiz pa'ati. Uruu dauna'an, umakon naa munapo, munapo ba'oran wiizai iti. Unaka'aka ipai daunuuda'u papuraatan wuru'u taa-kariwai kidaz usha'apauz winipinaa nii. Na'ii aka'a naa umashaapan, ukaiwaan naa na'iki ukabootan naa papuraatan madoronaa-daun. ¹⁴ Aizii uipai dauna'an kaiman-daun papuraatan, uru'u naa zamazi kaawan tuukii, uru'u wiizai di'ii'aka. Aizii uru'u udopian naa, aona'a naa uikodan pawanyukunuu nii. ¹⁵ Uruu idi umakon pidan na'ii san di'iti, na'iki upishaan naa pakaudin-kizi nii u'ati. Uruu idi pidan zaamatan naa uru'u taapa'o nii pa'uz kooshinao. ¹⁶ Na'ia'a naa ukaudinan, na'iki una'azootapan naa kooshinao wanyukunuu idionaa kida. Kia'azoo uaipan panikan abaapa wuru'u kooshinao wanyukunuu idionaa kidaz. Mazan aonaa kanom taan uwanyukunuu nii.

¹⁷ "Bauda'apa kamoo udi'itinpan, uru'u idi ukian paipan ati, 'Na'apauda'um kaina'a o'aru poitorunao? Inao krikaonan pa'an iwanyukunuu taa-ka'o, na'iki iaroopan nii abaapa, atii kaina'a'o nii zii iwanyukunuu wa'akun kida. Aizii kaina'a o'aru da'ana'a opataka'utinan atii na'apa'o nii omawakan o'zamazin idi. ¹⁸ Okiwani ni'i naa mooko powaa iti o'aru di'iti, na'iki okian nii u'ati, "Paapaa, osha'apata zii mishi oia'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. ¹⁹ Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan o'aru pudani nii, mazan aizii putaa'pa'a naa o'aru, na'apa putaa'pauzon kawan pupoitorunao." Okian nii o'aru ati, ukian. ²⁰ Uruu idi ukadishitan, mazan umako'okan naa. Na'iki'i naa

† 10 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

umakon atii umaonapatan. Munapo zii udaru tukapan uwa'atin dunapota. Tuukii ukamunan-kidanuzu. Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, kadimana'o ida'an. Ukaawan paudani di'iti, sariapa udokobatanuzu na'iki ukissitanuzu pakaozoo ati. ²¹ Aizii udani kian u'ati. 'Paapaa, õsha'apata zii mishi oia'o aimaakan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan õgaru pudani nii.' ²² Mazan sariapa udaru dapadan papoitorunao na'iki ukian i'ati. 'Kadiman, una'aka umanawunu'o kamicha ukaiwadan nii, na'iki una'aka ka'usabai u'ati, na'iki una'aka kapam dazkidii ukaiwadan nii. ²³ Udauna'an umako pa'i uzowiinaka kizi kakiwini'o tapi'iza, waaroapa kizi aizii, na'iki wakonaukii kizi baokopa. ²⁴ Usha'apanum kau'an, di'oraz õdani mainaabatina'ora'a naa, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o wa'ai, mazan masha'apakiaka ukaawan na'iki uikodin wau-nao powaa ati.' Aizii poitoruinoo sha'apatan dauna'an ipai aimaakan, uru'u naa i'aroopan.

²⁵ 'Aizii ba'oran udani, wuru'u tunarunaouz, mako'o zakapu iti uruu na'apain. Udauna'an upadantan naa, aizii umaonapatan pu'a'a naa padapu ati, uabata shamoro aran, na'iki pidannao konaupan. ²⁶ Uruu idi udapadan bauda'apa poitorui na'iki upishaan uruu. 'Kanom kaiwuru'u kainao sha'apaapaniaz'u' ukian u'ati. ²⁷ Poitorui kian u'ati. 'Kaina'a pu'inawuzu kaawan powaa ati. Uruu idi pudaru zowii-kidan tapi'iza ukakiwinidapaniaz aroapa-kinai nii. Usha'apanum kau'an ukonaukii-kidan idi ukaawan kaiman powaa ati, aonaa kanom sha'apan u'ati.' ²⁸ Mazan tuukii uto'oran, uruu idi aonaa umorotan kabaun nazo iti. Sariapa udaru makon u'idi'iti, na'iki tuukii uaipan pamorota-kidanz kabaun nazo iti. ²⁹ Mazan sariapa udani dako'atiautapa'akan uparadan. Ukian padaru ati. 'Kotua'iki'i naa õkaudinan pu'ati, na'apa poitorui kawan, na'iki aonaa na'apainim zii õdikintapauzon puparadan, oo õmasha'apatakan pudyuudanii õsha'apatan. Mazan upu'u zii aonaa zoobaba puzowiauzon boogi † õ'ati, õkonaunamadin-kinaa nii õpaonarunao tuma. ³⁰ Mazan aizii dii pudani kaawan, mainaabata'o kaiman-daun aimaakan wuru'u putaanii kidaz u'ati. Ukabootan puraata soo madoronaa-ziiwanao zunnao †† dau'ati. Mazan aizii di'i ukaawan idi, puzowii-kidan kakiwini'o tapi'iza.'

³¹ " 'Õdani,' udaru kian u'ati. 'Mishi pugaru karikaonan puna'an õtuma, ukau'an ipai daunuuda'u wuru'u aimaakan õtaapanii kidaz, pu'idiwau pa'idiwaru wuru'u. ³² Mazan aonaa turuu wamakonaukii-kidakan wuru'u pu'inawuzu kaawanuz. Usha'apanum kau'an mainaabatina'o uruu, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o, mazan masha'apakiaka ukaawan powaa ati wa'ida'ati.'"

Poitorui aitapa'o pasha'apatinan diina'iti'o tannaa nii

16 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kaina'a bauda'apa pidan kapuraatanu'o, na'iki kaina'a

† boogi: English ida'an, goat. †† madoronaa-ziiwanao zunnao: ñnao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

upoitoru awunuutapa'o ipai utaapanii kida aimaakan, na'iki uruu ati'o nii aimaakan kida kawinipinaata-ka. Bauda'apa kamoo, naobanai abatan papoitoru kai-waapan, puraata mainaaba-daun. ² Uruu idi udapada-kidanuzu na'iki ukian u'ati. 'Mishii, na'apa'oram kuwai kaiwuru'u õabataniaz pudau'an. Na'apa dii pusha'apaapan õpuraatan? Aizii õaiapa õtukapan kaiman-daun pusaadanii kida aimaakan pukaaritan ida'a. Na'iki ipai õaipan pusaadan na'apauda'um kaina'a aimaakan kida, na'iki õpuraatan. Õaiapa õtukapan ipai aimaakan patumaaka. Usha'apanum kau'an uruu dauna'an, aonaa powa'a õaipan pukaudinan õ'ati oo aona'o ni'i naa powa'a pukazowautapan aimaakan wuru'u õtaapanii kidaz.'

³ "Uruu idi poitorui di'itinpan, na'iki ukian paaipan ati. 'Akarachii, aizii õnaobanaa muuda-kida'azon õgaru õkaudin-kizi ai. Na'apa dii pa'i õsha'apatinan? Asaki'i. Aonaa pa'i õturan õkaudinan dadara'o kaudin-kizai dau'u, aonaa õka'iitan õkichadan imi'i. Na'iki õgaru naobanai-tinpauzo, aonaa õka'iitan õpishautan aimaakan pidannao ai, kakiba'azonna'o ni'i naa õna'apainpan an.' ⁴ Uruu idi udi'itinpan tuukii. Udauna'an ukian, 'Aizii õaitapa na'apam nii õsha'apatinan. Õka-paonarutinan nii kai, aizii pa'i õnaobanaa kabootan dono'o naa õgaru õkaudin-kizi ai, kaina'a'o nii õpaonarunao, kamunanu'o nii õ'ati, na'iki morota-kida'o nii õgaru padapu iti,' ukian.

⁵ "Udauna'an udapadan naa bauda'apa kida pidannao wuru'u mawinipinaatapainao kidaz unaobanaa, na'iki upishaan naa i'dyaun. Kiwiini'o pidan ati ukian. 'Na'apauda'um dii pumawinipinaatapan õnaobanaa?' ⁶ "100 moto kiwini õmawinipinaatapan u'ai,' ukian u'ati. Uruu idi uso'otan uadowanchin kaaritannaa. Na'iki ukian u'ati. 'Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz. Mazan aizii õapowaadan nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 50 karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a, naobanai tukapan nii.'

⁷ "Udauna'an upishaan naa ba'oran. 'Pugaru mani, na'apauda'um pumawinipinaatapan õnaobanaa?' Ukian, 'Õgaru, 100 saako poroom, õmawinipinaatapan u'ai.' Uruu idi uso'otan koshan uadowanchin kaaritannaa na'iki ukian. 'Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz, mazan aizii õapowaadan nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 80 saako karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a kaarita ida'a, naobanai tukapan nii.'

⁸ "Uruu idi naobanai kian dikauda'o papoitoru dau'an. 'Uaitapa mishi na'apam padi'itinpan na'iki uaitapa na'apam pakaiwainan diina'iti'o tannaa nii.'" Jesus kian koshan, "Pidannao di'itinpauzonao soo pakapuraatanun dau'u, ñaitapa pa'an na'apam pakaiwainan, ñaitapa na'apam pasha'apatan aimaakan pairibannao ati pakaimandin-kinaa nii. Ñaitapa pa'an na'apam pasha'apatan aimaakan, wunao aia'a pidannao mashaapainao Tominkaru ati."

⁹ Powaa zii koshan Jesus kian i'ati, "Marii kizi'i naa unao aitapan aizii na'apam ukaiwaan wuru'u uikodanii

kidaz aimakaan. Uaitapa kizi na'apam ukaimandinan, na'iki ukapaonarutin utaapanii kida aimakaan ida'an. Na'iki diina'iti'i aonaan dono'o naa aimakaan kida na'iki puraata kaiwaa-ka'o, mazan kaina'a'o nii pa'an kamunanu'o nii pu'ati na'iki morota-kida'o nii pugaru karikaonanu'o mashaapa-kizai iti.

¹⁰ "Na'ia'oram pidan kaimana'o utaapan masakau-da'u'o aimakaan taapa-kida-ka'o pa'ati, na'apa'o nii kapam kaimana'o nii utaapan diri'i'o aimakaan taapa-kida-ka'o an pa'ati. Mazan aizii pidan aona'oraz utaapan kaiman aimakaan wuru'u masakauda'u'oraz taapa-kida-ka'o pa'ati, na'apa'o nii kapam aona'o nii utaapan kaiman udaru'o aimakaan, wuru'u taapa-kida-ka'o an pa'ati. ¹¹ Aizii unao, umaaitapakan an ukaiwaan oo utaapan kaiman sha'apauzii kai, ukau'an aona'o nii uturuan utaapan wuru'u kaimana'o, oo umanawun kida'o aimakaan taapa-kida-kariwai ni'oraz u'ati, diina'iti'i aokazi ii. ¹² Aizii umataapakan idi kaiman ba'oran pidan sha'apauz kai, aonaa turuu kaimana'o oo umanawunu'o aimakaan taa-ka'o u'ati diina'iti'i, wuru'u u'idiwau ni'oraz padamata aokazi ii.

¹³ "Aonaa turuu poitorui kaudinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa, na'iki umarainpan nii ba'oran. Kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an na'apa kapam kai, aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata."

Ba'oran kida Jesus kakinaori

(Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Aizii Phariseenao abatan idi wuru'u Jesus kakuwaa-patinanuz kaikapa'a, tuukii ĩbanikiitan wuru'u ukuwaa kidaz. Usha'apanum kau'an, ĩnao tuukii ĩmarainpan kapuraatan-karu. ¹⁵ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Unao manawun, kaimanainao pidannao kawanu'o uaipan utukapa-ka'o. Mazan Tominkaru aitanapanii kaiman-daun unyukunuu. Aizii ipai aimakaan kida wuru'u umanawunu'oraz pidannao tukapan kai, mazan Tominkaru tukapan uruu kida aimakaan, madiwautapa-ka'o karikaonan.

¹⁶ "Aizii kakinaorii, wuru'u Moses saadauzonii kidaz kotua'a naa, na'iki wuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz, kaimana'o mashaapa-karu daua'o Tominkaru tuma. Uruu kida kuwai ma'ozaka ukowaadapauzo-ka'o, atii John Chikaawunuupauzo kaudinan di'iti. Uruu dauna'an Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'o kowaadapa-kaoa'a naa ipai pidannao ati. Uruu idi tuukii padamata pidannao tiwaan pamorotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. ¹⁷ Masha'apanna'o nii pa'an aokazi na'iki imi'i baara mainaabatinan, mazan wuru'u kakinaorii paradannaa sodi kidaz, aona'o nii bauda'apa umainaabata-ka'o.

¹⁸ "Na'ia'oram pidan muudan dono paudaiaro, udau-na'an umazidan ba'oran zun tuma, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan idi. Na'iki na'ia'oram daonaiora zaamatan paudaiaro nii wuru'u muuda-kariwaiz zun, utoman kapam oia'o paba'orantapan ida'an."

Pidan kapuraatanu'o na'iki Lazarus daua'o

¹⁹ Udauna'an Jesus kian naa koshan, "Baukapaiman kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki umanawunu'o umashaapan. Ukamichan umanawun kida na'iki kaw-inipinaa kida'o pa'idiwaru. Na'iki uwanyukunuu nii toma-ka'o umanawun kida'o kapam.

²⁰ "Aizii udapu korarannaa paniinomizinaa ii, kaina'a pataka'utina'o pidan sakanatapauzo na'ii. Aizii wuru'u pidanaz ipai'o umada kabishon, Lazarus kia'o u'uu. Ipai kamoo da'i una'akauzo-ka'o na'ati. ²¹ Una'azootina'anan kowas kapuraatanu'o wanyukunuu unuba kida dau'an. Atii una'ian nii usakanatapan, ari-marakanao pizoodapan naa ubisho kida umada ida'an.

²² "Bauda'apa kamoo Lazarus mawakan naa kowas. Mazan sariapa angelnao na'akan uruu aokazi iti. Uruu idi na'ia'a naa kaiman usakanatapan Abraham dazaba'a. Kadiman aka uruu dauna'an, kapuraatanu'o pidan mawakan naa kapam, na'iki udida-ka'o. ²³ Uruu idi sariapa pa'an una'aka-ka'o oiainao pidannao mashaapa-kizi iti. Na'ia'a naa kapuraatanu'o pidan baiatan tuukii kaziwa'o.

"Aizii uawunuupan aokazi iti. Sariapa utukapan Abraham munapo, na'iki utukapa Lazarus sakanatapan udazaba'a. ²⁴ Uruu idi ukadakon. 'Ōdaru Abraham, pukamunan-kida ōgaru, pudyuuda Lazarus damotan paka'u shuwu wunu di'iti, na'iki marii uwa'atin ō'i-da'ati, uwadidii kizi ōninoba. Usha'apanum kau'an tuukii manawun ōbaiatan wiicha'o, ōmashaapan idi tikazi wu'u.'

²⁵ "Mazan Abraham kian u'ati. 'Ōdani, pukakupan dono puaitapa na'apam pumashaapan kaiman konaukii, na'iki ipai aimakaan pu'ida'a. Mazan Lazarus uruu dono upataka'utinan, aonaa kanom nii u'ida'a. Mazan aizii kaimana'a naa na'iki konaukii pa'an umashaapan da'a'a, pupataka'utinan pu'u, na'iki pubaiatan pu'u kaziwa'o na'ii. ²⁶ Na'iki aonaa na'apam wakaminka'utan pugaru, diina'a kazowa'o, na'iki munapo'o manawun ka'unaru awautapa'o pugaru wa'ai. Aonaa na'apam pidan makon di'iki'i, pugaru di'iti. Na'iki aonaa na'apam kapam pidan wa'atin da'ati'i pugaru di'iki,' ukian u'ati.

²⁷ "Uruu idi kapuraatanu'o kian, 'Ōdaru Abraham, pudyuuda mooko pa'i Lazarus ōdaru dapu iti, ōiribannao di'iti. ²⁸ Kaina'ii kai baka'iauda'u ō'inawuzunao. Marii kizi ukakinaowankan ĩdyaun ĩtanawatin kizi pa'oian ai, aonaa kizi ĩwa'atin pamawakan dauna'an da'ati'i, pataka'utin-kizai ida'ati.'

²⁹ "Mazan Abraham kian u'ati. 'Kaina'a Moses saadanii na'iki kotua'o Tominkaru prophetinnao saadanii kakinaorii kida kaarita ida'a. Marii ĩabatan na'iki ĩizo'atin wuru'u parada-karu kidaz.'

³⁰ "Mazan kapuraatanu'o pidan kian. 'Ōdaru Abraham, upu'u aona'o nii ĩabata'azon wuru'u parada-karu kidaz. Mazan aizii pidan mawaka'o na'iki tukapa'o wuru'u pataka'utin-kizaiz kadishita-kida-ka'o an, kakuwaa-

pa'ana'o nii ūidi'iti, sariaapa'o nii pa'an ūimishidan ukuwaa, na'iki ūitanawatinan nii pa'oian ai.'

³¹ "Mazan Abraham kian u'ati. 'Aizii ūimaabata'a-zookan an kakinaorii wuru'u Moses, na'iki kotua'o Tominkaru prophetinnoo saadanii kidaz, ukau'an na'apa'o nii kapam, aona'o nii ūabata'azon pidan kadishi-ta'o pamawaka-kizi iki kuwaa.'"

Pidan sha'apatan daua'o oia'o aimaakan

(Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

17 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. "Kaina'a'o nii oia'o aimaakan kida sha'apata-kida-kaoo pidannao ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiaapan, usha'apata-kidan dikin ii oia'o aimaakan ba'orran pidan ati. Kaiman zii mani padamata udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kaoo an ukanau kadu iki, udauna'an ukaboota-kaoo paran baoko iti, usha'apata-kidan ai oia'o aimaakan ba'orainao ati. ³ Ukau'an uaitapa kizi pa'i na'apam usha'apatinan.

"Aizii na'apainim pu'inawuzu sha'apatan oia'o, pukakinao uruu ma'ozaka'o ida'an. Aizii ukian an pu'ati, 'Aka, mishi'o mishi wuru'u ūsha'apatanuz oia'o aimaakan.' Uruu dauna'an pumarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz oia'o. ⁴ Aizii usha'apatan an 7 oia'o aimaakan pu'ati, bauda'apa'o kamoo ida'a. Mazan karikaonan pasha'apatan kawana'ati oia'o pu'ati, uwa'atin na'iki ukian pu'ati. 'Kasha'ora ū'ati ūsha'apatan oia'o aimaakan pu'ati.' Pumishida uparadan, na'iki aonaa puto'ora-kizaitapa'ana'a uruu, na'iki pumarina'ata wuru'u usha'apataniaz oia'o."

Mishida-karu daua'o powa'a zii

⁵ Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz kian u'ati, "Putaa shoman wamishida-kinaa nii powa'a zii."

⁶ Jesus kian ū'ati, "Umishidan an masakauda'u, na'apa mani mustard uuda sodi kawan, turuu ukian udaru'o atamun kadunaa ati, 'Puso'otin di'iki, na'iki pusakitin paran baoko ii.' Turuu umishidan puparadan.

Poitorui daua'o

⁷ "Aizii mani kaina'a pupoitoru kaudina'o pu'ati zaka-pu ii, na'iki awunuutapauzo pu'uza kaznizonao, na'iki warakinpauzo pu'ati, na'iki maokodauzo kapam puwanyukunuu nii. Aizii mani uruu kaawan zakapu iki, pudyuuda mani sariapa unikan pawanyukunuu? ⁸ Aonaa, mishii? Mishi'oraiman pudyuudan nii zii uwarakinan pu'ati, udauna'an pudyuudan nii zii umaokodan puwanyukunuu nii. Uruu dauna'an puaroopan nii na'iki putuzan nii puriwun. Uruu dauna'ana'o nii zii pudyuudan uaroopan. ⁹ Aonaa turuu poitorui zaudapan panaobanaa naubaan paugaru, pasha'apatan dikin ii ipai aimaakan panaobanaa paradan kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an na'apa pa'i unao kapam, usha'apatan dauna'an ipai aimaakan uduyuda-kaoo kawana'ati. Turuu ukian, 'Waunao poitoruinoo karikaonan. Washa'apata ipai aimaakan kida wadyuuda-kaoo

kawana'ati, usha'apanum kau'an wakaudin-kizi ni'o karikaonan utaa-kaoo wuru'u."

Jesus kakudan 10 pidannao

¹¹ Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, udobatapaanan Samaria Baara na'iki Galilee Baara sako-data, wuru'u uwiizai-tinpan kida di'ii'aka. ¹² Umaonap-atapaanan pu'u wiizai di'iti, sariapa 10 daonaioranao, kabishopauzonoo kichana'iki-ki'a'o bishoi idi ikodapan uruu. Mazan munapo ūkadishitapan u'ai. ¹³ Uruu idi ūkadakon u'ati kaikapa'a: "Jesus, Naobanai, pukamunan-kida waunao."

¹⁴ Jesus awunuupan, sariapa utukapan ūdyaun. Uruu idi ukian ū'ati, "Umako faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan umada, utukapa kizi mishi umada saabainan kaiman." Udauna'an ūmak'o'okan naa, aizii ūmakopaanan pu'u masha'apakiaka ūtukapan pamada saabaina'akan naa.

¹⁵ Uruu idi bauda'apa daonaiora padantan Jesus di'iti. "Kaiman manawun pugaru Tominkaru," ukian diiwa'o ida'an. ¹⁶ Ukaawan Jesus di'iti, sariapa ukodoru'ukan maonapa ukidiba ida'a, ukanaapu iti, udauna'an udawukan, uawun imi'i baara iti. "Kaiman manawun ū'ati, pukakudan ūgaru," ukian Jesus ati. Aizii wuru'u pidanaz, aonaa Jew mani uruu, mazan Samaria san pa'an.

¹⁷ Sariapa Jesus kian, "10 sha'atii pidannao ūkaku-dan. Na'iam naa wuru'u ba'orainao? ¹⁸ Soo bauda'apa karikaonan pidan wa'atin powaa ati ukonaukii-kidanan Tominkaru, na'iki uruu ba'oran kaduz pidan padamata." ¹⁹ Udauna'an ukian pidan ati, "Pukadishita, pumako kizi'i naa, pumishidan idi'o ūgaru wuru'u pukakudanuz," ukian.

Tominkaru naobanai-tinan daua'o

(Matthew 24:23-28, 37-41)

²⁰ Phariseenoo pishaan Jesus, "Na'apainim nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz?"

Jesus kian ū'ati, "Tominkaru naobanai-tinan dono, aona'o nii utukapa-kaoo. ²¹ Aona'o nii pidan kian, putukapa di'i naa ukaawanu'u, oo kindi'ia'a naa ukaawanu'u. Usha'apanum kau'an unao bii a'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz."

²² Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, tuukia'o nii utukapa'azon Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Mazan aona'o nii zii ukaawan na'apain. ²³ Uruu dono kaina'a'o nii pidannao kian unao ati, 'Putukapa. Kindi'ia'a naa uru'u,' oo 'di'i naa uru'u.' Mazan aonaa pa'i pudima'ana'a, oo aonaa pa'i pumako'ona'a ūdawu'ati, ūdapada kizi iti pugaru. ²⁴ Usha'apanum kau'an ūkaawan dono, ipai'o nii pidannao tukapan ūgaru. Na'apa toroanaru pizo-pizowankan kawan di'itanapu kida'a, ipai utukapa-kaoo. Ukau'an na'apa'o nii kapam wuru'u ūkaawanuz.

²⁵ Mazan kai, ūpataka'uta-kaoo nii zii na'iki ūbaiaapan nii zii tuukii kaziwa'o. Na'iki tuukia'o nii pidannao, wuru'u mashaapainoo kidaz kai, kashadan ūgaru. ²⁶ Aizii diina'iti'i Noah dono'o kawanu'o nii amazada, Daon-

aiora Aokazi Iki'o kaawan dono. ²⁷ Na'apa kotua'a naa, Noah dono kaiman pidannao abatinpan, itoman aroapa-karu, ituzapan, zunnao na'iki daonaioranao kida mazidapan. Atii na'apa Noah paidinan pakanawan zo'iti, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii na'apain umorotan dono kanawa zo'iti, wunu kaawan tuukii, tuukii. Uruu idi ipai, ipai pidannao mawakan panaraan idi.

²⁸ "Na'iki Lot dono'o kawanu'o nii kapam amazada, wuru'u o'kaawanuz diina'iti'i. Lot kakupan dono, kaiman pidannao abatinpan, itoman aroapa-karu, ituzapan, ba'orainao torian diri'i kida aimakaan, ba'orainao selliipan. Ba'orainao kaudinan itaopan pazakapun kida. Ba'orainao kida toman kabaun. ²⁹ Atii na'apa Lot kodita-kida-kao Sodom iki, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii Lot koditan dono manawun, Tominkaru wao-kidan tikazi-tinapa kida'o kuba shorauz aokazi iki, na'apa wunu kaawan kawan. Uruu idi kaiman-daun pidannao mawakan. ³⁰ Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, na'apa'o nii kapam amazada ukaawan dono diina'iti'i.

³¹ "Aizii na'apain, o'kaawan kamoan dono, kanom sakanatapan an paniba ii, aonaa turuu umorotankan zii padapu nazo iti pasha'apauz dau'ati. Na'iki pidan pazakapun ia'o ukaudinan, na'apain o'kaawan kamoan dono, aonaa turuu upadantankan zii padapu ati.

³² Puaitapa na'apam Lot daiaro sha'apatauzo-kao opadantinan idi.

³³ "Aizii na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, upu'a'o nii uwaziwaan ipai wuru'u pamarainapanii kidaz. Mazan aizii na'ia'oram pidan marina'ata'o pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o nii pazowii-kao odikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-kao, na'iki karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma.

³⁴ "Okowaadan nii u'ati mishi'o aimakaan. Na'apain o'kaawan dono kaina'a'o nii dya'utam pidannao da'awupan pashimaka wu'u. Bauda'apa'o nii pidan na'aka-kao, ba'oran una'an nii uwa'aka-kao. ³⁵ Na'iki kaina'a'o nii na'apain dya'utam zunnao boodapan maziki. Uruu dono bauda'apa'o nii zun na'aka-kao, ba'oran ona'an nii owa'aka-kao. ³⁶ [Na'iki kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao kaudinan pazakapun ii. Uruu dono bauda'apa'o nii na'aka-kao, ba'oran una'an nii uwa'aka-kao.][†]

³⁷ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, "Naobanai. Na'iam nii wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a?"

Jesus kian itati, "Uaitapan nii, aona'o nii umainaban. Na'iam utukapan an watonao kasaba'uinpan, sariapa uaitapan kaina'a aimakaan mawakan. Ukau'an uaitapan nii kapam amazada kaawan an, aona'o nii umainaban."

Zuna mawaka'o odaiaru pishaan pakaminka'uta-kao

18 Uruu dauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai patominapa-kidaniinao ati. Aizii wuru'u ukowaadanuz kuwai, itominapa-kinai ni'o toriina-pa-karu dau'u. Aonaa kizi isookadan patoriinpan Tominkaru ati. ² Kaikapa'a wuru'u Jesus kuwaaz: "Bauda'apa wiizai di'ii, kaina'a pidan kootowapa-kidauzo pidannao. Wururu'u pidanaz aonaa ukichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ukarodapan pidan. ³ Aizii uruu wiizai di'ii, kaina'a zun mawakaiba'a naa odaiaru. Madukutaka owa'ati'anpan u'ida'ati, oaipan idi ukaminka'utan paugaru. Kaikapa'o wuru'u okianuz u'ati: 'Kaina'a pidan kashadapautan o'garu aimakaan dau'an. Turuu mani pukaminka'utan o'garu, pusakitapadan ida'an wuru'u aimakaanuz?' ⁴ Aonaa mazan unyukunuupan oo ukaminka'utan oroo sariapa. Uruu idi owa'ati'anpan atii ukashadinan o'ai. Uruu idi ukian paipan ati, 'O'garu aonaa okichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa oninawiiitan pidan. ⁵ Mazan upu'a'o nii okaminka'utan wuru'u zunaabaz, o'sha'apatan nii wuru'u oaipaniaz o'sha'apatan. Omasha'apatakan an o'atiz, aona'o nii osookapan owa'ati'anpan. Panaadon okarinaadan o'garu pawa'ati'anpan idi.'"

⁶ Uruu idi Jesus kian koshan, "Aizii uabata na'apam dikauda'o padamata kootowapa-kidauzo pidannao kian. ⁷ Aizii Tominkaru mani, aonaa mani turuu ukaminka'utan papidanannao, ipishautan an uruu ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, itaipan idi pakaminka'uta-kao? Uabatapa mani kotua'iki, aimakaan pishauta-kao an pa'ati? ⁸ O'garu kian, mishi kadimana'o nii ukaminka'utan oo usha'apatan aimakaan upishaa-kao kawana'ati. Mazan Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono koshan ukodan nii mani mishida'o manawun pidannao wuru imi'i baara'a'a?"

Pharisee na'iki zaamaapauzo tax puraatananao dau'o

⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai, wunao ati'i dakotinpainauz kaikin kaimanainao nii, na'iki dakotinpainauz kaikin mishidainao nii Tominkaru, ipai ba'oran pidannao ai.

¹⁰ Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: "Baukapaiman, dya'utam pidannao makon Tominkaru Dapu iti, itoriinpanan Tominkaru ati. Bauda'apa pidan, uruu Pharisee. Ba'oran, uruu zaamaapauzo tax puraatananao.

¹¹ Pharisee toriinpan ukadishitapan di'itanpu'u. Kaikapa'a wuru'u utoriinapanuz mashauda'u panyukunuu ii: 'Kaiman manawun pugaru o'ati Tominkaru. Usha'apanum kau'an o'garu, aonaa ba'orainao kawanu'o mani, aonaa misha'oraru mani o'garu, aonaa na'apainim odikintapauzon kakinaorii oo o'sha'apatan dikauda kida'o aimakaan. Na'iki aonaa ba'orainao kawan mani o'ba'orantapauzon. Kaiman zii o'ati, aonaa arawu kawanu'o mani o'garu'u, zaamaapauzoz tax puraatananao. ¹² O'garu, bauda'apa sondii ida'a, dya'utam kamo'o nii omanikakan owanyukunuu osanadinpan idi

[†] Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

pu'ati. Na'iki karikaonan da'i õbuutauzon 1/10 õpu-raatan na'iki õpaoriba aka pu'ati.'

¹³ "Mazan aizii wuru'u zaamaapauzoz tax puraatan-naa, munapo ukadishitapan, utoriinpan di'itanpu'u. Aonaa baupapa uawunuupankan aokazi iti. Mazan utoriinpan, uzowian padokori'i na'iki ukian, 'Tominkaru, õgaru oia'o pidan, pukamunan-kida shoman õgaru.'"

¹⁴ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Õkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, soo zaamaapauzo tax puraatan-naa pa'an, Tominkaru mainaabata u'oian. Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, baudi'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan baudi'apa kamoo Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao."

Jesus na'iki koraiziannao sodi kida daua'o

(Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵ Baudi'apa kamoo pidannao kaawan Jesus ida'ati i'na'akan paudainao sodi kida. I'aipan upishatan na'iki utoriinapa-kidan paudainao. Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u i'na'akanuz paudainao u'ida'ati, sariapa i'to'orauan i'dyaun. ¹⁶ Mazan sariapa Jesus dapadan koraiziannao pa'ida'ati. Na'iki ukian patominapa-kidaniinao ati, "Marii koraiziannao wa'atin, aonaa umashaata'ana'a i'wa'atin õ'ida'ati. Usha'apanum kau'an, koraiziannao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panaobanaa nii. ¹⁷ Mishi, õkian nii u'ati: Na'ia'oram pidan aona'o uzaamatan Tominkaru panaobanaa nii di'oraz koraidaonaa kawan, aona'o nii utukapan wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatani wunao ati'i, zaamatainaouz uruu panaobanaa nii."

Pidan kapuraatanu'o na'iki mako-karu daua'o aokazi iti

(Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ Kaina'a pidan, kazowautapa'o pamin-Jewnao pawizi ii. Uruu kian Jesus ati, "Kaimana'o tiichaa, na'apa dii õsha'apatinan, Tominkaru taa-kinnaa nii õ'ati wuru'u karikaonanuz oraz kakupa-karu?"

¹⁹ "Kandii nii pudakotan õgaru kaimana'o nii?" Jesus kian u'ati, "Mazan mishi aonaa kanom ba'oran kaimana'o nii, soo baudi'apa Tominkaru. ²⁰ Puaitapa na'apam kakinaorii kian, tawuru'u Tominkaru taauzonii kidaz Moses ati? Ukian. 'Mana'a puba'orantapa'ana'a, mana'a puzowia'ana'a pidan, mana'a pukoidapa'ana'a, mana'a pumariidina'ana'a puiriban dau'u, na'iki pidan pumarainapa pudaru na'iki pudaro.'"

²¹ Aizii pidan kian Jesus ati, "Õkoraidaonaan di'iki õizo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz."

²² Uruu idi Jesus kian u'ati, "Kaina'a baudi'apa'a naa aimaakan pusha'apatan nii. Pusellii ipai pusha'apauzi, putaa kizi wuru'u puraataz pataka'utinainao ati. Pusha'apatan an aimaakan na'apa, kaina'a'o nii umanawun kida'o aimaakan taapa-ka'o pu'ati aokazi ii. Uruu dauna'an turua'a naa puwa'atin õdawu'ati,

putominapa kizi õ'idi'iki." ²³ Aizii pidan abatan idi wuru'u Jesus na'apanuz, aonaa unaudapan paabatanuz, tuukii unyukunuu kasha'oran. Usha'apanum kau'an kapuraatanu'o wuru'u uruuz.

²⁴ Jesus tukapan idi wuru'u unyukunuu kasha'oranuz, sariapa ukian, "Kasha'apannaa na'iki dadara manawun kapuraataniinao ati Tominkaru naobanaita-ka'o. ²⁵ Masha'apanna'o nii pa'an camel podotan akosa awun shaawata, kapuraatanu'o zaamata'azon ai Tominkaru panaobanaa nii."

²⁶ Sariapa abatapainao pidannao kian Jesus ati, "Ukau'an aona'o nii baudi'apa pidan kazannaatinan?"

²⁷ Jesus kian, "Na'ia'oram aimaakan kasha'apanna'o oo aona'o turuu pidan ka'iitan pasha'apatan, mazan Tominkaru masha'apannaa usha'apata'akan pa'an aimaakan, wuru'u aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan," ukian i'ati.

²⁸ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Putukapa na'apam waunao, ipai daunuuda'u wawa'akan aimaakan, na'iki wadapu, wada'anpan idi pugaru, oo watominpa'azon idi pu'idi'iki."

²⁹ Uruu idi Jesus kian u'ati, "Õkowaadan nii aimaakan mishi'o unao ati. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, pauidi'aro, pa'inawuzunao, padaru, padaro, oo paudainao, pakaudina'azon idi manawun Tominkaru ati, ³⁰ dobata'o nii zii manawun Tominkaru taan u'ati kaiman kida'o aimaakan kai, na'iki utaan nii u'ati karikaonanuz oraz kakupa-kinai diina'iti'i."

Idikinautan naa Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u

(Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Jesus dapadan pa'ida'ati soo wunao karikaonanuz patominapa-kidaniinaouz. Ukian i'ati, "Uabata õparadan aizii. Aizii wuru'u wamakonuz Jerusalem iti. Na'ia'o ni'i naa ipai aimaakan sha'apata-ka'o na'apa tawuru kawana'ati'i kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz Daonaiora Aokazi Iki'o dau'ana'oraz. ³² Uzaamata-ka'o nii, udauna'an utaa-ka'o nii Gentile-

nao † ati. I'banikiitan nii na'iki i'dakooan nii uruu, na'iki i'dakooan nii kapam wuru'u ukuwaa kidaz. Na'iki i'sopiatapan nii uruu. ³³ Na'iki i'ba'izian nii uruu, udauna'an i'zowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii pabaaranaa iki."

³⁴ Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram daua'o wuru'u ukadakotinanz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai i'aitapan ai wuru'u ukuwaaz, uzowii-ka'o daua'oraz.

Jesus saabaan isha'o pidan awun

(Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ Jesus maonapatapaanan pu'u Jericho iti, kaina'a pidan ishaawun sakanatapan maonapa dunapo daawa'a, upishautan puraata pidannao ai. ³⁶ Aizii uabatan idi iriba manawun pidannao dobaapan kida padazaba an, sariapa upishaan i'dyaun. "Kanom kaiwuru'u pidannao sha'apaapaniaz?" ukian.

† *Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'iii.*

³⁷ “Jesus, Nazareth san dobatapan diida'ana'a,” ĩkian u'ati.

³⁸ Sariapa ishaawun kadakon Jesus ati. “Jesus, David Takaan-daun, † pukamunan-kida õgaru,” ukian.

³⁹ Sariapa pidannao kiwiitapainao kida makopaanan to'orauanuzu, ĩaipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, “David Takaan-daun, pukamunan-kida õgaru,” kia'o wuru'u ukadakoinanuz.

⁴⁰ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi an, na'iki udyuudan pidannao na'akan pa'ida'ati wuru'u ishaawunuz. Aizii ukaawa-kida-kaõ dauna'an Jesus dazaba ati, sariapa upishaan uruu. ⁴¹ “Kanom puaipan õsha'apatan pu'ati?”

“Õnaobanaa, õtukapa'azon amazada,” ukian Jesus ati.

⁴² Uruu idi Jesus kian u'ati, “Marii mooko putukapan. Pumishidan idi'o õgaru, wuru'u putukapanuz naa,” ukian. ⁴³ Sariapa mishi utukapa'akan kaiman. Na'iki'o uda'an naa Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Aizii ipai pidannao tukapainao wuru'u ishaawun awun saabaa-kaõaz, tuukii kapam ĩkonaukii-kidan Tominkaru.

Zacchaeus tukapa'azon Jesus

19 Aizii Jesus dobatapaanan pu'u Jericho an, ² kaina'a pidan na'ii kapuraatanu'o, Zacchaeus kia'o u'uu. Uruu kazowautapauzo zaamaapauzonao tax puraatanua. ³ Uruu dono tuukii Zacchaeus aipan patukapan Jesus. Mazan uruu madiwau'o pidan, aõnaa kowas na'apam utukapan Jesus, usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao kasaba'uinan Jesus daawata. ⁴ Uruu idi udiman Jesus na'iki pidannao ua'ati, na'iki uzaidan doko'o atamun kadu iti, Sycamore kia'o u'uu. Usha'apanum kau'an na'ana'o nii wuru'u Jesus dobatanuz, na'iki'i naa uawunuutapan.

⁵ Aizii Jesus kaawan uzaidapa kizi pa'inamun, sariapa uawunuupan na'iki ukian u'ati, “Zacchaeus, putoka kadiman, usha'apanum kau'an õsookadinan nii pudapu ii aizii.”

⁶ Uruu idi kadiman Zacchaeus toka'akan, na'iki un-a'akan naa Jesus padapu iti. Kaiman u'ati, na'iki tuukii unaubaan Jesus sookadinan padapu ii. Uruu idi tuukii manawun ukonaukian. ⁷ Mazan pidannao, tuukii ĩdakoopan wuru'u Jesus sookadinanuz na'ii. Kaikapa'o wuru'u ĩkianuz udau'an: “Aushaa utukapa, usookadinan oia'o pidan dapu ii.”

⁸ Aizii padapu ia'a naa, Zacchaeus kadishitan pidannao kanaapu'u, na'iki ukian Jesus ati, “Naobanai, pua-bata na'apam õkian aizii: Õbuutan nii pazikon an õpuraatan, na'iki pazikon an õsha'apauz õtaan nii mapuraataniinao pidannao ati. Aizii na'ia'oram pidan ai õzaamatauzonii dobata'a naa manawun puraata õdyu-uda-kaõ ai, mazan aizii õtaan nii ĩ'ati powaa iti wuru'u õzaamatauzonii kidaz ĩ'ai. Mazan õtaan nii ĩ'ati dobata

õzaamatauzon ai. Õzaamatan an 10, õtaan nii u'ati 40,” ukian.

⁹ Sariapa Jesus kian u'ati, “Aizii Tominkaru kaza-naatan pidannao pa'õian ai, wuru'u mashaapainao ki-daz wuru kabaun ida'a'a. Ukau'an wuru'u pidan kada-pu'oraz, Abraham takaan-daun, na'apa ipai waunao kawan. ¹⁰ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o na'apa'o dau'ati'o udyuuda-kaõ, dorota'o nii, na'iki kaza-naata'o nii pozawatainao pidannao.”

Na'apam poitoruinao sha'apatan puraata taa-kariwai ĩ'ati

(Matthew 25:14-30)

¹¹ Ipai pidannao abatapan wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz. Na'iki uruu dono maõnapa za'ora'a naa Jesus Jerusalem iti. Aizii pidannao zauda-kidan Jesus kaawan dono Jerusalem iti, uru'o ni'i naa ĩzauda-kidan patukapan Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Mazan Jesus aitapa ĩdi'itinpan. Uruu idi ukakuwaapan naa koshan ĩ'ati, na'iki ukowaadan naa ĩ'ati di'itinapa-kinai kuwai. ¹² Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz ĩ'ati: “Kaina'a umanawunu'o pidan, umako'ozon munapo, ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an uzaamata'azoo-kaõ idi tuubaruo' naobanai nii, kazowautapa'o nii pawiiizi sannao. Aizii panaobanaita-kaõ dauna'an, uaipan papadantan powaa ati pawiiizi ati. ¹³ Pamakon ua'ii udapadan 10 papoitorunao pa'ida'ati. Na'iki utaa ĩkawana'ati bauda'apa kida ĩpuraatan nii, gold idi'o utoma-kaõ. ¹⁴ Udauna'an ukian naa ĩ'ati. ‘Utiwaa pa'i usha'apatan aimaakan wuru ida'ana'a upuraatan kidaz, atii õkaawan powaa ati,’ ukian. Uruu dauna'an umakon naa.

¹⁴ “Mazan tuukii uwiizi sannao to'oran u'ati. Uruu idi ĩdyuuda-kidan paparadan udawu'ati, tuubaruo kidainao pidannao di'iti wuru'u naobanaita'o ni'oraz uruu na'ii. Kaikapa'a wuru'u ĩdyuudanuz paparadan: ‘Aõnaa waaipan ukazowautapan waunao,’ ĩkian. ¹⁵ Mazan up-u'u uzaamata-kaõ kazowautapa'o nii pawiiizi sannao.

“Panaobanaita-kaõ dauna'an ukiwan naa pawiiizi iti. Aizii ukaawan dauna'an, udapada-kidan naa pa-poitorunao, uabata'azon naa kanom ĩsha'apata, na'iki na'apauda'um naa ĩkõdan papuraatan kida ida'an. ¹⁶ Kiwiini'o upoitoru kaawan, ukian u'ati. ‘Naobanai, õikõda 10 goldtinapa kida'o puraata, tawuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan õ'ati.’ ¹⁷ ‘Kaiman, puaitapa mishi pukaiwaan puraata. Kaimana'o manawun poitorui pugaru. Puaitapan idi pusha'apatinan kaiman na'iki puikõdan idi dobata aimaakan masakauda'u'o aimaakan taa-kaõ ida'an, ukau'an aizii õzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii 10 wiizainao,’ ukian u'ati.

¹⁸ “Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. ‘Naobanai, õgaru õikõda baka'iauda'u goldtinapa kida'o puraata wuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan õ'ati,’ ukian. ¹⁹ Uruu idi naobanai kian u'ati.

†† puraata, gold idi'o utoma-kaõ: Greek ida'an udakõta-kaõ mi-na. Bauda'apa puraata, idikinauda'u kauzu kaudin-karu winipinaa wuru'u.

† David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

'Kaiman, òzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii baka'iauda'u wiizainao,' ukian.

²⁰ "Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. Na'iki ukian. 'Naobanai, dii òkiwa-kidan pu'ati pakawan pupuraatan tawuru'u putaaniaz ò'ati. Una'an òsaabatapanuz, na'iki kaimana'o òbazobatapanuzu òlinson idi. ²¹ Òtarian idi'o pu'ai wuru'u òtaapanuz pupuraatan. Usha'apanum kau'an pugaru aonaa pukarodapauzon pidan. Punaudapa puzaamatauzon pidan ai aimaakan aonaa pumizidin kizi mani. Na'iki puikodauzon paoribai aka, aonaa pupaowanii di'iki'o mani,' ukian naobanai ati.

²² "Uruu idi naobanai kian u'ati. 'Pugaru, aonaa pusha'apatinan pudyuuda-kaò kawana'ati. Ukau'an òpataka'utan nii pugaru puparadan kawana'ati. Puaitapan pu'u òmakarodapakan pidan, na'iki òzaamatan aimaakan aonaa òidiwau mani, na'iki òikodan paoribai aka, aonaa òpaonii di'iki'o mani. ²³ Mazan kandii nii mooko wuru'u, aonaa zoobaba pumuudan òpuraatan puraata taapa-kizinao ii? Aizii dii mani wuru'u òkaawanuz, dobata za'a naa mani padamata òikodan òpuraatan.'

²⁴ "Udauna'an naobanai kian wunao ati'i kadishitapainao kidaz udazaba'a. 'Uzaamata u'ai wuru'u puraataz, utaa kiziz arawu ati'i ikoda'oraz 10 goldtinapa kida'o puraata.'

²⁵ "Mazan ìkian u'ati. 'Naobanai, kaina'a'a naa 10 goldtinapa kida'o puraata u'ida'a.'

²⁶ "Uruu idi naobanai kian ì'ati, 'Òkowaadan nii aimaakan u'ati: na'ia'oram pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, taa-karu nii powa'a zii aimaakan u'ati. Mazan aizii pidan wuru'u aona'oraz aimaakan nii u'ida'a, zaamata-karu nii u'ai ipai wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan u'ida'a'oraz.' ²⁷ Udauna'an ukian. 'Aizii pidannao wuru'u aona'oraz ìaipan ògaru panaobanaa nii, una'aka ìdyaun da'ati'i, uzowii kizi ìdyaun òkanaapu'u.'"

Jesus maonapatan daua'o Jerusalem iti

(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)

²⁸ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan ì'ati, uru'u naa ìmakon Jerusalem iti. Jesus kiwiiatapa'o nii pidannao ua'ati. ²⁹ Na'iki'i naa ìmakon, ìmakon atii ìmaonapatan naawazi di'iti, dakotapa-kariwaiz Olive Naawa kii. Upa'inamun, kaina'a dya'utam wiizainao, Bethphage kia'o udakotapa-kaò, ba'oran Bethany kia'o udakotapa-kaò. Sariapa Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao wiizai di'iti. ³⁰ Ukian ì'ati, "Umako wiizai di'iti. Aizii ukaawan dono na'iti, uikodan nii na'ii chaakashi † dani, ko'idinpan, aona'o zii uzaidauzo-kaò. Ubuzuutanaka uruu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³¹ Aizii pidan kian an u'ati, 'Kanom ni'o wuru'u ubuzuutanuz ò'uza?' Ukii u'ati. 'Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu.'"

³² Uruu idi ìmakon naa, atii ìkaawan na'iti. ìikoda ipai aimaakan na'apa ukowaada-kaò kawana'ati ì'ati.

† chaakashi: English ida'an, donkey.

³³ Udauna'an ìbuzuutan naa chaakashi dani. Sariapa uka'uzatiki kian ì'ati, "Kandii ni'o wuru'u ubuzuutanuz ò'uza?"

³⁴ "Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu," ìkian u'ati. ³⁵ Udauna'an ìna'akan naaz atii ìkaawa-kidanuzu Jesus di'iti. Uruu dauna'an ìkadaaradan naa pachaakitankida ubarau iti, Jesus sakanata kizi nii, na'iki ìzaidakidan naa Jesus ubarau iti. ³⁶ Aizii umakopaanan pu'a'a naa ubarau an, uru'u naa pidannao kadaaradan naa pakamichan kida dunapota Jesus ua'ati.

³⁷ Aizii ìmaonapatan naa Jerusalem iti, ìdaporotapaanan pu'a'a naa dunapota, wuru'u Olive Naawa ikii'oraz. Uru'u naa iriba pidannao, wuru'u tominapatinauzonao kidaz Jesus di'iki, tuukii ìkonaukian. Na'iki tuukii ìkonaukii-kidan Tominkaru diiwa'o ida'an, patukapan idi ipai wuru'u pabi'inaaka kida'oraz na'iki umanawan kida'oraz aimaakan Jesus sha'apatauzon pachi'ikapa kizi kawana'ati. ³⁸ Na'iki ìkian, "Marii Tominkaru kaimanan manawun di'oraz King ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii wakaimanaakan Tominkaru tuma, marii Tominkaru aokazi ia'oraz konaukii-kida-kaò tuukii manawun, umanawunun idi," ìkian.

³⁹ Kaina'a pabi'i kida Phariseenao pidannao bii'i, ìnao kian Jesus ati, "Tiichaa, pudyuuda shoman putomina-pa-kidaniinao mashaadan kaiwuru'u pakadakoinapanuz."

⁴⁰ Jesus kian ì'ati, "Òkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, pidannao mashaata-kaò an pakadakoinpan ai, kubanaou'o ni'i naa kadakoin."

Jesus zaadan Jerusalem dau'an

⁴¹ Aizii padaporotapaanan pu'u naawazi iki, Jesus awunuupan Jerusalem iti. Utukapa kaimanaiman wuru'u donoiz. Sariapa uzaadan, ukamunan-kidan idi na'iainao pidannao. ⁴² Na'iki ukian, "Kaiman zii mani padamata uaitapan an, kai wuru'u pidan kaimanaakakinaaz Tominkaru tuma. Mazan aonaa utukapanuz, na'iki dizapa-kariwai u'aiaz. ⁴³ Mazan kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, utarubanao kaawan ìmizaataakapa'anan utuma. Ipai'o nii ìkoraratan uwiizi na'iki aona'o nii na'itim ukazannaatinan. ⁴⁴ Ìmainaabatan nii kaiman-daun uwiizi, aona'o nii kanom wa'aka-kaò u'ida'a. Na'iki ipai unao mashaapainao na'a, umainaabata-kaò nii kapam. Usha'apanum kau'an aonaa uaitapaz na'iki uzaamata'azon wuru'u Tominkaru dyuudaniaz u'ida'ati, ukazannaatin-kinaa ni'oraz padamata."

Jesus morotan naa Tominkaru Dapu nazo iti

(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

⁴⁵ Aizii Jesus kaawan dono Jerusalem iti, umorotan naa Tominkaru Dapu nazo iti. Na'ii uikoda iriba pidannao selliiipainao kida uzainao, taa-karu ni'o Tominkaru ati. Uruu idi uwaataabi'ian naa pidannao paselliipakizi kida di'iki. ⁴⁶ Ukian ì'ati, "Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kian: 'Òdapu dakota-

kao nii toriinapa-kizai dapunaa nii.' Mazan unao ukai-waapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii," ukian i'ati.

⁴⁷ Ipai kamoo Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii. Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki wuru'u kazowautapainao kidaz pidannao. Ipai i'nao, tuukii i'aitapan pazowian Jesus. ⁴⁸ Mazan aonaa i'aitapan na'apam pazowian uruu. Usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao abatapan ukakuwaatinan, na'iki wuru'u pidannao kidaz karikaonan i'na'ian Jesus tuma, usha'apanum kau'an aonaa i'aitapan padobaa-kidan ukuwaa, i'aitapan paabatan ukuwaa ipai daunuuda'u.

Jesus pishaa-kao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida

(Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

20 Bauda'apa kamoo Jesus tominapa-kidan dono pidannao na'iki ukowaadapan dono i'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii. Na'ia'o faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao na'ia'o kapam. Baokopa i'nao wa'atin Jesus ida'ati. ² Na'iki ikian u'ati, "Pukowaada wa'ati kanom dyuudanii na'iki kanom aipan ati'o wuru'u pukowaadapanuz kuwai na'iki wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a?"

³ Sariapa Jesus kian i'ati, "Opishaan nii unao bauda'apa aimaakan dau'an, daiapa udako'atin o'paradan.

⁴ Kanom dyuudanii John na'iki kanom aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidan aipan ati'o?"

⁵ Hāi, aonaa i'aitapan padako'atin uparadan. Sariapa ipishaan pairibannao kida. "Na'apam nii wadako'atin kaiwuru'u uparadanuz?" i'kiitaakapan. "Aizii wakian an Tominkaru aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz, ukian nii wa'ati upu'u zii mooko aonaa umishidan John?" ⁶ Mazan aizii wakian an u'ati, pidan aipan ati'o karikaonan wuru'u uchikaawunuupanuz. Tuukia'o nii pidannao wuru'u diinaouzu'u, to'oran wa'ati, na'iki i'zowian nii waunao paboori idi. Usha'apanum kau'an ipai i'nao, tuukii imishidan Tominkaru prophetin wuru'u Johnaz." ⁷ Uruu idi ikian Jesus ati, "Aonaa waaitapan kanom dyuudanii uruu."

⁸ Jesus kian i'ati, "Ogaru na'apa, aona'o nii kapam okowaadan unao ati kanom aipan ati'o wuru'u osha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a."

Awunuutapainao zakapu dau'o

(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa pidannao ati di'itina-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukowaadaniaz: "Baukapaiman pidan paowan dizoo-karu kadunaa pa'idiwaru pazakapun ii, grape kia'oraz udakota-kao. Aizii wuru'u pidan upaopan naa pazakapun ii, atii uipapan. Uruu dauna'an uzaamatan naa pidannao awunuutapainao ni'i naa pazakapun pa'aonaan daida. Uruu dauna'an umakon naa. Kotua'iki'o wuru'u umako'onanuz ba'oran wiizai iti. ¹⁰ Aizii una'ian pu'u zii ba'oran

wiizai ii, upaoriba aka kida dyuuan naa. Uruu idi udyu-udan naa papoitoru na'iti, unanaka kizi'i naa wuru'u upaoriba aka buuta-kariwaiz naa u'idiwau nii. Mazan poitorui kaawan na'iti, sariapa taapainao paoribai ba'iziatapan uruu, na'iki i'dyuudan ukiwan powaa iti kana'apan. ¹¹ Udauna'an naobanai dyuudan ba'oran papoitoru i'idi'iti. Mazan na'apa koshan i'ba'iziinuzu, na'iki i'antamikitanuzu kakiba'azonna'o ida'an, na'iki i'dyuudan uruu kana'apan koshan. ¹² Udyuuda koshan ba'oran papoitoru i'idi'iti. Mazan i'ba'izian uruu, aonaa masakauda'u mani, izai umada i'ba'izin-daun kida. Paba'izian dauna'an uruu, ikabootankan naazu zakapu dawun ii. ¹³ Udauna'an kapaoriba'o kian. 'Na'apam nii osha'apatinan aizii? Odyuudan nii aizii i'idi'iti odani, wuru'u omarainpaniaz manawun. Oaitapa aona'o nii pa'an ikashadapan uruu.' Uruu idi udyuudan paudani. ¹⁴ Aizii itukapan naa kapaoriba'o dani wa'atin sariapa ikian pa'atiaaka kida. 'Aizii wa'ati'i naa kapaoriba'o dani diina'iki'i. Aushaa, wazowii pa'i uruu wazaamata kizi wuru'u u'idiwau nii kida'oraz aimaakan.' ¹⁵ Uruu idi sariapa i'zaamatan uruu, na'iki i'na'akan naaz zakapu dawun iti. Na'ia'a naa i'zowianuzu.

"Aizii mani," Jesus kian pidannao ati. "Na'apam ni'i naa uaitapan kapaoriba'o sha'apatan wuru'u taapainouz upaoriba?" ¹⁶ Uwa'atin nii i'ida'ati, na'iki uzowian nii i'dyaun kaiman-daun. Udauna'an uzaamatan nii ba'orainao taapa'o ni'i naa zakapu na'iki upaoriba kida."

Aizii pidannao abatan idi wuru'u una'apanuz sariapa ikian, "Kandii nii? Aonaa turuu aimaakan sha'apata-kao na'apa."

¹⁷ Uruu idi Jesus awunuupan i'ati, na'iki ukian, "Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saadinpa'o kianuz.

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz, madiwautapa-ka'oraz itukapan, uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba ipai ba'oran kubanao ai.'

Kanom dau'ana'o uzauda-kidan wuru'u Tominkaru paradanuz na'apa? ¹⁸ Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiainpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'ido'okan."

Tax kawinipinaapa-kao dau'o

(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Tuukii tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki faadaanao zowaunaanao, to'oran Jesus ati. Tuukia'o padamata i'aitapan pazaamata-kidan uruu na'ii pakakuwaatin kizi ii. Usha'apanum kau'an i'aitapa padaua'o wuru'u ukadakotinanuz di'itina-kinai kuwai ida'an. Mazan tuukii i'tarian pidannao ai.

²⁰ Mazan upu'u idorotan pazaamata-kida-kinaa nii Jesus. I'aitapan pazaamatan uruu, udauna'an i'aitapan papataka'uta-kidanuz tuubaruo naobanai ati, wuru'u Rome iki'oraz uwa'atin. Uruu idi ikawinipinaatan naa pidannao makoinao nii Jesus kakuwaatin kizi iti, na'apa abata'azoinao kawan ukuwaa. Uruu idi masakau-

da'u'o nii ĩabatan uparadan dikauda sha'apa'oram aimaakan dau'an, uru'o ni'i naa ĩkowaadankanuz.
²¹ Aizii wuru'u pidannao dyuuda-kariwainauz, kian naa Jesus ati, "Tiichaa, waaitapa mishi'o kaiwuru'u puparadan kidaz na'iki pukuwaa kidaz, na'iki sakitapa'o wuru'u putominapa-kidanz pidannao. Aonaa pudĭitapan sha'apa'oram pidan, kaimanan, oo umanawunun. Mazan mishi pa'an putominapa-kidan pidannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. ²² Na'apa dii pukian waunao Jewnao taan dau'an tax puraatananaa tubaru'o naobanai Rome ia'o ati? Wadikintapan Tominkaru di'iki'o kakinaorii wuru'u, oo aonaa?"

²³ Mazan Jesus aitapa ĩtiwa'azon karikaonan pazaamatan uruu na'apa kida'o ida'an. Uruu idi ukian ĩ'ati. ²⁴ "Aushaa unana'iki mooko wizi'i'o puraata." ĩtaan dauna'an puraata ukian naa koshan ĩ'ati, "Kanom awun baara, na'iki kanom uu utukapan saadinpan puraata baara'a?"

"Rome ia'o naobanai," ĩkian.

²⁵ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an utaa Rome ia'o naobanai ati wuru'u u'idiwau kidaz. Na'iki utaa Tominkaru ati wuru'u Tominkaru idiwau kidaz," ukian. ²⁶ Aizii wuru'u Jesus dako'atinuz parada-karu, iriba'o pidannao kanaapua'o. Mazan wuru'u pidannao kaakapa'azoinaowuz Jesus, aonaa bouda'apa ĩkodan pazaamata-kinnaa nii uruu. Mazan mashaa ĩabatapan, na'iki tuukii ĩdi'itinpan wuru dau'a'a udako'atinuz paparadan na'apa.

Mishi'o nii mani kakupa-karu mawaka-karu dauna'an?
 (Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Kaina'a pabi'i kida Sadduceenao, † aona'oraz ĩmishidan kadishita-kida-kaoo nii pidannao pamawakakizi iki diina'iti'i. ĩnao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ĩpishaanuzu kaikapa'a. ²⁸ "Tiichaa, kaikapa sha'atii tawuru'u kakinaorii Moses saadazoonii kianuz wa'ati. 'Na'apainim daonaiaora mawakan dono, uwa'akan paudaiaro aonaa zii pu'u okaudanin, marii u'inawuzu mazidan otuma. Aizii kiwiini'o ĩdani daonaiaora, taakaru nii mawaka'o dani nii,' kii tawuru'u parada-karu kiauzonuz. ²⁹ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ĩtuuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaiaro kaudanin umawakan naa. ³⁰ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki amazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan. ³¹ Udauna'an ba'orran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan aonaa zii okaudanin pu'u, ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma, mazan ipai daunuuda'u ĩmawakan, na'iki aonaa bouda'apa ĩnao wa'aka'o nii paudani otuma. ³² Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u ĩdaiaro daunuz. ³³ Aizii pidannao kadishita-kida-kaoo dono pamawakakizi iki. Na'ia'oram nii daiarotapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaiaoranao mazidan otuma," ĩkian.

† Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

³⁴ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, "Daonaiaoranao na'iki zunnao wuru'u mashaapainao kidaz imi'i baara an, mazida'o nii pa'an ĩdyaun. ³⁵ Mazan aizii wuru'u daonaiaoranao na'iki zunnao Tominkaru widauniinaouz, na'iki ukadishita-kidan ni'oraz pamawaka-kizi iki, aona'o nii pa'an ĩkaudaiarun oo ĩmazidan. ³⁶ Usha'apanum kau'an na'apa'o ni'i naa ĩdyaun angelnao kawan. Aona'o ni'i naa powa'a ĩmawakauzon. Ipai ĩdyaun Tominkaru dainaou'u naa pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an ukadishita-kidan idi ĩdyaun pamawaka-kizi iki. ³⁷ Moses kuwaa tukapa-kida kaimanaiman mishi'o wuru'u mawakainao kadishita-kida-kaooz pamawaka-kizi iki. Na'apa watukapan usaadinpan Moses dau'an, ukowaadanuz udaru'o tikazi pu'ukapan kaiwada-karu kadunaa ida'a, mazan aonaa bouda'apa uanaba ka'awan. Uruu ida'a watukapan na'apam Moses dakotan Tominkaru, Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarun nii. ³⁸ Uruu'u Tominkaruz kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani, uruu idi Tominkaru tukapan pidannao kakupainao pa'idiwaru," ukian ĩ'ati.

³⁹ Uruu idi pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati. "Kaimana'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz ĩparadan Tiichaa," ĩkian u'ati. ⁴⁰ Uruu dauna'an aona'a naa powa'a Sadduceenao pishaan uruu, usha'apanum kau'an ĩtaria'akan naa udako'atin ai paparadan koshan.

**Kanom kaduz wuru'u
 Christ kii-kizaiz**

(Matthew 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Jesus kian wunao ati'i tiichaapauzonauz Moses kakinaori dau'u, "Na'apa dii mooko wuru'u Christ, †† dakota-kaooz David Takaan-daun nii? ⁴² David kian pu'u pasaadanii kaarita Psalms ida'a, 'Naobanai Tominkaru kian o'Naobanaa ati, pusakanata o'diwa'ora antanapu, atii o'waranuitapa-kidan putarubanao pu'ati.'" ‡

⁴⁴ Udauna'an Jesus kian koshan ĩ'ati, "David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko wuru'u udaniitanuz uruu?"

**Jesus aipan zaudinapa-karu tiichaapauzonao ai Moses
 kakinaori**

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Ipai pidannao abatapan pu'u, Jesus kian patomina-pa-kidaniinao ati. ⁴⁶ "Uzaudinapa pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. ĩnaudapa pachi'ika'anpan dawuu za'aba'i kida'o kamicha daaran. Na'iki tuukia'oraz ĩaipan pataapa-kaoo umanawun kida'o pidannao nii, pidannao iribainapa kizi ii aka. Aonaa uda'ana'ana'a wuru'u ĩkaduz kidaz. Na'iki naudapainauz pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a, synagoge kida ii. Na'iki ĩnaudapa kapam pasakanatan, umanawunuinao taba ida'a aroapa-kizai ii. ⁴⁷ Na'iki ĩnaudapa payaakaratan zunnao,

†† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii. ‡ Psalm 110:1

mawakainao ĩdaiarunao, pazaamatan ida'an ĩsha'a-pauz kida. Na'iki ĩnaudapa paabata-kidan patorinpan tomunu'iki. ĩnao Tominkaru pataka'utan nii tuukii manawun."

Zuna taan daua'o puraata sodi

(Mark 12:41-44)

21 Aizii Tominkaru Dapu nazo ii, Jesus awunuutapan, kapuraatan kidainao pidannao taan puraata taa-karu nii Tominkaru ati. ² Na'iki utukapa kapam zun mapuraatanu'o, na'iki mawakaiba'a naa odaiaru, taan na'iki opaidan dya'utam wizi'i sodi kidainao puraata. ³ Sariapa Jesus kian pidannao ati, "Ōkowaadan nii unao ati, di'oraz zuna'a, dobata otaan puraata ba'orainao ai. ⁴ Usha'apanum kau'an ba'orainao taaniaz papuraatan, kaina'a diri'i'o zii ukawa'akun. Mazan aizii oroo kowas, pamapuraatanun pu'u, otaan kaimandaun papuraatan pamashaapa-kinaa sodi'i naa."

Jesus kowaadan na'apam nii Tominkaru Dapu kaboo'i'ii-kao

(Matthew 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, kadakotin-kidan konaunam patukapan Tominkaru Dapu toma-kao. Utoma-kao umanawun kida'o na'iki konaunam kida'o kuba idi. Na'iki kaina'a kapam konaunam kida'o aimaakan pidannao taanii kida Tominkaru ati, udapu konaunamada-kinoo nii. Jesus kian ĩ'ati. ⁶ "Ipai wuru'u konaunam kida'oraz aimaakan utukapan da'a'a. Mazan kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, kaimandaunu'o nii ukaboobi'ii-kao, ipai wuru'u kuba kidaz kadishitapa kida'oraz kabaun."

Kichana'iki-kia'o amazada wa'atin daua'o

(Matthew 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian, "Tiichaa, na'apainim nii wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a? Kanom ida'ana'o nii waaitapan wuru'u amazada sha'apanuz naa na'apa?" ĩkian.

⁸ Jesus kian ĩ'ati, "Uzaudinapa pa'i aonaa kizi umariida-kao. Kaina'a iriba pidannao dakotinpan ōgaru nii. ĩwa'atin nii unao ida'ati na'iki ĩkian nii, 'Ōgaru Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao.' Ba'orainao kian nii unao ati. 'Aizii amazada ikodan naa patokon.' Mazan aonaa pa'i umako'ona'a ĩdawu'ati. ⁹ Na'iki aonaa pa'i utariidina'ana'a uabatan dono wiizainao mizaataakapan ba'oran wiizai kida tuma, na'iki uabatan dono pidannao kashadaakapan, ĩto'orataakapan atii ĩzowiaakapan pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai'o nii zii na'apa kida'o sha'apan kiwiin. Mazan aonaa kadimana'o nii mani wuru'u amazada ikodanuzu patokon uruu dauna'an."

¹⁰ Udauna'an ukian ĩ'ati, "Kaina'a'o nii zii pidannao mizaataakapan ba'oran wiizai ii kida'o pidannao tuma. ¹¹ Na'iki kaina'a'o nii zii kichana'iki-kia'o imi'i baara nakainan, na'iki imi'i baara tada'okan nii. Na'iki kaina'a'o nii zii zamazi kaawan, na'iki kaina'a'o nii zii

pabi'inaaka kida'o, kichana'iki-kia'o na'iki zaamainba'o rinai kaawan. Na'iki kaina'a'o nii zii utukapan aimaakan kichana'iki-kia'o aidinan aokazi iki.

¹² "Mazan ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan ua'ii kaikapa'a, uzaamata-kao nii na'iki uantamikita-kao nii unaobanaitapan dikin ii ōgaru. Panaadon pabi'i kida unao na'aka-kao nii synagogue iti kida, utiwaa-kidapa-kao nii, na'iki ukaboota-kao nii taraa-kizai iti. Na'iki pabi'i kida unao kadishita-kida-kao nii oo utiwaa-kidapa-kao nii tuubaruu kidainao naobanainao kanaapu'u. Ipai'o nii ubaiaapan dikauda kida'o aimaakan na'apa ōgaru dikin ii.

¹³ "Uruu dono turua'o nii ukowaadan Kaimana'o Kuwai ōdau'ana'o. ¹⁴ Ukau'an uaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i upishaa-kao an, aonaa kizi udopiidinan uaitapa'azon idi na'apam nii udako'atin pidannao paradan. ¹⁵ Usha'apanum kau'an ōtaan nii uaitapa-kinaa nii uparadan, uaitapa kizi na'apam nii udako'atin ĩparadan ĩpishaan dono unao. Uruu ida'ana'o nii ĩkaakinpan, aona'o nii ĩaitapan na'apam nii powa'a pakian u'ati.

¹⁶ "Uruu dono udarunao na'iki udaronao, na'iki u'inauwuzunao na'iki ba'oran uiribannao, na'iki upaonarunao zaamata-kidan nii unao, atii pabi'i kida unao ĩzowii-kidan nii. ¹⁷ Na'iki ipai'o nii pidannao to'orra-kizaitapan unao ōgaru dikin ii. ¹⁸ Mazan aona'o nii bauda'apa uwaziwaan uzowaud. ¹⁹ Ukau'an ma'ozaka utaapa unyukunuu. Aonaa utaria'ana'a usha'apata-kao ai. Uruu ida'an mishi'o nii pa'an ukakupan diina'iti'i.

Jesus kowaadan na'apam nii Jerusalem kaboo'i'ii-kao

(Matthew 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ "Aizii na'apainim pa'i utukapan ana'a naa soldyaanao koraratan Jerusalem. Uruu ida'an sariaapa'o nii uaitapan Jerusalem kaboo'i'ii-kao kamoon kaawan naa wuru'u. ²¹ Marii kizi pa'i pidannao kawiiizi-tinpainao Judea Baara ii aka kidoopan midukuo iti. Aizii pidannao wuru'u mashaapainaoz donoi ii, marii pa'i ĩkidoopan. Aizii wunaou'u mashaapainaoz donoi dawun itinapu kida, aonaa pa'i ĩwa'ati'ina'a donoi ati. ²² Usha'apanum kau'an Jerusalem sannao pataka'utakao kamoon naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu idi Tominkaru paradan tawuru'u saada-kariwaiz kotua'a naa mishiinan naa wuru'u. ²³ Uruu dono kasha'ora'o nii manawun aimaakan sha'apan zunnao ati wuru'u kaudaniinaouz patoba ii. Na'iki wunao ati'i biidapainaoz zii ĩdainao. Na'iki uruu kamoo dono kasha'ora'o nii aimaakan baiaapa-kao di'ora'a amazada baara'a'a. Uruu dono'o ni'i naa Tominkaru pataka'utan wuru'u pidannaouz. ²⁴ Pabi'i kida pidannao zowii-kao nii mizaataaka-kinai marii idi. Ba'orainao zaamata-kao nii, na'iki ĩna'aka-kao nii poitoruinoo nii ba'oran wiizai kida kawana'ati, na'iki ĩkaudinoo nii dadara, mawinipinaa-daun. Uruu dono Gentilenaou'o ni'i naa kazowautapa na'iki waranuitapa Jerusalem sannao. ĩkazowautapan nii ĩdyaun atii Tominkaru aipan kawana'ati na'apam ukotua'ikin ĩkazowautapan na'ii.

Na'apam nii amazada Tominkaru dani wa'atin dono (Matthew 24:29-35; Mark 13:24-31)

²⁵ "Kaina'a'o nii zii pana'a'o na'iki kichana'iki-kia'o aimaakan tukapa-kao, aona'o utukapauzo-kao usha'a-pauzon kamoo ati, kauzu ati na'iki wizinao ati. Ipai pidannao mashaapainouz imi'i baara an, tuukia'o nii itarian itabatan dono kichana'iki-kia'o wunu paran tururuinan, na'iki itukapan nii udaru kida'o wunu paran tominan. ²⁶ Tuukia'o nii itarian, pidannao dorauta'o nii patarian idi, usha'apanum kau'an itaitapa kaina'a'o nii zii kichana'iki-kii kida'o manawun aimaakan sha'apan da'ana'a imi'i baara an. Na'iki ipai'o nii amazada nakainan doko ii, uruu idi ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁷ Uruu dauna'an Daonaio-ra Aokazi Iki'o aidina'akan ni'i naa, uwa'atin aokazi iki isha'iz bii an, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman tuma. ²⁸ Aizii utukapan ana'a naa na'apa kida'o aimaakan sha'apan, aonaa utaria'ana'a, mishi'oraiman ukadishitapa ma'ozaka, na'iki doko iti uawunuutapa. Usha'apanum kau'an ukazannaata-kao kamoon maonapatan naa wuru'u." ²⁹ Udauna'an Jesus kowaadan naa itati di'itinapa-kini kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukianuz itati: "Aushaa udi'itapa fig kadunaa kida na'iki ba'oran atamun kadunaa kida. ³⁰ Na'apainim utukapan an ukaanaban oo uanaba kida pa'inaadinan, sariapa uaitapan uruu ida'an wawunu donon maonapatan naa wuru'u. ³¹ Ukau'an na'apa'o nii kapam uaitapan wuru'u Tominkaru Naobanai-tinan kamoon maonapatanuz, utukapan ana'a naa wuru'u aimaakan kida sha'apanuz kaikapa'a. ³² Okowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³³ Mishi mainaabatina'o nii ipai daunuuda'u aokazi na'iki imi'i baara, mazan wuru'u o'paradan kidaz aona'o nii na'apainim umainabatinan.

Zaudinapa-karu

³⁴ "Uruu idi zaudinpa'a naa umashaapa. Aonaa umashaapa'ana'a utomapan dau'u karikaonan aroapa-karu na'iki tuzapa-karu. Na'iki aonaa udi'itinpa'ana'a soo usha'apaapa'azon dau'ati karikaonan aimaakan u'ati. Panaadon upadaida'anata-kao, na'apa basakara zaamatan kawan kotu'uz. ³⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u aimaakan sha'apa'o ni'oraz sha'apan nii ipai amazada kawana'ati. ³⁶ Uruu idi uzaudinpa'a naa umashaapa. Na'iki karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu, utukapan dono'o naa aimaakan kida wuru'u sha'apa'o ni'oraz ubii an, na'iki ma'ozaka kizi kapam unyukunuu ukadishita-kida-kao dono diina'iti'i, Daonaio-ra Aokazi Iki'o kanaapu'u."

³⁷ Uruu kia'o wuru'u Jesus tominapa-kidauzonuz pidannao ipai kamoo, Tominkaru Dapu ii. Na'iki ipai chaapi'iki pidannao makouzon da'i Tominkaru Dapu iti, uruu itabata'anan naa Jesus kakuwaapatinan. Aizii

Jesus, ipai wachuupun da'i umakouzon Olive Naawa iti, na'iki una'ian nii bouda'apa maruta'o.

Jesus zowia'azoo-kao dau'a'o (Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53)

22 Aizii maonapa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kamoon kaawan. Uruu Passover Kamoon kia'oraz udakota-kao. ² Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii itarian pasha'apatan Jesus pidannao awun za'a. Uruu idi itkadakotin-kidan na'apam nii pazaamata-kidan Jesus, itaipan pazowii-kidanuzu pidannao daida'an.

Judas kaakapaan Jesus (Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ Sariapa Satan morotinan Judas, Iscariot kia'oraz udakotapa-kao. Uruu tawuru'u 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'oraz. ⁴ Sariapa Judas makon faadaanao zowaunaanao di'iti, na'iki kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao di'iti. Na'ia'a naa Judas kadakotinan ituma, na'iki ukowaadan naa itati na'apam nii pazaamata-kidan Jesus. ⁵ Tuukii itkonaukian, uruu idi itkian Judas ati, "Wakawinipinaanii pugaru." ⁶ Kaiman Judas ati puraata taa'azoo-kao pa'ati. Uruu dauna'an uabatapan naa na'itim nii Jesus makon. Uruu na'ia'o ni'i naa uaipan pazaamata-kidan Jesus, iribainao pidannao daida'an.

Passover wanyukunuunaa minziwa-kida-kao

(Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30)

⁷ Aizii kaawa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kao Kamoon, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-kao Passover wanyukunuunaa nii. ⁸ Uruu idi Jesus dyuudan Peter na'iki John. Ukian itati, "Unao pa'i minziwa-kida Passover wanyukunuunaa wanikan nii."

⁹ "Na'iam nii puaipan waminziwa-kidanuzu?" itkian Jesus ati.

¹⁰ Jesus kian itati, "Umako donoi iti. Aizii ukaawan an na'iti, daonaio-ra kapowanka'o wunu moto zo'an ikodapan nii unao. Uda'an uruu padawu'ati, na'iki umorota udawu'ati kabaun nazo iti. ¹¹ Na'iki ukii kadapu'o ati na'ii. 'Tiichaa pishaa-kidan na'iam dii kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz unika kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa baokopa patominapa-kidaniinao tuma?' ¹² Sariaapa'o nii kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo doko ia'o kapam, na'iki ipai'ora'a naa uminziwa-kida-kao aroapa-kizai nii. Ukau'an na'ii usaabaa ipai wanyukunui," Jesus kian itati.

¹³ Udauna'an imako'okan naa donoi iti. Itkaawan na'iti na'apa mishi ipai aimaakan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa iminziwa-kidan Passover wanyukunuunaa.

Ubaukapan naa Jesus aroopan Passover Kamoon dono (Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Corinthians 11:23-25)

¹⁴ Aizii kamoo tipitan dauna'an, Jesus na'iki 12 utominapa-kidaniinao sakanatan naa baokopa miisa itida'a.

¹⁵ Na'ia'a naa Jesus kian ĩ'ati, "Tuukia'o ðnika'azon unao tuma wuru'u di'oraz Passover wanyukunuunaa ðzowii-ka'o ua'ii. ¹⁶ Usha'apanum kau'an aona'o nii powa'a ðnikauzon unao tumazu, atii diina'iti zii'i, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai pidannao ati, na'iki uipaian ana'a naa pasha'ap-atan ipai wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz."

¹⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaan, na'iki udobata-kidan naa wine wuru'u koopo zo'a'oraz ipai wunao kawana'ati'i 12 utominapa-kidaniinaouz. Na'iki ukian ĩ'ati, "Marii ipai unao tuzan di'oraz wine. ¹⁸ Aizii õgaru, aona'o ni'i naa powa'a õtuzan wuru'u di'oraz wine, toma-kariwaiz Passover ri-wunnaa nii, atii diina'iti'o nii zii koshan õtuzan wine, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai pidannao ati."

¹⁹ Udauna'an uzaamatan naa bread, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an udushowan naa bread na'iki utaan naazu patominapa-kidaniinao kawana'ati kida. Na'iki ukian ĩ'ati, "Aizii di'i ðnanaa wuru'u, õtaaniaz unao dikin ii. Marii kizi pa'i karikaonan unikan bread kaikapa'a, unyukunuitapa-kinnaa nii õgaru."

²⁰ Paarootan dauna'an uzaamatan koshan wuru'u koopo, paida'o wine idi, na'iki udobata-kidan naa ĩkawana'atiz. Ukian ĩ'ati, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati † õizain ida'an, umishiinan nii õizain shootan ida'an unao ati." ²¹ Jesus kian, "Mazan wuru'u pidan zaamata-kida'o ni'oraz õgaru õmin-arootan, kaina'a uruu kaida'a'a. ²² Mazan mishi, Daonaiora Aokazi Iki'o mawakan nii kaikapa'a, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiapan uzaamata-kidan dikin ii uruu." ²³ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao paradan pa'atiaaka kida. ĩaitapa'azon na'ia'oram pidan pabi'i wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz uruu.

Jesus kadakotinan naobanai-tinapa-karu dau'u

²⁴ Uruu dauna'an, Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan naa pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai ĩdyaun ĩaipinan tuubaruo pidan nii pamin-kaudinannao ai. ²⁵ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Aizii king-nao wuru'u kazowautapainaoz ipai pidannao, ipai amazada kawana'ati, ma'ozaka ĩkazowautapan wuru'u pidannaouz. Na'iki wuru'u naobanai-tinpainao kidaz pidannao, tuukii ĩaipan pidannao dakotan paugaru kamarainpanu'o naobanai nii. ²⁶ Mazan unao, aonaa una'apa'ana'a ĩnao kawan. Mishi'oraiman, na'ia'oram pidan unao bii'i, tuubaruo utaapinpan, marii utaapinan pidan waranuitapa-kidina'o kawan. Na'ia'oram pidan naobanai-tinpa'o, marii utaapinan poitorui kawan.

²⁷ Kanom kaina'a tuubaruo nii pidan? Wurru'u sakanat-

† miisa: English ida'an, table. † Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati: uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaa-da-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

apa'oraz, zaudapa'oraz aimaakan sha'apata-ka'o pa'ati? Oo wuru'u kaudina'oraz u'ati? Mishi tuubaruo pidan wuru'u sakanatapauzoz. Mazan õgaru kian aonaa una'apan. Usha'apanum kau'an õgaru na'apa poitorui kawan õmashaapan, õkaudinanan unao bii'i.

²⁸ Atii di'i aonaa uwa'akan õgaru õbaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimaakan. ²⁹ Mazan õzaamatan unao kazowautapa'o nii pidannao diina'iti'i. Na'apa õdaru zaamatan kawan õgaru kazowautapa'o nii ipai papi-danannao. ³⁰ Uarootan nii na'iki utuzan nii õtuma õnaobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki usakanatan nii umanawunu'o tabai kida ida'a. Na'iki na'ia'o ni'i naa unao kazowautapan ipai daunuuda'u Israel takaan-daunnao, †† wuru'u 12 udainao di'iki'oraz naa ĩrib-ainan."

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru

(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

³¹ Jesus kian koshan, "Simon, puabata õparadan. Sattan pishaani'i naa Tominkaru unao dau'an, ukau'an utiwaa-kidapan nii unao, na'apa pidan manaruan kawan zaishi padyukuo ai. ³² Mazan õtoriiapani'i naa paugaru ati Simon, punyukunuu ma'ozaka kizi, aonaa kizi pumuudan pumishidapan õgaru. Na'iki puma'ozakada'a naa pa'i ba'oran mishidainao nyukunuu, pu-padantan dono õ'ida'ati."

³³ Sariapa Peter kian u'ati, "Naobanai, õgaru, turuu õtaraa-kidinan na'iki õmawakan putuma."

³⁴ Jesus kian u'ati, "Peter, aizii wuru wamarutan ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, pumariidinan nii idikinau õdau'an. 'Aonaa õaitapan uruu,' pukian nii õdau'an pidannao ati."

Jesus kakinaowan patominapa-kidaniinao

³⁵ Jesus kian 12 patominapa-kidaniinao ati, "Tawuru dono'o, õdyuudauzonuz umakon mapuraatan-daun, masaakon-daun, na'iki aonaa una'akan ba'oran udazkidi kida. Kanom ba'oran tuukia'o uaipan uruu dono?"

"Aonaa kanom," ĩkian.

³⁶ Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, "Mazan aizii kanom kaina'a'o upuraatan, na'iki usaakon, marii una'akanuzu. Aizii kanom aona'o mizaataaka-kinai marii nii u'ida'a, marii usellian pachaakitan patorii-kinnaa nii pamarian nii. ³⁷ Usha'apanum kau'an, saada-kariwaiz Tominkaru paradan wuru'u õdaua'oraz mishiinan ni'i naa wuru'u," ukian ĩ'ati. "Uzowii-ka'o nii na'apa pidannao sha'apaapainao kawan oia'o.' Aizi'o ni'i naa pa'an wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan, õdaua'oraz mishii-ka'o," Jesus kian.

³⁸ Sariapa Jesus poitorunao kian, "Wanaobanaa, putukapa di'i kaina'a dya'utam mizaataaka-kinai marii wa'ida'a."

"Turua'o nii wuru'u," Jesus kian ĩ'ati.

†† Israel takaan-daunnao: ĩnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam.

**Jesus toriinpa'anan
Olive Naawa iti**

(Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ Jesus makon naa Olive Naawa iti patominapa-kidaniinao tuma. Ukaduz umako'anpauzon na'iti. ⁴⁰ Aizii ĩkaawan na'iti, Jesus kian ĩ'ati, "Utoriinapa pa'i aonaa kizi ukaakinpan unyukunuu tiwaa-kidapa-kaao an."

⁴¹ Udauna'an umako'okan naa ĩ'ai, na'apa mani umunapon pidan ka'iitan kawana'ati kabootan kuba. Na'ia'a naa Jesus kodoru'ukan na'iki utoriinpan naa.

⁴² Ukian kaikapa'a: "Ōdaru, punyukunuu na'apan an, puzikada shoman ō'ai wuru'u kaziwa'oraz aimakaan baiaapa-kida'azoo-kaao ō'ati. Mazan aonaa ōaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an."

⁴³ Sariapa angel aokazi iki'o kaawan Jesus ida'ati, uma'ozakada'anan unyukunuu. ⁴⁴ Tuukii Jesus dopian panyukunuu ii, na'iki kaziwa utaan unyukunuu. Uruu idi tuukii utoriinpan padaru ati. Atii umashikan sabian na'apa izai kawan.

⁴⁵ Uipaian dauna'an patoriinpan, uru'u naa umakon patominapa-kidaniinao di'iti. Uikoda ĩdyaun ipai ĩda'awun, panyukunuu kasha'oran idi. ⁴⁶ Ukian ĩ'ati, "Kandii nii uda'awupan? Upokoda, na'iki utoriinapa mishi'oraiman, aonaa kizi ukaakinpan utiwaa-kidapa-kaao an," ukian ĩ'ati.

Jesus zaamata-kaao daua'o

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

⁴⁷ Jesus kadakotinan pu'u zii patominapa-kidaniinao ati, uru'u naa pidannao wa'atin kasaba'u, kasaba'uan Judas dawu'ati. Uruu 12, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Aizii ĩkaawan, sariapa Judas kissitan Jesus.

⁴⁸ Mazan Jesus kian u'ati, "Judas, pukissitan ida'an pukaakapaan Daonaiora Aokazi Iki'o?"

⁴⁹ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan idi wuru'u aimakaan sha'apanuz na'apa, sariapa ĩkian, "Wanaobanaa, turua'a naa wakaiwaan wamarian aizii?" ⁵⁰ Upu'a'a naa mazan bauda'apa pidan Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, so'ota'akan naa marii za'aba'i, na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain.

⁵¹ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Turua'a naa!" Udauna'an upishata'akan naa pidan tain na'iki kaiman usa'aba'akan powaa itiz.

⁵² Udauna'an Jesus kian naa faadaanao zowau-naanao ati, na'iki kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao ati, na'iki kazowautapauzonao Jewnao ati, "Kaikapa uwa'atin ō'ida'ati'i, una'akan marii na'iki chipirari za'aba'i kida, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan?" ⁵³ Ipai kamoo sha'atii ōtominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii, upu'u aonaa uzaamatan ōgaru na'ii. Mazan mishi aizii wuru wamarutan ida'a ōkashaapa-kaao na'iki ōtaa-kaao unao ka'u iti. Usha'apanum kau'an aizii naa Satan ma'ozakatinpan kamoon kaawan."

Peter mariidinan daua'o

(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Udauna'an ĩzaamata'akan naa Jesus, na'iki ĩna'akan naaz umanawunu'o faadaa dapu iti. Peter na'iti kapam umakon ĩdawu'ati, mazan munapo uwa'akinpaanan ĩ'ai. ⁵⁵ Uruu idi na'ia'a naa tikazi pu'ukada-kaao panibazoo ii. Na'iki na'ia'a naa pidannao sakanatapan awauta tikazi dazaba an. Peter na'ii kapam usakanatapan ĩbii ii. ⁵⁶ Udauna'an poitoruiaba tukapankan naa uruu, tikazi maodapan pu'u. Uruu idi sariapa oawunuupan uawun baara iti, na'iki okian, "Di'oraz daonaiora'a, uminauda'uitapauzonii kapam Jesus."

⁵⁷ Mazan sariapa Peter mariidinan, na'iki ukian o'ati, "Aonaa ōaitapauzon uruu."

⁵⁸ Masakauda'u uruu dauna'an, daonaiora tukapankan naa kapam Peter. "Pugaru uminauda'u kaduz kapam," ukian.

Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa ōgaru mani."

⁵⁹ Atii tomunu'iki zaa uruu dauna'an, ba'oran daonaiora paradan ma'ozaka Peter dau'an. "Mishi'o wuru'u Jesus minauda'u kaduz arawu'u, na'iki uruu Galilee Baara san kapam, aonaa umainaabanan," ukian pidannao ati.

⁶⁰ Mazan Peter kian koshan u'ati, "Aonaa ōaitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadakotinanuz." Aonaa zii Peter ipaian pakadakotinan, uru'u naa kuruku ka'aranpan. ⁶¹ Upu'a'a naa Jesus tanawatinan, na'iki sariapa uawunuupan Peter di'iti. Uruu idi sariapa Peter nyukunuu'akan uparadan, tawuru'u ukianuz, "Aizii wuru marutan ida'a pumariidinan nii idikinau ōdau'an kuruku ka'aranpan ua'ii. 'Aonaa ōaitapan uruu,' pukian nii ōdau'an." ⁶² Uruu idi sariapa Peter koditan pidannao bii iki, na'iki umakon paniba itinapu. Na'ia'a naa uzaadan tuukii, tuukii.

**Jesus banikiita-kaao
na'iki uba'izii-kaao**

(Matthew 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Aizii pidannao wuru'u watchmantapainao kidaz Jesus, ĩbanikiitan naa uruu. Udauna'an ĩtiniautapan na'iki ĩta'iautapan naa uruu. ⁶⁴ Udauna'an ĩshibatan na'iki ĩdo'otan naa uawun baara kamicha idi, na'iki ĩkian u'ati, "Aushaa, pukowaada wa'ati na'ia'oram pidan wuru'u tinika'oraz pugaru?" ⁶⁵ Na'iki dikauda kida manawun ĩmanamiki u'ati.

Jesus na'aka-kaao Jewnao kootowapa-kizi iti

(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; John 18:19-24)

⁶⁶ Atii wakanadan. Aizii uruu chaapi'iki, chaapi'iki-iman uru'u naa kazowautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, ipai ĩnao baokopatinan. Udauna'an ĩdapada-kidan naa Jesus pakootowapa-kizi iti. ⁶⁷ Na'ia'a naa ĩkian u'ati, "Aizii pukowaada'a naa wa'ati mishi'o wuru'u pugaru Christ?" †

Mazan Jesus kian i'ati, "Ōkowaadan an u'ati, aona'o nii umishidan ōparadan. ⁶⁸ Na'iki ōpishaan an unao, aona'o nii udako'atin ōparadan. ⁶⁹ Mazan kadimana'o ni'i naa pa'an Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru ma'ozaka'o diwa'ora antanapu."

⁷⁰ Uruu idi ipai i'nao kian u'ati, "Ukau'an mishi'o wuru'u pugaru Tominkaru Dani?"

"Una'apan sha'atii kaiwuru'u upishaanuz ōgaru na'apa," ukian i'ati.

⁷¹ Udako'atin idi i'paradan na'apa, sariapa i'kian, "Kandii nii waaipan zii dikauda'o aimaakan kowaada-ka'o udau'u, waabatan pu'u kaimanaiman udako iki na'apam ukian padau'an."

Pilate pishaan daua'o Jesus

(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

23 Uruu idi ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz na'ii kadishia'akan. Udauna'an i'na'akan naa Jesus Pilate di'iti. Atii i'kaawa-kidan na'itizu. ² Na'ia'a naa i'kaakapaan Jesus Pilate ati. "Aushaa puabata wakuwaa di'oraz pidan dau'ana'a, waabatan ukaki-naopan pidannao pana'iti karikaonan. Na'iki aonaa uaipan i'kawinipinaatan tax Rome ia'o naobanai ati. Na'iki tuukii udakotinpan Christ nii. Na'iki udakotinpan king nii Jewnao ati," i'kian Pilate ati.

³ Udauna'an Pilate pishaan naa Jesus, "Mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati?"

"Una'apan sha'atii kaiwuru'u puna'apanuz," Jesus kian u'ati.

⁴ Udauna'an Pilate kian naa faadaanao zowau-naanao ati, na'iki ipai kasaba'ukinpainao pidannao ati, "Aonaa kanom ōikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan. Uruu idi aonaa kanom dikin ii usha'apata-ka'o."

⁵ Mazan ma'ozaka pidannao dako'atin uparadan, na'iki i'kian u'ati, "Aizii ipai'i naa ukakinaowan pidannao, wuru'u kawii-tinpainao kidaz wawii Judea Baara an. Uruu idi tuukia'a naa pidannao kashadaakapan, na'iki aona'a naa powa'a i'mishidan oo i'sha'apatina'azon wuru kawana'ati'o Rome iki'o naobanai kakinari kidaz. Galilee Baara iki'o wuru'u usakadanuz pakakinaopan pidannao, atii di'i, aizii kaawa'a naa uruu da'ati'i," i'kian Pilate ati.

Herod pishaan daua'o Jesus

⁶ Pilate abatan idi i'na'apan, sariapa ukian i'ati, "Kanom san uruu, Galilee Baara san?" ⁷ Aizii uaitapan idi Jesus wa'atin Herod kazowautapanii wiizai di'iki, sariapa udyuudan una'aka-ka'o Herod di'iti. Usha'apanum kau'an uruu dono, na'ia'o Herod Jerusalem ii. Uruu dauna'an i'na'akan naa Jesus Herod di'iti. ⁸ Tuukii Herod konaukii-kidan patukapan Jesus, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa uabatautan Jesus dau'an. Na'iki tuukia'o utukapa'azon aimaakan wuru'u pabi'inaaka kida'oraz Jesus sha'apaapauzon. ⁹ Uruu idi, iriba sodi kida upishaan Jesus, mazan aonaa bauda'apa

† *Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.*

udako'atin uparadan. ¹⁰ Mazan upu'a'a naa faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u maonapadinan Herod dazaba ati, na'iki i'kowaa-da iriba dikauda kida'o aimaakan u'ati, Jesus dau'an.

¹¹ Udauna'an Herod na'iki baokopa pasoldyaannao tuma, i'makinaotan na'iki i'banikiitan naa Jesus kakiba'azonnaa kida'o ida'an. Udauna'an i'kaiwada-kidan naa u'ati naobanainao kamichan kaduz. Uruu dauna'an Herod dyuudan naa koshan uruu powaa iti Pilate di'iti. ¹² Uruu kamoo dono Herod na'iki Pilate kaimanaakan. Uruu ua'ii aonaa i'kaimanaakauzon.

Pidannao aipan Jesus zowii-ka'o

(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39—19:16)

¹³ Udauna'an Pilate dapadan naa faadaanao zowau-naanao, na'iki naobanai-tinpainao kida pidannao, na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁴ Aizii i'baokopatinan dauna'an, uruu naa ukian i'ati, "Unao zaamatanii, na'iki ukaawa-kidani wuru'u di'oraz daonaiora'a. Na'iki ipai unao ukowaadan ō'ati, ukakinaopan pidannao pana'iti. Na'iki ipai'i naa amazada kawana'ati pidannao to'oran naobanai Rome iki'o ati. Aizii di'i utukapa na'apam ōkootowapa-kidanuz, unao abatapan pu'u. Mazan aonaa ōikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, unao kowaadan kawan ō'ati. ¹⁵ Aizii Herod na'apa kapam, aonaa kanom uikodan dikauda'o nii usha'apatan. Uruu idi'o wuru'u udyuudanuz uruu powaa ati da'ati'i. Aonaa kanom dikauda'o nii wuru daonaiora sha'apatanu'u. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o. ¹⁶ Uruu idi ōba'izii-kidan nii karikaonan uruu, udauna'an marina'a naa umuuda-ka'o." ¹⁷ [Passover Kamoon dono, karikaonan da'i Pilate kodita-kidauzon i'ati bauda'apa pidan, taraa-kizai iki.] †

¹⁸ Mazan pidannao kadakoinan u'ati aonaa masakauda'u mani. "Marii uzowii-ka'o, pukodita-kida pa'an Barabbas wa'ati," i'kiainan u'ati. ¹⁹ Aizii Barabbas, wuru'u utaratapa-kaoz, uzauda-ka'o idi'o utoman to'orataaka-karu pidannao ati, i'to'ora-kinnaa nii Rome iki'o naobanainao ati, wuru'u Jerusalem iainao kidaz. Uruu dono bauda'apa pidan zowii-ka'o. Uruu idi Barabbas zauda-ka'o udikin ii.

²⁰ Tuukii padamata Pilate tiwaan pakodita-kidan Jesus, uruu idi na'apa koshan ukian i'ati kiwiini'o kawan.

²¹ Mazan ma'ozaka i'kadakoinan u'ati. "Marii utauka-ka'o cross di'iti! Marii utauka-ka'o cross di'iti!" i'kiainan u'ati.

²² Upu'u Pilate tiwaan paparadan i'ati. Uruu idikinautan naa uparadan na'apa i'ati. "Kanom mooko dikauda'o nii usha'apata? Aonaa kanom ōikodan dikauda'o nii usha'apatan. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o. Uruu idi ōba'izii-kidan nii karikaonan uruu na'iki udauna'an marina'a naa umuuda-ka'o," ukian pidannao ati.

²³ Mazan powa'a zii i'kadakoinan u'ati diiwa'o ida'an. "Marii utauka-ka'o cross di'iti," i'kiainan u'ati.

²⁴ Uruu idi na'apa'apa naa Pilate dyuudan Jesus sha'apata-ka'o, pidan-

† *Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.*

nao aipan kawana'ati. ²⁵ Na'iki ukodita-kidan naa ū'ati pidan wuru'u zauda-kariwaiz umizaataakapa-kidan pidannao, na'iki uzowian pidan. Udauna'an utaa'akan naa Jesus pidannao ka'u iti, marii kizi'i naa ūsha'apatan uruu Jewnao aipan kawana'ati.

Jesus tauka-kaos cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

²⁶ Udauna'an soldyaanao na'aka'akan naa Jesus. Aizii ūmakopa-kizi an ūikodan pidan kaawa'aka'o zii Jerusalem ati. Simon kia'o u'uu, Cyrene san wuru'u pidanaz. Sariapa soldyaanao zaamatan Simon na'iki ūdyuudan naa uwaodatan Jesus dawu'ati wuru'u cross ni'oraz atamun tu'uz. ²⁷ Na'iki iriba, iriba pidannao makon tazatappan Jesus dawu'ati. Aizii zunnao na'ii kapam ūbii ii, tuukii ūmuraan Jesus. ²⁸ Mazan Jesus kian ū'ati, "Zunnao, Jerusalem sanaabanao, aonaa uza-ada'ana'a ūdau'an. Mishi'oraiman uzaada pa'an unao dau'an, na'iki udainao dau'an. ²⁹ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii kamoo kaawan, uruu dono pidannao kian nii. 'Konaukia'o nii pa'an zunnao aona'oraz na'apainim ūkaudaniizon, aona'oraz ūbiida-kidauzon koraidaonaa.' ³⁰ Uruu dono tuukia'o nii pidannao aipan midukuonao dikitan paugaru, na'iki tuukia'o nii ūaipan naawazi dizan paugaru. ³¹ Aizii di'i wuru'u utukapaniaz dikauda'o aimaakan sha'apata-kaos ū'ati kaikapa'a, aonaa kanom dikin ia'o mani, aitaniiimana'o nii manawun dikauda'o aimaakan baiaapa-kida-kaos Jerusalem san-nao ati, ūsha'apaapan dikin ii oii kida'o aimaakan."

³² Kaina'a kapam soldyaanao na'akan dya'utam daonaioranao zowii-karu nii, ūnao zaamata-kaos ūsha'apatan idi dikauda kida'o aimaakan. ³³ Udauna'an ūkaawan naa wuru di'iti'i amazada dakotapa-kariwaiz Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kii. Na'ia'a naa ūtaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam daonaioranao tauka-kaos udazaba'a. Bauda'apa udiwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu. ³⁴ Pataukinapa kizi iki Jesus kian padaru ati, "Ūdaru, pumainaabata wuru'u dikauda'o aimaakan ūsha'apataniaz ū'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an aonaa ūaitapan kanom ni'o wuru'u pasha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a." Udauna'an soldyaanao makinaotinan naa, patukapa-kinaa nii na'ia'oram nii pidan zaamata Jesus kamichan pa'idiwau nii.

³⁵ Uruu dono iriba pidannao awunuutapan Jesus tauka-kaos. Aizii Jewnao naobanaanao, tuukii pa'an ūbanikiitan uruu. Kaikapa'a wuru'u ūkianuz. "Uruu kazannaapa'o ba'oran pidannao. Aizii watukapa kizi'i naa mooko, umishiin an uruu Christ, Tominkaru zaamataniaz, na'iki udyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, marii aizii ukazannaatinan paaipan ati," ūkian udau'an.

³⁶ Aizii soldyaanao na'apa kapam ūbanikiitan uruu. Udauna'an ūtaan naa uriwun nii mawinipina'o wine idi. ³⁷ Na'iki ūkian u'ati, "Umishiin an mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati, pukazannaatinan nii puaipan ati." ³⁸ Aizii atamun ida'a, uzowau paawa'a ūtaukan

pasaadanii. Kaikapa'a wuru'u ūsaadaniaz: "Dii wuru'u King, Jewnao ati."

³⁹ Aizii bauda'apa wuru'u tauka-kariwainao Jesus dazaba'a, uparadan dikauda'o ida'an Jesus ati. "Umishiin an pugaru Christ, † pukazannaatina'a naa aizii puaipan ati, na'iki pukazannaata waunao kapam," ukian.

⁴⁰ Mazan sariapa uiriban to'orauanuzu. Na'iki ukian u'ati, "Aonaa mooko pukichana'ikin puparadan Tominkaru dau'an kaikapa'a? Aonaa mooko pudi'itapan na'apam pupataka'uta-kaos na'iki pumawakan nii na'apa uruu kawan. ⁴¹ Mazan aonaa kanom dikin ia'o mani upataka'uta-kaos, aonaa kanom oia'o nii usha'apatan. Mazan waunao, wapataka'uta-kaos kaikapa'a, wash'apatan idi'o oia'o." ⁴² Udauna'an ukian Jesus ati, "Jesus, punyukunuupa pa'i ūgaru punaobanaita-kaos ana'a naa."

⁴³ Jesus kian u'ati, "Ūkowaadan nii pu'ati mishi'o: aizii na'ia'o nii kapam pugaru ūtuma konaukii-kizai aokazi ii."

Jesus mawakan daua'o

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

⁴⁴ Aizii sakitapa kamoo, ipai amazada maruta'akan uruu wiizai di'ii, atii daawadata kamoo. Uruu dauna'an zii koshan amazada kanadan. ⁴⁵ Aizii Tominkaru Dapu nazo ii masha'apakiaka kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida, †† kuzuuta'akan pazikon an, doko iki atii uwaranu iti. ⁴⁶ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan naa diiwa'o ida'an. "Ūdaru, puka'u iti ūtaan ūdorona," ukian. Mazan umawaka'akan naa.

⁴⁷ Na'ia'o soldyaanao zowaunaa awunuutapan, uruu idi ipai uabatan, na'iki utukapan na'apam aimaakan sha'apan. Uruu idi tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru na'iki ukian, "Mishi'o mishi kaimana'o pidan arawu'u," ukian. ⁴⁸ Na'iki ipai pidannao wuru'u awunuutapainao kidaz na'ii, ipai kapam ūtukapan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. Tuukii ūdi'itinpan na'iki ūkasha'oran aimaakan sha'apata-kaos idi na'apa. Udauna'an ūkiwan naa. ⁴⁹ Aizii pidannao wuru'u aitapainao kidaz Jesus, na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz u'idi'iki, na'ii kapam ūawunuutapan. Na'iki zunnao wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki, na'ii kapam baokopa ūtuma, munapo ūkadishitapan na'iki ūawunuutapan.

Na'apam Jesus dida-kaos

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

⁵⁰ Uruu dono na'ia'o pidan, Joseph kia'o u'uu. Ari-mathea iki'o, Judea Baara ia'oraz wiizai. Kaimana'o pidan uruu, na'iki sha'apata'o ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki tuukia'o uzaudapan Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Padamata Jewnao, kazowautapaniinao pidannao tuma'o uzaa-

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida: Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

matinpan, mazan upu'u aonaa unyukunuu na'apan ĩparadan kawana'ati, na'iki aonaa unyukunuu na'apan wuru dau'ana'a ĩsha'apatanuz Jesus kaikapa'a. ⁵² Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an. Na'apa Pilate nyukunuu. ⁵³ Uruu idi umakon naa Jesus tauka-kizinao iti, na'iki na'a'a naa utoka-kidan unanaa. Na'iki upapidan naazu baraka'o kamicha mada idi. Kaina'a ukichadanii kuba, mawakainao uun nii, na'iki aona'o zii kapam ukaiwauzo-ka'o. Na'iti'i naa una'akan Jesus nanaa na'iki na'ia'a naa umuudanuz. ⁵⁴ Friday wachuupunin wuru'u udida-ka'oaz, Jewnao sookapauzon kamoon maonapatan pu'a'a naa. †

⁵⁵ Aizii zunnao wa'atiinaouz Jesus tuma Galilee Baara iki, na'iti ĩmakon baaranai iti. Uruu idi ĩtukapa na'iam naa unanaa muuda-ka'o. ⁵⁶ Uruu dauna'an ĩkiwan naa pamashaadinapa kizi iti, ĩtoma'anan naa kaduunuribai pakaduunuu-kinnaa nii Jesus nanaa. Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon wuru'u, uruu idi aonaa kanom ĩsha'apatan uruu kamoo dono, Moses kaki-naori kian kawana'ati.

Jesus kadishitan daua'o pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

24 Aizii chaapi'ikiiman Sunday dono, zunnao makon baaranai iti. ĩna'akan kaduunuribai, ĩtomanii pakaduunuu-kinnaa nii Jesus nanaa. ² Aizii ĩkaawan baaranai paniinomizinaa di'iti, aona'a naa utaratinpan, zikada'aka-ka'o'a naa udaru'o kuba, baaranai taratapa-kinnaoaz. ³ Uruu idi sariapa zunnao morota'akan baaranai paniinomizinaa shaawata. Mazan aona'aka'a naa Naobanai Jesus nanaa nii. ⁴ Tuukii ĩdi'itinpan, uruu idi ĩkadishitapan naa na'ii, aonaa ĩaitapan na'apam pasha'apatinan. Upu'a'a naa ĩtukapan dya'utam daonaioranao, wizi'i kida'o ĩkamichan kadishitapan na'a padazaba'a.

⁵ Tuukii ĩtarian, upu'u mazan ĩmapotinan ĩ'ati patarian bii'i. Na'iki daonaioranao kian ĩ'ati, "Kandii nii udorotan kakupa'o pidan mawakainao pidannao bii an? ⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'aka'a naazu. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz unao ati, tawuru'u Galilee Baara ia'oraz zii. ⁷ Daonaiora Aokazi Iki'o zaamata-ka'o nii, udauna'an utaa-ka'o nii oiainao pidannao ka'u iti, udauna'an utauka-ka'o nii cross di'iti, atii umawakan. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii pamawaka-kizi iki, kii sha'atii tawuru'u ukiauzonuz," ĩkian ĩ'ati.

⁸ Sariapa mishi zunnao nyukunuu'akan Jesus paradan. ⁹ Udauna'an ĩkiwa'akan naa atii ĩkaawan 11 Jesus tominapa-kidaniinao di'iti. Ipai daunuuda'u ĩkowaadan ĩ'ati na'iki ba'orainao ati na'apa patukapan kawana'ati aimaakan sha'apan. ¹⁰ Kaikapauda'u'o wuru'u zunnaouz, Mary Magdala sanaaba, Joanna, Mary, James daroz, na'iki kaina'a ba'oran zunnao ĩtuma. Ipai baokopa ĩnao wuru'u kakuwaapainaoz Jesus tominapa-kidaniinao ati. ¹¹ Mazan aonaa ĩmishidan zunnao paradan, usha'apanum kau'an ĩabatanuz mariidin-

† Jewnao aitaizon pakamoon sakadinan, kamoo tipitan di'iki, na'iki uipain nii ba'oran kamoo tipitan di'iti.

karu kawan karikaonan. ¹² Mazan Peter sariapa pa'an udima'akan baaranai iti. Ukaawan na'iti sariapa uawunuupan baaranai paniinomizinaa shaawata, mazan utukapa soo kamicha mada karikaonan, wuru'u Jesus nanaa shibata-kinnaoaz. Udauna'an ukiwan naa, tuukii udi'itinpan patukapan idi aimaakan na'apa.

Jesus chi'ikapan patominapa-kidaniinao daawata

(Mark 16:12-13)

¹³ Uruu kamoo dono dya'utam daonaioranao tominpauzonao Jesus di'iki makopaanan wiizai Emmaus iti. Munapo za'o wuru'u wiizaiz Jerusalem iki. ¹⁴ Aizii wuru'u daonaioranaouz ĩkadakotinaanan pamakopa-kizi an, ipai wuru dau'a'a aimaakan sha'apata-kariwaiz na'iki kowaada-kariwai kidaz Jesus dau'an. ¹⁵ Aizii ĩkadakotinaanan pu'u, masha'apakiaka Jesus kaawa'akan na'iki uchi'ikapaanan naa ĩdaawata. ¹⁶ ĩtukapa padamata Jesus, mazan aonaa ĩaitapan uruun. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ĩaitapan ai uruu. ¹⁷ Sariapa upishaan ĩdyaun. Ukian, "Kanom daua'o kaiwuru'u ukadakotinaananuz umakopan pu'u?"

Sariapa ĩmashaada'akan, na'iki utukapa ĩawun baara kasha'ora pa'idiwaru. ¹⁸ Bauda'apa dako'atin uparadan, Cleopas kia'o u'uu, ukian u'ati, "Soo bauda'apa pugaru Jerusalem ida'a maaitapa-ka'o wuru dau'ana'a aimaakan sha'apata-kariwai kidaz diiki'i'i?" ¹⁹ "Na'apa'oram wuru'u aimaakan kida sha'apata-kariwaiz?" ukian ĩ'ati.

"Tawuru'u kasha'ora kida'oraz aimaakan sha'apata-ka'o Jesus ati, Nazareth sanaz. Tominkaru prophetin uruu. Mishi Tominkaru tukapa-kidan uruu kaimana'o, na'iki umanawunu'o pidan, ipai wuru ida'ana'a usha'apatanii kidaz aimaakan na'iki ukakuwaatinan ida'an ma'ozaka. Ipai pidannao na'apa kapam ĩtukapan uruu, kaimana'o, na'iki umanawunu'o mishi pidan.

²⁰ Wafaadaanna zowaunaanao, na'iki kazowautapainao Jewnao wuru'u zaamata-kida'oraz uruu. Udauna'an ĩtaan naa uruu Rome iki'o naobanai ka'u iti, ĩzowii-kidan naaz cross paawa'a. ²¹ Wa'itiiman shaa uru'o nii wuru'u kazannaata'oraz Israelitenao patarubanao ai. Aizii di'i uikoda'aka'a naa idikinauda'u kamoo umawakan dauna'an. ²² Na'iki powa'a zii kaina'a aimaakan di'itinapa-kidan waunao tuukii. Aizii chaapi'iki, waunao bii ikiinao zunnao makonkan ubaaranaa ii. ²³ Aona'a naa ĩkodan unanaa na'ii. Mazan ĩkaawan powaa ati ĩkowaadan wa'ati, patukapan dya'utam angelnao. Na'iki angelnao kowaadan ĩ'ati kadishita'aka'a naa Jesus powaa iti. ²⁴ Zunnao kaawan dauna'an, sariapa waunao bii iki'o daonaioranao makon kapam baaranai iti. Na'iki ipai ĩtukapan aimaakan na'apa zunnao kowaadan kawan. Mazan aonaa ĩkodan Jesus na'ii."

²⁵ Udauna'an Jesus dako'atin ĩparadan na'iki ukian ĩ'ati, "Maam, na'apa dii manawun umaaitapakan aimaakan, na'iki kasha'apannaa umishidan tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz? ²⁶ Aonaa mooko uaitapan wuru'u Christ, Tominkaru

dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, baiaapan nii ipai wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan? Uruu dauna'an umakon nii aokazi iti, na'iki karikaonanu'o ni'i naa ukonaukiitin-kida-ka'o na'ii," ukian i'ati. ²⁷ Udauna'an ukowaadan na'iki unyukunuu-kidan i'ati ipai na'apa'oram manawun tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadanii kidaz padau'an, Tominkaru Paradan ida'a'oraz.

²⁸ Ukadaketinaanan i'ati, atii na'apa i'imaonapatan wuru di'iti'i pamakopa-kiziz wiizai. Mazan i'tukapan Jesus sariapa pa'an udobatan. ²⁹ Uruu idi tuukii i'mashaatan uruu. "Puna'a'a naa zii shoman puda'awu aka watuma, wachuupun naa pa'i wuru'u, na'iki taa'azo'o naa wamarutan," i'kian u'ati. Uruu idi umakon i'tuma. ³⁰ Aizii kabaunu'ia'a naa, uruu i'aroopa'azon naa. Uruu idi Jesus sakanatan i'tuma. Na'iki sariapa uzaamatan bread, udauna'an utoriinapa-kidan naaz. Uruu dauna'an udushowan naa bread i'kawana'ati. ³¹ Uruu ida'a zii i'awun da'ata-ka'o i'aitapa-kinnaa nii Jesus. I'awunuupan u'idi'iti sariapa i'aitapa'akan uruu. Mazan upu'a'a naa umainaabatina'akan i'awun za'a. ³² Sariapa i'kian pa'atiaaka kida, "Ei, uruu idi'o tawuru'u kaimanaiman uparadan pishatan wanyukunuu, ukadaketinaananuz wa'ati dunapota. Na'iki unyukunuu-kidanuz wa'ati ipai daunuuda'u na'apam saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kian."

³³ Udauna'an i'minziiwa'akan naa, na'iki i'padanta'akan naa koshan Jerusalem iti. Aizii i'kaawan na'iti i'koda wuru'u 11 Jesus tominapa-kidaniinao, kasaba'ukinpan baokopa, ba'orainao kida tuma.

³⁴ Na'iki i'abatan i'kadaketinan. "Mishi'o wuru'u wanaobanaa kadishitan, na'iki ukakudanuz naa powaa iti. Simon Peter tukapa'aka'a naa kapam uruu," i'kian.

³⁵ Udauna'an i'nao kowaadan naa kapam ipai daunuuda'u na'apam Jesus chi'ikapaanan patuma dunapota. I'kowaadan i'ati aonaa i'aitapanuz, atii udushowan ida'an zii bread i'ati, i'aitapan uruu.

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

³⁶ Aizii wuru'u dya'utamainaouz daonaioranoo kakuwaapatinan pu'u zii pairibannao ati, upu'a'a naa Jesus kaawa'akan i'ida'ati masha'apakiaka. Na'iki ukian i'ati, "Marii kaimana-karu mashaapan unao tuma." ³⁷ Mazan tuukii i'tarian, i'itiiman shaa udoronaa nii karikaonan wuru'u patukapaniaz. ³⁸ Mazan Jesus kian i'ati, "Kandii nii utarian? Na'iki kandii nii aonaa umishidan utukapan o'garu? ³⁹ Aushaa utukapa mooko o'ka'u di'i, utukapa o'kidiba, mishi o'garu wuru'u. Uwa'ati da'ati'i upishata kizi o'garu, upishata o'mada, utukapa

kizi mishi o'garu wuru'u. Aizii doronai aonaa udunaa nii oo uniwa'uz nii, wuru kawanu'u upishatanuz o'garu," ukian i'ati. ⁴⁰ Uruu idi utukapa-kidan naa i'ati paka'u na'iki pakidiba.

⁴¹ Tuukii i'konaukian na'iki tuukii i'di'itinpan, aonaa i'mishidan wuru'u patukapanuz Jesus. Uruu idi ukian i'ati, "Kaina'a aimaakan da'a'a nika-karu nii?" ⁴² Sariapa i'taan u'ati kopau waraka-kariwai'i naa. ⁴³ Uruu idi uzaamatanuz na'iki uaroopan naa i'awun za'a.

⁴⁴ Udauna'an Jesus kian naa i'ati, "Aizii di'i wuru'u utukapaniaz ipai aimaakan kida sha'apan kaikapa'a. Uruu naa tawuru'u o'kowaadauzoniaz unao ati, wachi'ikapauzon dono'oraz baokopa. Kaikapa sha'atii tawuru'u o'kiauzonuz unao ati. I'pai wuru'u Moses saadanii kidaz o'dau'an, na'iki wuru'u Tominkaru prophetinnao saadanii kidaz, na'iki wuru'u saada-kariwai kidaz o'dau'an Psalms ida'a, ipai'o nii zii uruu kida mishii-ka'o, kii sha'atii tawuru'u o'kiauzonuz u'ati," Jesus kian i'ati. ⁴⁵ Na'iki utaan naa i'aitapa-kinnaa nii na'apa'oram manawun wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan ida'a. ⁴⁶ Udauna'an ukian naa i'ati, "Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saada-kariwai kida kianuz. 'Zowii-karu nii wuru'u Tominkaru dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, mazan idikinada'u kamoo umawakan dauna'an ukakudan nii powaa iti, na'iki ukadishita-kida-ka'o nii pabaaranaa iki.

⁴⁷ Marii pa'i kuwai kowaadapa-ka'o u'uu ida'an ipai pidannao ati, ipai imi'i baara an, marii ukowaada-ka'o Jerusalem sannao ati kiwiin. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz: pidan tanawatinan an pa'oian ai, Tominkaru mainaabatan nii i'oian.' ⁴⁸ Ukau'an o'dyuudan ukakuwaapan ipai wuru dau'a'a utukapanii kidaz sha'apan o'ati.

⁴⁹ Na'iki o'dyuudan nii unao ida'ati tawuru'u o'daru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati. Mazan una'a'a naa zii pa'i uzaudapa da'a'a Jerusalem ida'a, atii o'dyuudan aokazi iki wuru'u o'daru dyuuda'azoniaz unyukunuu ma'ozaka-kinnaa nii."

Jesus na'aka-ka'o aokazi iti

(Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

⁵⁰ Udauna'an Jesus na'akan naa i'dyaun Jerusalem iki atii Bethany iti. Na'ia'a naa usawadan paka'u i'idi'iti, na'iki utoriinpan Tominkaru ati, marii kizi utaan kaimana'o mashaapa-karu i'nyukunuu iti. ⁵¹ Utoriinapa-kidan pu'u i'dyaun, uruu naa usawatina'akan, na'iki una'aka'aka-kaoa'a naa aokazi iti. ⁵² Sariapa i'kodoru'ukan u'ati, i'awun doko iti. Uruu idi tuukii i'konaukian, udauna'an i'kiwa'akan naa konaukii Jerusalem iti.

⁵³ Aizii Jerusalem ia'a naa, ipai kamoo i'mako'anpan Tominkaru Dapu iti, i'toriinpan na'iki i'konaukii-kidan Tominkaru.

JOHN

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita John saadanii. Uruu Jesus tominapa-kidani, na'iki apostle kapam uruu. Karikaonan una'aazon Jesus dazaba'a umanawun kida'o aimaakan sha'apan dono. Panaadon aka aonaa Jesus taapadan ba'orainao patominapa-kidaniinao wa'atin patuma, mazan John utaapada pa'an umakon patuma.

John kakuwaapan dono pidannao dau'u ukainaabatan i'dyaun i'uu ida'an kida. Mazan ukakuwaapan dono padau'u, aonaa uaipan patukapa-ka'o umanawunu'o nii. Uruu idi aonaa usaadan pa'uu ukakuwaapan dono padau'u, mazan udakotinan ba'oran tominapa-kida-kariwaiz, kii da'i. (Putukapa John 18:15 ida'a.) Panaadon udakotinan Jesus marainpaniaz patominapa-kidani, kii. (Putukapa John 13:21 ida'a.) Usaadan dono John kia'o pidan uu, ba'oran John daua'o wuru'u ukakuwaapanuz, Chikaawunuupauzo dau'ati'o wuru'u.

John saadan di'ora'a kaarita uaipan pidannao aitapan na'iki imishidan Jesus uruu Christ (Jewnao ati'oraz ukau-namunaatauzo-ka'o), uruu Tominkaru Dani. Pidannao mishidan dono uruu, na'iki i'zaamatanin idi upidanannao nii, i'ikodan nii karikaonanuz'o kakupa-karu. (Putukapa John 20:31 ida'a.)

John kowaada Jesus karikaonanuz'o ukakupan. Amazada tominan ua'ii zii kakupa'ora'a naa uruu. (Putukapa John 1:1 ida'a.) Na'iki pabi'inaaka'o ida'an, Tominkaru kainaabatan wa'ati kanom wuru'u Jesus. (Putukapa John 14:9-11 ida'a.) Ukowaada kaimanaiman na'apam pidan mishidan, uikoda kizi karikaonanuz'o kakupa-karu. Na'iki ukowaada pidan mishida-kinaa ni'o wuru'u Jesus sha'apatanuz iriba umanawun kida'o aimaakan. (Putukapa John 3:2 ida'a, na'iki John 10:38 ida'a.) Kaina'a Jesus daua'o ba'oran kaarita kida: Matthew, Mark na'iki Luke. Tuukii i'kakuwaapan usha'apatani kida dau'u. Na'iki i'kowaada na'apam utominapa-kidan pidannao mashaapaku dau'u Tominkaru ati. Mazan John, aonaa ukakuwaapan ipai Jesus sha'apatani dau'u. Ukowaada aona'oraz ba'oran kaarita kida kowaadan.

John kowaada iriba umanawun kida'o Jesus paradan na'iki usha'apatani kida, kainaabata'o uruu mishi'o Tominkaru dani, uruu kakupa-kinai, uruu dunapo, uruu mishi'o, uruu kanada'o, uruu wunu, uruu bread, uruu paoribai kadunaa, na'iki kaznizonao ka'uzatiki.

Kaarita buutinpan kida

Parada-karu tominan pidan nii

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u

Jesus kakinaopan, na'iki usha'apatani kida daua'o

Jesus sha'apatani kida pazowii-ka'o ua'ii

Jesus zaamata-ka'o atii uzowii-ka'o

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati Galilee Baara ii

Parada-karu Pidantinan

1 Amazada toma-ka'o ua'ii na'a'ora'a naa Parada-karu, uruu Tominkaru tuma'o, na'iki uruu Tominkaru. ² Uruu na'a'ora'a naa Tominkaru tuma amazada toma-ka'o ua'ii.

³ Uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan. Aonaa aimaakan tominan sha'apa'oram ida'an karikaonan, soo Uruu ida'an. ⁴ Uruu ida'a kakupa-kinai, na'iki wuru'u kakupa-kinaiz uruu kanadapa'oraz pidannao ati. ⁵ Kanada'o kanadapan maruta'o-karu'u, aonaa turuu maruta'o makadanuzu.

⁶ Kaina'a'o da'i pidan, John kia'o u'uu, Tominkaru dyuudani. ⁷ Ukaawan ukakuwaapa'anan pidannao ati kanada'o dau'u, ukuwaa ida'an kizi ipai i'abatan na'iki imishidan kanada'o dau'u. ⁸ Aonaa John mani wuru'u

kanada'oraz, mazan ukaawan, ukakuwaapa'anan kanada'o dau'u. ⁹ Wururu'u kanada'oraz, kaina'iki uwa'atipan imi'i baara ati, uruu pa'an kanadapa'oraz ipai pidannao.

¹⁰ Kaawanka'o Parada-karu imi'i baara ati. Uruu ida'ana'o Tominkaru toman imi'i baara na'iki pidannao, mazan upu'u aonaa i'aitapan kanom wuru uruuz. ¹¹ Ukaawan pawiiizi ida'ati'o padamata, mazan uiriban-nao, aonaa i'naubaan uruu. ¹² Mazan na'ia'oram pidan nauba'o na'iki mishida'o uruu, utaapada i'tominan Tominkaru dainao nii. ¹³ Aonaa i'tominan Tominkaru dainao nii koraidaonaa shakatan kawan, oo pidan aipan kawana'ati mani, soo Tominkaru aipan kawana'ati pa'an.

¹⁴ Aizii wuru'u Parada-karuz, utominan pidan nii na'iki umashaapankan wabii an. Watukapa na'apam uruu mishi'o umanawunun. Usha'apanum kau'an bauda'a-

pauzon Tominkaru dani wuru'u uruuz. Uruu ida'ana'o Tominkaru kainaabatan kaimanaiman pakamunanban na'iki uruu ida'ana'o mishi'o kuwai kainaabata-kao wa'ati.

¹⁵ John kakuwaapan udau'an pidannao ati, ukian dii-wa'o ida'an i'ati: "Di'i naa tawuru'u o'kaunamunaatani-az: Kaini'iki'o nii uwa'atin o'dawu'ati, mazan uruu powa'a'o zii umanawunun o'ai, usha'apanum kau'an uruu na'a'ora'a naa o'shakatan ua'ii, o'kii-kiziz."

¹⁶ Ukamunanun idi manawun, powa'an kida usha'ap-atan kaiman kida'o aimakaan wa'ati. ¹⁷ Tominkaru taa-kidan Moses ida'an pakakinaori; mazan utaan mishi'o kuwai na'iki utukapa-kidan pakamunanun Jesus Christ ida'an pa'an. ¹⁸ Aonaa pidan tukapauzon Tominkaru. Soo Udani bauda'apauzoz, karikaonanu'oraz una'an Tominkaru tuma, uruu kaimanaiman ukainaabatan Tominkaru.

John Chikaawunuupauzo kowaadan kanom ni'o pakaawan

(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; Luke 3:1-18)

¹⁹ Jewnao zowaunaanao Jerusalem iainaouz dyuudan faadaanao na'iki i'minka'u Levitenao † pishaa'anan John kanom kaduz manawun wuru'u uruuz. Ukowaada i'ati kaimanaiman, ipai kizi pidannao aitapan, "O'garu, aonaa Christ †† mani," ukian i'ati.

²¹ Aizii i'kian u'ati, "Ukau'an kanom mooko pugaru? Elijah sha'a pugaru?"

"Aonaa!" John kian i'ati.

"Pugaru sha'a Prophet, tawuru'u kaawa'o ni'oraz?" ‡ i'kian u'ati.

"Aonaa," ukian koshan i'ati.

²² Uruu idi i'kian u'ati, "Ukau'an kanom kaduz mooko manawun wuru'u pugaru? Waaipan wakuwaa nii, wunao ati'o ni'i dyuudainaouz waunao. Pukowaada'aka'a naa kanom kaduz wuru'u pugaru!"

²³ John kian i'ati, "O'garu dau'ana'o tawuru'u prophet Isaiah saaduzonuz kaikapa'a:

'Kaina'a'o pidan kadakoipan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka:

Usaaba'a naa dunapo Naobanai mako kizi nii." ††

²⁴ Phariseenao ‡ kapam wuru'u dyuuda-kariwai i'pishaa'anan John. ²⁵ Uru'u naa i'kian John ati, "Pukian pu'u aonaa Christ mani pugaru, aonaa Elijah mani, na'iki aonaa Tominkaru Prophetin mani, tawuru'u wazaudapaniaz, mazan kandii nii mooko puchikaawunuupan?"

²⁶ Aizii John kian i'ati, "O'garu, o'chikaawunuupan wunu idi. Mazan kaina'a ubii'i ba'oran pidan, aona'o uaitapan kanom kaduz uruu. ²⁷ Uruu'o ni'i naa tukapa-kao umanawunu'o nii o'na'an pu'u zii. O'garu aonaa o'turuan o'buzuutan udazkidi zunaa." †††

† Levitenao: Israel dani, Levi takaa-daunnao, kaminka'uupauzonao Tominkaru Dapu ii. †† Christ: Tominkaru dyuudaniaz papi-danannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ Deuteronomy 18:18-19 †† Isaiah 40:5 †† Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ††† Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

²⁸ John kakuwaapatinanuz kaikapa'a, Bethany ia'o, waoko ia'oraz Jordan Wa'o ai, uchikaawunuupauzo-kiziz.

So'ota'o pidannao oian

²⁹ Ba'oran kamoo John tukapan Jesus wa'atin pa'i-da'ati, na'iki ukian pidannao ati: "Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz, so'ota'oraz pidannao oian! ³⁰ Uruu dau'ati'o tawuru'u o'kianuz, 'Utukapa-kao ni'i naa umanawunu'o nii o'na'an pu'u zii, mazan uruu powa'a'o umanawunun o'ai, usha'apanum kau'an uruu kiwiitapa'o o'ai.' ³¹ O'garu, aonaa o'aitapan kanom kaduz uruu, mazan o'chikaawunuupan wunu idi, Israelitena'o aitapa-kinaa ni'o kanom kaduz uruu."

³² John kowaadan kaimanaiman patukapanii dau'u: "O'tukapanii Kaimana'o Doronaa wa'atin aokazi iki orid kawan, na'iki upakotan uruu ida'a. ³³ Kiwiin zii, aonaa o'aitapan kanom kaduz uruu. Mazan dyuuda'oraz o'chikaawunuupan wunu idi kian o'ati, 'Putukapan an Kaimana'o Doronaa wa'atin doko iki na'iki umashaadinan dono pidan ida'a, uru'u naa wuru'u chikaawunuupa'o ni'oraz Kaimana'o Doronaa idi.' ³⁴ O'tukapan idi usha'apan na'apa, ukau'an, o'kian u'ati, Tominkaru Dani wuru'u di'orazu'u."

Jesus ikodan kiwiini'o patominapa-kidaniinao

³⁵ Ba'oran kamoo na'ia'o koshan John na'iki na'ia'o utuma, dya'utam utominapa-kidaniinao. ³⁶ Utukapan Jesus dobatapan na'iki, ukian udau'an, "Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz!"

³⁷ Aizii dya'utamainaouz John tominapa-kidaniinao, i'abatanii uparadan na'apa, uru'u naa i'da'anpa'akan Jesus. ³⁸ Jesus awunuukan powaa iti, utukapa i'wa'atin padawu'ati. Uru'u naa upishaan i'dyaun, "Kanom udawatapan?"

I'kian u'ati, "Tiichaa. Na'ia'o dii pumashaadinpan?"

³⁹ "Uwa'ati, utukapa kizi," ukian i'ati. Uru'u naa i'makon utuma na'iki i'tukapa na'iam umashaadinpan, (4 o'clock wachuupunin wuru'u) uruu na'ia'a naa i'chu-upudinan utuma.

⁴⁰ Aizii wuru'u da'anpa'akainaouz Jesus, paabatan dauna'an John paradan, bauda'apa'o uu Andrew, uruu Simon Peter inawuzu. ⁴¹ Kiwiin zii chaapi'iki, Andrew tukapan pa'inawuzu Simon na'iki ukakuwaapan u'ati, "Waikoda'a naa Messiah!" ukian. (Messiah, kii-karu Christ kia'o kapam wuru'u.) †††⁴² Uru'u naa una'akan Simon, Jesus di'iti.

Jesus awunuupan u'idi'iti, ukian u'ati, "Pugaru Simon, John dani. Aizii pu'uu Cephas kia'o nii." (Peter kia'o kapam wuru'u, na'iki kuba kia'o wuru'u.)

††† Hebrew paradan ida'an udakota-kao Messiah kii, na'iki Greek paradan ida'an udakota-kao Christ kii.

Jesus dapadan Philip na'iki Nathanael

⁴³ Ba'oran chaapi'iki Jesus di'itinpan umako'ozon Galilee Baara iti. Uikodapan Philip na'iki ukian u'ati, "Puwa'ati otuma, putominapa kizi." ⁴⁴ (Philip, uruu Bethsaida san, na'ia'o Andrew na'iki Peter mashaapan kapam.)

⁴⁵ Uruu dauna'an Philip ikodan Nathanael na'iki ukian u'ati, "Waikoda'a naa tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadauzoniaz Kakinaorii Kaaritannaa ida'a udau'an. Uruu Jesus, Joseph dani, Nazareth sanaz."

⁴⁶ "Nazareth san!" Nathanael kian, "Na'apa di'i naa aimakaan kaimana'o sha'apan uruu wiizai di'iki pa'an?"

"Puwa'ati putukapa kizi," Philip kian u'ati.

⁴⁷ Aizii Jesus tukapan Nathanael wa'atin pa'ida'ati, sariapa ukian udau'an, "Arawu'u mishi'o Israelite, aonaa na'itim umariidinan."

⁴⁸ Nathanael pishaan uruu, "Na'apa dii puaitapan odau'an?"

Jesus kian u'ati, "Philip dapadan ua'ii pugaru, otukanii pugaru paoribai fig waranu ii."

⁴⁹ "Tiichaa," Nathanael kian u'ati, "Pugaru Tominkaru Dani! Pugaru King Israelitenao ati."

⁵⁰ Jesus kian u'ati, "Okowaadan idi'o pu'ati, 'Otukanii pugaru paoribai fig waranu ii,' uruu idi'o pumishida'akan? Putukapan nii zii umanawun kida'o aimakaan sha'apan wuru aia'a!" ⁵¹ Na'iki ukian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u okianuz: Utukapan nii aokazi da'atinan, na'iki Tominkaru angelinnao mako'anpan doko iti, na'iki i'wa'ati'anpan apowa ati Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an!"

Jesus pana'adan wuru wine nii

2 Dya'utam kamoo dauna'an kaina'a mazidainao aroopa'azon Cana ii, Galilee Baara ia'oraz donoi. Jesus daro na'ia'o oroo. ² Jesus na'iki utominapa-kidaniinao, na'iti'o idapada-kaoo kapam. ³ Aizii riwunii wine ipain idi'i naa, sariapa Jesus daro kian u'ati, "Ipai'i naa i'riwun."

⁴ "Kanom nii punyukunuupa'azon ogaru?" Jesus kian o'ati. "Aonaa zii amazada kaawan osha'apata-kinnaa nii aimakaan."

⁵ Sariapa udaro kian na'ia'o poitoruinao ati, "Usha'apata pa'i na'apam dono ukian u'ati!"

⁶ Na'ii kaina'a 6 dowada kida, kuba idi'o itoma-kaoo. Uruu kaduz dowada kida Jewnao kaiwauzonii wuru kinnaa nii pachikain-kinnaa nii, i'choochin kakinaorinaa kawana'ati. Uwazoo kida tuubarun 20 oo 30 gallon kida. ⁷ Jesus kian naa poitoruinao ati, "Upaidada wuru'u dowada kidaz wuru idi." Uruu'u naa ikapowan wuru na'iki ikawazootan naa dowada kida atii i'paidan.

⁸ Udauna'an Jesus kian i'ati, "Aizii ukapota'a naa dowada wazoo, utaa kizi kazowautapa'o aroapa-karu atiz." Uruu'u naa ina'akan u'idi'iti wuru'u wunuz, ⁹ pana'adina'aka'oraz naa wine nii, na'iki uruu'u naa utiwaanuz. Mazan aonaa uaitapan na'iki'oram ukaawa-kida-kaoo.

(Soo poitoruinao kapotainaoz wuru, itaitapa pa'an.) Sariapa udapadan wuru'u mazida'oraz ¹⁰ na'iki ukian u'ati, "Kiwiini'o padamata kaimana'oraz wine maokodauzo-kaoo. Aizii morowautapainao tuzan dono'o naa kaimanaiman, udauna'an zii turuu sha'apa'oram karikaonan wine maokoda-kaoo. Mazan pugaru pakawan zii putaapan wuru'u kaimana'oraz wine, atii kai!"

¹¹ Cana ia'o wuru'u kiwiini'oraz Jesus sha'apatan umanawunu'o aimakaan. Na'ii uaida-kidan na'apam paugaru umanawunun. Uruu idi kaimanaimana'a naa utominapa-kidaniinao mishidapan uruu.

¹² Uruu dauna'an umakon naa donoi Capernaum iti padaro na'iki pa'inawuzunao tuma, na'iki patominapa-kidaniinao tuma kapam. Mazan aonaa ina'ian kotua'iki.

Jesus kodita-kidan Tominkaru Dapu iki puraataapainao (Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46)

¹³ Aizii maonapa'a naa Passover Kamoon sakadinan, uruu'u naa Jesus makon Jerusalem iti. ¹⁴ Uikoda Tominkaru Dapu ii, selliipainao tapi'iza, kaznizo, na'iki wakokoonao. Uikoda kapam na'ii pidannao shakataaka-kidauzo puraata.

¹⁵ Uzaamata'akan do'ooribai paba'izin nii, uruu'u naa uwaatan Tominkaru Dapu iki ipai i'uzanao, kaznizonao na'iki tapi'izanao. Aizii shakataaka-kidauzonao pu-raatan miisan [†] kida, udorau-kida'akan, i'puraatan zokota'akan kida'a naa ubaara'a kida'o. ¹⁶ Jesus kian selliipainao ati wakokoonao, "Ukodita-kida wuru kida'a di'iki'i! Aonaa turuu utaapan odaru dapu puraataapakizai nii." ¹⁷ Sariapa utominapa-kidaniinao nyukunuan Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, "Tuukii manawun okaziwadapan onyukunuu, omarainpan idi pudapu." ^{††}

¹⁸ Jewnao zowaunaanao kian u'ati, "Turuu mooko pusha'apatan waawun za'a umanawunu'o aimakaan, wamishida-kinnaa nii Tominkaru aipan ati'o wuru'u pusha'apatanuz aimakaan kaikapa'a?"

¹⁹ Jesus kian i'ati, "Umainaabata wuru'u Tominkaru Dapuz, na'iki idikinauda'u kamoo ida'a okadishita-kidan nii powaa itiz."

²⁰ Aizii i'kian u'ati, "Di'ora'a Tominkaru Dapu 46 wuru utomapa-kaoo. Aizii turuu mooko puzauda-kidan pukadishita-kida'akanuzu idikinauda'u kamoo ida'a?"

²¹ Mazan Tominkaru Dapu Jesus kianuz, pananaa dau'ati'o wuru'u.

²² Tominkaru kadishita-kidan dauna'an Jesus mawaka-karu di'iki, utominapa-kidaniinao nyukunuitapan wuru'u uparadanuz. Imishida wuru'u saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan, na'iki imishida Jesus paradan kapam.

²³ Una'ian pu'u Jerusalem ii Passover Kamoon dono, iriba pidannao mishidan uruu itukanpan idi usha'apapan umanawun kida'o aimakaan. ²⁴ Mazan Jesus aitaapan idi ipai pidan kaduz, aonaa ukainaabatinan kaimanaiman i'ati. ²⁵ Aonaa kanom nii uaipan pidan

[†] miisa: English ida'an, table. ^{††} Psalm 69:9

kakuwaapan pa'ati pamin-pidanan dau'u, usha'apanum kau'an uaitapanii ipai pidan nyukunuu.

Jesus ikodaakan Nicodemus tuma

3 Kaina'a pidan, Nicodemus kia'o da'i u'uu, ka-zowautapa'o Jewnao, na'iki Phariseenao tonaazi-naa di'iti'o uzaamatinpan. ² Ukaawan aiwaka'an Jesus ida'ati na'iki ukian u'ati, "Tiichaa, waaitapa Tominkaru di'iki'o pukaawan putominapa-kida'anan waunao. Usha'apanum kau'an aonaa kanom ka'iitan pasha'ap-atan umanawun kida'o aimakaan wuru'u pusha'apaa-paniaz, soo Tominkaru kaina'an dono utuma."

³ Jesus kian u'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ðkianuz: Aonaa turuu pidan tukapan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi, soo ushakatan an koshan."

⁴ Nicodemus kian u'ati, "Na'apa dii mooko pidan tunarunao shakatan koshan? Aonaa turuu umorotan padaro toba nazo iti ushakata kizi itamau!"

⁵ Jesus kian u'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ðkianuz: Aonaa turuu pidan morotan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi iti, soo ushakatan an wunu ida'an na'iki Doronai ida'an. ⁶ Padaronao di'iki'o pidan shakatan pananaa zo'o, mazan Doronai ida'ana'o pidan shakatan padoronaa ia'o. ⁷ Aonaa pumaaitapaka'ana'a kaiwuru'u, 'Unao shakata pa'i powa'a koshan,' ðkianuz pu'ati. ⁸ Awaru makon pamako'ozoo-kizi iti. Puabata mishi uwa'idan, mazan aonaa puaitapan na'iki'oram uwa'atin oo na'iti'oram umakon. Na'apa'o kapam wuru'u pidan Kaimana'o Doronaa di'iki'oraz ushakatan."

⁹ Nicodemus pishaan Jesus, ukian, "Na'apa dii mooko turuu na'apa kida'o aimakaan sha'apan?"

¹⁰ Jesus kian u'ati, "Pugaru aitapa-kariwai putiichaa-tinpan Israelitenao ati, mazan na'apa dii pumaaitapakan na'apa kida'o aimakaan? ¹¹ Mishi'o kaiwuru'u ðkianuz: Waparadan waaitapanii dau'a'o, na'iki wakowaadan watukapanii dau'a'o, mazan upu'u aonaa pumishida'azon wakuwaa. ¹² Òkowaadan pu'ati imi'i baara'a'o aimakaan kida sha'apan dau'u, mazan aonaa pumishidan. Na'apam nii mooko pumishidan ògaru, ðkowaadan an pu'ati aokazi ii kida'o aimakaan dau'u? ¹³ Aonaa kanom makouzon aokazi iti, soo Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu wa'ati'oraz aokazi iki.

¹⁴ "Kotua'a naa mapidantaka'o amazada di'ii, Moses sawatauzon tooro muna'a kowazaz toma-kariwai chipirari idi. † Na'apa'o nii manawun Daonaiora Aokazi Iki'o sawata-ka'o. ¹⁵ Ukau'an, na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, mishi'o nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu.

¹⁶ "Tominkaru marainpan idi manawun pidannao, utaa paudani buda'apauzon. Ukau'an na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, aona'o nii umawakauzon, mazan uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu.

¹⁷ Tominkaru dyuudan pauDani imi'i baara ati, aonaa pataka'uta'o ni'o mani pidannao pa'oian dakin ii, mazan Ìkazannaatin-kinaa ni'o pa'an.

¹⁸ "Aona'o nii Tominkaru pataka'utan mishidainauz uDani. Soo upataka'utan nii wunao pa'ana'a, aona'o-

† Numbers 21:4-9

raz Ìmishidan ubauda'apauzon udani. ¹⁹ Kaikapa'o wuru'u, Tominkaru dakota-kinaaz pidannao oia'o nii: Kaawa'ora'a naa kanada'o imi'i baara ati, mazan pidannao tuukii Ìmarainpan maruta'o wuru aia'a kanada'oraz, Tominkaru di'iki'oraz ukaawan. Ìsha'apaapan idi soo oia'o pa'idiwaru. ²⁰ Pidan sha'apaapa'o oia'o aimakaan kida, aonaa unaudapan kanada'o na'iki aona'o nii uwa'atin kanada'o ida'ati. Usha'apanum kau'an na'apa'o pidan aonaa uaipan pa'oian kida kainaabata-ka'o. ²¹ Mazan pidan mishi'o umashaapan Tominkaru ati, utaapada pa'an kanada'o kanadapan paugaru, kanada'o kainaabata kizi wuru'u usha'apaapanuz aimakaan kida uizo'atin idi'o pa'an Tominkaru."

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u

²² Uruu dauna'an, Jesus makon Judea Baara iti patominapa-kidaniinao tuma. Tomunu'iki una'ian Ìtuma, na'iki na'ii uchikaawunu-u-kida'akan pidannao.

²³ John chikaawunuupa'o kapam pidannao Aenon ii maonapa Salim iti, wunu baoko tuubarun idi kida na'ii. Pidannao kaawa-kaawan kida Ìchikaawunuina'anan na'ati. ²⁴ (Uruu sha'apan John taraa-ka'o ua'ia'o zii.)

²⁵ John tominapa-kidani bii ikiinao kashadaakapan ba'oran Jew tuma chikain-karu dau'an choochi kakinapan kawana'ati'oraz. ²⁶ Aizii Ìkaawan naa John di'iti, Ìkian u'ati, "Tiichaa, puaitapa tawuru'u pidan putuma'oraz Jordan baza ii, tawuru'u pukowaadapaniaz pidannao ati? Mazan aizii kaina'a'a naa uchikaawunuupa-kidan pidannao, na'iki iriba, iriba pidannao makon u'idi'iti!"

²⁷ John kian Ì'ati, "Aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan aimakaan paaipan ati, soo Tominkaru dyuudan an uruu. ²⁸ Unao abata sha'atii tawuru'u ðkianuz, 'Ògaru aonaa Christ †† mani, ògaru dyuuda-kariwai karikaonnan uruu ua'ati.' ²⁹ Mazida-kizai ii, mazida'akaiba pa'an mako'oraz pamin-mazidan tuma. Mazan upu'u zii mazida'aka'o paonarukonaukian uabatan idi mazi-da'o imodapan, ukonaukian idi paudaiaro dau'an. Na'apa'o manawun wuru'u ðkonaukianuz, na'iki aizii òturuuda ðkonaukian. ³⁰ Uruu mishi'o ni'i naa umanawun-dinan, mazan ògaru, ðawutapaanan naa wuru'u."

Kanom nii Tominkaru dyuudan paudani

³¹ Kaawa'oraz doko iki uruu umanawunu'o ipai pidan ai. Aizii wuru'u imi'i baara'a'oraz, uruu imi'i baara san, na'iki ukakuwaapan imi'i baara'a'o dau'u. Wuru'u kaawa'oraz aokazi iki, ³² ukakuwaapan patukapanii na'iki paabatapanii dau'u aokazi ii, mazan aonaa pidan mishidan zoobaba ukuwaa. ³³ Kanom mishidan an ukuwaa, na'apa'o ida'an ukainaabatan Tominkaru kuwaa mishiin. ³⁴ Wuru'u Tominkaru dyuudaniaz, ukowaada Tominkaru paradan, usha'apanum kau'an kaimanaimana'o Tominkaru taan u'ati Kaimana'o

†† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Doronaa. ³⁵ WaDaru Tominkaru marainapanii pauDani, na'iki utaa ipai daunuuda'u aimaakan uka'u iti. ³⁶ Pidan mishida'o uDani, kaina'a'o karikaonanu'o kakupakaru u'ida'a. Aizii pidan aona'oraz umishidan uDani, aonaa na'apainim nii uikodan karikaonanu'o kakupakaru, mazan karikaonanu'o nii ubaiatan Tominkaru to'oran.

Jesus paradinan Samaria sanaaba tuma

4 Phariseenao abata'a naa kuwai Jesus zaamatinkidan daua'o pidannao pa'ida'ati, na'iki uchikaawunuuan iriba pidannao, powa'a zii iiriban John di'iti'o zaamatanan ai. ² (Jesus mishi aonaa uchikaawunuupan padamata, soo utominapa-kidaniinao.) ³ Aizii Jesus abatan idi na'apam pidannao kakuwaapan padau'u, uru'u naa ukiwan Judea Baara iki, Galilee Baara iti. ⁴ Umakopan pu'u na'iti, Samaria Baara ana'o nii udobatan.

⁵ Aizii udobatapan pu'u Samaria Baara an, ukaawan donoi iti, Sychar kia'o u'uu. Maonapa'o na'ii Jacob taazonii zakapu paudani Joseph ati. ⁶ Na'ia'o Jacob kichada-kidauzon pakapoo-kizi nii.

Sakitapa kamoo, Jesus mizainan naa kowas pachi'ikapakinana. Usakanatan maonapa kapoo-kizai ii. ⁷ Utominapa-kidaniinao mako aka donoi iti itori-a'ana'akan wanyukunui. Upu'a'a naa Samaria sanaaba wa'atin okapowa'anan na'ati kapoo-kizai ida'ati.

"Otuzazoo wunu," Jesus kian o'ati.

⁹ "Pugaru Jew, aizii o'garu Samaria sanaaba, mazan kandii nii pupishaan wunu o'ai?" okian u'ati. (Ona'apan u'ati, usha'apanum kau'an aona'o turuu Jewnao kaiwaan aimaakan Samaria Baara sannao kaiwaanii.) [†]

¹⁰ Jesus kian o'ati, "Puaitapan an mani kanom Tominkaru taa'azonii, na'iki kanom wuru'u pishaa'oraz pugaru wunu dau'ati, pupishaa mani uruu padamata na'iki utaa mani pu'ati wunu kakupa-kinai, aona'o umaarauzon pa'an."

¹¹ Okian u'ati, "Aonaa kanom ida'an mazan pukapotan wunu, usha'apanum kau'an kapoo-kizai ida'a munapo wunu. Na'ikim nii pu'itiiman puikodan wunu aona'o umaarauzon? ¹² Wadokozu-daun Jacob kichadanii wuru'u wakapoo-kizi ni'oraz. Uruu, udainao na'iki i'uzanao, na'iki'o ituzan wunu kapam. Powa'a'o zii mooko pugaru umanawunun Jacob ai?"

¹³ Jesus kian, "Pidan tuza'o wunu di'ora'a kapoo-kizai di'iki'i, maaradako'o nii uruu koshan; ¹⁴ mazan pidan tuza'o pa'an o'taan ni'oraz wunu, aonaa na'apainim nii umaaradakouzon. O'taan ni'oraz wunu, una'an ni'i naa u'ida'a, ikoda'o nii wunu ma'ozaka'oraz ununudapan, taa'o ni'oraz karikaonanu'o kakupa-karu."

¹⁵ Aizii okian u'ati, "Aushaa putaa mooko uruu wunu o'ati, aonaa kizi o'maaradakouzon, na'iki aonaa kizi okapowa'anan powa'a da'ati'i."

¹⁶ Jesus kian o'ati, "Pudapadanaka pudaiaru na'iki puwa'ati utuma da'ati'i."

[†] Samaria Baara sannao: inao kaduz pidannao, aonaa inaudapaakan Jewnao tuma.

¹⁷ "Aona'o mazan o'kaudaiarun," okian u'ati.

Jesus kian o'ati, "Mishi'o kaiwuru'u, 'aona'o o'kaudaiarun,' pukianuz. ¹⁸ Pugaru, baka'iau'ora'a naa pumazidan. Aizii kai'oraz pumin-mashaapan, aonaa mishi pudaiaru mani uruu, ukau'an mishi'o kaiwuru'u puparadanuz."

¹⁹ Okian u'ati, "Aizii o'aitapa! Pugaru Tominkaru prophetin! ²⁰ Waunao Samaria Baara sannao dokozaunnao, di'ora'a midukuo ida'a'o itaida-kidauzon pataapan Tominkaru umanawunu'o nii. Mazan unao Jewnao kian, Jerusalem ii pa'an Tominkaru aipan pidannao aida-kidan itaapan uruu umanawunu'o nii."

²¹ Aizii Jesus kian o'ati, "Pumishida o'paradan, kaina'iki kamoo wa'atin, uruu dono aona'o nii pidannao nyukunuitapan di'ora'a midukuo oo Jerusalem, itaida-kida'azon an pataapan Tominkaru umanawunu'o nii.

²² Unao Samaria Baara sannao, aonaa uaitapan kaimanaiman kanom wuru'u utaapaniaz umanawunu'o nii; waunao Jewnao, waaitapa pa'an kanom wuru'u wataapaniaz umanawunu'o nii. Usha'apanum kau'an Jewnao ati'o wuru'u pidan kazannaatin kinaa kainaabata-kaoz. ²³ Mazan kaina'iki pa'ina'o kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u kaawa'oraz! Uruu dono, pidannao mishi'oraz manawun itaapan Tominkaru umanawunu'o nii, itaainan nii u'ati padoronaa ii, na'iki mishi'o ida'ana'o nii. Na'apainao wuru'u Tominkaru aipaniaz papidanannao nii.

²⁴ Tominkaru uruu Doronai. Pidan taapa'oraz uruu umanawunu'o nii, marii utukapa-kidanz Tominkaru ati, pataainan ida'an padoronaa ii na'iki mishi'o ida'an."

²⁵ Aizii Samaria sanaaba kian Jesus ati, "O'aitapanii kaina'iki Messiah wa'atin. (Christ ^{††} kia'o kapam wuru'u.) Ukaawan dono, ukainaabatan nii ipai aimaakan wa'ati."

²⁶ Udauna'an Jesus kian, "O'garu uruu. Uruu paradina'oraz pu'ati."

²⁷ Upu'a'a naa Jesus tominapa-kidaniinao kaawa'akan donoi iki; tuukii itidi'itinpan itukapan idi ukadakotinan zunaaba tuma. Mazan aonaa na'ia'oram kian o'ati, "Kanom puaiapan u'ai?" oo "Kandii ni'o pukadakotinan otuma?" aonaa ukian u'ati.

²⁸ Uru'u naa owa'aka'akan pawunun kinnaa, okiwa'akan naa donoi iti. Na'ia'a naa okakuwaapan pidannao ati. ²⁹ "Aushaa uwa'ati, utukapanaka pidan kaidi'ia'a, ukowaada'aka o'ati ipai o'sha'apatazonii kida. Uru'u naa sha'a Christ?" okian. ³⁰ Uru'u naa pidannao makon donoi iki, itukapa'anan Jesus.

³¹ Upu'u Jesus tominapa-kidaniinao dapadautan uruu, "Tiichaa, puaroopa'a naa zii!" ikian.

³² Mazan Jesus kian i'ati, "O'garu kaina'a wanyukunui o'nikan ni'o, aona'oraz unao aitapan udau'u."

³³ Uruu idi utominapa-kidaniinao pishautaakan, "Pidan na'akani'i naa sha'a uwanyukunuu nii?" ikian.

^{††} Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³⁴ Jesus kian i'ati, "Ōwanyukunuu pa'an wuru'u ōsha'apatanuz dyuuda'o ōgaru aiapanii ōsha'apatan, atii ōpaianuzu. ³⁵ Karikaonan da'i puabatan pidan kian: 'Kaina'iki 4 kauzu, udauna'an paoribai aka karaoda-ka'o.' Mazan ōkian u'ati, uawunuapa kaimanaiman zakapu kawana'ati kida. Dyuuu'a naa paoribai aka, turua'a naa ukaraoda-ka'o! ³⁶ Aizii wuru'u karaoda-painaouz kawinipinaata-ka'o'a naa i'dyaun. Īkaraodapaniinao baokopata-ka'o karikaonanu'o kakupa-karu di'iti. Paowa'oraz paoribai uuda, na'iki karaoda'oraz paoribai aka baokopa'o nii i'konaukian.

³⁷ "Mishi'o wuru'u kiauuzo-karuz kaikapa'a: 'Bauda'apa'o pidan paowan, ba'oran pidan karaodan.' ³⁸ Ōdyu-udan ukaraodapa'anan paoribai aka zakapu kawana'ati, aonaa ukaudinauzon na'ii padamata; ba'orainao kowas baiaapanii unao ua'ii dadara'o kaudin-kizai, aizii unaou'u naa naubaapa i'kaudin-kizi."

³⁹ Iriba Samaria Baara sannao, mashaapainaoz donoi ii mishidan Jesus, zunaaba kian idi, "Ukowaada ō'ati ipai aimakaan ōsha'apatauzonii."

⁴⁰ Aizii Samaria Baara sannao kaawainaoz u'ida'ati, i'pishaan uruu tuukii, "Waaipan puna'a'akan watuma," i'kian u'ati. Uruu idi dya'utam kamoo Jesus na'ia'akan i'tuma.

⁴¹ Iriba baokoinao mishidan i'abatan idi Jesus kuwaa, ⁴² na'iki i'kian zunaaba ati, "Aizii wamishida, aonaa pukowaadan idi mani wa'ati, mazan waabatan idi sariapa uruu di'iki. Aizii waaitapa uruu mishi wuru'u kazannaata'o ni'oraz ipai pidannao."

Jesus kakudan naobanai dani munapo'o pa'ai

⁴³ Una'ia'akan dauna'an dya'utam kamoo, uru'u naa Jesus dobatan Galilee Baara iti. ⁴⁴ Jesus kian: "Tominkaru prophetin, aonaa utaapauzo-ka'o umanawunu'o nii pawii zi ii." ⁴⁵ Galilee Baara iki'o pidannao, makonka'o Passover Kamoon dau'ati Jerusalem ii, ipai i'tupakan Jesus sha'apatanii kida baokopainapa-karu dono na'ii. Ukau'an, Jesus kaawan dono Galilee Baara iti, konaukii pidannao dapaapan uruu.

⁴⁶ Jesus kaawan naa koshan donoi Cana ati, Galilee Baara ia'oraz, (na'ia'o tawuru'u upana'adan wunu wine nii, kiwiini'o dono.)

Aizii uruu dono Capernaum ii, kaina'a'o wiizai zowau-naa karina'o udani daonaiora. ⁴⁷ Uabatan idi kaina'a Jesus kaawan Judea Baara iki Galilee ati, uru'u naa umakon Jesus di'iti. Tuukia'o ida'an upishaan Jesus, "Pumako ōtuma Capernaum iti pukakuda kizi ōdani; maonapa'ora'a naa umawakan kowas kaiwuru'u!"

⁴⁸ Jesus kian u'ati, "Aonaan an unao tukapan umanawun kida'o aimakaan sha'apata-ka'o, aona'o nii umishidan."

⁴⁹ Aizii pidan karina'oraz udani kian Jesus ati, "Puwa'ati kadiman ōtuma Naobanai, mawaka'o ni'ii naa ōdani."

⁵⁰ Jesus kian u'ati, "Pukiwa'a naa powaa iti, kakuda'a naa pudani!" Umishida Jesus paradan, uruu idi ukiwa'akan naa powaa iti. ⁵¹ Dunapo ii zii upoitorunao

ikodapan uruu. Īkian u'ati, "Kakuda'aka'a naa pudani."

⁵² Uru'u naa upishaan i'dyaun, "Na'iam dii kamoo ukakudan?" "Munumun, masakauda'u kamoo daawadatan, uruu umada wadidin," i'kian u'ati. ⁵³ Udaru aita-pa na'a'o kamoo wuru'u, "Kakuda'a naa pudani!" Jesus kianuz u'ati. Ukau'an tuukii umishidan Jesus, na'iki baokopa udapu ainao pidannao mishidan kapam.

⁵⁴ Uruu itamautannaa Jesus sha'apatan umanawunu'o aimakaan, pakaawan dono Galilee Baara ati koshan, Judea Baara iki.

Jesus kakudan karinaapa'o pidan wunu baoko danoma ii

5 Udauna'an Jesus makon Jerusalem iti Jewnao baokopainpauzon kamoo dau'ati. ² Jerusalem awauribanaa ida'a, kaina'a paniinom, Kaznizo Paniinomizinaa kia'o udakota-ka'o. Maonapa udazaba'a kaina'a wunu baoko, Bethzatha kia'o udakota-ka'o Jewnao paradan ida'an. Maonapa wunu baoko danoma an, kaina'a baka'iauda'u kabaun dikin-dinapa-kizai kida. ³ Aizii dikin-dinapa-kizai kida nazo ii, kaina'a iriba karinainao washatinpan kida, ishaawunnao na'iki pabi'inaaka machi'ika-kainao kaduz kida. [Ipai i'dyaun i'zaudapan wunu koboinan. ⁴ Panaadon kida'o da'i angel kaawauzon, na'iki ukoboan nii wuru'u wunuz. Karinaa-ziiwa kiwiini'o udamotinan ubaoko iti, ukoboo-ka'o dauna'an aka, uruu kakuda'o nii sha'apa'oram karikaonan parinaa ai.] [†]

⁵ Kaina'a karinaapa'o pidan na'ii kapati'ora'a naa, ubaiatinan 38 wunu. ⁶ Jesus tukapan uruu, uaitapa kotua'ora'a naa ukarinaapan. Jesus kian u'ati, "Puaiapa pukakudan?"

⁷ Karinaapa'o kian u'ati, "Aonaa pidan kaminka'uta'o nii ōgaru, ōkaawa kizi wunu baoko iti ukoboo-ka'o dono. Ōtiwaina'akan dono'o naa ōmakon na'iti, ba'oran pidan kaawa'aka'a naa kiwiin ō'ai."

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Aushaa, pukadishita! Pumako'o naa, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi."

⁹ Sariapa uma'ozaka'akan. Ukadishita'akan, uzamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki uchi'ika'akan naa.

Aizii uruu dono, Sookapa-karu Kamoon wuru'u.

¹⁰ Uruu idi Jewnao zowaunaanao kian pidan kakudakariwai ati, "Aizii Sookapa-karu Kamoon. Pudikintapan wakakinaorinaa wuru'u puna'akanuz puwashatinapa-kizi."

¹¹ Mazan ukian i'ati, "Pidan kakuda'oraz ōgaru, ukian ō'ati, 'Pumako, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi.'"

¹² Na'iki i'pishaan uruu, "Kanom mooko wuru'u dyuuda'oraz pumakon na'iki puna'akan puwashatinapa-kizi?"

¹³ Mazan aonaa uaitapan kanom wuru'u kakuda'oraz paugaru, usha'apanum kau'an iriba'o pidannao uruu dono na'ii, na'iki kadiman kapam Jesus mako'okan i'biian.

¹⁴ Uruu dauna'an, Jesus ikodan naa uruu Tominkaru Dapu ii. Ukian u'ati, "Puabata, aizii ma'ozaka'a naa pu-

[†] Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

garu; ukau'an marina'a naa oia'o, panaadon kasha'ora'o aimaakan sha'apan powa'a zii pu'ati."

¹⁵ Uru'u naa umako'okan, ukakuwaapa'ana'akan naa Jewnao zowaunaanao ati. Ukian i'ati, "Jesus karikaonan tawuru'u kakuda'oraz õgaru."

¹⁶ Jesus sha'apatan idi na'apa'o aimaakan Sookaparkaru Kamoon dono, uruu dikin ii Jewnao dadaradan naa amazada u'ati. ¹⁷ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Õdaru, ipai kamoo ukaminka'uupan pidannao. Õgaru na'apa'o kapam uruu kawan."

Jesus mishi'o Tominkaru Dani

¹⁸ Jesus kian dikin ii na'apa, powa'a zii Jewnao zowau-naanao dawatan na'apam pazowii-kida-kinnaa nii uruu. Aonaa soo uwazootapan idi mani i'sookapauzon kamoon kakinaorinaa, mazan udakotan idi kapam Tominkaru paDaru nii, uruu ida'an upatumaakadinan Tominkaru tuma.

¹⁹ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz, aonaa Tominkaru Dani sha'apatan aimaakan paaipan ati, soo usha'apata patukapanii paDaru sha'apatan. Kanom uDaru sha'apatanii, na'apa kapam uDani sha'apatan. ²⁰ ÕDaru marainapanii pauDani na'iki utukapa-kida u'ati ipai pasha'apaapanii. Na'iki utukapa-kidan nii u'ati aimaakan powa'a'o zii umanawunun kida, unao di'itinapa-kinnaa nii. ²¹ Na'apa õDaru kadishita-kidan kawan mawakainao na'iki utaan kakupa-karu i'ati, na'apa'o manawun uDani taan kakupa-karu na'ia'oram ati utaa'azon. ²² ÕDaru, aonaa ukabootan pidan oia'o di'iti oo kaimana'o di'iti. PauDani ati pa'an utaan ipai wuru'u na'apa'oraz sha'apatin-karu, ²³ ipai kizi pidannao taapan uDani umanawunu'o nii, na'apa i'taapan kawan uDaru. Mazan pidannao aona'oraz i'taapan Tominkaru Dani umanawunu'o nii, na'apa kapam aonaa i'taapan mani uDaru umanawunu'o nii wuru'u, dyuuda'oraz uruu.

²⁴ "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Pidan abata'o na'iki izo'ati'o õkuwaa, na'iki mishida'o dyuuda'oraz õgaru, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a wuru'u. Aona'o nii upataka'uta-ka'o pa'orian dikin ii. Aonaa powa'a mawakapa-karu di'itanpu'ora'a naa mani uruu, mazan kaina'a'ora'a naa uruu ida'a karikaonanu'o kakupa-karu. ²⁵ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uru'u naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu dono'o ni'i naa mawakainao abatan Tominkaru Dani paradan. Pidan abata'o na'iki izo'ati'o Ukuwaa uruu kakupa'o nii. ²⁶ WaDaru di'iki'o kakupa-karu ikoda-ka'o. Na'apa'o manawun waDaru toman pauDani, uruu di'iki kapam kakupa-karu ikoda-ka'o.

²⁷ "WaDaru kiini'i naa pauDani ati, 'Turua'a naa aizii pubuutan pidannao,' usha'apanum kau'an uruu pa'an wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o. ²⁸ Aonaa umaaitapaka'ana'a õkuwaa! Mishi'o, kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'iki uruu dono ipai'o nii pabaaranaa iki kida mawakainao abatan Uparadan. ²⁹ Pidannao sha'apata'o kaimana'o, i'kadishitan nii na'iki karikaonanu'o

nii i'kakupan; mazan pidannao sha'apata'o oia'o, i'kadishitan nii na'iki pataka'uta-ka'o nii idyaun.

Kakuwaapainao Jesus dau'u

³⁰ "Aonaa turuu õsha'apatan aimaakan õaipan ati karikaonan. Õbuutan pidannao soo Tominkaru aipan kawana'ati manawun. Ukau'an sakitapa'o pa'an wuru'u õbuutanuz pidannao i'sha'apainpan kawana'ati. Usha'apanum kau'an, aonaa õtiwaan õsha'apatan aimaakan õaipan ati karikaonan, soo dyuuda'oraz õgaru aipan kawana'ati õsha'apatinan.

³¹ "Õkakuwaapan an mani õdau'u, õ'ida'a karikaonan, aonaa turuu õparadan mishida-ka'o. ³² Mazan kaina'a ba'oran kakuwaapa'o õdau'u, õaitapa mishi'o wuru'u uparadanuz õdau'an.

³³ "Unao, udyuudan pidannao John Chikaawunuu-pauzo di'iti. Uruu dono ukowaada mishi'o õdau'an.

³⁴ Aonaa õaipan manawun mani pidan kakuwaapan õdau'an kaiwuru'u; mazan õkowaadan unao ati kaikapa kida'ora'a, turuu kizi ukazannaatinan. ³⁵ John uruu lamp kawanu'o, ma'ozaka'oraz ukanadapan; aizii unao masakauda'u karikaonan ukonaukii-kidan ukanadapanuzu.

³⁶ "Powa'a zii John kuwaa ai umanawunun wuru'u kakuwaapa'oraz õdau'u: wuru'u õsha'apatanii kidaz õdaru aipan kawana'ati, na'iki wuru'u Uaipaniaz zii õsha'apatan, i'nao wuru'u kakuwaapa'oraz õdau'u. Na'iki õsha'apatanii kida ukainaabata õdaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru. ³⁷ Na'iki õdaru kapam kakuwapa'o õdau'u. Unao, aonaa uabatauzon uparadan oo utukapauzon uruu. ³⁸ Aonaa uzaamatan Ukuwaa, usha'apanum kau'an aonaa unao mishidan õgaru wuru'u Udyuudaniaz. ³⁹ Utominpan padamata kaimanaiman saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan dau'u, uzauda-kidan uruu ida'a'o nii unao ikodan karikaonanu'o kakupa-karu, mazan uruu kida kakuwaapa'oraz õdau'u! ⁴⁰ Mazan upu'u aonaa uzaamatina'azon õ'ida'ati, turuu kizi uzaamatan karikaonanu'o kakupa-karu.

⁴¹ "Õsha'apatan aimaakan aonaa õaipan idi'o mani pidannao dakotan õgaru umanawunu'o nii. ⁴² Mazan õaitapa unao, aonaa na'ia'oram marainpan Tominkaru kaimanaiman. ⁴³ Õgaru, õkaawan õdaru uu ida'ana'o, mazan unao, aonaa unaubaan õgaru. Mazan ba'orainao kaawan an paaipan ati karikaonan, i'naou'o nii pa'an unaubaapa. ⁴⁴ Upaonarunao naubaan an unao, tuukii ukonaukian, mazan aonaa zoobaba usha'apatan aimaakan Tominkaru bauda'apauzon naubaa-kinnaa nii unao. Ukau'an, na'apam nii mooko umishidan uruu?

⁴⁵ "Aonaa õgaru'o nii mani wuru'u kia'o ni'oraz õdaru ati, 'oia'o i'nao,' unao dau'an. Kaina'a Moses saaduzonii, uru'o nii pa'an wuru'u 'oia'o i'nao,' kia'o ni'oraz, unyukunuu Moses saadanii dau'atin pu'u padamata.

⁴⁶ Umishidan an mani mishi manawun Moses saadanii, umishida mani padamata õgaru. Usha'apanum kau'an, õgaru dau'a'o wuru'u usaadaniaz. ⁴⁷ Mazan umamishidikan pu'u Moses saaduzonii kakinaorii, na'apam nii dii umishidan õparadan?"

Jesus paan 5000 pidannao

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17)

6 Aizii udauna'an Jesus taraukan Galilee Karishiiz baza iti, (Tiberias Karishiiz, kia'o udakota-kaopam.)² Iriba pidannao da'anpan uruu itukapan idi usha'apatan umanawun kida'o aimaakan, ukakudanuz karinainao.³ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma naawazi paawa iti, na'ii usakanatan ituma.⁴ Aizii udono, maonapata'o Jewnao Passover Kamoon.

⁵ Jesus awunuudanaan, utukapa iriba pidannao wa'atin pa'ida'ati. Sariapa ukian Philip ati, "Na'ikim nii watorian wanyukunui wapaa-kinnaa nii ipai wunaou'a?"

⁶ Jesus pishaanuz Philip, utiwaa-kidapan karikaonan uruu, mazan Jesus, uaitapani'i naa na'apam nii pasha'apainpan.

⁷ Philip kian u'ati, "8 kauzu pidan kaudinan winipinaa, aonaa turuu utorian wunao aroapa-kinnaa ni'i, utaa-kaopu'u mani masakauda'u sodi kida."

⁸ Andrew, Simon Peter inawuzuz, uruu kapam Jesus tominapa-kidani. Ukian Jesus ati, ⁹ "Kaina'a koraidaonaa diida'a'a, kaina'a u'ida'a baka'iauda'u barley-ba'i † na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Mazan na'apam nii mooko masakauda'u sodi'o wanyukunui turuan iriba'o manawun pidannao ati?"

¹⁰ Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Marii pidannao sakanatan." Uruu naa itduudan pidannao sakanatan naa. Pinidi baawu wuru'u na'ia'oraz amazada. Aizii daonaioranao uikoda mani 5000 itdyaun.

¹¹ Uruu naa Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui." Uruu dauna'an uduyudan naa utaabi'ii-kaopainainao ati, aizii kopau na'apa kapam una'apatan. Ipaipidan aroopan abaapa kida.¹² Aizii ituruudan dauna'an paaroopan, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aizii uzawada wanyukunui wa'akun, aonaa uwakuda'ana'az."¹³ Uruu idi baka'iauda'u'oraz barley-ba'i wa'akun di'iki, itpaidada 12 dazowan kida.

¹⁴ Aizii pidannao tukapan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, sariapa ikian, "Di'i naa wuru'u Prophet, saada-kariwai Tominkaru paradan kuanamunaataniaz uwa'atin nii." ¹⁵ Jesus aitapan idi pidannao zaamata'azon naa paugaru King nii aonaan pu'u unyukunuu na'apan, uruu idi umako'okan it'ai paba'orantin koshan midukuo iti.

Jesus chi'ikan wunu paawa an

(Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Uruu wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Karishiiz iti.¹⁷ Itzaamatan kanawa na'iki uru'u naa itaraukan Capernaum iti. Maruta'aka'a naa amazada, aonaa zii Jesus kaawan it'ida'ati.

¹⁸ Aizii uruu wamarutan ida'a, ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki kichana'iki-kii utoman wunu paran.¹⁹ Jesus tominapa-kidaniinao pooratan pakanawan na'a-

† barley-ba'i: barley aka, poroom kawanu'o. †† Deuteronomy 18:18-19

pa'o bii an, 3 oo 4 mile umunapon. Uruu naa itukapan Jesus wa'atin, wunu paawa an uchi'ikan. Uwa'atin, atii umaonapatan itkanawan ida'ati. Tuukii itarian u'ai.²⁰ Mazan upu'a'a naa uparadan it'ati, "Mana'a utari-ana'a! Ogaru wuru'u!"²¹ Uparadan dauna'an, itaipan naa upaidinan patuma kanawa zo'iti, mazan masha'a-pakiaka itkaawa'akan naa pamako-kizi iti.

Pidannao dawatinan Jesus dau'u

²² Ba'oran chaapi'iki, pidannao karishii danoma ia'oraz itwa'akinan, itaitapanii na'a'o soo bauda'apa kanawa karikaonan. Na'iki itaitapa kapam aonaa Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma uruu kanawa zo'an, soo itnao karikaonan mako.²³ Mazan kaina'a ba'oran kanawa kida kaawan Tiberias iki, maonapa Naobanai paa-kizi ii pidannao, utoriinapa-kidan dauna'an wanyukunui.²⁴ Aizii pidannao tukapan idi aonaa Jesus nii, na'iki aonaa utominapa-kidaniinao nii kapam, uru'u naa itpaidinan kanawa kida zo'iti, na'iki itmakon naa Capernaum iti, itdawatina'anan naa Jesus dau'u.

Jesus, uruu wanyukunui aokazi iki'o

²⁵ Itkoda Jesus karishii baza ia'a naa. Uruu naa ikian u'ati, "Tiichaa, na'apainim di'i naa pukaawan da'ati'it?"

²⁶ Jesus kian it'ati, "Mishi'o kaiwuru'u okianuz: Udawatinan odau'u soo uaroopan idi'o abaapa karikaonan, aonaa utukapan idi'o mani osha'apatan umanawun kida'o aimaakan.²⁷ Aonaa ukaudina'ana'a pataka'uinauzo wanyukunui dau'ati. Ukaudin pa'an wanyukunui dau'ati karikaonan'oraz kakupa-karu u'ida'an. Uruu wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o taan ni'oraz unao ati, usha'apanum kau'an Tominkaru tukapa-kida mishi panyukunuu kaimanan u'ati."

²⁸ Aizii ikian u'ati, "Kanom mooko manawun Tominkaru aiapanii washa'apatan?"

²⁹ Jesus kian it'ati, "Tominkaru aipan soo umishidan ogaru, padyuudaniaz."

³⁰ Na'iki ikian u'ati, "Kandii mooko umanawunu'o aimaakan puaida-kidan nii wa'ati, wamishida-kinnaa nii wuru'u puparadanuz? ³¹ Wadokozu-daunnao, itnikauzonii wanyukunui, 'manna' kia'oraz udakota-kaopam, mapi-dantaka'o amazada ii. Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a, 'Utaanii it'ati itnikan nii aokazi iki'o wanyukunui.'" ‡

³² Jesus kian it'ati, "Mishi'o kaiwuru'u okianuz: Aonaa Moses mani wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui u'ati. Odaru pa'an wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui, mishi'oraz kakupa-kinai.³³ Wanyukunui, Tominkaru dyuudaniaz aokazi iki, uruu pa'an taa'oraz kakupa-kinai manawun, pidannao ati."

³⁴ Sariapa pidannao kian u'ati, "Naobanai! Putaa mooko wa'ati uruu wanyukunui, na'iki ipai kamoo pa'iputaa wa'atiz!"

³⁵ Jesus kian it'ati, "Ogaru wuru'u wanyukunui kaku-pa-kinaiz. Na'ia'oram pidan zaamatina'o o'ida'ati na'iki

‡ Psalm 78:24

mishida'o õgaru, aona'o nii uzamaziizon na'iki aona'o nii umaarakouzon.

³⁶ "Mazan õkii sha'atii u'ati, utukapa'a naa padamata õgaru, mazan upu'u aonaa umishidan õgaru. ³⁷ Ipai pidan õdaru taaniaz õ'ati, zaamatina'o nii õ'ida'ati. Na'iki pidan wuru'u zaamatina'oraz õ'ida'ati aonaa na'apainim nii õkashanauan. ³⁸ Usha'apanum kau'an õwa'atin da'ati'i aokazi iki, õsha'apata'anan dyuuda'oraz õgaru aipan kawana'ati õsha'apatan. Aonaa õwa'atin õsha'apata'anan aimaakan õnyukunuu aipan kawana'ati. ³⁹ Na'iki dyuuda'oraz õgaru, aonaa bada'apa uaipan õwaziwaan pidan pataaniinaouz õ'ati. Mazan uaipan pa'an õkadishita-kidan ïdyaun na'iki õtaan ïkakupa-kinnaa nii, Tominkaru Ainaa dono.

⁴⁰ ÓDaru aipan ipai pidan tukapa'oraz na'iki mishida'oraz uDani, zaamatan karikaonanu'o kakupa-karu; na'iki õkadishita-kidan nii ïdyaun karikaonanu'o kakupa-karu di'iti Tominkaru Ainaa dono."

⁴¹ Uru'u naa Jewnao kadakotin-kidan uruu na'iki ïto'oran naa u'ati, ukian idi, "Õgaru wuru'u wanyukunui aokazi iki'oraz kaawan." ⁴² Ukau'an ïkian pa'atiaaka, "Aonaa mooko Jesus mani uruu, Joseph daniz? Waaitapanii na'apain udaronao! Na'apa di'i naa mooko kaiwuru'u ukianuz, 'Õgaru aokazi iki'o õwa'atin?'"

⁴³ Jesus kian ï'ati, "Aona'a naa ukadakoinpa'ana'a na'apa. ⁴⁴ ÓDaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru; na'iki aonaa turuu pidan zaamatan õ'ida'ati, soo õdaru minziwatan dono uruu uzaamatan-kinnaa nii õ'ida'ati. Na'iki õkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono. ⁴⁵ Na'apa kotua'o prophet saaduzonii kian, 'Ipai'o nii Tominkaru tominapa-kidan pidannao.' † Ukau'an kanom dyauta'o unyukunuu õdaru paradan dau'ati, na'iki tominpa'o uruu di'iki, zaamatina'o nii õ'ida'ati.

⁴⁶ "Mazan aonaa na'ia'oram pidan tukapauzon õdaru, soo wuru'u wa'ati'oraz Tominkaru di'iki, uruu pa'an tukapa'oraz õdaru. ⁴⁷ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Na'ia'oram pidan mishida'o, zaamata'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu wuru'u. ⁴⁸ Ógaru wuru'u wanyukunui kakupa-kinnaiz. ⁴⁹ Udokozu-daunnao nikauzon pu'u 'manna' mapidantaka'o amazada di'ii, upu'u ïmawakan. ⁵⁰ Mazan di'i naa pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, pidan nika'oraz uruu, karikaonanu'o nii ukakupan. ⁵¹ Ógaru pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, taa'oraz kakupa-kinai. Pidana nikan an wuru'u wanyukunui, uruu karikaonanu'o nii ukakupan. Wanyukunui õtaan ni'oraz u'ati, uruu õdunaa. Uruu õtaaniaz pidannao kakupa-kinnaa nii."

⁵² Uru'u naa Jewnao shokorodinan u'ati na'iki ïkian pa'atiaaka, "Na'apam nii mooko arawu itiiman pataan wa'ati padunaa, wanyukunui nii?"

⁵³ Jesus kian ï'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Umanikakan an Daonaiora Aokazi Iki'o dunaa na'iki umatuzakan an uizain, aona'o kakupa-karu nii u'ida'a. ⁵⁴ Mazan kanom aroopa'o õdunaa dau'u na'iki tuza'o

õizain, uruu karikaonanu'o nii pa'an ukakupan na'iki õkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono.

⁵⁵ Ódunaa, uruu mishi'o wanyukunui na'iki õizain mishi'o riwunii. ⁵⁶ Na'ia'oram pidan aroopa'o õdunaa dau'u na'iki tuza'o õizain, uruu zaamatanpa'o õ'ida'ati, na'iki õgaru zaamatanpa'o uruu ida'ati kapam.

⁵⁷ Ódaru Tominkaru taapa'oraz kakupa-karu, uruu wuru'u dyuuda'oraz õgaru. Uruu di'iki'o õikodan kakupa-karu. Ukau'an pidan aroopa'oraz õdau'u, uikodan nii kakupa-karu õgaru di'iki. ⁵⁸ Ukau'an di'ora'a wuru'u wanyukunui kaawa'oraz pa'an aokazi iki, aonaa udokozu-daunnao nikauzonii manna kawanu'o mani. ïnikauzon pu'u padamata manna, mazan upu'u zii ïmawakan. Mazan pidan aroopa'o di'ora'a wanyukunui dau'u, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan."

⁵⁹ Jesus kakuwaatinanz kaikapa'a, utominapatin-kidan dono'o pidannao synagoge †† ii.

Jesus kuwaa taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu

⁶⁰ Aizii ïabatan idi na'apa'o kuwai, iriba da'anapati-nainaoz uruu, kian, "Dadara'o manawun ukuwaa. Kanom turuu uabatapan kaiwuru'u ukuwaa?"

⁶¹ Mazan Jesus, uaitapa na'apam patominapa-kidani-inao kadakotin-kidan pakuwaa. Sariapa ukian ï'ati, "Ukaziwaa-kida zii õparadan? ⁶² Na'apam dii mani ukian utukapan an Daonaiora Aokazi Iki'o sawatinnan powaa iti pawati-kizi iti? ⁶³ Pudi'itapan an soo nanai daua'o karikaonan, uruu mazanu'o karikaonan wuru'u. Kaimana'o Doronaa pa'an wuru'u kaawa-kida'oraz kakupa-karu. Wurru'u õparadan kidaz, unao ati'oraz, aonaa nanai daua'o mani, mazan doronai daua'o, na'iki ukakupa-kinnaa ni'o. ⁶⁴ Mazan upu'u zii kaina'a pabi'i kida unao aonaa umishidan." (Jesus aitanapanii sariapa patominapa-kidan di'iki'o ïdyaun, na'ia'oram aona'o nii ïmishidan. Na'iki uaitapa na'ia'oram nii kaakapaa paugaru tarubainao ati.) ⁶⁵ Na'iki Jesus kian koshan, "Kaikapa'o ati'o tawuru'u õkianuz u'ati, aonaa turuu pidan zaamatan õ'ida'ati, soo õdaru Tominkaru na'akan dono õ'ida'ati ïdyaun."

⁶⁶ Na'iki'ora'a naa iriba utominapa-kidaniinao muudinan naa u'ai, aonaa powa'a ïmakon utuma. ⁶⁷ Uruu idi Jesus kian wunao ati'i 12 patominapa-kidaniinaouz, "Unao mani, umuudinan ni'i naa kapam õ'ai?"

⁶⁸ Simon Peter kian u'ati, "Naobanai, kanom di'iti'o nii mooko wamakon? Pugaru ida'a pa'an parada-karu kida taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu. ⁶⁹ Na'iki, aizii wamishida na'iki waaitapa pugaru umanawunu'o, Tominkaru di'iki'o puwa'atin!"

⁷⁰ Jesus kian ï'ati, "Ógaru zaamata'oraz 12 unao. Mazan bauta'apa unao, Satan!" ⁷¹ Una'apanuz Judas Iscariot daua'o wuru'u (Simon Iscariot daniz); uruu 12 tuma'o uaitinpan, uru'o nii zaamata-kida Jesus.

† Isaiah 54:13

†† synagoge: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

Pa'inawuzunao dyuudan Jesus makon Judea Baara iti

7 Uruu dauna'an, Jesus morowautapan na'ii'aka wiziawai kawana'ati, Galilee Baara ii kida'oraz. Aonaa uaipan pachi'ikinan Judea Baara ii aka, usha'apanum kau'an Jewnao zowaunaanao zaudapanii uruu na'ii, ūaipan pazowiinuzu. ² Na'iki uruu dono maonapata'o Jewnao baokopainpauzon kamoon, ūkawiizibatinauzon. ³ Uruu idi Jesus inawuzunao kian u'ati, "Pugaru mani? Kanom nii aona'a naa pumakon Judea Baara iti, abatauzonao pukuwaa tukapa kizi wuru'u pusha'apaapanii kidaz? ⁴ Aonaa na'ia'oram pidan dizapa'o pasha'apaapan aimaakan, uaipan an pidannao aitaipan kaimanaiman kanom kaduz paugaru. Pusha'apaapan an aimaakan, marina'a naa ipai pidannao aitaipan!" ⁵ (Aizii wuru'u u'inawuzunaouz, aonaa ūmishidan uruu.)

⁶ Jesus kian ū'ati, "Aonaa zii mazan amazada kaawan ō'ati ōmako-kinanaa nii na'iti. Mazan unao, turuu umakon na'apainim karikaonan, uaipan kawana'ati. ⁷ Aonaa kanom dikin ii pidannao to'ora-kizaitapan unao. Mazan ōgaru ūto'ora-kizaitapanii, ōkakuwaapan idi ū'oian dau'u. ⁸ Umako'o naa baokopainapa-kizai iti. Mazan ōgaru, aona'o nii zii ōmakon, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan ō'ati." ⁹ Jesus paradan dauna'an na'apa, una'ian zii Galilee Baara ii.

Jesus Jerusalem ii

¹⁰ Mazan u'inawuzunao makon dauna'an baokopainapa-kizai iti, uru'u naa Jesus makon kapam. Umakon na'iti dizinapa, aonaa kizi pidannao aitaipan na'iam uruu. ¹¹ Na'ii, baokopainapa-kizai ii, Jewnao zowaunaanao dawatinan udau'u pidannao bii an, "Aonaa utukapan tawuru'u pidanaz?" ūkian pidannao ati.

¹² Aizii uruu dono, iriba pidannao paradinan mashauda'u kida Jesus dau'u. Ba'orainao kian, "Kaimana'o pidan uruu." Mazan ba'orainao kian, "Aonaa kaimana'o pidan mani uruu, soo umariidapan karikaonan pidannao." ¹³ Mazan aonaa na'ia'oram pidan diwadan paparan, ūtarian idi Jewnao zowaunaanao ai.

¹⁴ Aizii 4 kamo'o naa baokopainapa-karu, uruu zii Jesus makon Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao. ¹⁵ Aizii Jewnao zowaunaanao abatan idi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman manawun, tuukii ūdi'itinpan uaitapan dau'an. Sariapa ūkian udau'ati, "Na'apam dii mooko arawu aitaipan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa na'apainim padamata tiichaanao tominapa-kidauzon uruu!"

¹⁶ Jesus kian ū'ati, "Wuru'u ōkuwaa kidaz aonaa ōtomanii mani. Tominkaru, dyuuda'oraz ōgaru, uruu di'iki'o wuru'u ōkuwaa kidaz. ¹⁷ Pidan minziwata'o panyukunuu Tominkaru kaudin-kizi dau'ati, uru'o nii pa'an aitapa ōkuwaa, Tominkaru di'iki'o, oo ōtomanii karikaonan. ¹⁸ Pidan kakuwaapan an paaipan ati

† ūkawiizibatinauzon: Putukapa kaarita tokon ii, Jewnao baokopainpauzon kamoon waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

karikaonan, utiwaan pamanawun-tinan wuru'u. Mazan pidan kakuwaapa'o pamanawunutapa'azon idi dyuuda'o paugaru; uruu kaimana'o pidan, na'iki mishi'o uparadan. ¹⁹ Mishi, Moses taanii unao ati ukakinaorinaa. Mazan aonaa na'ia'oram unao mishi'o utaapan wuru'u kakinaoriiz. Mazan kandii nii uzowia'azon ōgaru?"

²⁰ Aizii pidannao kian u'ati, "Kaina'a oia'o doronai pu'ida'a! Kanom mooko pu'itiiman zowia'azoo paugaru?"

²¹ Jesus kian ū'ati, "Kaina'a bauda'apa ōsha'apatanii umanawunu'o aimaakan Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki tuukii unao di'itinpan udau'u. ²² Mazan upu'u zii, utaapadan udani daonaioranao choota-kaoo sookapauzo-karu kamoo dono, ūkainaabatin-kinana Jewnao nii, Moses taan idi na'apa'o kakinaorii. (Mazan aonaa Moses di'iki'o mani wuru'u na'apa'o sakadinanuz, uruu dokoza-daunnao pa'an wuru'u sakada'oraz na'apa'o.) ²³ Aizii utaapadan pu'u udani choota-kaoo Sookapa-karu Kamoon dono, uruu aonaa kizi unao dikintapan Moses taaniaz kakinaorii. Kandii nii mooko uto'oran ō'ati ōsaabaan idi pa'an kaimanaiman pidan nanana Sookapa-karu Kamoon dono? ²⁴ Aona'a udi'itapa'ana'a ōsha'apataniaz aimaakan oia'o nii. Mazan udi'itapa wuru'u ōsha'apataniaz aimaakan kaimana'o nii pa'an."

Christ mani wuru'u Jesus?

²⁵ Kaina'a Jerusalem sannao bii ikiinao pidannao, ūkian Jesus dau'ati pa'atiaaka, "Aonaa mooko arawu'u mani tawuru'u ūtiwautaniaz pazowii-kidan? ²⁶ Aizii di'i naa uparadinan iriba'o pidan ati. Na'iki aonaa kanom wa'atin ūtowauda'ua'anan uruu! Jewnao zowaunaanao aitaipanii naa sha'a uruu Christ ‡ kii-kizaiz? ²⁷ Mazan Christ kaawan dono, aona'o nii pidan aitaipan na'iki'oram uwa'atin. Mazan arawu'u, waaitapa na'iki'oram uwa'atin."

²⁸ Aizii Jesus tominapatin-kidan pu'u pidannao Tominkaru Dapu ii, ukian diiwa'o ida'an, "Uaitapanii mooko ōgaru na'iki na'iki'oram ōwa'atin? Aonaa ō'da'a'o mani ōwa'atin! Dyuuda'oraz ōgaru, uruu mishi'o, na'iki uruu di'iki'o ōwa'atin. Unao aonaa uaitapauzon uruu. ²⁹ Mazan ōgaru ōaitapanii uruu, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o ōwa'atin, na'iki uruu pa'an wuru'u dyuuda'oraz ōgaru."

³⁰ Uru'u naa ūaipan pazaamata'akan Jesus sariapa na'ii, mazan aonaa kanom zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamatakinanao nii. ³¹ Mazan iriba na'ia'inao pidannao mishidan uruu, na'iki ūkian, "Ba'oran kaawan an, dakotina'o Christ nii, turuu mani mooko usha'apatani powa'a zii umanawun kida'o aimaakan arawu'u sha'apatanii kida aia'a?"

†† choota-kaoo: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Jewnao zowaunaanao aipan pazaamata-kidan Jesus

³² Aizii Phariseenao abatankan naa na'apam pidanao kian pa'atiaaka, mashauda'u padamata Jesus dau'an. Uru'u naa ĩbaokopatinan faadaanao zowaunaanao tuma, udauna'an ĩdyuudan naa watchmantapainao Tominkaru Dapu ĩzaamatanaka kizi Jesus.

³³ Jesus kian, "Ōna'an nii zii utuma baukapa'a naa, udauna'an ōkiwan ni'i naa dyuuda'oraz ōgaru di'iti. ³⁴ Udawatinan nii ōdau'u mazan aona'o nii uikodan ōgaru. Aonaa turuu unao makon ōmako'ozoo-kizi iti."

³⁵ Uru'u naa Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka, "Na'iti'oram mani umako'ozon, aonaa kizi turuu waikodan uruu? Umako'ozon sha'a Jewnao di'iti, mashaapainauz Greeknao wiizi ii aka, utominapa-kida'anan Greeknao? ^{†36} Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u, 'Udawatinan nii ōdau'u, mazan aona'o nii uikodan ōgaru,' na'iki 'Aonaa turuu umakon ōmako'ozoo-kizi iti,' ukianuz?" ĩkian.

Wunu kakupa-kinai

³⁷ Dawu'itiini'o kamoo baokopainapa-karuz, uruu umanawunu'o manawun kamoo. Uruu kamoo ida'a Jesus kadishitan na'iki uparadan diiwa'o ida'an, "Kanom maaradako'o marii uwa'atin ō'ida'ati, ōtaa kizi u'ati utuzan nii. ³⁸ Saada-kariwaiz Tominkaru Paradan kian kawana'ati, 'Kanom mishida'o ōgaru, uruu di'iki'o nii wunu taa'oraz kakupa-kinaa shootapan.'" ³⁹ Jesus kadakotinanuz, Kaimana'o Doronaa daua'o wuru'u. Uruu wuru'u taa-karu ni'oraz mishidainao ati. Uruu dono aonaa zii Kaimana'o Doronaa taa-kao mishidainao ati, usha'apanum kau'an aonaa zii Jesus sawata-kao umanawunu'o ida'an.

Pana'a kida parada-karu Jesus dau'an

⁴⁰ Jesus paradan dauna'an, iriba abatanaouz uparadan, ĩkian udau'an, "Di'ora'a pidan uru'u naa Prophet, uru'u naa wazaudapaniaz!"

⁴¹ Ba'orainao kian, "Uru'u naa Christ!" Mazan ba'orainao kian, "Aonaa uruu mani wuru'u! Galilee Baara iki'o nii mooko Christ wa'atin? ⁴² Aonaa mooko saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan kian, David Takaan-daunu'o nii Christ, na'iki ushakatan nii Bethlehem ii, David mashaapauzo-kizi ii?"

⁴³ Uruu pana'a kida pidannao paradan Jesus dau'an. ⁴⁴ Aizii ba'orainao, ĩaipan naa padamata pazaamata'akan Jesus, marii kizi utaraa-kao, mazan aonaa kanom zaamatan zii uruu.

Jewnao zowaunaanao aonaa ĩmishidan Jesus

⁴⁵ Uruu dauna'an watchmantapainao Tominkaru Dapu (tawuru'u dyuuda-kariwainauz ĩzaamata'anan Jesus) ĩkaawan naa powaa ati faadaanao zowaunaanao

na'iki Phariseenao ida'ati. Uru'u naa ĩkian, "Kandii nii aonaa una'akan uruu wa'ida'ati?"

⁴⁶ Aizii watchmantapainao kian ĩ'ati, "Aonaa na'ia'oram pidan paradauzon na'apa uruu kawan!"

⁴⁷ Uru'u naa Phariseenao kian ĩ'ati, "Upozawata-kidan naa mooko kapam unao kaiwuru'u? ⁴⁸ Uabatauzo mooko faadaanao zowaunaanao bii iki'o, oo bauda'apa Pharisee mishida'o uruu? ⁴⁹ Mazan wuru'u da'an-painauz uruu, aonaa ĩaitapan Moses taauzonii kakinoroo' dau'u. Ukau'an Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun!"

⁵⁰ Na'a'o ĩtuma Nicodemus, uruu Pharisee kapam; uruu makonka'oraz Jesus di'ii kiwiini'o dono zii. Ukian patumainao ati, ⁵¹ "Wakakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa turuu wakabootan pidan oia'o di'iti, wamaabatakan ua'ii zii na'apam ukian na'iki wamaaitapakan ua'ii zii kanom manawun wuru'u usha'apaapanuz."

⁵² Aizii ĩkian u'ati, "Pugaru kapam Galilee Baara san, mishii? Putominpan an Tominkaru Paradan saada-kariwai dau'u, putukapan nii, aonaa na'apainim nii prophet wa'atin Galilee Baara iki."

⁵³ [Uruu dauna'an ipai pidannao kiwa'akan kida'a naa padapu iti.

Zuna kootowapa-kida-kao oba'orantapan idi

8 Aizii Jesus, umakon naa Olive Naawa iti. ² Ba'oran kamoo, wakanada'akan zii ukaawa'akan naa powaa ati Tominkaru Dapu ati. Pidannao kaawa-kaawan kida'a naa u'ida'ati. Jesus sakanatan na'iki uru'u naa utominapa-kidan koshan pidannao. ³ Upu'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kaawa-kida'akan zun, zaamata-kariwai oba'orantapan idi. Oroo'o naa ĩkadishita-kidan pidannao kanaapu ii.

⁴ Udauna'an ĩkian Jesus ati, "Tiichaa. Di'ora'a zun ikoda-kariwai oda'awupan ba'oran daiaru tuma. ⁵ Moses taanii kakinaorii kian, zun na'apa'o, marii ozowii-kao, oboo-kao ida'an kuba idi. Aizii pugaru mani, na'apam dii pukian na'apa'o dau'ati?"

⁶ ĩna'apanuz u'ati, ĩabat'azon karikaonan na'iam uparadan pana'itin kakinaorii ai, ĩdakoapa-kinaa nii uruu naobanainao kanaapu ii. Mazan Jesus dawuka'akan pasakanatapa-kizi'i, usaadapa'akan paka'u shuwu idi kaatu ida'a. ⁷ ĩpishautan pu'u zii uruu, Jesus saabaina'akan koshan pasakanatapa-kizi'i. Uru'u naa ukian ĩ'ati, "Na'ia'oram pidan unao bii a'o aonaa na'apaini'oram usha'apatan oia'o. Marii uruu kiwiini'o nii boowan oroo." ⁸ Udauna'an udawuka'akan koshan. Na'apa koshan usaadapan paka'u shuwu idi.

⁹ ĩabatan idi na'apam Jesus kian pa'ati, bauda'apa kida ĩmakon Jesus ai, atii ipai ĩmakon. Tunarunaonao kiwiin ĩmako'okan, udauna'an pa'inainao, ĩwa'aka'akan naa Jesus. Aizii wuru'u zunaabaz, pakawan zii okadishitapan na'ii. ¹⁰ Jesus saabainan pasakanatapa-kizi'i koshan. Uru'u naa ukian o'ati, "Na'iam naa ĩdyaun? Aonaa kanom wa'akan, kaboota'o nii pugaru oia'o di'iti?"

¹¹ "Aonaa," okian u'ati.

† Greeknao: pana'ainao pidannao Jewnao ai.

Na'iki Jesus kian o'ati, "Ōgaru, aona'o nii kapam ōka-bootan oia'o di'iti pugaru. Pumako'o naa, mazan aona'a naa pusha'apata'ana'a oia'o koshan."†

Jesus kanada'o kawanu'o imi'i baara sannao ati

¹² Bauda'apa kamoo, Jesus kakinaopan koshan pidannao, ukian i'ati, "Ōgaru wuru'u kanadapa'oraz imi'i baara sannao ati. Pidan zaamatan an ō'ida'ati, kanada'o-karua'o nii umashaapan, na'iki aonaa na'apainim nii ubaiaapan maruta'o. Wuru'u kanada'oraz, uruu kakupa-kinai manawun."

¹³ Phariseenao kian u'ati, "Pugaru, pu'ida'a'ora'a naa karikaonan pukakuwaapan, aonaa turuu puparadan mishida-ka'o."

¹⁴ Jesus kian i'ati, "Mishi ō'ida'a'o ōkakuwaapan, mazan upu'u turuu ōkuwaa mishida-ka'o! Usha'apanum kau'an ōaitapa na'iki'oram ōwa'atin na'iki na'iti'oram ōmakopan. Unao, aonaa uaitapan na'iki'oram ōwa'atin oo na'iti'oram ōmakopan. ¹⁵ Unao, udakotan pidan oia'o nii, soo uzauada-kidan karikaonan. Ōgaru, aonaa na'apa mani ōdakotan pidan oia'o nii. ¹⁶ Mazan 'oia'o uruu,' oo, 'kaimana'o uruu,' ōkian an pidan dau'ati, uruu mishi'o pa'an wuru'u ōna'apanuz, usha'apanum kau'an, aonaa ōba'orantina'o mani wuru'u ōna'apanuz. Ōdaru dyuuda'oraz ōgaru, tuma'o wuru'u ōgaruz. ¹⁷ Ukakinaorinaa kian, 'Dya'utama'o pidannao kakuwaapan an na'apa kida manawun bauda'apa'o aimakaan dau'u, uruu aitapa-ka'o mishi'o wuru'u ikuwaaz.' ¹⁸ Ōkakuwaapan ōdau'u, na'apa manawun ōdaru, dyuuda'oraz ōgaru kakuwaapan kawan ōdau'u."

¹⁹ I'kian u'ati, "Na'iam dii mooko puDaru?"

Jesus kian i'ati, "Unao, aonaa uaitapan kanom ōgaru, ukau'an aonaa uaitapan ōDaru! Uaitapan an mani ōgaru, uaitapa mani ōDaru kapam."

²⁰ Jesus paradan na'apa utominapa-kidan dono'o pidannao Tominkaru Dapu ii, maonapa puraata tauzokizinao ii, (Tominkaru Dapu tannaa ni'oraz). Mazan aonaa na'ia'oram pidan zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinao nii.

Jesus kakinaopan mamishida-kainao paugaru

²¹ Aizii Jesus kian i'ati koshan, "Ōmakon ni'i naa di'iki'i. Udawatan nii ōgaru, mazan umawakan nii u'oian bii'i. Ōmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon."

²² Ukau'an, Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaka. "Pazowiina'azon dau'ati'o ōaitapan wuru'u ukianuz, 'Ōmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon,' ukianuz?"

²³ Jesus kian, "Unao, da'a sannao karikaonanu'u; ōgaru, doko iki'o pa'an ōwa'atin. Unao imi'i baara sannao! Ōgaru, aonaa imi'i baara san mani. ²⁴ Uruu idi'o tawuru'u ōkianuz u'ati, umawakan nii u'oian bii'i. Mishi'o nii umawakan u'oian bii'i, umamishidakan idi ōgaru'u naa wuru'u."

²⁵ "Kanom mooko pugaru?" i'kian u'ati.

† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Jesus kian, "Ōgaru wuru'u, ōkowaadaniaz u'ati kiwiin zii. ²⁶ 'Oia'o,' turua'o ōkian unao dau'ati, mazan aona'o nii ōna'apan, usha'apanum kau'an, ōparadan soo dyuuda'oraz ōgaru dyuudan kawana'ati, na'iki ōaitapa uruu sakitapa'o uparadan. Kanom ōabatanii uruu di'iki, uruu ōkowaada pidannao ati da'a'a imi'i baara'a."

²⁷ Aonaa i'aitapan uparadinan paDaru aokazi ia'o daua'o wuru'u. ²⁸ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Usawatan dono'o naa Daonaiora Aokazi Iki'o, uaitapan ni'i naa mishi ōgaru'u naa wuru'u. Uruu dono uaitapan nii, ōsha'apatan aimakaan aonaa ōaipan ati'o mani, mazan ōparadan na'apa manawun ōdaru tominapa-kidan kawana'ati ōgaru. ²⁹ Aizii dyuuda'oraz ōgaru, karikaonanu'o una'auzon ōtuma, aona'o nii uwa'akauzon ōgaru ōba'orantin, usha'apanum kau'an ukonaukii-kidani ipai aimakaan ōsha'apatani."

³⁰ Iriba pidannao mishidan Jesus, i'abatan idi na'apam ukian.

Abraham dainao

³¹ Ukau'an Jesus kian Jewnao ati mishidainaoz uruu, "Karikaonanun an uizo'atipan ōkakinaori, uruu mishi'o ōpidanannao unao. ³² Uaitapan nii mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitoruitapa-ka'o ai."

³³ I'kian Jesus ati, "Abraham takaan-daunnao mazan waunao, na'iki aonaa na'apaini'oram ba'oran naobanai poitoruitapauzon waunao. Na'apa'oram ati'o dii kaiwuru'u, 'mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitoruitapa-ka'o ai,' pukianuz?"

³⁴ Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz u'ati: Pidan sha'apata'o oia'o, uruu oia'o poitoru wuru'u.

³⁵ Aonaa karikaonanu'o nii mani naobanai taapan pa-poitoru padapu'u. Mazan udani, karikaonanu'o nii pa'an utaapa-ka'o naobanai dani nii. ³⁶ Ukau'an Tominkaru Dani muudin-kidan an unao upoitoruitapa-ka'o ai, mishi'o nii manawun aonaa poitorui'i naa mani unao. ³⁷ Ōaitapa Abraham takaan-daunnao unao. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru, usha'apanum kau'an, aonaa utaapan kaimanaiman ōkuwaa unyukunuu ii. ³⁸ Ōgaru, ōkakuwaapan ōDaru tukapa-kidani daua'o ō'ati. Unao, usha'apatan aimakaan udaru kian kawana'ati."

³⁹ Aizii i'kian u'ati, "Abraham mazan wadaru nii."

Jesus kian i'ati, "Umishiin an mani Abraham dainao unao, na'apa mani umashaapan uruu mashaapauzon kawan. ⁴⁰ Ōabatan kawana'ati mishi'o kuwai Tominkaru di'iki, uruu ōkowaada unao ati. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru. Abraham, aonaa na'apa'o mani ukaduz! ⁴¹ Unao sha'apaapanii kidaz, udaru kaudin-kizi pa'an wuru'u."

Na'iki i'kian u'ati, "Tominkaru, uruu mazan bauda'apa wadaru. Aonaa ba'oran wadaru nii."

Satan dainao

⁴² Jesus kian i'ati, "Umishiin an mani udaru Tominkaru, umarainapa mani ōgaru, usha'apanum

kau'an uruu di'iki'o ōwa'atin. Uruu dyuudanii ōgaru, aonaa ōaipana'ati'o mani wuru'u ōwa'atinuz. ⁴³ Kandii nii aonaa uaitapan zoobaba kaiwuru'u ōparadanuz? Usha'apanum kau'an aonaa uzaamata'azon ōkuwaa. ⁴⁴ Unao Satan dainao, uruu idi'o usha'apata'azon aimaakan udaru aipan kawana'ati. Uruu, sakadin-kizai iki'o uzowian pidan, na'iki aonaa na'apainim ukonaukii-kidan mishi'o kuwai, usha'apanum kau'an aonaa na'apainim uparadan mishiin. Uruu mariidinauzo na'iki ipai mariidinauzonao tomin-kizi! ⁴⁵ "Ōgaru, mishi'o pa'an ōkuwaa, mazan uruu idi'o aonaa unao mishidan ōparadan. ⁴⁶ Na'ia'oram dii pidan kaida'a'a, turua'o ukainaabatan ō'oian? Ōkowaadan pu'u mishi'o, mazan kandii nii aonaa umishidan ōparadan? ⁴⁷ Tominkaru pidanan, uruu abata Tominkaru paradan. Unao, aonaa uzaamatan Tominkaru paradan kida, usha'apanum kau'an aonaa upidanannao mani unao."

Jesus paradan padau'an

⁴⁸ Aizii Jewnao kian Jesus ati, "Waaitapa sha'atii, wakianuz pudau'ati, Samaria san pugaru, na'iki oia'o doronai zaamatapanii."

⁴⁹ Jesus kian i'ati, "Aonaa oia'o doronai zaamatapan ōgaru, aonaa masakauda'u. Ōgaru, umanawunu'o nii ōtaapan ōDaru, mazan unao, aonaa utaapan ōgaru umanawunu'o nii. ⁵⁰ Ōgaru, aonaa ōaipinan umanawunu'o nii. Mazan kaina'a bauda'apa pa'an, aipa'o ōtaapa-ka'o umanawunu'o nii, na'iki uru'o nii aitapa na'apam pasha'apatan ōgaru. ⁵¹ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Pidan izo'atipan an ōkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon."

⁵² Uru'u naa Jewnao kian u'ati, "Aizii waaitapa, kaina'a mishi oia'o doronai pu'ida'a! Abraham mawaka uruu, prophetnao mawaka i'nao kapam. Mazan upu'u zii pukian, 'Pidan izo'atipan an ōkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon.' ⁵³ Oo puwazootapanii sha'a wadaru Abraham umanawunun? Uruu mawaka'a naa, prophetnao na'apa kapam. Kanom kaduz mooko pu'itiiman pugaru?"

⁵⁴ Aizii Jesus kian i'ati, "Ōdakotinan an ō'ida'a umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u. ŌDaru pa'an wuru'u umanawunutapa'oraz ōgaru. Uruu unao dakotaniaz uTominkarun nii. ⁵⁵ Unao, aonaa uaitapauzon uruu, mazan ōgaru, ōaitapa pa'an uruu. Aizii 'Aonaa ōaitapauzon uruu,' ōkian an, mariidinauzo ōgaru, na'apa unao kawan. Mazan ōgaru, ōaitapanii pa'an uruu, ukau'an ōizo'ati uparadan. ⁵⁶ Udaru Abraham, tuukii ukonaukian uaitapan idi patukapan nii zii ōkaawan. Na'iki utukapa mishi ōkaawan, uruu idi tuukii ukonaukian."

⁵⁷ Jewnao kian u'ati, "Aonaa zii putunarunaoun, † mazan na'apa dii mooko putukapan Abraham?"

⁵⁸ Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Ōgaru na'a'ora'a naa Abraham tominan ua'ii."

† Aonaa zii putunarunaoun oo "Aonaa zii puikodan 50 puwunun?"

⁵⁹ Uru'u naa i'zaamata'akan kuba kida paboori nii, i'zowia'aka'azon naa uruu. Mazan Jesus dizina'akan i'ai, umako'okan pidannao bii an aka, na'iki umako'okan naa Tominkaru Dapu iki.

Jesus saabaan ishaawunu'o awun

⁹ Pamakopan pu'u, Jesus tukapan pidan pashakatan iki'o u'ishaawunun. ² Sariapa utomi-napa-kidaniinao pishaanuzu, "Tiichaa, kanom oian idi'o arawu shakatan ishaawun nii, pa'oian idi'o oo udaronao oian idi'o?"

³ Jesus kian i'ati, "Ushakatan ishaawun nii, aonaa pa'oian, oo udaronao oian idi'o mani, mazan u'ishaawunun ida'ana'o nii Tominkaru ma'ozakan kainaabata-ka'o. ⁴ Wakanadan pu'u zii, marii washapaapa dyuuda'oraz ōgaru aiapanii washapaatan; kaina'iki maruta'o wa'atin, uruu dono aonaa na'itim ni'i naa kaudin-karu. ⁵ Ōna'an kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, ōgaru wuru'u Kanada'oraz imi'i baara ida'a."

⁶ Jesus kian dauna'an na'apa, usopitan pazaadako imi'i baara ati. Udauna'an uraua'akanuz imi'i tuma, na'iki uruu idi uzichian naa ishaawun awun. ⁷ Ukian u'ati, "Aizii puchikaanaka daari puawun ai Siloam Baoko ii." (Siloam, kii-karu dyuuda-kariwai kia'o Jewnao paradan ida'an.) Uru'u naa umakon uchikaankan naa paawun. Ukiwan powaa ati kaimana'a naa utukapa'akan.

⁸ Aizii umin-dazabazinao, na'iki ba'oran pidannao naudina'oraz naa i'tukapauzon upishautan aimaakan pidannao ai, i'kian pa'atiaaka, "Aonaa mooko arawu mani tawuru'u sakanatapauzoz na'iki pishautauzoz pidannao aimaakan kida dau'ati?"

⁹ Ba'orainao kian, "Uruu wuru'u," mazan ba'orainao kian, "Aonaa uruu mani, soo uaidinpan karikaonan na'apa uruu kawan."

Mazan uruu kian i'ati, "Ōgaru da'i tawuru'u pishautauzoz pidannao aimaakan dau'ati."

¹⁰ I'kian u'ati, "Mazan na'apa di'i naa puawun saabaina'akan, putukapa-kinaa nii?"

¹¹ Ukian i'ati, "Pidan Jesus kia'o u'uu, utoma'akan daari na'iki udauna'an uzichian ōawun u'idi, udau-na'an udyuudan ōchikaankan ōawun Siloam Baoko ii. Ōchikaan dauna'an daari ōawun ai, kaimana'a naa ōtukapa'akan."

¹² I'pishaan uruu, "Na'iam dii uruu?" i'kian. "Aonaa ōaitapan," ukian i'ati.

Phariseenao aitapa'azon kanom tukapa-kidani ishaawun

¹³ Udauna'an i'ua'atiitan naa uruu Phariseenao di'iti. ¹⁴ Jesus tomanuz daari na'iki usaabaanuz pidan awun, Sookapa-karu Kamoon dono'o. ¹⁵ Uru'u naa Phariseenao pishaan koshan uruu, na'apa'oram naa uikodan patukapa-kinaa nii. Ukian i'ati, "Uzichia'akan daari ōawun ida'an, udauna'an ōchikaan ōawun baara, na'iki'o kaimana'a naa ōtukapa'akan."

¹⁶ Baokoinao Phariseenao kian, "Pidan sha'apata'oraz aimakaan kaikapa'a, aonaa Tominkaru di'iki'o mani uwa'atin wuru'u, usha'apanum kau'an, kaudin uruu Sookapa-karu Kamoon dono." Baokoinao kian, "Mazan na'apa dii mooko oia'o pidan turuan pasha'apatan manawunu'o aimakaan kida kaikapa'a?" Uruu pana'a sodi kida ïdi'itinpan.

¹⁷ Uru'u naa Phariseenao pishaan uruu koshan, "Pukian usaabaanii puawun, ukau'an na'apam dii pukian udau'an?"

Ukian ï'ati, "Tominkaru prophetin uruu."

¹⁸ Jewnao zowaunaanao, aonaa ïmishida'azon ishaawunu'o da'i uruu, uruu idi ïdapada-kidan naa udaronao. ¹⁹ Uru'u naa ïpishaan ïdyaun, "Udani mishi arawu'u? Ishaawunu'o da'i mishi uruu pashakatan di'iki? Mazan na'apa di'i naa wuru'u utukapanuz aizii?"

²⁰ Aizii udaronao kian ï'ati, "Waudani mishi uruu, na'iki ishaawunu'o ushakatan. ²¹ Mazan wuru'u utukapanuz naa, aonaa waaitapan na'apa'oram, na'iki aonaa waaitapan kanom aipan ati'o. Upishaa'a naa uruu, aonaa duusodi'o zii mani uruu, turua'o nii ukowaadan paaipan ati." ²² Aizii udaronao kianuz na'apa, ïtarian idi'o Jewnao zowaunaanao ai. Usha'apanum kau'an, Jewnao baokopatani panyukunuu, kanom kian an, "Jesus, uruu Christ," † aona'o ni'i naa powa'a utaapada-kao ubaokopatini synagogue ii, choochiipauzonao tuma. ²³ Uruu idi'o udaronao kian, "Aonaa duusodi'o zii mani uruu, upishaa'a naa uruu."

²⁴ Powa'a koshan, itamautannaa aizii ïdapada-kidan wuru'u ishaawunuz da'i. ïkian u'ati, "Pukowaada Tominkaru awun za'a mishi'o wuru'u puparadanuz! Usha'apanum kau'an waaitapa Jesus kakuda'oraz pugaru, oia'o pidan uruu."

²⁵ Ukian ï'ati, "Aonaa ðaitapan, oia'o mani uruu oo aonaa. Mazan bouda'apa aimakaan ðaitapanii pa'an: kiwiin ishaawunu'o da'i ðgaru, mazan aizii kaimana'a naa ðtukapan."

²⁶ "Na'apa dii mooko usha'apatan pugaru putukapakinnaa nii?" ïkian u'ati.

²⁷ "Ökowaada'a naa sha'atii u'ati, mazan aonaa umishidan ökuwaa," ukian ï'ati. "Kandii ni'i naa uabata'azon powa'a zii koshan da'i? Oo uaipan sha'a unao kapam utominapa-kidaniinao nii?"

²⁸ Uru'u naa ïdakoopa'akan uruu, ïkian u'ati, "Pugaru pa'an wuru'u pumin-na'apaimanan tominapa-kidani, mazan waunao Moses tominapa-kidaniinao pa'an.

²⁹ Waaitapa Tominkaru paradani Moses ati pa'an, mazan arawu'u Jesus kii-kizaiz, aonaa waaitapan na'iki'oram uwa'atin!"

³⁰ Ukian ï'ati, "Mazan na'apam dii mooko? Aonaa mishi uaitapan na'iki'oram uwa'atin, mazan usaabaa öawun! ³¹ Waaitapa aonaa Tominkaru nyukunuupan pidan oia'o paradan an pa'ati. Mazan pidan marainpa'o uruu na'iki sha'apatina'o uaipan kawana'ati, uruu mishi'o nii pa'an Tominkaru nyukunuupan uparadan.

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³² Na'iki aonaa na'apainim zii uabatauzo-kao, pidan pashakatan di'iki'o uawun ishaan, ikodan patukapa-kinnaa nii ba'oran pidan di'iki. ³³ Soo mishi uruu pidan wa'atin an Tominkaru di'iki, turuu pa'an usha'apatan na'apa'o aimakaan."

³⁴ ïkian u'ati, "Pugaru oia'o manawun pushakatan, mazan upu'u zii kaikin putominapa-kida'azon wau-nao?" Na'iki'ora'a naa aona'a naa ïkashaapan ubaokopatini powa'a pidannao tuma synagogue ii.

Pidannao ishaawunnao kawanu'o

³⁵ Aizii Jesus abatan dono'o naa, aonaa ïkashaapan umorotan synagogue iti powa'a, uru'u naa umakon u'idi'iti. Ukian u'ati, "Pumishida wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'oraz?"

³⁶ Ukian u'ati, "Pukowaadan dono na'ia'oram uruu, ömishidan nii uruu!"

³⁷ Na'iki Jesus kian u'ati, "Putukapani'i naa uruu, na'iki kai'oraz uruu wuru'u paradina'oraz putuma."

³⁸ Sariapa pidan kian u'ati, "Ömishida, öNaobanaa!" Ukodoru'ukan u'ati na'iki utaan ipai padi'itinpan u'ati.

³⁹ Jesus kian, "Ökaawan da'ati'i ötukapa-kida'anan na'apam pidannao oian. Ukau'an ishaawun kawanuinaouz, ïtukapan nii. Na'iki dakotinpainauz aita-painao nii, ishaawunnao kawanu'o nii."

⁴⁰ Kaina'a Phariseenao udazaba'a, ïabata wuru'u uparadanuz na'apa, uru'u naa ïpishaan uruu, "Waunao mani, ishaawunnao mooko kapam?"

⁴¹ Jesus kian ï'ati, "U'ishaawunun dono mani, aonaa mani na'apam kii-karu u'oian dikin ii padamata. Mazan ukian idi aonaa u'ishaawunun, ukau'an u'oian na'aazon nii karikaonan u'ida'a wuru'u."

Kaznizo daua'o kuwai

10 Jesus kian, "Mishi'o kaiwuru'u ökianuz: Soo koidimikinao na'iki antamikinao wuru'u zaida'oraz kaznizo korarannaa paawa an aka. Aonaa ïmorotan paniinom ida'an korara nazo iti. ² Mazan pidan morota'oraz paniinom ida'an, uruu pa'an kaznizonao ka'uzatiki. ³ Uruu ati'o pa'an korara paniinomizinaa taapiki da'atan paniinom. Kaznizonao aitapani'i naa uparadan. Udadapan ïdyaun udakotan ida'an ï'uu bouda'apa kida, na'iki ukiwiitan naa ï'ua'ati ukodita-kidan dono ïdyaun.

⁴ "Aizii ukodita-kidan dono'o naa ïdyaun, uru'u naa umakon ï'ua'ati. Kaznizonao da'anan naa uruu ïaitapan idi'i naa uparadan. ⁵ Mazan tawarai aona'o nii ïda'anan, ïkidoopa'akan nii pa'an u'ai, usha'apanum kau'an aonaa ïaitapan uparadan."

⁶ Jesus kowaadan wuru'u kuwaiz, mazan aonaa Phariseenao aitapan na'apa'oram manawun wuru'u ukuwaaaz.

Kamarainpanu'o kaznizo ka'uzatiki

⁷ Ukau'an Jesus kian ï'ati koshan, "Mishi'o kaiwuru'u ökianuz: Ögaru wuru'u paniinom, kaznizonao dobaa-

pa-kiziz. ⁸ Ipai baokoinao kaawainaoz kiwiitapa ð'ai, ñao koidimikinao na'iki antamikinao. Mazan aonaa kaznizonao nyukunuu-atin ðyaun. ⁹ Ögaru wuru'u paniinomizi. Kanom morotan an ögaru ida'an, uruu kazannaatapa-karu nii. Ögaru ida'ana'o nii umorotan na'iki ukoditan, na'iki uikodan nii paaroapa-kizi nii. ¹⁰ Koidimiki kaawan soo ukoidapa'anan, uzowiibi'i-a'anan na'iki umainaabata'anan kaznizonao. Ögaru, ökaawan pa'an turuu kizi ñkakupan, na'iki kaimanaiman kizi manawun ñkakupan.

¹¹ "Ögaru wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki. Aizii wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki, turuu pa'an umawakan pakaznizonao dikiin ii ukazannaata kizi ðyaun. ¹² Pidan kawinipinaa-pa-kariwaiz utaapan ba'oran pidan uzanao, aonaa kaznizonao ka'uzatiki kawanu'o mani wuru'u, usha'apanum kau'an aonaa u'uzanao mani wuru'u utaapaniaz. Utukapan an baudokoru wa'atin, ukidooapa'akan nii, uwa'aka'akan naa wuru'u kaznizonaouz. Uruu'u naa mishi baudokoru zaamata'akan naa kaznizo, aizii ba'orainao dimaadanaa'akan naa. ¹³ Kawinipinaa-pa-kariwaiz kidoopa'akan, ukauudin idi'o soo puraata dikiin ii karikaonan, aona'o umarainpan kaznizonao.

¹⁴ "Ögaru kamarainpanu'o kaznizonao ka'uzatiki. Ödaru aitapanii ögaru na'iki öaitapanii ödaru, na'apa'o manawun wuru'u öaitapanuz ökaznizonao na'iki ñaitapanuz ögaru kapam; na'iki turuu ömawakan ñ'ati ökazannaata kizi ðyaun. ¹⁶ Kaina'a ba'oran ökaznizonao, aonaa di'ora'a tonaazinaa di'iki'o mani. Ñnao, öna'akan nii na'iki ñmishidan nii öparadan kapam, na'iki uruu dono soo bauda'apa'o nii kaznizonao tonaazinaa, na'iki bauda'apa'o nii ñka'uzatiki.

¹⁷ "Ödaru marainpan ögaru, usha'apanum kau'an ökashaapinan idi mawaka-karu ati, turuu kizi ökakupan powa'a iti koshan ¹⁸ Aonaa kanom turua'o uzowian ögaru paaipan kawana'ati. Soo ö'ida'a'o karikaonan wuru'u ökashaapinanuz! Öka'iita ötaainan na'iki turuu ökakudan powaa iti ödaru aipan kawana'ati."

¹⁹ Ñabatan idi na'apa'o Jesus kuwaaz, sariapa koshan Jewnao di'itinpan pana'a kida pairiban ai. ²⁰ Iriba ñkian udau'an, "Kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a, uruu idi'o umadoronaa-ziiwan! Kandii nii uabata'azon ukuwaa."

²¹ Mazan ba'orainao kian, "Turuu mooko pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a kakuwaapan kaikapa'a? Aonaa turuu na'apa'o tukapa-kidan ishaawunu'o pidan."

Jewnao mamishidakan

²² Amazada wadidiizon dono, † Jesus na'ia'o Jerusalem ii, Tominkaru Dapu Saabauzo-ka'o Kamoon †† konaukii-kida-ka'o dau'ati. ²³ Jesus chi'ika'anpan waoko itinapu, Solomon's Porch † kia'oraz udakotapa-ka'o di'i'ika, Tominkaru Dapu ia'oraz. ²⁴ Pidannao wa'atin

† amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka'o 'win-ter.' †† Tominkaru Dapu Saabauzo-ka'o Kamoon: Putukapa kaarita tokon ii Jewnao baokopainpauzon kamoon dau'a'o waranu ii. † Solomon's Porch: dikiin-dinapa-kizai kamoo ai.

ñkasaba'ukinan naa udazaba ati. Na'iki ñkian u'ati, "Na'apam nii dii ukotua'ikin wazaudapan pukowaadan wa'ati kanom wuru'u pugaruz? Pugarun dono Christ, †† pukowaada'aka'a naa wa'ati kai."

²⁵ Jesus kian ñ'ati, "Ökowaadani'i naa sha'atii u'atizu, mazan aonaa umishidan. Ösha'apataniaz umanawun kida'o aimakaan, ödaru dyuudan kawana'ati'o wuru'u, kainaabata'o nii kanom ögaru. ²⁶ Mazan unao aonaa umishidan, usha'apanum kau'an aonaa ökaznizonao mani unao. ²⁷ Mazan ökaznizonao, ñaitapa pa'an öparadan na'iki öaitapa ðyaun kapam, na'iki uruu idi ðda'anan ögaru. ²⁸ Aizii da'anpainaouz ögaru, ötaa ñ'ati karikaonan'u'o kakupa-karu aonaa kizi ñmawakauzon. Aonaa turuu ñkazata-ka'o öka'u iki. ²⁹ ÖDarü taanii ðyaun ö'ati, na'iki uruu umanawunu'o ipai ba'orainao ai. Aonaa turuu ñkazata-ka'o ödaru ka'u iki. ³⁰ ÖDarü na'iki ögaruz bauda'apa'o."

³¹ Uruu'u naa koshan Jewnao zaamata'akan kuba pa-boori kida nii, ñzowia'aka'azon naa uruu. ³² Jesus kian ñ'ati, "Ösha'apata iriba kaiman kida'o aimakaan unao awun za'a, öDarü dyuudan kawana'ati. Na'ia'oram dikiin ia'o wuru'u uzowia'azonuz ögaru kuba idi?"

³³ Ñkian u'ati, "Aonaa pusha'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimakaan waboowa'azon pugaru, mazan puwazootapa'azon idi'o Tominkaru. Pugaru pidan karikaonan, mazan upu'u zii pudakotinpan Tominkaru nii!"

³⁴ Jesus kian ñ'ati, "Aonaa mooko Tominkaru kian unao kakinaorinaa saada-kariwai ida'a, 'Unao tominkarunao' kii? ††³⁵ Tominkaru dakotan wuru'u pakuwaa kaawa-kizinaouz pidannao, 'tominkarunao' kii, na'iki waaitapa, saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan karikaonan'u'o nii umishiin. ³⁶ Mazan kandii nii ukian, 'puwazootapa'azon Tominkaru pudakotinpan ida'an Tominkaru dani nii? Ögaru, Tominkaru saabaani'i naa na'iki udyuudanii imi'i baara ati. Ukau'an turuu pa'an ödakota-ka'o Tominkaru Dani nii. ³⁷ Ömasha'apatakan an mani ödaru dyuudanii ösha'apatan, aonaa kanom nii umishidan ögaru; ³⁸ mazan ösha'apatan dono ödaru kaudin-kizi, umamishidakan pu'u padamata ögaru, turua'o padamata umishidan wuru ida'ana'a ösha'apatanii kidaz. Uruu ida'ana'o nii uaitapan kaimanaiman ögaru na'iki ödaru bauda'apa'o, na'iki na'apa kida'o waunao."

³⁹ Ñaipan naa koshan pazaamata'akan uruu, mazan sariapa Jesus kidoopa'akan ñ'ai.

⁴⁰ Udauna'an Jesus makon powaa iti Jordan baza iti, John Chikaawunuupauzo-kizi iti. Una'ia'akan pu'u, ⁴¹ iriba pidannao kaawan u'ida'ati, na'iki ñkian pa'atiaa-ka, "Aonaa mishi John sha'apatan umanawun kida'o aimakaan, mazan ipai ukuwaa mishiin di'ora'a pidan dau'a'a!" ⁴² Na'iki iriba na'ia'inao pidannao mishidan uruu.

†† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Psalm 82:6

Lazarus mawakan

11 Kaina'a'o da'i pidan Lazarus kia'o u'uu, ukarin-auzion. Bethany ia'o umashaapan. Dya'utam udadakoonao Mary na'iki Martha kia'o i'uu, na'ia'o imashaapan kapam. ² (Mary ramauda'oraz da'i Naobanai Jesus kidiba kaduunu'o ramau idi, na'iki o'inoonuzu padizo idi. Oroo azu Lazarus wuru'u karina'oraz.) ³ Uruu idi udadakoonao dyuudan paparadan Jesus di'iti. Ikian, "Naobanai, pumarainpaniaz pupaonaru, tuukii ukarinaa kai."

⁴ Mazan Jesus abatan dono wuru'u kuwaiz, ukian, "Lazarus karinaanuz, aonaa umawaka-kinaa ni'o mani wuru'u; mazan Tominkaru ma'ozakan umanawunu'o, kainaabata-kinao ni'o, na'iki na'apa'o ida'ana'o nii pidannao aitapan Tominkaru Dani umanawunun."

⁵ Aizii Jesus, umarainapanii Martha, Mary, na'iki Lazarus. ⁶ Mazan uabatan pu'a'a naa kuwai Lazarus karinaan dau'u, una'ian zii dya'utam kamoo. ⁷ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aizii, wamako powaa iti Judea Baara iti."

⁸ "Tiichaa," ikian u'ati, "Diiki'i sha'atii Jewnao zowia'azon pugaru na'ii kuba idi, mazan upu'u zii pumako'ozon powaa iti?"

⁹ Jesus kian i'ati, "Kaina'a 12 hours wakandan bada'apa'o kamoo ida'a. Mishii na'apa? Pidan chi'ikapan an wakandan pu'u aona'o nii ukaboinan, usha'apanum kau'an kaina'a zii kanadapa'o imi'i baara. ¹⁰ Mazan pidan chi'ikapan an wamarutan pu'u, ukaboinan nii, usha'apanum kau'an aonaa Kanada'o nii u'ida'a."

¹¹ Ukakuwaapan dauna'an, ukian i'ati, "Da'awu'uka'a naa wapaonaru Lazarus, mazan omakon nii na'iti opokowaua'anan uruu."

¹² Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u uda'awunuz, ukakudan nii wuru'u."

¹³ Jesus paradanuz Lazarus mawakan dau'a'o, mazan i'itiiman mishi'o nii manawun Lazarus da'awun.

¹⁴ Uru'u naa Jesus kowaadan i'ati kaimanaiman, "Mawaka'a naa Lazarus. ¹⁵ Mazan kaiman zii, aonaa o'garu nii na'ii, usha'apanum kau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao mishidan kanom wuru'u o'garuz. Aizii wamako'o naa u'idi'iti."

¹⁶ Thomas (Shamaan kia'oraz udakotapa-ka'o) kian pamin-tominpannao ati, "Aushaa, wamako wanaobanaa tuma, marii wazowii-ka'o utuma."

Jesus uruu kakupa-kinai

¹⁷ Aizii, Jesus kaawan dono'o naa Bethany iti, ukowaada-ka'o u'ati 4 kamoo dobatan naa Lazarus nanaa na'ian baaranai ii. ¹⁸ Bethany maonapa'o Jerusalem iti, aonaa uikodan dya'utam mile. ¹⁹ Aizii Lazarus mawakan dauna'an, iriba pidannao kaawan Judea Baara iki'o, imorowauta'anan Martha na'iki Mary ida'ati, ikonaukiida'anan inyukunuu kowas, i'azu mawakan idi.

²⁰ Martha abatan dono'o naa pidannao kian, "Wa'ati'i naa Jesus!" Uru'u naa oikodapa'ana'akan uruu, mazan Mary ona'ian kabaun ii.

²¹ Martha kian Jesus ati, "Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa mani o'azu mawakan padamata! ²² Mazan o'aitapa, pupishaan an Tominkaru kai kanom dau'ati karikaonan, ukawana'ati'o nii usha'apan."

²³ Jesus kian o'ati, "Pu'azu kadishitan nii powaa iti."

²⁴ Martha kian u'ati, "O'aitapa, ukadishitan nii koshan, kadishita-karu kamoo dono."

²⁵ Jesus kian o'ati, "O'garu wuru'u kadishita-kinaiz, na'iki o'garu wuru'u kakupa-kinaiz. Pidan mishida'oraz o'garu, kakuda'o nii umawakan pu'u padamata. ²⁶ Aizii kanom mishi'o ukakupan, na'iki mishida'o o'garu, aonaa na'apainim nii umawakauzon. Pumishida?"

²⁷ "Oo, Naobanai!" okian u'ati. "Omishida kaimanaiman, pugaru wuru'u Christ, Tominkaru Dani, kaawa'o ni'oraz imi'i baara ati."

Jesus kasha'ora-kidan mawaka-karu

²⁸ Martha paradan dauna'an Jesus ati, okiwa'akan naa powaa iti. Uru'u naa oparadan pa'inaozo Mary ati karikaonan. "Kaina'a'ora'a naa mishi watiichaan, utukapa'azon pugaru," okian o'ati. ²⁹ Mary abatan idi kaikapa'ora'a, uru'u naa omako'okan, oikodapa'anan uruu. ³⁰ (Aizii Jesus, aonaa zii ukaawan wiizai ati, pakawan zii na'ii Martha ikodapanaka-kizi ii uruu.) ³¹ Aizii kabaun nazo iainaouz pidannao, konauki-ida'anainaouz onyukunuu, itukapan idi Mary kodita'akan dopiauda'u kabaun nazo iki, i'itiiman omuraapa'anan nii baaranai iti kowas, uruu idi imakon odawu'ati.

³² Aizii Mary ikodapan dono'o naa Jesus, sariapa okodoru'ukan u'ati ukanaapu'u na'iki okian u'ati, "Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa zii mani o'azu mawakan padamata!"

³³ Jesus tukapan idi Mary na'iki pidannao otu-mainaouz zaadinan, sariapa uto'oran panyukunuu ii mazan tuukii ukasha'oran kapam. ³⁴ Ukian i'ati, "Na'iam dii ubaaranaa?"

Ikian u'ati, "Puwa'ati da'ati'i, Naobanai, putukapa kizi." ³⁵ Jesus zaada'akan naa. ³⁶ Pidannao kian pa'ati-aaka, "Aushaa utukapa, tuukia'o umarainpan Lazarus!"

³⁷ Mazan baokoinao kian, "Utukapa-kidani sha'atii ishaawun, mishii? Ukau'an, ukaawan dono mani Lazarus karinaapan pu'u zii, ukakuda mani uruu padamata."

Jesus kakudan Lazarus

³⁸ Powa'a zii koshan Jesus nyukunuu kasha'oran tuukia'o ida'an, uru'u naa umakon na'iki ukaawan naa baaranai ida'ati. Kuba uun ida'a'o wuru'u ubaaranaaz, na'iki taratapa-kariwai udaru'o kuba idi. ³⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao zikadan wuru'u kuba, baaranai taratapa-kinaoaz. Martha kian u'ati, "Naobanai, dyupusha'ora'a naa wuru'u, puaitapanii 4 kamo'o naa udida-ka'o dauna'an."

⁴⁰ Na'iki Jesus kian o'ati, "Aonaa mooko òkian, pumishidan an, putukapan nii na'apam Tominkaru umanawunun kainaabatan?" ⁴¹ Uru'u naa pidannao kidu'ukan naa wuru'u kubaz. Udauna'an Jesus awunuupan doko iti na'iki ukian, "Òdaru, kaiman mishi manawun pugaru ò'ati, puabata da'i òparadauzon an pu'ati. ⁴² Òaitapa karikaonan da'i puabatauzon òparadan. Mazan òparadan pu'ati kaikapa'a, di'oraz pidannao na'an idi'o, marii kizi ìmishidan pudyuudanii ògaru." ⁴³ Utorinpan dauna'an, ukian diiwa'o ida'an, "Lazarus, pukodita da'ati'ii!" ⁴⁴ Mawaka'oraz pidan kodita'akan naa. Uka'u na'iki ukidiba watudinapa kida kamicha idi, na'iki uawun baara kamicha idi ubazobatinpan. Jesus kian pidannao ati, "Ubuzuuta kamicha u'ai, marii kizi'i naa umakon."

Jesus zowia'azoo-kao dau'a'o

(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

⁴⁵ Iriba morowautankainaouz Mary ida'ati, tuka-painaouz Jesus sha'apatan aimakaan, mishidan uruu. ⁴⁶ Mazan baokoinao kiwan na'iki ìkakuwaapan naa Phariseenao ati, Jesus sha'apatanii dau'u. ⁴⁷ Uruu idi'i naa Phariseenao na'iki faadaanao zowaunaanao mi-itiniipan baokoinao Jewnao zowaunaanao tuma. "Na'apa dii washa'apatan uruu?" ìkian. "Aushaa udi'itapa, wuru'u pidanaz, iriba'a naa usha'apatan umanawun kida'o aimakaan! ⁴⁸ Wataapadan dono usha'apaapan na'apa kida'o aimakaan, ipai'o ni'i naa pidannao zaamatinan u'idi'iti, na'iki udauna'an Romannao wa'atin nii ìkaboobi'ian nii Tominkaru Dapu na'iki ìzowia'anan wawii zi sanna!"

⁴⁹ Bauda'apa ìbii ia'o, Caiaphas kia'o u'uu. Uruu Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukian, "Unao pidannao, maaitapin-kainao karikaonan! ⁵⁰ Aona'a mooko uaitapan, powa'a'o nii ukaimanan bauda'apa'o pidan mawakan an pidannao dikin ii, wawii zi sanna mainaabata-kao ai manawun?" ⁵¹ Caiaphas na'apanuz aonaa paaipan kawana'ati'o mani. Uruu wuru'u Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukau'an uparada'akanuz na'apa ukowaada'akan naa Jesus wuru'u mawaka'o ni'oraz Jewnao donozinaa ati. ⁵² Mazan aonaa soo ìnao ati'o nii mani karikaonan. Umawakan nii Tominkaru pidannao baokopatin-kinaa nii, mashaa-painaouz ba'oran wiizai ii aka kida kapam.

⁵³ Ìbaokopatinankan di'iki'ora'a naa, Jewnao zowaunaanao sakadan pakadakotinan pazowia'azon dau'u Jesus. ⁵⁴ Uruu idi aona'a naa Jesus chi'ika'anpan kainaabatanapa Jewnao bii an powa'a. Na'iki'ora'a naa umakon Ephraim iti, amazada mapidantaka'o di'itanpu'oraz, na'ia'a naa uruu patominapa-kidaniinao tuma.

⁵⁵ Maonapa'a naa Passover Kamoo kaawan, na'iki iriba pidannao munapo kida'o ìmashaapan makon Jerusalem iti, ìchikaina'anan naa Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, turuu kizi ìbaokopainpan pidannao tuma Passover Kamoon dono. ⁵⁶ Ìzaudapan Jesus na'iki ìkian pa'atiaaka udau'an pabaokopatinpan pu'u Tominkaru Dapu ii, "Wa'ati'o nii puzauda-kidan uruu da'ati'i

baokopainapa-kizai ati?" ⁵⁷ Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao kii akani'i naa pidannao ati, "Kanom aitapan dono na'iam Jesus, marii pa'i ukowaadan sariapa wa'ati, wazaamata kizi na'iki wakootowapa-kida kizi uruu."

Mary ramaudan Jesus kidiba

(Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9)

12 Aizii 6 kamoo Passover Kamoon ua'ii Jesus makon Bethany iti, Lazarus mashaapa-kiziz, tawuru'u ukakudaniaz pidan. ² Jesus paonarunao konaukii-kidan na'iki ìaroapa-kidan wuru'u ukaawanuz. Martha maokoda'o nii wanyukunui udono, Lazarus na'iki Jesus sakanatapan pu'u miisa † di'ii baokoinao tuma. ³ Mary zaamatankan pootozu zo'a'o kawinipina'o ramau, paoribai nard kiwin idi'o pa'idiwaru utoma-kao, uru'u naa oshootanuz Jesus kidiba iti, udauna'an o'inoan ukidiba padizo idi. Ipai ukaduunua'akan kabaun nazoo.

⁴ Sariapa Judas Iscariot, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, kaakapa'o ni'oraz Jesus, uruu kian, ⁵ "Kandii nii ramau wakuda-kao? Turua'o usellii-kao padamata 300 wizi'i kida'o puraata †† dikin ii. Udauna'an uwiniipinaa taa-kao pataka'utinainao ati." ⁶ Ukianuz kaikapa'a pakoidimikin idi'o, aonaa umarainpan idi'o mani pataka'utinainao. Uruu wuru'u taapa'oraz puraata, ì'ati'oraz taauzo-kao kida, na'iki'o da'i ukaiwa'akauzon patorii-kinaa nii aimakaan pa'idiwau nii.

⁷ Jesus kian, "Mana'a putowauda'ua'ana'a oroo! Kaiman zii otaapan ramau, ominziiwata-kinaa nii ònanaa òdida-kao ua'ii. ⁸ Pataka'utinainaouz karikaonanu'o nii ìna'an unao tuma, mazan ògaru aonaa karikaonanu'o nii mani òna'an utuma."

⁹ Iriba Jewnao abatan kaina'a Jesus Bethany ii; uruu idi ìmakon na'iti. Ìmakonuz na'iti Jesus na'ian idi'o, na'iki ìtukapa'azon idi'o kapam Lazarus, wuru'u Jesus kakudaniaz pamawaka-kizi iki. ¹⁰ Uruu idi'i naa faadaanao zowaunaanao di'itinpan na'iki ìtoman panyukunuu ìzowii kizi Lazarus kapam. ¹¹ Usha'apanum kau'an iriba'a naa Jewnao muudinan ì'ai na'iki ìmishidan naa Jesus, ukakudan idi Lazarus.

Pidannao dapaapan Jesus Jerusalem ii

(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40)

¹² Aizii ba'oran kamoo dono'o naa, wuru'u iriba'oraz pidannao, kaawainaouz Passover Kamoon dau'ati, ìabata kaina'iki Jesus wa'atin Jerusalem ati. ¹³ Uruu idi ìdukuan pokoridi anaba kaduz kida na'iki ìna'akan kida'a naazu, ìikodapa'anan naa Jesus. Ìkian paimori bii an, "Kaiman manawun wakazannaatik! Marii Tominkaru kaimanan Naobanai ati, kaawa'oraz uaipan kawana'ati, King ni'oraz Israelitenao ati."

† miisa: English ida'an, table. †† 300 wizi'i kida'o puraata: bauda'apa'o wunu pidan kaudinan winipinaa kawana'ati'o wuru'u.

¹⁴ Jesus zaidan chaakashi † pa'ina'o zii, na'iki uruu ba-rau ana'a naa umakon. Usha'apan na'apa Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kawana'ati:

¹⁵ "Mana'a utaria'ana'a, Jerusalem sannao!

Diina'iki unaobanaa King wa'atini'i, uzaidapa pa'ina'o chaakashi."

¹⁶ Uruu dono aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram wuru'u kaikapa'oraz aimaakan sha'apan kida'a. Mazan Jesus kadishitan dauna'an pamawakakizi iki, uruu zii ņnyukunuuan wuru'u saadauzo-kariwai udau'an, na'iki ņnyukunuuan wuru'u pasha'apatanuz kaikapa'o aimaakan u'ati'i.

¹⁷ Jesus tumainaouz pidannao ukadishita-kidan dono'oraz Lazarus pabaaranaa iki, ņnao kakuwaapan naa baokoinao ati aimaakan sha'apa'o dau'u. ¹⁸ Īabatan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, uruu idi iriba pidannao ikodapa'anan uruu. ¹⁹ Uruu idi Phariseenao kian naa pa'atiaaka, "Aonaa na'itim washa'apatinan! Aushaa utukapa, ipai'i naa pidannao da'anpan uruu!"

Jesus kowaadan pazowii-ka'o nii

²⁰ Aizii na'ia'o Greeknao wunao bii ia'a makoinaouz Jerusalem iti konaukii-kida'anan Tominkaru baokopainapa-karu dono. ²¹ Īwa'atin Philip ida'ati (Philip Bethsaida san uruu, Galilee Baara ia'oraz). Īkian u'ati, "Kaina'a'o watukapa'azon Jesus, waparada'azon utuma." ²² Philip kowaadanuz Andrew ati, uru'u naa ņmako'okan na'iki ĩkowaadan naa Jesus ati Greeknao parada'azon utuma.

²³ Jesus kian ĩ'ati, "Aizii kaawa'a naa amazada, Daonaiora Aokazi Īki'o tukapa-kinao ni'i naa umanawunu'o nii. ²⁴ Mishio' kaiwuru'u ōkianuz: Aonaa na'apainim nii bauda'apa'o maziki dako waota'oraz imi'i baara ati iribainan, soo umawakan an. Mazan umawakan idi, uru'o nii zii ukaakan madowaaka. ²⁵ Pidan marainpa'oraz pakakupan, uwaziwaan niiz; mazan pidan aona'oraz umarainpan pakakupan di'ora'a amazada ida'a'a, uruu ati taa-ka'o nii karikaonanu'o kakupa-karu. ²⁶ Na'ia'oram pidan aipan an ōgaru panaobanaa nii, marii uda'anan ōgaru; na'iam dono ōgaru, ōpoitorunao ōtuma'o nii ņnao kapam. Wururu'u pidan naobanaitapa'oraz ōgaru, ōdaru aida-kidan nii na'apam pamarainpan uruu."

Jesus sawata-ka'o nii

²⁷ Jesus kian, "Aizii kii'an! Na'apa dii ōkian? Turuu mani ōkian, 'Ōdaru, aonaa putaapada'ana'a dadara'o manawun kamoo kaawan ō'ati?' Mazan aonaa turuu ōna'apan. Na'apa'o ni'o wuru'u ōkaawanuz imi'i baara ati, baiaapa'o ni'o kasha'ora'o. ²⁸ Ōdaru, putukapa-kida pumanawunun pidannao ati!"

Udauna'an Parada-karu aokazi iki'o kian, "Ōtukapa-kidani'i naa ōmanawunun, na'iki ōtukapa-kidan nii ōmanawunun powa'a koshan."

† chaakashi: English ida'an, donkey.

²⁹ Pidannao, na'a'oraz ĩkadishitapan abata wuru'u parada-karuz. "Toroanaru!" ĩkian udau'ati. Baokoinao kian, "Angel paradan u'ati!"

³⁰ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa ōmishida-kinoo ni'o mani wuru'u parada-karu abata-kaooz, mazan unao mishida-kinoo ni'o pa'an. ³¹ Aizii kaawa'a naa kamoo Tominkaru tiwaa-kinoo ni'i naa imi'i baara sannao. Aizii'o ni'i naa di'ora'a amazada baara'a'o naobanai ka-boota-kaoo. ³² Ōsawata-kaoo dono'o naa, na'apa'o ida'ana'o nii ōdapadan ipai pidannao ō'ida'ati." ³³ Jesus kianuz kaikapa'a, ukowaadan na'apam nii pamawakan wuru'u.

³⁴ Pidannao kian u'ati, "Wakakinaorinaa saada-kariwai kowaadan wa'ati, Christ karikaonanu'o nii ukakupan. Mazan na'apa'o dii kaiwuru'u, sawata-karu nii Daonaiora Aokazi Īki'o pukianuz? Kanom mooko wuru'u Daonaiora Aokazi Īki'oraz?"

³⁵ Jesus kian ĩ'ati, "Kanada'o nii zii amazada masakauda'u'u naa. Umako'o naa zii sariapa, amazada kanadam pu'u, aonaa kizi ubaiaapan maruta'o. Usha'apanum kau'an, pidan chi'ikapa'o amazada marutan pu'u, aonaa uaitapan na'iti'oram naa pamakon.

³⁶ Ukaiwaa wuru'u kanada'oraz, ukaina'an pu'u zii, unao kizi kanada'o sannao nii."

Iriba Jewnao mamishida'azookan Jesus

Aizii Jesus paradan dauna'an ĩ'ati kaikapa'a umako'okan naa ĩ'ai, aonaa kizi ĩaitapan na'iam uruu. ³⁷ Jesus sha'apatan pu'u padamata iriba umanawun kida'o aimaakan ĩawun za'a, mazan upu'u zii aonaa ĩmishidan uruu. ³⁸ Īpai usha'apan kaikapa'a, Prophet Isaiah kuwaa mishiinan naa wuru'u:

"Naobanai, kanom mishida paabatanii wakuwaa?

Kanom ati dii Naobanai aida-kidan pama'ozakan?" ††

³⁹ Mazan aonaa ĩmishida'azon, usha'apanum kau'an, kaikapa'o koshan da'i Isaiah kiauuzon ĩdau'ana'a:

⁴⁰ "Tominkaru ishada'akan ĩawun kida, aonaa kizi ĩtukapan.

Na'iki udadaradan ĩnyukunu kida,

aonaa kizi ĩaitapan.

Aonaa zoobaba ĩwa'atin Tominkaru ida'ati,

usaabaa kizi ĩdyaun." ‡

⁴¹ Isaiah kian kaikapa'a, usha'apanum kau'an aida-kida-kariwai u'ati na'apam nii Jesus umanawunun di-ina'iti'o, na'iki uru'u naa ukakuwaapan udau'u.

⁴² Mazan upu'u iriba kaina'a Jewnao zowaunaanao mishida'o Jesus. Mazan ĩtarian idi Phariseenao ai, aonaa kanom nii ĩkowaadan baokoinao ati pamishidan dau'u, aonaa kizi ĩkashanau-kaoo pabaokopainpan ai synagogue †† ii. ⁴³ Tuukii manawun ĩnaudapan pidannao naubaan paugaru, Tominkaru naubaan ai paugaru.

†† Isaiah 53:1 ‡ Isaiah 6:10 †† synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'a-pannaada-kinoo di'ii.

Jesus kaawan ukazannaata'anan pidannao

⁴⁴ Diiwa'o ida'an Jesus kian, "Ipa'i pidan mishida'oraz õgaru, aonaa õgaru karikaonan mani wuru'u umishidaniaz, dyuuda'oraz õgaru kapam wuru'u umishidaniaz. ⁴⁵ Na'iki ipai pidan tukapa'oraz õgaru, uruu tukapa'o kapam dyuuda'oraz õgaru. ⁴⁶ Õgaru, ðkaawan kanadapa'o nii imi'i baara sannao ida'ati. Pidannao mishidan an õgaru, aona'o nii una'ian maruta'o di'ii. ⁴⁷ Na'ia'oram pidan abatan an õkuwaa, mazan aonaa uizo'atin, aonaa õgaru'o nii mani kaboota'oraz uruu oia'o di'iti. Õkaawan da'ati'i aonaa ðkaboota'anan mani pidannao oia'o di'iti mazan ðkazannaata'anan pa'an ïdyaun. ⁴⁸ Pidannao kashada'o õgaru na'iki dikintapa'o õparadan, kaina'a'ora'a naa kaboota-kida'o nii uruu oia'o di'iti. Õparadanu'o nii wuru'u kaboota'oraz uruu pataka'utin-karu di'iti, amazada tokon dono'o naa! ⁴⁹ Usha'apanum kau'an, aonaa ðaipan ati'o mani wuru'u õparadanuz, soo ðdaru dyuuda'oraz õgaru, dyuudan kawana'ati'o. ⁵⁰ Na'iki ðaitapa, wuru'u ukaki-naori kidaz uruu karikaonanu'o kakupa-kinai. Õkakuwaapan u'ati, kaikapa'a ðdaru dyuudan kawana'ati'o."

Jesus chikaan patominapa-kidaniinao kidiba

13 Aizii baokopainpauzo-karu Passover Kamoon ua'ii zii. Jesus aitapa kamoo kaawa'akan naa aizii wuru'u, umako-kinai ni'i naa padaru di'iti, di'ora'a amazada di'iki'i. Karikaonan umarainpan papidannao, umarainapa ïdyaun tuukii, atii na'apa umawakan.

² Wachuupun dono Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma. Satan di'itinapa-kidani'i naa Judas, Simon Iscariot daniz, marii kizi ukaakapan Jesus. ³ Jesus aitapanii kaimanaiman Tominkaru taanii pa'ati panyukunuu ma'ozaka-kinai nii, paka'iita-kinai nii pasha'apatan ipai daunuuda'u aimaakan. Uaitapa pawa'atin Tominkaru di'iki'o na'iki ukiwan nii powaa iti Tominkaru di'iti koshan. ⁴ Uruu idi Jesus kadishita'akan paaroapa-kizi miisa di'iki, udauna'an unarakadan pachaakitan. [†] Udauna'an uzaamatan towel na'iki upaidanuz pakoon an. ⁵ Uruu dauna'an ukapotan wunu basii zo'ati, na'iki uchikaan naa patominapa-kidaniinao kidiba. Udauna'an uinoan ïkidiba kida towel idi, upaidapaniaz pakoon an.

⁶ Mazan ukaawan Simon Peter ida'ati, sariapa Peter kian u'ati, "ÕNaobanaa, puchikaan nii ðkidiba?"

⁷ Jesus kian u'ati, "Pugaru, aonaa puaitapan kai kanom wuru'u õsha'apaapaniaz, mazan puaitapan nii zii diina'iti'i."

⁸ Peter kian u'ati, "Õgaru, aonaa na'apainim nii puchikaan ðkidiba!"

Mazan Jesus kian u'ati, "Aonaan an ðchikaan pukidiba, aona'o nii puzaamatanpan powa'a ð'ida'ati."

⁹ Simon Peter kian u'ati, "Naobanai, ukau'an aonaa puchika'ana'a ðkidiba karikaonan! Mazan puchikaa mooko ðka'u, na'iki õzowau kapam!"

¹⁰ Jesus kian, "Pidannao kaokopa'ora'a naa, aona'ora'a naa ukaniriban wuru'u. Ukau'an aonaa kanom nii uchikaan powa'a zii, soo uchikaan nii pakidiba'a naa karikaonan. Ipa'i unao, aona'ora'a naa ukaniriban. Soo kaina'a bouda'apa unao bii'i kaniriba'o." ¹¹ (Jesus aitapani'i naa kanoma'o nii kaakapaa paugaru. Uruu idi'o ukianuz, "Ipa'i unao, soo kaina'a bouda'apa unao bii'i kaniriba'o.")

¹² Uipaiian dauna'an pachikaan ïkidiba kida, Jesus morokodan naa pakamichan, na'iki usakanatan powaa iti miisa di'iti. Uru'u naa upishaan ïdyaun, "Uaitapa kanom wuru'u õsha'apata'akaniaz u'ati?" ukian.

¹³ "Unao dakotan õgaru, 'Tiichaa' oo 'Naobanai' kii. Na'apa'o mishi manawun wuru'u õgaruz. ¹⁴ Õgaru uNaobanaa na'iki uTiichaan. Mazan upu'u ðchikaan ukidiba kida. Ukau'an, na'apa'a naa pa'i uchikaa uiriban kidiba kida kapam. ¹⁵ Õsha'apatan aimaakan, unao tamakapan ni'o. Na'apa'a naa usha'apata õsha'apatan kawan unao ati. ¹⁶ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai. Aonaa na'ia'oram pidan dyuuda-kariwaiz ukakuwaa-pa'anan, umanawunun dyuuda'o ai paugaru. ¹⁷ Aizii uaitapan an kaikapa kida'ora'a, konaukia'o nii manawun unao, usha'apatinan an ukawana'ati.

¹⁸ "Mazan ðkadakotinanuz aonaa ipai unao dau'o mani. ðaitapanii sha'apa'oram kaduz kida pidannao õzaamatanii. Mazan kaina'a saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: 'Õmin-arooapan tominan õtaruba nii.' Uruu mishiin-kinai ni'o wuru'u usha'apanuz na'apa. ¹⁹ Õkowaadan u'ati kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii. Aizii usha'apa'akan dono'o naa, umishidan nii 'Õgaru wuru'u.' ²⁰ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan õdyudanii, õgaru kapam wuru'u udapaapaniaz; na'iki na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan õgaru, dyuuda'oraz õgaru kapam wuru'u udapaapaniaz."

Jesus kowaadan kanoma'o nii sha'apan pa'ati

(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)

²¹ Jesus kian dauna'an na'apa, tuukii udopian panyukunuu ii, uruu idi aona'a naa udizapa'akan pa-paradan, ukian ï'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Bouda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii õgaru õtarubanao ati."

²² Utominapa-kidaniinao awunuuakaan pa'atiaaka, aonaa ïaitapan kanom dau'ati'o wuru'u una'apanuz.

²³ Bouda'apa Jesus tominapa-kidani, tawuru'u umarainpaniaz, Jesus dazaba a'o usakanatapan udono. ²⁴ Ukau'an Simon Peter sawaan paka'u u'ati. "Pupishaa uruu kanom wuru'u sha'apata'o ni'oraz dikauda'o aimaakan kaikapa'a," ukian.

²⁵ Uru'u naa umaonapadan pazowau Jesus ida'ati, na'iki ukian, "Naobanai, kanom dau'o manawun wuru'u puparadanuz?"

²⁶ Jesus kian, "Õdamotan nii bread ka'uz uu di'iti, udauna'an kanom ati õtaanuzu, uruu wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz õgaru." Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki udamotanuzu ka'uz uu di'iti, utaanuzu Judas ati,

† pachaakitan: kamicha kaudauzo-kariwai, ba'oran paawa ati.

Simon Iscariot daniz. ²⁷ Sariapa Judas zaamatan dono wuru'u bread, Satan morotina'akan naa uruu. Uru'u naa Jesus kian Judas ati, "Kadiman zoobaba pusha'apata wuru'u pusha'apata'azooniaz!"

²⁸ Aizii aroopainauz utuma, aonaa ñaitapan kanom ni'o Jesus na'apanuz u'ati. ²⁹ Judas taapan idi ñpu-raatan, ba'orainao zauda-kidan Jesus dyuudanii utori-an aimaakan ñkaiwaan nii Baokopainapa-kizai ii. Ba'orainao itiiman, Jesus dyuudanii utaan aimaakan pataka'utinainao ati.

³⁰ Judas zaamatan dauna'an bread, ukodita'akan naa ñ'ai paniba iti. Uruu dono amazada maruta'aka'ora'a naa.

³¹ Judas mako'okan dauna'an, Jesus kian, "Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun aida-kaoa'a naa wuru'u, na'iki uruu ida'ana'o nii Tominkaru umanawunun aidinan. ³² Aizii Tominkaru umanawunun aidinan an Uruu ida'an, ukau'an Tominkaru aidan nii pidannao ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun. Na'iki kai'o ni'i naa uaidanuz.

³³ "Ödainao, aona'o ni'i naa ðna'an tomunu'iki unao tuma. Ökiauzon kawan Jewnao ati, na'apa ökian u'ati aizii: udawatan nii ögaru, mazan aonaa turuu umakon ömakopa-kizi iti. ³⁴ Ukau'an ötaan unao ati pa'ina'o kakinaorii: umarainpaaka. Na'apa ömarainpauzon kawan unao, na'apa pa'i manawun umarainpaaka. ³⁵ Umarainpaakan an, ipai'o nii pidannao aitapan unao mishi'o öpidanannao."

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru

(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)

³⁶ Simon Peter pishaan uruu, "Naobanai, na'iti'oram pumako'ozon?"

Jesus kian u'ati, "Na'iti'oram ömakon, aonaa turuu puda'anpan ögaru aizii, mazan puda'anpan nii zii dina'iti'i."

³⁷ Peter kian u'ati, "Naobanai, kandii nii mazan aonaa turuu öda'anpan pugaru kai? Ögaru turuu ömawakan pugaru dikin ii!"

³⁸ Jesus kian u'ati, "Puka'iita mooko pu'itiiman pumawakan ögaru dikin ii? Mishi'o kaiwuru'u ökianuz pu'ati: Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan ögaru."

Jesus uruu dunapo Tominkaru di'iti'o

14 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aonaa pa'i unyukunuu ukasha'ora'ana'a! Umishidapa Tominkaru; umishida ögaru kapam. ² Kaina'a iriba kabaun nazoo kida ödaru dapu ii. Ukau'an ömakon naa wuru'u ösaaba'anan naa uwiizi nii. Aonaan an mani una'apan, aonaa mani ökowaadan u'ati na'apa. ³ Aizii ösaabaan dauna'an uwiizi nii, öwa'atin nii koshan unao dau'ati, turuu kizi una'ian ötuma kapam öna'ii-kizi ii. ⁴ Unao, uaitapanii dunapo ömako-kizi iti'oraz."

⁵ Aizii Thomas kian u'ati, "Wanaobanaa, aonaa waaitapan na'iti'oram pumako'ozon. Na'apam nii mooko waaitapan dunapo na'iti'o?"

⁶ Jesus kian, "Ögaru wuru'u dunapoz, ögaru wuru'u mishi'oraz, na'iki ögaru wuru'u kakupa-kinaiz. Soo ögaru ida'an turuu kaawa-karu ödaru di'iti. ⁷ Aizii unao, uaitapan an ögaru, uaitapan nii ödaru kapam. Aizii wuru di'iki'i uaitapa'a naa na'iki utukapa'a naa uruu."

⁸ Philip kian u'ati, "Wanaobanaa, putukapa-kida wa'ati puDaru, uruu turua'o nii wa'ati."

⁹ Jesus kian, "Kotua'iki ömashaapan unao tuma, mazan upu'u zii mooko aonaa puaitapan ögaru, mishi'i Philip? Ipai pidan tukapa'oraz ögaru, uruu tukapa'o kapam ödaru wuru'u. Mazan na'apa di'i naa kaiwuru'u, 'Putukapa-kida wa'ati puDaru,' pukianuz? ¹⁰ Aonaa mooko pumishidan, ögaru na'iki öDaru, bauda'apa'o waunao? Kuwai kida ökowaadaniaz unao ati, aonaa ö'ida'a'o mani ötoman. ÖDaru, mashaapa'oraz ö'ida'a, uruu pa'an wuru'u sha'apaapa'oraz pakaudin-kizi kida ögaru ida'an. ¹¹ Umishida ögaru na'iki öDaru, bauda'apa'o waunao ökianuz. Oo, umishida pa'i öDaru sha'apataniaz umanawun kida'o aimaakan ögaru ida'an. ¹² Mishi'o kaiwuru'u ökianuz: Ipai pidan mishida'o ögaru, usha'apatan nii ösha'apaapanii kaduz kida kapam. Na'iki usha'apatan nii powa'a'o zii umanawunun kida, usha'apanum kau'an ömakon naa öDaru di'iti wuru'u. ¹³ Upishaan an ögaru kanom dau'ati karikaonan, öpidanannaoun idi unao, ösha'apatan nii u'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii uDani aida-kidan pidannao ati paDaru umanawunun. ¹⁴ Upishaan an ögaru kanom dau'ati karikaonan, öpidanannaoun idi unao; ösha'apatan nii u'ati.

Jesus taan nii Kaimana'o Doronaa

¹⁵ "Umarainpan an ögaru, uizo'atipan nii ökakinaori kida. ¹⁶ Öpishaan nii öDaru na'iki utaan nii unao ati ba'oran Minka'ui kakinaota'o nii unao, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao tuma. ¹⁷ Uruu Kaimana'o Doronaa tominapa-kida'o nii unao mishi'o Tominkaru dau'a'o. Mazan mamishida-kainao pidannao, aonaa turuu ñzaamatan uruu paminka'u nii, usha'apanum kau'an aonaa ñtukapan na'iki aonaa ñaitapan uruu. Mazan unao, uaitapa pa'an uruu, usha'apanum kau'an, kaina'a'o uruu unao tuma, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao ida'a.

¹⁸ "Aona'o nii öwa'akan unao, maudaniiwai wa'akakao kawan; ökaawan nii powaa ati u'ida'ati. ¹⁹ Kadi-manana'o ni'i naa pidannao matukapakan ögaru. Mazan unao utukapan nii pa'an, usha'apanum kau'an ökakupan nii powaa iti koshan, ukau'an unao ukakupan nii kapam ökakupan idi. ²⁰ Aizii uruu dono, uaitapan nii ögaru na'iki ödaru bauda'apa'o waunao. Aizii unao na'iki ögaru, na'apa'o manawun bauda'apa'o pidan kawan.

²¹ "Na'ia'oram pidan abata'o na'iki izo'atipa'o ökaki-naori kida, uruu wuru'u marainpa'oraz ögaru. Ödaru marainpan nii pidan marainpa'oraz ögaru; aizii ögaru,

ōmarainpan nii uruu kapam na'iki ðaitapa-kidinan nii u'ati."

²² Judas kian u'ati (aonaa Judas Iscariot mani), "Naobanai, na'apam nii puaidan pumanawunun wau-nao ati karikaonan, ba'orainao ati aona'o nii mooko puaida-kidan?"

²³ Jesus kian u'ati, "Pidan marainpa'o õgaru, uizo'atipan nii õparadan, na'iki õDaru marainpan nii uruu. Wawa'atin nii uruu ida'ati na'iki wamashaapan nii utuma. ²⁴ Mazan na'ia'oram pidan aona'o umarainpan õgaru, aonaa uizo'atin õparadan kida. Wuru'u kuwai kidaz, unao abataniaz, aonaa õtomanii mani karikaonan, õDaru pa'an wuru'u dyuuda'oraz õkakuwaapan na'apa.

²⁵ "Õkowaadan u'ati kaikapa kida'ora'a õna'an pu'u zii utuma. ²⁶ Wuru'u Minka'ui, Kaimana'o Doronaaz, õDaru dyuudan ni'oraz u'ida'ati õgaru aipan ati; uru'o nii pa'an tominapa-kida unao ipai õkuwaa kida dau'u, na'iki unyukunuu-kidan nii unao ati ipai daunuuda'u wuru'u õkuwaa kidaz.

²⁷ "Õwa'akan unao tuma kaimana'o nyukunui; soo õgaru turuu õtaan na'apa'o. Aonaa da'i sannao taan kawanu'o mani õtaan nyukunui kaimanan. Aonaa pa'i unyukunuu kasha'ora'ana'a oo utariidina'ana'a.

²⁸ "Õkowaadanii sha'atii u'ati, 'Õmakon ni'i naa õdaru di'iti, mazan õkaawan nii koshan powaa ati.' Umishiin an mani umarainpan õgaru, ukonaukii mani õmakon idi'i naa õDaru di'iti, usha'apanum kau'an umanawunu'o õgaru ai wuru'u uruuz. ²⁹ "Õkowaadan naa u'ati kai kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii; aizii usha'apan dono'o naa uaitapan nii õkuwaa mishiin. ³⁰ Aona'o ni'i naa õparadinan tomunu'iki utuma, usha'apanum kau'an wa'ati'i naa wuru'u di'ora'a amazada baara'a'oraz naobanai. Mazan aonaa uka'i-itan pamashaatan õgaru. ³¹ Mazan õsha'apata pa'an ipai aimakaan õdaru dyuudan kawana'ati õgaru, pidannao aitapa-kinnaa nii mishi'o õmarainpan uruu.

"Aizii, wamako'o naa."

Paoribai kadunaa manawun

15 "Õgaru wuru'u mishi'oraz paoribai kadunaa, na'iki õDaru saabaapauzo paoribai baawu.

² Ipai'o nii udukutan paoribai waoda kida aona'oraz ikaakan. Mazan kaaka'oraz kida usaabaan nii pa'an, aonaa kizi kazamaka'o nii ukadu'u, na'iki madowaaka kizi koshan ukaakan. ³ Unao, saabaa'aka-kariwai'i naa õkuwaa ida'an. ⁴ Pakawan pa'i uzaamatinapa õ'ida'ati, õzaamatinpan nii u'idi'iti kapam. Aonaa paoribai waoda kaakan paaipan ati karikaonan, soo uzaamatinpan an pakadunaa ida'ati. Unao na'apa'o kapam, aonaa uka'iitan usha'apatan kaimana'o aimakaan uaipan ati karikaonan. Soo uzaamatinpan an õ'ida'ati.

⁵ "Õgaru wuru'u paoribai kadunaa. Aizii unao, uwaoda kida kawanu'o. Pidannao, karikaonanu'oraz i'na'an õ'ida'a, õgaru na'apa õna'an nii i'ida'a, i'nao sha'apatan ni'i naa dobata kaiman kida'o aimakaan. Unao, aonaa uka'iitan usha'apatan aimakaan u'ida'a karikaonan, soo õkaminka'utan an unao. ⁶ Mazan pi-

dan aona'oraz una'an õ'ida'a, uawu'uta-ka'o ni'i naa, na'iki umaririn ni'i naa amazada ii, na'apa paoribai waoda awu'uta-kariwai maririn kawan. Udauna'an ukasaba'uka-ka'o na'iki ukaboota-kaoa'a naa tikazi wu'iti. ⁷ Mazan unao, una'an an pakawan õ'ida'a, na'iki umishidapan an õparadan kida, turuu utoriinpan kanom dau'ati karikaonan, na'iki utaa-ka'o nii u'ati.

⁸ Kaikapa'o ida'ana'o wuru'u õDaru umanawunun aida-kida-kaoz: Unao sha'apaapan ida'an dobata kaiman kida'o aimakaan, na'iki na'apa'o ida'an utukapa-kidinan õpidanannao unao. ⁹ Na'apa õDaru marainpan kawan õgaru, na'apa õmarainpan kapam unao. Uzaamatinapa pakawan õ'ida'ati, õmarainapa kizi unao. ¹⁰ Uizo'atipan an õkakinaori kida, pakawanu'o nii õmarainpan unao, na'apa õizo'atipan kawan õDaru kakinaori kida, na'iki pakawan umarainpan õgaru.

¹¹ "Õkowaadan u'ati ipai kaikapa kida'ora'a, unao konaukii kizi na'apa manawun õgaru konaukian kawan, na'iki aonaa kizi kanom towauda'uan ukonaukian.

¹² "Aizii kaikapa õkakinaori'i, umarainpaaka, na'apa manawun õmarainpan kawan unao. ¹³ Aonaa na'ia'oram pidan kamarainpanu'o powa'a zii wuru aia'a, pidan kashaapa'oraz pazowii-ka'o papaonarunao kazan-naatin-kinnaa nii. ¹⁴ "Õpaonarunao unao, uizo'atipan an õkakinaori kida. ¹⁵ Aona'a naa õdakotan unao õpoitorunao nii, usha'apanum kau'an poitorui, aonaa uaitapan na'apa'oram panaobanaa sha'apainpan. Mazan õdakotan unao õpaonarunao nii, usha'apanum kau'an ipai õkowaadan u'ati õabatanii kida õDaru di'iki. ¹⁶ Aonaa uaipan ati'o mani uzaamatinan õ'ida'ati; õgaru aipan ati'o pa'an unao zaamatinan. Ukau'an õgaru aipan ati'o unao makon usha'apata'anan dobata kaiman kida'o aimakaan. Na'iki karikaonan kizi usha'apaapan na'apa'o aimakaan. Uzaamatinpan idi õ'ida'ati, õDaru taan nii unao ati kanom karikaonan upishaan an u'ati. ¹⁷ Ukau'an kaikapa õkakinaori unao ati'i: 'Umarainpaaka.'

Jesus di'itiinao zaamatinpan to'ora-kizaitapa-ka'o

¹⁸ "Pidannao to'ora-kizaitapan an unao, unyukunuitapa na'apa'o i'to'ora-kizaitapauzon õgaru.

¹⁹ Umashaapan an mani na'apa imi'i baara sannao mashaapan kawan, i'marainapa mani unao pairibannao nii. Mazan õaipana'ati'o uzaamatinan õ'ida'ati. Ukau'an, aonaa imi'i baara sannaou'u naa mani unao; uruu idi'o pidannao to'ora-kizaitapan unao. ²⁰ Udi'itapa õkianuz u'ati kaikapa'a: 'Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai.' Kaina'a antamikitainao õgaru, na'apa'o nii i'antamikitan unao kapam; mazan kaina'a ba'orainao izo'ati'o õparadan, ukau'an na'apa'o nii i'izo'atin uparadan kapam.

²¹ "Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an uzaamatinpan idi'o õ'ida'ati. Mazan i'nao, aonaa i'aitapauzon wuru'u dyuuda'oraz õgaru. ²² Aonaan an mani õkaawan da'ati'i na'iki aonaan an mani õkakuwaapan i'ati, aonaa mani i'oian kainaabatinnan padamata. Mazan aizii, 'aonaa waaitapan oia'o

wuru'u na'apa'oraz,' aonaa turuu ĩkian. ²³ Pidan to'ora-kizaitapa'o õgaru, ĩto'ora-kizaitapan õDaru kapam wuru'u. ²⁴ Aonaan an mani õsha'apatan ĩawun za'a ĩmatukapauzokanii pidan sha'apatan kida, aonaa mani padamata ĩ'orian kainaabatinan. Mazan aizii, ĩtukapani'i naa õsha'apatan na'apa'o, mazan upu'u zii ĩto'ora-kizaitapan baokopa waunao, õgaru na'iki õDaru. ²⁵ Mazan na'apa'o ida'an, ĩkakinaorinaa mishiinan: ĩto'ora-kizaitapan õgaru madiwautapaka karikaonan,' kia'oraz usaadinpan.

²⁶ "Kaawa'o nii Minka'ui, uruu Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata'o mishi'o kuwai Tominkaru daua'o. Odyuudan nii uwa'atin õDaru di'iki unao ida'ati, na'iki uru'o nii kakuwaapa õdau'an. ²⁷ Aizii unao, ukakuwaapan nii õdau'u kapam, usha'apanum kau'an unao na'a'o õtuma õsakadinan di'iki õtominapatin-kidan pi-dannao.

16 "Õkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a, uruu aonaa kizi umuudina'akan umishidapan ai. ² Uiribannao kashanauan nii unao synagogue kida iki, uchoochiipan ai ĩtuma. Na'iki kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, uruu dono pidannao zowian an unao, ĩ'iti-iman kaimana'o nii aimakaan wuru'u pasha'apataniaz Tominkaru ati. ³ Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapauzon õDaru, oo õgaru. ⁴ Mazan õkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a. Ukau'an uruu kamoo kaawan dono'o naa, unyukunuitapan nii õkuwaa na'apa kida'o daua'oraz. Oñsakadinan di'iki õtominapa-kidan unao, aonaa õkowaadauzon u'ati na'apa kida'o, usha'apanum kau'an õna'an idi zii utuma.

Kaimana'o Doronaa kaudin-kizi

⁵ "Mazan aizii õkiwan ni'i naa powaa iti dyuuda'oraz õgaru di'iti. Mazan aonaa na'ia'oram zoobaba unao pishaan õgaru na'iti'oram wuru'u õmako'ozoonuz. ⁶ Oñkowaadan idi zii u'ati kaikapa'ora'a, uruu idi unyukunuu kasha'oran naa. ⁷ Mazan mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aona'o nii Minka'ui kaawan u'ida'ati, soo õmakon an. Ukau'an kaimana'o nii manawun unao ati wuru'u õmakonuz. Mazan õmakon an, odyuudan ni'i naa uruu unao ida'ati. ⁸ Aizii ukaawan dono, ukainabatatan nii pidannao ati na'apa'oram manawun oia'o; na'iki, na'apa'oram manawun ĩdi'itapan kaimana'o; na'iki na'apa'oram manawun ĩdi'itapan Tominkaru kowaadan oia'o pataka'uta-ka. ⁹ Pana'iti karikaonan ĩdi'itapan oia'o, usha'apanum kau'an aonaa ĩmishi-da'azon õgaru. ¹⁰ Pana'iti karikaonan ĩdi'itapan kaimana'o, usha'apanum kau'an õmakon nii powaa iti õDaru di'iti, na'iki aona'o nii powaa utukapan õgaru. ¹¹ Na'iki pana'iti karikaonan ĩdi'itapan pataka'utinkaru, usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utani'i naa naobanai di'ora'a amazada baara'a'oraz.

¹² "Kaina'a dobata zii õkowaada'azoonii u'ati padamata, mazan dobata'o ni'i naa manawun wuru'u õkuwaaz, aona'o nii uka'itaanuz. ¹³ Mazan Kaimana'o Doronaa kaawan nii, uruu mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o. Uruu aipan ati'o ni'i naa uaitapan mishi'o

kuwai Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii ukakuwaapan pa'ida'a karikaonan, mazan ukakuwaapan nii paa-batani' dau'u, na'iki ukowaadan nii unao ati kanom kida'o nii sha'apa diina'iti'i. ¹⁴ Uru'o nii kainaabata õmanawunun, ukowaadan ida'an kanom dii õgaru, na'iki na'apa'oram wuru'u õkuwaaz. ¹⁵ Oñkowaadauzon ipai aimakaan õDaru dau'u, aizii na'apa'o nii kapam Kaimana'o Doronaa kowaadan u'ati ipai õgaru dau'an, na'iki na'apam õkiauzon."

Kasha'ora-karu konaukii-karu ua'ii

¹⁶ Jesus kian, "Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan."

¹⁷ Aizii kaina'a utominapa-kidaniinao bii iki'o, ĩkian pairiban ati kida, "Na'apa'oram dau'ati'o ukianuz, 'Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan;' na'iki na'apa'oram dau'ati'o dii, 'usha'apanum kau'an õmakon naa powaa iti wuru'u õDaru di'iti,' ukianuz?" ¹⁸ Aonaa ĩmashaadan ĩpishautaakan, "Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u, 'Masakauda'u dauna'an,' ukianuz? Aonaa waaitapan kanom daua'o ukadakotinan," ĩkian.

¹⁹ Jesus aitapa ĩpishaa'azon paugaru, uruu idi ukian ĩ'ati, "Oñkian kaikapa'a: 'Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan õgaru, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii õgaru koshan.' Mishii, uruu dau'ati'o upishautaakan? ²⁰ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Uzaadan nii na'iki diiwa'o nii umuraapan, ba'orainao konaukian pu'u. Kiwiin zii ukasha'oran nii, mazan uruu dauna'an ukonaukian nii. ²¹ Zuna kaudanipa'azon dono, kasha'ora kowas onyukunuu okaziwapan kamoo kaawan idi'i naa, mazan okaudanipan dau'na'an, aona'a naa onyukunuitapan pakaziwapauzon. Soo okonaukian naa pa'an, usha'apanum kau'an koraidaonaa sodi shakatan idi. ²² Na'apa'o kawanu'o wuru'u unao baiaapaniaz: kai unyukunuu kasha'ora-kida, mazan õtukapan nii koshan da'i unao, na'iki uruu dono ukonaukian nii, na'iki aona'o nii kanom mashaatan ukonaukiitanan.

²³ "Aizii uruu dono, aona'o ni'i naa kanom nii upishaan zii õgaru aimakaan dau'ati. Mishi'o kaiwuru'u õkianuz u'ati: Upishaan an õDaru kanom karikaonan dau'ati, utaan nii u'ati õpidanannaoun idi unao. ²⁴ Aonaa zoobaba upishaan uruu kanom karikaonan dau'ati, õpidanannaoun idi unao. Upishaa, Tominkaru taan nii u'ati upishaanii. Uruu kaimanaiman kizi ukonaukiitanan.

²⁵ "Oñkakuwaapauzon u'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an di'ora'a aimakaan kida dau'a'a. Mazan kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, aizii uruu dono aona'o ni'i naa õkakuwaapan powa'a di'itinapa-kinai kuwai ida'an, mazan õparadan nii sariapa kizi pidannao uaitapan õkuwaa õdaru daua'o. ²⁶ Uruu dono, turua'o ni'i naa upishaan uruu aimakaan dau'ati, õ'uu ida'an, õpidanannaoun idi unao; aonaa kanom nii õpishaan zii

ōDaru unao ati, ²⁷ usha'apanum kau'an, ōDaru marainapanii unao. Umarainpan unao, usha'apanum kau'an unao marainpan idi'o ōgaru, na'iki unao mishidan idi uruu di'iki'o ōwa'atin. ²⁸ Mishid, ōwa'atin ōDaru di'iki'o, imi'i baara ati. Aizii ōmakon ni'i naa imi'i baara iki, ōkiwan naa ōDaru di'iti."

²⁹ Uru'u naa utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Aizii, uruu zii puparadan kainaabatinan, aonaa pukaiwaan di'itinapa-kinai kuwai. ³⁰ Aizii watukapa, puaitapa mishi ipai aimakaan; turuu pudako'atin pupishaa-kaō ua'ii zii aimakaan dau'ati. Ukau'an aizii wamishida puwa'atin Tominkaru di'iki."

³¹ Jesus kian i'ati, "Uruu zii umishidan? ³² Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u kaawa'oraz, uruu dono pana'itinapu kida'o nii umakoodanainan, ukidoopan nii ō'ai udapu iti kida, uwa'akan nii ōgaru ōba'orantin. Mazan aonaa ōba'orantina'o manawun mani ōgaru, usha'apanum kau'an ōDaru karikaonanuo'ona'auzon ōtuma. ³³ Ōkowaadan unao ati aimakaan kaikapa kida'ora'a, unyukunuu konaukii-kinaa nii, uzaamatipan idi ō'ida'ati. Di'ora'a amazada baara'a'a, ubaiaapan nii kasha'ora'o. Mazan uma'ozakadapa unyukunuu! Ōgaru, ōwazootani'i naa di'ora'a amazada baara'a'o kasha'ora kida'o aimakaan!"

Jesus toriinpan papidanannao ati

17 Jesus kakuwaapan dauna'an patominapa-kidaniinao ati, uawunuupan doko iti na'iki uruu'u naa utoriinpan.

"ŌDaru, aizii kaawa'a naa kamoo. Putukapa-kida pidannao ati puDani umanawunun, utukapa-kida kizi i'ati pumanawunun kapam. ² Pugaru aipan ati'o ukazowautapan ipai pidannao, utaa kizi karikaonanuo'ona'auzon u'ida'ati. ³ Kaikapa'o wuru'u karikaonanuo'oraz kakupa-karu ikoda-kaō: pidannao aitapan ida'an soo bauta'apa pugaru mishi'o Tominkaru, na'iki i'aitapan ida'an ōgaru, Jesus Christ, pudyuudaniaz imi'i baara ati. ⁴ Ōtukapa-kida'a naa imi'i baara'a'o pidannao ati pugaru umanawunun, ōsha'apatapan ida'an ipai pudyuudanii ōsha'apatapan. ⁵ Ōdaru, marii ōtukapa-kaō umanawunu'o nii aizii, na'apa ōtukapauzo-kaō kawan pugaru tuma amazada tominan ua'ii zii.

⁶ "Ōaitapa-kidani'i naa pukaduz wunao ati'i, putaaniinaouz ō'ati di'ora'a amazada baara aino bii iki. Pupidanannao i'dyaun na'iki putaaniinao ō'ati i'dyaun, na'iki i'izo'atipa pukakinaori. ⁷ Aizii i'aitapa'a naa, ipai aimakaan putaanii ō'ati, pugaru di'iki'o wuru'u. ⁸ Ōkowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki i'zaamata kaimanaiman panyukunuu itiz. I'aitapa ōwa'atin pugaru di'iki'o na'iki i'mishida pudyuudanii ōgaru.

⁹ "Aonaa ōtoriinpan ipai pidannao ati, mazan ōtoriinpan wunao ati'i putaaniinaouz ō'ati, usha'apanum kau'an pupidanannao pa'an i'dyaun. ¹⁰ I'pai ōpidannao, pupidanannao kapam i'dyaun. Ukau'an

ipai pupidanannao ōpidannao kapam i'dyaun. I'nao ida'ana'o nii ōmanawunun aitapa-kaō. ¹¹ Aizii, aona'o ni'i naa ōna'an imi'i baara'a, kadimana'o ni'i naa ōmakon pu'idi'iti. Mazan ōpidannao, i'na'an nii zii imi'i baara'a. ŌDaru, kaimana'o manawun, pukazannaatapa pa'i wunau'u putaapa-kidaniinaouz ō'ati. I'nyukunuu patumaaka kizi pa'atiaaka, pugaru na'iki ōgaru nyukunuu patumaakan kawan. ¹² Ōna'an dono zii i'tuma imi'i baara'a, ōkazannaatapa i'dyaun, pakawan kizi i'mashaapan pupidanannao nii. Ōkazannaatapa i'dyaun, aonaa na'ia'oram waziwadinan, soo bauta'apa pidan waziwadina'o ni'oraz aita-kaō, na'apa'o ida'an kizi saada-kariwaiz kida puparadan mishiinan.

¹³ "Aizii kadimana'o ni'i naa ōmakon pu'idi'iti. Ōtoriinpan i'ati kaikapa'a ōna'an pu'u zii i'tuma imi'i baara'a, i'nyukunuu konaukii kizi kaimanaiman na'apa ōnyukunuu konaukian kawan manawun.

¹⁴ Ōkowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki uruu idi ba'oran pidannao kashanau-kidan i'dyaun. I'kashanau-kida-kaō, usha'apanum kau'an ōgaru kawanuo'ona'auzon i'dyaun, aonaa i'di'itinpan ba'orainao di'itinpan kawan. ¹⁵ Ōtoriinpan, aonaa ōaipan mani pu-so'otan i'dyaun di'oraz amazada baara iki'i, mazan ōpishaan pa'an pukazannaatapan i'dyaun Satan ai. ¹⁶ Ōgaru, aonaa ōdi'itinpan imi'i baara sannaō di'itinpan kawan. I'nao na'apa kapam i'di'itinpan ōgaru kawan, aonaa imi'i baara sannaō kawan mani.

¹⁷ Pusaabaa i'dyaun pu'idiwaunao nii, puaitapa-kidan ida'an i'ati mishi'o manawun puparadan. Puparadan, uruu mishi'o manawun. ¹⁸ Pudyuudan kawan ōgaru imi'i baara ati, na'apa ōdyuudan i'nao kapam amazada kawana'ati. ¹⁹ Kaimanaiman ōtaainan pu'ati i'nao dikin ii, turuu kizi i'nao kapam taainan kaimanaiman pu'ati.

²⁰ "Aonaa i'nao ati mani karikaonan ōtoriinpan, mazan ōtoriinpan ba'orainao ati kapam, mishidainao ni'oraz ōgaru, paabatan ida'an ōdaua'o kuwai ōpidannao ida'an. ²¹ Ōtoriinpan i'ati, marii kizi i'bauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki ōgaru bauta'apatapan kawan wanyukunuu. ŌDaru, na'apa pugaru bauta'apatapan ōgaru ida'ati, na'iki ōgaru bauta'apatapan pugaru ida'ati, na'apa kizi i'nao bauta'apatapan waunao ida'ati, pidannao mishida kizi pugaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. ²² Ōtaanii umanawun-karu i'ati na'apa putaan kawan ō'atiz, marii kizi i'bauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki ōgaru bauta'apatapan kawan wanyukunuu. ²³ Kaina'a i'nyukunuu ii ōgaru; na'iki kaina'a ōnyukunuu ii pugaru. Marii kizi kaimanaiman i'bauda'apatapan panyukunuu, ba'oran pidannao aitapa-kinaa nii, pugaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. Na'iki pumarainapanii mishidainao ōgaru na'apa pumarainpan kawan ōgaru.

²⁴ "ŌDaru, na'iam ōgaru, na'ii ōaipan ōtuma wuru'u putaaniinaouz ō'ati, i'tukapa kizi ōmanawunun, wuru'u putauzoniaz ō'ati pumarainpan idi ōgaru

amazada tominan ua'ii. ²⁵ Kaimana'o manawun òdaru, aonaa pidannao aitapauzon pugaru. Mazan ògaru, òaitapanii pugaru, na'iki òtominapa-kidaniinao òaitapa pudyuudanii ògaru. ²⁶ Òkainaabatani'i naa ò'ati kanom kaduz pugaru, na'iki karikaonanu'o nii òkainaabaapan ò'ati kanom kaduz pugaru. Ìmarainpaaka kizi na'apa pumarainpan kawan ògaru, turuu kizi òzaamatinpan ònao di'iti kapam."

Soldyaanao zaamata'anan Jesus

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53)

18 Jesus toriinpan dauna'an paDaru ati, umakon naa patominapa-kidaniinao tuma Kidron Wa'o baza itinapu. Kaina'a'o da'i paoribai baawu na'ii, na'iti'i naa Jesus morotan patominapa-kidaniinao tuma. ² Judas, kaakapa'o ni'oraz uruu tarubainao ati, uaitapanii kapam uruu amazada, usha'apanum kau'an, na'iti'o Jesus makouzon patominapa-kidaniinao tuma. ³ Ukau'an na'iti'i naa Judas makon, una'akan bauda'apa utonazinaa soldyaanao. Na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu bii ikiinao kapam, ònao faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao dyuudaniinao. Ìna'akapanii mizaataaka-kinai kida. Aizii ba'orainao òna'akapanii palampam kida.

⁴ Jesus aitapani'i naa na'apam nii òsha'apaapan pau-garu. Uruu idi uwa'ati'ikan ò'ida'ati, na'iki ukian ò'ati, "Kanom uaipan?"

⁵ "Jesus, Nazareth san," òkian u'ati.

"Ògaru uruu," Jesus kian ò'ati.

(Judas, kaakapa'oraz uruu, na'ia'a naa òtuma.)

⁶ "Ògaru uruu," Jesus kian idi ò'ati, sariapa òdan-danaa'akan, na'iki òdorautan imi'i baara iti.

⁷ Powa'a koshan Jesus pishaan òdyaun, "Kanom uaipan?"

"Jesus, Nazareth san," òkian u'ati koshan.

⁸ Jesus kian ò'ati, "Òkii sha'atii u'ati, 'Ògaru uruu.' Umishiin an ògaru udawatapan, ukau'an marina'a wunaou'u òtumainaouz." ⁹ (Ukian ò'ati na'apa, uparadan mishiin-kinaa ni'o utoriinpan dono'oraz. "Òdaru, aonaa bauda'apa òwaziwaan wuru'u putaaniinaouz ò'ati," ukianuz.)

¹⁰ Aizii Simon Peter, una'akapanii marii. Uso'ota'akan pakinnaa aiazu, na'iki sa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain diwa'ora antanpu'o, waota'aka. Malchus kia'o u'uu wuru'u poitoruiz. ¹¹ Jesus kian Peter ati, "Pushakada pumarian powaa iti pakinnaa zo'iti! Pu'iti-iman aona'o nii òbaiaapa'azon kasha'ora'o, òdaru taa-niaz òbaiaapan nii?"

Jesus na'aka-kao Annas di'iti

¹² Aizii, soldyaanaouz na'iki òzowaunaa, na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu, òzaamata'akan naa Jesus na'iki òdo'ota'akan naa uka'u kida. ¹³ Ìna'akan uruu Annas di'iti kiwiin zii. Annas, uruu Caiaphas imadokozu. Aizii Caiaphas, uruu Umanawunu'o Faadaa uruu dono, ¹⁴ na'iki uruu kia'oraz kiwiin zii Jew-nao zowaunaanao ati kaikapa'a: "Kaimana'o nii man-

awun bauda'apa'o pidan mawakan an ipai pidannao dikin ii."

Peter kian

aonaa uaitapauzon Jesus

(Matthew 26:69-70; Mark 14:66-68; Luke 22:55-57)

¹⁵ Simon Peter, na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidani, òda'anpan Jesus. Aizii ba'oraniz, uruu kaimanaimana'o Umanawunu'o Faadaa aitapan. Ukau'an morota kootowapa-kizai iti uruu Jesus tuma, Umanawunu'o Faadaa dapu iti. ¹⁶ Mazan Peter, una'ian paniinom ii, aonaa umorotan. Aizii, ba'oraniz Jesus tominapa-kidani, kaimanaimana'oraz Umanawunu'o Faadaa aitapan, umako'okan powaa iti na'iki uparada'akan zunaa-ba ati, awunuutapaibaz paniinom, na'iki uru'u naa umorota-kidan Peter. ¹⁷ Aizii zunaaaba, awunuutapaibaz paniinom, okian Peter ati, "Pugaru òaitapan diidi'ia'ora'a pidan tominapa-kidani kapam?"

"Aonaa," Peter kian o'ati.

¹⁸ Aizii poitoruinao na'iki watchmantapainao, òpu'ukada ni'i naa tikazi na'ii, amazada wadidin idi, uruu na'ia'a naa òkadishitapan òtanaapan kida. Peter na'ii kapam ukadishitapan utanaapan òtuma.

Umanawunu'o Faadaa

pishautan Jesus

(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; Luke 22:66-71)

¹⁹ Uru'u naa Umanawunu'o Faadaa pishaan Jesus, "Kanomnao putominapa-kida nii? Kanom daua'o putominapa-kidan òdyaun?"

²⁰ Jesus kian u'ati, "Karikaonan òkakuwaapan, turuu kizi ipai pidannao abatan òkuwaa. Karikaonan òtominapa-kidan pidannao synagogue ii, na'iki Tominkaru Dapu ii. Aonaa na'apainim òdizapan òkuwaa pidannao ai. ²¹ Kanom nii pupishaan ògaru? Pupishaa pidannao abatainao na'apam òkian. Ìnao, òaitapa na'apa'oram òkiauzon."

²² Jesus paradan idi na'apa, bauda'apa watchman udazaba a'o kadishitapan, uta'ika'akan naa Jesus paawun baara ati. Ukian Jesus ati, "Kanom dyuudan pudako'atin Umanawunu'o Faadaa paradan na'apa."

²³ Jesus kian u'ati, "Puaitapan an òparadan poza-watan, pukowaada ipai da'ainao pidannao ati'i. Mazan puaitapan an òparadan sakitapan, kanom ni'i naa puta'ika'akan ògaru?"

²⁴ Udauna'an Annas dyuudan una'aka-kao Caiaphas di'iti, Umanawunu'o Faadaa, pakawan uka'u kida do'otinpan.

Peter powa'atan pakian pidannao ati, aonaa uaitapauzon Jesus

(Matthew 26:71-75; Mark 14:69-72; Luke 22:58-62)

²⁵ Aizii Peter, pakawan zii ukadishitapan na'ii utanaapan, uru'u naa upishaa-kao koshan, "Aonaa pugaru mani kapam utominapa-kidaniinao tuma'oraz, mishii?" "Aonaa," Peter kian.

²⁶ Na'a'o pidan, uruu kapam Umanawunu'o Faadaa poitoru, na'iki uruu iriban tawuru'u Peter sa'ukaniaz

utain; ukian Peter ati, "Aonaa mooko pugaru mani tawuru'u òtukapaniaz utuma paoribai baawu ii, mishii?"

²⁷ "Aonaa," Peter kian koshan. Una'apan dauna'an, uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan.

Jesus na'aka-ka Pilate kanaapu iti

(Matthew 27:1-2, 11-31; Mark 15:1-20; Luke 23:1-5; 13:25)

²⁸ Wakankanaanin Jesus na'aka-kaoa'a naa Caiaphas di'iki, Romannao dapunaa iti'i naa. Aizii Jewnao, aonaa ìmorotan Romannao dapunaa iti, usha'apanum kau'an aonaa ìkaniribaina'azon pakakinaorinaa kian kawana'ati, turuu kizi ìaroopan Passover Kamoon dono. ¹²⁹ Uruu idi, Pilate ^{††} koditan ì'ida'ati na'iki up-ishaan ìdyaun, "Kanom mooko oia'o nii di'ora'a pidan sha'apatan, ukootowapa-kida-kinaa niizu?"

³⁰ Aizii ìkian u'ati, "Uruu dikintapauzo kakinaorii, un-a'apan idi'o wana'akan uruu pu'ida'ati."

³¹ Pilate kian ì'ati, "Usha'apata'a naa uruu uaipan kawana'ati, ukakinaorinaa kawana'ati."

Jewnao kian u'ati, "Waunao, aonaa Rome iki'o kaki-naorii taapadan wazowian pidan." ³² Usha'apan na'apa, Jesus paradan mishiin-kinaa ni'o, tawuru'u ukowaadanuz na'apam nii pamawakan.

³³ Pilate morotan powaa iti Romannao dapunaa iti. Uru'u naa udapada-kidan Jesus na'iki upishaanuz, "Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?" ukian.

³⁴ Jesus kian u'ati, "Puaipan ati'o kaiwuru'u pupishaanuz ògaru na'apa? Oo ba'oran pidannao kakuwaapan idi'o pu'ati òdau'an?"

³⁵ Pilate kian u'ati, "Ògaru, aonaa Jew mani. Pumin-Jewnao na'iki faadaanao zowaunaanao pa'an wuru'u na'aka'oraz pugaru ò'ida'ati. Kanom mooko wuru'u pusha'apataniaz, puto'orada-kinaa nii ìdyaun?"

³⁶ Jesus, kian, "Ònaobanai-tinapanuz, aonaa imi'i baara'a'o kingnao naobanai-tinpan kaduz mani. Da'ainao naobanai-tinpan kawanun an mani wuru'u ònaobanai-tinapanuz, mizaataaka mani òpidanannao, aonaa kizi Jewnao zowaunaanao zaamatan ògaru. Mazan aonaa da'a'o nii mani wuru'u ònaobanai-tinapanuz!"

³⁷ Pilate kian u'ati, "Ukau'an, king wuru'u pugaruz?" Jesus kian, "Pugaru, pudakotan ògaru king nii. Na'apa'o ni'o òshakatan, na'iki òkaawan imi'i baara ati, òkakuwaapa'anan mishi'o dau'u. Na'ia'oram pidan mishi'o ida'antanpu'o, uru'o nii zaamata òparadan."

³⁸ Pilate kian u'ati, "Kanom mooko mishi'o nii?" Udauna'an Pilate koditan koshan Jewnao ida'ati, na'iki ukian ì'ati, "Aonaa kanom dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u, òkaboota-kinaa nii uruu oia'o di'iti. ³⁹ Mazan ipai wunu Passover Kamoon dono òkodita-kidauzo nii unao aipan kawana'ati bauda'apa taraapa-kariwai pidan. Ukau'an, turuu òmuudan unao aipan ati, Jewnao naobanaa king kii-kizaiz?" ukian ì'ati.

† Numbers 9:9-11 †† Pilate: uruu Judea Baara ia'o naobanai udono (uruu Rome iki'oraz)

⁴⁰ Uru'u naa ìkadako'okan diiwa'o ida'an, na'iki ìkian u'ati, "Aonaa arawu mani'ii! Mazan waaiapan Barabbas pa'an!" Aizii Barabbas uruu antamiki.

Pilate kashaapa Jesus zowii-ka

19 Uru'u naa Pilate dyuudan soldyaanao ba'izian tuukii Jesus. ² Soldyaanao tinokan kaiwada-karu, uruu idi'i naa ìkakowamtan uruu. Udauna'an ìkakamichantan uruu, wuza'o kamicha idi, ³ na'iki uru'u naa ìwa'ati'anpan u'ida'ati, ìta'ii'anpan uruu paawun baara ati, na'iki ìkian u'ati, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!"

⁴ Pilate koditan koshan, Jewnao kasaba'ukinapa-kizi iti na'iki ukian ì'ati, "Aushaa uabata! Aizii òkodita-kidan ni'i naa uruu unao ida'ati, mazan òaipan uitapan kaimanaiman, aonaa kanom òikodan oia'o nii usha'apatan." ⁵ Uru'u naa Jesus kodita-kida-ka, umorokodapa wuru'u kowamaiz kaiwada-karu idi'oraz utoma-ka, na'iki wuza'oraz kamicha. Uru'u naa Pilate kian ì'ati, "Aizii, di'i naa wuru'u pidanaz!"

⁶ Aizii, faadaanao zowaunaanao, na'iki watchmanta-painao tukapa'akan naa uruu, sariapa ìkadakon diiwa'o ida'an, "Marii utauka-ka cross di'iti! Marii utauka-ka cross di'iti!"

Na'iki Pilate kian ì'ati, "Una'aka'a naa uruu, utauka kizi'i naazu cross di'iti. Ògaru, aonaa kanom òikodan oia'o nii usha'apatan."

⁷ Jewnao kian u'ati, "Waunao, kaina'a wakakinaorinaa, pidan na'apa'o marii uzowii-ka, udakotinpan idi Tominkaru Dani nii."

⁸ Aizii Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, tuukii utarian. ⁹ Udauna'an umorota-kidan koshan Jesus Romannao dapunaa iti. Na'ia'a naa upishaan uruu, "Na'ikim san mooko pugaru?" ukian u'ati. Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. ¹⁰ Aizii Pilate kian u'ati, "Kanom nii aonaa pudako'atin òparadan? Ògaru, turuu òkazannaatan pugaru puzowii-ka ai, na'iki turuu òtauca-kidan pugaru cross di'iti."

¹¹ Jesus kian u'ati, "Aonaa turuu pusha'apata-kidan ògaru, soo Tominkaru taapadan an. Ukau'an, wuru'u pidan na'aka-kida'oraz ògaru pu'ida'ati, powa'a'o zii manawun usha'apatan oia'o pu'ai."

¹² Pilate abatan idi na'apam ukian, utiwaan padamata na'apam pakazannaatan uruu. Mazan Jewnao kadakon u'ati, "Pukazannaatan an uruu, aonaa Caesar paonaru mani wuru'u pugaruz! Pidan dakotinpa'o king nii, Caesar taruba wuru'u uruuz!"

¹³ Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, uru'u naa ukodita-kidan koshan Jesus ì'ida'ati, na'iki uruu dauna'an usakanatan pakootoopauzo-kizi tabai ida'a, ^{††} panibazoo di'ii, Kuba Baara ^{‡‡} kia'oraz udakota-ka. (Gabbatha, kia'o udakota-ka Hebrew ida'an.) ¹⁴ Aizii uruu dono maonapa'a naa sakitapa kamoo, na'iki

‡ wuza'o kamicha: naobanai kamichan kaduz wuru'u na'apa'oraz uwuzan. †† tabai: naobanainao sakanatauzo-kizi ìkootoopan dono. (Pilate sakanatan na'a, udi'itapan panaadon powa'a zii na'apam nii pusha'apatan Jesus.) ‡‡ Kuba Baara: panibazoo, kuba idi'o utoma-ka.

uruu dono minziiwatin-karu kamoo † wuru'u Passover dau'ati.

Uru'u naa Pilate kian Jewnao ati, "Di'i naa unaobanaa king!"

¹⁵ Uru'u naa ikadako'okan, "Marii uzowii-ka! Marii uzowii-ka! Marii utauka-ka cross di'iti!" ikian.

Na'iki Pilate kian i'ati, "Uaiapa mooko otauka-kidan unaobanaa king cross di'iti?"

Aizii faadaanao zowaunaanao kian u'ati, "Soo Caesar, uruu bauta'apa wanaobanaa king!"

¹⁶ Uru'u naa Pilate taan Jesus i'ati, marii kizi'i naa soldyaanao taukan uruu cross di'iti.

Jesus tauka-ka cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; Luke 23:26-43)

Uru'u naa soldyaanao na'aka'akan naa Jesus, ¹⁷ Ukodita-kida-ka dono i'iki uwaodatapa'a naa pacrossanna, na'iki una'aka-ka Pidan-Zowau-Ni-wa'uz-naawa kia'o amazada dakota-ka di'iti. (Golgotha, kia'o udakota-ka Hebrew ida'an.) ¹⁸ Na'ia'a naa itaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam pidanna tauka-ka udazaba'a, ba'oran cross kida di'iti. Bauda'apa tauka-ka udiwa'ora antanapu, ba'oran tauka-ka uwashabaron antanapu. ¹⁹ Pilate saada-kidanii Jesus dau'a'o paranka daara'a, na'iki utauka-kidanuzu cross paawa'a, doko atanapa Jesus zowau ai. "Jesus, Nazareth San, uruu King, Jewnao ati," kia'o wuru'u saada-kariwaiz. ²⁰ Iriba pidanna aitaan wuru'u saada-kariwaiz, umaonapan idi dono i'ati. Wur'u usaada-kaoz idikinauda'u'o parada-ka ida'ana'o, Hebrew ida'an, Latin ida'an, na'iki Greek ida'an. ²¹ Jewnao faadaanao zowaunaanao kian Pilate ati, "Aonaa pusaada'ana'a, 'uruu King, Jewnao ati' kii; mazan pusaada kaikapa'a: 'Di'ora'a pidan kian, Ogaru King, Jewnao ati' kii pa'an."

²² Mazan Pilate kian i'ati, "Kanom o'saadanii, aonaa turuu upana'adan."

²³ Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, itaamata'akan naa ukamichan na'iki itbuutanuzu pami-na'utamkida, soldyaanao zaamata kizi pakawana'ati kida. Itaamata kapam ushooton za'aba'i; aizii uruu toma-ka aonaa na'iam ukanotinpan. ²⁴ Aizii ikian pa'atiaaka, "Di'ora'a shooto, aonaa washushuuda'ana'a. Wamakinaotin aka, watukapa kizi kanoma'o nii zaamata pa'anazu." Itsha'apatanuz aimaakan na'apa, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinna ni'o wuru'u:

"Itbuutan okamichan kida pakawana'ati na'iki imakinaotina'akan o'shooton dikin ii." †† Na'apa soldyaanao sha'apatan aimaakan.

²⁵ Na'ia'o Jesus crossanna dazaba ii, udaro kadishitapan pa'inaozo tuma. Na'ia'o kapam ituma Clopas daiaro Mary, na'iki Mary Magdala sanaabaz. ²⁶ Jesus tukapan padaro, na'iki umarainpaniaz patominapa-ki-

danii kadishitapan odazaba'a. Ukian padaro ati, "Pudani ni'i naa uruu!"

²⁷ Udauna'an ukian patominapa-kidani ati, "Pudaro ni'i naa oroo!" Na'iki'ora'a naa utaapan oroo.

Jesus mawakan

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; Luke 23:44-49)

²⁸ Jesus aitapan idi ipai'i naa pasha'apatan wuru'u Tominkaru aipaniiaz pasha'apatan; saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinna nii, ukian, "Omaradako."

²⁹ Aizii uruu dono na'a'o boon zo'o pasaata-kariwai kibia'o riwunii. Uruu baoko iti idamotan sponge, na'iki itawadanuz Jesus dako iti, hyssop kadunaa saba ida'an. ³⁰ Usoosokanuzu na'iki ukian, "Aizii ipai'i naa osha'apatinan!" Aizii una'apa'akan dauna'an, uru'u naa usawiki-kida'akan pazowau, na'iki umanizowanta'akan naa.

Jesus aradu'u dakata-ka

³¹ Aizii Jewnao zowaunaanao, aonaa itaipan tauka-kariwainao na'ian cross paawa ii atii kamoo tipitan di'iti, usha'apanum kau'an uruu di'iki Sookapa-ka Kamoo sakadinan. Na'iki umanawunu'o Sookapa-ka Kamoo, Passover Kamoon wuru'u udono'oraz. Uruu idi ipishaan Pilate marii kizi udyuudan cross paawa iainao taba'u kida ramita-ka imawaka kizi kadiman, uruu dauna'an turuu kizi inanaa kida toka-kida-ka.

³² Uru'u naa soldyaanao makon, na'iki itramita'akan naa Jesus dazaba aino itauka-ka taba'u kida.

³³ Mazan itkaawan Jesus ida'ati itukapan uruu mawaka'a naa, uruu idi aonaa itramitan utaba'u.

³⁴ Mazan bauta'apa soldyaa dakata'akan uruu paaradu'u ati dimana'o pachipararin idi, sariapa izai na'iki wunu shoota'akan udakata-kizinao iki. ³⁵ (Pidan tukapa'oraz kaikapa'o sha'apan, uruu wuru'u kakuwaapa'oraz. Ukau'an turuu ukuwaa mishida-ka. Ukowaadan wuru'u mishi'oraz kuwai turuu kizi unao mishidan kapam.) ³⁶ Di'ora'a aimaakan kida sha'apan, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinna ni'o wuru'u: "Aona'o nii bauta'apa uniwa'uz ramita-ka," kia'oraz usaadinpan. ³⁷ Na'iki kaina'a koshan saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'ora'a: "Pidanna awunuupan nii padakatanii di'iti," kii.

Jesus dida-ka dau'a'o

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

³⁸ Aizii na'apa kida'o sha'apan dauna'an, Joseph, Ari-mathea san pishaan naa Pilate Jesus nanaa dau'ati, turuu kizi una'akanuzu na'iki udida-kizi'i naazu. (Wuru'u Joseph, uruu mishida'o Jesus, mazan aonaa ukowaadan ba'oran pidan ati, utarian idi Jewnao zowaunaanao ai.) "Turuu puna'akanuzu," Pilate kian dauna'an u'ati; uru'u naa umakon na'iki una'akan naa Jesus nanaa. ³⁹ Aizii, Nicodemus, tawuru'u makonkauzoz aiwaka'an Jesus di'ii, uruu kapam mako Joseph tuma. Una'aka 30 kilogram kasarai, ‡ myrrh na'iki aloes

† minziiwatin-karu kamoo: Uruu dono'o Jewnao minziiwatauzon panikan ni'o Passover Kamoon dono. Wachuupunin, kamoo tipita'akan dauna'an, itnikauzonuzu. †† Psalm 22:18

idi'o ukawiki'ita-ka. ⁴⁰ Īnaou'u naa na'aka Jesus nanaa na'iki ĩpapidan naaz baraka'o kamicha mada † kasaraitinpa'o idi. Na'apa'o Jewnao saabauzon mawaka'o, un-aka-ka'o ua'ii baaranai iti. ⁴¹ Aizii, Jesus zowii-kizinao ii kaina'a'o da'i paoribai baawu. Na'iki kaina'a'o na'a pa'ina'o kichada-kariwai baaranai, aona'o zii ukaiwauzo-ka. ⁴² Jewnao minziwauzon idi Passover Kamoon dau'ati uruu dono, na'iki baaranai kaina'an idi na'ii, na'ia'a naa ĩpaida'akan Jesus nanaa.

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki
(Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12)

20 Ishawaka zii amazada Sunday chaapi'iki, Mary Magdala sanaabaz kaawa'akan naa Jesus baaranaa ati. Otukapa zikada'aka-kaoa'a naa kuba baaranai tarata'aka-kinaoaz. ² Uru'u naa odima'akan, okowaada'anan Simon Peter na'iki Jesus marainpaniaz patominapa-kidaniiti. Okian ĩ'ati, "Na'aka-kaoa'a naa wanaobanaa nanaa pabaaranaa iki, aizii aonaa waaitapan na'iam naa ĩsha'apatanuzu!"

³ Uru'u naa Peter na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidaniiaz makon, ĩtukapa'anan Jesus baaranaa. ⁴ Baokopa dya'utam ĩdyaun dimapa ĩmakon na'iti. Mazan wuru'u ba'oraniz, ukadimandina'akan naa na'iki ukiwiita'akan Peter ai, ukau'an kiwiin ukaawan Peter ai baaranai iti. ⁵ Udawukan, uawunuutaa-kidan ka'unaru nazo iti, utukapa mawaka'o watuu-kinao kamicha mada unazo ii; mazan aonaa umorotan na'iti. ⁶ Mazan Simon Peter kaawa'akan udawu'ati, sariapa umorotanaakan unazo iti. Utukapa wuru'u nanai watuu-kinaoaz kida kamicha mada na'ii, ⁷ na'iki utukapa kapam wuru'u kamichaz Jesus zowau watuu-kinaoaz. Pakawan uwatudinpan na'iki pana'itinapu wuru aia'a ba'oran kamicha mada kidaz. ⁸ Udauna'an, tominapa-kida-kariwai, kiwiini'oraz ukaawan baaranai ati, umorotan naa kapam ka'unaru nazo iti. Ukau'an utukapa na'iki umishida. ⁹ (Uruu dono aonaa zii ĩaitapan na'apa'oram saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a'oraz, kadishita'o nii uruu pamawaka-kizi iki, kia'oraz.)

**Jesus aidinan Mary
Magdala sanaaba ati**
(Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹⁰ Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti pamashaapakizi iti, wuru'u tominapa-kida-kariwainauz. ¹¹ Mazan Mary, ona'ian zii okadishitapan, ozaadinan Jesus baaranaa ii. Pazaadan pu'u, odawukan na'iki omorotakidan pazowau ka'unaru iti, oawunuutaa-kidan unazoo. ¹² Otukapa dya'utam angelnao na'ii, baraka kida'o ĩkamichan. ĩsakanatapan Jesus nanaa-daunuz ida'a. Bauda'apa'o sakanatapan uzowau antanapu, na'iki ba'oran sakanatapan ukidiba antanapu. ¹³ ĩkian Mary ati, "Kandii nii puzaadinan?"

Okian ĩ'ati, "Īna'akan idi oNaobanaa di'iki'i, aizii aonaa oaitapan na'iam naa ĩsha'apatanuzu!"

‡ kasarai: pidan mawaka'o kasarannaa. † kamicha mada: linen kia'o udakota-ka, kawinipina'o. Uruu idi'o Jewnao watudauzon pidan mawaka'o.

¹⁴ Oparada'akan dauna'an, okiwa-kiwaa'akan padikin iti, otukapa pidan padazaba'a. Jesus padamata wuru'u kadishitapa'oraz, mazan aonaa oaitapanuzu. ¹⁵ Jesus kian o'ati, "Kandii nii puzaadinan? Kanom pudawatanpan?"

Ozanda-kidan saabaapauzo paoribai baawu wuru'u uruuz. Okian u'ati, "Pugarun an wuru'u zikada'oraz uruu di'iki'i, pukowaada o'ati na'iam pusha'apatanuzu, oñanaka kizi uruu powaa ati."

¹⁶ Upu'a'a naa Jesus dakotan o'uu, "Mary!" ukian o'ati.

Uru'u naa otanawatina'akan u'ida'ati, na'iki okian u'ati, "Rabboni!" (Hebrew ida'an, "Tiichaa," kia'o wuru'u.)

¹⁷ Jesus kian o'ati, "Mana'a puzaamatina'ana'a o'i-da'ati, usha'apanum kau'an aonaa zii okiwan o'daru di'iti. Mazan pumako o'inawuzunao di'iti, pukowaada'an o'paradan ĩ'ati. Pukii ĩ'ati, "Okiwan naa o'Daru na'iki oTominkarun di'iti wuru'u. Uruu ĩDaru na'iki ĩTominkarun kapam."

¹⁸ Uru'u naa Mary Magdala sanaaba makon Jesus tominapa-kidaniinao di'iti na'iki okowaadan naa ĩ'ati patukapan Naobanai, na'iki okowaadan naa ĩ'ati na'apam ukian.

**Jesus aidinan
patominapa-kidaniinao ati**
(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)

¹⁹ Uruu Sunday wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao baokopatinan kabaun nazo ii. ĩtarian idi Jewnao zowaunaanao ai ipai ĩdadaradapan paniinom kida. Masha'apakiaka Jesus aidinan ĩbii ii, na'iki ukian ĩ'ati, "Kaiman utaapa unyukunuu." ²⁰ Uparadan dauna'an na'apa, utukapa-kidan ĩ'ati potopotori daunizi paka'u kida ida'a'o, na'iki paaradu'u dakata-kizinao. ĩtukapan idi wuru'u Naobanaiz, tuukii, tuukii utominapa-kidaniinao konaukian. ²¹ Udauna'an Jesus kian ĩ'ati koshan, "Kaiman utaapa unyukunuu. O'daru dyuudan kawan o'garu imi'i baara ati, ukau'an na'apa o'dyuudan kapam unao amazada kawana'ati." ²² Uipaian dauna'an p'paradan, upootan panizowan ĩ'ida'ati na'iki ukian ĩ'ati, "O'taan Kaimana'o Doronaa u'ati. ²³ Ukau'an turuu ukian pidan ati, 'Marina'ata-kaoa'a naa u'oian,' Tominkaru marina'ata'akani'i naa kapam wuru'u pidan oianuz. Aonaan an umarina'atan pidan oian, aona'o nii Tominkaru marina'atan kapamazu."

Jesus aidinan Thomas ati

²⁴ Thomas (Shamaan kia'o ba'oran u'uu), uruu kapam 12, Jesus tominapa-kidaniiti bii iki'o, aona'o uruu nii ĩtuma Jesus aidinan dono ĩ'ati. ²⁵ ĩkian u'ati, "Watukapanii Naobanai!"

Thomas kian ĩ'ati, "Aona'o nii o'mishidan utukapan Naobanai, soo o'tukapan an zii potopotori daunizi uka'u kida ida'a, na'iki o'shakadan an zii o'ka'u shuwu na'iti, na'iki o'shakadan an zii o'ka'u uaradu'u dakata-kizinao shaawa iti."

²⁶ Bauda'apa soondii dauna'an, baokopa'o koshan Jesus tominapa-kidaniinao kabaun nazo ii. Uruu dono, na'a'a Thomas ituma. Paniinom kida dadaradinpan pu'u padamata, Jesus na'ia'a naa uaidinan itibi ii. Ukian itati, "Kaiman utaapa unyukunuu." ²⁷ Udauna'an ukian Thomas ati, "Putukapa potopotori daunizi oka'u kida ida'a, putaa puka'u shuwu na'ati; pushakada puka'u oaradu'u dakata-kizinao shaawa iti. Aona'a naa pumamishidaka'ana'a, mazan pumishidapa'a naa pa'an!"

²⁸ Thomas kian u'ati, "Pugaru oNaobanaa na'iki oTominkarun!"

²⁹ Jesus kian u'ati, "Thomas, pumishida aizii, putukapan idi ogaru? Konaukia'o manawun pidan mishida'oraz pamatukapakan pu'u."

Kanom ni'o di'ora'a Kaarita Saada-ka'o

³⁰ Jesus sha'apatanii iriba umanawun kida'o aimakaan patominapa-kidaniinao awun za'a, aonaa usaadinpan di'ora'a kaarita ida'a. ³¹ Mazan di'ora'a saada-ka'o, turuu kizi unao mishidan Jesus, uruu wuru'u Christ, Tominkaru Dani; na'iki uruu ma'ozakan ida'ana'o nii unao kakupan, umishidan ida'an uruu.

Jesus aidinan Galilee Baara ii patominapa-kidaniinao ati

21 Aizii uruu dauna'an, Jesus aidinan koshan patominapa-kidaniinao ati Tiberius Karishiiz † danoma ii. Kaikapa aizii uaidinan itati'i. ² Aizii 7 utominapa-kidaniinao baokopa'o udono: Simon Peter, Thomas (Shamaan kia'oraz ba'oran u'uu), Nathanael (Galilee Baara ia'o Cana sanaz), Zebedee dainao, na'iki dya'utam ba'orainao Jesus tominapa-kidaniinao. ³ Simon Peter kian itati, "Omako'ozon wuru'u, osairoopa'anan."

Itian u'ati, "Wamakon nii putuma." Uruu naa imakon utuma kanawa zo'an; mazan uruu aiwaka'an aonaa kanom tsairotan.

⁴ Chaapi'iki, kamoo koditan ua'ii, na'ia'a naa Jesus kadishitapan unaawa ii, wunu danoma'a. Mazan utominapa-kidaniinao aonaa itaitapan Jesus wuru'u kadishitapa'oraz. ⁵ Jesus kian itati, "Opaonarunao, usairota kopau?"

Itian u'ati, "Aonaa kanom wasairotan."

⁶ Mazan Jesus kian itati, "Ukaboota usairon ukanawan diwa'ora antanapu, usairotan nii kopau." Uruu naa ikabootan pasairon, tsairota iriba, iriba kopau. Na'iki aona'a naa ita'itaan pasawatan pasairon kanawa zo'ati.

⁷ Aizii Jesus tominapa-kidaniaz, tawuru'u umarainpaniaz, ukian Peter ati, "Naobanai uruu!" Simon Peter abatan idi Naobanai uruu kii-karu, sariapa umorokada'akan pakamichan (unarakada'akanii pakamichan pasairoopan idi), na'iki uzaka'uta'akan naa wunu baoko iti, umako'ozon idi kadiman Jesus di'i-

† Tiberius Karishiiz: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-ka'o.

ti. ⁸ Ba'orainao utumainao kanawa ida'an zii itawa'atin, itozootapaanan pasairon paida'oraz kopau idi. Aonaa munapo'ora'a naa mani itdyaun wuru'u wunu danoma ai, 100 meters mani umunapon. ⁹ Itamaratin dono'o naa, itukapa wizi'i'o tikazi tiriizi na'ii na'iki kaina'a upaawa'a kopau kazimata-kariwai, na'iki kaina'a bread udazaba'a. ¹⁰ Jesus kian itati, "Una'aka da'ati'i na'apauda'um karikaonan kopau, aizi'oraz uzaamata'akan."

¹¹ Simon Peter kiwa'akan powaa iti, na'iki upaidinan kanawa zo'iti. Uruu naa ukaminka'utan pairibannao kozootan sairo unaawa ati. Paida wuru'u sairoz kopau tu'uz kida idi, 153 ipai'ika'o sairola-kariwai kopau: mazan sairo aonaa udadoobi'inaan, kopau iriban pu'u padamata. ¹² Jesus kian itati, "Waaroopa'a naa." Aonaa na'ia'oram utominapa-kidaniinao papishaanuzu kanom uruu. Usha'apanum kau'an itaitapa kaimanaiman Naobanai Jesus wuru'u. ¹³ Jesus zaa-matan bread na'iki uru'u naa utaabi'ian ikawana'atiz; kopau na'apa kapam utaan ikawana'ati.

¹⁴ Ukau'an, idikinautan naa aizii wuru'u Jesus aidi-nanuz patominapa-kidaniinao ati, pakadishitan dau-na'an mawaka-karu di'iki.

Jesus pishaan Peter

¹⁵ Aizii itaroonan dauna'an, Jesus kian Simon Peter ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ogaru powa'a zii wunao ai'i?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii omarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Puawunuutapa opidanannao, na'apa kaznizo dainao awunuutapa-ka'o kawan."

¹⁶ Powa'a koshan Jesus kian u'ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ogaru?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii omarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Putaaapa opidanannao, na'apa kaznizonao taapa-ka'o kawan."

¹⁷ Aizii idikinautan naa Jesus pishaan Peter, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ogaru?"

Sariapa Peter nyukunuu kasha'oran, Jesus pishaan idi paugaru idikinau'u naa manawun, "Mishi'o pumarainpan ogaru?" kii.

Ukau'an Peter kian u'ati, "Naobanai, pugaru puaitapanii ipai aimakaan; puaitapanii omarainpan pugaru!"

Jesus kian u'ati, "Puawunuutapa opidanannao, na'apa kaznizonao awunuutapa-ka'o kawan. ¹⁸ Mishi'o kai-wuru'u okianuz: Pupa'inan dono zii puaipan ati puminziwauzon, na'iki pumakon pumako'ozoo-kizi iti; mazan putunarunaoun dono'o naa, pusawadan nii puka'u na'iki ba'oran pidannaou'o nii minziwa-kida pugaru na'iki puna'aka-ka'o nii, aonaa pumako'ozoo-kizi iti mani." ¹⁹ (Jesus paradanuz na'apa, ukainaabatan na'apam nii Peter mawakan. Na'iki na'apa'o ida'ana'o nii uaida-kidan Tominkaru umanawunun.) Udauna'an Jesus kian u'ati, "Puda'an ogaru!"

²⁰ Peter awunuuanakan powa'a iti, utukapa Jesus tominapa-kidaniin umarainpaniaz wa'atin idawu'ati. (Uruu tawuru'u sakanatapa'oraz Jesus dazaba'a aroapa-karu

dono, Passover Kamoon dono'oraz, pishaa'oraz Jesus kaikapa'a: "Naobanai, kanoma'o nii mooko manawun wuru'u kaakapa'o ni'oraz pugaru putarubanao ati?")

²¹ Peter tukapan idi uwa'atin, uru'u naa upishaan Jesus, "Naobanai, arawu mani'i, na'apam nii usha'apata-kaao?"

²² Jesus kian u'ati, "Na'apa dii pu'ati ðaipan an ukakupan zii atii ðkaawan powaa ati? Pugaru, puda'an ðgaru!" ²³ Na'iki'i naa parada-karu iribainan mishidainao kawana'ati, na'iki ñabatan ukowaada-kaao aona'o nii umawakauzon, wuru'u utominapa-kidaniaz.

Mazan, "aona'o nii umawakauzon," aonaa Jesus kian udau'ati. Mazan, "Na'apa dii pu'ati ðaipan an ukakupan zii atii ðkaawan powaa ati?" kia'o ukian.

²⁴ Wurulu'u Jesus tominapa-kidaniaz, uru'u naa kakuwaapa'oraz di'ora'a aimakaan kida dau'a'a, na'iki uruu kapam saada'oraz di'ora'a kaarita. Na'iki waaitapa mishi'o wuru'u ukuwaa kidaz.

²⁵ Kaina'a iriba ba'oran kida aimakaan Jesus sha'apatanii, aonaa usaada-kaao. Usaada-kaao an mani ipai daunuuda'u, aonaa mani udaua'o saada-kariwai kida kaarita wiizi nii di'ora'a amazada ida'a'a.

ACTS

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-ka.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-ka dauna'an aokazi iti. Kaina'a bouda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, "Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan o'dau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati."

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki i'zowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. I'kakuwaapa kapam Samaria Baara sannao ati, wuru'u maonapa'oraz i'wiizi Jewnao wiizi dazaba an. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi i'dyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaruru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidannao mashaapa-kizi ii aka. Wuru'u ba'oran kaduz pidannaouz, i'nao Jewnao dakotaniaz Gentilenao nii. Mazan iriba i'nao, i'mishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudin baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke ikodaakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziiwatin-karu kakuwaapa-karu ua'ii

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka Jerusalem ii aka

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka Judea na'iki Samaria Baara ii aka

Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi

Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii

Itamautan Paul kakuwaatin-kizi

Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi

Paul zaamata-ka na'iki utaraapa-ka

Paul dyuuda-ka Rome iti

1 O'paonaruru Theophilus: Kiwiini'o o'kaaritan ida'a, † o'kowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki o'kowaada ukuwaa, utominap-atin-kida-kinaaz pidannao. ² Ipai o'kowaadanuz us-akadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

Mazan Jesus na'aka-ka ua'ii aokazi iti, ukakinaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, i'nao uzaa-mataniinaouz kakuwaapatinainao nii.

³ Aizii 40 kamoo pazowii-ka dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an i'tukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-kinaa nii i'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan i'ati na'apam Tominkaru naobanai-tinan.

⁴ Bouda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan i'dyaun, kaikapa'a: "Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa kizi Kaimana'o Doronaa, tawuru'u o'Daru kowaadauzoniaz

pataa'azon unao ati, na'apa sha'atii tawuru'u o'kiauzonuz u'ati. ⁵ John Chikaawunuupauzon soo wunu idi karikaonan, mazan aona'o nii zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an," ukian apostlenao ati.

Tominkaru na'akan Jesus aokazi iti

⁶ Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa i'kian u'ati, "Naobanai, aizi'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?"

⁷ Mazan Jesus kian i'ati, "Soo o'Daru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii pasha'apatan ipai aimaakan paipan kawana'ati. Unao aonaa turuu uaitapan.

⁸ Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu. Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan o'dau'u Jerusalem ii aka, na'iki

† Di'oraz kaarita Luke saadanii koshan.

ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati."

⁹Jesus ipaian dauna'an paparadinan i'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii isha'iz dakinida'akan naazu.

¹⁰Iawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam daonaoranao, baraka'o ikamichan kida, aidina'akan na'iki ikadishitan idazaba'a. ¹¹Sariapa iparadan apostlenao ati kaikapa'a: "Galilee Baara sannao. Kandii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi iti," ikian.

Judas wadaun zaamata-ka

¹²Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i naa. Munapo za'o wuru'u naawazi imakonaka kiziz. ¹³Aizii ikaawan naa donoi iti, sariapa imakon pasookadinpauzo-kizi iti, kabaun doko'o uparanka baara-tinpan. Kaikapauda'u idyaunu'u: Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot), † na'iki Judas (James daniz). ¹⁴Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i itoriinpan Tominkaru ati. Mary, Jesus daroz, na'ia'o kapam ituma, na'iki ba'oran zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.

¹⁵Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u baokopatinpainaouz. Na'iki Peter kadishitan inao kanaapu iti, na'iki ukian i'ati, ¹⁶"Oiribanna, okia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz Tominkaru paradan mishii-ka, tawuru'u Kaimana'o Doronaa kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus. ¹⁷Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa watuma." ¹⁸(Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus patarubanao ati.

Uruu puraata ida'an zakapu torii-ka. Na'iki uruu zakapu baara ia'o Judas waotauzon mawaka aka, na'iki tada'oka aka utoba, na'iki ipai uokori kodia'akan.

¹⁹Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuru'u aimakaan sha'apanuz u'ati na'apa. Uruu idi idakotan paparadan ida'an wuru'u zakapu uu, Akeldama kii, "Izaita'o Zakapu," kia'o wuru'u.)

²⁰"Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz udau'u Psalms ida'a.

'Marii udapu wa'akinan mawazoo-daun;

Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.' ††

Ba'oran koshan David saadanii Psalms ida'a, ukian,

'Marii kizi ba'oran pidan zaamatan wuru'u ukaudin-kiziz.' ‡

²¹"Ukau'an marii wazaamatan bauda'apa pidan wabii iki, chi'ikapauzo da'i baokopa watuma wakaudinan dono Naobanai Jesus tuma, ²²John chikaawunuuan di'iki'o uruu, atii una'aka-ka di'iti wa'ai aokazi iti. Ukau'an na'ia'oram pidan zaamata-

ka, uru'o ni'i naa kakuwaapatin waunao tuma Jesus kadishita-kida-ka dau'u pamawaka-kizi iki." ²³Uruu idi dya'utam pidannao zaamata-ka, Joseph Barsabbas (Justus kia'oraz kapam udakotapauzo-ka), na'iki Matthias. ²⁴Aizii itukapa'azon na'ia'oram nii zaamata-ka. Uruu idi itoriinpan Tominkaru ati kaikapa'a:

"Naobanai, ipai puaitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida wa'ati na'ia'oram nii bauda'apa pidan zaamata-ka kaudina'o nii pu'ati Judas wadaun nii, mako'oraz naa pamashaapa-kizi iti'i naa," ikian.

²⁶Uruu dauna'an imakinaotan makinaonii, itukapa'azon kanom di'iti uwaotan. Matthias di'iti uwaotan. Uruu naa izaamata apostle nii, kaudina'o nii Jesus ati, ba'oran 11 apostlenao tuma.

Kaimana'o Doronaa kaawan dau'o

2 Aizii Pentecost kamoon kaawan dono'o naa, ipai mishidainao kasaba'ukinan baokopa, bauda'apa'o kabaun nazo ii. ²Masha'apakiaka iabata aimakaan wa'atin diiwa aokazi iki, ma'ozaka'o awaru wa'atin kawanu'o. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz. ³Upu'a'a naa itukapa'akan iriba tikazi pu'ukapan kawan sodi kida'o aimakaan, na'iki itukapan naa i'buutinan ipai pidannao kawana'ati kida. ⁴Uru'u dono Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki uma'ozakadan naa ipai idyaun. Sariapa iparadan pabi'inaaka'o parada-karu kida ida'an, Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati.

⁵Uruu dono iriba'o Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasaba'uinpan Jerusalem ii. Inao wa'atin munapo kida'o wiizai di'iki. ⁶Ipai inao, masha'apakiaka iabatan diiwa'o aimakaan wuru di'ia'a mishidainao kasaba'ukinapa-kizi ii. Uruu idi iriba idiman na'iti, itukapa'ananuzu. Uru'u naa mazan iabatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida ida'an. ⁷Tuukii id'itinpau'au. Sariapa ikian pa'atiaaka kida, "Ei, ipai sha'atii wunaou'u pidannaouz Galilee Baara sannao pa'idiwaru, ⁸mazan na'apa di'i naa mooko waabatan iparadan kaiman, waparadan kaduz ida'an kida? Ipai waunao di'i pana'a kida'o waparadan, na'iki ba'oran wiizai iki kida'o pa'idiwaru wawa'atin. Kaina'a wa'atiinao Parthia Baara iki, ba'orainao Media Baara iki, na'iki Elam Baara iki, ba'orainao Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Cappadocia Baara iki, ba'orainao kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki. ¹⁰Kaina'a ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia Baara iki na'iki Pamphylia Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin Libya Baara iki, maonapa'oraz donoi Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome ikiinao, ¹¹Jewnao kaawan na'iki ba'oran kaduz pidannao, zaamataninaouznaa Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara ikiinao. Ipai wau-nao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u zii waabatan kaimanaiman ikowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun kida'o aimakaan, waparadan kida ida'an."

† Patriot: mizaataakapauzoz pawizi dau'an. Ba'oran udakota-pa-kinao Zealot kii. †† Psalm 69:25 ‡ Psalm 109:8

¹² Tuukii, tuukii ĩdi'itinpan, aonaa ĩsookadan pa-pishaan pairibannao kida. "Kandii ni'o wuru'u aimakaan sha'apanuz na'apa?" ĩkian.

¹³ Mazan ba'orainao, ĩbankiitan mishidainao, kaika-pa'a: "Ashu, ĩpo'idin karikaonan wuru'u," ĩkian.

Peter kuwaa

¹⁴ Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11 apostlenaouz. Na'iki ukian naa ĩ'ati, ma'ozaka'o ida'an, "Ōiribannao Jewnao, tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata ōparadan. Ōkowaada'azon u'ati wuru dau'ana'a aimakaan uabataniaz aizii. ¹⁵ Unao kian, 'Wunao po'idin wuru'u.' Aonaa wapo'idin, aizii zii wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo. ¹⁶ Ōaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u naa wuru'u mishiina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.

¹⁷ Tominkaru kian pidannao ati: 'Kaikapa'o nii ōsha'apatan aimakaan diina'iti'i, amazada tokon ua'ii, ōtaan nii ōDoronaa ipai pidannao ati. Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao, kowaadapan nii ōparadan; na'iki tominnarunao ati, ōtukapa-kidan nii mishi'o aimakaan zanda'awunii ia'o kawanu'o nii. Aizii tunarunaonao ati, ōtukapa-kidan nii mishi'o aimakaan ĩzanda'awun ii.

¹⁸ Uruu dono ōtaan nii ōdoronaa ōpoitorunao nyukunuu iti, daonaioranao na'iki zunnaouz.

Na'iki ĩkowaadan nii ōparadan kida.

¹⁹ Uruu dono ōaidan nii umanawun kida'o aimakaan di'itinapa-kinai ni'o, doko ii na'iki imi'i baara'a.

Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi, na'iki podidi'o tikazi shan.

²⁰ Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu wuza'o nii izai kawan.

Wuru'u aimakaan kida sha'apan nii kaikapa'a, umanawunu'o kamoo,

ōgaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.

²¹ Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kazannaatan paugaru,

kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel saadauzoniaz. †

²² "Ōiribannao Israelitenao, uabata ōparadan. Kaimanaiman Tominkaru kainaabatan unao ati mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz, usha'apata-kidan ida'an u'ati umanawun kida'o aimakaan. Unao, uaitapa mishi'o kaiwuru'u ōparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa usha'apatan na'apa kida'o aimakaan, da'ana'a uwiizi an. ²³ Paaipan kawana'ati'o wuru'u Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao ati. Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu na'iki uzowii-kidan niizu, udyuudan ida'an oia'o pidannao

taukanuzu cross di'iti. ²⁴ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu mawaka-kizai iki. Ukakuda uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu ka'iitan pataratapan uruu mawakainao bii ii. ²⁵ Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz Christ paradan.

'Ōaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru ōtuma,

maonapa umashaapan ōdazaba'a.

Uruu idi aona'o nii kanom ai ōtarian.

²⁶ Ukau'an tuukii manawun ōkonaukian, na'iki karikaonanuo'o nii ōkonaukii-kidan Naobanai. Ōaitapa na'iki ōmishida

pukadishita-kidan nii ōnanaa powaa iti.

²⁷ Aona'o nii pukashaapan ōna'ian karikaonan mawaka-kizai ii.

Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o manawun pupoitoru nanaa

dyupushan baaranai ii.

²⁸ Pukowaadauzonii ō'ati,

pukadishita-kidan nii ōgaru powaa iti ōmawakan dauna'an.

Ōkonaukian nii manawun putaapan idi ōgaru pudazaba'a,'

kia'o David saadauzon. ††

²⁹ "Ō'inawuzunao, ōkowaada'azon u'ati kaimanaiman, wadokozu-daun King David dau'an.

Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a watukapan ubaaranaa kaida'a'a, atii kai. ³⁰ Mazan prophet uruu.

Uruu idi uaitapa na'iki umishida wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pasha'apata'azon u'ati. Ukiuzonuz,

uzaamatan nii bauda'apa David takaan-daun king nii, na'apa'o nii uruu kawan. ³¹ Tominkaru aipan ati, David

aitapa na'apam nii aimakaan sha'apan diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz Tominkaru kakudan nii Christ

powaa iti pamawaka-kizi iki. Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao bii ii, na'iki aona'o nii ukashaapan

udyupushan baaranai ii. ³² Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai wau-

nao apostlenao tukapanuz. ³³ Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanuz padiwa'ora

antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o Doronaa Jesus ati, ukowaadauzoniaz

pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o Dorona'a naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u

unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam. ³⁴ Aonaa David sawatauzo-kao aokazi iti. Mazan upu'u

zii ukian.

'Naobanai Tominkaru kian ōNaobanaa ati.

Pusakanata ōdiwa'ora antanapu,

³⁵ atii ōwaranuita-kidan putarubanao pu'ati.' ‡

³⁶ "Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenao aitapan kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa Christ, Tominkaru zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'o nii papi-danannao."

† Joel 2:28-32

†† Psalm 16:8-11 ‡ Psalm 110:1

³⁷ Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanuz pa'ati kaikapa'a, tuukii ñnyukunuu kasha'orran. Sariapa ñpishaan Peter, na'iki ba'oran apostlenao kapam. "Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?" ñkian.

³⁸ Peter kian ñ'ati, "Öiribannao, ipai unao, utanawatin u'oian ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'i naa Jesus Christ, Tominkaru mainaabata kizi ipai u'oian. Na'iki Tominkaru taa kizi'i naa u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁹ Uruu wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaannao ati, na'iki Gentilenao ati. Mazan soo padapadaniinao pidannao ati'o nii wuru'u Naobanai waTominkarun taanuz Kaimana'o Doronaa." ⁴⁰ Peter kakinaowan ñdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ñ'ati, kaikapa'a: "Umuuda'a naa oia'o kai, aonaa kizi upataka'uta-kaodiina'iti'i oiainao pidannao pataka'uta-kaodo noo naa."

⁴¹ Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ñchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ñbaokopatinan naa wunao bii iti'i mishidapainaozua. ⁴² Uruu dauna'an karikaonan da'i ñbaokopainpauzon. Minziiwa ñtominpan apostlenao di'iki, na'iki ipai ñbauda'apatan panyukunuu Tominkaru dau'ati. ñnikan bread baokopa, ñnyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan, na'iki ñtoriiinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

⁴³ Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatan umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-kaoo. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a ñsha'apatanii kidaz. ⁴⁴ Na'iki mapuda ñbaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'i ñka'idiwaakapan pa'atiaaka kida. ⁴⁵ Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, ñtorii-kinaa nii paaiapanii manawun aimakaan. ⁴⁶ Ipai kamoo mishidainao baokopatinauzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon ñbaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konaukii ñaroonpan baokopa, na'iki ñnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan. ⁴⁷ Karikaonan ñkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainaoz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ñ'oian ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

Machi'ikaka'o daonaiora

3 Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, ñtoriiinpanan Tominkaru ati, Jewnao toriinpanauzon kawana'ati. ² Aizii kaina'a daonaiora kaawa-kida-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwai Konaunama'o Paniinom kii. Wuru'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipai kamoo pairibannao na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniino-

mizinaa di'iti, upishaa kizi puraata pidannao ai, ñmorotanan pu'u Tominkaru Dapu iti.

³ Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian ñ'ati, "Utaa shoman öpuraatan sodi nii." ⁴ Sariapa ñawunuu-pa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, "Puabata." ⁵ Sariapa daonaiora awunuupa'akan ñ'idi'iti, aonaa upanadankan paawun ñ'ai, uzauda-kidan ñtaa'azon puraa-ta pa'ati. ⁶ Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa öpuraatan nii, mazan ötaan nii aimakaan kaina'a'o ö'ida'a. Ökian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu ida'an." ⁷ Uzaamatanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanuz. Masha'apakiaka daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan, ⁸ uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru. ⁹ Aizii pidannao tukapan idi na'iki ñabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanuz Tominkaru kaimanan pa'ati, ¹⁰ sariapa ñaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru Dapu paniinomizinaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii pidannao di'itinpan patukapan idi aimakaan sha'apan u'ati.

¹¹ Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaamatinpan Peter na'iki John kadu iki, Solomon's Porch † di'ii. Iriba pidannao diman ñ'ida'ati, ñtukapa'anan ñdyaun. Tuukii ñdi'itinpan udau'u.

Peter kakuwaapan Tominkaru Dapu ii

¹² Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan ñ'ati, kaikapa'a: "Öiribannao, Israelitenao, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanuz di'ora'a daonaiora? Aonaa turuu washa'apatan aimakaan kaikapa'a wa'ida'a! ¹³ Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai wairiban-daunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an ukonaukii-kidan na'iki unaubaan papoitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-kaoo, na'iki tuukii ukashadan, na'iki udakoopan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon pu'u padamatazu. ¹⁴ Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan, aonaa uaipan wuru'u kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-kaoo. Soo uaipan pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan. ¹⁵ Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan Tominkaru kaku-da na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an. ¹⁶ Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz machi'ikaka'o, wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitapanu'u.

¹⁷ "Uabata öiribannao! Öaitapa unao na'iki uzowuanao sha'apatan Jesus kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii wuru'u

† Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

uruuz. ¹⁸ Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidannao pataka'utan niizu na'iki ĩzowian niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru mishii-kidan paparadan.

¹⁹ "Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati, umainaabata kizi ipai u'oian u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu unyukunuu ii. Na'iki udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki waunao ida'ati. Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazannaata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.

²¹ "Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'inaadan ipai wuru'u patomanii kidaz aimakaan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidaman kotua'a naa kaimanainao prophetnao ida'an. ²² Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauzonuz Christ dau'an, 'Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaadapan nii Tominkaru paradan na'apa oġaru kawan. Uabata kizi pa'i ipai aimakaan ukowaadani u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati. ²³ Na'a'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainaabatan niizu papidannao bii iki.' †

²⁴ "Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ĩkowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-kao da'ana'a.

²⁵ Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati. †† Ipai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-kaoz, usha'apanum kau'an ĩdani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauzon Abraham ati, 'Ökamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bauda'apa'o putakaan-daun ida'an.' ‡

²⁶ "Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa papoitoru, udyuudan uruu kiwiin waunao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimakaan," Peter kian ĩ'ati.

Peter na'iki John kootowapa-kida-kao

4 Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Saduceenao †† kaawa'akan ĩbii ati. Na'iki ĩabata ĩkowaadapan ² mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii ĩto'oran tuukii apostlenao ati. ³ Sariapa ĩzaama-

† Deuteronomy 18:15, 18-19 †† Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati: uruu dakotakao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apanaada-kinao ida'a. ‡ Genesis 22:18; 26:4 †† Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apanaada-kinao di'ii.

ta-kidan ĩdyaun. Mazan wachuupun idi'i naa ĩna'aka'akan naa ĩdyaun taraa-kizai iti, na'ia'a naa ĩtaraa-kidan ĩdyaun. ⁴ Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaioranao karikaonan aita-kao.

⁵ Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan Jerusalem ii: faadaanao zowau-naanaouz, kazowautapainaoz Jewnao, na'iki tiichaa-pauzonaouz Moses kakinaori dau'u. ⁶ Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baokopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ĩtuma, Annas iribanao kida. ⁷ Ipai ĩnao baokopatinan, udauna'an ĩdyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. ĩpishaan naa ĩdyaun kaikapa'a: "Kanom aipan ati'o, oo kanom taanii uma'ozaka-kinoo nii, wuru'u uchi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a?" ĩkian.

⁸ Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian ĩ'ati, "Öiribanna, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao waunao Israelitenao. ⁹ Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanuz uruu. ¹⁰ Aizii öaiapa ipai unao, na'iki ipai Israelitenao aitapan. Jesus Christ, tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz, utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. ¹¹ Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-kao, Tominkaru Paradan kianuz kaikapa'a:

'Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz.

Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinoo wuru'u,

ipai ba'oran kubanao ai.' ††

¹² "Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii waunao, di'oraz imi'i baara an, soo bauda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudani, pidannao kazannaatin-kinoo nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii."

¹³ Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itinpan Peter na'iki John dau'u, usha'apanum kau'an ĩtukapa ma'ozaka ĩkakuwaapan, aonaa ĩtarian. Na'iki ĩaitapa aonaa aitapainao pidannao manawun mani ĩnao. Udauna'an ĩaitapankan naa, Jesus minauda'uitapauzonii ĩnao. ¹⁴ Mazan ĩtukapan idi kaina'a wuru'u daonaioora chi'ika-kida-kariwaiz kadishitapan na'a Peter na'iki John tuma, aonaa ĩaitapan na'apam naa pakian ĩ'ati. ¹⁵ Uruu idi ĩdyuudan zii ĩkodita-kida-kao miitiniapa-kizai nazo iki. Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka. ¹⁶ ĩkian, "Na'apam nii dii washa'apatin ĩdyaun? Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem an aitapan wuru'u ĩsha'apatanuz umanawunu'o aimakaan, na'iki aonaa na'itim

†† Psalm 118:22

wamariidin udau'an. ¹⁷ Mazan turuu pa'an wamashaatan ĩkakuwaapatinan, ĩkuwaa iribainan ai ba'oran pidannao di'iti. Wakakinao shoman ĩdyaun, aonaa kizi'i naa ĩkakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati." ¹⁸ Uruu idi ĩdapadan ĩdyaun powa'a ati. Na'iki ĩkian ĩ'ati, "Wakakinaowan nii unao, aonaa waabata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus dau'u. Aonaa masakauda'u."

¹⁹ Sariapa Peter na'iki John kian ĩ'ati, "Öiribannao, kanom paradan uaitapan Tominkaru aiapa izo'ati-ka? Unao paradan, oo uruu paradan? ²⁰ Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan wuru'u watukapanii, na'iki waabatanii kida aimakaan daua'oraz."

²¹ Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan ĩdyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an ĩmuuda'akan naa ĩdyaun. Aonaa ĩaitapan na'apam pasha'apatan ĩdyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru, ĩtukapan idi wuru'u umanawunu'o aimakaan sha'apata-kaoz machi'ikaka'o ati. ²² Wuru'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwazootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ĩma'ozaka-kinnaa nii

²³ Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dau'nan Peter na'iki John, sariapa ĩkiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ĩkowaadan ĩ'ati na'apam faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati. Na'iki ĩkowaadan ĩkakinaowan paugaru ma'ozaka'o ida'an. ²⁴ Mishidainao abatan idi na'apa'o parada-karu, sariapa ĩtoriinpan Tominkaru ati, kaikapa'a: "Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi, imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaa-painouz aokazi ii, imi'i baara'a, na'iki paran baoko ii. ²⁵ Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King David, kowaada'o nii puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King David kiauonuz, 'Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenao † to'oranuz?"

Na'iki kandii nii pidannao dakotautan pasha'apatan ögaru madiwautapaka?

²⁶ Kingnao minziwan, ĩmizaataakapa'azon, na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida baokopatinan ĩtuma, ĩaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki Christ,

wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii papidanannao.' ††

²⁷ "Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati watukapan aimakaan kida sha'apaapa-ka. Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan Gentilenao na'iki Israelite-nao tuma, Jerusalem ida'a, ĩto'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu kaimana'o pupoitoru Christ, uruu puzaamataniaz kazannaata'o nii pupidanannao. ²⁸ Mishi pu-garu, puwazoota pidan ma'ozakan, mazan soo puaipan kawana'ati'o, na'iki pukashaapan idi'o

† *Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.* †† *Psalms 2:1-2*

karikaonan wuru'u pidannao sha'apatanuz Jesus kaikapa'a. Na'iki kotua'ora'a naa pudii'tapan wuru'u pusha'apata-kida'azonuz uruu kaikapa'a. ²⁹ Oo, waNaobanaa, puabata na'apam pidannao dakotan pasha'apatan waunao. Mazan waunao pupoitorunao na'iki pupidanannao, pukaminka'uta waunao, ma'ozaka kizi wakowaadapan puparadan pidannao ati.

³⁰ Pukashaapa wakakudan karinainao, kaimana'o pupoitoru, Jesus ida'an. Na'iki marii kapam washa'apatan Jesus ida'an, umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu pidan sha'apatan," ĩkian.

³¹ ĩpaian dauna'an patoriinpan Tominkaru ati, sariapa amazada nakainan ĩbaokopatinapa kizi ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan ĩnyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ĩkowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

³² Ipai wuru'u mishidainouz, ĩmashaapan patumaa-ka ĩtaapan panyukunuu, na'iki na'apa kida ĩdi'itinpan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa ĩtaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ĩka'idiwatan nii ipai pamin-mishidannao kida u'idi. ³³ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka ĩkakuwaapan Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainouz. ³⁴ Aonaa kanom aimakaan awuta'o nii ĩ'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i kida mishidainao, kaina'a ĩzakapun wiizi kida, na'iki ĩdapu kida. Aizii ĩsellian an ba'oran pazakapun oo padapu, ĩna'akan nii wuru'u uwinipinaa kidaz apostlenao di'iti. Apostlenaou'o ni'i naa buuta wuru'u puraataz mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainouz. Uruu idi aonaa ĩbaiaapan pazamazin.

³⁶ Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu, mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pidannao nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).

³⁷ Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati. Uzakapun kawinipinaata-ka dau'nan, una'akan naa wuru'u puraataz apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ĩbuutan puraata, mishidainao kawana'ati.

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

5 Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Udaiaro uu Sapphira kia'o. ĩaipan kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ĩbuutan pa'amazadati, na'iki ĩsellianuz. ² Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi ĩtaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi. ³ Sariapa Peter kian u'ati, "Ananias, kandii nii pukashaapan Satan kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii putiwaan pumariidan Kaimana'o Doronaa? ⁴ Pusellian ua'ii wuru'u amazadaz, pu'idiwau wuru'u,

na'iki pusellian dauna'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa mooko wuru'u pusha'apatanuz aimakaan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan pumariidautan Tominkaru pa'an." ⁵ Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sariapa udorauta'akan, na'iki umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tukapainao na'iki abatainao kida kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii itarian. ⁶ Sariapa daonaoranao wa'atin, na'iki itbazobatan naa unanaa kamicha mada idi. Udauna'an ina'akan naazu na'iki idida'ana'akan naa uruu.

⁷ Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias daiaro kaawa'akan naa apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz. ⁸ Sariapa Peter kian o'ati, "Pukowaada o'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz puraata'a? Kaikapauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoz?"

"Oo, na'apa'o wuru'u," okian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter kian o'ati, "Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'iti-iman aona'o nii Tominkaru aitapan? Puabata! Kaikin ik-i'i naa daonaoranao didankainao pudaiaru wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam idida'an." ¹⁰ Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii daonaoranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, itukapan udaiaro mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ina'akan naa onanaa na'iki ididan naazo paudaiaru dazaba'a.

¹¹ Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainaoz tarian. Na'iki tuukii kapam ba'orainao pidannao kida tarian, itabatan idi wuru'u imawakanuz na'apa.

Umanawun kida'o aimakaan sha'apata-ka'o

¹² Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o aimakaan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda da'i mishidainao baokopainpauzon Solomon's Porch † di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz. ¹³ Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii itarian pakaawan mishidainao ida'ati, mazan upu'u inaudapan wuru'u isha'apaapanii kidaz aimakaan, na'iki ipai itparadan kaiman idau'an.

¹⁴ Mazan una'apan pu'u iriba daonaoranao na'iki zunnao mishidan naa Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa itbaokopatinan kiwiini'o mishidainao tuma.

¹⁵ Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimakaan, sariapa pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki imuudan idyaun dunapo daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter dobatan an na'an idazaba an, itaipan udikin dobatan itpaawa an, itkakuda kizi. ¹⁶ Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao ida'ati, wa'atiinaouz donoi sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. Ina'akan karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai irinaa kida so'ota-ka'o itai.

Apostlenao kodita-kida-ka'o taraa-kizai iki

¹⁷ Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u Sadduceenaouz, †† tuukii itkashauzin apostlenao ati. ¹⁸ Uruu idi itzaamatan idyaun, na'iki ittaraa-kidan naa idyaun. ¹⁹ Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai paniinomizinaa kida itati, na'iki ukodita-kida'akan naa idyaun. Ukian itati, ²⁰ "Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a pa'ina'oraz naa mashaaparkaru." ²¹ Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, inao mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan itominapatin-kidan pidannao.

Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma, na'iki idapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai iti. Udauna'an idyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, inanaka kizi'i naa apostlenao pa'ida'ati. ²² Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa itkidan apostlenao na'ii, uruu idi itkiwa'akan naa powaa iti. Itkaawan, sariapa itkian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, ²³ "Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa pa'idiwaru, na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai itkadishitapan paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa waikodan pidannao na'ii."

²⁴ Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u itkowaaz, tuukii idititapan. ²⁵ Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o itida'ati. Ukian itati, "Uabata o'kuwaa! Tawuru'u daonaoranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a naa idyaun Tominkaru Dapu ii, itominapatin-kidan naa pidannao." ²⁶ Sariapa watchmantapainao zowaunaa makon paminka'unao tuma, ina'anan wuru'u apostlenaouz, itkootowapa-kida'azon idyaun. Mazan kaiman itzaamatan idyaun, usha'apanum kau'an tuukii itarian wunao aia'a abatapainao kidaz itkowaa. Itzauda-kidan pazowii-ka'o paboo-ka'o ida'an kuba idi, apostlenao dikin ii.

²⁷ Apostlenao kaawa-kida-ka'o dauna'an, itkadishita-kida-kaoa'a naa kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o Faadaa kian naa itati kaikapa'a: ²⁸ "Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii 'aona'a naa waaipan powa'a utominapatin-kidan pidannao Jesus dau'u.' Mazan upu'u zii utominapatin-kidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u zowii-kida'oraz Jesus."

²⁹ Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: "Waizo'atin nii soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin. ³⁰ Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu kadishita-kidani Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki utauka-kidaniaz cross di'iti. ³¹ Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pi-

† Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

†† Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'a-pannaada-kinoo di'ii.

dannao. Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitenao tanawatinan wa'oian ai, na'iki uruu ida'an kizi wa'oian mainaabata-kaao wa'ai. ³² Mishi'o wuru'u kuwaiz, wau-nao waaitapa na'iki watukapa uruu kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa, Tominkaru taaniaz ipai mishidainao kawana'ati, uruu kapam kainaabata'o pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz."

³³ Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u iparadanuz kaikapa'a, tuukii ito'ora'akan. Iaipan naa apostlenao zowiaka-kaao ³⁴ Mazan kaina'a pidan Phariseenao † bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki uruu tiichaapauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu. Sariapa ukadishitan na'iki uduyudan apostlenao kodita-kida-kaao zii miitiniapa-kizai iki. ³⁵ Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati, "Oiribannao Israelitenao, uabata oiparadan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin usha'apatan ua'ii di'oraz daonaioranaou'u. ³⁶ Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu dono udakotinpan umanawunu'o pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatanin u'idi'iti. Mazan bauda'apa kamoo uzowii-kaao, uruu idi ipai upidanannao makoobi'iinan, atii na'apa karikaonan imainaabatanin.

³⁷ "Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaipan pamizaataakapan Rome sannao tuma, isaadapan dono ipai pidannao uu. †† Iriba sha'atii uzaamatauzon papidanannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-kaao. Aizii upidanannao, ipai imakoobi'iinan kapam.

³⁸ "Ukau'an oikia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa umashaata'ana'a idyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman idyaun, marii imakon. Aizii isha'apaapan an wuru'u aimakaan kidaz paaipan kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam imainaabatanin. ³⁹ Mazan aizii umishiin an mishi isha'apaapan wuru'u aimakaan kidaz Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'iitan umashaatan idyaun. Na'iki utarubai-tinpan ni'i naa Tominkaru ati," ukian it'ati.

⁴⁰ Sariapa mishi uparadan na'apatan inyukunuu. Udauna'an idapadan naa apostlenao powa'a ati koshan, na'iki iba'izii-kidan naa idyaun. Iba'izii-kaao dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinawan naa idyaun tuukii. "Aonaa waipan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau'u," ikian apostlenao ati, mazan imuuda'akan naa idyaun.

⁴¹ Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ikonaukian. Usha'apanum kau'an itaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz itantamikita-kaao Jesus dikin ii. ⁴² Ipai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ikowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki idapu kawana'ati kida. Ikowaadapan it'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ. ‡

† Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Rome sannao saadan ipai pidannao uu tax puraatanannao zaamata'azoo-kaao idi. ‡ Christ: wuru'u Tominkaru

Pidannao zaamata-kaao kaudinainao nii

⁶ Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, iparadaniitani'i naa Greek paradan. Inao to'orainpan, na'iki itkaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz imashaapan. Usha'apanum kau'an ipai kamoo wanyukunui oo puraata buutauzo-kaao zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa idaiarunao. Mazan ikian aonaa itaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'i Jewabanao paradaniita'oraz naa Greek paradan. ² Uruu idi 12 apostlenaouz, baokopatin-kidan ipai mishidainao, na'iki ikian it'ati, "Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikin ii karikaonan puraata oo wanyukunui. ³ Uabata oiribannao, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao inyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi inao buuta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'i naa itkaudin-kizi nii. ⁴ Aizii waunao pakawanu'o nii pa'an wakaudin, watoriinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'u."

⁵ Ipai pidannao nyukunuu na'apan apostlenao paradan kawana'ati. Uruu idi itzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. Itzaamata kapam Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus. ⁶ Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataniiinaouz, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u itida'a, na'iki itoriinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi idyaun.

⁷ Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan abata-kaao na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ia'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'iainao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-kaao

⁸ Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinan nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimakaan, iriba'o pidannao awun za'a. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kashadaakapan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Inao wuru'u zaamatanpainaouz wuru di'iti'i, dakotakariwaiz, Poitorui-daunnao †† Synagoguegan kii. Inao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'i kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.

dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† Poitorui-daunnao: Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udauna'an imuudakao'a naa powaa iti.

¹⁰ Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun i'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa iaitapan na'apam naa padako'atin uparadan. ¹¹ Uruu idi i'zaamatan daonaio-ranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a wuru'u i'dyuudanuz i'mariidinan: "Waabatanii Stephen dakoopan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an." ¹² Sariapa mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowau-tapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kaki-naori dau'u, tuukii i'to'oran Stephen ati. Udauna'an i'zaamata'akan naazu na'iki i'na'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu iti. ¹³ Na'iki na'ia'a naa koshan i'dyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: "Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakoopan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati. ¹⁴ Waabatanii ukian, Jesus Nazareth san kaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai waunao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinaa nii." ¹⁵ Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki i'tukapan uawun baara kanada, ikodanii angel awun baara.

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

7 Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, "Mishi'o kaiwuru'u i'paradan pudau'u kida'oraz?" ² Stephen dako'atin i'paradan kaikapa'a: "O'inawuzunao, uabatan nii o'paradan o'dako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii. ³ Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, 'Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puiribannao. O'na'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.' [†] ⁴ "Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pa-mashaapa-kizi tawuru'u Chaldiannao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawii'itinan, na'ia'a naa udaru mawakauzon. Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'ati'i di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa. ⁵ Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii. ⁶ "Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, 'Pudainao kawii'zi-tinpan nii zii ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa i'poitoruitapa-ka'o, na'iki tuukia'o nii i'pataka'uta-ka'o atii 400 wunu. ⁷ Mazan o'pataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainaoz i'dyaun. Uruu dauna'an o'kodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki i'wa'atin nii da'ati'i di'oraz amazada ida'ati. Na'a'o ni'i naa pa'an i'manawuntapan o'garu,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauuzon u'ati. ^{††} Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauuzon Abraham ati'i: [‡] 'Oaipan nii pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao

[†] Genesis 12:1 ^{††} Genesis 15:13-14

choota-kidinan, [‡] na'iki ipai i'dainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru i'na'apata-ka'o. Uruu ida'ana'o nii utukapa-kidan o'pidannao unao, na'iki mishi uizo'atin o'paradan.' ^{‡‡} Na'apa'a naa mishi Abraham sha'apatan aimakaan. 8 kamoo udani Isaac shakatan dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanuzu Tominkaru dyuudan kawana'ati. Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam uchoota-kidanuzu. Aizii Jacob dainao 12 sha'atii daonaioranao, ipai i'nao na'apa kapam i'choota-ka'o. I'nao di'iki'o sha'atii wadarunnao tominan.

⁹ "Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii i'kishauzin idi u'ati. ^{‡‡‡} Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'utauzon uruu, ¹⁰ dikauda'o aimakaan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tuka-pa-kida king ^{‡‡‡} ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai Egypt Baara sannao, na'iki awunuutapa'o nii ipai usha'apauz kida.

¹¹ "Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai Canaan [§] ii aka. Tuukii sha'atii pidannao dopian. Na'iki wadarunnao, tuukii i'dopian kapam, aona'a naa i'kodan pawanyukunuu nii. ¹² Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida seliapa-ka'o Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paudainao, Joseph tuunizinao toria'anan wanyukunui Egypt iti. ¹³ Ba'oran dono i'makon koshan, uruu u'itamautannaa i'toriina'anan na'iti. Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'inawuzunao ati kanom wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribannao dau'an. ¹⁴ Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai pairibannao. 75 uiribannao baokopatinan, ipai i'makon Jacob tuma Egypt iti. Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam i'mawakan na'ii. I'nao wuru'u wadarunnaouz. ¹⁶ Mazan ipai sha'atii i'dani-daunnao na'akan i'nanaa kida, da'ati'i wawii'zi Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii, Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.

¹⁷ "Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru mishia'azonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono iriba'ora'a naa utakaan-daunnao Egypt ii. ¹⁸ Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uaitapan Joseph dau'an. ¹⁹ Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinaa nii wadarunnao. Uruu dono'o naa upataka'utan naa i'dyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz i'kabootan paudainao amazada iti shakatainaouz zii, i'mawaka kizi.

²⁰ "Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konaunam sodi'o koraidaonaa. Idikinauda'u kauzu sha'atii

[‡] Tominkaru kiauuzon Abraham ati'i: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a. ^{‡†} choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a. ^{‡‡} Genesis 17:10-14 ^{‡‡†} Genesis 37—50 ^{‡‡‡} king: ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, i'dakota-ka'o Pharaoh kii. [§] Canaan: uruu dakota-kariwaiz Israel kii.

padaronao taapan na'iki ïdizapan uruu padapu ii, udauna'an aonaa na'itim naa udiza-ka. ²¹ Uruu idi ïkodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zu-naaba ikoda sha'atii wuru'u koraidaonaaz. Uruu idi ozaamatanuzu na'iki odyaupaitanuzu kaiman, na'apa paudani kawan manawun. ²² Kaimanaiman sha'atii ti-ichaanao tominapa-kidan Moses, ukau'an kaimandaun uaitapan wuru'u Egypt Baara sannao aitanpanii kidaz. Na'iki uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida aimakaan.

²³ "Bauda'apa kamoo, Moses makon uawunuu-ta'anan pairibannao Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun. ²⁴ Ukaawan ïkaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite. Sariapa Moses kaunaatan wuru'u pairiban ba'izii-kaoz, uruu idi uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan. ²⁵ Moses itiiman shaa pairibannao aitanpan nii Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru kazannaata'o nii ïdyaun, mazan aonaa ïdi'itinpan na'apa.

²⁶ "Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitenao mizaataakapan. Sariapa umakon ïidi'iti uti-waan pakaimanaaka-kidan ïdyaun. Ukian ï'ati, 'Uabata õiribannao, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a uiriban atiaaka kaikapa'a.'

²⁷ "Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan Moses na'iki ukian u'ati, 'Aonaa puzaa-mata-kaoz kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan. ²⁸ Puzowia'azon sha'a õgaru, puzowian kawan Egypt san munumun?' ^{†29} Moses abatan idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran pidannao aitapa'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan, tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii ïdainao daonaioranao.

³⁰ "40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi maodapan kazamaka'o ko'ori'o di'iki, mapidantaka'o amazada baara ii, maonapa'oraz midukuo Sinai ii. ³¹ Tuukii sha'atii Moses di'itinpan, utukapan idi kazamaka'o maodapan udaru. Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azonuzu kaimanaiman. Upu'u uabatan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati. ³² 'Õgaru pudarunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkarun,' ukian. Tuukii Moses nakakaan patarian idi, na'iki aona'a naa uka'iitan paawunuupa'akan tikazi di'iti. ^{††}

³³ "Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, 'Puso'ota pudazkida, umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, õkaina'an idi da'a'a. ³⁴ Mishi õtukapa na'apam Egypt Baara sannao pataka'utan õpidanannao udawunu'iti manawun. Õabata ïdopian tuukii õ'ati, uruu idi'o õaidinan pu'ati, õkazannaata'azon idi ïdyaun. Aizii õdyuudan nii pumakon Egypt iti,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauzon Moses ati." [‡]

³⁵ Stephen kian koshan ï'ati, "Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz pairibannao Israelitenao. Mazan ïkian sha'atii u'ati, 'Aonaa puzaamata-kaoz kazowauta-

pa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.' Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki kazannaata'o nii ïdyaun ïpataka'uta-kaoz ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii. ³⁶ Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki. Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka umanawun kida'o aimakaan pakodita-kida-kinaa nii ïdyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan paran ï'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan ïdyaun mapidantaka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimakaan na'ii'aka, atii 40 wunu. ³⁷ Uruu Moses tawuru'u kiauzon ipai Israelitenao ati kaikapa'a: 'Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, na'apa õgaru kawan.' ^{††38} Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibannao Israelite kasaba'ukinauzonuz mapidantaka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarunnao ati, na'iki waunao ati'o kapam. ³⁹ Mazan upu'u aona'a naa ïaipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa ïizo'ati'izon uparadan. Mazan ïnyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii ïkiwa'azon powaa iti.

⁴⁰ "Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, 'Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowautapa'o ni'i naa waunao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,' ïkian. ^{††41} Uruu dono'ora'a naa tawuru'u ïtomauzonuz patominkarun nii, ïtomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an ïkawaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an ïkasaba'ukinan naa udazaba an, uruu ïkonaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.

⁴² "Tuukii Tominkaru to'oran ï'ati. Uruu idi umarina'ata'akan naa ïdyaun. Marii kizi'i naa ïtoriiinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:

'Unao Israelitenao,
karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon uzainao,
uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,
mapidantaka'o amazada ii aka.
Mazan aonaa õgaru ati'o mani da'i tawuru'u ukawaodauzonuz uzainao,

⁴³ soo utominkarun Molech ati'o karikaonan.

Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.

Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran utominkarun Rephan,

wizi kawanu'oraz utoman.

Ïnao utomanii kidaz utominkarunnao nii,

ïnao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriiinpaouzonuz.

† Exodus 2:14 †† Exodus 3:6 ‡ Exodus 3:5, 7-8, 10

†† Deuteronomy 18:15 †† Exodus 32:1

Uruu idi ðkashaapan nii utarubanao zaamatan unao, marii kizi ñna'akan unao munapo, munapo ba'oran amazada iti,

Babylon dawun itinapu." †

⁴⁴ Stephen kian koshan, "Kotua'a naa, wadokozu-daunnao chi'ikapauzon dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka, ñna'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu ñnyukunuitapa-kinaa Tominkaru kaina'an patuma. Utoma-ka'o na'apa Tominkaru kowaadauzon kawana'ati'o, na'iki uaida-kidan kawana'ati'o Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa dapunaa toma-kaoz. ⁴⁵ Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan na'iki ukazowautapan dono'o naa wadokozu-daunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii ñ'ati Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa tuma, ñdarunnao dobata-kidani'i naa ñ'ati. Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz pawizi ai Gentilenao. Uruu amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamata pawizi nii. Na'iki na'iti'i naa ñna'akauzon Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-ka'o atii David king-tinan di'iti. ⁴⁶ Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitenao Tominkarunuz. ⁴⁷ Mazan David dani, Solomon ati'i naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon padapu nii.

⁴⁸ "Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'oraz mashaapan kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii kian:

⁴⁹ 'Aokazi, uruu ðnaobanai-tinapa-kizi tabanaa.

Aizii imi'i baara, uruu ðsaabatapa-kizi karikaonan ðkidiba.

Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma ð'ati'?

Naobanai kian.

'Turuu mooko puaitapan putoman kabaun ðsooka-pa-kizi nii?

⁵⁰ Aonaa mooko ðtomanii mani ðka'u idi

ipai wuru'u aimaakan kidaz?" ††

⁵¹ Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzonao pidannao ati, "Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan. ⁵² Ñnao ipai ñantamikitan Tominkaru prophetinnao. Atii ñzowiauzo nii wunaou'u kowaadapauzonaouz Tominkaru dyuuda'azon dau'an Kaimana'o Papoitoru. Udyuuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz. ⁵³ Unao ati'o padamata ipai kakinari taa-ka'o, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz angelnao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz," ukian.

Stephen zowii-ka'o

⁵⁴ Ñabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii ñto'ora'akan u'ati na'iki ñkuzowan paudako. ⁵⁵ Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati. Uawunuupan doko iti aokazi iti, utukapa Kanada Tominkaru umanawunun kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ⁵⁶ Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, "Utukapa! Aokazi da'atinan, na'iki ðtukapa Daonaiora Aokazi Iki'o ‡ kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu."

⁵⁷ Sariapa kootowapa-kidauzonao pidannao kadakoina'akan, ñtaratan pakinao kida uparadan ai. Na'iki ñzaamata'akan naa uruu. ⁵⁸ Udauna'an ñkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa ñnaraka'akan naa pashooton kida. Kaina'a pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa ñawunuutapa-kidan pashooton kida. Na'ia'a naa ñboowautapan Stephen kuba idi, aonaa masakauda'u mani.

⁵⁹ Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, "Ñnaobanaa Jesus, puzaamata ðdoronaa." ⁶⁰ Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. "Ñnaobanaa, mana'a pupataka'uta'ana'a ñdyaun pa'oian dikin ii," ukian. Uru'u naa mazan umawaka'akan naa.

8 Kaiman Saul ati Stephen zowii-ka'o.

Saul pataka'utan mishidainao

Stephen zowii-ka'o dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao pataka'uta-ka'o Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'iinan Judea Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa ñkidoopan pa'an. Ñna'ian zii Jerusalem ii. ² Kaina'a pidannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii ñnyukunuu kasha'oran Stephen zowii-ka'o idi. Udauna'an ñdidan naazu, na'iki ñmuraan uruu tuukii. ³ Mazan Saul, tuukii uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi umakon ñdapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daonaioranao na'iki zunnao, ukozootan nii ñdyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa ñdyaun.

Philip kakuwaapatinan daua'o Samaria ii aka

⁴ Aizii mishidainao wuru'u kidoopainauz Jerusalem iki, ñkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati pamakopa-kizi kawana'ati. ⁵ Aizii Philip, umakon donoi Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ †† dau'u. ⁶ Iri-ba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii ñabata'azon Philip kuwaa kaimanaiman. Usha'apanum kau'an ñtukapan idi Philip sha'apatan iriba umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon. ⁷ Iri-ba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki.

‡ Daonaiora Aokazi Iki'o: Na'apa'o Jesus kiauzon padau'an. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu masha'apannaada-kinao ida'a. †† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Na'iki diiwa ikadakoinan wuru'u ikoditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao. ⁸ Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.

⁹ Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pamarunaowiinpan ida'an. Na'iki uruu tuukia'o u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii. ¹⁰ Ipai pidannao Samaria ii, waranuitapa-kariwainao, na'iki umanawun-tinpainao, tuukii imishidan Simon. Uruu idi ikian udau'an, "Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai." ¹¹ Tuukii imishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimakaan dau'u pamarunaowiinpan ida'an.

¹² Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa i'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao na'iki daonairanao mishidan Philip kuwaa, na'iki ichikaawunuinan naa. ¹³ Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa kapam. Uruu dauna'an karikaoonan umakon na'iki uchi'ikapan Philip dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'apatan umanawun kida'o aimakaan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sannao

¹⁴ Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara sannao mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi idyuudan Peter na'iki John i'idi'iti. ¹⁵ Ikaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John torinapa-kidan mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi idyaun. ¹⁶ Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa idyaun, imishidan idi Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii i'ida'a. ¹⁷ Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i mishidainauz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai idyaun.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

¹⁸ Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o Doronaa morotinanuz mishidainao, apostlenao muudan ida'an paka'u i'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati. ¹⁹ Ukian i'ati, "Utaa kapam o'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi kapam Kaimana'o Doronaa morotinan ipai opishatanii pidannao."

²⁰ Mazan Peter kian u'ati, "Marii Tominkaru mainabatan pupuraatan putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u ma'ozaka-kinai, mawinipinaadaunu'oraz Tominkaru taan? ²¹ Aonaa turuu pukaudinanan watuma Tominkaru paradan dau'u. Usha'apanum kau'an Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pud'iitinpan pana'iti karikaonan. ²² Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pud'iitinapanuz oia'o dau'u, putoriinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimakaan pud'iitapan. ²³ Usha'apanum kau'an otukapa tuukii manawun

pukishauzin waunao ati, na'iki tuukii manawun pusha'apata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi pugaru kaimanaiman," ukian.

²⁴ Sariapa Simon kian i'ati, "Oaiapa utoriinpan Naobanai ati odau'an, aonaa kizi dikauda'o aimakaan sha'apan o'ati, pukian kawan."

²⁵ Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatanii, na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapauzon, na'iki ikowaadapan dauna'an uparadan kida, ikiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an ikowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san dau'a

²⁶ Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, "Pumako Jerusalem iki'o dunapo di'iti, Gaza iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o amazada an." ²⁷ Sariapa Philip minziiwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.

Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaba puraatan. † Umakonkan Jerusalem ii, uchoochiipankan Jewnao tuma. ²⁸ Pakiwapaanan pu'u, uaitaapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet Isaiah saadan.

²⁹ Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i, pumako kizi udaawata."

³⁰ Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz. Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, "Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o wuru'u puaitaapaananiazu?"

³¹ Sariapa ukian u'ati, "Aonaa oaitapan. Oaitapa mani soo pidan kowaadan an kaimanaiman o'ati." Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa udazaba'a. ³² Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan uaitaapaananiaz kaikapa'ora'a:

"Una'aka-kao na'apa kaznizo na'aka-kao kawanu'o pazowia'azoo-kizinao iti.

Pidan sokozaan dono kaznizo dani, aona'o nii uzaadan,

na'apa'o uruu kapam.

Pidannao sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii na'apam ukian.

³³ Tuukii iba'azootin-kidanuzu.

Na'iki aonaa ukootowapa-kida-kao sakitapa'o ida'an. Uruu dauna'an uzowii-kao.

Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a."

† Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaba oo Queen, odakota-kao Candace kii.

³⁴ Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, "Turuu mani pukowaadan ð'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran daua'o?"

³⁵ Uru'u naa Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saadinpa'oraz, na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.

³⁶ Īmakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, ĩkaawan wunu di'iti. Sariapa Ethiopia san kian Philip ati, "Di'i naa wunu aizi'i. Turuu mani puchikaawunuuan naa õgaru?" ³⁷ [Philip kian u'ati, "Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii." Sariapa ukian Philip ati, "Õmishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani."] ³⁸ Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an ĩtoka'akan naa tarara di'iki ĩmako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa Philip chikaawunuuan naazu. ³⁹ Īmaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san tukapan Philip powa'a. Pamatukapakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.

⁴⁰ Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus †† iti. Na'iki'i naa udobatan Caesarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

Jesus zaamatan Saul

(Acts 22:6-16; 26:12-18)

9 Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainaoz Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o Faadaa di'iti. ² Ukian u'ati, "Õmako'ozon Damascus iti õdorota'anan pidannao wuru'u da'anainaoz 'Jesus Kaduz'. Uruu idi õaipan usaadan kaarita õna'akan nii synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaanao di'iti, ĩkaminka'uta kizi õzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pi-danannaoz, õna'aka kizi ĩdyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi ĩtaraa-ka."

³ Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimakaan kanada'akan aokazi iki. Ipai amazada kanada'akan Saul dazaba an kida.

⁴ Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian pa'ati, "Saul, Saul, kandii nii pu-pataka'utan õgaru?"

⁵ Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, "Õnaobanaa, kanom dii pugaru?"

Sariapa parada-karu kian u'ati, "Õgaru Jesus, õgaru wuru'u pupataka'utaniaz. ⁶ Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru' donoi di'iti'i, pumako-kiziz. Na'ia'o nii õpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii."

⁷ Daonaioranao makopainaoz Saul tuma, na'a ĩkadishitapan, aonaa ĩka'iita'akan paparadan, ĩabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom ĩtukapan.

⁸ Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki.

Uda'ata'akan padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an uminauda'unao ka'utan naazu, atii ĩkaawan Damascus iti. ⁹ Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa uaroopan, na'iki aonaa kanom utuzan kapam.

¹⁰ Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: "Ananias."

"Di'i õgaru'u, õNaobanaa," ukian.

¹¹ Naobanai kian koshan u'ati, "Aizii puminziwa, pumako kizi Judas dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz 'Sakitapa'o Dunapo,' kii. Pukaawan dono na'iti, pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus sanaz. Kai'oraz, utoriinpan ð'ati. ¹² Õtukapa-kidani'i naa daonaiora u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan."

¹³ Sariapa Ananias kian, "Õnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan aimakaan uruu daonaiora dau'u, ĩkowaada na'apam upataka'utan tuukii pupidanannao Jerusalem ii. ¹⁴ Na'iki ĩkowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i Damascus ati, uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainaoz pugaru. Na'iki kaina'a una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadani u'ati uzaamata-kinnaa nii wuru'u mishidainaoz pugaru."

¹⁵ Sariapa Naobanai kian, "Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an õzaamatanii'i naa uruu õpoitoru nii. Õdyuudan nii ukakuwaapan õdau'u Gentilena'o ati, na'iki ĩzowaunaanao ati, na'iki Israelitena'o ati kapam.

¹⁶ Na'iki õkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu õdau'an," ukian.

¹⁷ Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapakizi iti. Umorotan dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, "Õ'inawuzu Saul. Wanaobanaa dyuudani'i õgaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati, puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz õgaru pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakada kizi pugaru." ¹⁸ Sariapa aimakaan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunu-kaoa'a naa. ¹⁹ Saul nikan dauna'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa iti.

Saul na'ian zii Damascus Īi

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii. ²⁰ Uruu dono umorotan synagogue kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus dau'u. Ukowaadan mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu. ²¹ Ipai abatainaoz Saul paradan, tuukii ĩdi'itinpan ukuwaa dau'u. ĩkian pa'ati-aaka kida, "Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowi-ipauzoz Jerusalem iainao pidannao zaamatinpainao kida Jesus di'iti? Aizii ukowaada-kaoz wuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao, na'iki uaipan pana'akan ĩdyaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao zowaunaanao di'iti," ĩkian. ²² Mazan

† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

†† Azotus: ba'oran u'uu Ashdod kii.

ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an kaimanaiman ukowaadan ũ'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ. †

²³ Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baokopatinan naa, uruu ũaipan naa pazowia'akan Saul. ²⁴ Uruu idi ũzaudapanuzu ipai dono'i awautapa-kinao paniinomizinaa kawana'ati, aiwaka'an na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-ka'o u'ati wuru'u ũzaudapanuz uruu. ²⁵ Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainaoz Saul kuwaa, ũpaidan uruu udaru'o dazowan zo'iti, u'dauna'an ũkodita-kidanuzu, dono'i awautapa-kinao kuduan shaawata. ũtoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu na'apa ukidoopan patarubanao ai.

Saul kaawan Jerusalem Iti

²⁶ Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainaoz Jesus, mazan tuukii ũtarian u'ai. Aonaa ũmishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus. ²⁷ Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostlenao di'iti, na'iki ukowaadan naa ũ'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam ũ'ati na'apam Saul kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii. ²⁸ Uruu dauna'an zii ũkashaapan Saul baokopatinan patuma. Na'iki karikaonanuu naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidannao ati Jerusalem ii. ²⁹ Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jewnao tuma, wuru'u paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ũto'oran u'ati, na'iki ũaipan naa pazowia'akanuzu. ³⁰ Mazan mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u ũzowia'azoonuz Saul, sariapa ũna'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa ũdyuudan naazu pawiiizi Tarsus iti, kanawa ida'an.

³¹ Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao mashaapan, wuru'u Judea Baara ii aka kidainaoz, na'iki Galilee Baara ii aka kidainaoz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainaoz. Aona'a naa kanom pataka'utan ũdyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ũdyaun, powa'a zii ũma'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a naa powa'a ũsha'apata'azon dikauda kida'o aimakaan panaobanaitan idi'i naa Jesus.

Peter makon daua'o Lydda iti, na'iki Joppa Iti

³² Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii. ³³ Na'ii uikodan daonaiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wurru'u pidanaz aona'o uzikadinan pada'awupa-kizi baara di'iki, 8 wunu. ³⁴ Peter kian u'ati, "Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru. Pukadishita, pusaabaa wuru'u pada'awupa-kizi baaraz." Sariapa mishi Aeneas kadishita'akan. ³⁵ Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai wuru'u Sharon Baara ii aka kida'o-

† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii.

raz ũmashaapan tukapan wuru'u machi'ikaka'o pidan chi'ika-kida-kaoz. Uruu idi tuukii ũmishidan, na'iki ũzaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.

³⁶ Uruu dono kaina'a zun mashaapa'o Joppa ii. Oroo mishidapa'o Jesus; o'uu Tabitha, Dorcas kia'o kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan da'i okaminka'utauzon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'o pidannao ati. ³⁷ Na'apaini'i naa okarinaan tuukii, atii omawakan. Onanaa chikaanaa-ka'o dau-na'an, omuuda-kaoa'a naa doko'o ii, paranka baaratinpa'o, kabaun nazo ii. ³⁸ Maonapa'o wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa ũdyuudan dya'utam daonaioranao dapada'anan Peter. ũkaawan u'idi'iti, ũkian u'ati, "Kadiman, pumako watuma Joppa iti."

³⁹ Sariapa Peter minziiwa'akan, na'iki umako'okan naa ũtuma. Ukaawan naa ũ'idi'iti, sariapa ũmorota-kidanuzu doko ia'o kabaun nazo iti, mawakaiba nanaa muuda-kizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa ũdaiarunao kasaba'uinan Peter dazaba an, ũzaadan u'ati na'iki ũtukapa-kidan u'ati ipai kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii.

⁴⁰ Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao koditan mawakaiba muuda-kizinao nazo iki. ũkoditan dau-na'an, sariapa ukodoru'ukan na'iki utoriinpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an ukian mawakaiba ati, "Tabitha, pukadishita!" Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter. Uruu idi osakanata'akan naa.

⁴¹ Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz naa ũdaiarunao. ũkaawan na'iti, ũtukapa oroo kakupa'a naa.

⁴² Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha kakuda-ka'o dau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus. ⁴³ Uruu dauna'an iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida.

Peter na'iki Cornelius

10 Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu Rome soldyaannao zowau-naa, Italy ikiinaouz. ² Wurru'u Cornelius aonaa Jewmani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu ainao, na'iki ipai uiribannao kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru, na'iki ipai ũsha'apatinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikaonan ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jewnao. Na'iki karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.

³ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian u'ati, "Cornelius!"

⁴ Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati, "Kanom puaipan ũ'ai, ũnaobanaa?"

Angel kian u'ati, "Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati, na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an putukapa-kidan mishi putaainan u'ati. ⁵ Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti ũdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'oraz

u'uu. ⁶ Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida. Maonapa'o udapu paran danoma ii."

⁷ Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam papoitorunao na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukauudinanzon utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam. ⁸ Ukowaada i'ati ipai aimakaan patukapaniaz aidinan. Udauna'an udyuuda'akan naa i'dyaun Joppa iti.

⁹ Atii ba'oran kamoo i'maonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan kabaun paawa iti, utoriinpa'anan Tominkaru ati. Na'apain sakitapa kamo'ora'a naa wuru'u. ¹⁰ Uruu idi uabatan pazamazi'i naa. Mazan Simon poitorunao, i'warakinpan zii. Aizii Peter toriinan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan aimakaan u'ati. ¹¹ Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimakaan wa'atin imi'i baara ati aokazi iki, na'apa kazo'a'o kamicha madanaa zaamatapa-ka'o kawanu'o padanoma tokon iki kida. ¹² Wur'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o aimakaan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz i'chi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ¹³ Sariapa parada-karu kian u'ati, "Peter! Aushaa puzowii punikan nii."

¹⁴ Peter kian, "Aonaa turuu, o'Naobanaa. Aonaa na'apainim zii o'nikauzon i'nao kaduz aimakaan, wuru'u aona'oraz waunao kakinaorinaa taapadan wanikan." †

¹⁵ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, "Mana'a pudakota'ana'a aimakaan kaniriba'o nii, wuru'u o'garu Tominkaru saabaaniaz naa na'iki o'tomaniaz naa kaimana'o nii." ¹⁶ Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa aokazi iti.

¹⁷ Aizii Peter di'itinpan tuukii, uaitapa'azon kanom manawun wuru'u tukapa-kida-kariwaiz pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu, atii i'kaawan kabaun korarannaa paniinomizinaa ati. ¹⁸ "Tosh," i'kian. "Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?"

¹⁹ Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u aimakaan aida-kida-kariwaiz pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Puabata, kaina'a idikinauda'u daonaioranao kaida'a'a i'dawatapan pugaru. ²⁰ Putoka, putukapa'an kizi i'dyaun, na'iki pumako pa'i i'tuma, mana'a putaria'ana'a. O'garu wuru'u dyuuda'oraz i'dyaun."

²¹ Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daonaioranao na'iki ukian i'ati, "O'garu wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa wuru'u uwa'atinuz?"

²² I'kian u'ati, "Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan waunao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa Jew mani padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru padapu iti, uabata kizi

pukuwaa," i'kian. ²³ Udauna'an Peter morota-kidan naa i'dyaun. Bauda'apa maruta'o i'da'awu'ukan na'ii.

Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sannaouz mako kapam i'tuma. ²⁴ Ba'oran kamoo i'kaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzaudapani'i naa i'dyaun. Kaina'a'a naa uiribannao, na'iki upaonarunao, udapadaniinao padapu ati. ²⁵ Peter kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti. ²⁶ Mazan Peter kadishita-kidanuzu. Ukian u'ati, "O'garu, soo pidan karikaonan na'apa'o pugaru kawan." ²⁷ Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti, pakadaktinaanan pu'u utuma. Na'i-a'a naa utukapa iriba pidannao baokopatinpan. ²⁸ Sariapa ukian i'ati, "Ipai unao, uaitapanii waunao Jewnao kaduz, aonaa wakakinaorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinpan unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan o'ati, aonaa kizi o'dakooan oo o'dakotan sha'apa'oram pidan dikauda'o nii. ²⁹ Aizii di'i pudapada-kidan o'garu, sariapa o'nyukunuu na'apa'akan, minziiwa o'wa'atin pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa kanom ni'o pudapada-kidan o'garu da'ati'i."

³⁰ Cornelius ukian u'ati, "Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, o'toriinpan o'dapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan o'kanaapu'u, wizi'i'o ukamichan. ³¹ Ukian o'ati. 'Cornelius! Ipai Tominkaru abatan puparadan putoriinpaizon kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukamunanuuzon pataka'utinainao ati. ³² Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti i'dapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madai dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii, ukian. ³³ Uruu idi kadiman o'dapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati."

Peter kakuwaapan naa

³⁴ Peter kian i'ati, "Aizii o'aitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiiapan sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidannao patumaaka. ³⁵ Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, i'izo'atin idi uruu, na'iki i'mashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati. ³⁶ Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz waunao Israelitena'o ati. Kaimana'o Kuwai, pidannao ikoda-kinnao ni'o kaimanaaka-karu Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz ipai pidannao naobanaa nii.

³⁷ "Unao, uaitapani'i naa ipai aimakaan Jesus sha'apatani'ii waunao Jewnao wiizi Israel Baara an. Usakadinan Galilee Baara iki, John kakinaopan dauna'an pidannao i'tanawatin kizi pa'oian ai na'iki i'chikaawunuin kizi. ³⁸ Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozakakaru. Uruu ida'an ma'ozaka ukauudin, usha'apata

† *Leviticus 11:1-23*

kaiman kida'o aimaakan, ukakuda ipai karinainao pidannao. Aizii wuru'u Satan zaamatapaniinaouz, na'iki uantamikitaniinao kidaz, ipai ukakudan ūdyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma. ³⁹ Waunao apostlenao, watukapanii ipai aimaakan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran ūwiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, mazan upu'u ūtaukanuzu cross di'iti, atii ūzowianuzu. ⁴⁰ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki, idikinauda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati. ⁴¹ Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniinaouznaa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaroapanii na'iki watuzanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki. ⁴² Uruu idi uduyuudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowada kizi kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao. ⁴³ Ipai Tominkaru prophetinnoo kowaadani'i naa udu'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o ūkianu'u: 'Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki izo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii ū'oian ūmishidan idi Jesus.'"

Kaimana'o Doronaa na'iki Gentilenao

⁴⁴ Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa morotina'akan naa ipai pidannao, abatapainaoz ukuwaa. ⁴⁵ Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainaoz Joppa iki Peter tuma, tuukii ūdi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam. ⁴⁶ ūaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an ūabatan idi ūparadan pana'a kida'o parada-karu ida'an. Na'iki ūabatan idi ūkonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati, ⁴⁷ "Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannaou'u, ūchikaawunuu-kao ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taa-kao ū'ati, na'apa utaa-kao kawan waunao Jewnao ati," ukian ū'ati. ⁴⁸ Udauna'an uduyuudan naa ūchikaawunuu-kao ūmishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-kao dauna'an, ūpishaan naa Peter marii kizi una'a'akan ūtuma na'apauda'um kamoo zoobaba.

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

11 Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainaoz abata'aka'a naa wuru'u Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan. ² Aizii Peter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainaoz, dakoopan uruu. ūkian u'ati. ³ "Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam ūtuma."

⁴ Uruu idi Peter kowaadan naa ū'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimaakan sha'apanuz pa'ati. Ukian ū'ati. ⁵ "Ūtoriinpan pu'u Joppa ii, Tominkaru

aidan aimaakan ū'ati. Ūtukapa aimaakan wa'atin aokazi iki imi'i baara ati, na'apa kazo'a'o kamicha madanaa zaamatapa-kao padanoma token iki kida'o kawanu'o. Umashaadan na'a ūdazaba'a. ⁶ Ūawunuu-pan unazo iti ūtukapa pabi'inaaka aimaakannao: uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ūchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ⁷ Upu'u ūabatan parada-karu kian ū'ati. 'Peter! Aushaa puzowii punikan nii.' ⁸ Mazan ūdako'atinuzu. 'Aonaa turuu, ūNaobanaa! Aonaa na'apainim zii ūnikauzon ūnao kaduz kaniriba'o aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.' ⁹ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian ū'ati. 'Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u Ūgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki ūtomaniaz naa kaimana'o nii!' ¹⁰ Idikinau wuru'u parada-karu na'apanuz ū'ati. Udauna'an ukiwa-kida'akakao'a naa powaa iti aokazi iti.

¹¹ "Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranoo kaawan kabaun ūmashaapa-kizi iti, ūnao dyuuda-kariwainao ūdau'ati Caesarea iki. ¹² Sariapa Kaimana'o Doronaa kian ū'ati. 'Pumako pa'i ūtuma. Mana'a putaria'ana'a.' Uruu idi ūmakon ūdau'ati. ⁶ mishidainao makonkan ūtuma. Di'i ūdyaunu'u, wuru'u makonkainaoz ūtuma. Ipai baokopa wamorotan Gentile, Cornelius dapu iti. ¹³ Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati. Angel kian u'ati. 'Pudyuuda pupoitorunao Joppa iti, ūdapadanaka kizi Simon Peter. ¹⁴ Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru kazannaata-kinaa nii pugaru na'iki ipai puiribannao, pudapu ainoo kidaz.' ¹⁵ Uruu dau-na'an ūkakuwaapan naa ū'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ūnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o dono'oraz. ¹⁶ Sariapa ūnyukunuu'akan wanaobanaa Jesus kiauzon wa'ati. 'John, uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru, uchikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.' ¹⁷ Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an aonaa turuu ūmashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan ū'ati!"

¹⁸ Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatapan dauna'an ipai wuru'u Peter kuwaa kidaz, sariapa ūsookadan padakomikitinan, mazan uruu dauna'an, tuukii ūkonaukii-kidan Tominkaru. ūkian kaikapa'a: "Aizii waaitapa kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Gentilenao, tanawatinanuz pa'oian ai, uaipan idi ūmashaapan karikaonan patuma."

Antioch sannao dau'o

¹⁹ Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainaoz papataka'uta-kao ai, Stephen zowii-kao dono'oraz, ūmakon munapo'o wiizai kida di'iti, atii Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a naa ūkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati

karikaonan. ²⁰ Pabi'i kida kaina'a daonaoranao mishidainao, Cyprus Baara sannao na'iki Cyrene sannao, ñnao makon donoio Antioch iti. Na'ii ñkakuwaapan Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. Ñkowaadan naa Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus daua'o. ²¹ Tominkaru taan idi pama'ozakan ñ'ati, ma'ozaka ñkakuwaapan, uruu idi iriba Gentilenao mishidan ñkuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

²² Aizii mishidainao, Jerusalem iainaouz abatan naa iriba Antioch sannao mishidan naa Jesus, sariapa ñdyu-udan Barnabas makon Antioch iti. ²³ Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu ñnyukunuu iti. Uruu idi uma'ozakadan naa ñnyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi ñizo'atin Naobanai Jesus, na'iki aonaa kizi ñtanawatinan u'ai. ²⁴ Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa kau-dinan u'ida'a. Na'iki uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi ñ'ati udau'an.

²⁵ Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarsus iti, udorota'anan Saul. ²⁶ Uikodan dauna'an Saul, un-a'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati. Bauda'apa wunu Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma. Karikaonan ñbaokopainpan mishidainao tuma na'ii, ñtominapa-kidan naa iriba, iriba pidannao Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii mishidainao Jesus dakotauzo-kaoo Christian kii.

²⁷ Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikiinao, kaawan Antioch ati. ²⁸ Kaina'a bauda'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannao kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.) ²⁹ Sariapa mishidainao di'itinpan, ñbauda'apatan panyukunuu ñaipan pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch sannaoz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati, pakaminka'uta-kinnaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawii-tinpainao kidaz Judea Baara ii aka. ³⁰ Ñdyuuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul ida'an, choochi zowau-naanao di'iti Jerusalem iainaouz.

Peter kodita-kida-kaoo taraa-kizai iki

12 Uruu dono naobanai Herod zaamata-kidan na'iki utaraa-kidan pabi'i kida mishidainao zowau-naanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan ñdyaun tuukii. ² Sariapa udyuudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i idi, John inawuzu uruu. ³ Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-kaoo idi, uru'u naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kaoo Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.

⁴ Peter zaamata-kaoo dauna'an, utaraa-kaoo'a naa. Na'ii 4 soldyaanao tonaazinaa muuda-kaoo awunuutapa'o nii uruu. Kiwiin 4 soldyaanao awunuutapan nii

uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.

Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u, Passover Kamoon ipain dauna'an. ⁵ Uruu idi Peter taapa-kaoo'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao toriinpan tuukii, ñaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

⁶ Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-kaoo ua'ii, uda'awun dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi, soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii. ⁷ Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan. Sariapa angel pokowauanuz, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an. "Pupokodal! Kadiman na'iki pukadishita," angel kian. Sariapa chain kida waota'akan Peter anoba di'iki.

⁸ Udauna'an angel kian u'ati, "Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada pudazkidi." Kadiman Peter kaiwadina'akan. "Pukaiwada puchaakitan za'aba'i, na'iki puwa'ati ñdawu'ati," angel kian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter da'ana'akan naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan mishi'o wuru'u angel sha'apatanuz aimakaan na'apa. U'itiiman shaa aimakaan tukapa-kida-kaoo nii pa'ati pazanda'awun ii. ¹⁰ Sariapa ñdobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an, udauna'an ñdobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainouz dazaba an. Atii ñkaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru utoma-kaoo. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan ñ'ati paaipan ati, uruu idi ñkodita'akan naa taraa-kizai iki. Na'iki'i naa ñmako'okan naa dunapota, udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.

¹¹ Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi ukian, "Aizii ñaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin kodita-kidankan õgaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai õgaru, na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon õsha'apata-kaoo."

¹² Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-kaooz, sariapa umakon Mary dapu iti, John daroz, Mark kia'o'raz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao baokopatinpan na'ii uruu dono, ñtoriinpan, ñaipan Tominkaru kaminka'utan Peter. ¹³ Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a ñpoitoruiaba Rhoda kia'o o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz.

¹⁴ Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan naa powaa iti, "Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii," okian.

¹⁵ "Pumariidinan," ñkian o'ati.

Mazan okian ñ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u õparadanuz." "Panaadon uangelin mani karikaonan," ñkian o'ati.

¹⁶ Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii ñda'atinan u'ati. Ñtukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii ñdi'itinpan. ¹⁷ Sariapa usawadan paka'u uaipan idi ñparadan mashauda'u.

Udauna'an ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru iNaobanaaz kodita-kidan uruu taraa-kizai iki. Udauna'an ukian i'ati, "Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u okodita-kida-kaoz taraa-kizai iki." Udauna'an udobata'akan naa.

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuutapainaoz Peter, tuukii idopian, na'iki itarian, aonaa itaitapan na'apam pasha'apatinan. "Na'iam naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?" ikian. ¹⁹ Aizii Herod abata'aka'a naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan udawata-kaoz ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa ikodanuzu. Uruu idi Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz. Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa uzowii-kidan idyaun.

King Herod mawakan daua'o

Uruu daua'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa. ²⁰ Tuukia'o da'i King Herod to'oratakapauzon Tyre na'iki Sidon sannao tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannao baokopatan pidannao, na'aka'o nii paparadan king di'iti. Iaiapan pasaabaa-kidan pamashaapan utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii itorii-kizi nii pawanyukunuu, soo bada'apa King Herod wiizi iki.

Aizii pidannao, wuru'u dyuuda-kariwainaoz kaawan Blastus di'iti, upoitoru, utuma'oraz manawun ukau-dinan. Iparadan u'ati kaimanaiman, atii mishi ukowaadan Herod ati iparadan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa i'ati na'apainim nii pamiitiniipan ituma.

²¹ Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa uparadan ipai pidannao ati. ²² Tuukii pidannao konaukii-kidan uparadan. Sariapa ikadakoinan kaikapa'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani kaiwuru'u," kia'o wuru'u ikadakoinanuz. ²³ Mazan aonaa zoobaba udyuudan ikonaukii-kidan pa'an Tominkaru umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan naazu masha'apaki-aka, tuukia'o ida'an. Upazaroita'akan naa atii umawakan u'idi.

²⁴ Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan kowaadapa-kaoz na'iki uabata-kaoz, uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.

²⁵ Aizii Barnabas na'iki Saul itaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz ina'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainaoz. Uruu daua'an ikiwan naa powaa iti Antioch iti. Ina'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

Barnabas na'iki Saul zaamata-kaoz kaudina'o nii

13 Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. Inao mishidainao bii'i

kaina'a prophetnao, † na'iki ba'orainao kida tominapa-kidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudi-nainaoz: kaina'a Barnabas, Simeon miikoro, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod dyaupaitaniaz, na'iki Saul.

² Bauda'apa kamoo ichoochiapatinan pu'u na'iki isanadinpan †† pu'u Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian i'ati, "Uzaamata shoman Barnabas na'iki Saul kaudina'o nii o'ati. Kaina'a kaudin-kizai oaiapanii isha'ap-atan o'ati." ³ Uruu idi isanadinpan na'iki itoriinpan naa koshan. Udauna'an itoriinapa-kidan naa Saul na'iki Barnabas, na'iki imuudan paka'u itida'a. Udauna'an idyuudan naa idyaun.

Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai

⁴ Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati idyaun, imakon naa wiizai Seleucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa izaamatan udaru'o kanawa, mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o. ⁵ John Mark makon kapam iminka'u nii. Ikaawan dono'o naa wiizai Salamis iti, na'ia'a naa ikowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogogue kawana'ati kida.

⁶ Uruu daua'an idobatan pakidiba ida'ana'a naa. Imakon atii ikaawan ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'o-raz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz mazan. Na'ia'a naa ikodan pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o udakotapa-kaoz, uruu Jew, dakotinpauso prophet nii kaikini'i. ⁷ Aizii wuru'u marunaoz, upaonaruitapanii naobanai wuru'u kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu. Aitapa'o na'iki kaimana'o udi'itinpauson wuru'u naobanaiz. Sariapa udapada-kidan pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan. ⁸ Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ikuwaa, aonaa uaiapan umishidan ikuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o kapam udakotapa-kaoz Greek ida'an wuru'u marunaoz.) ⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu, sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati, ¹⁰ "Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii puawauta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman kida'oraz mashaapa-kinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii. ¹¹ Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii, ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa Kanada'o atii diina'iti zii'i." Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a naa powa'a utukapa'akan aimakaan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa udorotan pidan ka'uta'o nii paugaru. ¹² Naobanai tukapan idi aimakaan sha'apata-kaoz na'apa, tuukii umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

† prophet: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. †† sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

¹³ Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao do-batan naa Paphos iki, wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa imakon kanawa ida'an atii ikaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan idyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.

¹⁴ Uruu dauna'an idobatan naa pakidiba ida'an atii ikaawan Antioch iti, Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti, Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki isakanatan naa na'ii. ¹⁵ Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinarii Moses saadanii kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz kapam. Uruu dauna'an ipishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian, "Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibanna nyukunuu, turuu ukakuwaa-pan."

¹⁶ Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u i'ati, uaipan idi mashaa pidanna abatapan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz i'ati: "Ipaian unao Israelitena na'iki unao kapam Gentilena taapainao Tominkaru umanawunu'o nii, uabata o'paradan aizii. ¹⁷ Wuru'u Israelitena Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz wadokozu-daunnao kotua'a naa imashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan ati'o kapam tawuru'u kadiman iiribainan na'iki ma'ozaka utaaan inyukunuu, ikaudin-kida-kao pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wuru'u Israelitena Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an pama'ozakan ida'an masha'apanna usota'otani idyaun Egypt iki.

¹⁸ "Udauna'an una'akapan naa idyaun 40 wunu mapidantaka'o amazada baara ii aka. Aonaa ukashadinan i'ai idikintapan pu'u padamata uruu.

¹⁹ "Na'iki Tominkaru zowii-kida i'ati ipai daunuuda'u 7 pidanna tonaazinaa, pana'a kida'o iparadan, Canaan Baara ii aka kida'oraz imashaapan. Ukau'an ipai utaan wuru'u amazadaz papidananna ati i'wiizi ni'i naa. ²⁰ Aizii wuru'u aimakaan kida sha'apaapa-kaoaz kaikapa'a, 450 wunu ukotua'ikin.

"Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidanna kazowautapa'o nii papidananna, idakota-kao Judges kii.

"Uruu dauna'an ikazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel kazowautapa'o nii idyaun.

²¹ Uruu dono tuukii ipishaan Samuel, marii kizi uikodan king nii pa'ati. Uruu idi Tominkaru taan naa i'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'ikiinao kidaz iiribainan. Saul kazowautapan idyaun 40 wunu. ²² Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.

"Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. Aizii oikoda pidan onaudapanii, na'iki onyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai aimakaan na'apa o'aipan kawana'ati.'

²³ "Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazaanaata'o nii papidananna Israelitenaouz. ²⁴ Jesus sakadan ua'ii pakaudin, John chi'ikapan na'iki ukakuwaapatinan ipai Israelitena ati. Uduudan itanawatinan ipai oia'o ai, na'iki ichikaawunuin kizi. ²⁵ John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidanna ati. 'Kanom uzaua-kidan o'garu? O'garu u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon? Aonaa uruu mani o'garu, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an uwa'atin. Uruu umanawunu'o manawun pidan. O'garu aonaa manawun oturan oso'otan udazkidi u'ati.'

²⁶ "Uabata okuwaa o'ribanna, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki unao Gentilena, taapainao Tominkaru umanawunu'o nii, uabata okuwaa kapam! Di'oraz kuwai kazannaatin-karu dau'oraz, ipai wau-nao ati'o uduuda-kao. ²⁷ Jerusalem sanna, na'iki izowaunaanao aonaa itapan Jesus wuru'u kazaannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa itapan na'apa'oram dau'o tawuru'u Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u itabatauniaz padamata uaita-kao ipai Sookapa-karu Kamoon dono. Mazan upu'u zii imishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an Jesus. ²⁸ Aonaa pu'u itokodan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan, pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii idyuudan Pilate zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-kao. ²⁹ Ipaian dauna'an pasha'apaapan ipai aimakaan wuru'u Tominkaru paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa itoka-kidan naa unanaa cross paawa iki, na'iki imuudan naazu pabaaranaa iti. ³⁰ Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu pabaaranaa iki. ³¹ Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapa-kidinan pidanna ati wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. Inaou'u naa kai kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.

³² "Aizii di'i o'garu, na'iki Barnabas kaawan, wakaawakidan Kaimana'o Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u pasha'apata'azoniaz. ³³ Waunao idani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki. Kaina'a sha'atii saada-kariwai Jesus dau'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a:

'Pugaru odani,
pudaruitan o'garu aizii.' †

³⁴ "Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakauzon powa'a. Kaina'a usaadinpan udau'u kaikapa'a:

'Mishi'o nii otaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun aimakaan,

okowaadauzoniaz otaa'azon King David ati.'

³⁵ "Na'apa sha'atii tawuru'u sadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a:

† Psalm 2:7

'Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun pupoitoru

dyupushan pabaaranaa ii.'

³⁶ "Mishi David kaimana'o ukazowautapan papi-danannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bauda'apa kamoo umawakan. Na'iki unanaa muudakao padarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii.

³⁷ Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii. ³⁸ Öiribannao, ðaipan ipai unao aitapan, Jesus ida'ana'o pidan oian mainaabata-kao. ³⁹ Aonaa turuu pu'oian kida mainaabata-kao pumishidan ida'an Moses kakinaori kida. Mazan soo pumishidan ida'an Jesus pu'oian mainaabata-kao, na'iki Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii. ⁴⁰ Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidakan an mishi'o nii aimaakan sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadazonii kawana'ati. ⁴¹ Tawuru'u ïkianuz.

'Uabata, unao dakoopainao Tominkaru, Tuukia'o nii udi'itinpan.

Kai õsha'apatan nii umanawunu'o aimaakan.

Pidan tiwaan an pakowaadanuzu, upu'u aona'o nii umishidanuzu, atii na'apa'o nii umawakan." †

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. ïkoditan pu'u synagogue iki, pidannao pishaan ïdyaun, marii kizi ïwa'atin koshan ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ïabata'azon powa'a zii wuru'u ïkuwaa kidaz. ⁴³ ïkoditan dauna'an iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam Gentilenao wuru'u mishidainaozuaa Tominkaru Jewnao kawan, ïnao da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannao ati na'iki ïkakinaowan naa ïdyaun. Marii kizi ma'ozaka ïtaapan panyukunuu, panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.

⁴⁴ Ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono iriba, iriba kawiiizinao wa'atin synagogue ati, ïabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan. ⁴⁵ Kaina'a pabi'i kida Jewnao, ïtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannao kaawan, sariapa ïkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii ïdakoopan Paulnao kuwaa na'iki tuukii kapam ïdakooutapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an.

⁴⁶ Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan ï'ati kaikapa'a: "Unao ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru Paradanz, mazan tuukii ukashadanuzu. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan wuru'u umaaiapanuz karikaonanuo kakupa-kinai. Ukau'an wamakon ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenao di'iti. ⁴⁷ Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauzonuz padamata ipai waunao ati. Ukian,

'Özaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenao ati, pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannao ati,

ïkazannaatin-kinaa nii pa'oian ai."

⁴⁸ Gentilenao abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii ïkonaukian na'iki tuukii ïnaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanz. Na'iki wunaou'u zaamata-kariwainaoz karikaonanuo kakupa-karu di'iti, ïnao pa'an tuukii ïmishidan. ⁴⁹ Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.

⁵⁰ Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainaoz kuwai, tuukii ïto'oran. Uruu idi ïkimudan naa na'ii sannao, daonaoranao umanawun-tinpainao kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki toriinpauzonaouz Tominkaru ati. ïkimudan ïdyaun tuukii, ïto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati. Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ïkashanauan ïdyaun pawiiizi iki. ⁵¹ Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaimandau imi'i padazkidi di'iki. Uruu ida'an ïtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa ïabata'azon ïkuwaa. Udauna'an ïmako'okan naa Iconium iti.

⁵² Mazan konaukii pa'an ïwa'akan wuru'u mishidainaoz na'iki wuru'u zaamatainao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ïnyukunuu ii.

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

14 Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimaakan sha'apan Antioch ia'o kawan. ïmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon dono. Ma'ozaka ïkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba, iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ² Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ïmishidan. Uruu idi ïto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati. ³ Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa ïtarian, mazan ma'ozaka ïkakuwaapan, ipai ïkowaadan ï'ati Naobanai kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan idi pidannao aitapan mishi'o wuru'u Paulnao kuwaa kidaz, sariapa uma'ozakadan ïdyaun. Uruu idi ïsha'apata umanawun kida'o aimaakan wuru'u aona'oraz pidan ka'itaan pasha'apatan.

⁴ Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishidan patumaaka. Ba'orainao na'apa ïnyukunuu Jewnao paradan kawana'ati, ba'orainao apostlenao paradan kawana'ati. ⁵ Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jewnao wuru'u to'orainaoz, miitiniipan naa ipai pazowaunaanao tuma. ïaipan pa'antamikitan na'iki pazowian Paulnao, paboowan ida'an ïdyaun kuba idi.

⁶ Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azoo-kao, sariapa ïmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycaonia Baara ii aka'oraz wiizainao, na'iki ïmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, maonapainaoz udazaba an kida. ⁷ Na'ii aka'a naa ïkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

† Habakkuk 1:5

Na'apam Paulnao taapa-ka Lystra ii

⁸ Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan di'iki'o. ⁹ Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa, umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan sariapa uawun iti. ¹⁰ Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, "Pukadishita!" Sariapa mishi ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.

¹¹ Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimakaan na'apa, tuukii ōdi'itinpan na'iki ōparadan diiwa pa'atiaaka kida, paparadan Lycaonian ida'an. Kaikapa'a wuru'u ōkianuz: "Aaa, watominkarunnao wuru'u kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ōaidinpan." ¹² Uruu idi ōdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu kawan. Aizii Paul Hermes kii ōdakotan, ba'oran patominkarun uu kawan. Usha'apanum kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun. ¹³ Kaina'a faadaa, uruu tominkaruniitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun dapu paniba itinapu wiizai ai. Uruu faadaa baokopa pidannao tuma, ōna'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiizai awautapa-kinao paniinomizinaa di'iti. Uruu ōkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati, na'apa pasha'apatauzon kawan patominkarunnao ati.

¹⁴ Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ōsha'apata'azonuz aimakaan kaikapa'a, sariapa ōkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an kadimana'o ida'an ōmako'okan pidannao bii iti. Na'ia'a naa ōkian pidannao ati ma'ozaka'o ida'an. ¹⁵ "Kandii nii usha'apata'azon aimakaan wa'ati kaikapa'a? Waunao pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'i wana'akan Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'i naa oia'o, na'iki wuru'u mazan-kida'oraz karikaonan aimakaan usha'apaapan. Utanawatin kizi'i naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonanu'oraz ukakupan. Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'i baara, paran na'iki ipai aimakaanoo wuru'u mashaapainaoz wunu baoko'o, na'iki imi'i baara an kida'oraz. ¹⁶ Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidannao mashaapan na'apam karikaonan paaipan kawana'ati, ¹⁷ mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an ō'ati pakamunan-kidan ida'an ōdyaun.

"Atii di'i, uduuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinaa nii, na'iki utaa pabi'inaaka kida uwanyukunuu nii. Na'iki utaa konaukii-kinai unyukunuu iti," ukian ō'ati.

¹⁸ Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimakanu'u, mazan upu'u kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'azonuz kazoti Paulnao ati.

¹⁹ Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisidia Baara ia'oraz na'iki ba'orainao wa'atin Iconium iki. ōnao kaawan naa Lystra ati, na'ia'a naa ōkakinaowan pidannao ōto'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan panyukunuu ōparadan kawana'ati. Uruu idi ipai

baokopa pidannao to'oradinan, na'iki ōboowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an ōkozoota'akan naazu na'iki ōkabootankan naazu dono dawun itinapu ō'itiiman mawaka'ora'a naa uruu. ²⁰ Sariapa mishidainao makon ōtukapa'ananuzu na'iki ōkasaba'ukinan naa u'ida'ati, upu'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa powaa iti dono iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

Paul na'iki Barnabas kiwan Antioch iti

²¹ Derbe ii ōkowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao mishidan ōkuwaa Jesus dau'u. Udauna'an ōkiwan naa koshan Lystra iti, udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'oraz wiizai. ²² Ipai uruu wiizai kida di'ii, ōma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu, ma'ozaka kizi ōmishidapan. Kaikapa'o wuru'u ōkianuz ō'ati: "Ipai wau-nao wabaiaapan nii kasha'ora kida'o aimakaan, na'iki wapataka'uta-kaoo nii kaimana'o dikin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u wamorotinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi."

²³ Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i kida mishidainao choochi zowau-naanao nii. ōzaamatan dauna'an wuru'u kazowautapainao nii, ōtoriiinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi utaaapan ōdyaun na'iki ukazannaatapa kizi ipai wuru'u mishidainaoz. Uruu dono ōsanadinpan Tominkaru ati patoriinpan pu'u.

²⁴ ōipaian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u Pisidia Baara ii aka'oraz, ōmakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz Pamphylia kii. ²⁵ Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapa-kariwai Perga kii. Na'ii aka'a naa koshan ōkowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an ōdobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti, dakota-kariwaiz Attalia kii. ²⁶ Na'iki'i naa ōzaamatan udaru'o kanawa, na'iki ōkiwan naa koshan Antioch iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao toriiinapanuz na'iki ōpishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun na'iki ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u ōipaianiaz.

²⁷ ōkaawan dono'o naa Antioch iti, ōbaokopatin-kidan naa ipai wuru'u mishidainaoz, ōkowaadan naa ō'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru kaiwaan ōdyaun na'iki na'apam usha'apatan aimakaan kida ōnao ida'an. ōkowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenao mishida-kinaa nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba ōmishidan. ²⁸ Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

15 Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaioranao wa'atin atii Antioch ati. Na'ia'a naa ōtominapa-kidan mishidainao. ōkian ō'ati, "Aonaa turuu ukazannaatinan u'oian ai, soo uchoota-kidinan † an Moses kaki-naori kawana'ati," ōkian ō'ati. ² Uruu dikin ii tuukii Paul

na'iki Barnabas kashadaakapan ituma. Sariapa mishidainao di'itinnan, na'iki ĩbauda'apatan pa-nyukunuu marii kizi Paul, Barnabas na'iki Antioch iki-inaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti, ĩpishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowau-naanao na'ii. ĩabata kizi na'apam ĩkian na'apa kida'o aimakaan dau'an.

³ Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyuudan ĩdyaun Jerusalem iti. Aizii pamakopa-kizi an ĩkakuwaa-pa'akan mishidainao wiizi kawana'ati kida, Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ĩkowaada-pa'akan ĩ'ati na'apam Gentilenao zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ĩkuwaa kidaz.

⁴ Na'iki'i naa koshan ĩmakon atii ĩkaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ĩkaawan. Ipai ĩnao ati, ĩkowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki usha'apata-kidan aimakaan kida ĩnao ida'an.

⁵ Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainao'u naa Jesus. ĩnao kadishitan na'iki ĩkian, "Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses kakinaori kawana'ati."

⁶ Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowau-naanao tuma, ĩkadakotinan na'iki ĩdi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan dau'an. ⁷ Atii to-munu'iki ĩkashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian ĩ'ati, "Ōiribannao, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan ōgaru kiwiin unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati. Uaipan idi ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki ĩmishida kizi'i naa. ⁸ Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu, uruu wuru'u zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan ĩdyaun, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa ĩ'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati. ⁹ Tominkaru ati, aonaa ĩnao pidannao pana'an waunao ai. ĩmishidan idi uruu, uchikaan ĩ'oian. ¹⁰ Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, wuru'u utomanuz aimakaan dadara'o manawun Gentilenao ati, wuru'u mishidainouznna? Mishi waunao aonaa waka'iitan washa'apatan na'apa kida'o aimakaan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz. ¹¹ Aonaa wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa kapam ĩnao mishidan kawan."

¹² Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaouz pidannao na'ii, mashaa ĩabatapan Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan. ĩsha'apata pabi'inaaka kida aimakaan Gentilenao ati ĩwiizi ii aka. ¹³ ĩpaian dau-na'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki ukian, "Uabata ōparadan ōiribannao! ¹⁴ Aizii wabata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaa-

† choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

matan ida'an ĩbii iki papidanannao nii. ¹⁵ Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati manawun, waabatan wuru'u aimakaan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoz:

¹⁶ Uruu dauna'an ōwa'atin nii koshan, Naobanai kian.

Ōsaabaan nii powaa iti King David naobanai-tinapa-kizi,

kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.

Mazan ōsaabaan niiz na'iki ōkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.

¹⁷ Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidannao wa'atin ō'ida'ati.

Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u ōzaamataniinaouznnao ōpidanannao nii,

ipai'o nii ĩkodinan ōgaru.'

¹⁸ Kii Tominkaru kiauzon,

kotua'ora'a naa ukowaada-kidan pasha'apata'azon wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan." †

¹⁹ Powa'a zii James kian, "Ukau'an ōiribannao ōdi'itinnan kaikapa'a, aonaa ō'itiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimakaan wunao atii'i Gentilenao, tanawatinaouznnao Tominkaru ida'ati.

²⁰ Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita ĩ'idi'iti, aonaa kizi ĩnikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa kizi daonaiora na'iki zun ki-aapaakan pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi ĩnikan izai, oo aimakaan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kaoz. ²¹ Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa wuru'u Moses kakinaori kida aitaapauzo-kaoz ipai Jewnao ati synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon kawana'ati. Ipai'ora'a naa uruu kakinaorii kida kowaada-kaoz, ipai Jewnao wiizi kawana'ati."

Kaarita saada-kaoz Gentilenao ati'o

²² Uruu dauna'an apostlenao, choochi zowaunaanao, na'iki ipai mishidainao wuru'u Jerusalem iainaouz baokopa ĩmiitiniipan, ĩaipan padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, ĩna'aka kizi kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi ĩzaamatan Judas, Barsabas kia'oraz udakotapa-kaoz na'iki Silas, ĩnao ipai mishidainao aitapanii kaimana'o ĩkaduz kida.

²³ ĩnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-kaoa'a:

"Tosh wairibannao. Di'oraz kaarita waunao apostlenao na'iki choochi zowaunaanao di'iki'o.

Wasaadan kaarita unao wairibannao Gentilenao ati'o, mishidainouznnao Jesus, mashaapainaouz Antioch ii, Syria Baara ii aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.

²⁴ "Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti na'iki waabatan tuukii ĩtowau-da'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa wadyuudan ĩna'akan na'apa'o kuwai unao di'iti. ²⁵ Uruu idi

† Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz da'a'a, mazan King David takaan-daun naobanai-tinan dau'ana'o pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o aimakaan dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu, wadyuuda kizi pidannao, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an imakon nii Paul na'iki Barnabas tuma wamarainapaniinaouz tuukii. ²⁶ Inao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ kaudin-kizi dau'an.

²⁷ Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan ida'a'o kawan.

²⁸ "Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu, aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimakaan unao ati. Mazan di'i pa'an aimakaan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao sha'apatan: ²⁹ Mana'a unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimakaan dunaa dyukuruuta-kariwai uzowii-ka'o. Na'iki aonaa turuu daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaorii, kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,"
kia'o wuru'u isaadanuz kaarita.

³⁰ Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuuda-kariwainauz ituma, makon naa atii itaawan Antioch iti. Itaawan dauna'an ibaokopatin-kidan naa ipai mishidainao na'iki itaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita itati. ³¹ Na'ia'a naa mishidainao itaitaan wuru'u kaaritam. Tuukii mishidainao konaukian, na'iki inyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u kaimana'oraz kakinaorii.

³² Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, ikakuwaapan naa itati na'ii. Tomunu'iki ikadakotinan itati, ima'ozakadan inyukunuu, ma'ozaka kizi itaapan pamishidan Tominkaru. ³³ Ina'ian zii ituma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii ikiwan. Ikiwan dono'o naa konaukii mishidainao dyuudan ityaun powaa iti, wunao di'itii itiribannao, dyuudainauz ityaun. ³⁴ [Mazan Silas, un-
a'ian zii pa'an.] ³⁵ Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an itwa'akinan. Uruu idi baokopa'a naa mishidainao kida tuma itkaudin na'ii, itkakinaopan na'iki itkowaadapan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Atii kotua'iki zaa ina'ian mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakapan

³⁶ Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, "Wamako koshan ipai wiizai kida kawana'ati, wakowaadapa-kiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi na'apam naa mishidainao kida mashaapan." ³⁷ Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark. ³⁸ Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, itkakuwaatinan dono'oraz amazada kawana'ati kida. Pamphylia ii sha'atii uwa'akan ityaun, upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti. ³⁹ Uruu dikin ii tuukii itkashadaakapan, atii ituutaakapan. Upu'u mazan Barnabas na'akan John Mark na'iki imakon sariapa Cyprus iti. ⁴⁰ Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu

† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

dono mishidainao, wuru'u Antioch iainauz toriipan naa Tominkaru ati, marii kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an imakon naa. ⁴¹ Na'iki'i naa imorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ima'ozakadan mishidainao.

Timothy makon Paul na'iki Silas tuma

16 Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti. Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu. Udaru Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an uruu. ² Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman pa'idiwaru itparadan Timothy dau'an. ³ Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai Jewnao mashaapainao na'ii aitapanii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu idi Paul choota-kidan †† Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz Jewnao ati. ⁴ Uruu dauna'an imakon naa na'iki itkakuwaapatinan naa mishidainao ati dono'i kida kawana'ati. Kaiman-daun itkowaadan kakinaorii kida dau'an, tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin. ⁵ Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman kapam itiribainan.

Paul dapada-ka'o Macedonia iti

⁶ Uruu dauna'an imakon naa koshan. Mazan sariapa itdobatan Phrygia na'iki Galatia Baara an. Usha'a-panum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa kashaapan itkakuwaapan Asia Baara ii aka. ⁷ Na'iki'o itdobatan atii itkaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o ittiwaan pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o, mashaatan koshan ityaun, aonaa turuu itkakuwaapan na'ii'aka. ⁸ Uruu idi itdobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii itkaawan wiizai Troas iti, paran danoma ia'oraz. ⁹ Uruu marutan ida'a Paul tukan pazanda'awun ii Macedonia san kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan pawizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: "Puwa'ati da'ati'i Macedonia ati, tuukii waipan pukaminka'utan waunao!" ¹⁰ Paul kowaadan dauna'an pazanda'awun, uru'u naa waminziwa'akan naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sannao di'iti. ‡

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

¹¹ Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono wasookadin-kida-ka'o Samothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan atii wakaawan

†† choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. ‡ Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a. Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a "wa" oo "waunao" kaiwaa-ka'o.

Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz.

¹² Udauna'an wadobatan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii wakaawan umanawunu'o donoi, Philipi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome ikiinao pidannao kawautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'iipa'akan pidannao tuma.

¹³ Sookapa-karu Kamoon dono, wamakonkan donoi dawun ii, wa'ozu danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpauzon. Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriimpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi na'ia'a naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa i'ati. ¹⁴ Kaina'a zunaaba abatapainao bii'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o owa'atin. Oroo selliipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo toriinpauzo Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz panyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki uruu dono oroo, na'iki ipai pidannao mashaapainao otuma odapu ii chikaawunuinan. Ochikaawunuinan dauna'an, on-a'akan waunao padapu iti. Okian wa'ati, "Ōaipan usookadinankan ōdapu ii. Umishidan an wuru'u ōmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii ōdapu iti," okian. Atii mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

Paulnao taraa-ka'o Philipi ii

¹⁶ Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapazikai iti, waikodapan poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa pakowaadapan kanoma'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimaakan. ¹⁷ Karikaonan oda'apatinan waunao na'iki okadakoinpan kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u, i'nao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru poitorunao, i'kowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai." ¹⁸ Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul kashadinan. Sariapa utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati, "Jesus Christ ma'ozakan ida'an ōkian, pukodita o'idi'iki." Sariapa mishi oia'o doronai kodita'akan o'ai.

¹⁹ Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainauz oroo aitapa'akan naa wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoz naa o'ai na'iki i'aitapa aona'o ni'i naa powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii i'to'oran, sariapa i'zaamatan Paul na'iki Silas, na'iki i'kozootan naa i'dyaun kootowapa-kizai iti. ²⁰ Na'iki i'dyuudan naa i'kadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti. Na'ia'a naa i'kaakapaan i'dyaun kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao. Aonaa i'kaimanan, i'tomapan dikauda kida'o aimaakan ipai pidannao ati da'ana'a wawiizi an kida. ²¹ I'kowaadapan pana'a kida'o kakinaorii wakinaorinaa ai. Waunao Rome di'iti'o wazaamatimpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kakinaorii, uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u i'nao kaduz kidaz," i'kiainan. ²² Udauna'an ipai baokopa pidannao to'ora'akan naa Paulnao ati na'iki i'zowiautapa'akan naa i'dyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao

zaamatan Paulnao, na'iki i'dyuudan i'kuzuuan i'kamichan, na'iki marii kizi i'ba'izii-ka'o tuukii. ²³ Uruu idi soldyaanao ba'izian i'dyaun tuukii, tuukii. Uruu idina'an i'na'akan naa i'dyaun taraa-kizai iti, na'iki i'dyuudan naa taraa-kizai taapiki taratan i'dyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman. ²⁴ Padyuudaka'o kawana'ati, taraa-kizai taapiki kabootan naa i'dyaun taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan i'dyaun. Na'ia'a naa umuudan i'taba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.

²⁵ Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriimpan na'iki i'kunuitinan Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatapan i'dyaun. ²⁶ Udauna'an masha'apakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai paniinomizinaa kida da'atina'akan kaimandaun. Na'iki ipai chain wuru'u taraa-kariwainao watudapa-kinao kidaz buzuutina'akan. ²⁷ Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa taraapa-kariwainao kida kidoopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa pamarian za'aba'i uzowina'aka'azon naa. ²⁸ Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. "Aonaa puzowiina'ana'a, kaina'a ipai daunuuda'u waunao!" ukian u'ati.

²⁹ Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'akaka'o pa'ida'ati. Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panaka-nakaan bii'i, na'iki ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti. ³⁰ Udauna'an ukodita-kida'akan naa i'dyaun. Na'iki sariapa upishaan i'dyaun kaikapa'a. "Na'apa dii ōsha'apatinan ōkazannaatin-kinnaa nii ō'oian ai?"

³¹ I'dako'atin uparadan kaikapa'a: "Pumishida Naobanai Jesus daua'o kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainao pidannao kazannaatinan." ³² Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa i'kowaadan Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki ipai pidannao mashaapainao kida udapu ii, ipai i'abatan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³³ Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai daunuuda'u i'chikaawunuinan. ³⁴ Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti na'iki utaan naa i'wanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki wuru'u udapu iainauz pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru panaobanaa nii.

³⁵ Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainao dyuudan naa paminka'unao na'akan paparadan taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: "Pubuzuuta'a naa na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaioranaouz na'iki marina'a naa i'makon," kia'o wuru'u i'dyuudanuz paparadan.

³⁶ Parada-karu kowaada-ka'o dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, "Rome iki'o naobanaanao dyuudan paparadan ō'ati di'oraz paminka'unao ida'an. I'aipan naa ōkodita-kidan unao taraa-kizai iki, aonaa kizi upatata'uta-ka'o powa'a. Ukau'an umako'o naa mashau-da'u di'iki'i," ukian i'ati.

³⁷ Mazan Paul kian dyuuda-kariwainao pidannao ati, "Aonaa kanom ikodan dikauda'o nii aimaakan washa'apatan. Waunao Rome di'iti'o kapam wazaamatinpan, ukau'an na'apa'o kapam waunao Rome sannao kawan. Mazan kandii nii mooko iba'izii-kidan waunao madiwautapaka ipai pidannao awun za'a? Na'iki kandii nii ikaboota-kidan waunao taraa-kizai iti? Aizii kandii nii taipan padyuudan waunao mashauda'u? Aonaa turuu ikodita-kidan waunao mashauda'u. Marii mishi'oraiman iwa'atin da'ati'i ikodita-kidanaka kizi waunao."

³⁸ Udauna'an dyuuda-kariwainao pidannao kiwan naa Rome iki'o naobanainao di'iti. Aizii ikaawan na'iti ikowaadan naa i'ati ipai Paulnao paradan. Aizii tabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam izaamatinpan, tuukii itarian. ³⁹ Uruu idi sariapa iwa'atin Paulnao ida'ati na'iki ikian i'ati, "Tuukii wanyukunuu kasha'oran wa'antamikita-kidan idi unao kaikapa'a," ikian. Udauna'an ikodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ikian i'ati, "Aizii turua'a naa umakon di'oraz donoi di'iki'i." ⁴⁰ Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii ikakuwaapatina'akan, ima'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii. Uruu dauna'an imakon naa uruu donoi iki.

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

17 Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii aka, udauna'an ikaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue Jewnao idiwau. ² Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinawu'u naa umorotan synagogue iti, Sookapakaruru Kamoon dono kida. Uruu dono Paul da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan, Christ dau'oraz. Kaimanaiman ukowaadan i'ati mishi'o wuru'u Christ pataka'uta-kaoz na'iki uzowii-kaoz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa iki. "Ukau'an di'oraz Jesus okowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ kii-kizaiz," ukian i'ati. ⁴ Pabi'i kida Jewnao tuukii imishidan na'iki ina'apata panyukunuu Paul kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeknao toriinpauzonao Tominkaru ati, mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawun-tinpainao Greek-abanao mishidan.

⁵ Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaouz Jesus, tuukii pa'an ikishauzin Paulnao ati. Uruu idi i'baokopatan naa zonzionao pidannao, wuru'u chi'ikinawunauzonauz dunapota karikaonan. Na'iki ito'oradan idyaun tuukii Paulnao ati. Sariapa mishi ito'orakan mapidankiaka. Uruu idi ikadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakauda'u mani atii ito'oradan iriba pidannao. Udauna'an ina'aka'akan naa idyaun sariapa Jason dapu iti. Ikaawan na'iti baupapa ishaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu taipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti. ⁶ Mazan aonaa ikodan idyaun na'ii, uruu idi i'zaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'ianao utuma. Udauna'an ikozoota'akan naa idyaun atii wiizai zowau-naanao kanaapu iti. Ikaawan na'iti pakadakoinan tu-

ma. Ikian, "Di'oraz pidannaou'u dikaudaapauzonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa idyaun wawiizi ati, ⁷ na'iki kaiman Jason taapan idyaun padapu ii. Aizii inao tuukii idikintapan tuubaruo'o naobanai Caesar kakinaori. Ikian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu." ⁸ Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'ianao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu. ⁹ Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, "Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati." Itaan dauna'an puraata idakotan kawana'ati, uruu zii imuuda-ka.

Paul kakuwaapan Berea ii

¹⁰ Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi imakon, atii ikaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan imorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz, ¹¹ na'iki ikakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sannaouz aipan patominapa-kida-kaoz Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziwa iwa'atin tabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo i'awunuutan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan, itukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki itukapa'azon una'apan ukawana'ati. ¹² Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaoranao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ikuwaa. ¹³ Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa imakon na'iti. Aizii ikaawan na'iti sariapa ito'oradan pabi'i kida na'ianao pidannao. Uruu idi baokopa ito'oradinan Paulnao ati. ¹⁴ Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadi-manano ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an imakon. ¹⁵ Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ikaawan Athens iti. Na'iki i' naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ikaawan powaa iti ikowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan imakon kadiman pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

¹⁶ Uruu idi Paul na'ian naa uzaudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii. ¹⁷ Na'ia'a naa koshan Paul morotan synagogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentilenaoui wuru'u toriinpauzonauz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauzo-kizian. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatainao kida padazaba an. ¹⁸ Kaina'a pidannao di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o idakota-kaoz, ba'orainao dakota-kaoz Stoic kii. Inao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa ikian kaikapa'a: "Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapin-ka'o kuwaa kidaz kaikini'i?" Ba'orainao kian, "Utomina-pa-ki-

dan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao daua'o." Usha'apanum kau'an ina'apan, Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki ukadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. ¹⁹ Sariapa ina'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u i'baokopatinpauzonuz. Na'ia'a naa ikian Paul ati, "Waaitapa'azon kanom daua'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai wuru'u pa'inaa kida'oraz, pukowaadapan. ²⁰ Pabi'i kida pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon powa'a na'iki waaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u pukuwaa kidaz." ²¹ (Ipa'i wuru'u Athens sannaouz na'iki ba'orainao mashaapainao kida na'ii, imashaapan soo pakadakotin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-ka.)

²² Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao kasaba'ukinpainao kanaapu iti. Na'iki ukian i'ati, "Unao Athens sannaou, mishi unao karikaonan da'i utoriinpauzon utominkarunnao ati. ²³ Usha'apanum kau'an ipai ochi'ikaadanaan na'iki dawunuutan uwiizi. Kaina'a otupakan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati. Mazan kaina'a kapam otupakan utomanii altar, kaikapa'a usaadinpan udaara'a: Tominkaru Ati'o Aona'oraz Uaitapauzo-ka. Mishi utoriinpauzonii Tominkaru ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-ka. Aizii uruu Tominkaru daua'o nii okakuwaapan unao ati! ²⁴ Uruu Tominkaru toma'o ipai amazada na'iki utomanii ipai aimaakannao mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu kazowautapanii ipai aimaakan aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinapa-kizai nii. ²⁵ Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa uaipan pakaminka'uta-ka. Usha'apanum kau'an uruu pa'an taa'o kakupakaru ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai aimaakan iaipanii kida.

²⁶ "Kotua'a naa Tominkaru toman bouda'apa daonaiora. Bouda'apa'o pidan di'iki pabi'inaaka kida pidannao tominan ipai wuru'u mashaapainao kidaz naa imi'i baara an. Patoman ua'ii pidannao, ipai ubuutan amazada, uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii pamuuda uruu amazada kida ida'a. ²⁷ Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimaakan i'ati kaikapa'a. Uaipan idi tuukii idorotan paugaru, ipishaadanaatan nii di'ii'aka'a atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii iikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon pu'u mani ai. ²⁸ Pidanao kiauuzon kawana'ati: 'Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan na'iki wanzoinpan.' Na'apa sha'atii unao iriban, aitaapauzo kiauuzonuz, 'Waunao na'apa udainao kapam.'

²⁹ "Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru kawanu'o mani uru'u, toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida idi. ³⁰ Kotua'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, isha'apaapan pu'u na'apa kida'o aimaakan. Usha'apanum kau'an aonaa iaitapan uruu. Mazan aizii Tominkaru dyuudan na'iki uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan wuru'u aia'a oii kida'oraz aimaakan pasha'apaapan. ³¹ Usha'a-

panum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaapainao wuru amazada baara an kida'a. Kaina'a'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii idyaun saki-tapa, isha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimaakan. Umishiian pazaamatan wuru'u pidanao, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki," ukian.

³² Aizii i'abatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-kaou dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii ishaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, "Waabata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz."

³³ Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz. ³⁴ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii imishidan pa'an.

Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu zaamatanpauzo wunao di'iti'i, tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zunaaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

Paul kakuwaapan Corinth ii

18 Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti. ² Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udaiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii ikaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tubaru'o naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, donoi Italy ia'oraz. ³ Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ikaudin-kizi soo itomapan na'iki ikanooapan madai tent dapunaa kida nii, uruu kaduz daua'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukaudin an ituma. ⁴ Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul morotauzon na'iki ukakuwaapan i'ati synagogue ii. Tuukii uaipan pana'apatan inyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.

⁵ Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaapatinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, "Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuudan nii kazaanaata'o nii ipai pidannao." ⁶ Mazan aonaa imishida'azon, tuukii idakooapan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uzianuzu ikaanaapu iti, na'iki ukian i'ati, "Tominkaru pataka'utan dono unao u'oian dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa o'garu aipan ati'o mani. Mazan aizii omuudan nii unao, na'iki omakon ni'i naa Gentilenaou di'iti, inao ati'o ni'i naa pa'an aizii okakuwaapan."

⁷ Udauna'an umakon naa, usookadina'anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu toriinpauzo Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu synagogue dazaba'a. ⁸ Mazan kaina'a Jew, Crispus kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue dapunaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa Jesus daua'o. Na'iki ipai

pidannao, mashaapainao kida udapu ii, ïmishida kapam wuru'u kuwai kidaz. Na'iki iriba kapam Corinth sanna abatan Paul kuwaa na'iki tuukii ïmishidanuzu. Uruu idi ïchikaawunuinan.

⁹ Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u kii-karuz u'ati: "Mana'a putaria'ana'a, na'iki mana'a pusookada'ana'a wuru'u pukakuwaapatinanuz pidannao ati. ¹⁰ Aona'o nii õmuudapan pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pugaru. Usha'apanum kau'an di'oraz donoi ida'a kaina'a iriba õpidanannao." ¹¹ Uruu idi Paul na'ian Corinth ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, bauda'apa wunu pazikon an powa'a.

¹² Na'apaini'i naa Gallio zaamata-kaõ tuubaruo naobanai nii pidannao ati, wuru'u mashaapainao kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnaõ baokopatinan na'iki ïzaamatan Paul. Udauna'an ïna'akan naa uruu tuubaruo naobanai kanaapu iti, marii kizi ukootowapa-kida-kaõ na'ii. ¹³ ïkian Paul dau'an, "Di'oraz pidana'a, uaipan papana'adan pidannao nyukunuu, ïtorinapa kizi Tominkaru ati, pana'a'o wakakinaorinaa ai."

¹⁴ Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a naa mazan naobanai Gallio parada'akan Jewnaõ ati. Ukian, "Di'oraz pidan sha'apatan an mani dikauda kida'o aimaakan, minziwa mani õabatapan ukuwaa.

¹⁵ Mazan õabatapan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an, pidan uu dau'an, na'iki unao kakinorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimaakan kidaz. Õgaru aonaa turuu õkootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanu'u!" ¹⁶ Uruu'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki. ¹⁷ Sariapa na'iainaõ Greeknaõ zaamata'akan naa Sosthenes, kazowautapauzo synagogue. Na'iki ïba'iziautapa'akan naa kowas uruu na'ii, maonapa kootowapa-kizai paninomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio nyukunuupan wuru'u ïba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan Antioch iti

¹⁸ Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma. Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti, Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cencreae iki'o wuru'u ïzaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan pazowaud, paipaian idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati. ¹⁹ Ephesus ii kanawa sannaõ mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila na'ia'o ni'i naa pa'an ïmaaratinan. Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnaõ tuma, synagogue ii. Tuukii padamata ïaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa patuma, mazan aonaa Paul

† Na'apa'o pa'an Jewnaõ kaduz ïmadii-kidan nii pazowaud ïpaian an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian ï'ati, "Tominkaru aipan an õwa'atin da'ati'i, õwa'atin nii koshan unao ida'ati," ukian ï'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul udobatan naa koshan kanawa ida'an. ²² Na'iki'o umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa umaaratinan kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti, utukapa'anan mishidainao.

Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti. ²³ Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon ipai pakakuwaapatin-kizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

²⁴ Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakatan, kaawan Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o uaitapan saadakariwaiz kida Tominkaru paradan. ²⁵ Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kida-kaõ Naobanai Jesus kaduz kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an. Mazan chikaawunuupa-karu dau'u, uaitapa soo bauda'apa John chikaawunuupan dau'u karikaonan. ²⁶ Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnaõ ati synagogue ii. Priscilla na'iki Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan, sariapa ïna'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ïkakuwaapan u'ati kaimanaiman uaitapa-kinnaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan pamishida-kaõ.

²⁷ Uruu dauna'an Apollos di'itinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia iti. Uruu idi Ephesus ikiinaõ mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainaõuz, marii kizi ïdapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz ïzaamatan Jesus panaobanaa nii. ²⁸ Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnaõ tuma na'ii. Iriba'o pidannao abatapan pu'u, utukapa-kidan ï'ati Tominkaru paradan di'iki, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ. ††

Paul kakuwaapan Ephesus ii

19 Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul una'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan Ephesus ati. Na'ii uikodan mishidainao Jesus, ² na'iki upishaan ïdyaun kaikapa'a: "Kaimana'o Doronaa motorinii unyukunuu iti umishidan dono?"

"Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an," ïkian u'ati.

†† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnaõ di'ii.

³ “Na'apa'oram mooko uchikaawunuu-kaoz?” ukian ĩ'ati.

“Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utomina-pa-kidan kawana'ati pidannao,” ĩkian.

⁴ “Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinainau'u naa pa'oian ai, uduyudan idi ĩmishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz,” ukian ĩ'ati.

⁵ Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sariapa ĩchikaawunuu-kidinan Naobanai Jesus uu ida'an.

⁶ Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u ĩ'ida'a, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti. † Na'iki ĩparadan naa ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an. Na'iki ĩkowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki kida'o. ⁷ Uikoda mani 12 wuru'u pidannao.

⁸ Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati synagogue †† ii. Uaipan idi ĩmishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz dau'u. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikintapa, aonaa ĩmishida'azon Paul kuwaa. Na'iki iriba'o pidannao abatapan pu'u dikauda sodi kida ĩparadan, wuru dau'ana'a da'anainauz “Jesus Kaduz.” Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz. ¹⁰ Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadanii kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

¹¹ Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimakaan aona'oraz pidan ka'liitan pasha'ap-atan. ¹² Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'aka-ka karinainao di'iti, na'iki ĩpishata-kaoz u'idi sariapa ĩkakudan. Na'iki sariaapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.

¹³ Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki ĩso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa ĩta-makapan ĩtiwaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. ĩkian oia'o doronai ati, “Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an,” ĩkian. ¹⁴ Sceva dainao wuru'u na'a-painpainaouz. Aizii wuru'u ĩdaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaouz.

¹⁵ Mazan oia'o doronai kian ĩ'ati, “Ōaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa ōaitapan,” ukian. ¹⁶ Up-u'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz, zaka'utina'akan naa ĩdyaun na'iki uzo'ii bi'ia'akan naa ipai ĩdyaun tuukia'o ida'an, ipai ĩmada izain, na'iki ipai kapam ukuzuua'akan ĩkamichan kida ĩmada iki. Uruu idi ĩkidoopan naa udapu iki, na'iki pa-

† Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti oo “Kaimana'o Doronaa kaawan ĩ'ida'ati.” †† synagogue: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

mada kaziwan bii'i, ĩdima'akan naa u'ai kadimana'o ida'an. ¹⁷ Ipai Jewnao na'iki ipai Gentilenao, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii ĩdi'itinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. “Ei, ma'ozaka'o mishi manawun uruu,” ĩkian. ¹⁸ Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapauzonii iriba'o pidannao abatapan pu'u. ¹⁹ Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ĩna'akan naa pamarunao-tinpan kaaritannaa kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ĩkawoandan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii ĩaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, dobata, dobata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata. †²⁰ Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ĩma'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

²¹ Aizii ipai wuru'u aimakaan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, “Ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōmakon nii na'iki ōmorowautapa'anan nii kapam Rome iti.” ²² Uruu idi uduyudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus kiwiitan Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia ia'oraz.

²³ Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii manawun, usha'apanum kau'an iriba'a'a naa ĩtukapan pidannao da'anan “Jesus Kaduz.”

²⁴ Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu tomapauzo iriba, iriba, tominkaruaba Artemis dapunaa dikin kida silver idi. Utomanuzu duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati, na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma. ²⁵ Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ĩkaudinainao kawan. Na'ia'a naa ukian ipai ĩnao ati, “Ōpaonarunao, aizii ōparada'azon u'ati. Ipai unao uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata waikodan puraata watomanii kida ida'an. ²⁶ Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimakaan. Ukian, ‘Wuru'u toma-kariwai kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz, mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o mani.’ Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu, paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida, iriba'a naa ĩmishidan uparadan. ²⁷ Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki umanawunu'oraz watominkarunuaba Artemis, odapu tukapa-kaoz ni'i naa madiwautapa-ka'o nii karikaonan.

‡ wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao dyautan oroo, atii na'apa'o ni'i naa karikaonan omanyukunuuta-ka'o. Ipai unao, uaitapa ipai pidannao toriinpauzon o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida."

²⁸ Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa mishi ūto'ora'akan, na'iki ūkadakoina'akan naa diiwa, diiwa. "Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u ūkadakoinanuz. ²⁹ Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ūto'oradinan naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa ūkoda'akan Gaius na'iki Aristarchus. Sariapa ūzaamatan ūdyaun. Ūnao Paul minauda'unao Macedonia iki'o ūwa'atin. Ūna'aka'akan naa kowas ūnao pidannao baokopainpauzo-kizi iti. ³⁰ Tuukii padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan aonaa mishidainao kashaapan umakon na'iti. ³¹ Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tuubaruu kidainao pidannao. Ūnao dyuudan paparadan u'di'iti, aonaa kizi umakon pidannao baokopainapa-kizi iti. ³² Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan tuukii, ba'orainao kadakoinan pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabi'i kida pidannao aonaa ūaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u pawa'atinuz. ³³ Aizii Jewnao aipan idi pakazannaatinan, sariapa ūzaamatan pabii iki Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan ū'ati aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimakaan kaikapa'a. Soo Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan paka'u, uaipan pidannao mashaadinan na'iki ūabata kizi uparadan. ³⁴ Aizii pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ūkadako'okan patumaaka kaikapa'a: "Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u ūkadakoinanuz atii tomunu'iki.

³⁵ Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan ū'ida'ati, sariapa umashaatan wuru'u ūkadakoinapanuz. Ukian ū'ati kaikapa'a: "Uabata ūparadan Ephesus sannao. Ipai pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz utoma-ka'o, tawuru'u waotauzoz aokazi iki. ³⁶ Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakoopan watominkaruaban Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuz'u. Mana'a usha'apaapa'ana'a aimakaan madoronaa-daun. ³⁷ Unao kaawa-kidani' wuru'u pidannaouz da'ati'i, ūmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimakaan, aonaa kanom ūkoidapan watominkaruaban dapu iki, na'iki aonaa ūdakoopan watominkaruaban dikauda'o ida'an. ³⁸ Aizii Demetrius na'iki ipai uminkaudinannao, ūkaakapaa'azon an pidannao, marii pa'an ūkaakapaan, na'iki ūna'akan ūdyaun Rome iki'o naobanai di'iti, na'ii kizi ūkootowapa-kida-ka'o, kootowapa-karu kamoon dono. ³⁹ Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimakaan dau'an? Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz,

wuru di'ia'a kabaun toma-kariwaiz kawiiiziinao miitiniapa-kizi nii. ⁴⁰ Aizii di'i wuru'u wash'apatanz aimakaan kaikapa'a, kichana'iki-kia'o wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome iki'o naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan." ⁴¹ Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a, usookada'akan naa miitiniapa-karu.

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

20 Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa ū'ati, na'iki uma'ozakadan ūnyukunuu, ma'ozaka kizi kapam ūtaapan pamishidan. Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti. ² Aizii pamakopa-kizi donoi kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai ū'ati. Atii ukaawan Achaia Baara iti. ³ Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziwan naa koshan uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu ūaipan pazowianuz. Uruu idi ukiwan powa'a an koshan Macedonia an. ⁴ Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia Baara iki Tychicus na'iki Trophimus; na'iki Timothy mako kapam. ⁵ Ūnaou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa ūzaudapan waunao. ⁶ Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-ka'o Kamoon dauna'an, wamakon naa kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an waikodan zii wairiban-nao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan Troas ii.

Ubaukapan naa Paul morowautapan Troas ati

⁷ Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan, waaroopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread wanyukunuitapa-kinnaa nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan idi uwa'aka'azon mishidainao ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan ū'ati atii tomun-zikon di'iti. ⁸ Kabaun nazoo dokoa'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii iriba'o lamp kida maodapan. ⁹ Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Euty-chus kia'o u'uu, usakanatapan windoo paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Euty-chus da'awununuz. Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa imi'i baara iti. Idikinauda'u'o utara'a-paawatinpan paawa iki'o wuru'u uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuz, mazan mawaka'aka'a naa uruu. ¹⁰ Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu. "Mana'a ukasha'ora'ana'a,

† Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

kakuda'aka'a naa uruu powaa iti," ukian ĩ'ati. ¹¹ Uruu dauna'an ĩzaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uru'u naa ĩarooan naa na'iki ĩnikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul kakuwaapatinan pidanao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon ĩdyaun. ¹² Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibanna tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribanna kaiman ĩnyukunuu ĩkiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaoz

¹³ Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa ida'an pa'an wamakon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao. ¹⁴ Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa watumakanawa zo'iti, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti. ¹⁵ Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wiizai dazaba an, Chios kia'o u'uu. Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan koshan atii wakaawan Miletus iti. ¹⁶ Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan Jerusalem iti, Pentecost ua'ii. Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti. ¹⁷ Soo uduyuda-kidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.

¹⁸ Aizii ĩkaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa ĩ'ati, "Īpai unao utukapauzonii na'apam ōkaudinana, na'iki utukapa na'apam ōmashaapauzon kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. Ōsakadan di'iki'o ōkaudinana da'ana'a, atii di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai ōkaduz. ¹⁹ Ōbaiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatan ōgaru, mazan upu'u mashaa, na'iki minziwa ōsha'apatan ōkaudin-kizi, ōnyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorun idi ōgaru. ²⁰ Na'iki aonaa kanom ōdizapan na'iki ōtaapa-kidan unao ai, ipai ōkowaadan u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o ōkakuwaapatinan dono'oraz u'ati, udapu ii kida, na'iki iriba'o pidan bii ii. ²¹ Aizii Jewnao ati na'iki Gentilenao ati na'apa pa'idiwaru ōparadan, ōkakinaowan ĩdyaun tuukii, ĩtanawatin kizi'i naa pa'oian ai Tominkaru ida'ati, na'iki ĩzaamata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ pa-nyukunuu naobanaa nii.

²² "Mazan aizii ōmakon ni'i naa Jerusalem iti, ōizo'atin nii Kaimana'o Doronaa paradan. Aonaa ōaitapan na'apam nii ōsha'apata-ka'o na'ii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai dono'i, ōkakuwaatin-kizi kawana'ati, Kaimana'o Doronaa kowaadan ō'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimaakan sha'apan ō'ati, na'iki ōtaraa-kida-ka'o nii na'ii. ²⁴ Mazan aonaa usha'apan ōzowii-ka'o. Kanom tuukia'o ōsha'apata'azon, ōaipan pa'an ōipaian ōkaudin-kizi wuru'u Naobanai Jesus dyuudaniaz ōsha'apatan. Uduyudan ōkowaadan Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, Tominkaru kaimanan na'iki ukamunanun dau'u.

²⁵ "Aizii ipai'i naa ōkowaadan u'ati Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Aizii wuru dauna'ana'a, aona'o ni'i naa powa'a utukapan ōgaru. ²⁶ Mazan aizii ōkia'a-

zon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao mawakan, pakawan pa'oian bii'i zii, aonaa ōgaru aipan ati'o mani wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa kanom ōdizapan unao ai. ²⁸ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa, na'iki kaiman pa'i kapam ukazannaatapa mishidainao wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii wuru'u ĩnaouz pa'idiwau nii pauDani izain ida'an na'iki umawakan ida'an.

²⁹ Ōaitapa di'i ōwa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan ubii ati, ĩmariidan nii na'iki ĩpoza-waabi'ii-kidan nii unao atii ĩtanawatin-kidan nii unao umishidan ai Jesus. ĩkaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o baudokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonoa atii uzowian ĩdyaun. ³⁰ Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, ĩmariidan nii na'iki ĩbuutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati. ³¹ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i, unyukunuitapa na'apam ōtominapa-kidan unao, ōbaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u ōkakinaotan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii idikinauda'u wunu.

³² "Aizii ōwa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii kazannaatapa unao. Na'iki ōwa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru kamunanun dau'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz pa'ati.

³³ "Īpai unao, utukapa na'iki uaitapa ōkaduz, aonaa na'apainim ōna'azootapan wuru'u konaunam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u ĩtaapanii kidaz gold oo silver. ³⁴ Aonaa ōna'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam ōkaudinana dadara ōka'u ida'an, ōikoda-kinaa nii aimaakan ōmashaapa-kinaa nii, na'iki ōmin-kaudinannao ati'o nii kapam. ³⁵ Ōmashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki ōkaudinana ida'an dadara, ōtominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudinana, na'iki ukaminka'uta kizi kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun ĩka'iitan pakaudinana. Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus kiauzonuz: "konaukia'o nii pidan minziwa'oraz utaan aimaakan ba'oran pidan ati, aimaakan taa-ka'o ai pa'ati."

³⁶ Paipaian dauna'an pakadakoinpan, Paul kodoru'ukan naa pakakinaotaniinao tuma. Na'iki ĩtoriiinpan naa Tominkaru ati. ³⁷ Uruu dauna'an Paul kowaadinana, ipai ĩdokobatan uruu, ĩzaadan naa mazan u'ati.

³⁸ ĩnyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an "Aona'o ni'i naa powa'a utukapan ōgaru," ukian idi ĩ'ati. Udauna'an ĩwa'anpankan naa uruu, atii kanawa di'ii.

Paul makon naa Jerusalem iti

21 Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakon sariapa Cos iti. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan

Patara iti. ² Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti, Syria ia'oraz. Wapaidinan dauna'an, wamakon naa koshan. ³ Maonapa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danoma an, wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti, Syria ia'oraz. Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-ka. ⁴ Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauda'apa sondii wana'ia'akan ituma, kanawa sanna tomunu'ikinpan kawana'ati. Uruu dono Kaimana'o Doronaa kowaada-kidan mishidainao ati, na'apam nii Paul sha'apata-ka Jerusalem ii. Uruu idi tuukii imashaatanuzu, aonaa kizi umakon na'iti. ⁵ Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamon aita-ka. Uruu idi wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki paudainao tuma kida idaan waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watoriiinpan naa Tominkaru ati. ⁶ Izaamaaka'uan daunan waunao, wapaidinan naa kanawa zo'iti. Aizii mishidainao, i'kiwan naa kapam padapu iti kida.

⁷ Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemis ii kanawa mashaadinan. Uruu idi na'ii wamowoutapa'akan mishidainao kida di'ii. ⁸ Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7 sha'atii i'zaamata-ka buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida. ⁹ Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii i'kaudaiarun kida. Inao prophetiabanao. ¹⁰ Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet, Agabus ki-a'o u'uu, kaawan Judea Baara iki. ¹¹ Ukaawan walida'ati, sariapa uso'otan Paul zadawu ukonon iki, na'iki uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, "Kaimana'o Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz Jerusalem ii, na'iki itaan niizu Gentilenao ati."

¹² Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'u, tuukii waunao na'iki ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan umakon Jerusalem iti. ¹³ Mazan ukian, "Kandii nii uzaadan odau'ati kaikapa'a, ukasha'orada'azon onyukunuu? Owatuda-ka an oo odowii-ka an na'ii, Naobanai Jesus dikin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii omakon," ukian. ¹⁴ Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, "Marii mooko pusha'apata-ka Tominkaru aipan kawana'ati."

¹⁵ Uruu dauna'an waminziwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti wakidiba ida'an. ¹⁶ Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watuma. Uruu idi baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. Inaou'u naa na'aka waunao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus

panaobanaa nii. ¹⁷ Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan waunao.

Paul morowautapan James di'iti

¹⁸ Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watuma, utukapa'anan James. Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii. ¹⁹ Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan idyaun. Udauna'an ukowaadan naa itati ipai aimaakan Tominkaru sha'apatani kida Gentilenao ati, pakaudinan dono ibii ii aka.

²⁰ Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii i'konaukian. "Kaimana'o manawun mishi pugaru," i'kian Tominkaru ati. Udauna'an i'kian Paul ati. "Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan inao, tuukii imarainpan na'iki i'izo'atin tawuru'u Moses kakinaori kidaz. ²¹ Aizii kaina'a i'abatan dikauda kida'o parada-karu pudau'u. I'abatan putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainouz Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaiapan i'sha'apatinan Moses kakinaori kida kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaiapan i'chootakidan i'paudani daonaioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa kaikin puaiapan wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz.

²² Masakauda'u dauna'an, i'abatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan? ²³ Wadi'itinpan kaikapa'a, waiipan pusha'apatinan waparadan kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauzo pamishia'azon paparadan Tominkaru ati. ²⁴ Kaina'a'a naa idyaun kaida'a'a, i'paia'a naa pasha'apatinan wuru'u i'kowaadauzoniaz pasha'apata'azon.

²⁴ Ukau'an turuu pumakon baokopa ituma, puchikaina'an kizi ituma Tominkaru ati, Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa pugaru'o nii kawinipinaata uzainao itaan nii faadaanao ati. I'paian dauna'an pachikainan, isokozoo-ka ni'i naa itukapa-kida-kinaa ni'i naa pamishian paparadan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa mishi'o mani wuru'u pumashaatanuz pidannao sha'apatinan aimaakan wakakinaorinaa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam pusha'apatinan wuru'u wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-ka.

²⁵ "Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainouznaa, waunao choochi zowaunaanao saadani'i naa pa'an wakaaritan i'ati, na'iki wataa i'ati idikinauda'u karikaonan kakinaorii waiapaniaz i'izo'atin. Kaikapa'a wuru'u wakianuz wakaaritan ida'a: 'Aonaa unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-ka. Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a daonaora na'iki zun kipaapaan pamamazidakan pu'u,'" kia'o wuru'u i'kianuz Paul ati.

²⁶ Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-ka kawana'ati. Una'akan naa wuru'u daon-

† Acts 6:1-6 † prophetiabanao: kowaadapa'o Tominkaru paradan.

‡ choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † Numbers 6:1-20

aioranaouz, na'iki na'ia'a naa ïchikainan utuma Moses kakinaori dyuudauzon kawana'ati. Uruu dauna'an Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7 kamoo ida'a ïpaian ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i naa uzainao kawaoda-kaio ïkawana'ati kida.

Paul zaamata-kaio Tominkaru Dapu ii

²⁷ Mazan 7 kamoo ïsha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki ïpaian pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan Paul Tominkaru Dapu ii. Sariapa ïkimudan na'iki ïto'oradan pidannao kasaba'ukinpainao na'ii. Una'apan pu'u ïzaamata'akan naa Paul, ²⁸ na'iki ïkadakoinan naa kaikapa'a: "Unao Israelitenao, ukaminka'uta wazaamatan di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikapa'oraz ipai amazada kawana'ati, dakoopa'ita'oraz Israelitenao, na'iki dakoopa'o wakakinaorinaa Moses taauzonii kidaz wa'ati, na'iki udakooapan kapam wuru'u di'oraz Tominkaru Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru Dapu, una'akan idi Gentilenao unazo ati." ²⁹ (Ïto'oran na'apa usha'apanum kau'an ïtukapanii Trophimus, Ephesus san, Paul tuma donoii ii. Ï'itiiman mani kaina'a Paul morota-kidan uruu patuma Tominkaru Dapu iti.)

³⁰ Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. Ïdiman naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. Ïmorotan sariapa ïzaamatan Paul, na'iki ïkozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an ïtarata'akan naa paniinom. ³¹ Aizii wuru'u pidannaouz, ïaipan naa pazowia'akan uruu. Upu'u mazan parada-karu kaawan Rome iki'o soldyaanao zowaunaa ida'ati. Kaikapa'a wuru'u parada-karu dyuuda-kaio: "Ïpai, ipai pidannao to'oradinan kai Jerusalem ii, tuukia'o kaiwuru'u ïto'oradinanuz." ³² Soldyaanao zowaunaa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan soldyaanao, panaobanaanao tuma kida. Kadimana'o ida'an ïmako'okan naa pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao zowaunaa, pasoldyaanna tuma, sariapa ïsookada'akan pazowiautapan Paul.

³³ Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzaamatan Paul ï'ai. Udauna'an udyuudan naa uwatuda-kaio dya'utamtinpa'o chain idi. Na'iki upishaan naa pidannao kaikapa'a: "Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a? Kanom mooko usha'apata?" ³⁴ Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, "uruu kaikapa'ora'a," ba'orainao kian, "kaikapa'o uru'u." Atii aonaa soldyaanao zowaunaa aitapan kanom dikin ia'o wuru'u ïto'oradinanuz u'ati. Uruu idi udyuudan naa Paul na'aka-kaio soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. ³⁵ Mazan ïmorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan. ³⁶ Ïwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma. "Uzowii uruu, uzowii uruu," kia'o wuru'u ïkadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

³⁷ Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa Paul kian soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, "Turuu õparadan pu'ati?"

"Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?" ukian Paul ati. ³⁸ "Õ'i-tiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome ikiinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz 4000 zowii-mikinao pidannao mapi-dantaka'o amazada di'iti."

³⁹ "Aonaa. Õgaru Jew, Tarsus ia'o õshakatan, umanawunu'oraz manawun wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman õparadan pidannao ati," Paul kian.

⁴⁰ "Kaiman, turuu puparadan," ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati ïparadan Hebrew ida'an.

22 Kaikapa'a wuru'u ukianuz ï'ati: "Õiribanna Jewnao, uabata õparadan, õkowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimakaan uabataniaz õdau'u," ukian ï'ati. ² Ïabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii ïmashaada'akan. Uru'u naa ukian ï'ati: ³ "Õgaru Jew, õshakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan õdyaupain da'a'a, Jerusalemi'i. Gamaliel tominapa-kidauzonii õgaru, na'iki kaimanaiman ukakinaotan õgaru, õizo'ati kizi ipai Tominkaru kakinaori wuru'u wadokoza-daunnao ati'oraz utaa-kaio kida. Uruu idi tuukii õizo'atin wuru'u kakinorinii kidaz, na'iki tuukii õtaainan Tominkaru ati kapam, na'apa unao kawan. ⁴ Õgaru, õzowiapa-kidauzonii na'iki õantamikitaazonii pidannao, wuru'u da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki õwatuda-kidauzonii na'iki õkaboote-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao. ⁵ Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa kaiman-daun wuru'u õsha'apatauzonuz aimakaan kida na'apa. Ïnao turuu ïkowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u õparadanuz. Usha'apanum kau'an õgaru ida'ana'o ïdyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus iainao Jewnao ati'o. Ïkowaadan pakaaritan ida'a õwa'atin, õzaamata'anan pidannao mishidainaoouz Jesus. Udauna'an õna'aka kizi ïdyaun watudinapa Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan ïdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii (Acts 9:1-19; 26:12-18)

⁶ "Uruu dono õmakopaanan pu'u Damascus iti, saki-tapa kamoo õmaonapatan naa na'iti, mazan masha'apakiaka doko iki'o Kanada'o manawun kanadapa'akan õgaru. ⁷ Sariapa õwaota'akan imi'i baara iti. Na'iki õabata parada-karu kian õ'ati, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan õgaru?'

⁸ "'Naobanai, kanom pugaru?' õkian.

"Õgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, õgaru wuru'u puantamikitaniaz,' ukian õ'ati. ⁹ Pidannao, wuru'u õtu-

mainaouz, ãtukapa kapam wuru'u kanada'oraz. Mazan aonaa pa'an ãabatan wuru'u parada-karuz õ'ati.

¹⁰ "Uruu idi õpishaanuzu kaikapa'a: 'Õnaobanaa, kanom puaipan õsha'apata?"

"Naobanai kian, 'Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ipai ukowaada-kaopu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.' ¹¹ Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan õawun. Na'iki aona'a naa kanom õtukapan. Uruu idi õminauda'unao ka'utan naa õgaru Damascus iti.

¹² "Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki izo'ati'o ipai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati. Na'iki ipai na'ia'inao Jewnao naudapan uruu. ¹³ Uruu kaawan õ'ida'ati. Ukian õ'ati, 'Õ'inawuzu Saul, marii putukapan koshan!' Sariapa mishi õawun saabaina'akan na'iki kaiman õtukapa'akan uruu.

¹⁴ "Udauna'an ukian õ'ati, 'Tominkaru, wuru'u wadokozu-daunnao mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom uaiapanii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan udako iki manawun. ¹⁵ Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaapatin udau'u, na'iki na'aka'o nii uparadan. Pukowaadan nii ipai pidannao ati, ipai wuru'u putukapaniaz na'iki puabatanii kidaz aimakaan. ¹⁶ Aizii kanom zii puzaudapan? Kadiman naa, puchikaawunuin kizi'i naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ipai pu'oian pu'ai, ukian õ'ati."

Paul zaamata-kaopakuwaapatina'o nii Gentilenao ati

¹⁷ Uruu dauna'an õwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa õmorotan Tominkaru Dapu iti õtoriiinpa'anan u'ati. Õtoriiinapatinan pu'u õtukapan Naobanai. Ukian õ'ati, "Puminziiwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki, kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon pukuwaa õdau'u."

¹⁹ Mazan õkian, "Naobanai, ipai ãnao, ãaitapanii õgaru kaimanaiman. ãaitapanii wuru'u õmakouzonuz synagogue kawana'ati kida, õzaamata'anan ipai pidannao mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an õtaraa-kidan na'iki õba'izii-kidan da'i ãdyaun. ²⁰ Aizii tawuru'u Stephen, kakuwaapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kaopu'ati, na'ia'o kapam õgaru. Patumaaka'o õnyukunuu zowii-mikinao tuma. Õgaru taapanii ãchaakitan kida ãzowian dono Stephen paboori kuba kida idi."

²¹ Mazan Naobanai kian, "Pumako di'iki'i, õdyuudan nii pugaru munapo Gentilenao di'iti."

²² Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii ãabatankan ukowaadan wuru'u padyuudakaopu'ati, sariapa ãkadakoina'akan diiwa'o ida'an. "Una'aka uruu di'iki'i! Marii uzowii-kaopu'ati, Aonaa turuu utaapa-kaopu'ati, ãkiainan. ²³ ãto'oran na'iki ãkadakoinan tuukii. Uruu idi ãkaboowan pashooton kida doko iti, ba'orainao kida kaboowan imi'i doko iti kapam. ²⁴ Sariapa soldyaanao zowaunaa dyuudan Paul na'aka-kaopu'ati soldyaanao mashaapa-kizi

nazo iti. Na'iki udyuudan naa pasoldyaanao ba'iziiinuz, marii kizi ukowaadan ã'ati, kanom dikin ia'o manawun wuru'u Jewnao to'oradinanuz u'ati kaikapa'a.

²⁵ Uruu idi ãdodowan naa Paul na'iki ãba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul kian soldyaanao zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oraz ukadishitapan udazaba'a, "Puaitapanii Rome di'iti'o õ'uu saadinpan? Na'apa dii Rome iki'o kakinaorii kiauuzon, ukashaapa mani õba'izii-kaopu'ati madiwautapaka, õmakootowapa-kidanao pu'u?"

²⁶ Aizii soldyaanao zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Na'apam nii pusha'apatinan aizii? Tawuru'u pidan pudyuudaniaz ba'izii-kaopu'ati, Rome di'iti'o u'uu saadinpan."

²⁷ Uruu idi soldyaanao zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Pukowaada õ'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?"

"Oo," ukian u'ati.

²⁸ Soldyaanao zowaunaa kian Paul ati, "Õgaru õsaada-kidan õ'uu Rome di'iti, õkawinipinaatan idi dobata puraata wiizai zowaunaanao ati."

"Mazan õgaru, õ'uu saadinan Rome di'iti õshakatan di'iki'o," Paul kian u'ati.

²⁹ Sariapa soldyaanao, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan u'ai. Na'iki soldyaanao zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom kaduz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamaz chain idi.

Paul kootowapa-kida-kaopu'ati

³⁰ Tuukii soldyaanao zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo udyuudan naa Paul, buzuuta-kaopu'ati. Na'iki udyuudan naa kapam faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan. Udauna'an una'akan naa Paul ã'idi'iti, na'iki udyuudan naa ukadishitan ãkanaapu iti.

23 Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti. Na'iki ukian ã'ati, "Õ'inawuzunao, karikaonan õmashaapan kaiman Tominkaru ati, na'iki õaitapa aonaa kanom oia'o nii aimakaan õsha'apatan, ba'azootin-kida'o nii õgaru. Õmashaapa kaiman atii kai." ² Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyuudan Paul dazaba iainao pidannao ta'ikan uruu padako ida'ati. ³ Sariapa Paul kian u'ati, "Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o, zichida-kariwaiz baraka'o idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan õgaru, kakinaorii aipan kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaorii pudyuudan ida'an wunao ta'ikan õdako'o."

⁴ Pidannao maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, "Kandii nii puparadan arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?"

⁵ Paul kian, "Õ'inawuzunao, kasha'ora õ'ati õna'apan, aonaa pa'an õaitapan Umanawunu'o Faadaa uruu."

Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kian, 'Man-a'a udakooapa'ana'a pidan kazowautapa'o unao.'"

⁶ Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidau-zonaouz pidannao. Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatinpainao Sadduceenao di'iti, kaina'a kapam utukapan zaamatinpainao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa ĩmishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa ĩmishidan angel kaina'an, na'iki aonaa kapam ĩmishidan doronai kaina'an. Mazan Phariseenao ipai pa'an ĩmishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul kian diiwa'o ida'an, "Ō'inawuzunao, ōgaru Pharisee na'apa ōdarunao kawan. Ōkootowapa-kida-ka'o, na'iki ōkadishita-kida-ka'o unao kanaapu'u, ōmishidan idi kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i." Aizii ĩabatankan wuru'u Paul na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii. Uruu idi ĩkadakowaakapan naa atii ĩbuutaakapan.

⁹ Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainao Phariseenao di'iti, ĩnao kadishitan na'iki ma'ozaka ĩparadan Paul dau'an. "Aonaa kanom waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai oo angel paradan u'ati," ĩkian. ¹⁰ Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ĩkashadaakapan. Uruu idi soldyaanao zowaunaa dyuudan naa pasoldyaannao makon pidannao bii iti, ĩkazata kizi Paul ĩ'ai, marii kizi ĩna'akan uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

¹¹ Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii. "Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati ōdau'an da'ana'a Jerusalem an, ipai ōaipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka," ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

¹² Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ĩkadakotinan. Uruu dono ĩbauda'apatán panyukunuu na'iki ĩtaan paparadan Tominkaru ati. ĩkian, "Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan waunao wamazowiikan an Paul." ¹³ Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinan, wuru'u na'apatanaouz panyukunuu. ¹⁴ ĩnao wa'atin faadaanao zowaunaanao ida'ati, na'iki Jewnao zowaunaanao ida'ati. ĩkian ĩ'ati, "Waunao, wakiinii Tominkaru ati aona'o nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul. ¹⁵ Uruu idi waiipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao zowaunaa di'iti. Umariida kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati. Ukii kizi u'ati. 'Waabata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamatapa-ka'oaz.' Aizii waunao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati," ĩkian.

¹⁶ Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u ĩkadakotinanuz. Uruu idi sariapa umakon soldyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u ĩparadan kidaz ĩzowia'azonuz uruu. ¹⁷ Sariapa Paul dapadan bau-

da'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian u'ati, "Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a ukakuwaapa'azon u'ati." ¹⁸ Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan naazu pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan ōna'akan di'oraz daonaiora'a pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaapa'azon pu'ati."

¹⁹ Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaioraz pana'itinapu pidannao ai. Na'ia'a naa upishaan uruu kaikapa'a: "Na'apa'oram wuru'u pukakuwaapa'azonuz ō'ati?"

²⁰ Ukian naobanai ati, "Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao tuma, ipai ĩna'apatán panyukunuu ĩaipan pamariidan pugaru. Uruu idi kaini'iki'o nii ĩdyuudan paparadan pu'ida'ati, ĩaipan pudyuudan Paul waikana'an Jewnao kootowapa-kizi dapunaa iti. ĩkian nii pu'ati, 'Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamata-ka'oaz.' ²¹ Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a ĩparadan, aonaa pudyuuda'ana'a Paul ĩ'idi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan ĩzowia'azonuz ukaawa-kida-ka'o ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao wuru'u dizina'azoinaouz. Ipai ĩnao, ĩtaan paparadan Tominkaru ati. ĩkian, 'Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.' Taa'azo'o naa kaina'iki ĩdyaun, soo pugaru'u naa ĩzau-dapan, ĩabata'azon na'apam pukian."

²² Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daonaiora ati, "Mana'a pa'i pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz ō'ati." Udauna'an udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

Paul dyuuda-ka'o naobanai Felix di'iti

²³ Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam pasoldyaannao naobanaanao, na'iki ukian ĩ'ati, "Udyuuda 200 soldyaanao minziwan, ĩmako kizi Caesarea iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70 soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii 200 soldyaanao makon kapam pachiparin za'aba'i kida tuma. ²⁴ Na'iki uminzii-wa-kida pa'i kapam Paul kawaronnao nii. Kaiman mazan pa'i ōaipan una'akan uruu, aonaa ōaipan usha'apata-ka'o, kaiman ōaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz," ukian ĩ'ati. ²⁵ Udauna'an utaan naa ĩ'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz. Kaikapa'a wuru'u usaadaniaz:

²⁶ "Di'oraz kaarita ōgaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o naobanai Felix ati'o. Tuukii ōnaubaan pugaru ōkaaritan ida'an. ²⁷ Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaiora'a, na'iki maonapa'ora'ana'a padamata ĩzowianuz. Ōabatan idi u'uu saadinpan Rome di'iti, sariapa ōkazannaatan uruu ōsoldyaannao tuma.

²⁸ "Ōaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u ĩto'oradinanuz u'ati, uruu idi ōna'akan uruu Jewnao

kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti. ²⁹ Na'apaini'inaa ōabatan wuru'u ūto'oranuz u'ati soo pakakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-kaoo oo taraa-kaoo, soo na'apa'o dikin ii karikaonan. ³⁰ Mazan ukowaada-kaoo idi ō'ati ūzowia'azon naa uruu, sariapa ōdyuudan uruu pu'idi'iti kadimana'o ida'an. Na'iki ōdyuuda Jewnao kowaadan pu'ati, kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, ūto'ora-kinaaz u'ati. Uruu kaduz. Atii ba'oran dono."

³¹ Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan Paul padyuuda-kaoo kawana'ati. Atii ūkaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti. ³² Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao, wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz, ūpadantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapunaa di'iti. Mazan kawaro barau an kidainaouz, ūnaou'u naa pa'an dobata Paul tuma, ³³ atii ūkaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa ūtaan kaarita naobanai Felix ati. Na'iki ūtaan naa kapam Paul u'ati. ³⁴ Uipaian dauna'an paaitaan wuru'u kaaritaz, uruu naa upishaan Paul, na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia Baara ia'o di'iki. ³⁵ Uruu idi ukian Paul ati, "Ōzaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz pugaru kaawan. Ōabatan dauna'an na'apam ūkian pudau'an, uruu ōaitapan ni'i naa na'apam ōsha'apatan pugaru." Uruu idi udyuudan naa soldyaanao taratan Paul, umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomauzoniaz, na'iki ūawunuutapa-kizi uruu na'ii.

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

24 Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer † tuma, Tertullas kia'o u'uu. ūnao makon naa naobanai Felix di'iti ūkaakapaa'anan Paul u'ati. ² ūkaawan na'iti, udau'na'an Paul na'aka-kaoa'a naa ū'ida'ati. Na'ia'a naa Tertullas kaakapaan naa uruu kaikapa'a:

"Ōnaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao mashaapan pukazowautapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai pusakitapadan wa'ati wuru'u aimakaan kida kasharutapa'oraz waunao wawiizi ida'a. ³ Uruu idi kaiman pidannao nyukunuu pu'ati ipai wiizai kawana'ati pukazowautapanii kidaz. ⁴ Aonaa ōmashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan ōaipan puabatan waparadan masakauda'u. ⁵ Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-ki-a'o uruu. Ipai, ipai amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataaka-kidan Jewnao. Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidannao. ⁶ Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan Tominkaru Dapu pawa-zootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu. [Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati, ⁷ mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu wa'ai. ⁸ Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.] †† Aushaa, pupishaa mooko

† lawyer: uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u wato'oranzuz u'ati." ⁹ Ipai wuru'u abatapainaoz Jewnao, na'apa ūnyukunuu uparadan kawana'ati. "Mishi'o kaiwuru'u uparadanuz," ūkian.

Paul kazannaatinan Felix kanaapu'u

¹⁰ Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. "Pugaru'u naa parada aizii," ukian. Sariapa Paul kian naobanai ati, "Ōaitapa kotua'o mishi pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada ūwiiza-itapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ūkaduz. Uruu idi tuukii ōkonaukian, usha'apanum kau'an aizii ōkakuwaapan nii pu'ati. ¹¹ Aizii di'i 12 kamoo doabatan ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōtorii'nanan idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao pumishida'azon an. ¹² Aonaa Jewnao ikodauzon ōkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa na'iam zii ūikodan ōto'orataaka-kidan pidannao synagogue ii oo pawiiizi an kida. ¹³ Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u ūparadanuz. Aonaa kanom ūikodan pamishii-kinaa nii kaiwuru'u ūkaakapaanuz ōgaru pu'ati. ¹⁴ Mazan ōkowaadan nii pu'ati aimakaan ōsha'apatauzonii. Mishi karikaonan ōtorii'npauzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ūkian pana'iti'o karikaonan wuru'u na'apa'oraz. Mazan ipai ōmishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati. Na'iki ipai ōmishidan wuru'u Tominkaru prophetinnao saaduzonii kidaz. ¹⁵ Na'apa ōmishidan Tominkaru, wunao mishidan kawanu'u diinaouzu'u, na'iki ōmishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao na'iki oiainao kadishita-kida-kaoo nii pabaaranaa iki. ¹⁶ Uruu idi karikaonan ōtiwautinan, kaiman ōaipan ōtaapinan, aonaa ōaipan ōnyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma. ¹⁷ "Dobata wunu ō'aonaankan Jerusalem iki. Ōkaawan powa'a ati ōwa'anan idi'o puraata ōiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki ōkawaoda-kida'azon idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii. ¹⁸ Ōipaian pu'a'ora'a naa ōsha'apaapan uruu kida aimakaan, na'iki ōipaian kapam ōchikainan Tominkaru ati, wuru'u ūikodanuz ōgaru Tominkaru Dapu ii. Aonaa pidannao kasaba'uinpan ōtuma uruu dono, na'iki aonaa pidannao kasharutaakapan uruu dono. ¹⁹ Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o ūwa'atin. ūnao pa'an turuu ūna'aka-kaoo da'ati'i pukanaapu ati, ūkowaada kizi kanom dikauda'o aimakaan ōsha'apatan, turuu ūkaakapaan ōgaru pu'ati. ²⁰ Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz Jewnaou'u. Kanom dii ūikoda dikauda kida'o nii aimakaan ōsha'apaapan, tuubaruu kida'o Jewnao kootowapa-kidan dono ōgaru Jerusalem ii? ²¹ Soo kaina'a bauda'apa aimakaan dikin ii ōto'oradan ūdyau, ōdako'atin idi ūparadan ma'ozaka kaikapa'a: 'Ukootowapa-kidan ōgaru soo ōmishidan idi bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-kaoo nii pamawaka-kizi iki,' ōkian idi ū'ati."

†† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

²² Felix, uaitapani'i naa "Jesus Kaduz" dau'u. Uruu idi ukian, "Turua'a naa shoman. Ōzaudapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu dauna'an ōaitapan nii na'apam ōsha'apatan pugaru," ukian. Udauna'an usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz, ²³ na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Aonaa ōaipan utaratapa-ka, marii uawunuutapa-ka karikaonan. Uiribanna kamunanu'uzon an u'ati, turuu īna'akan aimaakan uaiapanii kida," ukian.

Paul paradan Felix na'iki udaiaro ati

²⁴ Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Īkaawan na'iti, sariapa Felix dyudan Paul na'aka-ka pa'ida'ati, uabata'azon ukainaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan mishidanuz Christ Jesus. ²⁵ Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, na'iki ukowaada na'apam pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o sha'apata-ka ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan nii ipai pidannao. Mazan sariapa Felix taria'akan pabatan idi na'apa kida'o kakinaorii. Uruu idi ukian, "Turua'a naa zii shoman. Ba'oran dono ōturuudinanan dono ōdapada-kidan nii koshan pugaru." ²⁶ Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinnaa nii. Uruu idi mapuda udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma. ²⁷ Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-ka tuubaruo naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinanan naa. Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraa-kizai ii, uaipan idi Jewnao kaimanan pa'ati.

Paul aipan padyuuda-ka naobanai Caesar di'iti

25 Aizii Festus zaamata-ka dauna'an tuubaruo naobanai nii, ukaawan naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon Jerusalem iti. ² Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowaunaanao, na'iki Jewnao naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati. ³ Na'iki tuukii ĩpishaan Festus kaikapa'a: "Turuu shoman pudyuudan Paul na'aka-ka Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-ka da'a'a." Wuruu ũaipanuz Paul na'aka-ka, ũaipan pazowii-kidan uruu dunapo ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati. ⁴ Mazan Festus kian ĩ'ati, "Aonaa! Marii Paul taapa-ka na'ii, Caesarea ii, usha'apanum kau'an kadimana'o nii ōkiwan powaa iti. ⁵ Marii uzowau-naanao makon ōtuma di'iki'i, umishiin an ũaitapan Paul sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ĩkowaadan na'ii kanom wuru'u dikauda kida'oraz usha'apatan."

⁶ Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uruu naa usakanatan kootowapa-kizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul na'aka-ka pa'ida'ati. ⁷ Uruu una'aka-kaoa'a naa

ĩ'ida'ati. Sariapa Jewnao, wa'atiinao kidaz Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ĩkowaadan naa iriba dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ĩpishaa-kaoa'a naa, mazan aona'a naa zoobaba ĩmishi-an wuru'u paparadan udau'an kida'oraz. ⁸ Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinnaa nii: "Aonaa ōkashadan oo ōdakoopan kakinaorii wuru'u taakariwaiz waunao Jewnao ati. Na'iki aonaa ōsha'apatan Tominkaru Dapu, oo ōsha'apaapan dikauda kida'o aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii ōsha'apatan udaru'o naobanai Caesar † tuma na'iki aonaa ōdikintapan ukakinaori kida," ukian.

⁹ Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi upishaan Paul kaikapa'a: "Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-ka ōkanaapu'u wuru dau'ana'a Jewnao kowaadanii kidaz pusha'apatan?"

¹⁰ Paul kian u'ati, "Mazan dii ōkadishitapa-kida-ka pugaru kanaapu'u, naobanai Caesar kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu ōkootowapa-kida-ka di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puaitapa aonaa kanom dikauda'o nii aimaakan ōsha'apatan Jewnao ati. ¹¹ Dii mani ōsha'apatan an dikauda'o aimaakan, turuu mani ōzowii-ka udikin ii, aonaa mani ōmarainan ōzowii-ka. Mazan aizii puabatan pu'u aonaa ōsha'apatan dikauda'o aimaakan, aonaa turuu pudyuudan ōgaru ĩ'idi'iti. Mazan ōzaamatanpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan ōgaru Rome iti, na'ii kizi ōkootowapa-kida-ka naobanai Caesar kanaapu'u," ukian.

¹² Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannao tuma, wuru'u kaudinainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Mishi tuukii puaipan pudyuuda-ka naobanai Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa pudyuuda-ka," ukian.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

¹³ Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati, ĩmorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki ĩkonaukii-kida'anan unaobanai-tinan.

¹⁴ Na'apain ĩmorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai daunuuda'u Paul taratapa-ka dau'an. Ukian, "Kaina'a pidan taratapa-ka kaida'a'a, una'an Felix wa'akan. ¹⁵ Aizii ōmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu ō'ati, ĩkowaadan usha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, na'iki ĩdyuuda ōzowii-kidan uruu. ¹⁶ Mazan ōkian ĩ'ati, 'Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan pidan sha'apata-ka, oo uzowii-ka sariapa. Waunao, wakaduz kaikapa'a, waipan nii zii pa'an ukadishita-kida-ka kiwiin wunao kanaapu'iti'i kaakapainauz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an, ukazan-naatin-kinnaa nii.'

¹⁷ "Īnao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa ōtomunu'ikinpan ĩdyaun. Ba'oran kamoo ida'a ōdapada-

† *Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.*

kida'akan naa Paul na'iki ðkootowapa-kida'akan naaz. ¹⁸ Aizii wuru'u Jewnaouz, ðkaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba kanom ðabatan ðkowaadan usha'ap-atan dikauda'o nii aimaakan. Ò'itiiman sha'a dikauda'o aimaakan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka. ¹⁹ Kanom dikin ii ðabatan ðkashadaakapan utuma, soo paTominkarun kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an, Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u ðto'oranuz u'ati. Mazan Paul kian, 'Kakuparuru!' ²⁰ Aonaa ðaitapan na'apam ðsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimaakan kida'a. Uruu idi ðpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pa'an ðkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimaakan kida kowaada-kariwaiz pudau'an?' ²¹ Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii paugaru. Uruu idi ðdyuudan utarata-ka. Powaa iti, atii kaina'a'o nii na'apainim ðdyuudan uruu, naobanai Caesar di'iti."

²² King Agrippa kian, "Õgaru, ðabata'azoo kapam kaiwuru'u ukuwaa kidaz." "Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa," Festus kian.

²³ Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa, umanawun kida'o pakamichan ðkaiwadan. Baokopa ðmorotan kabaun kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki umanawun kida'o pidannao tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul nanaka-ka.

²⁴ Ukaawa-kida-ka. Dauna'an, Festus kian naa, "King Agrippa, na'iki ipai unao pidannao. Dii wuru'u daonaiora da'ainao Jewnao, na'iki Jerusalem ii akainao Jewnao kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz ðaipan uzowii-ka. ²⁵ Mazan aonaa zoobaba ðabatan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan uzowii-kida-kinoo nii. Na'iki paaipan ati pa'an upishaan padyuuda-ka. Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi ðdyuudan nii uruu Rome iti. ²⁶ Mazan aonaa kanom ðikodan, ðsaadan nii naobanai Caesar di'iti udau'an. Aizii di'i ðkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan, panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnao to'oratinan u'ati. ²⁷ Usha'apanum kau'an aonaa turuu ðdyuudan tarainpa'o pidan, ðmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz," ukian.

Paul kazannaatinan King Agrippa kanaapu'u

26 Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, "Puparada'azon an pudau'an, turuu puparadan." Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a: ² "Naobanai Agrippa! Kaiman manawun ð'ati pukashaapan ðparadan. Aizii ðkazannaatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai ð'ati, ðmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan. ³ Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa ipai kanom dau'ana'o ðkashadaakapuzon kapam. Uruu idi ðaipan puabatapan ðkuwaa kaimanaiman.

⁴ "Ipai Jewnao ðaitapanii ðgaru, ðaitapa ðkaduz kida ðkoraidaanaan iki'o atii kai. ðaitapanii na'apam

ðmashaapuzon ðwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii.

⁵ ðnyukunuu na'apan an, marii ðkowaadan pu'ati kai na'apam ðtukapuzon ðmashaapan kiwiin, na'iki marii ðkowaadan kanom ðmishidanii. Ògaru Phariseenao di'iti'i da'i ðzaamatinpuzon. ðnao tuukia'oraz manawun ðizo'atin Jewnao kakinaori kida. ⁶ Aizii di'i ðkadishitan da'a'a, ðkootowapa-kida-ka. soo ðmishidan idi tuukii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz da'i pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati. ⁷ Uruu idi'o tawuru'u wairibanna, ¹² Jacob dainaouz, na'iki ðnao takaan-daunnao, karikaonan da'i ðtorinpan na'iki ðtainan Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki maruta'o. ðzaudapan idi'i naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u ðzaudapaniaz naa, na'iki uruu dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ð'ati. ⁸ Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?

⁹ "Õgaru na'apa'o zii da'i kiwiin, tuukia'o ðaipan ðmashaatan wuru'u pidannao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz. ¹⁰ ðkowaadan nii na'apam ðsha'apapuzon da'i aimaakan kida Jerusalem ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati ðkaboota-kidauzon mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii ðzowii-ka an, kaiman ð'ati na'apa ðnyukunuu ðkawan. ¹¹ ðmakon nii da'i ipai synagoge kawana'ati, ðdorotan wuru'u mishidainao Jesus, marii kizi ðpataka'uta-ka. Na'iki tuukii ðdyuudan ðdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Òto'oran idi ð'ati tuukii, ðmakouzon da'i ba'oran donoi kawana'ati kida ðdorotan ðdyuun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii

(Acts 9:1-19; 22:6-16)

¹² "Bauda'apa kamoo ðmakopanaan Damascus iti, ðna'akapanii kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi ðsha'apatan pidannao uruu ida'an. ¹³ King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo ðtukapan aimaakan kanada'o, ukanadapan ðgaru na'iki ðminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki kanada, kanada powa'a zii manawun kamoo ai. ¹⁴ Ipai wawaota'akan imi'i baara iti, na'iki ðabata parada-karu kian ð'ati Hebrew † paradan ida'an, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ðgaru kaikapa'a? Puantamikitan idi ðgaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun pu'ati.'

¹⁵ "Õnaobanaa, kanom pugaru?' ðkian.

"Sariapa udako'atin ðparadan, 'Õgaru Jesus! Ògaru wuru'u puantamikitaniaz,' ukian ð'ati. ¹⁶ "Pukadishita! Òaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an ðzaamatan idi pugaru aizii ðpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidannao ati ipai, ipai wuru'u putukapaniaz ðsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii ðaidan powa'a aimaakan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam. ¹⁷ Òdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenao bii iti, na'iki ðkazannaatan nii ðsha'apatan an pugaru. ¹⁸ Pu-
garu ðaipan tukapa-kida'o nii ð'ati mishi'o kuwai

† Hebrew: uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

ōdau'an. Marii kizi ĩkoditan maruta'o-karu iki, kanada'o-karu ati. Na'iki ĩmuudin kizi'i naa panaobanaitapan ai Satan, ĩzaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa nii. Aizii ĩmishidan an ōgaru, mainaabata-karu nii ĩ'oi'an, na'iki Tominkaru buutan ni'i naa ĩdyaun papidanannao nii,' kia'o wuru'u ukiau-zonuz ō'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

¹⁹ "Naobanai Agrippa, ōizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu. ²⁰ Kiwiin ōkakuwaapan Damascus ii aka, udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka ōkakuwaapan. Uruu dauna'an ōmakon Gentilenao bii ii aka kapam. Ōkakuwaapan na'iki ōkakinaopan ĩdyaun, ĩmuuda kizi'i naa pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. ĩtanawatin kizi'i naa pa'an Tominkaru ida'ati, na'iki ĩtukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'oi'an ai, pamashaapan ida'an kaimana'a naa. ²¹ Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ō'ati. Tominkaru Dapu ia'o wuru'u ĩzaamatanuz ōgaru. Na'iki na'apain ĩaipan pazowia'akan ōgaru. ²² Mazan Tominkaru kazannaatapa ōgaru ĩ'ai, atii di'i ōkadishitapanu'u. Ukau'an ipai ōkowaadan naa wuru'u ōtukapanii kidaz aimaakan ipai pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa kida'o aimaakan mani wuru'u ōkowaadapaniaz Tominkaru prophetinnao na'iki Moses saaduzonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an tawuru'u ĩsaadanii kidaz. ²³ ĩkian Christ pataka'uta-kao nii, atii uzowii-kao nii. Mazan uru'o nii kiwiin kadishita pamawaka-kizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilenao ati."

²⁴ Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a: "Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatin-kinaa."

²⁵ Paul kian, "Naobanai, aonaa ōzowau madoronan, mishi'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u ōparadanuz. ²⁶ King Agrippa! Aonaa ōkiba'azon ōparadan pu'ati, usha'apanum kau'an pugaru, puaitapanii ipai kanom dau'o kaiwuru'u ōkadakotinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-kao, ipai uaitapaka'o. ²⁷ King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinnao saaduzonii kidaz udau'an? Ōaitapa ipai pumishidanuzu, mishii?"

²⁸ Naobanai Agrippa kian Paul ati, "Pu'itiiman pu-pana'adan nii ōnyukunuu aizi'ika'o pukuwaa ida'an?"

²⁹ Paul kian, "Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizi'ika'o, na'iki kotua'iki'ora'a naa puabatautan, mazan ōtoriiinpan nii Tominkaru ati, marii kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainauz kai, na'apa kizi umishidan ōgaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-kao ōgaru kawan."

³⁰ Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki ipai ba'orainao pidannao kadishita'akan na'iki ĩkodia'akan naa. ³¹ Pakoditan dauna'an, ĩkian pa'atiaaka kida, "Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-kao oo utaratapa-kao." ³² Sariapa King Agrippa kian Festus ati,

"Aonaa mani upishauzon padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaoa'a naa mani padamata aizii wuru'u," ukian.

Paul dyuuda-kao Rome iti

²⁷ Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidannao dyuuda'azoo-kao dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa ĩtaa-kaoa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao tuma, Caesar soldyaannaouz. ² Wapaidin-kida-kaoa'a naa † udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o Adramyttium iki, una'akapikinao kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki ĩmashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka kida'oraz. Na'a'o kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia ia'oraz. ³ Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun Paul ati, ukashaapa umor-owautapan na'ii papaonarunao di'ii'aka, ĩtaa kizi u'ati aimaakan uaiapanii kida. ⁴ Na'iki'i naa koshan wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti, wadikindina'azon idi awaru ai ubarau ii aka. ⁵ Udauna'an kanawa kora'uka-kida-kao baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz. Na'ii wamaaratinkida-kao kanawa di'iki. ⁶ Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowaunaaz pishaan pamakon ba'oran pidannao kanawan ida'an, Alexandria iki'o ĩwa'atin, na'iki Italy iti'o ĩmako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-kaoa'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.

⁷ Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an, kasha'apanna'o ida'an wamaonapatan padamata donoi Cnidus iti, mazan aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti, Crete kia'o udakotapa-kao. Waaipan wadikindinan awaru ai ubarau ii aka. Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz. ⁸ Mazan kasha'apannaa wamakon katonaru za'an atii wakaawan "Kaimana'o Mashaadin-kizai" di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii mazan uruu katonaru di'ia'oraz.

⁹ Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan. Aizii dobata'aka'a naa amazada Jewnao Sanadinpauzon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul kakinaowan kanawa na'akapikinao. ¹⁰ "Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimaakan sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida na'iki pidannao kapam." ¹¹ Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowau-naa, na'iki kakanawanu'o dobata'azon. Uruu idi tuukii ĩna'apatan soldyaanao zowaunaa nyukunuu pa-paradan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul paradan. ¹² Na'ii wuru'u kanawa mashaadin-kiziz, aon-

† Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma.

aa sookapa-kizai kaimanan amazada wadidiizon dono. † Uruu idi iriba pidannao kanawa zo'ainao na'apatan panyukunuu. Tuukii faipan padobatan, kanawa na'akapikinao zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an faipan patoman pawiziba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

¹³ Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu. Tuukii tkonaukian, na'iki tkian, "Turua'o nii wamakon." Uru'u naa mazan tkosotan kimisha'o aimaakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an tkida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an. ¹⁴ Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa. ¹⁵ Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakitapadan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'itaan wana'akan kanawa wamako'ozoo-kizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.

¹⁶ Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'oraz udakota-ka. Na'ii wadikinda'aka-ka. Masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinao saabatan naa kanawa sodi, paminauda'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apannaa faipaan pawatudanz.

¹⁷ Uruu dauna'an kanawa na'akapikinao watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii itarian, itauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoma an. Uruu idi faipowa'adan na'iki itoka-kidan naa kamicha mada kida'ukapa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.

¹⁸ Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo tkaboowan naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti. ¹⁹ Ba'oran kamoo ida'a uruu tkaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti. ²⁰ Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo oo wizinao. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.

²¹ Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannao nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan tkanaapu iti na'iki ukian itati, "Uabata o'paradan. Uizo'atiizon an mani o'paradan, kaina'ii zii mani padamata waunao kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida. ²² Mazan aizii okia'azon ipai unao

† amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka 'win-ter.' Kasha'apannaa chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidannao tuma.

ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bauda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada. ²³ Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan o'ida'ati Tominkaru o'taapiki na'iki o'naobanaa di'iki'o. Uduyudan pa'angelin paradan o'ati kaikapa'a: ²⁴ 'Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kida-ka. Naobanai Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putu-mainaouz pidannao.'" ²⁵ Uruu idi Paul kian itati, "Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Omishida Tominkaru kazannaatan nii waunao, paparadan kawana'ati o'ati. ²⁶ Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti," ukian itati.

Kanawa zo'ainao tarian panaraan ai

²⁷ Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o Mediterraneanian baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sondiitan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, "Maonapa'o kawanu'ora'a naa aizii wakaawan paran danoma iti." ²⁸ Sariapa itaota-kidan aimaakan kimisha'o paran baoko iti itukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi itukapan wunu kaanan 120 feet. Masakauda'u dauna'an itaota-kidan naa koshaniz. Uruu idi itukapan powa'a'a naa umaanan, 90 feet. ²⁹ Uruu idi tuukii itarian, itauda-kidan naa pakanawan zowiitanan kuba kida di'iti. Sariapa imashaadin-kidan pakanawan, itaota-kidan wunu baoko iti 4 kimisha kida'o manawun chipirari, suku-ruu-tinapa kida'oraz kanawa dikapo itinapu. Kadimana'ora'a naa padamata faipan wakanada'akan. ³⁰ Aizii pidannao kaudinainao kanawa zo'ii, itaota-kidan pakidooan kanawa udaru'o di'iki. Sariapa itaota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko iti. Itukapa-ka. ³¹ Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki itaotaunaa ati, "Wuru'u pidannao, kaudinainao kanawa zo'o, tkidooan an wuru kanawa di'iki'i, kaiman-daunu'o nii pidan mawakan." ³² Sariapa soldyaanao dukutan wuru zu-na'a, kanawa sodi pidannao toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.

³³ Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannao ati, "Akarachii! Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi. ³⁴ Mazan aizii oaiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinaa nii, na'iki ukakupa-kinaa nii, usha'apanum kau'an ipai waunao, aona'o nii kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii bauda'apa wawaziwadan wawawaud," ukian. ³⁵ Paparadan dauna'an itati, Paul zaamatan naa bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati. "Kaiman manawun wakian pu'ati di'oraz bread dau'ati," ukian ipai pidannao kanaapu'u. Udauna'an udushotan naa pawanyukunuu nii na'iki uaroonan naa. ³⁶ Uruu idi ipai pidannao ma'ozakadan panyukunuu, na'iki inikan naa pawanyukunuu kapam. ³⁷ Iriba'o pidannao wuru'u kanawa zo'ainaoz, kaikapauda'u'o wabaokopati-

nanu'u 276. ³⁸ Pidannao nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ikaboowa'akan naa ipai po-room kida paran baoko iti, ïaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazoobi'iinan daua'o

³⁹ Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannao tukapan maonapa paran danoma. Mazan aonaa ïaitapan na'ia'oram wuru'u amazadaz. Na'iki ïtukapa kapam kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu baaratinpa'o paran danoma. "Aushaa, watiwaa wana'akan kanawa na'iti, panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii," ïkian. ⁴⁰ Uruu idi ïdukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, una'ian naa ïwa'aka'akan kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa ïwaota-kidan powaa iti udaru'o poora wunu baoko iti, kanawa kadikapotapa-kinaoaz. Udauna'an ïkazadan naa powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi ïaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti. ⁴¹ Aonaa zii ïkaawan udanoma iti, mazan kanawa kaawa'akan naa maana'o-karu ati, uruu una'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo-bi'ia'akan kanawa.

⁴² Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u taraapa-kariwainaoz pidannao. ïzauda-kidan ïnyootan unaawa iti na'iki ïkidoopan pa'ai. ⁴³ Mazan tuukii pa'an ïzowaunaa aipan pakazan-naatan Paul, uzowii-kao ai. Uruu idi umashaatan ïdyaun. Na'iki udyuudan naa pa'an nyoobainao kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ïnyootan unaawa iti. ⁴⁴ Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ïnyooban, ikodan atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ïnyootan paran danoma iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

28 Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowada-ka'o wa'ati, katonaru Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz. ² Tuukii kawiiizinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ïpu'ukadan tikazi wa'ati. ³ Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawaka-kinai, koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa umuudinan una'an ukazadinpan uka'u kadu iki. ⁴ Aizii kawiiizinao tukapan idi wuru'u kowazaz arotanuz Paul ka'u, sariapa ïdi'itinpan udau'u, na'iki ïkian pa'atiaaka kida, "Ei, zowia'o pidan arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikin ii, mishi'o nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu." ⁵ Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan paarota-ka'o pu'u. ⁶ ïzaudapan naa Paul

poodan, na'iki ïtukapa'azon naa udorautan masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarota-ka'o dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ïpana'adan naa padi'itinpan, na'iki ïkian, "Ei, tominkaru pa'i uruu!"

⁷ Maonapa wamaaratin kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu katonaru baara ii. Wamorowautapankan dono udapu ii, tuukii ukonaukii-kidan waunao, idikinauda'u kamoo utaapan waunao padapu ii. ⁸ Uruu dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan. ⁹ Ipai pidannao kawiiizi-tinpainaoz katonaru di'ii abatan wuru'u usha'apatanuz aimakaan na'apa, uruu idi na'apainim ïribannao karinaan dono, ïna'akan nii ïdyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan ïdyaun. ¹⁰ Idikinauda'u kauzu wana'ian ïtuma, kaiman ïtaapan waunao, ïtaa wa'ati aimakaan mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba pidannao na'akan aimakaan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

¹¹ Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an, "Shamaannao Tominkarunao" [†] kida'o u'uu. Wuru'u wiizaiz wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada wadidizon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao wa'atipaanuz. ¹² Uruu idi baokopa'a naa wamakon ïtuma atii wakaawan Syracuse iti, idikinauda'u kamoo wana'ia'akan. ¹³ Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa sookadinauzo-kizi iti, Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan, uruu dono awaru kaawan wabarau ikinapu. Uruu idi dya'utam kamoo ida'a wakaawa'akan naa donoi Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa. ¹⁴ Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. ïpishaan waunao ïaipan wana'a'akan zii patuma bauda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan zii ïtuma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome iti. ¹⁵ Aizii mishidainao Rome iainaouz abata'aka'a naa wuru'u wawa'atipanuz, sariapa ïwa'atin ïkodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida mishidainao zaudapan waunao market ii, Appius ia'oraz. Na'iki'i naa wadobatan baokopa ïtuma, atii wakaawan wiizai di'iti dako-tapa-kariwaiz Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zaudapan waunao. Paul tukapan idi ïdyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a naa wakaawan ïtuma donoi Rome iti.

[†] *Shamaannao Tominkarunao: wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaouz, Castor na'iki Pollus kia'o i'uu kida. ïnao kawanu'o utoma-ka'o wuru'u ïmuudaniaz pakanawan zowau ida'a.*

Paul kakuwaapan Rome ii

¹⁶ Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-ka'o na'ii. Kashaapa-ka'o umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-ka'o awunuutapa'o nii uruu. ¹⁷ Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dau-na'an, udapada-kidan naa kazowautapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ũbaokopatinan dauna'an u'ida'ati, ukadakotinan naa ũtuma. Ukian, "Ő'inawuzunao, Jewnao, ōkia'azon unao ati, aonaa ōsha'apatan dikauda'o aimaakan wairibannao Jewnao ati, na'iki aonaa ōpana'adan oo ōdakoopan waunao Jewnao kaduz kida, wuru'u wadokoza-daunnao dyuudauzonii kidaz washa'apatan. Mazan upu'u Jewnao zaamatan ōgaru Jerusalem ii, atii ũtaraa-kidan ōgaru Rome iki'o naobanainao ati. ¹⁸ Aizii ōkootowapa-kida-ka'o dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinao ikodan dikauda'o nii ōsha'apatan, ōzowii-kida-kinao nii. Uruu idi ũaipan padamata ōmuuda-ka'o. ¹⁹ Mazan aonaa Jewnao aipan ōmuuda-ka'o. Uruu idi ōpishaan ōdyuuda-ka'o da'ati'i Rome ati. Mazan aonaa ōkadakotina'anani mani dikauda ōiribannao Jewnao dau'an, soo ōparada'azon idi ōdau'an naobanai Caesar kanaapu'u, da'a'a ōkootowapa-kida-ka'o dono. ²⁰ Uruu idi'o ōdapada-kidan unao, ōkakuwaapa'azon na'iki ōkowaada'azon idi u'ati kanom dikin ia'o wuru'u ōzaamata-ka'oaz. Utukapa di'i, ōanoba sukuruutapa-ka'o chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo ōmishidan idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitena'o zaudapan."

²¹ Sariapa ũkian Paul ati, "Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-ka'o wa'ati, Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannao kaawainao kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii waabatan pudau'an. ²² Waunao, waabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidanii kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda kida pa'idiwaru pidannao kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz." ²³ Uruu idi ũkainaabatan naa kanom dono'o nii ũabata'azon wuru'u ukuwaa kidaz.

Paainaa kamoo dono'o naa, iriba pidannao kaawan Paul mashaapa-kizi ati. Uruu idi ukakuwaapan ũ'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti. Kaimanaiman ukowaadan ũ'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-ka'oaz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan ũ'ati, ipai aimaakan tawuru'u Jesus sha'apatanii kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz ubaiaapauzon

na'apa manawun tawuru kawana'ati'i, Moses na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz Christ dau'u. ²⁴ Pabi'i kida pidannao tuukii ũmishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao aonaa ũmishidauan. ²⁵ Uruu dikin ii tuukii ũkashadaakapan pa'atiaaka kida. Mazan ũkoditan ua'ii paniba iti, Paul kian ũ'ati, "Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa kiauzonuz wadokoza-daunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz ukowaada-kidauzon. ²⁶ Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:

'Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii ũ'ati:

Uabatautan nii kuwai powa'an kida,

mazan aonaa na'apainim nii uaitapan wuru'u parada-karuz.

Utukapautan nii aimaakan kida sha'apaapa-ka'o,

mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuzu.

²⁷ Usha'apanum kau'an, tuukii manawun unyukunuu dadaran.

Na'iki tuukii u'inidan ukinao umaabata'azookan idi parada-karu.

Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.

Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani padamata wuru'u utukapa'azooniaz.

Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan powa'a ati ō'ida'ati.

Uruu idi ōkakuda mani na'iki ōsaabaa mani padamata unao,

kia'o wuru'u Tominkaru kiauzonuz." †

²⁸ Uru'u naa Paul katokonta'akan naa paparadan kaikapa'a: "Ukau'an, ōaipan unao Jewnao aitapan, Tominkaru dyuuda-kidan parada-karu wuru'u kazan-naatin-karu dau'u kida'oraz, Gentilena'o ati'o. Usha'apanum kau'an ũnao, ũabata na'iki ũmishida pa'an wuru'u kuwai kidaz!" ²⁹ [Sariapa Jewnao kodita'akan ũabatan idi Paul paradan na'apa, tuukii na'iki ma'ozaka ũkashadaakapan naa pa'atiaaka kida.] ††

³⁰ Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun pakawinipinaapanii di'ii. Ipai umorota-kidan, na'iki unaubaan pidannao morowautapainao kida pa'ida'ati.

³¹ Kaimanaiman ukowaadan ũ'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-ka'oaz, na'iki ipai ukowaadapan pidannao ati Naobanai Jesus Christ dau'an. Mabaa'azoo ukakuwaapan na'iki ma'ozaka kapam. Na'iki aonaa kanom mashaatan ukakuwaapatinan.

† Isaiah 6:9-10 †† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

ROMANS

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'ora'a kaarita mishidainao Jesus Christ ati'o, Rome iainaouz ĩmashaapan. Aonaa na'apainim zii Paul makouzon Rome iti, mazan kaina'a uaitapanii mishidainao mashaapan na'ii. Na'iki udakotan pamorowautan ĩnao di'iti. (Romans 15:22; 16:21)

Di'ora'a pakaaritan ida'a, kaimanaiman Paul kainaabatan Kaimana'o Kuwai dau'an. Na'iki ukowaadan na'apa'oram wuru'u Tominkaru dakotanuz pidan kaimana'o nii. Paul kowaadan, aonaa bauda'apa pidan kaimana'o nii. Soo Jesus Christ, uruu bauda'apa kaimana'o manawun. Wamishidan dono Jesus, waso'ota-ka'o oia'o ka-zowautapan ai waunao, na'iki pa'ina'o mashaapa-karu taa-ka'o wa'ati. Uruu idi kaimana'o ni'i naa wamashaapan Tominkaru tuma.

Paul nyukunuu-kidan pakaaritan ida'an, ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. (Romans 3:23) Soo Tominkaru taa'o kazannaatin-kinai, Jesus Christ mawakan ida'an cross paawa'a. Kaina'a bauda'apa aimaakan ida'an, turuu Jewnao (Abraham takaan-daunnaouz), na'iki Gentilenao (pana'ainaouz pidannao Jewnao ai) ikodan kazannaatin-karu. Ipai ĩnao, ĩikodan nii pakazannaatin-kinaa nii soo pamishidan ida'an Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Paul sakadan pakakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u

Ipai pidan oia'o, aipa'o pakazannaata-ka'o

Na'apam Tominkaru kazannaatan pidan

Kakupa-karu ikoda-ka'o Jesus Christ ida'an

Jewnao na'iki Gentilenao aiapa-ka'o ĩmishidan Jesus Christ

Na'apam pidan kaduz zaamatanpa'oraz Jesus Christ ida'ati

Paul katokontan pakakuwaapan

1 Di'ora'a kaarita, õgaru Paul di'iki'o, Christ Jesus poitoruz. Tominkaru zaamatan õgaru Christ Jesus apostlen nii, na'iki ubuutan õgaru kowaadapa'o nii pidannao ati uruu di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ² Kotua'ora'a naa Tominkaru kowaada-kidan Kaimana'o Kuwai dau'u. Na'apa prophetnao saadan Tominkaru Paradan ida'a. ³ UDani daua'o wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Wuru'u udaniz, uruu wanaobanaa Jesus Christ. Ukaawankan dono pidan nii, King David takaan-daun uruu. ⁴ Mazan uruu mishi'o Tominkaru, na'iki aonaa usha'apatan oia'o. Umanawunu'o pama'ozakan ida'an Tominkaru kainaabatan pauDani manawun uruu, pakadishita-kidan ida'an uruu mawaka-karu di'iki. ⁵ Tominkaru aipan idi ipai pidannao taapan umanawun nii Jesus Christ, uaidan pakamunanun õ'ati Christ ida'an. Uzaamatan õgaru kakuwaapa'o nii manawun ipai Gentilenao † ati, ĩizo'ati kizi Christ pamishidan ida'an Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ⁶ Aizii unao Tominkaru zaamataninao kapam, Jesus Christ pidanannaou'u naa unao.

⁷ Ukau'an õsaadan di'ora'a õkaaritan ipai unao mishidainao ati, Rome iainaouz, Tominkaru marainapanii unao na'iki uzaamatanii unao papidanannao nii manawun. Õtoriiinpan waDaru Tominkaru ati, na'iki

† *Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.*

waNaobanaa Jesus Christ ati, marii kizi ukamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

⁸ Aizii kiwiin, kaiman manawun pugaru, õkian Tominkaru ati, Jesus Christ ida'an, ipai unao dau'an. Usha'apanum kau'an ipai'i naa wiizai kawana'ati pidannao kaunamunaatan umishidan Christ.

⁹ Tominkaru ati'o õkaudinan kaimanaiman õnyukunuu iki, õkowaadapan pidannao ati Kaimana'o Kuwai, uDani daua'o. Tominkaru aitapanii mishi'o kaiwuru'u õkianuz kaikapa'a: Karikaonan õtoriiinpan Tominkaru ati õpishaan ukaminka'utan unao, na'iki utaapada kizii'i naa aizii õmorowautan unao di'iti.

¹¹ Tuukii manawun õtukapa'azon unao, õkakuwaapa kizi u'ati kaiman kida'o dau'u, Tominkaru sha'apatani-az ipai waunao ati. Õkaminka'uta'azon unao powa'a kizi utaan kaimanaiman unyukunuu Christ ati. ¹² Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u õkianuz: õkaminka'utan nii unao, na'iki unao kaminka'utan nii kapam õgaru, wama'ozakadaaka kizi, wakowaadan ida'an wamishidan daua'o Christ.

¹³ Õmin-mishidannao, õaipan uaitapan, karikaonan da'i õdakotautan õmorowautan unao di'iti, mazan kaina'a da'i aimaakan kida towauda'uan õgaru.

Ōmorowauta'azon u'idi'iti turuu kizi ōtominapa-kidan unao, ma'ozaka kizi umishidapan Christ, na'apa ōtominapa-kidan kawan ba'oran Gentilenao, ba'oran donoi ii kida kapam, ma'ozaka kizi ūmishidapan Christ.

¹⁴ Ōsha'apatan ni'o Tominkaru aitan wuru'u ōkowaadapanuz Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, donoi sannao ati na'iki wunao ati'i pana'ii kida'oraz ūmashaapan donoi ai. Aitapaabainao ati na'iki maaitapa-kainao ati. ¹⁵ Ukau'an tuukii ōkowaada'azon Kaimana'o Kuwai unao ati kapam, Rome iainao.

¹⁶ Ōgaru aonaa ōkiba'azoo-kidan Kaimana'oraz Kuwai, usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o Tominkaru aidan pama'ozakan, ukazannaatan ipai pidan mishida'oraz Kaimana'o Kuwai. Kiwiitapa, Jewnao bii iki'o pidannao, na'iki aizii ukazannaatan naa kapam Gentilenao. ¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, ukainaabata na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii, soo mishida-karu ida'an karikaonan. Na'apa kotua'o usaadauzo-ka Tominkaru Paradan ida'a: "Wuru'u pidan Tominkaru dakotaniaz kaimana'o pidan nii pamishidan ida'an, uruu karikaonanu'o nii ukakupan." †

Tominkaru pataka'utan pidannao oia'o dikin ii

¹⁸ Tominkaru aokazi ia'o kainaabatani pato'oran pidannao ati, sha'apaapainaoz oia'o, aona'oraz kawanu'o Tominkaru nii ū'ati. Ūsha'apaapan ida'an oia'o, ūtowauda'uu ba'orainao pidannao aitapan Tominkaru dau'a'o. ¹⁹ Tominkaru pataka'utan sha'apatainao oia'o, usha'apanum kau'an ūaitapanii Tominkaru dau'an, kaimanaimana'o ukainaabatan ū'ati padaua'o. ²⁰ Tominkaru toman di'iki'o amazada, turua'o pidannao aitapan kaimanaiman uruu, ūtukapan ida'an utomanii kida, ūmatukapauzokan pu'u padamata uruu. Uruu ma'ozaka'o manawun, na'iki uruu umanawunu'o Tominkaru ipai patomaniinao ai. Ukau'an aonaa turuu pidan kian: Aonaa ōaitapan Tominkaru, kii.

²¹ Ūaitapan pu'u padamata Tominkaru, mazan upu'u aonaa ūtaapan uruu umanawunu'o nii, na'iki aonaa ūkonaukii-kidan umanawunun. Maaitapinaka karikaonan ūdi'itinpan. Aona'a naa ūka'iitan padi'itinpan sakitapa Tominkaru dau'u, ukau'an panyukunuu na'akan naa ūdyaun oia'o dau'ati. ²² Ūtaapinan aitapaabainao nii, mazan maaitapin-kainao karikaonan ūdyaun.

²³ Aona'a naa ūtaapan umanawun nii Tominkaru, wuru'u karikaonan'oraz ukakupan, mazan ūtominkarunitan naa ka'ui idi'o aimakaan kida toma-ka. Ūtoman patominkarun nii pidan kawan, kotu'uz kawan, wuniinao kaduz kida kawan, na'iki kowazaznao kawan.

²⁴ Uruu idi'o Tominkaru marina'atan ūdyaun, ūsha'apata kizi oia'o aimakaan kida panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki madoronaa-daun kizi'i naa ūkiaapaakan. ²⁵ Ūmuudan naa pamishidan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru dau'a'o, aizii ūmishidan naa mariidinkaru. Ūtaapan umanawun nii toma-kariwai kida aimakaan, na'iki ūtukapa-kida pamarainpan ūdyaun.

Mazan aona'a naa ūtaapan Tominkaru umanawun nii, toma'oraz ūdyaun. Uruu pa'an turua'o ukonaukii-kidaka ipai dono. Amen.

²⁶ Na'apa'o dikin ia'o Tominkaru marina'atan ūdyaun, marii kizi'i naa ūkiaapaakan madoronaa-daun, padi'itinpan kawana'ati kakiba'azonna'o aimakaan dau'u. Ukau'an, zunnao upu'u ūna'apan, aona'a naa ūaipan pudaiaru Tominkaru aitan kawana'ati, mazan ūkiaapan pamin-zunan kida'a naa. ²⁷ Aizii daonaioranao na'apa kapam ūdyaun, aonaa ūaipan pudaiaro Tominkaru aitan kawana'ati, mazan tuukii ūaipan paki-aapan pamin-daonaioran. Ukau'an, daonaioranao sha'apaapan idi kakiba'azonna'o aimakaan pamin-daonaioran tuma kida, Tominkaru kawinipinaatan ūdyaun pataka'utin-karu idi.

²⁸ Na'iki powa'a zii, ūtaapan idi madiwautapa-ka'o kawan Tominkaru aitapa-kidaniaz padaua'o ū'ati. Uruu idi'o umarina'atan ūdyaun, ūsha'apata kizi'i naa kakiba'azonnao kida'o aimakaan padi'itinpan kawana'ati. Uruu idi'o ūsha'apatan naa oia'o aimakaan kida, aona'oraz ukaimanan pidan sha'apatan. ²⁹ ūkaduz ūsha'apaapan oia'o aimakaan pa'idiwaru: ūtantamikitinan; ūaipan pasha'apauz nii powa'a zii; ūnaudapa pakaziwan ba'orainao pidannao; ūkishauzin, ūzowian pidan. Aizii na'apam nii ūparadaakan, soo ūzunaapaakan; ūmariidinan; ūkadakotinan pairiban dau'u; ūdakoopan ba'oran pidan mashauda'u. ³⁰ ūmariidinan pairiban dau'u ūaipan idi uunamunaa abata-ka'o dikauda. ūto'ora-kiza-aitapan Tominkaru; ūdacomikitinan; ūtadinpan, na'iki umanawun nii ūkakuwaapan padau'an. ūdi'itinpan pa'ina'o aimakaan dau'u pasha'apata-kinnao nii oia'o. ūdikintapan padaronao. ³¹ ūdi'itinpan maaitapinaka karikaonan, aonaa ūmishian paparadan. Aonaa ūkaminka'utan pairiban, ūaitapan pu'u ubaiaapan kasha'ora'o. ³² Tominkaru aitapa-kidani'i naa ū'ati sakitapa'o pakakinaori: pidannao na'apa'oraz ūmashaapan, marii ūmawakan, kia'oraz. ūaitapan pu'u na'apa'o kakinaorii, mazan upu'u zii ūsha'apaapan oia'o aimakaan kida. Na'iki ūkonaukii-kida kapam baokoinao sha'apatan na'apa kida'o oia'o.

Tominkaru di'itapa aimakaan sakitapa

2 Aizii pugaru, dakota'oraz ba'oran pidan oia'o nii, na'iki pukian an udau'an: sakitapa'o wuru'u Tominkaru pataka'utanuz uruu. Puda'ati'o kapam wuru'u puna'apanuz. Usha'apanum kau'an, na'apa'o kapam pugaru uruu kawan, pusha'apaapanii oia'o. ² Na'iki waaitapa Tominkaru pataka'utan nii sakitapa'o ida'an ipai sha'apaapainao na'apa'o aimakaan. ³ Aizii pugaru, pudakotan ba'oran pidan oia'o nii, mazan upu'u pusha'apaapan uruu kaduz oia'o aimakaan kida. Pu'itiiman aona'o nii Tominkaru pataka'utan pugaru, upataka'utan dono sha'apaapainao oia'o? ⁴ Aonaa mooko pudi'itapan na'apam Tominkaru kamunanun manawun pu'ati? Pusha'apaapan pu'u oia'o, aonaa upataka'utan pugaru sariapa, na'iki utaan dobata amazada pu'ati, upataka'utan ua'ii pugaru? Aonaa

† Habakkuk 2:4

mooko puaitapan Tominkaru kamunanunuz manawun pu'ati uaipan idi'o putanawatinan pu'orian ai?

⁵ Mazan dikintapa pugaru, aonaa pumuuda'azon pusha'apaapan oia'o. Ukau'an, puaiapan ati'o wuru'u puto'oradanuz Tominkaru powa'a zii pu'ati, upataka'uta-kinanaa nii pugaru wuru kamoo dono'o upataka'utanuz naa sha'apaapainao oia'o. Uruu dono, ipai'o nii pidannao aitapan sakitapa'o ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, oia'o pidan nii, oo kaimana'o pidan nii. ⁶ Tominkaru kawinipinaatan nii ipai waunao, washa'apatan kawana'ati aimaakan.

⁷ Kaina'a pidannao, aonaa ikashadinan pasha'apaapan kaimana'o aimaakan. Na'apa'o ida'an ikainaabatan mishi'o ūaipan Tominkaru naubaan na'iki utaa-pan ūdyaun umanawunnao nii, na'iki utaa kizi ūati karikaonanu'o kakupa-karu. Ūnao ati'o nii Tominkaru taan karikaonanu'o kakupa-karu. ⁸ Mazan pidannao sha'apaapainaoz aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, dikintapainaoz mishi'o kakinaorii, na'iki sha'apaapainaoz pa'atiaaka oia'o aimaakan. Ūnao ati'o nii tuukii Tominkaru to'oran, na'iki tuukia'o nii upataka'utan ūdyaun.

⁹ Ipai pidannao sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan kida, ūbaiaapan nii kasha'ora'o na'iki kaziwa'o. Aitaniimana'o nii Jewnao baiaapan kasha'ora'o, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii ūbaiaapan kapam. ¹⁰ Mazan pidannao sha'apaapa'oraz kaimana'o aimaakan, ūnao'u'o nii Tominkaru naubaa. Utukapan nii ūdyaun umanawunnao nii, na'iki utaan nii ūnyukunuu kaiman-kinanaa nii. Aitaniimana'o utaan Jewnao nyukunuu kaiman-kinanaa nii, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii utaan ūati kapam.

¹¹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati aonaa na'ia'oram pidan powa'a'o umanawunun pairiban ai.

¹² Aizii Gentilenao, aonaan pu'u ūaitapan kakinaorii Tominkaru dyuudaniaz Moses ida'an. Mazan ūsha'apatan an oia'o, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ūdyaun. Aizii Jewnao, ūaitapanii pa'an wuru'u kakinaorii, ukau'an, ūsha'apatan an oia'o, Tominkaru pataka'utan nii ūdyaun ūdikintapan idi paaitapanii kakinaorii.

¹³ Usha'apanum kau'an, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, ūaitapan idi kakinaorii, mazan ūizo'atin idi pa'an kakinaorii. ¹⁴ Aizii Gentilenao, aona'oraz ūaitapan Tominkaru kakinaori. Mazan ūsha'apatan an sakitapa aimaakan panyukunuu kowaadan kawana'ati, na'apa'o kainaabata ūaitapan panyukunuu ii kaimana'o aimaakan, na'iki oia'o aimaakan. ¹⁵ Pidannao na'apa'oraz ūkaduz, kaina'a'o kawanu'o Tominkaru kakinaori saadinpan ūnyukunuu ii. Ūnyukunuu kowaada kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz. Usha'apanum kau'an, panaadon ūnyukunuu kowaada ūati ūsha'apatan kaimana'o aimaakan, na'iki panaadon, oia'o aimaakan. ¹⁶ Ukau'an, ipai'o nii kaikapa kida'o aimaakan sha'apan wuru kamoo dono'o, Tominkaru dyuudanuz naa Jesus Christ tiwaa-kidapan na'iki upataka'utan pidannao, ūdizapanii kida padititapan kawana'ati. Kaikapa'o wuru'u Kaimana'o Kuwai ūkowaadapaniaz.

Jewnao na'iki Tominkaru kakinaori

¹⁷ Aizii pugaru, pudakotinpan Jew nii, tuukii punyukunuu kakinaorii dau'ati. Pu'atadinpan, na'iki pukian: waunao Tominkaru pidannao manawun.

¹⁸ Puaitapa kanom Tominkaru aiapanii pusha'apatan. Na'iki tominapa-kida-kariwai pugaru kakinaorii dau'u, pusha'apata kizi sakitapa aimaakan. ¹⁹ Puzauda-kidan turuu pukainaabatan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wunao ati'i ishaawun kawanuinaouz. Na'iki puzauda-kidan Kanada'o kawanu'o pugaru wunao ati'i maruta'o ida'a'o kawanu'oraz ūmashaapan. ²⁰ Na'iki puzauda-kidan turuu pukakinaotan pidannao, maaitapin-kinao kawanu'oraz. Na'iki puzauda-kidan turuu putominapa-kidan koraiziannao kawanuinaouz pidannao. Usha'apanum kau'an, kakinaorii di'iki'o puaitapan ipai wuru'u aitapa'azoo-kariwaiz Tominkaru dau'u, na'iki mishi'o dau'u.

²¹ Mishi putominapa-kida pidannao Tominkaru kakinaori dau'u. Kandii nii mooko aonaa putominpan puizo'atin wuru'u kakinaorii? Pukian pidannao ati: Aonaa ukoidapa'ana'a. Aizii pugaru, aonaa mooko pukoidapan? ²² Pukian pidannao ati: Aonaa uba'orantapa'ana'a umin-mazidan kaina'an pu'u. Aizii pugaru, aonaa mooko puba'orantapan? Pukachama'idin ba'orran kaduz pidannao tomanii ai patominkarun nii. Aonaa mooko pukoidapan kawinipinaa kida'o aimaakan ūtorinpaaz-kizi dapunaa iki? ²³ Pu'atadinpan, Tominkaru taan idi unao ati pakakinaori Moses ida'an. Aonaa mooko pidannao paradan dikauda Tominkaru dau'an, pudikintapan idi ukakinaori? ²⁴ Na'apa usaadinpan Jewnao dau'an Tominkaru Paradan ida'a: "Unao sha'apatan idi'o oia'o aimaakan, Gentilenao dakoopan Tominkaru."

²⁵ Kaimana'o wuru'u chootin-karuz, † puizo'atin an Tominkaru kakinaori. Mazan pudikintapan an kakinaorii, na'apa'o pugaru Gentilenao kawan, aona'oraz ūchoota-ka. ²⁶ Ukau'an na'apa kapam Gentilenao, aona'oraz ūchoota-ka padamata, ūizo'atin an kakinaorii. Tominkaru tukapan nii ūdyaun papidanannao nii na'apa choota-kariwainao kawan. ²⁷ Pidannao aona'oraz padamata uchoota-ka, mazan upu'u uizo'atin Moses saadanii kakinaorii. Ūdakotan nii Jewnao oiainao nii, ūdikintapan idi wuru'u kakinaorii, usaada-ka pu'u ūnao ati, na'iki ūchoota-ka pu'u padamata. ²⁸ Usha'apanum kau'an aonaa mishi'o mani Jew uruu, udaru na'iki udaro Jewnaoun idi, oo uchootinpan idi Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. ²⁹ Mazan pidan mishi'oraz manawun Jew, uruu wuru'u sakitapa'oraz pa'an udititapan. Ukau'an, mishi'oraz manawun chootin-karu, usha'apata-ka pidan nyukunuu ii, aonaa unanaa ida'a mani. Saada-kariwaiz kakinaorii, aonaa upana'adan pidan nyukunuu. Kaimana'o Doronaa wuru'u pana'ada'oraz pidan nyukunuu, na'iki Tominkaru wuru'u nauba'o ni'oraz uruu, aonaa pidan mani.

† chootin-karu: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinanao di'ii.

**Tominkaru kaduz
umishiauzon paparadan**

3 Ukau'an, na'apa'oram ida'an mooko waunao Jewnao wazootapan Gentilenao? Oo na'apam dii mooko ukaimanan wuru'u pidan chootinanz?

^{†2} Kaina'a iriba. Umanawunu'o sha'apa'o: Tominkaru tauzonuz pakakinaori waunao Jewnao ati, wataapan ni'o. ³ Aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii," ikii kiziz Tominkaru ati, ukau'an na'apam ni' naa aizii? Turua'o nii sha'a Tominkaru marina'atan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii, aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii" ikii-kiziz?

⁴ Aonaa turuu una'apan! Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan, ipai pidan mariidinauzon pu'u padamata. Kaikapa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a: "Pugaru Tominkaru, kainaabata-kaoo nii sakitapa'o puparadan. Aizii pidan dakotan dono pumariidinan kootowapa-kizai ii, mazan upu'u aona'o nii na'iam pumariidinan ikoda-kaoo." ^{††}

⁵ Mazan washa'apataniaz oia'o kainaabatan an Tominkaru ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimaakan, na'apam nii wakian aizii udau'an? Turuu mooko wakian kaikapa'a: "Aonaa usakitapan wuru'u Tominkaru pataka'utanuz waunao, washa'apatan dikin ii oia'o." (Kaina'a pidannao na'apa'o idi'itinpan.) ⁶ Aonaa turuu una'apan! Aonaan dono mani Tominkaru sha'apatan sakitapa aimaakan, ukau'an aonaa mani turuu ukootowapa-kidan ipai pidannao.

⁷ Mazan kaina'a'o nii panaadon pidan kian kaikapa'a: "Tominkaru pataka'utan waunao, aonaan idi washa'apatan uduudanii washa'apatan. Na'apa'o ida'an, kaimanaiman uaitapa-kaoo Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan. Uruu idi utaapa-kaoo umanawunu'o nii. Mazan kandii nii mooko upu'u zii upataka'utan waunao wa'oiian dikin ii?" ⁸ Putamakapan an na'apa'o di'itinapa-karu, kaikapa'o nii panaadon pukianu'u: "Kaimana'o wuru'u washa'apatanz oia'o, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru, usha'apatan idi sakitapa aimaakan," kii. Tominkaru pataka'utan nii idyaun, pidan na'apa'oraz udi'itinpan. Mazan upu'u kaina'a pidannao mariidinan odau'u. Ikian, na'apa'o kaikin otominapa-kidan pidannao.

Ipai pidan sha'apata'o oia'o

⁹ Ukau'an, kaimana'o mooko waunao powa'a zii Gentilenao ai? Aonaa! Okainaabata sha'atii u'ati, ipai pidan, Jewnao oo Gentilenao, oia'o poitoruitapanii pa'idiwaru. ¹⁰ Kaikapa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a'a:

"Aonaa na'ia'oram pidan kaimana'o Tominkaru awun za'a,

aonaa bauda'apa.

¹¹ Aonaa na'ia'oram pidan kaimanaimana'o uaitapan Tominkaru kaduz;

aonaa iaipan paaitapan Tominkaru dau'u.

¹² Ipai'i naa pidannao padantan Tominkaru ai; ipai idyaun madiwautapa-ka'o karikaonan.

Aonaa kanom sakitapa'o usha'apatan aimaakan, aonaa bauda'apa." [†]

¹³ "Iparadan kachama'idiikii, na'apa baaranai dyu-pushan kawan.

Imariidapan pairiban." ^{††}

"Ikaziwaa pidan paparadan idi,

na'apa kowazaz arotanii kawan." ^{††}

¹⁴ "Iparadan kashauda'u na'iki pamanamiki tuma." ^{†††}

¹⁵ "Kadiman imakon izowia'anan pairiban.

¹⁶ Na'itim karikaonan imakon, ipataka'uan na'iki ikasha'oradan pidannao nyukunuu.

¹⁷ Aonaa itaitapan na'apam mashaapa-karu kaiman ba'orainao tuma." ^{†††}

¹⁸ "Aonaa itarian Tominkaru umanawunu'o ai." [§]

¹⁹ Aizii waaitapa, na'apam Tominkaru kakinaori kian, mashaapainao ati'o kakinaorii waranu'u. Aonaa kizi na'itim pidan paradan pakazannaatin-kinaa nii. Na'iki ipai kizi pidannao kadishitan Tominkaru kanaapu'u pataka'uta-karu nii pa'idiwaru, pa'oiian dikin ii.

²⁰ Usha'apanum kau'an, aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru dakotan kaimana'o pidan nii, usha'apatan ida'an aimaakan kakinaorii kawana'ati. Mazan kii'an wuru'u kakinaoriiz, soo ukainaabatan wa'ati, ipai wau-nao oiainao pa'idiwaru.

**Na'apam wadakota-kaoo
kaimana'o pidan nii**

²¹ Mazan aizii Tominkaru kainaabata'a naa na'apa'oram ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidan nii. Aonaa kakinaorii izo'ati-kaoo ida'an mani. Kotua'ora'a naa Moses na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzon na'apa'o dau'u. ²² Tominkaru dakotanz pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'an Jesus Christ. Ipai sha'apa'oram pidan mishida'o, aonaa kanom pana'a'o nii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. ²⁴ Mazan Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii, soo ukamunanun idi manawun. Christ Jesus mawakan ida'an, uso'otan waunao wapataka'uta-kaoo ai wa'oiian dikin ii. ²⁵ Tominkaru taan Jesus Christ mawaka'o nii na'iki shoota'o nii paizain pidannao oian mainaabata-kinao nii, imishidan idi umawakan ioian dikin ii. Na'apa'o ida'an Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimaakan. Kotua'a naa, Jesus Christ kaawan ua'ii, aonaa zii upataka'utan pidannao ioian dikin ii. ²⁶ Mazan aizii, Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon aimaakan sakitapa, udakotan ida'an ipai mishidainao Jesus, kaimana'o pidannao nii.

²⁷ Una'apan kau'an, kandii mooko zoobaba wa'atadinapa-kinaa nii? Aonaa kanom! Waizo'atin ida'an sha'a Tominkaru kakinaori? Aonaa! Soo wamishidan ida'an pa'an. ²⁸ Ukau'an, Tominkaru dakotan waunao

[†] chootinanz: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. ^{††} Psalm 51:4

[†] Psalm 14:1; Psalm 53:1-3 ^{††} Psalm 5:9 ^{†††} Psalm 140:3 ^{†††} Psalm 10:7 ^{†††} Isaiah 59:7 [§] Psalm 36:1

kaimana'o pidan nii, wamishidan ida'an Jesus, aonaa washa'apatan ida'an mani aimaakan kakinaorii kawana'ati.

²⁹ Jewnao pa'idiwaru Tominkarun mooko wuru'u Tominkaruz? Aonaa mooko Gentilenao Tominkarun mani kapam uruu? Gentilenao Tominkarun kapam wuru'u uruuz. ³⁰ Wamishida kaina'a bauda'apa Tominkaru, uru'o nii dakota Jewnao kaimana'o pidanao nii, imishidan ida'an Christ. Na'iki uru'o nii dakota Gentilenao kaimana'o pidanao nii, imishidan ida'an kapam Christ. ³¹ Ukau'an turuu mooko wamarina'atan wuru'u kakinaorii mishida-karu ida'an? Aonaa turuu! Mishi'oraiman, wataapa wuru'u kakinaorii umanawunu'o nii.

Tominkaru dakotan Abraham kaimana'o pidan nii

4 Ukau'an, na'apam wakian Abraham dau'an, wau-nao Jewnao dokoza-daunuz? Na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii?

² Umishiin an mani Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii, usha'apatan idi kaimana'o aimaakan, turuu mani u'atadinpan. Mazan aonaa turuu u'atadinpan Tominkaru ati, usha'apatan ida'an aimaakan. ³ Tominkaru Paradan saada-kariwai kian, "Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii."

⁴ Pidan kaudina'o kanaobanaatinapa, puraata taa-kao dono u'ati, ukaudinan winipinaa wuru'u, aonaa na'apani'o mani. ⁵ Mazan Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, aonaa pidan sha'apatan idi'o mani aimaakan, soo umishidan idi'o Tominkaru, turua'oraz udakotan oia'o pidan, kaimana'o pidan nii.

⁶ Na'apa King David kian pidan konaukian dau'an, Tominkaru dakotan idi uruu kaimana'o pidan nii, aonaa usha'apatan idi mani aimaakan. Ukian:

⁷ "Konaukia'o pidan wuru'u Tominkaru mainaabatani-az u'oian kida,

aona'oraz powa'a Tominkaru nyukunuitapan u'oian!

⁸ Konaukia'o pidan wuru'u,

Tominkaru tukapaniaz aona'o kawan u'oian." †

⁹ Aizii wuru'u konaukii-karu David kii-kiziz, choota-kariwainao †† ati'o mooko karikaonan utaa-kao, oo aona'oraz ichoota-kao ati'o kapam? Wakian sha'atii, Abraham mishidan idi Tominkaru, udakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁰ Ukau'an, na'apaini'oram mooko Tominkaru dakotan Abraham, kaimana'o pidan nii? Uchootinan dauna'ana'o, oo uchootinan ua'ia'o zii? Uchootinan ua'ia'o zii! ¹¹ Abraham chootinan kainaabata wa'ati Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii, umishidan idi, pachootinan ua'ii zii. Ukau'an ipai mishidainao Tominkaru, aona'oraz padamata ichoota-kao, Tominkaru dakotan idyaun kaimana'o pidanao nii, imishidan idi. Ukau'an ipai mishidainao, idaru wuru'u Abraham, imishidan idi uruu kawan, aonaa pu'u padamata ichootinan. ¹² Na'iki uruu kapam

† *Psalm 32:1-2* †† *choota-kariwainao: Putukapa'chootinkaru' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.*

choota-kariwainao daru, na'apa'oraz kapam imishidan Tominkaru, Abraham mishidan kawan pachootinan ua'ii zii.

¹³ Kotua'a naa, Tominkaru kowaadan dono pataan nii ipai imi'i baara Abraham ati na'iki utakaan-daunnao ati, ichidiwau nii, aonaa Abraham izo'atin idi'o mani kakinaorii, mazan Abraham mishidan idi'o pa'an Tominkaru. Umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁴ Tominkaru kowaadaniaz pataan nii zaamata-kao an mani pidan izo'atin idi kakinaorii, madiwautapaka mani pidan mishidan Tominkaru. Ukau'an madiwautapaka mani kapam Tominkaru kowaadanuz pataan nii aimaakan Abraham ati.

¹⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u Tominkaru kakinaorii, uto'orada Tominkaru pidanao ati imazo'atikan idiz. Mazan aonaa dono mani kakinaorii nii, aonaa kanom mani pidan dikintapa.

¹⁶ Ukau'an, wazaamatan nii Tominkaru kowaadaniaz pataan nii, soo wamishidan idi Tominkaru. Una'apan kau'an, ipai Abraham dainao, mishi'o nii izaamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii ichi'ati, usha'apanum kau'an mawinipinaa-daunu'o Tominkaru taa'azon ichi'ati wuru'u. Utaa'azoo-kao, aonaa soo taapainao kakinaorii ati'o mani karikaonan, mazan ba'oran kaduz pidanao ati'o kapam, mishidainao Tominkaru na'apa Abraham mishidan kawan. Usha'apanum kau'an, Abraham uruu ipai mishidainao daru. ¹⁷ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a Abraham dau'an: "Iriba'o nii ba'oran kaduz pidanao dakotan pugaru padaru nii," ‡ kia'o usaadinpan. Ukau'an, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii, turuu umishida-kao, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u na'apa'oraz. Uruu Abraham mishidaniaz. Uruu turua'o ukakudan mawaka'o pidan, na'iki turua'o uparadan ida'an aimaakan kida tominan aona'oraz zii utukapauzo-kao.

¹⁸ Abraham mishida na'apam Tominkaru kian patakaannao ni'o dau'an. Aonaa ukashadinan pazaudapan Tominkaru sha'apatan ukowaadaniaz pasha'apatan nii, uitapan pu'u aona'a naa turuu patoman paudani nii. Uruu idi'o ba'oran kaduz pidanao dakotan uruu padaru nii, na'apa Tominkaru kian kawana'ati Abraham ati, "Iriba'o nii putakaannao, na'apa wizinao kawan, aona'o nii kanom ka'iitan paaitaan idyaun," kia'o ukian. ¹⁹ Pakawan umishidan Tominkaru sha'apatan nii wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii u'ati, uitapan pu'u aonaa paka'iitan naa patoman paudani nii. Usha'apanum kau'an uruu dono maonapa'ora'a naa 100 uwunun. Na'iki udaiaro Sarah, maskonnaou'u naa kapam, aona'ora'a naa turuu okaudanin. ²⁰ Mazan upu'u aonaa Abraham pana'adan panyukunuu pamishidapan ai Tominkaru kowaadanuz pataan nii iriba utakaannao nii. Mazan mishi'oraiman, powa'a zii uma'ozakadan pamishidapan, ukau'an ukonaukii-kida Tominkaru umanawunun usha'apata'azoonii dau'an pa'ati. ²¹ Abraham aitapa kaimanaiman, turuu Tominkaru sha'apatan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii. ²² Ukau'an Abraham

‡ *Genesis 17:5*

mishidan idi'o, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.

²³ "Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii," ki-a'oraz usaadinpan, aonaa Abraham dau'ana'o mani karikaonan. ²⁴ Mazan usaada-kaon na'apa, waaitapa-kinana ni'o Tominkaru dakotan nii waunao, kaimana'o pidan nii kapam, wamishidan idi Tominkaru, kakuda'oraz waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki.

²⁵ Tominkaru taapadan pidannao zowian Jesus Christ wa'oian dikin ii. Na'iki ukakudan powa'a iti uruu, turuu kizi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii.

Tominkaru dakotan waunao, kaimana'o pidannao nii

5 Ukau'an, Tominkaru dakotan idi waunao kaimana'o pidannao nii wamishidan idi, aizii kaimanaaka'a naa waunao Tominkaru tuma, wanaobanaa Jesus Christ ida'an. ² Wamishidan idi Christ, una'akan waunao Tominkaru kamunanun ida'ati, na'apa'o ida'a'o wamashaapan kai. Na'iki tuukii wakonaukian, waaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan wa'ati diina'iti'i paugaru kaduz umanawun-karu.

³ Mazan turuu kapam wakonaukian wabaiatinan dono, usha'apanum kau'an wabaiatinan tominapa-kida waunao aonaa kizi wakashadinan. ⁴ Aizii aonaan idi wakashadinan, kaiman Tominkaru ati. Ukaimanan idi wa'ati, aizii wazaudapan naa utaan ukowaadauzoniaz pataan nii wa'ati. ⁵ Wuru'u wazaudapaniaz, aona'o nii ukasharutan wanyukunuu. Usha'apanum kau'an mishi'o Tominkaru marainpan waunao. Na'apa ukowaada-kidan wa'ati Kaimana'o Doronaa ida'an, uruu utaaniaz naa wa'ati.

⁶ Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati, Christ mawakan oiainao pidannao dikin ii, aonaan pu'u waka'iitan wamuudan oia'o. ⁷ Aonaa kanom ka'iitan pazowii-kidinan pidan kaimana'o umashaapan dikin ii. Kaina'a mani ba'oran pidan turua'o uzowii-kidinan pidan kaimana'o manawun dikin ii. ⁸ Mazan Tominkaru, ukainaabata pamarainpan manawun waunao, wa'oian pu'u, uduyuda zii Christ mawakan waunao dikin ii. ⁹ Tominkaru dakotan idi waunao, kaimana'o pidannao nii, Christ mawakan ida'an, ukau'an waaitapa mishi'o nii Christ kazannaatan waunao wabaiaapan ai Tominkaru to'oran diina'iti'i, upataka'utan dono'o naa oiainao. ¹⁰ Tominkaru tarubanao zii da'i waunao, mazan upaonaruitan waunao pauDani mawakan ida'an. Upaonaruitan idi waunao, waaitapa mishi'o nii ukazannaatan waunao, Christ kakupan ida'an. ¹¹ Aonaa uruu mani karikaonan, mazan wakonaukian kapam Tominkaru sha'apatan idi aimakaan wanaobanaa Jesus Christ ida'an. Uruu toma'oraz waunao Tominkaru paonarunao nii.

Adam ida'an mawaka-karu, mazan Christ ida'an kakupa-karu

¹² Bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru, ipai pidannao oian. Na'iki usha'apatan idi oia'o, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Usha'apanum

kau'an, Adam sha'apatan dono oia'o, ikoda'o nii ipai utakaan-daunnao wuru'u sha'apata'oraz oia'o. ¹³ Pidannao sha'apaapanii oia'o, Tominkaru taan ua'ii pakakinaori kida Moses ida'an, mazan aonaa udakotan idyaun dikintapainao nii kakinaorii, usha'apanum kau'an aonaa zii utaan pakakinaori uruu dono. ¹⁴ Mazan upu'u, Adam dikintapan di'iki'o Tominkaru, atii Tominkaru taan ida'ati pakakinaori Moses ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru, aonaan pu'u padamata idikintapan sariaapa'o Tominkaru di'iki'o kakinaorii, Adam kawan.

Aizii Adam, Christ kawanu'o wuru'u, kaawa'o ni'oraz udawu'ati zii. ¹⁵ Mazan Christ sha'apataniaz kaimana'o aimakaan wa'ati, pana'a'o Adam sha'apatanii oia'o aimakaan ai. Ipai pidan mawakauzon, bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru. Mazan wuru'u Tominkaru kamunanunuz, powa'a'o zii umanawunun, iriba udakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, kamunanun ida'an. ¹⁶ Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimakaan, pana'a'o wuru aia'a dikauda'oraz aimakaan sha'apan, bauda'apa'o pidan oian ida'ana'oraz. Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatan idi oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidan, oia'o pidannao nii. Mazan Christ sha'apatan idi kaimana'o aimakaan, Tominkaru dakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, isha'apatan pu'u iriba oia'o aimakaan kida. ¹⁷ Mishi, bauda'apa'o pidan Adam, dikintapan ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Mazan bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii ida'an, Tominkaru kamunanun manawun pidannao ati, udakotan idyaun, kaimana'o pidannao nii. Na'iki ma'ozaka'o nii imashaapan oia'o ai.

¹⁸ Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatanii ida'an kiwini'o oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidannao, oia'o pidannao nii pa'idiwaru. Ukau'an na'apa kapam, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii kaimana'o aimakaan ida'an, Tominkaru dakotan ipai pidannao mishidainouz Christ, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan i'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁹ Tominkaru dakotan kawan ipai pidannao, oia'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan dikintapan idi, ukau'an na'apa kapam udakotan iriba pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan izo'atin idi paugaru.

²⁰ Tominkaru taanuznaa kakinaorii, pidannao aitapakinana ni'o oia'o wuru'u isha'apaapaniaz. Pidannao sha'apaapan pu'u powa'a zii oia'o, mazan Tominkaru, utukapa-kida powa'a zii pakamunanun tuukii manawun. ²¹ Kiwiin zii oia'o kazowautapanii ipai pidannao, uruu idi'o imawakauzon. Mazan aizii Tominkaru kamunan-kidan idi tuukii waunao, uruu idi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan wa'ati karikaonanu'o kakupa-karu, waNaobanaa Jesus Christ ida'an.

Karikaonanu'o kakupa-karu zaamatanapa-karu idi Christ ida'ati

6 Ukau'an, marii mooko pakawan washa'apaapan oia'o, Tominkaru aida kizi powa'an kida wa'ati

pakamunanun? ² Aonaa turuu! Waunao mawaka'o pidan kawanu'ora'a naa oia'o ati. Ukau'an aonaa turuu washa'apaapan pakawan zii oia'o. ³ Uaitapanii waunao, chikaawunuu-kariwainou, Tominkaru zaamatinkidani Christ Jesus ida'ati. Ukau'an, mawaka'o kawanu'o waunao uruu tuma. ⁴ Wachikaawunuu-kaodono, wamawakan na'iki wadida-kaokawanu'o Christ tuma. Ukau'an waDaru Tominkaru kadishita-kidankawan Christ mawaka-karu di'iki, umanawunu'o pama'ozakan ida'an, na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao, pa'ina'o mashaapa-karu di'iti.

⁵ Tominkaru buda'apatan idi waunao Jesus Christ ida'ati wamawakan ida'an uruu kawan, ukadishita-kidan nii kapam waunao ukadishita-kidankawan Jesus Christ. ⁶ Na'iki waaitapanii, kiwiini'oraz wakaduz mawakan naa Christ tuma cross di'ii, turuu kizi oia'o ma'ozaka'oraz ukaudin wa'ida'a mainaabata-kaou. Uruu aonaa kizi powa'a oia'o poitoruitapan waunao. ⁷ Usha'apanum kau'an pidan mawaka'o, aonaa powa'a oia'o poitoruitapan uruu. ⁸ Wamawakan idi Christ tuma, wamishida karikaonanu'o nii kapam wakakupan utuma. ⁹ Waaitapanii Jesus Christ kadishita-kida-kaomawaka-karu di'iki, na'iki aonaa na'apainim nii umawakauzon koshan. Aonaa na'apainim nii powa'a mawaka-karu zaamatan uruu. ¹⁰ Umawakan baukapa uwazoota-kinanaa nii oia'o aimakaan. Aizii kai kakupa uruu, na'iki umashaapan soo Tominkaru ati'i naa. ¹¹ Ukau'an na'apa kapam udi'itinapa udau'u. Unao mawaka'o kawanu'ora'a naa oia'o ati, mazan kakupa'ora'a naa pa'an Tominkaru ati, uzaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati.

¹² Ukau'an, aonaa utaapada'ana'a oia'o kazowautapan unanaa, wuru'u mawakauzoz. Aonaa usha'apata-kida'ana'a u'ati usha'apata'azoonii oia'o aimakaan.

¹³ Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a usha'apauzin kida oia'o ati, aimakaan dikauda'o sha'apata-kinanaa nii. Mishi'oraiman, utaina'a naa Tominkaru ati sha'apata'o nii kaimana'o aimakaan. Usha'apanum kau'an Tominkaru kakudani'i naa unao mawaka-karu di'iki, pa'ina'o kakupa-karu ida'ati. ¹⁴ Aona'a naa unaobanaitapa'ana'a oia'o. Usha'apanum kau'an aonaa umashaapan naa kakinaorii waranu'u, mazan Tominkaru kamunanun ida'a'ora'a naa umashaapan.

Poitoruinao, sha'apata'o ni'o kaimana'o aimakaan

¹⁵ Ukau'an, marii mooko washa'apaapan oia'o, aonaaan idi wamashaapan naa kakinaorii waranu'u, na'iki wamashaapan idi'i naa pa'an Tominkaru kamunanun ida'a? Aonaa turuu! ¹⁶ Uaitapanii kaimanaiman, pidan taainan dono poitorui nii, upoitoruitapa-kidinan wuru ati'i uizo'atiniaz panaobanaa. Na'apa'o kawanu'o unao, unaobanaitapan dono oia'o, ubuuta-kaokarikaonanu'o mawaka-karu di'iti; oo, uizo'atipan dono Tominkaru, udakotan unao, kaimana'o pidannao nii. ¹⁷ Mishi, kiwiin zii upoitoruitapa-kidinan oia'o ati, mazan aizii, kaimanaiman unyukunuu iki uizo'atin utominapa-kida-kinanao. Uruu idi ōkonaukii-kidankawan Tominkaru udau'an. ¹⁸ Tominkaru muudin-kidani'i naa

unao oia'o ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao, kaiman kida'ora'a naa pa'an aimakaan usha'apaapan.

¹⁹ Ōkaiwaan parada-karu ipai kamo'o ukaiwauzo-kaou, ōkainaabata-kinanaa nii Tominkaru daua'o kuwai, udadaran idi u'ati. Kiwiitapa, ukaiwaapan unanaa madoronaa-daun na'iki usha'apatan iriba oia'o aimakaan. Aizii na'apa'a naa utaa unanaa ipai daunuuda'u sha'apata'o nii kaimana'o na'iki sakitapa'o aimakaan, Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Oia'o poitoruitapan dono zii unao, aonaa usha'apata'azon kaimana'o aimakaan. ²¹ Kanom mooko kaimana'o nii uikoda usha'apaapauzonii kida ida'an, ukiba'azoo-kidaniaz naa kai? Na'apa kida'o aimakaan sha'apaapa-kaou ida'an pidan ikoda karikaonanu'o mawaka-karu. ²² Mazan unao, Tominkaru muudin-kidani'i naa oia'o poitoruitapan ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao. Uruu idi'o ukamink'utan unao, umashaapa-kinanaa nii kaiman na'iki sakitapa, na'iki utaan u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ²³ Usha'apanum kau'an oia'o sha'apata-kaou winipinaa karikaonanu'o mawaka-karu. Mazan Tominkaru taanii mawinipinaa-daun karikaonanu'o kakupa-karu, wazaamatanpan ida'an Christ Jesus wanaobanaa ida'ati.

Kakinaorii daua'o

7 Aizii unao, ōmin-mishidannao, uaitapanii kakinaorii daua'o. Kakinaorii kazowautapan pidan soo ukakupan dono zii. ² Kaikapa'o kawanu'o kaiwuru'u: kakinaorii kian, zun mazida'o, aonaa turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma odaiaru kakupan dono zii. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. ³ Ukau'an, omashaapan an ba'oran daonaiora tuma, paudaiaru kakupan pu'u zii, "ba'orantapa'o," kia'o nii kii-karu odau'an. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. Turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma, aona'o nii "ba'orantapa'o" kii-karu odau'an.

⁴ Ukau'an ōiribannao, na'apa'o kawanu'o kakinaorii taapauzon unao. Mazan uzaamatanpan kau'an Christ ida'ati, mawaka'o kawanu'o unao utuma kakinaorii ai. Aizii, Christ kakuda-kariwaiz mawaka-karu di'iki, tuma'ora'a naa waunao, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimakaan Tominkaru ati. ⁵ Wamashaapan dono zii wanyukunuu aipan kawana'ati, kakinaorii ma'ozakada wanyukunuu ia'o oia'o sha'apata'azoo-kaou, na'iki washa'apatan naa oia'o, buuta'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ⁶ Mazan aizii, wamawakan idi'i naa Moses kakinaori ai, aonaa powa'a ukazowautapan waunao. Ukau'an aonaa powa'a washa'apaapan aimakaan Tominkaru ati, Moses kakinaorii izo'ati-kaou ida'an. Mazan pa'ina'o mashaapa-karu ida'ana'ora'a naa, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.

Oia'o kaiwaan kakinaorii

⁷ Ukau'an oia'o mooko wuru'u Tominkaru kakinaorii? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Mazan

mishi'oraiman, kakinaorii wuru'u kainaabata'oraz ð'ati oia'o. Aonaa mani ðaitapan oia'o wuru'u ba'oran pidan idiwau na'azootapa-kaoz, aonaan an kakinaorii kian: "Aonaa puna'azootapa'ana'a," kii. ⁸ Mazan oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz, uma'ozakada-kinaa nii ðnyukunuu ia'oraz oia'o sha'apata'azoo-ka. Aonaan dono mani kakinaorii nii, aonaa mani oia'o ma'ozakadinan.

⁹ Kiwiin, ðmaaitapakan dono zii Tominkaru kakinaori, kaimana'o kawan ð'itiiman ðmashaapan. Mazan ðaitapan di'iki kakinaorii, uru'u naa ðaitapan oia'o ðgaru, karikaonanu'o mawaka-karu ida'atanpu'o. ¹⁰ Aizii wuru'u kakinaoriiz, kainaabata'o ni'oraz padamata, na'apam ðikodan karikaonanu'o kakupa-karu, uru'u naa mishi'oraiman buuta ðgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ¹¹ Oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz pamariida-kinaa nii ðgaru, na'iki buuta'o nii ðgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.

¹² Mazan wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o na'iki Tominkaru di'iki'o, sakitapa'o na'iki kaminka'uta'o nii pidan mashaapan kaiman ¹³ Mazan kaimana'o aimakaan buuta mooko ðgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Oia'o wuru'u kaiwa'oraz kaimana'o aimakaan pabuuta-kinaa nii ðgaru karikaonan mawaka-karu di'iti. Aizii, watukapa na'apam ukichana'iki-kian manawun wuru'u oia'oraz. Ukaiwaan kaimana'oraz Tominkaru kakinaori pasha'apata-kida-kinaa nii dikauda'o aimakaan.

Nyukunui ia'o mizaataaka-karu

¹⁴ Waaitapa, Tominkaru di'iki'o wuru'u kakinaorii. Mazan ðgaru, pidan karikaonan, kapati'o oia'o ati. Oia'o toriinii kawanu'o ðgaru papoitoru nii. ¹⁵ Aonaa ðaitapan kandii nii ðsha'apaapan oia'o aimakaan. ðaipaniaz ðsha'apatan kaimana'o aimakaan, aonaa ðsha'apatan. Mazan aona'oraz ðaipan ðsha'apatan, uruu na'apain ðsha'apaapa. ¹⁶ ðsha'apaapan kau'an wuru'u aona'oraz ðsha'apata'azon, na'apa'o kainaabata Tominkaru kakinaori kaimanan ð'ati. ¹⁷ Ukau'an, aonaa ðgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. Mazan ðnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. ¹⁸ Aizii ðaitapa, aonaa kaimana'o nii ð'ida'a, ðgaru pidan karikaonan, kapati'o ðnyukunuu oia'o ati. ðaipan pu'u ðsha'apatan kaimana'o aimakaan, mazan aonaa ðka'iitan ðsha'apatan. ¹⁹ Aonaa ðsha'apatan wuru'u kaimana'oraz aimakaan ðaipaniaz ðsha'apatan. Mazan ðsha'apata oia'o aimakaan, wuru'u aona'oraz ðaipan ðsha'apatan. ²⁰ Aizii, ðsha'apatan kau'an wuru'u aona'oraz ðaipan ðsha'apatan, ukau'an aonaa ðgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. Mazan ðnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apata'oraz oia'o aimakaan.

²¹ ðkowaadan nii karikaonanu'o usha'apauzon: ðaipan pu'u ðsha'apatan kaimana'o aimakaan, ðsha'apata soo oia'o aimakaan. ²² ðgaru, ðnyukunuu ii, tuukii ðkonaukii-kidan Tominkaru kakinaori. ²³ Mazan kaina'a pana'a'o aimakaan ðnyukunuu ii, sha'apaapa-

kida'o ð'ati oia'o aimakaan. Tuukii umizaapan wuru'u ðsha'apata'azonuz kaimana'o aimakaan. Utaapan ðgaru taraa-kariwai kawan usha'apaapa-kidan oia'o ð'ati, uruu idi aonaa ðka'iitan ðizo'atin Tominkaru kakinaorii. ²⁴ Kasha'ora'o ðbaiaapan, tuukii ðdopian! Kanoma'o nii kazannaata ðgaru wuru aia'a ðsha'apata'azonuz oia'o aimakaan, buutin-kida'oraz ðgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? ²⁵ "Kaiman," ðkian Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan ðgaru Jesus Christ wanaobanaa ida'an!

Ukau'an, kaiman ð'ati Tominkaru kakinaori, tuukii ðaipan ðizo'atinuz, mazan upu'u ðnyukunuu ida'a'o oia'o, sha'apata-kidan ð'ati oia'o aimakaan, aona'oraz padamata ðaipan ðsha'apatan.

Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o mashaapakaru

8 Ukau'an aizii, aonaa kanom nii Tominkaru papataka'utan zaamatanpainao Christ Jesus ida'ati. ² Kaimana'o Doronaa taani'i naa wa'ati pa'ina'o kaku-pa-karu wazaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati. Ukau'an aizii, aonaa powa'a wanyukunuu ida'a'o oia'o poitoruitapan waunao, na'aka'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ³ Moses saadanii kakinaorii, aonaa uka'iitan pakazannaatan waunao oia'o ai, wanyukunuu kapatin idi oia'o ati, mazan Tominkaru uka'iita. Ukazannaata waunao, wanyukunuu ida'a'o oia'o kazowautapan ai, uduyudan ida'an paudani Christ Jesus imi'i baara ati, pataka'utakaru nii wa'oian dikin ii. Pidan nii ukaawan, waunao kawan unanaa, mazan aona'o u'oian. ⁴ Tominkaru sha'apatan na'apa aimakaan, turuu kizi mashaapainao Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, sha'apatan ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-ka, aonaa oia'o nyukunui aipan kawana'ati mani.

⁵ Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, udi'itinpan soo panyukunuu sha'apata'azonii dau'u pa'idiiwaru. Mazan pidan mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, udi'itinpan soo Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka dau'u. ⁶ Pidan di'itinpa'oraz oia'o panyukunuu sha'apata'azonii dau'u pa'idiiwaru, uikodan nii karikaonanu'o mawaka-karu. Mazan pidan di'itinpa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu na'iki nyukunui kaimanan. ⁷ Ukau'an, pidan di'itinpan dono oia'o panyukunuu sha'apata'azonii kawana'ati, Tominkaru taruba wuru'u uruuz. Usha'apanum kau'an aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, na'iki aonaa uka'iitan paizo'atinuz. ⁸ Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, aonaa turuu Tominkaru konaukii-kidan usha'apatani.

⁹ Mazan unao, aonaa usha'apaapan oia'o unyukunuu aipan kawana'ati. Usha'apaapan aimakaan Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati'o, mashaapa'oraz unao ida'a. Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa mashaapan u'ida'a, aonaa Christ pidanan mani uruu. ¹⁰ Mazan Christ mashaapan an unao ida'a, unanaa mawakan nii mishi padamata diina'iti'i u'oian idi,

mazan upu'a'o nii udoronaa kakupan, Tominkaru dakotan idi'i naa unao kaimana'o pidannao nii.

¹¹ Tominkaru kakudan kawan Christ Jesus mawakakaru di'iki paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a. Na'apa'o nii kapam utaan mawakauzoz unanaa kakupa-kinnaa nii, paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a.

¹² Ukau'an, õmin-mishidannao, kaina'a pa'i washa'apatan ni'o, mazan aonaa wamashaapan mani oia'o wanyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati.

¹³ Umashaapan an pakawan zii oia'o unyukunuu aipan kawana'ati, Tominkaru buutan nii unao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Mazan umashaadan an usha'apapan oia'o, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao, uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁴ Ipai pidannao Kaimana'o Doronaa kazowautapaniinaouz, ñao Tominkaru dainao.

¹⁵ Wuru'u Kaimana'o Doronaa taa-kariwaiz unao ati, aonaa utoman unao poitoruinoo nii, taria'o nii koshan Tominkaru ai. Mazan utoman unao Tominkaru dainao nii pa'an, na'iki turuu ukian Tominkaru ati aizii: "Pugaru waDaru," kii. ¹⁶ Tominkaru Doronaa zaamatanin wadoronaa ida'ati, kainaabata'o nii mishi'o Tominkaru dainao waunao. ¹⁷ Tominkaru dainoun idi waunao, wazaamatan nii kaiman kida'o aimakaan utaapaniaz naa papidanannao ati. Na'iki wazaamatan nii kapam Christ tuma Tominkaru taapaniaz uruu ati. Wabaiaapan kau'an kasha'ora'o Christ kawan, na'apa'o nii Christ umanawunun kaduz taa-ka'o wa'ati.

Tominkaru umanawuntan nii paudainao diina'iti'i

¹⁸ Aizii kai'oraz wabaiatinan, õaitapa aonaa uikodin wuru'u Tominkaru umanawunta'azoonuz waunao diina'iti'i. ¹⁹ Ipai aimakaan Tominkaru tomaniinao, tuukia'a naa ñaudapan Tominkaru kainaabatan na'ia'oram manawun wuru'u paudainao. ²⁰ Ipai utomaniinao aimakaan mawakauzo na'iki zaamauzo, aonaa paaipan ati'o mani ñtominan na'apa, mazan Tominkaru aipan kawana'ati'o. Mazan upu'u kaina'a ñaudapan ²¹ Tominkaru so'ota'azoonuz ñdyaun diina'iti'i mawakauzo-karu na'iki zaamauzo-karu ai. Na'iki uzaamata'azoonuz ñdyaun umanawunu'o mashaapakaru di'iti paudainao tuma. ²² Waaitapa ipai Tominkaru tomaniinao dopitan, atii kai, na'apa zun dopian kawan okaudanipa'azon dono. ²³ Mazan aonaa Tominkaru tomaniinao aimakaan mani karikaonan wuru'u dopita'oraz. Waunao kapam, kaina'a'oraz naa Kaimana'o Doronaa, kiwiini'oraz naa utaa-ka'o wa'ati. Mishi kai wadopian wazaudapatinan pu'a'a naa Tominkaru kowaadan diina'iti'i ipai patomaniinao ati, udainao wuru'u waunao. Na'iki utaan naa wananaa nii mawakauzoka idi. ²⁴ Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz Tominkaru sha'apatan wa'ati, ukazannaatan di'iki waunao. Pidan zaamata'oraz naa aimakaan kowaadakarwaiz taa-karu nii u'ati, aonaa kanom ni'i naa uzau-dapatinan. Aonaa na'ia'oram pidan pakawanu'o zii uzau-dapan pazaamatan'i naa aimakaan, kowaadakarwaiz taa-karu nii u'ati. ²⁵ Mazan wazaudapan an

aimakaan taa-ka'o wa'ati aona'oraz zii wazaamatan, aonaa kandii nii wakashadinan wazaudapan.

²⁶ Na'apa'o kapam, Kaimana'o Doronaa kaminka'uta waunao wadopian dono. Wamaaitapakan pu'u kanom dau'an watoriiinpan, uruu pa'an pishaa Tominkaru kaminka'utan waunao. Upishaan Tominkaru tuukia'o ida'an, aonaa pidan ka'iitan pakowaadan kaimanaiman parada-karu ida'an. ²⁷ Aizii Tominkaru, aitapa'oraz na'apam wadi'itinpan, uaitapa kaimanaiman kanom Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka'o wa'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan kawana'ati'o manawun wuru'u utoriinapanuz Tominkaru pidannao ati.

²⁸ Waaitapa ipai aimakaan, kaimana'o oo kasha'ora'o sha'apan an, Tominkaru kaiwaan niiz kaimana'o nii wunao ati'i marainpainaouz uruu. Ñao wuru'u uzaamataniiinaouz papidanannao nii, usha'apanum kau'an kaina'a'o udi'itapan pasha'apatan ni'o ñ'ati.

²⁹ Tominkaru aitapaniinaouz amazada tominan ua'ii, pazaamatan nii papidanannao nii, ñao wuru'u udi'itapan patoman nii pauDani kawan, uruu kizi ñtuniz nii.

³⁰ Pidannao, kotua'oraz naa udi'itapan patoman paudani kawan, ñao wuru'u udapadaniinaouz. Aizii udapadaniinaouz, ñao udakota kaimana'o pidannao nii. Aizii udakotaniinaouz kaimana'o pidannao nii, ñao'u'o nii utoma umanawunnao nii, paudani kawan.

Aonaa turuu kanom mashaatan Tominkaru marainpan ai waunao

³¹ Una'apan kau'an, na'apam wakian aizii? Tominkaru kaminka'utan kau'an waunao, kanom ka'ita padikintan waunao? ³² Aonaa Tominkaru marainpan paudani pataka'uta-ka'o, mazan utaapada pidannao zowian uruu ipai waunao dikin ii. Utaan idi pauDani, waaitapa konaukia'o nii utaan wa'ati ipai aimakaan.

³³ Kanom turuu udakooapan Tominkaru pidannao? Tominkaru pa'an wuru'u dakota'oraz ñdyaun kaimana'o pidannao nii. ³⁴ Kanom turuu ukian wadau'an: "oia'o ñao, marii ñpataka'uta-ka'o"? Aonaa kanom. Usha'apanum kau'an, Christ Jesus pa'an wuru'u mawaka'oraz waunao oian dikin ii, oo powa'a zii manawun, Tominkaru kakudaniaz umawakan dau'na'an. Kai umashaapan umanawun nii Tominkaru diwa'ora antanapu, utoriinpan Tominkaru ati waunao dau'an.

³⁵ Ukau'an kandii turuu ubuutan waunao Christ kamarainapanun ai? Aonaa kanom. Wapataka'uta-ka'o pu'u, oo wabaiaapan pu'u dadara'o mashaapa-karu, oo wa'antamikita-ka'o pu'u wamishidan dikin ii, oo wabaiaapan pu'u zamazi-karu, oo aonaan pu'u ba'oran wakamichan nii. Wamashaapan pu'u kichana'iki-ki-a'o bii'i, oo pidannao zowian pu'u waunao, upu'u umarainpan waunao. ³⁶ Na'apa usaadinpan kotua'o Tominkaru paradan ida'a:

"Pupidanannaoun idi waunao,

ipai kamoo pidannao aipan pazowian waunao.

Wadi'itapa-ka'o, kaznizonao kawan, zowii-kariwainao ni'oraz." †

³⁷ Mazan na'apa kida'o aimaakan sha'apan pu'u wa'ati, ipai'o nii wawazootan kidaz Jesus Christ, marainpa'oraz waunao kaminka'utan ida'an waunao.

³⁸ Ōgaru, ðaitapa kaimanaiman, aonaa kanom ka'itan pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai: kakupa-karu oo mawaka-karu, angelnao oo oia'o doronainao, aimaakan sha'apa'o kai oo sha'apa'o nii diina'iti'i, ³⁹ ma'ozaka-tinpainao doko ii oo imi'i baara an. Aonaa na'ia'oram toma-kariwai ka'iita'o pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai, uaidaniaz Christ Jesus wanaobanaa sha'apataniida'ida'an.

Paaipan ati'o Tominkaru zaamatan pidan

9 Ōgaru, Christ ida'ati'o ðzaamatinpan, ðkowaadan mishi'o aonaa ðmariidinan mani. Ōnyukunuu, Kaimana'o Doronaa kazowautapaniaz kainaabata kapam aonaa ðmariidinan mani kaiwuru'u. ² Tuukia'o ōnyukunuu kasha'oratinan, na'iki karikaonan ðdopitan ōnyukunuu ii, ³ ðmin-Jewnao dau'an, aona'oraz ïmishidan Christ. Ōpishaa mani Tominkaru so'otan ōgaru Christ di'iki, na'iki ðkaboota-kaopataka'utin-kizai iti ïwadaun nii, na'apa'o turuan an mani ukaminka'utan ïmishidan Christ. ⁴ ïnao Israelitenao, † Tominkaru zaamatanii paudainao nii pidannao bii iki. ïnao ati'o utukapa-kidan pamanawunun. ïnao ati'o utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan. †† ïnao ati'o utaan pakakinaori kida. ïnao ati'o ukainaabatan na'apam mishi'o choochiapa-karu pa'ati. ïnao ati'o ukowaadan pasha'apatan nii kaiman kida'o aimaakan. ⁵ Kotua'o ïdokoza-daunnao, umanawun kidainao. ‡ ïnao donozinaa di'iki'o Christ shakatauzonuz. Uruu Tominkaru, kazowautapa'oraz ipai aimaakan, marii karikaonan ukonaukii-kida-kaop. Amen.

⁶ Aonaa uzauda-kida'ana'a, aona'o ni'i naa Tominkaru mishian wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii papidanannao ati. Usha'apanum kau'an, aonaa ipai'o mani Israelitenao Tominkaru pidanannaoun. ⁷ Na'iki, aonaa ipai'o mani Abraham takaa-daunnao Tominkaru pidanannaoun. Tominkaru kian Abraham ati: "Soo Isaac takaa-daunnao ðdakotan ni'oraz pudainao nii." ††† Ukau'an, aonaa ipai'o mani Abraham takaa-daunnao, Tominkaru dakotan paudainao nii. Soo ukowaadaniinaouz pataan nii Abraham dani nii, uruu dainao pa'an mishi'o Abraham dainao. ⁹ Kaikapa'o Tominkaru kian Abraham ati ukowaadan dono pasha'apata'azoonii: "Ōkaawan nii powaa ati ðaitanii amazada kawana'ati. Uruu dono kaudanipa'o ni'i naa pudaiaro Sarah, daona'ora'o nii odani nii." ††

¹⁰ Aizii wuru'u ïdaniz, uruu wadokoza-daun Isaac. Umazidan Rebecca tuma, na'iki okaudanin shamaan-nao ††† idi. ¹¹ Mazan ïshakatan ua'ii zii, na'iki ïsha'ap-

† Psalm 44:22 † Israelitenao: ïnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam. †† utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan: uruu dakota-kaop covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naada-kinoo di'ii. ‡ Kotua'o ïdokoza-daunnao uu, Abraham, Isaac, na'iki Jacob. Uruu Jacob, Israel kia'oraz kapam u'uu. †† Genesis 21:12 ††† Genesis 18:10, 14 ††† shamaanna: ï'uu Esau na'iki Jacob.

atan ua'ii zii oia'o, oo, kaimana'o aimaakan, Tominkaru kian Rebecca ati: "Kiwiini'o ushakatan, uru'o nii kaudin padawu'ichan ati." ††† Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan padi'itapan kawana'ati pasha'apata'azoonii. Aonaa uzaamatan pidan usha'apatan idi aimaakan. ¹³ Na'apa ba'oran Tominkaru paradan kotua'o saada-kaop kian: "Ōzaamatanii Jacob, mazan Esau, aonaa ðnyukunuu-atin." §

¹⁴ Ukau'an, turuu mooko wakian: "Aonaa Tominkaru sha'apatan sakitapa aimaakan," kii? Aonaa turuu.

¹⁵ Tominkaru kian kotua'a naa Moses ati: "Ōkamunan-kidan nii pidan, ðkamunan-kida'azoonii, na'iki ðkasha'ora-kidan nii pidan, ðkasha'ora-kida'azoonii." §†

¹⁶ Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan, aonaa pidan aipan ati'o mani, oo usha'apatan idi'o mani aimaakan, mazan Tominkaru kamunanun idi'o pa'an. ¹⁷ Kotua'o saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan Tominkaru kian Egypt ia'o naobanai ati: "Ōgaru aipan ati'o punaobanai-tinan, ðkaiwaa kizi pugaru, ðtukapa-kida-kinoo nii ðma'ozakan, na'iki ðkainaabata-kinoo nii pidannao ati ipai amazada kawana'ati, ōgaru pa'an mishi'o manawun Tominkaru." §†††† Ukau'an Tominkaru kamunan-kida pidan, pakamunan-kida'azoonii. Na'iki udikintapada ba'oran pidan, udikintapada'azoonii.

Tominkaru sha'apata pasha'apata'azoonii

¹⁹ Kaina'a'o nii panaadon pidan kian: "Mazan kandii nii mooko Tominkaru dakotan pidan sha'apatan oia'o? Kanom mooko ka'iita aonaa pasha'apatan Tominkaru aiapanii usha'apatan?"

²⁰ Mazan ōgaru kian, aonaa turuu pidan dako'atin Tominkaru na'apa. Turuu mooko kubai idi'o aimaakan toma-kaop kian toma'o ati paugaru: "Kandii nii putoman ōgaru kaikapa'a?" kii. ²¹ Pidan tomapauzo aimaakan kubai idi, turuu ukaiwaan kubai paaipan kawana'ati. Pakaiwaapanii kubai di'iki, panaadon dya'utam utoman aimaakan. Bauda'apa utoman dowada sodi, kabaun konaunam-kinoo nii, ba'oran utoman kaiwaa-karu nii ipai kamoo.

²² Na'apa'o Tominkaru, turuu usha'apatan aimaakan paaipan kawana'ati, utukapa-kida-kinoo nii pato'oran, na'iki pama'ozakan manawun. Mazan upu'u aonaa upataka'utan sariapa aka pato'ora-kizinao, pataka'utakaru ni'oraz ïaitinpan. ²³ Na'iki uaitapa-kida'azon idi kapam umanawunu'o paugaru pakamunan-kidaniinao ati, uminziwa-kidaniinaouznaa ka'idiwaina'o nii diina'iti'i pamanawunun idi. ²⁴ Waunao wuru'u Tominkaru dapadaniinaouz, aonaa soo Jewnao bii iki'o mani karikaonan, mazan Gentilenao bii iki'o kapam. ²⁵ Kaikapa'o Tominkaru kian, prophet Hosea saadanii ida'a:

"Pidannao aona'oraz ðpidanannao mani kiwiin zii, ðdakotan nii ïdyaun ðpidanannao nii.

Pidannao aona'oraz ðmarainpan kiwiin zii,

††† Genesis 25:23 § Malachi 1:2-3 §† Exodus 33:19 §†† Exodus 9:13-19

ōdakotan nii ĩdyaun ōmarainapaniinao nii." †
²⁶ Na'iki ukian koshan:
 "Wuru di'ia'a amazada Tominkaru parada-kiziz pidan-nao ati,
 'Aonaa ōpidanannao mani unao,' ukianuz,
 na'ia'o nii ĩdakota-ka,
 'Tominkaru ma'ozaka'o manawun dainao nii.'" ††
²⁷ Mazan prophet Isaiah kian Israelitenaon dau'an:
 "Israel takaan-daunnao iriban pu'u padamata iriba,
 iriba,
 aonaa kanom ka'iitan paaitaan ĩdyaun,
 mazan ĩwa'akun sodi'o nii karikaonan Tominkaru kazannaatan.
²⁸ Usha'apanum kau'an kadimana'aka'o nii
 na'iki baukapa'aka'o nii
 wanaobanaa pataka'utan pidannao pakian
 kawana'ati." †
²⁹ Na'apa Isaiah kian kiwiin zii:
 "Aonaan dono mani ma'ozaka'o manawun Naobanai
 kawa'akuntan masakauda'u watakaan-daunnao,
 kaimanaiman mani wamainaabata-ka
 Sodom na'iki Gomorrhah sannao † kawan." ††

Aonaa Israelitenaon mishidan Kaimana'o Kuwai

³⁰ Ukau'an na'apam dii wakian aizii? Aonaan pu'u Gentilenaon dawatan Tominkaru dakota-kinan nii paugaru kaimana'o pidannao nii, upu'u Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan idi Jesus. ³¹ Mazan Israelitenaon, aonaa Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, ĩtiwaan pu'u paizo'atin ipai kakinaorii, Tominkaru dakota-kinan nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii. ³² Mazan kandii nii? ĩtiwaan idi pasha'apainpan kakinaorii kawana'ati, Tominkaru dakota-kinan nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, aonaa mishida-karu ida'an mani. Uruu idi'o ĩkaboinan paponapo'a'o kuba di'iki. ³³ Kaikapa'o prophet Isaiah saadan Tominkaru paradan, Christ daua'o:
 "Aushaa uabata: ōmuudan nii kuba Zion †† ii,
 kasharutapa'o nii pidannao nyukunuu,
 na'iki uruu di'iki'o nii ĩtukurimpan na'iki ĩkaboinan.
 Mazan pidan mishida'oraz uruu,
 aonaa na'apainim nii uba'azootin-kida-kaon umishidan dikin ii uruu." †††

10 Ōmin-mishidannao, tuukii ōaipan Tominkaru kazannaatan ōmin-Israelitenaon. Na'apa'o ōtoriimpan Tominkaru ati ĩdau'an! ² Ōgaru, ōaitapanii ĩdyaun na'iki turuu ōkakuwaapan ĩdau'u. Tuukia'o ĩtiwainan pasha'apatan aimakaan kaimana'o nii Tominkaru ati. Mazan ĩsha'apaapaniaz, pana'iti'ora'a naa ĩmaaitapakan idi na'apam Tominkaru kazannaatan pidan. ³ Aonaa ĩnyukunuu-atin na'apa'oram ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii. ĩtiwaan pasha'apatan aimakaan Kakinaorii kawana'ati, ĩkashadan idi wuru'u Tominkaru dakota-ki-

† Hosea 2:23 †† Hosea 1:10 † Isaiah 10:22-23 †† Sodom na'iki Gomorrhah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinan di'ii. †† Isaiah 1:9 ††† Zion, oo Jerusalem. ††† Isaiah 28:16

naaz pidan, kaimana'o pidan nii. ⁴ Mazan Christ wuru'u sha'apata'oraz pa'an ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-kaon. Ukau'an ipai mishidainauoz Christ, Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Turuu Tominkaru kazannaatan ipai pidan

⁵ Kaikapa Moses saadanu'u, Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, kakinaorii izo'ati-kaon ida'an: "Pidan sha'apatan an ipai, ipai aimakaan kakinaorii kawana'ati, karikaonanu'o nii ukakupan." ⁶ Mazan kaikapa kii-karu Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'ana'oraz Christ: "Aonaa pukia'ana'a punyukunuu ii, kanoma'o nii mako aokazi iti?" (nanka'o nii Christ imi'i baara ati). ⁷ "Na'iki aonaa pukia'ana'a, kanoma'o nii mako mawakainao pidannao wiizi iti?" (nanka'o nii Christ powaa ati). ⁸ Mazan saada-kariwai Tominkaru Paradan kian koshan: "Tominkaru di'iki'oraz kuwai, aonaa kasha'apanna'o mani uitapa-kaon, turua'o pukakuwaapan na'iki pudi'itinpan udau'u." ††† Uruu wuru'u kuwai wakowaadapaniaz, Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, pamishidan ida'an Christ. ⁹ Pukian an pidannao ati: "Jesus, uruu umanawunu'o ōNaobanaa," na'iki pumishidan an punyukunuu iki Tominkaru kakudan uruu umawakan dau'ana'an, Tominkaru kazannaatan nii paugaru. ¹⁰ Wamishidan idi'o wanyukunuu ii, Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii. Na'iki wakowaadan idi'o Jesus, uruu umanawunu'o waNaobanaa, Tominkaru kazannaatan waunao. ¹¹ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Na'ia'oram pidan mishida'o uruu, aonaa na'apainim nii uba'azootinan pamishidan dikin ii uruu." †††¹² Ipai pidan dau'ati'o kaiwuru'u, usha'apanum kau'an aonaa Jewnaon pana'an Gentilenaon ai. Tominkaru, uruu ipai pidannao Naobanaa, na'iki utaa kaiman kida'o aimakaan ipai pidan ati pishaa'oraz ukaminka'utan paugaru. ¹³ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Ipai pidan pishaa'oraz Naobanai Tominkaru kaminka'utan paugaru, ukazannaatan nii." †††
¹⁴ Mazan na'apam nii mooko ĩpishaan wuru'u pamamishidakaniaz kaminka'utan paugaru? Na'iki na'apam nii mooko ĩmishidan uruu, ĩmaabatakan pu'u udaua'o? Na'iki na'apam nii mooko ĩabatan udaua'o, aonaan pu'u kuwai kowaada-kaon ĩ'ati? ¹⁵ Na'iki na'apam nii mooko kuwai kowaada-kaon, aonaan pu'u kakuwaapauzonao dyuuda-kaon? Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Kaiman manawun wa'ati pidannao wa'atin ĩkowaadapan kaimana'o kuwai." ††
¹⁶ Mazan aonaa ipai pidannao nyukunuu-atin Kaimana'o Kuwai. Isaiah kian Israelitenaon dau'an: "Naobanai Tominkaru, aonaa iriba mani pidannao mishidan wakowaadapaniaz kuwai." †††¹⁷ Ukau'an pidan mishidan, uabatan idi'o Kaimana'o Kuwai. Na'iki ua-

§ Leviticus 18:5 † Deuteronomy 30:13 †† Deuteronomy 30:14 †† Isaiah 28:16 ††† Joel 2:32 †† Isaiah 52:7 †† Isaiah 53:1

batan Kaimana'o Kuwai, kakuwaatin-karu idi'o Christ dau'u.

¹⁸ Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao abatan wuru'u Christ dau'oraz kuwai? Īabatanii padamata! Tominkaru Paradan saadinpa'o kian:

"Īpai na'ia'akam pidannao abata'a naa kuwai.

Na'iki kuwai kowaada-ka'o ipai amazada kawana'ati." †

¹⁹ Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenao aitapan Tominkaru di'iki'oraz kuwai? Īaitapanii padamata! Kiwi-in, Moses saadan Tominkaru paradan ĩdau'an kaika-pa'a:

"Ōkishauzidan nii unao,

ōsha'apatan ida'an kaimana'o aimakaan

ba'oran kaduz pidannao ati.

Ōto'oradan nii unao

ōsha'apatan ida'an kaimana'o aimakaan pidannao ati,

maaitapin-kainauz." ††

²⁰ Isaiah, aonaa utarian usaadan Tominkaru Paradan kaikapa'a:

"Pidannao aona'oraz ĩdawatan ōgaru,

upu'a'o nii ĩkodon ōgaru.

Pidannao aona'oraz ĩaitapa'azon ōdau'an,

upu'a'o nii ōaitapa-kidinan ĩ'ati." ‡

²¹ Mazan Isaiah saadanii ida'a, Tominkaru kian Israelitenao dau'an:

"Īpai kamoo ōdapadautan ōpidanannao

ĩpadanata kizi ō'ida'ati,

mazan dikintapa ĩdyaun,

aonaa ĩabata'azon ōgaru." ‡‡

Aonaa Tominkaru marina'atan Israelitenao

11 Ukau'an, Tominkaru marina'atan naa mooko papidanannao Israelitenao wuru'u? Aonaa! Usha'apanum kau'an, ōgaru Israelite kapam, Abraham takan-daun, Benjamin donozinaa di'iki'o. ² Aonaa Tominkaru marina'atan papidanannao kotua'oraz uzaamatan. Na'apa sha'atii Tominkaru paradan saadakariwai kian Elijah dau'an, ukaakapan dono Israelitenao: ³ "Naobanai Tominkaru, ĩzowia'a naa prophetnao pudyuudaniinao ĩ'di'iti. Na'iki ĩkaboobi'ia'a naa altar kida, pidannao kawaodapa-kiziz uzai kida pu'ati. Ōba'orantina'a naa ōwa'akinan. Aizii ĩtiwaan naa pazowian ōgaru kapam!" ‡‡

⁴ Mazan Tominkaru kian u'ati: "Kaina'a ōtaapani'i naa ōpidanannao 7,000 daonaoranoo. Aonaa na'ia'oram ĩdyaun taapa'o Baal umanawun nii, ba'oran pidannao taapaniaz patominkarun nii." ‡‡‡

⁵ Na'apa kapam kai, kaina'a masakauda'u Israelitenao Tominkaru zaamatanii papidanannao ni'o, soo pakamunanun idi manawun. ⁶ Ukau'an aonaa ĩsha'apatan idi'o mani kaimana'o aimakaan Tominkaru zaamatan ĩdyaun papidanannao nii. Mazan uzaamatan an mani ĩdyaun ĩsha'apatan idi kaimana'o aimakaan, aon-

aa mani umishiin wuru'u uzaamatanuz ĩdyaun pakamunanun idi karikaonan.

⁷ Ukau'an, aonaa ipai mani Israelitenao ikodon wuru'u tuukia'oraz ĩaipan paikodan. Mazan masakauda'u'oraz ĩbii iki Tominkaru zaamatan, ĩnao pa'an ikodazu. Mazan baokoinao, Tominkaru dadarada ĩnyukunuu. ⁸ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a:

"Tominkaru aipan ati'o ĩmaaitapinkan.

Atii kai pakawan utaratapan ĩawun,

aonaa kizi ĩaitapan kanom patukapanii,

na'iki u'inidadan ĩkinao kida,

aonaa kizi ĩaitapan kanom paabatanii." ‡‡‡

⁹ Na'apa kapam king David kian Tominkaru ati Israelitenao dau'an:

"Marii ĩzaamata-ka'o masha'apakiaka ĩkonaukiitanan pu'u,

Marii ĩpataka'uta-ka'o pasha'apaapanii winipinaa nii!

¹⁰ Marii ĩ'ishaawunun, aonaa kizi ĩtukapan.

Marii karikaonan ĩbaiatan kasha'ora'o." §

¹¹ Aizii, Israelitenao kasharutinan na'iki ĩwaotanuz ĩmamishidakan idi'i naa Christ, aonaa na'itim mooko ĩsaabaa-ka'o? Aonaa turuu una'apan! Mishi'oraiman, ĩmamishidakan idi, Tominkaru kazannaatan naa Gentilenao, Israelitenao kishauzi-kinnaa nii ĩ'ati. ¹² Israelitenao mamishidakan idi, umanawun kida'o aimakaan sha'apan ipai pidannao ati. Na'iki ĩwaziwaan idi Tominkaru kamunanun, Gentilenao zaamatan naa umanawun kida'o aimakaan. Aitaniimana'o nii ukau'an umanawun kida'o aimakaan sha'apan ipai pidannao ati, Israelitenao mishidan dono'o naa Christ.

Tominkaru kazannaatan Gentilenao

¹³ Aizii ōparadan u'ati Gentilenao, mishidainaouz Christ. Tominkaru dyuudan ōgaru kakuwaapa'o nii u'ati, na'iki ōatadapa wuru'u ōkaudin-kizi ni'oraz, ¹⁴ ōaipan idi ōiribannao Israelitenao kishauzin unao ati, turuu kizi Tominkaru kazannaatan ĩnao bii iki pidannao. ¹⁵ Tominkaru marina'atan idi Israelitenao, ukaimanaaka-kidan naa ba'oran kaduz pidannao patuma. Aitaniimana'o nii kaimana'o aimakaan sha'apan ipai pidannao ati, Tominkaru zaamatan dono'o naa Israelitenao powaa iti. Na'apa'o nii ukaimanan pidan mawaka'o kakudan kawan powaa iti.

¹⁶ Pidan taan dono Tominkaru ati kiwiini'o patomanii bread buda'apa'o poroom-bi'i di'iki, ipai wuru'u poroom-bi'inaaz Tominkaru idiwau'uka'a naa wuru'u. Na'iki pidan taan dono Tominkaru ati papaoriba kadunaa, ipai uwaoda kida uidiwau'uka'a naa wuru'u. Na'apa'o kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Tominkaru zaamatan idi kotua'a naa ĩdokoza-daunnao papidanannao nii, ipai ĩtakaan-daunnao Tominkaru zaamatanii naa papidanannao nii wuru'u. ¹⁷ Paowa-kariwai atamun kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Pidan dukutan kawan paoribai waoda kida, udauna'an usakadan ĩwadaun nii ba'oran atamun waoda idi, amazada ii aka'oraz usodan. Unao Gentilenao atamun waoda

† Psalm 19:4 †† Deuteronomy 32:21 ‡ Isaiah 65:1 †† Isaiah 65:2 ‡‡ 1 Kings 19:10, 14 ‡‡‡ 1 Kings 10:18

‡‡‡ Deuteronomy 29:4; Isaiah 29:10 § Psalm 69:22-23

kawanu'o, amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan. Aizii uzaamatan naa kaimana'o aimaakan Israelitenao zaamatan kawan. Na'apa atamun waoda amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan zaamatan kawan paoribai aiba paziwu-kinaa nii, uishitaba'u di'iki'oraz uwa'atin. ¹⁸ Mazan aonaa pa'i utaapinpa'ana'a umanawun nii Israelitenao ai, dukuta-kariwai paoribai waoda kida kawanu'oraz. Udi'itapa, unao atamun waoda kawanu'o karikaonan. Aonaa atamun waoda ida'ana'o mani atamun ishitaba'u kakupan. Mazan uishitaba'u ida'ana'o pa'an uwaoda kakupan.

¹⁹ Mazan kaina'a'o nii panaadon ukian: "Mazan paoribai waoda kida dukuta-ka'o, turuu kizi waunao sakada-ka'o iwadaun nii." ²⁰ Na'apa'o mishi kaiwuru'u: mazan idukuta-ka'o imamishidakan idi'o Christ. Aizii unao Gentilenao, usakada-ka'o iwadaun nii umishidan idi'o. Ukau'an aonaa u'atadinpa'a naa, mazan uzaudina'a naa udukuta-ka'o ai. ²¹ Aonaa Tominkaru kuzodapa'akan papataka'utan Israelitenao, paoribai waoda kida kawanu'oraz padamata. Aizii unao mani, u'itiiman ukarodapa'akan nii papataka'utan unao?

²² Ukau'an udi'itapa kaimanaiman na'apam Tominkaru kamunanban, na'iki uto'oraban. Uto'oraban wunao ati'i mamishida-kainaouz. Mazan unao ati, ukamunanun, karikaonanun an mazan umishidapan. Aonaan dono'o naa umishidapan, na'apa'o nii kapam udukuta-ka'o. ²³ Aizii Israelitenao kapam, isakadan ana'a naa pamishidan, isakada-ka'o nii powaa ati paoribai ida'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru turua'o usakadan idyaun powaa ati. ²⁴ Unao Gentilenao, atamun waoda kawanu'o, dukuta-kariwaiz amazada ii aka'o usodan di'iki, udauna'an usakada-ka'o paoribai waoda nii, aona'oraz turuu uzauda-kida-ka'o una'apata-ka'o. Aizii Israelitenao, paoribai waoda manawun kawanu'o idyaun, ukau'an powa'a'o nii umasha'apanan Tominkaru sakadan idyaun powa'a ati pakadunaa ida'ati.

Tominkaru kamunanun ipai pidan ati

²⁵ Aizii, omin-mishidannao, oaiapan uaitapan kaimanaiman masha'oraz utaapauzo-ka'o zii kiwiin, aonaa kizi u'atadinpan. Tominkaru aipan ati'o Israelitenao bii iki'o pidannao dikintapadinan. Mazan idikintapan katokon-tinan nii, Gentilenao mishidan dono'o naa Tominkaru aitan kawana'ati. ²⁶ Uruu dau'na'an, ipai'o ni'i naa Israelitenao kazannaata-ka'o, na'apa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a:

"Zion † iki'o nii Tominkaru pidanannao kazannaatiki wa'atin,

uru'o nii so'ota ipai Jacob takaan-daunnao isha'apaapan ai oia'o.

²⁷ Omishian nii wuru'u o'paradanuz, osha'apata'azooniaz i'ati, ††

o'so'otan dono'o naa i'oian." ‡

† Zion, oo Jerusalem. †† osha'apata'azooniaz i'ati: uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu

²⁸ Israelitenao kashadan idi Kaimana'o Kuwait, ukau'an Tominkaru taruba idyaun, Kaimana'o Kuwait kaawa-kinaa nii unao Gentilenao ida'ati. Mazan Tominkaru zaamatan idi idyaun kotua'a naa papidanannao nii, pakawan umarainpan idyaun. Usha'apanum kau'an, na'apa'o ukowaadan idokoza-daunnao ati, pasha'apatan nii. ²⁹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatan an papidanannao nii, na'iki ukian dono ukaminka'utan nii idyaun, aonaa na'apainim nii upana'adan panyukunuu. ³⁰ Kiwiin zii unao Gentilenao, tuukii udikintapan Tominkaru. Mazan aizii, Tominkaru kamunan-kidan unao, Israelitenao dikintapan idi'i naa uruu. ³¹ Aizii kai, inaou'u naa dikintapa Tominkaru, na'apa'o nii kapam ukamunan-kidan idyaun diina'iti'i, ukamunan-kidan kawan unao Gentilenao. ³² Ukau'an ipai Jewnao na'iki Gentilenao dikintapainouz, Tominkaru taratapanii kawanu'o idyaun, aonaa kizi ikidoopan padikintapan ai uruu, na'apa'o ida'an kizi utukapa-kidan pakamunanun i'ati.

Tominkaru konaukii-kida-ka'o

³³ Umanawunu'o mishi Tominkaru kamunanun! Uka'iita mishi padi'itapan pasha'apata'azoonii, na'iki uaitapa kaimanaiman na'apam pasha'apatan pasha'apata'azoonii! Kanom aitapa Tominkaru di'itinpan na'iki usha'apata'azoonii? Kandii aitapa na'apam nii Tominkaru sha'apatan wuru'u pasha'apata'azooniaz?

³⁴ Kotua'o saada-kariwai Tominkaru Paradan kian:

"Aonaa kanom aitapan na'apa'oram waNaobanaa Tominkaru di'itapan aimaakan.

Na'iki aonaa kanom kakinaotan uruu usha'apata kizi aimaakan. †

³⁵ Aonaa na'ia'oram pidan taa'o aimaakan Tominkaru ati,

marii kizi ukawadauntanuz."

³⁶ Ipai aimaakan utomanii na'iki utaapanii pa'idiwaru, na'iki uaipan kawana'ati'o ipai aimaakan sha'apan. Marii karikaonan Tominkaru taapa-ka'o umanawunu'o nii. Amen.

Marii mishidainao tainan kaimanaiman Tominkaru ati

12 Ukau'an omin-mishidannao, Tominkaru kamunan-kidan idi dobata unao, opishaan tuukii unao: utaa'in kaimanaiman Tominkaru ati, zowii-kariwai aimaakan taa-ka'o kawan, mazan unao kakupan pu'u pa'an, usha'apata kaiman aimaakan Tominkaru konaukii-kidan nii. Na'apa'o wuru'u utaapa-ka'oaz umanawun nii.

² Aonaa utamakapa'ana'a udazaba anainao pidan-nao kaduz, maaitapa-kainaouz Tominkaru. Mazan ukashaapa'a naa Tominkaru pana'adan udi'itinpan, pa'inaa kizi'i naa ukaduz. Na'apa'o ida'ana'o nii uaitapan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wuru'u kaimana'oraz na'iki ukonaukii-kidaniaz na'iki saki-tapa'oraz.

Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u. ‡ Isaiah 59:20-21; 27:9 †† Isaiah 40:13

³ Tominkaru kamunanun idi ð'ati, na'iki uzaamatan idi ôgaru, kowaadapa'o nii paparadan, ôkian ipai unao ati mishidainao: Mana'a utaapinpa'ana'a umanawun nii powa'a zii uka'iitan ai usha'apatan aimakaan, mazan udi'itapa usha'apatan aimakaan patumaaka wuru kawana'ati'i Tominkaru aipan ati'oraz uka'iitan usha'apatan, umishidan ida'ana'oraz uruu. ⁴ Pidan nanaa bouda'apa, mazan iriba usha'apauzin, na'iki pana'a kida îkaminka'utan unanaa. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam waunao mishidainauz. Mishi iriba waunao padamata, mazan Tominkaru baokopatan idi waunao Jesus Christ ida'ati, bouda'apa'o kawanu'o wananaa, na'iki ipai washa'apauzin kida, pana'a kida îkaminka'uaakan.

⁶ Pana'a kida Tominkaru taan wa'ati waka'iitanii washa'apatan. Okau'an marii washa'apata wuru'u waka'iitaniaz washa'apatan. Puka'iitan an pukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai, marii pukowaadan wuru'u pumishidaniaz. ⁷ Puka'iitan an pukaminka'utan pidannao, pukaminka'uta îdyaun. Puka'iitan an putominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u, marii putominapa-kidan îdyaun.

⁸ Puka'iitan an puma'ozakadan mishidainao nyukunuu, marii puma'ozakadan îdyaun. Puka'iitan an puka'idiwatan pidan pusha'apauz idi, marii puka'idiwatan kaimanaiman na'iki konaukia'o ida'an. Puka'iitan an pukazowautapan puiribannao, marii puka-zowautapan kaimanaiman. Puka'iitan an pukamunan-kidan pidan baiaapa'o kasha'ora'a, pusha'apata punyukunuu konaukian ida'an.

⁹ Mishiiman pa'i umarainpaaka. Umuuda oia'o aimakaan. Kaimanaiman uzaamatanapa kaimana'o ida'ati. ¹⁰ Umarainpaaka tuukii na'apa inawuzuinao manawun kawan. Unao kiwiin uaida-kida'a utapan uiribannao umanawun nii. ¹¹ Mana'a uzoono'o na'a, mazan minziiwa na'iki konaukii ukauzin waNaobanaa ati. ¹² Konaukii umashaapa, uzaudapan idi'i naa Tominkaru sha'apata'azoonii u'ati. Mana'a ukashadina'ana'a aimakaan kasha'ora'o sha'apan dono u'ati. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati. ¹³ Kaina'an dono unao bii'i aipa'o pakaminka'uta-ka'o, utaa î'ati aimakaan kaina'a'o u'ida'a. Konaukii udapaapa udapu ati tawarainao.

¹⁴ Pidannao antamikitan dono unao, utoriinapa Tominkaru ati, usha'apata kizi kaimana'o aimakaan î'ati, aonaa upishaa'ana'a usha'apatan dikauda'o aimakaan î'ati. ¹⁵ Pidannao konaukian dono, ukonaukii îtuma. Ba'orainao nyukunuu kasha'oran dono, ukasha'ora îtuma. ¹⁶ Patumaaka utapa unyukunuu umin-mishidannao tuma. Mana'a u'atadinpa'ana'a, mazan ukauzin sha'apa'oram karikaonan pidannao tuma. Mana'a utaapinpa'ana'a aitapa'o nii ba'orainao ai.

¹⁷ Usha'apata-ka'o dono oia'o ida'an, mana'a ukau-na'ana'a. Udi'itapa pa'an usha'apatan kaimana'o aimakaan ipai pidannao ati. ¹⁸ Uturuan an, umashaapa kaiman ipai pidan tuma.

¹⁹ Aizii ômin-mishidannao, pidan sha'apatan dono dikauda'o aimakaan u'ati, mana'a ukauna'ana'a, marii Tominkaru pa'an kaunaata unao. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinpan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

“Ôgaru'o nii kaunaata;

ôgaru'o nii kawinipinaata powaa iti,” †

Naobanai kian.

²⁰ Mazan kaikapa'o pa'an usaadinpan koshan Tominkaru Paradan ida'a:

“Pidan to'ora-kizaitapa'o pugaru zamazin dono, putaa u'ati aimakaan unikan nii; umaradakon dono, putaa u'ati utuzan nii.

Pusha'apatan an na'apa'o u'ati,

uba'azoinpan nii pa'ida'a pasha'apatanii aimakaan dau'an.” ††

²¹ Mana'a putaapada'ana'a dikauda'o aimakaan sha'apata-kariwai pu'ati sha'apata-kidan pu'ati dikauda'o aimakaan. Mazan pusha'apata mishi'oraiman kaimana'o aimakaan, na'apa'o ida'ana'o nii pudikintan.

Mishidainao na'iki wiizai zowaunaanao

13 Marii pa'i ipai pidannao izo'atin wiizai zowaunaanao, usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan ati'o wuru'u îkazowautapanuz wiizai. Kai'oraz wiizai zowaunaanao, Tominkaru wuru'u zaamata'oraz îdyaun kazowautapa'o nii wiizai. ² Ukau'an, pidan dikintapan dono îdyaun, udikintapan Tominkaru zaamatanii wiizai zowaunaanao ni'o wuru'u. Na'iki pidan dikintapa'oraz îdyaun, paaipan ati'o nii upataka'utakidinan. ³ Pidan sha'apata'o kaiman aimakaan, aonaa kanom nii utarian wiizai zowaunaanao ai. Mazan pidan sha'apata'o dikauda'o aimakaan, taria'o nii umashaapan. Ukau'an, aonaan dono puaipan pumashaapan tarii wiizai zowaunaanao ai, pusha'apata kaimana'o aimakaan, uruu kaimana'o nii î'ati. ⁴ Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorunao wuru'u înaouz, sha'apata'o nii kaimana'o aimakaan unao ati. Mazan pidan sha'apatan an dikauda'o aimakaan, taria'o nii umashaapan. Usha'apanum kau'an, îpataka'utan nii pidan usha'apatan dono dikauda'o aimakaan. Tominkaru ati'o wuru'u îkaudinanz, îpataka'utan dono pidan sha'apata'oraz dikauda'o aimakaan. ⁵ Uruu idi, marii uizo'atin wiizai zowaunaanao, aonaa soo îpataka'utan ai mani unao, mazan uaitapan idi kaimana'o wuru'u na'apa'oraz.

⁶ Uruu idi'o marii kapam ukawinipinaan tax, wiizai zowaunaanao ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati'o îkaudinanz wuru'u, îkazowautapanuz wiizai.

⁷ Ukau'an usha'apata wuru'u îaipaniaz usha'apatan. Îaipan dono ukawinipinaan tax, ukawinipinaata îatiz. Kaina'an dono ba'oran tax îaipanii kawinipinaata-ka'o, marii ukawinipinaan kapamaz. Utaapa ipai îdyaun umanawunu'o nii.

† Deuteronomy 32:35 †† Proverbs 25:21-22

Wamarainpaaka

⁸ Mana'a umawinipinaatapa'ana'a pidan. Soo marainpaaka-karu pa'an umawinipinaatapa uiriban ai. Pidan sha'apatina'o na'apa, izo'ati'o ipai Kakinaorii wuru'u. ⁹ Kaikapa'oraz Tominkaru kakinaori kida'a: Mana'a puba'orantapa'ana'a. Mana'a puzowia'ana'a pidan. Mana'a pukoidapa'ana'a. Mana'a puna'azootapa'ana'a ba'oran pidan idiwau. Na'iki ipai ba'oran kakinaorii kida, ũbaokopatinan kaikapa'a: "Pumarainapa ipai pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa." ¹⁰ Pidan marainpa'o pairiban, aona'o nii usha'apatan dikauda'o aimaakan pairiban ati. Ukau'an pidan marainpa'o pairiban, sha'apatina'o ipai kakinaorii aipan kawana'ati.

¹¹ Aizii na'apa'a naa pa'i umashaapa, uaitapan idi umanawunu'o aimaakan sha'apa'azon dono'ora'a naa wuru'u wamashaapanuz kai. Ukau'an, uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an, wakazannaata-kao kamoon, powa'a'ora'a naa umaonapatan wasakadinan dono'o wamishidan ai. ¹² Maonapa'a naa maruta'o dobatan, na'iki aizii wakanada'akan naa wuru'u. Mana'a naa washa'apaapa'ana'a aimaakan kida maruta'o dono'oraz usha'apaapauzo-kao. Washa'apata'a naa aizii kaiman kida'o aimaakan wakandan pu'u.

¹³ Kaimana'a naa washa'apainapa, Kanada'o-karua'oraz pidannao mashaapan kawan. Aonaa wamako'onaa'a mapidankiika'o baokopainapa-karu di'iti, oo wapo'idi'i na'a. Mana'a naa waba'orantapa'ana'a, oo wakaiwaa'ana'a wananaa madoronaa-daun na'iki kakiba'azonna'o ida'an. Mana'a naa wazunaapaaka'ana'a, oo wakishauziaaka'ana'a. ¹⁴ Na'iki mana'a naa wadi'it-inpa'ana'a washa'apata'azon dau'u oia'o aimaakan, tuukia'oraz wananaa sha'apata'azon. Mazan mishi'oraiman, watamakapa'a naa pa'an Naobanai Jesus Christ kaduz.

Mana'a wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii

14 Konaukii udapaapa mishidainao aona'oraz zii ũmishidapan ma'ozakan. Mana'a ukashadaaka-pa'ana'a ũtuma, ũmishidapan idi pana'a unao ai.

² Panaadon kaina'a pidannao, aona'oraz zii ũmishidapan ma'ozakan, ũitiiman aonaa Tominkaru taapadan dunai nika-kao, uruu idi ũnikan soo paowa-kariwai karikaonan. Na'iki kaina'a ba'oran mishidainao, ũaitapa turuu panikan kanom kaduz karikaonan wanyukunui.

³ Pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, aonaa kizi pa'i udakooan wuru'u aona'oraz unikan dunai. Na'iki pidan aona'oraz unikan dunai, aonaa kizi pa'i udakotan oia'o pidan nii, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui. Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatanii uruu papidanan nii. ⁴ Kandii nii pudakotan ba'oran pidan poitoru oia'o nii? Unaobana'o nii pa'an kowaada usha'apatan kaiman aimaakan, oo aonaa. Kaimana'o nii usha'apatan aimaakan, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o wu-

ru'u wanaobanaa Tominkaruz, turua'o ukaminka'utan usha'apatan kaiman pakaudin-kizi.

⁵ Na'apa kapam, kaina'a panaadon mishida'o, utaa-pan pabi'i kida kamoo umanawunu'o nii ba'oran kamoo kida ai. Mazan ba'oran pidan ati, ipai kamoo na'apa kida pa'idiwaru umanawunun. Marii ipai pidan aitapan kanom kaimana'o aimaakan pasha'apatan nii. ⁶ Pidan taapa'oraz pabi'i kida kamoo umanawun nii, utaa-pan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u. Aizii pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, unikanuz, utaa-pan idi'o kapam Tominkaru umanawun nii wuru'u. Usha'apanum kau'an utoriinapanii Tominkaru ati panikanii dau'an. Na'apa kapam, pidan aona'oraz unikan pabi'i kida wanyukunui, aonaa unikanuz, utaa-pan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u, na'iki utoriinapanii kapam Tominkaru ati panikanii dau'an. ⁷ Aonaa na'ia'oram waunao mashaapan wa'ati'o karikaonan. Na'iki aonaa na'ia'oram wau-nao mawakan wa'ati'o karikaonan. ⁸ Wakakupan an, wanaobanaa Jesus Christ ati'o wuru'u wakakupanuz. Na'iki wamawakan an, waNaobanaa ati'o wuru'u wamawakanuz. Ukau'an, wakakupan an, oo wamawakan an, waNaobanaa idiwau waunao. ⁹ Uruu idi'o Jesus Christ mawakan na'iki ukakudan powaa iti, uruu kizi ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao Naobanaa nii.

¹⁰ Aizii pugaru, nika'oraz paowa-kariwai karikaonan, kanom nii pudakotan pumin-mishidan oia'o pidan nii, unikan idi kanom kaduz karikaonan wanyukunui? Aizii pugaru kapam, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, kanom nii pudakooan pumin-mishidan, umanikakan idi pabi'i kida wanyukunui? Ipai'o nii wau-nao kadishitan Tominkaru kanaapu ii diina'iti'i. Uruu'o nii pa'an: "kaiman," oo, "aonaa ukaimanan," kii, washa'apatanii kida dau'an. ¹¹ Tominkaru Paradan saadinpa'o kian:

"Mishi ũkakupan idi,' Naobanaa kian, 'mishi'o nii ipai pidannao dawukan ũkanaapu ati, na'iki ipai'o nii pidannao kowaadan, ũgaru wuru'u Tominkaruz.'" †

¹² Ukau'an ipai waunao, wakowaadan nii washa'apatanii dau'u Tominkaru ati.

Aonaa wawaota-kida'ana'a wamin-mishidan

¹³ Ukau'an aona'a naa wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii. Mazan mishi'oraiman, watoma'a naa wanyukunuu aonaa kizi washa'apatan aimaakan pozawata-kida'o nii ũdyaun oia'o di'iti. ¹⁴ Őzaamatipan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, ũaitapa kaimanaiman aonaa na'ia'oram wanyukunui oia'o Tominkaru ati unika-kao an. Mazan pidan zauda-kidan an oia'o Tominkaru ati unika-kao wuru'u wanyukunui, aizii unikan anaz, oia'o wuru'u usha'apataniaz.

¹⁵ Pukasha'oradan an pumin-mishidan nyukunuu unikan idi wanyukunui, aona'oraz zauda-kidan ukaimanan unika-kao, aonaa pumarainpan mani uruu

† Isaiah 45:23

wuru'u. Aonaa pu'olia'ana'a pumin-mishidan nyukunuu punikan ida'an wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-kao, uruu dikin ia'o Christ Jesus mawakan. ¹⁶ Aonaa putaapada'ana'a kaimana'o'raz pu'itiiman pusha'apatan aimaakan, kaunamanaata-kao dikauda'o nii. ¹⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru naobanaitapa-kao, aonaa aimaakan nika-kao, oo tuza-kao di'ii'aka'o mani. Mazan mashaapakar karu sakitapa, kaiman, na'iki konaukii, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao. ¹⁸ Pidan kaudinan an na'apa Christ ati, kaimana'o nii Tominkaru ati. Na'iki kaimana'o nii pidannao paradan udau'an.

¹⁹ Ukau'an, marii karikaonan watiwaa washa'apatan kaimana'o aimaakan, wamashaapa kizi kaiman wamin-mishidannao tuma, na'iki wama'ozakada kizi ŋnyukunuu. ²⁰ Aonaa pupataka'ua'ana'a Tominkaru sha'apataniaz mishida'o nyukunuu ii, punikan ida'an wanyukunui. Ipai wanyukunui turua'o unika-kao. Mazan dikauda'o wuru'u pidan nikanuz wanyukunui pawaota-kida-kinaa nii pamin-mishidan oia'o di'iti. ²¹ Ukau'an sakitapa'o aimaakan sha'apata-kao: aonaa punika'ana'a wanyukunui, oo putuza'ana'a ma'ozaka'o riwunii, oo pusha'apata'ana'a aimaakan pumin-mishidan waota-kinaa nii oia'o di'iti. ²² Ukau'an na'apa'oram pumishidanii, soo Tominkaru ati puparada udau'an. Pidan sha'apatan an paaitapanii kaimana'o aimaakan, na'iki unyukunuu kowaadan an u'ati aonaa oia'o mani wuru'u usha'apataniaz, konaukia'o pidan uruu. ²³ Mazan pidan zauda-kidan an aonaa ukaimanan unika-kao wuru'u wanyukunui, mazan up-u'u zii unikanuz, oia'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz, unikan idi wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan. Usha'apanum kau'an, oia'o wuru'u pidan sha'apatanz aimaakan aona'oraz uitapan kaimanaiman, kaimana'o oo oia'o wuru'u pasha'apataniaz.

Marii washa'apatan aimaakan ba'orainao konaukii-kinaa nii

15 Waunao, ma'ozaka'oraz wamishidapan, marii wama'ozakadan wunao nyukunuu'u aona'oraz zii ŋmishidapan ma'ozakan. Aonaa wadi'itapa'ana'a washa'apatan aimaakan soo waunao konaukii-kinaa nii karikaonan. ² Mazan mishi'oraiman, marii washa'apatan aimaakan wairibannao konaukii-kinaa nii, wama'ozakada kizi ŋmishidapan. ³ Usha'apanum kau'an, Jesus Christ sha'apatan aimaakan aonaa paugaru konaukii-kinaa ni'o mani. Mazan usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a: "Pidannao dakoopan dono pugaru, ŋgaru Tominkaru baiapa ŋparadan kida." ^{†4} Ipai kotua'o saada-kariwai kida Tominkaru paradan, usaada-kao watominapa-kinaa ni'o. Na'iki kaminka'uta'o nii waunao, aonaa kizi wadopiidinan kasha'ora'o sha'apan dono wa'ati. Na'iki ma'ozakada'o nii wanyukunuu, aonaa kizi wakashadinan wazaudapan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

⁵ Ōtoriinpan Tominkaru ati, kaminka'uta'oraz wau-nao wadopiidinan ai, na'iki ma'ozakada'oraz wanyukunuu. Marii kizi ukaminka'utan udi'itinpan paturaaka umin-mishidannao tuma, utamakapan ida'an Christ Jesus mashaapan kaduz. ⁶ Baokopa kizi unao, bauda'apa'o pidan kawan ukonaukii-kidan Tominkaru, waNaobanaa Jesus Christ Daruz.

⁷ Ukau'an, konaukii udapaapa umin-mishidannao, na'apa Jesus Christ dapaapan kawan konaukii unao, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru. ⁸ Ōkowaada sha'atii u'ati, Jesus Christ kaawan Jewnao minka'u ni'o, kainaabata'o nii Tominkaru mishian paparadan, ŋdokoza-daunnao ati'oraz ukowaadan pasha'apatan nii. ⁹ Na'iki turuu kizi kapam Gentilenao konaukii-kidan Tominkaru, ukamunan-kidan idi ŋdyaun. Na'apa usaadinpan kawan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

"Uruu idi, ŋkonaukii-kidan nii pugaru,

Gentilenao tuma;

ŋkonaukii-kidan nii pugaru,

ŋkunuian ida'an kunui." ††

¹⁰ Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:

"Unao, Gentilenao,

ukonaukii baokopa Tominkaru pidannao tuma." †‡

¹¹ Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:

"Ukonaukii-kida Naobanai, ipai unao Gentilenao,

ipai unao pidannao ukonaukii-kida uruu." ††

¹² Kaina'a Prophet Isaiah saadanii kapam kaikapa'a:

"Kaawa'o nii Jesse † takaan-daun diina'iti'i,

na'iki uru'o ni'i naa kazowautapa Gentilenao.

Uruu ida'ana'o nii Gentilenao zaudapan Tominkaru sha'apatan

wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii." †††

¹³ Ōtoriinpan Tominkaru ati, toma'oraz wanyukunuu kazaudapanu'o nii, marii kizi utaan unao ati kaimanaiman konaukii-karu na'iki kaimanaaka-karu, umishidan ida'an uruu. Uzaudapatinan ma'ozakadin kizi, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

Kanom ni'o Paul saadan di'oraz kaarita'a

¹⁴ Ōmin-mishidannao, tuukii ŋmishidan usha'apaapan kaiman aimaakan u'atiaaka. Kaimanaiman uaitapan Tominkaru aipaniaz uitapan, na'iki uitapa utominapa-kidaakan udau'u. ¹⁵ Mazan di'ora'a ŋkaaritan ida'a, ma'ozaka ŋparadan pabi'i kida aimaakan dau'an, ŋnyukunuu-kidan u'ati utominapa-kida-kinao. Ōsaadan na'apa, Tominkaru kamunanun idi ŋ'ati.

¹⁶ Uzaamatan ŋgaru kaudina'o nii Christ Jesus ati, kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, faadaa kaudinan kawan. Ōtaa kizi ŋdyaun kaduunu'o aimaakan kawan, ukonaukii-kidan ni'oraz, Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an ŋdyaun.

¹⁷ Ukau'an ŋdatadapa wuru'u kaudin-kizai Tominkaru ati'oraz ŋsha'apaapan, ŋzaamatinpan ida'ana'oraz Christ Jesus ida'ati. ¹⁸ Ōparadan nii soo Christ sha'apataniaz dau'u ŋgaru ida'an, Gentilenao izo'ati-kinaa ni'o-

† Psalm 69:9

†† 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49 † Deuteronomy 32:43 †† Psalm 117:1 †† Jesse: uruu King David daru. ††† Isaiah 11:10

raz Tominkaru, òkowaadanii na'iki òsha'apatanii kida ida'ana'oraz. ¹⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an, iriba òsha'apatan umanawun kida'o aimaakan. Ukau'an, Jerusalem iki'o atii Illyricum iti, ipai òmorotinan donoi kida. Aizii ipai'i naa òkowaadan na'ii'aka Christ daua'o Kaimana'o Kuwai.

²⁰ Tuukia'o òkakuwaapa'azon donoi kawana'ati, aona'oraz zii kanom kowaadauzon na'ii Christ daua'o Kaimana'o Kuwai, uruu aonaa kizi òkaudin ba'oran pidan sakadanii kaudin-kizai ida'a. ²¹ Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a:

“Wunaou'u, aona'oraz kakuwaapauzo-karu ï'ati udu'an,

ïaitapan nii uruu.

Na'iki wunaou'u, aona'oraz ïabatauzon udau'a kuwai,

ïaitapan nii uruu.” †

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

²² Kotua'iki'i naa òdakotautan òmorowautan unao di'iti, mazan aonaa òturuudin. ²³ Mazan aizii, òpiaia'a naa òkaudin-kizi ipai wiizai kawana'ati da'ana'a. Ukotua'ikin idi'i naa òdakotautan òmorowautan unao di'iti, ²⁴ na'ana'o nii òaipan òmorowautapa'akan òmakopan dono Spain iti. Òkonaukii-tina'akan dau'na'an utuma, òdobatan ni'i naa, na'iki òaipan nii pa'i ukaminka'utan ògaru, òkaawa kizi Spain iti.

²⁵ Mazan kiwiin òmakon nii zii Jerusalem iti òwanaka'anan taa-kariwai aimaakan kida na'iainao mishidainao ati. ²⁶ Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka'o mishidainao, tuukii ïka'idiwata'azon Tominkaru pidanannao, dadara'oraz ïbaiatan mashaapa-karu Jerusalem ii. ²⁷ Panyukunuu aipan ati'o wuru'u ïkaminka'uta'azoonuz ïdyaun. Mazan mishi ïsha'apatan ni'o wuru'u na'apa'oraz, ïmawinipinaatapanii kawanu'o Jerusalem ia'o mishidainao. Usha'apanum kau'an, ïnao Jewnao di'iki'o Gentilenao ka'idiwainan kaimana'o idi, Jewnao kowaadan ida'an ï'ati Kaimana'o Kuwai Jesus daua'oraz. Ukau'an, na'apa'o kapam Gentilenao ka'idiwatanuz Jewnao kaimana'o idi, pataan ida'an pasha'apauz ï'ati. ²⁸ Aizii òtaankan dauna'an ï'ati dyuuda-kariwai ï'ati, òmakon ni'i naa Spain iti. Na'ana'o ni'i naa òmorowautaana'akan Rome an unao ida'an. ²⁹ Na'iki òaitapa, òkaawan dono unao di'iti, òkaawa-kidan nii kaimana'o aimaakan Christ di'iki'o, ma'ozakada'o nii wamishidapan.

³⁰ Aizii òmin-mishidannao, wazaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, na'iki wamarainpaakan idi Kaimana'o Doronaa ida'an, òpishaan tuukii utoriinpan òtuma Tominkaru ati, ògaru dau'an. ³¹ Upishaa Tominkaru, marii kizi ukazannaatan ògaru mamishida-kainao ai, Judea Baara ii akainao. Na'iki upishaa uruu, Jerusalem iainao mishidainao konaukii-kida kizi aimaakan òna'akaniaz ï'idi'iti. ³² Utoriinapa na'apa, konaukii kizi òkaawan unao di'iti, Tominkaru aipan an una'apan, wama'ozakadaaka kizi òna'ia'akan dono unao tuma.

³³ Òtoriinpan Tominkaru ati, una'a kizi ipai unao tuma, uruu taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa. Amen.

Paulnao dyuudan paparadan mishidainao ati

16 Òkia'azon unao ati wadadakoo Phoebe dau'an, kaimana'o pidan oroo, kaminka'uupa'o mishidainao Cencreae ii. ² Okaawan dono unao di'iti, konaukii udapaapa oroo, na'apa mishidainao aiapaka kawan ïnaubaan pamin-mishidan, usha'apanum kau'an mishida'o Jesus wuru'u orooz. Oaipan an ukaminka'utan paugaru kanom dau'an karikaonan, ukaminka'uta pa'i oroo. Usha'apanum kau'an, iriba'o okaminka'utauzon pidannao, ògaru okaminka'utauzonii kapam.

³ Òparadan pa'i Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, òmin-kaudinannaouz Christ Jesus ati. ⁴ ïnao kazzannaatauzonii ògaru, ïaitapan pu'u kichana'iki-kia'o wuru'u pasha'apataniaz. Uruu idi kaiman ònyukunuu ï'ati, na'iki ipai mishidainao Gentilenao kaiman ï'ati kapam ïkazannaatan ògaru. ⁵ Òparadan pa'i kapam mishidainao ati, ïdapu ia'oraz ïbaokopainpauzon.

Òparadan pa'i Epenetus ati, òmarainpaniaz. Uruu kiwiini'o umishidan Jesus Christ Asia Baara ii.

⁶ Òparadan pa'i Mary ati, dadara'oraz okaudin okaminka'uupan unao. ⁷ Òparadan pa'i Adronicus na'iki Junia ati, òmin-Jewnnaouz, ògaru tuma'oraz ïtarauzo-kao. ïnao kowaadapa'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimanaimana'o mishidainao aitanpan ïdyaun. ïnao kiwiini'o ïmishidan Jesus Christ ògaru ai. ⁸ Òparadan pa'i Ampliatu ati, òmarainpaniaz uzaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati. ⁹ Òparadan pa'i Urbanus ati, wamin-kaudinanz Jesus Christ ati.

Òparadan pa'i kapam Stachys ati, òmarainpaniaz kapam.

¹⁰ Òparadan pa'i Apelles ati, tiwaa-kariwaiz na'iki tukapa-kida'oraz mishi'o pamarainpan Christ. Òparadan pa'i mishidainao ati mashaapainaoz Aristobulus dapu ii. ¹¹ Òparadan pa'i Herodian ati, uruu Jew ògaru kawan.

Òparadan pa'i mishidainao ati, mashaapainaoz Narcissus dapu ii. ¹² Òparadan pa'i Tryphena na'iki Tryphosa ati. ïnao zunnao dadara'o ïkaudin waNaobanaa Jesus ati. Òparadan pa'i Persis ati, òmarainpaniaz, na'iki dadara'oraz okaudin waNaobanaa ati. ¹³ Òparadan pa'i Rufus ati, kaimana'oraz manawun ukaudin waNaobanaa Jesus ati. Na'iki òparadan pa'i kapam udaro ati, taapa'oraz da'i ògaru paudani kawan.

¹⁴ Òparadan pa'i Asyncritus, Phlegon, Hermes, Patrobas na'iki Hermas ati, na'iki ipai ïtumainaoz mishidainao ati. ¹⁵ Òparadan pa'i Philologus, Julia, Nereus na'iki udadakoo ati, na'iki Olympas ati. Na'iki ipai ba'orainao ïtumainaoz mishidainao ati.

† Isaiah 52:15

¹⁶ Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono. † Ipai da'ainao mishidainao Jesus Christ, ĩdyuudan paparadan unao ati.

¹⁷ Öpishaan tuukii unao ömin-mishidannao: uzaudinpa'a naa wunao aia'a, buutaaka-kida'oraz pidannao, na'iki to'orataaka-kida'oraz ĩdyaun pa'atiaaka, na'iki pozawaabi'ita-kida'oraz ĩmishidapan Christ. Na'iki pana'iti'oraz ĩkuwaa unao tominapa-kida-kaao ai. Mana'a unyukunuupa'ana'a ĩdyaun! ¹⁸ Pidannao na'apa'oraz ĩsha'apatan aimaakan, aonaa waNaobanaa Jesus Christ ati'o mani ĩkaudinanan wuru'u, mazan soo pa-nyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan. Konaunam ĩtoman pakuwaa na'iki ĩkonaukii-kida nii kawanu'o pidan, na'apa'o ida'an ĩmariidan pidan. Aona'oraz uzau-dinan na'apa'o mariidin-karu ai!

¹⁹ Ipai'i naa pidannao abatan unao izo'atipan dau'u Kaimana'o Kuwai, ukau'an tuukii ökonaukian unao dau'an. Mazan una'apan pu'u, öaipan uaitapan kaimanaiman kanom kaimana'o usha'apata-kaao, na'iki aonaa kizi uturukadinan oia'o aimaakan dau'ati. ²⁰ Tominkaru, taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa wamin-mishidannao tuma, kadimana'o ni'i naa umainaabatan Satan, aonaa kizi powa'a udikintan unao. Ötoriinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun manawun unao ati.

²¹ Timothy, ömin-kaudinanan Jesus Christ ati, udyuudan paparadan unao ati. Lucius, Jason, na'iki Sosipater,

† *Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati, oo pataawu ati, oo panaadon paka'u ati.*

ĩnao Jewnaouz ögaru kawan, ĩdyuudan kapam paparadan unao ati.

²² Aizii ögaru Tertius, kaminka'uta'oraz Paul saadan di'ora'a kaarita'a. Ödyuudan kapam öparadan unao ati, ömin-mishidannaouz Jesus Christ.

²³ Gaius, uruu dapu ia'o ögaru Paul mashaapan, na'iki uruu dapu ia'o mishidainao choochiipauzon, uruu dyuudan kapam paparadan unao ati. Erastus, awunuutapa'oraz wiizai puraatan da'a'a, udyuudan kapam paparadan unao ati. Wa'inawuzu Quartus, udyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁴ [Ötoriinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun tuukii unao ati. Amen.] ††

Paul katokontan pakaaritan

²⁵ Marii wakonaukii-kidan Tominkaru! Uruu turua'o uma'ozakadan wamishidapan ökowaadani Kaimana'o Kuwai ida'an, Jesus Christ daua'oraz. Kotu'u, kotu'u, amazada tominan di'iki'o, dizinapa Tominkaru taapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. ²⁶ Mazan aizii, Tominkaru prophetinno saadauzonii kida Tominkaru paradan ida'an uaida-kida kaawa'a naa, Tominkaru karikaonanu'o ukakupan dyuudan kawana'ati. Ipai kizi pidannao, ipai amazada kawana'ati ĩmishidan na'iki ĩzo'atin Christ.

²⁷ Uruu bauda'apa Tominkaru, na'iki uruu paba'orantin aitapa'o ipai aimaakan. Marii kizi ipai waunao, karikaonan wakonaukii-kidan uruu, Jesus Christ kaminka'utan ida'an waunao. Amen.

†† *Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.*

1 CORINTHIANS

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita apostle Paul wuru'u saada'oraz. Usaadan di'ora'a kiwiitapa'o pakaaritan Corinth sanna'o ati, un-a'ian dono'o dono'i Ephesus ii.

Di'oraz kaarita saada-ka'o mishidainao ati'o, mashaapainaoz Corinth ii. Wuru'u Corinth kii-kizaiz, udaru'o dono'i. Na'ii kaina'a pabi'inaaka pidannao mashaapan, na'iki pabi'inaaka'o ikaduz kida kapam. Pidannao mashaapainao na'ii pabi'inaaka isha'apatan aimaakan pamashaapa-kinnaa nii na'iki ikoda-kinnaa nii papuraatan. Wuru'u pidannao, mashaapainaoz dono'i Corinth ii iriba'o itominkarunnao. Na'iki pabi'inaaka oii kida'o aimaakan sha'apaapa-ka'o na'ii kapam. Aonaa imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati.

Aizii Paul saadanuz pakaaritan mishidainao ati, mashaapainaoz na'ii, uabatan idi na'apam mishidainao aonaa imashaapan kaiman. Uabata na'apam iibuutaakapan, na'apam iikaakapaakan na'iki ina'akan pamin-mishidainao kootoopauzonao di'iti. Kaina'a mishidainao taapan pidan kaminshu'uinpa'o pabi'i, aonaa ikakinaotan wuru'u pidanuz. Uruu idi Paul kakinaotan na'iki utominapa-kidan idyaun na'apam mishidainao aiapa-ka'o imashaapan. Na'iki ukian i'ati marii kizi ikonaukii-kidan Tominkaru ipai aimaakan isha'apatanii ida'an. Na'iki isha'apata kizi ipai aimaakan kamarainpan-karu ida'an, ima'ozakada-kinnaa nii pamin-mishidainao. Utukapa-kidan kapam i'ati aimaakan umanawunu'o. Ukian, "Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimaakan karikaonanu'o nii un-a'an: uruu wuru'u mishida-karu, na'iki wataapanuz wanyukunuu ma'ozaka Tominkaru sha'apatan ni'o dau'an wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan wuru'u aimaakan umanawunu'oraz wunao idikinauda'uinao bii iki'oraz, uruu wuru'u kamarainpan-karuz pa'an." (1 Corinthians 13:13)

Paul kakinaotan idyaun kapam na'apam kizi ina'akan i'baokopatinan dono choochi ii. Isha'apata kizi ipai aimaakan kaiman na'iki sakitapa. Marii kizi mishidainao taapan umanawunu'o nii wuru'u panikanuz bread na'iki ituzanuz wine panyukunuitapa-kinnaaz Naobanai Jesus mawakan. Na'iki powa'a zii Paul kowaadan i'ati Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u, pidan ka'iita-kinnaa pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Na'iki ukakuwaapan kadishita-karu dau'u diina'iti'i. Ukowaadan i'ati Christ mishi'o ukadishita-kida-ka'o mawaka-karu di'iki, ukau'an mishidainao mawakainaoz na' kadishita-kida-ka'o nii kapam diina'iti'i. Na'iki ukowaadan na'apam nii wananaa wakadishitan dono diina'iti'i.

Paul kowaada-kidan kapam mishidainao ati, Corinth sannaouz, pamorowauta'azon dau'an i'idi'iti.

Paul wuru'u kiwiitapa'oraz ukakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u na'ii sanna'o ati. Iabatan ida'ana'o ukuwaa Christ Jesus daua'o, wuru'u imishidanuz.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita Daua'o

Mishidainao buutaakapan daua'o

Kaminshu'uinapa-karu na'iki mazida-karu daua'o

Toma-kariwai tominkarunao

Mishidainao baokopatinan dono

Tominkaru taan mishidainao kaudin-kinnaa nii

Mishidainao kadishita-kida-ka'o daua'o

Puraata zaamata-ka'o daua'o pataka'utinainao ati

Paul katokontan pakaaritan

¹ Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o, zaamata-kariwaiz Tominkaru aipan kawana'ati apostle nii Christ Jesus ati, na'iki wa'inawuzu Sosthenes di'iki'o kapam. ² Mishidainao Tominkaru ati'o Corinth iainaouz, Tominkaru buutaniinaouz papidanannao nii, na'iki usaabaaniinaouz kaiman pa'ati, papidanannao nii Christ Jesus ida'an. Na'apa uzaamatan kawan ipai pidannao ipai amazada kawana'ati, dopia'oraz waNaobanaa Jesus Christ ati, uruu inao Naobanaa kapam.

³ Otoriiinpan Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ ati, marii kizi ukamunanun unao ati na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru

⁴ Karikaonan okowaadauzon oTominkarun ati na'apam okonaukian unao dau'an, usha'apanum kau'an usha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan unao ati Christ Jesus ida'an. ⁵ Ubauda'apatinan ida'an Christ

tuma, Tominkaru taa unao ati uka'iita-kināa nii kida usha'apatan iriba aimaakan pa'ati: unao aitapa-kināa nii kaimanaiman wuru'u kuwaiz udaua'o na'iki ukowaada kiziz baokoinao ati. ⁶ Uruu ida'ana'o wuru'u Tominkaru aida-kidan unao ati mishi'o wuru'u kuwaiz Christ daua'oraz, wakowaadaniaz unao ati. ⁷ Una'apan kau'an, Tominkaru Doronaa taa unao ka'iita-kināa nii usha'apatan ipai kaudin-kizai, uzaudapan pu'u kapam waNaobanaa Jesus Christ aidinan, uwa'atin dono powa'a ati imi'i baara ati. ⁸ Tominkaru taapan nii kapam unao mishidanuzu ma'ozaka atii utokon iti, uruu idi unao, aona'o nii oia'o ikoda-ka'o u'ida'a wuru kamoo dono'o, waNaobanaa Jesus Christ kaawanuz powa'a ati. ⁹ Tominkaru, mishi'o nii usha'apatan aimaakan na'apa pakian kawana'ati, uruu wuru'u zaa-mata'oraz unao ubaokopatinapa-kizi uDani Jesus Christ tuma, waNaobanaaz.

Mishidainao Corinth ia'oraz buutaakapan daua'o

¹⁰ Ōiribannao, waNaobanaa Jesus Christ dyuudan ōparadan u'ati, na'iki tuukii ōaipan uabatan ōparadan. Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma, uruu aonaa kizi buutaaka-karu unao bii an. Kaimanaiman ubauda'apatin, na'apa kida udi'itinapa aimaakan dau'u, na'iki usha'apata'azonii aimaakan kida dau'an. ¹¹ Ōiribannao, pabi'i pidannao Chloe dapu ikiinaouz kowaadan ō'ati kaina'a pidannao kashadaakapan unao bii an. ¹² Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ōkianuz: pabi'i kida unao, pana'a kida udi'itinpan umin-mishidannao ai. Bauda'apa'o kian, "Ōgaru Paul pidanan," ba'oran kian, "Ōgaru Apollos pidanan;" ba'oran kian, "Ōgaru Peter pidanan;" na'iki ba'oran kian, "Ōgaru Christ pidanan."

¹³ Ubuutaakapan ida'an kaikapa'a, ubuutan kawanu'o Christ wuru'u. Paul mooko mawaka'oraz cross ida'a unao ati? Paul uu ida'ana'o mooko wuru'u unao chikaawunuu-kaoz? ¹⁴ Kaiman manawun ō'ati, aonaan idi ōchikaawunuuan pidannao unao bii iki, soo Crispus na'iki Gaius ōchikaawunuunii. ¹⁵ Ukau'an aonaa turuu na'ia'oram pidan kian ōgaru uu ida'ana'o uchikaawunuinan. ¹⁶ (Oo ōaitapa, ōchikaawunuunii mishi kapam Stephanas na'iki uiribannao, mashaa-painaoz udapu'u; mazan aonaa ō'itiiman ōchikaawunuuan kaina'a ba'oran pidan.) ¹⁷ Christ aonaa udyuudan ōgaru chikaawunuupa'o nii, mazan kowaadapa'o nii pa'an Kaimana'oraz Kuwai, Christ mawakan daua'oraz. Na'iki ōkowaada kiziz masha'apanna'o parada-karu ida'an. Ōkaiwaan an mani parada-karu kida pidan aitapaaban kawana'ati'o, konau-nam mani ōkuwaa i'ati, mazan aona'a naa mani kuwai Christ mawakan daua'oraz cross ida'a kaiwainan ma'ozaka'o ida'an.

Tominkaru aitapaaban na'iki pidan aitapaaban daua'o

¹⁸ Kuwai Christ mawakan daua'oraz Cross paawa'a, madiwautapa-ka'o wunao pidannao tukapanuz, wazi-wadinpainaoz Tominkaru ai. Mazan waunao ati

kazannaatapa-kariwainaoz, uruu pa'an waaitapa-kināa Tominkaru ma'ozakan. ¹⁹ Kotua'oraz Tominkaru Paradan Saada-kariwaiz kian,

"Ōtukapa-kidan nii na'apam aitapaaba'o pidannao kakinaori kida madiwautapa-ka'o.

Na'iki ōtukapa-kidan nii aonaa mishi'o manawun mani ōaitapan

na'apam padi'itinpan aimaakan kida dau'an." †

²⁰ Ukau'an, na'apam wakian pidannao aitapaabainao dau'an? Na'apam wakian kaaritapauzonao dau'an Jewnao kakinaori dau'u? Na'iki na'apam wakian wuru'u imi'i baara ainao pidannao dau'an, aitapainaoz pana'apatan pidannao nyukunuu paparadan ida'an? Tominkaru aida-kida na'apam pidannao aitapaabanuz, madiwautapa-ka'o karikaonan. ²¹ Tominkaru aita-paaba'o manawun, uruu idi aonaa utaapadan pidannao aitapan paugaru, wuru ida'ana'a ōaitapaabanuz. Mazan kii'an, paaipan ati pa'an ukazannaatan pidannao mishida'oraz Christ, wakowaadaniaz kuwai ida'an. Uruu kuwai pidannao aitapaabainao dakotaniaz madiwautapa-ka'o nii. ²² Jewnao, ōaitapa Tominkaru sha'apatan na'iki uaida-kidan aimaakan umanawunu'o pa'ati, pamishida-kināa nii wuru'u kuwaiz; na'iki Greeknao, ōabata'azon kakuwaapa-karu aitapaabakaru ida'an. ²³ Aizii waunao, wakowaada Christ mawakanuz Cross ida'a; uruu kuwai aona'o manawun Jewnao naudapan paabatan, na'iki Gentilenao †† abatan uruu kuwai madiwautapa-ka'o karikaonan.

²⁴ Mazan pa'an wunao ati'i pidannao, Tominkaru zaamataniinaouz papidanannao nii, Jewnao na'iki Gentilenao, ipai ōnao ati di'oraz kuwai Christ daua'oraz, aida-kida'o pa'an na'apam Tominkaru ma'ozakan manawun, na'iki uaitapaaban manawun. ²⁵ Pidannao kian wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'oraz madiwautapa-ka'o, mazan uruu kuwai aida-kida Tominkaru powa'a'o zii uaitapaaban ōnao aitapaaban ai. Na'iki ōkian pu'u wuru'u Tominkaru sha'apataniaz kapati'o, mazan kii'an wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, powa'a'o zii uma'ozakan ōnao ma'ozakan ai.

²⁶ Aizii unyukunuitapa kanom da'i unao, ōmin-mishidannao, Tominkaru zaamatan dono'oraz unao: aonaa iriba mani unao aitapaaba'o, pidan aitapaaban kaduz kawana'ati; aonaa iriba mani unao umanawunu'o; aonaa iriba mani unao dokozunnao umanawunu'o naobanainao. ²⁷ Mazan Tominkaru zaamata pa'an "maaitapin-kainao" pidannao kii-kiziz. ōnao ida'an uaida-kidan aonaa pidan zaamata-ka'o paaitapaaban dikin ii mani. Na'iki Tominkaru zaamatan pidannao aona'oraz ōmanawunun, aida-kida'o nii aonaa pidan zaamata-ka'o umanawunun dikin ii mani. ²⁸ Tominkaru zaamatan kashada-kariwai na'iki dakota-kariwainaoz aona'o ōmanawunun, soo aida-kida'o nii pa'an wunaou'u dakota-kariwainaoz umanawuniinao nii, aonaa mishi'o manawun mani ōnao umanawunun. ²⁹ Uruu idi aonaa turuu pidan atadinpan Tominkaru awun za'a. ³⁰ Mazan Tominkaru ida'ana'o karikaonan unao bau-

† *Isaiah 29:4* †† *Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kināo di'ii.*

da'apatinapanuz Christ Jesus tuma; na'iki Tominkaru aitapaaban ida'an Christ kazannaatan waunao. Uruu Christ ida'ana'o Tominkaru dakotan waunao kaimana'o nii, usaabaan waunao kaiman Tominkaru pidannao nii, na'iki ukazannaatan waunao wa'oi an ai. ³¹ Ukau'an marii washa'apatinan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian kawana'ati, "Kanom atadinpa'azon an, marii u'atadinpan Naobanai sha'apapanii dau'an."

Paul aonaa ukaiwaan parada-karu umanawun kida'o

2 Ōiribannao, uru'oraz zii da'i ōkaawan unao di'iti, ōkowaada'ananuz Tominkaru paradan unao ati, aonaa ōkaiwaan dadara kida'o parada-karu na'iki umanawunu'o aitapa-karu. ² Ōna'iankan dono'oraz unao di'ii, ōtoman ōnyukunuu aonaa kizi ōnyukunuu-pan aimaakan, soo Jesus Christ na'iki wuru'u umawakanuz cross ida'a. ³ Ukau'an ōmakonkan dono'oraz unao di'ii, ōkapatin bii a'o, na'iki ōtarian bii a'o, na'iki tuukii ōnaka-nakaan. ⁴ Na'iki ōkuwaa, aonaa ōkowaadanuzu parada-karu kida ida'an pidan aitapaaban kaduz di'iki'oraz, sariaapa'oraz una'apatan pidan nyukunuu. Mazan Tominkaru Doronaa, pama'ozakan ida'an aida-kida mishi'o wuru'u ōkuwaa. ⁵ Ukau'an unao mishidapanuz aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan umishidanuzu Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o pa'an.

Kaimana'o Doronaa aitapaaban dau'a

⁶ Ōgaru, ōkowaada aitapaaba-karu dau'u, wunao ati'i ma'ozaka'oraz naa itaapan panyukunuu pamishidapan ida'a. Mazan wuru'u aitapaaba-karuz ōkowaadaniaz, aonaa pidannao oo inaobanaano di'iki'o kaduz mani, katokon-tina'o ni'oraz inaobanaitinpan. ⁷ Wurulu'u aitapaaba-karu ōkowaadaniaz, uruu wuru'u Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan umanawunu'o aimaakan aona'oraz pidannao aitapan. Amazada toma-kao ua'ii, Tominkaru di'itapani'i naa na'apam kizi ukazannaatan waunao, turuu kizi utaan wa'ati umanawunu'o aimaakan.

⁸ Aonaa na'ia'oram naobanainao kazowautapa'oraz da'a'a imi'i baara'a aitapan di'oraz aitapaaba-karu dau'an. Itaitapan an maniz, aonaa mani itaukan Jesus cross di'iti, waNaobanaa umanawunu'oraz. ⁹ Mazan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian,

"Wuru'u umanawunu'o aimaakan Tominkaru sha'apata'azooniaz pidannao ati,

marainpainaouz uruu;

aimaakan aona'o pidan tukapauzon oo abatauzon,

aimaakan aona'o pidan zauda-kidan sha'apauzon nii." †

¹⁰ Mazan waunao ati'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanuz aimaakan kida paDoronaa ida'an.

Kaimana'o Doronaa aitapa ipai aimaakan, uaitapa dadara kida'o aimaakan aona'oraz na'apainim

Tominkaru aitapa-kidauzon pidan ati. ¹¹ Pidan doronaa, uruu karikaonan aitapa'o ipai aimaakan pidan nyukunuu ii. Na'apa ukau'an, Tominkaru Doronaa karikaonan aitapa'o ipai na'apam Tominkaru di'itinpan. ¹² Waunao, aonaa wadi'itinpan na'apa pidannao di'itinpan kawan, mazan taa-kao wa'ati Doronai Tominkaru di'iki'oraz pa'an, tominapa-kida'o nii wau-nao waaitapa-kinaa nii kaiman kida'o aimaakan Tominkaru taanii wa'ati.

¹³ Ukau'an, aonaa wakakuwaapan parada-karu kida ida'an tominapa-kida-kariwai pidan aitapaaban kawana'ati'oraz. Mazan wakakuwaapan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidan kawana'ati'o waunao, watominapa-kidan pidannao Kaimana'o Doronaa kuwaa dau'u na'apa uaipan kawana'ati.

¹⁴ Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa umishidan kuwai Tominkaru Doronaa di'iki'o, utaapanuzu madiwautapa-ka'o nii. Na'iki aonaa na'itim uaitapanuzu, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa ida'ana'o pa'an wuru'u pidan aitapanuz Tominkaru dau'u kida'o aimaakan. ¹⁵ Mazan pidan, kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a, turuu uaitapan ipai aimaakan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidanii. Mazan pidan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa na'itim uaitapan pidan dau'u kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a. ¹⁶ Tominkaru Paradan saada-kariwai kian kawan,

"Aonaa kanom aitapan na'apam Tominkaru di'itinpan,

Aonaa kanom turuu kakinaopan uruu." ††

Mazan waunao kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa wa'ida'a, na'apa wadi'itinpan Christ di'itinpan kawan.

Waunao apostlenao Tominkaru poitorunao

3 Ōmin-mishidannao, ōmorowautapankauzon dono'oraz unao di'ii, aonaa turuu ōparadan u'ati, ōparadauzon kawan pidannao ati, mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Mazan ōparadan u'ati, ōparadauzon kawan mamishidakainao pidannao ati, mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu dono, unao koraidaonaa kawanu'o zii, wuru ida'a'a umishidapanuz Christ. ² Ōtaanii dunui u'ati, aonaa ōtaan dunai u'ati, usha'apanum kau'an aona'o zii uka'iitan unikan dunai. Na'iki upu'u zii kai, aonaa uka'iitan unikanuzu.

³ Pakawan zii umashaapan pidannao kawan mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an kaina'a kishauziaaka-karu ubii an na'iki ukashadaapan. Na'apa'o aida-kida umashaapan pidannao kawan mashaapainouz paaipan kawana'ati, na'iki aona'oraz itaitapan Tominkaru.

⁴ Aizii bouda'apa'o unao kian, "Ōgaru Paul pidanan," ba'oran kian, "Ōgaru Apollos pidanan." ‡ Ukian idi na'apa, uaida-kidan umashaapan pidannao kawan aona'oraz itaitapan Tominkaru. ⁵ Kanom mooko ōgaru, na'iki

† Isaiah 64:4

†† Isaiah 40:13 ‡ Putukapa Acts 18:17—19:1 ida'a, Apollos dau'a'o kapam.

kanom mooko Apollos? Waunao Tominkaru poitorunao karikaonan, wakaminka'utan ida'ana'o unao umishidanuz Jesus Christ. Ipai waunao, washa'a-pata wuru'u kaudin-kizai Naobanai taaniaz wa'ati.

⁶ Ögaru wuru'u paowa'oraz uudai, na'iki Apollos wuru'u zabia'oraz uudai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz usoda-kinnaa nii. ⁷ Ukau'an pidan paowa'oraz uudai na'iki pidan zabia'oraz, aonaa imanawunun. Soo Tominkaru pa'an wuru'u umanawunu'oraz, uruu taa'oraz usoda-kinnaa nii. ⁸ Pidan paowa'oraz, na'iki ba'oran pidan zabia'oraz, aonaa na'ia'oram inao awutapan ba'oran ai, na'iki ipai idyaun Tominkaru kawinipinaatan nii, wuru kawana'ati'i kaudin-kizai isha'apataniaz kida. ⁹ Waunao kaudinainao Tominkaru ati, wakaudin baokopa; na'iki unao Tominkaru zakapun kawanu'o, na'iki unao Tominkaru Dapu kapam.

¹⁰ Tominkaru taan ida'an öka'iita-kinnaa nii ösha'apatan ukau'in-kizi, ögaru wuru'u kiwiini'oraz ösakadan ökakuwaapan unao ati Jesus Christ dau'u, na'apa pidan kawan sakada'oraz patoman kabaun pasakitan ida'an utoronaa kida kiwiin, na'iki'i naa ba'orainao kaudinan naa wuru'u kabaun dau'u. Aizii ipai pidan kaudina'oraz na'a marii utoman kaimanaiman wuru'u kabaunuz. ¹¹ Usha'apanum kau'an, aonaa turuu pidan sakitan ba'oran tooro, pana'a'o wuru aia'a sakita-kariwaiz naa kiwiin. Wuru'u kabaun toronaa sakita-kariwaiz, uruu Jesus Christ. ¹² Aizii pabi'i kida pidannao, ikaiwaan nii gold, silver, oo kawinipina'o kuba kida patoma-kinnaa nii wuru'u kabaunuz; baokoinao, ikaiwaan nii atamun, pinidi, oo zi'inaba. ¹³ Na'iki kaudin-kizai, ipai pidan sha'apataniaz kaimanaimana'o nii utukapa-kao Christ kootoopen kamoona dono'o naa. Tikazi'o nii wuru'u aida-kida'o ni'oraz sha'apa'oram aimaakan wakaiwaanii wakaudin-kizi ida'a. Ukau'an tikazi kawaodan dono, uru'o nii pa'an aida-kida na'apam uma'ozakan na'iki ukaimanan. ¹⁴ Aizii kaudin-kizai pidan sha'apataniaz tuudan an tikazi, ukawinipinaata-kao nii wuru'u pidanaz. ¹⁵ Mazan ukau'in-kizi ka'awan an kaiman-daun, aona'o nii ukawinipinaata-kao wuru'u pidanaz; mazan upu'a'o nii ukazannaata-kao, na'apa pidan kawan kidoopa'oraz tikazi maodapa'o bii an.

¹⁶ Mishi unao, uaitapanii Tominkaru Dapu wuru'u unaouz, na'iki kaina'a Tominkaru Doronaa mashaapan u'ida'a. ¹⁷ Ukau'an na'ia'oram pidan pataka'utan an Tominkaru Dapu, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru Dapu kaimana'o, saabaa-kariwai Tominkaru ati, na'iki unao ukau'an wuru'u Tominkaru Dapuz.

¹⁸ Aonaa umariidautina'ana'a. Na'ia'oram pidan unao bii'i zauda-kidan an aitapaaba'o pidan wuru'u paugaruz, imi'i baara ana'o aitapaaba-karu kaduz kawana'ati, marii mishi'oraiman utaapinan maaitapinka'o nii, uruu mishi kizi pa'an uaitapaaban Tominkaru di'iki'oraz aitapaaba-karu kawana'ati. ¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u aitapaaba-karu di'oraz amazada di'iki'oraz, madiwautapa-ka'o karikaonan Tominkaru awun za'a. Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian kawan,

"Pidannao taapinan aitapaaba'o nii manawun, mazan Tominkaru kaiwaan itaitapaabanuz pakaakinapa-kidakinnaa nii idyaun." ^{†20} Na'iki kaina'a ba'oran Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Naobanai ati, pidan aitapaaba'oraz di'itinpan kida madiwautapa-ka'o karikaonan." ^{†21} Ukau'an aonaa kizi na'ia'oram pidan atadinpan pidan dau'an pada'anpaniaz. Ipai di'oraz aimaakan Tominkaru taanii unao ati kaminka'uta'o nii unao: ²² ögaru, Apollos, na'iki Peter; di'oraz amazada; kakupa-karu na'iki mawaka-karu; kai na'iki diina'iti'o, ipai wuru kida'a unao idiwau pa'idiwau, ²³ na'iki unao Christ idiwau, na'iki Christ Tominkaru idiwau.

Waunao apostlenao kaudina'o Christ ati

4 Udi'itapa Apollos na'iki ögaru, waunao Christ poitorunao karikaonan. Tominkaru taanii wakaudin-kizi nii, wakowaada kizi pidannao ati na'apam Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan aimaakan, wuru'u aona'oraz uaitapa-kidauzon pidannao ati kotua'a naa. ² Aizii pidan taa-kariwaiz ukau'in-kizi nii, marii usha'apatanuz mishiiman, panaobanaa aipan kawana'ati. ³ Aizii ögaru ati, aonaa usha'apan pabi'i kida unao oo ba'orainao di'itapan an na'iki kadakotin-kidan wuru'u ökaudinanz Tominkaru ati. Upu'u ögaru, aonaa na'apam ökian ökaudin-kizi dau'an. ⁴ Ögaru, öaitapan kawana'ati, kaiman ösha'apatan wuru'u taa-kariwaiz ökaudin-kizi nii, mazan aonaa ökian mani kaiwuru'u ösha'apata wuru'u ökaudin-kizi kaiman manawun. Mazan Naobanai'o nii pa'an wuru'u kowaada'oraz kaiman ösha'apatan ökaudin-kizi oo aonaa. ⁵ Ukau'an, mana'a udi'itapa'ana'a na'iki ukadakotin-kida'ana'a na'apam pidan sha'apatan pakaudin-kizi, wuru'u kamoo aita-kariwaiz kaawan ua'ii. Mishi'oraiman uzadapa Naobanai Jesus kaawan. Aizii ukaawan dono'o naa, ukanadapan nii aimaakan kida dizinpa'oraz maruta'o-karu ii. Na'iki uaitapa-kidan nii kaimanaiman kandii ni'o pidannao sha'apatan aimaakan kida. Na'iki uruu dono Tominkaru naubaan nii ipai pidan wuru kawana'ati'i ikau'inanz pa'ati.

⁶ Ömin-mishidannao, ökaiwaa Apollos na'iki ögaru, ötukapa-kida-kinnaa nii na'iki ötominapa-kida-kinnaa nii unao, na'apa'oram ati'o manawun tawuru'u kii-karuz, "Usha'apata aimaakan soo kakinaorii kida kawana'ati." Uruu aona'o nii uatadapan bauda'apa'o pidan na'iki ukashadan ba'oran. ⁷ Kanom tomanii pugaru umanawunu'o nii baokoinao ai? Kanom kaina'a pu'ida'a aona'o Tominkaru taanii mani pu'ati? Ipai aimaakan kida pu'ida'a'oraz Tominkaru di'ikin an, kandii nii pu'atadinpan, utaa-kao pu'u pu'ati mawinipinaa-daun?

⁸ Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan uaiapanii? Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimaakan Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iita-kinnaa nii usha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati? Unao, naobanainao'u naa mooko uzauda-kidan aonaan pu'u zii waunao naobanai-tinan?

Kaiman manawun mani ð'ati umishiin an unao naobanainaou'u naa, uruu turuu kizi waunao kapam naobanai-tinpan baokopa unao tuma. ⁹ Mazan ðtukapanuz, Tominkaru toman waunao apostlenao awutapa manawun ipai pidannao ai. Waunao na'apa'o pidannao kawan na'aka-kariwaiz zowii-karu nii iriba'o pidannao kanaapu'u, ipai pidannao na'iki angelnao awunuutapan pu'u. ¹⁰ Waunao, watukapa-kao maaitapin-kainao nii, usha'apanum kau'an waunao Christ poitorunao. Mazan unao, utaapinan aitapaaba'o nii pa'an, uzaamatipan idi Christ ida'ati. Waunao, aonaa wataapa-kao umanawunnao nii, mazan unao, utaapinan umanawunnao nii pa'an. Unao naubaapa-kao, mazan waunao aonaa wanaubaapa-kao.

¹¹ Pakawan kai waunao wamazani na'iki maradako; aonaa wakakamichanun; waunao, waba'izii-kao; aonaa wadapu nii wamashaapa-kizi nii. ¹² Waunao, dadara wakadudin wamashaapa-kinoo nii. Aizii pidannao paradan dono wa'ati kaziwa-kida'o parada-karu ida'an, watorinpan nii, kaiman kizi pa'an aimakaan sha'apan i'ati. Pidannao pataka'utan dono waunao, wataapada i'sha'apatan waunao, aonaa watiwaan wakaunan. ¹³ Pidannao kadakotin-kidan dono waunao dikauda'o ida'an, waunao kaimana'o nii pa'an waparadan i'dau'an. Pakawan kai, pidannao taapan wau-nao na'apa aimakaan kawan aona'oraz naa uaipa-kao.

¹⁴ Õsaadan di'oraz unao ati, aonaa ðba'azootin-kida'azon idi'o mani unao, mazan ðtominapa-kida-kinoo ni'o na'iki ðkakinaota-kinoo ni'o unao pa'an, usha'apanum kau'an unao, ðdainao kawanu'o ðmarainpan.

¹⁵ Utiichaannao kaina'an pu'u mani iriba padamata, tominapa-kida'o unao mashaapa-karu dau'u Christ ati, mazan kaina'a bauda'apa pidan unao daru kawanu'o. Õgaru wuru'u unao daru, usha'apanum kau'an ðgaru kiwiitapa'oraz ðkowaadan u'ati Kaimana'o Kuwai, na'iki uruu idi'o umishidanuz Christ Jesus. ¹⁶ Ukau'an ðpishaan unao umashaapa kizi pa'i na'iki udi'itinapa kizi na'apa ðgaru kawan. ¹⁷ Uruu idi'o ðdyuudan Timothy unao di'iti, uruu ðdani kawanu'o ðtaapan na'iki ðmarainapanii. Uruu mishi'o usha'apatan kaudin-kizai Naobanai ati'o. Uru'o nii nyukunuu-kida unao ati na'apa pam ðda'anan Christ Jesus, na'apa ðtominapa-kidan na'iki ðkakinaopan kawan mishidainao ipai choochi ðmorowauta-kizi kawana'ati.

¹⁸ Pabi'i kida unao umanawun nii uabatinpan, uzau-da-kidan aona'o nii ðwa'atin ðmorowauta'anan u'ida'ati koshan. ¹⁹ Mazan Naobanai aipan an una'apan, ðwa'atin nii u'ida'ati kadiman. Uruu dono'o nii ðaitapan wuru'u atadinpainao pidannao umanawun-tinpan pakadakotinan ida'ana'o karikaonan, oo mishi'o wuru'u kaina'a ma'ozaka-karu i'ida'a, Tominkaru di'iki'oraz. ²⁰ Usha'apanum kau'an Tominkaru kazowautapan dono pidannao, upana'ada ikaduz pama'ozakan ida'an. Pidannao kian an kaina'a i'ida'a Tominkaru ma'ozakan mazan ikaduz aonaa ukaimanan, aonaa Tominkaru kazowautapanii mani wuru'u inaouz. ²¹ Aizii ðwa'atin dono, sha'apa'oram kaduz ida'an uaipan ðwa'atin u'ida'ati? Uaiapa ðwa'atin ba'izi tuma, oo ua-

iapa sha'a ðwa'atin kamarainpanu'o na'iki kaimana'o nyukunui ida'an?

Pidan kaminshu'uinpa'o dau'a'o

5 Ukowaada-kao ð'ati kaina'a kaminshu'uinapa-karu unao bii'i, wuru'u na'apa'oraz aimakaan sha'apaapa-kao oia'o manawun wuru'u. Upu'u zii pidannao aona'oraz i'aitapan Tominkaru, aonaa ikashaa-pan uruu kaduz aimakaan sha'apaapa-kao pabii an. Ukowaada-kao ð'ati kaina'a daonaiora unao bii a'o, udaiaroitapan padaroaba. ² Mazan upu'u unao, utaapinan umanawunu'o nii! Ukasha'ora'oraz mani mishi'oraiman, na'iki wuru'u daonaiora sha'apata'oraz aimakaan na'apa'o, aona'ora'a naa turuu unao taapadan ubaokopatinan unao tuma uchoochiipan dono. ³ Õgaru, ð'aonaan pu'u padamata unao ai, mazan kaina'a ðgaru unao tuma ðdi'itinpan ii. Na'iki ðaitapa'aka'a naa na'apam nii ðpataka'utan wuru'u pidanz sha'apata'oraz oia'o manawun, na'ia'o kawanu'o manawun ðgaru unao tuma. ⁴ Aizii ubaokopatinan dono'o naa wanaobanaa Jesus uu ida'an, na'iki ðgaru, ðbaokopatinan kapam unao tuma ðdi'itinpan ii, waNaobanaa Jesus ma'ozakan ida'an, ⁵ marii pa'i utaan wuru'u pidanz Satan ati, unanaa oia'oraz pataka'uta-kizinao kizi. Mazan udoronaa kazannaata-kao nii wuru dono'o Naobanai Jesus kaawanuz powaa ati.

⁶ Ukau'an unao atadinapanuz, aonaa kaimana'o mani wuru'u. Uaitapanii tawuru'u kii-karuz kaikapa'a: "Masakauda'u sodi'o yeast, upoodada ipai wuru'u poroom-bi'i." ⁷ Ukau'an marii uzikadan wuru'u kaminshu'uinpa'oraz pidan unao bii iki. Na'apa Israelitena zikadauzon kawan ipai yeast padapu iki kida, i'taapan ua'ii Passover Kamoon. Uruu unao pa'ina'o poroom-bi'i ukawanu'o nii, aona'oraz ukawiki'ita-kao yeast idi. Mishi ðaitapa unao, Tominkaru so'otani'i naa u'oian, na'iki utomanii unao kaiman. Christ zowii-kao wa'ati wakazannaata-kinoo ni'o wa'oian kida ai, na'apa kaznizo dani kawan Israelitena zowiauzoniaz Passover Kamoon dono. ⁸ Una'apan kau'an, wamarina'ata'a naa kiwiitapa'o wamashaapauzon kaduz, wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz. Mishi'oraiman, waizo'ati'i naa Tominkaru wanyukunuu iki, aonaa wadakotinpan ida'an mani karikaonan, na'apa kizi'i naa pa'an wau-nao bread kawan, aona'oraz ukawiki'ita-kao yeast idi, Israelitenao nikauzonii kawan Passover Kamoon dono.

⁹ Õsaadanii sha'atii kiwiitapa'oraz ðkaaritan ida'a, ðkiinii unao ati aonaa kizi ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidannao kaminshu'u-shorona tuma. ¹⁰ Aizii ðsaadan dono'oraz na'apa, aonaa pidannao mamishida-kainao dau'ana'o mani tawuru'u ðna'apanuz, na'iki pidannao oiainpainauz pakaminshu'uinpan ida'an, oo na'azootinauzonaouz, oo koidimiki-naouz, oo tominkarunitapainauz toma-kariwai tominkarunao. Mazan aonaa na'itim umashaapan pana'itinapa i'ai, umashaapan pu'u da'a'a imi'i baara'a. ¹¹ Mazan ðsaadanii unao ati, aonaa kizi

ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidan dakotina'oraz pumin-mishidan nii, mazan upu'a'oraz zii ukaminshu'uinpan, oo na'azootinauzo, oo tominkaruniitapa'o toma-kariwai tominkarunao, oo parada'o dikauda kida'o aimakaan ba'orainao dau'an, oo po'idipauzo, oo koidimiki. Aonaa shaa pa'i ua-roopa'ana'a na'apa'o pidan tuma.

¹² Ögaru aonaa ökaudin-kizi mani wuru'u ödi'itapa kizi na'apam ösha'apatan na'iki ökakinaotan pidannao mamishida-kainao. Tominkaru'o nii pataka'uta ñao ñ'orian kida dikin ii. Mazan unao, ukaudin-kizi pa'an wuru'u ukakinaotanuz umin-mishidannao, sha'apaa-painaoouz oia'o. Na'apa Tominkaru paradan saadauzo-kariwaiz kian kawan, "Aonaa utaapada'ana'a wuru'u pidan sha'apata'oraz oia'o na'an unao bii'i." †

Mishidainao sakitapadan pakasharutaakan

6 Aizii na'ia'oram an unao kasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a pukaaka-pa'anan pumin-mishidan kootoopauzonao ati, aona'oraz ñmishidan Tominkaru. Mishi'oraiman, pupishaa pa'an mishidainao puchoochin ainaouz sakitapadan wuru'u ukasharutaakanuz. ² Mishi, unao uaitapanii diina'iti'i Tominkaru pidanannaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz pidannao mashaapa'oraz ipai na'ia'akan. Ukau'an, unao turuu kapam usakitapadan masha'apannaa kida'oraz kasharutaaka-karu kida unao bii ana'oraz. ³ Mishi, uaitapanii waunaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz angelnao diina'iti'i. Ukau'an, unao turuu kapam udi'itapan na'iki usakitapadan wuru'u kasharutaaka-karu kida kai'oraz mashaapa-karu ida'a. ⁴ Una'apan kau'an, na'apainim an pukasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a kootoopauzonao di'iti, aona'oraz ñmishidan Tominkaru. Ñnao aona'o turuu ñsakitapadan ukasharutaakanuz. ⁵ Ökian u'ati kaikapa'a öba'azoo-kida'azon unao. Aonaa mooko zoobaba bauda'apa pidan nii unao bii'i aitapaaba'o, ka'iita'o padi'itapan na'iki pasakitapadan mishidainao kasharutaakanuz? Mishi kaina'a'o wuru'u. ⁶ Mazan unao, umakon mamishida-kainao di'iti, na'iki ukaakapan umin-mishidan ñ'ati, na'iki uaipan ñsakitapadan ukasharutaakanuz.

⁷ Aizii wuru'u ukaakapaakanuz, na'iki una'akanuzu umin-mishidannao kootowapa-kizai iti, na'apa'o aida-kida unao aonaa umashaapan mishidainao kawan. Pumin-mishidan sha'apatan an aimakaan dikauda'o pu'ati, oo uzaamatan an pusha'apauzi, kaimana'o nii zii putuudan an punyukunuu pukaakapaan ai pa'an uruu kootopauzo ati. ⁸ Mazan unao, aonaa ukashaapan una'apata-ka. Mishi'oraiman unaou'u naa sha'apata'oraz dikauda'o aimakaan, na'iki uzaamatan baokoinao sha'apauz ñ'ai, na'iki usha'apatan di'oraz aimakaan umin-mishidannao ati'o.

⁹ Mishi, uaitapanii wuru'u pidannao sha'apatinaouz dikauda kida'o aimakaan, aona'o nii ñwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Aonaa umariidauti-

† Deuteronomy 17:7

na'ana'a. Pidannao kaminshu'uinpainao, pidannao tominkaruniitapainao aimakaan karikaonan, pidannao kiaapainaoouz aonaa pamin-mazidan mani, daonaio-ranao kiaapaakauzonaouz pa'atiaaka, ¹⁰ pidannao koidimikinao, pidannao na'azootinauzonao, pidannao po'idipauzonao, pidannao parada'o dikauda kida'o aimakaan ba'orainao dau'an, pidannao kazatainao pairiban sha'apauz; wuru'u pidannao sha'apatinaouz na'apa kida'oraz aimakaan, ñnao aona'o nii ñwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ¹¹ Kiwiitapa, na'apa'o da'i pabi'i unao mashaapauzon. Mazan unao chikaa-kariwai'i naa u'orian ai, Tominkaru buutani'i naa pa'idiwau nii. Na'iki udakotani'i naa unao kaimana'o pidannao nii Naobanai Jesus Christ ma'ozakan ida'an, na'iki waTominkarun Doronaa ida'an.

Ukonaukii-kida Tominkaru umashaapan ida'an u'ati

¹² Aizii pabi'i unao mishidainao kian, "Ögaru, kashaapa-ka. Ösha'apatan kanom karikaonan öaiapanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimakaan ösha'apatani kaimana'o ö'ati wuru'u. Pabi'i unao kian, "Ögaru, kashaapa-ka. Ösha'apatan kanom karikaonan öaiapanii," mazan ögaru aona'o nii ökashaapan na'ia'oram aimakaan kazowautapan ögaru. ¹³ Mazan ba'orran kian nii, "Wanyukunui toma-ka. watoba ati'o na'iki watoba toma-ka. wanyukunui ati'o." Mishi'o wuru'u, mazan diina'iti'i wa'aokazi'ian dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a wanyukunui nii, usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa wananaa aipan wanyukunui. Mazan aonaa kaimana'o mani wuru'u wakaiwaan wananaa kaminshu'uinapa-karu dau'ati. Mishi'oraiman marii washa'apatan aimakaan kida wananaa ida'an, Naobanai Jesus aipan kawana'ati. Na'iki Naobanai Jesus wuru'u kazowautapa'oraz wananaa. ¹⁴ Pama'ozakan ida'an Tominkaru kadishita-kidan Naobanai Jesus mawaka-karu di'iki, na'iki ukadishita-kidan nii kapam waunao mawaka-karu di'iki pama'ozakan ida'an.

¹⁵ Mishi, unao uaitapanii unanaa zaamatanpa'o Christ nanaa di'iti. Ukau'an aonaa turuu özaamatan Christ nanaa na'iki öbauda'apatanuz kaminshu'u-shoroaba nanaa di'iti. Aonaa turuu, aonaa masakauda'u! ¹⁶ Aonaa mooko uaitapan pidan kiaapa'oraz kaminshu'u-shoroaba, ubauda'apatinan otuma wuru'u? Usaadinpan kawan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian, "Daonaio-ra kiaapan dono zun, wuru'u daonaio-ra na'iki zun bauda'apa'o kawanu'o ñnanaa." ¹⁷ Mazan pidan zaamatan na'oraz Naobanai Jesus di'iti, uruu ubauda'apatinan utuma wuru'u panyukunuu ii.

¹⁸ Mana'a ukaminshu'uinpa'ana'a. Ipai ba'oran aimakaan oii kida'o pidan sha'apatani, aonaa usha'apatan unanaa. Mazan pidan kiaapa'oraz aonaa pamin-mazidan mani, usha'apatan aimakaan dikauda'o manawun pananaa ati wuru'u. ¹⁹ Mishi, unao uaitapanii unanaa Kaimana'o Doronaa mashaapa-kizi wuru'u. Uruu mashaapa'oraz unao ida'a na'iki uruu Tominkaru taaniaz unao ati. Ukau'an unao aonaa turuu usha'apainpan uaipan kawana'ati, mazan Tominkaru idiwau unao, ²⁰ usha'apanum kau'an Tominkaru toriini'i naa

unao. Ukau'an, ipai aimaakan usha'apatanii unanaa kida ida'an aida-kida kizi na'apam ukonaukii-kidan Tominkaru.

Kakinaorii kaudaiaruinao na'iki kaudaiaroinao ati'o

7 Aizii, òkowaadan nii na'apam òdi'itinpan tawuru kida dau'ana'a upishaanz ògaru, usaadaniaz ukaaritan ida'a. Mishii kaimana'o wuru'u daonaiora mashaapan an maudaiaro-daun. ² Mazan ukaina'an idi iriba manawun kaminshu'u inapa-karu, marii daonaiora mazidan na'iki ukiaapan soo paudaiaro. Zuna na'apa kapam. Marii omazidan na'iki okiainpan soo paudaiaru tuma. ³ Na'iki daonaiora, aonaa kizi umaaiapakan paudaiaro oaipan an uruu, usha'apanum kau'an odaiaru uruu. Zuna na'apa kapam, aonaa kizi omaaiapakan paudaiaru uaipan an oroo, usha'apanum kau'an udaiaro oroo. ⁴ Na'iki aonaa paba'orani'o mani okazowautapan pananaa, mazan odaiaru wuru'u kazowautapa'o onanaa kapam. Na'apa kapam daonaiora, aonaa paba'orani'o mani ukazowautapan pananaa, mazan udaiaro wuru'u kazowautapa'o unanaa kapam. ⁵ Mana'a umarina'ana'a unanaa udaiaru ai oo udaiaro ai. Soo mishii unyukunuu na'apa kidaakan an, uruu aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo sodi karikaonan, uruu turuu kizi utaan amazada utoriinapan-tin-kinnaa nii. Mazan udauna'an, turua'a naa koshan ukiaapaakan. Aonaa kizi Satan tiwaa-kidapan unao, usha'apanum kau'an unao mazidainao aonaa ukai'itan utuudan unyukunuu tomunu'iki manawun ukiaapaakan ai. ⁶ Mazan kaiwuru'u òna'apanuz, aonaa òtaan mani kakinaorii wuru'u aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo karikaonan. ⁷ Tuukii zii mani ukaimanan ò'ati ipai unao mishidainao mashaapan an paba'oran, ògaru kawan. Mazan Tominkaru taa pabi'i mishidainao ati ìka'iita-kinnaa nii pamashaapan mazida'o pidan nii, na'iki ba'orainao mishidainao ati utaa ìka'iita-kinnaa nii pamashaapan paba'oran, aonaa ìmazidan.

⁸ Aizii, òparada'azon wunao ati'i, aona'oraz naa ìkaudaiarun oo ìkaudaiaron, na'iki zunnao ati mawakainauz naa ìdaiarunao. Kaimana'o wuru'u umashaapanuz uba'oran, ògaru kawan. ⁹ Mazan aonaa an ukai'itan udadaradapan unyukunuu zun ai oo daonaiora ai, ukau'an kaiman pa'an umazidan koshan, una'azootapan ai zun oo daonaiora tuukii manawun.

¹⁰ Aizii, òparadan unao ati mishidainao mazidainauz naa. (Wuru'u kakinaorii aonaa ògaru di'iki'o mani, mazan Naobanai Jesus di'iki'o pa'an wuru'u kakinaorii.) Òparadan unao daiaroinao ati, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaru. ¹¹ Mazan pumuudan an pudaiaru, ukau'an puba'orantina'a naa pumashaapa, oo puaipan an pumashaapan pidan mazida'o nii, pukiwa pudaiaru di'iti powa'a iti, pukaimanaaka utuma koshan. Na'iki òparadan unao daiaruinao ati kapam, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaro.

¹² Aizii, òparadan unao baokoinao mishidainao ati, mazidainauz pidan mamishida-ka'o tuma, (wuru'u kakinaorii ògaru di'iki'o, aonaa Naobanai Jesus di'iki'o

mani). Na'ia'oram unao daonaioranao mazida'o zun tuma aona'oraz omishidan Jesus, na'iki pakawan oaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a oroo. ¹³ Na'iki pugaru zun mishidapa'o Jesus, mazida'o daonaiora tuma aona'oraz umishidan Jesus, na'iki pakawan uaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a uruu. ¹⁴ Usha'apanum kau'an wuru'u daonaiora aona'oraz umishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan uruu ubauda'apatinan ida'an paudaiaro di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Na'iki zun aona'oraz omishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan oroo obauda'apatinan ida'an paudaiaru di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Aonaa an mani umishiin Tominkaru saabaan kaiman pudaiaro, oo pudaiaru aona'oraz zii umishidan, unao dainao aonaa mani Tominkaru saabaan kaiman pa'ati. Mazan umishiin idi, kaiman Tominkaru saabaan unao dainao kapam. ¹⁵ Mazan wuru'u pidan aona'oraz umishidan oo omishidan Jesus muuda'azon an pamin-mazidan mishidapa'oraz Jesus, marii umakon oo omakon. Na'apa'o sha'apan an, pidan mishidapa'oraz, aona'a naa powa'a uruu oo oroo mashaapan mazida'o pidan nii. Mazan Tominkaru zaamatan waunao mishidainauz Jesus, wamashaapa-kizi konaukii na'iki kaiman ipai pidannao tuma. ¹⁶ Panaadon unao daiaroinao mishidainauz Jesus, unao ida'ana'o nii udaiarunao mishidan Jesus, na'apa unao kawan. Na'apa kapam unao daiaruinao, mishidainauz Jesus, panaadon unao ida'ana'o nii udaiaronao mishidan Jesus na'apa unao kawan.

Umashaapa uwa'atin dono'o kawan Tominkaru ida'ati

¹⁷ Di'oraz kakinaorii òtaanii ba'oran mishidainao ati ba'oran wiizai iainao kidaz. Marii ipai unao mashaapan pakawan wuru'u mashaapa-karu kaduz ida'a Naobanai Tominkaru muuda-kiziz pugaru, uzaamatan ua'ia'oraz pugaru mishidapa'o nii Jesus. ¹⁸ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u òkianuz: Aizii pidan choota-kariwaiz † Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, Tominkaru zaamatan ua'ii uruu, aonaa kizi utiwaan papana'adan pachootakaoaz. Na'apa kapam, Tominkaru zaamatan dono pidan aona'oraz uchoota-kao Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, aonaa kizi'i naa uaipan pachootakao. ¹⁹ Usha'apanum kau'an aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u pidan choota-kaoaz oo aonaa uchoota-kao. Mazan kanom pa'an umanawunu'o nii, wash'apatan pa'an aimaakan kida Tominkaru aipani-az wash'apatan. ²⁰ Ukau'an ipai unao, pakawan unaa, umashaapauzonuz kaduz ida'a, Tominkaru zaamatan ua'ia'oraz unao mishidainao nii Jesus.

²¹ Aizii pugaru torii-kariwai poitorui †† nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mana'a putaapada'ana'a pupoitoruitapa-kaoaz kasharutapan punyukunuu. Mazan na'apainim an pidan toria'oraz pugaru kian

† choota-kariwaiz: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii. †† torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

pu'ati, "aizii turua'a naa pumakon," pumako'o naa, uruu aonaa kizi pupoitoruitapa-ka. ²² Pugaru poitoruitapa-kariwaiz Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, na'apa'o pugaru pidan kawan muuda-kariwaiz naa upoitoruitapa-ka ai, usha'apanum kau'an Naobanai Jesus muudin-kidani'i naa pugaru oia'o poitoruitapan ai. Aizii pugaru na'apa kapam, aona'oraz pidan torian papoitoru nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mazan aizii Christ poitoru'u naa pa'an pugaru. ²³ Unao Tominkaru toriini'i naa. Ukau'an manaa'a naa upoitoruitapa-kidina'ana'a pidannao ati. ²⁴ Ōmin-mishidannao, pakawan umashaapa na'apa Tominkaru zaamatan di'iki'o kawan unao, mishidapainao nii Jesus.

Pidannao aona'oraz zii ũkaudaiarun oo ũkaudaiaron

²⁵ Aizii, ōparadan nii wuru dau'ana'a upishaanzu pidannao dau'an aona'oraz zii ũkaudaiarun oo ũkaudaiaron. Aonaa Naobanai Jesus taan kakinaorii uruu dau'an. Mazan Naobanai Jesus, dobata ukaminka'utan ōgaru, ukau'an ōmishida unao turuu umishidan ōparadan. Uruu idi kaikapa'a ōdi'itinpan kaimana'o aimakaan dau'an unao sha'apatan ni'o. ²⁶ Amazada dadaradinan idi'i naa kai, ō'itiiman powa'a zii ukaimanan pa'an mishidainao, aona'oraz zii ũkaudaiaron oo ũkaudaiarun mashaapan paba'oran. ²⁷ Mazan aizii pugaru kaina'a'ora'a naa pudaiaro, aonaa pudorota'ana'a na'apam kizi pumuudan oroo. Aizii aonaa an zii pudaiaro nii, aonaa pudorota'ana'a pudaiaro nii. ²⁸ Mazan aizii putoman an punyukunuu na'iki pumazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u pusha'apataniaz. Na'iki zun aona'oraz zii okaudaiarun, otoman panyukunuu na'iki omazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u osha'apataniaz. Mazan wuru'u pidannao kaudaiaruinao oo kaudaiaroinao, ũbaiaapan nii dadara'o mashaapa-karu na'iki kasha'ora kida'a aimakaan kai'oraz mashaapa-karu ida'a, na'iki aonaa ōaipan ubaiaapan na'apa kida'oraz aimakaan.

²⁹ Ōmin-mishidannao, ōaipan uaitapan wuru dau'ana'a. Wururu'u wamashaapanuz kai di'oraz amazada ida'a, aona'o ni'i naa utomunu'ikin, uruu uikodan naa patokon. Uruu idi'o ōkian daonaioranao ati kaudaiaroinaouz: Aonaa utaapada'ana'a ukaudaiaronuz awautapan udi'itinpan usha'apata'azon ai kaudin-kizai Naobanai Jesus ati. ³⁰ Na'iki na'apa kapam unao mishidainao zaadinainaouz, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun ukasha'oran dau'u. Na'iki unao mishidainao konaukii-tinainaouz, aonaa udi'itinpa'ana'a soo ukonaukiitanan dau'u karikaonan. Na'apa kapam unao mishidainao toriainaouz aimakaan kida, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apauz kida dau'u. ³¹ Na'iki unao mishidainao sha'apaapainaoz aimakaan kida pamashaapa-kinnaa nii wuru amazada ida'a'a, aonaa udi'itinpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apaapaniaz kida dau'u. Usha'apanum kau'an wuru'u mashaapa-karu kaduz di'oraz amazada ida'a kai, na'iki ipai aimakaan kida pidan sha'apaapa-

niaz pamashaapa-kinnaa nii da'a'a, kadimana'o ni'i naa uikodan patokon.

³² Aonaa ōaipan udi'itinpan tuukia'a naa manawun na'apam kizi umashaapan. Daonaiora aona'oraz zii udaiaro nii, unyukunuu pasha'apatan dau'an kaudin-kizai Naobanai Jesus ati, uaipan pasha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati. ³³ Mazan daonaiora mazi-da'oraz, unyukunuu pasha'apatan dau'an aimakaan kida ũmashaapa-kinnaa nii di'oraz amazada ida'a, usha'apanum kau'an uaipan idi pataapan paudaiaro kaiman. ³⁴ Uruu idi dya'utam udi'itinpan, uaipan pasha'apatinan Naobanai aipan kawana'ati, mazan ukonaukii-kida'azon paudaiaro kapam. Na'apa kapam, zun mawaka'oraz naa odaiaru oo zun aona'oraz zii odaiaru nii, onyukunuu tuukii osha'apatan dau'an kaudin-kizai Tominkaru ati. Ōaipan ipai aimakaan pasha'apatinan pananaa ida'an na'iki padi'itinpan ida'an Tominkaru ati pa'idiwara. Mazan zun mazida'oraz, odi'itinpan pasha'apatan dau'an aimakaan kida ũmashaapa-kinnaa nii, usha'apanum kau'an ōaipan idi pasha'apatan aimakaan kida paudaiaru nyukunuu kawana'ati. ³⁵ Ōkianuz unao ati kaikapa'a, ōkaminka'uta-kinnaa ni'o unao, udi'itapa kizi kanom kaimana'o aimakaan usha'apatan nii. Aonaa ōtiwaan mani ōtaan kakinaorii u'ati wuru'u. Mishi'oraiman ōkaminka'uta'azon unao umashaapa-kizi kaiman, Naobanai pidannao mashaapan aiapa-ka kawana'ati. Uruu turuu kizi usha'apatan kaudin-kizai soo Naobanai Jesus ati karikaonan, na'iki aonaa kizi udi'itinpan usha'apatan dau'u ba'oran aimakaan.

³⁶ Mazan aizii dii mani pugaru kaina'a zun pudaiaro ni'o, maskonnao-tinpa'ora'a naa, na'iki tuukii puaiapan oroo, pudi'itinpan soo pumazidan dau'u otuma. Ukau'an turuu pamazidan, na'iki aonaa oia'o mani wuru'u. ³⁷ Mazan aizii putoman punyukunuu aona'o nii pukaudaiaron, na'iki aonaa pidan dyuudan ida'ana'o mani wuru'u pusha'apatanuz aimakaan, na'iki puka'ita pudadaradan punyukunuu puaiapan ai zun, kaimana'o aimakaan wuru'u pusha'apataniaz. ³⁸ Ukau'an wuru'u pidan mazida'oraz paudaiaro ni'o tuma, kaimana'o aimakaan wuru'u usha'apataniaz, na'iki pidan aona'oraz ukaudaiaron, aimakaan powa'a'o zii ukaimanan wuru'u usha'apataniaz.

Zunnao mishidainao, mawakainaouznaa ũdaiarunao

³⁹ Aizii zun bauda'apatina'o paudaiaru di'iti ukupan pu'u. Mazan odaiaru mawakan an, turuu omazidan na'ia'oram pidan tuma oaiapanii. Mazan marii omazidan pidan mishida'o tuma. ⁴⁰ Mazan ōgaru ōdi'itinpan, powa'a'o nii zii pa'an ukaimanan omashaapan an paba'oran, aonaa okaudaiarun koshan. Mazan ō'itiiman kaiman pa'an unao abatan na'apam ōkian, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa kazowautapanii ōgaru, unao kawan.

Uzai dunaa taa-kao toma-kariwai tominkarunao ati

8 Aizii òdako'atin nii upishaanuz, waunao mishidainao nikan daua'oraz dunai, wuru'u taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Waaitapa ipai waunao ida'a kaina'a aitapa-karu. Aitapa-karu toman waunao atadinapa, mazan wakamarainapanun ida'an wama'ozakadan nii wamin-mishidannao pa'an. ² Pidan zauda-kida'oraz paaitapa aimakaan dobata manawun, aona'o zii uaitapan aimakaan wuru'u. ³ Mazan mishi, Tominkaru aitapa pa'an pidan marainpa'oraz paugaru.

⁴ Ukau'an, kaikapa'a òkianu'u dunai nika-kao dau'an, taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati: waaitapa aimakaan toma-kariwaiz tominkarunao nii, aonaa mishi'o Tominkaru mani wuru'u, mazan waaitapa kaina'a bauda'apa Tominkaru pa'an. ⁵ Mishi, ukaina'an pu'u aimakaan kida dakota-kariwaiz tominkarunao nii aokazi ii, oo imi'i baara'a, (na'iki kaina'a iriba pidan dakotanii tominkarunao nii na'iki naobanainao nii), ⁶ waunao ati kaina'a bauda'apa Tominkaru karikaonan, waDaru. Uruu toma'oraz ipai aimakaan kida, na'iki wamashaapan uruu ati'o. Na'iki kaina'a bauda'apa Naobanai karikaonan, Jesus Christ. Ipai aimakaan kida toma-kao uruu ida'ana'o pa'idiwara, na'iki wamashaapan uruu ida'ana'o.

⁷ Mazan aonaa ipai mani pidannao aitapan, aonaa kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao. Pabi'i pidannao naudina'ora'a naa ì'ati pamishidan wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao na'iki ìtaapan ìdyaun kakupainao nii. Ukau'an ìnikan dono dunai, pakawan ìdi'itinpan udau'u, taa-kariwai kawan toma-kariwai tominkaru ati. Uruu idi aonaa ìbatinan kaiman panyukunuu ii, ìbatinan ìsha'apata aimakaan oia'o. ⁸ Mazan wanikan dono wanyukunui, aona'o nii umaonapadan waunao Tominkaru ida'ati. Aizii aonaan dono wanikanuz, aonaa uawutapadan Tominkaru nyukunuu kaimanan wa'ati. Na'iki wanikan dono kapamaz, aonaa utoman waunao kaiman powa'a zii Tominkaru ati.

⁹ Mazan pabi'i kida unao, uaitapa aonaa sha'apa'o mani wuru'u dunai nika-kao taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Mazan uaitapan pa'i, aonaa kizi uwaota-kidan umin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, unikan ida'an wuru'u wanyukunui unao kawan. ¹⁰ Aizii dii mani pumin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, utukapan uaropan tominkarunao dapunaa ii, uruu idi una'apatan panyukunuu, unikan naa dunai taa-kariwaiz tominkarunao ati, ukian pu'u panyukunuu ii "oia'o wuru'u òsha'apataniaz." ¹¹ Ukau'an, pugaru aitapan ida'an aonaa kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao, pupataka'uin-kidan pumin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, uruu ati'oraz kapam Christ mawakan. ¹² Ukau'an pu'oian wuru'u, pusha'apata-kidan ida'an pumin-mishidan ati aimakaan zauda-kidaniaz panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani. Na'iki na'apa'o ida'an, oia'o aimakaan wuru'u pusha'apataniaz Christ ati.

¹³ Ukau'an, òwaota-kidan an òmin-mishidan oia'o di'iti ònikan ida'an dunai, aona'o nii ònikauzon dunai powa'a.

Aimaakan kida turua'o apostle zaamatan na'iki sha'ap-atan

9 Ògaru turuu òsha'apainpan òaipan kawana'ati. Apostle wuru'u ògaru, usha'apanum kau'an òtukapanii Jesus wanaobanaa, na'iki òkaudinani idi'o uruu ati wuru'u unao mishidanuz Naobanai Jesus. ² Baokoinao pidannao mataapakan pu'u ògaru apostle nii, mazan unao uaitapa apostle pa'an wuru'u ògaruz. Na'iki unao mishidapanuz Naobanai Jesus, uruu kainaabata'o kaimanaiman apostle wuru'u ògaruz, Naobanai Jesus ati.

³ Aizii pidannao dakoopan dono ògaru òkaudinani dau'an apostle nii, kaikapa'a òdako'atin ìdyaun: ⁴ Wau-nao turuu wana'an unao tuma udapu'u na'iki wanikan kapam uwanyukunuu baokopa utuma. ⁵ Waunao turuu wana'akan kapam waudaiaronao mishidainao, watuma wamakoni dono ba'oran wiizai iti kida, na'apa ba'oran apostlenao kawan, na'iki Naobanai Jesus inawuzunao kawan, na'iki Peter kawan. ⁶ Oo Barnabas na'iki ògaru'o nii sha'a karikaonan kaudin waikoda-kinaa nii wapuraatan, watorii-kinaa nii wawanyukunuu?

⁷ Aonaa na'ia'oram soldyaa kaudina'o pawii zi ati kawinipinaatan pawanyukunuu papuraatan idi. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan paowa'oraz grape baawu, madizookan papaoriba grape aka. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'uza'o kaznizonao oo tapi'iza idi matuzakan pa'uza dunuu.

⁸ Wuruu kuwai kida òkainaabata-kinaaz na'apa'oram ati'o òkian pidannao aitapanii kida, mazan aonaa pidan mani karikaonan wuru'u di'itinpa'oraz na'apa. Kakinaorii na'apa ukian kapam. ⁹ Wuruu Kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati kian, "Aonaa puwatudapa'ana'a tapi'iza dako poroom aka udakazaapa-kidaka'o dono u'ati." [†] Aizii Tominkaru na'apanuz, aonaa tapi'iza dau'ana'o mani karikaonan. ¹⁰ Mazan una'apanuz waunao dau'ana'o na'iki usaada-kao waunao dikin ia'o. Usha'apanum kau'an pidan kawii zi pa'oraz na'iki pidan karaodapa'oraz paoribai aka, ìaitapa panyukunuu ii ìka'idiwainan nii kapam wuru'u paoribai aka idi.

¹¹ Wakowaadanuz Kaimana'o Kuwai unao ati, uruu wapaopan kawanu'o paoribai uuda wuru'u. Ukau'an turuu wapishaan unao taan wawanyukunuu nii. ¹² Aizii baokoinao turuu ìpishaan unao kaminka'utan ìdyaun, ìkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, waunao aitaniman, turuu manawun wapishaan ukaminka'utan wau-nao.

Mishi waunao turua'o padamata wapishaan aimakaan kida unao ai, wakowaadapan idi kaimana'o kuwai. Mazan waunao, watuuda wabaiaapan ipai sha'apa'oram aimakaan kida, upu'u aonaa wapishaan aimakaan kida u'ai. Uruu aonaa kizi washapatan aimakaan awauta'o nii pidan umishidan ai Kaimana'o

† Deuteronomy 25:4

Kuwai, Christ daua'oraz. ¹³ Mishi unao, uaitapanii pidannao kaudinainauz Tominkaru Dapu ii, iikodan pawanyukunuu nii pakaudin an ida'an na'ii. Na'iki faadaanao kaudinainauz altar, uzai kawaodapa-kizinao di'ii, iikodan panikan nii dunai idi wuru di'iki'i, uzai pidannao na'akaniaz pataan nii Tominkaru ati na'ii. ¹⁴ Ukau'an na'apa'o kapam Naobanai Jesus kian pidan kowaadapa'oraz Kaimana'o Kuwai, marii kizi pidannao abatainaouz ukuwaa taan uwanyukunuu nii.

¹⁵ Mazan o'garu, turua'o padamata o'pishaan o'wanyukunuu nii o'kowaadapan idi kaimana'o kuwai, upu'u aonaa na'apainim o'pishaan utaan aimakaan o'ati. Aizii o'saadanz unao ati, aonaa o'aipan idi'o mani usakadan naa utaan aimakaan kida o'ati. Kaiman zii pa'an o'ati o'mawakan an, aonaa o'kazata-kidan o'atadinapanuz, o'mazaamatakanuz o'kakuwaapan winipinaa. ¹⁶ Upu'u zii o'kowaadapan dono Kaimana'o Kuwai, aonaa turuu o'atadinapan uruu ida'an, usha'a-panuw kau'an o'garu, Tominkaru dyuudanii kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai. Na'iki aonaan an o'kowaadan wuru'u Kaimana'o Kuwai, upataka'utan nii o'garu. ¹⁷ O'kakuwaapan an mani kaimana'o kuwai dau'u o'aipan ati karikaonan, o'pishaa mani pidannao kawinipinaatan o'garu. Mazan o'kowaadapanuz kaimana'o kuwai aonaa o'aipan ati'o mani, uruu idi'o pa'an o'sha'apatan kaudin-kizai Tominkaru taaniaz o'sha'apatan nii. ¹⁸ Ukau'an kanom o'winipinaa nii? Soo wuru'u o'kowaadapanuz kaimana'o kuwai, na'iki aonaa o'dakotan uwini-pinaa. Una'apan idi'o aonaa o'pishauzon aimakaan taa-ka'o o'ati, o'kowaadapan dono Kaimana'o Kuwai o'turuuan pu'u o'pishaan.

¹⁹ Aonaan pu'u pidan poitoru mani o'garu, mazan upu'u o'taapinan ipai pidan poitoru kawan. Uruu turuu kizi o'ka'liitan kawana'ati o'na'apatan iriba pidannao nyukunuu i'mishida kizi Jesus Christ. ²⁰ O'kaudinano dono Jewnao bii an, na'apa o'mashaapan Jew kawan, turuu kizi o'na'apatan i'nyukunuu i'mishida kizi Jesus Christ. Na'iki o'garu pidannao tuman dono, da'anainauz naa Jewnao kakinaorinaa, o'garu na'apa kapam i'nao kawan, o'izo'ati wuru'u kakinaorii i'izo'atipaniaz, turuu kizi o'na'apatan i'nyukunuu i'mishida kizi Jesus Christ, aonaan pu'a'a naa padamata o'taapan uruu kakinaorii. ²¹ Aizii o'garu Gentilena'o tuman dono, mataapa-kainauz Jewnao kakinaorinaa, o'garu na'apa kapam o'mashaapan Gentile kawan, turuu kizi o'na'apatan i'nyukunuu i'mishida kizi Jesus Christ. Mazan aonaa o'kian mani kaiwuru'u aonaa o'izo'atin Tominkaru kakinaori. Mishi'oraiman, o'garu, o'izo'ati Christ kakinaori. ²² O'garu mishidainao tuman dono, aona'oraz i'mishidapan ma'ozaka, na'apa kapam o'taapinan i'nao kawan, turuu kizi o'ma'ozakadan i'mishidapan powa'a zii Jesus Christ. O'kowaadapan dono kaimana'o kuwai ipai sha'apa'oram kaduz pidannao ati, na'apa o'tiwaan o'taapinan ipai i'nao kawan. Uruu na'apa'o ida'an turuu kizi o'kaminka'utan pabi'i i'dyaun i'mishida kizi Christ. ²³ O'sha'apatan ipai na'apa kida'oraz aimakaan, pidannao abata kizi Kaimana'o Kuwai. Uruu baokopa kizi mishidainao tuma o'ka'iidiwainan kaiman kida'o

aimakaan idi, Tominkaru kowaadaniaz pataan nii mishidainao ati.

²⁴ Unao, uaitapanii dimatin-karu dono ipai pidannao dimainao ni'oraz tiwaakan padimaban ida'an, mazan bauda'apa'o nii pidan i'nao bii iki'o winian nii, na'iki uzaamatan taa'azoo-kariwaiz aimakaan uwini-an idi pa'an. Ukau'an na'apa kizi kapam unao pidan dimaba'o kawan, uzaamata kizi Tominkaru taa'azooniaz aimakaan.

²⁵ Ipai pidannao dimainao ni'oraz i'sha'apatinan soo patominapa-kida-ka'o kawana'ati. Aizii wuru'u i'sha'apatanuz na'apa kida'oraz aimakaan, i'aipan idi aimakaan taa-ka'o pa'ati, aona'o ni'oraz una'an karikaonan. Mazan waunao mishidainao, washa'apatinan watominapa-kida-ka'o kawana'ati waaipan idi aimakaan taa-ka'o wa'ati karikaonanu'o ni'oraz una'an pa'an. ²⁶ Uruu idi'o o'diman sariapa o'dima-kizi tokon iti. Na'iki o'garu, na'apa pidan kawan makinaotina'oraz tiniaaka-karu ida'an, aona'oraz udobaa-kidan patinikan pamin-tinakaan. ²⁷ O'garu o'tominapa-kida o'nanaa sha'apata'o nii aimakaan sakitapa'o, na'apa pidan tominapa-kidan kawan pananaa pasha'apatan ida'an dadara kida'o aimakaan dimatin-karu ua'ii. Mishi, o'garu o'kowaadapani'i naa kaimana'o kuwai baokoinao ati. Aizii aonaan an o'mashaapan wuru kawana'ati'i kaimana'o kuwai o'kowaadapaniaz, aona'o nii Tominkaru taan o'ati utaa'azooniaz.

Wakainao-ka'o toma-kariwai tominkarunao ai

10 O'min-mishidannao, o'aipan unyukunuan aimakaan kida sha'apa'oraz da'i wadokozu-daunnao ati, da'anpainaouz Moses. Tominkaru na'akapan i'nao padyuudan ida'an isha'iz kazannaatapa'o nii i'dyaun. Ipai i'nao taraukan Red Sea pakidiba ida'an. ¹² Ipai i'nao chikaawunuinan Moses pidannao nii, wuru ida'ana'a i'makonuz isha'iz waranu an na'iki i'taraukan ida'an paran. ³ Ipai i'nao, i'nika wanyukunui Tominkaru taaniaz i'ati aokazi iki. ¹⁴ Na'iki ipai i'nao, i'tuza kapam wunu Tominkaru taaniaz i'ati kuba di'iki. I'tuzan wuru'u kuba di'iki Tominkaru aidaniaz i'ati, i'chi'ikapa-kizi mapidantaka'o amazada di'ii'aka. Aizii wuru'u kubaz, uruu Christ wuru'u. ¹⁵ Tominkaru sha'apatan pu'u i'ati na'apa kida'o aimakaan, upu'u zii ipai zaa wadokozu-daunnao, aonaa i'sha'apatinan Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Uruu idi i'mawakan ipai mapidantaka'o amazada baara ii aka. ¹⁶ Aizii ipai di'oraz aimakaan kida sha'apanuz, watominapa-kinaa ni'o wuru'u. Na'iki wakainaorinaa ni'o, aonaa kizi wana'azootapan oia'o aimakaan kida na'apa i'nao kawan. ¹⁷ Mana'a watominkaruniitapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao, pabi'i kida'o wadokozu-daunnao kawan. Usaadinpan kawan i'dau'an Tominkaru kaaritan ida'a. Ukian, "Wuru'u pidannao aroopan naa na'iki i'tuzapan naa, na'iki udauna'an i'konauapan naa madoronaa-daun." ¹⁸ Mana'a

† Exodus 13:21-22; Exodus 14:22-29 †† Exodus 16:35 ‡ Exodus 17:6; Numbers 20:11 †† Numbers 14:29-30 †† Numbers 11:4 ††† Exodus 32:6

wakaminshu'uinpa'ana'a na'iki aonaa wakiainpa'ana'a ba'oran min-mazidan tuma, pabi'i kida ñao sha'ap-atauzonii kawan. Uruu idi Tominkaru to'oran ñ'ati na'iki 23,000 ñmawakan bauta'apa'o kamoo ida'a. ¹⁹ Mana'a watiwaa-kidapa'ana'a Naobanai Tominkaru, ^{††} pabi'i kida'o wadokozu-daunnao tiwaa-kidapauzon kawan uruu. Uruu idi Naobanai Tominkaru to'oran ñ'ati na'iki uzowian ñdyaun, udyuudan ida'an kowazaznao aroa'o nii ñdyaun. ^{†10} Na'iki aonaa ukashada'ana'a na'apam Tominkaru taapan unao, pabi'i kida ñao na'apauzon kawan. Uruu idi Tominkaru dyuudan pa'angelin zowian ñdyaun. ^{††}

¹¹ Aizii ipai di'oraz aimakaan kida sha'apanuz ñ'ati, uruu tukapa-kida'o nii kanom turuu sha'apan wa'ati, washa'apatan an aimakaan oii kida'o ñao sha'apatan kawan. Na'iki usaada-kaos kakinaowa'o nii waunao, aonaa kizi washa'apatan na'apa kida'o aimakaan, usha'apanum kau'an waunao wamashaapan maonapa'ora'a naa amazada katokon-tina'azon ida'ati.

¹² Ukau'an, na'ia'oram pidan itiiman ma'ozaka'o pamishidapan, marii uzaudinpan, usha'apanum kau'an aonaan an uzaudinpan, uwaotinan nii oia'o.

¹³ Aizii na'apainim an putiwaa-kidapa-kaos aimakaan oia'o dau'ati, punyukunuitapa baokoinao pidannao na'apa'o kapam ñiwaa-kidapa-kaos. Mazan Tominkaru mishi'o utaapan paparadan papidanannao ati. Aona'o nii utaapadan putiwaa-kidapa-kaos tuukia'a naa manawun, pumaka'itakan ai. Aizii wuru dono'o putiwaa-kidapa-kaos, Tominkaru toman nii pugaru ma'ozaka, uruu turua'o nii putuudan putiwaa-kidapa-kaos na'iki aona'o nii putaainan oia'o ati.

¹⁴ Ukau'an õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a utominkarunuitapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao. ¹⁵ Õparadan unao ati, õparadan kawan aitapinainao pidannao ati. Ukau'an udi'itapa kizi na'apa'oram kaiwuru'u õparadanuz u'ati. ¹⁶ Watuzan dono wine wuru'u watorinapa-kidaniaz Tominkaru ati, wanyukunuitapan dono'oraz Jesus mawakan wa'ati, baokopa waunao mishidainao, wabauda'apatinan Christ tuma uizain ida'an. Na'iki wanikan dono bread wadushowaniaz, baokopa waka'iidiwainan Christ nanaa idi. ^{††17} Wanikan ida'an wuru'u bauta'apa'oraz bread di'iki, ipai waunao wairiban pu'u padamata, baokopa wabauda'apatinan wamin-mishidannao tuma na'iki Christ tuma.

¹⁸ Aushaa udi'itapa mooko tawuru'u Israeliteno. Ñbauta'apatinan, ñnikan ida'an dunai, uzai zowii-kariwai di'iki'o, taa-kariwaiz altar paawa'a Tominkaru ati. ^{††19} Aonaa õkian mani kaiwuru'u, wuru'u wanyukunui taa-kariwaiz toma-kariwai tominkaru ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ba'oran wanyukunui ai. Na'iki aonaa õkian mani kaiwuru'u, toma-kariwaiz tominkaru mishi'o ukakupan. ²⁰ Mazan õkian, wuru'u pidannao tominkarunitapainaoz toma-kariwai, ñzowian pa'uzanao na'iki ñtaanuzu oia'o doronainao ati'o

† Numbers 25:1-18 †† Ba'oran kaarita di'ii kida usaada-kaos Christ kii. ‡ Numbers 21:5-6 †† Numbers 16:41-49 †† Matthew 26:26-28; Mark 14:22-24; Luke 22:19-20 ††† Leviticus 7:6

karikaonan, aonaa Tominkaru ati'o mani. Na'iki aonaa õaipan unao bauta'apatinan oia'o doronainao tuma. ^{††21} Aonaa turuu utuzan wine wuru'u koopo di'iki, unyukunuitapa-kinaaz Naobanai Jesus mawakan, uaidakinaa nii ubauda'apatinan Naobanai Jesus tuma, na'iki utuzan kapam wine ba'oran koopo di'iki, uaidakinaa nii ubauda'apatinan oia'o doronainao tuma. Na'iki aonaa turuu unikan bread, Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao ni'oraz, na'iki unikan kapam wuru'u wanyukunui oia'o doronainao ati'oraz utaa-kaos. ²² Washa'apatan an na'apa'o aimakaan wakishauzidan nii Tominkaru, uruu u'to'oran nii wa'ati. Waunao aonaa wama'ozakan u'ai. [§]

²³ Pabi'i unao kian, "Õgaru kashaapa-kaos õsha'apatan kanom karikaonan õaiapanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimakaan washa'apatanii kaimanan wa'ati. Pabi'i unao kian, "Õgaru kashaapa-kaos õsha'apatan kanom karikaonan õaiapanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimakaan washa'apatanii ma'ozakadan baokoinao mishidainao.

^{††24} Ukau'an, aonaa kizi na'ia'oram pidan di'itapan na'iki sha'apatan aimakaan paaiapanii karikaonan. Mishi'oraiman, udi'itapa na'iki usha'apata aimakaan kaminka'uta'o nii ba'oran mishidainao.

²⁵ Turuu punikan sha'apa'oram karikaonan dunai putoriinii dunai selliapa-kizinao iki. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram wuru'u dunaiz. ²⁶ Usha'apanum kau'an, Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Imi'i baara na'iki ipai aimakaan kida na'a'oraz Tominkaru idiwau." ^{§††}

²⁷ Aizii dii mani pidan mamishida-ka'o na'akan pugaru, aroopa'ana'o nii, pumako pumako'ozon an. Na'iki punika kanom karikaonan umaokodanii pu'ati. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram uikodan wuru'u wanyukunui. ²⁸ Mazan na'ia'oram pidan kian an pu'ati, "Di'oraz wanyukunui taa-kariwai toma-kariwai tominkarunao ati." Ukau'an aonaa punika'ana'azu, na'iki na'apa'o ida'an, aona'o nii pusha'apatan aimakaan pana'iti'o wuru'u pidan nyukunuu ai. ²⁹ Pugaru panaadon pukian punyukunuu ii, aonaa sha'apa'o mani wuru'u unika-kaos, mazan wuru'u ba'oran pidanz, panaadon ukian panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani wuru'u na'apa'o nika-kaos.

Ukau'an pidan mishida'o pishaan nii, "Na'apam aizii, na'iki kandii nii mooko aonaa õtaapada-kaos õsha'apatinan õnyukunuu kian kawana'ati, ba'oran pidan kian idi panyukunuu ii aonaa kaimana'o mani wuru'u?"

³⁰ "Kaiman pugaru," õkian an Tominkaru ati õwanyukunuu dikan ii, kandii nii mooko ba'oran pidan kian õdau'an õsha'apatan oia'o õnikan idiz?

³¹ Ukau'an, puaroopan dono oo putuzan dono, oo kanom karikaonan pusha'apatan, pusha'apata kiziz pukonaukii-kida-kinaa nii Tominkaru umanawunun.

³² Aonaa pusha'apata'ana'a aimakaan waota-kida'o nii na'ia'oram pidan uizo'atipan ai Tominkaru. Panaadon wuru'u pidanz, uruu Jew, oo uruu aonaa Jew mani, oo

††† Deuteronomy 32:17 § Deuteronomy 32:21 §† 1 Corinthians 6:12 §†† Psalm 24:1

uruu mishidapa'o Tominkaru. ³³ Ögaru na'apa öti-wainan, ötiwaa ösha'apatan aimaakan pidannao nyukunuu kaiman-kinnaa nii, aonaa ökasharuta-kinnaa nii mani ñnyukunuu. Ögaru, aonaa ödi'itapan ösha'apatan aimaakan ö'ati karikaonan. Mazan ödi'itapan ösha'apatan aimaakan ökaminka'uta-kinnaa nii iriba baokoinao pidannao, uruu ida'an kizi ökaminka'utan ñnao ñmishida kizi Jesus na'iki ñkazannaatin kizi.

11 Uda'an ökaduz na'apa öda'anan kawan Christ kaduz.

Zunnao shibatana daua'o pazowau

² Tuukii ökonaukii-kidan unao, usha'apanum kau'an karikaonan unyukunuitapan ögaru, na'iki usha'apatinan idi ödobata-kidaniaz kakinaorii kida kawana'ati. ³ Mazan öaipan uitapan Christ kazowautapa'o daonaiora. Na'iki daonaiora kazowautapa'o paudaiaro, na'iki Tominkaru kazowautapa'o Christ. ⁴ Ukau'an daonaiora shibatapa'o pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u usha'apataniaz Christ ati, wuru'u pazowaunaaz.

⁵ Na'iki zun, aona'oraz oshibatapan pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati, wuru'u pazowaunaaz. Oroo na'apa'o zun kawan ziida-kariwaiz ozowauda. ⁶ Aonaan an zun shibatana pazowau, marii ozowauda dukuta-ka. Mazan ukakiba'azonnan idi zun ati wuru'u pazowaud dukuta-ka, oo pazowaud ziida-ka, ukau'an marii oshibatana pazowau.

⁷ Daonaiora aonaa kanom nii uaiapa-ka ushibatan pazowau, usha'apanum kau'an Tominkaru toman daonaiora paugaru kawan. Na'iki daonaiora ida'a Tominkaru umanawunun tukapa-ka. Mazan zun, oroo ida'a daonaiora umanawunun tukapa-ka.

⁸ Usha'apanum kau'an daonaiora, aonaa utoma-ka zun di'iki, mazan zun toma-ka daonaiora di'iki. ⁹ Na'iki daonaiora, aonaa utoma-ka zun ati, mazan zun toma-ka daonaiora ati'o. ¹⁰ Ukau'an, marii zun shibatana pazowau, otukapa-kida-kinnaa nii paudaiaru kazowautapan paugaru, usha'apanum kau'an kaina'a kapam angelnao awunuutapan.

¹¹ Mazan waunao mishidainao, wamashaapanuz bauta'apatinapa Naobanai Jesus ida'an, aonaa turuu zun sha'apainpan pa'ida'a karikaonan, na'iki daonaiora aonaa turuu usha'apainpan pa'ida'a karikaonan.

¹² Mishi zun toma-ka kawan daonaiora di'iki, na'apa kapam daonaiora shakatan zun di'iki. Mazan ipai ñdyaun Tominkaru di'iki'o pa'an.

¹³ Unao, udi'itapa di'oraz aimaakan: Kaimana'o mani wuru'u zun toriinanapanuz Tominkaru ati, aonaa oshibatapan pazowau baokopatin-karu dono choochi ii?

¹⁴ Kainaabatinapa'o na'apa'oram pidan kaduz toma-ka, ukau'an daonaiora kadizo-tinpan an, kakiba'azonna'o aimaakan wuru'u. ¹⁵ Mazan zun dizo dawua'oraz,

uruu aimaakan konaunama'o wuru'u. Usha'apanum kau'an odizo dawua'oraz taa-ka, ozowau shibarinaa ni'o. ¹⁶ Mazan na'ia'oram pidan kashadaakapa'azo'o wuru dau'ana'a, aonaa na'apam ökian powa'a, soo kaikapa'a: Aonaa waunao oo ba'oran mishidapainao Tominkaru taapan ba'oran kaduz kakinaorii wuru aia'a, ñbaokopatinan dono pachoochin ii kida.

Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinnao

(Matthew 26:26-29; Mark 14:22-25; Luke 22:14-20)

¹⁷ Aizii di'i ökakinaota'azoonuzu unao, aonaa ökonaukii-kidan unao. Usha'apanum kau'an ubaokopatinan dono uchoochiapa-kizi ii, soo ukaziwan na'iki ukasha'oradan karikaonan umin-mishidannao nyukunuu. Aonaa usha'apatan aimaakan kaimana'o. ¹⁸ Kiwiitapa ökia'azon, ukowaada-ka ö'ati kaina'a buutaaka-karu unao bii an uchoochiipan dono, na'iki ömishida zaa kaiwuru'u kuwaiz. ¹⁹ Mazan mishi, wuru'u buutaaka-karuz unao bii an, uruu ida'an turuu pidannao aitapa-ka mishi'oraz pa'an ñsha'apatan aimaakan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Aizii uaroopa'anan dono baokopa, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, aonaa mishi'o mani utaapanuzu umanawunu'o nii. ²¹ Usha'apanum kau'an, aroapa-karu dono, pabi'i kida unao kiwi-ita'akan naa na'iki uaroopa'akan naa wanyukunui dau'u, † aonaa uzaudapan umin-mishidannao. Uruu idi ba'orainao zamazi ñdyaun, baokoinao po'idi ñdyaun.

²² Aonaa mooko udapu nii uaroopa-kizi nii na'iki utuzakizi nii? Oo kaimana'o sha'a u'ati wuru'u utaapanuz madiwautapa-ka'o nii Tominkaru pidannao, na'iki uba'azootin-kidan umin-mishidannao wuru'u pataka'utinainao? Na'apam uaipan ökian u'ati? Upu'u sha'a ökonaukii-kida unao? Ögaru aonaa ökonaukii-kidan unao, usha'apatan idi na'apa'o!

²³ Wururu'u kakinaorii ödobata-kidaniaz unao ati, uruu kakinaorii Naobanai Jesus taaniaz ö'ati. Tawuru aiwaka'ana'a Naobanai Jesus zaamata-kida-ka ua'ii patarubanao ati, uzaamatan bread, ²⁴ na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udushoonuzu, na'iki ukian, "Aizii di'i önanaa taa-kariwai unao dikin ii. Na'apa pa'i usha'apata unyukunuitapa-kinnaa nii ömawakauzon." ²⁵ ñaroopan dauna'an, na'apa kapam Jesus zaamata'akan koopo kaina'a'oraz wine na'a, na'iki ukian, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz, kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati †† özain ida'an. Na'iki na'apainim dono utuzanuzu, unyukunuitapa ömawakauzon." ²⁶ Aizii karikaonan unikan kawana'ati di'oraz bread, na'iki utuzan wine di'oraz koopo di'iki, ukowaadapan Naobanai Jesus mawakan daua'o wuru'u, atii ukaawan powaa ati.

† Uruu dono mishidainao aroopauzon baokopa wanyukunui dau'u ñna'akaniaz kida, ñnikan nii kapam poroom-ba'i na'iki ñtuzan nii wine ñnyukunuitapa-kinnaa nii Naobanai Jesus mawakan. †† Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati: uruu dakota-ka Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii, 'covenant' waranu'u.

²⁷ Ukau'an, na'ia'oram pidan nikan dono bread na'iki utuzan wine, aonaan pu'u udi'itapan panyukunuu ii aimaakan umanawunu'o wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz, oia'o wuru'u usha'apataniaz, usha'apanum kau'an aonaa utaapan umanawunu'o nii wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz. ²⁸ Ukau'an, marii uawunuutinan kaimanaiman unyukunuu ii kiwiitapa zii, udauna'an turuu unikan wuru'u bread, na'iki utuzan wine wuru'u koopo ida'a'oraz. ²⁹ Aizii aonaan an udi'itapan unyukunuu ii kanom wuru'u Naobanai nanaa kainaabatapanii, ukau'an unikan dono wuru'u bread na'iki utuzan dono wine, Tominkaru pataka'utan nii unao. ³⁰ Uruu idi'o iriba unao karinaan na'iki ukapatin, na'iki pabi'i kida umin-mishidannao mawakan. ³¹ Mazan waawunuutinan an kaimanaiman wanyukunuu ii kiwiitapa zii, aonaa kandii nii Tominkaru pataka'utan waunao. ³² Mazan Naobanai Tominkaru pataka'utan dono waunao, ukakinaotan waunao wuru'u, aonaa kizi wakaboota-kao pataka'utin-kizai iti pidannao tuma mamishida-kainaouz Tominkaru.

³³ Uruu idi õmin-mishidannao, ubaokopatinan dono, uaroopa'anan wuru'u wanyukunui dau'u, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, uzaudapaaka zii uaroopa kizi baokopa umin-mishidannao tuma.

³⁴ Aizii na'ia'oram unao zamazin an, unika'aka uwanyukunuu udapu ii zii. Uruu aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao ubaokopatinan dono.

Aizii upishaaniaz ba'oran aimaakan kida dau'an, õsakitapadan niizu õkaawan dono.

Kaimana'o Doronaa taanii waka'iita-kinaa wakaudinan

12 Aizii õmin-mishidannao, õparada'azon tawuru dau'ana'a Kaimana'o Doronaa taanii kidaz, waka'iita-kinaa nii washa'apatán kaudin-kizai Tominkaru ati. Õaipan uaitapan aimaakan mishi'o udau'an. ² Unao, uaitapanii na'apam da'i umashaa-pauzon aonaan pu'u zii umishidan Tominkaru. Unao pozawatapa-kida-kariwai da'i, utominkaruniitapan ida'an toma-kariwai tominkarunao, aona'oraz ikakupán. ³ Ukau'an, õaipan uaitapan aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru Doronaa kazowautapanii ka'liitan padakoopan Jesus, na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'itan pakian "Jesus uruu Naobanai," soo Kaimana'o Doronaa † kazowautapan ida'an uruu.

⁴ Kaina'a pabi'inaaka Kaimana'o Doronaa taanii pidan ka'iita-kinaa pasha'apatán kaudin-kizai, mazan uruu Kaimana'o Doronaa wuru'u taa'oraz ipai idyaun.

⁵ Kaina'a pabi'inaaka kida na'apam pidannao kaudinan, mazan bauda'apa'o Naobanai Tominkaru ati'o wuru'u kaudin-karuz. ⁶ Na'iki ipai waunao pabi'inaaka kida washa'apatán kaudin-kizai, mazan uruu bauda'apa'oraz Tominkaru kaudina'oraz wa'ida'an na'iki ukaminka'utan waunao ipai aimaakan washa'apatánii ida'a.

⁷ Aizii Kaimana'o Doronaa taanuzu ma'ozaka-kinai wa'ati, waka'iita-kinaa ni'o washa'apatán kaudin-kizai,

† Kaimana'o Doronaa: uruu Tominkaru Doronaa kapam.

uruu turuu kizi wakaminka'utan wamin-mishidannao. ⁸ Bauda'apa pidan ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pataan kaimana'o kakinaorii aitapaaba-karu ida'an. Ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa nii dadara'o kuwai Tominkaru di'iki'o. ⁹ Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa umanawunu'o mishida-karu. Na'iki ba'oran pidan ati, uruu Kaimana'o Doronaa koshan taa'o uka'iita-kinaa nii pakakudan karinainao pidannao.

¹⁰ Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pasha'apatán umanawunu'o aimaakan kida. Na'iki ba'oran pidan ati, utaa uka'iita-kinaa nii pakowaadan kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa nii wuru'u kuwaiz Tominkaru Doronaa di'iki'o oo ba'oran doronai di'iki'o karikaonan. Upu'u ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii parapan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Na'iki ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an. ¹¹ Mazan uruu bauda'apa Kaimana'o Doronaa wuru'u sha'apata'oraz ipai di'oraz aimaakan kida; paaipan kawana'ati utaan pidannao ati ika'iita-kinaa nii pasha'apatán kaudin-kizai Tominkaru ati.

Bauda'apa'o nanai mazan iriba'o usha'apauzin kida

¹² Waunao bauda'apa'o wananaa, utoma-kao pu'u padamata pabi'inaaka'o wananaa sha'apauzin idi kida. Na'apa'o kapam Christ bauda'apa'o unanaa, na'iki waunao wuru'u unanaa sha'apauzin kidaz. ¹³ Pabi'i kida waunao Jewnao, na'iki baokoinao Gentilenao. Pabi'i kida waunao poitoruinao, na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani. Mazan ipai waunao chikaawunuu-kariwai bauda'apa'o nanai di'iti, uruu bauda'apa'oraz Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki ipai waunao ati taa-kao wuru'u Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti.

¹⁴ Wur'u pidan nanaa iriba'o usha'apauzin. ¹⁵ Aizii dii mani kidibai kian an, "Õgaru aonaa ka'ui mani, aonaa õzaamatinpan nanai ida'ati." Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaamatina-pakan nanai ida'ati. ¹⁶ Na'iki tainii kian an mani, "Õgaru aonaa awunui mani, aonaa õzaamatinpan nanai ida'ati." Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaamatina-pakan nanai ida'ati. ¹⁷ Aizii ipai mani pidan nanaa, soo pidan awun karikaonan, aonaa na'apam uabatan aimaakan. Na'iki ipai mani pidan nanaa, soo pidan tain karikaonan, aonaa na'apam udamaan aimaakan. ¹⁸ Mazan wananaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, na'iki Tominkaru muudan ipai wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz paaiapa-kizi ida'a pa'an. ¹⁹ Pidán nanaa sha'apauzin bauda'apan an mani karikaonan, aonaa mani pidan nanaa nii. ²⁰ Pidán nanaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, mazan pidán nanaa bauda'apa.

²¹ Ukau'an, waawun, aonaa turuu ukian waka'u ati, "Aonaa õaipan pugaru!" Na'iki wazowau, aonaa turuu ukian wakidiba ati, "Aonaa õaipan pugaru!" ²² Mishi'oraiman, tuukii pa'an waaipan wananaa sha'apauzin kida kapatí'oraz kawan itukapa-kao. ²³ Na'iki wananaa

sha'apauzin kida wataapaniaz awutapa'o nii imanawun, inao mishi'oraiman wataapanii kaimana'o ida'an manawun. Na'iki wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz aona'oraz waaipan utukapa-kao, kaiman wakakamichantan, ²⁴ mazan ba'oran wananaa sha'apauzin kida, aonaa wataapan na'apa wataapan kawan wananaa sha'apauzin kida awutapa'oraz imanawun. Tominkaru baokopatan ipai wananaa sha'apauzin kida, uruu wananaa sha'apauzin kida aona'oraz imanawun, inao pa'an kaimana'o ida'ana'oraz manawun wataapan. ²⁵ Ukau'an, na'apa'o ida'an kizi aonaa buutaaka-karu nii wananaa ida'a, mazan ipai kizi pana'a kida'oraz wananaa sha'apauzin kida patumaa-ka itaapaakan. ²⁶ Bauda'apa'o wananaa sha'apauzin kaziwan an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida kaziwan kapam. Na'iki bauda'apa'o wananaa sha'apauzin konaukii-kida-kao an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida konaukian utuma.

²⁷ Aizii ipai unao Christ nanaa wuru'u, na'iki unanaa sha'apauzin kida wuru'u ipai unao. ²⁸ Na'iki Tominkaru choochin ida'a, wuru'u upidanannaouz: kiwiitapa uzaamata pidannao apostlenao nii, udauna'an prophetnao nii, udauna'an tiichaanao nii. Udauna'an pidannao sha'apatainao nii umanawun kida'o aimakaan. Ba'orainao pidannao kakudapauzonao nii karinainao pidannao; ba'orainao pidannao kaminka'u-upauzonao; ba'orainao kazowautapainao nii pamin-mishidannao; ba'orainao pidannao ka'iita'o nii paparanan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. ²⁹ Ukau'an aonaa ipai'o mani pidan zaamata-kao apostlenao nii, oo prophetnao nii, oo tiichaanao nii. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pasha'apatan umanawun kida'o aimakaan. ³⁰ Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakakudan karinainao pidannao. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan paparanan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an. ³¹ Ukau'an utaa unyukunuu di'oraz kaiman kida'o aimakaan dau'ati, uma'ozakada-kinnaa nii umin-mishidannao.

Mazan aizii otukapa-kidan nii aimakaan unao ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ipai ba'oran kida ai.

Kamarainpan-karu

13 Oaitapan pu'u mani oparadan ipai sha'apa'oram kaduz pidannao paradan ida'an, na'iki angelnao paradan ida'an, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii o'ida'a, oparadan ikoda'o nii tinin dara-daraapa-kao kawanu'o karikaonan. ² Na'iki oka'iitan pu'u mani okakuwaapan Tominkaru di'iki'o kuwai dau'u, na'iki oaitapan pu'u mani ipai dadara kida'o kuwai Tominkaru di'iki'o, na'iki oaitapan pu'u mani mishi'o kuwai kida Tominkaru di'iki'o aona'oraz pidan aitapan, na'iki mishida-karu kaina'an pu'u mani o'ida'a, oka'iita-kinnaa nii ozikadan midukuo kida, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii o'ida'a, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u o'garuz. ³ Otaan pu'u mani ipai osha'apauz pataka'utinainao ati, na'iki okashaa-

pan pu'u mani okawaoda-kao okakupan pu'u, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii o'ida'a, madiwautapa-ka'o wuru'u osha'apatanuz na'apa kida'oraz aimakaan.

⁴ Pidan kamarainpanu'o, utuuda panyukunuu pato'oran ai pairibannao ati, na'iki uruu kamunanba'o; aonaa ukishauzin, aonaa u'atadinpan, aonaa utaapinpan umanawunu'o nii pasha'apatanii ida'an. ⁵ Pidan kamarainpanu'o, aonaa umaniinawiikatinan pairibannao ati. Aonaa udi'itapan pasha'apatan aimakaan soo pa'ati karikaonan. Aonaa uto'ora'akauzon kadiman. Aonaa unyukunuitapan aimakaan dikauda'o sha'apata-kao pa'ati. ⁶ Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukonaukii-kidan aimakaan oia'o sha'apata-kao, mazan ukonaukii-kida pa'an aimakaan mishi'o na'iki sakitapa'o usha'apata-kao. ⁷ Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukashadinan pabaiatinan pu'u. Na'iki karikaonan umishidapan pairiban sha'apatan kaimana'o aimakaan. Na'iki uaitapa pairiban sha'apatan nii aimakaan kaimana'o. Na'iki aonaa na'apainim ukashadinan aimakaan dikauda'o sha'apan pu'u pa'ati.

⁸ Kamarainpan-karu, aonaa na'apainim ukatokonon. Mazan wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinnaa nii pakowaadapan Tominkaru di'iki'o kuwai, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kinnaa nii paparanan parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan aitapa-kinnaa nii, ipai'o nii itatkon-tinan. ⁹ Wuru'u aitapa-karu taa-kariwaiz wa'ati, na'iki waka'iitanuz wakowaadan Tominkaru kuwaa, masakauda'u'o karikaonan, aonaa ipai'o mani wuru'u. ¹⁰ Mazan diina'iti'i, aitapa-karu taa-kao dono'o naa wa'ati, waaitapa-kinnaa nii ipai aimakaan, wuru'u masakauda'u sodi'oraz waaitapan, aona'o ni'i naa powa'a uaiapa-kao.

¹¹ Okoraidaonaan dono zii da'i, oparadan na'iki odi'itinpan koraidaonaan di'itinpan kawan. Mazan aizii wuru'u o'dyaupainiz naa, aona'a naa powa'a odi'itinpan na'iki oparadan koraidaonaan kawan. ¹² Kai waaitapanuz Tominkaru dau'u, na'apa'o watukapan kawan wadikin ishazaba wanamari ida'a wuru'u, mazan diina'iti'i watukapan nii Tominkaru pa'an. Aimakaan oaitapanii kai masakauda'u sodi'o karikaonan. Mazan diina'iti'i oaitapan nii ipai aimakaan kaimanaiman, Tominkaru aitapan kawan o'garu kaimanaiman.

¹³ Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimakaan karikao-nanu'o nii ina'an: mishida-karu, na'iki waaitapanuz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimakaan wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan umanawunu'oraz manawun, uruu wuru'u kamarainpan-karuz.

Kadakotin-karu Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u

14 Ukau'an utaa unyukunuu tuukii manawun kamarainpan-karu dau'ati. Na'iki tuukii kapam utaa unyukunuu wuru dau'ati'i Kaimana'o Doronaa taaniaz pidan ka'iita-kinnaa pasha'apatan kaudin-kizai. Tuukii manawun utaa unyukunuu wuru dau'ati'i, uka'i-

ita-kinaa nii ukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai.

² Usha'apanum kau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, Tominkaru ati'o wuru'u uparadanuz, aonaa pidannao ati'o mani, usha'apanum kau'an aonaa na'ia'oram pidan aitapan na'apa'oram ukian. Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an ukowaadan aimaakan mishi kida'o, mazan aona'o nii kanom aitapan. ³ Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an, ukaminka'utan pa'an pamin-mishidannao, uma'ozakadan ĩnyukunuu, na'iki ukonaukiitan ĩdyaun ĩbaiatinan bii'i. ⁴ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo pa'ida'a karikaonan uma'ozakadinan. Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, pidannao aitapanii parada-karu ida'an, uma'ozakadan pa'an na'iki ukaminka'utan baokopa pamin-mishidannao.

⁵ Ōnaudapa mani ipai unao paradan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Mazan tuukii pa'an ōaipan unao kowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an. Usha'apanum kau'an pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, powa'a umanawunun pidan parada'oraz ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Soo mishi pidan kaina'an an kowaada'o nii na'apa'oram wuru'u kii-karuz, uruu na'apa'o ida'an mishidapainao ma'ozakada-kao nii.

⁶ Ōmin-mishidannao, aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati, ōparadan u'ati pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'apam nii dii ōkaminka'utan na'iki ōma'ozakadan unao? Mazan aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati ōna'akan kuwai Tominkaru aitapa-kidanii ō'ati, oo ōtominapa-kidan unao Tominkaru paradan dau'u, mishi na'apa'o ida'an ōkaminka'utan nii na'iki ōma'ozakadan nii pa'an unao. ⁷ Aushaa udi'itapa mooko kuwudii oo shamoro, † aona'o nii pidannao aitapan sha'apa'oram uaran wuru'u tau-kariwaiz, soo utau-kao an kaimanaiman. ⁸ Na'iki kuwudii poota-kao an, aonaan an uaran kainaaban, aona'o nii na'apam soldyaanao minziiwan mizaataaka-karu dau'ati.

⁹ Ukau'an na'apa'o nii pukakuwaapan an pana'a'o parada-karu ida'an. Aona'o nii pidannao aitapan kanom dau'a'o wuru'u pukakuwaapanuz. Ukau'an pukakuwaapan amazada ati'o karikaonan. ¹⁰ Kaina'a iriba pana'a kida'o parada-karu da'a'a imi'i baara'a, na'iki ipai wuru'u parada-karu kidaz, kaina'a pidannao aitapa'o paparadanuz. ¹¹ Mazan ōmaaitapakan an pidan paradan, tawarai wuru'u ōgaruz u'ati, na'iki uruu tawarai kapam ō'ati. ¹² Unao, uaipan idi tuukii manawun wuru'u Kaimana'o Doronaa taanii kidaz pidan ka'liita-kinaz pasha'apatan kaudin-kizai, ukau'an utaa unyukunuu powa'a zii wuru kida dau'ati'i, uma'ozakada-kinaz ni'oraz umin-mishidannao.

¹³ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, marii upishaan

† shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naada-kinaz di'ii.

Tominkaru paaitapa-kinaz nii pakowaadan na'apa'oram wuru'u pakianuz. ¹⁴ Ōtorinpan an pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, mishi ōdoronaa ida'ana'o karikaonan ōtorinapanuz, mazan aonaa ōaitapan na'apa'oram wuru'u ōkian. ¹⁵ Ukau'an, na'apam dii ōsha'apatinan? Ōtorinpan nii pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōtorinpan nii ōaitapanii parada-karu ida'an kapam. Ōkunuitan nii pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōkunuitan nii ōaitapanii parada-karu ida'an kapam. ¹⁶ Pukonaukii-kidan an Tominkaru putoriinpan ida'an pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, aonaa na'apam pidannao kian "na'apa mishizi," wuru'u dau'ati'i putoriinapanuz, ĩmaaitapakan idi na'apa'oram pukian. ¹⁷ Pukonaukii-kidan pu'u padamata Tominkaru kaimana'o putoriinpan ida'an, mazan aonaa putoriinapanuz ma'ozakaduan wuru'u pidannao abatapainouz putoriinpan.

¹⁸ "Kaiman," ōkian Tominkaru ati, ōaitapan idi ōparadan powa'a zii unao ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. ¹⁹ Mazan mishidapainao baokopatinpan dono pachoochin ii, kaiman zii pa'an ō'ati ōparadan an baka'iauda'u sodi parada-karu pidannao aitapanii ida'an, ōtominapa-kida-kinaz nii ōmin-mishidannao, ōparadan ai dobata'a naa manawun parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan.

²⁰ Ōmin-mishidannao, aonaa udi'itinpa'ana'a ko-raiziannao di'itinpan kawan. Na'iki na'apa kizi pa'an unao pa'ishizoinao kawan, aona'oraz ĩaitapan oia'o. Mazan udi'itinpa kizi pidan dyaupai'o di'itinpan kawan. ²¹ Kaina'a usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian,

"Ōparadan nii ōpidanannao ati
ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an,
na'iki ōparadan nii ĩ'ati
ba'oran kaduz pidannao paradan ida'an.
Mazan una'apan pu'u,
aona'o nii ĩmishidan ōgaru." ††
Naobanai kian.

²² Ukau'an, utukapa aizii, wuru'u pidan paradanuz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, tukapa-kida'o nii Tominkaru ma'ozakan pidannao ati aona'oraz ĩmishidan Christ. Aonaa mishidainao Christ ati'o mani wuru'u parada-karuz pana'a'o parada-karu ida'an. Mazan Tominkaru di'iki'o kuwai kowaadapa-kaoaz, mishidainao ati'o pa'an, aonaa pidannao mamishida-kainao ati'o mani.

²³ Aizii dii mani, ipai unao mishidapainao baokopatinpan uchoochiipan dono, na'iki wuru'u pidannao aita-painouz paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, ĩparadan naa, na'iki kaina'a pabi'i mishidainao kaawan aona'oraz ĩaitapan pana'a'oraz parada-karu, oo pidannao mamishida-kainao kaawan unao choochiipan ida'ati. Aizii ĩabatan idi unao paradan na'apa'o parada-karu ida'an, "Madoronaa-ziiwa wunaou'u," ĩkian nii unao dau'an.

²⁴ Mazan ipai unao ukowaadapan an Tominkaru di'iki'o

†† Isaiah 28:11

kuwai, wuru'u pidannao mamishida-kainaouz na'iki wuru'u mishidainao, aona'oraz ãaitapan pana'a'o parada-karu, aizii ãabatan idi na'iki ãaitapan idi unao kuwaa, ãnyukunuu pishaata-kaoo nii pa'orian kida dau'an. Wuru'u kuwai ãabataniaz tukapa-kidan nii na'apa'oram ãkaduz. ²⁵ Na'iki aimakaan kida ãdizapaniaz pa-nyukunuu ii, ipai'o nii uaitapa-kida-kaoo. Uruu idi ãkodoru'ukan nii na'iki ãtoriiinpan nii Tominkaru ati, ãkian nii, "Mishi'o, kaina'a Tominkaru da'a'a unao tu-ma!"

Sha'apatin-karu sakitapa baokopatin-karu dono choochi ii

²⁶ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u õkianuz õmin-mishidannao: Aizii ubaokopatinan dono uchoochin ii, marii ukaiwaan wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iitakinanaa nii usha'apatan kaudin-kizai. Kaina'a'o nii pidannao kunuita'o nii, ba'orainao tominapa-kidan unao, ba'orainao kowaadapan kuwai Tominkaru aitapa-kidaniaz ã'ati, ba'orainao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ba'orainao, marii ãkowaadan na'apa'oram wuru'u ãkianuz. Marii ipai aimakaan sha'apata-kariwaiz, ma'ozakada'o nii ipai mishidapainao. ²⁷ Aizii pidannao parada'azo'o pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo dya'utam oo idikinauda'u pidannao paradan taapada-kaoo, aonaa powa'a zii mani wuru aia'a. ãparadan dono, marii ãparadan bauda'apa kida. Aizii ba'oran pidan, marii ukowaadan na'apa'oram wuru'u ãkianuz. ²⁸ Mazan aonaan an pidan nii aitapa'o pakowaadan na'apa'oram wuru'u ãkianuz, pidannao paradainaoz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, aonaa kizi ãparadan. Marii ãparadan pa'ida'a na'iki Tominkaru ati.

²⁹ Marii dya'utam oo idikinauda'u pidannao kowaadapan Tominkaru aitapa-kidaniaz kuwai, na'iki ba'orainao, marii ãabatapan na'iki ãdi'itapan wuru'u kuwai, mishi'o wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'o oo aonaa. ³⁰ Mazan na'ia'oram an pidan abatapa'oraz na'ii, Tominkaru aitapa-kidan an aimakaan u'ati, marii wuru'u pidan kakuwaapatina'oraz mashaadan, turuu kizi pidan abatapa'oraz kowaadan Tominkaru aitapa-kidaniaz aimakaan u'ati. ³¹ Marii bauda'apa pidan paradan kiwiin, udauna'an ba'oran paradan udawu'ati. Na'apa ipai abatapainaoz tominpan nii na'iki ma'ozakada-kaoo nii. ³² Pidannao kowaadapa'o Tominkaru di'iki'o kuwai, turua'o ãzaudapan ba'oran ipaian paparadan, udauna'an uruu, turuu uparadanaa kapam. ³³ Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa uaipan wash'a'apatan aimakaan na'apam karikaonan wabaokopatinan dono choochi ii, mazan uaipan ipai aimakaan sha'apata-kaoo kaiman pa'an.

Ukau'an, marii kizi zunnao mashaa ãdyaun ubaokopatinan dono uchoochin ii. ³⁴ Na'apa ipai Tominkaru pidannao sha'apainpan kawan ãbaokopatinan dono pachoochin di'ii kida, aonaa zunnao taapada-kaoo ãparadan. Jewnao kakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa kizi ãkazowautapan baokopatin-

karu. ³⁵ ãaitapa'azon an aimakaan dau'an, marii ãpishaan paudaiarunao padapu ii. Usha'apanum kau'an kakiba'azonna'o wuru'u zun paradan baokopatin-karu dono.

³⁶ Unao Corinth sannao itiiiman Tominkaru Paradan wa'atin soo unao di'iki'o na'iki unao ati'o karikaonan? ³⁷ Na'iki na'ia'oram pidan dakotina'o kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o kuwai, oo Kaimana'o Doronaa taanii u'ati uka'iita-kinanaa nii pasha'apatan kaudin-kizai, marii uaitapan wuru'u õsaadanii kidaz unao ati, Naobanai Jesus kakinaori wuru'u. ³⁸ Mazan aonaan an utaan pa-nyukunuu ati wuru'u kakinaoriiz, marina'a uruu.

³⁹ Ukau'an õmin-mishidannao, utaa unyukunuu tuukii ukowaadapan dau'ati Tominkaru di'iki'o kuwai. Mazan aonaa umashaata'ana'a umin-mishidannao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan. ⁴⁰ Marii ipai aimakaan sha'apata-kaoo kaimana'o ida'an na'iki sakitapa'o ida'an.

Kaimana'o kuwai Christ kadishitan dau'a'o

15 Aizii õmin-mishidannao, õnyukunuu-kida'azon u'ati tawuru'u Kaimana'o Kuwai õkowaadauzoniaz u'ati. Uruu sha'atii umishidaniaz na'iki pakawanu'oraz umishidapan umanawunu'o ida'an. ² Uruu Kaimana'o Kuwai kazannaata'o unao, upakawanun an umishidapan õkowaadan kawan u'ati. Soo mani umamishidakan an, mazanu'o karikaonan wuru'u umishidapanuz.

³ Õdobata-kidan kuwai unao ati, uruu dobata-kidakarivaiz õ'ati. Wuru'u kuwai umanawunu'o manawun: Christ mawakan dau'ana'oraz wa'orian dikin ii, na'apa usaadinpan kawana'ati saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a: ⁴ udida-kaoo, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishita-kida-kaoo kakupa-karu ida'ati, na'apa usaadinpan kawan saada-kariwai Tominkaru paradan ida'a. ⁵ Christ aidinan Peter ati, udauna'an 12 patominapa-kidaniinao ati. ⁶ Udauna'an, uaidinan uwazoota 500 baokopatinpa'o mishidainao ati. Iriba ãnao kakupa zii kai, baokoinao mawaka'a naa. ⁷ Na'iki udauna'an uaidinan James ati kapam, na'iki udauna'an ipai apostlenao ati.

⁸ Udauna'an, dawu'itin zii uaidinan õ'ati kapam, õgaru na'apa'o koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii. ⁹ Õgaru, awutapa'o õmanawunun ipai ba'oran apostlenao ai. Mishi, õgaru, aonaa kanom dikin ii turuu õdakota-kaoo apostle nii, usha'apanum kau'an õgaru pataka'uta'oraz da'i Tominkaru pidannao. ¹⁰ Mazan õapostle-tinan, soo Tominkaru kamunanun idi'o õ'ati, na'iki ukamunanunuz õ'ati, aonaa madiwautapa-ka'o mani. Usha'apanum kau'an powa'a zii udadaran õkaudinpan ba'orainao apostlenao ai. Mishi aonaa õgaru mani wuru'u sha'apata'oraz aimakaan, mazan Tominkaru pa'an wuru'u kaudina'oraz õgaru ida'an pakamunanun ida'an. ¹¹ Ukau'an, aonaa usha'apan õ'ati, õgaru kakuwaapan oo ba'oran apostlenao kakuwaapan, ipai waunao, wakakuwaapan

† koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii oo "koraidaonaa kawan mashakata-ka'oraz kaiman."

uruu bouda'apa'oraz kuwai dau'u, na'iki uru'u naa wuru'u unao mishidapaniaz.

Kadishita-kida-kaonoo nii mawakainao

¹² Aizii waunao wakakuwaapan pu'u Christ kadishita-kida-kaonoo dau'u mawaka-karu di'iki, na'apa dii mooko pabi'i unao kian mawakainao, aona'o nii ikadishita-kida-kaonoo? ¹³ Umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kaonoo mawaka-karu di'iki, ukau'an Christ, aonaa ukadishita-kida-kaonoo. ¹⁴ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kaonoo mawaka-karu di'iki, ukau'an madiwautapa-ka'o wuru'u wakakuwaapatinanuz, na'iki unao mishidapanuz madiwautapa-ka'o kapam.

¹⁵ Na'iki waunao apostlenao, wamariidinan naa karikaonan Tominkaru dau'u, usha'apanum kau'an wakian idi Tominkaru kadishita-kida Christ mawaka-karu di'iki. Aizii umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kaonoo mawaka-karu di'iki, ukau'an aona'o Tominkaru kadishita-kidan Christ.

¹⁶ Ukau'an umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kaonoo, Christ aona'o ukadishita-kida-kaonoo kapam. ¹⁷ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kaonoo, ukau'an unao mishidapanuz Christ madiwautapa-ka'o karikaonan, na'iki aonaa zii unao oian kida so'otakao. ¹⁸ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kaonoo, ukau'an pidannao mishidainaoz Christ mawakainaoz naa, aonaa ikazannaata-kaonoo. ¹⁹ Aizii umishiin an mani aona'o nii wakadishita-kida-kaonoo, ukau'an wuru'u wabaiatinanuz Christ dikin ii, madiwautapa-ka'o karikaonan. Na'iki waunao, turuu mani wakasha'ora-kida-kaonoo ipai pidannao ai, wamishidan idi mariidin-karu'u naa karikaonan.

²⁰ Mazan Christ, mishi'o ukadishita-kida-kaonoo mawaka-karu di'iki. Uruu kiwiini'o ukadishitan pidannao mawakainao bii iki. Ukau'an, uruu ida'ana'o waaitapan mishi'o nii mawakainao kadishita-kida-kaonoo mawaka-karu di'iki. ²¹ Pidannao mawakan bouda'apa'o pidan sha'apatan idi'o oia'o aimakaan, na'apa kapam pidannao mawakainao kadishitan nii ba'oran pidan sha'apatan idi kaimana'o aimakaan. ²² Ipai pidan mawakauzon, usha'apanum kau'an Adam kaduz inao. Na'apa'o nii kapam ipai mishidainaoz Christ kadishita-kida-kaonoo. ²³ Mazan Christ, uruu kiwiini'o ukadishitan. Aizii uwa'atin dono koshan, pidannao mishidainaoz uruu, ikadishitan nii pamawaka-kizi iki.

²⁴ Uruu dauna'an amazada katokon-tinan nii, Christ katokontan nii ipai oia'o doronainao naobanai-tinpainaoz. Na'iki utaan nii padaru Tominkaru ati, wuru'u pakazowautapanuz. ²⁵ Usha'apanum kau'an Christ kazowautapan nii atii Tominkaru waranuita-kidan ipai utarubanao. ²⁶ Mawaka-karu, uruu ukaduzun naa tarubai Christ mainaabatan ni'o. ²⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kotua'o usaadauzo-kaonoo, "Tominkaru kazowautapa-kida ipai aimakaan u'ati." † Mazan aitapa-kaonoo wuru'u parada-karuz "ipai aimakaan" kia'oraz, aonaa Tominkaru tuma'o ati'o mani wuru'u na'apa-karuz, mazan uruu pa'an ka-

zowautapa-kida'oraz ipai aimakaan Christ ati. ²⁸ Aizii ipai'i naa aimakaan kida muuda-kaonoo dono Christ kazowautapan nii, udauna'an uruu, Tominkaru Daniz, ukazowautapa-kidinan ni'i naa Tominkaru ati. Uruu taa'oraz ipai aimakaan kida Christ kazowautapan nii. Ukau'an Tominkaru, uru'o ni'i naa kazowautapa ipai aimakaan.

²⁹ Aizii umishiin an mani pidannao mawakainao, aona'o nii ikadishita-kida-kaonoo kakupa-karu di'iti, kandii nii mooko pidannao chikaawunuinan mawakainao pidannao dikin ii? Kanom wuru'u itiwanaiaz pasha'apatan na'apa'o ida'an? ³⁰ Aizii waunao mani? Aonaan an mani umishiin wakadishita-kida-kaonoo nii wamawakan dauna'an, kandii ni'o mooko wuru'u wabaiatan aimakaan kichana'iki-kia'o kida ipai kamoo? ³¹ Omimishidannao, ipai kamoo obaiatan aimakaan kichana'iki-kia'o manawun! Mishi'o kaiwuru'u onapanuz, na'apa wuru'u mishiin kawan o'atadinapanuz unao dau'an, wabouda'apatinpan idi Christ Jesus waNaobanaa ida'ati. ³² Da'a'a, Ephesus ida'a, kaina'a pidannao otarubanao. Tuukii ikashadaakapan otuma na'iki idakota pazowian ogaru. Na'apa ikichana'iki-kian o'ati baudokoru kawan. Ukau'an kandii ni'o mooko obaiatan na'apa kida'o aimakaan umishiin an aona'o nii pidannao mawakainao kadishita-kida-kaonoo? Umishiin an mawakainao aona'o nii ikadishita-kida-kaonoo, ukau'an kii-karu kawana'ati: "Wakonaukiitina'a naa ipai kamoo. Waaroopa'a naa na'iki watuzapa'a naa, usha'apanum kau'an waikana'an wamawakan ni'i naa na'iki aona'o nii powa'a wakadishita-kida-kaonoo." ††

³³ Aonaa umariida-kidina'ana'a pidannao ati kinaonuz aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kaonoo. Usha'apanum kau'an pukamina'utinpan dono pidannao idi, aona'oraz ikaduz kida kaimanan, ipataka'uan nii kaimana'oraz pukaduz. ³⁴ Usakitapada udi'itinpan, na'iki aona'a naa u'oiapa'ana'a. Okian na'apa oba'azookida'azon unao, usha'apanum kau'an pabi'i unao, aonaa manawun uitapan Tominkaru.

Nanai kadishita-kida-karu ni'oraz diina'iti'i

³⁵ Pidannao pishaan nii, "Na'apam nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kida-kaonoo? Sha'apa'oram kaduzu'o nii inanaa kida?" ³⁶ Pugaru madiwautapa-ka'o pidan. Kandii nii pupishaan kaikapa'o aimakaan? Aushaa, putukapa mooko, pupaowan dono uudai, aonaa usoda'akan sariapa, soo udida-kaonoo an kiwiin. ³⁷ Na'iki aimakaan pupaowaniaz soo uudai karikaonan, panaadon poroom aka oo ba'oran kaduz paoribai uuda. Aonaa pupaowan paoribai udaru'ora'a naa. ³⁸ Mazan Tominkaru taan ukadunaa nii paaipan kawana'ati, na'iki ipai sha'apa'oram uudai ati utaa ikadunaa nii, ikaduz kida kawana'ati.

³⁹ Na'iki aimakaan kida kakupainaoz, pana'a'o inanaa kida. Pidannao pana'a inanaa, uzainao pana'a inanaa, kotu'uz pana'a inanaa, na'iki kopau pana'a inanaa.

† Psalm 8:6

†† Isaiah 22:13

⁴⁰ Na'iki aokazi ii aka, kaina'a aimakaan kida, na'iki imi'i baara an, kaina'a kapam aimakaan kida; wuru'u aokazi ii aka'oraz aimakaan kida, pana'a'o ïkonaunaman wuru'u imi'i baara ana'oraz aimakaan kida konaunaman ai. ⁴¹ Kamoo pana'a ukonaunaman, kauzu pana'a ukonaunaman, na'iki wizinao pana'a ïkonaunaman; na'iki wizinao, upu'u zii pana'a kida ïkonaunaman ba'oran wizinao ai kapam.

⁴² Ukau'an, na'apa'o nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kida-kaoo dono kakupa-karu di'iti. Pidan mawaka'o dida-kaoo dono, wuru'u unanaa toma-kariwaiz mawakauzo karikaonan, mazan ukadishita-kida-kaoo dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a umawakauzon. ⁴³ Pidan mawakan dono, unanaa dida-kariwaiz, aonaa ukonaunaman, na'iki kapati'o wuru'u unanaaz. Mazan ukadishita-kida-kaoo dono'o naa, konaunama'o nii na'iki ma'ozaka'o nii unanaa.

⁴⁴ Wuru'u pidan nanaa dida-kariwaiz, uruu nanai imi'i baara ana'o kaduz, mawakauzo karikaonan. Mazan ukadishita-kida-kaoo dono'o naa, karikaonanu'o ni'i naa ukakupan, kakupa-karu Kaimana'o Doronaa taaniaz. Mishikaina'a nanai mawakauzo karikaonan, na'iki kaina'a nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

⁴⁵ Na'apa saadauzo-kariwai Tominkaru paradan kian, "Kiwiitapa'oraz Adam, utoma-kaoo kakupa'o pidan nii"; mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu Christ. Na'iki Christ, uruu Doronai taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu pa'an. ⁴⁶ Ukau'an wuru'u nanaiz Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati, aonaa uruu mani wuru'u kiwiini'oraz. Mazan wuru pa'ana'a nanai imi'i baara ana'oraz kaduz, uruu kiwiini'oraz pa'an. Dawu'itin zii pa'an wuru'u nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

⁴⁷ Kiwiitapa'oraz Adam, imi'i idi'o utoma-kaoo, mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu aokazi iki'o uwa'atin pa'an. ⁴⁸ Ipai pidannao imi'i baara ainaouz, na'apa'o ïnanaa wuru'u pidan kawan, toma-kariwaiz imi'i idi. Mazan pidannao makoinao ni'oraz aokazi iti, na'apa'o nii ïnanaa wuru'u pidan kawan aokazi iki'oraz uwa'atin. ⁴⁹ Wananaa toma-kaoo kawan wuru'u pidan nanaa kaduz kawan imi'i idi, diina'iti'i na'apa'o nii wananaa wuru'u pidan nanaa kaduz kaawan aokazi iki'oraz.

⁵⁰ Ömin-mishidannao, kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ökianuz: Wuru'u wananaa, imi'i baara ana'oraz kaduz karikaonan, aonaa turuu umashaapan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii; na'iki wananaa mawakauzoz, aonaa turuu ukakupan karikaonanu'o nii.

⁵¹ Aushaa uabata, ökowaadan aimakaan aona'oraz uaitapauzo-kaoo: aonaa ipai'o nii mani wamawakan, mazan dawu'itiini'o kuwudii † poota-kaoo dono, ipai'o nii wapana'adina'akan kadiman aka, pidan samuru-uankan kawan paawun. Aizii wuru dono'o kuwudii poota-kaooz, pidannao mishidainao Christ

† kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naada-kinoo di'ii.

mawakainaoz naa, ïkadishitan nii, aona'o ni'i naa ïmawakauzon powa'a. Na'iki ipai waunao kakupainao, wapana'adina'akan nii kapam. ⁵³ Wuru'u wananaa mawakauzoz pana'ada-kaoo nii nanai kida di'iti, aona'o ni'oraz umawakauzon. ⁵⁴ Ukau'an wananaa mawakauzoz pana'ada-kaoo dono'o naa nanai kida di'iti karikaonanu'o ni'oraz ukakupan pa'an, uruu Tominkaru paradan kotua'oraz usaadauzo-kaoo mishiinan ni'i naa: "Mawaka-karu mainaabata-kaoo'a naaz kaimandaun!" ††

⁵⁵ "Mawaka-karu, na'ii dii puka'iitanuz puzowian pidan?"

Mawaka-karu, na'ii dii puma'ozakan pukaziwaa-kinaa nii pidan?" ‡

⁵⁶ Mawaka-karu ikodan pama'ozakan pakaziwaa-kinaa nii pidannao, ï'orian ida'ana'o, na'iki oia'o ikodan pama'ozakan wadikintapan ida'an kakinaorii, Moses ati'oraz utaa-kaoo. ⁵⁷ Mazan "kaiman manawun," wakian Tominkaru ati, uruu taa'oraz wa'ati turuu-kinaa nii wadikintapan oia'o na'iki mawaka-karu, waNaobanaa Jesus Christ sha'apatanii ida'an.

⁵⁸ Ukau'an ömin-mishidannao, ömarainapaniinao, ma'ozaka ukadishitapa umishidapan ida'a, na'iki aonaa utapada'ana'a aimakaan zikadan unao umishidapanii ai. Karikaonan usha'apaapa ukau'din-kizi Naobanai Jesus ati, usha'apanum kau'an uaitapa wuru'u ukau'dinanuz Naobanai ati, aonaa madiwautapaka'o mani wuru'u.

Puraata zaamata-kaoo mishidainao ati

16 Aizii öparadan nii tawuru'u puraata zaamata'a-zoo-kaooz dau'an, Jerusalem ia'oraz Tominkaru pidannao ati, pataka'utinainaoz, ïkaminka'uta-kinoo nii. Usha'apata pa'i ödyuudan kawan Galatia ia'o mishidapainao sha'apatani. ² Ipai Sunday kawana'ati, ipai unao, ubuuta pa'i puraata sodi wuru'u di'iki'i puraata uikodaniaz, na'iki utapa'a naazu. Aonaa uzau-dapa'ana'a atii ökaawan zii, uruu zii utiwaan uzaamatan puraata ipai baukapa aka. ³ Aizii ökaawan dono, ösaadan nii kaarita wuru'u pidannao dau'an, unao zaamataniinaouz na'aka'o nii puraata Jerusalem iti, unao di'iki'oraz, na'iki ödyuudan nii ïdyaun. ⁴ Aizii ödi'itinpan an kaimana'o nii zii ömakon an kapam, ukau'an ömako'okan ni'i naa baokopa ïtuma.

Paul morowauta'azon

⁵ Öwa'atin nii ömorowautaan unao ida'an, ömakon dauna'an Macedonia ii aka. ⁶ Panaadon öna'a'akan nii unao tuma na'apauda'um sondii karikaonan, oo panaadon öna'ian nii unao tuma atii amazada wadidin ipain di'iti. Udauna'an turuu ukaminka'utan ögaru, ödobatapa'azon dono'o naa wuru'u amazada di'iti na'iti'oram nii ömakan na'iki'o dauna'an. ⁷ Aonaa ömorowauta'azon u'ida'ati ödobatapan tuma karikaonan. Tomunu'iki'o öaipan

†† Isaiah 25:8 ‡ Hosea 13:14

ōna'a'akan unao tuma, Naobanai Tominkaru taapadan an una'apan.

⁸ Ōna'an nii da'a'a Ephesus ida'a atii Pentecost † taa-pauzo-kaoo kamoon di'iti. ⁹ Usha'apanum kau'an, kaina'a iriba pidannao da'a'a abata'azo'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimana'o nii manawun ōna'an an zii ōkakuwaapan ī'ati, ukaina'an pu'u padamata iriba pidannao aona'o manawun īnyukunuu-atin ōgaru ōkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, na'iki tuukii īto'oran ō'ati.

¹⁰ Aizii Timothy kaawan an unao ida'ati, kaiman pa'i udapaapa uruu. Uruu kaudina'o Naobanai Jesus ati na'apa ōgaru kawan. ¹¹ Aonaa kizi na'ia'oram pidan kashadan uruu, mazan ukaminka'uta pa'an uruu, udobata kizi kaiman, ukaawa kizi ō'ida'ati. Ōzaudapan ukaawan wuru'u, ba'orainao mishidainao tuma.

¹² Aizii, wamin-mishidan Apollos dau'an. Tuukii ōpishaan umakon unao di'iti, wuru'u ba'oran mishidainao tuma. Mazan aonaa unyukunuu na'apazan pamorowautapan dau'u kai unao di'iti. Mazan na'apainim dono uikodan amazada pamorowautakinaa nii, uruu na'apaini'o nii umakon umorowautan.

Paul katokontan paparadan

¹³ Karikaonan uzauadinapa, na'iki ma'ozaka ukadishitapa umishidapan ida'a; ma'ozaka utaapin unyukunuu ii, na'iki aonaa utaria'a naa. ¹⁴ Usha'apata ipai aimakaan unyukunuu kamarainpanun ida'an.

¹⁵ Uaitapanii sha'atii Stephanas na'iki uiribannao dau'an mashaapainaoz udapu'u. Īnao kiwiniinao īmishidan wakuwaa Jesus daua'o wiizai baara Achaia ii, na'iki tuukii ītaainan pakaminka'utan ida'an

† Pentecost: umawunu'o kamoo Jewnao ati.

Tominkaru pidannao. Ōmin-mishidannao, ōpishaan unao, ¹⁶ uizo'ati kizi pidannao na'apainao īkazowautapan, na'iki pidan na'apa'o ukaudinana'iki ukazowautapan ĩnao kawan.

¹⁷ Tuukii ōkonaukian Stephanas, Fortunatus, na'iki Achaicus kaawan dau'an ō'ida'ati; unao aonaan pu'u padamata ō'ai, mazan kaina'a ĩnao ōtuma. ¹⁸ Na'iki īkonaukiida ōnyukunuu, na'apa īkonaukiidan kawan unao nyukunuu. Utukapa-kida pa'i na'apam unaubaa-pan, na'iki unyukunuu-atin pidannao ĩnao kaduz.

¹⁹ Mishidapainao mashaapainaoz da'a'a Asia Baara an, īdyuudan paparadan kida unao ati; Aquila na'iki udaiaro Priscilla dyuudan kapam paparadan unao ati, na'iki mishidainao choochiipauzonaouz īdapu ii, īdyuudan kapam paparadan ībauda'apatinpan idi unao tuma Naobanai Jesus ida'an. ²⁰ Ipai mishidainao mashaapainaoz da'a'a dyuudan paparadan unao ati. Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono. ††

²¹ Aizii di'i ōparadan sodi ōgaru Paul saadanii ōka'u ida'an, ōnaubaa-kinaa nii unao. ‡

²² Na'ia'oram pidan aonaa umarainpan Naobanai Jesus, marii upataka'uta-kaoo. Kai'i naa puwa'ati, waNaobanaa!

²³ Marii Naobanai Jesus kamunanun unao ati.

²⁴ Ōmarainapa ipai unao wabauda'apatinpan idi Christ Jesus ida'an. Amen

†† Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ītukapa-kidan panaubaa oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an īdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

‡ Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaarita Paul ati. Mazan verse 21 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Corinth sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

2 CORINTHIANS

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati, Corinth iainaouz.

Usaadan kaarita i'ati usha'apanum kau'an kaina'a ba'oran pidannao kowaadapainao kaikin Tominkaru paradan, mazan dakotinpainao karikaonan Christ apostlen nii. Inao kakinaotan mishidainao apostle Paul ai. Ikian udau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati." (Putukapa 2 Corinthians 10:1)

Uruu idi apostle Paul saadan pakaaritan, ukakinaowan mishidainao ma'ozaka'o ida'an. Unyukunuu-kida i'ati pamakonkauzon dau'an i'idi'ii. Iaitapa na'iki itukapanii ukaduz umakonkauzon dono i'wiizi ii. Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan na'ii. Aonaa umizidin-kidan i'dyaun, aonaa udakotan pakaudin winipinaa i'ati, ukadin dadara paikoda-kinaa nii aimaakan sodi kida pamashaapa-kinaa nii. Ukian aonaa puraata mani wuru'u uaipaniaz i'ai, mazan uaipan pa'an pakaminka'utan i'dyaun, iaitapa kizi na'apam Tominkaru aipan mishidainao mashaapan, na'iki i'taapaakan pamin-mishidannao tuma.

Unyukunuu-kida i'ati puraata taa-ka'o dau'an mishidainao ati Jerusalem iainaouz. Mishi kizi isaabaan naa puraata wuru'u ikowaaduzoniaz pataa'azon mawanyukunui-tainao ati.

Ukakinao kapam mishidainao, itanawatin kizi pasha'apaapan ai oii kida'o. Imatanawatinkan an mishi'o nii ukakinaowan i'dyaun ma'ozaka'o ida'an na'apa pakian kawan pakaaritan ida'a.

Utokon ii Paul kowaadinan naa mishidainao ati, na'iki ukakinaowan i'dyaun kaimana'o ida'an. Uaipan mishi imashaapan kaiman na'iki konaukii Tominkaru tuma na'iki pamin-mishidannaoun tuma. (Putukapa 2 Corinthians 13:11)

Kaarita buutinpan kida

Paul kaaritan daua'o

Paul kaudin-kizi daua'o

Puraata zaamata-ka'o daua'o pataka'utinainao ati

Ma'ozaka Paul kakinaowan pidannao

Paul katokontan pakaaritan

1 Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki wa'inawuzu Timothy di'iki'o kapam. Wasaadan kaarita unao ati'o Tominkaru pidanannao baokopatin-painaoz Corinth ii, na'iki ba'oran upidanannao ati'o mashaapainao kidaz Achaia Baara ii aka. ² Marii Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati

³ Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati, uruu wanaobanaa Jesus Christ Tominkarun na'iki udaru. Kamunanba'o darui wuru'u Tominkaruz, na'iki uruu karikaonanuo uma'ozakadapan nyukunui. ⁴ Uruu ma'ozakada'oraz wanyukunuu wabaiatan dono aimaakan kasha'ora kida'o. Ukau'an wama'ozakada'a naa pidannao nyukunuu kapam i'baiatan an kasha'ora kida'o, na'apa Tominkaru ma'ozakadan kawan wanyukunuu. ⁵ Kai'oraz tuukii wabaiatan to'ora-karu

Christ dikin ii; mazan Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru ma'ozakadanuz wanyukunuu tuukii manawun. ⁶ Aizii wabaiatanuz dobata kasha'ora kida'o to'ora-karu, unao ati'o wuru'u, usha'apanum kau'an waaipan idi uma'ozakadinan na'iki ukazannaatinan. Waunao, na'apa'o wanyukunuu ma'ozakadauzo-ka'o wabaiatan dono to'ora-karu. Na'apa'o kapam wuru'u wama'ozakadanuz unyukunuu ubaiatan idi kasha'ora kida'o aimaakan. Ukau'an waaitapa aona'o nii ukashadinan, mazan ma'ozaka'o nii utaaapan wuru'u umishidapanuz Christ, na'apa waunao kawan. ⁷ Waaitapa upataka'uta-ka'o dono waunao kawan, mazan Tominkaru ma'ozakadan nii unyukunuu, na'apa uma'ozakadan kawan wanyukunuu.

⁸ Wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao, waaipan unao aitapan na'apam wabaiatan kasha'ora'o, to'ora-karu wa'ati wakakuwaatinankan dono Asia Baara ii aka. Mishi tuukii wabaiaapan dadara'o na'iki kasha'ora'o aimaakan kida, wa'itiiman shaa wamawakan ni'inaa. ⁹ Ipai waunao wakian wanyukunuu ii "aizii wamawakan naa wuru'u." Mazan aimaakan sha'apanuz wa'ati kaikapa'a, aonaa kizi wadopian wa'ida'a

karikaonan, mazan wadopii kizi pa'an Tominkaru ati, kadishita-kida'oraz mawaka'o pidan. ¹⁰ Mishi Tominkaru kaminka'uta na'iki ukazannaata waunao wazowii-kaao ai, uruu idi waaitapa karikaonanu'o nii ukazannaatan waunao na'apa. Na'iki wamishida na'iki waaitapa Tominkaru kazannaatan nii koshan waunao, ¹¹ unao kaminka'utan idi waunao utoriinpan ida'an. Tominkaru dako'atin nii wuru'u iriba'oraz toriinapaku'karu wadau'an, na'iki ukaminka'utan nii na'iki ukazannaatan nii waunao. Uruu dikin ii iriba'o nii pidannao naubaan na'iki ikonaukii-kidan Tominkaru.

Paul pana'adan panyukunuu pasha'apata'azoonii ai

¹² Aizii wa'atadinpa'azon: aonaa kanom washa'apatan ba'azootin-kida'o nii waunao, kaiman wamashapan na'iki washa'apata aimaakan kaiman, ipai pidannao tuma wachi'ikapa-kizi kawana'ati. Unao tuma powa'a zii wamashaapan kaiman. Ipai washa'apatan aimaakan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati, aonaa kanom wadizinpan unao ai. Washa'apatinan kaikapa'a aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan Tominkaru kaminka'utan ida'ana'o pa'an wau-nao. ¹³ Wasaadon dono wakaaritan unao di'iti, aonaa wakaiwaan kasha'apannaa kida'o parada-karu, mazan wasaadonuz masha'apanna'o na'iki kainaabana'o ida'an. Uruu idi aizii masakauda'u uaitapan wadau'an, mazan waaitapa powa'a'o nii zii uaitapan wadau'an na'iki wakaduz dau'an kaimanaiman. Aizii diina'iti'i, Naobanai Jesus kaawan dono, tuukia'o nii unao atadapan waunao, na'apa'o nii wa'atadapan kapam unao.

¹⁵ Ōaitapa na'apa'o nii unao nyukunuu kapam, umishidan nii kaiwuru ōparadan kidaz. Uruu idi'o ōdakotanuz padamata ōmorowautapa'akan unao di'ii ōmakopaanan dono Macedonia iti. Aizii ōkiwan dono powaa ati ōaipan koshan ōmorowautapa'akan unao di'ii, itamau kizi ukonaukian uabatan idi kaimana'o ōkuwaa. Aizii ōdobatapan dono'o naa unao di'iki, ōaipanii padamata ukaminka'utan ōgaru utaan ida'an ōaipanii kida ōkiwa-kinaa ni'i naa Judea Baara iti.

¹⁷ Mazan aona'a naa ōmorowautapa'akan unao di'ii ōkian kawana'ati. Aizii mani, na'apam ukian ōpana'adan dau'an ōnyukunuu, na'apa dii uabatanuz, mariidin-karu kawan? Oo pidan kawan toma'aka'oraz padi'itinpan aizii sodi'ika'o karikaonan? "Oo," pakian pu'u, mazan udauna'an "Aonaa" ukia'akan naa. Aonaa na'apa'o mani ōgaru. ¹⁸ Tominkaru karikaonan uparadan mishiin. Na'apa'o kau'an wuru'u wakuwaa mishiin, "Oo" ōkian dono, mishi'o wuru'u "Oo" ōkianuz. ¹⁹ Tominkaru Dani Jesus Christ karikaonan da'i uparadan mishiin, aonaa upana'adan panyukunuu. "Oo" ukian dono, mishi'o wuru'u "Oo" ukianuz. Uruu Jesus dau'a'o wuru'u Silas, Timothy na'iki ōgaru kakuwaapatinanz.

²⁰ Ōkian kaikapa'a usha'apanum kau'an ipai tawuru'u Tominkaru kowaadaniid kidaz pataa'azon na'iki pasha'apata'azon, mishi'i naa usha'apatanuz Christ ida'an na'apa pakiauzon kawan. Uruu idi'o wakian, "Amen." Wakian kaikapa'a aimaakan sha'apan idi na'a-

pa Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki Christ ida'an tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

²¹ Tominkaru ida'ana'o wuru'u ma'ozaka waunao na'iki unao mishidapan Christ, uruu wuru'u zaamata'oraz ipai waunao kaudina'o nii pa'ati. ²² Na'iki kaina'a utaan Kaimana'o Doronaa wa'ida'a. Uruu ukainaabata-kinaa pa'idiwau'u naa wuru'u waunaouz. Na'iki wuru'u utaanuz Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii mishi'o nii utaan wa'ati ipai wuru'u ukowaadaniid kidaz pataa'azon diina'iti'i.

²³ Aizii ōkowaadan nii unao ati Tominkaru abatapan pu'u kanom ni'o aonaa ōdobatan unao ida'an ōparadan kawana'ati. Wurru'u ōmamakokanz ōkarodapan idi'o unao, ōkakinaowan ai unao kaziwa'o ida'an. ²⁴ Mazan aonaa wadyuudan mani umishidapan waparadan kawana'ati. Waaitapa unao tuukii umishidan Christ. Waaipan pa'an wakaudinanz baokopa unao tuma, ukonaukii-kinaa nii.

2 Ukau'an ōdi'itinpan, aona'o nii ōmakon unao di'iti kai, aonaa kasha'ora-karu bii a'o mani wuru'u ōmorowautapa'azoonuz. ² Aizii ōkasha'oradan an unyukunuu, kanomanao kaina'a konaukiida'o nii ōgaru? Soo unao ōkasha'oradaniinaouz. ³ Uruu idi'o tawuru'u ma'ozaka ōparadan u'ati, ōsaadaniid ōkaaritan ida'a, ōaipan idi'o udi'itinpan usha'apaapanii kida dau'u. Aonaa kizi ukasha'oradan ōnyukunuu koshan ōmakon dono unao di'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u konaukiida'o ni'oraz ōgaru. Mazan ōaitapa usha'apatinan nii ōparadan kawana'ati. Uruu idi baokopa'o nii wakonaukian. ⁴ Tawuru dono'o ōsaadonuz kaarita unao ati, ōzaadan bii a'o ōsaadan, tuukii ōdopian unao dau'an na'iki kaziwa ōdi'itinpan udau'u. Ōsaadonuz ōkaaritan aonaa ōkasha'orada'azon mani unyukunuu, mishi'oraiman ōaipan pa'an uaitapan na'iki utukapan mishi'o ōmarainpan unao tuukii.

Pidan sha'apataniid oia'o marina'ata-kaao

⁵ Aizii pidan wuru'u toma'oraz kasha'ora-karu pasha'apataniid ida'an, ukasha'orada'aka mishi ōnyukunuu, mazan unao udawunu'iti ukasha'oradan unyukunuu, panaadon powa'a zii ukasha'oran ō'ai. Mazan aonaa ō'itiiman ukaziwan waunao tuukia'o ida'an manawun. ⁶ Aizii turua'a naa upataka'utazu. Aata, upataka'uta'aka'a naazu mishidainao aitan kawana'ati. ⁷ Ukau'an aizii umarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniid, kaimana'a naa uparada u'ati. Panaadon unyukunuu kasha'oran ni'i naa tuukii manawun na'iki u'itiiman aona'o ni'i naa powa'a kaimankaru pa'ati. ⁸ Uruu idi tuukii ōaipan utukapa-kidan ipai umin-mishidannao kanaapu'u mishi umarainpan uruu. ⁹ Tawuru'u ōsaadonuz ōkaaritan unao di'iti, ōtukapa'azon umishidan na'iki uizo'atin ipai wuru'u ōdyuudaniid kidaz usha'apatan. ¹⁰ Aizii umarina'atan an wuru'u kasha'ora'oraz aimaakan pidan sha'apataniid, ōgaru na'apa, ōmarina'atan nii kapamaz, aonaa udaru'o aimaakan mani wuru'u usha'apataniid. Christ

aitapa na'iki utukapa mishi òmarina'ata'a naa wuru'u kasha'ora'oraz pidan sha'apatan. Na'iki unao ati'o òsha'apatanuz aimaakan na'apa. ¹¹ Aonaa kizi Satan waota-kidan waunao, usha'apanum kau'an waaitapani'i naa tuukii Satan tiwautan pawaota-kidan wau-nao.

Paul dopian dau'ana'o

¹² Aizii òmakonkan dono Troas ii, òkowaadapa'akan dono'oraz Kaimana'o Kuwai Christ dau'u, Naobanai Tominkaru da'ata padamata kaudin-kizai ò'ati, ukashaapa òkowaadapan Kaimana'o Kuwai. ¹³ Mazan aonaa ònyukunuu kaimanan, tuukii òdopian usha'apanum kau'an aonaa zii Titus kaawan unao di'iki. Uruu idi òkowaadinan na'iainao ati, udauna'an òdobatan naa Macedonia iti.

Ma'ozaka-karu Christ ida'an

¹⁴ Mazan "kaiman," òkian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an uzaamatanii waunao Christ ida'ati pa-poiturunao nii. Uruu idi'o Tominkaru kaiwaan waunao na'akapa'o nii na'iki kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai, pidannao aitapa-kinnaa nii Christ. Kaduunu'o kawanu'o nii pidannao ati wuru'u kaimana'oraz kuwai. ¹⁵ Ukau'an wuru'u wakaudinanz, wakowaadapanuz kaimana'o kuwai, kaduunu'o Tominkaru ati wuru'u. Uruu kuwai kida po'okinan ipai pidannao kawana'ati, wuru'u kazannaatinainaoz pa'oian ai na'iki makazannaatin-kainaoz pa'oian ai. ¹⁶ Mazan pidannao makazannaatin-kainaoz, ìdamaan wuru'u wakuwaa kidaz aimaakan mawaka'o dyupushan kawan, usha'apanum kau'an mawaka-kizai iti'ora'a naa ìmakopan. Mazan wunaou'u kazannaatinainaoz pa'oian ai, kaduunu'o kawan ìdamaan wuru'u wakuwaa kidaz, usha'apanum kau'an karikaonanuo'oo nii ìmashaapan Tominkaru tuma. Na'ia'oram pidan turua'o usha'apatan na'apa kida'o kaudin-kizai? ¹⁷ Waunao aonaa ba'oran pidannao kawan mani wakaiwaapan Tominkaru paradan wazaamaapa-kinnaa nii puraata pidannao ai. Mazan Tominkaru zaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan. Uruu idi uawun za'a ipai wakowaadan uparadan kaiman na'iki sakitapa, Christ poitorun idi waunao.

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

3 Na'apa dii unao kian kaiwuru kida dau'ana'a, udakota sha'a wa'atadinpan karikaonan? Oo uaipa zii sha'a kaarita saada-kaoo wadau'an, wana'akan nii unao di'iti ba'oran pidannao kawan, oo kaarita saada-kaoo unao di'iki wana'akan nii wamako kizi kawana'ati? ² Mazan unao pa'an wakaaritan wana'akapaniaz watuma, saadinpa'o wanyukunuu ii. Pidannao tukapan idi kaimana'a naa unao kaduz, uruu ida'an ìaitapa mishi'o wuru'u wakaudinanz Tominkaru ati. ³ Christ kaaritan kawanu'o pa'an wuru'u unaouz, umashaapan idi pana'a'a naa, pidannao tukapa na'iki ìaitapa watominapa-kidan idi'o unao wuru'u upana'adinanz. Aonaa

saaribai na'iki ka'ui ida'ana'o mani usaada-kaoo wuru'u Christ kaaritanuz, mazan Tominkaru karikaonanuo'oraz ukakupan saadanii pa'an padoronaa ida'an. Aonaa ku-ba baara'a'o mani usaada-kaoo, mazan usaada-kaoo pidannao nyukunuu ia'o pa'an.

⁴ Aizii kaiwuru'u òkianuz unao ati kaikapa'a òaitapan idi turuu Tominkaru sha'apatan aimaakan na'apa Christ ida'an. ⁵ Mishi waaitapa aonaa waturuan wash'a'apatan wa'ida'a wuru'u kaudin-kizaiz, kaimana'o kuwai kowaadapa-kaooz. Mazan Tominkaru taan ida'ana'o pa'an pama'ozakan wa'ati wuru'u wakowaadapanuz kaimana'o kuwai. ⁶ Tominkaru wuru'u zaamata'oraz waunao, kowaadapa'o nii pa-paradan, uruu wuru'u taa'oraz waka'iita-kinnaa nii wakowaadan pidannao ati wuru'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ì'ati. [†] Wuru'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatan, aonaa kotua'o Moses saadauzonii kakinaorii kawanu'o mani, mazan padoronaa ida'ana'o pa'an. Usha'apanum kau'an wuru'u kotua'oraz kakinaorii na'aka'o pidan mawaka-karu di'iti; mazan wuru'u Tominkaru sha'apataniaz padoronaa ida'an, pidan ikoda-kinnaa pa'an karikaonanuo'oo kakupa-karu.

⁷ Wuru'u kotua'oraz kakinaorii, saada-kariwaiz kuba kataida'u'o ida'a, ukaawa-kidan pu'u mawaka-karu, mazan umanawun uwizi'ida'akan Moses awun baara utaa-kaoo dono u'ati. Aonaa Israelitenaoo ka'iitan paawunuupa'akan uawun baara iti, uwizi'in idi manawun. Padamata umainaabatinpaanan pu'ora'a naa ìtukapanuzu. ⁸ Aitaniimana'o wuru'u Tominkaru Doronaa kaudin-kiziz, powa'a'o zii umanawunun u'ai. ⁹ Upu'u zii kotua'o kakinaorii wuru'u pataka'uta-kida'oraz pidan pa'oian dikin ii, umanawun uwizi'in, aitaniimana'o umanawunun wuru'u kaimanaaka-kida'oraz pidannao Tominkaru tuma. ¹⁰ Wuru'u kotua'oraz kakinaorii umanawunu'o na'iki wizi'i'oraz utukapauzo-kaoo kiwiin, aizii aona'a naa powa'a umanawunun, usha'apanum kau'an wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, powa'a'o zii umanawunun u'ai. ¹¹ Wizi'i na'iki umanawun mishi wuru'u kotua'oraz kakinaorii, mazan udauna'an uwizi'in mainaabatan naa. Aitaniimana'o umanawunun wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, karikaonanuo'oraz nii pa'an una'an.

¹² Wamishidan idi tuukii wuru'u pa'ina'o aimaakan, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon, ma'ozaka ukau'an wakakuwaapan udau'u. ¹³ Aonaa Moses kawanu'o mani waunao, uruu ushibatanii paawun baara umaaiapkan idi Israelitenaoo tukapan wizi'i'o mainaabatan paawun baara iki. ¹⁴ Mazan tuukii ìnyukunuu dadaran, atii kai ìnyukunuu shibatapa-kariwai kawanu'o, na'apa kotua'o kakinaorii aitaizo-kaoo dono'o kawan. Uzikada-kaoo nii soo pidan zaamatanin ida'an Christ ida'ati. ¹⁵ Mishi'o wuru'u, atii kai na'a-

[†] pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ì'ati: uruu dakota-kaoo Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii, 'covenant' waranu'u.

painim kotua'o Moses kakinaori aita-ka'o dono, pakawanu'o kawan zii ïnyukunuu taratapa-ka'o ïaitapan aiazu. ¹⁶ Mazan pidan zaamatan an Naobanai Jesus ida'ati, uruu dono'o nii zii shibatapa'oraz unyukunuu zikada-ka'o.

¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Doronaaz, Naobanai Doronaaz wuru'u. Na'iki pidan kaina'a'oraz Naobanai Doronaaz u'ida'a, aona'a naa powa'a kotua'o kakinaorii kazowautapan uruu. ¹⁸ Aizii waunao zikada-kariwai'i naa wa'ai wuru'u shibatapauzoz waawun baara. Kaiman kizi'i naa watukapa-kidan Naobanai Jesus umanawunun, Kaimana'o Doronaaz kaudinan ida'an wa'ida'a. Aona'o nii usookadan pakaudin an usaabapan waunao na'apa Naobanai Jesus kawan, pidannao tukapa kizi powa'a'o zii Jesus umanawunun.

Umanawunu'o kaudin-kizai taa-ka'o wa'ati, wakakataimanan pu'u

4 Tominkaru kamunan-kidan idi'o waunao wuru'u, uzaamatanuz waunao kaudina'o nii pa'ati, kowaadapa'o nii umanawunu'o kuwai. Uruu idi aonaa wakashadinan na'iki aonaa wadakotan wamuudan wuru'u kaudin-kizai. ² Mishi'oraiman õgaru na'iki õmin-kaudinannao na'apa kida wadi'itinpan, aonaa waaipan wadizapan aimaakan u'ai oo washa'apatan mani aimaakan kakiba'azonnaa kida'o, na'iki aonaa waaipan wamariidapan pidannao wakuwaa ida'an. Tominkaru awun za'a mishi wakowaadapan uparadan sakitapa pidannao ati. Ipai pidannao abatainao kida wakuwaa, ïaitapa na'iki ïtukapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai. ³ Mazan aizii Kaimana'o Kuwai wuru'u wakowaadapaniaz, umainaabanan an, mazan umainaabanan soo wunao ati'i mamishida-kainaouz, maabata'azoo-kainaouz Kaimana'o Kuwai, uruu idi ïpataka'uta-ka'o nii. ⁴ Satan, tominkaru-tinpa'oraz imi'i baara'a, uruu wuru'u awautapa'oraz Kaimana'o Kuwai mamishida-kainao aitapan aiazu. Uruu idi aonaa ïtukapan, na'iki aonaa ïaitapan umanawunu'o ukanadapan ï'ida'ati, wuru'u Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Na'iki aonaa ïaitapan na'apa kida'o Christ umanawunun Tominkaru tuma. ⁵ Aonaa wadaua'o mani karikaonan wuru'u wakakuwaatinanuz, mazan Jesus Christ daua'o pa'an, uruu Tominkaru taaniaz ipai pidannao naobanaa nii. Ukau'an waunao poitoruinaou'u naa karikaonan wakaudin an idi Christ ati. ⁶ Aizii Tominkaru, dyudauzoz Kanada'o tominan maruta'o-karu iki, uruu wuru'u Kanada'oraz wanyukunuu iti, waaitapa-kinan nii Tominkaru umanawunun kandapa'oraz Christ ida'a.

⁷ Ukau'an kaina'a wa'ida'a wuru'u umanawunu'oraz aitapa-kinan Tominkaru di'iki'oraz, wananaa kakataimanan pu'u, na'apa ka'uz kin kawan toma-kariwai kidaz kubai idi. Uruu ida'an pidannao aitapan nii aonaa wama'ozakan ida'ana'o mani washa'apatinan oo wakowaadapan wuru'u umanawunu'oraz kuwai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz wanyukunuu iti umanawunu'o ma'ozaka-kinan. ⁸ Mishi tuukii wapataka'uta-ka'o ipai wamako kizi kawana'ati kida, mazan

upu'u aonaa na'apa kida'o mashaatan waunao. Panaadon aonaa waaitapan na'apam naa washa'apatinan, mazan upu'u aonaa wadakotan Tominkaru manyukunuutan waunao. ⁹ Wa'antamikita-ka'o pu'u dikauda kida'o ida'an, mazan upu'u aonaa wawa'akauzoz-ka'o waba'oran. Washa'apata-ka'o pu'u kaziwa'o ida'an, mazan upu'u aonaa wazowii-ka'o. ¹⁰ Ipai wakakuwaapatin-kizi kawana'ati waaitapa da'i washa'apata'azoo-ka'o dikauda'o ida'an. Na'apa kida'o ida'an watiwaa wuru'u Jesus baitauzonii kidaz atii na'apa uzowii-ka'o. Mazan aonaa watarian washa'apata'azoo-ka'o ai, pidannao aitapa kizi kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a, uruu ma'ozakadapa'oraz wau-nao. ¹¹ Wakakuwaapatinan dikin ii Jesus dau'u, maonapa kida da'i wamawakan, mazan uruu ida'an kizi pidannao aitapan kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a. ¹² Ukau'an kaina'a maonapa mawaka-karu wa'ida'a, tuukii wazowia'azoo-ka'o mazan aonaa watarian wamawakan ai, waaipan idi unao zaamatan wuru'u karikaonan'oraz pa'an kakupa-karu.

¹³ Na'apa tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a, "õmishidan idi'o Tominkaru wuru'u õkakuwaapatinanuz" Waunao na'apa kapam wamishida Tominkaru, uruu idi'o wuru'u wakakuwaapatinanuz. ¹⁴ Waaitapa na'iki wamishida Tominkaru kadishita-kidanii wanaobanaa Jesus pamawaka-kizi iki. Ukau'an wamishida na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki wazaamatan idi'i naa Jesus di'iti. Na'iki ukadishita-kidan ni'i naa waunao baokopa unao tuma pakanaapu iti. ¹⁵ Ipai wuru'u aimaakan wabaiatanii kidaz kaikapa'a unao dikin ia'o, wakaminka'uta'azon idi'o unao. Uruu ida'an kizi powa'a'o zii iriba pidannao aitapan mishi Tominkaru kaimanan, ïkonaukii-kida kizi uruu, na'iki ïmanawuntpa kizi uruu.

Mishi kizi mishidapa-karu

¹⁶ Uruu idi aonaa wakashadinan wakaudin an wananaa mizainan pu'u na'iki ukaakinpan pu'a'a naa. Mazan wadoronaaz ii ipai kamo'o wama'ozakadapa-ka'o. ¹⁷ Aizii wadi'itapan an wuru'u wabaiatanii kidaz aimaakan kai, masakauda'u'o karikaonan wuru'u, aonaa karikaonan'oraz nii mani, mazan wabaiatinan winipinaa nii kaina'a aimaakan umanawunu'o Tominkaru taapanii wa'ati. ¹⁸ Usha'apanum kau'an waunao wataapan wanyukunuu aonaa tukapa-kariwai kida aimaakan dau'ati'o mani, mazan soo wuru dau'ati'o aona'oraz utukapa-ka'o. Wururu'u aimaakan wabaiatanii kidaz kai, aona'o nii una'an kotua'iki, mazan wuru'u aimaakan Tominkaru taa'azooniaz aona'oraz utukapa-ka'o, karikaonan'oraz nii pa'an una'an.

Pa'ina'o nanai

5 Uruu idi wananaa wiizibai kawan'oraz, mashaapa-kizaiz kai, umainaabata-ka'o dono, waaitapa Tominkaru taan nii wa'ati wamashaapa-kizi nii aokazi ii, karikaonan'oraz pa'an mashaapa-kizai, aonaa pidan

tomanii mani. ² Mazan kai, wana'an idi zii wananaa zo'o, tuukii wadopitan, na'iki tuukia'a naa wazaudapan, wakananaata-ka'o wuru idi'i pa'ina'oraz nanai aokazi iki'oraz. ³ Usha'apanum kau'an wakananaata-ka'o dono'o naa pa'ina'o nanai idi, aonaa mananaa-daunu'o nii mani wadoronaa. ⁴ Mishi'o wuru'u, wana'an idi zii da'a'a wananaa zo'o, tuukii wadopitan. Mazan aonaa wamawaka'azon dau'ati'o mani kaiwuru'u wadopitanuz, mazan waaipan naa pa'an wananaa wuru'u baiatina'oraz pana'ada-ka'o pa'ina'o nanai di'iti aona'oraz umawakauzon. ⁵ Mishi na'apa'o wuru'u Tominkaru aipanuz papa'inaadan wananaa. Uruu idi'o uzaamatan na'iki usaabaan waunao. Na'iki Tominkaru taa paDoronaa wa'ati, uruu ida'an kizi waaitapan mishi'o nii wuru'u usha'apatanuz wa'ati aimaakan na'apa pakian kawana'ati.

⁶ Ukau'an ma'ozaka wataapan wanyukunuu, waaitapan idi mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, mazan wamashaapan idi zii wananaa zo'o, aona'o nii zii wamashaapan wanaobanaa Jesus tuma. ⁷ Mazan tuukii wamishidapan uruu, wamatukapakan pu'u padamatazu. ⁸ Mazan okian kawan, waaitapa mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, uruu idi kaimana'o nii zii wa'ati waso'otinan di'oraz wananaa aia'a, wamashaapa an kizi'i naa pa'an Jesus tuma aokazi iti. ⁹ Ukau'an powa'a zii ipai ba'oran kida ai, waaipan wamashaapan kaimana'a naa u'ati, karikaonan kizi ukonaukiitinan wadau'an, wakakupan pu'u zii kai wananaa ida'a, oo wa'aonaan pu'a'a naa wananaa ai, wa'aokazi'ian pu'a'a naa. ¹⁰ Usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainao, wakadishita-kida-ka'o nii Christ kanaapu iti ukootowapa-kizi ii. Na'iki ipai'o nii wakawinipinaata-ka'o washa'apatanii kida kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, kaimana'o oo dikauda'o. †

Kaimanaaka-karu Tominkaru tuma Christ ida'an

¹¹ Tuukii wakichana'ikin washa'apatan dikauda kida'o aimaakan Tominkaru awun za'a. Uruu idi'o wakakinaotan pidannao tuukii, imishida kizi Tominkaru paradan. Tominkaru, uaitapanii mishi'o wuru'u wakowaadapanuz paparadan unao ati. Na'iki na'apa kapam o'aitapan uaitapan, mishi'o wuru'u wakaudinanuz Tominkaru ati. ¹² Mazan aonaa wa'atadinpan mani oo wamanawun-tinpan mani unao ati kaiwuru'u wana'apanuz. Mazan waaipan pa'an uaitapan na'iki umishidan wakuwaa, u'atadinapa kizi wadau'an, na'iki uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao paradan dakoopainaoz waunao. Tuukia'oraz itadinpan pasha'apaapanii aimaakan kida ida'an, mazan inyukunuu ii aonaa mishi'o mani imarainpan Tominkaru. ¹³ Pabi'i kida inao, ikian wadau'an wazowau madorona'o. Una'apan an mishi, aonaa usha'apan, watukapa-ka'o madorona'o kawan, mazan waaipan idi'o pa'an Tominkaru konaukii-kida-ka'o. Mazan unao tukapan an aonaa wamadoronan, kaimana'o wuru'u, unao ati'o mishi wuru'u wakaudinanuz, wakaminka'uta'azon idi unao. ¹⁴ Mishi'o wuru'u

Christ marainpan waunao udawun iti, uruu idi'o wuru'u wakaudinanuz kaikapa'a. Usha'apanum kau'an waaitapa mishi Christ mawakan ipai pidannao oian dikin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan ipai waunao mawakainaoz u'u naa oii-karu ai. ¹⁵ Jesus mawakan idi ipai pidannao ati, ukau'an pidannao mishidainaoz uruu, aona'a naa turuu imashaapan paaipan kawana'ati. Mazan isha'apatin kizi soo Christ aipan kawana'ati, uruu mawaka'oraz na'iki kadishita'oraz pamawaka-kizi iki idikin ii.

¹⁶ Ukau'an aizii aona'a naa powa'a wadi'itapan pidan, pidannao mamishida-kainaoz Christ di'itapan kawan pidan. Mishi na'apa kowas wataapauzon Christ kiwiin. Mazan aizii aonaa powa'a wataapan uruu na'apa.

¹⁷ Usha'apanum kau'an pidan zaamatanina'o Christ ida'ati, pa'inaada-kariwai'i naa ukaduz, na'iki wuru'u kiwiitapa kida'oraz ukaduz mainaabata-kaoa'a naa. Mazan pa'ina'ora'a naa pa'an kaduzui taa-ka'o u'ati.

¹⁸ Soo Tominkaru wuru'u pa'inaada'oraz pidannao na'apa. Uruu Tominkaru wuru'u kaimanaaka-kida'oraz waunao patuma Christ mawakan ida'an. Na'iki uruu zaamatanii waunao kaudina'o nii, kowaadapa'o nii pidannao ati, kaimanaaka-karu dau'an Tominkaru tuma.

¹⁹ Na'iki wakowaada kizi pidannao ati Tominkaru kaimanaaka-kida'azon ipai pidannao patuma, Christ mawakan ida'an. Aizii inyukunuu na'apan an, ipai'o nii umarina'atan itoian, na'iki ukaimanaakan nii ituma.

Uruu kuwai wuru'u Tominkaru dyudaniaz wakowaadapan pidannao ati. ²⁰ Ukau'an waunao wuru'u kadishita'oraz Christ ati, parada'o nii pidannao kanaapu ati. Mishi Tominkaru kaiwaan waunao paparada-kinaa nii ma'ozaka unao ati. Uruu idi Christ aipan kawana'ati, wakia'azon u'ati ma'ozaka'o ida'an umishida wuru'u wakuwaa, ukaimanaaka kizi'i naa powaa iti Tominkaru tuma. ²¹ Tominkaru aipan ati, ipai wa'oian kaboota-ka'o Christ di'iti, uruu idi Tominkaru tukapan Christ oia'o kawan, umasha'apatakan pu'u oia'o. Upataka'uta-ka'o atii uzowii-ka'o, wa'oian dikin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan waunao kaimanainao kawan Christ ida'an.

6 Wakaudinan idi baokopa Tominkaru tuma, wakakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an. Aonaa umanyukunuu'ana'a Tominkaru kaimananuz u'ati. ² Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiau-zonu'u,

"Kaina'a'o nii zii kamoo kaawan.

Uruu dono upishaan an ukaminka'uta-ka'o utoriinpan ida'an o'ati,

odako'atin nii unao

na'iki uruu dono okazannaatan nii unao."

Uabata, aizii kaawa'a naa wuru'u kamooz, kai'i naa Tominkaru kaminka'uta'azon unao, kai'i naa pa'an ukazannaapan.

³ Aonaa waaipan waawautapan pidannao imishidan ai kaimana'o kuwai, washa'apaapan ida'an dikauda kida'o aimaakan. Aonaa wadakoapa-kida'azon kaimana'o kuwai wuru'u wakowaadapaniaz. ⁴ Mazan waaipan pa'an watukapa-kidan mishi'o Tominkaru

† Putukapa 1 Corinthians 3:13-15.

poitorunao waunao, ipai waparadan na'iki washa'apatanii kida ida'an: wabaiatan ida'an dadara kida'o aimaakan wakaudin-kizi ii aka, na'iki wabaiatan ida'an kasha'ora kida'o wakaudin-kizi dikin ii, mazan upu'u aonaa wamarina'atan wakaudin-kizi.

⁵ Panaadon waba'izii-ka'o, na'iki wakaboota-ka'o taraa-kizai iti; panaadon pidannao to'oradinan wa'ati kichana'iki-kia'o ida'an. Na'iki wakaudin dadara wamazain bii'i. Panaadon aonaa wada'awun wakaudin wamizainan pu'u. ⁶ Watukapa-kida mishi'o Tominkaru poitorunao waunao: wataapinan ida'an kaiman ipai oia'o ai. Na'iki waaitapan ida'an mishi'o kuwai wuru'u Tominkaru di'iki'oraz; na'iki wamadopi-idakan ida'an wanyukunuu; na'iki wakaimanan ida'an pidannao ati; na'iki watukapa-kidan ida'an wakamarainapanan tuukii. Na'iki Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao; ⁷ na'iki wakowaadapan ida'an mishi'o kuwai; ⁷ na'iki Tominkaru ma'ozakadan ida'an wanyukunuu. Washa'apata ipai aimaakan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati, uruu wakaiwaa waawautinapa-kinnaa nii watarubanao ai, na'iki wamizaataaka-kinnaa nii ituma. ⁸ Mazan upu'u wakaudin wanaubaa-ka'o pu'u oo wazon-kida-ka'o pu'u; waunamunaa abata-ka'o pu'u dikauda oo kaiman; wakuwaa mishiin pu'u na'iki usakitapan pu'u, mazan upu'u wadakota-ka'o mariidinauzonao nii. ⁹ Aitapa-kariwai waunao na'iki wakuwaa kaimanaiman, mazan upu'u aonaa waunao na'iki wakuwaa kida umishida-ka'o. Wazowia'azoo-ka'o pu'u, mazan upu'u zii wakakupan; waba'izii-ka'o pu'u tuukii mazan upu'u aonaa wazowii-ka'o.

¹⁰ Wakasha'oradauta-ka'o pu'u, mazan upu'u wakonaukiitinan. Mapuraatanu'o mishi waunao, mazan upu'u waunao ida'an iriba'o nii pidannao kasha'apauzin Tominkaru di'iki. Aonaa mishi washa'apauzinii da'a'a, mazan upu'u ipai aimaakan Tominkaru di'iki'o wa'idiwau wuru'u.

Umarainapa kizi waunao na'apa wamarainpan kawan unao

¹¹ Mishidainao ðmarainapaniinao, Corinth sannao, mishi'o tawuru'u waparadan kida unao ati'oraz. Wakowaadan unao ati tuukii wamarainpan unao. ¹² Aonaa na'apainim zii wamaudapakan unao, mazan unao pa'an wuru'u manaudapa-ka'oraz wau-nao. ¹³ Aizii ðparada'azon unao ati na'apa ðdainao ati'o kawan, uda'ata'a naa unyukunuu wa'ati, umarainapa kizi'i naa kapam waunao.

Aonaa kizi mamishida-kainao kaduz tamakapa-ka'o

¹⁴ Mana'a ukaminauda'utina'ana'a wunao idi'i mamishida-kainao Jesus. Turuu mooko mishidainao Jesus mashaapainaoz naa kaiman patumaakadinan oia'o pidannao tuma, wuru'u naudapainaoz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan? Oo turuu mooko Kanada'o baokopatinpan maruta'o tuma? ¹⁵ Na'apa mooko Christ nyukunuu Satan sha'apaapanii kida

dau'ati? Turuu mooko mishidainao nyukunuu na'apataakan mamishida-kainao sha'apaapanii dau'ati?

¹⁶ Turuu mooko toma-kariwai tominkaru taapa-ka'o oo na'aka-ka'o Tominkaru umanawunu'oraz dapu iti? Aizii wuru'u waunaouz, Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan, udapu wuru'u wananaaz, umashaapan idi wanyukunuu ii. Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauzon:

“Omashaapan nii ðpidanannao ida'a na'iki aona'o nii ðmuudinpan itai.

Ōgaru'o nii itominkarun nii na'iki inaou'o nii ðpidanannao nii.” †

¹⁷ Uruu idi Naobanai Tominkaru kian itati,

“Umuudina'a naa na'iki ubuutina'a naa oiainao ai. Mana'a upishata'ana'a oo usha'apaapa'ana'a oia'o na'iki dikauda kida'o aimaakan, umasha'apatakan an na'apa kida'o, ðdapaapan nii unao.” ††

¹⁸ “Ōgaru'o nii unao daru nii,

na'iki ipai unao daonaioranao na'iki zunnao, ðdainaou'o nii unao,

Naobanai umanawunu'oraz kian.” ‡

7 Mishidainao ðmarainapaniinao, uabata na'apam Tominkaru kowaadan pazaamata'azon waunao paudainao nii. Ukau'an aizii wamuuda'a naa ipai oia'o wuru'u pataka'ua'oraz wananaa oo wadoronaa. Mishi kizi'i naa pa'an wamashaapan kaiman, na'iki wakichana'iki washa'apaapan ai oia'o, Tominkaru awun za'a, wamashaapa kizi'i naa ma'oiaka-daun uaipan kawana'ati.

Paul konaukian

² Ukaimanda'a naa shoman unyukunuu wa'ati. Aonaa kanom washa'apatan dikauda'o nii unao ati. Aonaa wapataka'uan wuru'u umashaapanuz kaiman Christ ati, na'iki aonaa wakazaapan puraata oo aimaakan kida u'ai. ³ Aonaa ðba'azootin-kida'azon mani unao kai-wuru'u ðna'apanuz u'ati. Na'apa ðkiauzon kawan u'ati, tuukii wamarainpan unao, na'iki karikaonanu'o nii wataapan unao wanyukunuu ii, wakakupan pu'u oo wamawakan pu'u. ⁴ Ōaitapa mishi'o wuru'u unao mishidanuz Christ, uruu idi ðkakuwaapan umanawunu'o ida'an umishidapan dau'u. Uruu ida'an tuukii uma'ozakadan ðnyukunuu. Aizii tuukii ðkonaukian wabaiatan pu'u kasha'ora kida'o na'iki to'ora-karu, mazan upu'u tuukii ðkonaukian.

⁵ Aizii wakaawan dono'o naa Macedonia ati, aonaa wasookapan kaiman. Ipai wamako-kizi kawana'ati wabaiatan to'ora-karu na'iki wakakuwaatinan towau-da'uta-ka'o. Wanyukunuu kasharuapa-ka'o pu'u, kaina'a zii kaziwa wadi'itinpan ipai unao dau'an.

⁶ Mazan Tominkaru konaukiidauzoz pidannao nyukunuu ikasha'oran dono, ukonaukiida waunao Titus kaawan idi wa'ida'ati. ⁷ Tuukii manawun wakonaukian Titus kaawan idi. Mazan powa'a zii wakonaukian waabatan idi Titus kowaadan kaiman

† Leviticus 26:12; Ezekiel 37:27 †† Isaiah 52:11 ‡ 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

utaapan na'iki udapaapan uruu. Na'iki ukowaada ð'ati tuukii unao tukapa'azon ðgaru. Na'iki tuukii unao kasha'oran ukasha'oradan dikin ii ðnyukunuu. Na'iki ukowaada kapam tuukii udi'itinpan ukaminka'uta'azon dau'an ðgaru. Uruu idi ðkonaukian udawun iti manawun.

⁸ Òkasha'orada mani mishi unao ðsaadanii kida ðparadan ida'an, mazan aizii kaiman ð'ati ðsaadanuz. Ògaru na'apa kasha'ora'aka'o kapam ðnyukunuu ðsaadan idi na'apa unao ati. Aizii ukowaada-ka'o idi ð'ati mishi unyukunuu kasha'ora'akan masakauda'u ðkaaritan aita-ka'o dono u'ati. ⁹ Uruu idi aizii tuukii ðkonaukian, mazan aonaa ðkasha'oradan idi'o mani, mazan ðkonaukian ukasha'ora-kidan idi usha'apatan wuru'u oia'oraz aimakaan, na'iki umarina'atan idi wuru'u usha'apaapanii kidaz. Na'apa'o kasha'ora-karu wuru'u Tominkaru aipani, uaipan idi wa'ati-karu pa'ida'ati. Ukau'an aonaa wakaziwan unyukunuu wasaadani wakaaritan ida'an, mazan wakaminka'uta pa'an unao. ¹⁰ Pidan mishi'o ukasha'oran pasha'apatanii oia'o dikin ii Tominkaru aipan kawana'ati, mishi'o nii umuudan na'iki utanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. Uruu idi Tominkaru mainabatan nii u'oian u'ai, na'iki ukazannaatan niizu. Ukau'an aonaa turuu wakasha'ora-kidan wuru'u na'apa'oraz kasha'ora-karu. Mazan pidan kasha'ora'o padamata pa'oian dikin ii, mazan upu'u aonaa uwa'atin oo utukapa-kidan zoobaba panyukunuu kasha'oran Tominkaru ati pasha'apaapan dikin ii oia'o, aona'o nii Tominkaru kazannaatanuz, mazan ukaboota-ka'o nii karikao-nanu'o pataka'utin-kizai iti pa'oian dikin ii.

¹¹ Mazan wuru'u kasha'ora-karu Tominkaru aipan kawana'ati'oraz, pidan ikoda uruu ida'an panyukunuu ma'ozaka-kinnaa nii. Uruu idi'o wuru'u sariapa unao di'itinpa'akan, na'iki tuukii uaipa'akan usakitapadan wuru'u pidan oiainapanuz. Na'iki sariapa uto'ora'akan umamashaatakan idi wuru'u oia'o sha'apaapa-kaoz. Sariapa utarian, uaitapa'akan idi'i naa Tominkaru pataka'utan nii pidan umamuudakan an pasha'apaapan oia'o. Sariapa uaipa'akan ðmorowautapan oo ðmakon u'idi'iti. Sariapa uaipa'akan ðaitapan tuukii unyukunuitapan ðgaru. Uruu idi sariapa mishi upataka'utan pidannao wuru'u sha'apatainaouz oia'o, na'apa ðparadan kawana'ati. Wurru'u usha'apatanii kidaz ida'an utukapa-kida mishi'o aonaa ubaokopatinan oia'o sha'apaapa-ka'o dau'ati. ¹² Aizii tawuru'u ðsaadanuz kaarita unao ati, aonaa ðaipan mani upataka'utan wuru'u sha'apata'oraz dikauda'o aimakaan, oo ðsaabaa-kinnaa ni'o mani pidan nyukunuu wuru'u kasha'orada-kariwaiz. Mazan ðsaadan ðkaaritan na'apa, ðaipan idi'o udi'itinpan na'iki utukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi umarainpan na'iki uizo'atin waparadan. ¹³ Uruu idi tuukii wanyukunuu ma'ozakadinan.

Powa'a zii wkonaukian watukapan idi Titus kaawan konaukii unao di'iki. Kaiman unyukunuu ukaawan dau'nan unao di'iki, aonaa powa'a ukaziwadapan panyukunuu unao dau'an. ¹⁴ Umanawunu'o da'i

ðkowaadapauzon unao dau'an Titus ati. Kaiman ð'ati aonaa uba'azootin-kidan ðgaru u'ati. Na'apa wakowaadapauzon kawan mishi'o kuwai unao ati. Na'apa'o da'i wakowaadauzon Titus ati mishi'o kuwai unao dau'nan. Aizii utukapanka'a naa unao kaduz, na'apa mishi wakowaadan kawan u'atiz. ¹⁵ Tuukii Titus marainpan unao, pakawan unyukunuitapan pataapaka'o kaiman umanawunu'o Tominkaru poitoru nii, na'iki ipai uizo'atin uparadan na'iki kaiman utaapan uruu umakonkan dono unao di'ii. Uruu idi powa'a zii manawun umarainpan unao. ¹⁶ Ògaru na'apa, tuukii ðkonaukian usha'apanum kau'an ðaitapa na'iki ðmishida kaimana'o nii unao sha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.

Mishidainao taan puraata

⁸ Wamin-mishidannao, wakowaada'azon unao ati na'apam mishidainao Macedonia iainao sha'apatinan, Tominkaru kamunanun idi tuukii ð'ati. ² Mamishida-kainao to'orainpan pu'u ð'ati, mazan upu'u konaukii ðmashaapan. Na'iki ðikodan pu'u masakauda'u puraata mazan upu'u tuukii ðkataanu'u-azon. ³ Òaitapa na'iki ðtukapa dobata kida ðtaan puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki. Aonaa dyuuda-kariwai mani ðtaan na'apa, soo panyukunuu aipan kawana'ati'o. ⁴ Kaziwa ðpishaan waunao powa'an kida, usha'apanum kau'an tuukii ðaipan pataan puraata pakaminka'uta-kinnaa nii mishidainao wuru'u Jerusalem iainaouz. ⁵ Na'iki aonaa wazauda-kidan ðtaan dobata kida puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki. Mishi'oraiman kiwiin pataan ua'ii puraata, ðtaainan Naobanai Jesus ati. "Kanom puaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii," ðkian. Udauna'an ðwa'atin wa'ida'ati, na'apa kapam ðtaainan wa'ati. ðkian, "Kanom uaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii." Usha'apanum kau'an ðaitapa Tominkaru wuru'u aipa'oraz ðsha'apatinan na'apa.

⁶ Tuukii wapishaan Titus makon unao di'iti. Uruu kiwiini'o usakadan patominapa-kidan unao puraata taa-ka'o dau'an. Ukau'an marii kizi'i naa ukaminka'utankan unao baokopatan puraata, tawuru'u unao kowaadani-az kiwiini'o dono utaa'azon ukaminka'uta-kinnaa nii ba'oran mishidainao. ⁷ Aizii unao, ipai'i naa uaitapan kaiman kida'o aimakaan sha'apata-ka'o dau'u. Tominkaru aipan ati tuukii umishidapan, uaitapa ukakuwaapan kaiman. Na'iki kaina'a aitapa-kinai Tominkaru di'iki'o unao ida'a. Na'iki tuukii unyukunuu dyautan usha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimakaan. Na'iki tuukii umarainpan waunao. Ukau'an na'apa kizi minziwa na'iki konaukii utaan puraata dyuuda-karu nii mishidainao di'iti.

⁸ Aonaa ðdyuudan mani utaan puraata kaiwuru'u ðna'apanuz u'ati. Mazan ðtukapa'azon mishi'o wuru'u ukamarainapanuz, ba'oran mishidainao kawan, konaukia'oraz ðtaan puraata pakaminka'uta-kinnaa nii mishidainao Jerusalem iainaouz. ⁹ Unao, uaitapa na'apam wanaobanaa Jesus Christ tuukii ukamunanban na'iki ukamarainapanun, na'iki kaina'a umanawun

aimaakan kida u'ida'a aokazi ii, mazan upu'u uwa'akanuz, umashaapa'anan imi'i baara ati, up- ataka'utinan uaipan idi pakaminka'utan waunao, wazaamata-kinnaa nii wuru'u umanawunu'oraz taa'a-zoo-ka'o wa'ati.

¹⁰ Ukau'an, ōkia'azon unao ati puraata taa-ka'o dau'an: kiwiitapa'o wunu di'ii, unao sha'atii kiwiini'o usakadan utaan na'iki uzaamaapan puraata taa-karu ni'o ba'oran mishidainao ati, uruu dono tuukia'o sha'atii ukataanu'uzon. ¹¹ Ukau'an aizii, ubaokopata'a naa ipai wuru'u utaanii kidaz puraata, uipaida kizi'i naa wuru'u usakadaniaz usha'apaapan kiwiitapa'o wunu di'ii. Utukapa-kida kizi mishi konaukii na'iki minziwa utaan upuraatan usakadinan iki'o atii utokon iti. Utaa kizi puraata upuraatan diri'in kawana'ati kida.

¹² Aizii utaan an aimaakan konaukii na'iki minziwa, diri'i'o di'iki oo masakauda'u'o di'iki, na'apa'o wuru'u Tominkaru naubaaniaz. Aonaa Tominkaru zaamatan aimaakan pidan ai u'aonaan pu'u manawun u'ida'a. ¹³ Kaiwuru'u ōkianuz na'apa, aonaa ōdyuudan mani utaan dobata puraata, uruu idi ubaiatan naa mani uza- mazin ba'orainao kawanyukunun pu'u. Mazan marii kizi patumaaka oo na'apa kida kizi pidan kawanyuku- nun. ¹⁴ Unao ida'a kai kaina'a dobata aimaakan oo pu- raata. Ukau'an turuu ukaminka'utan ba'oran mishidainao. Aizii na'apainim umawanyukunuitan dono, na'apa'o nii kapam ikaminka'utan unao. Ukau'an na'apa kida'o nii ukaminka'uaakan. ¹⁵ Na'apa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a kaikapa'a: "Pidannao kasaba'uka'o diri'i wanyukunui, aonaa itaapan diri'i manawun wanyukunui. Pidannao kasaba'uka'o masakauda'u wanyukunui, aonaa wanyukunui awutan ipai man- awun it'ai." †

Titus na'iki uminauda'unao

¹⁶ "Kaiman manawun," ōkian Tominkaru ati Titus dau'an, usha'apanum kau'an Tominkaru aipan ati tuukii umako'ozon na'iki ukaminka'uta'azon unao na'apa ōgaru kawan. ¹⁷ Uruu idi wadyuudan nii uruu, mazan aonaa wadyuudan idi'o mani karikaonan wu- ru'u umako'ozoonuz, mazan tuukia'o udi'itinpan pa- mako'ozon dau'an koshan unao di'iti. Uruu idi tuukii ukonaukian padyuuda'azoo-ka'o idi.

¹⁸ Wadyuudan nii bouda'apa mishida'o daonaiora utuma, ipai mishidainao aitapa uruu kaimana'o utomi- napa-kidan na'iki ukowaadan Kaimana'o Kuwai.

¹⁹ Na'iki uruu mishidainao zaamata mako'o nii watuma Jerusalem iti, wana'akan dono'o naa puraata wuru'u unao taanii kidaz. Kaiman waaipan wana'akapan wu- ru'u puraataz, wakawa-kida-kiziz pakawan na'iki patu- maaka mishidainao di'iti, Jerusalem iainao. Marii kizi itkonaukii-kidan Naobanai Tominkaru, na'iki itukapa kizi mishi tuukii wakaminka'uta'azon ityaun. ²⁰ Aonaa waba'azootina'azon wana'akan dono wuru'u do- bata'oraz puraata unao di'iki. ²¹ Wadi'itapa nii kaimanaiman na'apam nii wana'akan wuru'u pu-

raataz. Kaiman waaipan washa'apatan aimaakan Tominkaru awun za'a na'iki pidannao awun za'a ka- pam.

²² Kaina'a zii ba'oran wakowaada'azon u'ati. Wadyuu- dan nii bouda'apa'a naa daonaiora mishida'o Titusnao tuma. Ipai waunao waaitapanii uruu kaimana'o, na'iki dyauta'o pasha'apatan dau'ati kaiman kida'o aimaakan Tominkaru ati. Tuukii unyukunuu ma'oz- a-kadinan uabatan idi unao dyuuda'azon puraata ba'o- ran mishidainao di'iti. ²³ Aizii kanom pishaan an Titus dau'an, ukowaada it'ati uruu kaimana'o pidan na'iki ōmin-kaudin, kowaadapa'o kaimana'o kuwai ōtuma ipai amazada kawana'ati na'iki unao di'ii'aka. Aizii pa'i itpishaan dono unao wunao dau'ana'a ba'oran daon- aiordanouz, ukowaada it'ati mishidainao zaamatanii ityaun mako'o nii Titus tuma. Usha'apanum kau'an itkaudin-kizi kawana'ati ipai pidannao konaukii-kidan Christ itdau'an. ²⁴ Ukau'an, utukapa-kida ukamarainpa- nun wunao ati'i dyuuda-kariwainouz. Marii kizi ba'o- ran mishidainao, ba'oran wiizai iki kidainao abatan mishi'o mishi wuru'u unao kamarainapanuz na'apa wakowaadan kawan it'ati.

Puraata zaamata-ka'o mishidainao ati'o Jerusalem ii

9 Aizii puraata zaamaapa-ka'o dau'an Jerusalem ia'o mishidainao kaminka'uta-kinnao ni'oraz, aon- aa kanom ni'i naa ōsaadan u'ati udau'an. ² Usha'a- panum kau'an ōaitapa unao tuukii da'i ukamunanu'u- zon, utaa'azon ida'an puraata. Uruu ida'ana'o da'i tuukia'o ō'atadinpauzon unao dau'an, karikaonan ōkowaadapan mishidainao ati, wuru'u Macedonia ainaouz, unao taa'azon dau'an puraata. Ōkowaada it'ati unao Achaia iainao mishidainao, usakada'a naa pa'an uzaamaapan puraata kiwiini'o wunu di'ia'a naa. Itabatan idi unao zaamaapan naa puraata udyuudan nii, sariapa itna'apatan panyukunuu kapam puraata taa-ka'o dau'an. ³ Mazan upu'a'o nii ōdyuudan Titus- nao wamin-mishidannaouz unao di'iti. Panaadon aon- aa zii uturuudin an uzaamaapan puraata, ōkowaada- pan pu'a'a naa udau'an ba'orainao ati umanawunu'o ida'an, ōkowaadan kaina'a'a naa pa'an uzaamatanii puraata kida kiwiini'o wunu di'ii. Ukau'an mishi kizi'i naa uipaian usaabaan wuru'u puraata kidaz na'ii, na'a- pa ōkowaadan kawan ba'oran mishidainao ati. ⁴ Tuuki- a'o nii ōba'azoipan, unao na'apa kapam powa'a'o nii zii uba'azoipan, mishidainao Macedonia ikiinno kaawan an ōtuma unao di'iti, aonaan dono zii uipaian uzaamatan puraata ukowaadaniaz utaa'azon mishidainao Jerusalem iainao ati. ⁵ Uruu idi'o wuru'u ōdyuuda'azoonuz wamin-mishidannaouz kiwiitan wa'ua'ati, itsaabaa an kizi'i naa ipai puraata wuru'u unao taanii kidaz naa. Uruu ida'an kizi ba'oran mishidainao tukapan mishi'o wuru'u minziwa utaan puraata, aonaa upishauta-ka'o idi'o mani karikaonan.

⁶ Unyukunuitapa kizi pa'i di'oraz parada-karu'u: Pi- dan paowa'o masakauda'u uudai, masakauda'u'o nii kapam upaoriba aka. Mazan pidan paowa'o diri'i uu- dai, diri'i'o nii kapam upaoriba aka. ⁷ Ukau'an ipai

† Exodus 16:18

unao, uaitapa kizi na'iki udi'itinapa kizi uaipan ati kida na'apam nii utaan puraata, aonaa kizi utaanuzu umarainan bii an oo uduyuda-ka'o idi mani karikaonan. Usha'apanum kau'an Tominkaru marainapa pidan wuru'u konaukia'oraz utaaazon aimaakan. ⁸ Na'iki Tominkaru turuu utaan dobata aimaakan u'ati. Uruu idi karikaonanu'o nii aimaakan kaina'an u'ida'a, atii kaina'a'o nii zii uwa'akun kida utaan nii na'iki uka'idi-wauta-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u aona'oraz aimaakan nii i'ida'a. ⁹ Na'apa usaadinpan pidan kataanu'o dau'an Tominkaru kaaritan ida'a:

"Karikaonanu'o nii utaan aimaakan dobata pataka'utinainao ati,

na'iki karikaonanu'o nii ukaimanan na'iki ukamunanun nyukunuitapa-ka'o."

¹⁰ Aizii Tominkaru taa'oraz paoribai uuda pidan paopauzo ati na'iki wanyukunui kida ipai pidannao ati. Na'apa'o nii kapam utaan aimaakan unao ati, na'iki powa'a'o nii zii utaan dobata aimaakan kida unao ati. Na'apa kizi kapam unao dobata kizi ukaminka'utan pidannao, na'iki powa'a'o nii Tominkaru tuubarudan wuru'u kaimana'oraz aimaakan usha'apaapan. ¹¹ Karikaonanu'o nii Tominkaru taan diri'i aimaakan oo wanyukunui unao ati, karikaonan kizi kapam ukamunanun utaan ida'an aimaakan, wunao ati'o aona'oraz kanom i'ida'a. Aizii wakaawa-kidan dono wuru'u utaanii kidaz puraata, iriba'o nii pidannao konaukii-kidan Tominkaru udau'an.

¹² Aizii wuru'u usha'apatanuz aimaakan kaikapa'a, wuru'u uduyudanuz puraata, dya'utam aimaakan sha'apan: ukaminka'utan Tominkaru pidannao, na'iki tuukia'o nii manawun Tominkaru konaukii-kida-ka'o.

¹³ Usha'apatan ida'an aimaakan kaikapa'a, utukapa-kida mishi'o ukamarainpanun na'iki mishi'i uizo'atin Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz. Uruu dikin ii tuukia'o nii mishidainao konaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ¹⁴ Uruu idi konaukia'o nii itoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, ukaminka'utan idi dobata i'dyaun, Tominkaru kamunanun idi unao ati, utaan idi kamunanuaba-karu unyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki marii kizi wakonaukii-kidan Tominkaru tuukii, usha'apatan idi umanawunu'o aimaakan wa'ati. Aonaa waaitapan na'apam naa wakian umanawunun dau'an.

Paul pa'an Tominkaru zaamatanii kakuwaapatina'o nii

10 Ōgaru Paul, tuukii ōparada'azon unao ati kaimana'o ida'an, na'apa Christ paradauzon kawan. Aonaa ōto'oran bii a'o mani ōparada'azon unao ati. Mishi kaina'a pabi'i kida unao kian ōdau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati," i'kian.

² Aizii ōkia'azon unao ati ma'ozaka'o ida'an, upana'ada'a naa wuru'u udi'itinapanuz dikauda kida'o dau'u, aonaa kizi ōparadan unao ati ma'ozaka'o ida'an ōkaawan dono u'idi'iti. Mazan na'apa'o ōdi'itinpan ōparada'azon dau'an ma'ozaka'o ida'an wunao ati'i

dakotainauz wamashaapan na'iki washa'apatinan mamishida-kainao kawan. ³ Na'apa mishi waunao mashaapan da'a'a imi'i baara'a ipai ba'oran pidannao kawan, mazan aonaa wamizaataakapan kadakotin-kidainauz waunao tuma, mamishida-kainao mizaataakapan kawan. ⁴ Wuru'u mizaataaka-kinai wakai-waapanii kidaz aonaa pidannao imi'i baara sanna'o kai-wauzonii kawanu'o mani, mazan umanawunu'o mizaataaka-kinai Tominkaru di'iki'o. Uruu ida'an turuu wamainabata-kidan Tominkaru taruba ma'ozakatinapakizi. Na'iki uruu ida'an turuu wamashaatan pana'iti'o kadakotin-karu Tominkaru paradan ai, ⁵ na'iki turuu wamainabatan u'ida'an wuru'u pidannao atadinapakinaa kidaz, i'awautapa-kinaa kidaz pidannao i'aitapa'azon Tominkaru dau'ana'o kuwai. Na'iki uruu ida'an turuu kapam watanawatan pidannao nyukunuu kashadamikinao, i'izo'ati kizi Christ paradan. ⁶ Aizii unao tukapa-kidan dauna'an mishi'o uizo'atin na'iki uda'ana'azon Christ, uruu dauna'an wakakinaowan nii ma'ozaka'o ida'an wunaou'u aona'oraz i'izo'ati'izon Christ kakinaori.

⁷ Unao tuukii umishida'akauzon sha'apa'oram pidan paradan, aonaa udi'itapan kiwiin wuru'u i'paradan kidaz. Unao bii'i kaina'a pidannao, i'kian i'nao mishi'o pa'an Christ poitoru manawun. Marii i'idi'itapan wuru'u pamishidapanuz, i'tukapa kizi, na'iki i'aitapa kizi wunao mishi'o kapam Christ poitoru, na'apa i'nao kawan.

⁸ Dobata mishi' ōtadinpan Tominkaru taan dau'an umanawunu'o kaudin-kizai ō'ati, mazan aonaa ōkiba'azoo-kidan ōtadinpan. Usha'apanum kau'an utaan ō'atizu ōkaminka'uta-kinaa ni'o unao, umishidapa kizi powa'a zii, aonaa ōwaota-kida-kinaa ni'o mani unao umishidapan ai Christ.

⁹ Mazan aonaa ōtarii-kida'azon mani unao kaiwuru'u ōsaadanuz ōparadan kaikapa'a. ¹⁰ Kaina'a pabi'i kida unao, ukian ōdau'an, "Tuukii uma'ozakatinpan pakaaritan ida'an, mazan ukaawa'akan dono wabii ati, aona'o nii uka'iitauan paparadan wa'ati ma'ozaka'o ida'an."

¹¹ Mazan ōaiapa wuru'u pidan na'apa'oraz uparadan aitapan ipai wuru'u wasaadanii kidaz waparadan wakaaritan ida'a, na'apainim wakaawan dono unao di'iti mishi'o nii washa'apatinan na'apa wakian kawan wakaaritan ida'a.

¹² Waunao aonaa wapatumaaka-dina'azon wakaudin-kizi ida'an wunao tuma'a dakotinpainauz umanawunu'o Christ poitorunao nii ipai ba'orainao ai. Mazan wuru'u i'dakotinapanuz umanawunu'o Christ poitoru nii, pa'ida'a'o karikaonan, uruu idi i'abatan umanawun nii. Mishi'oraiman maaitapin-ka'o pidannao wuru'u na'apa'oraz i'di'itinpan.

¹³ Waunao, aonaa turuu wa'atadinpan na'apa. Aonaa wa'ida'a'o mani wuru'u wakaudinanz, mazan wamakon soo wadyuuda-kizinao di'iti kida'o pa'an. Usha'apanum kau'an wakaudinanz ipai unao wiizi ida'an Tominkaru aitanii kawana'ati'o. ¹⁴ Uruu idi aona'o nii wamakon unao wiizi dawun iti, aonaa wa'atadinpa'azon. Aonaan an mani waikodinauzon unao atii uwiizi iti kotua'a naa, turuu mani wadakota-ka'o atad-

inpainao nii. Mazan waunao sha'atii kiwiini'o wakaawa-kidauzon unao di'iti, Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz.

¹⁵ Na'iki aonaa wa'atadinpauzon ba'orainao sakadanii kaudin-kizai kida ida'an. Mazan waaitapa na'iki wamishida unao mishidan nii powa'a zii wuru'u Christ daua'oraz kuwai. Una'apan an udarudina'o nii wuru'u wakaudin-kizi. ¹⁶ Ukau'an turua'o ni'i naa wamakon uwiizi dawun itinapu kida'o wiizai di'ii'aka wana'akan Kaimana'o Kuwai, marii kizi na'ii'akainao pidannao abatanuz. Mazan aonaa pidannao kakuwaa-patin kizi di'ii'aka'o nii mani wuru'u wakakuwaa-patinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa wa'atadapa'azon wakaudin ba'oran pidan kaudin-kizi ii aka.

¹⁷ Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru paradan ida'a: "Na'ia'oram pidan atadinpa'azo'o pakaudin-kizi dau'an, marii pa'an u'atadinpan Naobanai Tominkaru sha'apatanii kida dau'an." ¹⁸ Pidan pa'ida'a'o karikaonan udakotinpan umanawunu'o nii, madiwautapaka'o wuru'u, aonaa turuu ukuwaa mishida-ka'o. Mazan pidan wuru'u Tominkaru tukapa-kidaniaz umanawunu'o nii, turuu pa'an ukuwaa mishida-ka'o.

**Dakotinpainao apostlenao nii,
mazan pana'a'o ikuwaa
Jesus dau'u**

11 Ukashaapa shoman o'paradan u'ati odau'an kapam, na'apa ukashaapan kawan ba'oran pidannao paradan padau'an. Uabatan pu'u o'paradan maaitapin-ka'o kawan karikaonan, mazan upu'u o'aipan uabatan o'kuwaa, aonaa uzon-kida'ana'a o'garu. ² Tuukii o'marainan unao, na'apa Tominkaru marainan kawan unao. Usha'apanum kau'an aonaa o'aipan upataka'uinan, kaimana'o wuru'u o'taa'azonuz unao Christ ati. Na'apa darui awunuutapan kawan paudani mawuusa, uaipan idi pataan oroo pakawan kaiman wuru'ati'i omin-mazidan ni'oraz. ³ Mazan tuukii o'dopian unao dau'an, o'zaua-kidan umariida-ka'o nii, na'apa Satan kowazaz-tinpauzoz, mariidan kawan Eve kotua'a naa. O'zaua-kidan upozawata-kida-ka'o nii na'apa, na'iki unyukunuu tanawata-ka'o kaimana'oraz umishidapan ai, na'iki uizo'atin ai Jesus daua'o kuwai. ⁴ Usha'apanum kau'an unao, aonaa ukashanaukii-kidan pidannao kuwaa, pana'a'oraz naa i'kowaadapan Jesus dau'u, aonaa wakowaadapan kawanu'o mani. Na'iki sariapa uaipan uzaamata'akan doronai pana'a'o wakowaadapaniaz Kaimana'o Doronaa ai. Na'iki sariapa umishida'akan i'kuwaa kida i'dakotaniaz kaimana'o kuwai nii, mazan pana'a'o karikaonan wuru'u i'kuwaa kidaz, wuru'aia'a wakowaadapanii kidaz Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz. ⁵ Mazan aonaa o'itiiman umanawunu'o mani o'ai wunaou'u dakotinpainaoz umanawunu'o apostlenao nii. ⁶ O'garu, aonaa mishi o'aitapan o'paradan umanawunu'o na'iki konaunama'o ida'an, mazan o'aitapa kaimanaiman wuru'u kuwai o'kowaadapaniaz. Unao na'apa uaitapani'i naa kapam wuru'u kuwaiz,

usha'apanum kau'an wakowaadapani'i naa unao atiz powa'an kida.

⁷ Aonaa o'pishautan o'winipinaa unao ai o'kowaadapan dono Kaimana'o Kuwai. Uruu ida'an mishi aonaa o'taapinpan umanawunu'o nii, o'aipan idi pa'an unao tukapa-ka'o umanawunuinao nii. Oia'o sha'a wuru'u o'sha'apatinanuz na'apa? ⁸ Panaadon o'dakota-ka'o nii o'kazaapan puraata ba'oran wiizai iki'o mishidainao ai, o'makaudinkan pu'u i'ati. Mishi o'zaamata i'dyuudanii puraata o'ati, usha'apanum kau'an o'kaudina'azon idi unao ati mawinipinaa-daun. ⁹ Na'iki o'na'iankom dono unao di'ii, o'puraatan awutauzon, aonaa kanom ida'an o'torian o'aiapanii kida. Mazan upu'u aonaa o'pishautan puraata u'ai, mazan wamin-mishidannao Macedonia ikiinao pa'an kaawa-kidauzo puraata o'ati. Aonaa o'mizidin-kidan unao o'pishautan ida'an mani puraata unao ai, na'iki aona'o nii o'pishaan puraata unao ai.

¹⁰ Christ mishi'oraz uparadan, kaina'a udoronaa mashaapan o'ida'a o'nyukunuu ii. Ukau'an mishi'o kaiwuru'u o'paradanuz. Aizii wuru'u o'atadinapanuz o'paradan ida'an kaikapa'a, aona'o nii o'zaamatan puraata u'ai o'kianuz, aonaa turuu pidannao mashaapainao Achaia ii aka mashaatan kaiwuru'u o'paradanuz na'apa. ¹¹ Panaadon uzauda-kidan o'na'apainpan o'marainapakan idi'o unao. Aonaa, Tominkaru aitapa o'marainapa unao tuukii.

¹² Mazan upu'u aona'o nii o'zaamatan puraata unao ai. Usha'apanum kau'an aonaa o'aipan pidannao dakotinpainaoz apostlenao nii atadinpan pakian ida'an, "Na'apa wakaudin an i'nao kaudinan kawan."

¹³ Mazan i'nao, aonaa Christ dyuudaniinao mani i'kakuwaatinnan. Soo i'mariidapan karikaonan pidannao. I'mainaabainpan, i'tukapa-ka'o Christ apostlennao kawan, mazan aonaa mishi'o mani. ¹⁴ Na'apa'o manawun i'nao Satan kawan. Na'apa sha'atii Satan mainaabainpauzon, upana'adinan na'apa kanada'o angel, Tominkaru di'iki'o kawan. ¹⁵ Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u upoitorunao mainaabainapanuz, mishi'o kawanu'o i'dyuuda-ka'o kaminka'uta'o nii pidannao mashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Mazan diina'iti'i, i'pataka'uta-ka'o nii pana'apainpan dikin ii.

Paul pataka'uta-ka'o pakakuwaatinnan dikin ii Christ dau'u

¹⁶ O'kia'azon koshan u'ati, aonaa o'aipan utaapan o'garu maaitapin-ka'o kawan. Mazan utaapan dono o'garu na'apa, upu'u o'aipan uabatan o'paradan, na'apa uabatapauzon kawan maaitapin-ka'o pidannao paradan i'atadinpan dono. Aizii o'atadinpa'azon kapam masakauda'u odau'an. ¹⁷ Wurru'u o'atadinpa'azonuz o'sha'apaapanii kida dau'an, aonaa Naobanai Jesus paradauzon kawanu'o mani, soo pidan maaitapin-ka'o pa'an paradauzoz na'apa. ¹⁸ Mishi kaina'a iriba pidannao atadinpan, soo pasha'apatanii kida dau'an karikaonan. O'garu na'apa, o'atadinpan nii kapam o'sha'apaapanii kida ida'an. ¹⁹ Aitapa'o mani mishi unao, uruu idi konaukii uabatapan maaitapin-kainao

kuwaa kida. ²⁰ Aonaa ukashanauan ĩnao, ĩtaapan pu'u unao na'apa poitorui kawan, ĩzaamaapan pu'u puraa-ta unao ai pakaudin winipinaa nii unao bii an, ĩdyuudautan pu'u usha'apatan soo paaiapanii kida karikaonan, ĩtaapinpan pu'u umanawun kidainao nii unao ai. Turuu mani ĩta'ikan unao uawun baara iti, aonaa na'apam ukian ĩ'ati. ²¹ Ōgaru tuukii ōkiba'azon, usha'apanum kau'an aonaa mishi ōka'iitan ōtaapan unao na'apa ĩtaapan kawan unao.

Aizii ōparadan nii ōdau'an, maaitapin-ka'o paradauzon kawan. Aizii wuru'u apostle-tinpainaouz, ĩdakotinpan umanawunu'o nii. Ōgaru na'apa, ōmanawun-tinpan nii kapam ĩnao kawan. ²² ĩkian ĩnao Hebrewnao, ōgaru na'apa Hebrew kapam. ĩkian ĩnao Israelitenao, ōgaru na'apa Israel san kapam. ĩkian ĩnao Abraham dani-daunnao, ōgaru na'apa Abraham dani-daun kapam. ²³ ĩkian ĩnao Christ poitorunao, ōgaru na'apa mazan powa'a'o zii ĩnao ai.

Mishi ōparadan kaikapa'a madorona-ziiwa paradan kawan. Mazan mishi'o kaiwuru'u ōkianuz, ōgaru powa'a'o zii ōkaudin dadara Christ ati; mapuda da'i ōkabootauzo-kaoo taraa-kizai iti ĩnao ai, uruu dikin ii. Ba'oran dono ōba'izii-kaoo da'i tuukii kida'o ida'an ĩ'ai. Na'iki iriba ōbaiaapan kichana'iki-kia'o ōkaudin-kizi ii aka, maonapa kida ōmawakauzon. ²⁴ Iriba'a naa ōbaiaapan ba'izi, baka'iau Jewnao ba'izian ōgaru, 39 ba'izi ōbaiaapan baukapa'o ĩba'izian dono ōgaru. ²⁵ Idikinau Rome ikiinao ba'izii-kidan ōgaru atamun idi. Baukapaian pidannao zowian padamata ōgaru, ĩboowautapan ida'an ōgaru kuba kida idi. Idikinau ōnaraan paran baoko ii, kanawa zowiitan na'iki sariapa ushazodan. Baukapaian kanawa shaazodan, uruu dono ōna'ian paran baoko'o bauda'apa maruta'o na'iki bauda'apa kamoo.

²⁶ Ipai ōkakuwaatin-kizi kawana'ati, ōbaiatan kichana'iki-kia'o: ōbaiaapa kichana'iki-kia'o wunu tubarun; na'iki ōdobata kichana'iki-kia'o pidannao koidimikinao bii an kida; na'iki ōbaiaapa kichana'iki-kii ōmin-Jewnao to'oran na'iki Gentilenaoo na'apa kapam. Ōdobatan kichana'iki-kia'o bii an donoii ii aka; na'iki ōdobatan kichana'iki-kia'o mapidantaka'o amazada ii aka; na'iki kichana'iki-kia'o paran baoko an. Ba'oran dono ōkaawan pidannao di'iti, mazanu'oraz ĩdakotinpan mishidainao nii Christ, mazan kichana'iki-kii ĩto'oran ō'ati. ²⁷ Panaadon dadara ōkaudin aonaa ōda'awuuzon, ōikoda-kinnao nii aimakaan ō'ati. Ba'oran dono ōbaiaapa ōzamazin, ōbaiaapa ōmaradakon, aonaa da'i kanom ōnikan. Ba'oran dono ōbaiaapa wadidi'o, aonaa ōkamichan midi kida'o nii. ²⁸ Ōbaiatan pu'u na'apa kida'o, kaina'a zii kaziwa ōdi'itinpan ipai mishidainao Christ dau'an, wuru'u ōtominapa-kidaniinaouz pawiiizi kawana'ati kida. ²⁹ Aizii na'apainim ōikodan dono mishida'o pidan, aona'o zii unyukunuu ma'ozakan mishidapa-karu dau'ati, kasha'ora utapan ōnyukunuu. Aizii ōtukapan dono oia'o sha'apata-kidakaoo mishida'o pidan ati, tuukia'o nii ōto'oran wuru'ati'i sha'apata-kida'oraz oia'o.

³⁰ Aizii ōtadinpa'azon an, ōtadinpan nii aimakaan kida dau'an tukapa-kida'oraz ōkakataimanan.

³¹ Tominkaru, wanaobanaa Jesus Daruz, uaitapa na'iki utukapa aonaa ōmariidinan mani kaiwuru'u, uruu karikaonanuo'o nii unaubaa-kaoo. ³² Baukapaian ōna'ian dono Damascus ii, kaina'a King Arestas muudanii pidan udaru'o naobanai kazowautapa'o nii amazada na'ii. Uruu aipan pazaamata-kidan ōgaru. Uruu idi udyuudan pidannao zaudapan, ĩawunuutapa kizi ōkoditan wiizai korarannaoo paniinomizinao an.

³³ Mazan mishidainao kidoapa-kida ōgaru ĩ'ai, ĩpaidan ōgaru udaru'o dazowan zo'iti, na'iki ĩtoka-kidan naa ōgaru, donoii awautapa-kinnao kuduan shaawata'o atii imi'i baara iti. Uruu na'apa kowas ōkidoopan. †

Paul kowaadan patukapanii dau'a'o

12 Aizii koshan ōtadinpa'azon aimakaan kida sha'apan dau'an ō'ati. Ōaitapan pu'u aona'o nii na'apa kida'o kaminka'utan unao, mazan upu'a'o nii ōkowaadan umanawunu'o aimakaan dau'u, Tominkaru aida-kidauzonii na'iki utukapa-kidauzonii. ² Ōaitapa da'i bauda'apa pidan mishidapa'o Christ, kaina'a'o da'i aimakaan sha'apan u'ati. Aizii 14 wunu dobatan naa, una'akankauzo-kaoo dauna'an aokazi iti Tominkaru di'ii. (Pananao zo'a'o mani una'akanaka-kaoo, oo padoronaoo ia'o mani, aonaa ōaitapan, soo Tominkaru aitapa.) ³ Ōkian nii koshan, mishi'o una'akankauzo-kaoo umanawunu'o Tominkaru wiizi di'ii, pananao zo'a'o oo padoronaoo ia'o mani, soo Tominkaru aitapa. Na'ii uabatan Tominkaru kowaadan umanawun kida'o aimakaan aona'o uka'iita-kaoo ukainaabata-kaoo parada-karu ida'an, na'iki aona'o turuu ukowaada-kaoo ba'oran pidannao ati. ⁵ Na'apa'o pidan dau'an, turuu pa'an ōtadinpan. Mazan ōdau'an aona'o nii ōtadinpan, soo aimakaan kida dau'an tukapa-kida'oraz ōkakataimanan. ⁶ Mazan ōtadinpan an aimakaan kida sha'apan dau'an ō'ati, aonaa turuu ōdakota-kaoo maaitapin-ka'o nii, usha'apanum kau'an mishi'o aimakaan kida wuru'u ōkowaadaniaz. Mazan aona'o nii ōtadinpan na'apa kida'o dau'an, usha'apanum kau'an aonaa ōaipan ōtaapa-kaoo oo ōtukapa-kaoo umanawunu'o pidan nii. Mazan ōaipan pa'an udi'itapan ōgaru uaipan ati, utukapan ida'an ōkaduz, na'iki uabatan ida'an ōkuwaa kida.

⁷ Mazan aonaa ōaiapa-kaoo ōtadinpan wuru dau'ana'a umanawun kida'oraz Tominkaru tukapa-kidan na'iki uabata-kidanii kidaz ō'ati, uruu idi kaziwa'o kaboota-kaoo ōnanao ida'a. Ikodanii Satan dyyudanii kawanu'o papoitoru antamikitan ōgaru. ⁸ Idikinau ōtoriinpan Naobanai Jesus ati, ōpishaanuzu tuukia'o ida'an uso'ota kizi wuru'u kaziwa'oraz ōbaiatan.

⁹ Mazan ukian ō'ati, "Aonaa. Turua'o nii ōkaminka'utan pugaru ōkamunanun ida'an pu'ati, uruu pa'an wuru'u tuukia'o ni'oraz puaipan. Usha'apanum kau'an pukakataimanan idi, tuukia'o nii pa'an ōkaminka'utan pugaru, ōtaan nii ōma'ozakan pu'ati." Ukau'an kaiman ō'ati wuru'u ōkakataimananuz, powa'a'o nii zii ōtad-

† Acts 9:20-25

inpan u'ida'an, Christ taa kizi powa'a zii pama'ozakan ð'ati. ¹⁰ Ukau'an aonaa usha'apan ð'ati wuru'u ðkakataimananz, na'iki ðdakowaapa-kaoz, na'iki ðbaiatanuz dadara kida'o aimaakan ðkaudin-kizi ii aka, na'iki ðbaiatanuz kichana'iki-kii kida'o to'ora-karu, na'iki wuru'u ðbaiatanuz kaziwa'o na'iki kasha'ora'o ðkaudin dikin ii Christ ati. Ögaru aonaa mishi ðma'ozakan, mazan kakataimana'o karikaonan, mazan una'apan idi Christ taan pama'ozakan powa'a zii ð'ati.

Tuukii Paul nyukunuitapan mishidainao Corinth iainouz

¹¹ Aizii ðba'azootina'aka'a naa ðkadakotinan ida'an ðdau'an madoronaa-ziiwa kawan. Mazan unao aipan ati'o wuru'u ðkadakotinanuz madoronaa-ziiwa kawan. Aonaa utiwaan zoobaba ukaminka'utan ögaru, ukowaadan ida'an pidannao ati, ögaru mishi'o apostle. Aonaa umanawunu'o mani ð'ai pidannao wuru'u uatadapaniinaouz, dakotinpainaouz umanawunu'o apostlenao nii. Aonaa mani Christ kaminka'utan ögaru, turuu mani mishi ðdakota-kaoz madiwautapaka'o nii. ¹² Uaitapan pu'u na'iki utukapan pu'u padamata ðsha'apatan umanawun kida'o aimaakan sha'apatauzo-kariwaiz soo Tominkaru ma'ozakan ida'an. Ipai wuru'u ðsha'apatanii kidaz tukapa-kida mishi'o Christ apostlen ögaru. ¹³ Pana'a mooko ðtaapan unao ba'oran mishidainao ai, wuru'u ba'oran wizai iainao kidaz? Panaadon uzauda-kidan pana'a utaa-pa-kaoz ðmazaamatakan idi puraata u'ai. Ökasha'orada sha'a unyukunuu na'apa'o ida'an? Una'apan an, umarina'ata shoman wuru'u ðsha'apatanuz aimaakan na'apa u'ati.

¹⁴ Aizii turua'a naa ðmakon unao di'iti. Uruu idikinautan ni'i naa ðmorowautapan uwiizi iti. Mazan aonaa ðmizidin-kida'azon unao, usha'apanum kau'an aonaa upuraatan na'iki usha'apauz mani wuru'u ðaipaniaz, soo ðaipan pa'an ukonaukii-kidan ögaru na'ii. Aonaa koraiziannao mani ikoda'o aimaakan padarunao ati, soo daruinoo pa'an ikoda'o aimaakan paudainao ati. ¹⁵ Ukau'an ögaru, na'apa konaukia'o nii ðtaan ipai unao ati aimaakan kaina'a'o ð'ida'a. Na'iki konaukia'o nii ðtaainan ðkaminka'utan ida'an unao, utain kizi Tominkaru ati kaimanaiman. Aizii wuru'u ðmarainapanuz unao tuukii. Aizii unao mani, masakauda'u'o nii karikaonan umarainpan ögaru?

¹⁶ Aizii unao, uaitapa mishi'o aonaa ðzaamatan puraata u'ai ðkaudin winipinaa nii. Mazan pabi'i kida unao, ukian "Uzaamaapanii wapuraatan, mazan uaitapa na'apam pamariidan waunao." ¹⁷ Aonaa na'apainim zii ðkoidapan aimaakan u'ai, oo ðkazatan mani puraata udyuudaniaz mishidainao ida'an ðdyuudaniinaouz u'idi'iti. ¹⁸ Ödyuuda sha'atii Titus unao di'iti ba'oran mishidainao tuma. Titus kaiwauzonii sha'a upuraatan udyuudaniaz u'ida'an? Aonaa, mishii? Mazan unao uaitapanii Titus na'iki ögaru, na'apa kida'o wanyukunuu, kaiman wadi'itinpan unao dau'an, na'iki tuukia'o washa'apata'azon kaiman aimaakan unao ati.

¹⁹ Panaadon uzauda-kidan wuru'u wasaadanz waparadan kaikapa'a wakazannaatin-kinaa ni'o karikaonan dakoopainao ai waunao. Mazan aonaa na'apa'o mani wuru'u. Tominkaru abata mishi'o wuru'u waparadan kidaz unao ati, na'iki Christ aipan kawana'ati'o wuru'u waparadanz unao ati kaikapa'a. Ukau'an ðkia'azon unao ðmarainapaniinao ati, wuru'u washa'apaapanuz ipai aimaakan kaikapa'a, waiapan pa'an wakaminka'utan na'iki wama'ozakadan unyukunuu. ²⁰ Mazan tuukii ðdi'itinpan, ðzauda-kidan ökaawan dono unao di'iti, aona'o nii önyukunuu kaimanan, aonaan an umashaapan kaiman öparadan kawana'ati. Unao na'apa, panaadon aona'o nii unyukunuu kaimanan, aona'o nii unadapan na'apam ökian usha'apainpan dau'an. Özauda-kidan öikodan nii unao, ukashadaakapan nii u'atiaaka, ukishauzi-aakapan nii, kichana'iki-kia'o nii uto'oradinan, ba'orainao aipan nii aimaakan soo pa'ati karikaonan, udakowaakapan nii dikauda kida'o ida'an, ukadakotin-kidan nii uiribannao madiwautapaka, udakotinpan nii umanawunu'o nii, na'iki uto'orataakapan nii. ²¹ Tuukii ðdopian önyukunuu ii, ðzauda-kidan ökaawan dono unao di'iti, tuukia'o nii ðba'azootinan Tominkaru ati unao dikin ii. Na'iki tuukia'o nii önyukunuu kasha'oran, özaadan nii öikodan dono pakawan zii mishidainao sha'apaapan oia'o, wuru'u pasha'apapauzonii kidaz kiwiin. Na'iki aonaan an zii itanawatinan pasha'apaapan ai kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, wuru'u daonaioranao da'awupanuz zunnao tuma pamamazidakan pu'u ituma, na'iki imashaapan an pakawan madoronaa-daun.

Baukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

13 Aizii di'i ðmakon, ðmorowautapan koshan unao di'iti, uruu idikinautan ni'i naa. Ipai'o nii aimaakan sha'apata-kaoz na'apa Tominkaru paradan kawana'ati: Na'ia'oram pidan dakota-kariwai usha'apaapan dikauda'o aimaakan, marii kiwiin uunamunaa abata-kaoz zii dya'utam oo idikinauda'u'o pidannao dako iki, wuru'u tukapainaoz usha'apatan dikauda'o aimaakan. ² Ökakinaoni'i naa sha'atii unao, na'iki ökowaada sha'atii ipai unao ati na'iki wunao ati'i sha'apaapainaoz oia'o, itamautan ida'a'oraz ömorowautapan unao di'ii. Aizii ömunapon pu'u ðna'apa'azon koshan powa'a zii. Aizii di'oraz ömorowautapa'anan ida'a öpataka'utan nii unao bii'i na'ia'oram pidannao, aona'o imuudan pasha'apaapan oia'o. ³ Mishi, unao tuukii uaitapa'azon, mishi'o mani mooko wuru'u Christ kaudinanuz ð'ida'an. Mazan öpataka'utan dono unao u'oiipan dikin ii, uruu ida'ana'o nii utukapan aonaa kakataimana'o mani Christ, mazan ma'ozaka'o nii ukaudinan unao bii an. ⁴ Mishi kakataimana'o kawan utaapinpan utauka-kaoz dono cross di'iti, mazan kai kakupa uruu, Tominkaru kadishita-kidan idi uruu powaa iti pama'ozakan ida'an. Na'apa'o kau'an wuru'u ögaruz, kakataimana'o Christ kawan. Mazan kakupa ögaru Christ tuma, Tominkaru

taan idi pama'ozakan ð'ati. Ukau'an ma'ozaka'o nii Tominkaru kakinaowan unao õgaru ida'an.

⁵ Ukau'an udi'itapa wuru'u umishidapanuz, uaitapa kizi mishi'o wuru'u umishidapanuz Christ. Uawunuutin kaimanaiman na'iki uaitapan nii mishi kaina'a Jesus Christ mashaapanuz u'ida'a. ⁶ Aizii udi'itapan dono waunao kaimanaiman, utukapan nii na'iki uaitapan nii kapam mishi'o wamishidan Christ, na'iki mishi'o ua-postlen waunao.

⁷ Mazan aizii watoriinpan nii Tominkaru ati ukaminka'uta kizi unao, aonaa kizi usha'apatan dikauda'o aimakaan. Aonaa watoriinpan waaipan idi mani pidannao tukapan õkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an õkiauzon kawan u'ati. Mazan watoriinpan nii Tominkaru ati, unao sha'apata kizi pa'an kaiman kida'o aimakaan. Waaitapan pu'u kaina'a'o wunaou'u dakoopainouuz waunao, ðdakotan nii wamaturuukan aonaan an wapataka'utan unao. ⁸ Aizii umishidan an mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz, aona'o nii õpataka'utan unao uruu dikiin ii. Soo õkaminka'utan nii pa'an unao uaitapa kizi wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru di'iki'oraz. ⁹ Kaimana'o nii wa'ati uma'oza-kadan an umishidapan powa'a zii, aona'o nii usha'apan pidannao dakotan an waunao maturuu-kainao nii. Na'apa kida'o dau'ana'o pa'an watoriinpan Tominkaru ati, tuukii waaipan unao sakitapadan umashaapan Tominkaru ati. ¹⁰ Uruu idi õsaadan di'oraz kaarita unao ati õkaawan ua'ii, aonaa kizi õkakinaowan unao

ma'ozaka'o ida'an õkaawan dono u'idi'iti. Naobanai Jesus aipan ati'o mishi wuru'u wakaudinanz, uruu idi'o waaipan wama'ozakadan unao, umishida kizi uruu powa'a zii, aonaa waaipan mani wawaota-kidan unao umishidapan ai, uruu kaiwuru'u wana'apanuz.

Baukapan naa Paul kowaadinan mishidainao ati

¹¹ Aizii õkowaadinan naa unao ati. Ukau'an õmin-mishidannao, mishi'i naa pa'i umashaapa konaukii, na'iki utiwaa'a naa usaabaan umashaapan Tominkaru tuma na'iki umin-mishidannao tuma. Usha'apata aimakaan õkakinaori kawana'ati, ubauda'apata'a naa unyukunuu kida aimakaan dau'an, umashaapa kaiman konaukii umin-mishidannao tuma. Una'apan an, Tominkaru taa'oraz marainpaaka-kinai na'iki kaimanaaka-kinai, kaminka'utan nii unao.

¹² Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinnan dono. †

Ipai mishidainao da'ainaou'u dyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti.

¹³ Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun tuukii ipai unao ati, na'iki marii karikaonan Tominkaru marainpan unao, na'iki marii Kaimana'o Doronaa mashaapa'oraz unao ida'a, taan umashaapa-kinai nii konaukii umin-mishidannao tuma.

† Paul dono'o mishidainao baokopatinnan dono, ðtukapa-kidan panaubaa oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ðdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

GALATIANS

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, apostle Paul saadanii Galatia Baara sanna mishidainao ati. Aizii wuru'u Galatia, udaru'o wiizai baara, na'ii'aka'o wuru'u mishidainao mashaapanuz. Paul, uruu Jew, mazan ĩnao, Gentilenao. Aizii ĩnao mishidainaou'u naa Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz.

Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kaawan mishidainao ida'ati. ĩnaou'u naa aipan ipai mishidainao sha'apatinan Moses kakinaori kawana'ati, Tominkaru dakota-kinnaa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Mazan apostle Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, ukakinaotan ĩdyaun Jewnao ai, aipainauz mishidainao chootinan Moses kakinaori kawana'ati. Uaipan mishidainao aitapan kaimanaiman, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atin ida'an Moses kakinaori kida. Mazan udakotan pidan kaimana'o pidan nii soo umishidan ida'an Jesus Christ, aonaa pidan izo'atin ida'an mani Moses kakinaori. (Galatians 2:16)

Ukau'an Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, aonaan idi uaipan ĩmishidan pidannao kuwaa pana'iti'oraz karikaonan. Ukian pakaaritan ida'a, "Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti." (Galatians 1:8)

Aizii wuru'u pidannao aipainauz mishidainao taapan Moses kakinaori, ĩkian Paul dau'an, uruu aonaa mishi'o apostle mani, na'iki kuwai kapam ukowaadapaniaz aonaa mishi'o mani. Mazan Paul kian padau'an, "Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, uruu wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an." (Galatians 1:1)

Kaarita buutinpan kida

Paul mishi'o apostle

Paul ma'ozaka uparadan kaimana'o kuwai dikin ii

Kazannaatin-karu soo mishida-karu ida'an

Mashaapa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an

Paul katokontan pakakinaopan

¹ Di'oraz kaarita, õgaru apostle Paul di'iki'o. Õgaru, aonaa pidannao zaamatanii mani apostle nii, na'iki aonaa ĩdyuudanii mani õapostle-tinan. Mazan Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, ĩnao wuru'u zaamata'oraz õgaru pa'an. ² Ipai da'ainao mishidainao, ĩdyuudan kapam paparadan ipai unao mishidainao ati, mashaapainauz Galatia Baara ii aka.

³ Õtoriiinpan marii kizi waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun na'iki utaa kizi unao nyukunuu kaiman-kinnaa nii. ⁴ Aizii wuru'u Jesus, utaapada pazowii-ka'o wa'oian dikin ii, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata-kinnaa nii waunao wuru aia'a kai'oraz oia'o mashaapa-karu.

⁵ Ukau'an marii karikaonan Tominkaru taapa-ka'o umanawunu'o nii. Amen.

**Soo kaina'a bauda'apa
Kaimana'o Kuwai**

⁶ Tuukii õdi'itinpan unao dau'an, utanawatinan idi kadiman aka Tominkaru ai. Uruu zaamata'oraz unao pa'ida'ati Christ kamarainapanun na'iki kamunanun

ida'an, mazan aizii, uda'an naa pana'a'o kuwai pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaimana'o kuwai nii.

⁷ Aonaa ba'oran kaimana'o kuwai nii, soo pidannao mariidapan karikaonan unao, na'iki ĩtanawata'azon mishi'o kuwai Christ daua'o pana'iti'i naa karikaonan.

⁸ Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ⁹ Wakiini'i naa sha'atii kiwiitapa, na'iki õkian nii koshan: na'ia'oram pidan kowaadan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a uabataniaz na'iki umishidaniaz, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

¹⁰ Kaiwuru'u õkianuz kaikapa'a, õkaimanada'azon idi'o pidan nyukunuu? Aonaa! Mazan õaipan pa'an Tominkaru nyukunuu kaimanan õ'ati. Õaipan an mani pidan nyukunuu kaimanan õ'ati, aonaa mishi'o mani Christ poitorun õgaru.

Paul apostle-tinan daua'o

¹¹ Õmin-mishidannao, õaipan uaitapan wuru'u Kaimana'o Kuwai õkowaadaniaz unao ati, aonaa pi-

dannao di'iki'o mani oo pidan tomanii mani. ¹² Aonaa õikodanuzu pidan di'iki oo aonaa pidan tominapa-kidani mani õgaru udau'u. Mazan wuru'u õkuwaaz Jesus Christ di'iki'o na'iki uaida-kidani pa'an õ'ati.

¹³ Unao, uabatanii na'apam da'i õmashaapauzon Jewnao kakinaorinaa kida kawana'ati. Uaitapa tuukia'o õpataka'utauzon mishidainao Jesus. Na'iki õdakota õmainaabatan ãdyaun ipai daunuuda'u. ¹⁴ Na'iki uruu dono ipai õwazootapan õmin-daonaiorannao na'apa kida'o ãtunarunawun õkawan, õda'anan ida'an na'iki õizo'atin ida'an wuru'u õdokoza-daunnao mishidapanii kidaz. ¹⁵ Mazan Tominkaru kamunanun idi õ'ati, uzaamatan kowas õgaru kaudina'o nii pa'ati. Uzaamatan õgaru õshakatan ua'ii. Paaipan kawana'ati ¹⁶ utukapa-kidan pauDani õ'ati, uaipan idi õmakon õkowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai udau'u Gentilena'o di'iti. Aizii uruu aimaakan sha'apan dauna'ana'oraz õ'ati, aonaa õmakon pidan di'iti õaipan idi mani ukowaadan kanoma'o nii õsha'apata. ¹⁷ Na'iki aonaa õmakon Jerusalem iti, õabata'anan mani na'apam kiwiitapainauz ãpostle-tinan kian õ'ati. Mazan ba'oran amazada iti pa'an õmakon, Arabia kia'o udakota-ka'o. Uruu dauna'an zii õkiwan Damascus iti.

¹⁸ Idikinauda'u wunu õtukapan dauna'an Jesus, uruu zii õmakon Jerusalem iti õmorowautapa'anan Peter di'iti. Õna'ian utuma dya'utam soondii sakodaz. ¹⁹ Aonaa õtukapan ba'oran apostle na'ii, soo James karikaonan, wanaobanaa Jesus inawuzuz. ²⁰ Tominkaru aitapa ipai wuru'u õsaadanii kidaz mishi'o, aonaa õmariidinnan mani. ²¹ Uruu dauna'an õmakon naa Syria Baara na'iki Cilicia Baara ii aka'o wiizai kida kawana'ati. ²² Mazan wuru'u mishidainao Judea Baara iainao kidaz, aonaa zii ãtukapauzon õgaru. ²³ Soo ãabatan karikaonan pidannao kadakotinan õdau'u. Ìkian, "Tawuru'u pidan pataka'utauzoz da'i waunao, uru'u naa aizii kowaadapa pidannao ati kaimana'o kuwai Christ daua'oraz, utiwaniaz pamashaadan." ²⁴ Uruu idi tuukii ãkonaukii-kidan Tominkaru õgaru dikin ii.

Ba'oran apostlenao kashaapa Paul kaudinan apostle nii

2 Aizii 14 wunu dauna'an õmakon koshan Jerusalem iti, Barnabas mako'o õtuma, na'iki õna'aka Titus kapam. ² Wuru'u õmakonuz na'iti Tominkaru dyuudan idi'o õgaru. Õna'ian pu'u, õmitiniipan soo choochi zowaunaanao tuma karikaonan. Õaipan ãaitapan wuru daua'a õkowaadapanianaz Kaimana'o Kuwai Gentilena'o ati, na'iki õabata'azon kaiman ã'ati oo aonaa. Usha'apanum kau'an aonaa õaipan õkaudin-kizi wuru'u õsha'apataniaz naa na'iki õsha'apaapaniaz kai makon madiwautapaka. ³ Mishi, ãna'apata panyukunuu. Uruu idi aonaa ãdyuudan õminauda'u Titus choota-ka'o † Jewnao kakinaori kawana'ati, Gentile pu'u padamata uruu.

⁴ Wakadakotinan wuru dau'ana'a, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao taapinpainao mishida'o

† uchoota-ka'o: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

kawan Jesus, morotan idi'o wabii ati. Ìtukapa'azon idi karikaonan pakawan mani wada'anan Jewnao kaki-naorinaa, wazaamatanpan pu'a'a naa Christ Jesus di'iti. Usha'apanum kau'an ãnao, tuukii ãaipan wamashaapan pakawan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. ⁵ Mazan aonaa wakashaapinan ã'ati, aonaa masakauda'u. Usha'apanum kau'an waaipan idi wakazannaatapan unao ati wuru'u mishi'oraz kuwai, Kaimana'o Kuwai ida'a'oraz.

⁶ Na'iki choochi zowaunaanaouz, aonaa na'iam ãikodan õkuwaa kasharutinpan, uruu idi aonaa ãpana'adanuz na'iki aonaa ãtotokadanuzu. (Aizii wuru'u ãtaapa-kaoz umanawunuinao choochi zowaunaanao nii, aonaa usha'apan õ'ati, usha'apanum kau'an Tominkaru aonaa unaubaan bauda'apa'o pidan powa'a zii ba'oran ai.) ⁷ Mazan ãaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz õkaudin-kizi nii, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Gentilena'o ati, na'apa utaan kawan kapam Peter ati kaudin-kizai, ukowaadapanuz Kaimana'o Kuwai Jewnao ati. ⁸ Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakan ida'an õzaamata-ka'o apostle nii Gentilena'o ati, na'apa Peter zaamata-ka'o kawan apostle nii Jewnao ati. ⁹ Aizii James, Peter, na'iki John, umanawunuinao choochi zowaunaanao, ãaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz kaudin-kizai õ'ati. Uruu idi kaiman ãnyukunuu Barnabas na'iki õgaru kaudinan dau'an na'apa ãnao kawan. Na'iki powa'a zii ãma'ozakadan waunao wakowaadapa-kizi kaimana'o kuwai Gentilena'o ati. Aizii ãnao ãkakuwaapatinan nii Jewnao ati. ¹⁰ Kaina'a bauda'apa aimaakan ãaipan washap-atan, pakawan kizi wakaminka'uupan pataka'utinainao, ãchoochin ida'a ainaouz. Uruu manawun aimaakan tuukia'oraz õsha'apata'azon.

Paul kakinaowan Peter

¹¹ Aizii Peter morowautapanankan dono Antioch ii, na'ii õparadan u'ati ma'ozaka'o ida'an, õkakinaota-kinaa nii uruu sakitapa'o di'iti. Õparadan u'ati pidannao kanaapu'u, usha'apanum kau'an usha'apataniaz aimaakan tuukia'o upana'itin. ¹² Uruu zi'o Peter kaawan dono Antioch ati, karikaonan da'i uaroopauzon Gentilena'o tuma, mishidapainauz Jesus. Mazan Jewnao, James di'ikiinaouz kaawan dono'o naa, aona'a naa powa'a uaroopan ãtuma utaria'akan idi'i naa ãnao ai, aipainauz Gentilena'o choota-ka'o. ¹³ Uruu idi baokoinao Jewnao mishidainauz Jesus, ãtamakapa'akan naa Peter, aona'a naa kapam ãaroopan Gentilena'o tuma. Na'iki Barnabas, upu'u zii una'apan kapam ãnao kawan, ãaitapan pu'u padamata aonaa sha'apa'o mani wuru'u aroapa-karuz Gentilena'o tuma.

¹⁴ Õtukapan idi'i naa aonaa ãsha'apatinan Kaimana'o Kuwai kawana'ati, wuru'u mishi'oraz kuwai. Uruu naa õparadan Peter ati ipai ba'orainao kanaapu'u. Õkian u'ati, "Jew pugaru, mazan upu'u pumashaapan Gentile kawan, aonaa pusha'apatinan Jew kawan. Kandii ni'i naa mooko aizii puaipan Gentilena'o mashaapan Jewnao kawan? ¹⁵ Mishi, pugaru na'iki õgaru, Jewnao wadaru na'iki wadaro nii, aonaa Gentilena'o mani,

dakota-kariwainauz 'oiainao' nii. ¹⁶ Mazan waaitapa Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Jesus Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Ukau'an waunao, wamishidapanii Christ Jesus, Tominkaru dakota-kizi waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim nii Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atipan ida'an Moses kakinaori."

¹⁷ Aizii waunao, wadawatan pu'u Tominkaru dakotakinaa nii waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, mazan upu'u Jewnao dakotan waunao oiainao nii kapam, Gentilenao kawan. Ukau'an Christ apan ati'o mooko wuru'u wa'oiapanuz? Aonaa!

¹⁸ Mazan ōkiwian an powaa iti wuru'u kakinaorii ōmuudaniaz naa, uruu ida'an ōtukapa-kidan ōdikintapan kakinaorii. ¹⁹ Ōgaru mawaka'o kawanu'ora'a naa kakinaorii ai. Ukau'an aona'a naa powa'a ōmashaapan kakinaorii waranu'u, ōmashaapa-kizi'i naa pa'an Tominkaru ati. ²⁰ Ōgaru, ōmishidan idi Christ, mawaka'o kawanu'ora'a naa ōgaru Christ tuma cross ida'a. Aonaa ōgaru'u naa mani kakupa'oraz, mazan Christ pa'an wuru'u mashaapa'oraz ō'ida'a, na'iki uru'u naa kazowautapa'oraz ōgaru. Ōmashaapanuz naa, ōmishidapan ida'ana'ora'a naa Tominkaru Dani, marainpa'oraz ōgaru na'iki mawaka'oraz ō'ati.

²¹ Ōgaru aonaa ōkashadan Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun idi karikaonan. Usha'apanum kau'an umishiin an mani Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii waizo'atipan ida'an Moses kakinaori, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u Christ mawakanuz.

Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa mishida-karu idi

3 Maam Galatia Baara sannao, maaitapin-ka'o manawun mooko unao! Kanom wuru'u madoronaa'oraz unao? Kaimanaiman sha'atii ōkakuwaapan u'ati Jesus Christ tauka-ka'o na'iki umawakan dau'u cross ida'a. ² Ōpishaa kizi unao: uizo'atin idi'o mooko Moses kakinaori uzaamatanuz Kaimana'o Doronaa, oo umishidan idi'o uabataniaz kaimana'o kuwai? ³ Na'apa dii manawun umaaitapinkan! Usakadan pu'u umishidan Jesus, Kaimana'o Doronaa ida'an. Mazan aizii kandii ni'i naa utiwaan umashaapan Jesus ati usha'apaapanii kida ida'ana'a naa karikaonan? ⁴ Madiwautapa-ka'o mooko karikaonan ubaiaapanuz tuukii kasha'ora kida'o aimakaan? Ō'itiiman aonaa madiwautapa-ka'o mani! ⁵ Aizii Tominkaru taanuz Kaimana'o Doronaa unao ati, na'iki usha'apatanuzu umanawun kida'o aimakaan unao bii an, aonaa uizo'atin idi'o mani Moses kakinaori, mazan umishidan idi'o pa'an uabataniaz kaimana'o kuwai, Christ daua'oraz.

⁶ Udi'itapa na'apam kii-karu Abraham dau'an: "Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii." ^{†7} Ukau'an uaitapa kizi, pidannao mishidainauz Christ, ũnao pa'an wuru'u

mishi'oraz Abraham dainao. ⁸ Saadauzo-kariwai Tominkaru Paradan kowaadani'i naa kotua'a naa, Tominkaru dakotan nii Gentilenao kaimanainao nii ũmishidan idi. Usha'apatan ua'ii zii na'apa kida'o, ukowadauzonii Kaimana'o Kuwai Abraham ati. Ukianuz "Pugaru ida'ana'o nii ōtaan kaiman kida'o aimakaan ipai pidannao ati." ^{††9} Ukau'an ipai mishidainauz, ũzaamata kaiman kida'o aimakaan na'apa Abraham zaamatan kawan aimakaan pamishidan idi.

¹⁰ Mazan pidannao tiwa'oraz padamata paizo'atin Moses kakinaori pakazannaatin-kinaa nii, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ũdyaun. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru paradan ida'a: "Ipai'o nii Tominkaru pataka'utan pidannao ũmaizo'atikan idi ipai daunuuda'u saadinpa'o Tominkaru kakinaori kaaritannaa ida'a." ^{††11} Ukau'an aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii utiwaan ida'an paizo'atin Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru Paradan ida'a: "Tominkaru dakotaniinaouz pidannao kaimanainao nii ũmishidan ida'an pa'an, ũnao karikaonanu'o nii ũkakupan." ^{††12} Moses kakinaori, aonaa mishida-karu di'ii'aka'o mani, soo uda'an-ka'o karikaonan. Tominkaru Paradan saada-kariwai kian: "Pidan izo'atipan an kakinaorii, marina'a naa usha'apatanuzu ipai daunuuda'u na'iki umashaapan ni'i naa u'ida'an." [‡]

¹³ Kaikapa'o kapam Tominkaru Paradan saada-kariwai kianu'u: "Pidan kazada-kariwai atamun kadu iti, Tominkaru pataka'utan uruu wuru'u." ^{‡‡} Na'apa'o Christ pataka'uta-kidinanuz atamun kadu iti waunao dikin ii. Uruu ida'an ukazannaatan waunao wuru aia'a Tominkaru dakotanuz papataka'utan waunao, maizo'ati-kainauz ipai kakinaorii. ¹⁴ Uruu Christ Jesus pataka'uta-kidinan ida'an kizi, Gentilenao zaamatan kaimana'o aimakaan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati. Na'iki wamishidan idi'o Jesus Christ, wazaamatan Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii wa'ati.

Kakinaorii na'iki Tominkaru taa'azonii daua'o

¹⁵ Aizii ō'inawuzunao na'iki ōdadakoonao, ōkainaabata kizi mooko u'ati pidannao sha'apatauzonii aimakaan ida'an: Dya'utamainao pidannao na'apataakan dono panyukunuu aimakaan dau'an, ũsaadan nii pa'uu kida kaarita ida'a kainaabata'o nii ũnyukunuu na'apa kidaakan. Uruu dauna'an aonaa turuu umarina'ata-ka'o oo utotokada-ka'o. Na'apa'o wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azonii.

¹⁶ Tominkaru kowaadaniid kidaz pataa'azon, Abraham na'iki utakaan-daun ati'o. "Utakaan-daunnao ati'o," aonaa kia'o mani usaadinpan Tominkaru paradan ida'a, iriba'o pidannao dau'ati'o kawan. Mazan, "utakaan-daun ati'o," kii usaadinpan, bauda'apa'o pidan dau'ana'o, uruu wuru'u Jesus Christ, Abraham

† Genesis 15:6

†† Genesis 12:3; 18:18; 22:18 ‡ Deuteronomy 27:26 ‡† Habakkuk 2:4 ‡† Leviticus 18:5 ‡† Deuteronomy 21:23

takaan-daunuz. ¹⁷ Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u ōkianuz: Kiwiini'o zii wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimakaan Abraham ati, † na'iki ukian mishi'o nii utaapan paparadanuz. Ukau'an, Tominkaru taaniaz kakinaorii Moses ida'an 430 wunu dau'ana'oraz naa, aonaa na'itim upana'adan wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimakaan Abraham ati, na'iki aonaa turuu umainaabatan wuru'u Tominkaru paradanz. ¹⁸ Tominkaru taa'azooniaz kaimana'o aimakaan zaamata-ka'o an mani kakinaorii izo'atipa-ka'o ida'an, ukau'an aona'a naa mani turuu wazaudapan Tominkaru taan aimakaan wa'ati pakiauzon kawana'ati. Mazan Tominkaru taanuz kaimana'o aimakaan Abraham ati, ukowaadan idi'o pa'an pataan nii u'atiz.

¹⁹ Kanom ni'o mooko wuru'u kakinaorii taa-kaoz? Utaa-ka'o pidannao sha'apaapauzon idi'o oia'o pa'idiwaru. Kakinaorii kaiwainpan nii atii Abraham takandaun kaawan, uruu tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii utakaan-daun nii. Aizii wuru'u kakinaorii, angelnao taanii Moses ati, na'iki uruu ida'ana'o udobata-kida-ka'o Israelitenao ati. ²⁰ Mazan aonaa Tominkaru zaamatan pidan dobata-kida'o nii paparadan Abraham ati, mazan sariapa pa'an uparadan u'ati, ukowaadan dono wuru'u pataa'azooniaz u'ati.

²¹ Aizii kakinaorii taa-ka'o idi, upana'adan ni'ia naa mooko wuru'u Tominkaru kowaadani kidaz pataa'azon? Aonaa! Ukau'an umishiin an mani pidan ikodan karikaonanuo'o kakupa-karu kakinaorii izo'ati-ka'o ida'an, kakinaorii ida'an mani Tominkaru dakotan pidan kaimana'o nii. ²² Mazan saada-kariwai Tominkaru paradanz kowaadan wa'ati, ipai pidannao oia'o kazowautapanii pa'idiwaru. Ukau'an, wazaamatan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon, soo wamishidan ida'an Jesus Christ.

²³ Christ mishidapa-ka'o ua'ii zii, waunao taapa-ka'o kakinaorii waranu'u, taraa-kariwainao kawan, atii wuru'ida'ati'i Christ mishida-ka'o kainaabata-kaoz naa. ²⁴ Ukau'an kakinaorii taa-ka'o, kazowautapa'o nii waunao, atii Christ kaawan di'iti. Mazan aizii Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii wamishidan idi'ora'a naa Christ. Aonaa kanom ni'ia naa aizii kakinaorii kazowautapan waunao powa'a.

Pidan mishida'oraz Jesus Christ, uruu Tominkaru dani

²⁶ Ipai unao Tominkaru dainao umishidan ida'an Christ Jesus. ²⁷ Ukau'an, ipai unao chikaawunuina'oraz na'iki zaamatina'oraz Christ Jesus ida'ati, umorokodan naa Christ kaduz wuru'u. ²⁸ Ukau'an aonaa usha'apan pugaru Jew oo aonaa Jew mani; poitorui oo aonaa poitorui mani; daonaiora oo zun, ipai unao na'apa kida'o pa'idiwaru, uzaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati. ²⁹ Aizii uzaamatanpan kau'an Christ Jesus ida'ati, unao wuru'u mishi'oraz Abraham takaan-daunnao. Na'iki

† Tominkaru kowaadauzon pataan nii aimakaan Abraham ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

unao wuru'u zaamata'o ni'oraz kaimana'o aimakaan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati.

⁴ Kaikapa'o kaiwuru'u ōkianuz: Koraidaonaa zaamata'o ni'oraz padaru sha'apauz kida, na'apa utapa-ka'o poitoruinoo taapa-ka'o kawan, ukoraidaonaa dono zii. Mishi uka'idiwaun pu'a'a naa padamata padaru sha'apauz kida idi. ² Mazan umashaapan nii zii pakazowautapikinao waranu'u na'iki pasha'apauz taapikinao waranu'u zii, atii udaru aitani kamoo kaawan di'iti. ³ Na'apa'o da'i waunao kiwiin koraidaonaa kawan, wapoitoruitapa-kidinan waizo'atin ida'an kakinaorii kida doronainao di'iki'oraz, kazowautapainaoz imi'i baara sannao. ⁴ Mazan Tominkaru aitani kamoo kaawan dono'o naa, udyuudan paudani, ushakatan zun di'iki. Umashaapan Jewnao kakinaorinao waranu'u, ⁵ ukazannaata kizi waunao, mashaa-painaoz kakinaorii waranu'u, turuu kizi Tominkaru zaamatan waunao paudainao nii. ⁶ Tominkaru zaamatan idi unao paudainao nii, udyuudan pauDani Doronaa mashaaapan unyukunuu ida'a. Uruu Doronai ida'ana'o wuru'u ukianuz Tominkaru ati, "ōdaru Tominkaru," kii. ⁷ Ukau'an, aonaa powa'a poitoruinoo mani unao, mazan Tominkaru dainao'u naa pa'an. Udainoun idi unao, ukau'an utaan nii u'ati ipai wuru'u ukowaadauzoniaz pataa'azon.

Paul dopii-kidan Galatia Baara sannao

⁸ Kiwiin umaaitapakan dono zii Tominkaru, upoitoruitapa-kidinan tominkarunao ati aonaa mishiinoo mani. ⁹ Mazan aizii unao, uitapa'a naa Tominkaru, oo turuu ōkian, Tominkaru pa'an aitapa'oraz unao. Kandii ni'ia naa mooko ukiwa'azon powaa iti, upoitoruitapa-kidina'azon koshan mazanu'o tominkarunao ati, aonaa'oraz kanom īsha'apatan? ¹⁰ Aizii unao, utamakapan naa Jewnao kaduz utaaapan ida'an kamoo, kauzu, na'iki wunu ītaapanii kidaz. ¹¹ Tuukii ōdopian unao dau'an, ukau'an madiwautapa-ka'o mooko karikaonan wuru'u ōkaudinuz unao bii an?

¹² Ōmin-mishidannao, tuukii ōaipan umashaapan ōgaru kawan, aonaa Jewnao kakinaorinao waranu'u mani. Ōgaru na'apa'ora'a naa unao Gentilenao kawan, aona'a naa ōmashaapan Jewnao kakinaorinao waranu'u. Kaiman sha'atii da'i utapaapauzon ōgaru, aonaa unyukunuu oian ō'ati. ¹³ Uaitapanii ōkarinauzon idi'o ōkowaadauzonuz Kaimana'o Kuwai unao ati kiwiin. ¹⁴ Ōkarinaan idi, dobata ōmizidin-kidan unao, mazan upu'u aonaa uzon-kidan oo ukachama'idin ō'ai. Mazan udapaapan ōgaru kaiman, ikoda Tominkaru angelin oo ikoda Christ Jesus dapaapa-ka'o kawan utaaapan ōgaru. ¹⁵ Mazan aizii usha'apanum naa wuru'u, aona'a naa powa'a ukonaukia'azon ōtuma? Ōaitapa mishi, ōkarinauzon dono'oraz, turuu mani uso'otan uawun kida, na'iki utaanuzo ōawun nii. ¹⁶ Aizii mani, uto'oran naa sha'a ō'ati wuru'u, ōkowaadan idi mishi'o kuwai u'ati?

¹⁷ Pidannao wuru'u aipainaoz umashaapan Jewnao kakinaorinao waranu'u. †† Tuukii ōaipan uzaamatan

†† Putukapa Galatians 1:7

pa'idi'iti, mazan aonaa ikaminka'uta'azon mani unao wuru'u, soo ñaipan karikaonan pabuutan unao ð'ai, ñnao ati kizi'i naa unyukunuu. ¹⁸ Mishi, kaimana'o wuru'u pidan nyukunuu dyautanuz pasha'apatan dau'ati aimakaan, kaimana'oraz mazan aimakaan. Marii karikaonan'u naa usha'apatan aimakaan na'apa, aonaa soo ðna'an dono mani karikaonan utuma. ¹⁹ Òdainao ðmarainapaniinao, daroi dopian kawan kaziwa'o idi okaudanipan dono, na'apa'o kawanu'o ðbaiatan kaziwa'o unao dau'ati. Òdopitan nii udau'an atii umashaapan an zii kaimanaiman Christ kaduz kawana'ati. ²⁰ Kaiman zii mani ðgaru na'ii unao tuma kai. Uruu idi kaiman zii mani waabataakan waparadan, na'iki ðaitapa mani na'apam ðkian u'ati. Usha'apanum kau'an ðmunapon idi, aonaa ðaitapan na'apam ðkian u'ati.

Hagar poitoruiaba, na'iki Sarah aonaa poitoruiaba mani

²¹ Òpisha'azon unao aipainauz pamashaapan kakinaorii waranu'u, aonaa zii mooko uitapan na'apam kakinaorii kian? ²² Kaina'a saada-kariwai dya'utama'o Abraham dainao daonaoranau dau'an. Bauda'apa utoman paudani papoitoruaba tuma, † ba'oran utoman paudaiaro tuma, †† aonaa poitorui mani oroo. ²³ Udani poitoruiaba tuma'oraz, ushakatan na'apa koraidaonaa shakatauzon kawan. Mazan ba'oran udani, udaiaro di'iki'o. Oroo aonaa poitoruiaba mani, ushakatan na'apa Tominkaru kiauzon kawana'ati pa'an, Abraham ati.

²⁴ Di'ora'a dya'utama'oraz zunnao kainaabatan dya'utama'oraz Tominkaru sha'apataniaz kida papi-danannao ati. ‡ Hagar, poitoruiabaz, oroo kainaabata'o wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati midukuo Sinai ii. Ipai pidannao oroo di'iki'oraz, poitoruinao pa'idiwaru, ñmashaapan idi kakinaorii waranu'u. ²⁵ Na'iki midukuo Sinai, Arabia ia'oraz, ukainaabata-ka'o Hagar di'iti. Na'iki kai'oraz donoi Jerusalem, oroo di'iti koshan ukainaabata-ka'o, na'ii sannao mashaapan idi poitoruinao kawan kakinaorii waranu'u. ²⁶ Mazan Sarah, oroo aonaa poitoruiaba mani pa'an, oroo di'iti aokazi ia'oraz Jerusalem kainaabata-ka'o, na'iki oroo wadaro kawanu'o. ²⁷ Kaikapa'a Tominkaru paradan kotua'oraz kiauzonu'u odau'an: "Pukonaukii maudaniichiaba, Pukadako diiwa'o ida'an pukonaukian idi, aonaan pu'u pukaudanipauzon. Mazan aizii powa'a'o nii zii pudainao iriban, aoro aia'a, mazidaibazo." ††

²⁸ Òmin-mishidannao, unao, na'apa Isaac kawan, Tominkaru dainau'u naa, na'apa Tominkaru kiauzon kawan. ²⁹ Mazan uruu dono wuru'u koraidaonaa shakata'oraz koraidaonaa shakatauzon kawan, wuru'u poitoruiaba daniz, uantamikitauzonii Isaac, shakata'o-

† Genesis 16:15 †† Genesis 21:2 ‡ Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. †† Isaiah 54:1

raz Tominkaru Doronaa ida'an. Na'apa kai aimakaan sha'apaapa-ka'o wa'ati kotua'o kawan. ³⁰ Mazan na'apa dii saada-kariwai Tominkaru paradan kian? "Puwaata wuru'u poitoruiabaz paudani tuma! Usha'apanum kau'an aona'o nii odani zaamatan padaru sha'apauz kida, wuru'u taa'azoo-kariwaiz, aoro dani ati'i aona'o-raz poitoruiaba mani." ††³¹ Ukau'an ðmin-mishidannao, waunao aonaa poitoruiaba dainao mani, mazan aoro dainao pa'an, aona'oraz poitoruiaba mani.

Christ so'otan kakinaorii kazowautapan ai waunao

5 Mishi Christ so'otani'i naa Jewnao kakinaorinaa kida ai waunao, aona'a naa powa'a kakinaorii kazowautapan waunao. Ukau'an ma'ozaka'a naa utaapa unyukunuu, na'iki aona'a naa utaapada'ana'a kakinaorii kazowautapan unao powaa iti.

² Uabata ðgaru Paul paradan, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii pachoota-kidinan †† ida'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Una'apan an, madiwautapa-ka'o wuru'u Christ mawakanuz u'ati.

³ Òkakinaowan nii unao koshan, ukashaapan an uchoota-ka'o Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, ukau'an marina'a naa uizo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz. ⁴ Aizii na'ia'oram pidan unao bii iki aipan an Tominkaru dakotan paugaru kaimana'o pidan nii paizo'atin ida'an wuru'u kakinaorii, ubuutinan naa mishi'oraiman Christ ai wuru'u, na'iki ubuutinan naa kapam Tominkaru kaimanan ai u'ati. ⁵ Mazan waunao, waaitapa Kaimana'o Doronaa ida'an mishi'o nii Tominkaru zaamatan waunao na'iki udakotan nii waunao kaimainainao pidannao nii, wamishidan ida'an Christ pa'an. ⁶ Aizii wuru'u wazaamatanuz naa Christ Jesus ida'ati, pidan choota-kariwai oo aonaa choota-kariwai mani, aonaa ñtukapa-ka'o pana'a kida, aonaa na'apa kida'o di'itapa-ka'o umanawunu'o nii. Soo kanom pa'an di'itapa-kariwai, pidan mishidan Christ. Na'iki mishidapa-karu ida'ana'o wuru'u marainpaakaruz.

⁷ Kaiman sha'atii umishidapan padamata. Kanom wuru'u mashaata'oraz unao uda'anan ai mishi'o kuwai? ⁸ Mazan waaitapa Tominkaru, zaamata'oraz unao pa'ida'ati, aonaa uruu mani wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai. ⁹ Masakauda'u'o pana'iti'o kuwai kowaada-ka'o, ipai'o nii pidannao mishi-da'akanuzu. Na'apa masakauda'u'o yeast pooda-kidan kawan ipai poroom-bi'i. ¹⁰ Mazan ðaitapa na'iki ðmishida Naobanai aipan ati, aona'o nii utanawatinan, mazan uda'anan nii pa'an wuru'u ðkuwaa kidaz. Aizii pidan wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai, upataka'uta-ka'o nii tuukia'o ida'an.

¹¹ Òmin-mishidannao, ðkakinaotan na'iki ðdyuudautan an mani pidannao choota-kidinan Jewnao kakinaorinaa kawana'ati ikazannaatin-kinoo nii, aonaa mani ðpataka'uta-ka'o. Mazan wuru'u Jewnao pataka'utanuz ðgaru, ðkowaadapan idi'o pidannao kazannaata-ka'o soo Jesus mawakan ida'ana'o pa'an.

†† Genesis 21:10 ††† pachoota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

¹² Aizii wunaou'u tanawatin-kida'oraz unao, tuukia'oraz ñaipan chootin-karu, kaiman zii manawun mani õ'ati ñmakuuta'aka-kaõ an kaiman-daun, aonaa soo ñchootan mani karikaonan pamada.

¹³ Unao õmin-mishidannao, Tominkaru zaamatanii unao, uso'otani'i naa unao kakinaorii kazowautapan ai. Mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u uso'ota-kaõaz kakinaorii ai, usha'apaapa-kinaa nii dikauda kida'o aimaakan, unyukunuu aipan kawana'ati. Mishi'o-raiman ukaminka'uaaka umin-mishidannao tuma umarainpaakan ida'an. ¹⁴ Mishi waizo'ati ipai daunuu-da'u kakinaorii taa-kariwaiz Jewnao ati, waizo'atin ida'an wuru'u di'oraz kakinaori'i: "Umarainapa ipai pidan na'apa umarainpan kawan unanaa," kii-karuz. ¹⁵ Mazan uto'orataakapan an na'iki udakowaakapan an, utukapa pa'i uwaatan umin-mishidannao na'apa'o ida'an.

Marii Tominkaru Doronaa kazowautapan unao

¹⁶ Uruu idi õkian, aizii umashaapa'a naa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Una'apan an aona'o ni'i naa usha'apata'azon oia'o, wuru'u unyukunuu sha'apata'azoonii kidaz. ¹⁷ Usha'apanum kau'an wuru'u wanyukunuu, tuukii uaipan washapatan oia'o aimaakan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa aipan usha'apata-kaõ. Mazan Kaimana'o Doronaa, uaipan washapatan soo kaiman kida'o pa'idiwaru, wuru'u aona'oraz wanyukunuu aipan usha'apata-kaõ. Ukau'an kaina'a dya'utam aimaakan mizaataakapan wanyukunuu ii. Uruu idi dadara wa'ati washapatan kaimana'o aimaakan. ¹⁸ Mazan aizii pusha'apatinan na'iki pumashaapan idi'i naa Tominkaru Doronaa aipan kawana'ati, aona'a naa powa'a Jewnao kakinorinaa kida kazowautapan unao.

¹⁹ Kanom pidan nyukunuu aiapanii, aonaa umainaa-banan. Unaudapa pasha'apaapan di'oraz kaduz kida'a: pakiaapaakan madoronaa-daun; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan pakiaapan ida'an paminshu'unao; pasha'apata'azon kakiba'azonnaa kida'o usha'apata-kaõ madoronaa-daun; ²⁰ patominkaruniitapan toma-kariwai kida; pamakon marunao di'iti; pato'ora-kizaitapan tuukii pairibannao; pazunaapaakan; na'iki pakishauzin; kichana'iki-kii da'i uto'ora'akauzon; tuukii uaipan pawazoomikipan na'iki padikintinan; pakashadaakapan na'iki pabuutaaka-kidan pidannao; ²¹ pana'azootapan pairiban sha'apauz; papo'idipan; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan tuza-pa-kizai ii aka; na'iki pasha'apaapan iriba ba'oran oii kida'o aimaakan. Õkia'azon koshan powa'a zii, na'apa õkian kawan u'ati kiwiin, wuru'u pidannao sha'apainauz na'apa kida'o aimaakan, aona'o nii ñwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

²² Mazan Kaimana'o Doronaa kazowautapan idi wau-nao, utaan nii wanyukunuu kamarainpanu'o nii, konaukii-tina'o nii, kaiman-kinaa nii, tuuda-kinaa nii wabaiatanii kida, kaminka'uaba-kinaa nii, kamunanuaba-kinaa nii, mishidinaaba'o nii, ²³ kakarodapanu'o nii, na'iki watuudapa-kinaa nii wanyukunuu washap-

ata'azon ai oia'o. Umashaapan an kaikapa'a, wuru kida kawanu'u, aonaa kakinaorii nii mashaata'o nii unao. ²⁴ Pidannao wuru'u zaamataninaouz Christ Jesus ida'ati, ñmarina'atani'i naa oia'o, ñnyukunuu nauda-pauzoniaz pasha'apaapan, tauka-kariwai kawanu'ora'a naa oia'o ñkaduz kida Christ mawakan dono cross ida'a. ²⁵ Kaimana'o Doronaa taan idi'i naa pa'ina'o mashaapa-kinai wa'ati, ukau'an wamashaapa'a naa uaipan kawana'ati. ²⁶ Aonaa wamanawun-tinpa'ana'a, na'iki aonaa wato'orataakapa'ana'a, na'iki aonaa wakishauziaakapa'ana'a wa'atiaaka.

Kaminka'uaaka-karu dau'a

6 Õiribannao, umin-mishidan waotinan dono oia'o, marii unao mashaapainauz naa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati kaminka'utanuz, uparadan ida'an u'ati kaimana'o ida'an, usakitapada kizi pamashaapan powaa iti Tominkaru aipan kawana'ati. Unao, uzaudina'a naa mazan pa'i uwaotan ai oia'o di'iti kapam. ² Ukaminka'uta umin-mishidannao ñbaiatan an kasha'ora kida'o aimaakan. Na'apa'o ida'an uizo'atin Christ kakinaori wuru'u. ³ Na'ia'oram pidan taapingpa'o umanawunu'o nii pa'aonaimanan pu'u, umariidapan karikaonan panyukunuu wuru'u. ⁴ Marii ipai pidan di'itapan pasha'apatanii aimaakan, usha'apatanii kaimanan an, turuu ukonaukii-kidan pasha'apatanii. Mazan aonaa kizi uatadapan wuru'u pasha'apataniaz ba'oran pidan sha'apatanii ai. ⁵ Usha'apanum kau'an ipai waunao, waaipan ati'o nii washapatan wuru'u taa-kariwai kidaz washapatan nii.

⁶ Marii na'ia'oram pidan tominapa-kida-kariwai Tominkaru paradan dau'u kaminka'utan patiichaan, utaan ida'an kaiman kida'o aimaakan u'ati.

⁷ Mana'a umariidapa'ana'a unyukunuu, Tominkaru aonaa turuu umariida-kaõ. Kanom pidan sha'apatanii, na'apa'o nii kapam uwinipinaa. ⁸ Aizii pidan sha'apapa'o oia'o, panyukunuu aipan kawana'ati, pataka'utin-karu'o nii uwinipinaa nii. Mazan pidan mashaapa'o Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uzaamatan nii karikaonanu'o kakupa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁹ Mana'a wakashadina'ana'a washapapaapan kaiman kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono, wazaamatan nii kaimana'o aimaakan aonaan an wakashadinan. ¹⁰ Ukau'an, washapata kaiman kida'o aimaakan ipai pidannao ati, na'apainim dono watukapan kaimana'o aimaakan sha'apata-karu ni'o, aitaniiiman wamin-mishidannao ati.

Ubaupapan naa Paul kakinaowan mishidainao

¹¹ Aizii utukapa na'apam õsaadan udaru diida'a'a, õka'u ida'an. ¹² Wuru'u pidannao tuukia'oraz ñaipan unao choota-kaõ † Jewnao kakinaori kawana'ati, ñaipan karikaonan pidan nyukunuu-atin paugaru. ñsha'apatanuzu na'apa'o ñmaaiapakan idi'o pamin-Jewnao

† choota-kaõ: Putukapa 'chootin-karu' dau'a'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

pataka'utan paugaru, patominapatin-kidan dikan ii pidannao wuru dau'ana'a Christ mawakanuz cross paawa'a ipai pidannao oian dikan ii. ¹³ Mazan upu'u zii pidannao choota-kariwainaoz, aonaa iizo'atin ipai wuru'u Jewnao kakinaori kidaz. Wuru'u iaipanuz unao choota-kao soo pa'atadinapa-kinaa ni'o karikaonan, iaipan patukapa-kidan iriba papidanannao. ¹⁴ Mazan ogaru, oatadinpan nii soo wanaobanaa Jesus Christ mawakan dau'u cross ida'a. Christ mawakan idi o'ati, aona'ana'a powa'a odyautan wuru'u pidannao taapaniaz umanawunu'o nii, mawaka'o kawanu'u naa otaapanuzu. Na'iki ogaru, mawaka'o kawanu'u naa itaapan. ¹⁵ Aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u

pidan choota-kaoaz oo aonaa uchoota-kao. Mazan kanom pa'an umanawunu'o aiapa-kao, soo Tominkaru pa'inaadan pidan nyukunuu. ¹⁶ Marii Tominkaru taan nyukunui kaiman-kinaa na'iki ukamunan-kidan ipai pidan wuru'u izo'atiinaouz o'kuwaa. Inao wuru'u mishi'oraz Tominkaru pidanannao.

¹⁷ Aizii aona'a naa powa'a oaiapan pidan towauda'utan oo kimudautan ogaru o'kuwaa dau'an, usha'apanum kau'an ipai ba'izi-daun omada ida'an kida'oraz aida-kidan mishi'o ogaru Jesus poitoru.

¹⁸ Oiribannao, otoriinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ ma'ozakadan unyukunuu pakamunanun ida'an. Amen.

EPHESIANS

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-ka'o mishidainao ati'o Ephesus iainaouz. Paul saadanii wuru'u kaaritaz, utaapa-ka'o dono'o taraa-kizai ii, Rome ia'oraz.

Ukowaadan ū'ati Tominkaru sha'apata'azoonii kida dau'an. Ukowaadan na'apam Tominkaru aipan pabaokopatan ipai patomaniinao, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao. Ubaokopata'azon ū'dyaun Christ ida'an bauta'apa'o choochi nii, uru'o nii ū'zowaunaa nii.

Na'iki Paul kowaadan mishidainao ati kaina'a umanawunu'o aimakaan Tominkaru taa'azon na'iki usha'apata'azon ū'ati Christ ida'an; Christ ida'ana'o ū'oian kida so'ota-ka'o ū'ai, na'iki uruu ida'ana'o Tominkaru zaamatan naa ū'dyaun, paudainao ni'i naa.

Di'ora'a kaarita ida'a kaimanaiman Christ kainaabata-ka'o pidannao ati. ū'tukapa-kinaa nii ukamarainpanun; ū'tukapa-kinaa nii na'apam umarina'atan oia'o pidan ai; ū'tukapa-kinaa nii umanawunu'o ukamunanun, na'iki ukaimanan.

Kaarita buutinpan kida

Paul kowaadan pasaadan dau'an kaarita

Christ na'iki mishidainao daua'o

Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'a

Paul katokontan paparadan

¹ Di'oraz kaarita ōgaru Paul di'iki'o Tominkaru aipan kawana'ati'oraz ōapostle-tinan Christ Jesus ati. Ōsaadan ōkaaritan ipai unao ati, Tominkaru pidannao, Ephesus iainaouz, mishidainaouz manawun Christ Jesus. ² Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Kaimana'o aimakaan ikoda-ka'o Christ ida'an

³ Tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz na'iki uDaruz. Uruu wuru'u kamunanu'oraz wa'ati, utaan ida'an kaiman kida'o aimakaan aokazi iki kida'oraz wadoronaa ati, wamashaapa-kinaa nii, na'iki washa'apatin-kinaa nii kaiman. Wuru'u usha'apatanuz wa'ati aimakaan kida kaikapa'a, uzaamatin-kidan idi'o waunao Christ ida'ati.

⁴ Patoman ua'ia'o zii amazada, Tominkaru zaamatan waunao Christ ida'ati; uzaamatan waunao uaipan idi waunao kaimanainao nii manawun paawun za'a, aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o wa'ida'a. Umarainpan idi waunao, ⁵ kotua'ora'a naa udi'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao paudainao nii Jesus Christ sha'apatanii ida'an. Tuukii ukaimanan u'ati wuru'u usha'apatanuz aimakaan na'apa, panyukunuu kawana'ati'o na'iki paaipan kawana'ati'o. ⁶ Ukau'an wakonaukii-kidan Tominkaru ukamunanun idi manawun wa'ati. Mishii tuukii manawun utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, wuru ida'ana'a udani umarainapanii sha'apataniaz.

⁷ Utorian waunao paudani izain shootan ida'an umawakan dono. Na'iki uizain ida'an wa'oian mainaabata-ka'o. Na'apa'o ida'an Tominkaru tukapa-kidan wa'ati umanawunu'o pakamunanun, ⁸ na'iki dobata utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, paaitapaaban ida'an na'iki paaitapan ida'an ipai aimakaan.

⁹ Aizii paaipan kawana'ati'ora'a naa Tominkaru aidakidan wa'ati aimakaan wuru'u kotua'oraz utaapa-kidan mashaa panyukunuu ii, usha'apata'azooniaz wa'ati, wuru'u Christ ida'ana'oraz naa usha'apatan.

¹⁰ Kaikapa'o wuru'u uaipanuz pasha'apatan aimakaan: Pakainatanii kamoo kaawan dono ubaokopata'azon ipai daunuuda'u aimakaanao wuru'u aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz bauta'apa'o naobanai waranu'u, uruu wuru'u Christ.

¹¹ Aizii ipai aimakaan kida sha'apata-ka'o na'apa Tominkaru aitan kawana'ati'o, na'iki uzaamatanii waunao papidanannao nii uzaamatin-kidan ida'an waunao Christ ida'ati. Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa Tominkaru di'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao. Aizii umishia'a naa wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz na'apa paaipan kawana'ati. ¹² Usha'apatan aimakaan kaikapa'a waunao Jewnao ati, mishidainaouznaa Christ kiwiin, uaipan idi wakonaukii-kidan pamanawunun. ¹³ Na'iki unao pana'ainaouz pidannao Jewnao ai, Tominkaru zaamatanii naa kapam unao Christ ida'ati, uabatan na'iki umishidan dono'oraz mishii'o kuwai, tawuru'u Kaimana'oraz Kuwai Tominkaru kazannaatan daua'oraz unao. Aizii ukainabatan wuru'u pazaamatanuz unao, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa unao ati, ukowaadauzoniaz

padyuuda'azon papidanannao ida'ati. ¹⁴ Uruu Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kainaabata-kinaa mishi'o nii utaan wuru'u ukowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i. Wazaamatan nii wuru'u utaa'azooniaz aimaakan uso'otan dono'o naa waunao kaimanaiman papidanannao nii. Uruu ida'ana'o nii tuukii pidannao konaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

Paul toriinpan Tominkaru ati mishidainao dau'an

¹⁵ Tominkaru kamunanun idi waunao ati, aonaa õsookadan õtoriinpan u'ati unao dau'an, na'iki karikaonan da'i kapam õkonaukii-kidan uruu unao dau'an, sariapa õabatan di'iki'o unao unamunaa. Õabata tuukii umishidan Naobanai Jesus, na'iki õabata kapam ipai umarainpan Tominkaru pidannao. Uruu idi õtoriinpan kawana'ati, õtoriinpan Tominkaru ati unao dau'an.

¹⁷ Karikaonan da'i õtoriinpan Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz, uruu waDaru umanawunu'o. Õtoriinpan marii kizi utaan unao ati uaitapaaba-kinaa nii manawun, marii kizi ukainaabatinnan unao ati uaitapa kizi uruu kaimanaiman. ¹⁸ Na'iki õtoriinpan, marii kizi Tominkaru da'atan unyukunuu kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam ukaimanan na'iki umanawunu'o wuru'u aimaakan ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Uruu ida'ati'o wuru'u udapadanuz unao na'iki uzaamatanuz unao papidanannao nii.

¹⁹ Na'iki õtoriinpan uaitapa kizi wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-karu wazootapa'oraz ipai aimaakan kida ma'ozakan; uruu ma'ozaka-karu ida'ana'o Tominkaru kaminka'utan na'iki uma'ozakadan waunao mishidainao. Na'iki uruu ma'ozaka-karu ukaiwaanii ²⁰ pakakuda-kinaa nii na'iki pakadishita-kida-kinaa nii Christ pamawaka-kizi iki, na'iki usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu † aokazi ii.

²¹ Christ, uruu umanawunu'o naobanai na'ii, uwazootapa ipai daunuuda'u wuru'u umanawunuinao na'iki ma'ozakainao kidaz doronainao, kai, diina'iti'i na'iki karikaonanuo' nii. ²² Tominkaru aipan ati, Christ waranuitapan nii ipai aimaakannao. Na'iki Tominkaru zaamatan Christ kazowautapa'o nii wuru'u papidanannao mishidainao. ²³ Christ uruu mishidainao zowauz, aizii ñnao unanaa. Christ ida'ana'o wuru'u mishidainao ikodanuz pakakupa-kinaa nii na'iki pama'ozaka-kinaa nii. Na'iki uruu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai ipai aimaakannao ati, ipai amazada kawana'ati.

Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun ida'an

2 Aizii kotua'a naa umamishidikan dono zii Christ, na'apa unao mawaka'o pidannao kawan umaizo'atikan idi Tominkaru paradan, na'iki usha'apaapan idi oii kida'o aimaakan. ² Tuukii da'i usha'apatauzon dikauda kida'o aimaakan, uda'anan idi oiainao pidannao kaduz. Na'iki tuukii uizo'atiizon Sa-

† usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu: Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai.

tan paradan, kazowautapa'oraz oia'o doronainao doko ii aka, kaudina'oraz pidannao nyukunuu ii dikintapainaoz Tominkaru.

³ Ipai waunao na'apa'o kapam wamashaapauzon kiwiin; tuukii da'i waiipan washapatan oia'o aimaakan, na'iki ipai washapatan oia'o wanyukunuu aiapanii kidaz washapatan. Ukau'an na'apa'o nii padamata wapataka'uta-ka'o wa'oian dikin ii ba'oran oiainao kawan.

⁴ Mazan Tominkaru tuukii ukamunan-kidan waunao, utukapan pu'u waunao mawakainao pidannao kawan wa'oian idi na'iki wadikintapan idi manawun uruu. Mazan umarainpan idi waunao tuukii, utaa wa'ati kakupa-karu Christ tuma. Soo Tominkaru kamunanun idi'o manawun wuru'u ukazannaatanuz waunao.

⁶ Na'iki Tominkaru kadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki Christ tuma, na'iki usakanata-kidan waunao baokopa Christ tuma aokazi ii. Tominkaru shapatan aimaakan wa'ati kaikapa'a uzaamatan idi waunao Christ ida'ati. ⁷ Na'iki Tominkaru shapatan aimaakan kaikapa'a, uaiipan diina'itiinao pidannao tukapan wuru'u pakaimannuz manawun na'iki pakamunanun wa'ati, Christ Jesus ida'ana'oraz ushapatan. Mishi ukaimanan ipai uwazootapan ba'oran aimaakan kida kaimanan.

⁸ Tominkaru kamunanun idi manawun, ukazannaatan unao umishidan idi Christ. Aonaa unao kaimanan idi'o mani wuru'u ukazannaatanuz unao, mazan kana'apani'o karikaonan utaan. ⁹ Na'iki aonaa unao shapatan dikin ia'o mani kaiman kida'o aimaakan, uruu idi aonaa turuu pidan kian "Õkaimanan idi'o manawun wuru'u õkazannaata-kaoz." ¹⁰ Tominkaru pa'an wuru'u toma'oraz waunao pa'ina'o pidannao nii, shapata'o nii kaiman kida'o aimaakan, wuru'u kotua'oraz naa utaaapan washapatan nii. Wazaamata-ka'o idi Christ Jesus ida'ati, turuu washapatan kaikapa kida'o aimaakan.

Tominkaru kaimanaaka-kidan Jewnao na'iki Gentilenao

¹¹ Unao Gentilenao pana'a'o pidannao udokuzunnao ida'an, Jewnao ai. Na'iki Jewnao dakotan unao machootin-kainao nii, usha'apanum kau'an ñnao chootakariwainao †† pa'an. Mazan wuru'u ñchoota-kaoz pidan shapatanii karikaonan paka'u ida'an. Mazan uruu dono aona'o zii uzaamatan Christ ida'ati, na'iki tawarainao zii unao, na'iki aona'o zii ukawiizin Tominkaru pidannao kawan. Na'iki uruu dono aonaa unao ati'o mani wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pashapata'azon papidanannao ati, ‡ na'iki uruu dono aonaa kanom uzaudapan sha'apa'o nii u'ati, na'iki aonaa uTominkarun nii. ¹³ Mishi kiwiin munapo ubuutapa-ka'o Tominkaru ai. Mazan aizii unao bouda'apati-na'oraz Christ Jesus ida'ati, maonapada-kariwai'i naa

†† choota-kariwainao: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinaa ida'a. ‡ Tominkaru kowaadaniaz pashapata'azon papidanannao ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinaa di'ii.

unao Tominkaru ida'ati Christ izain shootan ida'an umawakan dono'oraz.

¹⁴ Christ wuru'u wakaimanaaka-kinaaz, uruu kaimanaaka-kida'o Jewnao na'iki Gentilenao na'iki bauda'apatina'a naa ūdyaun. Kiwiitapa ūmashaapan kashanau-kidaaka, mazan aizii Jesus zikada'a naa wuru'u awautapa'oraz Jewnao na'iki Gentilenao ūkaimanaakan ai. ¹⁵ Usha'apata aimakaan na'apa pamarina'ata-kidan ida'an ipai wuru'u Jewnao kakinaorinaa kidaz pamawakan ida'an. Usha'apatan aimakaan kaikapa'a ubauda'apata'azon idi na'iki ubaokopata'azon idi Jewnao na'iki Gentilenao pa'ida'ati. Uruu idi aizii utukapan ūdyaun bauda'apa'o pidan kaduz nii. Uruu idi aizii kaimanaaka'a naa ūdyaun. ¹⁶ Pamawakan ida'ana'o wuru'u Christ kaimanaaka-kidanuz dya'utama'o pidannao tonaazinaa, ubauda'apatan ūdyaun na'iki ukaimanaaka-kidan naa ūdyaun Tominkaru tuma. Ukau'an aonaa powa'a ūzoono-kidaakan. ¹⁷ Christ kaawanuz imi'i baara ati, ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai kaimanaaka-karu dau'u, ipai pidan ati na'iki unao Gentilenao ati munapoinaouz Tominkaru ai, na'iki waunao Jewnao ati'o kapam, maonapainauz Tominkaru ida'a. ¹⁸ Uruu Christ ida'an turua'a naa aizii waunao Jewnao na'iki unao Gentilenao wa'atin waDaru Tominkaru kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

¹⁹ Ukau'an unao Gentilenao aonaa tawarainau'u naa mani oo ba'oran kaduz pidannaou'u naa mani, mazan unao bauda'apata-kariwai'i naa Jewnao tuma. Bauda'apa'o wiizai di'iti'ora'a naa aizii uzaamatinpan baokopa Jewnao tuma, Tominkaru pidanannaouz. Uruu idi aizii baokopatinainau'u naa unao Tominkaru pidanannao bii iti. ²⁰ Ipai unao mishidainao, na'apa kabaun toma-ka'o kawanu'o unao. Aizii wuru'u apostlenao na'iki Tominkaru prophetinnaouz, kabaun orodanaa ūnao. Aizii Christ Jesus uruu kuba, ma'ozaka'o udiridapan kabaun toronnaa kida. ²¹ Uruu wuru'u dadara'oraz uzaamatapan na'iki ukadishitapa-kidan kabaun, uruu di'iki'o kabaun tominan udaru kaimana'o na'iki umanawunu'o kabaun, soo Naobanai Tominkaru kaiwaapan ni'o. ²² Unao Gentilenao uzaamatinan idi'i naa Christ ida'ati, baokopa'ora'a naa uzaamatinpan ba'oran mishidainao tuma. Ukau'an unao wuru'u umanawu'oraz kabaun Tominkaru mashaapa-kiziz paDoronaa ida'an.

Paul kakuwaapatinan Gentilenao ati

3 Ukau'an ōgaru Paul, ōtoriiapan Tominkaru ati unao Gentilenao † dau'an. Di'i ōgaru'u taraa-kizai'i ōtaraapa-ka'o, ōkowaadapan dikin ii kaimana'o kuwai, Christ Jesus dyuudaniaz ōkowaadan unao ati. ² Ōaitapa ubatani'i naa na'apam Tominkaru kaimanan manawun ō'ati, utaan ida'an ōkaudin-kizi nii, ōkaminka'uta kizi unao. ³ Mishi Tominkaru tukapa-kida ō'ati pasha'apata'azoo nii aimakaan wuru'u mashaa'oraz utaapauzon. Uruu ōkowaadazaaniaz masakauda'u u'ati ōkaari-

† *Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.*

tan ida'a. ⁴ Aizii utukapan dauna'an wuru'u ōkaari-tanuz, uaitapan nii mishi'o wuru'u Tominkaru tukapa-kidanuz ō'ati pasha'apata'azoonii aimakaan, Christ ida'ana'oraz. ⁵ Mazan kotu'u, kiwiitapainao pidannao ati, aonaa Tominkaru kowaadan na'iki aonaa utukapa-kidan wuru'u pasha'apata'azooniaz aimakaan. Mazan kai'i naa pa'an ukowaadan na'iki utukapa-kidan naazu wunao ati'i pazaamataniinaouz apostlenao nii, na'iki prophetnao nii. Kaimana'o Doronaa ida'ana'o wuru'u utukapa-kidanuz pasha'apata'azon aimakaan wa'ati. ⁶ Kaikapa'o wuru'u mashaa'oraz utaapauzon: unao Gentilenao mishidan ida'an Kaimana'o Kuwai Jesus dau'a'o, na'apa'o nii uzaamatan kapam wuru'u kaimana'o aimakaan Tominkaru taa'azooniaz mishidainao Jewnao ati. Na'iki unao Gentilenao bauda'apatina'ora'a naa aizii Jewnao tuma; ukau'an ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati Christ Jesus ida'an, unao ipai'o nii kapam uzaamatanuz.

⁷ Tominkaru kamunanun idi ō'ati tuukii, utaa ōkaudin-kizi nii na'iki utaa pama'ozakan ō'ati ōkowaadapa-kinaa nii Kaimana'o Kuwai. ⁸ Padamata ōgaru awutapa'o umanawun-karu ō'ida'a, ipai ba'oran Tominkaru poitorunao ai, mazan upu'u utaan umanawunu'o kaudin-kizai ō'ati, ōkowaada kizi Gentilenao ati Kaimana'o Kuwai, umanawun kida'o aimakaan ikoda-ka'o dau'u Christ ida'an. ⁹ Na'iki Tominkaru zaamatan ōgaru kowaada'o nii na'iki kainaabata'o nii kaimanaiman pidannao ati na'apam nii umishii-ka'o wuru'u usha'apata'azooniaz aimakaan, mashaa'oraz utaapauzon panyukunuu ii. Patoman di'iki'o ipai aimakaan, mashaa Tominkaru taapan wuru'u pasha'apata'azooniaz, aonaa bauda'apa pidan ati utukapa-kidanuz oo ukowaadanuz. ¹⁰ Aizii Tominkaru kaiwaa papidanannao, mishidainauz, tukapa-kida'o nii mishi'o manawun paaitapaaban, ma'ozaka-tinpainao doronainao ati na'iki ūzowaunaanao doko ii aka'oraz ūmashaapan ati. ¹¹ Kotua'ora'a naa patoman ua'ii amazada udi'itapan wuru'u pasha'apata'azoonuz aimakaan kaikapa'a, aizii ukawana'ati'i naa mishi usha'apatan na'apa aimakaan kida Christ Jesus, wanaobanaa ida'an. ¹² Wazaamatinan idi Christ ida'ati na'iki wamishidan idi uruu, mabaa'azoo wawa'atin Tominkaru kanaapu ati, waaitapa unaubaan nii wau-nao. ¹³ Ukau'an ōkia'azon unao ati, aonaa ōaipan ukasha'oradapan unyukunuu ōpataka'uta-ka'o idi taraa-kizai'i ōkowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai unao ati. Mishi'oraiman ukonaukii-kida'a naa ōtaraapa-ka'o Kaimana'o Kuwai dikin ii.

Paul toriiapan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹⁴ Uruu idi karikaonan ōkodoru'ukan waDaru Tominkaru kanaapu ati ōtoriiapan dono. ¹⁵ Uruu wuru'u pabi'inaaka kida'oraz pidannao daru, ipai aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz. ¹⁶ Tominkaru umanawununun idi ōtoriiapan marii kizi utaan umanawunu'o ma'ozaka-kinai unao ati paDoronaa ida'an, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu. ¹⁷ Na'iki

marii kizi karikaonan Christ mashaapan unao nyukunuu ii, umishidan idi manawun uruu. Na'iki ōtoriinpan marii kizi unao kamarainapanun tuukii, uruu ida'an kizi uma'ozakadinpan, aonaa kizi ukaakinpan. ¹⁸ Uruu ida'an kizi, ipai baokopa Tominkaru pidanannao tuma, uaitapa kizi kaimanaiman na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun. Mishikaina'a utaapan dobata umanawunu'o marainpaaka-kinai, aonaa utokon nii. ¹⁹ Aonaa mishi pidanaitapan na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun, mazan ōtoriinpan marii kizi ipai unao aitapan wuru'u Christ taapaniaz marainpaaka-kinai. Na'iki marii kizi'i naa unao dyaupain kaimanaiman Tominkaru kaduz di'iti'i naa.

²⁰ Tominkaru, turuu usha'apatan umanawun kida'o aimakaan wanyukunuu ii pama'ozakan ida'an, powa'a'o zii umanawunun waaiapanii ai oo watukapanii ai. ²¹ Tominkaru sha'apatan idi umanawun kida'o aimakaan mishidainao ida'an na'iki Christ Jesus ida'an, marii karikaonan utaapa-ka'o umanawunu'o nii. Amen.

Mishidainao bouda'apatinan Christ ida'ati

4 Tominkaru sha'apatan idi kaiman kida'o unao ati Christ ida'an, ukau'an ōgaru taraapa-kariwaiz ōkaudinandin kin ii Naobanai ati, ōkia'azon u'ati, ōaipan umashaapan kaiman zoobaba na'apa Tominkaru aipan kawan papidannao mashaapan. Na'apa'o nii wuru'u udapadanuz unao Christ ida'an. ² Na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a, utaapa uiribannao kaiman na'iki ukarodapa ūdyaun, na'iki aonaa ukashadina'ana'a ūai ūmasha'apatinkan dono kaiman. Umarainapa ūdyaun una'apan pu'u. ³ Na'iki ma'ozaka'a naa utiwain karikaonan kizi utaapaakan kaiman, utaapa unyukunuu kaiman Kaimana'o Doronaa bouda'apatan idi unao. ⁴ Ipai waunao mishidainaoz baokopa wazaa-matinpan bouda'apa'o nanai di'iti, na'iki kaina'a bouda'apa Kaimana'o Doronaa mashaapa'o ipai wakawana'ati kida. Kaina'a bouda'apa wazaudapanii, tawuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i pazaamataniinao ati. ⁵ Kaina'a bouda'apa waNaobanaa, bouda'apa kaimana'o kuwai wamishidapanii, na'iki ipai waunao bouda'apa'o ida'ana'o wachikaawunuinan. ⁶ Kaina'a bouda'apa Tominkaru na'iki uruu bouda'apa ipai waunao Daru. Uruu kazowautapa'o ipai waunao, uruu kaudina'o ipai waunao ida'an, na'iki uruu mashaapa'o ipai wa'ida'a oo wanyukunuu ii.

⁷ Aizii Christ kamunanun idi, wakawana'ati kida ubutan wakaka'iita-kinaa nii washa'apatan kaudin-kizai.

⁸ Kaina'a sha'atii usaadinpan na'apa Tominkaru kaaritan ida'a, tawuru'u ukianuz:

“Uzaidan dono'oraz doko iti,
utaazata-kida patarubanao, ūnao kaakinpainaouz u'ati.

Na'iki utaa kaiman kida'o aimakaan papidanannao ati.” †

⁹ Na'apa'oram ati'o wuru'u “uzaidan doko iti” kii-karuz? Uwa'atin doko iki na'iki ukaawan apowa ati, imi'i baara ati. ¹⁰ Ukau'an wuru'u kaawanka'oraz imi'i baara ati, uru'u naa wuru'u kiwa'oraz powaa iti doko iti aokazi dawun iti manawun. Uruu idi turuu ukazowautapan ipai amazada aokazi ia'o na'iki imi'i baara ana'o.

¹¹ Uruu Christ taa'oraz pana'a kida'o kaudin-kizai papidanannao ati. Pabi'i kida papidanannao uzaamata apostlenao nii, ba'orainao uzaamata prophetnao nii, ba'orainao uzaamata kowaadapa'o nii kaimana'o kuwai, ba'orainao uzaamata taapa'o nii papidanannao na'iki tominapa-kida'o nii ūdyaun. ¹² Uzaamatan ūdyaun, ūtominapa-kida kizi Tominkaru pidanannao ūaitapa kizi pasha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uruu ida'an kizi Christ nanaa, wuru'u mishidainaoz, ma'ozakadinan u'ati na'iki ūma'ozakada kizi pamishidapan powa'a zii. ¹³ Atii na'apa'o nii wabauda'apatan wamishidapan na'iki kaimanaimana'o nii waaitapan Tominkaru Dani. Na'iki ma'ozaka'o mishidainao'o nii waunao. Wadyaupain nii kaimana'o mishidainao nii, atii na'apa'o nii waunao Christ kawan, uruu mishi'o ukaimanan manawun.

¹⁴ Ukau'an aonaa koraziannao kawanu'o nii mani waunao. Aonaa turuu pidannao tanawatan wanyukunuu pana'iti kida'o pakuwaa ida'an, na'apa awaru kidu'ukan kawan kanawa wunu baoko an di'itinapa kida'a. ¹⁵ Mishi'oraiman, marii kizi'i naa pa'an wakowaadapan mishi'o kuwai wamarainpaakan ida'an, uruu ida'an kizi wadyaupain, na'iki wabauda'apatin kaimanaiman Christ ida'ati, uruu wuru'u wazowauz. ¹⁶ Aizii ipai waunao mishidainaoz, unanaa wuru'u waunaouz. Uruu wuru'u zaamataaka-kida'oraz waunao bouda'apa'o nanai ida'ati, na'apa pidan nanaa kawan, ipai udyukoinpan kida kaiman ūzaamataakan na'iki ūzaamatinpan uzowau di'iti. Ukau'an na'apa'o wuru'u waunaouz, wamarainpaakan an na'iki washa'apatan an wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati washa'apatan nii, baokopa'o nii wadyaupain, Christ ma'ozakan ida'an.

Wapana'ada kizi'i naa wakaduz

¹⁷ Aizii ōkakinaowa'azon unao Naobanai aipan kawana'ati. Aona'a naa umashaapa'ana'a powa'a Gentilenao kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru, wuru'u ūdi'itapanii kidaz aimakaan mazanu'o na'iki madiwautapa-ka'o karikaonan. ¹⁸ Aonaa ūaitapanaatan wuru'u mishi'o kuwai Tominkaru di'iki kida'oraz, aonaa ūzaamatan wuru'u pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru taaniaz, usha'apanum kau'an tuukii ūadaradapan pa-nyukunuu u'ai, na'iki aonaa ūaitapa'azon na'apa kida'o aimakaan dau'an. ¹⁹ Uruu idi aona'a naa ūkiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. ūmashaapan soo pasha'apaapan dau'u wuru'u pananaa na'iki pa-nyukunuu aiapanii kidaz ūsha'apatan. ūmashaapan pakaminshu'uinpan dau'u, ūsha'apata ipai kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, aonaa ūsokoda'azon pana'apainpan, mazan kii'an powa'a zii ūaipan pasha'apatan oia'o.

† *Psalms 68:18*

²⁰ Unao, aonaa utominapa-kida-kao na'apa kida'o aimakaan dau'u umishidan dono na'iki uzaamatan dono'oraz Christ unaobanaa nii. ²¹ Mazan uabata pa'an Christ dau'an, na'iki uabata kapam mishi'o kuwai, Christ kaduz kida daua'oraz. ²² Utominapa-kida-kao dono, udyuuda-kao umarina'atan na'iki umuudan kiwiini'o umashaapauzon kaduz, wuru'u unaudapaniaz usha'apaapan dikauda kida'oraz aimakaan. Wuru'u na'apa'oraz pidan kaduz, soo pataka'uta-kida'o na'iki antamikita-kida'o karikaonan pidan. ²³ Ukau'an marina'a naa Tominkaru pa'inaadan unyukunuu, udi'itina-pa kizi'i naa pa'an kaimana'o dau'u pa'idiwaru. ²⁴ Mishi Tominkaru pa'inaadan unao kaduz na'apa pakaduz kawan, ukau'an ukaiwa'a naa wuru'u pa'ina'oraz kaduzui taa-kao u'ati, mishi kizi'i naa usha'apatinan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁵ Ukau'an, aona'a naa powa'a umariidina'ana'a. Marii ipai pidan paradan mishi'o ida'an ipai pidannao ati. Usha'apanum kau'an ipai baokopa waunao bada'apa'o nanai di'iti'o wazaamatanpan. ²⁶ Aizii uto'oran dono, aonaa usha'apata'ana'a oia'o aimakaan, na'iki usookada uto'orainpan na'iki usaabaa-kida unyukunuu kamoo tipitan ua'ii, ²⁷ aonaa ukashaa-pa'ana'a Satan kaiwaan unao, usha'apatinan ida'an oia'o aimakaan.

²⁸ Aizii koidimiki pidan, marina'a naa umuudan pakoidimikin. Marii pa'an ukaudinan naa dadara, uikoda kizi aimakaan pa'ati pamashaapa-kinaa nii, na'iki kaina'a kizi aimakaan utaan nii kapam pataka'utinainao pidannao ati. ²⁹ Mana'a ukodita-kida'ana'a dikauda'o na'iki kaziwa'o parada-karu udako iki. Mazan marii pa'an uparadan kaimana'o ida'an, na'apa'o wuru'u pidannao abata'azoo nii kidaz, uruu ida'ana'o nii ukaminka'utan na'iki uma'ozakadan pidannao nyukunuu. ³⁰ Na'iki aonaa ukasha'oradautana'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'oraz. Tominkaru taanii wuru'u Kaimana'o Doronaa wa'ati, uruu ida'ana'o nii waaitapan mishi'o nii Tominkaru so'otan na'iki ukazannaatan waunao ipai oia'o ai dina'iti'i. ³¹ Aizii aona'a naa powa'a uto'oradinpauzo'o na'a, na'iki aona'a naa powa'a uto'oraba'ana'a, na'iki aona'a naa uto'ora'akauzo'o na'a. Na'iki aona'a naa powa'a uzunaapaaka'ana'a oo udakoopaaka'ana'a dikauda sodi kida'o ida'an. Na'iki aona'a naa udi'itina-pa'ana'a powa'a uantamikita'azon dau'u uiribannao. ³² Mazan usha'apata pa'an kaiman kida'o aimakaan uiribannao ati na'iki ukamunan-kida idyaun. Na'iki umarina'ata'a naa wuru'u dikauda kida'oraz uiribannao sha'apatauzonii kidaz u'ati, na'apa Tominkaru marina'atan kawan wa'oian Christ ida'an.

Mashaapa-karu kanada'o ida'a

5 Aizii uda'ana'a naa Tominkaru kaduz, usha'apanum kau'an udainao unao, na'iki umarainapanii unao tuukii. ² Na'iki karikaonanuu naa umashaapa marainpaaka, na'apa Christ marainpan kawan wau-nao, utainan atii umawakan waunao dikin ii. Kaiman manawun kaduunu'o kawan udamainan Tominkaru ati

umawakan dono. Na'apa uzai kawaoda-kao kawan Tominkaru ati, kaduun udamaanuz.

³ Aizii Tominkaru dainau'u naa unao, ukau'an aona'a naa turuu uunamunaa abatauta-kao ukaminshu'uinpan. Na'iki aona'a naa turuu usha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, na'iki aonaa turuu umisha'oraran. Usha'apanum kau'an aonaa turuu na'apa kida'o abata-kao Tominkaru pidannao dau'an. ⁴ Na'iki aona'a naa turuu ukadakotinan kakiba'azonnaa kida'o dau'u, na'iki maaitapin-kainao paradan kawan, oo banikii-tin-karu mani oia'o na'iki dikauda sodi kida'o di'ii'aka. Mishi'oraiman ukonaukii-kida pa'an Tominkaru ipai aimakaan kida dau'an, wuru'u usha'apatanii kidaz unao ati. ⁵ Uaitapa kizi mishi'o nii wuru'u, pidan kaminshu'uinpa'o, na'iki sha'apaa-pa'o kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, na'iki misha'oraru, aona'o nii na'apainao pidannao zaamata-kao Christ na'iki Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, na'iki aona'o nii i'zaamatan wuru'u Tominkaru taa'azooniaz. Aizii pidan aipaabi'ia'o aimakaan soo pa'ati karikaonan, utominkaruniitapan aimakaan kida wuru'u.

⁶ Mana'a umariida-kidina'ana'a pidannao ati ikowaadapan an mazanu'oraz karikaonan kuwai kida. Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan nii ipai pidannao, wuru dikin ia'a isha'apaapanii kidaz, na'iki idikintapan idi Tominkaru. ⁷ Ukau'an mana'a ukaminanda'u-tinpa'ana'a na'apainao pidannao idi.

⁸ Mishi kiwiin umashaapan maruta'o-karu'u, mazan aizii uzaamatan idi'i naa Naobanai di'iti, umorotan kanada'o-karu iti; ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'apa pidannao kanada'o-karu'a'o mashaapauzon kawan. ⁹ Aizii pidannao mishi'o imashaapan kanada'o ida'a, aitapa-kao idyaun, imashaapan ida'an kaiman na'iki isha'apatinan ida'an sakitapa, na'iki imashaapan ida'an mishi paparadan kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an utom-inpa'a naa, uaitapa kizi'i naa na'apam mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati. ¹¹ Aonaa usha'apaa-pa'ana'a oia'o aimakaan kida wuru'u pidannao sha'apaapauzonii kidaz maruta'o-karu'u. Mishi'oraiman ukowaada i'ati aonaa ukaimanan wuru'u na'apa kida'o aimakaan isha'apaapaniaz. ¹² Tuukii ukakiba'azonnan kadakotin-karu wuru dau'a'a dikintapainao sha'apaapanii kidaz aimakaan maruta'o-karu'u. ¹³ Mazan kanada'o kanadapan dono idyaun ipai'o nii ikaduz tukapa-kao na'iki aitapa-kao. ¹⁴ Na'ia'oram kanada'o kanadapanii kainaabana'o ni'i naaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u saada-kariwai Tominkaru kaaritan ida'a'o kianuz:

“Pugaru da'awupauzo, pupokoda'a naa, mawaka'o kawanu'ora'a naa pugaru, ukau'an pukadishita

Christ taa kizi kanada'o punyukunuu iti.”

¹⁵ Ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'iki aitan. Aonaa umashaapa'ana'a maaitapin-kainao pidannao mashaapan kawan, mazan aitanainao mashaapan kawan pa'an. ¹⁶ Na'apainim utukapan an kaina'a kaimana'o aimakaan sha'apata-karu nii, usha'apata'a-ka sariapa, usha'apanum kau'an kai pidannao

mashaapan oia'o dau'u pa'idiwaru. ¹⁷ Ukau'an aonaa umaaitapinka'ana'a, mazan uaitapa kizi pa'an kanom wuru'u Naobanai aipaniaz usha'apatan, ukawana'ati kizi'i naa usha'apatinan. ¹⁸ Aonaa upo'idi'i na'a, usha'apanum kau'an pidan po'idin an, aonaa uaitapan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan. Mishi'oraiman marii pa'an Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan na'iki kazowautapan unao, umashaapa kizi pa'an uaipan kawana'ati. ¹⁹ Uma'ozakada umin-mishidannao nyukunuu kida ukunuian ida'an Psalms ida'a kida'o kunui na'iki Tominkaru dau'u kida'o kunui; konaukii ukunuiapa unyukunuu iki Tominkaru ati. ²⁰ Karikaonan ukonaukii-kida waDaru Tominkaru ipai aimaakan kida dau'an, wanaobanaa Jesus Christ ida'an.

Daiaroinao na'iki daiaruinao ati'o

²¹ Aizii minziwa'a naa usha'apatin umin-mishidannao paradan kawana'ati, usha'apanum kau'an unaobanaa Christ umanawunu'o uruu.

²² Unao daiaroinao uizo'ati udaiaru paradan na'apa uizo'atin kawan Naobanai paradan. ²³ Usha'apanum kau'an uzowaunaa wuru'u udaiaruz. Na'apa Christ kazowautapan kawan mishidainauz, wuru'u unanaaz. Inao ukazannaataniinaouz oia'o ai. ²⁴ Ukau'an na'apa mishidainao izo'atin kawan Christ paradan, na'apa'o nii kapam wuru'u daiaroinao kida izo'atinuz paudaiaru paradan.

²⁵ Daiaruinao, umarainapa udaiaro, na'apa Christ marainpan kawan tuukii mishidainao, atii ukashaapa zii pazowii-kae pakazannaata-kinaa nii idyaun, ²⁶ uaipan idi pachikaan idyaun kaiman i'orian ai. Uchikaan idyaun wunu idi na'iki paparadan ida'an. ²⁷ Usha'apanum kau'an uaipan idi patukapa-kidan mishidainao konaunam manawun, ikadishitan dono ukanaapu ati diina'iti'i. Aonaa uaipan patukapan kaniriba'o oo dikauda'o nii i'ida'a. Mazan uaipan idyaun kaimanainao nii na'iki aonaa kizi oia'o ikodakao i'ida'a. ²⁸ Na'apa kizi kapam daiaruinao marainpan paudaiaro, imarainpan kawan pananaa. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudaiaro marainpa'o pananaa wuru'u uruuz. ²⁹ Mishi aonaa na'iam zii pidan to'ora-kizaitapan pananaa. Mishi'oraiman kaiman pa'an utaa-panuzu, kaiman upaanuzu. Na'apa Christ taapan kawan mishidainao kaiman. ³⁰ Usha'apanum kau'an Christ nanaa wuru'u waunaouz. ³¹ Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a: "Uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai, na'iki ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Uruu idi ibauda'apatan naa pananaa, aonaa dya'utama'ora'a naa mani idyaun." ³² Kaina'a mishi'o na'iki umanawunu'o kakinaorii di'oraz parada-karu ida'a. Christ na'iki mishidainao dau'ana'o wuru'u okadaktinanz da'a'a. ³³ Ukau'an na'apa kizi kapam unao, marii kizi ipai daonaioranao marainpan paudaiaro na'apa imarainpan kawan pananaa. Na'iki marii kizi ipai daiaroinao taapan umanawunu'o nii paudaiarunao.

† Genesis 2:24

Koraiziannao, daruinao na'iki idaronao ati'o

⁶ Koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, usha'apanum kau'an unao mishidainao Jesus, na'iki sakitapa'o wuru'u sha'apatin-karuz na'apa. ² Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a. "Umarainapa udaru na'iki udaro." Uruu kiwiitapa'o kakinaorii kaina'a'o aimaakan taa'azoo-kae utuma uizo'ati-kae an. ³ Kaikapa'o wuru'u aimaakan taa'azoo-kariwaiz. "Kaimana'o nii puikodan mashaapa-karu, karikaonanuo nii pukonaukiitan na'iki kotua'iki'o nii pumashaapan di'oraz imi'i baara'a puizo'atin an pudaru na'iki pudaro paradan." ††

⁴ Aizii unao daruinao, aonaa uto'orada'ana'a udainao, mishi'oraiman kaiman utaapa idyaun, ukaki-naota idyaun kaimana'o ida'an na'iki utominapa-kida idyaun Tominkaru aipan kawana'ati.

Poituaruinao na'iki naobanainao ati'o

⁵ Aizii unao torii-kariwaiz poituaruinao, ‡ uizo'ati unaobanaano paradan mashaapainauz da'a'a imi'i baara'a. Aonaa udikintapa'ana'a idyaun. Konaukii usha'apata ikaudin-kiz, uizo'ati iparadan na'apa uizo'atin kawan Christ. ⁶ Uizo'ati unaobanaano paradan, aonaa iawunuutapan idi mani karikaonan usha'apatan ukaudin-kizi oo uaipan idi karikaonan inaudapan unao. Mazan Christ poitorun idi unao, usha'apatin kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷ Usha'apata ipai ukaudin-kizi kaiman na'iki konaukii, aonaa pidan ati'o kawan mani, mazan Naobanai Jesus ati'o kawan pa'an. ⁸ Usha'apanum kau'an uaitapa Naobanai Tominkaru'o nii wuru'u kawinipinaata'oraz ipai pidannao, poituaruinao na'iki wuru'u aona'oraz ipoituaruinao mani. Ukawinipinaatan nii idyaun isha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan.

⁹ Aizii unao kapoitoru-tinpainao, kaiman kapam utaapa upoitorunao, aonaa udakota'ana'a usha'apatan oo uba'izian idyaun. Usha'apanum kau'an ipai unao na'iki upoitorunao, bauda'apa'o uNaobanaa, uruu aokazi ia'oraz. Uruu, utukapa ipai pidannao na'apa kida pa'idiwaru, aonaa na'ia'oram utaapan pana'a kida'o nii.

Mishidainao mizaataakapan daara ni'o

¹⁰ Aizii da'a'a ubaukapan naa okia'azon unao ati, tuukii oaipan uma'ozakadinan Naobanai Tominkaru ma'ozakan umanawunu'oraz ida'an. ¹¹ Umorokoda'a naa ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataakakaru daara †† nii, ma'ozaka kizi ukadishitapan, na'iki aonaa kizi ukaakinpan Satan tiwaan an pawaota-kidan unao pabi'inaaka kida'o aimaakan ida'an. ¹² Aizii wu-

†† Exodus 20:12; Deuteronomy 5:16 ‡ torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. †† mizaataaka-karu daara: Kotua'o soldyaanao morokodanii kida pamizaataaka'azon dono: zadawii, pidan dokori'i dikiniribanaa, dazkidii, awautinapa-kinai, kowamai, na'iki mizaataaka-kinai marii. English ida'an udakota-kae 'armour' kii.

ru'u wamizaataakanuz, aonaa pidannao tuma'o mani, mazan wamizaataakapan oia'o doronainao tuma'o. Īnao ma'ozaka'oraz ĩkazowautapan pidannao mashaa-painaouz kai maruta'o-karu'u, wuru amazada baara ana'a. Na'iki wamizaataakapan oiainao manawun doronainao tuma'o, wuru'u ma'ozaka-tinpainao kidaz doko ii aka.

¹³ Ukau'an umorokoda'a naa aizii ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataaka-karu daara nii na'iki ukaiwa'a naazu. Aizii na'apainim oia'o na'iki dikauda'o aimaakan sha'apan u'ati, aona'o nii ukaakinpan u'ati, mazan udikintan nii wuru'u oia'oraz. Aizii uipaian dauna'an umizaataakapan, pakawanu'o nii ma'ozaka ukadishitapan. ¹⁴ Ukau'an, ma'ozaka'a naa pa'i ukadishitapa. Umishidapa wuru'u mishi'oraz kuwai. Ukau'an, umorokoda wuru'u mishi'oraz kuwai uzadawu nii. Na'iki umashaapa kaiman Tominkaru aipan kawan, uruu kizi ukaiwaa udokori'i dikiniribanaa nii. ¹⁵ Na'iki uminziiwanuz ukowaadapan Kaimana'oraz Kuwai, kaimanaaka-karu dau'oraz Tominkaru tuma, uruu kizi umorokoda udazkidi nii. ¹⁶ Kaina'a zii ba'oran: umishidapanuz Christ, uruu kizi ukaiwaa uawautinapakinaa nii, Satan ba'itan an pabairi tikazi-tinapa kida'o. ¹⁷ Na'iki wuru'u Tominkaru kazannaatanuz naa unao, uruu kizi umorokoda ukowam nii. Aizii wuru'u Tominkaru Paradanuz, uruu ukaiwaa umarian nii, Kaimana'o Doronaa taaniaz u'ati. ¹⁸ Na'iki karikaonan utoriinapa Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. Utoriinpan an Tominkaru ati ukowaada ipai aimaakan dau'an; upishaa u'ati wuru'u tuukia'oraz

manawun uaipan ukaminka'uta kizi unao. Ukau'an dyauta utaapa unyukunuu toriinapa-karu dau'ati, na'iki karikaonan utoriinapa ipai Tominkaru pidanannao ati.

¹⁹ Karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati ukaminka'uta kizi õgaru õkakuwaapan an, mabaa'a-zoo kizi õkowaadan Kaimana'o Kuwai wuru'u mashaa'oraz utaapauzo-kao kotua'a naa. ²⁰ Jesus zaamatani õgaru kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai; uru'u naa wuru'u õkowaadapaniaz na'iki uruu dikin ia'o wuru'u õtaraapa-kaoaz da'a'a. Ukau'an, utoriinapa Tominkaru ati õdau'an, aonaa kizi õtarian õkowaadapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai dyuudakariwaiz õkowaadapan.

Paul katokontan pakaaritan

²¹ Tychicus, uruu wa'inawuzuitapanii umishidan idi Christ, na'iki uruu wamarainapanii na'iki kaimana'o ukau'dinauzon Naobanai ati. Uru'o nii kowaada unao ati ipai õdau'an, na'iki õsha'apatani kida dau'an. ²² Odyuudan nii uruu unao di'iti ukowaada kizi ipai daunuuda'u waunao dau'u, na'iki uma'ozakada kizi unao nyukunuu.

²³ Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ taan kaimana'o mashaapa-karu na'iki marainpaaka-karu ipai unao mishidainao ati, na'iki karikaonan kizi umishidapan Christ. ²⁴ Marii Tominkaru kaimanan ipai wunao ati'i karikaonanu'oraz ĩmarainpan manawun Naobanai Jesus Christ.

PHILIPPIANS

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle Paul saadan di'oraz kaarita pataraa-kaono'o Kaimana'o Kuwai dikin ii. (Philippians 1:17) Timothy umin-kaudinana na'ian pu'a'o utuma usaadan wuru'u kaaritam.

Baukapa'o Paul morowautapankauzon Silas tuma Philippi ii. Uruu dono'o wuru'u pidannao abatanuz na'iki imishidanuz Paul kowaadanii Kaimana'o Kuwai. (Acts 16:11-40) 10 wunu imorowautapankan dauna'an, usaadan wuru'u pakaaritanuz.

Aizii usaadan wuru'u kaaritam mishidainao ati'o Philippi iainaouz. Ukowaadan i'ati tuukii ukonaukian

ikaminka'utan idi paugaru idyuudan ida'an aimaakan pa'ati na'iki itoriinpan idi Tominkaru ati udau'an.

Paul kowaadan tuukii pakonaukian papataka'uta-kaono pu'u taraa-kizai ii. Mazan ukian, wuru'u na'apa kida'oraz kaiwainan kaimana'o nii, iriba kaiman kida'o aimaakan sha'apan una'ian pu'u. Na'iki ukowaadan tuukii pakonaukian panyukunuitapan idi mishidainao Philippi iainaouz kamunanun pa'ati.

Pakaaritan ida'a, Paul kakinaowan mishidainao aonaa kizi ikashadinan oo ikaakinpan papataka'uta-kaono an pamishidan dikin ii Christ. Mazan marii kizi'i naa pa'an ikonaukiitanan karikaonan. Na'iki ma'ozaka kizi itaapan pamishidan na'iki karikaonan kizi ikaminka'uaakan na'iki imashaapan konaukii pamin-mishidannao tuma. Na'iki ukakinaowan idyaun itaudinapa kizi pidannao ai, taapinpa'azoinaouz kaimana'o nii, tuukia'oraz itaipan sha'apatin-karu Jewnao kakinaorinaa kawana'ati.

Tuukii Paul kakinaowan wuru'u mishidainaoz uaipan imashaapan kaiman na'iki idi'itinapa kizi kaiman na'apa Christ kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita daua'o

Paul daua'o utaraapa-kaono dono'oraz

Paul kakinaotan mishidainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u

Paul sha'apatina'azon daua'o

Kaimana'o kakinaorii na'iki kaduzui tukapa-kida-kaono

Mishidainao nyukunuu ma'ozakada-kaono

Paul katokontan pakaaritan

1 Di'oraz kaarita ogaru Paul na'iki Timothy di'iki'o, Christ Jesus poitorunaouz. Ogaru Paul, o'saadan di'oraz kaarita ipai unao Tominkaru pidannannao ati'o, Philippi sannao, mishidainaoz Christ Jesus, na'iki mishidainao zowaunaanao ati'o kapam, na'iki ipai wunao ati'i kaminka'uupainaoz unao. ² Marii waDaru Tominkaru, na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul toriinpan Philippi sannao ati

³ Na'apainim onyukunuan dono unao, tuukii da'i okonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ⁴ Na'iki karikaonan da'i otoriinpaouz konaukia'o ida'an Tominkaru ati unao dau'an. ⁵ Usha'apanum kau'an unao kowaadapa'o kapam Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz. Sariapa umishidan di'iki'o usakadan ukakuwaapatinan, atii kai pakawan. ⁶ Mishi Tominkaru sakadani'i naa pasaabaan unao. Aizii okian nii unao ati, oaitapa na'iki omishida pakawanu'o nii wuru'u Tominkaru kaudinanuz na'apa, atii Christ Jesus kaawan dono'o nii zii uipain pasaabaan unao. ⁷ Odi'it-

inpan unao dau'u kaikapa'a omarainpan idi'o unao tuukii manawun. Mishi Tominkaru tukapa-kida pakaimanan ipai baokopa unao ati na'iki ogaru ati, utapada ukaminka'utan ogaru okaudin-kizi dau'u, otaraapa-kaono pu'u oo okashadaakapan dono pidannao tuma Kaimana'o Kuwai dau'an otukapa-kida'azon idi umishiin. ⁸ Tominkaru tukapa na'iki uaitapa mishi'o wuru'u otukapa'azonuz unao, omarainpan idi'o unao tuukii, na'apa Christ Jesus marainpan kawan unao.

⁹ Otoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, marii kizi powa'a zii ukamarainapanun, na'iki utaa kizi uaitapa-kinaa nii powa'a zii, na'iki uaitapaaba-kinaa nii manawun. ¹⁰ Uruu ida'an kizi uaitapan na'ia'oram kaimana'o na'iki sakitapa'o aimaakan usha'apatana nii na'iki umishidan nii. Uruu ida'an kizi karikaonan ukaimanan, aonaa kizi oia'o ikoda-kaono u'ida'a atii na'apa Christ kaawan di'iti. ¹¹ Marii kizi karikaonan usha'apatana kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan, Jesus Christ taan ida'an pama'ozakan u'ati. Na'apa'o ida'an kizi Tominkaru naubaa-kaono na'iki ukonaukii-kida-kaono.

Kaimana'o Kuwai abata-ka'o Paul taraapa-ka'o pu'u

¹² Aizii õmin-mishidannao, õaipan uaitapan, wuru'u dikauda kida'o aimaakan sha'apaapa-ka'o pu'u õ'ati kaikapa'a, mazan ukaiwainan kaimana'o nii, na'apa kida'o ida'an mishi'oraiman powa'a zii manawun Kaimana'o Kuwai abata-ka'o. ¹³ Usha'apanum kau'an ipai'i naa da'ainao pidannao na'iki ipai soldyaanao wunaou'u watchmantapainao kidaz udaru'o naobanai dapu, kaimanaiman ãaitapan wuru'u õtaraapa-ka'oaz soo õkakuwaapatinan dikin ia'o Christ dau'u. ¹⁴ Aizii õtaraapa-ka'o idi, powa'a zii mishidainao Christ ma'ozakadinan, uruu idi ma'ozaka ãkowaadapan Tominkaru Paradan, aonaa ãtarian.

¹⁵ Kaina'a pabi'i kida mishidainao, ãkowaadapan kuwai Christ dau'u padamata mazan soo pakishauzin idi'o karikaonan õ'ati, ãaipan karikaonan pada'an-ka'o. Mazan kaina'a ba'oran mishidainao, ãkowaadapan wuru'u kuwaiz ãkaminka'uta'azon idi'o pa'an õgaru.

¹⁶ Na'iki wuru'u ãkakuwaapatinanuz pamarainpan idi'o õgaru, ãaitapa õtaraapa-ka'o da'a'a õkowaadapan idi'o pidannao ati wuru'u kaimana'o na'iki mishi'o kuwai Christ dau'oraz. ¹⁷ Mazan wuru'u ba'orainaoz ãkakuwaatinan Christ dau'an soo ãaipan karikaonan pawazoomikipan, aonaa panyukunuu kaimanan pu'a'o mani õ'ati, mazan soo ãatadinpa'azon karikaonan. Na'iki ãaipan karikaonan pakasha'oradan õnyukunuu wuru pu'a'a õtaratapa-ka'oaz. ¹⁸ Mazan aonaa ãsha'apaapanii kida kasha'oraduan õnyukunuu. Mishi'oraiman kaiman õ'ati wuru'u ãkakuwaapatinanuz Christ dau'u. Na'apa'oram ida'an kakuwaatin-karu kishauzi-karu pu'u oo kaimana'o nyukunui di'iki'o, mazan na'apa'o ida'an ãbata-kidan naa pidannao ati Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz. Uruu idi tuukii õkonaukian.

Na'iki powa'a'o nii zii õkonaukiitinan. ¹⁹ Usha'apanum kau'an utoriinpan idi õdau'an Tominkaru ati, na'iki Kaimana'o Doronaa, Jesus Christ di'iki'oraz kaminka'utan ida'an õgaru, õaitapa õkodita-kida-ka'o nii di'iki'i. ²⁰ Ukau'an tuukii õaipan õtukapa-kidan mishi, aona'o nii õkasharutinan na'iki õba'azootinan õsha'apainpan ida'an. Mazan pakawan õtaapan õnyukunuu ma'ozaka, pakawan kizi õtukapa-kidan mishi Christ umanawunun õsha'apatanii kida aimaakan ida'an, kai õkakupan pu'u, oo õmawakan ida'an. ²¹ Usha'apanum kau'an õgaru ati, wuru'u kaku-pa-karuz mishi'o mashaapa-karu'u naa pa'an kaimanaiman Christ ati. Aizii õmawakan an, powa'a'o nii zii manawun ukaimanan õ'ati. ²² Aizii õtaapa-ka'o an kakupa, dobata'o nii õsha'apatan kaudin-kizai Christ ati zii. Uruu idi aonaa õaitapan na'ia'oram õaipan, kakupa-karu oo mawaka-karu. ²³ Aonaa õaitapan na'ia'oram manawun õzaamata. Tuukii õwa'aka'azon wuru'u di'oraz amazada baara'a, õmashaapa'ana'azon idi'i naa Christ tuma, na'ii powa'a'o zii pa'an ukaimanan mashaapa-karu ai da'a'a imi'i baara'a. ²⁴ Mazan õaitapa kaimana'o nii pa'an unao ati õtaapa-ka'o an zii kakupa. ²⁵ Ukau'an una'apan an, õaitapa

õtaapa-ka'o nii zii kakupa, uruu idi pakawanu'o nii õkaudinan. Õma'ozakada kizi powa'a zii wuru'u umishidapanuz Tominkaru, na'iki konaukii kizi umashaapan umishidan idi Christ. ²⁶ Ukau'an tuukia'o nii manawun ukonaukii-kidan Christ Jesus, õkodita-kida-ka'o an na'iki õkaawan an koshan unao di'iti.

Mishi'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

²⁷ Ukau'an kanom sha'apan an õ'ati, kaimana'a naa umashaapa, Kaimana'o Kuwai kawana'ati Christ di'iki'oraz. Aizii na'apainim õmakon an unao di'iti oo õmakokan an, mazan upu'a'o nii õabatan, mishi ma'ozaka umishidapan na'iki bauda'apa utapan unyukunuu. Na'iki õabatan nii baokopa ukazannaatapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai Christ dau'oraz. ²⁸ Na'iki aonaa utarian utarubanao sha'apaapan ai unao; uruu ida'an utukapa-kidan ã'ati mishi'o nii Tominkaru pataka'utan ãdyaun, mazan unao ukazannaatan nii pa'an. Tominkaru'o nii wuru'u sha'apata'oraz aimaakan na'apa. ²⁹ Mishi Tominkaru kaimanan unao ati ukashaapa umishidan Christ, na'iki ukashaapa kapam unao baiaapan kasha'ora'o umishidan dikin ii uruu. ³⁰ Ubaiatan kasha'ora'o, na'apa utukapan kawan tawuru'u õbaiaapanuz kasha'ora kida'o na'ii, Philippi ii. Atii di'i pakawan zii õbaiatan kasha'ora'o.

Mishidainao di'itinapa kizi Christ Jesus di'itinpan kawan

2 Aizii uaitapan idi unyukunuu ma'ozakadinan uzaamatinpan idi Christ ida'ati; na'iki uaitapan idi unyukunuu saabainan Christ kamarainapanun ida'an; na'iki uaitapan idi ubauda'apatapan unyukunuu Kaimana'o Doronaa ida'an; na'iki uaitapan idi marainpaaka-karu na'iki kamunanuaaka-karu kaina'an u'ida'a; ² ukau'an umashaapa'a naa na'apa ukawana'ati, õkonaukii-kinaa nii. Utaapa'a naa unyukunuu patumaaka, na'apa kida udi'itinapa; na'apa kida kapam umarainpaaka; na'iki ubauda'apata unyukunuu usha'apata'azoonii aimaakan dau'ati. ³ Aonaa usha'apata'ana'a aimaakan u'atadinpa'azon idi karikaonan, oo uaipan idi mani karikaonan utukapa-ka'o umanawunu'o kawan. Aonaa umanawun-tinpa'ana'a, mishi'oraiman utaapa pa'an uiribannao umanawunu'o nii u'ai. ⁴ Aonaa udi'itinpa'ana'a soo uaiapanii na'iki usha'apaapanii kida aimaakan dau'u karikaonan, mazan udi'itinapa ukaminka'uta'azon dau'u uiribannao kapam. ⁵ Ukau'an na'apa'a naa udi'itinapa Christ Jesus di'itinpaazon kawan, usha'apata aimaakan unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Christ Jesus kawan.

⁶ Christ patumaakan pu'u padamata Tominkaru tuma na'iki ãkaduz na'apa kidaakan pu'u, mazan upu'u aonaa utiwaan papatumaakadinpan Tominkaru tuma.

⁷ Mishi'oraiman minziwa uwa'akan umanawun-karu aokazi ii.

Utaapinpan apowa'a na'apa poitorui taapinpaazon kawan.

Ushakatan na'apa pidan kawan.
⁸ Uruu dono apowa'a utaapinpan,
 uizo'ati Tominkaru pazowii-kidinan ida'an cross
 paawa'a.
⁹ Uruu idi Tominkaru kadishita-kidan uruu,
 na'iki uzaamatan uruu umanawunu'o nii,
 na'iki udakotan u'uu umanawunu'o nii ipai ba'o-
 rainao kida uuai ai.
¹⁰ Soo uruu ati bauda'apa Tominkaru aipan, ipai pi-
 dannao kodoru'ukan,
 ipai aokazi iainaouz, imi'i baara anainaouz na'iki ipai
 mawakainaouznaa.
¹¹ Na'iki ipai'o nii pidannao kian,
 "Jesus Christ uruu umanawunu'o manawun
 Naobanai."
 Uruu ida'an ipai'o nii pidannao naubaan
 na'iki konaukii-kidan waDaru Tominkaru.

Mishidainao mashaapa kizi Tominkaru Paradan kawana'ati

¹² Ōmin-mishidannao, ōmarainapaniinao, karikaonan
 da'i uizo'atiizon Tominkaru paradan ōna'ian dono utu-
 ma. Powa'a zii pa'i uizo'ati Tominkaru paradan ō'aon-
 aan pu'u utuma. Utaapa Tominkaru umanawunu'o nii
 na'iki ukichana'iki usha'apaapan oia'o uawun za'a, uti-
 wautina'a naa ma'ozaka umashaapa kaiman, na'apa
 Tominkaru aipan kawan pakazannaataniinao mashaap-
 pan. ¹³ Usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u kaudi-
 na'oraz unao ida'a, uruu aipan ati minziiwa usha'ap-
 atan wuru'u uduyudanii kidaz sha'apata-ka'o pa'ati,
 na'iki utaan ida'ana'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u
 usha'apatanuz kaiman kida'o aimakaan na'apa uaipan
 kawana'ati.

¹⁴ Aizii usha'apatan an aimakaan, kaiman usha'ap-
 atazu, aonaa ukadakoinpa'ana'a udau'u. Na'iki aonaa
 ukashadaakapa'ana'a ba'orainao tuma usha'apaapanii
 kida dikin ii. ¹⁵ Aonaa kizi ukadakotin-kida-ka'o na'iki
 uunamunaa abata-ka'o dikauda sodi kida, mazan
 kaiman kizi pa'an unao. Tominkaru dainaoun idi unao,
 umashaapa kaiman pa'an oia'o pidannao bii'i, wuru'u
 sha'apaapainaoz dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa ki-
 da'o manawun aimakaan. Mazan unao, ūbii ana'o nii
 pa'an ukanadapan, na'apa wizinao kanadapan kawan
 maruta'o-karu'u. ¹⁶ Ukowaadauta kizi'i naa kaimana'o
 kuwai, karikaonanuo'o kakupa-karu ikoda-kinao
 daua'oraz. Aizii usha'apatinan an na'iki umashaapan
 dono na'apa, tuukia'o nii ōtatadinpan unao ida'an,
 Christ kaawan dono pakamoon dono'o naa. Usha'a-
 panum kau'an uruu ida'ana'o nii ōaitapan aonaa
 madiwautapa-ka'o mani wuru'u ōkaudinanz dadara
 unao bii an. ¹⁷ Usha'apanum kau'an tuukii utainan
 umishidan ida'an Tominkaru. Panaadon ōtaainan nii
 Tominkaru ati ōzowii-ka'o ida'an, na'iki ōizain shootan
 ida'an, ōipaida kizi'i naa Tominkaru ati wuru'u unao
 taainanz u'ati. Mazan upu'u ōkonaukian na'iki
 ōkonaukiitinan nii ipai unao tuma. ¹⁸ Ukau'an na'apa
 kizi kapam ukonaukian baokopa ōtuma.

Timothy na'iki Epaphroditus dyuuda-ka'o daua'o

¹⁹ Kaina'a'o nii ōaipan ōdyuudan Timothy unao di'iti
 wanaobanaa Jesus Christ kashaapan an mazan. Tuuki-
 a'o nii ōkonaukian ukaawa-kidan dono kuwai unao
 dau'an. ²⁰ Aonaa ōikodan ba'oran pidan Timothy
 kawanu'o, tuukia'o manawun udi'itinpan unao dau'u.
²¹ Kaina'a mishi ba'orainao, mazan ūdi'itinpan soo
 pasha'apata'azonii kida aimakaan dau'u, aonaa Jesus
 Christ aiapanii kida daua'o mani. ²² Mazan Timothy,
 ipai unao utukapanii na'iki uaitapani'i naa ukaduz.
 Utukapa na'apam ukauudinanz ōtuma, baokopa
 wakowaadapan Kaimana'o Kuwai, na'apa pidan kaudi-
 nan kawan padaru tuma. ²³ Ukau'an ōaipan ōdyuudan
 uruu unao di'iti, ōaitapa'akan dono'o naa na'apam nii
 ōsha'apata-ka'o da'a'a. ²⁴ Mazan ōaitapa na'iki ōmishi-
 da wanaobanaa taapadan nii ōmorowautan kadiman
 unao di'iti.

²⁵ Mazan kai ōdyuudan nii powaa iti Epaphroditus
 unao di'iti, uruu sha'atii uduyudauzoniaz ō'ida'ati,
 na'aka'o nii aimakaan kida ukaminka'uta-kinaa ni'oraz
 ōgaru. Uruu ō'inawuzu kawanu'o ōtaapan, baokopa
 ukauudinanz ōtuma na'iki ma'ozaka ukazannaatapan
 kaimana'o kuwai ōtuma. ²⁶ Ōdyuudan nii uruu utuka-
 pa'azon idi unao tuukii, na'iki kasha'ora'o unyukunuu,
 usha'apanum kau'an uaitapa tuukia'o unao dopian oo
 ukasha'oran uabatan idi ukarinaan. ²⁷ Mishi'o wuru'u
 ukarinaankanuz tuukii, maonapa umawakan, mazan
 tuukii Tominkaru kaimanan u'ati, ukakuda uruu.
 Mazan aonaa uruu ati mani paba'oran Tominkaru
 kaimanan, ōgaru ati kapam. Aonaa Epaphroditus
 mawakan, usha'apanum kau'an aonaa Tominkaru
 aipan ōkasha'oradan ōnyukunuu powa'a zii, ōbaiatan
 pu'u kasha'ora kida'o aimakaan. ²⁸ Uruu idi'o tuukii
 manawun ōdyuuda'azon uruu unao di'iti, ōaipan idi
 unao konaukian utukapan dono ukaawan koshan
 powaa iti. Na'iki ōgaru tuukia'o nii kapam ōkonaukian
 ōaitapan idi aona'o ni'i naa powa'a unao nyukunuu
 kasha'oratinanz udau'ati. ²⁹ Aizii ukaawan an unao di'iti
 konaukii udapaapa uruu, na'apa udapaapauzon
 kawan umin-mishidannao. Na'iki na'apa kizi unaubaan
 uruu kawanuinao pidannao, ³⁰ usha'apanum kau'an
 minziiwa umakon kichana'iki-kia'o bii iti, na'iki maona-
 pa umawakan pakaudinanz dikin ii Christ ati. Ubaiatan
 wuru'u kaudin-kizaiz, uaipan idi pasha'apatan wuru'u
 unao sha'apata'azoniaz padamata ō'ati, mazan unao,
 aonaa uturuudinanz, umunapon idi ō'ai.

Paul aipan Philippi sannao da'anan pakaduz

3 Aizii ōmin-mishidannao, ukonaukiitina'a naa
 karikaonan, uzaamatipan idi'i naa wanaobanaa
 Christ ida'ati. Aonaa ōkashadinanz ōkakinaotan unao
 powa'a an kida. Wurru'u ōkakinaori kidanz kaminka'utan
 nii na'iki ukazannaatapan nii unao upozawata-kida-
 kao ai. ² Uzaudinapa pa'i oiainaouz pidannao ai, ari-
 maraka kawanuinaouz. Ūnao tuukii ūaipan mishidainao
 daonaianao choota-kidan pamada Jewnao kaduz

kawan. ³ Waunao, mishi'o pa'an Tominkaru pidanan-nao manawun. Karikaonan pa'an watoriinpan Tominkaru ati Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao. Na'iki wataapa pa'an Christ Jesus umanawunu'o nii. Aonaa wa'atadapan pidan sha'a-paapanii kida aimakaan. ⁴ Ōgaru, turua'o padamata ōmashaapan atadinapa ōsha'apatanii kida aimakaan ida'an. Aizii ukaina'an an pidannao atadinpa'o pasha'apatanii kida aimakaan ida'an, ōgaru pa'an turuu ōtatadinpan powa'a zii ũ'ai. ⁵ Usha'apanum kau'an ōgaru choota-kariwai bauda'apa soondii ōshakatan dauna'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Na'iki ōgaru Israelite manawun, Benjamin takaan-daun. Ōgaru Hebrew manawun na'apa ōdarunnao kawan. Na'iki ōgaru Pharisee, † uruu idi tuukii ōizo'atizon Moses taanii kida kakinaorii. ⁶ Na'iki tuukii ōaipan ōmashaapan kaimanaiman Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi'o da'i ōpataka'utazon mishidainao Jesus. Aizii ōizo'atin idi tuukii wuru'u Jewnao kakinaori kidaz, ipai pidannao tukapan ōgaru kaimana'o manawun pidan kawan.

⁷ Mazan aizii ōtatadapanii kidaz kotua'a naa, ipai ōtukapan kidaz madiwautapa-ka'o karikaonan, ōzaamatinan idi'i naa Christ di'iti. ⁸ Powa'a zii ōtukapan ipai wuru'u ōtatadapanii kidaz ōkazannaatin-kinnaa nii mazanu'o karikaonan, wuru aia'a umanawun kida'oraz ōikodan, ōaitapaakanuz ōnaobanaa Christ Jesus tuma. Uruu Christ dikin ii ōmarina'atan ipai daunuu-da'u wuru'u mazanu'oraz karikaonan ōmishidapauzon kiwiin. Mazan aizii ōtukapanuz aimakaan kaboota-kariwai kawanu'u naa karikaonan, ōaipan idi ōzaamatinpan kaimanaiman Christ di'iti, ⁹ na'iki ōbauda'apatina'azon idi utuma. Aonaa ōsha'apatana'ana'o mani Moses taanii kakinaorii kida wuru'u ōkaimananuz, mazan ōmishidan idi'o pa'an Christ. Ukau'an Tominkaru tukapan ōgaru kaimana'o nii soo ōmishidan idi'o pa'an Christ. ¹⁰ Powa'a zii mishi ōaitapa'azon Christ kaimanaiman, na'iki ōtiwaa'azon kapam wuru'u Tominkaru ma'ozakan utaaniaz Christ ati ukadishita-kidan dono'oraz uruu pamawaka-kizi iki. Na'iki ōaipan ōkaminauda'utan uruu ōpataka'uta-kidinan ida'an uruu kawan, na'iki na'apa ōaipan ōmawakan uruu kawan. ¹¹ Na'apa kapam ōaipan Tominkaru kadishita-kidan ōgaru ōmawaka-kizi iki diina'iti'i.

Pidan dimatinauzo diman atii utokon iti

¹² Mazan aonaa ōkian mani kaiwuru'u, turuudina'ora'a naa ōgaru oo kaimana'ora'a naa ōgaru ōsha'apatana idi na'apa kida'o aimakaan. Mishi'oraiman uruu idi'o pa'an dadara ōtiwautinan, ōaipan ōzaamatan wuru'u Christ Jesus taa'azoniaz; na'apa'o ni'o wuru'u uzaamatanuz ōgaru pa'idiwau nii. ¹³ Ōmin-mishidannao, ōaitapa aonaa zii ōka'iitinan. Mazan kaina'a bauda'apa aimakaan tuukia'o ōaipan ōsha'apatana. Aona'o nii ōnyukunuupan powa'a wuru'u ōmarina'ataniaz naa

† Pharisee: *Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naa-kinnao di'ii.*

ōkaduz kida. Mazan ōtaapan nii ōnyukunuuo soo bauda'apa wuru dau'ati'i ōua'ia'oraz, tuukia'oraz ōaipan ōikodinan. ¹⁴ Na'apa pidan dimaba'o kawan, ōdiman nii atii ōkaawan utokon iti, ōzaamata kizi wuru'u taa'a-zoo-kariwai ō'ati. Na'apa'o dau'ati'o wuru'u Tominkaru dapadanuz ōgaru aokazi iti, Christ Jesus mawakan ida'an ō'ati.

¹⁵ Ipai waunao ma'ozaka'oraz naa wataapan wanyukunuuo wamishidapan dau'ati; na'apa kizi kapam wataapan wanyukunuuo wuru dau'ati'i ōkadakotin-kizi kidaz. Mazan unyukunuuo mana'apakan an, turuu Tominkaru taan kapam unao ati kaimana'o di'itinapaku uaitapa-kinnaa nii. ¹⁶ Ukau'an pakawan wamashaapa wuru'u kawana'ati'i, wamishidapaniaz mishi'oraz kuwai.

¹⁷ Ōmin-mishidannao, uda'ana'a naa kaimana'o ōkaduz kida baokopa umin-mishidannao tuma. Na'iki ōdi'itapa kaimanaiman wunaou'u sha'apatinaouznaa kaiman, watominapa-kidan kawana'ati ũdyaun.

¹⁸ Mazan kaina'a iriba pidannao, ũsha'apaapan ida'an oii kida'o aimakaan, ũtukapa-kida patarubai-tinpan Kaimana'o Kuwai ati, wuru'u Christ mawakan daua'oraz cross paawa'a. Ōkowaadazoni'i naa sha'atii u'ati kiwiin na'apa'o pidannao dau'an; na'iki powa'a'o nii zii koshan ōkowaadan u'atizu ōnyukunuuo kasha'oran bi'i'i. ¹⁹ Diina'iti'i ũkaboota-kao nii Tuubaruo Tikazi wu'iti, usha'apanum kau'an ũtaapan idi pananaa patominkarun nii, ũsha'apatinan soo panyukunuuo aipan kawana'ati karikaonan. Umanawunu'o nii ũtaapinpan wuru ida'ana'a kakiba'azonnaa kida'oraz ũsha'apaapan. ũdi'itinpan soo wuru dau'ati'i pidannao nau-dapanii kidaz pasha'apaapan imi'i baara'a.

²⁰ Mazan waunao, aona'a naa turuu wamashaapan na'apa, usha'apanum kau'an aokazi ia'o di'iti'o pa'an wazaamatanpan. Uruu idi tuukia'a naa wazaudapan wakazannaatiki Naobanai Jesus Christ wa'atin aokazi iki. ²¹ Pama'ozakan ida'an uzaamatapan na'iki ukazowautapan ipai daunuu-da'u wuru'u toma-kariwai kidaz, aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'oraz. Uruu ma'ozaka-karu ida'an upana'adan nii wananaa wuru'u kakataimana'oraz, pa'ina'o na'iki umanawunu'o nanai nii, na'apa pananaa umanawunun kawan.

4 Ukau'an ōmin-mishidannao, ōmarainapaniinao, tuukii ōtukapa'azon unao. Unao ida'ana'o ōkonaukiitinan, na'iki ōkaudinan winipinaa wuru'u unaouz. Pakawan pa'i na'apa umashaapa na'iki ma'ozaka umishidapa Naobanai Tominkaru.

Kaimana'o mashaapa-karu daua'o

² Aizii da'a'a ōkia'azon ōdadakoonao Euodia na'iki Syntyche ati, tuukii ōaipan ukaimanaakan, usakitapada'a naa unyukunuuo, usha'apanum kau'an ipai unao mishidainaou'u naa Naobanai Jesus. ³ Na'iki pugaru ō'inawuzu, ōmin-kaudinman manawun, ōaipan pukaimanaaka-kidan wuru'u zunnaouz powaa iti. Usha'apanum kau'an ũnao dadara'o ũkaudinauzon na'apa ōgaru kawan wakowaadapan Kaimana'o Kuwai. Clement na'apa kapam na'iki ba'orainao na'a-

pa ĩkaudinauzon õtuma. Tominkaru saadani'i naa ipai ĩnao uu kakupa-karu kaaritannaa † daara'a.

⁴ Aizii õkian u'ati, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatinpan idi'i naa Naobanai Jesus ida'ati. Powa'a õkia'azon koshan, ukonaukiitina'a naa. ⁵ Marii kizi ipai pidannao tukapan unao kaimanainao na'iki kakarodapaniinao nii. Unyukunuitapa kizi maonapa'a naa Naobanai Jesus wa'atin powa'a ati. ⁶ Aonaa kizi udopi-idinan kanom sodi kida dau'ati karikaonan. Mishi'o-raiman ukowaada Tominkaru ati kaziwadapa'oraz unyukunuu, na'iki upishaa u'ati aimaakan uaiapanii. Na'iki karikaonan "kaiman," ukii u'ati ukamunanun idi unao ati. ⁷ Aizii una'apan an, Tominkaru kaimanan umanawunu'oraz na'iki wazootapa'oraz pidan aitapan, uru'o nii kazannaatapa unyukunuu na'iki udi'itinpan, dopii-karu ai, uzaamatinpan idi'i naa Christ Jesus ida'ati.

⁸ Aizii õmin-mishidannao, õkia'azon u'ati karikaonan udi'itinapa kaiman kida'o aimaakan dau'u, na'iki aimaakan kida tuukia'oraz unaudapa-kaao na'iki umarainapa-kaao. Di'i wuru'u aimaakan kidaz: udi'itapa mishi'o aimaakan; na'iki aimaakan wuru'u naubaapakarawai kidaz; na'iki aimaakan wuru'u sakitapa'oraz; na'iki aimaakan wuru'u kaimana'oraz pa'idiwaru; na'iki aimaakan konaunama'o; na'iki aimaakan umanawun kida'oraz utukapa-kaao. Marii kizi udi'itinpan na'apa kida'o dau'u karikaonan. ⁹ Aizii usha'apatina'a naa õtominapa-kidan kawana'ati unao, ipai wuru kawana'ati'i uabatanii kidaz õ'idi'iki uzaamatanii kidaz naa unyukunuu iti, na'iki ipai utukapan kawana'ati õsha'apatinan, na'apa'a naa usha'apatin. Una'apan an, Tominkaru taan nii pakaimanan unao nyukunuu iti, ukaimanaaka-kinnaa nii.

**Paul konaukii-kidan
Philippi sannao**

¹⁰ Naobanai Jesus ida'an, tuukii õkonaukian, unyukunuitapan idi õgaru koshan kotua'o dauna'an. Mazan mishi õaitapa karikaonanu'o da'i unyukunuitapauzon õgaru, mazan aonaa uaitapan na'apam utukapa-kidan õ'atizu. ¹¹ Mazan aonaa aimaakan aonaan idi'o mani õ'ida'a kaiwuru'u õna'apanuz unao ati. Usha'apanum kau'an õaitapani'i naa na'apam õkaiwainan na'apa'oram aimaakan sha'apan an, aonaa õdopian. ¹² Õaita-

† kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saadakizinao, mashaapainao ni'oraz karikaonan Tominkaru tuma.

panii na'iki õtiwaani'i naa mashaapa-karu masakauda'u'o aimaakan ida'an. Na'iki õtiwaani'i naa kapam mashaapa-karu diri'i'o aimaakan ida'an. Aonaa õdopian, õka'iita õmashaapan na'apa'oram aimaakan sha'apan bii'i, õkawanyukunun pu'u oo õmawanyukunun pu'u, aimaakan diri'in pu'u oo aimaakan masakauda'un pu'u. ¹³ Õka'iita na'iki õaitapa õsha'apatinan na'apa'oram aimaakan sha'apan an, Christ ma'ozakadapan ida'an õgaru.

¹⁴ Kaiman mazan ukamunanun õ'ati, tuukii õkonaukian udyuudan idi aimaakan õ'ati da'ati'i õpataka'uta-kaao pu'u. ¹⁵ Mishi unao Philippi sannao uaitapa sha'atii, tawuru dono'o uru'oraz zii uabatan Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Õmakon dau'na'an sha'atii unao wiizai iki, Macedonia Baara ia'oraz, aonaa mishidainao ba'oran wiizai di'iki'o dyuudan puraata õ'ati, soo unao karikaonan. ¹⁶ Aizii õna'ian dono zii Thessalonica ii, itamau sha'atii ukaminka'utan õgaru udyuudan ida'an puraata õ'ati. ¹⁷ Aonaa õaipan idi'o mani karikaonan udyuudapan aimaakan õ'ati kaiwuru'u õna'apanuz u'ati, mazan õaipan pa'an Tominkaru taan uwinipinaa nii, ukaminka'uupan idi dobata õgaru. ¹⁸ Mishi dobata ukaminka'utan õgaru, õaipan ai manawun, Epaphroditus kaawa-kidan dono'oraz aimaakan kida unao di'iki. Ipai wuru'u utaanii kidaz aimaakan, kaduunu'o kawanu'o Tominkaru ati wuru'u, na'apa uzai kawaoda-kaao kawan u'ati, kaduun udamainan na'iki kaiman u'ati, na'iki tuukii ukonaukii-kidanuzu. ¹⁹ Na'iki Christ Jesus ida'an, Tominkaru õmishidaniaz taan nii unao ati ipai wuru'u uaiapanii kidaz aimaakan, umanawunu'oraz pasha'apauz di'iki.

²⁰ Marii karikaonan wataapan Tominkaru waDaru umanawunu'o nii. Amen.

Paul katokontan pakaaritan

²¹ Õdyuudan õparadan ipai Tominkaru pidannao ati, mishidainaoz Christ Jesus. Aizii wa'inawuzunao, õmin-mishidannaouz, na'apa kapam ĩdyuudan paradan. ²² Na'iki ipai mishidainao mashaapainao kidaz da'a'a, ĩdyuudan kapam paparadan u'ati. Aitani-iman wunaou'u kaudinainaoz Naobanai Caesar dapu ii, ĩdyuudan kapam paparadan u'ati.

²³ Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun manawun ipai unao ati.

COLOSSIANS

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-kaos Colosse sannaos ati'o, mishidainauz naa Jesus. Paul di'iki'o wuru'u kaarita, utaraapa-kaos dono'o Rome ii. Tychicus na'iki Onesimus ida'ana'o Paul dyuudan pakaaritan Colosse iti.

Wuru'u Colosse, udaru'o wiizai Asia ii, waoko ia'o Ephesus ai. Aona'o Paul makouzon zii Colosse iti, mazaan ukowaadapankauzonii Kaimana'o Kuwai Christ dau'u Ephesus ii aka. Uruu dono'o udyuudauzon patominapa-kidaniinao makon ba'oran wiizai kida kawana'ati, ina'aka kizi Kaimana'o Kuwai na'iki ikowaada kiziz pidannaos ati na'ii'aka. Uruu dono'ora'a naa ikakuwaapauzon Colosse ii aka, uruu idi iriba pidannaos mishidan na'ii. Uruu idi'o, karikaonan da'i Paul nyukunuitapan idyaun, na'iki karikaonan utoriinpan Tominkaru ati idau'an. Paul abata kaina'a pidannaos tominapa-kidan mishidainaos Colosse ii pana'iti'o kuwai dau'u. Tuukii Paul aipan na'inaouzh mishidainaos aitanpan na'iki imishidan wuru'u mishi'oraz pa'an kuwai, Christ dau'oraz. Aonaa uaipan ba'oran pidannaos pozawata-kidan oo tanawatin-kidan idyaun wuru ida'ati'i pana'iti'oraz karikaonan kuwai. Na'iki aonaa uaipan mishidainaos da'anan ikuwaa kida. Usha'apanum kau'an ina pidannaos, tuukii taipan pidan izo'atin angel oo oia'o doronainaos kakinaori, na'iki taipan nii pidan izo'atin kakinaorii wuru'u pidannaos tomanii kidaz naa karikaonan. Mazaan Paul kowaadan pasaadanii ida'a, Jesus Christ ida'ana'o pa'an wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai. Aizii wunaou'u pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannaos, ipana'aapan naa karikaonan pidannaos nyukunuu Jesus Christ ai. Mazaan kaimanaiman Tominkaru paradan kowaadan soo Jesus Christ ida'ana'o pa'idiwaru wuru'u Tominkaru tomanuz ipai amazada, aokazi na'iki imi'i baara. Jesus Christ ida'ana'o kapam wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz pidannaos tuma na'iki wuru'u uzaamatanuz idyaun papi-danannaos nii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan

Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan

Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'an

Kaarita katokonota-kaos

1 Di'oraz kaarita ogaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki Timothy, wa'inawuzuitapaniaz di'iki'o kapam. ² Unao ati'o wasaadana, Colosse sannaos, buutinainauz naa Tominkaru ati, ma'ozaka'oraz umishidapan Christ, na'iki wairibaniitapaniinaouzh Christ ida'an. Watoriinpan marii kizi waDaru Tominkaru kamunanun ipai unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru Colosse sannaos dau'an

³ Na'apainim watoriinpan an Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ daruz, karikaonan da'i wakonaukii-kidanuz unao dau'an. ⁴ Usha'apanum kau'an waabatan idi umishidan Christ Jesus, na'iki waabata kapam na'apam umarainpan umin-mishidannaos. ⁵ Aizii wuru'u umishidanuz Christ Jesus, na'iki wuru'u umarainpaakanuz, uaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan u'ati wuru'u pataa'azoniaz, kaina'a'oraz utapan aokazi ii. Aizii uaitapan wuru dau'ana'a taa'azoo-kariwaiz, Kaimana'o Kuwai di'iki'o, uabatan dono'oraz ukowaada-kaos. ⁶ Uruu kuwai wuru'u kowaada-kariwaiz naa ipai amazada kawana'ati, na'iki ma'ozaka ukaiwainan. Uruu idi iriba, iriba pidan-

naos mishidan, na'iki tuukii imishida'azon kaimanaimana'a naa. Na'apa tawuru kawanu'u, uru'o-raz zii unao abatauzon mishi'o kuwai Tominkaru kamunanun dau'u, tuukii umishidanuz. ⁷ Unao abatan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru kamunanun dau'oraz, Epaphras kakuwaapan idi'o u'ati. Uruu wamarainapanii, na'iki kaudina'o Tominkaru ati waunao kawan. Minziiwa ukaminka'uupan waunao, ukowaadapan ida'an kaimana'o kuwai, Christ dau'u unao di'ii'aka. ⁸ Uruu kowaada'oraz wa'ati na'apam Kaimana'o Doronaa taan marainpaaka-kinai unao ati.

⁹ Sariapa waabatan di'iki'o kuwai unao dau'u, aonaa wasookadan watoriinpan Tominkaru ati. Karikaonan wapishaan Tominkaru utukapa-kida kizi unao ati kanom manawun wuru'u uaipaniaz usha'apatan pa'ati. Utaa kizi uaitapaaba-kinaa nii, uruu ida'an kizi uaitapan wuru'u udau'u kida'oraz aimaakan. ¹⁰ Watoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, usha'apanum kau'an waaipan idi umashaapan kaiman manawun Naobanai aipan kawana'ati. Umashaapan an na'apa, kaimana'o nii manawun Naobanai ati. Waaipan usha'apatinan kaiman ukaminka'uta kizi'i naa pidannaos, na'iki uaitapa kizi'i naa Tominkaru dau'u powa'a zii manawun. ¹¹ Na'iki wapishaan Tominkaru marii kizi

utaan umanawunu'o pama'ozakan unao nyukunuu iti. Ukau'an pakawan pa'i umishidapa Christ, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu udau'ati, aonaa kizi ukashadinan upataka'uta-ka'o dono. Mishi'oraiman pakawan kizi ukonaukiitinan, ¹² na'iki karikaonan "kaiman," ukii waDaru Tominkaru ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u saabaa'oraz unao, uaipan idi'i naa uzaamatan wuru'u umanawunu'oraz aimaakan usaabaaniaz naa papidanannao ati, kanada'o-karu ia'oraz.

¹³ Kiwiin wamashaapan maruta'o-karu'u, Satan kawautapan idi waunao. Mazan aizii Tominkaru so'otani'i naa waunao u'ai, na'iki uzaamatan naa wau-nao paudani Jesus Christ pidanannao nii, uruu udani umarainpaniazu. ¹⁴ Uruu ida'ana'o uso'otan waunao Satan ai, na'iki uruu ida'an umainaabatan wa'oian wa'ai.

Christ umanawunun dau'a'o

¹⁵ Aonaa na'apainim zii pidan tukapauzon Tominkaru, mazan paudani Christ ida'an pa'an utukapa-kidinan. Uruu udani kiwiitapa'o, na'iki uwazootapa ipai, ipai wuru'u toma-kariwainao kidaz aimaakannao. ¹⁶ Usha'apanum idi uruu Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan, aokazi ii kida'o, na'iki imi'i baara an kida'o, ipai wuru'u tukapa-kariwai kidaz na'iki ipai wuru'u matukapa-kariwaika kidaz, ipai ma'ozaka kidainaoz angelnao, na'iki doronainao, oia'inao na'iki kaimanainao, ipai inaobanaanao na'iki izowaunaanao kapam. Ipai wuru'u aimaakan kida toma-kaoz Christ ida'ana'o, na'iki u'ati'o kapam itoma-ka'o.

¹⁷ Ipai aimaakannao, pidannao na'iki amazada kida toma-ka'o ua'ii, Christ una'an naa karikaonan. Uruu ida'ana'o wuru'u pakawan toma-kariwainao mashaa-pan na'iki izikadinan Tominkaru toman kawana'ati idyaun. ¹⁸ Na'iki uruu wuru'u kawautapa'oraz pananaa, mishidainaoz. Christ wuru'u mishidainao sakadin-kiziz, uruu di'iki'o iikodanuzu karikaonanu'o kakupa-karu. Na'iki uruu kiwiitapa'o Tominkaru kadishita-kidan mawaka-kizai iki, aonaa na'apainim nii umawakan powa'a. Usha'apanum kau'an uaipan idi soo uruu bouda'apa, umanawunu'o na'iki wazootapa'o nii ipai wuru'u patomaniinao kidaz.

¹⁹ Uruu idi kaiman Tominkaru ati na'iki paaipan kawana'ati'o wuru'u umashaapanuz kaiman-daun pauDani ida'a. ²⁰ Na'iki Tominkaru muuda wuru'u pau-Daniz kaimanaaka-kida'o nii patuma ipai patomaniinao. Uruu ida'ana'o wuru'u ipai toma-kariwainao, pidannao na'iki ipai aimaakannao imi'i baara an kidainaoz, na'iki aokazi ii kidainaoz kaimanaakan Tominkaru tuma. Aizii wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz ipai patomaniinao tuma, ukashaapan ida'ana'o paudani Jesus Christ mawakan cross paawa'a, na'iki uizain shootan ida'ana'o.

²¹ Mishi kiwiin aonaa karikaonan unao aitaupauzon Tominkaru. Tuukii utarubaitapanuz, usha'apaapan ida'an oii kida'o aimaakan, na'iki udi'itinpan idi oii kida'o dau'u pa'idiwaru. ²² Mazan aizii Tominkaru kaimanaaka-kidan naa pa'an unao patuma, pauDani

Jesus Christ mawakan ida'an. Tominkaru sha'apatan aimaakan kaikapa'a uaipan idi patukapan unao pakanaapu'u kaimanainao nii manawun, na'iki so'otinainao oia'o ai utiwaa-kidapa-ka'o dono diina'iti'i, na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o unao ida'a. ²³ Mishi'o nii kaimana'o aimaakan sha'apan unao ati kaikapa'a, utaapan an ma'ozakaiman wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki uma'ozakadan an umishidan kaimanaiman, na'iki karikaonan kizi'i naa uzaudapan wuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon, Kaimana'o Kuwai ida'ana'oraz ukowaada-kidan. Unao ipai'i naa uabatan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Uruu kapam kowaadapa-kariwaiz naa ipai pidannao ati ipai amazada kawana'ati. Ogaru Paul kaudina'o kapam wunao tuma'a kowaadapainaoz kaimana'o kuwai Jesus Christ dau'u.

Paul kaudinan mishidainao ati

²⁴ Aizii konaukii onyukunuu usha'apanum kau'an opataka'uta-ka'o kaikapa'a okakuwaapatinan dikan ia'o unao Gentilenao ati. Minziwa okashaapan opataka'uta-ka'o Christ aipan kawana'ati, okaminka'uta-kinan nii mishidainao, wuru'u udakotapaniinaouz pananaa nii. ²⁵ Ogaru, Christ pidanannao poitoru. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii ogaru, kaudina'o nii, kowaada'o nii kaimanaiman paparadan unao Gentilenao ati. ²⁶ Wurru'u kuwai oo uparadan uduyudaniaz okowaadan, umanawunu'o aimaakan sha'apata'azookao dau'a'o. Kotu'u, kotu'u mashaa Tominkaru taapan ipai pidannao ai wuru'u kuwaiz. Mazan aizii kaimandaunu'u naa ukowaada-ka'o Tominkaru pidanannao ati, wuru'u mishidainaoz. ²⁷ Konaukii Tominkaru kowaadan pataa'azon papidanannao ati wuru'u umanawun-karu Christ ida'a'oraz, uaipan papidanannao aitapan unao Gentilenao mishidainaoz. ²⁸ Uruu Christ dau'a'o wuru'u wakakuwaapatinanuz ipai pidannao ati. Kaimana'o ida'an wakakinaowan oo watominapa-kidan pidannao, waaipan idi Tominkaru tukapan idyaun diina'iti'i turuudinainao'u naa pa'idiwaru Christ ati. ²⁹ Uruu idi'o dadara okaudinan, atii kai. Christ taan idi pama'ozakan o'ati okaudin-kinan nii, ma'ozaka okowaadapan naa wuru'u kaimana'oraz kuwai.

2 Aizii oaiapan uaitapan na'apam otiwautinan dadara, okaminka'uta'azon idi unao, na'iki wunaou'u mishidainao Laodicea iainaoz, na'iki ipai ba'oran mishidainao aona'oraz zii itukapauzon ogaru. ² Otiwautinan dadara, oma'ozakada'azon idi ipai unao nyukunuu, umarainpaaka kizi umin-mishidannao tuma, na'apa'o ida'an kizi bouda'apa utaapan unyukunuu. Oaiapan uaitapan kaimanaiman kuwai tawuru'u mashaa'oraz Tominkaru taapauzon kiwiin. Christ dau'a'o wuru'u kuwaiz. ³ Uruu Christ ida'a'o wuru'u

umanawun kida'o aitapaaba-kinai na'iki aitapa-karu ikoda-kaoz.

⁴ Ökowaadan u'ati kaikapa'a, aonaa kizi pidannao mariidan unao pana'iti'o pakuwaa ida'an, ïkakuwaa-pan an kaimanaiman padamata, mishi'o kawan.

⁵ Mazan karikaonanu'o nii kaina'a õgaru utuma õdoronaa ii, õmunapon pu'u padamata unao ai. Na'iki pakawan õkonaukiitinan õabatan idi kaiman umashaa-pan bouda'apa utaaapan unyukunuu, na'iki õabatan idi ma'ozaka utaaapan umishidapan Christ.

Christ mishidainao zowaunaaz

⁶ Aizii unao uzaamatani'i naa Christ Jesus unaobanaa nii, ukau'an kaimana'a naa umashaapa upidananaoun idi'i naa unao. ⁷ Ma'ozaka utapa wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki utominpa'a naa kaimanaiman udau'u uikoda kizi uma'ozaka-kinaa nii u'idi'iki, na'apa paoribai ikodan kawan pama'ozaka-kinaa nii pa'ishitaba'u kida di'iki. Pakawan kizi umishidan tuukii wuru'u utominapa-kida-kinaoaz Christ daua'oraz. Karikaonan kizi'i naa "kaiman manawun pugaru" ukian Tominkaru ati ukamunanun idi u'ati.

⁸ Uzaudinapa pa'i, aonaa kizi pidannao mariidan na'iki zaamatan unao, pakowaadapan ida'an wuru'u pamishidaniid kidaz kuwai, pidan di'itinpan kawana'ati kida'oraz karikaonan, na'iki aimaakan kida daua'o, aonaa Christ daua'o mani wuru'u ïkuwaa kidaz.

⁹ Christ kaawankan dono imi'i baara ati, pidan nii ukaawan, mazan upu'u Tominkaru mashaapan kaiman-daun uruu ida'a. ¹⁰ Na'iki kaimanaimana'ora'a naa Christ mashaapan unao ida'a. Uruu idi aona'a naa kanom unao aipan powa'a. Uruu pa'an wuru'u Naobanaiz manawun, kazowautapa'o ipai umanawuntinpainao na'iki ma'ozaka-tinpainao naobanainao.

¹¹ Christ mashaapan idi'i naa unao ida'a, na'apa'ora'a naa unao pidannao kawan, kainaabataninaouznaa Tominkaru ati pachoota-kidan † ida'an. Mazan waunao, aonaa ka'ui ida'ana'o mani pa'an wuru'u wakainaabatananuz, soo Christ pa'an chootanii na'iki uso'otanii wa'ai, wuru'u wakaduz oia'oraz mashaapan wa'ida'a. ¹² Pudida-kaoz kawanu'o Christ tuma wuru'u puchikaawunuu-kaoz. Na'iki pukadishita-kida-kaoz kawanu'o utuma, pumishidan idi manawun Tominkaru kadishita-kidan Christ pamawaka-kizi iki pama'ozakan ida'an.

¹³ Tominkaru tukapan pu'u unao mawaka'o pidan kawan u'oian idi, na'iki umaso'otakan pu'u zii u'ai wuru'u oia'oraz ukaduz, mazan upu'u Tominkaru kadishita-kidan unao mashaapa'o nii Christ tuma. Ukau'an Tominkaru mainaabatani'i naa ipai wa'oian. ¹⁴ Ipai umainaabatan saadinpa'o wa'oian, wuru'u pataka'utakida'o ni'oraz padamata waunao, ipai utauka-kaoz cross paawa'a Jesus mawakan dono. ¹⁵ Uruu dono'o Tominkaru so'otan ma'ozakatinapa-karu oia'o doronainao ai, naobanai-tinpainao kidaz na'iki ma'ozaka-tinpainao kidaz. Utukapa-kida iriba pidannao ati na'apam

† pachoota-kidan: *Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.*

pawinian ïdyaun, Jesus mawakan ida'an cross paawa'a.

¹⁶ Ukau'an mana'a ukashaapa'ana'a pidannao kazowautapan unao, unikanii oo utuzanii dau'an, oo ubaokopainpauzon dau'an ipai wunu, oo ubaokopainpauzon dau'an kauzu koraudan dono, oo Sookapa-karu Kamoon dau'an. ¹⁷ Uruu kida ida'an ishazaba karikaonan Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. Mazan aizii kaimanaimana'a naa Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. ¹⁸ Mana'a ukashaapina'a naa pidan dyuudan dono usanadinpan †† na'iki ïaipan an utoriinpan angelnao ati na'apa ïnao kawan. Aizii ïkian an "Tominkaru tukapa-kidaniid wa'ati na'apa kida'o dau'an," mazanu'o karikaonan wuru'u ïna'apanuz. Aizii usha'apatan an wuru'u ïsha'apaapani kidaz, uwaziwaan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniz pataa'azon u'ati. Pidannao na'apainao, pabi'inaaka sodi kida ïdi'itapan aimaakan panyukunuu kawana'ati karikaonan, uruu ida'an tuukii ïtadinpan. ¹⁹ Pidannao na'apainao, aona'a naa ïaipan Christ pazowaunaa nii. Mazan Christ, uruu mishidainao zowaz manawun, uruu taapa'oraz ïdyaun baokopa na'iki bouda'apatinapa. Na'apa pidan zowau taapan kawan pananaa, bouda'apatinapa nanai, uaziuzon zaamataaka-kidan idizu. Ukau'an na'apa kapam Christ nanaa, wuru'u mishidainaoz, uzaamatapan idi ïdyaun, ïdyaupain kaiman Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Aizii unao, mawakainao'u naa pa'an Christ tuma, na'iki so'ota-kariwai'i naa unao, uizo'atin ai wuru'u toma-kariwai kidaz karikaonan kakinaorii. Mazan upu'u zii mooko uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz, na'apa wunao kawanu'u mamishida-kainaoz?

²¹ Kaikapa'o wuru'u ïkakinaotanuz pidannao: "Aonaa puzaamata'ana'a na'apa kida'o aimaakan," "Aonaa punika'ana'a uruu kaduz wanyukunui," na'iki "Aonaa pupishata'ana'a na'apa kida'o aimaakan." ²² Aizii wuru'u kaikapa kida'oraz aimaakan sha'apata-kaoa'a, ipai'o nii umainaabatanan ukaiwaa-kaoz dauna'an. Usha'apanum kau'an paaipan ati'o karikaonan pidannao toman, wuru'u kakinaorii kidaz. ²³ Wuru'u na'apa kida'oraz kakinaorii, uabata-kaoz kaimana'o oo mishi'o kawanu'o. Kaina'a iriba ïkakinaorinaa toma-kaoz pidan sha'apatan ni'o, patukapa-kida-kinaa ni'o kaikin pataainan Tominkaru ati. Uruu kakinaorii dyuuda kapam, pidan pataka'utan pananaa, na'iki sanadinapaku dadara'o ida'an. Mazan madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, aonaa na'apa'o ka'itaan pamashaatan pidannao nyukunuu ïsha'apaapan ai oia'o.

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

3 Aizii unao, kadishita-kida-kariwainao'u naa Christ tuma pa'ina'o mashaapa-karu ida'ati. Ukau'an udyautada'a naa unyukunuu, utiwautina'a naa aokazi ii kida'o aimaakan dau'ati, Christ sakanatapa-kizi ia'oraz Tominkaru diwa'ora antanapu.

² Ukau'an udi'itinpa'a naa aokazi ii kida'o aimaakan

†† sanadinpan: *Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.*

dau'ati. Aona'a naa udi'itinpa'ana'a karikaonan soo imi'i baara an kida'o aimaakan dau'u. ³ Usha'apanum kau'an unao mawakainau'u naa Christ tuma.

Ukau'an pa'ina'ora'a naa unao, mazan aonaa pidan tukapanuzu, udikindapa-ka'o idi Christ ida'a Tominkaru kanaapu'u. ⁴ Aizii diina'iti'i Christ kaawan dono'o naa da'ati'i imi'i baara ati, na'apaini'o ni'i naa pa'an unao tukapa-ka'o utuma umanawunu'o na'iki konaunama'o-karu ii. Uruu wuru'u taa'oraz pa'ina'o mashaapa-karu.

⁵ Ukau'an marina'a naa ukaduz mawakan, wuru'u naudapa'oraz pasha'apaapan oia'o kiwiin; aona'a naa ukaminshu'u-tinpa'ana'a oo aona'a naa uda'awu-pa'ana'a zun oo daonaiora tuma umamazidakan pu'u ituma; aona'a naa powa'a usha'apaapa'ana'a kakiba'azonnaa kida'o aimaakan uminshu'unao tuma; aona'a naa naa'azootapaaka'ana'a, na'iki aona'a naa udi'itinpa'ana'a usha'apaapa'azon dau'u oii kida'o aimaakan. Na'iki aonaa uaipaabi'ia'ana'a powa'a zii manawun puraata oo sha'apauzii, ukaina'an pu'a'a naa dobata u'ida'a. Una'apan an utominkaruniitapan kawanu'o wuruzu'u. ⁶ Na'apa'o dikin ii Tominkaru pataka'utan nii udawun iti pidannao wuru'u dikintapainau'uz uruu.

⁷ Unao, usha'apaapauzonii uruu kaduz oii kida'o aimaakan kiwiin, umamishidakan dono zii Christ.

⁸ Mazan aizii, aona'a naa turuu usha'apaapan powa'a di'oraz kaduz kida aimaakanu'u: uto'orauzon oo uto'ora'akauzon kanom sodi dikin ii karikaonan. Aonaa kizi usha'apatan oia'o aimaakan uiribannao ati, soo uto'oran idi karikaonan it'ati. Aonaa kizi ukadakotin-kidan oo udakooapan pidan. Aonaa kizi powa'a ukaiwaan mapi-dankiika'o parada-karu, aona'a naa turuu na'apa kida'o koditan unao dako iki. ⁹ Mana'a naa umariida-paaka'ana'a powa'a. Usha'apanum kau'an unao umuudani'i naa wuru'u kiwiini'o ukaduz, naudapauzoz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan.

¹⁰ Mazan aizii pa'inaada-kariwai'i naa unao. Tominkaru watomiki, wuru'u saabaapa'oraz na'iki pa'inaada'oraz ukaduz, uaipan idi unao paugaru kawan, na'iki mishi kizi'i naa uaitapan uruu kaimanaiman.

¹¹ Uruu idi aonaa na'ia'oram pidan pana'a'o nii itukapa-ka'o, ipai pidan tukapa-ka'o na'apa pa'idiwaru: Jewnao, wuru'u choota-kariwainau'uz, † na'iki Gentilenao, aona'oraz itchoota-ka'o, na'iki munapo'o wiizai sannao, na'iki to'oraba'o pidannao, na'iki torii-kariwai poitoruinao, †† na'iki wunaou'u aona'oraz poitoruinao mani, ipai itdyaun na'apa pa'idiwaru itukapa-ka'o. Kanom pa'an wuru'u umanawunu'oraz utukapa-ka'o, soo Christ. Uruu wuru'u mashaapa'oraz ipai unao ida'a.

¹² Aizii Tominkaru pidanannaou'u naa unao, uzamatani'i naa unao, kaimana'o pidannao nii, pamarainpan ni'o. Ukau'an kaikapa'a naa pa'i umashaapa aizi'i: ukasha'ora-kida pataka'utinainao, na'iki kaiman utaa-paaka, aonaa u'atadinpa'ana'a, ukarodapa uiribannao na'iki utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai dikau-

da'o aimaakan; ¹³ na'iki udadarada uto'oran ukasharu-ta-ka'o an; na'iki umarina'ata'a naa kasha'ora kida'o aimaakan sha'apatauzo-kariwaiz u'ati, na'apa waNaobanaa Jesus marina'atan kawan washa'apatanii kida oia'o. ¹⁴ Ipai'o nii unao sha'apatan wuru'u kaikapa kida'orazu'u. Mazan marainpaaka-karu, uruu pa'an wuru powa'a'o zii manawun uaiapa-ka'o utukapa-kidan. Usha'apanum kau'an marainpaaka-karu ida'ana'o wuru'u pidan bouda'apatanuz na'iki baokopatanuz panyukunuu pamashaapa-kinaa nii kaiman.

¹⁵ Marii kaimanaaka-karu Christ di'iki'oraz ma'ozakadapan unyukunuu, na'iki uruu ida'an kizi udi'itinpan kaiman. Usha'apanum idi Tominkaru zaamatanii naa baokopa unao bouda'apa'o nanai ida'ati, mashaapa'o nii kaimanaaka'a naa umin-mishidannao tuma. Na'iki karikaonan "kaiman pukamunanun wa'ati" ukii Tominkaru ati. ¹⁶ Marii Christ daua'o kuwai mashaapan kaimanaiman unyukunuu ida'a. Uruu ida'an kizi uaitapan utominapa-kidaakan, na'iki ukakinaotaakan kaimanaiman. Na'iki uruu ida'an kizi mishi ukonaukii-kidan Tominkaru unyukunuu kaimanan ida'an, ukunuian ida'an wuru'u Psalms di'iki kida'oraz kunui, na'iki ba'oran kunui Tominkaru dau'u kida'oraz.

¹⁷ Na'iki kanom usha'apatanii, uparadan ida'an oo usha'apatinan ida'an, marii ipai usha'apatanuzu Naobanai Jesus uu ida'an. Na'iki karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru waDarau, "Kaiman pukamunanun wa'ati" ukii kizi u'ati, Naobanaa Jesus ida'an.

Paul kakinaori ipai mishidainao ati'o

¹⁸ Unao daiaroinao, mana'a uwazootapa'ana'a udaiarunao, uizo'ati itparadan, Naobanai Jesus pidanannao mashaapan aita-ka'o kawana'ati.

¹⁹ Unao daiaruinao, umarainapa udaiaronao, mana'a uto'orainpa'ana'a it'ati.

²⁰ Unao koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, itdyuudan an usha'apatan aimaakan. Kaimana'o nii Naobanai ati usha'apatinan an na'apa.

²¹ Unao daruinao, mana'a uto'orada'ana'a oo ukasha'orada'ana'a udainao; utaapan an itdyaun na'apa, itkashadinan ni'i naa patiwautinan ai.

²² Unao poitoruinao, uizo'ati ipai unaobanaanao paradan, usha'apata kaiman wuru'u itdyuudanii kidaz usha'apatan, mazan aonaa itawunuutapan idi mani karikaonan na'iki uaipan idi mani karikaonan itnaudapan unao. Mazan minziiwa usha'apata ukaudin-kizi, umarainpan na'iki uizo'atin ida'an Naobanai Jesus.

²³ Kanom usha'apatan an, utiwaa usha'apatanuzu kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an; na'apa pidan aipan kawan pasha'apatan kaimana'o aimaakan Naobanai Jesus ati, aonaa pidan ati'o kawan mani karikaonan. ²⁴ Ukau'an usha'apata'a naa ukaudin-kizi kaiman, usha'apanum kau'an uaitapani'i naa Naobanai Jesus taan nii ukaudin winipinaa nii, wuru idi'i umanawunu'oraz aimaakan usaabaaniaz naa papidanannao idiwau nii. Ukau'an Naobanai Jesus pa'an

† Choota-kariwainau'uz: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a. †† torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

wuru'u uNaobanaaz, uruu ati'o pa'an wuru'u ukaudi-nanuz. ²⁵ Mazan aizii pidannao sha'apaapan an oii kida'o aimaakan, Tominkaru pataka'utan nii ĩdyaun udikin ii, ipai'o nii pidannao pataka'uta-ka'o na'apa pa'idiwaru. Aonaa Tominkaru tukapan pidannao pana'a kida upataka'utan an ĩdyaun oia'o dikin ii.

4 Aizii unao, naobanainao kapoitoru-tinpainao, kaiman utaapa upoitorunao. Usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a kapam uNaobanaa aokazi ii.

² Na'iki zaudinpa'a naa pa'i umashaapa. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati na'iki "kaiman pukamunanun wa'ati," ukii u'ati. ³ Na'iki utoriinapa pa'i kapam wau-nao ati, Tominkaru kashaapa kizi wakowaadan naa wuru'u kuwai Christ daua'oraz, aona'oraz uaitapauzo-ka'o kiwiin. Uruu dau'ana'o wuru'u õtaraapa-ka'oaz.

⁴ Utoriinapa pa'i õ'ati, õkowaada kizi na'iki õkainaaba-ta kizi wuru'u kuwaiz kaimanaiman õdyuuda-ka'o kawana'ati.

⁵ Uaitapin pa'i umashaapa, na'iki uaitapa kizi na'a-pam utaapinan wunao awun za'a'a, pidannao mamishida-kainaouz Jesus. Na'apainim uikodan pidan-nao mamishida-ka'o, utiwaa ukaminka'utan ĩdyaun, na'iki ukakuwaapa ĩ'ati ĩna'apata kizi kapam pa-nyukunuu Jesus dau'ati. ⁶ Marii kizi karikaonan ĩabatan ukadakotinan kaiman na'iki konaukii. Na'iki uaitapa kizi pa'i na'apam udako'atin ĩparadan, ĩpishaan an unao.

Paul katokontan pakuwaa

⁷ Tychicus kowaadan nii unao ati kaiman-daun õdau'an. Uruu wamarainapanii, na'iki wa'inawuzu Christ ida'an, uruu karikaonanu'o da'i ukaudinauzon kaiman watuma waNaobanaa ati. ⁸ Õdyudanii wuru'u uruuz unao di'iti, õaipan idi unao aitapan ipai wadau'an, na'iki wuru'u washa'apaapanii kida dau'u da'a'a. Na'iki õaipan idi uma'ozakadan unao nyukunuu. ⁹ Õdyuudan kapam Onesimus utuma, aizii uruu karikaonanu'u da'i ukaudinauzon kaiman; wama-rainapanii uruu, na'iki wa'inawuzu uruu Christ ida'an. Unao iriban sha'atii wuru'u uruuz, na'iki'o uwa'atiizon unao wiizi iki. ĩkowaadan ni'i naa unao ati, ipai na'a-pam aimaakan kida sha'apan da'a'a watuma.

¹⁰ Õmin-tarainpan Aristarchus dyuudan paparadan unao di'iti. Na'iki Mark, Barnabas iribanuz, udyuuda-

kidan kapam paparadan unao di'iti, na'iki unaubaan kapam unao. (Wakowaadani'i naa sha'atii unao ati, na'iti'o nii zii Mark makon na'apainim karikaonan, unaubaa pa'iz ukaawan an na'iti.) ¹¹ Na'iki Joshua, Jus-tus kia'oraz udakotapa-ka'o, [†] uruu kapam dyuudan pa-paradan unao di'iti. Soo ĩnao idikinauda'u Jewnao kau-dinainao õmin-kaudinannao bii'i. Ipai baokopa wakau-dinan wakowaadapan kuwai, Tominkaru naobanaita-ka'o dau'an. Wuru'u Jewnaouz, tuukii manawun ĩma'ozakadan õnyukunuu.

¹² Aizii Epaphras, unao iriban, uwiizi iki'oraz uwa'atin, kaudina'o Christ Jesus ati uruu, udyuudan paparadan kapam unao di'iti. Uruu karikaonanu'o da'i utoriinpau-zon unao ati, upishaan Tominkaru marii kizi uma'ozaka-dan unao nyukunuu, na'iki udyaupai kizi Tominkaru ati, uaitapa kizi kanom manawun wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apatan pa'ati. ¹³ Õgaru õtukapa, mishi uruu kaudinan dadara unao ati, na'iki Laodicea iainao ati, na'iki Hierapolis iainao ati kapam. ¹⁴ Aizii wa-paonarua Daakataa Luke, wamarainpaniaz, na'iki De-mas, ĩnao dyuudan kapam paparadan unao di'iti.

¹⁵ Na'iki õdyuudan kapam õparadan mishidainao ati, Laodicea iainaouz, na'iki Nympha ati, na'iki ipai mishidainao ati choochiipauzonaouz odapu ii.

¹⁶ Uabatan dauna'an pa'i õkaaritan aita-ka'o, udoba-ta-kida'a naa pa'izu mishidainao di'iti wuru'u Laodicea iainaouz, marii kizi uaita-ka'o ĩ'ati na'ii kapam. Aizii unao, utukapa pa'i oo uaita pa'i kapam õkaaritan, wu-ru'u õsaadaniaz mishidainao di'iti Laodicea iainaouz.

¹⁷ Na'iki ukii pa'i Archippus ati na'ii, "Mishi'i naa pa'i pusha'apata na'iki puipai kizi'i naa kaudin-kizai wuru'u Naobanai taaniaz pusha'apatan nii."

¹⁸ Aizii di'i õparadan sodi õgaru Paul saadanii õka'u ida'an, õnaubaa-kinaa nii unao. ^{††} Unyukunuitapa pa'i õdiida'anu'u taraa-kizai'i utoriinpan an Tominkaru ati. Õgaru na'apa'o nii õtoriinpan, marii kizi Tominkaru ka-munanun unao ati.

[†] *Joshua kia'o u'uu Hebrew paradan ida'an, mazan Greek paradan ida'an Jesus kia'o udakotapa-ka'o, na'iki Romannao paradan ida'an Justus kia'o udakotapa-ka'o.* ^{††} *Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaaritam Paul ati. Mazan verse 18 ida'a, paaipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Colosse sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.*

1 THESSALONIANS

Di'oraz kaarita dau'a'o

Paul kakuwaatinankauzon dono Thessalonica ii, iriba pidannao mishidan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu idi iriba pidannao zaamatan Jesus panaobanaa nii. Gentilenao, wuru'u pana'ainaouz Jewnao ai, ñnao manawun iriba ñmishidan. Sariapa Jewnao mamishida-kainaouz kuwai Jesus dau'u to'oran atii ñwaatan Paul pawiiizi iki. (Putukapa Acts 17:1-9 ida'a.) Mazan karikaonan da'i Paul di'itinpan na'iki tuukii unyukunuu kasha'oran pawa'akaniinaouz pidannao dau'an, pa'inainao kidaz zii manawun ñmishidan. Uruu idi uduyudan paminauda'u Timothy, utukapanaka kizi na'apam mishidainao na'ii. Uruu idi'o Timothy makonkauzon na'ii.

Aizii ukaawan ñnao di'iki, ukaawa-kida kaimana'o kuwai ñnao mishidainao dau'u. Uruu idi Paul saadan kaarita ñ'ati, ñtominapa-kinnaa nii na'iki ñma'ozakadin-kinnaa nii. Na'iki pakaaritan ida'a ukowaada ñ'ati na'apam pakonaukii-kidan Tominkaru tuukii manawun, ñmishidapan idi na'iki ñmarainpaakan idi pakawan. Na'iki unyukunuu-kida kapam ñ'ati pakaduz dau'u na'apam umashaapauzon ñtuma, umakonkauzon dono na'ii. Na'iki ukowaada kapam ñ'ati na'apam nii mishidainao mashaapan.

Na'iki pakaaritan ida'a udako'atin mishidainao pishaanii kidaz Jesus wa'atin dau'an. Na'iki ukakinaowan ñdyaun pakaaritan ida'a, marii kizi pakawan ñmashaapan kaiman, Tominkaru aipan kawana'ati. Ñzaudinapa kizi'i naa Jesus Christ wa'atin ua'ii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan

Konaukii-karu

Mashaapa-karu kaiman Tominkaru aipan kawana'ati

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii

Kakinaorii taa-kao

Kaarita katokonota-kao

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul, Silas na'iki Timothy di'iki'o, ipai mishidainao ati'o, Thessalonica iainaouz, zaamatinpainaouz waDaru Tominkaru di'iti na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. Watoriinpan marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Mishidainao Thessalonica sannao dau'a'o

2 Karikaonan da'i, "Kaiman pugaru" wakian Tominkaru ati unao dau'an, na'iki karikaonan kapam watoriinpan waDaru Tominkaru ati unao dau'an. Aizii watoriinpan an, karikaonan wanyukunuitapan ipai wuru'u usha'apatani kidaz. Umishidan idi Tominkaru, minziiwa ukaudinanan u'ati. Na'iki dadara mishi ukauudinanan ukaminka'uaakan ukamarainapanun idi manawun. Na'iki ma'ozaka mishi utaapan unyukunuu, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki dadara kida'o aimaakan, usha'apanum kau'an uitapan idi na'iki umishidan idi kaini'iki'o nii waNaobanaa Jesus Christ wa'atin.

4 Wairibannao, waaitapa tuukii Tominkaru marainpan unao, na'iki mishi'o uzaamatan unao pa'idiwau nii. **5** Usha'apanum kau'an tawuru dono'o, uru'oraz zii wana'akauzon Kaimana'o Kuwai unao di'iti, tuukii

umishidanuzu. Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakadapan idi'o waparadan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki waaitapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai, aonaa waparadan mani karikaonan. Watukapa-kida na'apam wamashaapauzon kaduz wana'iankan dono utuma, waiapan idi kapam umashaapan kaiman.

6 Aizii na'apa'a naa mishi uda'anan wakaduz utukapan kawana'ati wamashaapan, na'iki ipai kapam uda'anan waNaobanaa kaduz. Umishidan idi wakuwaa, ubaiatan udikauda kida'o na'iki dadara kida'o aimaakan, mazan upu'u konaukii uzaamatan wakuwaa Kaimana'o Doronaa taan idi konaukii-kinai unyukunuu iti.

7 Umashaapan ida'an kaiman, utukapa-kidan kaimana'o ukaduz ipai mishidainao ati, Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kidainaouz. **8** Mazan aonaa bauda'apa mani kaimana'o kuwai Tominkaru dau'u abata-kao unao di'iki Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka. Mazan abata-kao kapam ipai amazada kawana'ati mishi umishidan Tominkaru manawun. Uruu idi aonaa naa wakuwaa nii unao dau'u powa'a, usha'apanum kau'an ipai'i naa manawun pidannao aitapan kaiman kida'o ukaduz.

9 Na'iki ipai kapam ñkowaadan na'apam utaapan waunao kaiman, na'iki tuukii ukonaukii-kidan waunao

wamakonkan dono na'ii. Na'iki ipai ĩkowaadan kapam na'apam utanawatinan wuru aia'a toma-kariwaiz karikaonan tominkarunao nii. Na'iki ĩkowaadan aizii uzaamata'a naa unaobanaa nii Tominkaru, wuru'u mishi'oraz manawun, karikaonan'oraz pa'an ukakupan. ¹⁰ Na'iki ĩkowaada kapam na'apam uzaudapan naa uDani Jesus kaawan aokazi iki, uruu Tominkaru kadishita-kidauzoniaz pabaaranaa iki, na'iki uruu kazannaata'o ni'oraz waunao wapataka'uta-ka'o ai, dina'iti'i.

Paul morowautapankan daua'o Thessalonica ii

2 Ukau'an wairibannao, ipai unao, uaitapa aonaa madiwautapa-ka'o mani karikaonan tawuru'u wamorowautapankauzonuz unao di'ii. ² Na'iki uaitapa na'apam waba'azootin-kida-ka'o, na'iki wapataka'uta-ka'o tuukii manawun Philippi ii, wakaawan ua'ii unao wiizi Thessalonica iti. Mazan Tominkaru kaminka'uta waunao, uruu idi ma'ozaka wakakuwaapan, wakowaadan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati. Pidannao, na'ii sannao maaiapakan pu'u, na'iki ĩmaabata'azookan pu'u wakuwaa. ³ Mazan ipai waparadan kida sakitapa'o, aonaa pana'iti'o mani. Aonaa wamariidapan mani karikaonan unao. Na'iki aonaa waaipan idi'o mani karikaonan aimaakan u'ai. ⁴ Mazan wakowaada Kaimana'o Kuwai, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparanan, na'iki uaitapa wakowaadan nii paparanan sakitapa. Wawa'atin, aonaa wakaimanda'azon idi'o mani karikaonan pidannao nyukunuu wa'ati. Mazan soo wakaimanda'azon pa'an Tominkaru nyukunuu wa'ati, uruu pa'an aitapa ipai wadi'itimpan.

⁵ Mishi unao, uaitapa aonaa na'apainim wakaimandakoipauzon unao ati, waaipan idi mani ukaimanan wa'ati. Na'iki aonaa na'apainim wakaimandinpa'anan unao ati, waaipan idi mani karikaonan puraata unao ai. Kaina'a Tominkaru awunuutapa'o waunao. ⁶ Mishi wachi'ikapan na'iki wakowaadapan kaimana'o kuwai, ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa wanaubaa-kidina'azon idi'o mani karikaonan pidannao ati oo unao ati mani, aonaa. ⁷ Waaitapan pu'u padamata, Christ dyuudanii waunao kaudina'o nii pa'ati, mazan upu'u aonaa wa'atadinpan. Aonaa wapishautan unao ai aimaakan, oo wanyukunui mani, aonaa. Mazan kaiman pa'an wataapan unao na'apa waudainao kawan manawun. Na'apa daroi taapan kawan paudainao.

⁸ Wamarainpan idi unao, minziwa wakakuwaapan u'ati. Mazan aonaa bauta'apa mani karikaonan wana'akan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, mazan waunao kapam, tuukii wataaina'azon na'iki wakaminka'uta'azon unao. Usha'apanum kau'an wamarainpan idi unao tuukii. ⁹ Utukapa sha'atii wakaduz wamakankauzon dono na'ii, na'iki utukapa na'apam wakaudinanan dadara. Wakowaadapan pu'u Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, upu'u wakaudinanan ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, watorii-kinanaa nii

wawanyukunuu. Usha'apanum kau'an wamaaiapakan idi wamizidin-kidan unao puraata dau'an.

¹⁰ Ipai unao, na'iki Tominkaru na'apa kapam, utukapa na'apam wamashaapan unao mishidainao bii an. Wamashaapan kaiman, sakitapa washa'apatinan, na'iki aonaa wakasharutaakan unao tuma. ¹¹ Uaitapa ipai na'apam wataapan unao na'apa pa'idiwaru kida, na'apa darui taapauzon kawan paudainao manawun.

¹² Tuukii wama'ozakadan unao nyukunuu waaipan idi umishidan powa'a zii. Na'iki tuukii wakamunankii-kidan na'iki wakaminka'utan unao, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki to'ora-karu, na'iki tuukii waaipan umashaapan kaiman powa'a zii Tominkaru aipan kawana'ati. Uruu Tominkaru dapadauta'oraz unao mashaapa'o nii patuma panaobanai-tinapa-kizi ii, konaunama'oraz manawun ukanadapan.

¹³ Karikaonan watoriiinpan kawana'ati, "Kaiman," wakian Tominkaru ati unao dau'an. Usha'apanum kau'an, konaukii na'iki kaimanaiman uzaamatan unyukunuu iti wuru'u Tominkaru paradanuz wakowaadaniaz unao ati. Umishida wuru'u uabataniaz wakuwaa, aonaa pidan di'iki'o kawan mani, mazan uabatanuz Tominkaru di'iki'o kawan pa'an, mazan mishi'o Tominkaru paradan wuru'u. Na'iki mishi'o wuru'u Tominkaru kaudinanuz ma'ozaka paparanan ida'an ipai unao nyukunuu ii, zaamatanaouz Jesus Christ panaobanaa nii. ¹⁴ Mishi unao mishidainauz Jesus Christ, aonaa uwiizi sannao naudapan unao, tuukii manawun ĩpataka'utan unao. Na'apa utaapa-ka'o mishidainao Judea Baara iainao kawan. Tuukii pairibannao Jewnao pataka'utan ĩdyaun ĩzaamatan idi Christ Jesus panaobanaa nii. ¹⁵ Kotua'a naa Jewnao zowiipauzonii Tominkaru prophetinnoo. Uruu dauna'an Jewnao koshan zowia'o wanaobanaa Jesus. Na'iki kai Jewnao koshan pataka'uta'o waunao tuukii manawun. Tuukii manawun ĩto'oradan Tominkaru. Aizii ĩto'oradinan ipai pidannao ati. ¹⁶ Tuukii ĩtiwaan pamashaatan waunao, wakowaadapan ai kaimana'o kuwai Gentilenao † ati. Aonaa ĩaipan wakowaadan ĩ'ati, wuru dau'ana'a Tominkaru kazannaata'azoonuz pidannao pa'oi'an ai. Uruu idi kaina'a ĩtaapan tuubarau oia'o, pana'apainpan idi. Mazan aizii ĩbaiaapan ni'i naa Tominkaru to'oran.

Tuukii Paul tiwautan pamakon koshan mishidainao di'iti

¹⁷ Wairibannao, diiki'i wawa'akan unao, wawaata-ka'o idi u'ai. Tuukii wanyukunuu kasha'oran, na'iki tuukii wadi'itimpan watukapa'azon idi koshan unao. Mishi munapo unao wa'ai, mazan wanyukunuu ii, karikaonan wataapan unao watuma. ¹⁸ Tuukii padamata watiwautan wakiwan koshan unao di'iti. Ōgaruz manawun, Paul, powa'an kida'o padamata ĩaipan ōmakon na'iti. Mazan tuukii manawun Satan awautapan waponaa. ¹⁹ Wamako'ozon na'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u wanyukunuu wiizi ni'oraz manawun. Dina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono, waaitapa ipai

† *Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinanaa di'ii.*

unao na'ia'o nii kapam ukadishitan baokopa ba'orainao tuma. Unao ida'ana'o nii wuru'u watukapanuz konaukii-karu. Na'iki unao ida'ana'o nii wama'ozakadinan. Uruu idi mabaa'azo'o nii wakian wanaobanaa ati, "Waunao ida'ana'o wuru'u wunao da'anazu'u, wakowaadan idi i'ati Kaimana'o Kuwai," wakian nii. ²⁰ Mishi unao wuru'u wama'ozaka-kinaaz na'iki wakonaukii-kinaaz.

3 Aizii wamaka'itakan idi'i naa manawun wana'an da'a'a, maabataka-daun unao di'iki oo unao dau'an, tuukii wadopian. Wamako'ozon padamata unao di'iti, mazan aonaa turuu wamakon ipai daunuu-da'u. Uruu idi dya'utam wawa'akinan da'a'a Athens ida'a. ² Mazan wadyuuda soo paba'oran karikaonan Timothy, wamin-kaudin, kaminka'uupauzoz wakaudinan Tominkaru ati, na'iki kaminka'uupauzoz wakowaadapan Kaimana'o Kuwai Christ dau'u. Wadyuudan uruu, ma'ozakada'o nii unao nyukunuu, umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun. ³ Usha'apanum kau'an aonaa waaipan aonaa bauda'apa unao kashadinan oo padantan powaa iti, upatata'uta-kao idi. Mazan aonaa umaaitapanii mani wuru'u, ipai unao, uaitapa Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u, ipai waunao mishidainao baiatan dikauda kida'o aimaakan Christ dikin ii. ⁴ Na'apa sha'atii tawuru'u wakuwaaz kiwiitapa, wamakonkan dono unao di'ii. Wakowaada sha'atii u'ati ipai waunao mishidainao, wabaiatan nii dikauda kida'o aimaakan Christ dikin ii. Aizii mishi utukapan ipai aimaakan sha'apan, na'apa manawun waparadan kawana'ati. ⁵ Uruu idi'o o'dyuudan Timothy unao di'iti. O'maka'itakan idi'i naa manawun o'na'an da'a'a maabataka-daun unao dau'u, na'iki o'abata'azon idi na'apam unao nyukunuu, pakawan zii umishidan oo aona'a naa. O'zau-da-kidan Satan, wuru'u mariidapauzoz pidannao nyukunuu, tanawatin-kidan unao umishidapan ai Christ. Na'iki o'zau-da-kidan utanawatin-kidan unao powaa iti. Umishiin an utanawatinan, ukau'an madi-wautapa-ka'o karikaonan wuru'u wakaudinanuz.

⁶ Mazan Timothy kaawan dauna'an zii unao di'iki, wanyukunuu saabainan, ukowaadan idi wa'ati, pakawan umishidapan Jesus Christ, na'iki pakawan umarainpaakan. Na'iki ukowaadan wa'ati, karikaonan kapam unyukunuitapan waunao kaimana'o ida'an. Na'iki ukowaadan kapam wa'ati tuukii utukapa'azon waunao, na'apa watukapa'azon kawan unao. ⁷ Wairibannao, wabaiatan pu'a'o manawun dikauda kida'o aimaakan wuru'u waabatanuz uunamunaa pakawan umishidapan, na'iki sariapa mishi wanyukunuu wama'ozakadinan. ⁸ Aizii sooka'a naa wanyukunuu, waabatan idi pakawan zii ma'ozaka umishidapan Christ. ⁹ Tuukii manawun wakonaukii-kidan Tominkaru, "kaiman" wakian u'ati unao dau'an. Na'iki Tominkaru aitapa na'apam ukonaukiidan wanyukunuu, waabatan idi kuwai unao dau'u. ¹⁰ Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o wapishautan Tominkaru watoriinpan ida'an u'ati, marii kizi uda'atan waponaa nii, wamako-kinaa nii unao di'iti, waipaida'an kizi'i naa wakuwaa aona'oraz

zii wakowaadan u'ati, unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, na'iki umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun.

¹¹ Marii Tominkaru, waDaruz na'iki wanaobanaa Jesus da'atan waponaa, wamako-kinaa nii unao di'iti.

¹² Marii wanaobanaa taan marainpaaka-karu unyukunuu iti, umarainapa kizi ipai uiribannao, na'iki ipai ba'oran pidannao powa'a zii kiwiini'o ai, na'apa wamarainpauzon kawan unao. ¹³ Aizii umarainpaakan an mishi powa'a zii, wanaobanaa ma'ozakadan nii unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki Tominkaru waDaruz tukanpan nii unyukunuu, kaiman kida pa'idiwaru. Uruu idi aona'o nii uba'azootinan, utukapan idi unao kaimanainao pidannao nii, ukadishitan dono ukanaapu iti diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono baokopa papidanannao tuma.

Na'apam nii mishidainao mashaapan Tominkaru ati

4 Wairibannao, mishi watominapa-kidan unao kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, umashaapakinnaa nii kaiman manawun, Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Na'apa'a naa mishi umashaapan watominapa-kidan kawana'ati unao. Mazan aizii wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati, waaipan umashaapan kaiman, powa'a zii umashaapauzon ai kiwiin. ² Mazan ipai unao uaitapa wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati'o, na'iki ukakinaotan kawana'ati'o waunao wuru'u wakakinaotanuz kapam unao.

³ Tominkaru aipan ipai unao taapan unyukunuu kaiman pa'idiwaru pa'ati, uaipan upana'adan unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki aonaa uaipan umashaapan madoronaa-daun zunnao tuma, oo daonaioranao tuma. ⁴ Ipai unao daonaioranao, Tominkaru aipan umashaapan kadoronaa zoobaba udaiaro tuma. Umashaapa kizi kaiman uawun za'a, na'iki umashaapa kizi kapam kadoronaa zoobaba ipai pidannao awun za'a. ⁵ Aonaa uaipan ukiaapan udaiaronao madoronaa-daun, ba'oran pidannao mashaapan kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru. ⁶ Ukau'an marii umashaapan kapam aitapin ipai uiribannao tuma. Aonaa Tominkaru aipan uantamikiipan oo ukimudautan uiribannao, paudaiaro oo paudaiaru dau'an. Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan antamikiipa'o pairiban na'apa, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuuki-a'o ida'an manawun. Na'apa sha'atii tawuru'u wakakinaopauzonuz unao, ipai wakowaadan u'ati na'apa kida'o dau'an wamakonkauzon dono unao di'ii. ⁷ Aonaa Tominkaru zaamatan waunao mishidainao mashaapa'o nii mani madoronaa-daun, mazan uzaamatan waunao mashaapa'o nii kaiman manawun. ⁸ Aizii na'ia'oram pidan maizo'atika'o oo dikintapa'o wuru'u di'oraz kakinaori'i, aonaa pidan kakinaori mani wuru'u udikintapaniaz, mazan udikintapan kakinaorii Tominkaru di'iki'o, taa'oraz wa'ati Kaimana'o Doronaa.

⁹ Aizii, mishidainao marainpaakan dau'an, ipai'i naa pa'an unao aitapan. Ukau'an aona'o nii pa'an wasaad an u'ati oo wakakinaowan unao powa'a zii koshan. Usha'apanum kau'an ipai'i naa Tominkaru tominapa-kidan na'iki ukakinaotan unao marainpaaka-

karu dau'u. ¹⁰ Uruu idi utominapa-kida-kaos kawana'ati mishi umashaapan, na'iki ukawana'ati kapam umarainpan ipai mishidainao, wuru'u kawii-tin-painao kidaz Macedonia Baara ii aka. Mazan wairibannao, tuukii waaipan umarainpan uiribannao, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ¹¹ Waaipan umashaapan kaiman, na'iki masha, uiribannao bii an kida. Mana'a ukadakoinapa-kida'ana'a oo udi'itapa'ana'a uiribannao kaudin-kizi, mazan udi'itinapa pa'an ukaudin-kizi kida dau'u. Mana'a uzoono'ona'a ukaudin ai, ukaudin mishi'oraiman minziwa, uikoda kizi uaipan ati aimaakan umashaapa-kinaa nii, aonaa kizi udopian ba'oran pidannao ati. Ukau'an usha'apatina'a naa, na'apa wakainaotauzon kawana'ati unao. ¹² Aizii, mishi usha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii mamishida-kainao di'itapan ukaduz, tuukia'o nii ikiba'azoo-kidan pasha'apaapan dikauda kida'o aimaakan uawun za'a. Na'iki uikodan nii ipai aimaakan u'ati, aonaa kanoma'o nii uaipan ba'oran pidannao ai.

Jesus wa'atin nii

¹³ Wairibannao wakowaada'azon ipai unao ati, waaipan uaitapan kaimanaiman mawakainao pidannao dau'an. Aonaa kizi unyukunuu kasha'oratinan idau'ati, ba'oran pidannao kawan, aona'oraz itapan kakupa-karu nii karikaonan Tominkaru tuma diina'iti'i. ¹⁴ Wamishida Tominkaru kadishita-kidan Jesus pabaaranaa iki, ukau'an wamishida kapam, diina'iti'i na'apa'o nii Tominkaru kadishita-kidan ipai mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Jesus panaobanaa nii. Na'iki ipai'o nii uzaida-kidan idyaun pa'idi'iti, diina'iti'i Jesus tuma.

¹⁵ Aizii watomina-kida'azon unao na'apa Naobanai Jesus kiauon kawana'ati. Jesus kaawan dono, aona'o nii wakiwiitan mawakainao ua'ati. ¹⁶ Mazan diiwa'o nii wanaobanaa paradan abata-kaos, na'iki diiwa'o nii angelnao zowaunaa paradan abata-kaos kapam, na'iki diiwa'o nii Tominkaru kuwudu † aran abata-kaos, na'iki wanaobanaa wa'atin ni'i naa aokazi iki. Na'iki mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Christ panaobanaa nii, kadishitan ni'i naa pabaaranaa iki kiwiin. ¹⁷ Udauna'an ipai waunao mishidainaoz, wuru'u kakupainao kidaz zii, sawata'aka-kaos ni'i naa isha'iz bii iti baokopa kadishitainao tuma. Na'ia'o ni'i naa waikodapan wanaobanaa isha'iz bii ii. Uruu dauna'an wamashaapan ni'i naa utuma karikaonan. ¹⁸ Ukau'an ukowaada kapam ipai uiribannao ati wuru'u Jesus paradan kidaz, aonaa kizi ikasha'oratinan pairibannao dau'an, wuru'u mawakainao kidaz naa.

Jesus wa'atin nii kaina'iki masha'apakiaka

5 Aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakainabatan u'ati na'apainim nii manawun wuru'u amazada sha'apanuz kaikapa'a. ² Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa bauda'apa kamoo

† kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naada-kinoo di'ii.

wanaobanaa kaawan nii masha'apakiaka, pidannao mazaudinapan pu'u. Na'apa'o nii koidimiki kaawankan kawan aiwaka'an pidan dapu iti masha'apakiaka, aonaa pidan zaudinpan pu'u mani. ³ Pidannao kadakotinan pu'u pairibannao tuma, "kaiman mishi wawii, aonaa kanom towauda'utan wamashaapan," ikaiinpan pu'a'o nii, kichana'iki-kia'o kamoo kaawa'akan. Idopian nii mazan aonaa na'itim nii isha'apatinan oo ikidoopan u'ai. Na'apa zun kaudinpan'azon kawan, okaziwaapa'akan masha'apakiaka, aonaa ozaudinpan pu'u mani, mazan aonaa na'itim okidoopan u'ai.

⁴ Mazan ipai unao wairibannao, koditainao'u naa pa'an maruta'o-karu iki. Ukau'an wanaobanaa kamoon kaawan dono, aona'o nii pa'an upadaida'ana-ta-kaos, koidimiki padaida'antankan kawan pidan aiwaka'an, umazaudinpan pu'u. ⁵ Usha'apanum kau'an ipai unao mishidainao pa'an wanaobanaa Jesus, na'iki unao mashaapainao Kanada'o-karu'u, aonaa mashaapainao mani maruta'o-karu'u. ⁶ Ukau'an mana'a wada'awupa'ana'a, maruta'o sannao na'iki da'awupauzo pidannao kawan. Mazan marii pa'an waabatapan na'iki wazaudinpan naa, wanaobanaa kaawan ua'ii. ⁷ Aizii maruta'o sannaoz ipai isha'apatinan aimaakan soo maruta'o bii'i. Ida'awupan nii aiwaka'an, aizii ituzapan nii na'iki ipo'idipan nii aiwaka'an. ⁸ Mazan waunao mashaapainaoz Kanada'o-karu'u, marii pa'an wamashaapan aitan. Marii wakazannaatinpan wamishidan ida'an powa'a zii, na'iki wamarainpan ida'an Tominkaru na'iki wairibannao, na'iki wamishidan ida'an kaina'iki'o nii wanaobanaa wa'atin, ukazannaata'anan waunao oia'o ai. ⁹ Mishi Tominkaru zaamatan waunao, aonaa papataka'utan ni'o mani wa'oian dikan ii. Mazan uaipan pa'an pakazannaatan waunao wa'oian ai, wamishidan ida'an Jesus mawakan wa'ati, na'iki wazaamatan ida'an Jesus Christ wanaobanaa nii. ¹⁰ Uruu mawaka'oraz ipai waunao mishidainao ati. Ukau'an umawakan idi wa'ati, ipai waunao kakupainao na'iki ipai mawakainao, wamashaapan nii baokopa utuma ukaawan dono. ¹¹ Ukau'an ipai unao oiribannao, oiaipa pakawan ukaminka'uupan na'iki utominapa-kidan uiribannao, uma'ozakada kizi inyukunuu.

Na'apam nii mishidainao mashaapan na'iki itaapaakan

¹² Wairibannao, tuukii waaipan utapan ukazowoutapikinao kaiman manawun. Aonaa ukashadapautana'a idyaun. Usha'apanum idi dadara'o wuru'u ikaudinanuz unao bii an. Ikaudinan unao ati'o, uaitapa-kinaa nii kaimana'o mashaapa-karu, wanaobanaa aipan kawana'ati. ¹³ Ukau'an mana'a ukashadapautana'a idyaun. Mishi'oraiman umarainapa idyaun powa'a zii, itominapa-kidan idi unao kaimana'o aimaakan kida dau'u. Umashaapa kapam kaiman baokopa uiribannao tuma, mana'a uto'orataakapa'ana'a.

¹⁴ Wairibannao, tuukii kapam waaipan ukainaotan zoonzionao, uduyuda ikaudinan. Uma'ozakada na'iki

utominapa-kida pidannao aona'oraz zii ñnyukunuu ma'ozakan aimaakan sha'apan an ñ'ati. Na'iki ukaminka'uta mishidainao wuru'u aona'oraz zii ñaitapan oo ñturuan pamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki aonaa udopiidina'ana'a uiribannao sha'apatinan an kona'ii. ¹⁵ Aizii utukapan an uiribannao sha'apatinan dikauda kida'o aimaakan pairiban ati, mana'a ukashaapa'ana'a ñkaunaatinan powaa iti dikauda'o ida'an pairiban ati. Utiwaa mishi'oraiman utukapa-kidan kaiman kida'o mashaapa-karu ipai mishidainao ati, na'iki ipai ba'oran pidannao ati, ukaminka'uuaakan ida'an.

¹⁶ Umashaapa'a naa konaukii ipai kamoo. ¹⁷ Na'iki aonaa usookada'ana'a utoriinpauzon. Utoriinapa ipai kamoo. ¹⁸ Karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru, aimaakan dikauda'o sha'apan an u'ati, na'iki kaimana'o sha'apan an u'ati. Na'apa'o nii wuru'u Tominkaru aipanuz umashaapan, wuru'u unaobanaitapanuz Christ Jesus.

¹⁹ Mana'a umashaata'ana'a Kaimana'o Doronaa kaudinan unyukunuu ii. ²⁰ Mana'a ukashada'ana'a oo udakoopa'ana'a pidannao kuwaa, ñkowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai. ²¹ Uabatapa kaimanaiman, na'iki udi'itapa kaimanaiman wuru'u ñkuwaa kidaz,

utukapa kizi ñkuwaa mishiin, umishida kizi na'iki uda'an kizi wuru'u kaimana'oraz parada-karu. ²² Mana'a unyukunuu na'apa'ana'a ipai na'apa'oram oii kida'o aimaakan dau'ati.

²³ Marii Tominkaru, taapa'oraz pidan nyukunuu kaiman, saabaan unyukunuu ipai oia'o ai. Marii kizi utaapan ipai daunuuda'u unanaa, unyukunuu na'iki udoronaa, aonaa kizi uba'azootin-kida-ka, wanaobanaa Jesus Christ kaawan dono. ²⁴ Aizii wuru'u dapadauta'oraz unao, aonaa na'apainim ukasharutinan, ukau'an usha'apatinan nii ipai aimaakan na'apa pakiauzon kawana'ati.

²⁵ Unyukunuitapa pa'i waunao utoriinpan kawana'ati Tominkaru ati.

²⁶ Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinnan dono. †

²⁷ Aizii wanaobanaa aipan kawana'ati, wapishaan unao tuukii, marii kizi uabata-kidan ipai mishidainao ati wuru'u di'oraz kaarita wasaadaniaz.

²⁸ Marii wanaobanaa Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

† *Paul dono'o mishidainao baokopatinnan dono, ñtukapa-kidan panaubaaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ñdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.*

2 THESSALONIANS

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati wuru'u Thessalonica iainaouz. Usha'apanum kau'an uabatan idi ūpozawaabi'iinan naa Jesus kaawan dau'an. Ba'orainao kowaadan kaawa'ora'a naa Jesus. Uruu idi Paul kowaadan ū'ati pakaaritan ida'a, aonaa mishi'o mani wuru'u ūparadanuz, aonaa zii Jesus kaawan. Uruu idi ukowaadan naa ū'ati na'apam nii amazada sha'apan Jesus kaawan ua'ii.

Na'iki pakaaritan ida'a Paul nyukunuu-kidan mishidainao ati, marii kizi pakawan ūtaapan ma'ozaka wuru'u pamishidanuz, ūbaiatan pu'u dikauda kida'o aimaakan na'iki ūpataka'uta-ka'o pu'u. Na'iki unyukunuu-kidan ka-pam ū'ati, marii kizi ūkaudin minziiwa, ūkoda-kinnaa nii puraata patorii-kinnaa nii aimaakan oo wanyukunui pa'ati, na'iki pairibanna'o ati.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Tominkaru konaukii-kida-ka'o mishidainao dau'an

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii

Mishidainao ma'ozakada-ka'o ūmashaapa kizi kaiman

Kaarita katokonota-ka'o

1 Di'oraz kaarita, ōgaru Paul, Silas na'iki Timothy saadanii, ipai mishidainao ati, Thessalonica iainaouz. Wurū'u zaamatinpainao kidaz waDaru Tominkaru di'iti, na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti.

2 Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Pidanna'o tiwaa-kida-ka'o nii Jesus kaawan dono

3 Wairibanna'o, karikaonanuu'o nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. Kaimana'o wuru'u na'apa-karuz u'ati, usha'apanum kau'an unao mishidan idi Christ powa'a zii manawun. Na'iki utukapa-kidan idi kapam ukamarainapanun, uiribanna'o ati powa'a zii.

4 Uruu idi konaukii, na'iki mabaa'azoo wakakuwaapan unao dau'an ba'oran mishidainao ati, wuru'u ba'oran wiizai ii aka kidainaouz. Wakowaadan ū'ati, upataka'uta-ka'o pu'u, na'iki ubaiatan pu'u dikauda kida'o aimaakan, mazan upu'u aonaa ukashadinan. Mishi'oraiman ma'ozaka utaaapan unyukunuu, na'iki pakawan umishidapan Christ.

5 Mazan wuru'u unao baiatanii kida ida'an, Tominkaru tukapa-kidan patumaaka na'iki sakitapa pasha'apatan aimaakan. Uruu idi diina'iti'i konaukia'o nii Tominkaru morota-kidan unao pa'ida'ati umashaapa kizi utuma karikaonan unaobanai-tinapa-kizi ii. Un-a'apan idi'o wuru'u upataka'uta-ka'oaz kai. **6** Mazan Tominkaru, usha'apatan nii ipai aimaakan patumaaka na'iki sakitapa, upataka'utan nii kapam ipai wuru'u pataka'utainaouz unao, **7** na'iki usookadan nii unao ai na'iki waunao ai, ipai wuru'u kai'oraz wapataka'uta-ka'o. Ukau'an ipai'o nii Tominkaru sha'apatan

aimaakan na'apa, udyuudan dono'o naa Jesus aokazi iki baokopa pa'angelinna'o tuma, ma'ozaka kidainaouz manawun. **8** Na'iki uwa'atin nii kaina'iki maodapa'o tikazi bii an, upataka'uta'anan naa ipai pidanna'o wuru'u dikintapainao kidaz Tominkaru paradan, na'iki wuru'u mamishida-kainao kidaz Kaimana'o Kuwai, wanaobanaa Jesus daua'oraz. **9** Ukau'an wanaobanaa pataka'utan nii ūdyaun dikauda'o ida'an manawun, ukaawan dono. Aona'o nii ukashaapan ūmaonapadinan padazaba ati, na'iki aonaa na'apainim nii ūtukapan umashaapa-kizi, wuru'u konaunama'o na'iki umanawunu'oraz ukanadapan pama'ozakan ida'an manawun. **10** Uruu kamoo dono, ipai'o nii upidananna'o kasaba'ukinan u'idi'iti, ūtukapan niizu konaunam na'iki tuukia'o nii ūkonaukii-kidanuz, usha'apatan idi ū'ati kaiman kida'o manawun aimaakan. Aizii unao ipai'o nii kapam na'ii upidananna'o bii ii, usha'apanum kau'an umishidan idi wakuwaa uruu daua'o.

11 Uruu idi karikaonan da'i watoriiinpauzon Tominkaru ati unao dau'an. Marii kizi usaabaan unao kaiman, uzaamata kizi wuru'u kaimana'oraz mashaa-pa-karu, ukowaadaniaz pataa'azon papidananna'o ati. Na'iki marii kizi utaan pama'ozakan unao ati, umashaapa kizi kaiman manawun, na'apa umashaapa'azon kawan kaiman. Na'iki watoriiinpan marii kizi uma'ozakadan unao, aonaa kizi umuudan ukaukizi, wuru'u usha'apaapanii kidaz, umishidan idi manawun Jesus, ukaukizi kizi atii utokon iti. **12** Uruu idi tuukia'o nii Jesus konaukii-kida-ka'o, unao mashaapan idi u'ati kaiman manawun. Na'iki unao tuukia'o nii kapam ukonaukii-kida-ka'o, usha'apanum kau'an unao Jesus pidananna'o. WaTominkarun, na'iki Naobanai Jesus Christ, kamunanun ida'ana'o wuru'u kaiman ki-

da'o aimaakan sha'apata'azoo-kaoz unao ati diina'iti'i.

Dikintapa'o manawun pidan daua'o

2 Aizii òkowaada'azon unao ati na'apam nii wanaobanaa Jesus Christ kaawan, na'iki na'apam nii ipai waunao mishidainao baokopata-kaò utuma. Òiribannao, tuukii manawun òkia'azon unao ati aizii, ² mana'a utaria'ana'a, oo udopia'ana'a maaitapinaka-daun manawun, uabatan idi wuru'u pidannao kianuz, "Kaawa'a naa Naobanai Kamoon." Na'iki ba'orainao kian idi u'ati, "Na'apa sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadan ò'ati." Aizii ba'orainao kian, "Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao kakuwaapatinanuz." Na'iki kaina'a ba'orainao kian, "Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao saadanii kaarita kianuz." ³ Aonaa waiipan umariida-kidinan. Aona'o nii wanaobanaa kamoon kaawan na'apa. Mazan ukaawan nii, mamishida-kainao iribainan ana'o ni'i naa manawun, na'iki òdikintapan ana'o ni'i naa Tominkaru udawun iti manawun. Na'iki kaina'a'o nii zii kapam pidan oia'o manawun aidinan. Uruu dikintapa'oraz manawun Tominkaru, ipai pidannao ai. Mazan diina'iti'i Tominkaru pataka'utan niizu, uka-bootan niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

⁴ Aizii uaidinan dono'o naa wuru'u dikintapa'oraz pidan, tuukia'o nii u'atadinpan, udakotinpan nii tuubaru'o nii manawun, ipai wunao aia'a toma-kariwainao kidaz tominkaru nii, na'iki ipai wunao aia'a pidannao dakotapanii kidaz patominkarun nii. Atii umorotan nii na'iki usakanatan nii Tominkaru, mishi'oraz manawun dapu iti. Na'iki ukian nii padau'an, "Ògaru Tominkaru."

⁵ Òkowaada'a naa sha'atii u'ati ipai na'apa kida'o dau'an òmakonkauzon dono unao di'ii. ⁶ Ukau'an uaitapa kanom wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan ukaawan ai kai. Ukaawan nii soo Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati. ⁷ Kai kaina'a'a naa Satan, wuru'u tuukia'oraz manawun uaiipan pidannao dikintapan Tominkaru, kaina'a ukaudinanan wabii an, aonaa uaitapa-kaò, soo Tominkaru ida'an turuu waaitapanuz. Mazan wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan, una'ian nii uawautapanuz, atii Tominkaru zikadanuz. ⁸ Uruu dono'o ni'i naa pa'an wuru'u oia'oraz pidan aidinan. Mazan na'apainim wanaobanaa Jesus kaawan, uka-bootan nii sariapa wuru'u oia'oraz pidan paparadan ida'an, na'iki umainaabatan niizu pakanadan idi manawun.

⁹ Aizii wuru'u oia'oraz pidan, wa'ati'o ni'oraz kaina'iki, ukaawan nii ma'ozaka'o ida'an, usha'apanum kau'an Satan taan nii uma'ozaka-kinaa nii, usha'apatan nii pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz pidannao tukapauzon usha'apata-kaò kida. Uruu kida ukaiwaa pamariida-kinaa nii pidannao.

¹⁰ Na'iki ukaiwaan nii pabi'inaaka dikauda kida'o manawun aimaakan, pamariida-kinaa nii pidannao, wuru'u Tominkaru pataka'utan niinaouz. Usha'apanum kau'an aonaa òkonaukii-kidan na'iki aonaa òmishida'azon Tominkaru paradan, wuru'u mishi'oraz manawun.

Ukau'an aona'o nii ukazannaatan òdyaun. ¹¹ Mazan aizii òmamishidakan idi, Tominkaru sharakadan naa ònyukunuu, marii kizi'i naa òmishidan, wuru'u oia'o pidan mariidapa-kinaa kidaz òdyaun. ¹² Ukau'an ipai pidannao aona'oraz òmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, na'iki naudapainaoz pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, Tominkaru pataka'utan nii òdyaun.

Unao zaamata-kaò kazannaatina'o nii

¹³ Òiribannao, karikaonanuo'o nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an, wanaobanaa marainapaninaouz manawun. Mishi Tominkaru so'otan kiwiin unao, [†] ba'orainao bii iki kazannaatina'o nii. Ukazannaatan unao Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an unao, Tominkaru pidannao nii, na'iki umishidan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai, Christ dau'oraz. ¹⁴ Mishi Tominkaru dapadan unao pa'ida'ati, wuru'ida'ana'a Kaimana'o Kuwai wakowaadapauzonii kidaz unao ati. Na'iki udapadan unao pa'ida'ati, marii kizi baokopa unao konaukii-kida-kaò diina'iti'i, wanaobanaa Jesus Christ konaukii-kida-kaò dono. ¹⁵ Ukau'an òiribannao, ma'ozaka'a naa pa'i utaapa unyukunuu, mana'a usookada'ana'a umishidapan wuru'u wakowaadapauzonii kidaz unao ati. Watominapakida-kinaaz unao wamakonkan dono'oraz da'i uwiizi ii, na'iki wuru'u wasaadanii kidaz da'i unao ati wakaaritan ida'a.

¹⁶ Aizii watoriiinpan unao dau'an wanaobanaa Jesus Christ ati, na'iki Tominkaru waDaru ati. Uruu marainpa'oraz ipai waunao na'iki unao. Na'iki uruu taa'oraz karikaonan wanyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, pakamunan idi manawun waunao ati. Na'iki utaanii mishidakaruu wa'ati, karikaonan kizi wazaudapan wuru'u kaimana'o aimaakan, ukowaadaniaz pataa'azon wa'ati. ¹⁷ Na'iki watoriiinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ, na'iki Tominkaru waDaru ma'ozakadan unyukunuu powa'a zii, ukaminka'uta kizi unao, karikaonan kizi usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, na'iki karikaonan kizi ukakuwaapan kaiman kida'o aimaakan dau'u.

Paul na'iki uminauda'unao aipan toriiinapa-karu pa'ati

3 Wairibannao, aizii wakatokontan ua'ii wakaaritan, wakia'azon unao ati baukapa'a naa. Karikaonan waiipan utoriinpan wa'ati. Marii kizi powa'a zii kaimana'o kuwai wuru'u wanaobanaa dau'oraz, iribainan kadimana'o ida'an. Marii kizi kapam pidannao zaamatan wuru'u kaimana'oraz kuwai konaukii panyukunuu iti, na'apa unao kawan. ² Na'iki waiipan utoriinpan Tominkaru ati ukazannaatapa kizi waunao, oia'inao pidannao sha'apatan ai waunao. Usha'apanum kau'an, kaina'a ba'orainao aonaa òmishida'azon wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³ Mazan wanaobanaa kaimana'o manawun. Karikaonanuo'o nii utaan un-

[†] Tominkaru so'otan kiwiin unao oo "Tominkaru zaamatan unao amazada sakadinan iki."

yukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Na'iki ukazannaatapan nii unao, Satan sha'apatan ai unao. ⁴Wanaobanaa taan idi waaitapa-kinaa nii, waaitapa ipai'o nii usha'apatan aimaakan wakuwaa kawana'ati, na'iki wamishida, pakawanu'o nii usha'apatan ipai wuru'u usha'apatauzonii kidaz aimaakan, wakuwaa kawana'ati. ⁵Watoriinpan unao ati, marii kizi wanaobanaa taan uaitapa-kinaa nii mishi Tominkaru marainpan unao tuukii manawun. Na'iki marii kizi uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki utuuda kizi ubaiatan kasha'ora kida'o aimaakan. Na'apa Christ pataka'utauzo-kao, ubaiatan kasha'ora kida'o aimaakan.

Kaudin-karu daua'o

⁶Wairibannao, wanaobanaa Jesus Christ aipan kawana'ati, tuukii wakia'azon unao ati aizii. Aonaa ubaokopatina'ana'a mishidainao tuma, wuru'u zoonzionao kidaz, aona'oraz imashaapa'azon wakakinaotan kawana'ati idyaun. ⁷Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa ipai'o nii usha'apatinan, na'apa waunao sha'apatinauzon kawan. Wamakonkauzon dono unao di'ii, utukapa na'apam wakaudinanan dadara, aonaa wazoonon. ⁸Aonaa na'apainim wamizidin-kidan unao, na'iki aonaa wazaamatauzon unao ai aimaakan oo wanyukunui mawinipinaa-daun. Mazan karikaonan da'i wakaudinanan dadara, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, aonaan idi waiapan wamizidin-kidan unao. ⁹Turu'a'o padamata wazaamatan aimaakan kida unao ai. Mazan aonaa wazaamatan aimaakan u'ai, usha'apanum kau'an waiapan idi'o utominpan waunao di'iki, ukaudin-kizi na'apa waunao kawan uikoda-kinaa nii aimaakan kida u'ati. ¹⁰Kaikapa sha'atii tawuru'u wakaizonuz unao ati, wamakonkauzon dono na'ii. "Na'ia'oram pidan aona'o ukaudina'azon, aonaa utaa'ana'a uwanyukunuu nii." ¹¹Waparadan u'ati kaikapa'a,

usha'apanum kau'an, kaina'a zii waabatan unao bii'i mishidainao, aonaa ikaudina'azon, paikoda-kinaa nii aimaakan. Imashaapa'azon kana'apan karikaonan, soo ichi'ikina'azon, ikashadautan na'iki ikadakoinapakidan karikaonan pidannao kaudinan. ¹²Aizii Naobanai Jesus Christ aipan kawana'ati, wakakinaowa'azon na'iki wadyuudan tuukii ipai zoonzionao pidannao, marii kizi'i naa zoobaba imashaapan aitan, marii ikaudinan minziwa na'iki mashauda'u, ikoda kizi'i naa aimaakan pa'ati, na'iki pairibannao ati.

¹³Aizii unao wairibannao, mana'a ukashadina'ana'a usha'apaapan ai wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan. ¹⁴Panaadon kaina'a'o nii pidan unao bii'i, aonaa uabata'azon na'iki umishida'azon wuru'u wasaadaniaz unao ati wakaaritan ida'a. Aizii na'ia'oram pidan dikintapa'o wuru'u parada-karu kidaz, marii ukowaada-kao ba'oran mishidainao ati, aonaa kizi ikaminauda'utinan u'idi. Marii kizi uba'azoinpan paaipan ati. ¹⁵Mazan mana'a utaapa'ana'a uruu uto'ora kizi ni'i naa karikaonan. Mishi'oraiman ukakinaota uruu kaimana'o ida'an, utukapa kizi wuru'u pa'oianuz. Usha'apanum kau'an unao min-mishidan wuru'u uruuz.

Paul katokontan pakaaritan

¹⁶Aizii watoriinpan wanaobanaa ati, taa'oraz kaimana'o mashaapa-karu wa'ati, marii kizi utaan karikaonan unao ati kaimana'o mashaapa-karu. Na'iki marii wanaobanaa mashaapan karikaonan unao tuma.

¹⁷Ipai okaaritan tokon ii, karikaonan o'saadauzon oka'u ida'an kaikapa'a: "Ogaru Paul, onaubaan ipai unao." Ukau'an aonaa umainaabanan, na'iki aitan-karu nii, ogaru di'iki'o wuru'u kaarita kidaz. ¹⁸Aizii watoriinpan, marii kizi wanaobanaa Jesus Christ tukapakidan pakamunanun ipai unao ati.

1 TIMOTHY

Di'oraz kaarita daua'o

Timothy uruu pa'ina'o daonaiora, umashaapan Lystra ia'o. Uruu'o zii uabatan dono Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u, tuukii umishidanuzu. Uruu idi uzaamatan Jesus panaobanaa nii.

Aizii itamautan ida'a Paul makon Lystra iti, uru'u naa una'akan Timothy patuma, utominapa kizi u'idi'iki pakowaadapan dau'u Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Uruu idi Timothy chi'ikapan ipai wiizai kawana'ati ukaminka'uupan naa Paul kowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Atii kotua'iki ukaudinan utuma.

Uruu dauna'an Paul wa'akan naa Timothy Ephesus ii, utominapa-kida kizi'i naa mishidainao na'ii. Uruu dono pa'ina'o zii Timothy. Upu'u mazan udaru'o kaudin-kizai taa-kao u'ati. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan Ephesus ii. Ukaudinan dono'o naa na'ii, Paul saadan pakaaritan u'ati, uma'ozakada-kinanaa nii unyukunuu, kaiman kizi na'iki ma'ozaka kizi usha'apatan pakaudin-kizi. Na'iki ukakinaowan kapam uruu, uaitapa kizi na'apam nii pana'akapan wuru'u pakaudin-kiziz. Tuukii uaipan Timothy kakinaowan pidannao na'ii, wunao aia'a tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti karikaonan.

Na'iki ukowaada-kida kapam pakaaritan ida'a, sha'apa'oram pidannao uaipan zaamata-kao kazowautapainao nii mishidainao. Na'iki ukakinaowan kapam Timothy, uaipan umashaapan kaiman, kadoronaa. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan mishidainao. Ukowaada kizi i'ati na'apam mishidainao aiapa-kao imashaapan. Imashaapa kizi kaiman, karikaonan kizi kapam ikaminka'utan pairibannao.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Kazowautapainao na'iki kaudinainao choochi ii

Kakinaorii Timothy ati'o

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul, Christ Jesus apostlen di'iki'o. Tominkaru wakazannaatapiki aipan ati'o õapostle-tinan na'iki Christ Jesus aipan ati'o, uruu wazaudapaniaz wa'atin. ² Aizii õsaadan wuru'u di'oraz kaarita'a pugaru Timothy ati'o, õdani kawanu'oraz manawun õtaapan, pumishidan idi Christ. Marii Tominkaru waDaru na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinanaa nii.

Timothy kakinao-kao mariidamiki pidannao ai

³ Õsaadan kaarita õaipan idi puna'ian Ephesus ii, na'apa õkiauzon kawana'ati pu'ati kiwiin, tawuru dono'o õmakopaanan dono'oraz Macedonia iti. Kaina'a pabi'i kida pidannao na'ii, tominapa-kidainao pidannao Tominkaru paradan dau'u, mazan aonaa sakitapa'o mani wuru'u itominapa-kidanuz idyaun. Õa iapa pudyuudan isookadan wuru'u pana'apainapanuz. ⁴ Na'iki pudyuuda'a naa imarina'atan wuru'u ikowaadapanuz kotuainaonao kuwaa kida, wuru'u madiwautapa-ka'oraz naa karikaonan, na'iki marina'a naa isookadan padi'itapan na'iki pasaadapan padokozu-daunnao uu kida. Ipai wuru'u sha'apaapakariwai kidaz aimakaan na'apa, toma'o karikaonan to'orataaka-karu na'iki kashadaaka-karu. Soo Christ mishida-kao ida'an pa'an pidan aitapan pasha'apatan aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵ Õsaadan

kaikapa'a, õaipan idi ikamarainapanun manawun, kaimana'o nyukunui di'iki, na'iki kaimana'o di'itinapaku di'iki na'iki mishi'o mishida-karu di'iki. ⁶ Pabi'i kida pidannao aonaa isha'apatinan wuru kawana'ati'i kakinaorii kidaz. Una'apan idi'i naa ipozawatan tuukii, imashaapan soo padakoopaakan dau'u, na'iki pakashadaakapan dau'u. ⁷ Mishi tuukii ãaipan patominapa-kidan pidannao, Moses kakinaori dau'u. Na'iki ma'ozaka ikakuwaapan pidannao ati aitapa'o kawan. Mazan upu'u aonaa ãaitapan na'apa'oram daua'o wuru'u pakadakotinanuz, oo patominapa-kidanuz pidannao.

⁸ Ipai waunao, waaitapa kaimana'o wuru'u Moses kakinaori kidaz, ukaiwaa-kao ana'oraz mazan sakitapa. ⁹ Mazan waaitapa wuru'u Moses kakinaori taa-kao, aonaa kaimanainao pidannao ati'o mani. Mazan utaa-kao oiainao ati'o, wuru'u dikintapainao kakinaorii kida, na'iki sha'apaapauzonao ati dikauda kida'o manawun aimakaan, na'iki mamishida-kainao na'iki dikintapainao Tominkaru. Na'iki wunao ati'i, aona'oraz ãaitapan Tominkaru, aona'oraz ikarodapan paparadan Tominkaru dau'an. Na'iki wunao ati'i, zowiauzonao kidaz padarunao, padaronao na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁰ Na'iki wunao ati'i, mashaapainao kidaz kana'apan mamazidaaka-daun. Na'iki wunao ati'i, mashaapainao ba'oran daiaro tuma oo ba'oran daiaru tuma pamazidan pu'a'a naa. Na'iki wunao ati'i kiaapainaoz pamin-daonaioran, na'iki kiaapainaoz pamin-zunan.

Na'iki wunao ati'i koidapauzonao kidaz pidannao pasellian nii. Na'iki wunao ati'i mariidinauzonao na'iki tomapauzonao kidaz karikaonan parada-karu. "Mishi'o waparadan" ĩkian pamariidinan pu'u. Na'iki wunao ati'i dikintapainauz kaimana'o parada-karu Tominkaru di'iki'oraz. ¹¹ Ipai wuru'u kakinaoriiz, Kaimana'o Kuwai kawana'ati'o wuru'u. Na'iki ōgaru dyuuda-kariwai kowaadapa'o nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz manawun kuwai, kaimana'o na'iki umanawunu'o Tominkaru di'iki kida'oraz.

Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun Paul ati

¹² Tuukii manawun ōkonaukii-kidan Christ Jesus wanaobanaaz, utaan idi ōnyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, ōsha'apata-kinaa nii ipai wuru'u ōkaudin-kizi kidaz. Na'iki tuukii ōkonaukii-kidanuz, utukapan idi ōgaru kaimana'o pidan kawan, na'iki uzaamatan idi ōgaru kaudina'o nii pa'ati. ¹³ Uaitapan pu'u padamata ōdakoopan paugaru, na'iki ōantamikitan pu'u padamata uruu tuukii, na'iki uaitapan pu'u padamata ōsha'apatan iriba dikauda kida'o aimakaan, ōkaziwaa-kinaa nii uruu. Mazan Tominkaru kamunan-kida zii kowas ōgaru, usha'apanum kau'an na'apain aona'o zii ōmishidan Christ. Na'iki wuru'u ōpataka'utanuz mishidainao, aonaa ōaitapan u'oiian. Ō'itiiman kaimana'o nii wuru'u ōsha'apaapaniaz. ¹⁴ Mazan wanaobanaa Christ Jesus, tuukii utukapa-kidan pakaimanan ō'ati. Atii, utaa zii ōnyukunuu iti mishida-karu, na'iki marainpaaka-kinai, wuru'u taa-kariwai ipai waunao ati, zaamatinpainauz Christ Jesus di'iti.

¹⁵ Aizii di'oraz kuwai mishi'o wuru'u na'iki turuu umishida-ka: Christ Jesus kaawan imi'i baara ati, ukazannaata'anan oiainao. Na'iki ōgaru udawun iti manawun ō'oiian ipai ba'oran oiainao ai. ¹⁶ Mazan Tominkaru kamunan-kida zii ōgaru, usha'apanum kau'an uaipan idi Christ Jesus kaiwaan ōgaru oia'oraz pidan, utukapa-kida-kinaa nii mishi pakaimanan. Aonaa usha'apatan ōgaru, ō'oiian pu'u padamata udawun iti manawun, na'iki utominapa-kida-kinaa nii ba'orainao diina'iti'i. Īaitapa kizi, na'iki ĩmishida kizi, turuu kapam ukazannaatan ĩdyaun ĩ'oiian ai, ĩmashaapa kizi utuma karikaonan.

¹⁷ Aizii ōkian King dau'an, karikaonanu'oraz unaobanai-tinpan, na'iki aona'oraz umawakauzon, na'iki aona'oraz utukapauzo-ka, soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru. Marii wataapan uruu umanawunu'o nii, na'iki marii karikaonan kizi wkonaukiitin-kidan umanawunun. Amen.

¹⁸ Timothy ōdani, wuru'u ōdyuudanuz pusha'apatinan kaikapa'a, parada-karu kawana'ati'o, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz papidanannao kowaadan. Īkowaadan dono'oraz kanoma'o nii pukaudin-kizi nii. Uruu kawana'ati'ora'a naa aizii, wuru'u ōdyuudanuz pugaru. Ukau'an pumishida na'iki pukaiwaa wuru'u parada-karu kidaz, punyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, ma'ozaka kizi puna'akan Tominkaru paradan.

¹⁹ Pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki pakawan puda'an wuru'u kaiman kida'oraz pudii'tin-

pauzon. Kaina'a ba'orainao, aonaa ĩtaapan pakawan wuru'u pamishidauzonuz, na'iki aonaa ĩda'anan wuru'u kaiman kida'oraz padi'itapaniaz. Uruu idi ĩwaotan, aona'a naa ĩaitapan kanom pamishida, ĩnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. ²⁰ Kaina'a pidannao na'apa'o idi'o ĩwaotan kapam, Hymenaeus na'iki Alexander. Uruu idi ōmuuda'aka'a naa ĩdyaun Satan ati, marii kiz-i'i naa uantamikitan ĩdyaun. Uruu shoman na'apa'o ida'an ĩaitapinan, aonaa kizi powa'a ĩdakoopan Tominkaru.

Na'apam mishidainao toriinpan

² Aizii kiwiitapa ōkia'azon mishidainao ati, tuukii manawun ōaipan utoriinapa-kidan ipai pidannao Tominkaru ati. Ukowaada na'iki upishaa ipai aimakaan Tominkaru ati, ukamunan kizi ĩ'ati. Na'iki "Kaiman manawun pugaru," ukii Tominkaru ati, ipai aimakaan dau'an na'iki pidannao dau'an. ² Na'iki utoriinapa kapam king-tinpainao dau'an, na'iki ipai ba'oran naobanai-tinpainao dau'an. Utoriinapa wamashaapa kizi kaiman, aonaa kizi wanyukunuu kasharutapa-ka, na'iki mashaa kizi kapam wataapan wanyukunuu. Wamishida kizi na'iki wamashaapa kizi soo Tominkaru ati, watukapa-kida kizi uruu ida'an mishi waikodan kaimana'o mashaapa-karu. ³ Kaimana'o wuru'u toriinapa-karuz kaikapa'a, tuukii Tominkaru, wakazan-naatapiki naubaan na'apa'o toriinapa-karu. ⁴ Uruu aipa'o ipai pidannao kazannaatinan pa'oiian ai. Na'iki ĩaitapa kizi ipai wuru'u parada-karu kidaz, mishi'oraz manawun. ⁵ Mishi kaina'a bauda'apa Tominkaru, na'iki kaina'a bauda'apa pidan ida'an wakaimanaakan Tominkaru tuma, aonaa kanom ba'oran ida'an mani, soo bauda'apa daonaiora Christ Jesus ida'an. ⁶ Uruu taaina'oraz ipai, ipai pidannao wadaun nii, ukazannaata'azon idi ĩdyaun pa'oiian ai. Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati'o wuru'u Jesus taainanuz naa, utukapa-kida-kinaa nii mishi'o wuru'u Tominkaru aipanuz ipai pidannao kazannaatinan pa'oiian ai. ⁷ Uruu idi'o wuru'u ōzaamata-kaoz, na'iki ōdyuuda-kaoz kowaadapa'o nii na'iki tominapa-kida'o nii Gentilenao, † wuru dau'a'a mishi'oraz kuwai. Tominkaru kazannaata'azonuz ipai pidannao. Mishi'o kaiwuru'u ōkuwaaz, aonaa ōmariidapan mani karikaonan unao.

⁸ Ipai choochiapa-karu kawana'ati, tuukii ōaipan daonaioranao, wuru'u taa'oraz manawun mishi pa-nyukunuu Tominkaru ati, ōaipan ĩtoriinpan pa-nyukunuu kaimana'o di'iki. Aonaa pato'orainpan bii'i mani, na'iki aonaa pakashadaakapan bii'i mani. ⁹ Na'iki ōaipan kapam zunnao aitapan na'apam pakaiwadipan kaiman. Aonaa kizi ĩkonaunamadan padizo, oo ĩtinokan padizo na'apam karikaonan pakonaunamadin-kinaa nii. Aonaa kizi ĩtadinpan pakaiwadapan ida'an kashoro, zaanobai, na'iki ishitainii, toma-kariwai kidaz gold idi. Na'iki aonaa kizi ĩkaiwadan kamicha konaunamaa-kariwai sodi kida, na'iki kawinipinaa kida'oraz manawun. ¹⁰ Mazan ĩtukapa-kida kizi pa'an kaiman ki-

† *Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'iii.*

da'o pakaduz ba'orainao ati. Itukapa kizi ikaduz ida'an, na'apam zunnao mashaapan, wuru'u mishidainao Tominkaru. ¹¹ Na'iki marii zunnao abatapan mashaa kakuwaapatin-karu an Tominkaru paradan dau'u, aonaa turuu iwazootapan daonaoranao. ¹² Na'iki aonaa okashaapan zunnao kakuwaapan oo kazowautapan choochiapa-karu daonaoranao bii ii. Marii mashaa abataapan. ¹³ Usha'apanum kau'an Adam kiwiini'o utoma-kao, udauna'an Eve. ¹⁴ Na'iki aonaa Adam mani wuru'u mariida-kariwaiz, mazan Eve pa'an wuru'u dikintapa'oraz Tominkaru paradan, omishidan idi pamariida-kao, uruu idi o'oi'an. ¹⁵ Mazan zunnao kazannaata-kao nii pakaudanipan dono, imishidan an pakawan Tominkaru, na'iki ikamarainapanun an, na'iki imashaapan an kaiman, na'iki aitapin Tominkaru aipan kawana'ati.

Kazowautapainao choochi dau'ana'o

3 Aizii di'oraz parada-karu kida'a, mishi'o na'iki sakitapa'o: Aizii na'ia'oram daonaora tuukia'o ukau-dina'azon pakazowautapan dau'u choochi, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u usha'apata'azooniaz. ² Aizii pidan kazowautapa'azo'o mishidainao, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz. Na'iki marii umashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma, na'iki marii umashaapan aitapin na'iki kadoronaa. Udi'itapa-kida kizi kaimana'o pakaduz kida ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi konaukii umorota-kidan tawarainao, ikaawan an udapu iti. Na'iki marii kizi ma'ozaka na'iki kaiman uaitapan patominapa-kidan pidannao. ³ Na'iki aonaa kizi kapam utuzapa-shorin, na'iki aonaa kizi uto'orauzon oo ukashadakon. Mazan utaapa kizi pa'an panyukunuu kaiman na'iki mashaa. Aonaa kizi unyukunuu soo puraata dau'ati. ⁴ Marii kizi kapam ma'ozaka na'iki kaiman ukazowautapan padapu aino. Aonaa kizi udikintapa-kidinan paudainao ati, mazan ikichana'iki kizi u'ai, na'iki iizo'ati kizi ipai uparadan. ⁵ Aizii umaka'itikan an pakazowautapan kaiman padapu aino, na'apam nii mooko uaitapan pakazowautapan mishidainao? ⁶ Na'iki aonaa kizi kapam pidan diiki'i'o zii umishidanu'u, zaamata-kao kazowautapa'o nii choochi. Panaadon pidan na'apa'o zaamata-kao an, udi'itinpan nii soo pa'atadinpan dau'u, atii na'apa'o ida'ana'o nii uwaotan na'iki ukaboota-kao Satan kawan. ⁷ Marii kizi mamishida-kainao abatan kaiman uunamunaa. Ukau'an aona'o nii uba'azootin-kida-kao, na'iki aona'o nii Satan zaamatanuz pamariaariba kida ida'an.

Kaminka'uupauzonao choochi ii

⁸ Aizii pidannao kaminka'uupa'o mishidainao, marii imashaapan kaiman, aonaa kizi unamunaa abata-kao dikauda sodi kida. Marii kizi mishi isha'apatinan paparadan kawana'ati, aonaa ikadakoipan mani karikaonan. Na'iki aonaa kizi ituzapa-shorin, na'iki aonaa kizi idi'itinpan soo paaipan dau'u puraata.

⁹ Na'iki aonaa kizi kanom kasharutapan inyukunuu, mazan ma'ozaka kizi itaapan pamishidan, dadara kizi itaaminpan wuru di'iti'i mishi'oraz kuwai, Tominkaru taaniaz itati itominapa-kinaa nii. ¹⁰ Na'iki marii zii ipai ikaduz tiwaa-kao na'iki itukapa-kao kiwiin. Aizii ikaduz tukapa-kao an kaiman, uruu turua'a naa itaamata-kao kaminka'uupa'o nii. ¹¹ Aizii idaiaronao, † na'apa kapam, marii imashaapan kaiman, aonaa kizi unamunaa abata-kao dikauda sodi kida. Na'iki aonaa kizi kapam ikadokotinauzon. Imashaapa kizi kadoronaa na'iki aitapin. Na'iki mishi kizi kapam isha'apatinan paparadan kawana'ati. ¹² Aizii daonaoranao, wuru'u kaminka'uupainao mishidainao, marii imashaapan buda'apa'o paudaiaro tuma. Ma'ozaka kizi, na'iki kaiman kizi kapam ikazowautapan padapu, paudaiaro na'iki paudainao. ¹³ Aizii na'ia'oram pidan kaminka'uupa'o sha'apatan an ipai pakaudin-kizi kaiman, kaimana'o nii uabata-kidan paunamunaa. Na'iki ma'ozaka'o nii na'iki mabaa'azo'o nii ukakuwaapan pamishidan dau'u Christ Jesus.

Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimakaan

¹⁴ Oaipan padamata kadiman owa'atin pu'ida'ati, mazan omakaawakan an kadiman, o'saadon di'oraz kaarita puaitapa kizi na'apam nii waunao mishidainao aiapa-kao wataapaakan baokopa wamin-mishidannao tuma. Usha'apanum kau'an waunao wuru'u Tominkaru choochiniz. Uruu Tominkaru karikao-nanu'oraz ukakupauzon. Na'iki wamishidan ida'an, dadara wazaamatapan na'iki wakazannaatapan wuru'u kaimana'o, na'iki mishi'oraz kuwai upana'ada-kao ai. ¹⁶ Aonaa turuu pidan kian aonaa mishi'o mani na'iki aonaa umanawunu'o mani Tominkaru sha'apataniaz aimakaan, aona'oraz zii uaitapa-kidauzon kiwiin. Wuru'u uaitapa-kidaniaz wa'ati kai, wamishida-kinaa nii na'iki waaitapa-kinaa nii uruu. Kaikapa'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanz wa'ati mishi'o aimakaan: Uaidinan imi'i baara'a, pidan nii.

Kaimana'o Doronaa tukapa-kidan mishi, kaimana'o manawun uruu,

na'iki mishi usha'apatan ipai aimakaan sakitapa pa'idiwaru.

Na'iki angelnao, itukapa kapam uruu.

Kuwai makon udau'an ipai amazada kawana'ati.

Uruu idi ipai amazada kawana'ati,

pidannao mishidan na'iki itaamatan uruu panaobanaa nii.

Udauna'an Tominkaru na'akan naazu aokazi iti.

Mariidapa'o patominapa-kidan pidannao

4 Mishi kaimanaiman sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadauzon, diina'iti'i kaina'a'o nii pabi'i kida pidannao, mishidainao, marina'atan nii wuru'u pamishidanz mishi'o kuwai. Na'iki imishidan ni'i naa oia'o doronainao mariidin-kinaa kida, na'iki ida'anan

† idaiaronao oo "zunnao, kaminka'uupa'o mishidainao."

ni'i naa wuru'u oiainao tominapa-kidani kidaz. ² Aizii wuru'u na'apa kida'oraz kuwai, uruu wunao na'akapani'i mariidamikinao kidaz. Mainaabata-kariwaiz naa kaiman kida'o di'itinapa-karu ūzowau iki, na'apa chipirari wiichada-kariwai mainaabatani kawanu'oraz naa. ³ Aizii wuru'u na'apainao pidannao, ūkian aonaa turuu mazida-karu, na'iki ūkian, kaina'a pabi'i kida aimaakan aonaa ukashaapa-kaoo unika-kaoo. Mazan ipai wanyukunui wuru'u aona'oraz ūkashaapan unika-kaoo, Tominkaru tomanii pa'idiwaru wuru'u nika-karu nii. Mazan mishidainao, wuru'u aitapainaoz naa pa'an mishi'o parada-karu, turuu ūnikan sha'apa'oram wanyukunui, patoriinapa-kidan dauna'anazu. ⁴ Mishi ipai Tominkaru toman aimaakan kaiman pa'idiwaru. Ukau'an aonaa turuu sha'apa'oram wanyukunui mana'idiapa-kaoo. Mazan ipai wuru'u wanyukunui kidaz, unika-kaoo nii utoriinapa-kida-kaoo dauna'an. ⁵ Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan, na'iki toriinapa-karu ida'ana'o wuru'u, kaiman Tominkaru tukapan sha'apa'oram wanyukunui nika-kaoo.

Christ Jesus poitoru manawun

⁶ Aizii pukowaadapan an ipai wuru kida dau'ana'a mishidainao ati, mishi'o nii pugaru kaimana'o poitorui Christ Jesus ati. Wurru'u kuwai kida pumishidaniaz na'iki puda'ananiaz ma'ozakadan nii punyukunuu powa'a zii. ⁷ Mazan aonaa pa'an ōaipan punyukunuu pa'na'i puda'an an wuru'u kotu'u kida'oraz kuwai madiwautapa-ka'oraz karikaonan, aonaa Tominkaru di'iki'o mani. Mishi'oraiman putominapa powa'a zii pusha'apatin kizi pa'an Tominkaru aipan kawana'ati. ⁸ Mishi pidan ikoda kaimana'o aimaakan pa'ati, uikoda pama'ozakainaa nii, padimatina na'iki pama'ozakainpan ida'an. Mazan pidan ma'ozakada'o panyukunuu Tominkaru dau'ati, uikodan nii aimaakan powa'a'o zii manawun ukaimanan ipai wuru aia'a ba'oran aimaakan kidaz. Uruu ida'ana'o nii pa'an uikodan kaimana'o mashaapa-karu kai, na'iki diina'iti'i Tominkaru tuma. ⁹ Mishi'o wuru'u di'oraz parada-karu kida'a. Marii kizi umishidanuzu kaimanaiman. ¹⁰ Mishi kasha'apanaa na'iki dadara wakaudin. Usha'apanum kau'an waaitapa na'iki wamishida tuukii, kaina'a'o nii na'apainim wamakon wamashaapa'an pa'an Tominkaru tuma, wuru'u karikaonan'oraz ukakupauzon. Uruu wuru'u ipai pidannao kazannaatin-kinaa ni'oraz, na'iki kannaata'oraz ipai wuru'u mishidainaoz Christ.

¹¹ Aizii pukowaada'a naa, na'iki putominapa-kida'a naa pidannao ipai wuru dau'a'a parada-karu na'iki kakinaorii kidaz. ¹² Mana'a pukashadapa-kidina'ana'a pupa'inan idi zii. Mishi'oraiman, putukapa-kida kaimana'o pukaduz mishidainao ati, puparadan ida'an kaiman, na'iki putukapa-kida ū'ati kaimana'o mashaapa-karu, na'iki putukapa-kida ū'ati pukamarainapanun, na'iki putukapa-kida kapam wuru'u pumishidanuz, na'iki putukapa-kida ū'ati na'apam putaapinan kaiman ipai oia'o ai. ¹³ Atii ōkaawan na'iti, karikaonan puaitaapa saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ipai pidannao ati na'ii, ūkasaba'uinpan kawana'ati. Na'iki

pukowaada ū'ati kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karu kida kianuz. Na'iki putominapa-kida kizi'i naa ipai wuru'u pidannaoz, ūsha'apatin kizi'i naa ipai parada-karu kawana'ati. ¹⁴ Mana'a pumarina'ata'ana'a kaimana'o aimaakan tawuru'u Tominkaru taauzoniaz na'apa pukaudin-kinaa nii, prophetnao ida'ana'oraz ukowaada-kida-kaoo, tawuru dono'o choochi zowau-naanao toriinapa-kidauzon na'iki ūmuudauzon dono'oraz paka'u pu'ida'ati. ¹⁵ Ukau'an putiwautina'a naa na'iki pusha'apatina'a naa na'ii ipai wuru kawana'ati'i, kakinaorii kidaz saada-kariwaiz pu'ati. Marii kizi ipai pidannao tukapan pukaudin-kizi tuubarudin. ¹⁶ Puaitapin pa'i kaiman pumashaapa, pukuwaa na'iki putominapa-kidan kawana'ati pidannao. Pakawan pusha'apatin wuru kawana'ati'i pusha'apaapauzonii kidaz. Usha'apanum kau'an, pusha'apatinan an ipai ukawana'ati, pukazannaatinan nii, na'iki pukazannaatan nii wunao'u abatainao kidaz pukuwaa.

Kakinaorii mishidainao dau'ana'o

5 Mana'a pukashadakowaua'ana'a tunarunao-tinpa'ora'a naa pidan, putukapan an usha'apatin dikauda'o aimaakan. Mishi'oraiman puparada na'iki pukakinao uruu kaiman, na'iki kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaru ati. Aizii pa'inainao daonaioranao ati na'apa kapam puparada, kaimana'o ida'an, na'apa puparadauzon na'iki pukakinaowauzon kawan pu'inawuzunao.

² Aizii putukapan an zunnao, maskonnao-tinpainao kida'a naa sha'apatin dikauda'o aimaakan, puparada na'iki pukakinao ūdyaun kaiman kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaro ati. Aizii pa'inainao zunnao sha'apaapan an dikauda'o aimaakan, na'apa'o nii kapam puparadan ū'ati, kaimana'o, na'iki kona'ia'o ida'an. Na'apa puparadauzon, na'iki pukakinaowauzon kawan pudadakoonao kaimana'o ida'an, aonaa madoronaa-daun mani.

³ Pukamunan-kida, na'iki kaiman putaapa zunnao wuru'u mawakainaoz naa ūdaiarunao, mashaapainaoz pa'ida'a na'iki paba'oran manawun. ⁴ Mazan aizii mawakaiba odaiaru kaudainao an zii, na'iki okatakaannaoun an zii, marii ūnao kataapan oroo. Marii kizi ūnao tukapa-kida kiwiin pidannao ati, na'apa mishidainao taapan pairibannao. Na'apa'o ida'an kizi ūtukapa-kidan na'iki ūkawadauntan powaa iti wuru'u ūdaronoa na'iki ūko'okoonao sha'apatauzonii kidaz ū'ati kotua'a naa. Usha'apanum kau'an tuukii Tominkaru konaukii-kidan patukapan na'apa kida'o aimaakan sha'apata-kaoo.

⁵ Aizii zun mawakaiba odaiaru, mashaapaibazo pa'ida'a na'iki paba'oran manawun, aonaa kanom ba'oran kaina'a kaminka'uta'o nii oroo. Uruu idi odopian na'iki otaapan panyukunuu soo bauda'apa Tominkaru ati karikaonan. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpan kawana'ati, opishaan u'ati pakaminka'uta-kaoo.

⁶ Mazan aizii zun wuru'u mawakaibazo naa odaiaru mashaapan an madoronaa-daun, mawaka'o kawanu'ora'a naa otukapa-kaoo padoronaa ii, okaku-

pan pu'u padamata. ⁷ Ukau'an pukowaada ũ'ati ipai wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa kizi ũsha'apaa-pan oo ũtukapa-kidan dikauda kida'o pakaduz, aonaa kizi kapam ũkadakotin-kida-kaoo.

⁸ Mazan aizii na'ia'oram pidan mishida'o, aona'o utaapa'azon pairibannao, aitaniiman umataapa'azookan an padaro oo pako'okoon manawun, uruu tanawatina'ora'a naa pamishidan ai wuru'u na'apa'oraz pidan. Uruu idi udawun iti'ora'a naa manawun uruu wunao aia'a pidannao mamishida-kainaouz.

⁹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii ũmaskonnaoun tuukii, wuru'u mawakainao kidaz naa ũdaiarunao, aonaa pa'i pa'an pusaada'ana'a ũ'uu. Soo wunao pa'an pusaada, ikodainaouznaa 60 wunu. Baukapa'oraz omazidauzon, ¹⁰ na'iki kaimana'oraz okaduz aitapakaoo. Na'iki kaimana'oraz kapam odyaupaitan ipai paidainao. Na'iki konaukii-kidauzoo na'iki karikaonanu'oraz onaubauzon tawarainao kaawan padapu ati. Na'iki taapaibazo ipai mishidainao kaiman, na'iki chikauzoo ũkidiba ũkaawan an odapu ati. Na'iki kaminka'utauzoo pidannao, dopitainao na'iki kasha'oratinainao. Na'iki wuru'u sha'apatauzoo soo kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan.

¹¹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii ũmaskonnaoun kida tuukii, wuru'u mawakainauzoo ũdaiarunao, aonaa turuu pa'an ũ'uu saada-kaoo zii. Panaadon kaina'a'o nii zii ũdi'itinpan daonaiora dau'u na'iki pamazidan dau'u. Na'apa'o ida'an ũtanawatinan Christ ai.

¹² Na'iki uruu ida'an ũtukapa-kidan na'apam ũmariidan karikaonan paparadan, pakiauzoo kawana'ati u'ati kiwiin. ¹³ Na'iki aona'a naa kanom ũsha'apata'azon, soo ũchi'ikina'azon karikaonan, na'iki ũkadakotinan ba'orainao dau'u. Na'iki ũaitapa'azon ba'orainao sha'apaa-panii dau'an, na'iki ũkadakoinapa-kidan ipai aimakaan pidannao sha'apaa-panii kida, wuru'u aona'oraz padamata turuu ũkowaadapan. ¹⁴ Ukau'an ũkian, marii pa'an ũmazidan wuru'u aona'oraz zii ũmaskonnaoun tuukii, aizii ũkaudanin an uruu ũtaapan ni'i naa paidainao, na'iki ũtaapan ni'i naa padapu kaiman. Aizii ũmashaapan an na'apa, aona'o nii to'oratinainao wa'ati ikodan dikauda'o pakadakotin-kida-kinaa nii waunao. ¹⁵ Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa ba'oran zunnao mawakainauzoo ũdaiarunao, tanawatinan na'iki ũda'anan naa Satan. ¹⁶ Mazan aizii na'ia'oram zun mishida'o, na'iki kaina'a'o oiribannao mawakainau'u naa ũdaiarunao, marii otaapan oo okaminka'utan ũdyaun. Aonaa kizi ba'oran mishidainao mizidinan ũdau'an. Marii kizi pa'an mishidainao taapan, na'iki kaminka'utan wuru'u mairibanu'oraz na'iki pa'ida'a'oraz manawun ũmashaapan.

¹⁷ Aizii choochi zowaunaanao, wuru'u kaudinainauzoo kaiman, pakazowautapan dau'u choochi. Marii kaiman zoobaba ũtaapa-kaoo, marii ũkawinipinaata-kaoo powa'a zii, aitaniiman wuru'u kaudinainauzoo manawun dadara, pakowaadapan dau'u Tominkaru paradan, na'iki dadara kapam ũkaudinainao ũtominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan kawana'ati. ¹⁸ Usha'apanum kau'an saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Man-

a'a udo'otauzo'ona'a tapi'iza dako, poroom aka dakazaapa-kida-kaoo an u'ati." Na'iki "Kanom kaudina'o marii ukawinipinaata-kaoo." ¹⁹ Mana'a punyukunuu-pa'ana'a puabatan an pidan kowaadan choochi zowaunaa sha'apatan dikauda'o aimakaan. Soo mishi puabatan an zii na'apau'daum pidannao di'iki, dya'utam oo idikinauda'u pidannao, tukapainao manawun, kakuwaapan an zii u'dau'u. ²⁰ Uruu dauna'an turua'a naa pa'an puparadan oo pukakinaowan uruu, ipai mishidainao abatapan pu'u. Marii kizi kapam ba'orainao kichana'ikin pasha'apaa-pan ai na'apa kida'o oia'o.

²¹ Tominkaru, na'iki Christ Jesus na'iki kaimana'o angelnao abatapan pu'u ũkia'azon pu'ati. Tuukii manawun ũaipan puizo'atin wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa kizi pukazannaatan pabi'i kida pidannao, wuru'u pumarainapaniinaouz, ũsha'apatan an oia'o. Mazan marii kizi pukakinaowan ipai pidannao patumaaka na'iki sakitapa parada-karu kawana'ati.

²² Mana'a puzaamata'aka'ana'a kadiman manawun pidannao kazowautapa'o nii choochi. Na'iki aonaa pu-patumaaka-dina'ana'a pidannao tuma ũsha'apaa-pan dono oia'o. Pumashaapa kaiman, aonaa pu'oi-ipa'ana'a.

²³ Mana'a pa'i putuza'ana'a wunu pa'idiwaru, putuza masakau'dau kida wine putoba kaziwan idi. Usha'apanum kau'an mapuda manawun pukarinaapatinauzoo.

²⁴ Kaina'a pabi'i kida pidannao kaiman-daun ũ'oian tukapa-kaoo, aonaa na'itim udiza-kaoo. Na'iki ipai pidan aitapan pataka'uta-karu nii ũdyaun. Mazan kaina'a ba'orainao ũ'oian tukapa-kaoo nii oo uaidinan nii diina'iti zii' ũkootowapa-kida-kaoo dono. ²⁵ Na'apa kapam pabi'i kida pidannao wuru'u sha'apatauzoo kidaz kaimana'o pa'idiwaru aimakaan. Kaiman-daun ũkaimanan tukapa-kaoo, na'iki ba'orainao aonaa ũtukapa-kidan pakaimanan, mazan aonaa na'itim ũdizan wuru'u pakaimannuz.

6 Mishidainao pidannao, torii-kariwainauzoo poitoruinoo † nii, marii kaiman ũmashaapan panaobanaanao tuma. ũtaapa kizi ũdyaun umanawunu'o nii, aonaa kizi ũkashadapautan oo ũtaapan ũdyaun na'apam karikaonan, aonaa kizi waTominkarun uu dakoapa-kaoo, na'iki aonaa kizi kapam kuwai wuru'u wakowaadapanii kidaz dakoapa-kaoo. ² Aizii wuru'u torii-kariwaizoo poitorui, unaobanaitapan an mishida'o Christ, marii kaiman utaapan oo ukaudinainao u'ati. Aonaa kizi udikintapan oo ukashadapan uruu, uaitapan idi mishida'o kapam wuru'u unaobanaaz, na'apa paugaru kawan. Mazan kaiman kizi ukaudinainao u'ati powa'a zii. Usha'apanum kau'an ukaudinainao na'iki usha'apatinainao ida'an kaiman, tuukii ukaminka'utan mishida'oraz panaobanaa umarainpan idi wuru'u panaobanaaz.

† torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

**Pidannao aipainao
diri'i sha'apauzii**

Ukau'an putominapa-kida na'iki pukowaadapa ipai wuru'u di'oraz kowaada-kariwai kidaz aimakaan pu'ati. ³ Aizii na'ia'oram pidan pana'iti'o utominapa-kidan pidannao, na'iki aona'o umishidan wuru'u mishi'o parada-karu wanaobanaa Jesus Christ di'iki'oraz. Na'iki aona'o umishidan sakitapa'o mashaapa-karu, wuru'u Tominkaru aitanii kawana'ati'oraz. ⁴ U'atadinpan udawunu'iti manawun wuru'u una'apanuz, aitapa'o nii manawun utaapinpan mazan aonaa kanom uaitapan. Soo uaipan pakashadaakapan, uaipan pato'orataakapan oo padakoopaakan na'apa'oram parada-karu dikin ii karikaonan. Uruu idi utoman kishauziaakakaru, na'iki kashadaaka-karu, na'iki mariidin-karu iribanii dau'u, na'iki dikauda'o di'itinapa-karu iribanii sha'apatanii kida dau'u. ⁵ Na'iki utoman kadakowaakakaru pidannao tuma wuru'u aona'oraz kanom ïaitapan, na'iki aona'oraz ïmishidan. Ï'itiiman pidan kasha'apauzi-kinnaa nii wuru'u mashaapa-karuz Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mishi, kasha'apauz mani pidan, mashaapa'o Tominkaru aipan kawana'ati, soo uabaapan an taa-kariwaiz pa'ati. ⁷ Aonaa kanom wakaawa-kidan wuru amazada baara ati'i. Na'iki aonaa kanom wana'akan wuru amazada baara iki'i. ⁸ Ukau'an, wuru'u wawanyukunuu na'iki wakamichan waikodanii kidaz, turua'o wa'ati wuru'u. ⁹ Mazan aizii pidannao, wuru'u tuukia'oraz ïaipan pakapuraatanun, mariaa-kidina'o nii ïdyaun pabi'inaaka oia'o ati, na'iki ïzaamata-kidinan wuru ati'i panyukunuu sha'apata'azonii dikauda kida'oraz. Na'apa'o ida'ana'o nii ïwaotan dikauda'o di'iti na'iki pataka'utin-karu di'iti. ¹⁰ Aizii wuru'u puraata marainapa-kaoaz udawunu'iti manawun, buuda'o ipai pabi'inaaka kida'o oia'o, na'iki oia'o orodanaa manawun wuru'u. Kaina'a pabi'i kida pidannao tuukia'o manawun ïdi'itinpan soo puraata dau'u karikaonan. Uruu idi pana'iti'i naa karikaonan ïnyukunuu, aona'a naa powa'a ïdi'itinpan mishida-karu dau'u. Uruu idi tuukii manawun ïkasha'oratinan, ipai pabi'inaaka kida'o aimakaan sha'apan idi'i naa ï'ati.

Timothy ati'o kakinaorii

¹¹ Aizii pugaru, mashaapa'o manawun Tominkaru aipan kawana'ati, mana'a putaapada'ana'a oii kida'oraz sha'apan pu'ati. Putiwautin pa'an kaiman kida'o dau'ati, wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apatakao. Na'iki mishi kizi pumashaapan kaiman, ma'ozaka kizi putaapan pumishidan. Na'iki putiwautin tuukii putukapa-kida kizi mishi pusha'apatinan puparadan kawana'ati. Na'iki putukapa-kida pukamarainapanun tuukii. Na'iki putiwaa kizi pudadaradan wuru'u kasha'apanna'o na'iki dadara kida'oraz aimakaan, sha'apa'o ni'oraz kida pu'ati. Na'iki kaiman kizi putaapan panyukunuu ipai pidannao ati.

¹² Ma'ozaka'a naa pa'i putaapa panyukunuu, putukapa-kida kizi mishi pugaru mishida'o manawun Christ. Puzaamata kizi oo puikoda kizi wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-kizai. Uruu ida'ati'o wuru'u Tominkaru zaamatanuz oo udapadanuz pugaru. Tawuru pukowaadauzon dono'oraz ipai pidannao abatapan pu'u na'apam pumishidan Christ tuukii, na'iki puzaamatan uruu panyukunuu naobanaa nii.

¹³ Aizii ðkia'azon pu'ati, Tominkaru taa'oraz kakupakinai ipai pidannao ati na'iki ipai aimakaanati, uruu abatapan pu'u ðkia'azon pu'ati. Na'iki Christ Jesus ma'ozaka'oraz ukakuwaapan padau'u, ukadishitakida-kao dono'oraz Pontius Pilate kanaapu ii. Uruu abatapan pu'u kapam ðkia'azon pu'ati aizii. ¹⁴ ðaiapa ipai putaapan na'iki puizo'atin wuru'u parada-karu taa-kariwai kidaz pu'ati. Mishi kizi pusha'apatinan na'iki pumashaapan kaiman manawun ukawana'ati. Aonaa kizi dikauda'o abata-kao padau'u atii wanaobanaa Jesus Christ kaawan.

¹⁵ Aizii ukaawan nii kaina'iki Paainaa kawana'ati, Tominkaru aitanii kamoon kawana'ati'o nii wuru'u ukaawanuz. Tominkaru wuru'u konaukii-kida-kariwaiz, na'iki uruu bauda'apa umanawun na'iki kazowautapa'o ipai amazada na'iki ipai pidannao. Uruu tuubaruo King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki tuubaruo Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai. ¹⁶ Uruu bauda'apa aonaa umawakauzon, umashaapan kanada'okaru ii manawun, aonaa turuu pidan kaawan na'iti. Aonaa kanom tukapauzon zii uruu, na'iki aonaa kanom ka'itan patukapan uruu. Marii soo uruu bauda'apa umanawunu'o nii wataapan. Na'iki waaitapa kizi soo uruu bauda'apa ma'ozaka'o nii karikaonan. Amen.

¹⁷ Pukakinao tuukii wuru'u kasha'apauzi-tinpainao kidaz manawun ïmashaapan kai. Aonaa kizi ïtadinpan pakasha'apauzi-tinpan ida'an. Aonaa kizi ïtaapan panyukunuu soo pakapuraatanun dau'ati. Mazan marii pa'an ïtaapan panyukunuu tuukii Tominkaru dau'ati, taa'oraz pa'an ipai aimakaan kaiman kida'o wa'ati, wakonaukii-kinnaa nii. ¹⁸ Pukakinao ïdyaun tuukii, marii kizi pa'an ïsha'apatinan kaiman kida'o aimakaan ba'orainao ati. Na'iki karikaonan kizi ïsha'apaapan kaiman kida'o aimakaan na'iki minziiwa kizi ïtaan aimakaan ba'orainao ati. Na'iki marii kizi minziiwa ïka'idiwaapan ba'orainao ati. ¹⁹ Aizii ïmashaapan an na'apa, ïkasaba'ukan nii pa'ati umanawun na'iki kaiman kida'o aimakaan, pasaabaa-kinnaa nii pamashaapa kizi ni'i naa diina'iti'i aokazi ii. Udauna'an ïzaamatan nii kakupakinai, wuru'u mishi'oraz manawun kakupa-karu.

²⁰ Timothy, putaapa kaiman wuru'u kakinaorii, taa-kariwai kidaz pu'ati. Na'iki mana'a puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an madiwautapaka sodi kida'o aimakaan dau'u karikaonan. Wuru'u pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaikin "aitapa-kinai nii manawun."

²¹ Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pabi'i kida pidannao, tuukii ïmishidan na'iki ïda'anan wuru'u dakotakariwaiz kaikin "aitapa-kinai nii manawun." Aizii ïmishidan idi na'iki ïda'anan idi na'apa kida'o, tuukii ïpoza-

watan wuru aia'a mishi'oraz padamata pamishidau-
zon.

Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

2 TIMOTHY

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita Timothy ati. Usaadan wuru'u di'oraz kaarita'a, Rome iki'o, utaapa-kaao dono'o taraa-kizai ii. Na'apain uaitapa aona'o ni'i naa powa'a pakodita-kida-kaao taraa-kizai iki. Uaitapa na'ia'o ni'i naa pazowii-kaao. Uruu idi tuukii uaipan pakaminka'utan na'iki pama'ozakadan Timothy nyukunuu. Usha'apanum kau'an, Paul mawakan dauna'an Timothy'o ni'i naa kaudin uwadaun nii, na'akapa'o ni'i naa Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati. Uruu idi'o wuru'u tuukii Paul aipan pakakinaowan Timothy powa'a zii.

Aizii pakaaritan ida'a, Paul kowaadan naa u'ati na'apam nii choochi kazowautapa-kaao. Na'iki ukian u'ati, man-a'a pukashaapa'ana'a mariidamikinao tominapa-kidan pidannao, pana'iti'oraz karikaonan ikuwaa kida. Na'iki ukian u'ati, mishi pa'i kaiman pumashaapa, puizo'ati ipai wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, wuru'u kakinaorii taa-kariwai kidaz waunao ati, mishidainaouz Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Timothy ma'ozakada-kaao

Timothy kowaadapan mishi'o kuwai

Paul saadan padaua'o

Kaarita katokonota-kaao

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, Christ Jesus zaamataniaz apostle nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatan õgaru kowaadapa'o nii, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon karikaonanuo kakupa-karu, wuru'u Christ Jesus ida'ana'oraz.

2 Õsaadan di'oraz kaarita'a, pugaru Timothy ati'o, õmarainpaniaz, na'iki õdaniitapaniaz. Marii Tominkaru waDaruz, na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul ma'ozakada'azon daua'o Timothy nyukunuu

3 "Kaiman manawun pugaru," õkian Tominkaru ati pugaru dau'an. Uruu ati'o wuru'u õkaudinanz, õnyukunuu kaimana'o di'iki. Na'apa'o kapam kotua'a naa õdokoza-daunnao nyukunuu ikaudinauzon u'ati. Karikaonan da'i õnyukunuitapan pugaru õtoriinpan kawana'ati Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o. **4** Pakawan kapam õnyukunuitapan tawuru'u puzaadauzonuz õdawu'ati. Tuukii õtukapa'azon pugaru, õnyukunuu konaukii-kinaa nii. **5** Karikaonan õnyukunuitapan na'apam putukapa-kidan mishi'o mishida-karu. Mishi puko'okoon Lois tuukii manawun omishidauzon, pudaro Eunice na'apa kapam tuukii omishidan. Na'iki õaitapa na'apa'o kapam wuru'u pumishidanuz i'nao mishidan kawan. **6** Uruu idi õkia'azon pu'ati, aizii ma'ozakaimana'a naa pa'i pukaiwaa tawuru'u kaimana'o aimaakan Tominkaru taauzoniaz pukaudin-kinaa nii, õmuudauzon dono'oraz õka'u pu'ida'ati. **7** Mishi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wa'ati, aonaa wakichana'iki-kinaa ni'o mani. Mazan

ma'ozakada'o nii pa'an waunao, ma'ozaka kizi washapatan wakaudin-kizi Tominkaru ati. Na'iki wamarainapa-kinaa ni'o ipai pidannao, na'iki watuuda-kinaa nii wanyukunuu washapata'azon ai oia'o.

8 Ukau'an mana'a putaria'ana'a pukakuwaapan wanaobanaa Christ dau'an. Na'iki mana'a kapam pukiba'azoo-kida'ana'a oo putaria'ana'a pukowaadan wuru'u õgaru, pumin-kaudinanz taratapa-kaooz taraa-kizai ida'a, Christ dikin ii. Mazan marii kapam pupataka'utakao õgaru kawan, pukowaadapan dikin ii karikaonan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Tominkaru taan nii punyukunuu ma'ozaka-kinaa nii **9** Uruu Tominkaru wuru'u kazannaata'oraz waunao wapataka'uta-kaao ai wa'oiandikin ii. Na'iki uruu wuru'u dapada'oraz waunao pa'ida'ati, papidanannao nii. Mazan aonaa washapatan dikin ia'o mani kaimana'o aimaakan wuru'u ukazannaatanuz na'iki udapadanuz waunao pa'ida'ati. Soo paaipan ati'o karikaonan, wuru'u ukaimananuz manawun waunao ati. Mishi kotu'u, amazada sakadinanz ua'ii, udakotan wuru'u pakaimannuz wa'ati, padyuudan ida'an Christ Jesus. **10** Aizii di'i, watukapa'a naa umishiinan, Christ Jesus wakazannaatapiki kaawan ida'an wuru amazada baara ati'i. Ukaawan umainaa-bata'anan naa wuru'u wakichana'iki-tinanuz mawakakaru ai. Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, Christ daua'oraz, uruu ida'an waaitapan karikaonanuo' nii pa'an wamashaapan utuma. Wakananaata-kaao nii pa'ina'o idi'i naa diina'iti'i, na'iki aona'o ni'i naa powa'a wamawakauzon.

11 Aizii Tominkaru zaamatan õgaru, padyuudan ni'o, na'akapa'o nii wuru'u Kaimana'oraz Kuwai ipai amazada kawana'ati. Na'iki kowaadapa'o ni'i naa kaimana'o

kuwai Christ Jesus dau'u. Na'iki òtominapa-kida kizi pidannao uaipan kawana'ati. ¹² Uruu idi òkaudin òdyuuda-kaò kawana'ati, mazan uruu dikin ii òpataka'uta-kaò atii di'i òtaratapa-kaò. Mazan aonaa òkiba'azoo-kidan wuru'u òtaratapa-kaòaz da'a'a. Usha'apanum kau'an òaitapa kaimanaiman kanom wuru'u òmishidapaniaz, na'iki òaitapa, mishi'o nii kaiman utaapan ipai wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan ò'ati. [†] Utaapan niiz kaiman, atii diina'iti'i pidannao tiwaa-kidapa-kaò dono'o naa. ¹³ Aizii tawuru'u mishi'o kuwai, òkowaadapauzoniaz pu'ati, putominapa-kinaa nii. Mana'a pumarina'ata'ana'a kidaz, ma'ozaka putaapa punyukunuu udau'ati, putominpa'a naa u'idi'iki. Na'iki pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki wuru'u pukamarainapanuz puzaamatan idi'i naa Christ Jesus di'iti. ¹⁴ Kaiman pukazannaatapa wuru'u kaimana'o kuwai taa-kariwai kidaz pu'ati, upana'ada-kaò ai. Ma'ozaka pukazannaatapaz, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an pugaru. Uruu mashaapa'oraz wanyukunuu ii.

¹⁵ Puaitapa na'apam mishidainao pidannao, wuru'u Asia iainao kidaz wa'akan ògaru òba'oran, atii Phygeluz na'iki Hermogenes na'apa kapam ìwa'akan ògaru. ¹⁶ Òtoriinpan marii kizi wanaobanaa kamunanun ipai Onesiphorus iribannao ati, wuru'u udapu iainao kidaz. Usha'apanum kau'an, uruu da'i wa'atiizo, ukaminka'utan ògaru, aata mishi òkonaukia'akan. Aonaa ukiba'azoo-kidan ògaru, òtaratapa-kaò pu'u. ¹⁷ Aizii ukaawan dono da'ati'i Rome ati, tuukii udorotinan òdau'u, atii uikodan ògaru. ¹⁸ Marii wanaobanaa kamunanun tuukii uruu ati diina'iti'i, pidannao tiwaa-kaò dono'o naa. Puaitapa na'apam tawuru'u ukaminka'utazonuz kapam ògaru tuukii Ephesus ii.

Pidan kaimana'o usoldyaa-tinpan Christ Jesus ati

2 Aizii pugaru òdani, ma'ozaka pukaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu wuru ida'ana'a Christ Jesus taaniaz puma'ozaka-kinaa nii, pakamunanun idi'oraz manawun utaan pu'ati. ² Aizii tawuru'u puabatani kidaz òkowaadan iriba pidannao abatapan pu'u, pukowaada'a naaz pidannao ati dyautainao kidaz ìnyukunuu Tominkaru paradan dau'ati. Marii kizi ìtominpan kaiman, na'iki ìnao kizi zaamata-kaò, tominapa-kida'o ni'i naa kapam ba'orainao pidannao, ipai wuru dau'a'a paabatani kidaz parada-karu. ³ Marii pubaiaapa pusha'apata-kaò ògaru kawan, Christ Jesus dikin ii. Na'apa kizi pugaru kaimana'o soldyaa kawan. Kaimana'o soldyaa makon nii minziwa, ubaiaapa'anan kasha'ora'o mizaataaka-kizai iti. ⁴ Aizii soldyaa kaudin-kizi taa-kaò an, usha'apatan nii kaiman wuru'u unaobanaa taaniaz ukaudin-kizi nii. Usha'apanum kau'an kaiman uaipan panaobanaa nyukunuu. Aonaa turuu uturukadinan ba'oran kaduz kaudin-kizai dau'ati, wuru'u pana'a'oraz soldyaa kaudin-kizi kida ai. ⁵ Aizii dimaba'o pidan, uaipan an pazaamatan wuru'u konaunama'o aimaakan taa'azoo-kariwaiz, mazan

[†] wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan ò'ati oo "wuru'u òtaanii oo òsha'apatani kidaz aimaakan u'ati."

aonaan an udiman kakinaorii kawana'ati, aona'o nii turuu uzaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz dimaba'o pidan ati. ⁶ Aizii pidan wuru'u kaudina'oraz dadara pazakapun ii. Na'iki upaoriba aka dyuuan dono'o naa, uru'o nii kiwiin ka'idiwain wuru di'iki'i papaoriba aka kidaz. ⁷ Pudi'itapa kaimanaiman wuru'u aimaakan òkowaadani kidaz pu'ati. Wanaobanaa kaminka'utan nii pud'iitinpan, na'iki utaan nii puaitapa-kinaa nii.

⁸ Karikaonan punyukunuitapa na'apam Jesus Christ, David takaa-daunuz, kadishita-kida-kaò pabaaranaa iki. Uruu wuru'u òkuwaa ni'oraz, òkowaadapan Kaimana'o Kuwai udau'u. ⁹ Aizii òkowaadapan idi wuru'u Kaimana'oraz Kuwai, òpataka'uta-kaò tuukii udikin ii. Atii òtaapa-kaò taraa-kizai ida'a watuudinapa, na'apa pidan sha'apata'o kawan dikauda'o manawun aimaakan. Mazan Tominkaru Paradan aonaa turuu uwatuda-kaò. ¹⁰ Aizii wuru'u òbaiatinanz kaikapa'a Tominkaru pidannao dikin ia'o uzaamataninao kidaz. Òkowaadapan ì'ati kaimana'o kuwai, òaipan idi ìkazannaata-kaò pamishidan ida'an Christ Jesus. Na'iki òaipan idi ìmashaapan karikaonan Tominkaru tuma umashaapa-kizi ii, wuru di'ia'a konaunama'o na'iki kanada'oraz manawun. ¹¹ Aizii di'oraz parada-karu ida'a, mishi'o kiauza-karu:

Aizii wamarina'atan an wa'orian kaiman-daun, na'iki wataapinan an mawaka'o kawan Jesus tuma, wa'orian dikin ii, mishi'o nii pa'an wakakupan karikaonan utuma.

¹² Aizii wabaiatan an wuru'u pidannao pataka'utanuz waunao.

Mazan diina'iti'i wakazowautapan nii utuma, unaobanai-tinapa kizi ii.

Aizii wakian an, "aonaa mishi'o mani uruu" oo "aonaa wamishidan uruu,"

na'apa'o nii kapam una'apan wadau'an, "aonaa òaitapan ìnao,"

ukian nii Tominkaru ati.

¹³ Aizii wamasha'apatinkan an waparadan kawana'ati.

Mazan uruu pakawanu'o nii pa'an usha'apatinan paradan kawana'ati.

Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim umamishiauzokan paparadan.

Mishi'o kaudin-karu kaiman Tominkaru ati

¹⁴ Karikaonan pa'i punyukunuu-kida ipai wuru'u parada-karu kidaz, wunao ati'i tominapa-kida'o ni'oraz pidannao. Ma'ozaka pukakinao ìdyaun Tominkaru abatapan pu'u. Aonaa kizi ìkashadaakapan sha'apa'oram parada-karu sodi kida dikin ii karikaonan. Aonaa kanom kaimana'o ikoda-kaò kashadaaka-karu an na'apa kida'o parada-karu dau'an. Soo upozawaabi'ii-kidan naa karikaonan ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz kadakotin-karu na'apa.

¹⁵ Ma'ozaka putiwain, putukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi kaiman na'iki sakitapa pusha'apatan pukaudin-kizi u'ati. Aonaa kizi puba'azootin-kida-kaò pukaudin-kizi dau'an. Mazan mishi kizi pa'an putomi-

napa-kidan pidannao kaiman na'iki sakitapa, wuru dau'a'a, mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

¹⁶ Mana'a pa'i puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an dikauda sodi kida'o parada-karu dau'u, wuru'u madiwaitapa-ka'oraz karikaonan. Usha'apanum kau'an pidannao wuru'u kadakoinpainao kidaz na'apa'o dau'an, ĩna'apainpan nii wuru'u atii ĩtanawatinan powa'a zii Tominkaru ai na'apa kida'o dikin ii karikaonan. ¹⁷ Aizii wuru'u ĩtominapa-kidanz pidannao na'apa, una'itin utubarudinan wuru'u, atii iriba'o nii upataka'uan pidannao. Na'apa'o nii u'udarudinan bishoi kawan, wuru'u bishoi unikan nii pidan mada atii u'udarudinan.

Kaina'a dya'utam daonaioranao wunao bii a'a, na'apainou'u naa. Hymenaeus na'iki Philetus kia'o ĩ'uu. ¹⁸ Na'iki ĩnao aona'a naa powa'a ĩmishidan wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, Tominkaru di'iki'oraz. Uruu idi ĩmariidapan naa pidannao, ĩkowaadapan naa ĩ'ati, kadishita-kida'aka-kaoa'a naa mishidainao pamawakakizi iki. ĩkowaadapan idi na'apa kida'o, iriba ĩpoza-waabi'ita-kidan pidannao nyukunuu. Uruu idi aona'a naa ĩaitapan na'ia'oram naa pamishida. ¹⁹ Mazan kaina'a mishi'o parada-karu Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii na'apainim pidan pana'adan wuru'u uparadan kidaz. Kaikapa'a wuru'u uparadan kiauonuz: "Naobanai aitapanii na'ia'oram pidannao zaamataninao pa'ida'ati." Na'iki ba'oran uparadan kian, "Īpai pidannao wuru'u kowaadainou'uz pazaamatan Christ panaobanaa nii, marina'a naa ipai ĩtanawatinan, na'iki ĩmuudan wuru'u oii kida'oraz aimakaan ĩnaudapauzonii kidaz pasha'apaapauzon."

²⁰ Kaina'a umanawun kida'o kabaunnao, unazo ii kaina'a toma-kariwai pabi'inaaka kida'o boonnoo, koo-ponao, na'iki parapinao. Pabi'i kida' ĩtoma-ka'o gold idi na'iki silver idi. Ba'orainao kida toma-ka'o kubai idi na'iki atamun idi. Aizii wuru'u toma-kariwainao kidaz, pabi'i kida ukaiwaa-ka'o, umanawunu'o aimakaan sha'apaapa-ka'o dono'o nii. Ba'orainao kaiwaa-ka'o nii na'apam karikaonan. ²¹ Aizii pidan, na'apa kapam. Na'ia'oram pidan saabaan an panyukunuu ipai oia'o ai, Tominkaru kaiwaan niiz umanawunu'o sha'apainapa-karu dono kida, usha'apanum kau'an utainan idi panaobanaa ati. Na'iki Tominkaru kaiwaan nii uruu sha'apata'o nii kaimana'o na'iki umanawun kida'o pa'idiwaru aimakaan pa'ati.

²² Aizii ipai aimakaan wuru'u punaudapauzonii kidaz pusha'apaapan pupa'inan dono, marina'a naa. Mana'a naa putaina'ana'a, na'apa kida'o aimakaan ati. Mishi'oraiman puma'ozakada'a naa panyukunuu, mishi kizi pumashaapan kaiman, na'iki mishi kizi ma'ozaka putaapan pumishidan, na'iki mishi kizi puka-marainapanun, kaiman kizi kapam putaapan panyukunuu pidannao tuma, wunau'u kaimana'oraz pa'an ĩtaapan panyukunuu. Panyukunuu kaimana'o di'iki'oraz pa'an ĩtoriinpauzon Naobanai Jesus ati.

²³ Mazan na'apainim kashadaaka-karu an, parada-karu oo kanom sodi kida dau'an, wuru'u mazanu'o oo madiwautapaka kida'oraz karikaonan, mana'a pun-

yukunuupa'ana'a na'apa kida'o sha'apaapa-ka'o, munapo pumashaapa na'apa kida'o ai. Usha'apanum kau'an puaitapa kaimanaiman wuru'u na'apa kida'o-raz aimakaan, toma'o karikaonan to'orataaka-karu oo zunaapaaka-karu.

²⁴ Aizii pidan, wuru'u Naobanai Jesus poitoruitapaniaz, aona'a naa turuu uzunaapaakan, mazan marii pa'an ukaimanan ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman, na'iki aonaa kizi ukashadinan. ²⁵ Na'iki uru'o nii kakinaota pidannao, wuru'u dikintapainao, na'iki kashadainao kidaz ukuwaa, ukakinaowan nii ĩdyaun kaiman, kona'ia'o ida'an. Panaadon bauda'apa kamoo Tominkaru aipan ati, ĩpana'adinan nii zii wuru aia'a pamamishidakanuz, na'iki wuru aia'a padi'itinpanuz pana'iti kida. Uruu dono'o nii zii ĩaitapan na'iki ĩmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. ²⁶ Na'iki uruu dono'o nii zii ĩaitapan udikaudan wuru'u pasha'apaapauzonii kidaz aimakaan, Uruu idi ĩkazatinan ni'i naa Satan mariidapan ai paugaru. Uzaamatapauzonii ĩdyaun kaimanaiman. Na'iki ipai ĩzo'atiizon wuru'u Satan aipauzonii kidaz usha'apata-ka'o pa'ati.

Amazada ikoda'an an di'iti'o patokon

3 Aizii puaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i amazada ikoda'an an di'iti'i naa patokon, dadara'o ni'i naa na'iki kasha'apanna'o ni'i naa, kaimanainao pidannao ikodan mashaapa-karu, oiainao pidannao bii an. ² Tuukia'o ni'i naa pidannao marainpan pananaa, ĩaipan nii ipai aimakaan soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao marainpan puraata, ĩaipan nii puraata soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao atadinpa'azon, pasha'apatani aimakaan kida dau'an. Na'iki tuukia'o nii pidannao taapina'azon umanawunu'o nii ipai ba'orainao ai. Na'iki pidannao dakomikitinan nii, dikauda kida'o ida'an. Na'iki tuukia'o ni'i naa pidannao dikintapan padaronao oo padarunao. Na'iki aona'o ni'i naa pidannao konaukii-kidan aimakaan taa-ka'o pa'ati. Na'iki aona'o nii ĩdi'itinpa'azon Tominkaru dau'u, na'iki aona'o nii ĩkarodapan paparadan udau'an.

³ Aona'o ni'i naa pidannao marainpaaka'azon. Aona'o nii ĩmanyukunuuta'azon pidan sha'apatan an dikauda'o pa'ati, na'iki aona'o nii ĩparadan kaimana'o ida'an u'ati. Tuukia'o nii ĩkadakotin-kida'azon oo ĩtoma'azon dikauda kida'o parada-karu pairibannao oo ba'oran pidannao dau'u. Aona'o ni'i naa pidannao ka'iitan padadaradan panyukunuu pasha'apatan ai dikauda kida'o aimakaan. Aona'o ni'i naa pidannao kakarodapanun, ĩsha'apataakan nii dikauda kida'o ida'an. Na'iki aona'o ni'i naa ĩdyaun oo ĩnyukunuu-atin kaimana'o aimakaan kida sha'apata-ka'o dau'an.

⁴ Na'iki tuukia'o nii ĩkaakapaamikipa'azon, ĩkaakapaan nii pairibannao. Na'iki aona'o nii ĩdi'itinpan kiwiin pasha'apatan ua'ii aimakaan, mazan ĩsha'apatinan nii maaitapinaka-daun. Tuukia'o nii ĩtatapan ipai pasha'apaapanii kida aimakaan, uruu kida ida'ana'o nii umanawun ĩtaapinpan. Tuukia'o nii ĩmarainpan

pasha'apaapanii aimaakan kida pamarainpan ai manawun Tominkaru.

⁵ Pidannao dakotinpan nii mishidainao nii Christ, ĩsha'apatan nii kaikin aimaakan kida'a, ĩaipan idi karikaonan patukapa-kaom mishidainao kawan. Mazan panyukunuu ii, aonaa ĩaipan Tominkaru kazowautapan pamashaapan, aonaa ĩsha'apatina'azon uaipan kawana'ati. Mana'a pubaokopatinpauzo'ona'a, oo punyukunuupauzo'ona'a na'apainao pidannao.

⁶ Kaina'a pabi'i kida na'apainao pidannao, ĩnao ĩmorotan nii oo ĩmakon nii pidannao dapu kawana'ati kida, ĩaipan idi pana'apatan pidannao nyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi tuukii ĩna'apatan pabi'i kida zunnao nyukunuu, maaitapinaka-daunu'oraz ĩmashaa-pan. Kasha'ora padamata ĩnyukunuu pasha'apaapanii dau'an, mazan aonaa ĩaitapan na'apam padadaradan panyukunuu pasha'apaapan ai oia'o, wuru'u tuukia'oraz ĩnaudapan pasha'apaapan. ⁷ Na'apainao zunnao tuukii ĩabata'azon na'iki tuukii ĩaipan paaitapan sha'ap'oram kuwai oo aimaakan kowaada-kaom patominapa-kinaa nii. Mazan aonaa na'apainim ĩkodan oo ĩaitapan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

⁸ Kotua'a naa, tuukii Jannes na'iki Jambres tiwaan pawazootan Moses. Aizii kai na'apa manawun wunaou'u di'oraz pidannaou'u, tominapa-kidainao pidannao pana'iti. Tuukii ĩaipan padikintan na'iki pawazootan wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, Tominkaru di'iki'oraz. Pidannao na'apainao, aona'ora'a naa ĩaitapan padi'itinpan kaimana'o aimaakan dau'u, soo ĩtaapan panyukunuu oia'o dau'ati. Na'iki ĩdi'itinpan oo ĩnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. Uruu idi aonaa na'apainim nii ĩmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai.

⁹ Mazan aonaa karikaonanu'o nii mani wuru'u ĩna'apainapanuz, kainaabaina'o nii zii wuru'u ĩmariidapanuz pidannao. Ipai'o nii zii pidannao tukapan, na'iki ĩaitapan nii mazanu'o karikaonan wuru'u ĩkuwaa kidaz, soo ĩmariidapan karikaonan pidannao. Na'apa kotua'a naa ipai pidannao tukapan, wuru'u Jannes na'iki Jambres sha'apatauzonii kidaz aimaakan, aonaa mishi'o mani, mazan mazanu'o karikaonan.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan Timothy

¹⁰ Mazan pugaru puaitapa pa'an ipai wuru'u otominapatin-kida-kinaz pidannao. Na'iki puaitapa ipai omashaapauzon kaduz, na'iki puaitapa kanom tuukia'o osha'apata'azon, na'iki puaitapa na'apam omishidapan tuukii, na'iki puaitapa da'i ma'ozaka otaapan onyukunuu, obaiatan pu'u kotua'iki kasha'ora'o. Puaitapa kapam na'apam okamarainapanun tuukii. Na'iki ipai puaitapan na'apam obaiatan dadara kida'o aimaakan okaudin-kizi dau'ati, mazan aonaa okashadinan, upu'u osha'apatan okaudin-kizi. ¹¹ Na'iki puaitapa ipai na'apam da'i ontamikitauzo-kaom tuukii manawun. Na'iki puaitapa kapam ipai na'apam obaiatan kasha'ora'o tuukii. Na'iki puaitapa kanom kida sha'apa'o o'ati, Antioch ii, na'iki Iconium ii, na'iki Lystra ii. Mishi na'ii tuukii ontamikita-kaom kaziwa'o ida'an,

mazan waNaobanaa kazannaata ogaru ipai obaiatanii kida ai. ¹² Mazan mishi, ipai pidannao mashaapainao Tominkaru aipan kawana'ati, wuru'u zaamatainao kidaz Christ Jesus panaobanaa nii, ipai ĩnao ĩbaiaapan nii papataka'uta-kaom. ¹³ Aizii wuru'u oiainao pidannao, ĩdikauda'adinan ni'i naa manawun udawunu'iti, na'iki powa'a'o nii zii ĩmariidapan pidannao, mazan na'apa'o nii kapam ba'oran pidannao mariidan ĩdayaun.

¹⁴ Mazan aizii pugaru, pakawan oiaipan putaapan oo puda'anan wuru'u putominapa-kida-kinaz kidaz, pumishidaniaz pa'an tuukii. Usha'apanum kau'an puaitapaniinao pa'an pidannao na'iki puaitapaniinao ĩkaduz wuru'u tominapa-kidainao pugaru. ¹⁵ Na'iki puaitapanii pukoraidaonaan di'iki ipai wuru'u saadakariwai kidaz Tominkaru paradan. Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u puikodanuz aitapa-kinai. Uruu ida'ana'o wuru'u pidan tominapanuz pamishidan dau'u Christ Jesus, pakazannaatin-kinaz nii. ¹⁶ Ipai wuru'u saadinpa'o Tominkaru paradan kidaz, Tominkaru di'iki'o pa'idiwaru wuru'u. Uruu kaimana'o ukaiwaa-kaom pidan tominapa-kinaz nii mishi'o kuwai dau'u, na'iki kakinaowa'o nii pidan, upozawatan an mishi'o kuwai ai. Na'iki tukapa-kida'o nii sakitapa'o mashaapaku, na'iki tominapa-kida'o nii pidan kaimana'o mashaapaku dau'u Tominkaru ati. ¹⁷ Uruu ida'an kizi pidan kaudina'o Tominkaru ati ikodan paaitapa-kinaz nii. Uruu ida'an kizi kaiman usha'apatan pakaudin-kizi, na'iki usha'apata kizi ipai kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan Tominkaru ati, uruu kida ida'an.

4 Aizii oiparada'azon pu'ati ma'ozaka'o ida'an, Tominkaru abatapan pu'u, na'iki Christ Jesus abatapan pu'u, uruu tiwaa-kidapa'o ni'oraz na'iki pataka'uta'o ni'oraz ipai pidannao pa'oian dikan ii, ipai wuru'u kakupainaoz na'iki mawakainaoz. Uwa'atin idi kaina'iki unaobanai-tina'anan ipai pidannao ati. ² Uruu idi tuukii manawun okian pu'ati, pukowaada'a naa wuru'u kaimana'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. Pukowaada'a naaz ipai sha'ap'oram pidannao ati, abata'azoinao ati oo maabata'azoo-kainao ati, upu'u pukowaadaz. Pukakinaz ĩdayaun ĩsha'apaapan ai oii kida'o aimaakan. Na'iki puto'orau ĩdayaun ĩsookada kizi pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. Na'iki puma'ozakada ĩnyukunuu putominapa-kida ĩdayaun kaimanaiman, kona'ia'o ida'an. ³ Kaina'a'o nii diina'iti'i, uruu aona'o ni'i naa manawun pidannao abata'azon wuru'u kaimana'oraz na'iki mishi'oraz kuwai, wuru'u wakowaadapaniaz. Mazan paaipan kawana'ati'o nii, ĩzaamatan nii pidannao, tominapa-kidainao nii paugaru, wuru' kida dau'a'a tuukia'oraz manawun ĩabata'azon. ⁴ Mazan aizii wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, aona'o ni'i naa ĩabata'azon. Soo ĩturukadinan ni'i naa pa'an paabata'azon dau'ati kotuainao kida kuwai, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan.

⁵ Mazan pugaru, puaitapan pa'i pa'an na'apam putaapan, puzaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu pusha'apatan ai na'apa kida'o aimaakan. Mana'a pukashadina'ana'a wuru' aia'a pubaiatanuz dadara'o mashaapaku, oo pubaiatan to'ora-kaom pukowaada-

pan dikin ii Kaimana'o Kuwai. Marii karikaonan pukakuwaapatin. Pusha'apata ipai pukaudin-kizi kaiman na'iki sakitapa, Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mazan aizii õgaru, maonapata'a naa pa'an õzowii-kao kmoon kaawan. Uruu dono'o ni'i naa õtaainan Tominkaru ati. Ukau'an aizii õmakon ni'i naa wuru amazada baara iki'i. ⁷ Mazan aata, õka'iita'a naa ipai õkaudin-kizi wuru'u Tominkaru taaniaz õsha'apatan nii. Ósha'apata ipai õkaudin-kizi usakadin-kizi iki, atii utokon iti. Na'iki mishi, ma'ozaka õtaapan õmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, aonaa õpana'adanuz, mazan ipai õkowaadanuz sakitapa uduyuan kawana'ati.

⁸ Mazan kai, kaina'a'a naa umanawunu'o kowamai sarakada-karu nii õzowau ati, uruu õsha'apatinan idi'o mishi kaiman na'iki sakitapa Tominkaru awun za'a. Wanaobanaa Christ Jesus, sha'apata'oraz aimakaan sakitapa'o ida'an, uru'o nii taa õ'ati wuru'u kowamaiz diina'iti'i, wuru kamoo dono'o utiwaa-kidapanuz naa ipai pidannao. Mazan aonaa bauda'apa õgaru ati'o nii mani wuru'u umanawunu'oraz kowamai taa-kao. Mazan utaa-kao nii kapam ipai pidannao ati, wuru'u zaudapatinaoouz ukaawan, konaukia'oraz itaapan panyukunuu patukapa'azon idi ukaawan.

Di'oraz Paul paradan pa'idiwaru

⁹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman õ'ida'ati. ¹⁰ Aizii Demas kashadina'a naa pamashaapan ai Tominkaru ati, tuukii umarainpan aimakaan imi'i baara an kida'oraz. Uruu idi uwa'akan õgaru, na'iki umakon Thessalonica iti. Aizii Crescens mako pa'an ukaudina'anan Galatia Baara iti, aizii Titus, Dalmatia Baara iti kapam ukaudina'anan. ¹¹ Soo paba'oran Luke kaina'a õtuma. Puwa'atin an puna'aka pa'i Mark putuma. Usha'apanum kau'an turuu uruu kaminka'utan õgaru õkaudin-kizi dau'u. ¹² Aizii Tychicus, õdyuuda uruu Ephesus iti. ¹³ Aizii puwa'atin an, puna'aka pa'i õchaakitan, õwa'akauzoniaz Troas ii. Carpus di'ii sha'atii õwa'akanuz. Na'apain puna'aka pa'i kapam tawuru'u kaarita kidaz, tawuru manawunu'u saada-kariwai kidaz kaznizo mada baara'a.

¹⁴ Alexander, tawuru'u tomapauzoz aimakaan kida chipirari ida'an, aonaa ukaimanan. Utoma dikauda

manawun aimakaan õ'ati, uaipan idi pasha'apata-kidan õgaru dikauda'o ida'an. Mazan Tominkaru aitapan nii pa'an na'apam pasha'apatanuz, una'apainpan winipinaa nii. ¹⁵ Puzaudinapa pa'i kapam u'ai. Usha'apanum kau'an tuukii manawun uto'oran, pamanaudapanan idi wuru'u wakuwaa kidaz.

¹⁶ Kiwiin, naobanai-tinpainao pidannao zaamatan õgaru õkakuwaapatinan dikin ii, na'iki ipishaan õgaru wuru dau'ana'a õkowaadapanii kidaz kuwai. Mazan õkazannaatin õaipan ati, aonaa bauda'apa pidan wa'atin kaminka'uta'o nii õgaru. Ipai imakon õ'ai, itwa'akan õgaru õba'oran. Mazan õtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi umarina'atan wuru'u aimakaan itsha'apataniaz õ'ati. ¹⁷ Mazan waNaobanaa, kaina'a uruu õtuma, aonaa pa'an uwa'akan õgaru, uruu taa'o õma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi ma'ozaka õkakuwaapan Kaimana'oraz Kuwai Gentilenao ati. Uruu idi ipai daunuuda'u itabatan Kaimana'oraz Kuwai. Atii mishi aonaa õzowii-kao, waNaobanaa kanzannaatan idi õgaru. ¹⁸ Mazan karikaonanu'o nii waNaobanaa kanzannaatan õgaru, aona'o nii ukashaapan õantamikita-kao dikauda'o ida'an manawun. Un-a'akan nii pa'an õgaru kaiman aokazi iti, õmashaa-pa'an kizi'i naa pa'an utuma, unaobanai-tinapa kizi iti. Marii karikaonan pidannao konaukii-kidan soo uruu bauda'apa, umanawunun idi manawun. Amen.

Ubaupakan naa Paul dyuudan paparadan

¹⁹ Odyuudan õparadan Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, na'iki Onesiphorus ati, na'iki ipai pidannao ati wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. ²⁰ Erastus kaina'ii uwa'akan Corinth ii. Aizii Trophimus kaina'ii õwa'akan uruu Miletus ii, ukarinaan idi. ²¹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman zoobaba, amazada wadidin ua'ii. Aizii di'i, Eubulus, Pudens, Linus, Claudia, na'iki ipai wuru'u mishidainaoouz, itdyuudan kapam paparadan pu'ati. ²² Marii waNaobanaa Christ Jesus mashaapan putuma na'iki marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

TITUS

Di'oraz kaarita daua'o

Titus uruu Paul minauda'uitapauzonii na'iki uminka'u kapam. Panaadon uchi'ikapan nii utuma ipai amazada kawana'ati ukowaadapa-kizi ii aka Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u.

Kaina'a paran baoko a'o udaru'o manawun katonaru, Crete kia'o udakotapa-kae. Kaina'a iriba pidannao kawizi-tinpan na'ii. Uruu idi Paul na'iki Titus makon na'iti itukapa'anan mishidainao. Dobata sondii ina'ia'akan, uruu dauna'an Paul dobatan naa koshan. Mazan Titus na'ii zii uwa'akan, uaipan idi uzaamatan pidannao kazowautapa'o nii wuru'u na'ii'akainao kidaz choochinao. Na'iki ukaminka'uta kizi na'ianao kazowautapan choochi.

Kotua'iki zaa uruu dauna'an, uru'u naa Paul saadan kaarita Titus ati. Uaipan pakaminka'utanuzu pakowaadan ida'an u'ati na'apam nii ukazowautapan wuru'u choochinao, uawunuutapanii kidaz. Na'iki ukowaada-kidan u'ati na'apam nii pidannao kazowautapa'o choochi taapinan. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan pabi'i kida pidannao choochi ii: wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz, pa'inainao daonaioranao, poitoruinao, maskonnao-tinpainao, na'iki pa'inainao zunnao. Aizii utokon ii, ukowaada-kidan u'ati na'apam nii ipai mishidainao mashaapan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Choochi zowaunaanao zaamata-kae

Pabi'inaaka kida'o kaudin-kizai choochi ii

Mishidainao ma'ozakada-kae na'iki ikakinao-kae

Kaarita katokonota-kae

1 Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o, Tominkaru poitoruz, na'iki Jesus Christ apostlen. O'zaamata-kae na'iki o'dyuuda-kae kaminka'uta'o nii Tominkaru zaamataninao papidanannao nii, o'kowaada kizi it'ati kaimanaiman wuru'u mishi'o na'iki sakitapa'oraz pa'an parada-karu, mishi kizi imishidan uruu kaimanaiman, imashaapa kizi na'iki isha'apatin kizi Tominkaru aipan kawana'ati. ² Uruu parada-karu kida kawana'ati wataapan wanyukunuu, waaipan idi wazaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz wa'ati, wakakupa-kinnaa nii karikaonan. Mishi Tominkaru aonaa maridinauzo mani uruu. Kotua'a naa amazada sakadinan ua'ii, udi'itinpan pataan dau'u papidanannao ati wuru'u kakupa-kinaiz. ³ Ukau'an paaitanii kamoo kawana'ati'ora'a naa aizii uaida-kidan wuru'u pataa'a-zooniaz aimaakan, kaimana'o kuwai kowaadapa-kae ida'ana'a naa pidannao ati. Aizii wuru'u kaimana'oraz kuwai taa-kae o'garu ati, o'dobata-kidan nii pidannao ati. Ukau'an ipai parada-karu oo kaimana'o kuwai wuru'u o'kowaadapanii kidaz, Tominkaru wakazannaat-piki dyuudan kawana'ati'o wuru'u o'kowaadapanuz uparadan.

⁴ Aizii di'i o'saadan kaarita pugaru Titus ati'o, o'danitapaniaz, pumishidan idi tuukii, wuru'u mishi'oraz kuwai, omishidaniaz kapam.

Marii Tominkaru waDarua, na'iki Christ Jesus wakazannaat-piki kamunanun pu'ati, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Titus kaudin-kizi taa-kae Crete ii

⁵ O'wa'akan pugaru Crete ii, pusha'apata kizi na'iki pupatumaakada kizi'i naa wuru'u aimaakan kida aonaa'oraz zii washa'apatan. O'aiapa puzaamatan pidannao choochi zowaunaanao nii ipai wiizai kawana'ati, wuru'u kaina'a'oraz mishidainao kida na'ii. Na'iki aonaa pa'i pumanyukunuuta'ana'a tawuru'u o'paradan kidaz, pidan zaamata-kae dau'ana'oraz choochi zowaunaa nii. ⁶ Puzaamata kizi pidan kaimana'o umashaapan, aitapa-kariwai ukaduz kaimanan. Na'iki bauta'apa'o udaiaro. Na'iki aitapa-kariwai mishi udainao mishidainao pa'idiwaru, aonaa sha'apaapauzonao mani dikauda kida'o aimaakan, na'iki aonaa dikintapainao mani.

⁷ Aizii mishidainao zowaunaa zaamata-kae an, kaudina'o nii Tominkaru ati, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz, na'iki aonaa ma'ozakatinpa'o nii mani, na'iki aonaa to'ora'akauzo mani kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki aonaa tuzapa-shori mani. Aonaa to'orauzo na'iki mizaataaka-shori mani. Na'iki aonaa kizi udi'itinpan soo paaipan dau'u puraata.

⁸ Marii uruu konaukia'o usookapa-kidauzon tawarainao kaawan padapu iti. Na'iki naudapauzo pasha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan.

Na'iki ma'ozaka'o utaapan panyukunuu pasha'apatan ai aimaakan madoronaa-daun. Na'iki sha'apata'o ipai aimaakan sakitapa. Na'iki taapa'o panyukunuu ipai Tominkaru ati. Na'iki aonaa kashaapina'akauzo mani dikauda kida'o aimaakan ati. ⁹ Mishi kizi ma'ozaka utaapan panyukunuu wuru dau'ati'i mishi'oraz para-da-karu, wamishidaniaz na'iki wakowaadapaniaz. Aizii umashaapan an na'apa, uka'iitan nii pama'ozakadan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, pakowaadapan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai. Na'iki uruu kida ida'ana'o nii kapam kaimanaiman ukainaabatan na'iki utukapa-kidan mishi wunao pozawatanu'u, pana'iti'o-raz itominapa-kidan pidannao wuru aia'a, mishi'oraz kuwai wakowaadapanii kidaz.

¹⁰ Usha'apanum kau'an kaina'a iriba pidannao mishidainao padamata, mazan upu'u ikashadan wuru'u mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz kuwai. Tuukii ipana'aapan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, ikadakotinan idi soo madiwautapa-ka'o aimaakan kida dau'u karikaonan. Aitaniiman Jewnao, inao manawun aipa'oraz aimaakan sha'apata-ka'o pakakinaorinaa kawana'ati. ¹¹ Ukau'an marina'a naa imashaata-ka'o ikadakoinpan ai na'apa kida'o dau'u. Usha'apanum kau'an iriba'a naa kabaun kawana'ati ipozawaabi'itakidan pidannao nyukunuu kida, atii aona'a naa itaitapan na'ia'oram naa kuwai pamishida. Mazan itominapa-kidanuz pidannao soo itaipan karikaonan puraata itai.

¹² Kaina'a'o da'i pidan itwiizi san, iprophetin uruu. Kotua'a naa kaikapa'a ukiauzon pawiiizi sannao dau'ana'a: "Pidannao wuru'u mashaapainaoz da'a'a Crete ida'a, mariidinauzonao manawun idyaun. Na'iki imashaapan pa'atiaaka kida, aonaa kanom itkarodapan, na'apa baudokoru kawan. Na'iki zoonzionao kapam idyaun. Imashaapan soo paaroapatinan dau'u karikaonan." ¹³ Mishi'o wuru'u ikaduz kowaada-kaoz na'apa. Ukau'an pukakinao wuru'u pidannao ma'ozaka'o ida'an, imuuda kizi'i naa wuru'u na'apa kida'oraz pakaduz. Imishida kizi'i naa bauda'apa wuru'u mishi'o, na'iki sakitapa'oraz pa'an kuwai. ¹⁴ Aonaa kizi'i naa powa'a inyukunuupan wuru'u kotua'o kuwai, Jewnao tomanii kidaz karikaonan. Na'iki aonaa kizi'i naa powa'a imishidan kakinaorii, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan, maaiapa-kainaoz mishi'o kuwai.

¹⁵ Pidannao sha'apata'o ipai aimaakan kaiman na'iki sakitapa, kaiman pa'idiwaru Tominkaru tukapan wuru'u isha'apatanii kidaz. Mazan aizii pidannao wuru'u sha'apaapainaoz dikauda kida'o aimaakan, na'iki mamishida-kainaoz Christ, ipai aimaakan isha'apatanii aonaa ukaimanan Tominkaru tukapan. Usha'apanum kau'an aona'a naa itidi'itinpan sakitapa, na'iki aona'a naa itaitapan udikauda'o wuru'u pasha'apaapanii kidaz aimaakan. ¹⁶ Tuukii idakotinpan aitapa'o nii Tominkaru, mazan ipai isha'apaapanii wuru'u oii kida'o aimaakan tukapa-kidan aonaa mishi'o mani wuru'u imishidanuz Tominkaru. Kashadamiki inao, na'iki tuukii idikintapan Tominkaru paradan, na'iki aonaa na'iti'i naa isha'apatan kaimana'o aimaakan.

Mishi'o na'iki sakitapa'o tominapa-kinai

² Aizii pugaru, putominapa-kida'a naa pa'i pidannao wuru dau'a'a kuwai mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz pa'an. ² Puparada na'iki pukakinaota wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz naa, kaiman kizi itidi'itinpan aonaa madoronaa-daun mani. Na'iki aitapin kizi imashaapan. Na'iki ma'ozaka kizi itaapan panyukunuu pasha'apatan ai oii kida'o aimaakan. Na'iki itukapa-kida kizi tuukii pamishidan wuru'u mishida-kariwaiz kuwai. Na'iki mishi kizi itukapa-kidan tuukii pakamainapanun. Na'iki itukapa-kida kizi mishi ma'ozaka itaapan panyukunuu, pabaiatan pu'u dadara'o na'iki kasha'apanna'o mashaapa-karu. ³ Na'apa'o nii kapam pukakinaotan zunnao, wuru'u maskonnao-tinpainao kidaz naa. Pudyuuda imashaapan kaiman, zunnao taapainainao ipai oia'o ai mashaapan kawan. Aonaa kizi imashaapan pakadakotin-kidan dau'u pairibannao, na'iki aonaa kizi kapam ituzapa-shorin. Mazan marii pa'an itominapa-kidan ba'orainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u. ⁴ Itominapa-kida kizi'i naa wuru'u pa'inainaoz zunnao, daiarui marainapa-ka'o dau'u, na'iki daniinao marainapa-ka'o dau'u. ⁵ Na'iki itominapa-kida kizi idyaun idadaradan dau'u panyukunuu, aimaakan sha'apata-ka'o ai madoronaa-daun. Na'iki itukapa-kida kizi kapam na'apam pidan taapan pananaa ipai oia'o ai. Itukapa-kida kizi na'apam daiaroi taapan padapu, na'iki na'apam daiarui marainapa-ka'o na'iki uparadan izo'ati-ka'o. Aizii mashaapa-karu an kaiman na'apa, aona'o nii kanom dakoopan Tominkaru Paradan.

⁶ Aizii pa'inainao daonaoranao, putominapa-kida kapam idyaun. Marii kizi ma'ozaka itaapan panyukunuu, pasha'apatan ai aimaakan madoronaa-daun. ⁷ Aizii pugaru na'apa kapam, pumashaapa na'iki pusha'apata ipai aimaakan kaiman, putukapa-kida kizi kaimana'o mashaapa-karu pukaduz ida'an. Na'iki mishi kizi putominapa-kidan pidannao kaimanaiman na'iki ma'ozaka'o ida'an. ⁸ Na'iki pukaiwaa sakitapa'o na'iki ma'ozaka'o kakinaorii, aona'oraz turuu udakowapaka'o. Na'apa'o ida'ana'o nii puba'azootin-kidan wuru'u dakomikinaouz, na'iki aona'o ni'i naa itaitapan kanom ida'an padakoopan waunao.

⁹ Aizii pidannao wuru'u torii-kariwaiz poitoruinao † nii, putominapa-kida idyaun marii kizi imashaapan kaiman, na'iki marii kizi karikaonan itizo'atin panaobanaanao paradan. Kaiman kizi inaobanaanao nyukunuu itati, isha'apatan idi ipai aimaakan kaiman. Aonaa kizi kapam idako'atiizon panaobanaanao paradan. ¹⁰ Na'iki aonaa kizi ikoidapan aimaakan panaobanaanao di'iki. Mazan marii pa'an itukapa-kidan mishi pakaimanan. Aizii isha'apatinan an kaiman na'apa, itukapa-kidan nii mishi'o ukaimanan wuru'u kuwai kowaadapa-kariwaiz Tominkaru wakazannaatiki dau'u kida'oraz.

† torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹¹ Mishi Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun ipai pidannao ati, ukazannaata'azon idi ĩdyaun pa'oian ai. ¹² Tominkaru kamunanun idi ukakinaowan waunao, wamuuda kizi'i naa ipai oia'o, wuru'u aona'oraz unau-dapan washa'apaapan. Na'iki wamuuda kizi'i naa washa'apaapan oia'o, wuru'u mamishida-kainao sha'apaapauzonii kidaz. Na'iki ukakinaowan waunao marii kizi'i naa wadaradan wanyukunuu wuru aia'a dikauda kida'oraz washa'apaapauzon. Na'iki mishi kizi wamashaapan Tominkaru ati aitapin. Na'iki mishi kizi wamashaapan u'ati kaiman uaipan kawana'ati da'a'a imi'i baara'a'a, ¹³ wazaudapan pu'a'a naa umanawunu'o na'iki konaunama'o kamoo kaawan. Uruu na'apaini'o ni'i naa watukapan umanawunu'oraz waTominkaru na'iki wakazannaatapiki, Jesus Christ kaawan. ¹⁴ Uruu Jesus wuru'u taaina'oraz wa'oian dikin ii, uaipan idi paso'otan waunao washa'apaapan ai ipai wuru'u dikauda kida'oraz aimakaan. Na'iki uaipan idi pasaabaan waunao kaimanainao pidannao nii, na'iki papidanannao nii. Na'iki sha'apata'azoinao nii kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan. ¹⁵ Ukau'an putominapa-kida ipai pidannao wuru dau'ana'a wakowaadanii kidaz parada-karu. Na'iki ma'ozaka pukowaada ĩ'ati wuru'u dyuuda-kariwaiz pukowaadapan. Puma'ozakada kizi putominapa-kidaniinao nyukunuu uruu parada-karu dau'ati. Na'iki ma'ozaka pukashadakowau ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩmishida'azon sakitapa'o kakinaowapa-karu. Aonaa pukashadapa-kidina'ana'a pidannao ati.

Na'apam mishidainao aiapa-ka ĩmashaapan

³ Karikaonan punyukunuu-kida putominapa-kidaniinao pidannao ati, marii ĩzo'atin kazowautapainao wiizai paradan, ĩdyuudan an ĩsha'apatinan, na'iki marii kapam ĩsha'apatan wuru'u tuubaru kidainao naobanainao dyuudanii kidaz usha'apata-ka. Na'iki marii kizi karikaonan ĩtaapan panyukunuu minziwa pasha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimakaan. ² Na'iki aonaa kizi ĩkadakotin-kidan pidannao oia'o ida'an. Aonaa kizi ĩzunaapaakan mazan ĩtaapa kizi pa'an panyukunuu kaimanan ipai pidannao tuma. Marii kizi kaiman ĩmashaapan baokopa pidannao tuma. Na'iki aonaa kizi ĩtatadinpan ba'oran pidannao ai.

³ Mishi kiwiin aonaa kanom waaitapan, ipai washa'apatauzon aimakaan maaitapinaka-daun karikaonan. Na'iki tuukii kapam wadikintapauzon, na'iki tuukii wamariidapa-kidinauzon. Na'iki tuukii da'i wakashaapinauzon oia'o sha'apaapa-ka dau'ati. Na'iki tuukii da'i wanaudapauzon washa'apaapan ipai pabi'inaaka kida'o aimakaan, aona'oraz ukaimanan kida. Wamashaapauzon kiwiin soo washa'apaapan dikauda kida'o. Wato'oratinan nii da'i wairibannao ati, na'iki wakhauzitanan nii karikaonan ĩ'ati. Panaadon wazon-kida-ka. Waunao na'apa kapam da'i, wazon-kidan ĩdyaun. ⁴ Mazan una'apan pu'u, Tominkaru wakazannaatapiki aida-kidan pakaimanan na'iki pakamunanun

waunao ati. ⁵ Uruu ida'an ukazannaatan waunao wa'oian ai. Aonaa washa'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimakaan wuru'u ukazannaatanuz waunao. Soo ukamunanun wa'ati paaipan ati karikaonan. Aizii ukazannaatan waunao, uchikaan na'iki uso'otan ida'an wa'oian wanyukunuu iki. Na'iki upa'inaadan waunao Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁶ Dobata Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, Jesus Christ wakazannaatapiki ida'an. ⁷ Ukau'an Tominkaru kamunanun ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidannao nii, na'iki wazaamata-kinaa ni'i naa wuru'u karikaonan'oraz kakupa-kinai, karikaonan'oraz wazaudapauzon. ⁸ Mishi'o wuru'u parada-karu kida ökowaadaniaz pu'ati.

Öaipan nii pukowaadan kaimanaiman ipai wuru'u puabatanii kidaz parada-karu wunao ati'i mishidainao kidaz Tominkaru. Marii kizi karikaonan ĩsha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan ba'oran pidannao ati.

Aizii wuru'u saada-kariwai kidaz parada-karu Tominkaru kazannaatan dau'oraz waunao, kaimana'o wuru'u ukaminka'utan nii ipai pidannao. ⁹ Mazan mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a kashadaaka-karu an kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki mana'a puturukadinauzo'ona'a saadapa-karu dau'ati kotua'o pidannao uu kida. Na'iki mana'a punyukunuu-pauzo'ona'a zunaapaaka-karu. Na'iki mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a to'orataaka-karu an, kotua'o Jewnao kakinaori kida dau'an. Usha'apanum kau'an aonaa kanom kaimana'o ikoda-ka na'apa kida'o ida'an. Madiwaitapa-ka'o karikaonan aimakaan sha'apaapa-ka wuru'u na'apa kida'oraz. ¹⁰ Marii itamau pukakinaowan pidan wuru'u pana'apa'oraz ba'orainao nyukunuu ĩmishidan ai mishi'o kakinaorii. Aizii umaa-bata'azookan an, marina'a naa uruu. ¹¹ Usha'apanum kau'an pidan na'apa'o, paaipan ati'o wuru'u umaa-bata'azookanuz mishi'o parada-karu, na'iki paaipan ati'o wuru'u usha'apaapa'azoonuz oii kida'o aimakaan. Na'iki paaipan ati'o upataka'uta-kidinan.

Paul katokontan pakakinaopan

¹² Aizii ödyuudan an Artemas oo Tychicus pugaru di'iti, putiwaa pa'i puwa'atin ö'ida'ati, Nicopolis ati.

Usha'apanum kau'an na'iti'o nii ömakon, na'iki na'ia'o nii öaipan ögaru amazada wadidiizon dono. ¹³ Na'iki pukaminka'uta pa'i Apollos na'iki Zenas kaudina'oraz kakinaorii dau'u. † Putaa kizi pa'i ĩ'ati ipai aimakaan ĩaiapanii kida, ĩdobatan ana'a naa pamakopa-kizi iti.

¹⁴ Marii ipai mishidainao tominpan kataan-karu dau'u, na'iki pasha'apaapan dau'u kaiman kida'o aimakaan. Karikaonan kizi ĩkodaan aimakaan pa'ati na'iki ba'oran pidannao ati. Aonaa kizi ĩmashaapan kana'apan karikaonan.

¹⁵ Ipai pidannao wuru'u ötumainaoz dyuudan paparan pu'ati. Na'iki pukowaada pa'i waparadan wamin-mishidannao ati na'ii.

† kaudina'oraz kakinaorii dau'u: uruu dakota-ka lawyer English ida'an.

Marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao
ati.

PHILEMON

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'oraz pakaaritan Philemon ati taraa-kizai iki'o, utaraapa-ka'o dono'o Rome ii. Uruu Philemon mishida'o Christ, Colosse sannao min-mishidan uruu.

Kaina'a da'i Philemon poitoru utoriauzonii, Onesimus kia'o u'uu. Onesimus kidoopankauzonii da'i panaobanaa Philemon ai. Ukidoopankan dono, uikoda Paul utaapa-ka'o dono Rome ii. Na'apaini'o uabatan Paul kowaadapan Tominkaru paradan Jesus Christ dau'u kida'o. Uruu idi Onesimus mishida Tominkaru paradan, na'iki uzaamatan Jesus Christ panaobanaa nii.

Aizii Paul aitapan idi Philemon toriinii Onesimus papoitoru nii, sariapa udyuudan ukiwan powa'a iti panaobanaa di'iti. Uruu idi usaadan pakaaritan, una'akan nii Philemon di'iti, uaipan Philemon kaimanaakan powaa iti papoitoru tuma. Uaipan unaubaanuzu ukaawan dono powaa iti, na'iki kaiman kizi utaapanuzu, na'apa mishidainao Christ taapaakan kawan. Inao itaapan pamin-mishidannao na'apa pa'inawuzu kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Philemon ati'o

Marii kizi Onesimus naubaa-ka'o

Kaarita katokonota-ka'o

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o tarainpa'oraz Jesus Christ dikin ii. Õsaadan kaarita pugaru Philemon ati'o. Na'iki Timothy wa'inawuzu, udyuudakidan paparadan na'iki unaubaan kapam pugaru. Mishi pugaru wapaonaru kaudina'o na'apa waunao kawan. ² Na'iki wadyuudan kapam waparadan Apphia ati, wadadakoo omishidan idi'i naa. Na'iki wadyuudan waparadan Archippus di'iti, uruu ma'ozaka'oraz ukazannaatapan kaimana'o kuwai. Na'iki wanaubaan kapam ipai mishidainao, choochiipauzonaouz pudapu ii. ³ Õtoriiinpan marii kizi Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Philemon kamarainapanun na'iki umishidan daua'o

⁴ Karikaonan õtoriiinpan an, tuukii õkonaukii-kidan Tominkaru pugaru dau'an, ⁵ usha'apanum kau'an ukowaada-ka'o idi õ'ati tuukii pumishidan Naobanai Jesus, na'iki õabata na'apam pumarainpan kapam ipai Tominkaru pidanannao. ⁶ Õtoriiinpan Tominkaru ati marii kizi karikaonan pubaokopatinan mishidainao tuma na'iki pukaminka'uta kizi'i naa i'dyaun, puaitapan idi'i naa ipai wuru'u kaiman kida'oraz aimakaan taakariwaiz naa wa'ati, wazaamatinan idi'i naa Christ ida'ati. ⁷ Õ'inawuzu, tuukii manawun õkonaukian na'iki tuukii puma'ozakadan õnyukunuu, usha'apanum kau'an pumarainpan idi mishidainao na'iki puma'ozakadapan idi inyukunuu.

Paul aipan Philemon zaamatan papoitoru powaa iti

⁸ Aizii õsaadan di'oraz kaarita õpisha'azon idi pugaru, na'iki kaina'a õaiapanii pusha'apatan aimakaan, usha'apanum kau'an puaitapani'i naa kaimana'o sha'apatin-karu. Turuu ma'ozaka õdyuudan pusha'apatan aimakaan õaipan kawana'ati, Christ poitorun idi õgaru, ⁹ mazan wamarainpaakan idi, õpishaan nii karikaonan pugaru. Ukau'an õgaru Paul, tunarunao na'iki tarainpa'o Christ Jesus dikin ii, ¹⁰ õpisha'azon pugaru, turuu mani pusha'apatan kaimana'o aimakaan pupoitoru Onesimus ati, õdani kawanu'oraz õtaapan da'a'a taraa-kizai'i? Usha'apanum kau'an uruu mishida'ora'a naa Christ õkakuwaapan idi u'ati. ¹¹ Uki-doopankan dono pu'ai, madiwautapa-ka'o uruu pu'ati. Mazan aizii, umanawunu'o minka'ui uruu, turuu wakaiwaanuz, kaminka'uta'o nii pugaru na'iki õgaru.

¹² Aizii õdyuudan uruu powaa iti pu'idi'iti, õmarainpan pu'a'a naa uruu tuukii. ¹³ Na'iki tuukii padamata õaipan una'an õtuma, kaminka'uupa'o nii õgaru õtaratapa-ka'o pu'u da'a'a Kaimana'o Kuwai dikin ii. Usha'apanum kau'an õaitapa tuukia'o padamata puaipan kapam pukaminka'utan õgaru. ¹⁴ Mazan aonaa turuu õtaapan uruu õmaabatakan pu'u zii pu'idi'iki. Soo õabata'azon zii kiwiin na'apam pukian udau'an. Õaipan pusha'apatan aimakaan puaipan ati na'iki punyukunuu kawana'ati, aonaa õpishaan idi mani pugaru. ¹⁵ Panaadon kaimana'o wuru'u uwa'akankanuz pugaru, aizii di'i ukaawan powa'a iti pana'a'a naa, na'iki aona'o ni'i naa powa'a uwa'akauzon pugaru, mazan una'an ni'i naa pa'an putuma karikaonan. ¹⁶ Aizii di'i

ukaawan powa'a iti aonaa poitorui'i naa mani karikaonan, mazan powa'a'o zii ukaimanan poitorui ai. Pu'inawuzu'u naa manawun uruu aizii umishidan idi'i naa Christ. Tuukia'o õmarainpan uruu, mazan pugaru powa'a'o nii zii pumarainapanuzu pupoitorun idi manawun uruu, na'iki pu'inawuzun idi'i naa kapam uruu.

¹⁷ Ukau'an, umishiin an pukaudinan Christ ati na'apa õgaru kawan, mishi'o nii punaubaan ukaawan powaa iti pu'idi'iti, na'apa punaubauzon kawan õkaawan.

¹⁸ Aizii usha'apatauzon an dikauda'o aimaakan oo umawinipinaatapan an pugaru, õgaru'o nii kawinipinaatazu. ¹⁹ Aizii di'i õsaadan kaarita õaipan ati õka'u ida'an. Uruu idi õkian pu'ati na'apauda'um umawinipinaatapan pu'ai, õkawinipinaatan nii pugaru. Mazan kaina'a õnyukunuu-kida'azon aimaakan pu'ati, puaitapanii õgaru ida'ana'o sha'atii wuru'u puikodanuz pa'ina'o mashaapa-karu, ukau'an kaina'a dobata pumawinipinaatapan õgaru.

²⁰ Aizii õ'inawuzu õkia'azon pu'ati, turuu shoman pusha'apatan wuru'u õaipaniaz pusha'apatan, usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainaou'u naa pa'idi-

waru Christ. Pusha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii puma'ozakadan õnyukunuu, usha'apanum kau'an ipai waunao, Christ ati'ora'a naa wamashaapan. ²¹ Õaitapa puizo'atin nii õparadan, uruu idi'o õsaadan kaarita pu'ati. Na'iki õaitapa powa'a'o nii zii pusha'apatan kaiman aimaakan õdyuudan ai pugaru.

²² Kaina'a buda'apa'a naa aimaakan õpisha'azon pusha'apatan. Õaipan nii pusaabaan õsookapa-kizi nii pudapu ii. Õzauda-kidan õkodita-kida-ka'o ni'i naa taraa-kizai iki, unao toriinpan na'iki upishaan idi Tominkaru kodita-kidan õgaru.

Mishidainao dyuudan paparadan Philemon di'iti

²³ Epaphras tarainpa'oraz õtuma Christ Jesus dikin ii dyuudan kapam paparadan pu'ati. ²⁴ Na'iki ipai wunaou'u kaminka'uupainaouz õgaru da'a'a, ñnao kapam dyuudan paparadan pu'ati. Kaikapauda'u wuru'u õminka'unaouz, Mark, Aristarchus, Demas, na'iki Luke. ²⁵ Õtoriinpan, marii kizi karikaonan Naobanai Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

HEBREWS

Di'oraz kaarita daua'o

Aonaa uaitapa-kaao kanom saadanii wuru'u di'oraz kaarita Hebrewnao ati. Mazan wuru'u pidan saada'oraz aita-pa'o na'apam Hebrewnao di'itinpan Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz. Inao dakota-kariwainaoz Jewnao kii na'iki Israelitenao kii kapam.

Aizii Hebrewnao, itaitapanii ipai wuru dau'ana'a Kiwiitapa'oraz Covenant. Wuru'u Kiwiitapa'oraz Covenant, uruu Moses tominapa-kida-kinaaz Israelitenao. Mazan Moses, Tominkaru poitoru karikaonan uruu. Mazan Jesus, uruu Tominkaru dani pa'an. Utominapa-kida pidannao Pa'ina'o Covenant dau'u pa'an.

Joshua na'akan Israelitenao kaimana'o amazada di'iti, Tominkaru taaniaz i'ati, turuu kizi imashaapan kaiman Kiwiitapa'o Covenant kawana'ati. Mazan Jesus na'akan waunao, wamishidapan ida'an, turuu kizi wamashaapan konaukii Pa'ina'o Covenant kawana'ati.

Hebrewnao kaina'a ifaadaannao Levi takaa-daunnao, Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kawana'ati'o. Umanawunu'o Faadaa zowii uzai kida pidannao oian so'ota-kinoo nii. Uzai kida zowiauzo-kaao ipai wunu. Mazan Jesus, uruu wafaadaan. Baukapa karikaonan uzowii-kaao so'ota'o nii pidannao oian kida. Jesus mawakan Tominkaru taa kizi Pa'ina'o Covenant, powa'a'oraz pa'an ukaimanan. Na'iki kaarita Hebrewnao ati'oraz kaminka'uta waunao, waaitapa-kinoo nii kanom ni'o wuru'u Tominkaru taanuz Pa'ina'o Covenant.

Kaarita buutinpan kida

Kaimanaiman Christ aidan Tominkaru kaduz
 Christ, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai
 Christ, powa'a'o zii umanawunun Moses na'iki Joshua ai
 Christ, uruu Faadaa Umanawunu'o powa'a'o zii
 Christ sha'apataniaz aimakaan powa'a'o zii umanawunun
 Christ taainanuz powa'a'o zii umanawunun
 Tominkaru pidannao umanawunu'o imishidapan
 Wada'an Jesus kaduz
 Toriinapa-karu
 Ubaukapan naa saada'oraz taan paparadan

Tominkaru paradan pauDani ida'an

1 Kotua'a naa da'i mapuda Tominkaru paradan iriba pabi'inaaka kida'o ida'an wadokozu-daunnao ati, paprophetinnao ida'an. ² Mazan aizii amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, Tominkaru paradan wa'ati pauDani ida'an pa'an. Na'iki uruu ida'ana'o utoman aokazi, imi'i baara na'iki ipai aimakaan kida. Tominkaru zaamata paudani, zaamata'o nii ipai aimakaan pa'idiwau nii. ³ Wuru'u udani, na'apa ukaduz Tominkaru kaduz kawan manawun. Wuru'u umanawununuz, aida-kida'o na'apam Tominkaru umanawununuz. Uruu zaamatapa'o ipai aimakaan paparadan ma'oza-kan ida'an. Na'iki utominan dauna'an wa'oian so'otiki nii, usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu, [†] umanawunu'oraz manawun aokazi ii.

Tominkaru dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai

⁴ Tominkaru Dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai. Na'apa u'uu Tominkaru taaniaz, powa'a'o zii umanawunun angelnao uu ai. ⁵ Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon angel ati, "Pugaru ödani.

Aizii Ögaru'u naa puDaru nii." ^{††}

Na'iki aonaa na'apainim Tominkaru kiauzon kapam angel dau'an,

"Ögaru'o nii uDaru nii,
 na'iki uru'o nii Ödani nii." [‡]

⁶ Mazan Tominkaru dyuudan dono'oraz umanawunu'o paudani imi'i baara ati, ukian,

"Marii ipai Tominkaru angelinnao umanawuntapan uruu." ^{‡†}

⁷ Kaikapa'ora'a kapam ukian angelnao dau'an:

"Tominkaru toman pa'angelinnao awaru nii kida;

[†] Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai

^{††} Psalm 2:7 [‡] 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13 ^{‡†} Deuteronomy 32:43

na'iki ĩnao upoitorunaouz utoman,
tikazi maodapa'o kawan kida." †
8 Mazan pauDani ati ukian pa'an,
"Pugaru Tominkaru,
karikaonanuo'o nii punaobanai-tinpan.
Pukazowautapan nii pupidanannao sakitapa'o ida'an.
9 Pumarainapanii aimaakan sakitapa'o,
mazan dikauda kida'o aimaakan,
tuukii pumanaudapakan.
Uruu idi ukau'an õgaru,
puTominkarun,
õzaamatani'i naa pugaru,
na'iki õtaani'i naa pu'ati konaukii-kinai
umanawunu'oraz pa'an,
powa'a zii õtaan pu'atizu, õtaan ai puminauda'unao
ati." ††
10 Tominkaru kian u'ati koshan,
"Naobanai, pugaru toma'oraz imi'i baara amazada
sakadinan dono.
Na'iki puka'u idi putoman aokazi kapam.
11 ĩmainaabatanii nii, mazan pugaru, puna'an nii
karikaonan pa'an.
Mazan putomanii kida, zaama'o nii ĩdyaun na'apa
kamicha zaaman kawan.
12 Kamicha narakada-ka'o kawan, na'apa'o nii
punarakadan ĩdyaun,
Na'iki pumuudan nii ĩdyaun pana'itinapa.
Mazan pugaru aonaa na'apainim pupana'adinauzon.
Na'iki pukakupanuz aona'o nii na'apainim ukatokon-
tinan." ‡
13 Tominkaru aonaa na'apainim ukiauzon angel ati
kaikapa'a:
"Pusakanata õdazaba'a õdiwa'ora antanapu
atii õmuudan putarubanao puwaranu'u." ††
14 Mazan angelnao doronai karikaonan ĩdyaun na'iki
poitoruinao, dyuuda-kariwai Tominkaru di'iki,
kaminka'uta'o nii pidannao kazannaatina'o ni'oraz.

Umanawunu'o kazannaatin-karu

2 Ukau'an marii wakarodinan zoobaba, wada'an
wuru'u mishi'oraz parada-karu kaimanaiman,
uruu aonaa kizi wapoazawatan u'ai. 2 Usha'apanum
kau'an kakinaorii, Tominkaru taauzoniaz angelnao
ida'an aida-kida-ka'o umishiin manawun. Pidan dikinta-
pa'oraz kakinaorii pataka'uta-ka'o pasha'apatanii
kawana'ati. 3 Mazan wuru'u kazannaatin-karu
powa'a'o zii pa'an umanawunun. Ukau'an tuukia'o nii
wapataka'uta-ka'o wamashaapan an ikoda'azo'o tawu-
ru'u aona'oraz kazannaatin-karu umanawunun. Wu-
ru'u kazannaatin-karu kakuwaanaata-ka'o kiwiin
Naobanai Jesus ida'an. Na'iki abatainaouz uruu, ĩaida-
kida kapam wa'ati kaimanaiman, mishi'o wuru'u
kazannaatin-karu daua'oraz. 4 Uruu dono Tominkaru
aida-kida kapam umishiin, pasha'apata-kidan ida'an
aimaakan kida matukupauzoka-kariwai, na'iki
umanawun kida'o aimaakan, aida'o Tominkaru

† Psalm 104:4 †† Psalm 45:6-7 ‡ Psalm 102:25-27 ††
Psalm 110:1

umanawunun. Na'iki uaida-kida umishiin pataan
ida'an pidannao kawana'ati ĩsha'apata-kinaa nii pabi'i-
naaka kida'o aimaakan Kaimana'o Doronaa ida'an,
na'apa paaipan kawana'ati.

Christ tominan pidan nii

5 Aonaa Tominkaru zaamatan angelnao kazowauta-
pa'o nii pa'ina'o amazada wuru'u wa'atipa'oraz, uruu
diina'iki'oraz amazada daua'o wuru'u wakakuwaati-
nanuz. 6 Mazan usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a,
kaikapa'a:

"Oo, Tominkaru! Kanom ni'o mooko wuru'u pun-
yukunuu

pidannao dau'atinanuz manawun,
na'iki putaapanuzu wuru'u daonaioz kaiman ka-
pam?

7 Putoman pidannao awutapa za'o nii ĩmanawunun
angelnao ai,

aonaa kotua'iki'i nii mani,
na'iki putaanii konaunam-kinai na'iki umanawun-ki-
nai ĩ'ati.

8 Putaa ipai aimaakan kida ĩkazowautapan nii." ††
Tominkaru taa ipai aimaakan kida pidannao ati ĩka-
zowautapan ni'o, aonaa kanom kaina'a ĩmakazowauta-
pakanii. Mazan kai aonaa zii watukapan ĩkazowauta-
pan ipai aimaakan kida. 9 Mazan watukapa Jesus,
utoma-ka'o awutapa zaa umanawunun angelnao ai,
mazan aonaa kotua'iki'o mani, umawaka kizi ipai pi-
dannao oian dikin ii Tominkaru kamunanun idi. Aizii
taa-kaoa'a naa konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai
u'ati, usha'apanum kau'an ubaiatina'akani'i naa
mawaka-karu di'iti.

10 Tominkaru wuru'u toma'oraz ipai aimaakan kida.
Na'iki ipai aimaakan kida ukonaukii-kinaa ni'o.

Tominkaru aipan iriba'oraz paudainao ka'idiwainan
pamanawunun idi. Tominkaru saabaan Jesus kaiman
manawun ubaiatinan ida'an, uruu mishi kizi ukazan-
naatapan pidannao. 11 Aizii Jesus na'iki wunaou'u us-
aabaaniaz naa, bauda'apa'o ĩdaru. Uruu idi aonaa uk-
iba'azon padakotan ĩdyaun pa'inawuzunao nii na'iki
padadakoonao nii. 12 Ukian sha'atii Tominkaru ati
kaikapa'a:

"Õkakuwaapan nii pudau'u
õ'inawuzunao na'iki õdadakoonao ati;
Õkonaukii-kidanii nii pugaru
pupidanannao baokopatitan dono." †††

13 Ukian kapam,

"Õnyukunuu Tominkaru ati'o nii." †††

Na'iki ukian kapam kaikapa'a:

"Di'i õgaru'u, koraiziannao tuma,
Tominkaru taaniaz õ'ati." §

14 Wuru'u koraiziannao, pidannao ĩdyaun. Ukau'an
Jesus na'apa utominan, na'iki utiwaa wuru'u ĩbaiatanii
kidaz kapam. Utominan pidan nii, na'iki pamawakan
ida'an, umainaabatan ipai Satan ma'ozakanuz, ka-
zowautapa'oraz mawaka-karu. 15 Na'iki kaikapa'o

†† Psalm 8:4-6 ††† Psalm 22:22 ††† Isaiah 8:17 § Isaiah
8:18

ida'an, Jesus so'otan pidannao, poitoruinao kawanu'oraz imashaapan pashakatan di'iki, itaritan idi mawakakaru ai. ¹⁶ Kaimanaiman ukainaabata-ka, aonaa angelnao mani wuru'u Jesus kaminka'utaniaz, mazan Abraham takaan-daunnao pa'an. ¹⁷ Uruu idi'o Jesus tominan pidan nii na'apa manawun pa'inawuzunao kawan, turuu kizi uruu iFaadaan Umanawunu'o nii, kamunan-kida'o ni'oraz idyaun na'iki mishi'o usha'apatan aimaakan kida Tominkaru ati. Uruu turuu kizi pidannao oian kida so'ota-ka. ¹⁸ Na'iki aizii turuu ukaminka'utan wunaou'u tiwaa-kidapa-kariwainou, usha'apanum kau'an tiwaa-kidapa-kariwai'i naa uruu, na'iki ubaiaapa'akani'i naa dikauda'o kapam.

Powa'a zii Jesus umanawunun Moses ai

3 Ukau'an, ðiribannao, Tominkaru zaamataninaou papidanannao nii. Udi'itapa Jesus, uruu apostle na'iki Umanawunu'o Faadaa ipai waunao ati mishidapainou Tominkaru. ² Jesus sha'apata ipai aimaakan Tominkaru dyuudanii usha'apatan, uzamatatan uruu sha'apata'o nii kaudin-kizai, na'apa Moses sha'apatauzon kawan da'i ipai aimaakan dyuuda-kariwai usha'apatan Tominkaru Dapu aino ati, wuru'u upidanannaou. ³ Pidan toma'oraz kabaun pamashapa-kizi nii, powa'a zii manawun unaubaapa-ka wuru aia'a kabaun utomaniaz. Ukau'an na'apa kapam Jesus, powa'a'o zii manawun unaubaapa-ka pa'an Moses ai. ⁴ Mishi ipai kabaun kaina'a'o utomiki, mazan Tominkaru, uruu pa'an wuru'u toma'oraz ipai aimaakan. ⁵ Moses sha'apata ipai aimaakan wuru'u dyuuda-kariwaiz usha'apatan Tominkaru Dapu aino ati, wuru'u upidanannaou, mazan uruu poitorui karikaonan. Na'iki usha'apaapauzoniaz kainaabatan na'apam nii aimaakan sha'apan diina'iti'i. ⁶ Mazan Christ, Tominkaru Danin idi, ukazowautapa Tominkaru Dapu aino wuru'u upidanannaou, na'iki usha'apata ipai aimaakan Tominkaru dyuudanii usha'apatan i'ati. Waunao Tominkaru Dapu aino, wazaamatipan an pakawan wamishidapanii di'iti, na'iki wazaudapan an pakawan ukowaadauzoniaz usha'apatan nii wa'ati diina'iti'i.

Marii wada'anan Tominkaru karikaonan

⁷ Ukau'an, Kaimana'o Doronaa kiauon kawan, "Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian, ⁸ mana'a udadarada'ana'a unyukunuu tawuru dono'o kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru, na'iki utiwaa-kidapauzonuz uruu mapidantaka'o amazada di'ii. ⁹ Na'ii udokozu-daunnao tiwaa-kidapan õgaru, itukapauzon pu'a'a naa padamata kanom kida õsha'apaapauzonii 40 wunu. ¹⁰ Uruu idi tuukii manawun õto'oran i'ati, na'iki õkian: Ikaduz imada'ana'azookan õgaru,

na'iki aonaa manawun i'apan paizo'atin zoobaba õkakinaori.

¹¹ Uruu idi õto'oran bii'i õtoman parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka.

Õkian: Aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti, õsaabaaniaz naa." †

¹² Õiribannao, ukarodin pa'i, aonaa kizi na'ia'oram unao nyukunuu dikaudan na'iki mamishidakan, na'iki unao tanawatinan pana'iti'i naa kakupa'oraz Tominkaru ai. ¹³ Uma'ozakadaaka mishi'oraiman ipai kamoo, wuru'u "Aizii Kamoo" kia'oraz udakota-ka kaina'an pu'u zii, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao dikintapadinan, umariidapa-kidinan ida'an oia'o ati.

¹⁴ Waunao Christ tuma'o waka'iidiwainan, wazaamatipan an kaimanaiman wuru di'iki'i wasakadanuz wamishidapan atii utokon iti, aonaa wakaakinpan.

¹⁵ Wadi'itapa koshan tawuru'u usaadinapanuz:

"Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian, Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu tawuru kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru." ††

¹⁶ Kanomnao tawuru'u abata'oraz padamata Tominkaru paradan mazan dikintapa'oraz uruu? Inao Moses kodita-kidaniinaou Egypt iki. ¹⁷ Na'iki kanomnao ati'o Tominkaru to'oranuz 40 wunu? Uto'oran wunao ati'ora'a, oia'oraz, mawaka'oraz naa mapidantaka'o amazada ii. ¹⁸ Na'iki kanomnao ati'o Tominkaru kian parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka ida'an, aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti? Ukian na'apa wunao ati'ora'a, dikintapainou Paugaru. ¹⁹ Ukau'an waaitapa aonaa imorotan taapada-ka amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an imamishidakan idi'o.

Kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu

4 Kaina'a zii Tominkaru taauzonii wa'ati mishi'oraz paparadan, uruu ida'an kizi turuu wamorotan amazada sookapa-kizai iti. Marii wakarodinan zoobaba, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao kasharutinan, utukapa pa'i umamorotakan wuru di'iti'i sookapa-kizai. ² Waabatani'i naa kapam Kaimana'o Kuwai na'apa i'abatauzon kawan. Mazan madiwautapa-ka'o karikaonan i'ati wuru'u kowaada-kariwaiz. Mishi i'abata padamatazu, mazan aonaa imishidanuzu. ³ Aizii wunao mishidainaouznaa morota pa'an, wuru di'iti'i sookapa-kizai. Tominkaru kian kawan:

"Õtoman õto'oran bii'i parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka. Õkian:

Aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti,

õsaabaaniaz naa!" ††

Mishi Tominkaru kaudin-kizi ipain utoman dono'oraz amazada. ⁴ Kaina'a usaadinpan 7th kamoo dau'u, kaikapa'a: "Tominkaru sookapan 7th kamoo ida'a ipai pakaudin-kizi kida ai." ††† Na'iki wadi'itapa koshan usaadinapanuz, Tominkaru kian, "Aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti." †††† Kiwiiniinaouz

† Psalm 95:7-11 †† Psalm 95:7-8 † Numbers 14:1-35 ††
Psalm 95:11 †† Genesis 2:2 ††† Psalm 95:11

ĭabatan Kaimana'o Kuwai, aonaa ĭmorotauan amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an ĭdikintapan idi'o. Kaina'a'o nii baokoinao taapada-ka'o nii ĭmorotan amazada sookapa-kizai iti. ⁷ Ukau'an Tominkaru saaba ba'oran kamoo, uruu dakota-kariwaiz "Aizii Kamoo." Ukowaadanuz David ida'an iriba wunu do-batan dauna'an, uruu dau'ati'o tawuru'u kii-karuz kaikapa'a:

"Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian, Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu." †

⁸ Joshua tauzon an mani sookapa-karu ĭ'ati, aonaa kanom nii mani Tominkaru kadakotinan ba'oran kamoo dau'u udauna'an. ⁹ Uruu idi, kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu, Tominkaru sookapauzon kawan 7th kamoo ida'a. ¹⁰ Kanom morota'o sookapa-kizai iti, Tominkaru saabaaniaz, usookapan nii pakaudin-kizi kida ai, na'apa Tominkaru sookapauzon kawan da'i pakaudin-kizi ai. ¹¹ Ukau'an marii watiwainan dadara wamorota kizi amazada sookap-kizai iti. Dadara pa'i watiwain, uruu aonaa kizi kanom pozawatan patamakapan ida'an wunao kaduzu'u, dikintapainao.

¹² Tominkaru Paradanuz kakupa'o, na'iki uka'iita pasha'apatan aimakaan kida. Powa'a'o zii manawun udimanan marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan ai. Atii uchoota waka'azoo iti, wadoronaa na'iki wanyukunuu sakadinapa-kizi iti. Uchoota atii wani-wa'uuzi dyukoinpan, na'iki waunanzoo zikon iti. Na'iki Tominkaru paradan aitapa-kida na'apam wadi'itinpan na'iki kanom waiapan wanyukunuu ii. ¹³ Aonaa kanom kaina'a dizinpa'o nii Tominkaru ai ipai utomaniaz bii an. Ipai aimakaan mashaapan kainaabanaa na'iki da'atinapa uawun za'a. Na'iki u'ati'o nii wuru'u wakowaadanuz ipai na'apam wamashaapauzonuz.

Jesus, uruu Umanawunu'o Faadaa

¹⁴ Kaina'a waFaadaan Umanawunu'o manawun mako'oraz naa aokazi iti, uruu Jesus, Tominkaru Daniz. Ukau'an marii pakawan wazaamatinpan wuru di'iti'i wamishidapanuz uruu. ¹⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u waFaadaan Umanawunu'oraz, uaitapanii na'apa'oram wuru'u wamaturuukanuz. Umashaapankan dono imi'i baara'a, tiwaa-kariwai kapam uruu ipai sha'apa'oram ida'an kida, na'apa waunao kawan. Mazan aonaa na'apainim u'oian. ¹⁶ Ukau'an aonaa wataria'ana'a wamaonapadinan Tominkaru kamunanu'oraz ida'ati. Na'ii wakamunan-kida-ka'o nii na'iki waikodan nii kamunan-karu kaminka'uta'o nii waunao, waiapan dono waminka'u nii.

⁵ Umanawunu'o Faadaa zaamatauzo-kariwai da'i pairibannao bii iki, ukaudin-kizi ni'o taa-ka'o, umakon Tominkaru kanaapu iti pidannao ati, utaa kizi kaiman kida'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki uzowii kizi uzainao pidannao oian dikin ii. ² Kaiman uruu wunao tuma'a maaitapin-kainaouz na'iki sha'apatinaouz dikaua kida'o aimakaan, usha'apanum kau'an uruu na'apa'o umaturuukan kapam ĭnao kawan. ³ Ukau'an

pamaturuukan idi, uzowian nii uzainao pa'oian dikin ii kapam, uzowian dono uzai pidannao oian dikin ii.

⁴ Aonaa pidan Umanawunu'o Faadaa-tinpan paaipan ati karikaonan. Soo Tominkaru zaamatan ida'an pidan, wuru'u utominanuz pa'an Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Aaron zaamatauzo-ka'o kawan. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam Christ, aonaa paaipan ati'o mani wuru'u uzaamatinanuz Umanawunu'o Faadaa nii. Mazan Tominkaru pa'an wuru'u zaamata'oraz uruu, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

"Pugaru ödani,

Aizii ögaru'u naa pudaru nii." ††

⁶ Na'iki ukian koshan kaikapa'a:

"Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan, na'apa'o Melchizedek faadaa-tinpaizon kawan." ‡

⁷ Jesus mashaapankan dono imi'i baara'a, utoriinapa Tominkaru ati na'iki upishaa ukaminka'utan paugaru. Utoriinpan diiwa'o ida'an na'iki uzaada Tominkaru ati, turua'oraz kazannaatan uruu mawaka-karu ai. Na'iki wuru'u utoriinapanuz dako'ati-ka'o, usha'apanum kau'an utaainan idi'o kaiman-daun Tominkaru ati. ⁸ Jesus Tominkaru danin pu'u padamata, utominapa izo'atiaaba-karu dau'u pabaiatinan ida'an. ⁹ Ubaiaapan idi ipai aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu'u naa karikaonanu'o kazannaatin-karu ikoda-kinoo nii ipai wunao ati'i izo'atiinaouz uruu. ¹⁰ Tominkaru zaamatan uruu Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa'o Melchizedek ‡ faadaa-tinpaizon kawan.

Kakinaorii waota-karu aia'o mishidapa-karu ai

¹¹ Kaina'a dobata wakowaada'azoonii wuru dau'ana'a, mazan kasha'apannaa ukowaada-ka'o kaimanaiman unao ati, usha'apanum kau'an kona'ii utominpan. ¹² Unao kotua'iki'ora'a naa umishidapan Jesus, mazan upu'u aonaa uka'iitan utominapa-kidan baokoinao, mazan kii'an, ba'oran pidan tominapa-kidan zii unao powaa iti zii koshan wuru dau'a'a kiwini'oraz tominapa-karu kida Tominkaru kuwaa daua'oraz. Unao koraiziannao sodi kida kawanu'o zii, biidapa'o zii dunui karikaonan, maka'iitaka'o zii panikan wanyukunui. ¹³ Pidannao mashaapa'oraz zii dunui ida'an karikaonan, pa'ishizo sodi'o zii kawanu'o wuru'u. Aonaa'o zii uaitapan aimakaan kaimana'o oo aimakaan aona'o ukaimanan. ¹⁴ Mazan pidan nika'o kimisha'o wanyukunui, dyaupai'ora'a naa pa'an wuru'u. Uaitapani'i naa pa'an na'ia'oram aimakaan kaimana'o na'iki aimakaan oia'o.

⁶ Ukau'an marina'a naa shoman kiwiin kida'oraz zii da'i tominapa-karu Christ daua'oraz, mazan wamako'o naa mishi'oraiman wuru di'iti'i kakinaorii, wadyaupai-kinoo ni'oraz pa'an. Aonaa wasakadinana'ana'a powaa iki wuru di'iki'i, pidannao pa'ina'oraz zii ĭmishidan tominapa-kinoo. Tawuru'u tanawatin-karu madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai daua'oraz, na'iki Tominkaru mishida-ka'o daua'oraz zii. ² Na'iki chikaawunuin-karu kida daua'oraz, na'iki pidannao muudan daua'oraz paka'u kida ba'oran pidan

† Psalm 95:7-8

†† Psalm 2:7 ‡ Psalm 110:4 †† Genesis 14:17-20

ida'ati, na'iki tominapa-karuz mawakainao kadishita-kida-kaou daua'oraz diina'iti'i, na'iki karikaonanu'oraz pataka'utin-karu daua'oraz. ³ Na'iki Tominkaru taa-padan an una'apan, wamakon nii wuru di'iti'i kaki-naorii wadyaupai-kinaa ni'oraz pa'an.

⁴ Aizii aonaa turuu pidannao padanata-kida-kaou powa'a ati koshan Tominkaru ida'ati, wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati. † Konaukia'oraz da'i itiwaaan kaimana'oraz aimakaan aokazi iki'o, na'iki ka'idi-waina'oraz Kaimana'o Doronaa idi. ⁵ Na'iki itaitapani'i naa na'apam Tominkaru padan kaimanan, na'iki itaitapani'i naa na'apam Tominkaru ma'ozakan, wuru'u ukaiwaan ni'oraz diina'iti'i. ⁶ Mazan imarina'atan an pamishidapan Christ, aonaa turuu ipadanata-kida-kaou powaa ati Tominkaru ida'ati. Wuru'u aimakaan itsha'apataniaz, Tominkaru Dani tauka-kaou kawanu'o wuru'u cross di'iti na'iki itba'azootin-kidan uruu iriba'o pidannao kanaapu iti.

⁷ Tominkaru wuru'u kamunan-kida'oraz zakapu kaimana'oraz wunu zabiiapan, uruu idi ziwu paoribai sodan kida, paowainao atiz. ⁸ Mazan zakapu kaiwadakar baawuta'o na'iki kazamaka'o baawuta'o pa'idivaru, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, uruu idi Tominkaru pataka'utan niizu, na'iki ukawaoda-kaou nii ipai.

⁹ Omim-mishidannao omarainapaniinao, waparadan pu'u padamata unao ati kaikapa'a, mazan waaitapa wanyukunuu ii, usha'apatan nii kaiman kida'o aimakaan, pidan sha'apatauzoniaz pakazannaatinan idi'oraz naa. ¹⁰ Tominkaru aona'o nii usha'apatan aimakaan pana'iti. Aona'o nii manyukunuutan wuru'u unao sha'apataniaz, oo unao aida-kidaniaz ukamarainapanun Tominkaru ati, ukaminka'utan ida'ana'oraz umin-mishidannao, atii kai pakawan zii unao sha'apaapan na'apa kida'o itati. ¹¹ Na'iki tuukii manawun waaipai ipai unao pakawan usha'apaapan wuru'u dadara'oraz kaudin-kizai atii utokon iti. Uruu mishi'o nii uikodan wuru'u aimakaan kida uzadapaniaz. ¹² Aonaa waaipai uzoonon, mazan waaiapa unao tawunao kawan pa'ana'a, mishidainaoz na'iki makashadin-kainaoz, uruu idi itzaamata tawuru'u Tominkaru kowaadanii putaan nii itati.

Tominkaru kian kawana'ati, mishi'o nii usha'apan

¹³ Tominkaru kaiwaa pa'uu, utukapa-kida-kinaa nii umishian nii wuru'u paparadanuz, ukowaadauzon dono'oraz pasha'apatan nii aimakaan Abraham ati. Ukaiwaan pa'uu aonaan idi ba'oran umanawunu'o nii u'ai. ¹⁴ Ukian kaikapa'a:

“Mishi'o nii okamunanun pu'ati,
iriba'o nii otaan putakaannao nii.” ††

¹⁵ Abraham aonaa ukashadinan pazaudapan, atii uzaamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii.

† wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati oo “baukapaiman itaitapani'i naa padamata mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz” †† Genesis 22:17

¹⁶ Pidannao kaduz itdakotauzon pidan umanawunu'o pa'ai, itukapa-kida'azon idi imishian nii wuru'u paparadanuz. Na'iki pidannao abatan dono uruu kaduz parada-karu, aona'a naa powa'a imamishida'akakan. ¹⁷ Aizii Tominkaru aipan patukapa-kidan kaimanaiman aona'o nii upana'adan padititipan pasha'apata'azoonii ai, uruu idi ukaiwaan pa'uu utukapa-kida-kinaa nii umishian nii wuru'u paparadanuz, wunao ati'i zaamatainao ni'oraz tawuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. ¹⁸ Di'ora'a dya'utama'oraz aimakaan kida, aonaa turuu itpana'adinan: Tominkaru aonaa turuu umariidinan utaan dono mishi'o paparadan, na'iki aonaa turuu umariidinan ukaiwaan dono pa'uu.

Ukau'an waunao makoinaouznaa Tominkaru di'iti kazannaatin-karu dau'ati, tuukii wanyukunuu ma'ozakada-kaou aonaa kizi wakashadinan wazaudapan kaiman kida'o aimakaan Tominkaru taa'azooniaz wa'ati diina'iti'i. ¹⁹ Na'iki wazaudapan idi'i naa Tominkaru taa'azooniaz wa'ati, aonaa kanom awautapan ‡ waunao Tominkaru ai. ²⁰ Jesus mako'o naa u'iditi'iti wa'ua'ati, na'iki waunao dikin ia'o umakon, uru'o ni'i naa karikaonanu'o Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Melchizedek †† faadaa-tinpaouzon kawan.

Melchizedek faadaa-tinpan kaduz umanawunu'o

7 Aizii Melchizedek king da'i donoi Salem ii, na'iki uruu faadaa kapam, ukaudin Tominkaru umanawunu'o manawun ati. Aizii Abraham papi-dannao tuma, imizaataakapan patarubanao tuma, itzowii ipai itdyaun panaobanaa kingnao tuma kapam. Aizii Abraham kiwapaanan dono'o naa na'iki, Melchizedek ikodapan uruu, na'apain udapadan kaiman kida'o aimakaan sha'apa kizi Abraham ati, Tominkaru di'iki'o. ††2 Aizii Abraham, una'aka ipai aimakaan kida pazaamataniaz pamizaataaka-kizi iki. Uru'u naa ubuutan 1/10 aimakaan kida pazaamataniaz di'iki, na'iki utaanuzu Melchizedek ati, u'idiwau nii.

Wuru'u Melchizedek uuaz, “Kaimana'o Naobanai” kia'o wuru'u. Na'iki uruu dakota-kaou kopam, “Kaimanaa-ka-karu Naobanaanaa,” usha'apanum idi uwiizi uu Salem, “kaimanaaka-karu” kia'o wuru'u. ³ Aonaa Melchizedek daru na'iki daro aitapa-kaou. Na'iki aonaa kapam udokozu-daunnao aitapa-kaou. Aonaa uitapakaou na'apaini'oram ushakatan na'iki na'apainim naa umawakan. Melchizedek Tominkaru Dani kawanu'o; ufaadaa-tinpan idi karikaonanu'o.

⁴ Aizii utukapa, na'apam Melchizedek umanawunun. Abraham, wadokozu-daunnao tomin-kiziz, ubuuta ipai aimakaan pana'akaniaz na'iki utaa 1/10 Melchizedek idiwau nii. ⁵ Na'iki kii-karu kawana'ati Moses kakinaori ida'an, Levi takaan-daunnao wuru'u faadaa-tinainaoz, inao zaamata'o nii pa'idiwau nii 1/10 wuru

‡ Tominkaru Dapu Jerusalem ia'oraz, unazo ii kaina'a kazo'a na'iki udaru'o kamicha mada. Uruu awautapa'o pidannao, imorotan ai Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti. Soo Umanawunu'o Faadaa, uruu turuu umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Mazan Jesus, baukapa umawakan na'iki utaan paizain pidannao oian dikin ii. Uruu wuru'u da'ata'oraz aokazi iti'o dunapo. †† Genesis 14:17-20 †† Genesis 14:17-20

di'iki'i pairibannao buutanii kidaz, (Abraham takaandaunnao wuru'u ĩiribannaouz, mazan upu'u ĩzaa-matan aimaakan ĩidi'iki). ⁶ Mazan Melchizedek aonaa Levi takaandaun mani uruu, upu'u zii uzaamatan 1/10 Abraham ai. Na'iki upu'u udapadan kaiman kida'o aimaakan sha'apa kizi Abraham ati, uruu ati'oraz sha'atii Tominkaru kowaadauzon usha'apatan nii kaimana'o aimaakan. ⁷ Na'iki ipai pidan aitapan: wuru'u pidan umanawunu'oraz powa'a zii ba'oran ai, turuu udapada-kidan kaimana'o aimaakan sha'apa kizi wuru' ati'i ba'oran aona'oraz umanawunun. ⁸ Wunaou'u faadaanaouz, wuru'u Levi takaandaunnaouz zaamata 1/10, mazan ĩnao mawaka'o nii. Mazan Melchizedek zaamata'oraz 1/10 Abraham ai, karikaonanu'o ukakupan pa'an, saada-kariwaiz kian kawana'ati udau'an. ⁹ Na'iki Abraham taan dono'oraz Melchizedek ati 1/10, turuu wakian Levi takaandaunnao wuru'u zaamatauzonaouz padamata 1/10; upu'u ĩtaan kapam Melchizedek ati Abraham ida'an, ¹⁰ usha'apanum kau'an Melchizedek ikodapan dono'oraz Abraham; Levi, padokozu-daun Abraham ida'a'ora'a naa uruu na'apain.

¹¹ Aizii wuru'u Levi takaandaunnao faadaanao-tinapauzon kaduzur turuan an mani usha'apatan ipai aimaakan Tominkaru aiapanii usha'apata-ka, aonaa kanom nii mani ba'oran kaduz faadaa aiapa-ka Melchizedek kawanu'o pa'an, aonaa Aaron † kawanu'o mani. (Levi takaandaunnao faadaa-tinapanuz, kiki-naorii taa-kariwaiz Moses ati, kawana'ati'o wuru'u ĩfaadaa-tinapanuz.) ¹² Na'apainim dono wuru'u faadaa-tinapa-karu kaduzur pana'ada-ka, ukau'an pana'adina'o nii kapam wuru'u ĩkakinaorinaaz. ¹³ Na'iki usaadinpan kawana'ati wanaobanaa Jesus dau'an, uruu ba'oran pidan tonaazinaa di'iki'o uwa'atin; na'iki aonaa na'apainim pidan uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinpaizon. ¹⁴ Kaimanaiman uaitapa-ka wanaobanaa wa'atin Judah tonaazinaa di'iki'o, na'iki Moses aonaa na'apainim ukiauzon uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinapa-karu dau'an. ††

Ba'oran faadaa, Melchizedek kawanu'o

¹⁵ Aizii turuu waaitapan powa'a zii kaimanaiman, ba'oran kaduz faadaa aidinan, Melchizedek kawanu'o. ¹⁶ Ufaadaa-tinan aonaa ushakatan ida'ana'o mani faadaa-tinpaizonao tonaazinaa di'iki; mazan ufaadaa-tinan wuru' ida'ana'a kakupa-karu ma'ozakanuz aona'o ni'oraz ukatokon-tinauzon pa'an. ¹⁷ Na'apa usaadinpan kawana'ati udau'an, kaikapa'a:

“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan, na'apa Melchizedek faadaa-tinpaizon kawan.” ‡

¹⁸ Ukau'an kiwiitapa'oraz kakinaorii (Moses ati'oraz utauzo-ka), aona'a naa ukaiwaa-ka powa'a, usha'apanum kau'an umaturuukan idi na'iki madiwautapa-

† Aaron: uruu kiwiini'o faadaa, na'iki uruu Levi takaandaun.
†† Jesus wa'atin pu'u Judah tonaazinaa di'iki, kii-karu kawana'ati, ipai wuru'u ba'oran Israel tonaazinaa kida bada'apa'o ĩdokozu, Jacob, ba'oran u'uu, Israel. ‡ Psalm 110:4

ka'ora'a naazu. ¹⁹ Wuru'u kakinaorii, aonaa usaabaan pidan kaiman. Mazan aizii waaitapa kaina'a'a naa taa-ka, wa'ati wamaonapadin-kinaa nii Tominkaru ida'ati. ²⁰ Na'iki powa'a zii, kaina'a Tominkaru paradan pa'uu ida'ana'oraz utoman. †† Aonaa kaikapa'o parada-karu nii, ba'orainao zaamata-ka, dono'oraz faadaanao nii. ²¹ Mazan Jesus faadaa-tinan wuru' ida'ana'a Tominkaru taaniaz paparadan pa'uu ida'ana'oraz, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

“Ōgaru Naobanai toman parada-karu ō'uu ida'an; na'iki aona'o nii ōpana'adan ōnyukunuu:

‘Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan!’ ††

²² Tominkaru toman idi parada-karu pa'uu ida'an, Jesus ida'ana'o umishian wuru'u Pa'ina'oraz Covenant ††† Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii pidannao ati, na'iki powa'a'o zii ukaimanan.

²³ Kaina'a koshan ba'oran na'apam Jesus faadaa-tinapanuz pana'adinpan: kiwiitapainaoouz faadaanao iriba'o ĩdyaun, usha'apanum kau'an mawaka'o nii ĩdyaun, ukau'an aonaa karikaonanu'o nii mani ĩkaudinpan faadaanao nii. ²⁴ Mazan Jesus, karikaonanu'o ukakupan, uruu idi karikaonanu'o nii ufaadaa-tinpan. ²⁵ Ukau'an turuu ukazannaatan kai, wuru'u pidannao wa'atiinaouz Tominkaru ida'ati paugaru ida'an, na'iki karikaonanu'o nii ukazannaatan, usha'apanum kau'an karikaonan ukakupan na'iki uparadan nii ĩdikin ii Tominkaru ati.

²⁶ Ukau'an Jesus wuru'u Umanawunu'o Faadaa sha'apata'oraz ipai aimaakan wa'ati. Uruu Tominkaru zaamatanii, aona'o ukasharutinpan na'iki aonaa oia'o nii u'ida'a, usaabaa-ka, pana'itinapu oiainao ai na'iki usawata-ka aokazi iti umanawunu'o nii. ²⁷ Uruu idi aonaa kanom nii uaiapa-ka utaan uzai kawaoda-kariwai Tominkaru ati ipai kamoo, wunao Umanawun kidainao Faadaanao tauzon kawan uzai kida kawaoda-kariwai Tominkaru ati. Kiwiin ĩtaan nii pa'oian dikin ii na'iki udauna'an ipai pidannao oian dikin ii. Uruu taaina'o baukapa pa'an pidannao oian dikin ii pamawakan ida'an na'iki aona'o nii na'apainim utaainan powa'a koshan. ²⁸ Moses kakinaori ida'an pidannao maturuu-kainao zaamata-ka Faadaanao Umanawun kida'o nii, mazan kakinaorii taa-ka, dauna'an, Tominkaru taan paparadan pa'uu ida'an, uzaamatan pauDani Umanawunu'o Faadaa nii, ka'iita'oraz pasha'apatan ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati.

Jesus wuru'u Umanawunu'oraz waFaadaan

8 Aizii di'i wuru'u ōaipaniaz uaitapan, kaina'a Umanawunu'o waFaadaan, sakanata'oraz naa umanawun-tinapa-karu ida'a Tominkaru diwa'ora antanapu aokazi ii. ² Ukaudinpan Umanawunu'o Faadaa

†† pa'uu ida'ana'oraz utoman: Tominkaru kaiwaan pa'uu uaipan idi pidan aitapan umishian nii paparadan ukian kawana'ati.
††† Psalm 110:4 ††† Pa'ina'oraz Covenant: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

nii, wuru nazo'o ia'a mishi'oraz Tabernacle † Tominkaru tomaniaz aokazi ii, aonaa pidan tomanii mani.

³ Ipai Umanawunu'o Faadaa taa kaimana'o aimakaan kida na'iki kawaoda'o nii uzai Tominkaru ati. Uruu idi waFaadaan Umanawunu'oraz, utaanii kapam aimakaan Tominkaru ati. ⁴ Umashaapan an zii mani imi'i baara'a, aonaa mani ufaadaa-tinan, usha'apanum kau'an, kaina'a'a naa faadaanao taa'o aimakaan kida Tominkaru ati Kakinaorii kawana'ati. ⁵ Wuru'u Tabernacle imi'i baara'a'oraz na'apa'o aokazi ia'oraz kawan, mazan udikin karikaonan. Uruu idi'o Moses kakinao-ka'o ukadishita-kida'azon dono'oraz naa Tabernacle, Tominkaru kian u'ati, "Mishi pa'i putoma ipai aimakaan, na'apa manawun wuru kawana'ati'i ðaïda-kidaniaz pu'ati midukuo ii." ††⁶ Mazan Jesus kaudin-kizi taa-ka'o, ufaadaa-tinapanuz, powa'a'o zii umanawunun pa'an wunao kaudin-kizi aia'a, kiwiitapainauz faadaanao. Na'apa ukau'an wuru'u Pa'ina'oraz Covenant ‡ Jesus ida'ana'oraz umishiinan, powa'a'o zii pa'an umanawunun Kiwiitapa'oraz Covenant ai. Na'iki Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan uruu ida'an. ⁷ Aonaan an mani pidannao kasharutinpan Kiwiitapa'oraz Covenant ai, aonaa kanom nii mani ukawadaunuta-ka'o. ⁸ Mazan Tominkaru tukapan idi papidanannao kasharutinpan pa'ai, uruu idi ukian, "Kaina'iki kamoo kida wa'atin," Naobanai kian, "Uruu dono'o nii ðtoman Pa'ina'o Covenant Israelitenao na'iki Judah sannao tuma.

⁹ Wuru'u Pa'ina'oraz Covenant ðtoman ni'oraz, aonaa wuru kawanu'o nii mani'i ðtaaniaz covenant †doko-zunnao ati.

Õna'akan ðdyaun ðkarodapan ida'ana'o, ðkodita-kidan dono'oraz ðdyaun Egypt iki. Aonaan idi ðizo'atin wuru'u Covenant ðtaaniaz Moses ida'an,

uruu idi'o aona'a naa ðnyukunuupa'akan ðdyaun.

¹⁰ Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'o Covenant ðtoman ni'oraz

Israelitenao tuma diina'iti'i," Naobanai kian, "Õmuudan nii ðkakinaori kida ðnyukunuu ii ðdi'itina-pa-kinnaa nii, na'iki ðsaadan niizu ðnyukunuu ida'a ðnyukunuitapa-kinnaa niizu.

Õgaru'o nii ðTominkarun nii, na'iki ðnaou'o nii ðpidanannao nii.

¹¹ Aona'o nii pidan tominapa-kidan pamin-dazabazi oo pa'inawuzu,

ukian ida'an, 'Putominapa Tominkaru dau'u.' Usha'apanum kau'an ipai'o nii ðaitapan ðgaru, pidannao wuru'u aona'oraz ðmanawunun na'iki umanawuniinaouz pidannao.

¹² Õmainaabatan nii wuru'u aimakaan dikauda kida'oraz ðsha'apatauzon, na'iki aona'o nii powa'a ðnyukunuitapan ð'orian kida." ††

¹³ Tominkaru dakotan idi patoman Pa'ina'o Covenant, uruu idi Kiwiini'oraz Covenant, aona'o ni'i naa uaiapa-ka'o.

Imi'i baara'a'o na'iki aokazi ia'o Tabernacle

⁹ Aizii kiwiini'oraz Tominkaru toman covenant Israelitenao tuma, kaina'a'o choochiapa-karu kaki-naorinaa kida na'iki kaina'a imi'i baara'a'o Tabernacle. †² Wuru'u Tabernacle kamicha mada idi'o utoma-ka'o; na'iki dya'utama'o unazoo. Kiwiitapa'o unazoo ida'a kaina'a lamp, miisa †† baara na'iki bread upaawa'a; wuru'u kiwiitapa'oraz unazoo, uruu dakota-ka'o Kabaun Nazoo Kaimana'o.

³ Tabernacle nazoo buutapa-ka'o kamicha mada kazadinpa'o idi, aizii uruu barau itinapu kaina'a ba'oran unazoo, uruu dakota-ka'o Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun. ⁴ Uruu nazoo ida'a kaina'a altar, gold idi'o utoma-ka'o, incense †† kawaodapa-kizinao. Na'iki kaina'a Moses kakinaori pakarannaa, ipai'o ukamadata-ka'o gold idi. Aizii pakara nazo'o, kaina'a kamoti gold idi'o utoma-ka'o, paida'o manna § idi. Kaina'a kapam Aaron wadookori soda'oraz da'i, na'iki kaina'a dya'utam kuba kataida'u kida'o na'a'oraz Tominkaru Paradan saadinpan. ⁵ Aizii pakara paawa'a kaina'a Cherubnao †† kainaabatapa'o Tominkaru kaina'an, ðkutuba kida kadamaradinapa wuru paawa ana'a oii-karu so'ota-kizinaoaz. Mazan kai aonaa zii turuu wakadakotinan kaimanaiman di'oraz aimakaan kida dau'a'a.

⁶ Aizii aimakaan kida minziiwa-kida-ka'o dono'o naa ipai na'apa, faadaanao morotan nii ipai kamoo kiwiini'oraz unazoo di'iti, ðsha'apata kizi pakaudin-kizi.

⁷ Mazan Faadaa Umanawunu'oraz pa'an, soo uru'o nii morota wuru di'iti'i ba'oran unazooz, kamicha mada kazadinpa'oraz barau itinpu'oraz, na'iki umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Na'iki umorotan nii na'iti, soo una'akan an izai patuma utaan ni'oraz Tominkaru ati, pa'oian dikin ii na'iki wuru dikin ia'a oii-karu kida pidannao sha'apataniaz maaitapinaka-daun.

⁸ Kaimana'o Doronaa kaimanaiman ukainaabatan wa'ati wuru ida'ana'a, aonaa zii na'itim morota-karu wuru di'iti'i Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun, wuru kaina'an kawana'ati zii'i, kiwiitapa'oraz Tabernacle. ⁹ Di'oraz aimakaan, kainaabata wa'ati kai kida'o aimakaan dau'an. Utukapa-kida wa'ati kaiman kida'oraz aimakaan taa-ka'o, na'iki uzai kawaoda-ka'oaz Tominkaru ati, aonaa turuu usaabaan pidan choochi-

†† *Jeremiah 31:31-34* †† *Tabernacle: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.* ††† *miisa: English ida'an, table.* ††† *incense: kaduunu'o shanaribai.* § *manna: uruu Tominkaru dyuudauzoniaz Israelitenao wanyukunuu nii aokazi iki ðna'iaakapan dono'oraz mapidantaka'o amazada ii aka.* †† *Cherubnao: angelnao kawanu'o, na'auzo maonapa Tominkaru dazaba'a. Di'ora'a kida Cherubnao dikin toma-kariwai gold idi, kainaabata'o Tominkaru taba wuru'u.*

† *Tabernacle: uruu toma-kariwai Tominkaru Dapu nii, Exodus di'ia'oraz ukowaada-ka'o kamicha madanaa idi'o. Mazan da'a'a verse 2 ida'a, kaina'a Tabernacle kapam, uruu Tominkaru Dapu manawun aokazi ia'oraz. Putukapa Hebrews 9:1-8 kapam.* †† *Exodus 25:40; 26:30* †† *Pa'ina'oraz Covenant Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii, 'covenant' waranu'u.*

ipa'o nyukunuu pa'oi'an ai. ¹⁰ Wuru'u kakinaorii kidaz wuru dau'an kida'o karikaonanu'u: aimaakan kida turua'oraz unika-ka'o na'iki utuza-ka'o dau'ana'o, na'iki chikain-karu kida dau'ana'o. Na'apa'oraz kakinaorii kida, nanai ati'o karikaonan, aonaa nyukunui ia'o mani, ukaiwaapa-ka'o nii aita-ka'o atii wuru ida'ati'i Tominkaru tomanuz ipai aimaakan pa'inaa na'iki pana'a.

¹¹ Mazan uru'u naa Christ Umanawunu'o Faadaa taa'oraz wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan, kaina'a'oraz naa kai. Na'iki umorota Tabernacle iti, powa'a'oraz zii pa'an umanawunun na'iki ukaimanan, aonaa pidan tomanii mani, oo aonaa di'ora'a amazada ida'a'o aimaakan kida idi'o mani utoma-ka'o.

¹² Aonaa umorotan na'iti pana'akan ida'an boogi † izain, na'iki tapi'iza dani izain, mazan umorotan paizain ida'an pa'an Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, umorotan baukapa na'iki aona'o nii na'apainim koshan. Uruu idi aonaa utokon nii ukazan-naatan waunao oia'o ai.

¹³ Aizii wuru'u boogi izain na'iki tapi'iza kazoti izain, na'iki pariti'i kida tapi'iza dani kawaoda-kariwai di'iki'oraz chibii-ka'o ida'an, turuu usaabaan pidan nanaa karikaonan, wuru kawana'ati'i ikakinaorinaaz, †† mazan aonaa inyukunuu ii mani. ¹⁴ Pidan saaba-ka'o kaiman kaikapa'o kaduz ida'ana'a, mazan Christ izain powa'a zii manawun usha'apatan aimaakan umanawunu'o, utaainan idi Tominkaru ati makasharutinaaka-daun, wuru ida'ana'a Doronai karikaonanu'oraz ukakupan. Uizain saabaan nii wanyukunuu wuru aia'a madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai, turuu kizi washa'apatan wuru'u aimaakan, Tominkaru kakupa'oraz aia-panii washa'apatan.

¹⁵ Ukau'an Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru tomanuz Pa'ina'o Covenant, turuu kizi Tominkaru dapadaniinaouz papidanannao nii zaamatan ukowaadauzoniaz pataan nii, karikaonanu'oraz kaiman kida'o aimaakan. Turuu usha'apan na'apa, usha'apanum kau'an mawaka'a naa Christ, muuda-kida'o nii pidannao wuru aia'a ipataka'uta-kaoz pa'oi'an dikin ii, wuru'u isha'apatazonii kidaz imashaapan dono'oraz zii Kiwiitapa'o Covenant waranu'u.

¹⁶ Aizii pidan mawakan an mani, na'iki kaina'a uwa'akan pasaadanii mawaka-karu kaaritannaa, kowaada'o nii kanomnao ati'o nii wuru'u usha'apauz kida taa-ka'o umawakan dono. Aonaa kanom zaamatan wuru'u aimaakan kidaz pa'idiwau nii wuru'u kaarita kawana'ati, soo uaitapa-ka'o dono mishi, mawaka'a naa wuru'u saada'oraz mawaka-karu kaaritannaa. ¹⁷ Usha'apanum kau'an wuru'u mawaka-karu kaaritannaa madiwautapa-ka'o, pidan saada'oraz kakupan an zii; ukaiwainan nii soo umawakan dau'nan.

¹⁸ Uruu idi'o kapam Kiwiitapa'oraz Covenant Tominkaru tomaniaz Israelitenao tuma, kaiwainan soo zowii-kariwai uzai izain kaiwaa-ka'o ida'an. ¹⁹ Kiwiitapa'o aimaakan Moses sha'apatan, ukowaadan pidan-

nao ati ipai Tominkaru dyuudaniaz uizo'ati-ka'o, usaadinpan kawana'ati kakinaorii kida ida'a. Udauna'an uzaamatan tapi'iza dainao izain, wunu tuma na'iki wuza'o kaznizo idi, na'iki hyssop waoda ida'an uchibian kakinaorii kaaritannaa, na'iki ipai pidannao. ²⁰ Aizii uchibian pu'u, ukian, "Di'oraz izai, uruu kainaabata'o Tominkaru toman covenant unao Israelitenao tuma, unao izo'atin ni'o." †† Na'iki na'apa kapam uchibian wuru'u Tabernacle, na'iki ipai aimaakan kida kaiwaa-pa-kariwai choochiapa-karu dono na'ii. ²² Mishi, kakinaorii kian kawana'ati, marii ipai aimaakan kida saaba-ka'o kaiman izai ida'an, na'iki Tominkaru so'otan oii-karu kida soo izai shoota-ka'o ida'an.

Christ mawakanuz so'ota oii-karu kida

²³ Wuru'u toma-kariwai aimaakan kida, aokazi ia'oraz kaduz kawan, saaba-ka'o kaiman uzai zowiapa-ka'o ida'an. Mazan aokazi ii, uzai zowiapa-ka'o aonaa uturuan. Uaiapa powa'a'o zii aimaakan umanawunu'o pa'an. ²⁴ Christ aonaa umorotan Kabaun Nazoo Kaimana'o di'iti, wuru'u pidan tomaniaz aokazi ia'o choochiapa-kizai dikiniz karikaonan, mazan umorotan aokazi iti manawun. Kai ukadishitapan Tominkaru kanaapu'u wadikin ii.

²⁵ Jewnao Faadaan Umanawunu'o, umorotan baukapa ipai wunu Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, una'akan uzai izain patuma. Mazan Christ aonaa umorotan aokazi iti utaain kizi mani powa'a an kida.

²⁶ Una'apauzon an mani, powa'a an kida mani umawakan amazada tominan di'iki. Mazan ukaawankan baukapa karikaonan, amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, utaain kizi pamainaabatakinaa nii oia'o, pazowii-ka'o ida'an.

²⁷ Ipai pidan mawakan nii baukapa, na'iki uruu dau'nanan ikootowapa-kida-ka'o nii Tominkaru kanaapu iti.

²⁸ Na'apa ukau'an, Christ taainan baukapa pamawakan ida'an uso'ota kizi iriba pidannao oian kida. Uwa'atin nii koshan, aonaa oii-karu dau'ana'ora'a naa mani, mazan ukazannaata'anan pidannao zaudapainauz naa uruu.

Jesus ida'ana'o kazannaatin-karu

10 Wuru'u Jewnao kakinaorinaa, soo dikinii karikaonan wuru'u, kainaabata'o ishazaba wuru'u kaiman kida'oraz aimaakan wa'atipa'oraz zii. Ukau'an uzai kawaodapa-kaoz Jewnao kakinaori kawana'ati'oraz, aonaa uturuan usaabaan pidannao kaiman, wuru'u taainainauz Tominkaru ati, uzai taa-ka'o pu'u padamata powa'a an kida ipai kamoo, na'iki ipai wunu. ² Aizii wuru'u pidannao taainainauz Tominkaru ati, umishiin dono mani isaabaa-ka'o kaiman manawun pa'oi'an ai, aonaa kanom nii mani inyukunuu kowaadan kaina'a zii ioian, na'iki ipai mani uzai zowiapa-kaoz mashaadan. ³ Mazan wuru'u uzai zowiapa-kaoz nyukunuu-kida'o nii pidannao oian ki-

† boogi: English ida'an, goat. †† Numbers 19:1-8

‡ Exodus 24:8

da ipai wunu. ⁴ Usha'apanum kau'an aonaa tapi'iza ka-zoti izain na'iki boogi izain ka'iitan paso'otan oii-karu kida.

⁵ Uruu idi'o ukau'an, Christ kaawan dono'oraz imi'i baara ati, ukian Tominkaru ati,

“Aonaa puaipan uzai zowiapa-kao na'iki kaiman kida'o aimakaan taa-kao pu'ati, mazan putaa õnanaa zowii-karu nii pu'ati.

⁶ Uzainao kawaoda-kao, oo uzai zowii-kao kida oii-karu kida so'ota-kinoo ni'oraz,

aonaa punyukunuu konaukian ïdau'an.”

⁷ Udauna'an Christ kian, “Di'i õgaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii õsha'apatan,

na'apa usaadinpan kawana'ati õdau'an kakinaorii kaaritannaa ida'a.” †

⁸ Christ kian, “Aonaa puaipan uzai zowiapa-kao kida na'iki kaiman kida'o aimakaan taa-kao, oo uzainao kawaoda-kao na'iki uzainao zowii-kao oii-karu kida so'ota-kinoo ni'oraz, aonaa punyukunuu konaukian udau'an.” Ukian kaikapa'a, uzainao zowiapa-kao taa-kao pu'u padamata kakinaorii kian kawana'ati. ⁹ Udauna'an ukian, “Di'i õgaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii õsha'apatan.” Ukau'an Tominkaru katokonota wuru'u uzainao zowiapa-kaoaz, na'iki ukawadauntanuz Christ mawakan ida'an. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Jesus Christ sha'apatan idi Tominkaru aiapanii usha'apatan, ipai usaabaan waunao kaiman Tominkaru ati, wuru ida'ana'a Jesus taanuz pananaa baukapa, na'iki aona'o nii na'apainim koshan utaanuz.

¹¹ Ipai faadaa kadishitan na'iki usha'apatan pakaudin-kizi ipai kamoo, na'iki utaan powa'a an kida bauda'apa'o kaduz aimakaan, wuru'u uzai zowiapa-kaoaz. Aona'oraz na'apainim turuu uso'otan oii-karu kida. ¹² Mazan Christ taa paizain baukapa uzowii-kao dono'oraz, na'iki aona'o nii utaan powa'a paizain oii-karu kida dikin ii, udauna'an usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ¹³ Na'ii kai uzaudapan atii Tominkaru muudan utarubanao uwaranu'u.

¹⁴ Pataainan ida'an baukapa, karikaonanuo'o nii Christ kaimandan pidannao saabaa-kariwainaoz Tominkaru ati.

¹⁵ Na'iki Kaimana'o Doronaa aida-kida wa'ati mishi'o wuru'u, ukianuz kaikapa'a.

Kiwiin ukian,

¹⁶ “Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'oraz Covenant õtoman ni'oraz ïtuma,

diina'iki'oraz zii kamoo kida wa'atipan di'ii, Naobanai kian.

Õmuudan nii õkakinaori kida ïnyukunuu ii ïdi'itinapakinnaa nii,

na'iki õsaadan niizu ïnyukunuu ida'a ïnyukunuitapakinnaa niizu.” ††

¹⁷ Udauna'an ukian,

“Aona'o nii powa'a õnyukunuan ï'oian kida na'iki dikauda kida'o

aimakaan ïsha'apataniaz.” ‡

¹⁸ Ukau'an wuru'u oii-karu kida so'ota-kao dono'o naa, aona'a naa powa'a wuru aiapa-kaoa'a uzai zowiapa-kaoaz, oii-karu dikin ia'oraz.

Maonapadin-karu Tominkaru ida'ati

¹⁹ Ukau'an õiribannao, aonaa watarian, turua'a naa wamakon aizii Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, Jesus izain ida'an. ²⁰ Usha'apanum kau'an uda'atan wa'ati dunapo pa'ina'o na'iki kakupa-kinaiz, mako'oraz Tominkaru di'iti manawun. Tawuru'u kamicha mada awautapa'oraz pidan Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun ai, aona'a naa powa'a aizii ubuutapan waunao Tominkaru ai. ²¹ Ukau'an, ukaina'an idi umanawunu'o waFaadaan kazowautapa'oraz Tominkaru Dapu ainao, wuru'u upidananaouz, ²² marii wamaonapadinan Tominkaru ida'ati mishi'o wanyukunuu na'iki ma'ozaka'o wamishidapan ida'an, wanyukunuu kida ida'an saabaa-kariwaiz naa wuru aia'a wanyukunuu baiainapanuz oia'o idi, na'iki wananaa kida ida'an chikaa-kariwaiz naa kaimana'o wunu idi. ²³ Marii wazaamatinpan kaimanaiman wuru di'iti'i wazaudapaniaz naa Tominkaru sha'apatan wa'ati, waaitapan idi umishian nii ipai aimakaan ukowaadaniaz pasha'apatan nii. ²⁴ Marii wadi'itinpan na'apam kizi wama'ozakadan wairibannao, ïmarainpaaka kizi na'iki ïkaminka'uaaka kizi. ²⁵ Mana'a wamarina'ata'ana'a wuru'u wabaokopainpauzonuz baokopa wamin-mishidannao tuma, baokoinao marina'atan kawan wuru'u pabaokopainpauzonuz, mazan wama'ozakadaaka mishi'oraiman. Na'iki uaitapan idi'i naa Naobanai kaawan kamoon maonapatan, uma'ozakadaaka powa'a zii.

²⁶ Aizii wa'oipan an zii waaipan ati'i naa karikaonan, waaitapan dauna'ana'a naa mishi'o kuwai Christ dau'ana'o, aonaa ba'oran mawaka-karu nii kaina'a so'ota'o nii wa'oian kida. ²⁷ Mazan kanom wa'akin kaina'a wazaudapan nii, soo tarii-karu wuru aia'a: Tominkaru pataka'utanuz pidannao na'iki Tuubaruo Tikazi ai, wuru'u mainaabata'o ni'oraz Tominkaru tarubanao. ²⁸ Pidan dikintapa'o Moses Kakinaori, aonaa turuu ukazannaatinan pazowii-kao ai, dya'utam oo idikinauda'u pidannao kian dono mishi'o udikintapan. ²⁹ Aitaniimana'o nii pidan pataka'uta-kao tuukii, ukashadan idi Tominkaru Dani, na'iki utaapan idi madiwautapa-ka'o nii wuru'u izai, kainaabata'oraz Pa'ina'o Covenant, saabaa'oraz uruu kaiman, oia'o ai; na'iki udakooan idi Kaimana'o Doronaa aida'oraz kamaraipan-karu. ³⁰ Waaitapa Tominkaru kiinii sha'atii, “Õpataka'utan nii wunaou'u sha'apatainaoz oia'o aimakaan. Õkaunaatinan nii ï'ati.” ‡‡

Na'iki ukian kapam, “Naobanai'o nii pataka'uta papi-dannao wuru kawana'ati'i ïsha'apataniaz.”

‡‡³¹ Tominkaru kakupa'oraz pataka'utan dono pidan, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u.

† Psalm 40:6-8 †† Jeremiah 31:33a

‡ Jeremiah 31:34b †† Deuteronomy 32:35 †† Deuteronomy 32:36

³² Mazan unyukunuitapa tawuru'u kiwiini'oraz kamoo kida, utominpan dauna'ana'oraz zii mishi'o kuwai dau'u. Ubaiaapa iriba kasha'ora kida'o aimaakan, mazan upu'u aonaa ukaakingpan wuru ati'i ubaiainapanuz. ³³ Panaadon kida da'i parada-karu udau'an dikauda'o ida'an, na'iki uantamikita-ka'o iriba'o pidannao kanaapu'u, na'iki panaadon kida da'i minziwa ukaminka'utan ba'orainao antamikita-kariwainao unao kawan kapam. ³⁴ Unao na'apa kapam ubaiainpan wunao tuma'a kaboota-kariwainauz taraa-kizai iti. Na'iki usha'apauz kida kazata-ka'o dono'oraz ipai u'ai, upu'u ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a aimaakan u'idiwau powa'a'o zii amanawunun pa'an, na'iki karikaonanu'o ni'oraz un-a'an.

³⁵ Ukau'an aonaa pa'i umarina'ata'ana'a wuru'u ukadishitapanuz ma'ozaka, usha'apanum kau'an kaina'a uwinipinaa amanawunu'o. ³⁶ Aonaa pa'i ukashadina'ana'a, uruu turuu kizi usha'apatan Tominkaru aiapanii sha'apata-ka'o, uzaamata kizi wuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. ³⁷ Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian, "Aona'o ni'i naa utomunu'ikin, arawu'u wa'atipa'oraz kaawan nii; aona'o nii utomunu'ikidapan pawatinuz.

³⁸ Ōpidanan mashaapa'oraz sakitapa kakupan nii mishidapa-karu ida'an, mazan utanawatinan an powaa iti ð'ai, aona'o nii ðnyukunuu-atin." †

³⁹ Waunao aonaa pidannao padantinainao mani powaa iti, na'iki waziwadainainao mani, mazan waunao mishidapainao, na'iki kazannaata-kariwainao pa'an.

Mishidapa-karu

11 Na'apa'oram ati'o wuru'u mishidapa-karu? Uruu wuru'u waaitapanuz wanyukunuu ii mishi'o nii aimaakan kida sha'apan wuru'u wazaudapaniaz naa. Na'iki waaitapan aimaakan mishiin aonaa pu'u padamata watukapanuzu. ² Pidannao mashaapainauz kotua'a naa, kaiman Tominkaru nyukunuu ituma imishidan idi. ³ Wamishidan ida'an, waaitapa ipai amazada toma-ka'o Tominkaru paradan kawana'ati, wuru'u tukapa-kariwaiz aimaakan kida tominan, aonaa tukapa-kariwai aimaakan di'iki'o mani. ⁴ Abel mishidan ida'an, utaan Tominkaru ati kaimana'o pakawaodanii Cain taanii ai. Tominkaru kian kaiman unyukunuu aimaakan kaimana'o dau'an Abel taaniaz. Ukau'an umishidan idi, udakota-ka'o kaimana'o pidan nii. Abel mawaka'a naa, mazan pamishidan ida'an pakawan zii ukakuwaapan.

⁵ Enoch mishidan ida'an, una'aka-ka'o aokazi iti, aonaa utiwaan mawaka-karu, na'iki aonaa turuu pidan ikodan uruu, usha'apanum kau'an Tominkaru na'akan idi uruu. †† Una'aka-ka'o ua'ii, Tominkaru Paradan kian, Tominkaru naudapa patukapan umashaapanuz.

⁶ Ukau'an aizii uaitapa, aonaan an pidan mishidan, aonaa na'apam Tominkaru nyukunuu konaukii-kida-

† Habakkuk 2:3-4 †† Genesis 5:24

kao. Sha'apa'oram pidan wa'atin an Tominkaru ida'ati, marii umishidan kaina'a Tominkaru, na'iki marii umishidan Tominkaru'o nii kawinipinaata wunaou'u mishi'oraz idorotan uruu.

⁷ Noah mishidan idi, uizo'ati Tominkaru paradan, Tominkaru kakinaowan dono'oraz uruu aimaakan kida dau'an aona'oraz zii padamata utukapan; na'iki utoma udaru'o kanawa ukazannaata-kinnaa nii pairibannao. Paizo'atin ida'an, Noah aida-kida pidannao oian, mashaapainauz wuru'u amazada baara'a. Na'iki umishidan kau'an, Tominkaru dakotan Noah kaimana'o pidan nii.

⁸ Abraham mishidan ida'an, uizo'ati Tominkaru paradan, udapada-ka'o dono'oraz umako kizi ba'oran wiizai baara iti, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii u'ati. Uwa'aka pawiiizi aonaan pu'u uaitapan na'iti'oram wuru'u pamakonuz. ⁹ Abraham mishidan ida'an, umashaapan tawarai kawan wuru'u wiizai baara ii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii u'ati. Utoman pamashaapa-kizi nii, umashaapan wiizibai ida'a kida karikaonan. Isaac na'iki Jacob na'apa kapam imashaapauzon, zaamatainao ni'oraz kapam amazada baara pawiiizi nii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii itati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Abraham zaudapan wuru'u donoiz, karikaonanu'oraz nii una'an, donoi Tominkaru tomaniaz paaitaan kawana'ati.

¹¹ Abraham mishidan ida'an, utunarunaoun pu'a'a naa padamata, na'iki Sarah maskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u okaudanin. Umishida Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz. ¹² Abraham tunarunaou'u naa manawun, ikoda'o nii mawaka'azo'ora'a naa. Mazan iriba utakaan-daunnao tominan, na'apa wizinao iriban kawan aokazi ii aka'oraz, na'apa kaatu kawan paran danoma an kida'oraz, aona'oraz uka'iita-ka'o uaita-ka'o.

¹³ Ipai di'oraz pidannao mawakan pamishidapan bii'i. Aonaa izaamatan wuru'u aimaakan kida Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii itati, mazan itukapanuzu munapo pa'ua'ii na'iki itkonaukii udau'an. Na'iki itkowaadan paugaru morowautapainao na'iki tawarainao imi'i baara'a.

¹⁴ Pidannao kaikapa'oraz itparadan, itaida-kidan kaimanaiman idorotapan pawiiizi ni'i naa manawun. ¹⁵ Idi'itinpan dono mani pawiiizi dau'u itwa'akaniaz, itkiwa'a naa mani powaa iti. ¹⁶ Mazan itnyukunuu tuukii pa'an kaimana'oraz wiizai dau'ati, wuru'u aokazi ia'oraz. Ukau'an Tominkaru, aonaa ukiba'azoo-kidan padakota-ka'o itTominkarun nii, usha'apanum kau'an usaabaa donoi imashaapa-kizi nii.

¹⁷ Abraham mishidan ida'an, utaa Isaac zowii-karu nii, Tominkaru tiwaa-kidapan dono'oraz uruu. Abraham ati'o sha'atii tawuru'u Tominkaru kiauzonuz: "Isaac ida'ana'o nii wuru'u pukatakaan-daunnaounuz." †† Mazan upu'u Abraham minziwa utaan paudani bau-

‡ Abraham mishidan ida'an, ... Umishida Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz oo "Sarah mishidan ida'an, omaskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u zii okaudanin omishidan idi Tominkaru mishiian nii wuru'u paparadanuz." †† Genesis 21:12

da'apauzoz zowii-karu nii Tominkaru ati, ¹⁹ Abraham mishida Tominkaru ka'iita pakadishita-kidan Isaac umawaka-kizi iki. Na'iki ukawana'ati mishi usha'apan, turuu kii-karu, Abraham ikoda Isaac powaa ati umawaka-kizi iki.

²⁰ Isaac mishidan ida'an, udapada-kidan kaiman kida'o aimakaan Tominkaru di'iki sha'apa'o nii paudaino Jacob na'iki Esau ati, na'iki itakaan-daunnao ati diina'iti'i.

²¹ Jacob mishidan ida'an, upishaan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan Joseph dainao ati, pamawakan ua'ii. Udawukapan utoriinpan Tominkaru ati udiridinpan pawadookori paawa'a.

²² Joseph mishidan ida'an, umawakapan dono'oraz naa, uparadan Israelitenaon makon dau'an Egypt iki, na'iki ukian itati marii kizi ina'akan uniwa'uz. †

²³ Moses daronao mishidan ida'an, ushakan dau-na'ana'oraz, idizan uruu idikinauda'u kauzu, usha'apanum kau'an itukapan idi uruu koraidaonaa konau-nam sodi'o; na'iki aonaa itarian king dyuuzaa ai.

²⁴ Moses dyaupain dono'oraz naa, Naobanai Pharaoh dani zunaaba dyaupaitan pu'u padamata uruu; umishidan ida'an aonaa uaipan padakotapa-kao Pharaoh takaan nii. ²⁵ Mishi'oraiman uaiapa pa'an pabaian kasha'ora kida'o aimakaan Tominkaru pidanannao tuma, una'azootapan ai oii kida'o aimakaan, aona'o ni'oraz una'an tomunu'iki. ²⁶ Udi'itapan baiatin-karu Christ ati powa'a pa'an umanawunun ka'idiwau-karu ai ipai wuru'u umanawun kida'oraz aimakaan idi Egypt ia'oraz. Usha'apanum kau'an udi'itinpan pawinipa dau'u diina'iti'oraz Tominkaru taan ni'oraz u'ati. ²⁷ Moses mishidan ida'an, uwa'akan Egypt Baara, aonaa utarian king to'oran ai. Moses aonaa ukaakinpan, ikoda'azo'o utukapanii Tominkaru aona'oraz turuu utukapa-kao. ²⁸ Na'iki Moses mishidan ida'an, utaapa wuru'u Passover Kamoon na'iki udyuuda izai chibii-kao, uruu aonaa kizi Mawaka-karu Angelin zowian Israelitenaon dainao daonaorianao, wuru'u kiwiitapainaoz ishakatan. ††

²⁹ Pidannao mishidan ida'an, itaraukan Red Sea, na'apa arada'o baara ana'o kawan, mazan Egypt Baara sannao tiwaan patarauka'akan na'apa, baukapa inaraada'aka-kao. ³⁰ Israelitenaon mishidan ida'an, donoi Jericho awauribanaa kida dorautan, Israelitenaon kora'uupan dauna'an ubarau ii aka 7 kamoo, itokora'uankanuzu baukapa ipai kamoo. ³¹ Rahab, kaminshu'u-shoroaba, mishidan ida'an, aonaa ozowii-kao wunao tuma'a dikintapainaoz Tominkaru, usha'apanum kau'an konaukii odapaapan tawunaou'u Israelitenaon awunuuta'ana'oraz na'apam amazada aidinpan.

³² Turuu zii onaitidan okakuwaapan, mazan aonaa amazada turuuan manawun okowaada-kinnaa nii Gideon, Barak, Samson, Jephthath, David, Samuel, na'iki prophetnao dau'u. ³³ Di'oraz pidannao, ipai

† Joseph mishida upidanannao kiwan nii Israel iti, Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki ukian ina'aka kizi unanaa idida kiziz Israel ii. (Genesis 50:25) †† Exodus 12:21-30

imishidan Tominkaru, ukau'an ita'iita pamizaataakapan na'iki pakaakinapa-kidan ba'oran wiizai ikiinao soldyaannao. Isha'apata aimakaan sakitapa'o na'iki itaamata Tominkaru kowaadaniaz utaan nii itati. Itarata baudokorunao dako kida, ³⁴ imakada tuubaruu kida'o tikazi, ikidoapa pazowia'azoo-kao ai marii idi. Inao kakataimana'o mazan itoma-kao ma'ozaka; umanawun imizaataakapan mizaataaka-kizai ii, na'iki kaakinapa itarubanao itati.

³⁵ Zunnao mishidan ida'an, itukapan paudainao kadishita-kida-kao powaa iti mawaka-karu di'iki. Baokoinao antamikita-kao kaziwa'o ida'an atii imawakan, aonaan idi imuudan pamishidan. Usha'apanum kau'an itaipan idi pakadishita-kida-kao kakupakaru ida'ati kaimana'oraz pa'an. ³⁶ Aizii ba'orainao banikiita-kao na'iki ba'izii-kao, na'iki ba'orainao do'ookao na'iki ikaboota-kao taraa-kizai iti. ³⁷ Izowii-kao itoo-kao ida'an udaru kida'o kuba idi, itasasata'aka-kao pazikon an, izowii-kao marii idi. Itaiwadinpan kaznizo mada oo boogi mada kida ida'an karikaonan kowas; aonaa ita'apauz nii, itapata'uta-kao kaziwa'o ida'an, na'iki itantamikita-kao.

³⁸ Ina'iaakapan mapidantaka'o amazada di'ii'aka, na'iki midukuo baawu ii aka; imashaapan kuba'un kida ida'a na'iki ka'unaru shaawa ii kida. Wuru'u mishidainaoz, kaiman manawun ityaun wuru'u imi'i baara sannao ai, aonaa turuu imashaapan ituma.

³⁹ Ipai wunao pidannao, kaiman Tominkaru nyukunuu ituma imishidan idi, upu'u aonaa bauda'apa ityaun zaamatan ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz utaan nii. ⁴⁰ Mazan waunao ati powa'a'o zii Tominkaru aipan pasha'apatan aimakaan kaiman wa'ati, uruu baokopa kizi waunao inao tuma saabaa-kao kaiman manawun diina'iti'i, Tominkaru aipan kawana'ati.

Na'apam Tominkaru tominapa-kidan paudainao

12 Aizii wuru'u iriba'oraz pidannao, wadi'itinapakinnaa ni'o. Imashaapauzon kaduz aida-kida wa'ati na'apa'oram ati'o mishidapa-karu. Ukau'an marii wamarina'atan ipai aimakaan wuru'u awautapa'oraz waunao, na'iki oia'o zaamatanpa'oraz waida'ati. Na'iki ma'ozaka wataapa wanyukunuu, aonaa wakashadina'ana'a, na'apa pidan dimatina'o kawan dimatin-karu ida'a. ² Marii waawunuutapan soo Jesus di'iti, uruu ida'ana'o wamishidanuzu, na'iki wamishidapanuz karikaonan uruu ida'ana'o. Jesus baiaapa mawaka-karu cross ida'a, aonaa unyukunuupan na'apam ukakiba'azonnann. Usha'apatan di'oraz aimakaan uaitapan idi Tominkaru taan nii konaukii-karu utokon ii. Na'iki kai usakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ³ Udi'itapa na'apam Jesus tuudan ipai wuru'u oia'o pidannao sha'apataniaz dikauda kida'o aimakaan u'ati. Ukau'an mana'a ukashada-dina'ana'a na'iki ukaakinpa'ana'a. ⁴ Wuru ida'ana'a utiwainanuz dadara umasha'apata'azookan idi oia'o ubaiaapan kasha'ora'o, mazan upu'u aonaa na'apainim zii uzowii-kao umishidapan dikin ii. ⁵ Umanyukunuuta'a naa mooko

tawuru'u Tominkaru paradan kida ma'ozakada'oraz unyukunuu? Udakotan unao paudainao nii. Ukian, "Ōdani, aonaa putaapa'ana'a madiwautapa-ka'o nii karikaonan wuru'u,

Naobanai kakinaotanuz pugaru dadara'o na'iki kaziwa'o ida'an,

na'iki aonaa pukashadina'aka'ana'a Naobanai kakinaotan dono pugaru.

⁶ Usha'apanum kau'an Naobanai kakinaota wunaou'u pamarainpaniinaouz.

Na'iki ukakinaota ipai paudainao." †

⁷ Ukau'an utuudapa wuru'u ubaiatinanuz, usha'apanum kau'an darui kakinaotan kawanu'o unao wuru'u. Tominkaru taapan unao paudainao nii. Ipai daniinao, idarunao kakinaota idyaun. ⁸ Tominkaru kakinaota ipai paudainao, ukau'an aonaan an ukakinaotan unao, aonaa mishi'o mani udainao unao. ⁹ Ipai wau-nao kaina'a wadarunao, imi'i baara'a kakinaota'o wau-nao. Ikakinaotan dono waunao wazaamata wuru'u ikakinaori kidaz. Ukau'an powa'a'o nii zii ukaimanan manawun wazaamatan an waDaru aokazi ia'o kakinaori kidaz, uruu idi kaina'a'o nii kakupa-karu wa'ida'a. ¹⁰ Wadarunao, imi'i baara'a'oraz kakinaota wau-nao wapa'inan dono zii. Ikakinaotan waunao wuru kawana'ati'i itaitapanuz wakakinaota-ka'o aiapa-ka'o. Mazan Tominkaru kakinaotan waunao kaminka'uta'o nii waunao, mishi kizi wanaudapan wamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. ¹¹ Aonaa wakonaukii-kidan wakakinaota-ka'o dono kaziwa'o ida'an. Kaziwa pidan kakinaota-ka'o, mazan diina'iti'i, watominpan dauna'ana'a naa wakakinaota-ka'o idi, kaiman wanyukunuu na'iki kaiman wamashaapan.

Na'apam pidannao aiapa-ka'o imashaapan

¹² Unao kapatipora'a naa, ukau'an uma'ozakada'a naa unyukunuu koshan. ¹³ Umashaapa sakitapa'o mashaapa-karu kaduz ida'a, uruu baokoinao mishidainaouz kapatinaouznaa ma'ozakadinan nii, uruu aona'o nii ikapatin powa'a'a naa manawun.

¹⁴ Utiwaa umashaapan kaiman ipai pidannao tuma, na'iki utain Tominkaru ati, umuudina'a naa kaimanaiman oia'o ai. Na'ia'oram pidan aona'o utainan, aona'o nii utukapauzon Naobanai Tominkaru. ¹⁵ Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao padantinan powaa iti Tominkaru kamunanban ai. Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao to'orapa'o unyukunuu. Na'apa'o pidan turuu upataka'uan ipai unao. ¹⁶ Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao da'awupan aonaa pamin-mazidan tuma mani. Na'iki ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao Esau kawanun, madi'itinapaka'a Tominkaru dau'u. Esau, uruu Isaac dani kiwitapa'o, na'iki uru'o nii zaamata padamata ipai aimakaan padaru ai. Mazan Esau taa wuru'u pa'ati'oraz aita-ka'o, bauda'apa paraapi sodi'o wanyukunui dikin ii. ¹⁷ Unao, uaitapanii sha'atii Esau sha'apatan dauna'an wuru'u aimakaan, upu'u zii

uaipan padaru dapadan kaiman kida'o aimakaan sha'apan pa'ati. †† Kaziwa upishaan pazaadan bii'i, mazan aonaa udaru taa'azoonuzu u'ati. Usha'apanum kau'an Esau, aonaa uikodan kanom ida'an papana'ada-kinanao nii wuru'u pasha'apataniaz aimakaan.

¹⁸ Unao, aonaa uwa'atin midukuo Sinai ida'ati, † turu-a'oraz upishata-ka'o na'iki ka'awapa'oraz tikazi idi.

Uruu midukuo ida'a kaina'a maruta'o, kasha'ora-karu na'iki awaru kawaoru. ¹⁹ Kaina'a kuwudii †† aran na'iki parada-karu, kaziwa ipishaan aonaa kizi itabatan powaa'az.

²⁰ Aonaa itabata'azon wuru'u kichana'iki-kia'oraz parada-karu. Wururu'u parada-karu kian, "Na'ia'oram pidan oo uzai pishatan di'oraz midukuo, boo-ka'o nii kuba idi atii umawakan." ²¹ Wururu'u aimakaan itukapaniaz tuuki-a'o ukichana'iki-kian. Uruu idi Moses kian, "Ōnakanakaan otarian idi."

²² Mazan unao, uwa'atin Zion Naawa ati pa'an, na'iki kakupa'oraz Tominkaru wiizi ida'ati, wuru'u Jerusalem aokazi ia'oraz. Unao wa'atin wunao angelnao ida'ati iriba'oraz manawun, konaukia'o ida'ana'oraz itbaokopatinpan. ²³ Uwa'atin wunao baokopainpan ida'ati dakota-kariwainauz Tominkaru dainao nii, kiwitapa'oraz itshakatan. †† I'uu kida saada-kariwai'i naa aokazi ii. Unao wa'atin Tominkaru ida'ati, di'itapa'oraz ipai pidan kaimanan oo oian. Na'iki uwa'atin Tominkaru pidanannao doronaano ida'ati, mawakainauz mazan saabaa-kariwaiz naa idyaun kaiman. ²⁴ Uwa'atin Jesus ida'ati, uruu ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant. Uwa'atin Jesus izain ida'ati, chibii-kariwaiz wa'oian chikaa-kinano nii, umanawunu'oraz pa'an Abel izain ai. †††

²⁵ Ukau'an ukarodin na'iki aonaa utarata'ana'a ukinano Tominkaru paradan dono. Baokoinao itarata pakinao u'ai aonaan idi itabata'azon uparadan. Ukakinaowan dono'oraz idyaun imi'i baara'a, mazan aonaa idobatan papataka'uta-ka'o ai. Ukau'an powa'a'o nii zii manawun wabaiaapan pataka'utin-karu wamaabata'azookan an Tominkaru, kakinaowa'oraz waunao aokazi iki! ²⁶ Tawuru dono'o uparadauzonuz kiwitapa, nakaina'aka imi'i baara, mazan aizii ukian kainaaba'o ida'an, "Baukapa'a naa koshan onakaan nii imi'i baara, mazan aonaa uruu mani karikaonan, onakaan nii aokazi kapam." ²⁷ Parada-karu kida, "Baukapa'a naa koshan," kia'oraz, kaimanaiman ukainaabatan wa'ati ipai aimakaan toma-kariwaiz nakaa-ka'o nii na'iki imuuda-ka'o nii pana'itinapu pawizi ai, soo aimakaan kida aona'oraz na'itim inakaa-ka'o na'an nii pa'an.

²⁸ Ukau'an marii wakonaukian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an kaina'a wawizi ni'o, aona'oraz turuu unakaa-ka'o. Marii wakonaukii-kidan Tominkaru na'iki wamanawuntapan uruu, wakichana'ikin ida'an u'ai, ²⁹ usha'apanum kau'an waTominkarun tikazi kawanu'o, kawaoda'oraz aimakaan kaiman-daun.

†† Genesis 27:30-40 † Exodus 19:16-25 †† kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinano di'ii. †† Ipai Tominkaru dainao kiwitapa'oraz udani shakatan kawanu'o.

††† Genesis 4:10

† Proverbs 3:11-12

Na'apam wakonaukii-kidan Tominkaru wamashaapan ida'an

13 Pakawan umarainpaaka umin-mishidannao tuma. ² Aonaa umanyukunuuta'ana'a udapaapan tawarainao udapu ida'ati, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao dapaapa tawarainao padapu ati, aonaa pu'u ñaitapan ñnao angelnao. ³ Unyukunuupa pidannao taraa-kizai ia'oraz, utarainpa'o kawan ñtuma. Unyukunuupa baiatinainao, ubaiatina'o kawan ñtuma.

⁴ Marii ipai pidan taapan mazida-karu kaimana'o nii manawun. Na'iki daiarui na'iki daiaroi, aonaa kizi ñpataka'uan pamazidanuz, ñdawatan ida'an ba'oran pamin-mashaapan nii. Tominkaru mishi'o nii up-ataka'utan wuru'u pidannao kiaapaakainauz madorona-daun, na'iki ba'orantapainauz.

⁵ Aonaa umarainpa'ana'a puraata. Uturuuda wuru'u aimakaan u'ida'a'oraz. Tominkaru kiinii,

“Aona'o nii õwa'akauzon pugaru,
aona'o nii õmanyukunuutauzon pugaru.” †

⁶ Ukau'an waaitapan idi kaimanaimanazu, turuu wakian,

“Aona'o nii õtarian, usha'apanum kau'an kaina'a Naobanai õminka'u nii.

Aonaa turuu pidannao sha'apatan õgaru.” ††

⁷ Unyukunuitapa uzowaunaanao tominapa-kidauoz unao Tominkaru Paradan kida dau'u. Udi'itapa kaiman kida'oraz aimakaan sha'apan ñmashaapan idi Tominkaru ati atii ñmawakan. Ukau'an ma'ozaka umishidapa ñnao kawan. ⁸ Jesus Christ, aonaa up-ana'adinuuzon, pakawan uruu munumunu'o kawan, na'iki aizii, na'iki karikaonanuo'o nii.

⁹ Mana'a utaapada'ana'a ipai pabi'inaaka kida'o kakinanarii na'akan unao pana'iti'i naa. Marii mishi'oraiman unyukunuu kida ma'ozakada-kao Tominkaru kamunanban ida'an, aonaa kakinanarii kida izo'ati-kao ida'an mani wanyukunui dau'oraz, aona'oraz ukaminka'utan pidannao izo'ati'oraz uruu kaduz kakinanarii.

¹⁰ Mazan õaipan pa'an wadi'itinpan wuru dau'a'a taa-kariwaiz Tominkaru ati, wuru'u chikaa'oraz wa'oian. Na'iki wuru'u kaudinainauz Tabernacle di'ii, aonaa turuu ñnikan wuru'u taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinaoaz. ‡

¹¹ Umanawunu'o Faadaa, una'akauzonii uzainao izain Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, utaa kizi oii-karu kida dikin ii. Mazan wuru'u uzainao nanaa kida kawaoda-kao paniba ii, Jewnao kawiiizibitina-kizi ai. ¹² Ukau'an Jesus paniba ii umawakan

† Deuteronomy 31:6 †† Psalm 118:6 ‡ Faadaanao, turuu ñnikan dunai wuru di'iki'i taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo wuru'u uzainao taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinao nii, aonaa turuu ñnikan udunaa. ñkawaoda pa'an ipai wuru'u uzai nanaa paniba ii, munapo Jewnao kawiiizitina-kizi ai.

donoi ai kapam, usaabaa-kinaa nii papidanannao kaiman manawun oia'o ai paizain ida'an. ¹³ Ukau'an wamako Jesus di'iti paniba iti Jewnao kawiiizibitina-kizi ai, wakashaapa washa'apata-kao, na'iki wabaiaapa kapam uruu kaduz aimakaan kakiba'azonna'o uruu baiaapaniaz kaduz. ¹⁴ Aonaa karikaonanuo'o donoi nii da'a'a imi'i baara'a wa'ati, mazan waunao, tuukii wazaudapan donoi wuru'u wa'idiwau ni'oraz diina'iti'i pa'an.

¹⁵ Ukau'an aizii Jesus ida'an, marii wataainan Tominkaru ati wakonaukii-kidan ida'an uruu, wakowaadan ida'an wuru'u kaiman kida'o aimakaan usha'apataniaz. ¹⁶ Aonaa umanyukunuuta'ana'a usha'apatan kaimana'o ba'orainao ati, na'iki uka'idi-waaka ñtuma, usha'apanum kau'an na'apa kida'o pa'an aimakaan taa-kao, Tominkaru konaukii udau'an.

¹⁷ Uizo'ati uzowaunaanao na'iki unabaapa wuru'u ñkaudinanz. ñnao awunuutapa'o unao, usha'apanum kau'an ñnao'u'o nii kowaada na'apam ñsha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uizo'ati ñdyaun, konaukii kizi ñsha'apatan pakaudin-kizi. Aonaa an uizo'atin, ñsha'apatan nii pakaudin-kizi kasha'ora-karu ida'an, na'iki aona'o nii kanom unao ikodan na'apa'o di'iki.

¹⁸ Aonaa usokoda'ana'a utoriinpan wa'ati. Waaitapa aonaa kanom dikauda'o nii washa'apaapan, mazan karikaonan washa'apata'azon kaiman kida'o aimakaan. ¹⁹ Tuukii manawun õpishaan utoriinpan õ'ati, marii kizi Tominkaru dyuudan õgaru powaa ati kadiman unao ida'ati.

Kaarita katokon-tinan

²⁰ Aizii marii Tominkaru konaukii-kida-kao, uruu taa'o wanyukunuu kaiman-kinaa. Ukadishita-kida waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki. Na'iki marii Jesus konaukii-kida-kao, uruu umanawunu'o kaznizo taapiki. Uruu izain ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant, aona'o ni'oraz na'apainim ukatokonon. Aizii marii Tominkaru taan ipai kaimana'o aimakaan unao sha'apata-kinaa nii aimakaan paaipan kawana'ati. Na'iki marii usaabaan waunao paaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an, na'iki marii utaapa-kao umanawunu'o nii karikaonan. Amen.

²² Õiribannao, tuukii manawun õpishaan unao, uabatapa kizi kaimanaiman di'oraz kuwai õsaadaniaz õma'ozakada-kinaa ni'oraz unao; wuru'u õkaaritanuz, aonaa udawuan manawun. ²³ Õkowaada'azon u'ati wa'inawuzu Timothy kodita-kida-kaoa'a naa taraa-kizai iki. Ukaawan an kadiman, baokopa'o nii wawa'atin watukapa'anan unao. ²⁴ Ukowaada pa'i waparadan kida ipai uzowaunaanao ati, na'iki ipai Tominkaru pidanannao ati. Wairibannao Italy ikiinao dyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁵ Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

JAMES

Di'oraz kaarita daua'o

James, uruu Jesus inawuzu. (Matthew 13:55; Galatians 1:19) Upa'inan dono zii aonaa umishidan Jesus Tominkaru di'iki'o, mazan umishidan dauna'an, uru'u naa choochi zowaunaa nii Jerusalem ii. (Acts 15:13; 21:18) Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki na'iki ukiwan dauna'an aokazi iti, utominapa-kidaniinao kowaadapan Kaimana'o Kuwai wuru'u Jesus daua'oraz. Kiwiin ĩkowaadanuz Jewnao ati, Israelitenaouz. Aizii Tominkaru pidanannao zowiipauzo-kaoo dono, ĩmishidan dikiin ii Jesus, iriba mishidainao kidoopan ba'oran wiizai kida di'iti. Uruu idi James saadan pakaaritan ipai mishidainao ati. Mazan kiwiini'o verse ida'a usaadan kaikapa'a: "ipai 12 Israelitenaoo tonaazinaa kida ati, ipai wiizai kawana'ati."

James kakinaotan ĩdyaun, mishi kizi ĩtukapa-kidan pamishidan Jesus, pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan.

James kakinaowan ĩdyaun powa'a zii: marii kizi ĩkonaukian papataka'uta-kaoo pu'u, oo pamapuraatanun pu'u. Usha'apanum kau'an pataka'utinainao, umanawunu'o Tominkaru ati ĩnao. Na'iki kapuraataniinao pidannao, marii pa'i ĩkarodinan. Usha'apanum kau'an ĩnao tuukia'o nii ĩto'oradan Tominkaru, ĩsha'apatan ida'an aimakaan dikauda kida'o papuraatan ida'an.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu

Pataka'utin-karu na'iki kapuraatan-karu

Baiatin-karu na'iki tiwaa-kidapa-karu

Abatapa-karu na'iki sha'apatin-karu

Aonaa pidan taapa-kaoo umanawunu'o nii ba'oran ai

Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu

Na'apam wakaiwaan waninoba na'iki waparadan

Dya'utama'o aitapaaba-karu kaduz

Mishidainao kodita kizi oia'o pidannao bii iki

Mishidainao ma'ozakada-kaoo powa'a zii

¹ Ōgaru James, Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ poitoru. Ōdyuudan ōparadan ipai 12 Israelitenaoo tonaazinaa kida ati, makoodanainaouz ipai wiizai kawana'ati.

Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu

² Ōiribannao, ukonaukii pa'i na'apainim dono ubaiaapan pabi'inaaka kida'o pataka'utin-kinai. ³ Usha'apanum kau'an uaitapa utiwaa-kaooz na'apa, umishidan ma'ozakan tiwaa-kaoo wuru'u. Aizii upakawanun an ukadishitapan utiwaa-kaoo dauna'an, aona'o nii ukashadinan ba'oran dono ubaiatinan pu'u padamata.

⁴ Ukau'an marii pa'i umakashadinkanuz na'iki umakaakinapanuz mashaapan ma'ozaka, uruu aona'o nii ukaakinpan, na'iki aona'o nii ukasharutinpan udi'itinpan ida'an.

⁵ Mazan na'ia'oram pidan unao bii'i, aona'o uaitapan padi'itinpan, marii upishaan Tominkaru, utaa kizi u'ati aitapaaba-karu; usha'apanum kau'an Tominkaru, konaukii utaan na'iki aonaa ukashanauan pidan

pishaa'o paugaru. ⁶ Mazan upishaan an Tominkaru, marii upishaanuz pamishidan ida'an, aonaa pamamishidakan bii an mani. Usha'apanum kau'an, pidan pishaan an aimakaan pamamishidakan bii an, uruu na'apa'o wunu paran kawan, paran baoko ia'oraz, ma'ozaka'o awaru pootaniaz na'iki ukida'uupaniaz di'itinapa kida'a. ⁷ Na'apa'o pidan, dya'utamatapa'o panyukunuu na'iki aona'o uaitapan na'apam dii pasha'apatinan, aonaa turuu uzaudapan Tominkaru taan pa'ati aimakaan upishaaniaz.

Pataka'utin-karu na'iki Kapuraatan-karu

⁹ Ukaina'an an Tominkaru pidanan pataka'utina'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a umanawunu'o uruu. ¹⁰ Mazan pidan kapuraatanu'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a uruu pataka'utina'o. Kapuraatanu'o pidan, umainaabatanan nii na'apa amazadan soosoi kawan. ¹¹ Kamoo koditan dauna'an, uwiichan wiicha, wiicha, na'iki sariapa ukadunaa

wuzada'akan; usooso waotan, na'iki ukonaunamanuz mainaabatina'akan naa. Ukau'an na'apa'o nii pidan kapuraatanu'oraz mainaabatinan kapam, upuraataapatinan pu'u.

¹² Konaukia'o pidan, wuru'u tuudapa'oraz pabaiatan kasha'ora kida'o aimakaan. Aizii utuudapan idi pabaiatinan, aonaa ukaakinpan, uzaamatan nii pawinipa nii, karikaonanu'o kakupa-karu idi, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon marainpainao ati paugaru.

¹³ Aizii pidan tiwaa-kidapa-ka'o dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, aonaa turuu ukian: "Tominkaru wuru'u tiwaa-kidapa'oraz õgaru õsha'apata kizi oia'o." Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa na'apainim utiwaa-kidapan pidan oia'o dau'ati; na'iki Tominkaru, aonaa na'apainim usha'apatan oia'o utiwaa-kidapa-ka'o dono. ¹⁴ Mazan pidan tiwaa-kidapa-ka'o dono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, unyukunuu oia'o dau'atin idi'o karikaonan wuru'u, ukozoota-kidinan paaipan ati'o, aonaa udikintan wuru'u oia'oraz. ¹⁵ Aizii unyukunuu na'apan idi oia'o dau'ati, uru'u naa usha'apata'akanuz, oia'o shakatan naa wuru'u, na'apa ko-raidaonaa shakatan kawan. Na'iki oia'o dyaupain dono'o naa kaimanaiman, uru'u naa mawaka-karu shakatan kapam.

¹⁶ Õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a umariidapa-kidina'ana'a. ¹⁷ Ipai aimakaan kaiman kida'oraz, taa-kariwaiz mawinipinaa-daun, aokazi iki'o wuru'u, Tominkaru di'iki'o, toma'oraz kamoo, kauzu na'iki wizinao. Tominkaru aonaa upana'adinauzon, na'iki aonaa na'apainim utanawatinkanauzon pana'iti wa'ai, na'iki aonaa uwa'akauzon waunao maruta'okaru'u. ¹⁸ Paaipan kawana'ati'o wuru'u udaniitanuz waunao pakakinaori mishi'o ida'an, uruu idi tuukii ukonaukii-kidan waunao ipai ba'oran patomaniinao ai.

Abatapa-karu na'iki Sha'apatin-karu

¹⁹ Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, unyukunuitapa wuru'u õkakinaori kidaz: Marii ipai pidan abata'azo'o nii kadakotin-karu, mazan aonaa uparada'ana'a maaitapinaka-daun, na'iki udadarada unyukunuu uto'oran ai. ²⁰ Usha'apanum kau'an pidan to'oran an aonaa turuu usha'apatan aimakaan kaiman kida'o Tominkaru aipan kawana'ati.

²¹ Ukau'an umuuda'a naa ipai oia'o na'iki dikauda kida'o aimakaan usha'apatauzoniaz. Aonaa u'atadinpa'ana'a, mazan ukashaapa Tominkaru Paradan utaaniaz unyukunuu ii, uruu wuru'u ukazannaatin-kinai'oraz.

²² Aonaa umariidapa'ana'a unyukunuu, uabatapan ida'an karikaonan Tominkaru Paradan. Mishi'oraiman, usha'apatina'a naa pa'an wuru kawana'ati'i uabatani-az. ²³ Na'ia'oram pidan abatapauzo Tominkaru paradan mazan aonaa usha'apatinan ukawana'ati, uruu, na'apa'o pidan kawan awunuuta'oraz paawun baara wanamari di'iti. ²⁴ Uawunuutan padikin kaimanaiman na'iki udauna'an umako'okan naa, saria-

pa umanyukunuuta'akan na'apa'oram paaidinpan.

²⁵ Mazan pidan di'itinpan an kaimanaiman kuwai kaimana'oraz dau'u, wuru'u muuda-kida'oraz pidan-nao oia'o ai, na'iki utaapan an panyukunuu karikaonan kaimana'o kuwai dau'ati, aonaa umanyukunuutan paabatanii, mazan usha'apatinan pa'an ukawana'ati. Uruu idi kanom usha'apatanii kida, kaimana'o nii usha'apan Tominkaru ida'an.

²⁶ Ukaina'an an pidan unao bii'i Tominkaru-tapa'o utaapinpan, mazan aonaa utuuda'akauzon dikauda kida'o paparadan, umariidapan panyukunuu karikaonan wuru'u, na'iki uTominkaru-tapanuz madiwautapa-ka'o karikaonan. ²⁷ Mazan pidan, mishi'o uchoochi san-tinpan Tominkaru waDaru aipan kawana'ati, uruu pa'an wuru'u karikaonanu'oraz ukaminka'utauzon maudani-iwainao na'iki zunnao pataka'utinainaoz mawaka'oraz naa ãdaiarunao, na'iki uruu aona'o nii uaipan papataka'uinan oia'o idi. Na'apa'o choochi-santinapa-karu kaimana'o, na'iki aona'o ukasharutinpan Tominkaru awun za'a.

Pataka'utinainao na'iki Kapuraataniinao

2 Õiribannao, mishidainaoz umanawunu'o wanaobanaa Jesus Christ, aonaa unauba'ana'a bauda'apa'o pidan ba'oran ai. ² Aizii pidan kapuraatanu'o kaawan an mani uchoochin ida'ati, kaiwad-inpa'o kawinipina'o kamicha idi na'iki uka'u saba nii gold; aizii ukaawan pu'u, ba'oran pidan kaawan kapam, pataka'utina'o, ukamichan uzaama'ora'a naa kowas. ³ Aizii unao, unyukunuu wuru dau'ati'i pidan kaimana'oraz ukaiwadinpan manawun na'iki usakana-ta-kidan uruu kaimana'o tabai ida'a. Mazan aizii pidan pataka'utina'o ati unao kian, "Turuu pukadishitapan na'ii," oo "Pusakanata da'a'a imi'i baara'a." ⁴ Usha'apatan an na'apa'o aimakaan, ubuutaakapan karikaonan wuru'u. Aonaa utaapa'ana'a bauda'apa'o pidan kaimana'o nii ba'oran ai. Na'apa'o aonaa kaimana'o mani wuru'u, na'iki unao di'itinpan aonaa usakitapan.

⁵ Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, aushaa uabata! Tominkaru zaamatanii wuru'u pidannao pataka'utinainaoz, umanawunu'o mishidapa-karu ida'ati. Ìnao ãnaobanaitapan nii Tominkaru na'iki ãzaamatanii kaiman kida'o aimakaan, tawuru'u Tominkaru kiauza-kiziz utaan nii marainpainao ati paugaru. ⁶ Aizii unao, tuukii uzon-kidan pataka'utinainaoz. Mazan wuru'u pidannao kapuraataniinaoz, ãnao mishi'oraiman na'aka'oraz unao kootowapa-kizai iti, ãzaamata kizi usha'apauzi. ⁷ Ìnao wuru'u parada'oraz oia'o ida'an kaimana'o uNaobanaa Jesus dau'an.

⁸ Kaiman zii manawun uizo'atin an waNaobanaa kakinaori, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: "Pumarainapa pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa." ⁹ Mazan utaapan an bauda'apa pidan kaimana'o nii ba'oran ai, oia'o aimakaan wuru'u usha'apatiniaz, ukau'an unao dikintapainao kakinaorii. ¹⁰ Pidan dikintapa'o bauda'apa'o kakinaorii,

† *Leviticus 19:18*

uruu dikintapa'o ipai ba'orainao kakinaorii kida wu-ru'u. ¹¹ Tominkaru kian, "Mana'a puba'orantapa'ana'a." Uruu wuru'u kia'oraz kapam, "Aonaa puzowia'ana'a pidan." Aizii aonaan pu'u puba'orantapan † padamata, mazan puzowian pidan, pugaru dikintapa'o kakinaorii wuru'u. ¹² Ukau'an uparada sakitapa, na'iki umashaapa aitapainao nii na'iki izo'atiinao nii Kakinaorii, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai. Wuru'u kakinariiz, uaida-kidan nii na'apam wamashaapan, kaiman oo aonaa ukaimanan. ¹³ Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan dono pidannao, aona'o nii ukamunan-kidan pataka'utainouz pairiban, aona'o'raz faidan pakamarainapanun; mazan pidannao aida'oraz pakamarainapanun, aona'o nii ipataka'uta-ka'o pa'an.

Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu

¹⁴ Ōiribannao, ukian umishida Tominkaru. Mazan aonaan an uaidan umishidan usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan, madiwautapa-ka'o wuru'u una'apanuz. Na'apa'o mishidapa-karu aonaa turuu ukazannaatan unao. ¹⁵ Aizii puriban makamichanun an mani na'iki umawanyukunuun an. ¹⁶ Mazan aonaa putaan u'ati uaiapanii, soo pukian u'ati karikaonan: "Kaiman! Marii shaa pa'i Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan pu'ati! Kaiman kizi pukaiwad-inpan, na'iki kaiman kizi puaroopan!" Madiwautapa-ka'o wuru'u puna'apan an na'apa. ¹⁷ Ukau'an na'apa'o wuru'u mishidapa-karu: Mishida-karu kaiwaa-ka'o an paba'oran, aonaan dono kaimana'o sha'apata-ka'o utuma, madiwautapa-ka'o wuru'u.

¹⁸ Mazan panaadon ba'oran pidan kian nii, "Pabi'i pidannao mishida Tominkaru, na'iki ba'orainao sha'apata kaiman kida'o aimakaan pa'an." Mazan ōgaru, ōdako'atinuzu, "Na'apa dii mooko turuu puaida-kidan ō'ati pumishidan aonaan pu'u pusha'apatan kaiman kida'o aimakaan? Ōgaru, ōaidan nii pu'ati ōmishidanuzu ōsha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan pa'an." ¹⁹ Pumishidan an kaina'a bouda'apa Tominkaru, kaimana'o wuru'u! Mazan upu'u zii oia'o doronainao imishida kapam, na'iki tuukii inaka-nakaan itarian idi u'ai.

²⁰ Pugaru madiwautapa-ka'o pidan! Puaiapa mooko ōaida-kidan pu'ati wuru'u mishidapa-karu, madiwautapa-ka'o karikaonan kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an u'ai? ²¹ Pudi'itapa wadoko-zaun Abraham. Tominkaru kian udau'an "Kaimana'o pidan uruu," soo usha'apatinan ida'ana'o Tominkaru paradan kawana'ati: tawuru'u utaan dono'oraz paudani Isaac altar paawa'a, kawaoda-karu nii Tominkaru ati. ²² Aizii puaitapa, pamishidan ida'ana'o uizo'atin Tominkaru. Na'iki pasha'apatinan ida'an uaidan na'apam manawun pamishidan Tominkaru. ²³ Na'iki saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiinan, kaikapa'oraz ukianu'u:

† *puba'orantapan: zun kiaapa-kidinan ba'oran daonaiora ati pakaudaiarun pu'u oo daonaiora kiaapan ba'oran zun pakaudaiaron pu'u.*

"Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii." †† Udakotan Abraham papaonaru nii kapam. ²⁴ Aizii uaitapa, Tominkaru aonaa udakotan pidan kaimana'o nii, soo ukian idi karikaonan "Ōmishida Tominkaru." Mazan udakotan pidan kaimana'o nii, usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan kapam.

²⁵ Na'apa sha'atii Rahab, kaminshu'u-shoroaba, odakota-ka'o kaimana'o pidan nii osha'apatinan ida'an, tawuru'u odapaapan dono'oraz padapu ati Joshua dyuudaniinao, na'iki odyuudan idyaun ba'oran dunapota'a naa tarubainao ai. ²⁶ Aizii pidan nizowan aonaan an unanaa ai, uruu pidan mawaka'o wuru'u; ukau'an na'apa kapam, kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an mishidapa-karu ai, mawaka'o wuru'u.

Niinobai dau'o

3 Ōiribannao! Aonaa uaipina'ana'a ipai tiichaanao nii, usha'apanum kau'an waunao tiichaanao, tuukia'o nii wapataka'uta-ka'o manawun, ipai ba'orainao ai, wakasharutinan dikan ii. ² Mishi ipai waunao kasharutina'o iriba aimakaan ida'an. Mazan pidan aona'o ukasharutinauzon paparadan ida'an, uruu kaimana'o pidan manawun na'iki uka'iita pakazowautapan ipai pananaa.

³ Wamuudan kawaro dako-tannaa udako iti, uizo'ati kizi waunao, uruu idi waka'iita wana'akanuzu na'itim karikaonan waiapan kawana'ati. ⁴ Oo udi'itapa paran san kanawa: u'udarun pu'u, na'iki ma'ozaka'o awaru kida'ukapan pu'u padamatazu, turuu una'aka-ka'o poora sodi ida'an na'itim karikaonan uaiapa-ka'o kawana'ati. ⁵ Na'apa ninobai kapam: uduusodin pu'u padamata, turuu u'atadinpan tuubaruu kida'o aimakaan dau'u. Aushaa! Udi'itapa na'apam tikazi tiri-izi sodi, turuu udanomaitan kanoko baawu udaru'o. ⁶ Wuru'u ninobaiz, na'apa'o tikazi kawan, umanawun utaapan oia'o. Uruu idi ipai daunuuda'u upataka'uan wananaa oia'o idi. Utoma udaru'o tikazi wananaa ida'a, atii ukawaoda na'iki umainaabata kaiman-daun wadi'itinan, na'iki wuru'u wakakupanuz. Tuubaruu'o Tikazi di'iki'o wuru'u tikazi tominanuz.

⁷ Pidana ka'iita pamaawaadibaan pabi'inaaka to'ora kida'o aimakaanoo, kotu'uznao, atoru na'iki kowazaz kaduz, na'iki aimakaanoo mashaapainouz paran baoko ii. ⁸ Mazan aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pamaawaadibaan paninoba. Niinobai oia'o na'iki dikintapa'o, utaapan pa'idiwaru mawaka-kinai.

⁹ Ninobai ida'an wakaiwaa kaiman kida'o paradakaru waNaobanaa Tominkaru waDaru ati. Na'iki wainoba ida'an wakaiwaa dikauda kida'o paradakaru wairibannao ati, itoma-ka'o pu'u Tominkaru aidinpan kawan. ¹⁰ Uruu bouda'apa'o dakoi di'iki paradakaru kaimana'o na'iki dikauda kida'o koditan! Ōiribannao, aonaa washapata'ana'a na'apa'o aimakaan! ¹¹ Aonaa turuu kaimana'o na'iki kuzuba'o wunu shootapan bouda'apa'o wunu nunudapa-kizi di'iki. ¹² Ōiribannao, aonaa turuu fig kadunaa kaakan olive nii, oo grape

†† *Genesis 15:6 † Joshua 2:1-23*

kadunaa kaakan fig nii, na'apa ukau'an kuzuba'o kapoo-kizai, aonaa turuu kaimana'o wunu ikoda-ka'o u'idi'iki.

Aitapaaba-karu Tominkaru di'iki'oraz

¹³ Ukaina'an dono pidan unao bii'i aitapaaba'o utaapinpan, marii uaidan wuru'u paaitapaabanuz pamashaapan ida'an kaiman na'iki pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan, aonaa pa'atadapan ida'an mani wuru'u paaitapaabanuz. ¹⁴ Mazan kishauzi-karu mashaapan dono punyukunuu ii tuukii manawun, na'iki puaipan aimaakan sha'apan soo pu'ati pa'idiwaru; aonaa pu'atadinpa'ana'a puaitapaaban dau'an, usha'apanum kau'an puna'apan an, pana'atanpu'o pumashaapan wuru'u mishi'oraz kakinaorii ai. ¹⁵ Kaikapa'oraz aitapaaba-karu, aonaa Tominkaru di'iki'o mani wuru'u, mazan imi'i baara iki'o karikaonan, pidan sha'apata'azon kaduz oia'o karikaonan na'iki oia'o doronainao aipan ati'o karikaonan. ¹⁶ Na'iki na'iam dono kaina'a kishauziaaka-karu, na'iki pidan nyukunuu ii tuukii uaipan aimaakan sha'apan soo pa'ati karikaonan, kaina'a'o nii to'orataaka-karu na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-ka'o.

¹⁷ Mazan Tominkaru taan an aitapaaba-kinai pidan ati, aona'o nii ukasharutinpan, uruu idi aona'o nii umizaataakapan oo ukadakowaakapan, aona'o nii udikintinan, aona'o nii udikintapan, tuukia'o nii uabata'azon na'apam kii-karu kida pa'ati. Kamunanu-uba'o nii na'iki pabi'inaaka kida'o nii usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uaitapan nii aimaakan sakitapa'o, aonaa mazanu'o mani ukadakotinanuz, mazan mishi'o pa'an uparadan. ¹⁸ Umashaapan an wuru kawanu'u, paoribai uuda paowa-ka'o kawanu'o wuru'u. Uaidan dono pakamarainapanun pairibannao ati, ukaraodan nii kaimana'o akai udikin ii, uruu wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu Tominkaru awun za'a.

Oii kida'o aimaakan na'azootapa-ka'o

4 Na'iki'oram dii wuru'u mizaataaka-karu kida na'iki to'orataaka-karu kida unao bii ana'oraz wa'atin? Iwa'atin wuru'u di'iki'o mizaataaka-karu unanaa ida'a'oraz, una'azootapan idi imi'i baara ana'o aimaakan kida karikaonan. ² Puaipan aimaakan kida padamata pu'idiwau nii, mazan aonaa uka'idiwaun u'idi, uruu idi uzowiimikipa'aka'azon naa. Umaka'itikan idi uikodan aimaakan kida, una'azootapaniaz tuukii manawun, uruu idi uto'orataakapan na'iki umizaataakapan naa. Umaikodakan aimaakan wuru'u uaipaniaz, uimapishaakan idi'o Tominkaru udau'an wuru'u. ³ Upishaan pu'u padamata Tominkaru aimaakan kida dau'ati, mazan upu'u aonaa utaan u'atiz, usha'apanum kau'an udi'itinpan idi'o oia'o dau'u; upishaan aimaakan soo ukaiwaa'azoonuzu ukonaukii-kinaa ni'o karikaonan.

⁴ Unao, mamashaapa-kainao Tominkaru aipan kawana'ati! Aonaa mooko uaitapan unyukunuu-atin dono oia'o sha'apaapa-kariwaiz imi'i baara an, pugaru Tominkaru taruba wuru'u? Uruu idi na'ia'oram pidan aipan an pamashaapan imi'i baara ana'o mashaapa-karu kaduz kawana'ati karikaonan, utominan Tominkaru taruba nii wuru'u. ⁵ Madiwautapa-ka'o mooko uaitapan wuru'u saada-kariwai Tominkaru Paradan, kia'oraz kaikapa'a? "Kaimana'o Doronaa, Tominkaru muudaniaz wanyukunuu ii tuukii manawun uaipan waunao pa'ida'antanapu." ⁶ Mazan Tominkaru taa powa'a zii ma'ozaka-karu manawun wa'ati, usaadinpan kawan, "Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu atadinpa'o pidan ai, mazan ukamunan-kida pidan aona'o u'atadinpan." †

⁷ Ukau'an uizo'ati Tominkaru. Mana'a ukashaapina'ana'a Satan ati, Satan kidoopan nii u'ai. ⁸ Umaonapadin Tominkaru ida'ati, Tominkaru maonapadinan nii u'ida'ati kapam. Unao oiainao, umuuda'a naa usha'apaapan oia'o! Unao pidannao pozawatapainao kaimana'o ai, usaaba'a naa unyukunuu kida!

⁹ Ukasha'ora mishi'oraiman, na'iki tuukii uzaada. Marii upana'adan ushazootinanuz kasha'oratin-karu di'iti; na'iki ukonaukianuz, kasha'ora-karu di'iti. ¹⁰ Aonaa utaapinpa'ana'a umanawunu'o nii Tominkaru awun za'a, uruu unaubaan nii unao.

Aonaa ukashada'ana'a umin-mishidan

¹¹ Ōiribannao, aonaa ukadakotina'ana'a uiriban dau'u oia'o ida'an. Kanom kadakotinan dono pairiban dau'u oia'o ida'an na'iki kashadan uruu, udakoopan na'iki ukashadan Tominkaru kakinaori wuru'u. Pukashadan dono ukakinaori, aonaa puizo'atin mani ukakinaori wuru'u, mazan punaobanai-tinpan kaki-naorii ati wuru'u. ¹² Mazan Tominkaru pa'an wuru'u kakinaorii Naobanaaz na'iki uaitapa na'apam pasha'apatan pidan sakitapa'o ida'an. Uruu turuu pa'an ukazannaatan pidan oo ukabootan pidan pataka'utin-kizai iti. Ukau'an, pugaru, aonaa turuu pukian pidan dau'an, "Uruu kaimana'o," oo "Uruu oia'o" kii.

Aonaa u'atadinpa'ana'a usha'apata'azoonii dau'u

¹³ Aushaa uabata na'apam ōkian aizii, unao kiau-zonaouz kaikapa'a: "Aizii oo waikana'an wamakon nii uruu wiizai di'iti, wana'ian nii bauda'apa wunu, wotoman nii sha'apauzii toriapa-kizinao nii na'ii, waikoda-kinaa nii dobata puraata." ¹⁴ Unao, aonaa uaitapan kanoma'o nii sha'apa waikana'an. Wururu'u ukakupanuz na'apa'o tawuru kawanu'u chaapi'iki'oraz amazada kishananuz; una'a'akan masakauda'u, udau-na'an umainaabatina'akan naa. ¹⁵ Kaikapa mishi'oraiman ukia'a: "Tominkaru taapadan an una'apan, kawanu'o nii wakakupan, na'iki washapatinan."

¹⁶ Mazan aizii utaapinpan umanawunu'o nii, na'iki u'atadinpan ukadakotinan ida'an; ipai kaikapa kida'o atadinapa-karu aonaa kaimana'o mani wuru'u.

¹⁷ Ukau'an, kanom aitapa'o pasha'apatan kaimana'o, mazan aonaa usha'apatanuzu, u'oian wuru'u.

James kakinaowan pidannao kapuraataniinao

5 Aushaa uabata na'apam õkian aizii, unao pidannao kapuraataniinao! Tuukii uzaada diiwa'o ida'an. Usha'apanum kau'an kaina'iki kasha'ora kida'o manawun aimakaan wa'atin unao ati. ² Upuraatan kida'az madiwautapa-ka'o nii na'iki ukamichan kida basharao nikan nii. ³ Utaapan dobata'o puraata u'idiwau nii, amazada katokon-tina'azon pu'a'a naa. Upuraatan gold na'iki silver, ipai'i naa uwuzaaritan. Wuru'u ïwuzaritanuz aida-kidan nii na'apam unao pidannao dikaudan, na'iki wuzaru nikan nii unanaa na'apa tikazi kawan. ⁴ Aonaa ukawinipinaatan karaodapauzonao kaudinan uzakapun ii. Uabata! Umanawunu'o Naobanai abata wuru'u upoitorunao dopian unao zakapun ii. Puraata utaapaniaz aida-kida Tominkaru ati, unao sha'apatan dikauda'o aimakaan umakawinipinaata'azookan ida'an ïdyaun. ⁵ Umashaapanuz da'a'a imi'i baara'a soo ukaiwaapan upuraatan ukonaukiitinkinaa nii pa'idiwaru, na'iki uaipan ati ukakiwindinan. Na'apa unao uzainao taapa-kariwai kawan ata'azoraz naa ïzowii-ka'o. ⁶ Ukian pidan kaimana'o dau'an, "Dikauda'o uruu, wazowii-kida uruu." Mazan uruu, aonaa utiwaan pamashaatan unao.

Mashaapa-karu makashadinaka-daun na'iki toriinapaku

⁷ Uruu idi, õiribannao, aonaa ukashadina'a naa uzau-dapan Naobanai Jesus Christ kaawan. Udi'itapa na'apam pidan zakapuupauzo, aonaa ukashadinan pazaudapan papaoriba kaakan umanawunu'oraz u'ati. Na'iki aonaa ukashadinan pazaudapan wawunu donon.

⁸ Na'apa pa'i unao kapam, aonaa ukashadina'ana'a na'iki ma'ozaka ukadishitapa. Usha'apanum kau'an Naobanai Jesus Christ ata'azo'o naa ukaawan. ⁹ Õiribannao, aonaa uparada'ana'a dikauda uiribannao dau'u, aonaa kizi ukaboota-ka'o pataka'utin-kizai iti. Pataka'utin-kida'o ni'oraz pidannao ata'azo'o ni'i naa ukaawan.

¹⁰ Õiribannao, udi'itapa prophetnao paradauzoz da'i Naobanai uu ida'an, aonaa ïkashadinan pabaiatinan

pu'u. ¹¹ Wadakotan ïdyaun konaukia'o nii, ïtuudan idi pabaiatinan. Uabatani sha'atii na'apam Job dau'an aonaa ukashadinan, na'iki waaitapa na'apam Tominkaru sha'apatanuz kaiman kida'o aimakaan u'ati utokono'ia'a naa. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ukaduz ukamarainapanun na'iki uruu kamunanba'o.

¹² Mazan unyukunuitapa pa'i di'oraz manawun õiribannao, uaipan an uparadan mishida-ka'o, utaan dono uparadan, aonaa udakota'ana'a aokazi oo imi'i baara oo sha'apa'oram aimakaan uu karikaonan, uma'ozakada-kinaa nii uparadanuz. Mazan ukian dono "Oo," mishi'o wuru'u "Oo" ukianuz. Aizii ukian dono "Aonaa," mishi'o wuru'u "Aonaa" ukianuz. Uruu aona'o nii ukaboota-ka'o pataka'utin-kizai iti, wuru dikin ia'a u'oianuz uparadan ida'ana'oraz.

¹³ Ukaina'an dono pidan unao bii'i baiata'o kasha'ora kida'o aimakaan, marii utoriinpan. Ukaina'an dono ba'oran konaukia'o, marii ukunuitan Tominkaru ati.

¹⁴ Ukaina'an dono ba'oran karina'o, marii udapadakidan choochi zowaunaanao, na'iki marii ïtoriinpan u'ati na'iki ïzichian uruu olive kiwin idi Naobanai uu ida'an.

¹⁵ Wuru'u toriinapa-karu mishida-karu ida'ana'oraz kakudan nii wuru'u karina'oraz pidan; Naobanai taan nii ukakuda-kinaa nii koshan, na'iki ukaina'an dono oia'o kida usha'apatani, so'ota-ka'o nii u'ai. ¹⁶ Ukau'an, ukowaada u'oian kida u'atiaaka na'iki utoriinapa-kidaaka Tominkaru ati, ukakuda-kinaa nii unao. Pidan sha'apatina'o Tominkaru aipan kawana'ati, utoriinpan ida'an mishi'o nii umanawunu'o aimakaan sha'apan utoriinpan kawana'ati.

¹⁷ Elijah, uruu na'apa'o waunao kawan. Utoriinpan aonaa kizi wunu kaawan uruu amazada ii. Uruu idi mishi aonaa wunu kaawan idikinauda'u wunu na'iki 6 kauzu powa'a. ¹⁸ Uruu dauna'an utoriinpan koshan, uruu idi wunu kaawan naa, uzabian amazada na'iki paoribai sodan kida'a naa.

¹⁹ Õiribannao, bauta'apa'o unao makon dono pana'iti mishi'o kuwai ai, na'iki ba'oran kiwa-kidan uruu powa'a ati mishi'o kuwai ida'ati, ²⁰ marii uaitapan wuru'u: kanom kaawa-kidan dono pidan powa'a ati upozawatapa-kizi iki, usha'apaapan ai oia'o, ukazannaata-kidan uruu karikaonan'oraz mawaka-karu ai, na'iki uso'ota-kidan wuru'u iriba'oraz u'oian kida u'ai kapam.

1 PETER

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita kiwiitapa'o Peter kaaritan. Usaadanii mishidapainao Jesus ati'o, mashaapainaoz Asia Minor Baara ii aka kida'oraz. Peter, uruu 12 Jesus apostlennao bii iki'o.

Uruu dono mishidapainao, Asia Minor iainaoz pataka'uta-ka'o pamishidapan dikin ii Jesus, Tominkaru daniz. Uruu idi Peter saadan pakaaritan i'ati uma'ozakada-kinaa nii i'dyaun. Peter nyukunuu-kidan i'ati na'apa'o Jesus baiatanii tuukii, i'nao dikin ii. Ukau'an marii kizi i'da'anan Jesus kaduz pama'ozakadapan ida'an panyukunuu. Na'iki pataan ida'an panyukunuu ati, pamishidapan Tominkaru. Peter na'apanuz i'ati kaikapa'a, Tominkaru zaa-matan idi i'dyaun papidanannao nii. Na'iki Jesus baiainpan na'iki umawakan idi i'ati, marii imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati'i naa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Tominkaru kazannaatan daua'o pidannao

Kakinaowapa-karu kaimana'o mashaapa-karu dau'u

Baiainapa-karu Jesus Christ kawan

Mishidapainao Christ sha'apatan ni'o

Kaarita katokon-tinan

1 Di'oraz kaarita o'garu Peter di'iki'o. O'garu Jesus Christ apostlen. O'saadan di'oraz kaarita Tominkaru zaamatanii papidanannao nii ati'o, makoinaoz imashaapa'anan tawarainao kawan di'itina-pana kida'a ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka kida: Pontus ii aka, Galatia Baara ii aka, Capadocia ii aka, Asia Baara ii aka na'iki Bithynia ii aka. ²Wuru'u waDaru Tominkaru zaamatanuz unao, udi'itapani'i naa kotua'a naa pazaamata'azon dau'u unao. Ukau'an Kaimana'o Doronaa saabaani'i naa unao kaimanaiman, uruu ida'an uizo'atin naa Jesus Christ na'iki uchikaa-kaoa'a naa u'oian ai uizain ida'an.

Marii Tominkaru kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii tuukii manawun.

Zaudapa-karu mishi'o sha'apa'azo'o dau'u

³Wakonaukii-kida Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ daruz. Ukamunanban idi manawun, utaan wa'ati pa'ina'o mashaapa-karu pakadishita-kidan ida'an Jesus Christ pamawaka-kizi iki, uruu idi'o wamashaapan zaudapatina'a naa. ⁴Wazaudapan naa wazaamata'azooniaz wa'idiwau nii kaimana'o aimaakan Tominkaru taapaniaz wa'ati aokazi ii. Na'ii aona'o kanom ka'iitan pamainaabatan oo papataka'uanuz. ⁵Unao, umishidapan idi Tominkaru, utaan unao pama'ozakan ida'an atii uzaamatan kazannaatin-karu, ata'azo'oraz naa uaida-ka'o amazada tokono dono'o naa. ⁶Ukau'an ukonaukia'a naa tuukii udau'ati, ukasha'oratinan pu'u padamata, na'iki ubaiatan iriba dikauda kida'o aimaakan. ⁷Mazan na'apa kida'oraz sha'apan, umishidan tiwaa-ka'o wuru'u, na'a-

pa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o wuru'u umishidapanuz. Aizii gold kawaoda-ka'o tikazi di'iti, utukapa'azoo-ka'o idi mishi'o uruu gold, mazan upu'a'o nii umainaabata-ka'o. Mazan wuru'u umishidapanuz, powa'a'o zii umanawunun gold ai. Uruu idi'o utiwaaka'o utukapa'azoo-ka'o uturuan. Uturuudinan dono, Tominkaru konaukii-kidan nii unao, na'iki utukapan nii unao umanawunu'o nii, na'iki unaubaan nii unao Jesus Christ tukapa-ka'o dono'o naa.

⁸Aonaa utukapanii mani uruu, mazan upu'u umarainapanuzu. Kai, aonaa zii utukapanuzu mazan upu'u umishidanuzu. Uruu idi'o wuru'u umashaapanuz kai konaukii. Ukonaukian umanawunu'o konaukii-karu ida'an, aonaa pidan aitapan na'apam pakian udau'an. ⁹Umishidan idi uruu, uturuudinan naa uzaamatan kazannaatin-karu, upataka'uta-ka'o ai u'oian dikin ii.

¹⁰Wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai, uruu Tominkaru prophetinnao di'itapanii kaimanaiman kotua'a naa. Tuukii i'aipan paaitapan udau'an, uruu ikowaadaniaz sha'apatina'o ni'oraz Tominkaru kamunan-kinaaz, wuru'u utaaniaz unao ati. ¹¹Christ doronaa da'i prophetnao ida'a'oraz, uruu ida'ana'o i'aitapan pakowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'an usha'apan ua'ii zii. Uruu idi'o ikowaadapanuz Christ baiapan ni'o dau'ati na'iki udauna'an umanawunuta-ka'o ni'o dau'ati. Na'apa kida'o dau'an prophetnao kaudinan dadara i'tiwaan padi'itapan na'apainim nii na'iki na'apam nii usha'apainpan wuru'u Christ doronaa kowaadauta-kidaniaz i'ati. ¹²Tominkaru kainaabatan i'nao prophetnao ati wuru'u i'kaudin-kiziz ikowaadautaniaz, aona'o nii i'tupakan usha'apan, mazan unao ati'o

nii pa'an wuru'u aimakaan kida sha'apanuz. Ukau'an uru'u naa kakuwaapainao kowaadaniaz naa u'ati, Kaimana'oraz Kuwai, Kaimana'o Doronaa dyuuda-kariwaiz aokazi iki ma'ozakan ida'an. Aimaakan kida kaika-pa'oraz usha'apainpanu'u tuukia'o angelnao aipan paaitapan udau'ati.

Marii mashaapa-karu kaimana'a naa

¹³ Ukau'an, aizii udi'itinpaa naa sakitapa usha'apata'azoonii kida dau'ati. Na'iki zaudinapa umashaapa, na'iki utaapa unyukunuu kaimanaiman uzaudapanii kida dau'ati, wuru'u Tominkaru kamunan-kida'azoonuz unao, Jesus Christ kaawan dono'o naa.

¹⁴ Uizo'atiaba umashaapa Tominkaru ati, Tominkaru dainaoun idi unao. Aona'a naa umashaapa'ana'a pakawan usha'apaapan dau'u oia'o, wuru'u unaudapanii kidaz usha'apaapauzon kiwiin, umaaitapakan dono'oraz zii mishi'o parada-karu Jesus dau'u kida'oraz. ¹⁵ Mazan aizii kaimana'a naa pa'i umashaapa, aonaa u'oia'ana'a usha'apatanii kida ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru zaamata'oraz unao, kaimana'o uruu aonaa oia'o mani. ¹⁶ Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwai ida'a. Tominkaru kian, "Kaimanainao pidannao pa'i unao, aonaa oiainao nii mani, usha'apanum kau'an kaimana'o õgaru, aonaa oia'o mani." †

¹⁷ Utoriinpan dono, "waDaru" ukiauzon Tominkaru ati. Ukau'an ukichana'iki pa'i usha'apatan oia'o Tominkaru awun za'a, umashaapan kawana'ati zii da'a'a imi'i baara'a. Usha'apanum idi aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru taapan panaudapanii manawun, mazan ipai pidannao uaitapa na'apam nii papataka'utan ũsha'apaapanii kida kawana'ati. ¹⁸ Uaitapani'i naa Tominkaru kawinipinaatan pazaamatan unao, pakazannaata'azon idi unao, mazanu'o umishidapauzonii kida ai, utamakapaniaz kotua'o udokozu-daunnao mishidapauzonii kidaz. Aizii wuru'u ukawinipinaata-kinaaz pakazannaatan unao, aonaa pataka'uina'aka'o nii mani gold oo silver kawan, ¹⁹ mazan Christ izain umanawunun ida'ana'a. Na'apa'oraz uruu Christ, pa'ina'o kaznizo zowii-ka'o kawan, aona'oraz na'iam udikaudan, taauzo-kariwaiz Tominkaru ati. ²⁰ Kotu'u amazada sakadinan ua'ii zii, Tominkaru zaamatan Christ. Aizii kai amazada ikoda'anan di'iti'i naa, patokon uaidan naa uruu unao ati. ²¹ Uruu Christ ida'ana'a naa umishidan Tominkaru. Tominkaru kadishita-kida'oraz uruu pamawaka-kizi iki, na'iki taa'oraz umanawun-karu u'ati. Una'apan idi'o wuru'u unao mishidanuz tuukii Tominkaru, na'iki uzaudapan naa wuru dau'ana'a Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i.

²² Aizii kaimana'ora'a naa uchikainan u'oian ai, uizo'atin ida'an mishi'oraz parada-karu Christ daua'oraz. Uruu idi mishi'o umarainpaakan umin-mishidannao tuma. Umarainpaaka tuukii unyukunuu iki kida manawun. ²³ Unao, pa'inaada-kariwai'i naa pa'an, aonaa mawakauzo udarunao di'iki'o kawanu'o mani, mazan aona'oraz umawakauzon di'iki'o pa'an.

† Leviticus 11:44-45; Leviticus 19:2; Leviticus 20:7

Tominkaru paradan karikaonanu'oraz umashaapan ida'ana'o pa'an upa'inaada-ka'o. ²⁴ Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwaiz kida kian:

"Ipai pidannao pinidi kawanu'o na'iki ũmanawun-tinpan na'apa soosoi kawan.

Wuru'u pinidiz mawaka'akauzo na'iki soosoi waota'akauzo pakadunaa ai.

²⁵ Mazan parada-karu Naobanai di'iki'oraz, karikaonanu'o nii una'an." ††

Uruu wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kowaadapa-kariwaiz u'ati.

2 Ukau'an umuuda'a naa oii kida'o, wuru'u umari-idinauzonuz, utaapinpauzonuz mishi'o kawan ukaimanan, ukishauzi-shorinuz, na'iki ukadakotinauzonuz uiriban dau'u. ² Umashaapa na'apa pa'ina'o koraidaonaa shakata'akan kawan, zamazi'oraz na'iki aipa'oraz soo padaro dunuu karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa uzamazi Tominkaru paradan dau'ati. Uruu koraidaonaa daro dunuu kawanu'o u'ati. Kaimana'o nii udyaupain u'ida'an, na'iki ma'ozaka'o nii umishidapan Tominkaru, na'iki ukazannaatinan nii.

³ Usha'apanum idi utiwaani'i naa na'apam Naobanai kaimanan na'iki na'apam ukamunanban.

Kakupa'o kuba kawanuiniao

⁴ Uwa'ati Naobanai Christ ida'ati, kakupa'oraz kuba ida'ati. Pidannao kashadaniaz, mazan Tominkaru zaamatan uruu umanawunu'o nii. ⁵ Uwa'ati kakupa'o kubanao kawanu'o nii kapam, ukaiwaa-kizinao kizi Tominkaru Dapunaa toma-kinoo nii Kaimana'o Doronaa ida'an. Na'iki ukauzin-kizi kaimana'o faadaanao nii Tominkaru ati, na'iki taaina'o nii Tominkaru ati uaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an. ⁶ Usha'apanum kau'an kaikapa'a saada-kariwai Tominkaru paradan kianu'u:

"Utukapa, õmuudan kuba Zion † ii, zaamatan-kariwaiz umanawunu'o kuba kabaun kadishita-kida-kinoo.

Aizii kanom mishida'o uruu, aona'a nii uba'azootin-kida-ka'o umishidan dikin ii uruu." ††

⁷ Unao mishidainao ati umanawunu'o wuru'u kubaz. Mazan mamishida-kainao ati,

"Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz, madiwautapa-ka'oraz ũtukapan, uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba ipai ba'oran kubanao ai." ††

⁸ Ba'oran saada-kariwai kian kapam.

"Uruu kuba tukurutin-kida'o pidannao, na'iki uruu kuba kaboina-kida'o ũdyaun." †††

ũtukurutin pamamishidakan idi'o uruu daua'o parada-karu. Mishi'o mazan Tominkaru aitan kawana'ati wuru'u na'apa'oraz sha'apan ũ'ati.

⁹ Mazan unao Tominkaru zaamataniiinao pa'an papi-dannao nii, kaudinainao nii faadaanao nii, uruu Naobanai ati, na'iki unao Tominkaru buutanii kaimana'o pidannao nii. Tominkaru idiwau unao,

†† Isaiah 40:6 † Zion, oo Jerusalem. †† Isaiah 28:16 †† Psalm 118:22 ††† Isaiah 8:14

kakuwaapa'o nii umanawunu'o usha'apatanii kida dau'ati. Unao Tominkaru so'otanii umashaapa-kizi maruta'o bii iki, konaunama'o pakanadan ida'ati. ¹⁰ Kiwiitapa aonaa Tominkaru pidannao mani unao, mazan aizii upidanannao unao. Kiwiitapa aonaa Tominkaru kamunan-kidan da'i unao, mazan aizii Tominkaru kamunan-kida'a naa unao.

¹¹ Ömarainapanii öiribannao, öparada'azon u'ati, umashaapan idi tawarainao nii di'ora'a amazada ida'a'a. Ukau'an aona'a naa usha'apaapa'ana'a dikauda kida'o aimaakan una'azootapanii kida, na'apa kida'o pataka'uan nii unao umashaapan ai kaiman.

¹² Karikaonanuu'u naa umashaapa kaiman mamishidainao Tominkaru bii'i. İdakotan pu'u usha'apaapan dikauda'o aimaakan, mazan İtukapa kizi pa'an usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uruu idi İmishidan nii Tominkaru. Aizii Tominkaru kaawan dono'o naa, İkonaukii-kidan nii umanawunun.

Naobanai-tinpainao paradan izo'ati-ka

¹³ Naobanai Christ aipan ati, uizo'ati pidannao paradan taa-kariwainaoz wanaobanaanao nii. Uizo'ati king, umanawunu'oraz unaobanai-tinpan.

¹⁴ Na'iki uizo'ati wuru'u king waranu ainaouz naobanainao governornao paradan, usha'apanum kau'an king dyuudanii İdyaun pataka'uta'o nii maizo'ati-kainao paparadan. Mazan izo'atiinao uparadan, kaimana'o nii İtaapa-ka. ¹⁵ Tominkaru aipan unao sha'apatan kaiman kida'o aimaakan, umashaata kizi maaitapin-ka'o pidannao, İparadan ai maaitapinaka-daun unao dau'an. ¹⁶ Unao, aona'ora'a naa upoitoruitapa-ka, mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u umashaapanuz na'apa udizapa-kinnaa nii usha'apaapan oia'o, mishi'oraiman umashaapa Tominkaru poitorunao ni'i naa. ¹⁷ Utaapa ipai pidannao umanawunu'o nii. Umarainapa umin-mishidannao. Ukichana'iki Tominkaru ai, na'iki utaapa umanawunu'o nii pidan naobanai-tinpa'o.

Mashaapa-karu kaiman naobanainao ati

¹⁸ Poitoruinoo, utaapa unaobanaanao umanawunu'o nii na'iki uizo'ati İparadan, aonaa unaobanaanao kamunaniinao ati mani karikaonan, mazan to'orabainao unaobanaanao ati kapam. ¹⁹ Aizii unao, uaitapanii kanom Tominkaru aiapanii usha'apatan, ukau'an utuudan nii kaziwa'o ubaiaapan uantamikita-kaono umasha'apatakan pu'u oia'o, mazan uruu ida'ana'o nii Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati. ²⁰ Kanom u'itiiman kaimana'o aimaakan uikodan nii utuudan dono uzowiautapa-kaono usha'apatan dikan ii dikauda'o aimaakan? Mazan Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati utuudan dono ubaiaapan dikauda'o aimaakan usha'apatan dikan ii kaimana'o aimaakan. ²¹ Kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru dapadanuz unao, usha'apanum kau'an baiainpa'a naa Christ unao dikan ii. Uruu

pakaduz wuru'u Christ wa'akaniaz u'ati, ukau'an uda'ana'a naa ukaduz usha'apainpan ida'an uruu kawan. ²² Uruu Christ, aonaa usha'apatauzon oia'o, aonaa na'apainim umariidinauzon. ²³ Aizii udakowapakaono dono, aonaa udakoopan powaa iti pidannao dakoopainaoz paugaru. Upataka'uta-kaono dono, aonaa ukaunaan powaa iti pidannao ati antamikitainaoz paugaru. Mazan ipai utaan pasha'apata-kaoz Tominkaru ati. Uruu pa'an wuru'u aitapa'o ni'oraz na'apam nii pasha'apatan pidannao İsha'apatanii kida kawana'ati. ²⁴ Uruu Christ baiapa'o wa'oian winipinaa, pamawakan ida'an cross paawa'a, wamuudin kizii'i naa oia'o ai, na'iki wamashaapa kizii'i naa kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Ubaiaipan ida'an, ukakudan waunao. ²⁵ Kiwiin unao, kaznizonao kawanu'o umakon pana'iti'i naa uka'uzatiki ai. Mazan aizii ukaawan powaa ati uka'uzatiki ida'ati. Uruu taapa'oraz unao.

Daiaroinao na'iki daiaruinao

3 Unao na'apa kapam zunnao kaudaiaruinao, umashaapa kaiman izo'atiaaba udaiaruinao ati.

Udaiaruinao mamishidainaozookan an Tominkaru paradan, İmishidan nii, uaida-kidan ida'an kaimana'o ukaduz İ'ati. Aonaa uparadinan pu'u mani padamata İ'ati, mazan upu'a'o nii utanawatin-kidan İdyaun Tominkaru ida'ati, ² umashaapan idi kaiman Tominkaru paradan aipan kawana'ati. ³ Aonaa uaida'ana'a ukonaunaman umaodinpan ida'an mani karikaonan, oo ukaiwadapan ida'an mani karikaonan wizi'i kida'o aimaakan, na'iki ukaiwadan ida'an mani karikaonan konaunamada-kariwai ukamichan. ⁴ Mazan marii pa'an uaidan ukonaunaman kaimana'o umashaapan ida'an unyukunuu iki'o, na'iki kadorona'o mashaapa-karu ida'an. Na'apa'o konaunama-karu aonaa na'apainim nii uawutan, na'iki na'apa'oraz konaunama-karu tuukia'o Tominkaru naudapan. ⁵ Na'apa'o konaunama-karu kotua'o kaimanainao zunnao aidanii. İmishidapan Tominkaru na'iki kaiman İmashaapan izo'atiaaba paudaiaruinao ati. ⁶ Utukapa Sarah daua'o, oroo izo'ati'o paudaiaru Abraham, uruu idi odakotapan uruu panaobanaa nii. Unao zunnao, Sarah dainao wuru'u unaouz, umashaapan dono usha'apaapan dau'u kaimana'o aimaakan kida oroo kawan, aonaa kanom aia'a naa utarian.

⁷ Unao na'apa kapam daonaioranao kaudaiaroinao. Utaapa udaiaronao kaimana'o ida'an na'iki ukarodapa İdyaun, usha'apanum kau'an uaitapanii aonaa na'apa kida'o mani İma'ozakan unao kawan. Mazan na'apa kida'o nii unao tuma İzaamatan Tominkaru kamunan-kinaa kakupa-karuz. Umashaapan dono na'apa, kaimana'o nii utoriinpan baokopa, aona'o nii kanom kasharutapa'o nii unao.

Ipai mishidainao Jesus ati'o

⁸ Aizii baukapa'akan naa ökian, ipai unao na'apa kida utaapa unyukunuu u'atiaaka uiribannao tuma.

Umarainpaaka umin-mishidannao, na'iki ukamunanu-aaka na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a. ⁹ Aonaa ukaunaatina'ana'a dikauda'o idi usha'apata-ka'o dono dikauda'o ida'an, oo aonaa uzunaapina'ana'a powaa iti uzunaapa-ka'o dono. Mishi'oraiman ukaunaatin kaimana'o uparadan ida'an, upishaan ida'an Tominkaru kaimanan i'ati. Usha'apanum kau'an Tominkaru kian utaa'azon kaiman-karu wuru'u udapadanuz unao.

¹⁰ Saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Kanom mashaapa'azo'o konaukii

na'iki tukapa'azo'o kaimana'o aimakaan sha'apan pa'ati,

marii aonaa ukadakotinauzon dikauda'o ida'an, na'iki marii umashaatan pamaridinauzon.

¹¹ Marii umuudan naa oia'o pakaduz, usha'apatan naa kaimana'o,

udorotan naa kaimana'o mashaapa-karu, na'iki utiwaan naa pamashaapan kaiman pairibannao tuma.

¹² Usha'apanum kau'an Tominkaru awunuutapanii kaimana'o pidannao,

na'iki uabata i'toriinpan dono pa'ati, mazan pidannao sha'apaapainao oia'o, aonaa manawun unauapan."

Mishidainao Christ pataka'uta-ka'o kaimana'o dikin ii

¹³ Kanoma'o nii sha'apata dikauda'o unao ati usha'apaapan an kaiman kida'o aimakaan? ¹⁴ Konaukia'o nii unao, upataka'uta-ka'o an usha'apaapan dikin ii kaimana'o aimakaan, ukau'an aonaa udopia'ana'a, na'iki aonaa utaria'ana'a pidannao sha'apata'azon an dikauda'o ida'an unao. ¹⁵ Mazan utapa Christ kaimana'o unaobanaa nii unyukunuu ii, na'iki karikaonanuu naa uminziwa-kidapa uparadan nii, uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao, ipishaan dono unao umishidapan dau'an Tominkaru sha'apata'azon niaz u'ati. ¹⁶ Na'iki udako'atin dono i'dyaun, kaiman uparada i'ati. Na'iki kaiman utapa unyukunuu, uaitapanii aonaa usha'apatan aimakaan dikauda'o. Uruu ida'ana'o nii, pidannao ba'azoinpan dakoopainauz umashaapan mishidainao nii Christ.

¹⁷ Panaadon Tominkaru kashaapan nii baiatin-karu kaimana'o sha'apaapa-ka'o dikin ii. Mazan kaimana'o wuru'u baiatin-karu ai oia'o sha'apaapa-ka'o dikin ii.

¹⁸ Na'apa Christ, aonaa oia'o mani uruu, mazan upu'u utainan pamawakan ida'an baupapa, aonaa powa'an kida mani wa'oian dikin ii. Uruu kaimana'o pidan, umawakan dikauda'o pidannao dikin ii. Christ sha'apatan kaikapa'ora'a una'aka kizi waunao Tominkaru ida'ati. Unanaa zowii-ka'o, mazan ukakuda-ka'o powaa iti Tominkaru Doronaa ida'an.

¹⁹ Uruu Tominkaru Doronaa ida'ana'o Christ kakuwaapan doronainao ati itaraapa-kizinao ii. ²⁰ Inao maizo'ati-kainauz Tominkaru paradan, Tominkaru zaudapan pu'u kotua'iki itanawatinan pa'oian ai, na'iki i'zo'atin paparadan, Noah tomapan pu'u pakanawan. Uruu dono 8 sodi pidannao paidinan kanawa zo'iti. Uruu ida'an ikazannaata-ka'o wunu tuubaruo ai,

naraada'oraz ipai imi'i baara. ²¹ Uruu wuru'u kainaa-bata'oraz chikaawunuin-karu, wuru'u kazannaatin-karuz Jesus Christ kadishita-kida-ka'o ida'an pamawaka-kizi iki. Aizii chikaawunuin-karu, aonaa pidan nanaa chikaa-ka'o kaniriba'o ai mani karikaonan, mazan wapishaan pa'an Tominkaru usaabaa kizi wanyukunuu oia'o ai.

²² Jesus Christ mako'oraz naa aokazi iti, kai na'ii uruu Tominkaru diwa'ora antanapu, umanawunu'o unaobanai-tinpan ipai angelnao ati, na'iki ipai doronainao umanawun kidainao inaobanai-tinpan ati.

Mashaapa-karu Tominkaru ati

4 Christ baiapan idi kaziwa'o, ukau'an na'apa'a naa unao uruu kawan kapam, na'iki uma'ozakadapa'a naa unyukunuu ubaiainpa'azon dau'ati. Usha'apanum kau'an, na'ia'oram unao baiapa'o kaziwa'o pamishidan dikin ii Christ, aona'o ni'i naa usha'apaapa'azon oia'o. ² Ukau'an, aizii aona'a naa una'azootapa'ana'a oii kida'o usha'apaapauzonii, mazan una'an kawana'ati uizo'atipa'a naa Tominkaru. ³ Unao kotua'iki'o usha'apaapauzon oia'o, maaitapa-kainao Tominkaru naudapanii kidaz pasha'apaapan. Unaudapa ukiaapaakan kakiba'azonna'o ida'an, unauada upo'idipan, unauada umakon madoronaa-daunu'o tuzapa-kizai ii aka, na'iki utominkaruniitapanuz tomakariwainao karikaonan. ⁴ Uruu idi umin-sha'apaapauzon oii kida'o aimakaan, tuukii i'di'itinpan unao dau'an, aonaa itaitapan kanom nii aona'a naa usha'apaapan dikauda kida'oraz aimakaan powa'a. Una'apan idi'i naa idakooan unao. ⁵ Mazan idako'atin nii na'apa kida'a dau'an Tominkaru ati, uruu aitapa'o ni'oraz na'apam pakawinipinaatan ipai pidannao kakupainao na'iki mawakainao kapam. ⁶ Kaikapan idi'o Kaimana'o Kuwai kowaadauzo-kaoz mawakainao pidannao ati ikakupan pu'u zii. Inanaa pataka'uta-ka'o mawaka-karu ida'an na'apa ipai pidannao pataka'uta-ka'o kawan mawaka-karu idi, mazan upu'u karikaonanuu'o nii ikakupan na'apa Tominkaru kawan Kaimana'o Doronaa ida'an.

Marii Tominkaru taanii kaiwaa-ka'o kaimana'o ida'an

⁷ Ipai aimakaan kida ata'azoo ikatokon-tinan. Ukau'an aitapina'a naa umashaapa, karikaonan kizi udi'itinpan kaiman, turuu kizi utoriinpan kaiman Tominkaru ati. ⁸ Na'iki powa'a'o zii umanawunuu wuru'u marainpaaka-karu an, mishi'o ida'an. Usha'apanum kau'an kamarainpan-karu marina'ata-kida ipai oia'o. ⁹ Udapaapa umin-mishidannao udapu ati, na'iki ukataan i'ati, mazan aonaa unyukunuu oian bii an mani. ¹⁰ Ipai unao kawana'ati Tominkaru taanii uka'ita-kinnaa ni'i usha'apatan aimakaan umin-mishidannao ati. Ukau'an ukaminka'utaaka'a naa u'ida'an, na'iki ukaudina'a naa kaiman Tominkaru taanii u'ati ida'an. ¹¹ Utaan an u'ati uka'iita-kinnaa nii ukakuwaapan, ukowaada'a naa wuru'u Tominkaru di'iki'oraz kuwai. Aizii utaan an u'ati uka'iita-kinnaa nii

ukaminka'utan pidannao, ukaminka'uupa'a naa wuru ida'ana'a ma'ozaka-karu Tominkaru taaniaz u'ati. Na'apa kizi ipai aimaakan kida sha'apata-ka Tominkaru konaukii-kida-kinoo nii Jesus Christ ida'an. Uruu Tominkaru karikaonanuo ni'oraz umanawunun na'iki uma'ozakan. Amen.

Baainapa-karu Christ dikin ii

¹² Ōmarainapanii ōmin-mishidannao! Aonaa uki-a'ana'a unyukunuu ii, "Kandii ni'o aimaakan sha'apan ō'ati kaikapa'a," utiwauta-ka an ubaiatan ida'an kaziwa'o. ¹³ Mazan tuukii ukonaukii, usha'apanum kau'an ukaminauda'utan Christ wuru'u, upataka'uta-ka ida'ana'oraz na'apa Christ pataka'uta-ka kawan. Uruu powa'a zii kizi ukonaukian utukapan dono'o naa Christ umanawunun aida-ka, ukaawan dono'o naa. ¹⁴ Konaukia'o nii unao, udakowapa-ka dono umishidan dikin ii Christ, usha'apanum kau'an umanawunu'o Doronai, Tominkaru di'iki'oraz kaina'an idi unao ida'a. ¹⁵ Na'ia'oram unao pataka'uta-ka dono, aonaa kizi pa'i uzowian dikin ii mani pidan, oo ukoidimikitinan dikin ii mani, oo usha'apatan dikin ii mani dikauda kida'o aimaakan, oo ukimudautan dikin ia'o mani ba'orran pidannao īsha'apatin kizi kida dau'ati. ¹⁶ Aizii upataka'uta-ka an umishidan dikin ii Christ, aonaa kanom dikin ii ukiba'azoo-kidanuzu, mazan ukonaukii-kida Tominkaru uaitapa-ka idi umishidapan Christ. ¹⁷ Usha'apanum kau'an kaawa'a naa amazada pidannao tiwa'azoo-ka kamoon, na'iki Tominkaru pidannao wuru'u kiwiini'o ni'oraz ītiwaa-ka. Aizii umishiin dono waunao mishidainao tiwaa-ka kiwiin, na'apam nii dii pidannao sha'apata-ka aona'oraz īizo'atin Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'oraz? ¹⁸ Saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Aizii mani suduupa'o ida'an kaimanainao pidannao kazannaata-ka, aitanii mana'o nii dikaudainao na'iki oiainao pidannao, na'apam ni'i naa dii īsha'apata-ka?" †

¹⁹ Ukau'an, upataka'uta-ka an Tominkaru aipan kawana'ati, pakawan usha'apaapa wuru'u kaimana'oraz na'iki sakitapa'oraz aimaakan. Na'iki pakawan utaapa unyukunuu Tominkaru ati, toma'oraz unao, uruu mishi'o nii usha'apatan aimaakan paparadan kawana'ati.

Kazowautapainao Tominkaru Choochin

⁵ Aizii ōparada'azon choochi zowaunaanao ati. Ōgaru choochi zowaunaa kapam, na'iki ōtukapauzonii Christ pataka'uta-ka, na'iki ōgaru ka'idiwainao'oo nii kapam ukonaunaman na'iki umanawunun idi, uaida-ka dono ukaawan dono'o naa. ² Kaiman utaapa Tominkaru pidannao utaapa-kidaniinaouz u'ati, na'apa kaznizo taapiki awunuutapan kawan patapanii kaznizonao. Uawunuutapa īdyaun minziwa na'iki

konaukia'o ida'an Tominkaru aipan kawana'ati usha'apatan. Aonaa uaipan idi mani uikodan aimaakan u'ati karikaonan, mazan utaan idi'o manawun unyukunuu uawunuutapa'azon dau'u īdyaun. ³ Aonaa unaobanaitinpa'ana'a wunao ati'i, taapa-kida-kariwainaoz u'ati, mazan uaida-kida kaimana'o sha'apatin-karu na'iki mashaapa-karu ī'ati. ⁴ Aizii Christ, kaznizonao taapikinao zowaunaa kawanu'oraz kaawan dono'o naa, utaan nii unao ati aimaakan konaunama'o, aona'o ni'oraz ukonaunaman mainaabatinauzon, uruu wuru'u umanawunu'o uidiwau ni'oraz.

⁵ Aizii unao pa'inainao daonaioranao, uizo'ati tunarunao-tinpainao paradan. Na'iki ipai unao, na'apa kida utaapinapa, aonaa u'atadinpa'ana'a, ukaminka'uaaka pa'an u'atiaaka. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian, "Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu atadinpa'o pidan ai, mazan ukamunan-kida pidan aona'o u'atadinpan." ††

⁶ Ukau'an aonaa u'atadinpa'ana'a Tominkaru umanawunu'oraz taapan pu'u unao, kaiman kizi uzaamatan unao umanawunu'o nii diina'iti'i paaitanii kamoo kaawan dono. ⁷ Utaa Tominkaru ati ipai aimaakan kimudauta'o na'iki kasha'oradauta'o unyukunuu. Usha'apanum kau'an utaapanii wuru'u unaouz.

⁸ Zaudinapa umashaapa utaruba Satan ai. Kaina'a uruu, uchi'ika'anpan na'apa zamazi'o baudokoru ka'arantina'o kawan, dorotapa'oraz pawanyukunuu nii. ⁹ Aonaa ukashaapina'ana'a u'ati, mazan ma'ozaka umashaapa umishidapanii ida'a. Uaitapan idi umin-mishidannao mashaapainao ipai na'ia'akan di'oraz amazada ida'a, na'apa'o ībaiatinan unao kawan kapam. ¹⁰ Mazan aonaa kotua'iki'o nii mani ubaiatinan dauna'an, uru'o ni'i naa kamunanba'oraz Tominkaru, zaamata'oraz unao Christ ida'an ka'idiwainao'oo nii karikaonanuo'oo pakonaunaman na'iki pamanawunun idi. Usaabaan ni'i naa unao powaa iti, na'iki uma'ozakadan nii unao kaimanaiman, mishi kizi umishidapan, aonaa kizi ukashadinan. ¹¹ Marii karikaonan umanawun-karu uruu ati'o nii. Amen.

Peter kowaadinan naa

¹² Ōsaadan di'oraz madiwau'u ōkaaritan unao ati, Silas † kaminka'utan ida'ana'o ōgaru. Uruu kaimana'o ōmin-mishidan. Wuru'u ōsaadanuz ōkaaritan unao ati, ōaipan idi'o ōma'ozakadan unao na'iki ōtaan ōparadan mishi'o na'iki ōaitapanii aimaakan dau'ana'o. Wuru'u di'orazu'u mishi'o kamunan-karu Tominkaru di'iki'o. Ukau'an, ma'ozaka umashaapa, uruu kamunan-karu ida'a.

¹³ Umin-mishidannao Christ, mashaapainaoz da'a'a Babylon ida'a, †† Tominkaru zaamataniiinaouz papidanannao nii unao kawan, īdyuudan paparadan unao ati. Na'iki Mark, ōtaapaniaz ōdani kawan, udyuudan

† Proverbs 11:31

†† Proverbs 3:34 † Silas: Greek paradan ida'an, Silvanus kia'o wuru'u. †† Babylon: Rome dakotapa-kinoo.

kapam paparadan unao ati. ¹⁴ Konaukii unaubaaka
umin-mishidannao tuma ubaokopatinan dono. †

† *Peter dono'o mishidainao baokopatinan dono, itukapa-kidan
panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan
ida'an idyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.*

Marii Tominkaru taan unyukunuu kaiman-kinaa nii
unao mishidainaouz Christ.

2 PETER

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, itamautan Peter kaaritan mishidapainao Jesus Christ ati'o.

Aizii usaadan dono wuru'u pakaaritanuz ĩnao di'iti, na'apain zaudina'o ĩmashaapan wunao mariidan ai ĩdyaunu'u, pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao kuwai dau'u. Uruu idi Peter kowaadan ĩ'ati di'oraz pakaaritan ida'a, na'apam nii ĩsha'apatinan ĩkashadapa-kinaa nii wunaou'u pana'iti'oraz naa ĩkowaadapan kuwai. Ukian ĩ'ati uaipan ĩtominpan, powa'a zii ĩaitapa kizi mishi'o kuwai dau'u, na'iki marii ĩsha'apatinan mishi'o kuwai kawana'ati.

Di'oraz pakaaritan ida'a Peter kowaadan mishidapainao ati, Tominkaru mainaabatan nii mariidapa'o patomina-pa-kidan pidannao. Na'iki ukakinaotan mishidapainao marii kizi ĩmashaapan kaiman Tominkaru ati ma'oiakadaun, atii Naobanai Kamoon kaawan.

Kaarita buutinpan kida

Usakadin-kinaa

Tominkaru dapadaniinao dyaupai'o nii udoronaa ida'an

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao

Christ kaawan powaa ati

1 Di'oraz kaarita, õgaru Simon Peter di'iki'o, õgaru Jesus Christ poitoru na'iki uapostlen. Wuru'u õkaaritanuz unao ati'i, mishidainaoz Jesus Christ na'apa waunao kawan. Jesus Christ, waTominkarunuz na'iki wazannaaz kaimanan ida'an. ² Marii powa'a zii Tominkaru kamunanun u'ati, na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinaa nii, uaitapan ida'an Tominkaru na'iki wanaobanaa Jesus.

Mashaapa-karu mishi'o mishidainao nii Jesus Christ

³ Pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan naa wa'ati ipai aimaakan waaiapanii kida wamashaapa-kinaa nii kaiman u'ati, waaitapan idi'i naa uruu. Uruu wuru'u zaamata'oraz waunao pamanawunun na'iki pakaimanan ida'an. ⁴ Na'iki umanawunu'o pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan wa'ati ipai umanawun kida'o aimaakan, tawuru'u ukowaadaniaz pataan nii. Tominkaru taanuz paparadan pasha'apatan ni'o aimaakan kida dau'u, uruu ida'an kizi aonaa una'a-zootapan usha'apatan dikauda kida'o aimaakan, sha'apaapa-kariwaiz di'oraz amazada ida'a'a. Mazan uruu ida'an kizi pa'an uzaamatan Tominkaru kaduz kida.

⁵ Ukau'an, aizii umishidan idi Christ, mishiimana'a naa utiwaa umashaapan kaiman. Umashaapan idi'i naa kaiman, mishiimana'a naa umashaapa aita-paaba'o pidannao nii. ⁶ Aizii umashaapan idi'i naa aita-paaba'o pidannao nii, mishiimana'a naa utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o. Utuudapan idi'i naa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o, mishiimana'a naa utuudapa wuru'u ubaiatanuz kasha'ora kida'o aimaakan. Utuudapan idi'i naa wuru'u ubaiatanuz

kasha'ora kida'a aimaakan, mishiimana'a naa umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷ Aizii umashaapan idi'i naa Tominkaru aipan kawana'ati, mishiimana'a naa ukamunanuaaka umin-mishidannao tuma. Ukamunanuaakan idi'i naa umin-mishidannao tuma, mishiimana'a naa umarainapa ipai pidannao. ⁸ Aizii umashaapan an usha'apaapan dau'u powa'a zii kaikapa kida'oraz aimaakanu'u, aonaa mazanu'o nii mani wuru'u uaitapanuz wanaobanaa Jesus Christ, na'iki uruu ida'an ma'ozaka'o nii ukaudinan u'ati. ⁹ Mazan aizii na'ia'oram pidan aona'o umashaapan wuru kida kawana'ati'i, na'apa'o uruu pidan kawan aona'oraz utukapan kaiman oo ishaawun kawanu'o uruu. Na'iki pidan aona'oraz umashaapan wuru kida kawana'ati'i, umanyukunuutan naa Tominkaru so'otani'i naa pa'oi'an kida.

¹⁰ Ukau'an õmin-mishidannao, mishiimana'a naa utiwain dadara'o ida'an, uaida kizi'i naa mishi'o Tominkaru dapadan naa na'iki uzaamatan naa unao papidanannao nii. Aizii karikaonan dono usha'apaapan kaikapa kida'ora'a, aona'o nii uwaotan umishidapan ai Tominkaru. ¹¹ Kaikapa'o ida'ana'a kaimanaimana'o nii udapaapa-kao karikaonanu'oraz wanaobanaa na'iki wazannaaz Jesus Christ naobanaitinapa-kizi iti.

¹² Uruu idi karikaonanu'o nii powa'an kida õkakuwaapan, õnyukunuu-kida-kinaa nii u'ati wuru'u mishi'oraz kuwai. Mishi uaitapan pu'a'a naaz kaimanaiman, na'iki uzaamatan pu'a'a naaz kaimanaiman na'iki ma'ozaka umishidapan wuru'u mishi'oraz parada-karu. ¹³ Mazan õdi'itapanuz, kaimana'o wuru'u õnyukunuu-kidanuz u'ati na'apa kida'o, õkakupan pu'u zii. ¹⁴ Usha'apanum kau'an õaita-

pa ata'azo'o naa òmawakan, na'apa wanaobanaa Jesus Christ kainaabatan ò'atiz. ¹⁵ Uruu idi'o wuru'u òti-wainanuz dadara òka'iitan kawana'ati òkowaadan u'ati kidaz, karikaonan kizi unyukunuitapan kidaz òmawakan dauna'an.

Peter kowaadan mishi'o kuwai Jesus Christ dau'u

¹⁶ Wakowaadaniaz u'ati, wanaobanaa Jesus Christ wa'atin umanawunu'o ida'ana'o nii dau'ana'oraz, aonaa toma-kariwai kuwai di'iki'o mani waabatan, mazan watukapanii waawun idi kaimanaiman na'apam mishi'o Christ umanawunun. ¹⁷ Usha'apanum idi na'ia'o waunao udaru Tominkaru naubaan dono'oraz uruu, na'iki utaan dono'oraz u'ati umanawun-karu. Waabata umanawunu'oraz Tominkaru paradan u'ati, ukian, "Di'i òdani'i, òmarainapanii manawun, sha'apatina'o ònyukunuu kawana'ati." ¹⁸ Na'ia'o waunao Jesus Christ tuma umanawunu'oraz midukuo paawa ii, Tominkaru paradan dono'oraz u'ati aokazi iki. †

¹⁹ Uruu ida'ana'o waaitapan kaimanaiman mishi'o wuru'u Tominkaru prophetinao kowaadauzoniaz sha'apa'o nii. Ukau'an utaa'a naa kaimanaiman unyukunuu ati parada-karu prophetnao kowaadaniaz sha'apa'o nii dau'an. Wurru'u ìkuwaaz na'apa'o lamp kanadapan kawan maruta'o-karu'u. Ukanadapan nii atii Christ kaawan, na'iki umanawunun kanadapan naa unao nyukunuu ii. ²⁰ Powa'a zii òaipan uaitapan, aonaa pa'ida'a'o mani Prophetnao aitapan saada-kariwaiz Tominkaru Paradan, sha'apa'o nii dau'an. ²¹ Na'iki aonaa pidan aipan kawana'ati'o mani ukowaada-kao wuru'u parada-karu sha'apa'o ni'oraz. Mazan prophetnao kowaadanuz Tominkaru paradan, Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o kainaabatan ida'ana'o ì'ati na'apam nii ìkian.

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao

2 Kotua'a naa, kaina'a'o da'i Tominkaru pidannao bii'i dakotinpainao prophetnao nii. Na'apa'o nii kapam kai, kaina'a'o nii mariidapainao patominapa-kidan pidannao kaawan unao bii ati. Ìtominapa-kidan nii unao mishi'o kawan wuru'u mishidapa-karu dau'u, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Na'apa kida'oraz kuwai pataka'uin-kinai dikauda'o di'iti. Ukau'an wuru'u mariidapainao patominapa-kidan pidannao, aonaa ìmishidan Naobanai Christ kawinipinaata'oraz pazaamatan ìdyaun. Uruu idi paaipan ati'o nii ìpataka'uta-kidinan, na'iki masha'apakiika'o nii ìpataka'uta-kao. ² Iriba'o nii pidannao da'anan wuru'u dikauda'oraz ìtominapa-kidani kida, kakiba'azonna'oraz usha'apata-kao. Ìmashaapan idi'i naa na'apa, ba'orainao dakoopan ni'i naa mishi'oraz Tominkaru paradan. ³ Pana'azootapauzon idi puraata, ìtoman nii pakuwaa sodi kida nii, paikoda-kinnaa nii puraata unao di'iki. Mazan kaina'a'ora'a naa ìpataka'uta-kinnao ni'o

minziwa-kidapa-kao kotua'a naa, na'iki ìpataka'uta-kinnao kamoon kaawa'anan naa wuru'u.

⁴ Na'apa da'i kotua'a naa, aonaa Tominkaru dobata-kidan angelnao sha'apaapainao oia'o, mazan ukaboota ìdyaun maruta'o ka'azo iti, ìna'ii kizi ìtaratapa-kao, atii oiainao pataka'uta-kao kamoon kaawan di'iti. ⁵ Aonaa Tominkaru dobata-kidan kiwiitapa'o dono'oraz amazada, unaraadan dono'oraz ipai oiainao pidannao. Mazan ukazannaata Noah kakinaopauzoz pidannao kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata 7 ba'oran pidannao utuma. †⁶ Na'apa da'i Tominkaru pataka'utauzon donoi kida, Sodom na'iki Gomorrah, ‡ pakawaodan ida'an kidaz ipai daunuuda'u, atii upariti'i-tinan. Na'apa kida'o ida'an ukainaabatan na'apam nii pidannao sha'apata-kao mamashaapa-kainao kaiman Tominkaru ati. ⁷ Mazan Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru ati, ukau'an Tominkaru kazannaata uruu pa'an Sodom iki. Uruu Lot kashadina'ora'a naa pabatautan ai, na'iki patukapautan ai kakiba'azonna'o pidannao sha'apaapanii kida. †⁸ Mishi, uruu Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi aona'a naa unyukunuu kaimanan umashaapan na'apainao bii ii. Ukaziwaa-kida'a naa patukapautan na'iki paabatautan ipai kamoo ìsha'apaapan oii kida'o. ⁹ Ukau'an Tominkaru aitapa na'apam nii pakazannaatan wuru'u pidannao izo'atiinaouz paparadan ìdopian an. Na'iki na'apa kapam, uaitapa na'apam pataapan pidannao wuru'u maizo'atikainaouz paparadan, upataka'utan nii ìdyaun, atii oiainao pataka'uta-kao kamoon kaawan. ¹⁰ Aitani-imana'o nii upataka'utan wunaou'u sha'apaapainao oia'o manawun, marainpainaouz pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimaakan, na'iki aona'oraz ìnaudapan mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati.

Ìnao kashadamikinao na'iki atadinpainao, uruu idi aonaa ìtarian kanom pasha'apatan. Una'apan idi, aonaa ìtarian na'apam paparadan dikauda aokazi iainao umanawunuinao dau'an. ¹¹ Upu'u zii angelnao powa'a'o ìma'ozakan padamata wunao aia'a mariidapainao patominapa-kidan pidannao, mazan upu'u aonaa ìparadan dikauda aokazi iainao dau'an Tominkaru kanaapu ati. ¹² Mazan wuru'u mariidapainao pidannao, ìdakoapa zii aimaakan pamaaitapananii. Na'apa'o ìnao, wuniinao maaitapin-kainao kawan, ìsha'apatinan panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan, na'iki ìtoma-kao soo kozita-kao ni'o na'iki zowii-kao ni'o. Ukau'an na'apa'o nii ìzowii-kao na'iki ìmainaabata-kao. ¹³ Ìbaiaipan nii tuukii, na'apa'o idi'o nii ìkawinipinaata-kao ìbaiaipainapa-kidan idi ba'oran pidannao.

Ìnao pidannao, ìkonaunam-dinan patuzapatinan na'iki pasha'apaapan ida'an dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o wakanadan pu'u ipai kamoo. Ìaroopauzon dono utuma, ubaokopainpauzo kizi ii, ìkonaunam-

† Matthew 17:1-5; Mark 9:2-7; Luke 9:28-35

†† Genesis 6:1—7:24 ‡ Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii. †† Genesis 19:1-16

dinan paabatan, mazan dikauda'o ñaidinpan ubii ii, ñpataka'uupan unao pasha'apaapan ida'an kakiba'azonnaa kida'a. ¹⁴ Aonaa kanom dau'an ñdi'itinpan soo paba'orantapan dau'an, ukau'an aonaa na'apainim ñsookodan pasha'apaapan oii kida'o. Uruu idi ñna'apatan pidannao nyukunuu pasha'apaapanii kida dau'an, aona'oraz zii ñtaan dadara panyukunuu mishi'oraz pamishidapanii parada-karu dau'ati. Tuukia'o ñna'azootapan ipai aimakaan kida ñaipan pa'ati'o nii pa'idiwara. ñna'apan idi, pataka'uta-karu nii ñdyaun.

¹⁵ ñmakon pana'iti'i naa sakitapa'o makopa-karu ai, ñda'anan naa Balaam kaduz, uruu Boer daniz. Balaam, umarainapanii puraata pasha'apatan winipinaa udikauda'o. ¹⁶ Una'apan idi u'uza chaakashi, † aonaa kaparaduan'o mani, parada zii pidan kawan u'ati, usha'apaapan idi pana'iti'o aimakaan. Uruu dono zii prophet Balaam sookadan pamadoronaa-dinan, pasha'apata'azon ai dikauda'o. ††

¹⁷ Wuru'u ñnao tiichaanaouz, ñkaudinpan mazanu'o karikaonan, aonaa kanom kaimana'o ikoda-kao ñtominapa-kidanii di'iki. Na'apa ñdyaun wunu nunudapauzo-kizi aradan kawan, na'iki maruta'o wunu wa'atin kawan, aona'oraz ukaawan awaru mainaabata'akan idiz. Ukau'an kaina'a ñwiizi ni'o taapa-kao kichana'iki-kia'o maruta'o di'ii. ¹⁸ ñparadan dono ñatadapanii na'apa'oram pakian, mazan mazanu'o ñkuwaa karikaonan. Tuukia'o ñmizidan pidannao, ñaipan ñna'apatan panyukunuu patominapa-kidanii oia'o kakiba'azonnaa kida'o sha'apaapa-kao dau'an. Atii ñna'apatan pidannao nyukunuu, wuru'u pa'inainauz zii ñmuudan pasha'apaapan oia'o pamaaitapakan dono'oraz zii Tominkaru. ¹⁹ ñkowaadan pidannao ati aonaa usha'apan ñsha'apainpan na'apam paaipan kawana'ati. Mazan upu'u zii ñnao, ñpoitoruitapa-kidinan oia'o ati, usha'apanum kau'an kanom aona'o pidan ka'iitan pawazootapan, uruu ati'o nii upoitoruitapa-kidinan. ²⁰ ñaitapankan dono wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ, na'apain sodi ñso'otinankan oia'o sha'apaapa-kao ai, maaitapa-kainao Tominkaru sha'apaapauzonii kidaz. Mazan udauna'an powaa iti ñzaamata-kidinan na'iki ñna'aka-kidinan oia'o di'iti, uruu powa'a zii ñdikauda'akan kiwiitapa'o ai. ²¹ Kaiman zii mani padamata ñmaaitapakan an mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan ñaitapan pu'a'a naaz, upu'u aona'a naa ñizo'ati'izon Tominkaru kakinaori ñ'ati'oraz utaa-kao padamata. ²² Na'apainao pidannao dau'ana'o mishi'o kakinaowapa-kinai kida kianuz: "Arimaraka nikauzonii powaa iti pataitaanii," † na'iki "Kooshi, pachikaa-kao dauna'an, ukiwauzonii padaarinapa-kizi iti."

Naobanai Jesus kaawan nii powaa ati

3 ñmarainapanii õmin-mishidannao, di'orazu'u õ'i-tamautan õsaadan õkaaritan u'ati. Ipai dya'utama'o õkaaritan ida'a õtiwaan õma'ozakadan unao

† chaakashi: English ida'an, donkey. †† Numbers 22:4-35 † Proverbs 26:11

kaiman kizi udi'itinpan, uruu idi õnyukunui-kidan u'ati kidaz. ² Aonaa umanyukunuuta'ana'a parada-karu kotua'oraz Tominkaru prophetinnao kowaadapauzon, na'iki parada-karu wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus taaniaz waunao apostlenao ida'an.

³ Powa'a zii manawun õaipan uaitapan, diina'iti'i Jesus Christ wa'atin ua'ii powaa ati, kaina'a'o nii dakomikinao pidannao, ñdakoopan nii mishi'oraz parada-karu, na'iki ñmashaapan nii oia'a naa panyukunuu aipan kawana'ati. ⁴ ñkian nii, "Na'iam naa mooko Jesus kaawan, ukian pu'u ukaawan nii powaa ati? Aata, kotua'a naa wadokozu-daunnao mawakan, mazan ipai aimakaan pakawan karikaonan, amazada sakadinan iki'o kawan." ⁵ Mazan pa'ida'a'o wuru'u ñmanyukunuu-tanuz, Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u aokazi na'iki imi'i baara tominanuz. Na'iki wunu di'iki'o, na'iki wunu ida'ana'o, imi'i baara aidinan. ⁶ Wunu idi'o koshan upataka'uan ipai kiwiitapa'oraz amazada. ⁷ Aizii kai'oraz aokazi na'iki imi'i baara, Tominkaru paradan ida'ana'o koshan una'an, diina'iti'i ukawoandan nii tikazi idi kidaz, wuru kamoo dono'o upataka'utan dono'o ni'oraz pidannao mamashaapa-kainauz paparadan kawana'ati.

⁸ ñmarainapanii õmin-mishidannao, bauda'apa kaina'a aimakaan aonaa umanyukunuuta'ana'a. Bauda'apa'o kamoo na'apa'o kotua'iki'o amazada †† kawanu'o Naobanai Tominkaru ati, na'iki kotua'iki'o amazada na'apa'o bauda'apa'o kamoo kawanu'o u'ati. ⁹ Aonaa Naobanai Tominkaru kona'iachin mani wuru'u umamishiikanuz zii paparadan, ba'orainao pidannao di'itapan kawanuzu. Mishi'oraiman ukazaudapanun wuru'u unao dau'ati, umaaiapakan idi'i aonaa na'ia'oram pidan mainaabata-kao. Mazan uaipan ipai pidan tanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. ¹⁰ Masha'apaki-ika'o nii Naobanai Kamoon kaawan, na'apa koidimiki kaawankan kawan. Na'apain kawa'idanu'o nii aokazi mainaabatinan. Ipai'o nii aokazi ia'o aimakaan kida mainaabatinan paka'awan idi. Na'iki ipai aimakaan imi'i baara an kidainao, ipai'o nii ñmainaabatinan tikazi idi.

¹¹ Aizii ipai'o nii aimakaan kida mainaabata-kao kaikapa'a, ukau'an na'apam nii uaipinan umashaapan? Umashaapa'a naa ukau'an kaiman, na'iki umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ¹² Uzaudapan pu'a'a naa Naobanai Kamoon kaawan, utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan. †† Uruu dono aokazi ka'awan nii na'iki ipai na'ii kida'o aimakaan mainaabatinan nii panunudan idi tikazi wiichan idi. ¹³ Mazan waunao, pakawan wataapan uparadan tawuru'u ukowaadauzonuz patoman nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ii ipai pidannao sha'apatinan nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz.

¹⁴ Ukau'an õmarainapanii õribannao, uzaudapan idi'i naa kaikapa'oraz kida'a: utiwaina'a naa umasha-

†† kotua'iki'o amazada: English ida'an, ukian "one thousand years." †† utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan oo "umashaapa, kadiman kizi'i naa uaipan ukaawan".

pan kaimanaiman, uikoda-kao kizi kaiman umashaa-pan, aonaa u'oipan Tominkaru awun za'a. Na'iki utaa-pa'a naa unyukunuu kaimanaaka Tominkaru tuma.

¹⁵ Utukapa na'apam wanaobanaa kazaudapanun paaipan idi ipai pidannao kazannaatinan. Wamarainapanii wa'inawuzu Paul saadanii u'ati na'apa kida'o dau'ana'o kapam, ukaiwaan Tominkaru taanii pa'ati aitapaaba-karu. ¹⁶ Na'apa'o kapam usaadan pakaaritan kida ida'a ukadakotinan dono kaiwuru kida dau'ana'a. Paul saadaniaz pakaaritan kida ida'a, kaina'a dadara kida'o, kasha'apanna'o uaitapa-kao. Uruu idi pidannao matominapa-kainao kaiman, na'iki aona'oraz itaan panyukunuu ati kaimanaiman pamishidapan mishi'oraz parada-karu. Inao, itpana'adan pana'iti wuru'u parada-karuz, na'apa ina'a-

patan ba'oran parada-karu saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ida'a kida'oraz. Ukau'an itpataka'uta-kidinan nii paaipan ati Tominkaru ati.

¹⁷ Aizii omarainapanii oiribannao, uaitapani'i naa kaiwuru kida dau'ana'a. Ukau'an zaudinpa'a naa pa'i umashaapa, aonaa kizi upozawatan pidannao kashadamikinao pana'adanii parada-karu di'iti. Aizii umishidan dono itdyaun, ukasharutinan nii umishidan ai mishi'oraz kiwiitapa kida'oraz umishidapauzon kida. ¹⁸ Mazan uaitapa kizi powa'a zii wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ kamunanun u'ati, na'iki uaitapa kizi'i naa uruu dau'u powa'a zii manawun. Marii kizi utaapa-kao umanawunu'o nii kai na'iki karikaonan. Amen.

1 JOHN

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadanii di'ora'a kaarita pamin-mishidannao ati'o. Uruu na'iki ba'oran apostlenao chi'ikapa'o Jesus tuma umashaapankan dono imi'i baara'a. Ukau'an itukapanii uruu na'iki itabatanii uparadan. Di'ora'a pakaaritan ida'a, aonaa utominapa-kidan manawun mani mishidainao pa'ina'o aimaakan dau'u. Mazan uaipan pa'an itaudinpan pidannao ai mariidapainaoz mishidainao. (1 John 2:26) Na'iki uaipan itaitapan mishi'o itaamatan karikaonanu'o kakupa-karu. (1 John 5:13) Uruu idi'o uma'ozakadan itnyukunuu karikaonan kizi imashaapan Tominkaru ati.

John nyukunuu-kida pidannao ati na'apa'oram Tominkaru: uruu kanada'o, aonaa na'itim oia'o diza-ka'o u'ai; uruu kamarainpanu'o, uduyuda paudani mawakan waunao dikin ii; uruu mishi'o, aonaa na'apainim umariidinan.

John kowaadan kaimanaiman na'apam pidan aitapan kaina'a pa'ida'a Tominkaru di'iki'oraz karikaonanu'o kakupa-karu.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Kanda'o-karua'o na'iki maruta'o-karua'o

Tominkaru dainao na'iki Satan dainao

Mishi'o na'iki aona'o umishiin

Marainpaaka-karu

Oia'o wazoota-ka'o mishida-karu ida'an

John aitapanii manawun kakupa-kinai

1 Di'oraz kaarita, Parada-karu kakupa-kinai daua'o, uruu na'a'oraz naa amazada toma-ka'o ua'ii. Wau-nao apostlenao abatanii uparadan na'iki watukapanii uruu pa'idi'iti; wapishatanii uruu waka'u idi. ² Watukapanii wuru'u Kakupa-kinaiz ukaawankan dono pidan nii. Uruu idi'o wakakuwaapan udau'u unao ati. Wakowaadan u'ati, uruu karikaonanu'o kakupa-kinai, uruu karikaonanu'o una'auzon Tominkaru tuma, na'iki uruu aidina'oraz pidannao ati. ³ Wakowaadan u'ati watukapanii daua'o, na'iki waabatanii daua'o uruu dako iki, waaipan idi unyukunuu na'apa kidaakan kapam waunao tuma. Waunao, na'apa kidaaka'o wanyukunuu waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ tuma. ⁴ Osaadan di'ora'a kaarita oiaipan idi'o wakonaukian baokopa unao tuma.

Mashaapa-karu daua'o kanada'o-karu'u

⁵ Aizii kaikapa'o wuru'u kuwai waabataniaz Christ di'iki, na'iki uruu wuru'u wakowaadaniaz u'ati: Tominkaru, uruu kanada'o, aonaa maruta'o nii u'ida'a. ⁶ Ukau'an, wakian an, "Ogaru, na'apa'o onyukunuu Tominkaru tuma," mazan wamashaapan an pakawan zii maruta'o-karu'u, wamariidinan karikaonan wuru'u. Aonaa wamashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

⁷ Mazan wamashaapan an kanada'o-karu'u, na'apa Tominkaru mashaapan kawan kanada'o-karu'u, uruu mishi'o pa'an wanyukunuu na'apa kidaakan wamin-mishidannao tuma. Na'iki uDani Jesus izain chikaa ipai daunuuda'u wa'oian.

⁸ Aizii wakian an, "Aonaa oia'o mani ogaru," wamariidapan karikaonan wanyukunuu wuru'u, na'iki aonaa wataapan mishi'o kuwai. ⁹ Mazan wakowaadan an wa'oian Tominkaru ati, umainaabatan nii wa'oian kida, na'iki uso'otan nii wa'ai ipai washa'apatanii kida oia'o. Usha'apatan nii aimaakan sakitapa na'apa pakian kawana'ati. ¹⁰ Ukau'an wakian an, "Aonaa osha'apatan oia'o," wadakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, na'iki aonaa uparadan nii wanyukunuu ii.

2 Osaadan di'ora'a kaarita unao ati, odainao kawanuinao omarainpan, aonaa kizi usha'apatan oia'o. Mazan usha'apatan an oia'o, kaina'a bauda'apa pidan parada'o nii Tominkaru ati waunao dikin ii, uruu Jesus Christ, karikaonanu'oraz usha'apatan sakitapa aimaakan Tominkaru awun za'a.

² Uruu kashaapa'oraz pazowii-ka'o, na'iki baiaapa'oraz waunao dikin ii mawaka-karu, wabaiaapan ni'oraz padamata aita-ka'o wa'oian idi. Una'apan kau'an, turuu Tominkaru mainaabatan aonaa waunao oian mani karikaonan, mazan ipai pidannao oian kida kapam.

³ Waizo'atipan an Tominkaru kakinaori kida na'apa'o ida'ana'o nii waaitapan, waunao wuru'u aitapainaoz Tominkaru. ⁴ Aizii pidan kian an, "Ogaru, oaitapanii Tominkaru," mazan upu'u aonaa uizo'atin Tominkaru

kakinaori kida, umariidinan wuru'u, na'iki aona'o utaa-pan mishi'o kuwai. ⁵ Mazan pidan izo'atipan an Tominkaru kakinaori, umarainpan kaimanaiman Tominkaru wuru'u. Aizii, kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wazaamatinpan Tominkaru ida'ati: ⁶ wakian an, "Ōgaru, Tominkaru ida'ati'o ōzaamatinpan." Ukau'an na'apa pa'i kapam wamashaapa Jesus Christ mashaapan kaduz kawan.

Kanada'o sannao, aonaa turuu ūto'ora-kizaitapaakan

⁷ Ōsaadan u'ati ōmarainapanii ōmin-mishidannao, aonaa pa'ina'o kakinaorii dau'a'o mani, uruu kakinaorii unao taapaniaz, usakadinan di'iki'oraz umishidapan, uruu kakinaorii unao abataniaz naa. ⁸ Mazan kaina'a aimakaan pa'ina'o kapam uruu kakinaorii ida'a. Kaimanaiman Jesus mashaapan kaduz kainaabatanuz, na'iki unao mashaapan kaduz kainaabatan kapamazu. Usha'apanum kau'an taa'azo'o naa maruta'o mainaabatanan, na'iki aizii ma'ozakadina'a naa kanada'o unao ati.

⁹ Aizii pidan kian an, "Ōgaru, kanada'o ida'a'o ōmashaapan," mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pairiban, pakawanu'o zii umashaapan maruta'o ida'a wuru'u. ¹⁰ Mazan pidan marainpan an pairibannao, kanada'o ida'a'o umashaapan wuru'u, na'iki aona'o nii ukasharutin-kidan pairiban oia'o di'iti. ¹¹ Mazan pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, maruta'o ida'a'o wuru'u uruuz. Na'apa'o pidan pozawatapa'o wuru'u, usha'apanum kau'an maruta'o ishaawunudu aka ni'i naa wuru'u uruuz.

¹² Ōsaadan u'ati, ōmarainapanii koraiziannao, † usha'apanum kau'an Tominkaru mainaabatani'i naa u'oian kida

Jesus Christ sha'apatani'i ida'an.

¹³ Ōsaadan u'ati daruinao, †† usha'apanum kau'an zaamatinpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati,

na'a'oraz naa amazada toma-ka'o ua'ii.

Ōsaadan u'ati kapam pa'inainao, ‡

usha'apanum kau'an udikinita ni'i naa Satan.

Ōsaadan u'ati koraiziannao,

usha'apanum kau'an unao zaamatinpa'ora'a naa waDaru Tominkaru ida'ati.

Ōsaadan u'ati daruinao,

usha'apanum kau'an zaamatinpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati,

na'a'oraz naa amazada toma-ka'o ua'ii.

Ōsaadan u'ati pa'inainao,

usha'apanum kau'an aonaa ukashadinan;

pakawan utaapan Tominkaru Paradan unyukunuu ii, na'iki udikinita ni'i naa Satan.

¹⁵ Mana'a umarainpa'ana'a oia'o sha'apaapa-ka'o, na'iki oia'o aimakaan kida di'ora'a amazada ida'a'o. Usha'apanum kau'an, pidan marainpan an oia'o aimakaan di'ora'a amazada ida'a'o, aonaa umarain-

pan mani waDaru Tominkaru wuru'u. ¹⁶ Usha'apanum kau'an wuru'u oia'oraz mashaapa-karu: pidan aipan pasha'apatan oia'o panyukunuu kawana'ati; pidan na'azootapan patukapanii kida; pidan atadinpan pairiban ati pasha'apauz ida'an. Na'apa kida'oraz oia'o di'itinapa-karu aonaa waDaru Tominkaru di'iki'o mani utominan wuru'u, mazan oia'o mashaapa-karu nauda-pa-ka'o aipan ati'o karikaonan. ¹⁷ Di'ora'a amazada, na'iki ipai na'a'oraz oia'o kida tuukia'oraz pidannao na'azootapan, katokon-tina'o nii wuru'u. Mazan pidan sha'apaapa'o aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan.

¹⁸ Ōmarainapanii koraiziannao, aizii maonapata'a naa amazada token. Wakowaadanii sha'atii u'ati kaawa'o nii Christ taruba, aizii kai iriba'a naa Christ tarubanao kaawan. Ukau'an, waaitapa maonapa'a naa amazada token. ¹⁹ Aizii wuru'u Christ tarubanaouz, watum'a'o kiwiin ūbaokopainpauzon, udauna'an ūwa'akan waunao. Mazan wuru'u ūnaouz, aonaa mishi'o mani ūmishidan waunao kawan. ūmishidan dono mani waunao kawan, aonaa ūwa'akan waunao, pakawan mani ūbaokopainpan watuma. ūwa'akan idi waunao, waaitapa aonaa mishi'o mani ūmishidan waunao kawan.

²⁰ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an uaitapani'i naa wuru'u mishi'oraz kuwai. ²¹ Ōsaadan u'ati, aonaa umaaitapakan idi'o mani mishi'o kuwai, mazan uaitapan idi'o pa'anazu. Na'iki uaitapa kapam aonaa na'iam mariidin-karu Tominkaru di'iki'oraz mishi'o kuwai ida'a.

²² Pidan kia'oraz aonaa mishi'o mani Jesus, uruu Christ, †† mariidinauzo wuru'u. Aizii pidan na'apa'oraz ukian, uruu Christ taruba'a naa wuru'u, aonaa umishidan waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ. ²³ Pidan aona'oraz umishidan Tominkaru Dani, umamishidakan kapam waDaru Tominkaru wuru'u. Mazan pidan mishida'oraz pa'an Jesus Tominkaru Danin, zaamatinpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u.

²⁴ Ukau'an kaimanaimana'a naa pa'i utaapa unyukunuu ii wuru'u kuwai kidaz, uabataniaz usakadan di'iki umishidapan. Unyukunuu-atin an pakawan wuru'u kakinaorii, pakawanu'o nii unao zaamatinpan Jesus, Tominkaru Dani ida'ati, na'iki Tominkaru, udaru ida'ati. ²⁵ Wazaamatinpan idi Tominkaru ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu wa'ida'a, Christ kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

²⁶ Ōsaadan na'apa kaarita unao ati, uzaudin kizi pidannao ai tiwaut'a'oraz pamariidan unao. ²⁷ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an aonaa kandii nii uaipan zii ba'oran pidan tominapa-kidan unao mishi'o kuwai dau'u. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa tominapa-kidani'i naa unao ipai kakinaorii dau'u, mishi'o wuru'u kuwai kidaz, aonaa mariidin-karu mani. Ukau'an pakawan pa'i uzaamatinapa Christ ida'ati, Kaimana'o Doronaa kiki-naotan kawana'ati unao.

† koraiziannao: pa'inainao zii ūtominpan Jesus dau'u. †† daruinao: kotua'ora'a naa ūmishidapan Jesus. ‡ pa'inainao: ma'ozakadina'o ūkaudin Tominkaru ati.

†† Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Na'apa'oram dau'ati'o Tominkaru dainao kii-karu

²⁸ Ukau'an, õmarainapanii koraiziannao, pakawan pa'i uzaamatinapa Christ ida'ati, aonaa kizi waba'a-zootinan u'ati, ukaawan dono koshan, na'iki aonaa kizi watarian waikodapan uruu. ²⁹ Unao, uaitapa Christ sha'apatanii kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan Tominkaru awun za'a. Ukau'an uaitapa pa'i, pidan sha'apaapa'o kaimana'o aimaakan Tominkaru awun za'a, Tominkaru dani uruu.

3 Utukapa na'apam waDaru Tominkaru marainpan manawun waunao, turuu wadakota-kaio Tominkaru dainao nii: mishi'o udainao waunao. Mazan pidannao, imi'i baara'a kida'o aimaakan dau'oraz karikaonan ïdi'itinpan, aonaa ïaitapan uruu, ukau'an aonaa ïaitapan Tominkaru dainao waunao.

² Õmarainapanii õmin-mishidannao, mishi Tominkaru dainao'u naa waunao, mazan aonaa zii ukainaabatinnan na'apam nii waunao diina'iti'i Christ wa'atin dono. Mazan waaitapa, ukaawan dono uruu kawanu'o nii waunao, usha'apanum kau'an watukapan nii na'apa'oram manawun uruu. ³ Ukau'an pidan zaudapa'oraz naa patominan Christ kawan diina'iti'i, marii pa'i udadaradan naa panyukunuu oia'o ai, usha'apanum kau'an aonaa oia'o nii Christ ida'a.

⁴ Ipai pidan sha'apaapa'oraz oia'o, dikintapa'o Tominkaru kakinaori wuru'u. Usha'apanum kau'an oia'o wuru'u kakinaorii dikintapa-kaoz. ⁵ Uaitapanii Jesus kaawankan so'ota'o nii wa'oiian kida. Aizii uruu, aona'o u'oiian. ⁶ Ukau'an pidan zaamatinpa'o Christ ida'ati aona'o ni'i naa usha'apaapan oia'o. Mazan pidan pakawanu'oraz zii usha'apaapan oia'o, aona'o uaitapauzon na'iki aona'o uzaamatinpan Christ ida'ati wuru'u.

⁷ Õmarainapanii koraiziannao, mana'a utaa-pada'ana'a pidan pozawata-kidan unao: pidan kaimana'o, usha'apata kaimana'o aimaakan, na'iki kaimana'o Tominkaru awun za'a wuru'u uruuz, na'apa Jesus Christ kawan. ⁸ Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, ukainaabatinnan Satan dani wuru'u uruuz, usha'apanum kau'an Satan, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, amazada sakadinan di'iki'o. Mazan Tominkaru Dani kaawankan mainaabata'o ni'o Satan kaudin-kizi kida. ⁹ Tominkaru dainao, aonaa ïsha'apaapan naa oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru kaduzu'u naa wuru'u ïnao ida'a'oraz. Aonaa turuu ïsha'apaapan naa oia'o, Tominkaru daniitan idi'i naa ïdyaun. ¹⁰ Ukau'an aizii, kaikapa waaitapan kanomnao Tominkaru dainao nii, na'iki kanomnao Satan dainao nii: pidan aona'oraz usha'apatann kaimana'o aimaakan, na'iki aona'oraz umarainpan pairiban, aonaa Tominkaru dani mani uruu.

Marainpaaka'o Tominkaru dainao

¹¹ Usakadinan di'iki'o umishidapan uabatautan di'ora'a kakinaorii: wamarainpaaka pa'i, kia'oraz. ¹² Aonaa pa'i Cain kawan man waunao, tawuru'u Satan

poitoruz, zowia'oraz pa'inawuzu. Cain, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, mazan u'inawuzu Abel, kaimana'o pidan uruu, uruu idi Cain zowian uruu. ¹³ Ukau'an õmin-mishidannao, zaudinapa pa'i umashaapa. Kaina'a'o nii pidannao, imi'i baara'a'o sha'apaapa-kaio dau'oraz ïdi'itinpan, to'ora-kizaitapan unao.

¹⁴ Waaitapa, aonaa mawaka-karu ida'antanpu'ora'a naa mani waunao, mazan kakupa-karu ida'atanpu'u pa'an. Usha'apanum kau'an marainpaaka'o waunao. Pidannao aona'oraz umarainpan pamin-mishidan, pakawanu'o zii mawaka-karu ida'antanpu'u uruu. ¹⁵ Pidannao to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, zowia'o pairiban kawanu'o wuru'u uruuz. Na'iki waaitapa, pidannao zowia'o pairiban, aonaa u'ida'a karikaonanu'o kakupa-karu.

¹⁶ Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz marainpaaka-karu: Jesus Christ taapada pazowii-kaio waunao dikin ii. Ukau'an marii pa'i wataapadan wazowii-kaio wamin-mishidan dikin ii. ¹⁷ Aizii aimaakan kaina'an dono pidannao ida'a umashaapa-kinaa nii kaimanaiman, na'iki kaina'a uaitapanii pairiban dopia'o paaipan idi aimaakan sodi pamashaapa-kinaa nii kapam, mazan upu'u aonaa zoobaba ukaminka'utan wuru'u dopia'oraz. Pidannao na'apa'o aonaa turuu udakotan pamarainpan pairiban na'apa Tominkaru marainpan kawan pidannao. ¹⁸ Õmarainapanii koraiziannao, aonaa wamarainpaaka'ana'a waparadan ida'an karikaonan, mazan wakaminka'utan ida'an wairibannao, na'iki mishi'o ida'an.

Tominkaru dainao mabaa'azoo ïkaawan Tominkaru ida'ati

¹⁹ Wamarainpan ida'an wamin-mishidannao, waaitapan nii Tominkaru ida'atanpu'o waunao, ukau'an mabaa'azo'o nii wawa'atin Tominkaru ida'ati. ²⁰ Waabatinnan pu'u padamata wanyukunuu ii oia'o waunao, mazan Tominkaru powa'a'o zii umanawunun wanyukunuu ai, na'iki uaitapa ipai daunuuda'u aimaakan. ²¹ Õmarainapanii õmin-mishidannao, waabatinnan an wanyukunuu ii kaiman Tominkaru kanaapupu'u, aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin U'ida'ati. ²² Tominkaru taan nii wa'ati ipai aimaakan wapishaanii u'ai, usha'apanum kau'an waizo'atipan idi Ukakinaori kida na'iki wamashaapan idi Unyukunuu kawana'ati. ²³ Aizii kaikapa'o wuru'u Tominkaru kakinaoriz: Marii pa'i wamin-mishidan Jesus Christ Tominkaru Danin, na'iki marii pa'i wamarainpaakan, na'apa Christ kakinaotauzon kawan waunao. ²⁴ Pidannao izo'atipa'o Tominkaru kakinaori, zaamatinpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u, na'iki Tominkaru zaamatinpa'o uruu ida'ati. Tominkaru taaniaz wa'ati Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata wa'ati kaina'a Tominkaru mashaapan wa'ida'a.

Na'apam Tominkaru Doronaa pana'an oia'o doronai ai

4 Õmarainapanii õmin-mishidannao, mana'a umishida'ana'a ipai pidannao dakota'oraz Tominkaru Doronaa kaina'an pa'ida'a. Mazan utiwa-

kidapa pa'an kaimanaiman ĩdyaun, uaitapa kizi mishi'o Tominkaru Doronaa wuru'u ĩ'ida'a'oraz. Usha'apanum kau'an iriba'a naa dakotinpainao prophet nii makon ipai wiizai kawana'ati. ² Kaikapa'o ida'ana'o nii uaitapan Tominkaru Doronaa kaina'an pidan ida'a: pidan mishida'oraz Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, Tominkaru Doronaa wuru'u uruu ida'a'oraz. ³ Mazan pidan aona'oraz umishidan Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, aonaa Tominkaru Doronaa mani wuru'u uruu ida'a'oraz. Mazan Christ taruba di'iki'o doronai wuru'u uruu ida'a'oraz. Uabatauzonii kaini'iki'o nii uwa'atin, wuru'u oia'oraz doronai, aizii kai, kaina'a'a naa pidannao bii an uruu.

⁴ Mazan unao, õmarainapanii koraiziannao, Tominkaru dainao pa'an unao. Kaakinapa u'ati madi-wautapa-ka'oraz ĩdakotinpan prophet nii, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o manawun unao ida'a'oraz Kaimana'o Doronaa, wuru aia'a Satan di'iki'oraz doronai kazowautapa'oraz pidannao imi'i baara an. ⁵ Aizii madiwautapa-ka'oraz ĩdakotinpan prophetnau nii, aonaa ĩaitapan Tominkaru, ukau'an ĩkakuwaapan na'apa maaitapa-kainao Tominkaru kawan. Ukau'an pidannao maaitapa-kainaoz Tominkaru, ĩmishida ĩkuwaa. ⁶ Mazan waunao, Tominkaru dainao pa'an, ukau'an pidannao aitaapainaoz Tominkaru, kaiman ĩ'ati wakuwaaz. Mazan pidannao, aona'oraz Tominkaru dainao mani ĩdyaun, aonaa ĩnaudapan wakuwaa. Na'apa'o ida'an waaitapan Kaimana'o Doronaa kainaabata'oraz mishi'o kuwai Tominkaru daua'o kaina'an pidan ida'a, oo oia'o doronai, mariidapa'oraz pidannao.

Marainpaaka-karu Tominkaru aipan ati

⁷ Õmarainapanii õmin-mishidannao, pakawan pa'i wamarainpaaka, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u wamarainpaaka-kinaaz. Ukau'an, pidan marainpa'oraz pamin-mishidannao, Tominkaru dani uruu, na'iki uaitapanii Tominkaru. ⁸ Pidan aona'oraz umarainpan pamin-mishidannao, aona'o uaitapan Tominkaru, usha'apanum kau'an Tominkaru, uruu kamarainpanu'o. ⁹ Kaikapa Tominkaru aidan wa'ati na'apam pamarainpan pidannao: Uduyudan paudani bauda'apauzon imi'i baara ati, turuu kizi waikodan uruu ida'an karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u kamarainpan-karuz: Aonaa waunao marainpan kaduz mani Tominkaru, mazan Tominkaru marainpan kaduz pa'an waunao. Uruu idi uduyudan pauDani mawakan waunao dikin ii, turuu kizi wa'orian kida mainaabata-kao. ¹¹ Õmarainapanii õmin-mishidannao, Tominkaru marainpan kau'an waunao tuukii manawun, na'apa pa'i ukau'an wamarainpaaka kapam. ¹² Aonaa bauda'apa pidan tukapauzon pu'u padamata Tominkaru, mazan wamarainpaakan an, Tominkaru kaina'an wa'ida'a wuru'u. Na'iki wamarainpaakan ida'ana'o nii ukamarainapanun ikodinan ba'orainao pidannao, na'apa uaipan kawan manawun.

¹³ Waaitapa Tominkaru ida'ati'o wazaamatinpan, na'iki kaina'a'o uruu wa'ida'a, usha'apanum kau'an

utaani'i naa wa'ati Kaimana'o Doronaa. ¹⁴ Tominkaru dyuudan pauDani Jesus Christ kazannaata'o nii ipai pidannao ĩ'orian kida ai. Watukapanii uruu, na'iki aizii, wakakuwaapan udau'an ba'orainao ati. ¹⁵ Na'ia'oram pidan kowaadan an Tominkaru Dani wuru'u Jesus, Tominkaru kaina'an uruu ida'a wuru'u, na'iki Tominkaru ida'ati'o uzaamatinpan. ¹⁶ Waaitapa na'apam Tominkaru marainpan waunao, ukau'an u'ati'ora'a naa wanyukunuu.

Tominkaru kamarainpanu'o uruu. Ukau'an pidannao karikaonanu'oraz ĩkamarainapanun, Tominkaru ida'ati'o ĩzaamatinpan, na'iki ĩnao ida'ati'o Tominkaru zaamatinpan. ¹⁷ Uruu idi'o wuru'u wamarainpaakanuz uruu kawan manawun: ukau'an wamarainpaakan idi na'apa, aona'o nii watarian wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz pidannao. Usha'apanum kau'an Christ kawanu'ora'a naa wamashaapan da'a'a imi'i baara'a. ¹⁸ Waaitapan idi Tominkaru marainpan waunao, aonaa kandii nii watarian u'ai. Tominkaru kamarainapanun ikodinan idi ba'orainao pidannao waunao marainpaakan ida'an, na'apa manawun uaipan kawan, ukau'an aonaa kandii nii watarian Tominkaru ai. Pidan tarian Tominkaru ai, uaitapan idi'o Tominkaru pataka'utan nii paugaru, wuru kamoo dono'o Tominkaru tiwaa-kidaapanuz naa pidannao. Pidan taria'oraz, uaitapan idi'o aonaa pakamarainapanun Tominkaru aipan kawana'ati.

¹⁹ Wamarainpaakan, usha'apanum kau'an kiwiini'ora'a naa Tominkaru marainpan waunao. ²⁰ Aizii pidan kian an, "Õgaru, õmarainapanii Tominkaru," mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pamin-mishidan, uruu mariidinauzo wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa umarainpan pamin-mishidan patukapanii padamata, ukau'an aonaa na'itim umarainpan Tominkaru, aona'oraz utukapauzon. ²¹ Na'iki kaikapa'o Tominkaru kakinaori waunao ati'o: Pidan marainpa'o Tominkaru, marii pa'i umarainpan pamin-mishidannao kapam.

Turuu'o Tominkaru kakinaori kida izo'ati-kao

5 Ipai pidan mishida'oraz Christ † wuru'u Jesus, uruu Tominkaru dani. Na'iki pidan marainpa'o waDaru Tominkaru, umarainpa kapam udainao. ² Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wamarainpan Tominkaru dainao: wamarainpan ida'an Tominkaru, na'iki washapaapan ida'an uduyudaniaz sha'apata-kao. ³ Umishiin an wamarainpan Tominkaru, washapaapan nii uduyudaniaz sha'apata-kao. Na'iki aonaa kasha'apanna'o mani wuru'u uduyudaniaz sha'apata-kao, ⁴ usha'apanum kau'an ipai Tominkaru dainao, turuu ĩdikintan oia'o. Na'iki ĩwazootanuz pamishidapan idi Jesus Christ. ⁵ Aonaa kanom ka'ilitan padikintan oia'o, soo pidan, mishida'oraz Tominkaru Dani wuru'u Jesus.

† Christ: Tominkaru dyuudanii aokazi iki kazannaata'o nii waunao.

Tominkaru Dani daua'o

⁶ Jesus Christ, uruu kaawa'oraz aokazi iki, uruu chikaawunuu-kidina'oraz wunu idi, na'iki uruu shoota'oraz uizain umawakan dono. Aonaa soo wunu ida'an mani karikaonan ukainaabata-kaao Christ wuru'u uruuz, mazan uizain shootan ida'an kapam. Na'iki Kaimana'o Doronaa kainaabata kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz aimaakan kida. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa, ukaduz ukainaabatauzon mishi'o aimaakan Tominkaru di'iki'o. ⁷ Ukau'an kaina'a idikinauda'u aimaakan kainaabata'o wa'ati Jesus daua'o [aokazi ii: waDaru Tominkaru, Parada-karu, na'iki Kaimana'o Doronaa; ipai idikinauda'u i'dyaun, i'kainaa-bata bauta'apa'o aimaakan Jesus dau'u. ⁸ Na'iki kaina'a idikinauda'u aimaakan kainaabata'o wa'ati Jesus daua'o imi'i baara'a:] † Kaimana'o Doronaa, na'iki uchikaawunuu-kidinan wunu idi, na'iki uizain shootan umawakan dono; ipai idikinauda'u i'dyaun, i'kainaa-bata bauta'apa'o aimaakan Jesus dau'u.

⁹ Pidan kakuwaapan an paaitapanii dau'u, wamishida'aka ukuwaa. Ukau'an Tominkaru kuwaa umanawunun idi pidan kuwaa ai, wamishida pa'i ukainaabatani az aimaakan kida wa'ati. Aitaniiman ukuwaa umanawunun, usha'apanum kau'an uruu Tominkaru, na'iki pauDani daua'o wuru'u ukakuwaapanuz.

¹⁰ Ukau'an pidan mishidan an Jesus, Tominkaru Danin, uaitapa mishi'o wuru'u Tominkaru kuwaa kidaz. Mazan pidan, aona'oraz umishidan Tominkaru kuwaa, udakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, usha'apanum kau'an, aonaa umishidan Tominkaru kuwaa pauDani daua'oraz. ¹¹ Kaikapa'o wuru'u ukuwaa: Tominkaru taani'i naa wa'ati karikaonanu'o kakupa-karu, na'iki wazaamatanuzu Tominkaru Dani ida'an.

¹² Pidan zaamatanpa'o Tominkaru Dani ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. Mazan pidan, aona'oraz uzaamatanpan Tominkaru Dani ida'ati, aonaa karikaonanu'o kakupa-karu nii u'ida'a.

Karikaonanu'o kakupa-karu

¹³ Ōsaadan di'ora'a kaarita unao ati, mishidainao Jesus Tominkaru Danin, uaitapa kizi kaina'a'ora'a naa

† Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. ¹⁴ Ukau'an aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin Tominkaru ida'ati, waaitapan idi unyukunuupan nii waunao na'apainim dono wapishaan aimaakan u'ati, unyukunuu aipan kawana'ati. ¹⁵ Waaitapan idi unyukunuupan nii wau-nao, wapishaan dono aimaakan u'ati, waaitapa utaan nii wa'ati wapishaaniaz.

¹⁶ Aizii bauta'apa unao, utukapan an mani umimishidan sha'apatan oia'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i, buuta-kida'oraz pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti, marii upishaan Tominkaru kazannaatan wuru'u sha'apata'oraz oia'o, Tominkaru taan nii u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. Kaiwuru'u ōna'apanuz, pidannao sha'apatainao oia'o dau'ati'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i buuta-kida'oraz pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Kaina'a mishi oia'o, uruu buuta-kida'o pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Mazan aonaa ōkian mani, upishaa kizi Tominkaru kazannaatan sha'apata'oraz uruu kaduz oia'o. ¹⁷ Ipai aimaakan sha'apata-kariwaiz pana'iti Tominkaru aipan ai, oia'o wuru'u. Mazan kaina'a oia'o kida, aonaa ubuuta-kidan pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.

¹⁸ Waaitapa, Tominkaru dainao, aona'a naa i'sha'apaapan oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru Dani, Jesus Christ, kazannaatapani'i naa i'dyaun, ukau'an aonaa Satan ka'iitan pakaziwan i'dyaun. ¹⁹ Waaitapa, Tominkaru dainao waunao, mazan ipai pidannao aona'oraz i'aitapan Tominkaru, Satan kazowautapanii i'dyaun. ²⁰ Waaitapa mishi'o Tominkaru Dani kaawan imi'i baara ati, na'iki ukainaabata aimaakan kida wa'ati, turuu kizi waaitapan wuru'u mishi'oraz Tominkaru. Wazaamatanpan mishi'o Tominkaru ida'ati, usha'apanum kau'an uDani, Jesus Christ ida'ati'o wazaamatanpan. Soo uruu bauta'apa mishi'o Tominkaru, na'iki uruu bauta'apa karikaonanu'o kakupa-kinai. ²¹ Ukau'an ōkian u'ati ōmarainapanii ko-raiziannao, uzaudin, mana'a utaina'ana'a wuru ati'i tanawata'o ni'oraz pana'iti unyukunuu mishi'o Tominkaru ai.

2 JOHN

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita zunaaba na'iki odainao ati'o. Mazan pabi'i kida pidannao di'itapanuz, usaada-ka'o pa'an mishidainao baokopa'o ũchoochiipan ati'o.

Pakaaritan ida'a apostle John ma'ozakadan mishidainao, ũizo'ati kizi Tominkaru paradan pamarainpaakan ida'an. John kakinaotan mishidainao, pidannao ai pana'iti'oraz ũtominapa-kidan pidannao Jesus dau'u. Na'iki uaipan mishidainao marina'atan ũdyaun, na'iki wuru'u pana'iti'oraz ũtominapa-kida-kinaa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi

Izo'ati-karu na'iki kamarainpan-karu

Zaudin-karu mazanu'o tiichaanao tominapa-kida-kinaa ai

Kaarita katokon-tinan

¹ Őgaru, choochi zowaunaa, ũsaadan di'ora'a kaarita pu'ati zunaaba, Tominkaru zaamataniaz papidanan nii, na'iki pudainao ati'o kapam. Mishi'o ũmarainpan unao. Aonaa ũba'orantina'o mani ũmarainpan unao, ipai pidannao aitapainaouz mishi'o kuwai, ũmarainpanii kapam unao. ² Wamarainpan unao waaitapan idi mishi'o kuwai, na'iki karikaonanu'o nii wataapan wuru'u mishi'oraz kuwai. ³ Őtoriinpan, karikaonan kizi waDaru Tominkaru na'iki udani Jesus Christ kamunanun wa'ati, na'iki ukamunan-kida kizi waunao, na'iki utaa kizi wanyukunuu kaiman-kinaa nii, waizo'atipan ida'an mishi'o, na'iki wamarainpaakan ida'an.

Wamarainpaaka

⁴ Tuukii ũkonaukian ũabatan idi pabi'i kida pudainao, pakawan ũizo'atipan mishi'o kuwai, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵ Aizii ũkia'azon pu'ati ũmarainpanii zunaaba; marii wamashaapa marainpaaka wamin-mishidannao tuma. Aonaa pa'ina'o kakinariii mani wuru'u ũkowaadaniaz u'ati, uruu tawuru'u waabataniaz wasakadan di'iki'oraz wamishidapan. ⁶ Aizii wuru'u marainpaaka-karu ũkianuz, waizo'atin dau'ati'o Tominkaru kakinaori, na'iki wamashaapan dau'ati'o ukawana'ati. Ukakinaotan waunao, wama-

rainpaaka kizi pakawan waabatan kawan ukakinaori wasakadinan di'iki'oraz wamishidapan.

⁷ Iriba'a naa pozawatapa-kida'o pidannao makon ipai amazada kawana'ati. ũkian, aonaa mishi'o mani Jesus Christ kaawan pananaa zo'o imi'i baara ati. Pidan na'apa'o, mariidinauzo na'iki Christ taruba wuru'u.

⁸ Ukau'an uzaudin, aonaa kizi uwaziwaan ukauadinan winipinaa, Tominkaru taa kizi ipai u'atiz. ⁹ Pidan pana'iti'oraz ukakinaopan Christ kakinaori ai, aona'o uzaamatanpan Tominkaru ida'ati wuru'u. Mazan pidan karikaonanu'oraz umishidapan Christ kakinaori, uruu pa'an Tominkaru na'iki uDani ida'ati'o uzaamatanpan.

¹⁰ Aizii pidan kaawan an unao ida'ati, pana'iti'oraz ukakinaopan Christ di'iki'o ai, mana'a udapaapa'ana'a uruu udapu ati. Aonaa unauba'ana'a uruu. ¹¹ Pidan dapaapa'oraz na'apa'o pidan, ukaminka'utan naa ukauadinan oia'o dau'u wuru'u, padapaapan ida'an uruu.

¹² Kaina'a dobata zii aimakaan ũkowaada'azoonii u'ati, mazan aonaa ũaipan ũkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. Usha'apanum kau'an ũaipan nii ũmorowautan kadiman unao di'iti, ũkakuwaapa kizi u'ati ũna'ian pu'u. Uruu aonaa kizi kanom towauda'uan wakonaukian.

¹³ Pu'inaozo, Tominkaru zaamataniaz kapam papidanan nii, odainao dyuudan paparadan pu'idi'iti.

3 JOHN

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita choochi zowaunaa Gaius ati'o. Pakaaritan ida'a, John kowaadan kaiman panyukunuu Gaius kaudinan dau'an. Ukonaukii-kidanuzu ukaminka'utan idi ba'orainao mishidainao. John kaki-naowan Gaius, Diotrephes ai. Mazan Demetrius dau'an, kaiman pa'an uparadan.

Kaarita buutinpan kida
 Kaarita sakadin-kinaa
 Gaius konaukii-kida-kaao
 Diotrephes sha'apatanii daua'o
 Demetrius sha'apatanii daua'o
 Kaarita katokon-tinan

¹ Ōgaru, choochi zowaunaa, ōsaadan di'ora'a kaarita pu'ati, ōpaonaru Gaius, mishi'oraz ōmarainpan.

² Ōpaonaru, ōtoriiinpan Tominkaru ati marii kizi punanaa mashaapan ziwu, na'iki ipai kizi aimaakan sha'apan kaiman pu'ati, na'apa pumashaapan kawan kaiman pudoronaa ii. ³ Tuukii ōkonaukian ōabatan idi wa'inawuzunao kakuwaapan wa'ati, pumashaapan dau'u Tominkaru kakinaori kawana'ati. Na'iki ōabata kapam karikaonanuo pumashaapan mishi'o kuwai kawana'ati. ⁴ Tuukii manawun ōkonaukian ōabatan dono ōdainao kawanuinao ōtaapan † mashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

⁵ Aizii ōkia'azon pu'ati ōpaonaru, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u pusha'apaapaniaz Tominkaru ati, pukaminka'uapanuz morowautapa'o wa'inawuzunao, kowaadapainaouz kaimana'o kuwai. Pumaaitapau-zokan pu'u padamata ba'orainao, mazan upu'u pukaminka'utan ūdyaun. ⁶ Ūkowaada'a naa da'ainao mishidainao ati'i, na'apam pukamarainapanun, pusha'apata kaiman kida'o aimaakan ū'ati. Na'apa pa'i pukaminka'uta ūdyaun kaiman kizi ūdobatan pakaudin-kizi dau'ati. Kaimana'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz pusha'apaapan. ⁷ Ūkaudinani idi'o Jesus Christ ati wuru'u ūkakuwaapatinanuz na'iki ūchi'ikapanuz, na'iki aonaa ūpishaan, oo ūzaamatan aimaakan mamishidainao ai. ⁸ Ukau'an waunaou'o nii wuru'u kaminka'uta'oraz ūdyaun, na'apa'o ida'ana'o nii wakaudinani ūtuma, ba'orainao abata kizi mishi'o kuwai.

⁹ Ōdyuudani'i naa ōkaaritan na'iti mishidainao ati na'apa'o daua'o, mazan Diotrephes, aonaa uabata'a-

† ōdainao kawanuinao ōtaapan: ōkakinaotauzoniiinao

zon waparadan. Usha'apanum kau'an karikaonan uaipan pakazowautapan mishidainao pa'ida'a karikaonan. ¹⁰ Ōkaawan dono unao di'iti, ōkowaadan nii kanom usha'apaapanii, na'apam umariidinan tuukii wadau'u. Aonaa soo uruu mani karikaonan usha'apaapan, mazan aonaa kapam udapaapa'azon wa'inawuzunao, wuru'u mako'anpainaouz na'iki kowaadapainaouz kaimana'o kuwai. Na'iki umashaata mishidainao dapaapa'azon ūdyaun. Aizii ūdapaapan an ūdyaun, aona'o ni'i naa utaapadan ūbaokopatinan baokoinao mishidainao tuma.

¹¹ Ōpaonaru, mana'a putamakapa'ana'a pidannao sha'apatainaouz oia'o aimaakan, mazan putamakapa pa'an sha'apatainaouz kaimana'o aimaakan. Pidan sha'apata'oraz kaimana'o aimaakan, uruu Tominkaru pidanan. Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, uruu aonaa uaitapauzon Tominkaru. ¹² Aizii ipai mishidainao, aitaapainaouz Demetrius, ūkian udau'an kaimana'o pidan uruu. Umashaapa mishi'o kuwai kawana'ati, ukau'an na'apa'o kainaabata kaimana'o pidan wuru'u uruuz. Aizii waunao, "kaimana'o uruu," kii wakian udau'an kapam, na'iki unao, uaitapa mishi'o wuru'u waparadanuz na'apan dono wakian pidan dau'ati.

¹³ Kaina'a dobata zii aimaakan ōkowaada'azoonii padamata pu'ati, mazan aonaa ōaipan ōkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. ¹⁴ Ōaipan nii ōmorowautan kadiman zoobaba pu'idi'iti, ōparada kizi pa'an pu'ati.

¹⁵ Marii kizi pa'i Tominkaru taapan punyukunuu kaiman. Wamin-mishidannao da'ainaou'u, ūdyuudan paparadan pu'idi'iti. Wadyuudan waparadan ipai na'ainao mishidannao ati.

JUDE

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Jude saadanii mishidainao Jesus Christ ati'o. Ukakinaowan ūdyaun mariidinauzonao tiichaanao kakinaori ai, oo pana'iti'o ūtominapa-kidanii kida ai. Ukowaadan mishidainao ati, wuru'u mariidinauzonao tiichaanao, aonaa bauda'apa mani ūtominapa-kidan pana'iti'o parada-karu Jesus Christ dau'an, mazan ūtominapa-kidan naa pidannao mashaapa'o ni'i naa oii. Inao aia'o kapam Peter kakinaowanuz mishidainao itamautan pasaadanii ida'a.

Jude kowaadan kapam da'a'a pakaaritan ida'a na'apam nii Tominkaru pataka'utan na'iki umainaabatan tikazi idi wuru'u mariidinauzonao tiichaanao, na'apa umainaabatan kawan oiainao kotua'a naa, saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kowaadan kawan.

Kaarita buutinpan kida

Sakadin-kinai

Mariidinauzo tiichaanao dau'ana'o

Mishi kizi ma'ozaka mishidapa-karu

Tominkaru umanawunun konaukii-kida-ka'o

1 Di'oraz kaarita ōgaru Jude saadanii. Jesus Christ poitoru wuru'u ōgaruz na'iki James inawuzu ōgaru.

Ōsaadan di'oraz kaarita ipai pidannao ati'o, waDaru Tominkaru dapadaniinaouz, mashaapa'o nii pakamarainapanun ida'a, na'iki Jesus Christ taapaniinaouz kaiman.

² Marii powa'a zii kamunan-karu, kaiman-karu nyukunui ii, na'iki kamarainpan-karu na'an unao ida'a.

Mariidapa'o patominapa-kidan pidannao

³ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, tuukia'o da'i ōsaada'azon ōkaaritan u'ati, tawuru dau'ana'a kanzanaatin-karuz oia'o ai, baokopa'oraz wamishidapauzon. Mazan aizii ōsaadan nii ōma'ozakada-kinai naa unao, ma'ozaka kizi ukazannaatapan wuru'u umishidapanuz, mishi'o kuwai Tominkaru taaniaz naa papidannao ati. Karikaonanuu'o nii una'an, aonaa turuu upana'ada-ka'o.

⁴ Ōkian kaikapa'a, usha'apanum kau'an kaina'a oiainao pidannao zaamatan ubii iti, aona'o ūaitapaka'o. Inao pana'ada'o kaimana'o kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz. Ūpana'adan wuru'u parada-karuz kaimana'azon ūsha'apaapan oia'o, kakiba'azonnaa kida'o, na'iki ipai aimakaan dikauda kida'o usha'apaapa-ka'o. Na'iki aona'a naa ūnyukunuu-atin Jesus Christ, bauda'apa'oraz na'iki umanawunu'oraz wanaobanaa. Mazan na'apainao pidannao pataka'uta-kinai ni'o dau'ana'o, tawuru'u saadauzo-kariwaiz kotua'a naa, Tominkaru paradan ida'a.

⁵ Ōkakuwaapa'azon u'ati uaitapan pu'a'a naa padamata kidaz, ōaipan idi'o unyukunuitapan uruu wanaobanaa kazannaata'oraz papidanannao Israelite-

nao Egypt iki. Mazan udauna'an, umainaabata ipai mamishida-kainao pidannao ūbii iki. ⁶ Na'iki unyukunuitapa, na'apam pabi'i kida angelnao, aonaa ūna'ian wuru di'ia'a Tominkaru taaniaz kaimana'o ūwiizi nii na'iki ūkaudinkiz nii, mazan ūmarina'atan kaimana'o pamashaapa-kizi. Inao kaina'a'a naa Tominkaru taapan maruta'o ka'azo ii chaintinapa, atii oiainao pataka'uta-ka'o kamoon kaawan di'iti. ⁷ Unyukunuitapa kizi kapam, Sodom na'iki Gomorrah, † na'iki ūdazaba an kida'o wiizai, na'ii pidannao kiaapaakauzon madoronaa-daun, na'iki daonaioranao kiaapaakan pa'atiaaka kida. Uruu dikin ii Tominkaru mainaabatan wuru'u donoi pakawaodan ida'an kidaz. Aimaakan sha'apanuz kaikapa, ukainaabatan kaina'a'o tikazi karikaonanuu'o una'an, pidannao sha'apaapainao oii kida'o pataka'uta-kizinao ni'o.

⁸ Na'apa kida'o ida'an pidannao pataka'uan pananaa, zaamataninaouz unao bii iti, ūmishida na'apam pazanda'awun ia'o patukapan karikaonan. Uruu idi'o tuukii ūdikintapan Tominkaru paradan, na'iki ūparadan dikauda aokazi iainao umanawunuinao dau'an. ⁹ Upu'u zii angel Michael, umanawunu'oraz ba'orainao angelnao bii'i, aonaa na'apam ukian Satan ati, aonaa udakoopanuzu, ukadakowaakan dono utuma Moses nanaa dau'an. Mazan ukian Satan ati, "Ōnaobana'o nii pa'an kashadakowau pugaru."

¹⁰ Aizii wuru'u pidannaouz, ūdakoapa zii pamaaitapakanii aimakaan kida. Inao na'apa'o wuniinao maaitapinkan kawan, sha'apatina'oraz panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Ukau'an ūsha'apatani oii kida'o aimakaan panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki ūsha'apatani kidaz, uru'o nii wuru'u pataka'uta-kida'o

† Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinai di'ii.

ni'oraz ĩdyaun. ¹¹ Kasha'ora'o nii manawun ĩbaiaipan! ĩda'anan idi Cain kaduz, Cain zowiauzoz pa'inawuzu. † Na'apa ĩnao Balaam kawan, tuukii manawun ĩaipan puraata, uruu idi ĩsha'apatan pana'iti'o aimaakan. †† Na'iki Korah kawanu'o ĩkashadamikin, na'apa'o nii uruu kawan ĩmainaabata-ka'o pakashadamikin idi. ‡

¹² Aizii ubaokopainpauzon dono uaroapa-kizi ii, kak-iba'azonna'o nii ĩaroopan dono utuma, ĩtuzapan na'iki mabaa'azoo ĩsha'apatan oii kida'o ubii ii. ĩnao ĩaipan aimaakan soo pa'ati karikaonan. ĩnao na'apa'o wunu wa'atin kawanu'o maruta'oraz utomina'akan, mazan aonaa ukaawan uzabia'azon amazada aradan, mazan sawata'aka'oraz udobatapan isha'iz nii awaru mainaabata'akan idiz. ĩnao na'apa'o dizoo-karu kadunaa kida kawan makaaka-ka'oraz, ba'oran dizoo-karu kadunaa kida kaakapaan dono. Mawaka'o manawun rokoda-kariwai pa'ishitaba'u tuma kawanu'o ĩdyaun. ¹³ ĩnao na'apa paran ia'o wunu kaparanun kichana'iki-kian kawan, ĩbozoodapan kaniriba'o kakiba'azonnaa kida'o pasha'apaapanii. ĩnao na'apa zikainpa'o wizinao kawan, aona'oraz turuu pidan aitapan pakainaabatan na'itim pamakon ĩda'an. Uruu idi kaina'a'a naa ĩwiizi nii taapa-ka'o, uruu maruta'oraz manawun, na'iki karikaonanu'o nii ĩna'ian.

¹⁴ Kotua'a naa Enoch kowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'u ĩdau'an. Wuru'u Enoch, 7 udokozu-daunnao Adam di'iki'o. Uruu Enoch kiauoz:

“Utukapa! Naobanai wa'atin iriba'o pa'angelinnao tuma.

¹⁵ Uwa'atin uwidaa'anan naa ipai pidannao. Upataka'uta'anan ipai pidannao dikintapainauz Tominkaru,

ĩmashaapan idi oii,
na'iki ĩdakoopan idi Tominkaru dikauda'o ida'an.”

¹⁶ ĩnao pidannao, ĩnaudapa paparada-paradaapan panyukunuu oian idi, na'iki ĩparadan oii ba'orainao dau'an. ĩmashaapan naa panyukunuu aipan kawana'ati'i naa, oipa'a naa. ĩnao pidannao, umanawun nii ĩkakuwaapan padau'an. ĩparadan konaunam, ĩkaiman-dakoinpan pidannao ati, ĩaipan idi pa'ati'i karikaonan kaiman-karu.

Jude kakinaowan pasaada-kizinao pakaaritan

¹⁷ Ōmarainapaniinao! Aonaa umanyukunuuta'ana'a wanaobanaa Jesus Christ apostlenna kowaaduzonii, diina'iti'o nii usha'apanu'u. ¹⁸ ĩkian unao ati, “Diina'iti'i amazada katokon-tina'anan di'iti, kaina'a'o nii pidannao dakoopa'o nii Tominkaru na'iki upidanannao. ĩnao pidannao, sha'apaapa'o oia'o panyukunuu na'akan kawana'ati paugaru.” ¹⁹ Na'apa'o pidannao toma'oraz buutaaka-karu unao bii'i. ĩsha'apaapan aimaakan panyukunuu na'akan kawana'ati'o paugaru karikaonan, na'iki aonaa Tominkaru Doronaa nii ĩda'a.

²⁰ Mazan unao ōmarainapaniinao, marii karikaonan umashaapan uma'ozakadaaka, powa'a zii uma'ozakada umishidapan kakinaorii kida, Tominkaru di'iki'oraz. Utorinpauso Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. ²¹ Umashaapa'a naa Tominkaru kamarainapanun ida'a, uzaudapatinan pu'a'a naa wanaobanaa Jesus Christ kamunanu'unan, pataan ida'an u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ²² Ukamunan-kida na'iki uma'ozakada umin-mishidannao, aona'oraz naa ĩaitapanaatan na'ia'oram pamishida. ²³ Na'iki ukazannaata kapam ba'orainao, ukazatan ida'an ĩdyaun ĩna'aka-ka'o ai tikazi di'iti. Na'iki ba'orainao, ukamunan-kida ĩdyaun, mazan uzaudin ĩkaduz ai, aonaa kizi ukaiwadan ĩkamichan kaduz, kaniriba'oraz naa ĩoian idi.

Jude konaukii-kidan Tominkaru umanawunun

²⁴ Uruu Tominkaru ka'iita'oraz pataapan unao uwaotan ai oia'o di'iti, na'iki uruu kadishita-kida'o ni'oraz unao kaimana'o pidannao nii, na'iki konaukiainao nii, umanawunu'o pakonaunaman kanaapu ati.

²⁵ Wakonaukii-kida uruu, soo uruu buda'apa mishi'o Tominkaru, uruu wazannaa, waNaobanaa Jesus Christ ida'an. Soo buda'apa uruu ida'a konaunama-karu, umanawun-karu, ma'ozaka-karu, na'iki udaru'o naobanai-tinapa-karu, kotua'a naa amazada sakadinan iki, kai, na'iki karikaonan. Amen.

† Genesis 4:3-8 †† Numbers 22:1-35 ‡ Numbers 16:1-35

REVELATION

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita apostle John saadanii, udyuuda-ka'o dono'o munapo pidannao ai, paran zikon ia'o amazada Patmos iti, upataka'uta-ka'o utominapatin-kidauzon idi'o pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'o-raz.

John saadan di'ora'a kaarita'a mishidainao Jesus ati'o, pataka'uta-kariwainaoz pamishidan dikin ii Jesus, ĩaita-pa kizi Tominkaru wuru'u kazowautapa'oraz ipai aimaakan sha'apa'oraz kida ĩ'ati.

Usaadan di'ora'a Jesus aida-kidanii u'ati, uzanda'awun ia'o kawanu'o utukapan, diina'iti'i daua'ora'a. John tuka-panii kida kowaadan Jesus kazowautapa'o nii ipai pidannao na'iki aimaakannao, na'iki uru'o nii buuta na'iki pataka'uta pidan oia'o. Di'ora'a kaarita aida kapam mishidainao ati Jesus, na'iki na'apam di'ora'a imi'i baara katokon-tinan nii. Uaida kapam kaina'a'o nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ia'o nii mishidainao mashaapan Tominkaru na'iki Jesus tuma karikaonan, aonaa na'apainim nii utokon.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa

Umanawunu'o aimaakan aida-kida-ka'o John ati

Choochinoo ati'o

Scroll na'iki 7 usakibadapa-kinoo kida

7 kuwudiinao

Dragon na'iki dya'utam kichana'iki-kia'o pana'aokazinao

John tukapan pana'a kida'o aimaakan sha'apan

Tominkaru to'oran shoota-ka'o

Babylon na'iki Satan wiinii-ka'o

Pidannao buuapa-ka'o daua'o

Pa'ina'o aokazi, imi'i baara, na'iki Jerusalem

Jesus wa'atin nii

1 Di'ora'a kaarita ida'a Jesus Christ aida-kidan aimaakan kida aona'oraz uaitapauzo-ka'o.

Tominkaru aida-kidan Jesus ida'an papoitorunao ati kanom sha'apa'azon maonapa'a naa. Jesus dyuudan pa'angelin papoitoru John di'iti. Uaipan John aitapan ipai aimaakan, ² na'iki John kowaada kizi ipai kanom patukapanii. Di'i wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru Paradan di'iki'oraz Jesus Christ aida-kidaniaz.

³ Konaukia'o nii wuru'u pidan aitaapa'oraz di'ora'a kaarita'a na'iki konaukia'o nii wunaou'u abatainaouz na'iki taapainaouz ukuwaanaa, usha'apanum kau'an maonapata'a naa usha'apan kamoon.

John dyuudan paparadan 7 choochi kida ati

⁴ Parada-karu kida John di'iki'o, 7 choochi † kida ati'o Asia Baara ia'oraz.

Marii Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii. Uruu na'auzoz amazada toma-ka'o ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanuo'o nii una'an. Na'iki 7 doronainao di'iki'o mashaa-painaouz Tominkaru Taba kanaapu ii, ⁵ na'iki Jesus Christ di'iki'o kapam. Uruu karikaonanuo'o ukuwaa

† 7 choochi: mishidainao Jesus ati'o na'apa-karuz.

mishiin, na'iki uruu kadishita'oraz kiwiin pamawakakizi iki, na'iki uruu Naobanai ipai kingnao ati imi'i baara'a.

Jesus Christ marainpan idi waunao umawakan wa'ati, uso'otan wa'orian paizain ida'an. ⁶ Utoman ipai waunao Faadaanao nii pa'idiwaru, na'iki taainainao nii Tominkaru uDaru ati. Marii kizi utaapa-ka'o umanawunu'o nii na'iki ma'ozaka'o nii, karikaonan na'iki karikaonan. Amen!

⁷ Uabata, utukapan nii

uwa'atin

isha'iz tuma,

ipai'o nii pidannao tukapan,

atii wunaou'u dakatainaouz uruu

chipirari idi kapam.

Ipai'o nii pidannao zaadan

da'a'a imi'i baara'a

ĩtukapan dono uruu.

Na'apa'o nii mishizi! Amen!

⁸ "Ōgaru Alpha na'iki Omega," †† Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz kian padau'an, "Ōgaru

†† Alpha na'iki Omega: A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'iti.

na'auzoz amazada toma-kaos ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanu'o nii òna'an."

Christ aidinan John ati

⁹ Ògaru John unao inawuzu wamishidan idi Jesus kaimanaiman baokopa, watuudan nii ipai kasha'ora kida'oraz baiaapa-kaos baokopa wazaamatipan pu'u Tominkaru kazowautapa-kizi di'iti. Uruu idi'o òmuudakaos paran ia'o wiizai Patmos ii, òkowaadapauzon idi Tominkaru Paradan, na'iki òkakuwaapan idi Jesus dau'u. ¹⁰ Naobanai kamoon dono'o, Tominkaru Doronaa kazowautan ògaru, na'iki òabata diiwa'o paradakaru na'apa kuwudii † pootapa-kariwai aran kawan kadakotinan òbaru ikinapu.

¹¹ Parada-karu kian, "Ipa pusaada putukapanii kida, udauna'an pudyuuda'a naazu 7 choochinao di'iti, di'ora'a donoi kida di'ia'oraz ati, Ephesus, Smyrna, Pergamum, Thyatira, Sardis, Philadelphia na'iki Laodicea ia'oraz."

¹² Uruu dauna'an aka òtanawatina'akan naa òtukapa'azon kanom wuru'u kadakotina'oraz ò'ati, òtukapa 7 lamp saabatinapa-kizi kida toma-kariwai gold idi.

¹³ Ìbii'i òtukapa pidan kawanu'o, kaiwadapa'o dawuu za'aba'i'o kamicha kaawa'o atii ukidiba di'iti, na'iki zadawii kawanu'o toma-kaos gold idi ukaiwadapaniaz padokori'i ida'an, didimai morokoda-kaos kawan.

¹⁴ Uzowaud baraka, baraka na'apa kinaridi baraka'oraz kawan, na'iki uawun pururu'ukappan na'apa tikazi kawan. ¹⁵ Ukidiba wizi'i, na'apa tawuru kawanu'u chipirari tikazi wizi'idaniaz. Na'iki uparadan abata-kaos na'apa tozowan shaokodappan kawan. ¹⁶ Uzaamatapan 7 wizinao padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki marii dimana'o dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan udako iki. Uawun baara kanadan, kanada na'apa kamoo kanadan kawan, sakitapa kamoo dono'oraz.

¹⁷ Òtukapan idi'i naa uruu, òwashatina'akan naa òawun baara iki ukanaapu'u ukidiba dazaba'a ikoda tawuru'u mawaka'oraz naa. Upu'u mazan upishatan ògaru padiwa'ora antanpu'o paka'u idi, ukian ò'ati, "Mana'a putaria'ana'a! Ògaru kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'o, ¹⁸ na'iki karikaonanu'o nii òkakupan. Ògaru mawakauzoz da'i, mazan aizii òkakupan nii karikaonan na'iki karikaonan. Kaina'a òma'ozakan òwazoota-kinaa nii mawaka-karu na'iki òtaa-kinaa nii kakupa-karu mawakainao ati kapam. ¹⁹ Aizii pusaada'a naa ipai aimakaan putukapanii kida, sha'apa'o ni'oraz kai na'iki diina'iti'i. ²⁰ Òkainaabatan nii pu'ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kaos, wuru kida daua'orazu'u: wuru'u 7 wizinao òzaamatapaniaz òdiwa'ora antanpu'o òka'u ida'a, na'iki wuru'u 7 lampanaos saabatinapa-kizi kidaz toma-kariwai gold idi. Aizii wuru'u 7 wizinaouz, Angelnaos wuru'u, ìnaos wuru'u awunuutapa'o nii 7 choochinaouz, na'iki wuru'u 7 lamp saabatinapa-kizi kidaz, ìnaos wuru'u 7 choochi kidaz."

Tominkaru toma'oraz ipai aimakaan kida utoma-kaos ua'ii, na'iki uruu katokonta'oraz ipai aimakaan kida. † Kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Kaarita choochi ati'o Ephesus ia'oraz

² Udauna'an ukian ò'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Ephesus ia'oraz:

"Dii wuru'u kuwai tawuru di'iki'ora'a, zaamatapa'oraz 7 wizinaos, padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki uruu chi'ika'anpa'oraz wunao bii ana'a 7 lampanaos saabatinapa-kizi, toma-kariwai gold idi.

² "Òaitapa ipai kanom unao sha'apaapanii. Òaitapa dadara ukauudin na'iki utuuda ipai kasha'ora kida'o sha'apa'o u'ati, na'iki aona'o nii uaipan oiainao pidannao kakinaopan unao, na'iki òaitapa utiwaa-kidapanii mariidinauzonao apostle-tinpa'azoinao, utukapa'azon idi ìkuwaa mishiin. Mazan aonaa umishidan ìkakinaori. ³ Òaitapa utuuda kasha'ora kida'oraz ubaiaapaniaz òdikin ii na'iki aonaa ukashadinan. ⁴ Mazan kaina'a òkowaada'azon u'ati aona'o ònaudapan usha'apatan. Aona'a naa umarainpan ògaru aizii, umarainpauzon kawan da'i ògaru kiwiin. ⁵ Udi'itapa na'apam umarainpan ògaru kiwiin. Aizii aona'a naa umarainpan ògaru na'apa. Ukau'an utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apata kizi'i naa usha'apatauzonii kida da'i kiwiin. Mazan umatanawatinkan an u'oian ai òzikadan nii wuru'u ulamp saabatinapa-kizi pawii iki.

⁶ "Mazan òaitapa kaina'a bauda'apa aimakaan usha'apatanii kaimana'o, aonaa unauapan Nicolaitannao †† sha'apaapaniaz, ògaru aonaa ònaudapan kapamazu.

⁷ "Puabatan an na'apam òkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinaos ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, òtaapadan nii unikan wuru'aka'a paoribai taa'oraz kakupa-kinai, Tominkaru di'ia'oraz."

Kaarita choochi ati'o Smyrna ia'oraz

⁸ Udauna'an ukian ò'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Smyrna ii:

"Dii wuru'u kuwai tawuru'u kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'oraz di'iki'o, uruu mawaka'oraz na'iki kakuda'oraz powaa iti koshan.

⁹ "Òaitapa pataka'utinainao unao, aonaa ukasha'apauzin, mazan unao kapuraatanu'o udoronaa ii! Òaitapa oiainan kida wunao kabootan paparadan u'ati'i taapinpa'azoinaouz Jewnaos nii, aonaa Jewnaos mani ìdyaun. Ìnaos baokopa Satan di'iti'o ìzaamatipan. ¹⁰ Mana'a pa'i utaria'a naa aimakaan kida ai maonapa'o ni'oraz naa ubaiaapan. Uabata! Satan tiwaa-kidapan nii unao, utaraa-kidan ida'an ubii iki pidannao, na'iki ubaiaipan nii 10 kamoo. Pakawan pa'i umishida ògaru, atii uzowia'a-

†† Nicolaitannao: sha'apaapauzonao pana'antanpu'o aimakaan Tominkaru Paradan ai.

zoo-ka'o di'iti òdikin ii, na'iki òtaan nii kakupa-kinai uwinipa nii.

¹¹ "Puabatan an na'apam òkian, ukau'an pua-bata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, aona'o nii ubaiaapan wuru'u itamautanuz mawaka-karu."

**Kaarita choochi ati'o
Pergamum ia'oraz**

¹² Udauna'an ukian ò'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuutapa'oraz choochi Pergamum ii:

"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a taapa'oraz marii dimana'o, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan. ¹³ Òaitapanii wuru'u unao mashaapakiziz, na'ia'o Satan naobanai-tinpan. Upu'u pakawan unao da'anpan ògaru na'iki aonaa umarina'atan umishidan ògaru, atii tawuru dono'o Antipas kakuwaapatinauzon dono òdau'u na'iki aonaa umarina'atan pamishidan ògaru, atii uzowiauzo-ka'o na'ii Satan naobanai-tinapa-kizi ii.

¹⁴ "Mazan kaina'a masakauda'u aimaakan aonaa ònaudapan usha'apatan: kaina'a pabi'i kida pidannao unao bii'i da'anpainao Balaam kakinaori; uruu dyuuda'oraz Balak sha'apata-kidan oia'o kida Is-raelitenao ati, ònikan ida'an wanyukunui kida taa-kariwaiz ba'oran tominkarunao ati, na'iki udyuudan ida'an òkiaapaakan madoronaa-daun kapam.

¹⁵ Na'apa kapam kaina'a pabi'i kida pidannao ubii'i da'anpainao Nicolaitannao kakinaori. ¹⁶ Aizii, utanawatina'a naa u'orian ai, mazan umatanawatinkan an, kadimana'o ni'i naa òwa'atin u'ida'ati, òmizaataaka'anan wunao tuma'a matanawatin-kainaouz. Òmizaataakan nii wuru ida'ana'a, marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan, kodita'oraz òdako iki.

¹⁷ "Puabatan an na'apam òkian, ukau'an pua-bata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, òtaan nii u'ati diza-kariwaiz manna. † Òtaan nii kapam ipai òkawana'ati baraka'o kuba, na'a'o nii upaawa'a pa'ina'o uuai saadinpan. Aona'o nii ba'oran pidan aita-panuz, soo wuru'u zaamata'o ni'oraz pa'an aita-pazu."

**Kaarita choochi ati'o
Thyatira ia'oraz**

¹⁸ Udauna'an ukian ò'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuutapa'oraz choochi Thyatira ii:

"Dii wuru'u kuwaiz Tominkaru Dani di'iki'o, uruu tawuru'u pururu'ukappa'oraz uawun tikazi kawan, na'iki wizi'i'oraz ukidiba chipirari wizi'ii-kariwai kawan. ¹⁹ Òaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Òaitapa pakawan utaapan umarainpaakan, umishidan ògaru, ukamunan-kidaakan u'atiaaka na'iki utuuda

kasha'ora kida'o ubaiaapanii. Òaitapa powa'a zii usha'apatan kaimana'o kiwiitapa'o ai.

²⁰ "Mazan kaina'a òkowaada'azon aimaakan u'ati aona'o ònaudapan usha'apaapan: utaapada zii wuru'u zun Jezebel kakinaopan unao. Oroo, mariidapa'oraz pakowaadapan Tominkaru paradan òpidannao ati. Okakinaopan òpoitorunao pana'iti'o karikaonan, odyuudan ida'an òkiaapaakan madoronaa-daun, na'iki ònikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran tominkarunao ati. ²¹ Òdyuudauzoni'i naa otanawatinan pa'orian ai, kotua'iki òzaudapan, mazan aonaa omuuda'azon pakaduz.

²² "Ukau'an, òkarinaadan nii oroo tuukii pabedin paawa'a, na'iki wuru'u ba'orantapainaoz odau'u, òbaiaapa-kidan nii ò'ati kaziwa'o tuukii, mazan òmarina'atan an ipai wuru'u oii kida'oraz pasha'apaapan otuma, aona'o nii òbaiaapanuzu. ²³ Òzowian nii kapam ipai da'anpainao okakinaori kida, pidannao aitapa kizi ipai choochi kida kawana'ati ògaru wuru'u aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu na'iki òdi'itinpan. Òpataka'utan nii ipai pidannao wuru kida kawana'ati'i, oii kida'oraz òsha'apatan.

²⁴ "Mazan kaina'a ba'oran pidannao Thyatira ii, aonaa òda'anpan wuru'u oia'oraz kakinaorii, uruu wuru'u aitapa-kida-kariwaiz pabi'i kida'o pidannao ati, òdakotaniaz Satan kakinaori kida nii. Òkian u'ati, aona'o nii òtaan ba'oran kakinaorii u'ati, ²⁵ mazan dadara'a naa pa'i uzaaminapa umishidan di'iti atii òkaawan.

²⁶ "Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, na'iki taapa'o òdyuudanii usha'apatan atii amazada tokon di'iti, òtaan nii u'ati ma'ozaka-karu ukazowautapakinaa nii ipai amazada kawana'ati. ²⁷ Na'iki ukazowautapan nii òdyaun, ipai pama'ozakan ida'an, ukaraabi'ian òdyaun na'apa aimaakan toma-kariwai kubai idi'o karaabi'ii-ka'o kawan duuza'u, na'apa òDaru taan kawan òma'ozakan òkazowautapakinanao nii. ²⁸ Na'iki òtaan nii u'ati wizi chaapi'iki'oraz utukapauzo-ka'o.

²⁹ "Puabatan an na'apam òkian, ukau'an pua-bata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!"

**Kaarita choochi ati'o
Sardis ia'oraz**

3 Udauna'an ukian ò'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Sardis ii:

"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kazowautapa'oraz 7 doronainao Tominkaru kanaapu iainaoz, na'iki zaamatapa'oraz 7 wizinao paka'u ida'a.

"Òaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Òaitapa kakupa'o kawanu'o utukapa-ka'o padamata, umawakan pu'a'a naa. ² Ukau'an upokoda'a naa, na'iki uma'ozakada'a naa wuru'u kaina'a sodi'oraz zii u'ida'a umawakan aia'a naa manawun. Usha'apanum kau'an òaitapa usha'apataniid kidaz aona'o zii uturuan òTominkarun ati. ³ Unyukunuitapa ukau'an na'apam da'i utominapa-kidauzo-ka'o uabatauzoniaz dau'u. Uizo'atizu, na'iki utanawatina'a

† diza-kariwaiz manna: uruu kotua'oraz Tominkaru tauzon pa-paa-kinaa nii papidanannao, òkoditan dono'oraz Egypt iki.

naa u'oi'an ai. Umapokodakan an, ðwa'atin nii u'ida'ati koidimiki kawan, na'iki aona'o nii uaitapan na'apainim nii ðkaawan. ⁴ Mazan kaina'a masakau-da'u pidannao ubii'i Sardis ii aona'o ðkaniriban pakamichan. ðchi'ikapan nii ðtuma, ðkaiwadan nii baraka'o kamicha, usha'apanum kau'an kaiman ðmashaapan uaiapa-ka'o kawana'ati. ⁵ Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, kaiwada-kida-ka'o nii u'ati baraka'o kamicha, na'iki aona'o nii ðmainaabatan u'uu wuru di'iki'i kakupa-karu kaaritannaaz; [†] ðkowaadan nii ðDaru na'iki Angelnao kanaapu'u, uruu ðda'anpiki.

⁶ "Puabatan an na'apam ðkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!"

Kaarita choochi ati'o Philadelphia ia'oraz

⁷ Udauna'an ukian ð'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Philadelphia ii:

"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kaimana'oraz na'iki mishi'oraz ukuwaa. Uruu wuru'u zaamata-pa'oraz David keyan. Na'apainim uda'atan an pani-inom, aonaa turuu pidan taratan; na'iki utaratan dono paniinom, aonaa turuu pidan da'atanuzu.

⁸ "Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Utukapa! Kaina'a ðmuudan ukanaapu'u da'atinpa'o pani-inom, aona'o turuu pidan taratan. Õaitapa kaina'a masakauda'u uma'ozakan na'iki upu'u zii mazan utaapan ðkakinaori na'iki aonaa umarina'atan ðgaru. ⁹ Na'iki utukapa, wunaou'u zaamatin-painaouz Satan di'iti, ðnao mariidinauzonao, taapinpa'azoinaouz kapam Jewnao nii, aonaa Jewnao mani ðdyaun. ðdapadan nii ðdyaun u'ida'ati ðdawuka kizi u'ati ukanaapu ikinapu ukidiba dazaba'a, na'iki ðaitapan nii ðmarainpan unao. ¹⁰ Utaapan idi ðkaki-naori, utuudan ida'an ipai kasha'ora kida'o ubaiaapaniaz, ðkazannaatan nii unao kichana'iki-kii kida'o ai, kaawa'azo'oraz naa imi'i baara ati tiwaa-kidapa'azo'oraz naa ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a.

¹¹ "Kadimana'o ni'i naa ðwa'atin. Dadara pa'i uzaamatapa kaina'a'oraz u'ida'a, aonaa utaapada'ana'a pidan koidapan u'ai wuru'u uwinipaz ðtaa'azooniaz. ¹² Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o ðtoman nii uruu na'apa ma'ozaka'o tooro kadishitapa'oraz Tominkaru Dapu ia'oraz kawan, aona'o nii na'apainim ukoditan unazo iki. Õsaadan nii umuna'a ðTominkarun uu, na'iki donoi ðTominkarun idiwauz uu, wuru'u pa'ina'oraz Jerusalem, wa'ati'o ni'oraz aokazi iki ðTominkarun di'iki. Õsaadan nii kapam umuna'a pa'ina'oraz ð'uu.

¹³ "Puabatan an na'apam ðkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!"

Kaarita choochi ati'o Laodicea ia'oraz

¹⁴ Udauna'an ukian ð'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Laodicea ii:

"Dii wuru'u kuwaiz Amen ^{††} di'iki'oraz, uruu kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o, uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimakaan.

¹⁵ "Õaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Õaitapa aonaa uwadidin oo uwiichan. Õaipan unao bauda'apa'o ida'a oo ba'oran di'ii mani padamata! ¹⁶ Mazan uwiichan idi masakau-da'u sodi karikaonan, na'iki aonaa uwadidin oo uwiichan, ðporikadan nii unao ðdako nazo iki. ¹⁷ Usha'apanum kau'an ukian, 'Õgaru kasha'apauzi'o manawun, ipai kanom ðaipanipanii kaina'a ð'ida'a, aona'a naa kanom ðaipan powa'a.' Mazan aonaa uaitapan unao pataka'utinainao na'iki aonaa aimakaan nii u'ida'a, unao masha'apauzi'o, ishaawun na'iki makamichanu'o.

¹⁸ Õkakinaotan unao ukau'an, utorii gold ð'ai kaimana'oraz naa usaabaa-ka'o tikazi idi, ukasha'apauz kizi. Utorii kapam baraka'o kamicha ukamichan nii, udiza kizi wuru'u kakiba'azonna'oraz umakamichanun. Utorii kapam kasarai uzichii-kinaa nii uawun kida utukapa kizi kaiman.

¹⁹ "Ipai ðkakinaotan na'iki ðpataka'utan ðmarainapaniinao. Õaipan idi ðizo'atin ðparadan pa'an, ukau'an mishi'i naa pa'i umarina'ata u'oi'an. ²⁰ Dii ðgaru'u, ðkadishitapan paniinom ida'a, ðdau-daupanz; na'ia'oram pidan abatan an ðparadan na'iki da'ata'o paniinom, ðmorotan nii u'idi'iti na'iki ða-roopan nii utuma.

²¹ "Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ðtaapadan nii usakanatan ðtuma ðtaba ida'a, na'apa ðwazootan kawan oia'o na'iki ðsakanatan kawan ðDaru tuma utaba di'ii.

²² "Puabatan an na'apam ðkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!"

Taain-karu Tominkaru ati aokazi ii aida-kida-ka'o

4 Uruu dauna'an ðtukapa aokazi ii paniinom da'atinpa'o! Na'iki ðabatan tawuru'u kiwiini'oraz uparadauzon da'i ð'ati, diiwa'o kuwudii aran kawanu'oraz da'i uparadan. Ukian, "Puwa'ati da'ati'i, ðaida kizi pu'ati kanoma'o nii sha'apa diina'iti'i." ² Sariapa Tominkaru Doronaa kazowautan ðgaru. Õtukapa aokazi ii umanawunu'oraz manawun tabai, [‡] kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a! ^{†††} Pidana sakanatapa'oraz upaawa'a aidinpan kanada na'apa jasper na'iki carnelian kawan, na'iki kaina'a kiwari'i ^{‡‡} awauta uawautapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, na'apa uaidinpan emerald kawan. ^{‡‡‡}

^{††} Amen: Jesus dakotan paugaru 'Amen' nii. [‡] umanawunu'oraz manawun tabai: Tominkaru taba wuru'u, udakota-ka'o 'throne' kii English ida'an. ^{††} Wur'u pidan sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu Tominkaru. Putukapa verse 11. ^{‡‡} kiwari'i: oo kuwari'i; English ida'an udakota-ka'o rainbow. ^{‡‡‡}

[†] kakupa-karu kaaritanna: Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, ðmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

⁴ Kaina'a ba'orainao, 24 manawun kida'o tabainao, awauta ūawautapan wuru'u bauda'apa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai. Na'iki wuru ida'a'a umanawun kida'oraz tabainao, kaina'a 24 kazowautapainao † sakanatapan, ūkaiwadapanii baraka'o kamicha kida, na'iki king kowam kida, gold idi'o utoma-ka'o.

⁵ Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, toroanaru turuinan na'iki kan-kan-kia'o. Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u 7 lamp kida maodapan. Ūnao wuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz. ⁶ Na'a kapam umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, paran kawanu'o, ikoda glass taidada, na'iki kanuunu'o crystal †† kawan.

Na'iki awauta wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai daba'a antanapu kida, kaina'a 4 kakupa'o aimakaanao kida, kaina'a ūawun pananaa an kida, ūkanaapu ikinapu na'iki ūbarau ikinapu. ⁷ Bauda'apa aimakaan aidinpan na'apa lion ‡ kawan; ba'oran aidinpan na'apa tapi'iza kazoti kawan; ba'oran aidinpan pidan awun baara kawanu'o uawun baara; na'iki ba'oran aidinpan na'apa udaru'o koko'i zuutapa'o kawan.

⁸ Ipai wuru'u 4 kakupa'oraz aimakaan kida, kaina'a 6 ūkutuba kida, ipai ūkutuba ida'a kaina'a ūawun kida upaawa iki na'iki uwaranu iki kida. Ipai kamoo na'iki maruta'o karikaonan ūkunuitinauzon kaikapa'a:

“Kaimana'o, kaimana'o, kaimana'o

Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz, uruu na'auzoz amazada toma-ka'o ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanuu'o nii una'an.”

⁹ Na'apainim 4 kakupa'oraz aimakaanoo kunuuan kunui kida, ūkonaukii-kidan, na'iki ūkowaadan pataapan uruu umanawunu'o nii. Na'iki kaiman ūkian wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu wuru'u kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ¹⁰ Uruu dono wuru'u 24 kazowautapainao, ipai ūwashatinan wuru kanaapu'a'a sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, ūmanawuntapan uruu kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. Ipai ūtaan pakowam king kowam kaduz kida wuru kanaapu ati'i, umanawunu'oraz manawun tabai. ūkunuuan naa kaikapa'a:

¹¹ “WaNaobanaa Tominkaru!

Soo pugaru konaunama'o, umanawunu'o, na'iki ma'ozaka'o karikaonan, usha'apanum kau'an putomanii ipai aimakaan.

Puaipan ati'o ūtominan na'iki ūkakupan.”

Kaznizo-dani † zaamatan scroll †† Tominkaru di'iki.

5 Uruu dauna'an ūtukapa wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uzaamat-

jasper, carnelian na'iki emerald: kawinipinaa kida'o kuba, kanuunu'o, mazan wuza'o oo ko'ori'o kapam. † kazowautapainao: umanawuniinao, foomaannao kawanu'o. †† crystal: kawinipina'o kuba, kanuunu'o. ‡ lion: udaru'o baudokoru. †† Kaznizo-dani: Putukapa John 1:29 ida'a. †† scroll: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

apan scroll padiwa'ora antanpu'o paka'u idi. Ipai saada-kariwai kida kaina'a ubarau an na'iki unazo ikinapu, na'iki kaina'a 7 usakibadapa-kinoo kida umuna'an.

² Na'iki ūtukapa umanawunu'o Angel, na'iki ūabata ukian diiwa'o ida'an. “Kanom kaimana'o manawun, turua'o uso'otan wuru'u scroll sakibadapa-kinoo kidaz, na'iki uda'atanuzu?” ³ Mazan aonaa bauda'apa aokazi iki'o, oo imi'i baara iki'o, oo imi'i waranu iki'o turuan pada'atan scroll, oo tukapan unazo ia'o. ⁴ Uru'u naa ūzaadan tuukii, usha'apanum kau'an aonaa kanom ikoda-ka'o kaimana'o nii turua'o uda'atan scroll, oo utukapan unazo ia'o saada-kariwaiz.

⁵ Upu'u bauda'apa kazowautapainoo bii iki'o kian ū'ati, “Mana'a puzaada'ana'a. Putukapa! Wuruu dako-ta-kariwaiz umanawunu'o Lion nii, Judah takaandunz, na'iki uruu kapam David takaandunz, uruu wazoota'oraz oia'o, na'iki turuu uso'otan 7 sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'iki uda'atanuzu.”

⁶ Udauna'an ūtukapa Kaznizo-dani kadishitapan maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a wunoo sakodaitapaniaz 4 kakupa'o aimakaanoo, na'iki kazowautapainoo. Wuruu Kaznizo-daniz zowiauzo-kariwai kawanu'o uaidinpan. Kaina'a 7 u'ozoo kida na'iki 7 uawun kida. Ūnao tawuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz, dyuudauzo-kariwainao ipai amazada kawana'ati da'ati'i imi'i baara ati. ⁷ Kaznizo-dani makon uzaamatan scroll Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o di'iki, udiwa'ora antanpu'o uka'u di'iki.

⁸ Uzaamatan dauna'ana'a naazu uruu'u naa wuru'u 4 kakupa'oraz aimakaanoo na'iki 24 kazowautapainoo, ipai ūwashatinan wuru kanaapu iti'i Kaznizo-daniz. Ipai ūzaamatapan shamoro ††† kida na'iki boon kida gold idi'o utoma-ka'o paida'o shanaribai idi, uruu wuru'u Tominkaru pidanannoo toriinpan kidaz. ⁹ Udauna'an ūkunuuan pa'ina'o kunui:

“Pugaru kaimana'o, puturuuda mishi puzaamatan scroll, na'iki puso'otan usakibadapa-kinoo kida.

Usha'apanum kau'an pugaru zowiauzo-kariwai.

Pumawakan ida'an, pukazannaatan pidannoo Tominkaru ati

ipai amazada kida di'iki, ipai wiizai kida di'iki, ipai bakadun kida ūparadan, na'iki ipai pana'a kida'o pidannoo.

Aizii ipai ūtaainan Tominkaru ati.

¹⁰ Putoman ūdyaun Faadaanao nii pa'idiwaru, taainainoo nii Tominkaru ati.

Na'iki ūnaou'u nii kazowautapa da'a'a imi'i baara'a.”

¹¹ Uruu dauna'an koshan ūawunuupan, ūtukapa angelnao, iriba'o manawun ūdyaun aonaa ūaita-ka'o kawana'ati, awauta ūkadishitapan ūzikonuitapan wuru'u umanawunu'oraz tabai, 4 kakupa'oraz aimakaan-

††† shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

nao na'iki wuru'u 24 kazowautapainao kidaz. ¹² Na'iki ðabata angelnao kunuipan naa diiwa'o ida'an. Kaikapa'a ïkunuunu'u:

“Wuru'u Kaznizo-dani zowiauzo-kariwaiz, kaimana'o uruu.

Marii kizi mishi ukonaukii-kida-kao umanawunun idi, ukasha'apauzin idi, uaitapaaban idi, uma'ozakan idi, ukamarainapanun idi, ukanadan idi, na'iki turuu kizi kaiman kii-karu u'ati.”

¹³ Uruu dauna'an aka ðabatan ipai aimaakan kida kunuipan, aokazi ia'o, imi'i baara'a'o, imi'i waranu ia'o na'iki paran baoko ia'o, na'iki ipai aimaakannao mashaapainao ipai amazada kawana'ati. Ipai ïkunuipan kaikapa'a:

“Wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, na'iki wuru ati'i Kaznizo-daniz.

Marii kizi turuu kaiman kii-karu ï'ati, na'iki ïmarainapa-kao.

Marii kizi kakuwaapa-karu ïmanawunun na'iki ïma'ozakan dau'u, karikaonan na'iki karikaonan.”

¹⁴ Wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakannao kian “Amen!” Uru'u naa kazowautapainao washatina'akan naa paawun baara ukinapu imi'i baara iti, ïtaainan naa Tominkaru ati na'iki Kaznizo-dani ati.

Kaznizo-dani so'otan sakibadapa-kariwai kida scroll di'iki

6 Õawunuutapan pu'u Kaznizo-dani so'otan kiwilitapa'o scroll † sakibadapa-kinao. Õabata bauda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki, parada-karu turuinan diiwa toroanaru kawan. Ukian, “Da'ati'!”

² Õawunuupa'akan, na'ii ðtukapa baraka'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, kabairi'o, na'iki ðtukapa kowamai taa-kao u'ati, king kowam kaduz idi. Uruu umakon naa umizaataakapaanan, ipai uzowian mizaataakapainao patuma, ipai utarubanao kaakinpan u'ati, uruu ukau'an ma'ozaka'o nii manawun ï'ai.

³ Uruu dauna'an Kaznizo-dani so'otan 2nd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Õabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'!” ⁴ Ba'oran kawaro aidina'akan, wuza'o pa'an. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, taa-kao ma'ozaka-kinai u'ati, umizaataakakida-kinaa nii imi'i baara'a pidannao pa'atiaaka, na'apa'o ida'an kizi ïmawakan. Uruu idi udaru'o marii taa-kao u'ati, mizaataaka-kinai marii, dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan.

⁵ Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 3rd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Õabata koshan ba'oran kakupa'o

† scroll: kaarita katoridau'u upapidapa-kao oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saadapa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.

aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'!” Õawunuupan, na'ii ðtukapa podidi'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, uzaamatapa dya'utam kimisha'o aitaaribanaa paka'u ida'a. ⁶ Na'iki ðabata parada-karu wunao bii iki'o kawanu'u 4 kakupa'o aimaakannao. Kaikapa'a kii-karu'u: “Bauda'apa'o kamoo pidan kaudinan winipinaa ida'an turuu utorian soo bauda'apa kilogram poroom, oo turuu utorian soo idikinauda'u kilogram barley. Mazan aonaa pa'i pudokooda'ana'a olive oil na'iki wine winipinaa.” ††

⁷ Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 4th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Õabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'!” ⁸ Õawunuupan, na'ii ðtukapa kidai'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, u'uu Mawaka-karu, na'iki kaina'a Mawakainao Wiizi da'anpan uruu. Ipai ïnao ati ma'ozaka-karu taa-kao ïzowii-kinaa nii 1/4 pidannao da'a'a imi'i baara'a. Wuru kida idi'o nii pidannao mawakanu'u: mizaataaka-karu idi, zamazi-karu idi, karinaa-karu bakadun kida rinai idi, na'iki kichana'iki-kii kida'o aimaakannao zowian nii ïdyaun.

⁹ Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 5th sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'ii ðtukapa altar dazaba'a, pidannao doronaa kida, zowiauzo-kariwainaoz ïmishidan idi manawun Tominkaru Paradan na'iki ïma-mashaada'azookan idi pakakuwaapan udau'u. ¹⁰ Diiwa'o ida'an ïkian, “Umanawunu'o Naobanai, kaimana'o na'iki mishi'o! Mana'a naa puzaudapa'ana'a powa'a! Kai'i naa pupataka'uta wunaou'u imi'i baara ainaouz zowiauzonaouz waunao, pukaunaata'a naa waunao.” ¹¹ Uruu dauna'an ipai ïkawana'ati baraka za'aba'i kida'o kamicha taa-kao ï'ati. Udauna'an ïdyuudakao ïsookapa'anan masakauda'u, atii ba'oran mishidainao, kaudinainaoz Jesus ati, zowii-kao na'apa ïnao zowii-kao kawan, ïaita-kao kawana'ati.

¹² Uruu dauna'an ðtukapa Kaznizo-dani so'otan 6th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Na'iki ðtukapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an, na'iki kamoo marutan podidi'o kamicha kawan, na'iki kauzu tukapa-kao wuza na'apa izai kawan. ¹³ Wiizi kida waotan imi'i baara ati na'apa ma'ozaka'o awaru waota-kidan kawan pa'ishizo'o akai kida pakadunaa di'iki. ¹⁴ Aokazi papidinan na'apa scroll kawan, na'iki umainaabatinan. Midukuo kida na'iki imi'i baara paran ii kida'o, ipai'o nii ïzikadaka-pawiizi iki kida.

¹⁵ Uruu idi ipai kingnao da'a'a imi'i baara'a, ipai kazowautapainao na'iki ipai soldyaanao zowaunaanao, na'iki kapuraataniinao na'iki ma'ozakainao na'iki ipai poitoruinao na'iki aonaa poitoruinao mani, ipai'o nii ïdizinan udaru'o kuba uun nazo ii kida na'iki kuba tu-u'uz kida oroda an midukuo ii. ¹⁶ Diiwa'o ida'an ïkian midukuo kida na'iki kuba kida ati, “Uwaota wa'ida'ati udiza kizi waunao Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o ai, na'iki Kaznizo-dani pataka'utan ai waunao. ¹⁷ Uruu kichana'iki-kii kida'o pataka'utin-karu kamoo kaawan naa wuru'u: kanoma'o nii tuudazu?”

†† Zamazi dono, kawinipinaa wanyukunui sellii-kao.

144,000 Israelitenaou kainaabata-kaou Tominkaru ati

7 Uruu dauna'an õtukapa 4 angelnaou kadishitapan 4 imi'i baara shakaru kida di'ii, ãzaamatan awaru kida, aonaa kizi awaru nii imi'i baara'a oo paran ii oo atamun baawu an. ² Udauna'an õtukapa ba'oran angel wa'atin waoko iki, una'akapa kakupa'o Tominkaru kainaariba. Uparadan diiwa'o ida'an wunao ati'i 4 angelnaou, utaan ma'ozaka-karu ã'ati, ãpataka'uu-kinnaa nii imi'i baara na'iki paran. ³ Angel kian ã'ati, "Aonaa zii ukaziwa'ana'a imi'i baara, paran oo atamun kida atii wakainaabatan dauna'an zii waTominkarun pidanannao, ãtawu kida ida'a."

⁴ Aizii wuru'u Tominkaru pidanannao kainaabata-kariwainao pataawu kida ida'a kowaada-kaou ð'ati ãriban 144,000. ãnao wuru'u 12 Israel takaan-daunnao tonaazinaa bii iki'oraz ãzaamata-kaou. ⁵ 12,000 zaamata-kaou bauda'apa'o tonaazinaa kida di'iki, wunao kida di'iki'i: Judah, Reuben, Gad, Asher, Naphtali, Manasseh, Simeon, Levi, Issachar, Zebulun, Joseph, na'iki Benjamin di'iki.

Iriba'o pidannao baokopatinpan

⁹ Uruu dauna'an õtukapa iriba'o manawun pidannao baokopatinpan aona'o turuu ãaita-kaou! Kaawainaoz na'ati wa'atin ipai bakadun wiizai kida di'iki, na'iki ipai bakadun ãdokoza-daunnao tonaazinaa kida di'iki, na'iki ipai bakadun ãmada kida di'iki, na'iki ipai bakadun ãparadan kida di'iki. Na'a ãkadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai na'iki Kaznizo-dani kanaapu'u. ãkaiwadapa dawuu za'aba'i kida'o kamicha baraka'o, na'iki ãzaamata pokoridi anaba kawan kida'o paka'u kida ida'a. ¹⁰ Diiwa'o ida'an ãkian,

"Pugaru waTominkarun na'iki

Kaznizo-dani kazannaata'oraz waunao.

Pugaru sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a."

¹¹ Ipai daunuuda'u angelnaou kadishitan, awauta ãzikonuitapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, ipai kazowautapainao, na'iki 4 kakupa'o aimaakannao. Uruu dauna'an ipai ãwashatinan, ãawun baara kida apowa iti wuru kanaapu ati'i umanawunu'oraz manawun tabai, na'iki ãtaainan naa Tominkaru ati.

¹² ãkian,

"Amen!

Marii kizi Tominkaru konaukii-kida-kaou umanawunun idi,

na'iki uaitapaaban idi,
na'iki ukaimanan idi;

marii kizi umarainapa-kaou unaobanain idi,

na'iki uma'ozakan idi

karikaonan na'iki karikaonan!

Amen!"

¹³ Udauna'an bauda'apa kazowautapainao bii iki'o pishaan õgaru. Ukian, "Kanom kaduznao wuru'u pi-

dannaouz kaiwadapainaoz baraka'o kamicha za'aba'i kida? Na'iki'oram ãwa'atin?"

¹⁴ "Õnaobanaa, aonaa õaitapan, soo pugaru pa'an aitapa," õkian u'ati.

Uruu dauna'an ukian ð'ati, "Ipai wunao'u do-batainaou'u naa kichana'iki-kii kida'o aimaakan kida baiaapa-kariwai. Ipai'ora'a naa ãchikaan pakamichan za'aba'i kida baraka, Kaznizo-dani izain idi.

¹⁵ "Uruu idi ãkadishitapan Tominkaru taba kanaapu'u kaudinainao nii u'ati uwiizi ii ipai kamoo na'iki maruta'o; na'iki wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a una'auzon ni'i naa ãtuma utaa-pan ãdyaun. ¹⁶ Aonaa na'apainim nii ãzamaziizon oo ãmaaradakon, aonaa na'apainim nii ãbaiaapan kamoo wiichan powa'a, ¹⁷ Usha'apanum kau'an, Kaznizo-dani mashaapa'oraz maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a, utaa-pan nii ãdyaun na'apa kaznizo taapa-kaou kawan, una'akan nii ãdyaun nunudapa'o wunu di'iti, taa'oraz kakupa-kinai. Na'iki Tominkaru inoan nii kapam ãawun uu kida ipai ãawun iki."

Kaznizo-dani so'otan 7th sakibadapa-kariwai scroll † di'iki

8 Kaznizo-dani so'otan dono wuru'u 7th sakibadapa-kariwaiz scroll di'iki, sariapa amazada mashaadina'akan mashaa aokazi ii, ikoda mani pazikon an hour. ² Udauna'an õtukapa 7 angelnaou kadishitapan na'a Tominkaru kanaapu'u, na'iki taa-kaou ãkawana'ati, bauda'apa kida kuwudii. ³ Ba'oran angel kaawan ukadishitan maonapa altar dazaba'a, uzaamatapanii shanaribai kinnaa gold idi'o utoma-kaou. Dirii' kaduunu'o aimaakan kida taa-kaou shanaribai nii u'ati, ukawaodan nii Tominkaru ati upidanannao toriinpan tuma, na'iki umuudan naazu altar, gold idi'oraz utoma-kaou paawa ii, wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu ia'oraz. ⁴ Angel zaamatapaniaz shanaribai ka'awapa'o shan makon doko iti Tominkaru di'iti, Tominkaru pidanannao toriinpan kida tuma. ⁵ Uruu dauna'an angel paidadan shanaribai kinnaa wizi'i'o tikazi tiriizi idi altar paawa iki, udauna'an uka-boota'akan naazu imi'i baara iti, sariapa na'ii kan-kan-ka'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an.

7 kuwudiinao

⁶ Wuruu'u 7 angelnaou zaamatapainaoz pakawana'ati kuwudii kida minziwan naa ãpoota'azon naa kidaz.

⁷ Kiwiitapa'o angel pootan pakuwuda, sariapa dadara kida'o wunu, kuba kawan, na'iki tikazi, izai tuma'o waotan imi'i baara ati. Uruu idi 1/3 imi'i baara ka'awan, na'iki ipai atamun na'iki pinidi na'a kida'o ka'awan.

⁸ Udauna'an ba'oran angel pootan pakuwuda, sariapa aimaakan udaru'o midukuou ka'awapa'o kawanu'u,

† scroll: *kaarita katoridau'u upapidapa-kaou oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saadapa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.*

kaboota-ka'o paran baoko iti. Uruu idi 1/3 paran baoko tanawatinan izai nii, ⁹ na'iki ipai mashaapainao na'a ubaoko'o mawakan, na'iki kanawa tuu'uz kida na'a'o, ipai ĩmainaabata-ka'o.

¹⁰ Udauna'an 3rd angel pootan pakuwuda. Sariapa udaru'o na'iki kanada'o wizi waotan doko iki, wa'ozinao na'iki wunu nunudapan di'iti. ¹¹ Wizi uu "Kibia'o Manawun," uruu idi 1/3 ukibiidan wa'ozinao na'iki wunu nunudapa-kizi kida, na'iki iriba pidannao mawakan ĩtuzan idi wuru'u wunu kibia'oraz manawun.

¹² Udauna'an 4th angel pootan pakuwuda. Sariapa 1/3 kamoo, kauzu, na'iki wiizinao zowita-ka'o, uruu idi 1/3 kida ĩkanadan makada-ka'o. Na'iki 1/3 bauda'apa kamoo ida'a, aonaa ukanadan; na'iki na'apa kapam 1/3 bauda'apa'o maruta'o ida'a, aonaa ukanadan.

¹³ Uruu dauna'an ðawunuupan, ðtukapa udaru'o kokoi zuutapa'o doko ii. Ukian diiwa'o ida'an, "Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii manawun sha'apan ipai pidannao ati mashaapainaoz da'a'a imi'i baara'a, wuru poota-ka'o dono'o idikinauda'u'oraz kuwudiinao, idikinauda'u'o angelnao pootan ni'oraz!"

9 Udauna'an 5th angel pootan pakuwuda, ðtukapa wizi waotauzoz doko iki imi'i baara ati, na'iki key taa-ka'o u'ati, ka'unaru aona'oraz utokon nii keyannaa. ² Wizi da'atan dono wuru'u ka'unaru aona'oraz utokon nii, kishana'o koditan bodo'okappan, na'apa tubaru'o tikazi ka'awapa'o shan kawan. Uruu idi udikinidan kamoo, na'iki maruta utaapan amazada. ³ Aonaa masakauda'u mani manorunao koditan tikazi shan di'iki imi'i baara ati, na'iki ĩma'ozakan taa-ka'o na'apa kankoorun ma'ozakan kawan. ⁴ Aonaa ĩtaapada-ka'o ĩkaziwan pinidi oo atamun kida oo sha'apa'oram paoribai, mazan turuu ĩkaziwan pidannao pa'an, aona'oraz Tominkaru kainaariba nii ĩtawu kida ida'a. ⁵ Wururu'u manorunaouz aonaa ĩtaapada-ka'o ĩzowian pidannao sariapa, mazan ĩbaiatin-kidan nii ĩdyaun baka'iauda'u kauzu. Wururu'u kaziwanu'u ĩchiianiaz na'apa kankoorun chiinii kawan. ⁶ Uruu dono pidannao aipan nii padamata pamawakan, mazan aona'o nii ĩmawakan; ĩaipan pamawakan, mazan aonaa ĩmawakan.

⁷ Wururu'u manorunaouz aidinpan na'apa kawaronao kawan minziwapa'oraz naa mizaataakapa-karu dau'ati; ĩzowau paawa'a kida kaina'a ĩkaiwadapan kowamai kawanu'o Gold idi'o utoma-ka'o, na'iki ĩawun baara kida aidinpan na'apa pidan awun baara kawan. ⁸ ĩzowaud kida dawuan na'apa zun zowaud kawan, ĩudako kida na'apa lion dako kida kawan. ⁹ Kaina'a ĩdokori'i dikiniribanaa kida chipirari idi'o kawanu'o, na'iki ĩkutuba aran kida tururukadappan na'apa tawuru kawanu'u iriba'oraz kawaronao kozootapainaoz chariot † kida mizaataakapa-kizai iti'o kawan. ¹⁰ Kaina'a ĩdyuo kida ida'a ĩchiimikitin-kinaa na'apa kankoorun kawan, na'iki uruu idi'o wuru'u ĩkaziwaanuz pidannao ĩbaiatin-kidan nii ĩdyaun baka'iauda'u kauzu. ¹¹ Kaina'a ĩnaobanaa king kazowautapa'o ĩdyaun, Hebrew ida'an

† chariot: soldyaanao tararan

u'uu dakota-ka'o Abaddon, na'iki Greek ida'an u'uu dakota-ka'o Apollyon, ("Pataka'utauzo" kia'o wuru'u). Uruu angel awunuutapa'oraz ka'unaru aona'oraz utokon nii.

¹² Wururu'u di'ora'a, kiwiitapa'o kasha'ora-karu baiaapa-kariwaiz kaiwainpa'aka'oraz naa shaabatapan naa wuru'u, kaina'iki dya'utama'a naa kasha'ora-karu kida kaiwainpa'o nii zii.

¹³ Uruu dauna'an 6th angel pootan pakuwuda. Ōabata parada-karu wa'atin 4 altar shakaru kida di'iki, gold idi'oraz utoma-ka'o, Tominkaru kanaapu ia'oraz.

¹⁴ Parada-karu kian angel ati, "Pumuuda wuru'u 4 angelnao dodotapa-kariwainaoz udaru'o wa'oz i Euphrates dazaba ia'oraz!" ¹⁵ Uruu 4 angelnao taapa-ka'o minziwapa'a naa; wuru kamoo dau'ati'i aita-kariwaiz naa, uruu dono ĩzowian nii 1/3 pidannao. ¹⁶ Soldyaanao zaidapainaoz kawaronao, ðabata ĩdiri'in kowaada-ka'o 200,000,000 ĩdyaun.

¹⁷ Kaikapa'o wuru'u ðtukapan kawaronao na'iki zaidapainaoz ĩbarau'u kida: wunaou'u zaidapainaoz, kaina'a ĩkaiwadapan padokori'i dikiniribanaa kida, ĩaidinpan wuza tikazi kawan, blue sapphire †† kawan, na'iki yellow sulfur ‡ kawan. Kawaronao zowau kida aidinpan na'apa lionao zowau kawan kida, na'iki ĩdako kida di'iki kodita tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur. ¹⁸ Na'iki 1/3 pidannao zowii-ka'o da'a'a imi'i baara'a, wuru idi'i idikinauda'u'oraz pataka'utin-kinai kida: tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur kodita'oraz kida kawaronao dako iki. ¹⁹ Wururu'u kawaronaoz ĩma'ozakan taa-ka'o uruu dono ĩdako na'iki ĩdyuo kida ida'a'o, uruu kida idi'o wuru'u ĩkaziwaanuz pidannao. ĩdyuo kida kazowau'o na'apa kowazaz zowau kawan.

²⁰ Aizii ipai pidannao, aona'oraz ĩmawakan na'apain wuru idi'i kichana'iki-kii kida'oraz pataka'utin-kinai kida, pakawan aonaa ĩmarina'atan patomanii aimaakan kida. Aonaa ĩmashaadan patoriiinpan oia'o doronainao ati, na'iki wunao ati'i ĩtomaniiaz aimaakan kida gold idi, wizi'i'o chipirari idi, isha'o chipirari idi, kuba idi na'iki atamun idi, aona'oraz kanom ĩtukapan, ĩabatan oo aona'oraz ĩchi'ikan. ²¹ Na'iki aonaa ĩmarina'atan pazowiinpan pairibannao, na'iki ĩsha'apaapan oia'o doronai ida'an aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao, na'iki madoronaa-daun ĩkiaapaakan, na'iki ĩkoidimikin.

Angel na'iki duusodi'o scroll ††

10 Uruu dauna'an ðtukapa ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki. Ukaiwadapanii kawanu'o isha'iz kamicha kaiwaadapa-ka'o kawan. Na'a'o kapam kiwari'i uzowau paawa an, uawun baara kanada'o na'apa kamoo kawan, na'iki utaba'u kida na'apa dokoa'o tikazi kida maodapan kawan ĩaidinpan, ² paka'u ida'a uzaamatapa duusodi'o scroll da'atinpa'o. Udauna'an umuudan padiwa'ora antanpu'o

†† sapphire: uruu konaunama'o kuba. ‡ sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii. † scroll: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

pakidiba paran paawa iti, na'iki umuudan pa'ashabaron antanpu'o pakidiba imi'i paawa iti. ³ Na'iki ukadakon diiwa'o ida'an na'apa lion kadakon kawan. Uruu dauna'an sariapa 7 toroanarunao dako'atinuzu, ðaitapa na'apa'oram wuru'u iparadan kianuz. ⁴ Maonapa'ora'a naa ðsaadan padamata na'apam ikian kida, upu'u mazan ðabatan parada-karu kian aokazi iki ð'ati, "Pumashaapa zii! Mana'a pusaada'ana'a na'apam toroanarunao kian."

⁵ Uruu dauna'an umanawunu'oraz angel, kadishitapa'oraz paran paawa ii, na'iki imi'i paawa'a sawadan padiwa'ora antanpu'o paka'u aokazi iti. ⁶ Uaipan idi paparadan mishida-ka, ukaiwaan Tominkaru uu, uruu karikaonanu'oraz ukakupan, toma'oraz aokazi na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, uruu toma'oraz imi'i baara na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, na'iki uruu toma'oraz paran na'iki ipai aimaakannao ubaoko'ia'oraz. Angel kian, "Aona'o ni'i naa Tominkaru zaudapan powa'a! ⁷ Mazan 7th angel pootan dono'o naa pakuwudu, umishian ni'i naa pasha'apata'azoonii, na'apa ukowaaduzon kawana'atizu kotua'a naa, uruu wuru'u kuwaiz, aona'oraz uaitapauzo-ka, ukowaaduzoniaz papoitorunao, prophetnao ati."

⁸ Udauna'an ðabata parada-karu aokazi iki'o kian ð'ati koshan, "Pumako puzaamata'an wuru'u da'atinpa'oraz scroll, angel ka'u di'iki, kadishitapa'oraz paran paawa ii na'iki imi'i paawa'a."

⁹ Uruu idi ðmakon angel di'iti ðpishaan naa u'ai wuru'u duusodi'oraz scroll. Ukian ð'ati, "Puzaamatazu na'iki punika'a naazu. Pudako ii putiwaan niiz bishoo, mazan pudyokorautan dauna'an ukaawan nii putoba nazo iti katama'a naa." ¹⁰ Uruu idi ðzaamatan naa wuru'u duusodi'oraz scroll angel ka'u iki ðnikan naazu! Òdako ida'a ðtiwaanuz bishoo, mazan ukaawan ðtoba nazoo iti, sariapa ukataman.

¹¹ Udauna'an kii-karu ð'ati, "Pukowaada'ana'a naa koshan kanom Tominkaru aiapanii pasha'apatan ipai pidannao ati, bakadun kidaz i'wiizi, imada, iparadan, na'iki ipai kingnao ati."

Dya'utama'o prophetnao Tominkaru dyuudanii

11 Uruu dauna'an aitaaribai atamun taa-ka ð'ati na'iki kii-karu ð'ati, "Pumako puaita'an kizi na'apam Tominkaru Dapu na'iki altar udarun, na'iki puaita na'apauda'um kaina'a pidannao choochiipainao unazo ii. ² Mazan aonaa puaita'ana'a na'apam Tominkaru Dapu panibazooti udarun, usha'apanum kau'an taa-kariwai'i naa wuru'u ba'oran pidannao ati, aona'oraz imishidan Tominkaru. Ichi'ikaadanaan nii ipai dono'i nazo an Tominkaru pidannao mashaapa-kiziz, na'iki ipataka'utan niizu 42 kauzu. ¹³ Na'iki ðtaan nii ma'ozaka-karu dya'utama'o ðprophetinnao ati ikakuwaapa-kinaa nii mishi'oraz ðkuwaa dau'u, wuru dono'o 1,260 kamoo kidaz. Uruu dono ikaiwadan nii kamicha

† 42 kauzu: na'apa'o wuru kawanu'o verse 3 ida'a'oraz 1,260 kamoo kidaz, na'apa'o kapam wuru kawanu'o Revelation 12:14 ida'a'oraz 3 1/2 wunu kawan.

kasha'ora-karu daara ðaida-kida-kinaa nii pakasha'oran pidannao oian dau'ati."

⁴ Wur'u dya'utama'oraz Tominkaru prophetinnao, imada wuru'u dya'utama'oraz olive kadunaa kida ni'oraz, †† na'iki dya'utama'oraz lamp saabatinapa-kizi kida ni'oraz kapam kadishitapa'oraz Naobanai kanaapu ii, uruu kazowautapa'oraz ipai amazada. ⁵ Na'ia'oram pidan tiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan ituma, ikodita-kidan nii tikazi padako iki kida, uruu idi'o nii izowian patarubanao. Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii pidan mawakan utiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan i'ati. ⁶ Kaina'a'o nii imada'ozakan taa-ka ðmashaatapa-kinaa nii wunu ukaawan ai, wuru dono'o ikakuwaapatinanuz Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a kapam imada'ozakan taa-ka ðtanawata-kinaa nii wunu izai nii, na'iki turuu isha'apatan bakadun pataka'utin-kinaa kida imi'i baara'a na'apainim karikaonan paipan kawana'ati.

⁷ Ipaian dauna'an pakakuwaapan pidannao ati, wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi kodita'o ni'oraz imi'i waranu iki, mizaataakan nii ituma, uzowian nii idyaun mawaka. ⁸ Mawaka'o prophetnao na'ian nii mapudu'o dobaapa-kizai dunapo ii, umanawunu'oraz dono'i nazo ii. Na'ia'o kapam imada'ozakan Jesus taukauzo-ka cross di'iti. Uruu wuru'u donoiz dakota-kariwaiz kapam Sodom oo Egypt nii, usha'apanum kau'an pidannao na'ii sannao mashaapan idi oii, na'apa Sodom oo Egypt Baara sannao kawan. ⁹ Pidannao ipai wiizai kida di'iki, bakadun idokozu-daunnao kida di'iki, bakadun iparadan kida di'iki, na'iki ipai bakadun imada di'iki, ipai'o nii itukapan Prophetnao mawakainouz washat-inpan 3 1/2 kamoo, na'iki aonaa imada'ozakan ðdida-ka.

¹⁰ Tuukia'o nii pidannao konaukian Prophetnao mawakan idi, usha'apanum kau'an kiwiin ipataka'utin-kidauzon idyaun tuukii manawun. Uruu idi ikonaukiitinan nii, idyuudan nii aimaakan kida pa'atiaaka kida.

¹¹ Mazan 3 1/2 kamoo dauna'an, Tominkaru kakudan nii idyaun powaa iti koshan, uruu idi ikadishitan, na'iki ipai tukapainao idyaun tarian. ¹² Uruu dauna'an dya'utama'oraz Prophetnao abatan diiwa'o parada-karu aokazi iki'o kian i'ati, "Uwa'ati da'ati'i!" kii. Imakon naa aokazi iti isha'iz ida'an, pidannao manaudapa-kainao idyaun awunuutapan pu'u.

¹³ Sariapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun, na'iki 1/10 kabaunnao tonnaa kaboo'i-ka. 7000 pidannao mawakan wuru idi'i imi'i nakainanuz, ba'orainao wa'akinainao aona'o imawakan, tuukii itarian, uruu idi ikian, "Tominkaru aokazi ia'o, pugaru ma'ozaka'o manawun."

¹⁴ Di'ora'a 2nd kasha'ora-karu kida, kaiwainpa'aka'oraz naa kida, shaabatapan naa wuru'u. Kaina'iki bauda'apa'a naa kasha'ora-karu, kadimana'o ni'i naa ukaiwainpan di'ora'a kida dauna'an.

7th angel pootan pakuwuuda

¹⁵ Uruu dauna'an uru'u naa 7th angel pootan pakuwuuda, na'ii ðabata diiwa'o ida'an parada-karu ki-da aokazi iki'o kian:

"Aizii di'ora'a dauna'an,
soo wanaobanaa Tominkaru
na'iki wuru'u uzaamataniaz Christ,
kazowautapan ni'i naa ipai pidannao.
Tominkaru kazowautapan nii karikaonan
na'iki karikaonan!"

¹⁶ Sariapa 24 kazowautapainao sakanatapainaoz pataba kida ida'a Tominkaru kanaapu'u, ipai ïwashatinan paawun baara ikinapa imi'i baara iti, ïtaainan naa u'ati. ¹⁷ ïkian:

"Wanaobanaa Tominkaru umanawunu'o,
pugaru na'auzoz amazada
toma-kao ua'ii,
na'iki karikaonanu'o nii puna'an.
'Kaiman' wakian pu'ati,
puaidan idi mishi'o puma'ozakan,
na'iki pusakadani'i naa pukazowautapan!
¹⁸ Ipai mamishida-kainao to'oran tuukii pu'ati,
kaawa'a naa aizii puto'oran kamoon,
pubuupan mawakainao kamoon kaawan naa.
Kaawa'a naa kamoo pukawinipinaata-kinaa nii pupoitorunao,
wuru'u prophetnaouz,
na'iki ipai pupidanannao taapainaoz pugaru umanawunu'o nii,
manawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao.
Kaawa'a naa kamoo pumainaabatan
ipai pidannao zowiainao
ba'oran pidannao da'a'a imi'i baara'a."

¹⁹ Uruu dauna'an aka Tominkaru Dapu aokazi ia'o da'atinan na'iki na'ii ðtukapan kaimana'oraz pakara Tominkaru paradan pakarannaaz. Udauna'an na'a kan-kan-kia'o, toroanaru turuinan, imi'i nakainan na'iki dadara tuu'uz kida'o wunu waotan.

Zuna na'iki Dragon †

12 Uruu dauna'an ðtukapa umanawunu'o di'itina-pa-kinai aimaakan aidinan aokazi ii: Zuna kakamichantipa'o kamoo idi, na'iki kauzu okidiba waranu'u, na'iki kaina'a okaiwadapan king kowam kaduz, upaawa'a kaina'a 12 wizinao. ² Kaudani'o wuru'u orooz, odani shakata'azon idi'i naa ozaadan na'iki okadakoinan ukaziwan idi.

³ ðtukapan koshan ba'oran umanawunu'o di'itinapakinai aimaakan aokazi ii: na'ii ðtukapa udaru'o wuza'o Dragon, kaina'a'o 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida. ⁴ Padyuo idi uto'otan doko iki 1/3 wizinao, udauna'an ukabootan ïdyaun imi'i baara ati. Dragon kadishitan zun kanaapu'u, unika'azon odani, ushakatan dono.

† *Dragon: uruu oia'o doronai zowaunaa, udakota-kao Satan.*

⁵ Uruu'u naa okaudanipa'akan naa daonaiora odani nii, uruu wuru'u kazowautapa'o ni'oraz ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a, pama'ozakan ida'an. Mazan ko-raidaonaa na'aka-kao masha'apakiaka Tominkaru na'iki utaba di'iti. ⁶ Na'iki wuru'u zunaz, okidoopa'akan naa munapo pidan mashaapa-kizi ai, amazada iti, Tominkaru minziiwatanii di'iti, na'ii kaimana'o nii otaapa-kao 1,260 kamoo kawana'ati. ††

⁷ Uruu dauna'an mizaataaka-karu aokazi ii. Michael, pa'angelinnao tuma mizaapan Dragon, na'iki Dragon pa'angelinnao tuma mizaapan powaa iti Michael.

⁸ Mazan winii-kao Dragon pa'angelinnao tuma, na'iki aonaa turuu ïmashaapan naa powa'a aokazi ii. ⁹ Uruu idi udaru'oraz Dragon na'iki uangelinnao kaboota-kao'a naa aokazi iki imi'i baara ati, uruu wuru'u dakota-kariwaiz kowazaz nii kotua'a naa, na'iki Devil oo Satan kii, uruu wuru'u sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati umariidapan ida'an ïdyaun.

¹⁰ Sariapa ðabatan aokazi ii parada-karu kian diiwa'o ida'an kaikapa'a: "Aizii waTominkarun kazannaatan pa-pidanannao kamoon kaawan naa! Aizii uaidan pamanawunun pakazowautapan ida'an king kawan, na'iki Christ, uzaamataniaz naobanai nii aidan pamanawunun kapam utuma. Usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa powa'a Satan kadishitan Tominkaru kanaapu ii, ukaboota-kao idi'i naa aokazi iki imi'i baara ati. Uruu wuru'u kowaadapauzoz da'i kiwiin Tominkaru ati kanom wa'inawuzunao na'iki wadadakoona sha'apatanii oii kida'oraz aimaakan ipai kamoo na'iki maruta'o Tominkaru ati. ¹¹ Mazan wa'inawuzunao na'iki wadadakoona winii Satan, Kaznizo-dani izain ida'an na'iki ïkakuwaapan ida'an kaimana'o kuwai dau'u udau'oraz, na'iki aonaa ïtarian pazowia'azoo-kao ai.

¹² Ukonaukii, unao mashaapainaoz aokazi ii, mazan unao mashaapainao imi'i baara'a na'iki paran baoko ii, ubaiaapan nii kasha'ora-karu tuukii, Satan kaawan idi'i naa unao ida'ati. To'ora uruu, uitapan idi aona'a naa amazada turuuan usha'apata-kida-kinaa nii oia'o."

¹³ Dragon aitapan idi'i naa pakaboota-kao imi'i baara ati, uru'u naa udawatan zun shakata-kida'oraz da'i daonaiora. ¹⁴ Mazan dya'utam udaru'o kokoi kutuba kawan kida'o taa-kao o'ati, ozuuta-kinaa nii pawii zi iti amazada iti munapo'o pidan mashaapa-kizi ai. Na'ii kaimana'o nii otaapa-kao Dragon ai 3 1/2 wunu kawana'ati. †

¹⁵ Uruu dauna'an Dragon kodita-kidan wunu padako iki, kadimana'o ushootan wa'ozi kawan zun dawu'ati uaipan wunu na'akan oroo munapo. ¹⁶ Mazan imi'i kaminka'uta wuru'u zunaz, uda'atinan ida'an utoman ka'unaru, uruu idi ipai wunu morotan ushaawata.

¹⁷ Uruu idi Dragon to'oran zun ati na'iki umakon umizaataaka'anan ba'oran odainao tuma mishidainaoz Tominkaru paradan na'iki taapainaoz Jesus kuwaa.

¹⁸ Udauna'an Dragon kadishitan paran danoma ii.

†† *Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kao 1,260 kamoo daua'oraz.* ‡ *Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kao, 3 1/2 wunu daua'oraz.*

Dya'utam pana'aokazinao

13 Udauna'an õtukapa bouda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan paran baoko iki. Kaina'a 10 u'ozoo na'iki 7 uzowau; ipai u'ozoo kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a uuai saadinpan dakoopa'o Tominkaru. ²Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi aidinpan na'apa baudokoru kitannaaru kawan, ukidiba kida udaru na'apa bear † kidiba kida kawan, na'iki udako na'apa lion dako kawan. Dragon taan naa wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati pataba na'iki pama'ozakan na'apa kizi ukazowautapan paugaru kawan kapam. ³Bouda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, tuukia'o uzowiauzo-kaao, mazan manaka'a naa powaa itiz. Uruu idi ipai pidannao imi'i baara ainaouz tuukii ïdi'itinpan, na'iki ïda'anan naa wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi. ⁴Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u Dragon, utaan idi pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. Na'iki umanawun nii kapam ïtaapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi. ïkian, "Aonaa kanom ma'ozaka'o nii uruu kawan. Kanom ka'ïita pawiniinuz, pamizaataakan ida'an utuma?"

⁵Uruu dauna'an wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ma'ozakan taa-kaao u'atadinapa-kinnaa nii na'iki na'apa'o kida ida'an udakoopan Tominkaru. Ukazowautapan taa-kaao 42 kauzu. ⁶Udakoopan Tominkaru, u'uu, umashaapa-kizi na'iki ipai mashaa-painao aokazi ii. ⁷Taapada-kaao umizaapan Tominkaru pidannao na'iki uwini ïdyaun pama'ozakan ida'an. Na'iki taapada-kaao ukazowautapan ipai pidannao, ipai bakadun kidaz ïdokoza-daunnao kida, ïwiizi, ïparadan na'iki ïmada. ⁸Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi. ïnao wuru'u pidannao aona'oraz ï'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa †† ida'a amazada toma-kaao ua'ii. Wuru'u kaaritaz zowiauzo-kariwai Kaznizo-dani kaaritan wuru'u.

⁹Puabatan an na'apam õkian, ukau'an puabata'a naa kaiwuru'u parada-karuz. ¹⁰Na'ia'oram pidan aiapa-kariwai utaraa-kaao, mishi'o nii utaraa-kaao; na'ia'oram pidan aiapa-kariwai uzowii-kaao marii idi, mishi'o nii uzowii-kaao marii idi. Ukau'an marii kizi Tominkaru pidannao tuudan papataka'uta-kaao na'iki marii kizi pakawan ïmishidapan uruu.

¹¹Uruu dauna'an õtukapa ba'oran kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan imi'i ka'azo iki. Kaina'a dya'utam u'ozoo kaznizo dani kawan, na'iki uparadan na'apa Dragon paradauzon kawan. ¹²Na'iki na'apa koshan uma'ozakan kiwiitapa'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan na'iki na'apa usha'apatan aimaakan kida uaipan kawana'ati. Uruu idi uduyudan ipai imi'i baara anainao pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u ki-

† bear: udaru'o na'iki to'ora'o. Ukaiwaanii pabazi za'aba'i kida pazowii-kinnaa nii aimaakan. Kaina'a udikin Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii. †† kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, ïmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

wiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kakuda'oraz naa pazowii-kaao dauna'an tuukii. ¹³Na'iki uaidan umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao atii uwaota-kida zii tikazi aokazi iki imi'i baara ati ipai ïawunuutapan pu'u. ¹⁴Na'iki ipai upozawata-kidan pidannao mashaapainaoz imi'i baara'a uaidan ida'an wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi awunuutapan pu'u. Na'iki uduyudan ïtoman aimaakan na'apa'o kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan uaidinpan, uruu tawuru'u zowiauzo-kariwaiz tuukii, na'iki kakuda'oraz naa powaa iti. ¹⁵Udauna'an uma'ozakan taa-kaao unizoin-kidan wuru'u toma-kariwaiz aimaakan, na'iki turuu kizi uparadan kapam. Uruu idi uduyudan ipai pidannao aona'oraz ïdawukan pa'ati zowii-kaao.

¹⁶Tuukii kichana'iki-kia'o pana'aokazi ‡ dyuudan ipai pidannao, pataka'utinainao na'iki manawun-tinpainao, kapuraatanu'o na'iki mapuraatanu'o, poitorui na'iki aonaa poitorui mani kainaabata-kidinan padiwa'ora antanpu'o paka'u kida ida'a oo pataawu kida ida'a.

¹⁷Na'iki aonaa turuu pidan toriinan oo selliipan sha'apauzii, kinaaribai aonaan an u'ida'a, uruu wuru'u kiwiini'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi uuaz, na'iki uruu wuru'u u'uu aitaapa-kinnaoaz.

¹⁸Da'a'a uaiapa aitapaaba-karu, kanom aitapaaba'o marii kizi uaitapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi uu aitaaribanaa, usha'apanum kau'an uruu kainaabata'oraz pidan uu kapam, wuru'u 666 kia'oraz.

Kaznizo-dani na'iki pidannao ukazannaataniinao

14 Uruu dauna'an õawunuupan koshan õtukapa Kaznizo-dani kadishitapan Zion naawa'a, na'iki kaina'a utuma 144,000 pidannao, ïnao wuru'u kaina'a'oraz u'uu na'iki udaru uu saadinpan ïtawu kida ida'a. ²Na'iki õabata parada-karu aokazi iki'o na'apa tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Wuru'u õabataniaz tauapatinainao kawanu'o shamoro † kida ida'an. ³Uruu 144,000 pidannao kunuuan naa pa'ina'o kunui umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, na'iki 4 kakupa'o aimaakannao kanaapu'u, na'iki 24 kazowautapainao kanaapu'u. Aonaa turuu ba'oran pidannao kunuuan wuru'u kunuiz, soo wuru'u 144,000 pidannao pa'an, ïnao wuru'u Tominkaru kazannaataniinaouz. ⁴Ënao wuru'u aona'oraz na'apainim ïkiitauzon zun, uruu idi kaiman ïtaapan pananaa. Ënao wuru'u da'ana'oraz Kaznizo-dani umakon dono na'itim karikaonan. Ënao wuru'u kiwiitapa'oraz ïkazannaata-kaao imi'i baara'a, ïnao taa-kariwaiz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani ati. ⁵Aonaa na'apainim ïmariidinauzon, na'iki aonaa ïsha'apatauzon oia'o.

Idikinauda'u'o angelnao

⁶Uruu dauna'an õtukapan bouda'apa angel zuutapan doko ii, ukowaada'azon Kaimana'o Kuwai karikaoo-

‡ kichana'iki-kia'o pana'aokazi: uruu kowaada-kariwaiz verse 11 di'ii. †† shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

nanu'oraz umishiin Tominkaru di'iki'o ipai pidannao ati, mashaapainouz ipai amazada kawana'ati kida da'a'a imi'i baara'a, bakadun kidaz iwiizi, idokozunnao, iparadan, na'iki imada. ⁷ Ukian diiwa'o ida'an, "Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki ukonaukii-kida'a naa uruu." Kaawa'a naa kamoo aita-kariwaiz, ubuupa-kinnaa nii ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a. Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii, uruu wuru'u toma'oraz aokazi, imi'i baara, paran na'iki wuru nunudapa kida'oraz.

⁸ Udauna'an 2nd angel aidinan kiwiitapa'oraz angel dawu'ati. Ukian, "Mainaabata-kaoa'a naa! Mainaabata-kaoa'a naa Babylon umanawunu'oraz donoi. Babylon sha'apatanii madoronaa-daun kida'oraz oia'o, ipai owaota-kidan ba'oran wizainao kida da'a'a imi'i baara'a, otaan kawanu'o wine ituzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine okiaapa-kidinanuz madoronaa-daun. Ona'apan idi'o Tominkaru pataka'utan oroo."

⁹ Uruu dauna'an otukapa 3rd angel aidinan kiwiitapainao dawu'ati. Ukian diiwa'o ida'an, "Ipai pidannao taapainao kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii, na'iki toma-kariwai uruu kawanu'oraz, na'iki ipai kaina'a'o ukainaariba kida itawu kida ida'a oo i'diwa'ora antanpu'o ika'u kida ida'a, ¹⁰ ipai'o nii kapam ituzan wine wuru'u Tominkaru to'oranuz. Uruu ma'ozaka'oraz manawun wine Tominkaru shootan ni'oraz pato'oran kooonaa nazo iti ituzan nii. Di'ora'a pidannao pataka'uta-kaou'o nii idyaun, ka'awapa'o sulfur † idi, angelnao na'iki Kaznizo-dani awunuutapan pu'u.

¹¹ Wuru'u tikaziz pataka'uta'o ni'oraz idyaun, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii ibaiatinan shaabatan. Inao wuru'u taapainouz kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii na'iki toma-kariwai uruu kawan, na'iki kaina'a'oraz ukainaaribanaa u'uuaz i'ida'a."

¹² Ukau'an marii kizi Tominkaru pidannao ma'ozakadinan ituuda kizi papataka'uta-kaou. Pakawan kizi iizo'atin Tominkaru kakinaori kida na'iki ida'anan Jesus pamishidan tuma.

¹³ Uruu dauna'an obatan aokazi iki'o parada-karukian, "Pusaada di'ora'a: Wunaou'u mishidainouz Naobanai Jesus, konaukia'o nii idyaun imawakan an di'ora'a dauna'ana'a." Udauna'an Kaimana'o Doronaa kian, "Mishi'o wuru'u. Isookapan ni'i naa dadara kida'o pakaudin-kizi ai, ipai aimaakan kaiman kida'oraz isha'apatan aitapa-kida-kaou nii."

Kasaba'upa-karu paoribai aka imi'i baara'a

¹⁴ Udauna'an dawunuupan otukapa baraka'o isha'iz. Kaina'a pidan kawanu'o sakanatapan isha'iz paawa'a. Kaina'a king kowam kaduz gold idi'o utoma-kaou zowau paawa'a, na'iki kaina'a uzaamatapan di mana'o soopara paka'u ida'a. ¹⁵ Uruu dauna'an ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'o di'iki. Diiwa'o ida'an ukian wuru'ati'i sakanatapa'oraz isha'iz paawa ia'o ati, "Aizii pusa'uka'a naa paoribai kadunaa

† sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kida puseoparan idi, ipai paoribai aka kida da'a'a imi'i baara'a'oraz dyuu'a naa kidaz, kaawa'a naa kamoo turuu kizi'i naa ikasaba'uu-kaou!" ¹⁶ Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz isha'iz paawa'a kaudina'akan naa puseoparan ida'an. Ipai ubaokopatan paoribai aka da'a'a imi'i baara'a.

¹⁷ Uruu dauna'an otukapa ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'oraz di'iki, kaina'a u'ida'a di mana'o soopara kapam.

¹⁸ Na'a'o ba'oran angel, ukoditan altar dazaba iki, uruu wuru'u taapa'oraz tikazi. Ukian diiwa'o ida'an angel zaamatapa'oraz di mana'o soopara ati, "Pukaiwa'a naa puseoparan, pudukuta'a naa grape kida pakadunaa kida di'iki da'a'a imi'i baara'a, usha'apanum kau'an ozoka'a naa grape kida." ¹⁹ Uru'u naa ukaudina'akan naa puseoparan ida'an imi'i baara'a, ipai udukutan grape kida pakadunaa kida di'iki. Udauna'an umuudan naa kidaz grape dakazaa-kizinao nazo iti, †† uruu wuru'u Tominkaru to'oranuz. ²⁰ Grape kida dakazaa-kaou na'iki u'uu sararoo-kaou paniba ia'o wizi ai. Grape uu sararoo-kaou dono'o naa, izai kodita na'iki, ushootan wa'ozi kawan, umakon munapo 200 miles mani, na'iki baka'iauda'u feet mani ukaanan.

Angelnao na'iki dawu'itiini'o pataka'utin-kinai kida

15 Uruu dauna'an otukapa ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan aokazi ii. ⁷ angelnao zaamatapan ⁷ pataka'utin-kinai kida, uruu ikaduzunnaa. Ikaiwainan dauna'an kida aona'o ni'i naa Tominkaru to'oran powa'a.

² Udauna'an otukapa paran, glass taidada tikazi tuma'o kawanu'o. Na'iki na'a udazaba'a otukapa kapam taonawu'u winiainouz da'i kichana'iki-kii kida'o pana'aokazi, imadawuka'azookan ida'an toma-kariwai uruu kawanu'o ati na'iki aona'o itaapadan pakainaa-bata-kaou ukainaariba idi uruu wuru'u u'uu aitaaribanaaz kapam. Na'iki itaamatapanii shamoro ‡ kida, Tominkaru taaniaz i'ati. ³ Na'iki ikunuan naa Moses kunu, Tominkaru poitoruz, na'iki Kaznizo-dani kunu kapam wuru'u. Kaikapa'a ikunuanu'u:

"Naobanai Tominkaru pugaru umanawunu'o, pusha'apata umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kinai kida.

Pugaru King nii ipai wiizai kida ati, ipai wuru kida'a pusha'apatanii kidaz ipai ukaimanan na'iki umishiin.

⁴ Kanom aona'o nii utarian pu'ai, Naobanai.

Ipai pidannao kowaadan nii pugaru umanawunu'o. Pugaru puba'oran kaimana'o.

Ipai pidannao ipai wiizai kida di'iki wa'atin nii pu'ida'ati,

idawuka'anan pu'ati.

Usha'apanum kau'an ipai kanom pusha'apatanii kida, ipai usakitapan na'iki umishiin."

†† Kuba ida'a'o ka'unaru kichada-kaou udaru'o, udakota-kaou 'winepress' kii. ‡ shamoro: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

⁵ Uruu dauna'an ðtukapa Tominkaru Dapu aokazi ia'o, Tabernacle † da'atinan. ⁶ Wuru'u 7 angelnao zaa-matapainaoz 7 pataka'utin-kinai kida koditan Tominkaru Dapu nazo iki, ðkaiwadapanii maniriba'o kamicha wizi'i kida'o, na'iki ðkaiwadapanii zadawii kawanu'o gold idi'o utoma-ka'o, didimai kaiwada-ka'o kawanu'o padokori'i kida paawa an. ⁷ Uruu dauna'an bauta'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki'o, taan 7 angelnao ati, 7 boon kida gold idi'o ðtoma-ka'o paida kida'o Tominkaru to'oran idi, uruu mashaapa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ⁸ Sariapa Tominkaru Dapu nazoo kashana'akan tuukii, Tominkaru umanawunun na'iki uma'ozakan na'an idi'i naa, aonaa turuu pidan morotan unazo iti, atii 7 pataka'utin-kinai kida ipain, wuru'u 7 angelnao zaamatapaniaz kida.

7 boonao paida kida'o Tominkaru to'oran idi

16 Uruu dauna'an ðabatan diiwa'o parada-karu Tominkaru Dapu'u iki'o kian 7 angelnao ati, "Umako ushoota'ana'a naa wuru'u 7 boon zo'o kida'o-raz Tominkaru to'oranuz, imi'i baara iti."

² Kiwiitapa'o angel makon ushootan naa paboonan wazoo imi'i baara iti. Sariapa kachama'idiikia'o kaziwa'o kabisho-karu kaawan wunao ida'ati'i, kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kinaariba kida ð'ida'a, na'iki dawukainaoz toma-kariwai uruu kawanu'o ati.

³ Udauna'an 2nd Angel shootan paboonan wazoo paran baoko iti. Sariapa wunu tanawatinan mawaka'o pidan izain kawan uaidinpan, na'iki ipai aimaakannao mashaapa'o paran baoko'o mawakan.

⁴ Udauna'an 3rd Angel shootan paboonan wazoo wa'ozinao na'iki wunu nunudapainao kida di'iti, ipai ðtanawatinan izai nii. ⁵ ðabata Angel taapa'oraz wunu kian,

"Pugaru kaimana'o Tominkaru,
pugaru na'auzoz amazada toma-ka'o ua'ij,
na'iki karikaonanu'o nii puna'an.
Sakitapa'o mishi wuru'u
pupataka'utanuz pidannao kaikapa'a.

⁶ ðnao wuru'u zowia'oraz pupidanannao na'iki puprophetinno,

uruu idi'o ukau'an putuza-kidan izai ð'ati ðwinipinaa nii."

⁷ Uruu dauna'an ðabata parada-karu altar di'iki'o kian.

"Oo Naobanai Tominkaru,
pugaru mishi umanawunu'o nii manawun,
sakitapa na'iki kaiman pusha'apatan aimaakan
pupataka'utanuz ðdyaun."

⁸ Udauna'an 4th angel shootan paboonan wazoo kamoo di'iti, kamoo wiichan, wiicha manawun uwiichauzon ai, ukawaodan ipai pidannao pawiiichan idi.

⁹ Ipai pidannao kawaoda-kariwainao uwiichan idi, oiaiman kida ðparadan Tominkaru ati, utaapadan idi wuru kida sha'apanu'u pataka'utin-kinai kidaz. Upu'u mazan aonaa ðtanawatinan pa'oian ai, na'iki aonaa ðdakotan Tominkaru umanawunu'o nii.

† Tabernacle: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹⁰ Udauna'an 5th angel shootan paboonan wazoo kichana'iki-kia'o pana'aokazi taba paawa iti, ipai amazada marutan ukazowautapa-kizi ii, na'iki ipai upidanannao kuzowan paninoba kida, ðbaiaapan idi kaziwa'o kabisho-karu. ¹¹ Oiaiman kida ðparadan Tominkaru aokazi ia'o dau'an, pamada kida kabishon na'iki ukaziwan idi tuukii manawun. Upu'u aonaa ðkasha'oran na'iki aonaa ðtanawatinan Tominkaru di'iti pa'oian kida ai.

¹² Udauna'an 6th angel shootan paboonan wazoo udaru'o wa'ozi Euphrates iti, sariapa wa'ozi maaran arada, kingnao pasoldyaannao tuma, wa'ati-kizi nii waoko iki. ¹³ Udauna'an ðtukapa idikinauda'u oia'o doronainao, kibaronao kawanu'o ðaidinpan kida, bauta'apa koditan Dragon dako iki, ba'oran koditan kichana'iki-kia'o pana'aokazi dako iki, na'iki ba'oran koditan mariidinauzo prophet dako iki. ¹⁴ Wuru'u oia'o doronainaoz kaina'a'o ðma'ozakan taa-ka'o ðsha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimaakan. ðmakon nii ipai kingnao kawana'ati imi'i baara ainaouz ðbaokopata'azon ðdyaun mizaataaka'o nii Tominkaru umanawunu'o tuma, ukamoon kaawan dono. Na'apaini'o nii Tominkaru winian ðdyaun tuukii.

¹⁵ Jesus kian, "Puabata! ðwa'atin nii koidimiki kaawan kawan, konaukia'o nii pidan mashaapa'oraz pokodapa na'iki taapa'oraz pakamichan minziwapa'a naa, aonaa kizi uchi'ika'anpan makamichan-daun, udauna'an uba'azootinan pidannao ati."

¹⁶ Udauna'an oia'o doronainao baokopatan ipai kingnao amazada ida'ati dakota-kariwaiz Hebrew ida'an Armageddon kii.

¹⁷ Udauna'an 7th angel shootan paboonan wazoo doko iti. Diiwa'o ida'an parada-karu koditan umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, Tominkaru Dapu'u ia'o di'iki. Ukian, "Aizii ipai'i naazu." ¹⁸ Sariapa kan-kan-kia'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun. Aonaa na'apainim imi'i baara nakainauzon ma'ozaka'a naa manawun di'ora'a kawanu'u, kiwiini'o pidannao toma-ka'o di'iki'o ai. ¹⁹ Imi'i nakainan idi umanawunu'oraz donoii Babylon tada'okan idikinauda'u, na'iki uruu idi kapam ipai ba'oran donoinao imi'i baara'a'oraz mainaabatinan. Aonaa Tominkaru manyukunuutan Babylon, uruu idi utuza-kidan naa ipai wine wuru'u pato'oranuz pakooon zo'iki o'ati. ²⁰ Ipai imi'i baara paran ii kida'o mainaabatinan, na'iki ipai midukuo kida mainaabatinan kapam. ²¹ Dadara tu'uz kida'o wunu kuba kawan, waotan imi'i baara ati pidannao paawa ati kida, ðkimishan kida 100 pounds. Tominkaru pataka'utan idi pidannao tuukii, wuru idi'i uwaota-kidanuz dadara tu'uz kida'oraz wunu ðpaawa ati, tuukii ðdakoautapan uruu.

Donoi zun kawanu'o ikoda'o puraata pananaa ida'an

17 Udauna'an bauta'apa angel, 7 angelnao bii ik-i'o kaawan ð'ida'ati, ðnao tawuru'u zaamatapauzonaouz 7 boon kida paida'oraz da'i pataka'utin-kinai kida idi, na'iki ukian ð'ati, "Da'ati'i, ðaida-kida kizi

pu'ati na'apam nii Tominkaru pataka'utan wuru'u umanawun-tinpa'oraz zun ikoda'oraz puraata pananaa ida'an. Oroo wuru'u umanawunu'oraz donoi mashaapa'oraz maonapa iriba'o wa'ozinao dazaba'a. ² Ipai kingnao, imi'i baara ainao, iriba'isha'apatan oia'o i'kiaapan ida'an oroo, na'iki ipai pidannao imi'i baara ainao po'idin otaanii wine idi, uruu wuru kawanu'o-razu'u okiaapa-kidinan madoronaa-daun i'ati."

³ Tominkaru Doronaa kazowautan idi o'garu, angel na'aka'akan naa o'garu amazada mapidantaka'o di'iti. Na'ii otukapan zun sakanatapan wuza'o kichana'iki-ki-a'o pana'aokazi paawa'a, na'iki kaina'a saadinpa'o uuai kida ipai umada ida'an dakoopa'o Tominkaru. Wuru'u kichana'iki-ki-a'oraz pana'aokazi kaina'a 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo. ⁴ Wuru'u zunaz okaiwaadapanii kamicha kida wuza za'o na'iki wuza'o, na'iki okonaunamadan pakamichan, na'iki pamada gold idi'o utoma-ka'o kida idi, kawinipina'o kuba kida pabi'inaaka'o itaan kida idi, na'iki pearls † kida idi. Paka'u ida'a ozaamatapan koopo gold idi'o utoma-ka'o, paida'o wine idi, uruu wuru'u kachama'idiiki kida'oraz osha'apatan kida okiaapa-kidiniz pabi'inaaka'o daonaioranao ati. ⁵ Kaina'a otawu ida'a uuai saadinpan aona'o uaitapa-ka'o. Kaikapa'ora'a: "Manawunu'o donoi Babylon, pugaru selliipauzonao pananaa, na'iki sha'apaapainao oia'o tuukii manawun daro, da'a'a imi'i baara'a." ⁶ Na'iki otukapa opo'idin Tominkaru pidannao izain idi, na'iki wunao izain idi'i zowiauzo-kariwainauz pamishidan idi Jesus.

Otukapan idi osha'apatan aimaakan kaikapa'a, tuukii o'di'itinpan. ⁷ Angel kian o'ati, "Kanom nii pudi'itinpan tuukii? Okowaadan nii pu'ati aona'oraz uaitapauzo-ka'o wuru dau'a'a zunaz na'iki wuru'u kichana'iki-ki-a'o-raz pana'aokazi ozaidapaniaz, uruu wuru'u kaina'oraz 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo. ⁸ Wuru'u kichana'iki-ki-a'o-raz pana'aokazi putukapaniaz kakupauz da'izu kiwiin, mazan aizii aona'a naa ukakupan, maonapa'o ni'i naa ukoditan ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo iki upataka'uta-kidina'anan naa. Kaina'a pidannao mashaapainao da'a'a imi'i baara'a, aona'o i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritan-naa †† ida'a amazada toma-ka'o ua'ii, tuukia'o nii i'di'itinpan wuru dau'a'a kichana'iki-ki-a'oraz pana'aokazi, ukakupauzon idi da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, mazan uwa'atin nii powaa ati koshan.

⁹ "Da'a'a uaiapanii aitapaaba-karu. Wuru'u 7 kichana'iki-ki-a'o pana'aokazi zowau, 7 naawaz wuru'u. Inao paawa'a kida'a wuru'u zun sakanatapanuz. Inao 7 kingnao kapam: ¹⁰ baka'iauda'u i'dyaun mawaka'a naa, bauda'apa kaina'a ukazowautapan kai, ba'oran kaini'iki'o nii zii uwa'atin. Ukaawan dono aona'o nii ukazowautapan kotua'iki. ¹¹ Wuru'u kichana'iki-ki-a'o-raz pana'aokazi kakupa'oraz da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, uruu kapam wuru'u 8th king ni'oraz.

Uking-tinpan nii itamau, uruu 7 kingnao bii iki'o kapam. Uruu dauna'an upataka'uta-ka'o ni'i naa.

¹² "Wuru'u putukapaniaz 10 u'ozoo, inao wuru'u 10 kingnaouz, aona'oraz zii ikazowautapan, mazan ima'ozakan taa-ka'o dono'o naa, ikazowautapan nii masakauda'u karikaonan, kichana'iki-ki-a'oraz pana'aokazi tuma. ¹³ Ipai'o nii i'bauda'apatan padi'itinpan, itaan nii baokopa pama'ozakan na'iki pakazowautapan kichana'iki-ki-a'o pana'aokazi ati. ¹⁴ Baokopa'o nii kingnao na'iki kichana'iki-ki-a'o pana'aokazi mizaapan Kaznizo-dani, mazan Kaznizo-dani na'iki udapadainao, uwidauniinao, na'iki uda'angepikinao mishidainauz uruu, winian nii i'dyaun, usha'apanum kau'an uruu ma'ozaka'o Naobanai nii ipai ba'oran naobanainao ai, na'iki umanawunu'o king nii ipai ba'oran kingnao ai."

¹⁵ Angel kian o'ati kapam, "Wuru'u iriba'o wa'ozinao, zun selliipauzoz pananaa sakanatapa kiziz, inao wuru'u pidannao, mashaapa'oraz ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a. ¹⁶ Wuru'u kichana'iki-ki-a'oraz pana'aokazi na'iki 10 ozo'i kida putukapaniaz, to'ora-kizaitapan nii wuru'u zun selliipauzoz pananaa. Ipai'o nii i'zaamatan osha'apauz kida na'iki i'wa'akan nizoz makamichan-daun, na'iki inikan nii odunaa na'iki ikawaodan nii oroo tikazi idi. ¹⁷ Tominkaru taan nii i'ati i'di'itinapa-kinnao nii i'sha'apata kizi uaiapanii, uruu idi baokopa itaan pama'ozakan kichana'iki-ki-a'o pana'aokazi ati ukazowautapa-kinnao nii, atii Tominkaru paradan mishiinan. ¹⁸ Wuru'u zunaz putukapaniaz, oroo wuru'u udaru'oraz donoi kazowautapa'oraz ipai kingnao imi'i baara'a."

Umanawunu'oraz donoi Babylon mainaabata-ka'o

18 Kiwiini'o aimaakan kida sha'apan dauna'an, na'a otukapan ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki koshan, na'iki ukanadan, kanadapan ipai amazada. ² Ukian diiwa'o ida'an "Mainaabata-kaoa'a naa, mainaabata-kaoa'a naa wuru'u umanawunu'oraz donoi Babylon. Mazan aizii oia'o doronainao na'iki kotu'uznao, aona'oraz inikauzo-ka'o mashaapan ni'i naa na'ii. ³ Babylon dakota-kariwaiz zun nii, taan wine ipai pidannao tuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine, okiaapa-kidinanuz madoronaa-daun i'ati. Ipai kingnao imi'i baara ainao sha'apatan oia'o i'ba'orantapan ida'an odau'u. Na'iki ipai selliipauzonao pasha'apauz kida da'a'a imi'i baara'a, ipai i'ka-puraatan-dinan powa'a zii otoripauzon idi da'i iriba kawinipinaa kida'o aimaakan i'ai."

⁴ Uruu dauna'an obatan ba'oran parada-karu aokazi iki'o kian, "Ukodita'a naa o'ai, o'pidanannao, mana'a utompa'ana'a oia'o okawan, aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao oroo kawan. ⁵ O'oi'an kida kasaba'uka-ka'o doko'o atii kaawa aokazi iti, aonaa Tominkaru manyukunuutan wuru'u oii kida'oraz osha'apatan. ⁶ Utaapa'a naa oroo na'apa otaapauzon kawan unao. Utaa'a naa uwinipinaa nii o'ati, powa'a zii manawun upataka'uta oroo, opataka'utauzon ai unao. Upaidada okoopon riwunii idi powa'a'oraz zii uma'oz-

† pearls: kawinipina'o kashoro kida. †† kakupa-karu kaaritan-naa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, imashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

kan otomanii ai. ⁷ Marii kizi ubaiaapa-kidan o'ati tuukii kaziwa'o na'iki kasha'ora-karu, wuru wadaun ni'i na'a o'atadapanuz pakasha'apauzin. Okian padau'an, 'Ogaru Queen, o'sakanatapan o'taba ida'a, aonaa na'a-painim nii okasha'orauzon, zun kasha'oran kawan mawaka'oraz naa odaiaru.' ⁸ Ukau'an bauda'apa kamo'o nii Tominkaru pataka'utan oroo, di'ora'a pataka'utin-karu kida idi'i: mawaka-karu, kasha'ora-karu na'iki zamazi-karu kidaz. Na'iki kawaoda-ka'o nii oroo tikazi idi, usha'apanum kau'an Tominkaru umanawunu'oraz papataka'utan nii oroo paaipan kawanana'ati."

⁹ Ipai kingnao imi'i baara'o, kiaapainauz oroo na'iki kaiwainao osha'apauz, ipai'o nii i'zaadan na'iki ikasha'oran odau'ati, itukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo. ¹⁰ Ikadishitapan nii munapo donoi ai itarian idi, aonaa i'baiaapa'azon kaziwa'o wuru'u obaiaapaniaz. Ikian nii, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati, pugaru umanawunu'o donoi. Masha'apakia'o Tominkaru pataka'uta'akan pugaru."

¹¹ Pidannao imi'i baara aino toriipauzonao na'iki seliipauzonaouz sha'apauzii, tuukia'o nii i'zaadan Babylon dau'ati, usha'apanum kau'an aona'a naa kanom toria'o nii isha'apauz kida powa'a. ¹² Aonaa kanom torian naa isha'apauz kida powa'a, wuru'u gold, silver, kawinipinaa kida'o kuba kida, pearls. † Na'iki aonaa kanom torian kawinipinaa kida'o kamicha mada, wuzuza'o na'iki wuza kida'o, na'iki silk idi'o kamicha mada toma-ka'o. Na'iki aonaa kanom torian aimakaan kida toma-kariwaiz kaduunu'o udamainan atamun idi, ipai aimakaan toma-kariwaiz ivory †† idi, kawinipina'o atamun kida idi, chipirari kida idi, na'iki marble ‡ idi. ¹³ Na'iki aonaa kanom torian cinnamon, spice, incense, myrrh na'iki frankincense, ipai wuru kida'a kawinipina'o kaduunuribai toma-kariwai oil nii na'iki paodaa nii. Na'iki aonaa kanom torian wine na'iki olive oil, poroom aka boodinpa'o na'iki aona'o zii uboodinpan. Na'iki aonaa kanom torian tapi'iza kida na'iki kaznizonao, kawaro kida na'iki itararannaa kida, na'iki isellii kapam pidannao poitoruinao nii, mazan aizii aona'a naa kanom torian i'ai kidaz.

¹⁴ Pidannao selliipauzonaouz pasha'apauz kian nii o'ati, "Ipai aimakaan kida puaiapaniaz tuukii pu'ati mainaabatina'a naa, na'iki ipai puwaziwaan kawinipina'o na'iki umanawun kida'o pusha'apauz. Na'iki aonaa na'apainim nii pukasha'apauzin na'apa'o aimakaan kida idi powa'a." ¹⁵ Wuru'u pidannao selliipauzonaouz da'i pasha'apauz, kapuraatan-dinan iselliipauzon idi da'i pasha'apauz kida donoi ii, ipai'o nii ikadishitapan munapo donoi ai aonaa i'baiaapa'azon wuru'u obaiaapaniaz. Tuukia'o nii i'zaadan, ¹⁶ na'iki ikian, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati umanawunu'o donoi, konaunam kida'o kamicha kida pukaiwaadapauzon wuza za'o na'iki wuza'o, pukonau-

namadan pakamichan, na'iki pumada gold idi'o utoma-ka'o kida idi, kawinipina'o kuba kida idi pabi'inaaka'oraz itaan kida, na'iki pearls. ¹⁷ Na'iki masha'apakiaa puwaziwaan ipai wuru kida'a pukapuraatan-din-kinaa kidaz."

Ipai na'akapainao udaru kida'o kanawa, na'iki wa'ati-inao inazo'o kida, kaudinainao kanawa kida ida'a na'iki ipai baokoinao pidannao ikoda'o papuraatan soo paselliipan ida'an pasha'apauz kida kanawa ida'an ipai wiizai kida kawana'ati, ipai ikadishitapan munapo donoi ai. ¹⁸ Na'iki i'zaadan nii itukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo. Ikian nii, "Aonaa ba'oran donoi umanawunu'o nii wuru kawanu'o."

¹⁹ Imuudan imi'i unuba kida pazowau paawa iti kida i'aida-kinaa nii na'apam pakasha'oran tuukii manawun. Tuukia'o nii i'zaadan, na'iki ikian nii, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati'i umanawunu'o donoi. Ipai kakanawaniinao udaru'o kanawa kida idi chi'ikapauzonaouz ipai wiizai kawana'ati selliipauzo oo toriipauzonaouz sha'apauzii kida, ipai ikapuraatan-dinan otoriipauzon idi isha'apauz kida okapuraatanun idi manawun. Na'iki masha'apakiaa owaziwaan ipai pasha'apauz kida."

²⁰ Ukonaukii ipai mashaapainao aokazi ii, Tominkaru pataka'utan idi'i naa Babylon. Ukonaukii Tominkaru pidannao na'iki apostlenao na'iki prophetnao, Tominkaru pataka'utan idi'i naa oroo, aimakaan osha'apatani kidaz unao ati'o wadaun ni'i naa.

²¹ Udauna'an umanawunu'o angel zaamatan udaru'o kuba na'iki ukabootanuzu paran baoko iti. Ukian, "Kaikapa'o nii umanawunu'oraz donoi Babylon kaboota-ka'o ma'ozaka'o ida'an na'iki aonaa na'apainim nii otukapauzo-ka'o powa'a. ²² Aonaa na'apainim nii shamoro aran kida abata-ka'o, na'iki aonaa pidannao kunuutinauzonao abata-ka'o, na'iki aonaa tauapatinauzonaoz da'i flute na'iki trumpet kida ida'an abata-ka'o punazo ii powa'a. Aona'o nii kaudinauzonao nii punazo ii, na'iki aona'o nii poroom aka booda-kariwai nii punazo ii. ²³ Aonaa na'apainim nii lamp kanadapan tukapa-ka'o punazo ii, aonaa na'apainim nii mazidainao paradan abata-ka'o punazo ii powa'a. Pupidannao selliipauzonao sha'apauzii kida umanawunu'o nii itaapinpan da'a'a imi'i baara'a, na'iki isha'apata oia'o doronai ida'an umanawun kida'o aimakaan kida di'itinapa-kida'o pidannao, na'apa'o ida'an imariidapan idyaun."

²⁴ Babylon pataka'uta-ka'o Tominkaru prophetinnao na'iki upidanannao na'iki ipai zowiauzo-kariwainao imi'i baara'a izain ikoda-ka'o idi'o na'ii.

"Wakonaukii-kida waTominkarun"

19 Ipai wuru kida sha'apan dauna'ana'a, obata iriba'o pidannao paradan kawanu'o aokazi ii. Di-iwa'o ida'an ikian, "Wakonaukii-kida waTominkarun! Uruu kazannaatin-kinai, umanawunu'o na'iki ma'ozaka'o. ² Sakitapa'o na'iki kaimana'o wuru'u usha'apataniaz, upataka'utanuz umanawun-tinpaouzoz zun, selliipauzoz pananaa. Osha'apata-kidan ida'an oia'o ipai

† pearls: kawinipina'o kashoro kida. †† ivory: aimakaan toma-kariwaiz elephant dako za'aba'i kida di'iki. ‡ marble: kawinipina'o kuba.

pidannao ati da'a'a imi'i baara'a, Tominkaru pataka'utan oroo, ozowiauzon idi'o upoitorunao." ³ Powa'a koshan iriba'oraz pidannao aokazi ia'o kian, "Wakonaukii-kida waTominkarun! Tikazi kawaodapa'oraz oroo, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii umashaadan."

⁴ Sariapa 24 kazowautapainao na'iki 4 kakupa'o aimaakannaouz kida, † ipai iwashatinan paawun baara ikinapu, itaainan naa Tominkaru ati, sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a ati. Ikian "Amen! Wakonaukii-kida waTominkarun!"

Kaznizo-dani mazidan daua'o

⁵ Udauna'an parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, "Ukonaukii-kida waTominkarun, ipai unao upoitorunao, pataka'utina'o na'iki manawun-tinpa'o, taapainaoz Tominkaru umanawunu'o nii."

⁶ Udauna'an obabatan iriba'o kawanu'o pidannao kadakoinpan, na'apa tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Ikian, "Wakonaukii-kida Tominkaru, usha'apanum kau'an uruu wanaobanaa, umanawunu'o King. ⁷ Wakonaukii tuukii, wakonaukii-kida Tominkaru umanawunun, Kaznizo-dani mazidan kamoon kaawan naa, na'iki udaiaro ni'o minziwapa'a naa oroo. ⁸ Taa-ka'o o'ati maniriba'o wizi'i'o kawinipina'o kamicha okaiwadan nii." (Wuru'u kawinipina'oraz kamicha, uruu wuru'u kaiman kida'oraz Tominkaru pidannao sha'apatani kida.)

⁹ Udauna'an angel kian o'ati, "Pusaada di'ora'a: konaukia'o nii wunaou'u dapada-kariwainaoz mazi-da'o Kaznizo-dani aroapa-kizi ati." Powa'a zii angel kian, "Di'ora'a mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o."

¹⁰ Owashatina'akan naa ukanaapu'u ukidiba dazaba'a oawun baara ikinapu, otaapa'azon naa uruu umanawunu'o nii, mazan upu'u ukian o'ati, "Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o, o'garu Tominkaru poitoru kapam, na'apa pugaru na'iki pumin-mishidannao kawan, inao wuru'u kowaadapauzoz pamishidan Jesus, ukau'an soo Tominkaru pa'an turuu putaapan umanawunu'o nii." Wuru'u kuwai Jesus kainaabatani-az, mishi'o pa'an, uruu wuru'u ma'ozakada'oraz pidannao, ikakuwaapan dono Tominkaru paradan dau'u.

Baraka'o kawaro na'iki zaidapa'oraz ubarau'u

¹¹ Uruu dauna'an otukapa aokazi da'atinan, kaina'a baraka'o kawaro na'ii, na'iki kaina'a zaidapa'o ubarau'u udakota-ka'o "Kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o." Sakitapa'o wuru'u upataka'utanuz pidannao pa'oian dikan ii, na'iki umizaataakanuz patarubanao tuma. ¹² Uawun kida kanadan na'apa tikazi pururu'ukappan kawan, na'iki ukaiwadapanii iriba king kowam kaduz kida pazowau paawa'a. Kaina'a

u'uu saadinpan unanaa ida'a, mazan soo uruu pa'an aitapa na'apa'oram wuru'u saada-kariwaiz. ¹³ Dawuu za'aba'i'o kamicha ukaiwadapanii izaita'o, na'iki u'uu "Tominkaru paradan," kii. ¹⁴ Iriba soldyaanao aokazi iki-inao makon udawu'ati, izaidapanii baraka'o kawaro kida na'iki ikaiwadapanii baraka'o maniriba'o kamicha kida. ¹⁵ Dimana'o marii dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan udako nazo iki, uruu ida'ana'o nii uwinian ipai wiizainao kida. Ukazowautapan nii idyaun pama'ozakan ida'an, na'iki udakazaan nii idyaun grape kawan, grape uu sararoo-kizinao ii, uruu wuru'u umanawunu'oraz Tominkaru to'oranuz.

¹⁶ Ukamichan za'aba'i ida'a, uokoba pa'inamun, kaina'a u'uu saadinpan. "Uruu umanawunu'o King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki ma'ozaka'o Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai."

¹⁷ Udauna'an otukapan bauda'apa angel kadishitanpan kamoo paawa ii. Diiwa'o ida'an ukadakon kotu'uznao ati, zuutapainaoz doko ii aka, ukian, "Uwa'ati da'ati'i, ubaokopatin kizi aroapa-kizai ida'ati, Tominkaru taan ni'oraz ida'ati. ¹⁸ Uwa'ati da'ati'i, unika'an kizi wunao dunaa kida'a: kingnao, soldyaanao na'iki izowaunaanao na'iki wunao dunaa kida'a kawaronao na'iki izaidapikinao, na'iki ipai bakadun kida pidannao dunaa, wuru'u poitoruinao na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani, umanawun-tinpa'o na'iki pataka'utina'o."

¹⁹ Uruu dauna'an otukapa kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki ipai kingnao imi'i baara ainaouz na'iki ipai isoldyaanna baokopatinan, imizaataaka'azon wuru tuma'a zaidapa'oraz baraka'o kawaro na'iki usoldyaanna tuma. ²⁰ Mazan zaamata-ka'o wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, baokopa mariidinauzo prophet tuma, uruu wuru'u aida-kida'oraz umanawun kida'o aimaakan, kichana'iki-kia'o pana'aokazi aipan kawana'ati, uaidan idi na'apa kida'o aimaakan pidannao mishida uruu, inao wuru'u kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kinaariba kida itawu kida ida'a na'iki inao dawuka'oraz toma-kariwai aimaakan uruu kawanu'o ati. Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet, ipai dya'utam ikaboota-ka'o kakupa, Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz sulfur †† tuma. ²¹ Wuru'u zaidapa'oraz baraka'o kawaro kaiwaan marii kodita'oraz padako iki, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan, pazowii-kinaa nii ipai isoldyaanna, na'iki ipai kotu'uznao nikan mawakainao dunaa atii abaapa kida idyaun.

1,000 wunu

20 Uruu dauna'an otukapa angel wa'atin aokazi iki, uzaamatapanii key ka'unaru aona'oraz utokon nii keyanna, na'iki toromaro'o chain. ² Uma'ozakan idi uzaamatan wuru'u dragonuz, uruu tawuru'u kotua'oraz kowazaz dakota-kariwaiz Devil oo Satan kii, udauna'an udo'ota'akan naa uruu chain idi, umashaapan nii na'apa 1,000 wunu kawana'ati.

† Putukapa wuru'u aimaakanna kida dau'u Revelation 4:6-8 ida'a.

†† sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naada-kinao di'ii.

³ Udauna'an angel kabootan uruu ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo iti, dauna'an utarata'akan naaz na'iki udadarada'akan naaz, uruu aonaa kizi powa'a Satan sha'apata-kidan oia'o ipai pidannao ati umariidapan ida'an ūdyaun atii 1,000 wunu ipain. Uruu dauna'an umuuda-ka'o nii masakauda'u karikaonan.

⁴ Udauna'an ōtukapa tabai kida, na'iki pidannao sakanatapainaoz ūpaawa'a kida kaina'a ūma'ozakan taa-ka'o ūkazowautapa-kinaa nii. Na'iki ōtukapa kapam wunao doronaa kida'a dukuta-kariwainaoz ūkanau kida, ūkakuwaapatinauzon idi Jesus na'iki Tominkaru paradan dau'u. ūnao wuru'u aona'oraz ūkodoru'ukan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati, na'iki toma-kariwai aimaakan uruu kawana'ati, na'iki aonaa ūtaapadan pakainaabata-ka'o ukainaariba idi pataawu oo paka'u kida ida'a. Ipai'o nii ūkakudan powa'a iti koshan na'iki ūkazowautapan nii 1,000 wunu Christ tuma. ⁵ Di'ora'a kiwiitapa'o kadishita-karu powa'a iti mawaka-karu di'iki wuru'u. (Baokoinao mawakainao aona'o ūkadishitan uruu dono, diina'iti'o nii zii pa'an ūkadishitanu'u 1,000 wunu ipain an.) ⁶ Konaukia'o nii manawun wunaou'u kadishitainaoz kiwiitapa'o kadishita-karu ida'a, aona'o nii ūbaiaapan pataka'utin-karu wuru'u baiaapa-kariwai ni'oraz u'itamautan mawaka-karu di'ia'oraz. Mazan ūkaudinanan nii faadaanao ni'i naa Tominkaru na'iki Christ ati, na'iki ūkazowautapan nii utuma 1,000 wunu kawana'ati.

Satan winii-ka'o daua'o

⁷ Aizii 1,000 wunu kida ipain dauna'an, Satan kodita-kida-ka'o nii pataratapa-kizinao iki. ⁸ Umakon nii ipai wiizai kida kawana'ati, usha'apata-kidan nii oia'o umariidapan ida'an ipai pidannao, mashaapainaoz da'a'a imi'i baara'a, ūnao wuru'u wiizai kida dakota-kariwainaoz Gog na'iki Magog kii. Satan kasaba'ukan nii ipai ūdyaun mizaataaka-kizai ati. Iriba'o nii manawun ūdyaun, na'apa kaatu diri'in paran danoma ana'o kawan. ⁹ ūmakoodanan ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, na'iki awauta ūmashaapan ūzikonuitapan wuru'u Tominkaru pidanannao mashaapa-kiziz donoi, umarainpaniaz. Mazan tikazi waotan aokazi iki ipai ukawaodan ūdyaun.

¹⁰ Udauna'an wuru'u Satan mariidapauzoz ūdyaun, ukaboota-kaoa'a naa Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz pizo-pizowa'o sulfur tuma. Na'iti'o wuru'u ūkabootauzonuz kichana'iki-kia'o pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet. Na'ia'o ni'i naa ūbaiatan tikazi ipai kamoo na'iki maruta'o, karikaonan na'iki karikaonan.

Tominkaru buupan daua'o pidannao

¹¹ Udauna'an ōtukapa udaru'o umanawunu'oraz manawun tabai baraka'o na'iki kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a. Sariapa imi'i na'iki aokazi ūmainaabatinan ukanaapu iki, aona'a naa ūtukapa-ka'o powa'a.

¹² Na'iki ōtukapa mawakainao pidannao, umanawuntinpainao na'iki pataka'utinainao, na'a ūkadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u. Na'iki

ōtukapa kaarita kida da'ata-kaoa'a naa. Uruu dauna'an ba'oran kaarita da'ata-ka'o, kakupa-karu kaaritannaa. [†] Mawakainao pidannao pataka'uta-kaoa'a naa ūsha'apatanii kida kawana'ati, usaadinpan kawana'ati kaaritanao ida'a. ¹³ Wur'u mawakainaoz pidannao paran baoko ii, ūmakon naa Tominkaru kanaapu iti. Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi, sharakadan naa mawakainao makon Tominkaru kanaapu iti, na'iki upataka'utan naa ipai ūdyaun ūsha'apatanii kida kawana'ati. ¹⁴ Uruu dauna'an Mawakaru na'iki Mawakainao Wiizi kaboota-kaoa'a naa Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Di'ora'a, uruu u'itamautan mawaka-karu wuru'u. ¹⁵ Ipai pidannao, aona'o ū'uu kida saadinpan Kakupa-karu Kaaritannaa ida'a, ipai'o nii ūkaboota-ka'o Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

Pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara

21 Uruu dauna'an ōtukapa pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara, kiwiitapa'oraz aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'a naa, na'iki paran mainaabatina'a naa kapam. ² Na'iki ōtukapa kaimana'o donoi, pa'ina'oraz Jerusalem, wa'atin apowa ati aokazi iki Tominkaru di'iki, wuru'u donoiz na'apa'o zun kawan kaiwaadapa'oraz naa pamazidan daara paudaiaru ni'o kaawan ua'ii.

³ Ōabata diiwa'o parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, "Aizii di'ora'a dauna'an Tominkaru mashaapan ni'i naa papidanannao tuma, na'iki ūnaou'o nii upidanannao nii, na'iki una'an nii ūtuma, na'iki uru'o nii ūTominkarun nii. ⁴ Ipai'o nii uinoan ūawun uu kida, aona'o ni'i naa powa'a pidan mawakan, oo kasha'oran, oo zaadauzon oo baiaapan kaziwa'o. Usha'apanum kau'an kiwiitapa'oraz oia'o sha'apatauzo-kariwai kidaz mainaabata-ka'o idi'i naa."

⁵ Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a kian, "Aizii ipai'i naa ōpa'inaadan aimaakan kida!" Ukian koshan ō'ati, "Pusaada di'ora'a parada-karu kida'a, mishi'oraz, na'iki marii kizi ūmishida-ka'o kida." ⁶ Udauna'an ukian koshan, "Aizii ipai naazu! Ōgaru Alpha na'iki Omega, ^{††} wuru'u sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz. Ōtaan nii maradakoinao ati wunu ūtuzan nii, wuru di'iki'i wunu nunudapa'oraz taa'oraz kakupa-kinai mawinipinaadaun. ⁷ Na'ia'oram pidan ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, uzaamatan nii di'ora'a aimaakan kidaz ō'idi'iki, na'iki ōgaru'o nii ūTominkarun nii, na'iki ūnaou'u nii ōdainao nii. ⁸ Mazan pidannao tariainao pada'anan Jesus, pidannao muudinainaoz naa pamishidan ai Jesus, pidannao sha'apaapainao oia'o tuukia'a naa manawun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao madoronaa-daunu'o ūkiaapaakan, [‡] pidannao marunao-tinpainao, na'iki mariidinauzonao. Ipai'o nii

[†] kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidanannao uu saadakizinao, ūmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan. ^{††} Alpha na'iki Omega: A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'ii. [‡] Daonaioranao kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan daonaiora ati mamazidaaka-daan; mazida'o daonaiora kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan mazida'o daonaiora ati, aonaa omin-mazidan mani.

ĭpataka'uta-kaŋ karishii kawanu'o tikazi ka'awapan sulfur † tuma'o nazo ii. Di'ora'a uruu u'itamautannaa mawaka-karu wuru'u."

Pa'ina'o Jerusalem

⁹ Bauda'apa angel kaawan ō'ida'ati, tawunao bii ik'i'ora'a, 7 angelnao zaamatapauzonaouz ukaduzunuz naa pataka'utin-kinai kida. Ukian ō'ati, "Puwa'ati da'ati'i, ōaida kizi pu'ati zun Kaznizo-dani daiaro ni'oraz." ¹⁰ Tominkaru Doronaa kazowautan idi ōgaru, angel na'aka'akan naa ōgaru doko'a'o midukuŋ powaa iti. Na'ii uaidan ō'ati kaimana'oraz donoi Jerusalem wa'atin aokazi iki Tominkaru di'iki, ¹¹ na'iki Kanada, Kanada donoi Tominkaru umanawunun idi. Donoi konaunaman uwizi'in, na'apa kawinipina'o kuba wizi'in kawan, na'apa jasper kawan na'iki kanuunu'o crystal kawan. ¹² Wur'u donoi kaina'a'a ukorarannaa doko'a'o na'iki kaina'a 12 upaniinomizinaa kida, ipai ĩkawana'ati kaina'a bauda'apa angel awunuutapa'o. Ipai paniinom kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Israel dani-daun uu saadinpan. ¹³ Kaina'a idikinauda'u paniinom kida bauda'apa'o donoi korarannaa daba'a antanapu: idikinauda'u waoko ikinapa, idikinauda'u wakadapu ikinapa, na'iki idikinauda'u kida ba'orainao udabaazi kida ida'antanapu. ¹⁴ Wur'u donoi, ukorarannaa toma-kaŋ 12 kubanao kida paawa'a'o, na'iki ipai kuba kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Kaznizo-dani apostlen uu saadinpan. ĩnao wur'u 12 apostle-naouz.

¹⁵ Angel parada'oraz ō'ati zaamatapanii aitaaribai gold idi'o utoma-kaŋ atamun kawanu'u, uaitaa-kinai nii na'apam dii donoi udarun, upaniinomizinaa na'iki ukorarannaa kapam. ¹⁶ Na'apa kida'o udawuan wur'u 4 donoi dabaazi kidaz. Angel aitaan naa wur'u donoi paaitaariba idi, 1500 miles udawuan, na'apa kapam ukazoan na'iki udoko'an udawuan kawan. ¹⁷ Angel aita kapam ukorarannaa, udoko'an 216 feet. Na'apa pidan aitaapa-kinai kawanu'o wur'u angel kaiwaani-az paaitaapa-kinai nii. ¹⁸ Donoi korarannaa toma-kaŋ jasper idi'o, na'iki ipai aimaakan kida donoi nazoo ia'oraz gold idi'o pa'idiwaru utoma-kaŋ kida, kanuunu'o glass kawan. ¹⁹ Wur'u donoi korarannaa wiizi paawa kidaz, kawinipina'o kuba kida idi'o utoma-kaŋ wur'u. Konaunama'o utoma-kaŋ di'ora'a kuba kida idi'i: jasper, sapphire, agate, emerald, ²⁰ onyx, carnelian, quartz, beryl, topaz, chalcedony, turquoise, amethyst. ²¹ Wur'u 12 paniinom kidaz, 12 pearls kida wur'u, bauda'apa paniinom toma-kaŋ bauda'apa pearl idi. Kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-kaŋ donoi nazo ia'oraz, gold idi'o pa'idiwaru utoma-kaŋ, turuu putukapan aimaakan unazo'o ia'o glass nazo'o ia'o kawan.

²² Aonaa ōtukapan Tominkaru Dapu nii donoi nazo ii. Aona'o nii uaiapa-kaŋ Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz na'iki Kaznizo-dani mashaapan idi'i naa na'ii. ²³ Aonaa kamoo oo kauzu aiapa-kaŋ Kanada-

† sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apan-naada-kinai di'ii.

pa'o nii donoi, Tominkaru'o nii pa'an kanadapaz pa-manawunun idi, na'iki Kaznizo-dani'o nii kanadapa unazo ii. ²⁴ Ipai amazada kawana'ati pidannao mashaapan nii donoi kanadan ida'an, na'iki ipai kingnao imi'i baara ainao na'akan nii umanawun kida'o pasha'apauz donoi nazo ati. ²⁵ Aonaa na'apainim nii upaniinomizinaa taratauzo-kaŋ, usha'apanum kau'an aona'o nii amazada marutauzon na'ii. ²⁶ Ipai konaunam na'iki umanawun kida'o pidannao sha'apauz kida na'aka-kaŋ nii donoi nazo ati, ipai amazada iki kida. ²⁷ Mazan ipai aimaakan kida aona'oraz ukaimanan, aona'o nii umorota-kida-kaŋ donoi nazo iti. Oo pidannao oipainaouz, dawukainaouz toma-kariwai tominkarunao ati, mariidinauzonaouz, aona'o nii ĩmorotauzon donoi nazo iti. Soo wunaou'u nii pa'an morota-kida-kaŋ, kaina'a'oraz ĩuu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa ida'a, Kaznizo-dani kaaritanuz.

Wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai

22 Udauna'an angel aidan ō'ati wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai, kanuunu'o crystal kawan, kodita'oraz na'iki shootapa'oraz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba di'iki, ² wa'ozi shootapan kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-kaŋ zikon an donoi nazo an. Wa'ozi danoma antanapu kida, kaina'a paoribai kida taa'oraz kakupa-kinai kaakapauzo da'i ipai kauzu kida kawana'ati. Na'iki ipai pidannao imi'i baara ainaouz kaiwaan paoribai anaba kida pakasarain-kinai nii. ³ Aimaakan kida aona'oraz ukaimanan Tominkaru ati, aona'o nii umorota-kida-kaŋ donoi nazo iti. Mazan Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba na'a'o ni'i naa pa'an donoi nazo ii, na'iki Tominkaru pitorunao, ĩtaapan ni'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁴ ĩtukapan nii Tominkaru awun baara, na'iki kaina'a'o nii u'uu saadinpan ĩtawu kida ida'a. ⁵ Aona'o nii amazada marutauzon na'ii. Aona'o nii ĩaipan lamp kida oo kamoo kanadapa'o nii, usha'apanum kau'an Naobanai Tominkaru'o nii kanadapa ĩdyaun na'iki ĩkazowautapan nii King kawan karikaonan na'iki karikaonanu'o nii.

Jesus wa'atin daua'o

⁶ Udauna'an angel kian ō'ati, "Ipai wur'u parada-karu kidaz puabataniaz naa kida mishi'o wur'u, na'iki marii kizi umishida-kaŋ. Na'iki Naobanai Tominkaru taa'oraz padoronaa paprophetinnao ati, dyuudan pa'angelin, uaida-kida kizi papoitorunao ati kanom sha'apan nii kadimana'a naa."

⁷ "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa ōwa'atin. Konaukia'o nii wunaou'u izo'atiinaouz ipai parada-karu kida, saada-kariwai kidaz di'oraz kaarita ida'a'a, kai'o na'iki diina'iti'o daua'oraz kida'a."

⁸ ōgaru John, abata'oraz na'iki tukapa'oraz ipai wur'u aimaakan kida sha'apa'oraz. ōipaian dauna'an ōabatapan na'iki ōtukapan kidaz, ōwashatinan ōawun baara ikinapa, angel aida'oraz ō'ati ipai aimaakan kida

kanaapu'u, ukidiba dazaba'a, òtaapa'azon idi'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁹ Upu'u mazan ukian ò'ati, "Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o! Ògaru poitorui karikaonan na'apa pukawan, na'iki pu'inawuzunao prophetnao kawan, na'iki ipai pidannao kawan izo'ati-inapow saada-karawaiz di'ora'a kaarita ida'a'oraz. Tominkaru pa'an putaapa umanawunu'o nii."

¹⁰ Udauna'an ukian ò'ati, "Mana'a pa'i putaapa'a naa mashaa wuru'u saada-kariwaiz, di'ora'a kaarita ida'a'orazu'u, kadimana'o ni'i naa usha'apan kida.

¹¹ Ukau'an ipai pidannao sha'apaapa'o oia'o, marii kizi pakawan ìsha'apaapan oia'o, na'iki pidannao sha'apaapa'o dikauda kida'o kachama'idiikii kida'o aimaakan kida aona'oraz ukaimanan kida, marii kizi pakawan ìsha'apaapan kidaz. Na'iki pidannao sha'apata'o kaiman kida'o aimaakan, marii kizi pakawan ìsha'apapan kaiman kida'o aimaakan. Na'iki ipai pidannao kaimanainao, marii kizi pakawan ìmashaapan kaiman."

¹² "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa òwa'atin! Òna'akan nii òwinipa kida òkawinipinaata-kinaa nii ipai pidannao ìsha'apatanii kida kawana'ati.

¹³ Ògaru Alpha na'iki Omega, wuru'u kiwiini'oraz na'iki dawu'itiini'oraz, sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz."

¹⁴ Konaukia'o nii wunaou'u chikainaouz pakamichan za'aba'i kida kaiman. Turuu ukau'an ìmorotan paninom kida ida'an Donoi nazo iti na'iki turuu ìnikan akai wuru di'iki'i paoribai taa'oraz kakupa-kinai. ¹⁵ Mazan wunaou'u, aona'o nii ìmorota-kida-kaao Donoi nazo iti, madoronaa-daunu'oraz ìtaapan pananaa, wunaou'u marunao-tinpainauouz. Na'iki pidannao kiaapaakainao mamazidaaka-daun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao dawukainao toma-kariwai aimaakannao ati, na'iki ipai pidannao mariidinauzonao sha'apaapauzonaouz oia'o.

¹⁶ "Ògaru, Jesus, tawuru'u dyuuda'oraz da'i ò'angelin kakuwaapa'o nii ipai wuru kida dau'a'a unao ati, ipai choochi kida kawana'ati. Ògaru David Takaan-daun na'iki ògaru chaapi'iki'o wizi kanada'oraz."

¹⁷ Doronai na'iki Daiaroi † kian, "Puwa'ati'i naa!" Ipai pidannao abatainao di'ora'a, marii kizi kapam ìkian "Puwa'ati'i naa!" Na'ia'oram pidan maaradako'o, marii uwa'atin uzaamata kizi mawinipinaa-daun wunu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai.

Ubaukapan naa kakinaowapa-kinai kida kowaada'a-zoo-kaao

¹⁸ Ògaru John, kaimanaiman òkakinaowan ipai pidannao abatainaouz kuwai kida kai'oraz na'iki diina'iti'o ni'oraz zii usha'apan kida daua'oraz, òsaadaniaz di'ora'a kaarita ida'a: Na'ia'oram pidan pana'ada'o powa'a zii kidaz, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan uruu, wuru idi'i 7 pataka'utin-kinai kidaz, kowaada-kariwai da'a'a kaarita ida'a. ¹⁹ Na'iki na'ia'oram pidan so'ota'o bouda'apa saada-kariwai di'ora'a kaarita di'iki'i, aona'o nii Tominkaru taapadan unikan akai utaa'a-zooniaz, paoribai taa'oraz kakupa-kinai akaz, na'iki aona'o nii utaan pidan wiizi ni'oraz utaa'azon kaimana'o donoi nazo ia'oraz, uruu kida wuru'u kowaada-kariwaiz di'ora'a kaarita ida'a.

²⁰ Pidan kakuwaapa'oraz wuru kida dau'a'a kian, "Mishi, kadimana'o ni'i naa òwa'atin!"

Amen! Puwa'ati'i naa, wanaobanaa Jesus!

²¹ Marii kizi Naobanai Jesus aidan pakamarainapanun ipai papidanannao ati. Marii kizi una'apan karikaonan.

† *Daiaroi: Kaznizo-dani daiaro ni'o wuru'u.*